

R. P. JOANNIS DE
CARDENAS

Hispalensis Societatis Jesu
CRISIS THEOLOGICA;
S I V E

DISPUTATIONES SELECTÆ
Ex Morali Theologia : in quibus plurimæ
opinionēs , partim apologeticè , partim
criticè ad examen vocantur.

*Ubi etiam traditur methodus discernendi opinionēs
probabiles ab improbabilibus.*

P A R S T E R T I A.

VENETIIS, M. DCCX.

Apud Nicolaum Pezzana.

SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIIS.

R. P. JOANNIS DE
CARDENAS

Hispalensis Societatis Jesu
CRISIS THEOLOGICA;
S V E

DISPUTATIONES SELECTE
Ex Morali Theologia: in quibus plurimae
opinionēs, partim apologeticae, partim
criticae ad examen vocantur.

Ubi etiam tractantur methodus discernendi opinionēs
probabiles ab improbabilibus.

PARS TERTIA

VENETIS, M. DCCX.

Apud Nicolaum Pezzana.

Superiorum Permissu, et Privilegio.

AD LECTOREM.

Occasio scribendi, scopus, & methodus hujus
tertiæ partis.

SENTENTIA de vera probabilitate practica admittenda securè ad praxim quiescit in quadam pacifica quasi possessione in Regnis Hispaniarum, in quibus Theologia felicissimè floret: amplectuntur hanc sententiam omnes Academiae, Collegia, studia generalia, & privata, sive Thomistarum, sive Scotistarum, sive Jesuitica. Ita ut nullus, aut ferè nullus sit in his Regnis Theologus, qui dissentiat.

In Regnis verò Galliarum, & aliis exteris, mirum est, quantus fragor excitatus fuerit paucis ab hinc annis super hac controversia; (An tutæ conscientia sequi possimus in praxi quamlibet opinionem probabilem, quamvis illa minus sit probabilis, & stans pro libertate contra legem, incertam illam quidem?) Cujus partem affirmantem multi Theologi Gallia tanto odio detestantur, tanto ardore conantur evellere, ut non dubitent primarios Theologiae Moralis Doctores, sive ex Thomistica, sive ex Jesuitica schola, contemptui habere, ex eo solum capite, quòd docuerint, tutum esse in conscientia deducere ad praxim quamlibet opinionem verè probabilem.

Præcipua ratio, quæ eos impellit ad hanc tenacissimam persuasionem, est, quòd videant oriri ab aliquibus Scriptoribus non paucas opiniones improbables, & scandalosas; qui existimant, utique insigniter decepti, quòd hæc licentia intrudendi opiniones has scandalosas originem trahat ex nostra doctrina (de quavis opinione practicè probabili eligenda ad praxim.) Et quidem zelus bonus est; conatus extirpandi opiniones scandalosas optimus: existimo tamen, quòd scopum non attingunt, dum in quovis conflictu opinionum omnem probabilitatem volunt evellere.

E contra Theologi præcipuè Hispani, agnoscentes, veram, & sanam doctrinam de probabilitate practica esse non posse originem earum opinionum, quæ scandalosæ dicuntur; omnes verè probabiles admittunt, improbables, & scandalosas excludunt, & detestantur.

Et quidem dubitari non potest, quin multæ opiniones improbables, & periculosæ subreperint, & intrusæ fuerint ut probabiles; ut patet ex decretis Alexandri VII. quæ proposui in 1. part. Cris. Theol. disp. 9. cap. 20. In eo autem, quòd existimant, hanc perniciosam licentiam opinandi trahere originem ex nostra doctrina de probabilitate practica, egregiè decipiuntur.

Igitur hac deceptione ducti contra doctrinam nostram de probabilitate scripserunt (post Candidum Philatethum, quem non vidi, & qui primus dicitur scripsisse contra nostram doctrinam) Prosper Fagnanus, & Julius Mercorus Itali, Vincentius Baron, & Joannes Baptista Gonet natione Galli.

Edidi in lucem anno 1670. Crisim Theologicam, in qua conatus sum deturbare ab honorabili sede probabilitatis multas opiniones, quas aliqui Scriptores contenderant ad eam sedem sublimare. In qua Crisi disputationem 15. institui, in qua tueor sententiam, quæ docet, posse eligi ad praxim, quamvis opinionem practicè probabilem, illam quidem bene intellectam. Ubi accuratè explico solidas, & firmas limitationes, quibus ea sententia coercenda est, ut ita bene intellecta possit ad praxim deduci.

Et quia Vincentius Baron (quem solum ex Authoribus partis oppositæ tunc videram) promovere conatus fuerat, non solum argumentis hinc inde petitis, sed etiam multis exclamationibus, & execrationibus, eam opinionem, quæ docet, (semper eligendam esse opinionem strictiorem, quæ stat pro lege contra libertatem, in quovis conflictu opinionum; nisi quando opinio stans pro libertate prope infinito excessu opinionem adversam superat in probabilitate; ego multis rationibus, ut credo, demonstrativis eam opinionem expugnavi in ea disput. 15.

Et quamvis ego à non paucis Patribus Dominicanis, doctissimis illis quidem, & sui Ordinis in Provincia Bætica primatibus Magistris, quos summo studio, & veneratione colo, multas, & magnas gratulationes audiverim de mea Crisi Theologica; novissimè tamen ex eodem Ordine Jacobus à S. Dominico natione Gal'us in tractatu nuper edito, qui inscribitur, *Compendiaria Theologia moralis explicatio*, conatus est parare invidiam meo operi, eo tempore, quo magnus armorum strepitus inter Hispanos, & Gallos homines intercedit: quasi sævientium armorum fragore etiam mentes Religiosorum hominum tangantur: & disputationem meam de quavis opinione practicè probabili ad praxim eligenda, quam plurimis incriminationibus, calumniis, & objurgationibus, conviciis, contumeliis, & acerbissima verborum amarulentia exagitat.

Attribuit mihi cum summa falsitate plurimas opiniones falsas; de quibus postea. Affirmat, me tota disp. 15. clam illudere lectoribus. Vide in disp. Apolog. cap. 2. Proclamat intentionem meam reddendi obscuriorem materiam de Probabilitate per fucatam remissionem Probabilitatis restrictionem; infimulat audaciam; vocat evanidas, ac inutiles meas distinctiones. Vide cap. 3. Temeritatem simul, & audaciam attribuit, meque supparem facit Simoni Mago, hereticis Valentinianis, & Gnosticis, & Sectariis hujus temporis, non sine acerbissima sermonis amarulentia. Vide cap. 6. Me magno studio legibus insidiari: elicere me consequentiam ex S. Thoma, quæ omnibus risum moveat. Vide cap. 8. art. 2. Me docere artem à Deo, & hominibus reprobam, semper claudicandi in utramque partem, omnibus veritatis amatoribus, mirum in modum exosam. Vide eod. cap. art. 7. Corrupisse me, ac diffamasse S. Thomam, dum ejus mentem cum nobilioribus Thomistis exposui. Et S. Doctoris quodlibetis manifestè illuisse, & ejus distinctionem confudisse. Vide ibi art. 10. Me solitis, & solis uti cavillis. Vide ibi art. 13. Me sanctissimo Patriarchæ Ignatio alluisse, & ejus constitutionibus. Vide ibi art. 14. Sed hæc omnia parva sunt, si ea compares cum acerbitate, & amarulentia verborum, quibus ea convicia in me conicit, ut in locis citatis comperies.

Sed adhuc majora sunt, quæ contra doctrinam de Probabilitate, à me propugnatam, profundit. Hanc enim vocat *Artem peccandi fucatam*; *Artem claudicandi in utramque partem*: quæ propemodum finit unumquemque ad arbitrium vivere, & suæ imaginationis idolum colere, nulla habitatione legis, aut consideratione ultimi finis: vocat *Artem cavillandi*, vel potius fucatam peccandi licentiam, simplicitati Christianæ prorsus inimicam, & toti humano generi perniciosam. Vociferatur, incidisse me in abyssum probabilitatis, deflet morbum probabilitatis, & malum (quasi per antonomasiam) probabilitatis. Vagam vocat probabilitatem, remissam, laxativam conscientiam, stantem pro lucro, commodo, & voluptate. Vide cap. 9.

Sed jam diu viri Docti experimento, & rationibus comprobarunt, ubi hoc genus amarulentiae interponatur, causam agi satis dubiam, & suspiciosam, argumentationesque esse nimium debiles, quæ ad sui confirmationem indigent maledictis. Parum enim fident causæ suæ, qui existimat, illam conviciis confirmari, & acerbitate verborum. Ideò nullum magnum Doctorem reperies, qui simili maledicendi tenore suas opiniones conetur confirmare.

Sed & illud admiratione dignum reperies, quòd ea omnia convicia, & maledicta, quæ vel in me nominatim, vel in meam doctrinam jactat, sine ulla penitus probatione profundat; ut simul definas jam admirari, quòd ea tot, tantaque sint. Nam facillimum est dicere, quæ probanda non sunt. Quæ autem sine probatione dicuntur, à viris doctis negliguntur, id est, nec leguntur. Ideò enim viri docti legunt, ut doctores evadant; nec possunt evadere doctiores ex iis, in quibus probationes, & argumentationes non inveniunt. Apud vulgares plausum invenient hujus scriptoris convicia: nam vulgus scholasticorum, quia subtiliora non capit, satyricis delectatur. Heroes autem sapientiæ, præter discursum, cætera contemnunt.

Et quamvis præfatus Jacobus dignus esset, cui maledicta sua caput suum retorquerentur; tamen absit à me, ut eodem stylo utar. Tum quia veneratio, qua Dominicanam Familiam colo, arceat me ab eo scribendi genere. Tum quia leges sacræ deterrent me à privata vindicta in personam, & solum concedunt vindicias veritatis. Tum denique quia argumenta, quibus mea doctrina communitur, non indigent tam ignobili confirmatione.

Duo sunt, quæ me obstringunt ad has vindicias assumendas. Primum, quòd Jacobus mihi imputaverit opiniones, & assertiones, quas nunquam cogitavi, ne dum dixi; & quæ in meam doctrinam cadere non possunt. Nequis ergo existimet, docere me propositiones absurdas, de beo sincerè veritatem doctrinæ meæ aperire, explicare, & confirmare. Et ut si quis ejus compendiarie explanationis præfati Jacobi lectione deceptus, attribuerit mihi eas falsas opiniones, eas dedoceatur.

Secundum, quòd me ad has vindicias obstringit, est, quòd videam, Doctores hujus sententiæ, de quavis opinione practicè probabili admittenda ad praxim, contemni, & pessumdari, dum eorum doctrina proclamatur tamquam *fucata peccandi licentia*, *simplicitati Christianæ prorsus inimica*, & *toti humano generi perniciofa*. Contemnuntur itaque, & parvi fiunt PP. Suarius, Vazquius, Thomas Sanchez, Gregorius de Valencia, Lessius, Granadus, & alii similes, ex Jesuitica quidem schola; & ex Thomistica insignes Magistri Medina, Bañez, Alvarez, & Illustris Archiepiscopus Hispalensis Petrus de Tapia, & plures alii: illi quidem in ordine sapientiæ de genere giganteo, quibus comparati, quasi locustæ videbamur. Sicut ergo numquam præsumunt locustæ vocalissimis suis clamoribus gigantes vires superare, ita & nos, qui giganteæ eorum Sapientiæ comparati, quasi locustæ videbimur, non debemus ita spernere ea nomina, quæ potius suspicere debemus. Neque enim possum sine admiratione referre, quæ de suis insignioribus Thomistis, quasi de desertoribus S. Thomæ, scribit Joannes Baptista Gonet in dissert. de Probabilit. num. 210. in hæc verba: (Quare non possum satis mirari, quo modo tot Thomistæ, aliàs graves, pro secundis intentionibus, & entibus rationis, pro indivisibilibus continui, pro natura, & existentia temporis, & aliis similibus quæstionibus, quæ nec proficere, nec obesse possunt animarum salutis; pro S. Doctore tanta animi contentione decertent: & vix advertant, quid in rebus moralibus, & præsertim in hac gravissima de Probabilitate quæstione senserit.) Hucusque Gonet non sine injuriæ suæ Thomisticæ scholæ; cui consultius fuisset tam magna nomina suspicere, quam illos Doctores errasse, putare.

Causam ergo communem ago pro sapientissimis Doctoribus, quibus nullos sapientiores tribus ab hinc retro sæculis vidit Res publica litteraria. Neque enim patiar, eos contemni ab adversariis, ita ut eorum doctrina tamquam perniciofa, & damnabilis proponatur. Quo genere injuriæ eos magnos Doctores afficiunt, quotquot nostram sententiam de Probabilitate impugnare nituntur. Contendunt enim isti Neotherici Probabilioristæ eos magnos Doctores errasse, & horum doctrinam esse damnabilem, & leielos probabiliore sua novam sapientiæ lucem Ecclesiæ attulisse; sed numquam credam, Pigmæos

Pigmeos Gigantibus esse præponendos . Quod argumentum suo loco latius prosequar .

Finis ergo, & scopus hujus tertiæ partis Crisis Theologicæ est, propulsare calumnias ab hac doctrina solidissima, & certissima, omnium Doctorum primæ classis, qui in hoc proximo sæculo floruerunt, judicio, & consensu confirmata : eamq; denuo roborare, & ab obiectionibus vindicare : ostendere ejus certitudinem; demonstrare, quo modo adversarii adhuc non penetrent sensum illius; eam explicare secundum eas limitationes, quas Doctores primæ classis nobis tradiderunt. Et præcipuè ostendere, quomodo opiniones scandalosæ, & damnabiles, quæ paucis ab hinc annis subreperunt, non possint trahere originem à nostra sententia. Deinde verò proponere media in ordine ad compescendum licentiam intrudendi opiniones scandalosas, & damnabiles. Et per hæc media, ut spero, attingetur scopus, quem Doctores Gallici intendunt, extirpandi opiniones scandalosas, & temerarias.

Ergo ut in hunc scopum perfectè collimem, hanc tertiam partem Crisis Theologicæ distribuo in Tractatus quinque. In primo agam de Probabilitate. Cujus prima Disputatio (quæ ordine est quinquagesima quinta; nam secunda pars definit in quinquagesima quarta) solum continebit per Compendium formulam nostræ doctrinæ de Probabilitate. Deinde disputatio 56. quæ est Apologetica, dividitur in duas partes. In prima vindicatur mea doctrina à calumniis, & falsis opinionibus, quas mihi affingit Jacobus à S. Dominico. In secunda parte demonstratur certitudo nostræ doctrinæ, & à multis obiectionibus vindicatur. In ea disputatione comperies, quanta sit certitudo nostræ sententiæ, quàm sinistrè intellecta ab adversariis; quàm injustè proclamata tamquam origo opinionum damnabilium. In ea reperies tria præcipuè media ad discernendum opiniones verè probabiles à scandalosis, & temerariis; vel ex impossibilitate cum principio certo; vel ex levitate, & inutilitate fundamenti; vel ex dubia probabilitate. In disputatione 57. comperitur, quo modo opiniones multæ improbables oriantur ex prava intelligentia ejus communis sententiæ (quòd unus Author doctus, & probus sufficit ad probabilitatem opinionis.) Et confirmatur denuo ex mente Doctorum primæ classis doctrina traditam in 1. par. Cris. Theol. disp. 11. quòd ad probabilitatem opinionis non sufficit unus, vel plures Doctores, nisi sint omni exceptione majores. Et quo modo illæ quatuor exceptiones, quæ minuunt Doctoris auctoritatem, sint ex mente Doctorum primæ classis. Reliquæ disputationes prioris tractatus rem probabilitatis exhaurient.

In tractatu secundo proponuntur exempla opinionum, quæ sunt impossibiles cum principio certo; atque adeò tanquam certò falsæ à numero probabilium excludendæ; idque, ad promovendum primum medium discernendi à probabilibus improbables.

In tractatu tertio dabo exempla opinionum, quæ nituntur fundamento levi, æquivoco, aut sophistico; ad promovendum secundum medium discernendi probabiles à non probabilibus. Ubi constabit, quantum interfit ad rem probabilitatis penetrandam rectè distinguere inter propositionem directam, & reflexam.

In tractatu quarto proferam exempla opinionum dubiæ probabilitatis; quæ eo ipso pariunt dubium practicum, in quo turior pars necessariò sequenda est, distinguamque varia capita hujus dubitationis.

In tractatu quinto à calumniis vindicabo aliquas opiniones verè probabiles, quæ apud hos neothericos Probabilioristas malè audiunt; qui eas proponunt tamquam damnabiles, cum tamen non ostendant caput, aut principium aliquod, unde tales censendæ sint.

In decursu hujus tertiæ partis, ex votis Joannis Caramuelis, de aliquibus ejus opinionibus judicium meum proferam. Adhuc tamen omnibus testatum esse jubeo, non esse meæ intentionis, opiniones illius, aut alterius Authoris censura, aut nota aliqua Theologica inurere, vel notare, nisi quantum ipsa vis consequentiæ ad id coegerit.

Sed & Jacobum à S. Dominico monitum esse velim, quòd si ad has ratiocinationes respondere velit animo pacato, & amarulentia verborum prætermissa, ejus responsiones, & discursus legam, & satisfacere conabor. Si tamen solitis verborum acerbitatibus, & conviciis in me bellum gesserit, omnino à me erunt negligenda, id est, nec legenda.

S E R I E S TACTATUUM, DISPUTATIONUM, CAPITUM, ET ARTICULORUM

Hujus Tertiæ Partis.

Occasio scribendi, scopus, & methodus hujus tertiæ partis.

TRACTATUS PRIMUS.

De probabilitate opinionum.

DISPUTATIO LV.

In qua per compendium traditur formula doctrinæ de opinione probabili eligenda ad praxim.

DISPUTATIO LVI.

Apologetica, utrùm licitum sit, & tutum, deducere ad praxim quamlibet opinionem practicè probabilem, etiam in conflictu probabilioris?

I. PARS DISPUTATIONIS.

In qua author exposulat cum Jacobo à S. Dominico de monstrosos opinionibus sibi ab eo per calumniam attributis.

Cap. I. Quam sit evidenter falsa sententia ejus authoris eo modo, quo ab ipso propugnatur.

Cap. II. Prima calumnia meæ doctrinæ imposita, quod ad probabilitatem sufficit fundamentum judicii temerarii.

Art. I. Proponitur præfata calumnia falsa.

Art. II. In quam multis erret hæc accusatio Jacobi à S. Dominico?

Art. III. Ex meo contextu aperitur veritas meæ assertionis, & accusationis falsitas.

Art. IV. Ex aliis textibus meæ Crisis constat etiam accusationis falsitas.

Art. V. Manifesta contradictio debuit avertere Jacobum ab ea sinistra interpretatione.

Art. VI. Quibus aliis argumentis impugnet assertionem mihi enormiter imputatam?

Cap. III. Altera calumnia desumpta à distinctione assertionis directæ, & reflexæ.

Art. I. Proponitur prima periodus calumniæ.

Art. II. Quam immeritò reproducatur argumentum ab exemplo venatoris? Et an adversarii intendunt impugnare, quod non omnino penetrant?

Art. III. An terminis quæstionis *Directæ*, & *reflexæ* obscuriorem reddiderit Cardenas materiam probabilitatis?

Art. IV. An obscuritas immeritò tribuatur authori?

Art. V. An aliqua obscuritas oriatur ex terminis *practici*, & *speculativi*, & aliis?

Art. VI. Quam multipliciter deviet à veritate prima illa periodus cum suo titulo, Jacobi à S. Dom.

Cap. IV. Tertia calumnia, quod juxta meam doctrinam, Judex possit condemnare, quem probabiliter putat esse reū.

Art. I. Proponitur periodus altera Jacobi; & falsitas finistrè impositæ meæ doctrinæ.

Art. II. An adversarii impugnent, quod non perfectè penetrant?

Art. III. An, & quomodo hi termini *probabiliter*, &

prudenter sint synonymi? Ubi iterum, quam longè distent adversarii ab intelligentia nostræ doctrinæ?

Cap. V. Altera falsitas meæ doctrinæ imputata, quod in ipsa opinione probabili sit formaliter certitudo.

Art. I. Proponitur falsa imputatio; & sublata æquivocatione, veritas declaratur.

Art. II. Dissolvuntur objectiones, quas opponit Jacobus à S. Dom. contra certitudinem conscientiæ in usu probabilium.

Art. III. Alia objectio ejusdem Jacobi enervatur.

Cap. VI. Falsitas quinta, eaq; enormissima, quod mea doctrina non satis absit ab hæresibus Simonis Magi, Valentiniæ, Gnosticorum, & sectariorum nostri temporis.

Art. I. Proponitur periodus, & explicatur falsitas imputata.

Art. II. Aperitur veritas propositionis fugillatæ, & convincitur esse innoxia.

Art. III. Eiusdem propositionis sensus innoxius, independentè à subjecta materia de probabilitate.

Art. IV. Discutitur tertius modus, quo potest considerari ea vox *certum* in præfata propositione.

Art. V. An in eam propositionem cadere possit sensus hæreticalis de certitudine affectata?

Art. VI. Syllogismus totam rem demonstrans.

Art. VII. Quotupliciter erret ea periodus relata?

Cap. VII. Alia impostura falsa de operatione contra conscientiam.

Art. I. Proponitur periodus Jacobi.

Art. II. Ad ostensionem veritatis præmittitur quidam casus practicus.

Art. III. Ostenditur, electionem opinionis minus probabilis non reluctari judicio conscientiæ.

Art. IV. Quotupliciter erret periodus relata?

Cap. VIII. Impostura septima, quod alligaverim S. Thomam pro opinione minus probabili. Ubi multæ calumniæ circa hunc articulum refutantur: & vera mens S. Thomæ aperitur; & adversarium in hac quæstione esse antithomistam, ostenditur.

Art. I. Proponitur impostura, ejusq; falsitas demonstratur.

Art. II. Quid respondeat Jacobus ad primam probationem ex S. Thoma desumptam?

Art. III. Quid respondeat, & quàm inutiliter adversarius ad secundam probationem ex S. Thoma?

Art. IV. Quid respondeat adversarius, & quàm contra se ipsum, ad quartam probationem ex S. Thoma?

Art. V. Quid respondeat, & quàm parum satisfaciat quintæ probationi ex S. Thoma?

Art. VI. Quid respondeat ad primam partem tertiæ probationis ex S. Thoma?

Art. VII. Quid respondeat; vel potius quomodo non respondeat ad alteram partem probationis ex S. Thoma?

Art. VIII. Quàm multipliciter erret utraque periodus relata in duobus articulis proxime præcedentibus?

Art. IX. Referuntur aliæ opiniones S. Thomæ, quæ in concursu oppositarum probabilium stant pro libertate?

Art. X. Solvuntur alia, quæ adversarius obiicit contra expositionem S. Thomæ à me exhibitam.

Art.

- Art.xi. Quotupliciter erret ea periodus proxime relata?
- Art.xii. Ex dictis convincitur, Jacobum à S. Dom. esse manifestum antithomistam in hac quaestione.
- Art.xiii. Quomodo, & quam infideliter referat argumentationem Baronii ex S. Thoma pro sua sententia, & responsionem meam?
- Art.xiv. Altera falsa calumnia retunditur.
- Cap.ix. Amputatur altera calumnia falsa, attribuens nostrae doctrinae relaxationem conscientiae. Ubi, quis modus tenendus sit pro reformatione opinandi?
- Art.i. Proponitur calumnia falsa Jacobi.
- Art.ii. Ostenditur falsitas calumniae.
- Art.iii. Triplex modus discernendi à probabilibus opiniones improbabilis laxativas conscientiae.
- Art.iv. Quotupliciter deviet à veritate periodi Jacobi, supra relatae?
- Cap.x. Confunditur alia geminata calumnia de approbatione omnium opinionum, quae continentur in Casuistarum libris, & de multiplicitate conscientiarum.
- Cap.xi. Repellitur calumnia duodecima de opinione probabili contra immortalitatem animae.
- Cap.xii. Tredecima calumnia de damnatione nostrae sententiae Romae facta de falsitate arguitur.
- Cap.xiii. Confunditur quartadecima calumnia, quod sacrum appellaverim probabilitatis nomen. Ubi an eliciat actum meritorium, qui operatur secundum opinionem probabilem?
- Cap.xiv. Removentur decimaquinta, & decima sexta calumnia, quod probabilem dixerim opinionem de praemotione physica, & quod multas supposuerim falsitates in S. Thomam.
- Art.i. Refertur calumnia, & ejus occasio; & proponuntur duo praecipue notanda.
- Art.ii. An ex demonstratione veritatis catholicae, & probabili solutione objectionum maneat probabilis sententia haereticorum, aut objectiones eorum?
- Art.iii. An jure exoptulet Jacobus, quod probabilem dixerim sententiam de praemotione?
- Art.iv. An multas affinxerim falsitates Angelico Doctori?
- Art.v. Quotupliciter declinet à veritate periodus relata art. i.

II. PARS DISPUTATIONIS,

In qua denuo confirmatur, & vindicatur ab objectionibus sententia de quavis opinione probabili amplectenda.

- Cap.xv. Demonstratur prima pars nostrae sententiae, quod in conflictu opinionum non tenemur sequi partem strictiorem.
- Art.i. Praemittuntur aliqua, & referuntur auctores partis oppositae.
- Art.ii. Eadem prima pars nostrae sententiae roboratur auctoritate Sanctorum Patrum, & veterum scholasticorum.
- Art.iii. Quomodo opposita opinio manifestam implicet contradictionem? Ubi, an inferatur, quod Deus praecipiat impossibilia?
- Art.iv. Quam confusionem pariat opposita sententia in tribunalibus totius Reipublicae Christianae, & in conscientiis litigantium?
- Art.v. Aliud argumentum ex eo, quod in materia morum nulla esset opinio probabilis; sed omnes essent improbabilis, vel certae.
- Art.vi. Aliud argumentum ex eo, quod nulla esset opinio probabilis, quae non esset scandalosa.
- Art.vii. Aliud argumentum ex eo, quod opiniones Sanctorum Patrum Augustini, & Hieronymi, item & S. Thomae, & omnium Theologorum damnandae essent tamquam scandalosae.
- Art.viii. Ex multiplici impossibilitate doctrinae redarguitur opposita sententia.
- Cap.xvi. Ostenditur in conflictu opinionum aequè probabilem, posse nos eligere, quam maluerimus.
- Art.i. Positiones aliquae praemittuntur.
- Art.ii. Ostenditur certum, quod inter opiniones aequè probabiles possumus ad praxim eligere quamlibet.
- Art.iii. Triplex argumentum desumptum ab ignorantia invincibili, pro eadem conclusione.
- Art.iv. Decimum argumentum practicum desumptum ex doctrina Fagnani.

- Art.v. Undecimum argumentum ab absurdo, quod refutaret contra doctrinam S. Thomae.
- Art.vi. Aliud absurdum ex praxi tribunalium.
- Art.vii. Alia argumenta pro eadem conclusione.
- Cap.xvii. In conflictu opinionum probabilioris, & minus probabilis posse nos tutò quamlibet amplecti.
- Art.i. Sex argumentis roboratur haec sententia.
- Art.ii. Ferè omnia argumenta proposita cap. praec. pro opinione aequè probabili, militant etiam pro minus probabili.
- Art.iii. An adversarii non percipiant sensum nostrae doctrinae? Ubi, quo sensu dicatur, etiam in materia valoris Sacramentorum posse nos sequi quamlibet opinionem probabilem?
- Art.iv. Quomodo adversarii non calleant mentem S. Thomae?
- Art.v. Aliud argumentum practicum.
- Art.vi. Alterum argumentum practicum ex eo, quod eligens opinionem minus probabilem, practice eligit probabiliorē.
- Cap.xviii. Ex tribus capitibus proximis oritur certitudo dictaminis reflexi de usu licito opinionis probabilis.
- Cap.xix. Objectionibus Fagnani occurritur.
- Art.i. Dissolvuntur objectiones ab auctoritate desumptae.
- Art.ii. Aliis Fagnani objectionibus fit satis, quas proponit pro prima parte suae doctrinae.
- Art.iii. Dissolvuntur objectiones Fagnani, quas opponit pro secunda parte suae doctrinae.
- Art.iv. Altera obiectio desumpta ex eo, quod in dubiis tutior pars eligenda sit. Ubi etiam examinatur, an in dubio standum sit pro possessione?
- Art.v. Aliae Fagnani objectiones solvuntur, quibus conatur probare, in opinionibus aequè probabilibus necessario intervenire dubium.
- Art.vi. Solvuntur argumenta Fagnani contra sententiam de minus probabili opinione eligenda.
- Art.vii. Solvuntur argumenta, quae Fagnanus desumit ab absurdis.
- Art.viii. Reliqua absurda, ad quae nostram sententiam conatur trahere Fagnanus.
- Cap.xx. Satisfit objectionibus Celladei. Ubi singularis ejus modus opinandi vocatur ad crism.
- Art.i. Proponitur opinio, & ejus crisis.
- Art.ii. Occurritur objectionibus Celladei.
- Cap.xxi. Objectionibus Jacobis à S. Dom. fit satis.
- Art.i. Solvuntur objectiones contra possessiones libertatis.
- Art.ii. Objectiones desumptae ab ignorantia invincibili, quae contineri dicitur in omni opinione probabili.
- Art.iii. Objectiones ejusdem adversus prudentiam, & insufficientem legis promulgationem.
- Art.iv. Occurritur ejusdem objectionibus contra dictamen reflexum, & contra potentiam moralem assentiendi probabilibus.
- Art.v. Objectiones ejusdem ex eo, quod probabilitas relaxet conscientiam.

DISPUTATIO LVII.

An auctores dantes probabilitatem opinionibus debeant esse omni exceptione majores.

- Cap.i. Deciditur quaestio affirmativè.
- Art.i. Quantum interfit recta decisio hujus difficultatis, & resolvitur remissivè.
- Art.ii. An ut Doctor sit omni exceptione major, debeat esse probatae auctoritatis?
- Art.iii. Corollaria de scriptoribus insufficientibus ad probabilitatem.
- Cap.ii. An unus author possit dare probabilitatem opinioni singulari contra reliquos?
- Cap.iii. Quinam auctores in singulari habendi sint tamquam classici, & probatae auctoritatis, & omni exceptione majores?
- Art.i. An P. Thomas Sanchez sit omni exceptione major, cujus opiniones tuta conscientia sequi possimus?
- Art.ii. An P. Suarius ita sit omni exceptione major, ut omnes ejus opiniones securissime possimus amplecti?
- Art.iii. An P. Gabriel Vasquez adnumerandus sit inter Doctores primae classis, & omni exceptione majores, cujus doctrinam tutò amplecti possimus?

Art.iv.

Art. iv. Quid dicendum de authoritate P. Gregorii de Valentia ad probabilitatem?

Art. v. Quid dicendum de doctrina morali P. Ludovici de Molina?

Art. vi. Quid censendum sit de doctrina P. Leonardi Lessii?

Art. vii. Quid censendum de doctrina P. Joannis Azorii?

Art. viii. An Martinus Navarrus sit omni exceptione major; cujus opiniones tuto sequi possimus?

DISPUTATIO LVIII.

An inter viros doctos possit esse dubium de probabilitate opinionis stantis pro libertate? & ex quibus capitibus oriatur; & an id sit dubium practicum?

Cap. i. Deciditur prima pars quaestionis.

Cap. ii. Ex quibus capitibus oriatur dubitatio de probabilitate opinionis?

Cap. iii. An dubium de probabilitate opinionis sit practicum, in quo tutior pars amplectenda sit?

DISPUTATIO LIX.

Cujusnam sit ferre iudicium de probabilitate opinionum?

DISPUTATIO LX.

An à sola non certitudine præcepti, non jam à probabilitate, oriatur securitas conscientiae?

Cap. i. Novissima Caramuelis sententia.

Cap. ii. An securitas conscientiae formaliter consistat in sola non certitudine præcepti?

Cap. iii. An ad probabilitatem opinionis non sit necessaria ratio probabilis specialis, sed sufficiat illa generalis de possessione libertatis?

Cap. iv. An quoties præceptum est incertum, maneat homo liber omnino ab obligatione?

Art. i. Resolvitur quaestio.

Art. ii. Duæ objectiones solvuntur.

TRACTATUS II.

De opinionibus, quæ repugnant principio certo.

DISPUTATIO LXI.

An bona secularia possint fieri Ecclesiastica sine licentia Regis?

Cap. i. Exponitur singularis opinio Caramuelis.

Cap. ii. Bona secularia sine licentia Regis posse fieri Ecclesiastica, contra Caramuelem demonstratur duobus argumentis.

Cap. iii. Duo alia argumenta desumpta à dominio, quod habebat Rex in personam, ante transitum ad clericatum, & aliud regnum.

Cap. iv. Instruitur argumentum quintum ex eo, quod nec Principes, nec privati habent dominium, aut jus in ordine ad detrimentum Reipublicæ.

Cap. v. Proponitur sextum argumentum ab inconsequentia doctrinæ.

Cap. vi. Tres aliæ demonstrationes pro nullitate domini potentialis.

Cap. vii. Quinque alia argumenta pro nullitate domini potentialis.

Cap. viii. Demonstratur, iniquum esse statutum prohibens (secluso privilegio) ne bona stabilia donentur, aut vendantur Ecclesiæ.

Cap. ix. Id statutum esse contra doctrinam Evangelicam.

Cap. x. Duo alia argumenta ex jure potentiali desumpta.

Cap. xi. Sacros canones posse disponere in hac materia, contra secundam conclusionem Caramuelis ostenditur; & hanc doctrinam de immunitate esse definitam ab Ecclesia.

Cap. xii. Aliud argumentum à priori, ex reverentia debita statui Ecclesiastico, quam Ecclesiasticus Princeps determinavit.

Cap. xiii. Alia impugnatio prædictæ conclusionis secundæ.

Cap. xiv. Doctrina tradita uberius confirmatur, ex eo, quod

secunda, & quarta conclusio sibi invicem repugnent.

Cap. xv. Impugnatur specialiter doctrina Caramuelis circa domum Deo donatam ad sacrificia peragenda.

Cap. xvi. Alia absurda ex opposita doctrina effodiuntur, & dissipantur: illud præcipue circa extractionem reorum ab Ecclesia sine licentia Regis erecta.

Cap. xvii. Ex reverentia locis ad sacrificia dedicatis debita demonstratur, illicitum esse, extrahere reos ab Ecclesiis, etiam sine licentia Regis erectis.

Cap. xviii. Argumentum pro prima conclusione Caramuelis evertitur.

Cap. xix. Solvitur argumentum Caramuelis pro secunda conclusione.

Cap. xx. Quanta, & quotuplici inconsequentia laboret ea doctrina adversaria immunitati?

Cap. xxi. Quot modis offendat ea doctrina immunitatem Ecclesiasticam?

Cap. xxii. Quot assertiones contineantur in ea sententia contra doctrinam ab Ecclesia propositam ut certam?

Cap. xxiii. Quid sentiendum sit de sententia Navarii assertentis, bona Ecclesiæ pertinere dumtaxat ad dominium proprietatis Christi Domini?

DISPUTATIO LXII.

An cessante in particulari fine legis humanæ statuentis impedimentum dirimens, cesset lex in particulari; & liceat in eo casu contrahi matrimonium absque dispensatione?

Cap. i. Mens Caramuelis inquiritur.

Cap. ii. Præmittitur ea quaestio universalis; an cessante fine adequato legis humanæ in casu aliquo particulari, cesset etiam ejusdem legis obligatio quoad illum particularem?

Art. i. An sit evidens, cessare legem in prædicto casu particulari?

Art. ii. Doctrina Caramuelis; & quo modo non satisfaciat quaestioni?

Art. iii. Statuitur, & probatur prima conclusio.

Art. iv. Ad decisionem quaestionis absolutæ præmittuntur aliqua.

Art. v. Deciditur quaestio absoluta.

Cap. iii. An in impedimentis dirimentibus juris humani possit in casu particulari deficere finis adequatus legis?

Cap. iv. Altera evasio præcluditur; & conclusio denuo roboratur.

Cap. v. Secunda conclusio statuitur.

Cap. vi. Duæ aliæ conclusiones firmanter.

DISPUTATIO LXIII.

An qui dedit pecunias mutuas, se obligans ad non repetendum intra annum; possit aliquid ultra sortem exigere?

Cap. i. Sententia Caramuelis proponitur.

Cap. ii. Prima Caramuelis impossibilitas cum sua ipsius sententia.

Cap. iii. Altera ejusdem doctrina impossibilis cum præfata sententia.

Cap. iv. Tertia Caramuelis assertio impossibilis cum eadem ipsius sententia.

Cap. v. Objectiones solutæ adversus doctrinam capitis præcedentis.

Cap. vi. Quarta assertio impossibilis cum præfata sententia.

Art. i. Refertur assertio Caramuelis; & quot absurda contineat?

Art. ii. Quomodo hæc assertio contradicat sententiæ sui authoris, & damnationi Alexandri?

Art. iii. Quam certum sit, transferri pecuniæ mutuatae dominium morale in mutuatarium?

Art. iv. An ex eo, quod pecunia debeatur mutuatori, arguatur dominium mutuatoris in illam?

Art. v. An pecunia, quæ mutuatur, & alia physicè diversa, quæ solvitur, sit una & eadem numero morali?

Art. vi. An licet pecunia mutuata, & soluta sit moraliter eadem; malè inde arguatur dominium morale esse idem?

Art. vii. An implicet mutuatario concedi usum præter dominium?

Art. viii. Quid de extrema consequentia Caramuelis dicendum sit?

DISPUTATIO LXIV.

An sit usura, si mutues Petro centum sub onere, ut solvat tibi debitum probabile?

Cap. I. Discursus Caramuelis proponitur.

Cap. II. Prænotantur aliqua pro intelligentia quæstionis.

Cap. III. Duæ priores quæstiones deciduntur.

Cap. IV. Deciditur quæstio tertia.

Cap. V. Quarta quæstio solvitur.

Cap. VI. Quinta, & præcipua quæstio deciditur.

DISPUTATIO LXV.

An professus possit licite, aut validè condere testamentum?

Cap. I. Quantum exorbitet Caramuel à cæteris Doctoribus?

Cap. II. Communem sententiam tamquam certam admitrendam esse.

DISPUTATIO LXVI.

An doctrina, quæ de communione quotidiana ab aliquis tradebatur, maneat jam antiquata ex novissimo decreto Innocentii XI.

Cap. I. Proponitur aliquorum placitum de communione quotidiana, & decretum Innocentii XI.

Cap. II. Reprobatur opinio eorum, qui dixerunt, non expedire laicis communicare quotidie.

Cap. III. Antiquatam manere opinionem, quæ docebat, omnibus generatim consulendam esse communionem quotidianam.

Art. I. Ostenduntur clausulæ, ex quibus antiquata manet ea opinio.

Art. II. Ostenditur, hanc eandem doctrinam dilucidè traditam esse à S. Thoma, & ab aliis Doctoribus.

Cap. IV. Antiquatam manere vi hujus decreti opinionem asserentium debere fideles communicare quotidie, etiam reluctante confessario, vel superiore.

Cap. V. Antiquatam manere opinionem, quæ asserbat, ad communionem quotidianam, non exigi aliam dispositionem, quam carere culpa lethali.

Cap. VI. Reprobatam manere vi hujus decreti opinionem asserentium, accipiendam esse à fidelibus Eucharistiam feria 6. in Parasceve.

Cap. VII. Reprobatam manere opinionem eorum, qui asseruerunt, communionem quotidianam esse de jure divino.

Cap. VIII. Quomodo hoc decretum non repugnet doctrinæ conciliorum?

Art. I. An in concilio Apostolorum præcepta fuit communio Eucharistiæ quotidiana?

Art. II. An concilium Nicænum indixerit communionem quotidianam?

Art. III. An concilium Basileense indixerit communionem quotidianam omnium fidelium?

Art. IV. An ex concilio Tridentino colligatur quotidiana omnium communio?

Art. V. An concilia Provincialia Cloveshense, & Ravenatense exhortentur ad communionem quotidianam?

Art. VI. An tria concilia Toletana itent pro communione quotidiana omnium?

Art. VII. Quid inferatur pro communione quotidiana ex conciliis Colonienfi, Parisienfi, & Senonenfi?

Art. VIII. Quid inferatur ex conciliis Bracharenfi, Moguntino, & Treverensi?

Art. IX. Quid inferatur pro communione quotidiana ex sex conciliis Mediolanensibus, & ex Aquilejensi tertio?

CATALOGUS

Opinionum ad hunc tractatum pertinentium, quæ scilicet repugnant principio certo; & remissivè proponuntur.

TRACTATUS III.

De opinionibus, quæ defectu fundamenti non pertingunt ad gradum probabilitatis.

DISPUTATIO LXVII.

An simoniæ labe inficiatur, qui vendit sepulturam? Et quid inde inferatur?

Cap. I. Prima illatio Caramuelis refertur, & enervatur.

Cap. II. Altera illatio Caramuelis quam sit inefficax!

Cap. III. Quoddam notabile proponitur.

DISPUTATIO LXVIII.

An sit simoniacus, qui beneficia permutat?

Cap. I. Refertur discursus Caramuelis.

Cap. II. Refellitur is modus tuendi simoniam propriam in permutatione.

Cap. III. Explicatur, quomodo in permutatione beneficiorum intercedat ratio simoniæ propriæ.

DISPUTATIO LXIX.

An promissio acceptata obliget ex justitia, aut saltem ex fidelitate?

Cap. I. Proponitur opinio Caramuelis; ejusque fundamentum discutitur.

Cap. II. Malè explicari à Caramuele essentiam promissionis.

Cap. III. Malè explicari à Caramuele acceptationem promissionis.

Cap. IV. An promissio acceptata obliget saltem ex fidelitate?

Cap. V. Quàm leve sit fundamentum Caramuelis, ostenditur.

Cap. VI. Corollaria ex dictis.

CATALOGUS

Opinionum ad hunc tractatum pertinentium, quæ defectu fundamenti deficiunt à probabilitate.

TRACTATUS IV.

De opinionibus dubiæ probabilitatis.

DISPUTATIO LXX.

An possit dari confessio valida informis ex defectu doloris efficacis?

Cap. I. Præmittuntur aliqua ad resolutionem quæstionis.

Art. I. Quatuor prænotata.

Art. II. Quid de Sacramento informi defectu attritionis extensivæ?

Cap. II. An sit probabilis opinio, quæ docet, dari confessionem validam informem ex defectu doloris efficacis, qui defectus procedat ex ignorantia invincibili?

Art. I. Authoris judicium.

Art. II. Occurritur objectionibus.

Cap. III. An sit probabilis opinio docens, esse Sacramentum validum, & informe ex defectu doloris efficacis ad ignorantiam mortaliter culpabilem?

Art. I. Opinio affirmans, & Doctores eam improbant.

Art. II. Quantum sit fundamentum ad evitendam probabilitatem ejus opinionis?

DISPUTATIO LXXI.

An attritio sufficiens ad valorem, & effectum Sacramenti possit esse naturalis, & ex motivo humano, & naturali?

Cap. I. Præmittuntur aliqua, & referuntur sententiæ.

Cap. II. Improbabilem esse primam opinionem.

Cap. III. An sit probabile, attritionem ex motivo merè humano sufficere ad valorem Sacramenti poenitentiae?

DIS-

DISPUTATIO LXXII.

An sit probabilis opinio, quæ admittit confessionem validam informem ex defectu integritatis, cum ignorantia mortaliter vincibili.

Cap. I. Resolutio quæstionis.

Cap. II. An sit probabilis opinio asserens, validam esse confessionem ejus, qui mortale peccatum in confessione tacet, sciens in hoc mortaliter delinquere; & simul existimans invincibiliter, se validè absolvi à reliquis peccatis tunc explicatis?

DISPUTATIO LXXIII.

An possit esse confessio valida informis defectu integritatis ex ignorantia invincibili?

Cap. I. Singularis dicendi modus proponitur.

Cap. II. Quid sentiendum de probabilitate ejus sententiæ?

DISPUTATIO LXXIV.

An peccata dubia sint necessariò in confessione exponenda?

Cap. I. Compendium eorum, quæ olim docui.

Cap. II. Revocat author suam priorem assercionem de probabilitate intrinseca opinionis negativæ.

Cap. III. Ad ineluctabilem confirmationem præmittitur quoddam notabile.

Cap. IV. Enervatur responsio, quam olim dedi ad argumentum cap. 2. propositum de institutione Christi Domini.

Cap. V. Aliud argumentum, quod olim proposui pro obligatione confitendi peccata dubia? Ubi quid de scrupulis?

DISPUTATIO LXXV.

An irregularitas, quæ est poena delicti, sit censura Ecclesiastica; & talis ut in eam cadat ab solutio?

Cap. I. Prænotantur aliqua, & referuntur sententiæ.

Cap. II. Quid censendum sit de ea opinione Soti; & quid censeant de ea Doctores alii?

Cap. III. Fundamenta nostræ sententiæ proponuntur tamquam moraliter certa.

Cap. IV. Aliud fundamentum proponitur.

Cap. V. Quàm levia sint fundamenta partis oppositæ?

DISPUTATIO LXXVI.

An sit dubiæ probabilitatis opinio asserens, tempore pestis non teneri Parochum administrare Sacramenta Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis?

Cap. I. Refertur ea opinio cum suis fundamentis.

Cap. II. Proponitur, & roboratur vera, & certa sententia.

Art. I. Præmittitur, quanta sit obligatio Episcopi, & Parochi ad succurrendum subdito in gravi necessitate spirituali constituto.

Art. II. Convincitur, teneri Pastorem cum periculo cujuslibet dispendii temporalis providere tempore pestis administrationem Eucharistiæ.

Cap. III. An tempore pestis teneatur Parochus ministrare Sacramentum Extremæ Unctionis?

DISPUTATIO LXXVII.

Confirmatio nostræ doctrinæ ex decreto novissimo SS. D. N. Innocentii XI.

Cap. I. Proponitur decretum.

Cap. II. Aliqua observanda circa hoc decretum.

Cap. III. Quotupliciter confirmatur nostra doctrina ex decreto?

Cap. IV. An in diecesibus, vel provinciis, in quibus hoc decretum non est promulgatum ab Episcopis, habeat vim obligandi?

TRACTATUS V

De opinionibus immeritò damnatis ab aliquibus.

DISPUTATIO LXXVIII.

An ad peccatum mortale prærequiratur cognitio militiæ moralis?

Cap. I. Occasio, & status quæstionis.

Cap. II. An ad peccatum requiratur aliqua cogitatio malitiæ moralis, saltem dubitando?

Cap. III. An ad peccatum requiratur judicium enunciativum directum de malitia peccati?

Cap. IV. An qui dubitat practicè, necessarium sit ad hoc ut peccet, quod habeat judicium de malitia morali operandi cum conscientia dubia?

DISPUTATIO LXXIX.

An in urgenti necessitate pro salute animæ liceat Episcopis dispensare in impedimentis dirimentibus matrimonium, quando non datur aditus ad Pontificem?

Cap. I. Expedita occasione quæstionis, statuitur conclusio. & authorum suffragatio.

Cap. II. Proponuntur breviter inconcussa hujus sententiæ fundamenta.

DISPUTATIO LXXX.

An extra necessitatem extremam liceat egentibus accipere de alienis necessaria? Ubi præcipuè, an in gravi necessitate Reipublicæ liceat succurrere ex operibus piis ad alium finem à testatores destinatis?

Cap. I. Pro complemento doctrinæ olim à me traditæ, altera conclusio superadditur.

Cap. II. Discutitur secunda pars disputationis; scilicet, an in præsentī caritate annonæ, gravique necessitate Reipublicæ, oporteat ei subvenire ex operibus piis in alios usus à testatore destinatis?

Art. I. Proponitur ratio dubitandi.

Art. II. Qualis, & quanta sit hæc necessitas Reipublicæ; an sit gravis; & an æquivalens extremæ?

Art. III. Licetum esse, & expediens, opitulari gravi necessitati Reipublicæ ex annuis redditibus, qui ad alios usus pios ultimis voluntatibus testatorum destinati sunt.

Cap. III. Cujus Prælati autoritate fieri debeat hæc commutatio piorum operum in levamen publicæ necessitatis?

Art. I. Quid possit Romanus Pontifex in hoc casu, & similibus?

Art. II. An possit Episcopus facere hanc commutationem casu, quo non sit aditus ad Pontificem, vel sit periculum in mora?

Art. III. An possit commutare Episcopus opera pia independenter à recursum ad Pontificem?

Cap. IV. An opera pia perpetua possint applicari ad alimenta pauperum in gravi necessitate Reipublicæ absque autoritate Prælati?

CATALOGUS

Opinionum, quæ damnantur à probabilioristis, & vindictæ manent. remissivè.

I N D E X

Disputationum ad varios Tractatus Theologiae pertinentium.

A D T R A C T A T U M De conscientia.

Vide tractatum 1. de probabilitate.

An confessarius teneatur sequi opinionem probabilem poenitentis? D.57 n.85. & n.96.

An liceat propositum habere consulendi varios Doctores, donec inveniatur aliquis, qui favorem doceat opinionem? D.57.n.87.

A D T R A C T A T U M De legibus.

An cessante fine adequato legis humanae in casu particulari, cesset etiam ejusdem legis obligatio in tali casu? D.62.cap.2. per totum.

An decretum Innocentii XI. damnans varias propositiones morales, habeat vim obligandi in diocesis, & provinciis, in quibus non est promulgatum? D.77. cap.4.

A D T R A C T A T U M De peccatis.

An ad peccatum mortale praerequiratur cognitio malitiae moralis? D.78.

A D T R A C T A T U M De voto.

An possit Episcopus dispensare in voto Castitatis, & Religionis cum subditis, qui propter paupertatem non possunt adire Romanum Pontificem? D.57.n.57. & D.79.n.17.

A D T R A C T A T U M De voto solemni paupertatis.

An professus possit licite, aut valide condere testamentum? D.65.

A D T R A C T A T U M De immunitate Ecclesiastica.

An bona saecularia possint fieri Ecclesiastica sine licentia Regis? D.61.

An iudices laici possint extrahere reos ab Ecclesia sine licentia Regis creata? D.61.cap.16. & 17.

A D T R A C T A T U M De simonia.

An sit simonia vendere sepulturam quae honorificentior? D.67.

An sit simonia permutare beneficia? D.68.

Quomodo in permutatione beneficiorum intercedat ratio simoniae propriae? D.68.cap.3.

Quomodo explicandus sit conceptus communissimus simoniae? Ibid. cap.4.

A D T R A C T A T U M De restitutione.

An ille, qui pretium accepit pro actione turpi, teneatur

illud restituere? D.57. num.79. & num.155.

An liceat restitutionem differre sine justa causa? D.57. num.178.

A D T R A C T A T U M De homicidio.

An liceat occidere invasorem pro defensione rerum temporalium magni pretii? D.57.n.133.

An liceat militi navali ignem mittere in pulverem sulphureum, ne navis in hostium potestatem deveniat? D.57. num.142.

An liceat occidere invasorem, ut ejus impediatur alapa? D.57.n.165.

A D T R A C T A T U M De mutuo, & usura.

An qui dedit pecunias mutuas, se obligans ad non repetendum intra annum, possit aliquid ultra fortem exigere? D.63.

An sit legitima formula mutui haec: Do tibi quingentos aureos, cum voluero, recipiendos. D.63.cap.2.

An sit gravamen mutuatoris privare se potestate lucrandi? Ibid. cap.3.

An numerata pecunia sit pretiosior numeranda; ita ut propter hunc titulum liceat mutuatori recipere aliquid ultra fortem? Ibid. cap.4.

An mutuator retineat dominium morale pecuniae mutuatae, & propter hunc titulum liceat illi recipere aliquid ultra fortem? Ibid. cap.6. per octo art.

An sit usura, si mutues Petro centum sub onere, ut solvat tibi debitum probabile? D.64.

An sit usura mutuare exigendo debitum probabile a possessore, quod utrumque est probabile? D.64.cap.3.

An sit usura mutuare exigendo a possessore debitum probabile, quando nulla est probabilitas carentiae debiti? Ibid. cap.3. a nu.18.

An sit usura mutuare cum onere solvendi debitum certum, cujus solutionem factam esse est solum probabile? Ibid. cap.4.

An sit usura mutuare Antonio cum onere restituendi hereditatem probabiliter debitam mutuatori, sed in judicio jam adjudicatam Antonio? Ibid. cap.5.

An sit usura mutuare cum onere solvendi debitum probabile, quando ex parte neutrius datur possessio, vel adjudicatio? Ibid. cap.6.

A D T R A C T A T U M De promissione.

An promissio acceptata obliget ex justitia; aut saltem ex fidelitate? D.69.

An sit genuina formula promissionis haec: *Dabo tibi mille scuta*? D.69.cap.2.

An sit genuina formula acceptationis haec: *accipiam mille scuta, si dederis*? Ibid. cap.3.

A D T R A C T A T U M De eleemosyna.

An divites excusentur ab eleemosyna, eo quod carcant superfluo status? D.57.n.113.

An

An extra necessitatem extremam liceat egenis accipere de alieno necessaria? D.80.

An in gravi necessitate Reipublicæ liceat succurrere ex operibus ad alium finem à restatore destinatis? D.80.cap.2.

AD TRACTATUM De Eucharistia.

An reprobata sit opinio eorum, qui dixerunt, numquam expedire laicis communicare quotidie? D.66.cap.2.

An maneat antiquata opinio, quæ docebat omnibus generationem consulendam esse communionem quotidianam? D.66. cap.3.

An maneat antiquata opinio asserentium, debere fideles communicare quotidie, etiam reluctante confessario, vel superiore? Ibid. cap.4.

An maneat antiquata opinio docens ad communionem quotidianam non exigi aliam dispositionem, quam carere culpa lethali? Ibid. cap.5.

An reprobata maneat opinio asserentium, accipiendam esse à fidelibus Eucharistiam feria 6. in Parasceve? Ibid. cap.6.

An reprobata maneat opinio asserentium communionem quotidianam esse de jure divino? Ibid. cap.7.

An doctrina, quæ negat expedire omnibus communionem quotidianam, adversetur doctrinæ conciliorum? Ubi concluditur, ne unum quidem concilium ex viginti quatuor, quæ obijciunt adversarii, stare pro communionem quotidianam omnium? Ibid. cap.8. per novem art.

An sit probabile tempore pestis non teneri Parochum administrare Eucharistiam, & Extrema Unctionem? D.76.

An Episcopus, & Parochus teneantur etiam cum periculo vitæ succurrere subdito in gravi necessitate spiritali constituto? D.76. cap.2.

AD TRACTATUM De pœnitentia.

An possit dari confessio valida informis ex defectu doloris efficacis? D.70.

An possit dari confessio valida informis defectu attritionis extensivæ? Ibid. cap.1. art.2.

An sit probabilis opinio docens dari confessionem validam informem ex defectu doloris efficacis, qui defectus procedit ex ignorantia invincibili? Ibid. cap.2.

An sit probabilis opinio docens esse confessionem validam

informem ex defectu doloris efficacis ob ignorantiam mortaliter culpabilem? Ibid. cap.3.

An attritio sufficiens ad valorem, & effectum confessionis possit esse naturalis, & ex motivo humano, & naturali? D.71.

An sit probabilis opinio, quæ admittit confessionem validam informem ex defectu integritatis cum ignorantia mortaliter culpabili? D.72.

An sit probabilis opinio asserens validam esse confessionem ejus, qui mortale peccatum in confessione tacet, sciens in hoc mortaliter delinquere, & simul existimans invincibiliter, se valide absolvi à reliquis peccatis tunc explicatis? D.72. cap.2.

An possit esse confessio valida informis defectu integritatis ex ignorantia invincibili? D.73.

An peccata dubia sint necessario in confessione exponenda? D.74.

AD TRACTATUM De Extrema Unctione.

Vide tractatum de Eucharistia.

AD TRACTATUM De irregularitate.

An irregularitas, quæ est poena delicti sit censura Ecclesiastica, & talis, ut in eam cadat absolutio? D.75.

An virtute Bullæ Cruciatæ possit quis absolvi ab irregularitate, etiam si sit ex homicidio voluntario? D.75. cap.4.

AD TRACTATUM De Matrimonio.

An possit Episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus matrimonium, etiam ante illud contractum, in casu urgentis necessitatis, in quo non est recursus ad Romanum Pontificem? D.75. n.65. & D.79. per tot.

An Principes sæculares ex natura suæ potestatis possint suis legibus indicare impedimenta matrimonium dirimentia fidelibus sibi subditis, nisi Romanus Pontifex sibi hanc potestatem reservasset? D.57. n.67.

An cessante in particulari fine legis humanæ statuentis impedimentum dirimens, cesset lex in particulari; & liceat in eo casu contrahi matrimonium absque dispensatione? D.62. per totam.

TRACTATUS PRIMUS.

DE

PROBABILITATE OPINIONUM.

DISPUTATIO LV.

*In qua per compendium traditur Formula Doctrinae de
opinione probabili eligenda ad praxim,*

S U M M A R I U M.

- Quid sit opinio, & quatuorplex, & in quo differat à iudicio temerario?* n. 1.
Contra certitudinem nulla est probabilitas? n. 2.
*An ad probabilitatem extrinsecam requiratur Author omni exceptione
major? & qua minuant authoritatem Doctoris?* n. 4.
*An sint probabiles opiniones Authorum, si non discutiunt fundamenta
utriusque partis?* n. 5.
*In conflictu opinionum probabilium non tenemur sequi partem strictio-
rem. Et quomodo sententia opposita sit implicatoria?* n. 6.
*In conflictu opinionum aequè probabilium licet sequi partem benigniorem.
Et quo modo rationes unius partis non enerventur rationibus alterius?* n. 7.
An liceat sequi opinionem minus probabilem? n. 8.
*Quo modo resultet dictamen certum, cum quo iusto operatur, qui sequitur
opinionem probabilem?* n. 9.
An in omni opinione probabili contineatur ignorantia invincibilis? n. 10.
*An possit quis obligari praecepto, contractu, aut voto ad sequendam hanc,
vel illam opinionem?* n. 11.
*Quantum intersit ad rectam intelligentiam probabilitatis, distinguere pro-
positionem directam à reflexa?* n. 12.
Quomodo adversarii non intelligant nostram doctrinam de probabilitate?
n. 13. & seqq.
*Disparitas inter questionem facti, & questionem juris quoad producen-
dum dubium?* n. 24.
*Decipiuntur adversarii, dum putant, omnes opiniones cujuslibet Doctoris
admitti ut probabiles?* n. 25.
*Opiniones improbabiles non possunt oriri à doctrina de probabilitate bene
intellecta?* n. 26.
*An debeamus tollere opiniones probabiles benignas, ut amputentur opi-
niones scandalosae?* n. 27.
Tria media ad coerendas opiniones scandalosas? n. 28.
*An communis sententia Doctorum in aliquibus materiis faciat eviden-
tiam moralem; & qua nam sint istae?* n. 29. & seqq.
An detur matrimonium merè probabile? n. 35.
An contra possessionem valeant rationes probabiles? n. 36. & 37.
*Multa opiniones jurisperitorum contra immunitatem Ecclesiasticam repro-
bantur tanquam improbabiles?* n. 38.

Opinio (juxta S. Bernardum lib. 5. de consider. ad Eu-
gen. c. 3. & communem acceptionem) est assen-
sus verisimilis. Dividitur in probabilem, non pro-
babilem, & positivè improbabilem. Opinio
probabilis est assensus verisimilis incertus innixus
fundamento firmo, & gravi. Et dicitur incertus, hoc
est, nec certus, nec certò falsus, debetque esse incertus invincibili-
ter. Opinio non probabilis est assensus, qui licet videatur verisimi-
li, incertus est, & nititur fundamento levi, aut sophistico, aut aequivo-
co. Opinio positivè improbabilis est assensus, qui licet videatur veri-
similis, est tamen certò falsus. Vide disp. seq. cap. 5. art. 2. Est etiam no-
tissima divisio opinionis probabilis in practicam qua dirigit ad ope-
rationem; & speculativam, qua sistit in contemplatione objecti. Opinio
probabilis differt à iudicio temerario; quòd hoc nititur fundamento
levi, vel nullo. Et in hoc sensu omnis opinio non probabilis est teme-
raria. Vide disp. seq. c. 2. art. 1.

2 Contra certitudinem, nullam esse veram probabilitatem, est
metaphysicè evidens. Nam assensus probabilis est incertus, id est, nec
certus, nec certò falsus. Et propositionis certae contradictoria est
certò falsa; implicat autem, quòd sit certò falsa, & simul incerta in
sensu praefato. Vide in 1. p. Cris. Theolog. disp. 4. num. 6.

Cardenas Pars III.

3 Probabilitas est duplex: alia extrinseca, quae ab autoritate
desumitur; alia intrinseca, quae à ratione gravi, & firma.

4 Ad probabilitatem practicam extrinsecam non sufficiunt unus,
duo, vel plures Authores, nisi sint omni exceptione majores.
Sufficit verò unus, si sit omni exceptione major. Exceptiones
autem, quae contra autoritatem Doctoris opponi possunt, qua-
tuor sunt. Prima, quòd doceat aliquid contra principium cer-
tum. Secunda, quòd opinetur ex fundamento levi, sophisti-
co, vel aequivoco. Tertia, quòd varia improbabilia docuerit.
Quarta, quòd doceat opinionem, sine discussione rationum hinc
inde pugnantium: quam exceptionem patiuntur meri summi-
stae, aut meri compilatores. Vide in 1. p. Cris. disp. 11. Qui au-
tem dicendi sunt meri summistae, & meri compilatores, vide
ibid. num. 56.

5 Hinc fit, illas opiniones non esse probabiles ab autoritate,
quae prodeunt ab illis authoribus, qui non examinant, nec dis-
cutiunt diligenter fundamenta utriusque partis: & ad summum
sunt dubiae probabilitatis; quae quidem non sufficiunt ad regendam
conscientiam. Deinde nemo debet reputare probabilem opinio-
nem, quae est ejus Authoris, cujus scripta non vidit, nec scit,
an diligenter discutiatur fundamenta utriusque partis, nec ne.
Vide disp. 58.

6 In hac praxi probabilitatis tres sunt propositiones certae.
Prima in quaestionibus practicis probabiliter opinabilibus omni-
no certum est, quòd nulla obligatione tenemur sequi partem stri-
ctiorem, quae stat pro lege, incerta illa quidem, contra liberta-
tem. Id esse certum, constat ex argumentis, quae proposui in 1.
part. Cris. Theol. disp. 15. Et in omnibus materiis iustitiae cernitur
clare hæc implicatio. Nam ubi probabile est, quòd Petrus tene-
tur solvere Titio; tutior pars respectu Petri est, quòd solvat, & tu-
tior pars respectu Titii est, quòd non admittat solutionem. Tenebi-
tur ergo Petrus solvere, sed nemini: quae est implicatio contradi-
ctionis. Vide hoc argumentum fusius propositum in ea disp. 15. cap.
11. & in hac 3. part. disp. seq. cap. 15. ubi convincuntur responsiones,
quae contra illud excogitari possunt. Huc accedit, certissimum esse,
omnes opiniones morales S. Thomae esse securas in praxi; cum ta-
men S. Thomas in conflictu opinionum, multas docuerit pro li-
bertate contra legem incertam. Vide disput. 15. cap. 6. art. 1. & in disp.
seq. 56. cap. 8.

7 Secunda, in conflictu opinionum aequaliter probabilium, sup-
posita ea certitudine, quòd non tenemur sequi partem strictiorem
contra libertatem, ob eandem rationem implicationis; certum
remanet, quòd possumus semper sequi benigniorem pro liber-
tate. In quo conflictu opinionum rationes unius partis non enerv-
ant eas rationes, quae militent pro opposita: quia cum sequor opi-
nionem benigniorem, solvo rationes oppositae partis, & quasi ad ni-
hilum eas redigo; & ad meam resolutionem nitior rationibus,
quae militent pro benigniori. Vide in 1. part. Cris. disput. 15.
cap. 4. art. 7. & 8. & praecipue num. 265. & cap. 8. & in hac 3. part.
disp. 56. cap. 16.

8 Tertia in conflictu opinionum probabilioris, & minus proba-
bilis, certum debet esse, quòd non teneor sequi, quam existimo pro-
babiliorem. Quia nihil est, quòd cogat intellectum ad assensum, ni-
si sola certitudo; & opinio, quamvis probabilior, adhuc est incerta.
Et ubi solvuntur rationes partis probabilioris, intellectus manet
expeditus ad assensum partis oppositae; vel saltem ad deponendum
iudicium de probabilitate. Vide disp. seq. c. 7. art. 2. fine, & in 1.
part. Cris. disput. 6. cap. 5. num. 67. & disp. 15. cap. 4. art. 7. Deinde
quia laudabile est, iudicium proprium alieno subicere: id,
quòd negari non potest in subdito respectu Praelati, cui subdi-
tus laudabiliter obedit in omnibus, in quibus non reperitur ma-
nifestum peccatum; sicut non reperitur in opinione minus proba-
bili. Præterea quia voluntas potest physicè flectere intellectum
ad unam partem, dum eum non cogit evidentia veri: neque
est unde probetur, quòd obstringitur moraliter aliquo præcep-
to, ad hoc ut flectat intellectum ad partem probabilioris. Vide

in eadem disp. 15. cap. 4. art. 9. Limita, quando opinio est multo excessu probabilior, quia in eo casu id plerumque accidit, quod pars opposita nititur rationi levi, atque adeo non probabilis; aut saltem quod ejus partis probabilitas est dubia.

9 Ex his tribus propositionibus certis resultat dictamen practicum certum, cum quo tutissime operatur, qui in praxi sequitur quamcumque opinionem practice probabilem. Vide disp. 15. cap. 4. art. 5. nu. 228. & seq. & disp. 56. cap. 18.

10 In omni opinione verè probabili continetur ignorantia invincibilis, ex S. Thoma, qui affirmat errorem conscientie excusare, quando procedit ex ignorantia ejus, quod quis scire non potest, vel scire non tenetur. Nam qui habet opinionem probabilem, ignorat, quæ pars, affirmativa ne, an negativa, sit à parte rei vera, nec potest, nec tenetur id scire. Sed neque tenetur se reducere ad dubium practicum; & in illo partem tutiorem eligere: quia dubium practicum sufficienter deponitur ratione verè probabili. Potest quidem se reducere ad id dubium practicum, sed non tenetur, quia potest illud prudenter deponere. Cum autem dubitatur de probabilitate practica opinionis benignioris, tunc intercedit dubium practicum, in quo opposita opinio eligenda est.

11 Quamvis hæc ita sint, potest homo ex circumstantia superaddita obligari ad hanc opinionem sequendam in praxi, non illam: puta ex præcepto, contractu, voto, &c. Ex præcepto superaddito, v.g. Est probabile, quod valet baptismus in lixivio; sed quia baptizans tenetur præcepto charitatis ad non exponendum frustrationi eum baptismum, non potest licite sequi eam opinionem. Ex contractu, quia potest quis pacisci cum alio de sequenda ista, non illa, opinione. Et ita si verum est, quod judex ex contractu cum Republica obstringitur ad judicandum meliori modo, quo possit, peccat graviter, si non ferat sententiam secundum jus probabilius. Voto, quia potest quis vovere Deo in aliqua materia id, quod perfectius fuerit.

12 Hinc sit, in multis materiis distinguendas esse duas propositiones, primam directam, secundam reflexam, quæ reflectitur supra probabilitatem primæ. Ubi malè arguunt, qui ex prima volunt inferre secundam, cum secunda addat novam circumstantiam, quæ non reperitur in prima, v.g. Probabile est, quod valet baptismus in lixivio: non valet: ergo probabile est, quod extra casum necessitatis, potest Parochus ministrare baptismum in lixivio. Quia id non est probabile propter præfatum præceptum charitatis. Similiter non valet, Probabile est, hanc domum esse Petri, non Joannis: ergo Judex, qui censet probabilis, eam domum esse Joannis, potest ferre sententiam pro Petro, si verum est, quod Judex ex quasi contractu tenetur dicere jus probabilius. Vide in ea disp. 15. cap. 4. art. 2. & cap. 15.

13 Hæc doctrina de probabilitate tutissima est in praxi, si rectè intelligatur. Eam non rectè intelligunt Authores, qui illam impugnant. Primò enim cum dicimus, posse tutò nos sequi, quamlibet opinionem probabilem; putant dicere nos, posse tutò sequi quamlibet opinionem, quæ in quolibet summissa, aut Scriptore reperitur. Quod falsum est; præcipuè, cum dixerimus, non sufficere ad probabilitatem unum quemlibet Authorem, sed eum, qui sit omni exceptione major. Vide cap. 17. art. 3. disp. seq.

14 Secundò, cum dicimus, etiam in administratione Sacramentorum posse nos tutò sequi quamlibet opinionem verè probabilem, putant, dicere nos, posse fieri baptismum, v.g. cum materia solum probabili extra casum necessitatis; cum tamen hoc dicamus, esse improbabile. Vide disp. seq. cap. 17. art. 3.

15 Tertiò, dum dicimus, posse nos tutò sequi opinionem probabilem in articulo mortis, putant, dicere nos, quod possumus uti mediis dumtaxat probabilibus ad salutem æternam consequendam. Cum tamen dicamus, nullam esse opinionem, nisi improbabilem, quæ præscribat, posse uti ad salutem medio dumtaxat probabilibus, cum adest certum. Vide disp. seq. cap. 17. art. 3.

16 Quartò, dum dicimus, Medicum posse uti qualibet opinione practice probabili, censent, dicere nos, posse eligere pharmacum minus probabile, & minus tutum cum periculo ægroti, quando penes ipsum est aliud probabilius, & tutius. Cum tamen dicamus, eam opinionem esse omnino improbabilem. Vide disp. seq. cap. 15. art. 3.

17 Quintò, cum dicimus, quod venator probabiliter putat id, quod occurrit, esse feram, non hominem; existimant, dicere nos probabile, quod liceat tunc jacere sagittam; cum tamen istud dicamus improbabile; quia non valet ab illa propositione speculativa ad istam practicam. Vide disp. 15. c. 4. art. 2. & disp. seq. c. 17. art. 3.

18 Sextò, cum dicimus, Judicem opinari probabiliter, Petrum esse reum mortis; existimant dicere nos, esse probabile, quod Judex possit Petrum capitis plectere; cum tamen hoc secundum dicamus improbabile. Vide eandem Crisim disp. 15. cap. 4. art. 2. & disp. seq. cap. 17. art. 3.

19 Septimò, cum dicimus, esse certum illud dictamen, quod qui equitur opinione in practice probabilem, non peccat, existimant, dicere nos, certitudinem reperiri in ipsa opinione probabili; quod est implicatorium. Vide c. 4. art. 5. & disp. seq. c. 17. art. 3.

20 Octavò, cum aliqui Authores dicant, non posse nos uti opinione probabili, cum vergit in detrimentum proprium, vel alienum; nec nos exprimamus istam limitationem; censent dicere nos, licitum esse uti opinione probabili cum detrimento proprio,

vel alieno. Cum tamen dicamus, eo ipso, quod sit cum tali detrimento, eam opinionem esse improbabilem. Vide disp. seq. cap. 17. art. 3.

21 Nonò, cum dicimus, posse contingere, quod ethnicus audiens prædicationem Evangelii, judicet probabilius posse consequi salutem æternam in lege Evangelii, & minus probabiliter in sua; putant dicere nos, ethnicum posse eligere eam Religionem, quæ minus probabiliter sibi proponitur ut salubris. Cum tamen dicamus, improbabile esse, quod ethnicus non teneatur ad salubriorem eligendam. Vide disp. seq. cap. 17. art. 3.

22 Decimò, dum dicimus, etiam in bello gerendo posse eligi opinionem probabilem, si talis reperta fuerit, putant dicere nos, posse Regem gerere bellum pro vindicanda injuria probabilis; cum tamen hoc secundum dicamus improbabile. Vide disp. seq. cap. 17. art. 3.

23 Fateor non paucos Theologos ex illis, qui nobiscum sentiunt, quamlibet opinionem probabilem posse tutò deduci ad praxim, perperam intellexisse hanc doctrinam; tum putantes, unumquemlibet Authorem, quicumque ille sit, sufficere ad probabilitatem; tum etiam arguentes à pura speculatione ad praxim, nec distinguentes inter propositionem directam, & reflexam. Ex qua prava intelligentia ortæ sunt quamplurimæ opiniones improbabiles, & scandalosæ. Sed veritas non amittit vim suam ex prava aliquorum intelligentia. Ideò sæpius dixi, probabilitatem bene intellectam securissimè posse reduci ad praxim.

24 Una est difficultas, quæ solet vexare viros doctos in hac sententia. Nam positis duobus testimoniis adversis æqualis fidei, & autoritatis de delicto Petri; Judex hæret dubius; ut patet in judicio Salomonis inter testimonia duarum meretricum ambientium filium unicum: ergo in conflictu duarum opinionum adversarum eodem modo hæret dubius intellectus.

25 Est tamen magna disparitas inter quæstionem facti, & quæstionem juris. Nam cum intellectus non inveniatur modum ad dissolvendam vim unius testimonii affirmativi adversus alterum testimonium; neque enim habet modum, quo solvat eam objectionem, sive attestationem, Ego vidi; habet tamen modum, quo in quæstione juris solvat objectiones unius partis, & quasi ad nihilum redigat per eam solutionem: nam discursus discursu solvitur: quo pacto tollitur impedimentum, ut sic possit deponere dubitationem innitendo rationibus probabilibus alterius partis, vi quarum assentiri jam valet intellectus isti alteri parti. Verum quidem est, quod aliquando hæret dubius intellectus inter rationes utrimque probabiles, potest tamen intellectus deponere dubitationem, solvendo rationes unius partis, & innitendo rationibus alterius. Vide in 1. part. Cris. Theol. disp. 15. cap. 4. art. 7. & 8. & in hac 3. par. disp. seq. cap. 16.

26 Authores, qui nostram sententiam de Probabilitate impugnant, contendunt, ex ea oriri plurimas opiniones laxativas conscientie, & improbabiles, quæ in aliquibus libris Recentiorum præcipuè reperiuntur. Et, ut proximè aiebam, cum dicimus, posse deduci ad praxim opinionem etiam minus probabilem, putant, dicere nos, posse deduci ad praxim quamlibet opinionem repertam in quolibet libro cujuscunque Authoris moderni. Omnes enim eas opiniones, quæ reperiuntur in libris, dicunt probabiles, id est, verisimiles: in quo sensu nos non admittimus probabilitatem: nam ad hanc requirimus ulterius fundamentum grave, & dignum viro prudente.

27 Et sanè negari non potest, plurimas opiniones improbabiles, & laxativas conscientie reperiri in aliquibus libris Authorum; ut constat ex decreto Alexandri VII. quod latè explicatum reperitur in eadem Crisi Theolog. disp. 9. cap. 20. Sed cum illæ sint improbabiles, & scandalosæ, implicat contradictionem, quod oriantur à vera doctrina de Probabilitate. Illæ quidem tegunt se prætextu probabilitatis: sed non propterea opiniones verè probabiles deferendæ sunt: Quia & illæ oves non debent pelles suas deponere; si aliquando eis lupi se consequunt. Vide ea disp. 15. cap. 4. art. 1.

28 Præfati impugnatores nostræ sententiæ contendunt, non aliter compescendas esse opiniones scandalosas, & laxativas conscientie, nisi improbando, & amputando omnes opiniones probabiles benignas, quæ stant pro libertate contra legem, illam quidem incertam. Sed non debemus incidere in Scyllam, ut vitemus Caribdim; neque incidere in eam opinionem, quod semper sequenda sit opinio strictior contra libertatem: quia sic incidemus in foveam contradictionis implicatoriam; & sic necesse erit damnare opiniones S. Thomæ, immò & S. Augustini, & S. Hieronymi, quæ stant pro libertate; sicut & plurimorum Theologorum primæ classis. Vide disp. seq. cap. 15. & 16.

29 Medium ergo coercendi opiniones scandalosas, & laxativas conscientie, est triplex. Primum, quod attendat diligenter Theologus principium certum, cum quo est impossibilis propositio laxativa conscientie; talis enim propositio impossibilis cum principio certò est certo falsa, & positivè improbabilis. Secundum, quod attendat diligenter, an fundamentum opinionis sit sophisticum, æquivocum, aut aliter leve; sic enim opinio

nio non est probabilis, neque licet regere conscientiam opinionem non probabili.

30 Tertium, quod attendat Theologus, an sit dubium de probabilitate opinionis: nam ubi probabilitas est dubia, non potest reddere tutam conscientiam. Dubitatur autem de probabilitate opinionis; primò, quando Author opinionis non est omni exceptione major, nec ratio ejus videtur firma. Secundò, cum Author docet opinionem singularem, nec dat rationem illius. Tertiò, cum unus, vel alter tradit opinionem; & plures alii illam dicunt, vel improbabilem, vel parum tutam, vel reiiciendam. Quartò cum dubitatur, an ratio conclusionis sit levis, an gravis. Quintò quando Author non est diu probatae autoritatis, vel non est mihi notus ex ejus scriptis, vel dubito, an sit omni exceptione major.

31 Communis sententia Doctorum in aliquibus materiis facit evidentiam moralem. In quo casu opiniones, quæ opponuntur communi sententiæ, sunt certò falsæ, & improbabiles. Quod si unus, vel alter resistit reliquis omnibus, imprudenter opinatur, atq; adeò improbabiliter. Primò, quando aliqua materia dependet omnino à judicio prudentum tanquam à mensura extrinseca, v.g. magnitudo, & parvitas materiæ præceptæ: quæ quidem non ex alia mensura defumitur, quam à judicio prudentum.

32 Secundò, communis sententia facit evidentiam moralem in quæstionibus, quæ omnino dependent à significatione vocum; cum hæc non dependeat ab acceptione unius, vel alterius, sed ab acceptione communi.

33 Tertiò, in quæstione facti, communis sententia facit certitudinem moralem, v.g. de existentia præcepti positivi, traditionis, aut consuetudinis. Tunc enim Doctores in unum conspirantes faciunt probationem plenissimam. Et à fortiori communis existimatio omnium Fidelium de præcepto imposito facit evidentiam moralem.

34 Quartò, quando quæstio de probabilitate opinionis reducitur omnino, ad inquirendum, an fundamentum illius sit grave, vel leve; si communis Doctorum reputat leve, ea communis sententia facit certitudinem moralem. Vide præfatam Crisim disp. 12.

35 Quintò, communis sententia Doctorum facit certitudinem moralem in intelligentia legis humanæ, & interpretatione illius; & in hoc sensu verum est axioma jurisperitorum, quod sententia communis (omnium Doctorum, aut fere omnium) habenda est pro lege. Vide in Additionibus, quæ sunt in fine part. 2. nu. 26. & seq.

36 Sextò, communis sententia (omnium aut fere omnium) de diversitate specifica peccatorum facit evidentiam moralem. Contra quam nulla potest esse opinio probabilis. Vide in hac 3. p. disp. 57. c. 2. & in 2. p. disp. 53.

37 Non est admittendum, quod detur matrimonium merè probabile, ita ut ratione ejus probabilitatis liceat conjugii recedere à matrimonio, sua privata autoritate, etsi probabile sit, dari impedimentum. Vide in 1. p. Cris. Theol. disp. 19.

38 Titium habentem possessionem legitimam domus, non licet Sempronio illum spoliare propter rationes probabiles suffragantes proprietati Sempronii. Vide in 1. p. Cris. Theol. disp. 16. cap. 8. art. 3. & seq.

39 Prælati, qui est in possessione pacifica suæ jurisdictionis, non potest subditus negare obedientiam propter rationes probabiles nullitatis electionis, sive communiter ignoratas, sive omnibus notas. Vide ibid.

40 Multæ opiniones Jurisperitorum contra Immunitatem Ecclesiasticam reprobantur à Theologis; & in praxi reprobandæ sunt tanquam improbabiles, quia militant contra regulam juris, juxta quam semper (in dubiis, & in dubitabilibus) judicandum est favore Religionis. Vide in 1. p. Cris. disp. 17.

41 Non est cujuslibet etiam mediocriter docti, ferre judicium de probabilitate intrinseca opinionis; sed solius viri doctissimi, & in re morali versatissimi. De probabilitate autem extrinseca, & autoritate Doctoris, qui sit apud omnes sapientes probatae autoritatis, & omni exceptione major, v.g. P. Suarius, aut P. Thomas Sanchez; vir mediocriter doctus potest ferre judicium, dummodo rectè intelligat. De probabilitate autem extrinseca, quam reliqui Authores dant, præter notoriè probatos; solius viri doctissimi, & in re morali versatissimi est, ferre judicium. Vide disp. 59.

42 Opinio, quæ ab intrinseco est improbabilis, non potest esse absolute probabilis ab extrinseco: nulla enim autoritate sit probabilis. Vide in 1. p. Cris. Theol. disp. 11. cap. 9. à nu. 261.

DISPUTATIO LVI.

APOLOGETICA.

Utrum licitum sit, & tutum deducere ad praxim quamlibet opinionem practicè probabilem, etiam in conflictu probabilioris?

PRIMA PARS DISPUTATIONIS

In qua Author expostulat cum Jacobo à S. Dominico de monstrosis opinionibus sibi ab eo per calumniam attributis.

Cardenas Pars III.

CAPUT I.

Quam sit evidenter falsa sententia ejus Authoris eo modo, quo ab ipso propugnatur.

SUMMARIUM.

Opinio Jacobi à S. Dominico de strictiori opinione seligenda. n. 4.

Quo modo probetur, eam esse evidenter falsam, & inniti fundamentis evidenter falsis. n. 2.

Referuntur propositiones falsa, quas mee doctrina affingit. n. 3. & seqq.

1 **J**acobus à S. Dominico, in tractatu nuper edito, quem inscripsit *Compendiarium Theolog. moral. explicationem*, totus est in propugnando, in quovis conflictu opinionum, sive æquè probabili, sive probabilioris, & minus probabilis, semper standum esse pro parte strictiori, & tutiori pro lege (incerta illa quidem) contra libertatem. Et ad hoc promovendum, & impugnandam meam doctrinam, affingit mihi plurimas opinionationes falsas, quas nunquam tradidis; & in illis maxime nititur impugnatio, qua me impetit.

2 Hinc infero, quam evidenter falsa sit sententia ejus, meæ impugnatrix, eo modo, quo ab ipso propugnatur. Etenim illa conclusio est evidenter falsa, quæ nititur fundamentis evidenter falsis: sic se habet præfati scriptoris sententia meæ impugnatrix, eo modo, quo ab ipso fulcitur: ea ergo est evidenter falsa. Major, & consequentia patent.

3 Minor ostenditur primò. Nam ad excludendum prudentiam, quam constituimus in qualibet opinione practicè probabili, affingit mihi, dixisse in disp. 15. idem esse prudens, & temerarium, & ad opinionem probabilem sufficere id motivum, quo nititur judicium temerarium; unde subjungit, affirmatum à me, licitum esse judicium temerarium; quæ omnia sunt enormiter falsa. Vide in hac disp. c. 2.

4 Ostenditur secundò. Nam ad impugnandam meam doctrinam, & probandum, non sufficere ad praxim opinionem probabilem, affinxit mihi, quod dixerim, ubi venator probabiliter putat, id, quod sibi occurrit, esse feram, non hominem; probabile esse, quod tunc liceat venatori sagittam jacere, cum periculo homicidii, si fortè ille elset homo, non fera; cum tamen id apertè, & expressè dixerim improbabile. Vide cap. 3.

5 Ostenditur tertio. Nam ad idem intentum, imponit mihi, docere tanquam probabile, ubi judex dumtaxat probabiliter cognoscit, Titium esse reum, licitè polse condemnatoria censura punire reum; cum tamen dixerim, id esse improbabile. Vide cap. 4.

6 Ostenditur quartò. Etenim ad probandum, nostram sententiam non esse tutam in praxi, & ad excludendum certitudinem ejus, affingit mihi dixisse, in opinione probabili formaliter inveniri certitudinem; cum expressè dixerim, implicare, quod in opinione probabili inveniat certitudo; hanc autem formaliter reperiri in ipso dictamine conscientiae præscribente, licitum esse usum opinionis probabilis; quia hoc dictamen conscientiae nititur argumentis saltem moraliter evidentibus, quæ proponuntur infra cap. 15. 16. & 17. Vide cap. 5.

7 Ostenditur quintò. Nam meæ doctrinæ affingit sensum hæreticalem, & supparem me facit Simoni Mago, Valentinianis, Gnosticis, & Sectariis nostri temporis, cum mea doctrina tradatur communiter à Theologis, & habeat sensum ab omni labe immunem. Vide cap. 6.

8 Ostenditur sextò. Nam ut meam doctrinam proscribat, fingit me docere, licitum esse reclamare propriæ conscientiae, in electione opinionis minus probabilis; cum expressè dicam, esse rectum judicium conscientiae, quod possimus sequi quamlibet opinionem verè probabilem, etiam ommissa probabiliori utpotè incerta, & ideo non cogente intellectum ad assensum. Vide cap. 7.

9 Ostenditur septimò. Nam ut autoritate S. Thomæ pugnet contra me, fingit me citasse S. Thomam pro electione opinionis minus probabilis: cum ego dumtaxat citaverim S. Thomam pro sententia, quæ asserit, in conflictu opinionum probabilium non debere nos semper stare pro opinione, quæ est pro lege contra libertatem; quia S. Thomas in simili opinionum conflictu eligit opiniones stante pro libertate contra legem, incertam illam quidem. Vide cap. 8.

Ostenditur octavò. Nam probare volens, ex Constitutionibus Sanctissimi Patriarchæ Ignatii teneri me ad probabiliorē opinionem eligendas; affingit mihi, quod mentem S. Patris, & sensum Constitutionis corruerim; cum expressè ostenderim ex ipsis Constitutionibus, eum esse legitimum sensum Constitutionis. Vide cap. 8. artic. 14.

10 Ostenditur nonò. Nam, ut probet absurditatem contineri in mea doctrina, affirmat, ex illa inferri, omnes opiniones scandalosas, & damnabiles oriri ab hac doctrina, & eas omnes à me admitti, & approbari; cum expressè dixerim, solum esse admittendas, quæ verè fuerint probabiles practicè, & opiniones scandalosas non esse practicè probabiles, sed potius improbabiles. Vide cap. 9.

11 Ostenditur decimò. Nam ad invidiā parandam meæ doctrinæ, fingit

fingit me admittere omnes opiniones, quæ circumferuntur sub prætextu probabilium in libris Casuistarum; Cum expresse docuerim, non esse probabiles multas opiniones, quæ circumferuntur; quin potius damnabiles, ex quibus multas damnavit Alexander VII. Vide cap. 10.

12 Ostenditur undecimò. Affirmat enim, docere me multipliciter conscientiarum pro numero opinionum probabilium omnium, quæ circumferuntur in Casuistarum libris. Quod omnino est ab ipso confictum. Vide eodem cap. 10.

13 Ostenditur duodecimò. Nam ad idem intentum imponit mihi, quod dixerim, posse licite præberi assensum contra immortalitatem animæ, & contra Regimen Divinæ providentiæ, quoties non fuerit aperta, & convincens demonstratio de opposito; cum tamen sæpius docuerim, esse metaphysica evidentiā demonstrabilem, contra certitudinem esse non posse probabilitatem. Vide cap. 11.

14 Ostenditur tredecimò. Affirmat enim, nostram doctrinam de quavis opinione probabili eligenda damnatam esse Romæ à Sacra Congregatione Indicis; cum tamen id sit planè falsum. Vide cap. 12.

15 Ostenditur decimoquartò. Affirmat enim, me supposuisse quinque falsitates in doctrina S. Thomæ; cum meridiana luce clarius sit, eas, quas retuli, esse opiniones S. Thomæ; præter unam, in qua est diversitas sententiarum, circa sententiam S. Thomæ; quam eo modo retuli. Vide cap. 14. art. 4.

16 Cum ergo impugnatio meæ sententiæ facta à præfato Jacobo nitatur tot propositionibus evidenter falsis, mihi affectis; constat, conclusionem talem esse, quales sunt præmissæ, quibus innititur.

C A P U T I I.

Prima calumnia mea doctrina imposita, quod ad probabilitatem sufficit fundamentum iudicii temerarii.

A R T I C U L U S I.

Proponitur præfata calumnia falsa.

S U M M A R I U M.

Opinio Baronii, quod inter duo motiva non possit flecti intellectus imperio voluntatis ad minus probabile. n. 17.

Olim à me impugnata. n. 18.

Imperio voluntatis posse intellectum flecti ad iudicium temerarium; & inde inferri, quod possit flecti ad minus probabile. nu. 19. & seq.

Falsa impostura, quod dixerim sufficere ad probabilitatem id motivum, quod sufficit ad iudicium temerarium. n. 22. & seqq.

Quid inferat adversarius ex prava intelligentia mea doctrina. numer. 26.

17 **V**incentius Baron, etiam natione Gallus, dixerat, esse omnino impossibile, quod intellectus positus inter duo motiva, alterum probabilius; alterum minus probabile, imperio voluntatis directo, seu indirecto, flectatur ad minus probabile, relicto probabiliori; sed necessariò futurum, quod intellectus inclinet ad motivum probabilius, & vi illius præstet assensum parti probabiliori, neque prodesse posse imperium voluntatis ad hoc, ut parti minus probabili præstetur assensus.

18 Ego, qui censeo, nunquam intellectum cogi ad assensum alicujus objecti, nisi ubi intercedit certitudo; docui, ubi neutra pars proponitur intellectui ut certa; à neutra parte cogi intellectum; & tunc posse imperio voluntatis intellectum à voluntate determinari.

19 Id ita esse, demonstrari exillimavi; ex eo quod, cum aliquis homo nullius criminis arguitur, licet non sit certum esse innocentem, est tantum probabilius, eum esse innocentem: & adhuc mens hominis infensi prodit in iudicium temerarium contra innocentiam illius: ergo possibile est, quod imperio voluntatis flectatur intellectus ad assensum ejus partis, quæ minus probabilis est.

20 Itaque ex eo, quod mens hominis infensi imperio malevolæ voluntatis flectatur, contra motivum probabilius innocentiae, ad partem minus probabilem, reatus illius hominis innoxii; infero, possibile esse, intellectum positum inter duo motiva, alterum magis, alterum minus probabile; flecti posse ex imperio voluntatis in eam partem, quæ minus est probabilis; cum utraque pars sit incerta; atque adeò nulla interveniat certitudo, qua intellectus ad unam partem determinatè necessitetur.

21 Verb. grat. Dubitat intellectus, an homo teneatur ad restitutionem damni, quod intulit quis absque culpa mortali: & cum repræsententur intellectui motiva opinionis affirmantis obligationem restituendi, & motiva opinionis negantis, & in motivo opinionis affirmativæ inveniatur intellectus majorem probabilitatem, cum formidine tamen; possibile est, quod intellectus flectatur imperio voluntatis ad assensum partis negantis obligationem. In quo

casu, cum intellectus habeat rationem probabilem ad assensum partis negantis; ille assensus dici non potest temerarius, sed prudens, quia nititur ea ratione gravi opinionis negantis, quæ digna est viro prudente. Hæc ita docui ea disp. 15. c. 1. art. 9. à nu. 297.

22 Sed ecce inopinato impetu insurgit Jacobus à S. Dominico in tractatu, qui inscribitur *Compendiaria Theologia moralis explicatio*, lib. 1. cap. 9. sect. 1. à num. 4. & affirmat, me docere, sufficere ad probabilitatem opinionis illud motivum, quod sufficit ad iudicium temerarium; & consequenter quodvis iudicium temerarium, etiam contra virum innocentem, licitum esse. Si hæc docui, ignarus sum, barbarus sum, & analphabetos; & millenis contradictionibus me implicui; dignusque sum, qui à Republica litteraria omnino exulem. In cujus enim hominis, quantumvis barbari, & itolidi, intellectum cadere potuit, illum operari prudenter, qui ausu temerario operatur? Quis, nisi amens, potuit credere, iudicium temerarium dignum esse viro prudente? In cujus mentem venire potuit, idem omnino esse temeritatem, & prudentiam? Potius credam, nivem esse nigram, & igne frigefaciendam aquam, & lapides motu proprio ascendere sursum, quam iudicium temerarium affici posse probabilitate. Et tamen prædictus Jacobus à S. Dominico sibi persuasit, & Reipublicæ litterariæ persuadere voluit, adeò rationis lumen in me fuisse extinctum, ut alsererem, quod nullus hucusque barbarus cogitavit.

23 Ergo vel ut insidias pararet doctrinæ meæ, (quod non credo) vel ut notabili æquivocationi suæ excusationem prætexeret; duobus artificijs usus est. Primò duas, tresve periodos transcripsit hinc inde; intermediis autem, quæ rem evidenter declarant, omnemque amphibologiam, & æquivocationem evertunt, omnino prætermisit. Secundò, quia dixi, posse intellectum assentiri per iudicium temerarium, imperio malevolæ voluntatis, alicui crimini contra innocentiam Petri; quando Petrus est in possessione bonæ famæ; præmittit longo discursu, duplicem esse potentiam, naturalem, & moralem: naturalem dici, qua potest quis bonum, & malum operari; moralem verò esse, quæ potest secundum Deum, & rationem operari, qua ratione dicitur quis, posse sibi manum præscindere, secundum potentiam naturalem; non verò secundum potentiam moralem, quia non potest licite. Addit, cum in moralibus inquiritur, an possit quis opinionem minus probabilem sequi; non inquiri de potentia naturali, sed de morali: & similiter, cum inquiritur, an possit voluntas flectere intellectum ad iudicium temerarium, non inquiri de potentia naturali, sed de morali, an videlicet licite possit ad iudicium temerarium inclinare intellectum. Cum ergo dixerim, posse fieri, quod voluntas malevola flectat intellectum ad iudicium temerarium, intelligendus sum dixisse de potentia morali; atque adeò docuisse, quod licet, intellectum prodire in iudicium temerarium contra innocentiam Petri. Addit, me facere gradum à potentia naturali ad moralem: & quia per potentiam naturalem potest intellectus prodire in iudicium temerarium; me facere transitum ad potentiam moralem, ideòque docuisse, licitum esse, quod intellectus prodeat in iudicium temerarium.

24 Sed audienda est accusatio prædicti Jacobi, ut firmius, & clarius demonstraretur eversa ex ipso meo contextu. Itaque num. 4. sic scribit. [Verum non egrediamur extra probabilitatis chorum, quin hic in antecessum Cardenam ipsum audiamus, cujus de probabilitate Crisim antequam exploremus, obiter animadvertere licebit, qui nititur Cardenas arbitrariam eligendi facultatem tueri, ut postmodum facilius suadere possit, licitum esse opinionis minus probabilis, etiam ex legis, delectum. Qua in re a potentia naturali, vitioso transitu migrat ad moralem; & rursus data occasione pro potentia morali naturalem obtrudit; cum tamen de sola morali potentia sit sermo in moralibus, quando inquiritur, utrum possit, vel non possit quispiam aliquid efficere. Porro Cardenas disput. 15. de Probabilit. pag. 21. num. 303. ait. Quando una pars representatur intellectui ut evidenter probabilior, potest voluntas flectere intellectum ad assensum partis minus probabilis. Sed nota, quod sequitur. Patet, inquit, conclusio. Nam dum quis fruitur bona fama de honestate morum; non est certum esse innocentem; tamen probabilius est, esse innocentem: & tamen hominis infensi voluntas sæpe flectit intellectum, ut temerè iudicet illum noxium. At quid magis fraudulentum, ac injustum, quam sumere id, quod non sit, nisi temerè, & inique in Regulam, aut exemplum ejus, quod licite tantum fieri debet, & secundum Deum. Et tamen (quod certè stupendum est) in hoc ipso quod fatetur temerè fieri, asserit ibidem, actum iudicii nisi fundamento gravi, quamvis minori.] **NOTA.** Illud scripsit characteribus, ut vocant, cursivis: Illud autem, In hoc ipso quod fatetur temerè fieri, non scripsit litteris cursivis; quia non ex meo textu, sed ex suo cerebro deprompsit; & prosequitur Jacobus immediate.

25 [Audiendus adhuc ipsemet Cardenas ibidem num. 306. (NOTA. Attende lector, verba præcedentia mei textus ab ipso citata, esse ex num. 303. verba aatem sequentia, quæ assert ex meo textu, esse ex num. 306. Numeros autem intermedios, ex quibus manifestè colligitur mens Authoris, omnino esse prætermisissos.) Nos autem, inquit, ex eo, quod voluntas possit flectere intellectum ad iudicium temerarium contra majus rationis pondus, inferimus non esse impossibile, quod voluntas flectat intellectum (nota) ad partem minus probabi-

habilem. Quo assensu jam posito, clarè convincimus, illum non esse temerarium, cum ipse nitatur ratione prudenti, & si minus efficaci. Verum potest ne quispiam magis indignè abuti nomine Prudentiæ? Et ubi ratio, nisi perversa, in tali judicio, quod ipse temerarium esse fateatur? Vides, mi lector, quàm periculosum sit hac in parte à supra laudatâ D. Thomæ doctrinâ, sicut & in cæteris recedere: quàmque vitiosus sit hujusmodi transitus, de quo supra mentionem fecimus; quem non negamus tanquam impossibilem; sed tanquam illicitum, seu iniquum prædamnamus, nunquam enim dubitavimus quo minus naturaliter possit voluntas intellectum flectere, etiam contra rationem: immò tam possibile id dicimus esse, quam facile hominem peccare posse. Sed de hoc non est controversia: neque de hac infelici loquimur potentia in moralibus; aliâs omnia subverterentur.] Hucusque Jacobus in illo suo num. 4. Deinde immediate in nu. 5. subjungit.

26 [Ex præfata Cardenæ doctrinâ duo inferuntur, quibus tota disp. 15. de Probabilitate lectoribus clam illuditur: nimirum quid sit apud Antithomistas, & ipsum Cardenam, *Niti fundamento gravi*, vel aliquid fieri *ratione prudenti*. Etenim si is, qui temerè judicat ex passione de homine integræ famæ (quod est directè oppositum Charitati, quæ non cogitat malum) adhuc dicatur à Cardena *prudenter agere*, & *niti fundamento gravi*; certè vix poterit quidquam assignari adeò leve, evanidum, aut inane, quod ratiunculæ alicujus fucatum specie, non sit apud Cardenam satis grave ad probabilitatem stabilendam: sique vel ei semel concesserimus, *eum prudenter agere* (ut ait) & *niti fundamento gravi*, etiam qui de proximo temerè judicat, ut in casu supradictò de homine integræ famæ; ex eo scilicet, quod de ejus probitate evidentem non habeat demonstrationem; non nisi rarissimè, & nunquam fortasse, nisi stolidus, imprudenter egisse dicetur, sicque destruitur tota moralis Theologia.]

27 Hucusque accusatio, vel potius immanis æquivocatio Jacobi à S. Dominico, qui latè prosequitur exemplis, & rationibus damnans judicia temeraria, potuissetq; confirmare eorum judiciorum improbitatem clarioribus demonstrationibus, à priori, & posteriori, ut mox videbimus. Simulque me condemnat (summa immerfus æquivocationis caligine) tanquam Authorem probabilitatis judiciorum temerè elictorum. Eandem falsam accusationem repetit in Appendice 1. cunicul. 5. num. 1.

ARTICULUS II.

In quàm multis erret hac accusatio Jacobi à S. Dominico.

SUMMARIUM.

An id argumentum loquatur de potentia naturali voluntatis ad flectendum intellectum, an de morali? nu. 28.

An si objectio loquatur de potentia naturali, debeat responsio esse de morali? nu. 29.

Quam aliam majorem æquivocationem passus sit adversarius? n. 30.

An quæ dicuntur de judicio probabili confundat cum judicio temerario? nu. 31.

An prætermittat verba, quæ rem declarant? n. 32.

An mutaverit terminum, qui rem declarat? n. 33.

An mea doctrina sit conformis D. Thomæ? n. 34.

Quo modo non fiat transitus à potentia naturali ad moralem? n. 35.

An Baronius non censeat impossibile, quod voluntas flectat intellectum ad minus probabile? n. 36.

Quàm immerito dicat Antithomistas eos, qui nostram sententiam sequuntur? n. 40.

Quantum distent judicium temerarium, & ratio prudens? n. 41.

28 Errat primò, dum initio ejus periodi, asserit, me vitioso transitu à potentia naturali migrare ad moralem; & rursum pro potentia morali naturalem obtrudere. In quo eam æquivocationem passus est, quia cum dixerim, voluntatem habere vim naturalem, ut flectat intellectum ad judicium temerarium, ubi intellectus non cogitur evidentia innocentie; ipse Jacobus absq; fundamento putavit me dixisse, voluntatem posse licitè flectere intellectum ad judicandum temerè. Quod ex contextu evidenter falsum est.

29 Errat secundò: dum dicit, de sola morali potentia fieri posse sermonem in moralibus. Nam si objectio loquatur (ut in præfati fieri ostendam inferius) de sola potentia physica, & naturali, saltabimus extra chorum, si respondeamus objectioni, loquendo de potentia morali.

30 Errat tertio, dum dicit, id quod temerè, & iniquè fit, à me summi in Regulam ejus, quod licitè tantum fieri debet, & secundum Deum. Etenim æquivocatio ejus scriptoris eo usq; processit, ut putaret, quia dixi, voluntatem posse physice flectere intellectum ad judicium temerarium; me dixisse, voluntatem licitè posse flectere intellectum ad illud. Quod à contextu meæ crisis alienissimum est.

31 Errat quartò, dum refert verba formalia mei contextus, caracteribus, ut vocant, cursivis exarata, nempe *Adum judicii niti fundamento gravi*, quamvis minori; & ea vult dicta esse de eo, quod temerè fit, cum ea verba dicta sint de assensu probabili, non de judicio Cardenas Pars III.

cio temerario, ut proposito, & explicato contextu patebit.

32 Errat quintò, dum à num. 303. mei contextus transitum facit ad num. 306. prætermittens intermedia, unde clarè constat, me non dixisse, nec dicere potuisse, judicium temerarium niti ratione prudenti, vel fulciri fundamento gravi. Quod supra notavi cap. 1. referens periodum Jacobi. Et in infra referendis notabit lector, morem esse ejus scriptoris, referre textus dimidiatos meorum argumentorum, prætermittereque ea omnia, in quibus vis, & efficacia eorum consistit.

33 Errat sextò, dum in postremo textu meæ Crisis ab ipso relato abstulit dictionem *iste*, & substituit dictionem *ipse*. Etenim quando sermo est de duobus, dictio *iste* refertur ad postremum. Cum ergo in eo contextu loquerer de duobus actibus, primo judicii temerarii, secundò assensus probabilis; dictio *iste* non debebat referri ad primum, sed ad secundum; & ideò dixi: *Cum iste nitatur ratione prudenti*. Ablata ergo est dictio *iste*, quæ rem clarius ostendebat.

34 Errat septimò, dum dicit, propugnatores doctrinæ de quavis opinione practicè probabili eligenda, recedere à satis laudatâ D. Thomæ doctrinâ. In quo egregie decipitur: est enim manifestum, nostram sententiam, quæ negat, in quovis conflictu opinionum probabilem standum esse pro lege contra libertatem, ab Angelico præceptore traditam esse, & ad praxim reductam, ut satis constat ex mea Crisis disp. 15. cap. 6. art. 3. à nu. 448. & infra ampliùs constabit. Neque est, cur sibi arroget plenam, & privativam, ut ita dicam, intelligentiam mentis D. Thomæ, contra intelligentiam ferè omnium Thomistarum. Et cum in tam claro contextu meæ Crisis adeò hallucinatus fuerit, ut attribuerit mihi doctrinam omnimodis reprobendam; ne miretur, si existimemus, ipsum non perfectè calluisse doctrinam Angelici Præceptoris.

35 Errat octavò, in eo, quod repetit, me in hac materia fecisse transitum à potentia naturali ad moralem, quatenus omnino deceptus putat, me docuisse, quod sicut voluntas potest physice, ita posse licitè flectere intellectum ad judicium temerarium. Quod quam falsum sit, & quam impossibile cum contextu, inferius constabit.

36 Errat nonò, dum dicit, Authores suæ sententiæ non censere impossibile, sed dumtaxat illicitum, quod voluntas flectat intellectum ad partem minus probabilem; cum Vincentius Baron (contra quem in eo textu ago) dicat illud esse impossibile omnino.

37 Nec est ad rem, si dicas, Jacobum, quamvis in numero plurali loquatur, agere solum de sua ipsius sententia, qua censet, id non esse physice impossibile; non verò de sententia Vincentii, cujus ibi non meminit. Quia cum Jacobus conetur impugnare ea, quæ pro solutione objectionis Baronianæ dixi; non esset ad rem, neque ad impugnationem assertionis meæ, proponere, non quæ dixerat Baron, cui contradico; sed quæ ipsæ Jacobus affirmat, cui ibi non contradico; cum tractatus istius editus sit in lucem post sex annos ab editione meæ Crisis.

38 Et ideò, cum dicit, *Nunquam enim dubitavimus, quo minus naturaliter possit voluntas intellectum flectere etiam contra rationem*; si in illo verbo *Nunquam dubitavimus* de se ipso loquatur, non est ad rem; si loquatur etiam de Vincentio, quem in eo loco impugno, omnino est falsum; ut clarè constabit cap. sequenti.

39 Errat decimò, dum repetit, *Neque de hac infelici loquimur potentia in moralibus*. Id est, dum inquirimus, an voluntas possit flectere intellectum ad judicium temerarium, non inquirimus, an possit physice, sed an possit licitè. In quo errat, sicut in præcedenti, nam cum objectio Baronii loquatur de potentia physica, responsio ad objectionem non debuit facere transitum ad potentiam moralem, si ve ad hoc, quod id possit licitè fieri.

40 Errat undecimò, dum vocat Antithomistas eos, qui defendunt, quamlibet opinionem verè probabilem eligi posse ad praxim. Quo nomine eos appellat, ad invidiam ejus conciliandam: de quo redibit sermo, cum videamus, quot & quibus nominibus contemptibilibus afficiat opinionem nostram, & sectatores ejus.

41 Errat duodecimò, dum dicit apud nos idem esse. *Niti fundamento gravi*, & *niti ratione prudenti*; ac temerè judicare. Quod non capit intellectus hominis, etiam stolidissimi; sicut non capit duo contradictoria simul vera: neq; enim minorem oppositionem asserunt, *operari temerè*, & *operari prudenter*; ut constabit ex infra dicendis.

ARTICULUS III.

Ex quo contextu aperitur veritas mea assertionis, & accusationis falsitas.

SUMMARIUM.

An dum dicitur voluntatem posse flectere intellectum ad judicium temerarium, id asseratur de potentia naturali? nu. 42. & seq.

Quæ sit objectio Baronii in hac materia? n. 44. & seq.

Quæ fuerit responsio ad eam objectionem? n. 46.

Quo modo constet, in ea responsione non dici voluntatem licitè flectere intellectum ad judicium temerarium? n. 50.

Quo modo constet evidenter ex ipso contextu falsitas calumnie? nu. 53. & seq.

42 **U**T constat meridiana luce clarius, esse meram calumniam ex suo cerebro depromptam, quam mihi infert prædictus Jacobus; duo manifestissime ostendam. Primum, cum in eo *art. 9.* relato dixi, voluntatem hominis infensi flectere posse intellectum, ut eliciat iudicium temperarium, contra motivum probabilius innocentiae; nec locutum fuisse me, nec loqui debuisse de potentia morali, sed solum de physica; id est, de eo quod, non licet, sed physicè possit voluntas flectere intellectum ad eliciendum actum iudicii temerarii. Secundum, me non dixisse in eo loco, ad motivum probabilitatis sufficere motivum iudicii temerarii; neque duo alia, quæ inde infert Jacobus, nempe iudicium temerarium niti fundamento gravi, & ratione prudenti; item iudicium temerarium esse licitum; immò verò oppositum constare clarissime ex ipso contextu.

43 Quod attinet ad primum, oportet attentè considerare objectionem Baronii à me ibi propositam, & solutam, in qua prædictus Baronius expressè asserit, quod voluntas non potest physicè flectere intellectum ad partem minus probabilem, ubi intellectui proponitur motivum probabilius. Ecce verba Baronii, quæ refero in eo *art. 9. n. 297.* *Qui censet partem unam probabiliorē, iudicat, alteram minus probabilem falso proprius abesse; ergo si istam alteri anteponat, adhærebit parti, quam iudicat magis falsam: quo nihil potest absurdius dici.* Ecce arguit Baronius non à malitia voluntatis flectentis intellectum ad minus probabile; sed à modo operandi intellectus tanquam causæ necessariæ.

44 Prosequitur immediatè Baronius eam objectionem. *Addo etiam ad huius sententiæ confirmationem, quamlibet potentiam innato pondere ad suum objectum, tanquam ad bonum congenitum, ferri, & à contrario abhorre.* Vides, quo modo loquitur Baronius de intellectu tendente ad objectum probabilius innato pondere, & tanquam de causa necessaria, & necessariò operante. Ea enim confirmatio omnino est inutilis ad probandum, esse peccatum, & illicitum flecti intellectum ad objectum minus probabile.

45 Subjungit immediate sequentia. *Sic aqua recto cursu fluit ad mare, & ambages, & alveus circuitus fugit.* Ergo cum intellectus objectum sit verum, id tanquam unicum bonum querit, & illi parti adhæret, quæ sibi plus veri habere visa fuerit: ergo non potest adhærere minus probabili relicta probabili, id est, quæ magis ad veritatem accedit. Vides, quo modo, cum Baronius dicit, quod intellectus non potest adhærere minus probabili, relicta probabili, non capit eum sensum, quod non potest licet, licet possit physicè adhærere minus probabili. Equiparat enim motum intellectus ad verum motui aquæ ad mare: quæ æquiparatio stolidam esset ad probandum, voluntatem non posse licet flectere intellectum ad minus probabile. Et ea æquiparatio eò tendit; ut probare conetur, quod sicut aqua tanquam causa necessaria suum motum ducit ad mare; ita intellectus tanquam causa necessaria suum motum ducit ad probabiliorē partem. Ex quo evidenter sequitur, quod Baronius non solum affirmat esse illicitum, quod intellectus adhæreat parti minus probabili; sed esse physicè impossibile, quod intellectus assentiatur parti minus probabili relicta probabili: atque adeò non loquitur de potentia morali, sed de potentia physica.

46 Ad tenorem ejus argumenti debuit esse responsio mea, ut esset ad rem: atq; adeò debui ostendere, non esse physicè impossibile, adhærere intellectum parti minus probabili, relicta probabili, nempe ex imperio, & inclinatione voluntatis. Et ita *num. 303.* sic ad objectionem Baronii respondi: [Etiam quando una pars repræsentatur intellectui, ut evidenter probabilior, potest voluntas flectere intellectum ad assensum partis minus probabilis.] Ubi id verbum *Potest* in eodem sensu debet sumi in mea responsione, in quo sumitur in objectione, nempe de possibilitate physica; non de morali, quippe quæ non esset ad rem.

47 Subjuxi immediate probationem in eodem *num. 303.* [Et quidem cum repræsentatur ut evidenter probabilior, adhuc ea pars repræsentatur ut incerta, & talis, ut ab ejus assensu abstinere possit, nisi à voluntate flectatur.] Unde dum intellectus videt, partem oppositam esse incertam, etsi probabiliorē, ad cuius assensum idè non cogitur; potest voluntas flectere intellectum ad partem oppositam.] Ubi clarissime vides, nos non asserere, quod voluntas potest licet flectere intellectum ad partem oppositam; nam de hoc non erat quæstio in objectione Baronii; sed quod potest physicè flectere intellectum, contra ipsum Baronium, qui contendebat, sicut aqua fluminis fluit ad mare motu necessario, ita intellectum motu necessario moveri ad partem probabiliorē.

48 Hanc assertionem sic propositam de potestate physica voluntatis ad flectendum intellectum, ut adhæreat parti minus probabili; immediatè sic probavi eodem *nu. 303.* [Patet conclusio. Nam dum quis fruitur bona fama de honestate morum, non est certum esse innocentem; tamen probabilius est, illum esse innocentem: & tamen hominis infensi voluntas sapè flectit intellectum, ut temerè iudicet, illum esse noxium: ergo ubi pars aliqua probabilior est, sive ubi præponderat majus robur probabilitatis, potest voluntas flectere intellectum ad partem oppositam.]

49 Vidit præfatus Jacobus hoc argumentum esse evidens ad probandum, voluntatem physicè posse flectere intellectum ad assensum partis minus probabilis, & ut eluderet vim argumenti, nixus est,

licet conatu irrito, obtrudere sensum potentiae morali; & facere transitum à potentia physica ad moralem, quem ego non feci, & ipse reprehendit.

50 Et idè agens de ea responsione à me data ad objectionem Baronii, dixit Jacobus; *Nunquam enim dubitavimus, quo minus naturaliter possit voluntas intellectum flectere etiam contra rationem.* Et ut notavi supra, loqui debuit non solum de sententia sua in hoc puncto, sed etiam de sententia Baronii, cuius erat objectio, ad quam ego ibi respondebam. Idèq; falsum est omnino, quod Baronius admiserit, quod possit physicè voluntas flectere intellectum ad minus probabile, vel ad non probabile, ut constat ex dictis.

51 Manet ergo firmum, me non dixisse in eo textu, ex *num. 303.* quod voluntas possit potentia morali, sive licet, flectere intellectum ad assensum iudicii temerarii; sed solum quod possit physicè, contra id, quod contendebat Baronius.

52 Deveniendū ad secundum articulum accusationis, & stolidam ejus falsitatem; constabit, nihil tale à me dictum, per hoc, quod reproducat meum contextus; non dimidiatus, qualem proposuit Jacobus, sed plenus, & integer.

53 Et ut clarius ad illum procedatur, animadvertendum est, in eo argumento desumpto ab imperio physico, quod habet voluntas ad flectendum intellectum ad assensum iudicii temerarii; intervenire duos assensus: alterum iudicii temerarii, qui assumitur in antecedente argumenti, alterum opinionis minus probabilis, de quo negat Baronius, quod ad illum possit voluntas flectere; & de hoc agitur in consequente.

54 Verb. grat. dicebat Baronius (licet hunc individualement casum non expresse) cum Pictori occurrit, ut minus probabile, quod licet pingere in die festo; voluntatem physicè non posse flectere intellectum ad assensum ejus partis minus probabilis. Ego autem assumo pro antecedente, quod voluntas physicè possit flectere intellectum ad iudicium temerarium, in quo nulla est ratio prudens, nullumve fundamentum grave: & inde à majori ad minus consequentiam elicio, quod possit physicè voluntas flectere intellectum ad assensum ejus partis minus probabilis, quod Pictori liceat pingere in die festo.

55 Igitur ad præoccupandam responsionem, quæ ei argumento occurrere posset, in *num. 304.* sic dissero. [Nec valet, si dicas, illud esse iudicium temerarium; & solum negari imperium voluntatis, ut flectat intellectum ad partem minus probabilem, ita ut resultet actus opinativus, & probabilis.] Hæc est responsio, qua fortasse aliquis vellet eludere vim argumenti, dicendo, quod sicut voluntas potest physicè flectere intellectum ad assensum iudicii temerarii, ita poterit flectere intellectum, ut Pictor assentiatur ei parti, quod licet pingere in die festo, ita ut assensus iste maneat non probabilis, sed temerarius.

56 Ad confutandam eam responsionem, hæc immediatè subjungo *nu. 305.* [Etenim hic sunt duæ quæstiones diversæ. Prima: An voluntas possit flectere intellectum ad unam partem, quando pro opposita, illa incerta quidem, est majus pondus probabilitatis? Secunda: An actus iste iudicii, qui ex illa inclinatione voluntatis resultat, sit probabilis, & opinativus, an potius temerarius.]

57 Siste gradum, lector, & antequam progrediamur ad decisionem utriusq; quæstionis, considera ultima verba ejus periodi, *Probabilis, & opinativus, an potius temerarius.* Et videbis apud me impossibilia esse ea duæ prædicata, *probabilis, & temerarius*: & inde colliges quanta cum injuria affingat mihi Jacobus, quod dixerim, assensum iudicii temerarii esse probabilem; vel ad probabilitatem sufficere motivum iudicii temerarii; cum intellectus rationalis non capiat prædicata impossibilia respectu ejusdem subiecti.

58 Deinde attentè considera eas duas quæstiones, & præcipuè secundam, in qua quæritur, an actus ille, quo Pictor assentiatur ei parti, quod licet pingere in die festo, evadat probabilis, an potius temerarius?

59 Itaque in eo *num. 305.* prosequor immediatè sequentia. [Quo ad primam quæstionem attinet, si certum est, quod voluntas flectit intellectum ad unam partem carentem omnino fundamento gravi, quando pro opposita præponderat majus robur probabilitatis, ut patet in casu proposito; à fortiori certum erit, quod in simili casu possit voluntas flectere intellectum ad eam partem, quæ gravi fundamento, quamvis minori fulcitur.]

60 Nota iterum, in hac decisione primæ quæstionis, quæ est ponderatio argumenti desumpti à iudicio temerario, intervenire duos assensus: alterum carentem omnino fundamento gravi, qui est iudicii temerarii, & assumitur pro antecedenti; alterum nitentem fundamento gravi quamvis minori, qui est assensus probabilis, & ponitur in consequente: & sit argumentatio à primo ad secundum. Et hinc patet evidenter, cum assensum, qui dicitur niti ratione prudenti, & fundamento gravi, non esse primum, sed secundum; non actum iudicii temerarii, qui ponitur in antecedente; sed actum opinativum, verb. grat. quod licet pingere in die festo, qui ponitur in consequente. Et hoc satis erat ad intelligendum, me nunquam dixisse, quod actus iudicii temerarii nitatur ratione prudenti, aut fundamento gravi.

61 Videamus, quod respondi in eo textu ad secundam quæstionem, nempe [An cum voluntas flectat intellectum ad partem minus probabilem, v.g. quod Pictori liceat pingere in die festo, iste assensus dicendus sit probabilis, vel temerarius?] Ad quam sic respondi in eodem nu. 305. [Quoad secundam verò quæstionem, cum actus ille iudicii, qui resultat, nitatur fundamento gravi, quamvis minori, non poterit dici esse actus iudicii temerarii, sed prudentis.] Ecce iterum declaratur oppositio inter iudicium temerarium, & prudens. Unde, quod nitatur ratione prudenti, non potuit attribui assensui temerario, sed illi assensui, pro quo stat ratio prudens, v. g. pro eo quod licet Pictori pingere in die festo.

62 Id quod magis declaratur nu. 306. in iis verbis, etiam prætermis- sis à Jacobo, quæ statim immediate subjungo. [Et quidem Vincen- tius, in eo argumento proposito, non intendit vires argumenti in eum scopum, ut probet, illud iudicium, quod terminatur ad partem minus probabilem, esse temerarium; sed potius ut probet, intellectum necessitari ad assensum partis probabilioris, casu quo aliquem assen- sum eliciturus sit; & intellectui impossibile esse, quod assensum præ- stet parti minus probabili; nec voluntati inesse vires ad inclinandum intellectum ad huiusmodi assensum ad objectum minus probabile.]

63 Iterum nota, quoties mentionem facimus partis minus probabi- lis, nec loqui nos, nec posse loqui de iudicio temerario; quia in iu- dicio temerario implicat contradictionem, quod inveniatur pars minus probabilis. Nam si ea pars haberet probabilitatem, assensus non esset temerarius, & eo ipso quod sit temerarius; ea pars, cui ad- hæret, minimè probabilis est; ut vel ipsa institutio præfata quæstio- nis secundæ manifestat.

64 Modò faciliè intelliges ea verba, quæ refert præfatus Jacobus ex meo textu nu. 306. quæ immediata sunt proximè relatis: Dummo- do firmiter teneas, & præ oculis habeas, in antecedenti loqui me de assensu temerario, & in consequenti de assensu probabili; & si mi- nus probabili. V. g. quod licet pingere in die festo. Verbo autem sunt hæc. [Nos autem ex eo, quod voluntas possit flectere intelle- ctum ad iudicium temerarium contra majus rationis pondus, inferi- mus, non esse impossibile, quod voluntas flectat intellectum ad partem minus probabilem. Quo assensu jam posito, clarè convinci- tur, illum non esse temerarium, cum ille nitatur ratione prudenti, & si minus efficaci.] Iste dicit, non ipse.

65 Quem textum, miror vehementer, quod adeò finistrè interpre- tatus fuerit Jacobus, ut velit intelligi ultima verba de iudicio teme- rario, cum omnia verba præcedentia, immò & ipsa postrema ei fi- nistræ interpretationi manifestè resistant. Si antecedens loquitur de iudicio temerario, & consequens de assensu probabili, & verba postrema referuntur ad consequens; quo modo potuerunt intelligi postrema verba de assensu iudicii temerarii; qui nec probabilis est, nec reperitur in consequente? Ea verba Quo assensu jam posito, num- quid non ad posteriorem assensum referri debent; non autem ad priorem? ea enim est vis relativi, ut ad terminum sibi proximum referatur. Deinde in iis verbis Cum iste nitatur ratione prudenti, quis ignorat, eam dictionem iste referri non ad terminum remotum, sed ad terminum sibi proximum. Atqui terminus magis remotus est iudicium temerarium, qui ponitur in antecedente; terminus autem proximus est assensus probabilis, qui ponitur in consequente. Unde ea postrema verba sic debuit necessariò interpretari: Quo assensu pro- babili (non temerario) jam posito, clarè convincitur illum non esse te- merarium: cum iste assensus probabilis nitatur ratione prudenti, & si minus efficaci. Et notavi jam art. 2. terminum iste, vel per inju- riam, vel per subreptionem, sublatum fuisse, & substitutum termi- num ipse, qui non est ita aptus ad claritatem desideratam.

66 Ex quibus clarissimè constat, præfatum Jacobum in meridia- na luce caligasse, & summam passum fuisse æquivocationem: neque in eo textu meæ Crisis esse aliquod vel levissimum fundamentum, ut mihi attribuat, quod dixerim, iudicium temerarium niti ratione prudenti.

67 Et hic invoco, & obtestor totum tractatum prædicti Jacobi, in quo nititur omnem probabilitatem excludere in quovis conflictu opinionum; quare à fortiori debet excludere quamlibet opinionem, quæ militat contra præceptum certum. Et tamen ipse contra præ- ceptum certum charitatis, non iudicandum esse temerè, & absq; fundamento de proximo, absq; fundamento attribuit mihi tam im- mane piaculum perversæ doctrinæ, quæ non cadit in hominem bar- barum. Et idèò discursus, quem eo cap. 9. affert contra iudicia teme- raria, totus regreditur contra suum Authorem.

A R T I C U L U S I V.

Ex aliis textibus meæ Crisis constat etiam
accusationis falsitas.

S U M M A R I U M.

An cognoscatur falsitas impostura ex ipsa explicatione opinionis pro-
babilis? nu. 68.

An ex ipsa explicatione iudicii temerarii? nu. 69.

An ex aliis textibus? n. 70. & seqq.

68 IN cap. 7. ejus disputationis 15. allegavi definitionem opi-
nionis probabilis; & remisi lectorem ad disputationem
primam. In qua num. 16. dixi, iudicium temerarium esse illud,
quod caret fundamento gravi. Ecce verba formalia. Opinio pro-
babilis est [conclusio incerta a gravi fundamento nixa. Ea vox incerta
significat conclusionem, quæ neque certa est, neque certò falsa.
Et per eam vocem incerta, convenit cum iudicio temerario; quod
neque certum est, neque certò falsum: & per eandem differt à con-
clusionem scientifica, & improbabili; & per reliqua verba differt ab
assensu temerè, & absque gravi fundamento elicitò.]

69 Secundò idem constat ibid. nu. 20. illis verbis, [Improbabilis
negativè eadem est, quæ non probabilis: id est, quæ non sit certò
falsa, tamen non est probabilis. Talis est hæc propositio, Turca dor-
mit; quæ non est certò falsa; cum tamen nullum habeamus funda-
mentum grave ad eam asserendam, idèò non est probabilis: quæ ra-
tione se habet omne iudicium temerarium.] Vides, quomodo iudicium
temerarium est illud, quod nullum habet fundamentum grave.
Quo modo ergo potuit in mentem meam cadere, quod iudicium
temerarium nitatur fundamento gravi, & ratione prudenti? Et quo mo-
dò Jacobus non advertit, ubi sermo erat de duobus actibus, alio pro-
babili, alio temerario; attribuire me fundamentum grave probabi-
li, & carentiam fundamenti gravis temerario?

70 Secundò, idem constat ex disp. 6. num. 17. ubi ad rem ejus dispu-
tationis probans adversus Caramuelem, propositionem ex nulla,
vel ex levi ratione ductam, non esse dubitationem, sic arguebam.
[Nullum iudicium temerè elicitum est dubitatio (cum dubitatio
non sit iudicium, sed suspensio iudicii in utramque partem contra-
dictionis: sed omnis propositio, ex levi, vel ex nulla ratione ducta, est
iudicium temerè elicitum: ergo nulla propositio, ex levi, vel ex nulla
ratione ducta, est dubitatio.)] Considera minorem ejus syllogismi,
& videbis, cum ea impossibilem esse eam atrocem doctrinam,
quam mihi affingit Jacobus. Ea enim minor docet, iudicium teme-
rarium ex levi, vel ex nulla ratione duci.

71 Tertio, constat adhuc clarius ex probatione ejus minoris da-
ta in eodem numero. Ubi sic dicitur: [Minor est ferè identica, si pene-
trentur termini: idem enim est propositio mentalis, & iudicium; idè
est temerè ac sine gravi ratione.] Cum ergo sit idem formaliter te-
merè, & sine gravi ratione; quo modo potuit intelligi, asseri à me,
quod iudicium dum temerè elicitur, nitatur ratione gravi?

72 Quarto in eadem disp. 6. num. 35. in quodam syllogismo pro-
posui hanc minorem: [Omnis assensus ex levibus dumtaxat conje-
cturis est iudicium temerarium.] Quam minorem esse de mente Ca-
ramuelis, ostendi ibi, referens ejus verba, & immediate subjungo:
[Ecce minorem, quod determinatus assensus ex levibus conjecturis
sit iudicium temerarium; & per hoc differt à dubitatione.] Quo modo
clarius dici potuit, iudicium temerarium esse illud, quod ex levibus
ducitur conjecturis? aut quo modo componitur, quod mihi affingit
Jacobus; quod iudicium temerarium nitatur ratione gravi? Numquid
cadit in intellectum rationalem, quod dicat, conjecturas leves esse
rationes graves?

73 Quintò in eodem n. 35. adjunguntur hæc verba: [Nam quamvis
præscinderes rationes omnes certas, & probabiles, non solum forma-
liter, sed etiam realiter, ita ut realiter manerent dumtaxat rationes
leves, non maneret assensus dubius, sed iudicium temerarium.] Vides,
constanter à me dictum esse, iudicium temerarium ex rationibus le-
vibus, non ex gravibus duci. Quibus similia passim reperies in toto
opere.

74 Sextò, in disp. 11. c. 4. à n. 114. ex professo docui cum multis Do-
ctoribus, non sufficere ad probabilitatem, auctoritatem Scriptoris,
qui nititur firmare suam assertionem fundamento levi, vel nullo. Cu-
jus hæc sunt verba. [Secundum caput limitationis est levitas, vel nul-
litas fundamenti itantis pro conclusione, cui suffragantur Authores.
Itaq; nulla auctoritas extrinseca sufficit ad probabilitatem conclusio-
nis, ubi clarè constat, fundamentum ejus conclusionis esse leve, vel
nullum.] Ergo cum iudicium temerè elicitum nitatur fundamento
levi, vel nullo; nequit intelligi, quo modo id sufficiat ad probabilita-
tem. Vide etià, quæ dixi disp. 35. à n. 10. & disp. 4. n. 64. & disp. 15. n. 550.

75 Tandem disp. 4. nu. 93. probavi, posse unam propositionem esse
probabilem, & oppositam non esse probabilem, sic. [Potest dari iu-
dicium temerarium de re aliqua, cujus oppositum contradictorium
sit probabile: ergo potest dari una propositio, quæ habeat funda-
mentum grave, cujus opposita nitatur fundamento levi. Conse-
quentia patet: Cum iudicium temerarium nitatur fundamento levi,
& probabile gravi. Antecedens verò ostenditur. Nam iudicium
temerarium erit iudicare ex levi conjectura de Clerico bonæ famæ,
quod est luxuriosus: quod autem sit observator castitatis, est mihi
dumtaxat probabile, nempe ex fama, quæ non facit evidentiam
moralem, sed solum probabilitatem.] Quid clarius dici potuit de
discrimine iudicii temerarii ab opinione probabili? cum dixerim,
opinionem bonæ famæ Clerici esse probabilem, & iudicium oppo-
situm non esse probabile, sed temerarium. Item, iudicium teme-
rarium niti conjectura levi; & opinionem bonæ famæ niti funda-
mento gravi. Maneat ergo firmum, iudicium temerarium a me
dici illud, quod ex levi, vel nulla ratione ducitur; & nequaquam
stare posse cum meis asseris, quod iudicium temerarium nitatur
fundamento gravi, & ratione prudenti.

Manifesta contradictio debuit avertere Jacobum ab ea sinistra interpretatione.

SUMMARIUM.

Prima contradictionis implicatio. n.78.

Secunda implicatio. n.79.

Tertia implicatio. n.80.

Quarta implicatio. n.81.

Quinta implicatio. n.82.

An Adversarius non adverterit has implicationes? n.83. & seqq.

76 **D**Elirat homo, neque sanitate mentis fruitur, dum admittit tamquam compossibilia duo contradictoria. Hinc est, quod de nullo scriptore, & si mediocriter docto, credendum est, admisisse de eodem subjecto duo prædicata, quæ manifestè. & sine tergiversatione contradictoria sunt.

77 Et quidem quod iudicium sit temerarium, & quod nitatur fundamento gravi, & prudenti, tam clarè, & manifestè sunt prædicata contradictoria, ut oblitescendum sit, ea attribui potuisse scriptori sanæ mentis. Quæ manifesta contradictio, & si ipsa per se omnium oculis se obiciat; adhuc multis modis ostendi potest.

78 Primò. Quis non videt hæc duo prædicata contradictoria contineri in ea propositione? *Hoc iudicium temerarium nititur ratione gravi; Hoc iudicium temerarium non nititur ratione gravi.* Nam prima propositio est, quam mihi affingit Jacobus; quod autem non nitatur ratione gravi est de conceptu temeritatis per se noto.

79 Secundò continentur in ea propositione mihi falsò; imposita, hæc duæ propositiones contradictoriæ. *Hoc iudicium temerarium nititur ratione levi; Hoc iudicium temerarium non nititur ratione levi.* Prima continetur, quia de conceptu essentiali per se noto temeritatis est levitas, vel nullitas rationis. Secunda infertur, quia assensus, qui nititur ratione gravi (qualem continet impostura mihi afficta) non potest dici constare ratione levi.

80 Tertiò, ista propositio mihi falso attributa, *Judicium temerarium nititur ratione prudenti.* Continet pro eodem actu simul temeritatem, & prudentiam, quæ manifestam implicationem involvunt. Ideò illa propositio continet has duas contradictorias: *Judicium temerè elicitum est prudenter elicitum. Judicium temerè elicitum non est prudenter elicitum.* Prima continetur; quia æquipollet illi. Secunda etiam continetur; quia temeritas dicit negationem prudentiæ.

81 Quartò; quia similiter prudentia dicit negationem temeritatis; ideò ex præfata propositione mihi sinistrè afficta inferuntur hæc duæ propositiones contradictoriæ: *Judicium temerarium est temerè elicitum. Judicium temerarium non est temerè elicitum.* Et prima infertur; quia cum sit identica; prædicatum continetur in subjecto, Secunda verò, quia cum iudicium temerarium nitatur ratione prudenti (juxta tenorem ejus monstrosæ propositionis, mihi exorbitanter attributæ) & prudentia dicat negationem temeritatis, infertur id iudicium non esse temerè elicitum.

82 Quintò; Similiter probabilitas dicit carentiam temeritatis, & temeritas dicit carentiam probabilitatis: quia prædicatum essentialiale probabilitatis (loquitur de probabilitate practica) est niti ratione prudenti: unde sicut ratio prudens dicit carentiam temeritatis; ita probabilitas dicit carentiam temeritatis. Inferuntur ergo ex ea absurdissima propositione mihi absurdissimè impositæ istæ duæ propositiones contradictoriæ: *Ista propositio est probabilis: ista propositio non est probabilis.* Prima infertur, quia loquimur de probabili, & quam supponimus probabilem. Secunda etiam infertur; quia cum juxta falsissimam doctrinam mihi falsissimè attributam, ad probabilitatem sufficiat motivum iudicii temerari? & temeritas dicat carentiam probabilitatis; arguitur apertè, illam propositionem non esse probabilem.

83 Hinc summa admiratione afficior, quod cum præfatus Jacobus, insigniter deceptus, putaverit dixisse me, quod iudicium temerarium nitatur ratione prudenti; collegeritque omnes vires mentis suæ ad impugnandam eam assertionem; non adverterit argumentum, quod adversus eam assertionem militat, de manifesta implicatione terminorum, & clarissima contradictione. Cum hoc argumentum tale sit, ut metaphysica evidentia convincat falsitatem ejus assertionis.

84 Siat ergo Jacobus hæc duo. Primum, nos tam longè abesse ab ea assertionem, ut non solum non eam asseruerimus; verum neque potuisse nos eam asserere, neque cadere potuisse in intellectum nostrum; qui tam manifestam terminorum contradictoriam implicationem non capit.

Secundum, ipsum Jacobum, quamvis amarulenta verborum colluvie armatum non fuisse assecutum evidentiam metaphysicam, qua ejusmodi assertio perimenda erat. Neque in hoc articulo expostulo de verborum amarulentia: si enim ego talem assertionem protulissem, multo majori amarulentia me dignum existimassem.

Quibus aliis argumentis impugnet assertionem mihi enormiter imputatam?

SUMMARIUM.

Quam enormiter erraverit adversarius? n.85. & seqq.

An ex prudentia attributa iudicio temerario inferatur, quod sit regula, & non regula? nu.89.

Quæ alia argumenta attulerit adversarius? nu.90. & 91.

85 **M**ultis aliis impetit Jacobus eam monstrosam assertionem: in quibus totum oleum, & operam perdidit, quamvis ampliatis per totum caput 9. & duas sectiones ejus plus quam octo paginis contentas. Pugnat enim contra hostem, qui nunquam extitit in rerum natura.

86 Videtur sibi triumphare de mea Crisi Theologica, dum per enormem errorem putat, me censere, eum, qui temerè judicat, prudenti rationi inniti; quasi ad temeritatem tota res prudentiæ, & conscientiæ reducat à me: Ideo hæc verba addidit: *Et Deo disponente, suam sic aperuit mentem hac in parte Cardenas, ut nullus deinceps deciperetur his terminis.* Prudenter agere, & niti fundamento gravi; quibus ille perpetuò tota disp. 15. abutitur.

87 Sed vides, mi Lector, quomodo triumphus Jacobi evanuerit, & abierit in vacuum; conversusque fuerit in luctum, quo deplorare debet enormitatem erroris, quo putavit, deploratam esse rem nostræ sententiæ. *Et Deo disponente* permissivè, factum est, ut enormiter erraret Jacobus in intelligentia meæ assertionis, *ut nullus deinceps deciperetur his terminis.* Prudenter agere, & niti fundamento gravi; quibus ille credebatur me perpetuò tota disp. 15. abuti, & illos confundere cum temeritate operandi: utque omnes intelligerent, prudenter agere, & temerè, esse terminos contradictoriè oppositos.

88 Sed in eodem errore persistens multa alia congerit in eam assertionem, quam si ego defenderem, posset mihi præjudicium asferre. Et uno verbo omnia amputantur, dicendo, errasse enormiter Jacobum, dum mihi attribuit propositionem omnimodis absurdissimam. Aliqua tamen referam ex iis, quæ opponit, ut materia hæc clarius constet.

89 Primum. *Ibid. nu.8.* sic ait: [Inquiro à Cardena, an voluntas hominis infensi sit regula rectè judicandi? Quo vel solum audito omnes pertimescunt.] idque interrogat, quia dixi, quod voluntas hominis infensi imperat iudicium temerarium. Putat autem per errorem, me dixisse eam temeritatem esse rationem prudentem. Sciat ergo Jacobus, ex ea falsa propositione, quam mihi falso attribuit, inferri, quod sit regula, & quod non sit regula: nam ubi conjunguntur temeritas, & prudentia; conjunguntur etiam regula, & non regula, atque adeò terminorum implicatio.

90 Secundum. *Ibid. n.11.* multa argumenta, & exempla, quæ attuli in Crisi Theolog. disp. 6. ad probandum, in quæstione facti, testimonia equalis Authoritatis non parere probabilitatem, sed dubitationem; ipse Jacobus eadem adducit, sine distinctione quæstionis facti, vel juris. Ubi miror, quod cum ego disp. 15. cap. 4. art. 8. nu. 278. constituerim disparitatem quoad hoc inter quæstionem juris, & quæstionem facti: præfatus Jacobus neque solvat argumenta ibi à me proposita, neque instantiam aliquam afferat contra responsionem, qua opposita argumenta solvit. Sed quia hæc materia independens est à materia hujus capituli, in qua vindico me à falsitate mihi enormiter attributa; ideò commodius dicam de hoc argumento infra cap. 16.

91 Tertium, quod *ibid. n.13.* proponit ex eo quod Alexander VII. damnaverit quadraginta quinque propositiones tamquam scandalosas, quæ ab aliquibus propositæ fuerant ut probabiles; inferri nostram doctrinam de quavis opinione practice probabili seligenda falsam esse. Nam si vera esset, etiam illæ propositiones damnatæ possent dici probabiles. Sed quia etiam hæc objectio est independens à falsitate mihi imputata, illam remitto ad secundam partem hujus Apologeticæ disputationis.

CAPUT III.

Alteræ Calumnia desumpta à distinctione assertionis directæ, & reflexæ.

ARTICULUS I.

Proponitur prima periodus calumnia.

SUMMARIUM.

An res probabilitatis non rectè ab omnibus penetratur? n.92.

Quantum intersit inter quæstionem directam, & reflexam? n.93.

An amarulentia verborum addat vim argumentationi? n.94.

Quomodo conqueritur adversarius de obscuritate? n.95.

Quantum decipiatur adversarius, dum putat dixisse me, licitum esse venatori jacere sagittam, cum probabiliter censet id, quod adest, esse feram, non hominem? n.97.

Quam clarè dixerim, eam propositionem esse improbabilem? n.97.

92 **P**er totam disputationem 15. Cris. Theologica firmavi, & demonstravi, licitum esse amplecti in praxi quamlibet opinionem practicè probabilem *benè intellectam*: probabilem quidem, non probabilitate verisimilitudinis, qualem definiunt adversarii, sed probabilitate proveniente à fundamento gravi, & ratione prudenti; & habita per discursum dignum viro prudenti. Dixi etiam, *Benè intellectam*: quia non omnes, non solum ex adversariis, sed etiam ex defensoribus probabilitatis, perfectè callent hanc materiam; quam propterea in primo tractatu per undeviginti disputationes explicui. Et in 15. docui, eam sic benè intellectam posse securissimè reduci ad praxim.

93 In eadem disputatione à cap. 7. multis demonstrationibus eam confirmavi; ita ut censeam, hanc assertionem esse omninò certam, saltem certitudine morali. Et uberiùs demonstrabo infra cap. 15. 16. & 17. & in ea disp. 15. cap. 4. art. 2. ut occurrerem objectioni, & equivocationi Vincentii Baron, hallucinantis se exemplo venatoris, qui existimat probabiliter adesse feram, non hominem, quasi diceremus licere venatori jacere sagittam; latè distinxi, quantum intersit inter hanc propositionem probabilem directam in mente venatoris consistentem. *Adest fera, non homo*, & inter istam reflexam, *Licitum est venatori jacere sagittam, quando habet iudicium probabile, quod adest fera, non homo*. Et cum rem hanc dilucidè explicuerimus, adhuc Jacobus à S. Dominico fatetur se non intellexisse.

94 Igitur Jacobus cap. 11. sectioni 1. præfigit hunc titulum: [Intentio Cardenæ circa fucatam remissæ probabilitatis restrictionem, & duo falsa ipsius principia ostenduntur; & quò ascendat Cardenæ audacia in probabilitate propugnanda?] Incipe, lector, attendere amarulentiam verborum, qua se armat scriptor iste; & considera, an docuerit Aristoteles, amarulentiam hanc vires addere arti syllogisticæ, vel S. Thomas, argumentis Theologicis? An potius scriptores, quibus deficiunt argumenta, pro illis substituant verborum acerbiteriam?

95 Iam verò primam periodum sic incipit. [Unum videtur fuisse à Cardena in sua adeò proluxa disputatione de probabilitate intentum; scilicet, ut rem ex natura sua satis obscuram, suis distinctionibus, ac falsis principiis obscuriorem redderet. Siquidem, ut existimaretur recedere à nimia Caramuelis laxitate, falsissimam instituit contra ipsum disputationem; sed ne iudicaretur inde ad Thomistam accedere, aut ipsis consentire, novas quasdam excogitavit distinctiones, mysteriis prope similes, quibus fucum facit rebus, & Probabilitatis malum tantummodo tegitur, quin immò verè augetur. Cum enim posset nobiscum simpliciter distinguere quæstiones speculativas à practicis, & certitudinem saltem moralem cum Thomistis assignare ad securitatem conscientie, ille perpetuò ulus est terminis directæ, & reflexæ quæstionis; passumque ait, cognitionem aliquando versari circa praxim modo speculativo, aliquando modo pratico. Ex quibus tam frequentes, quam evanidas ac inutiles suas probabilitatis directæ, & probabilitatis reflexæ, modalis idem, & absolute infert, ac educit distinctiones, quibus, ut ajunt, *Lupus in ovili includitur*.] Ecce quàm tumultuanti fragore parturiunt montes. Videat modò lector, quis nascatur, catulus ne Leonis, an musculus?

96 Immediatè prosequitur præfatus Jacobus discursum suum sic. [Cum enim dicimus v. gr. venatorem non posse sine reatu homicidii sagittam emittere ad interficiendum animal, quod subobscurè apprehendit in nemore, quia certus esse debet, priusquam emittat sagittam, esse feram, non verò hominem: hoc explicat Cardenas præfatis suæ directæ, & reflexæ probabilitatis terminis pag. 199. nu. 166. & seq. & ita implicat, ut impossibile sit ominari, quid ipse velit, (nisi fortè tenebras offundere) ut legenti patebit. Certum est enim, nullum esse in mundo æquum judicem, qui morte puniendum non iudicet venatorem, qui interfecerit hominem, cum his omnibus Cardenæ distinctionibus probabilitatis directæ, aut reflexæ: quantumvis hic venator, probabiliter modo speculativo, aut pratico (ut loquitur Cardenas) sive modalem, sive absolutam haberet probabilitatem. [Hucusque prima periodus Jacobi.

97 Ubi vides, putasse Jacobum, insigniter deceptum, me docuisse, licitum esse venatori jacere sagittam in eo casu, & interficere hominem, ex probabilitate reflexa, vel directæ; speculativa vel practica; absoluta vel modali. Sed quo fundamento id putaverit Jacobus, videbis, si recolas solutionem ejus argumenti facti à Baronio, à me propositam nu. 185.

98 Cujus verba formalia hæc sunt. [Hinc constat, quam inaniter fidat Baron exemplo venatoris. Authores Probabilistæ (ut vocat) numquam dixerunt, conclusiones probabiles purè speculativas, & quæ nullo modo respiciunt praxim pro objecto, esse regulas morum; sed solum opiniones practicè probabiles, & quæ probabiliter præscribunt praxim. In exemplo ergo venatoris duæ sunt propositiones. Prima: *Id quod nunc occurrit, probabile est esse feram, non hominem*. Secunda: *Quando probabile est, id, quod occurrit, esse feram non hominem, licet jacere sagittam*. Prima quidem, licet affirmet probabilitatem, est purè speculativa, neque habet pro objecto praxim. Secunda licet practica sit, non est probabilis, sed certò falsa, atque adeò improbabilis. Ergo in prædicto exemplo venatoris nulla est propositio practicè probabilis, quæ possit esse regula morum; cum prima non

fit practica, & secunda non sit probabilis.] Hucusque responsio data ad exemplum venatoris.

99 Ubi vides, claris, & disertis terminis à me affirmatum esse improbabilem, & certò falsam esse propositionem, quæ dicit, *licitum esse jacere sagittam, quando probabile est, id, quod occurrit, esse feram, non hominem*. Et tamen Jacobus ausus est dicere: *Hoc explicat Cardenas præfatis sua directæ, & reflexæ probabilitatis terminis*. & ita implicat, ut impossibile sit ominari, quid ipse velit (nisi fortè tenebras offundere) ut legenti patebit. Itaque cum dixerim, esse improbabile, & certò falsum, quod liceat in eo eventu jacere sagittam, impossibile est præfato Jacobo ominari, quid ipse velim, nisi fortè tenebras offundere. Et quasi rem evidentem dixisset, adjungit, ut legenti patebit.

100 Sed intende animum, lector, si vis rem admiratione dignam perpendere. Ille, qui non potuit ominari, quid ipse velim, in hoc casu affingit mihi assertionem contradictoriam meæ affirmationi. Dixi, esse improbabilem, & certò falsam propositionem, quòd licet in eo eventu jacere sagittam; & refert me dixisse probabilem. Relege ea verba Jacobi: [Certum est enim, nullum esse in mundo æquum judicem, qui morte puniendum non iudicet venatorem, qui interfecerit hominem cum his omnibus Cardenæ distinctionibus. Probabilitatis directæ, & reflexæ; quantumvis hic venator probabiliter modo speculativo aut pratico, ut loquitur Cardenas, sive modalem, sive absolutam, &c.] Dixit Cardenas, improbabiler dici, licere in eo eventu jacere sagittam; & refert Jacobus, dixisse Cardenam, id dici probabiliter. Quorsum enim tendunt ea verba: *Quantumvis hic venator, probabiliter modo speculativo, aut pratico, ut loquitur Cardenas, &c.* nisi ad affingendum mihi contradictoriam assertionem ei, quam expresse tradidi.

101 Quod si licuit Jacobo, non modò in periodo sequenti mox referenda, sed etiam in ipsa fronte capitis *intentionem Cardenæ judicare*; cur non etiam mihi licebit investigare intentionem Jacobi? Nunquid ergo impositurus mihi assertionem contradictoriam meæ assertioni; ideò obscuritatem, & tenebras voluit meis assertionibus attribuire, ut excusationem prætexeret, si quando convinceretur de falsa impostura? Adhuc tamen non assero eam Jacobi intentionem: quia non multum fido conjecturis; sed ad propugnandum pronus sum ea, quæ solidis argumentationibus firmantur.

102 Cum ergo Jacobus falsò referat, me affirmare, esse probabiliter licitum, quòd venator in eo eventu jaciatur sagittam; miror vehementer, quòd dixerit initio periodi supra relatæ, me fucum facere rebus. Inquiri, quis majorem fucum facit doctrinæ; ille, qui per imposturam, falsam doctrinam attribuit scriptori; an ille, qui doctrinam ita solidè tradit, ut non nisi falsis imposturis valeat impugnari? Quam quæstionem viris doctis decidendam relinquo.

ARTICULUS II.

Quam immeritò reproducatur argumentum ab exemplo venatoris? Et an adversarii intendant impugnare, quod non omninò penetrant.

SUMMARIUM.

Quomodo ex eo, quòd venator putet probabiliter esse feram, non hominem, non inferatur esse probabile, quòd liceat jacere sagittam? num. 103. & seqq.

Quo modo adversarii non percipiant nostram sententiam? n. 106.

Quàm inutiles sunt impugnationes adversariorum? n. 107.

103 **Q**uia nostra sententia docet, quamlibet opinionem practicè probabilem posse tutò reduci ad praxim; putabat Baronius, nostram sententiam vexari exemplo venatoris, qui probabiliter putans, id, quod occurrit, esse feram, non hominem, jecit sagittam, & hominem interfecit, quasi inferatur ex nostra sententia, ex eo, quòd sit probabile illam esse feram, licitè potuisse jacere sagittam.

104 Constat ex dictis, me in ea disp. 15. num. 185. & seq. dixisse, esse probabile illam esse feram, & esse improbabile, quòd liceat in eo casu jacere sagittam: quia cum dicimus; tutò posse reduci ad praxim quamlibet opinionem probabilem, non loquimur de opinione merè speculariva, qualis est illa, *id, quod occurrit, est fera*; sed de opinione practicè probabili, quæ expresse dicitur, quid liceat, quid non liceat.

105 Et cum hæc responsio sit tam clara, & evidens; adhuc prædictus Jacobus reproducit contra nostram sententiam eam argumentationem, putans inferri ex nostra sententia, venatori licere jacere sagittam. Sciat ergo Jacobus, non inferri unum ex alio, & stare ista duo simul, & quòd probabiliter putet venator, eam esse feram; & quòd improbabile sit, licere jacere sagittam: & hæc duo optimè componi cum nostra sententia asserente, quamlibet opinionem practicè probabilem posse tutò reduci ad praxim: quia opinio practicè probabilis est illa, quæ dicitur, quid liceat, vel quid non liceat; illa autem propositio, *id, quod*

quod occurrit, est fera, non dicat, an liceat jacere sagittam, & ideo non est ex practice probabilibus, quas dicimus tunc posse reduci ad praxim.

106 Hinc constat; adversarios non dum recte percipere nostram sententiam, de qualibet opinione practice probabilis tunc deducenda ad praxim. Patet. Nostra sententia loquitur de opinione practice probabilis; quæ dicat, quid liceat; sed adversarii adhuc putant, nos loqui de opinione speculativa, quæ non dicat, quid liceat, qualis est ista, id, quod occurrit, est fera: ergo decipiuntur, & non penetrant sententiam nostram.

107 Hinc infertur, impugnationes, quibus adversarii impetunt sententiam nostram, esse frustraneas, & inanes. Demonstratur. Sicut implicat contradictionem, iuste damnari reum incognita causa: ita implicat reprobari scholasticè, & efficaciter impugnari doctrinam, incognito ejus sensu: sed adversarii non dum cognoscunt sensum nostræ doctrinæ: ergo implicat, quod ab adversariis reprobetur scholasticè, & efficaciter impugnetur nostra doctrina: ergo inaniter, & frustraneè impugnat. Minor constat ex num. antecedenti.

ARTICULUS III.

An terminis questionis directæ, & reflexæ, obscuriorem reddiderit Cardenas materiam probabilitatis?

SUMMARIUM.

An sit pessima consequentia à propositione directâ ad reflexam? num. 108.

An versetur obscuritas in terminis directæ, & reflexæ questionis? num. 110.

An hi termini notissimi sint in schola Thomistica? num. 111.

An questio directâ, & reflexa sint divise? num. 113.

An questio reflexa inquirat de novo objecto? num. 114.

An non valeat à resolutione directâ ad reflexam? num. 115.

Unde proveniat, quod non valeat ea consequentia? num. 116.

Quid de opinione practica, & speculativa? num. 117.

108 **U**T uberiori solutione enervarem vim existimatam ejus argumenti desumpti ab exemplo, casu ejus venatoris relato; in disp. 15. cap. 4. eo art. 2. à nu. 168. dixi, eam propositionem, id, quod occurrit, est fera, esse decisionem questionis directæ, hanc verò propositionem. In eo eventu apprehensionis probabilis, licitum est jacere sagittam, esse resolutionem questionis reflexæ: esse autem pessimam argumentationem, quæ desumitur à decisione questionis directæ ad decisionem questionis reflexæ. Et ideo non valere argumentum ab apprehensione probabilis ferè ad hoc, quod in casu ejus probabilis apprehensionis liceat jacere sagittam.

109 Igitur præfatus Jacobus relatus supra nu. 5. magnificis verbis nititur extollere magnitudinem caliginis, & obscuritatis meæ doctrinæ; immò verè usque ad intima penetralia infensionis ascendens, affirmat, intentionis meæ fuisse, tenebris offundere hanc materiam, excogitando novas quasdam distinctiones mysteriis prope similes, ut his rebus, fucum facerem. Videamus ergo, in quo consistit hæc obscuritas.

110 In terminis, inquit, directæ, & reflexæ questionis. Immo verò mecum expostulat, quod cum possem terminis Thomistarum uti, hanc novam distinctionem excogitaverim. Relege ea verba relatæ periodi: Cum enim posset nobiscum simpliciter distinguere questiones speculativas à practicis, & certitudinem saltem moralem cum Thomistis assignare ad securitatem conscientie; ille perpetuò usus est terminis directæ, & reflexæ questionis, &c.

111 Et si quidem hæc diceret scriptor parum versatus in doctrina Thomistica, non mirarer; hos terminos sibi fore incognitos. Ego enim eos didici à S. Thoma 1. par. qu. 87. art. 3. in quo quærit, an intellectus cognoscat suos proprios actus? Ubi videndus est Cajetanus, ubi explicat, quid sit cognitio directâ, & reflexa. De qua distinctione cognitionis directæ, & reflexæ sæpissimè agit S. Thomas variis in locis.

112 Et quidem in Philosophia, & Theologia nihil magis notum, quam hæc distinctio cognitionis directæ, & reflexæ. Omnes enim sciunt, cognitionem hanc, Petrus currit, esse directam; hanc verò, ista propositio Petrus currit, non est necessaria, sed contingens, esse reflexam. Irrogat ergo injuriam Jacobus scholæ Thomisticæ, dum ei denegat notionem distinctionis vulgatissimæ.

113 Igitur in eo art. 2. quædam docui, quæ Jacobo visa sunt obscurissima, & mysteriis similia. Primum docui nu. 169. questionem directam, & reflexam, esse diversas. Ideò diversas esse has duas questiones; primam, An id, quod venatori occurrit, sit fera, vel homo? Secundam, An venatori probabiliter opinanti, esse feram, liceat in illam telum proicere? quam questionum diversitatem multis exemplis ibidem ostendi.

114 Secundum docui num. 174. questionem reflexam inquirere de novo objecto, quod non respicit questio directâ. Quod in eodem exemplo patet: nam prima questio directâ inquit. An illud sit fera? secunda autem inquit, An liceat jacere sagittam in illam feram probabiliter existimatam, quarum secunda, nemo du-

bitare potest, quod superaddit objectum, ad quod non se extendit prima. Nam prima questio non inquit, an licitum sit jacere sagittam.

115 Tertium docui num. 175. non valere argumentum à resolutione questionis directæ ad resolutionem questionis reflexæ. Ideò pessimam esse hanc consequentiam: probabile est, hanc esse feram: ergo venatori, id probabiliter opinanti, licitum est jacere sagittam. Quod ibidem multis argumentis, & exemplis confirmavi. Præcipuè hoc exemplo. Validus est Baptismus in lixivio; quæ propositio directâ probabilis est: & inde non licet inferre hoc consequens, Ego etiam extra casum necessitatis potest licitè conferri Baptismus in lixivio; Nam hæc secunda propositio est improbabilis. Et eodem modo non valet consequentia in medicina probabilis, quando potest adhiberi medicina certa.

116 Deinde à num. 179. declaro radicem, ex qua provenit, quod non valeat consequentia à resolutione questionis directæ ad resolutionem questionis reflexæ, nempe quia respectu questionis reflexæ superadditur præceptum, vel contractus, vel votum, &c. Et in exemplo de materia probabilis Baptismi id clarè cernitur; quia quamvis probabile sit, esse verum Baptismus in ea materia probabilis; deveniendo ad questionem reflexam, occurrit præceptum charitatis præscribens, non exponendum proximum periculo probabilis carenti Baptismo. Et in exemplo proposito venatoris, deveniendo ad questionem reflexam, An probabiliter opinanti esse feram, licitum sit jacere sagittam? occurrit præceptum non exponendi se periculo probabilis occidendi hominem, quod ibidem multis exemplis explicatur.

117 Et num. 182. explicui probabilitatem practicam esse, quæ respicit praxim, sive objectum practicabile; speculativam verò, quæ non respicit praxim. Ut ita significarem, cum dicimus posse licitè uti quavis opinione probabilis, intelligi debere de opinione practice probabilis, non verò de opinione speculativa, quæ non respicit praxim; qualis est illa propositio venatoris, id, quod occurrit, est fera, non homo.

ARTICULUS IV.

An obscuritas immeritò tribuatur Authori?

SUMMARIUM.

An res probabilitatis sit subtilis, & metaphysica? num. 119.

An oporteat incumbere in intelligentiam questionis directæ, & reflexæ? num. 126.

An adversarius potuerit judicare distinctionem hanc esse inutilem? num. 121.

118 **H**Æc, quæ proximè diximus, sunt, quæ obscurissima visa sunt adversario, & mysteriis prope similia, & ita implicata, ut impossibile sit Jacobo à S. Dominico ominari, quid ipse velim, nisi fortè tenebras offundere. Constat autem ex proximè dictis, caligare adversarios, dum conantur probare, ex eo quod venator probabiliter dicat, id, quod nunc occurrit, est fera; inferri in nostra sententia, quod liceat jacere sagittam. Hæc autem equivocationis caligo ex duplici capite doctrinæ à me traditæ evanescit, & ad lucem, claritatemque veritatis restituitur; ut constat ex proximè dictis:

119 Et sanè non est mirandum, quod tantam obscuritatem in his invenerit Jacobus. Nam materia de probabilitate, res est obscura, & valde metaphysica, quæ multas subit reflexiones mentis; ideoque ad illam penetrandam requiritur non parum subtilis acies ingenii.

120 Damnat quidem adversarius obscuritatem ortam à terminis cognitionis directæ, & reflexæ. Sciat ergo Jacobus, oportere ipsum toto conatu incumbere in intelligentiam eorum terminorum: nam defectu ejus, intelligentiæ, quem ipse fatetur, produxit illam enormissimam consequentiam: Venator probabiliter putat, id esse feram, non hominem: ergo venatori probabile est, licere sibi jacere sagittam. Si enim advertisset, antecedens esse propositionem directam; & consequens esse propositionem reflexam, quæ superaddit novam obligationem præcepti, quæ non reperitur in propositione directâ antecedentis, non prorupisset in tam illegitimam consequentiam. Existetque in periculo errandi in multis aliis similibus, dum eos terminos, eamque dialecticæ regulam non calluerit. Et in cap. seq. videbimus, quo modo defectu ejusdem intelligentiæ attribuit mihi aliam similem falsitatem, eamque enormissimam.

121 Illud est magnoperè admirandum, quod fateatur, se non intelligere meas obscurissimas distinctiones; & quod simul dicat, eas esse evanidas, & inutiles. Si ergo eas non intellexit, quo modo scit esse evanidas? Etenim intellectus humanus non potest formare enunciationem prædicari de subiecto non cognito: ergo mens humana, quæ non intellexit distinctiones, non potuit de illis enunciare, quod sint evanidæ: ergo solum verbo tenus id dixit Jacobus: ergo dumtaxat verbo tenus dixit esse evanidas, cum non potuerit affirmativè judicare, esse evanidas.

112 Quod autem dixerit, eas distinctiones esse inutiles, clariùs con-

non vincitur de falsitate. Nam si Jacobus eas calluisse, non eliciisset eas consequentias adeo illegitimas: ergo illi fuissent distinctiones valde utiles ad recte syllogizandum in hac materia probabilitatis.

ARTICULUS V.

An aliqua obscuritas oriatur ex terminis practici, & speculativi, & aliis.

SUMMARIUM.

Quo modo intelligatur, quod opinio speculative probabilis sit etiam practice probabilis? nu. 124. & seq.

An detur cognitio speculativa, qua respiciat pro objecto praxim? num. 126.

An probabilitas modalis, & absoluta sint termini obscuri? num. 128. & seq.

123 **I**nter alios terminos, quibus obscuritatem attribuit Jacobus à S. Dom. sunt isti, probabilitatis practica, & speculative, ut constat ex verbis ejus relatis supra nu. 5. illis præcipue: [Passimque, ait cognitionem aliquando versari circa praxim modo speculativo, aliquando modo practico.]

124 Sed ut videas, ex eorum terminorum usu magnam exortam esse claritatem, satis est referre, quæ circa hoc punctum scripsi in eo art. 2. relato meæ Cris. Pro cujus explicatione notandum est, Vincentium Baron objecisse, quod multi ex Authoribus nostræ sententiæ dicant, eo ipso quod opinio sit speculative probabilis, fore etiam practice probabilem. Unde arguit, in exemplo venatoris, eam propositionem, id, quod nunc occurrit, est fera, esse speculative, & tamen idem debere esse practice probabilem. Vide textum Baronii in disp. 15. meæ Cris. nu. 168.

125 Cui objectioni respondi nu. 186. in hæc verba: [Laborat autem ingenti equivocatione Baron, dum ait, Probabilistas affirmare, quidquid est speculative probabile, esse etiam practice probabile, neque enim calluit Probabilistarum mentem. Hi enim dum id affirmant, loquuntur de opinione speculative probabili, quæ habet pro objecto praxim: asserunt enim, qui sic discurrunt, id esse verum, loquendo de opinione speculativa, quæ habeat idem objectum, ac opinio practica: neque potest esse objectum utriusque, nisi opinio speculativa respiciat praxim, quam respicit opinio practica. Non autem loquuntur Probabilistæ de opinione speculativa, quæ omnino sistit in contemplatione objecti, & nullo modo respicit praxim. Neque enim venire potuit in mentem hominum, hanc propositionem, *Materia prima potest divinitus recipere duas formas*, eo quod speculativam probabilitatem habeat, esse etiam practice probabilem. Cum ergo venator asserit hanc propositionem probabilem, id, quod nunc occurrit, est fera, non homo; Cum hæc propositio non versetur circa praxim, sed sit omnino speculativa, illa non est practice probabilis; nec esse practice probabilem, potuit in mentem illius Authoris venire, nisi eum deseruerit humana ratio.] Sic diserebam de opinione speculativa, & practica.

126 Sed quia oportebat præoccupare instantiam adversariorum, subjunxi immediate sequentia nu. 187. [Quod si opponat Baron, repugnare, quod detur cognitio speculativa, quæ respiciat pro objecto praxim. Respondeo, id negari à prædictis Authoribus; nec in questione de nomine multum esse contendendum. Dicunt enim, cognitionem quandoque versari circa praxim modo practico, id est ex modo suo cognoscendi, præscribendo, quo modo licite praxis exercenda sit, quam vocant cognitionem practicam: & quandoque versari circa praxim modo speculativo non præscribendo quo modo exercenda sit praxis, sed sistendo in contemplatione ejus veritatis; & hanc vocant opinionem speculativam.]

127 Ubi duo notanda veniunt. Primum, homini vel mediocriter docto nihil clariùs esse posse in hac materia. Cum objectioni, & instantiæ clarissimè respondeatur. Secundum, in hac sola periodo asserre me hos terminos modo practico, & modo speculativo, quia eos repuirebat instantia: & tamen Jacobum asserere, me passim uti eis terminis: ut videas quam mala fide refert meas assertiones. Et ex dictis satis constat, quo modo lux meæ doctrinæ dissipet eas tenebras, quas Jacobus illi obiicit, refundendas in eum, qui conqueritur de obscuritate in meridie.

128 Sed nunquid oritur obscuritas ex terminis probabilitatis modalis, & absolute? Affirmat Jacobus à S. Dom. ibid. Pro cujus distinctionis claritate, sciendum est, Caramuelem, ad cujus argumenta in tota Crisi Theologica respondi, usum esse frequenter iis terminis probabilitatis modalis, & absolute. Et inquiri, an respondententi liceat, omittere terminos argumenti, & alios substituere? Item, an in disputationibus publicis, quibus interfuit Jacobus à S. Dom. non egrè tulerit, quod sui argumenti terminos inverterit propugnator? sanè id non poterit negare. Si ergo Caramuel in argumentis suis, his terminis utitur, quo modo ab illis possem abstinere? Aut quo modo posset esse clara responsio, si omitteret terminos argumenti? vel quo modo potest obscurari responsio ex eo, quod per terminos argumenti procedat.

129 Deinde quia hi termini per se clarissimi sunt. Nemo enim

est, qui ambigat, hanc propositionem, *Baptismus in lixivio est validus*, esse absolutam; hanc vero, *Baptismus in lixivio esse validum, est probabile*, esse modalem. Cur ergo damnandi sunt de obscuritate illi termini, quos omnes docti intelligunt; & qui vel ipsos summulistas non latent?

130 Ubi denique notabis, in his, & reliquis terminis Jacobum à S. Dom. affirmasse obscuritatem, & similitudinem mysterii; sed affirmasse sine probatione. Et ubi aliquis non probat, assertio evanescit.

ARTICULUS VI.

Quàm multipliciter deviet à veritate prima illa Periodus cum suo titulo Jacobi S. Dominici.

SUMMARIUM.

An sit judicium temerarium judicare de intentione? n. 131.

An proponatur in titulo, quod max non probatur? n. 132.

An sit fucata restrictio probabilitatis deducta ex principiis certis? num. 133.

An adversarius falsas criminationes imponat meæ doctrinæ? n. 134.

An sit indignum Religioso obicere indecora verba in Religiosum? num. 135.

An ut ea verba proiciat, affingat falsa? num. 136.

An intentio Authoris fuerit obscuriorem reddere rem probabilitatis? num. 137.

An mea sententia de probabilitate sit communis inter Thomistas? num. 138.

An sit nova distinctio cogitationis directæ, & reflexæ? n. 139.

An hæc distinctiones sint mysteriis semiles? nu. 140.

An possit judicare adversarius, per has distinctiones fucum fieri rebus? num. 141.

An per injuriam probabilitas vocetur malum? nu. 142.

An sit ad rem dicere, quod Lupus in ovili concluditur? nu. 144 & seq.

Enormis impostura? num. 146.

An multa falsa mihi affingat sine probatione? nu. 147.

An judex, qui sine probatione damnat reum, ipse fiat reus? n. 148.

An sit proluxa disputatio, in qua nihil dicitur sine solidis probationibus? num. 149.

131 **D**eviat primò à recto veritatis tramite titulus in eo, quod proponat intentionem meam indagare; cum intentio, quæ non manifestatur extrinsecus, soli Deo, tamquam judici, reservetur. In quo judicii temerarii reus est, quisquis ita judicat de intentione; cum præstet assensum objecto absque fundamento gravi. Et meminerit Jacobus, ipsum toto celo errasse, dum putavit me asserere, judicium temerarium nisi fundamento gravi, & ratione prudenti; videatque, quæ dixi cap. 2.

132 Deviat secundo, dum proponit in titulo, quod postea in contextu capitis non probat. In titulo enim ea dumtaxat proponenda, quæ probanda sunt. Quod autem id non probet Jacobus, ex contextu ipsius patet, & ex dicendis.

133 Deviat tertio, vocando fucatam restrictionem, quæ metas probabilitatis circumscribit. In ea disp. 15. cap. 4. art. 1. nu. 163. octo metas probabilitatis numero, quæ per totum tractatum de probabilitate firmiter stabilitæ manent. Quomodo ergo hæc restrictio potest dici fucata; quando evidentia morali constant ea omnia, quæ probabilitatem restringunt. Meliori jure diceret Jacobus fucatam suam sententiam, ad quam firmandam indiguit criminationibus falsis, & fictilis adversus meam doctrinam.

134 Deviat quarto; dum dicit, duo falsa ipsius principia ostenduntur; quia in illis duobus principiis, quæ nititur impugnare, duas falsas criminationes imponit meæ doctrinæ; ut constabit ex sequentibus capitibus.

135 Deviat quinto, iis verbis, quo ascendat Cardena nimia audacia: quia ea licentia proiciendi tam indecora verba in virum Religiosum, indigna est viro Religioso; & quamvis sua ipsius maledicta in caput suum possem facile retorquere; quia sacrum nomen suæ familiæ veneror, ab eis libenter abstinere.

136 Deviat sexto, & multò pejus, in eo, quod ut me de nimia audacia argueret, affinxit falsam criminationem meæ doctrinæ; attribuitque mihi assertionem, à qua sum alienissimus, ut constabit ex cap. 8. Evanuit planè Cardenæ nimia audacia; quia super fallo fundamento nitebatur maledictum.

137 Deviat septimo, dum dicit, meam intentionem fuisse, obscuriorem reddere materiam probabilitatis; non solum quia, ut supra dixi, temerè judicat de intentione, de qua solus Deus judicat; sed etiam quia impossibile est, quod scriptor mediocriter prudens id intendat. Quod sic probo. Nam cum quis elegit media contraria tali intentioni, non potest censerì, quod habeat talem intentionem, Rem explico. Video hominem gradum facere sursum per scalas; si judicavero intentionem illius esse, non pertingere ad sublime, sed descendere ad subterranea, temerè judicabo. Si ergo video assumere medium explicationis alicujus difficultatis, quæ explicatio medium est ad declarandam

randam difficultatem ; temerè judicabitur , intentionem ejus esse , tenebris offundere . Nec valet , si dices , me assumere medium terminorum obscuritate scatentium ; cum id falsum esse , constat ex dictis .

138. Deviat octavò , dum dicit , *Ne judicaretur inde ad Thomistas accedere* , quasi à sententia Thomistarum alienum sit asserere , quòd quævis sententia practicè probabilis , etiam minus probabilis , possit licitè reduci ad praxim ; cum pro hac sententia stent complures , & nobiles Thomistæ ; ut clarè cernes in P. Thom. Sanch. lib. 1. serm. cap. 9. num. 14. & in mea Crisi disp. 15. cap. 6. art. 3. num. 45 2. & inferius in hac disp. cap. 15. 16. & 17.

139. Deviat nonò , dum asserit , *novas quasdam excogitavit distinctiones* , quasi nova sit distinctio cognitionis directæ , & reflexæ ; sive modalis , & absolutæ ; cum sint termini in scholis , & præcipuè Thomistica , notissimi ; & vel inter summulistas ipsos sapissimè jactati .

140. Deviat decimò , cum asserit , eas distinctiones esse *mysteriis propè similes* . In quo sibi ipsi injuriam facit , dum per id significat , se non intelligere ea , quæ reliquis viris doctis clarissima sunt : Totum enim mysterium quæstionis directæ , & reflexæ stat in eo , quòd hæc est prava consequentia : *Venator habet hoc judicium probabile , quòd id , quod occurrit , est fera : ergo venatori licet jacere sagittam* . Prævit autem consequentiæ stat in eo , quòd fiat argumentum à propositione directæ ad reflexam ; quia directæ nullam habet connexionem cum reflexa .

141. Deviat undecimò , dum asserit , me per has distinctiones *fucum facere rebus* . Et quidem Jacobo à S. Dom. hæc distinctiones ita obscuræ visæ sunt , ut dixerit , *impossibile sibi esse ominari , quid ipse velim , nisi fortè tenebras offundere* ; ergo quod ignorat , condemnat . Numquid ergo meæ distinctiones obscuræ sunt , ne illas possit impugnare Jacobus ; & item claræ , & dilucidæ , ut possit affirmare (sine probatione tamen) per eas *fucum fieri rebus* ? Sanè fucus sit veritati per sophismata , & æquivocationes terminorum . Si ergo argumentationes meæ sophisticæ sunt , vel æquivocationibus innixæ ; impugnet , vel respondeat ; quòd si non agnoscit in eis aliquid sophisticum , vel æquivocum , quare asserit , *fucum fieri rebus* ; vel dicat , in quo consistit iste fucus . Debent enim scriptores omnia asserita ad trutinam rationis expendere : nam profundere dictèria dextrorsum , sinistrorsum , non est scriptoris Theologi .

142. Deviat duodecimò , dum veritatem certam , & demonstratam , ab innumeris Authoribus sapientissimis traditam , vocat *probabilitatis malum* ; quo epitheto solemus notare id , quod magna lacrymarum colluvie deplorandum est .

143. Deviat decimotertiò , dum scribit ea verba : *Passimque ait , cognitionem aliquando versari circa praxim modo speculativo , &c.* quibus terminis semel dumtaxat usus sum , & non passim . De quo vide supra art. 5.

144. Deviat decimoquartò , dum ait , quòd his distinctionibus *Lupus in ovili includitur* . Quòd proverbium ad rem erit , & in meam doctrinam optimè conveniet , si his distinctionibus tamquam retibus mea doctrina capiatur , & concludatur , ubi victoriam sperabam . Si his distinctionibus ita usus fuerit Jacobus à S. Dom. ut doctrinam , & argumentationes in illis distinctionibus contentas , retotferit , & reflexerit in meam doctrinam . Sed quàm abs re , & ut (vulgò dicitur) quàm ad Ephesios asseratur Lupus in ovili conclusus , inde constat ; quòd prædictus Jacobus ne minimo quidem dilito tetigerit has distinctiones *quæstionis directæ , & reflexæ , &c.* ad impugnationem meæ doctrinæ .

145. Unde sic argumentatio efformatur . Ut dicatur , per has distinctiones *Lupus in ovili includi* , necesse est , quòd istæ distinctiones retorqueantur in doctrinam ejus Authoris , qui sub nomine Lupi introducit . Sed istæ distinctiones à Jacobo non retorquentur , immò ne levissimè quidem tanguntur , in doctrinam ejus Authoris : ergo perperam dicitur , quòd per eas distinctiones Lupus in ovili includitur . Et quidem facile est , hæc dictèria profundere ; sed difficillimum probare . Quid , si demonstraretur , ea non esse ad rem ?

146. Deviat decimoquintò , & sanè enormiter , dum ait , me asseruisse , venatori probabiliter opinanti , id , quod occurrit , esse feram , licitum esse jacere sagittam ; cum disertis verbis dixerim , esse improbabile affirmare , quòd sit licitum . De quo vide art. 1.

147. Deviat decimosexto , dum multas , & fedas censuras profert in meam doctrinam , sine ulla probatione . Dicit meis distinctionibus , *ac falsis principis obscuriorem reddidisse rem probabilitatis* ; sed non probat . Dicit *novas excogitasse distinctiones , mysteriis propè similes* ; sed non probat . Asserit , me *fucum facere rebus* ; sed non probat . Asserit , his distinctionibus *probabilitatis malum tantummodo tegi* , quin immò *vere augeri* ; sed non probat . Dicit , has distinctiones *evanidas , ac inutiles esse* ; sed non probat . Et multa alia asserit in ea periodo , quæ non probat ; sed dumtaxat sub fide sua relinquit . Unde si illum interrogemus , quo modo hæc omnia effata probat , respondebit , sua ipsius autoritate consistere . Ergo ne credenda sunt , quia Jacobus dicit ? Nunquid ergo hæc sunt propè similia mysteriis , quæ creduntur , non discutiuntur ? Ut modo omittam convicium de *nimia audacia* ; quæ in sola impostura falsæ doctrinæ mihi affectæ potuit subsistere , ut constabit ex cap. 5.

148. Jam verò judex , qui absque probatione censuram fert in reum , ipse fit reus : & actor , qui destitutus probatione accusat , omnino , causa cadit . Ergo Jacobus , dum has , & alias censuras sine

probatione profert , & reus censendus est , & causa cadere .

149. Hinc inferitur , quòd deviat decimoseptimò , dum meam putationem 15. de quavis opinione practicè probabili amplectenda , vocat *adeò prolixam* : cum timere deberet , ne suam istam disputationem , contra probabilitatem opinionum , viri docti reputarent nimis prolixam . Illa enim non est prolixa , quæ quamvis multa dicat , nihil tamen asserit , quòd non confirmet instrumentis artis syllogisticæ , & argumentationibus Theologicis . Illa autem censetur prolixa nimis , quæ quamvis paucioribus paginis contineatur ; tamen multa dicit , multasque censuras profundit absque probationibus ; nam id nihil aliud est , quàm implere paginas ; & sciendi cupidum lectorem gravare , qui desiderat stylum scientificum : deficit enim stylus scientificus , ubi multa dicuntur , & non probantur .

C A P U T IV.

Tertia calumnia , quòd juxta meam doctrinam Judex possit condemnare , quem probabiliter putat esse reum .

A R T I C U L U S I.

Proponitur periodus altera Jacobi ; & falsitas sinistrè impostita mea doctrina .

S U M M A R I U M .

An adversarii non rectè intelligant nostram doctrinam de probabilitate ? num. 150.

An verum sit , quòd , qui probabiliter agit , bene , ac prudenter agit ; vel potius sit periculosum ? num. 151.

An probatio , quæ assertur de Judice , declaret , non rectè intelligi doctrinam de probabilitate ? num. 152. & seq.

An sit improbabile , quòd Judex possit damnare reum , quem probabiliter putat esse reum ? num. 154.

Quo modo id sit explicandum ? num. 155. & seq.

150. **D**ixi sepius in disp. 15. meæ Crisis Theologicæ , posses nos amplecti quamlibet opinionem practicè probabilem , *benè intellectam* . Quod postremum verbum consultò apposui , quia video , nostram sententiam non benè intelligi adversariis . Quam intelligentiam sinistram satis ostendit Jacob. à S. Dom. in periodo mox referenda , dum mihi attribuit doctrinam falsissimam , videlicet , quòd Judex habens opinionem probabilem de delicto Petri , potest licitè illum poena legis punire .

151. Igitur in periodo immediata ejus capitis 11. sic disserit . [Attamen ne videretur Cardenas à sua doctrina recedere , duos veluti polos , seu axes constituit suæ probabilitatis , quibus tota volvit . Primus est *agere prudenter* , seu *niti fundamento gravi* . Ex quibus tam ipse , quàm Antithomistæ hoc ceu axioma ab omnibus recipiendum constituunt . *Qui probabiliter agit , benè ac prudenter agit* . Quòd tamen est falsum , omniumque sapientum judicio periculosum , ac perniciosum reputabitur .] Optima propositio , & omni expectatione digna ! Quis , audita hac propositione , non speraret , à Jacobo texendum esse ingentem catalogum sapientissimorum virorum , qui illud axioma condemnent tamquam periculosum , ac perniciosum ? & tamen neminem refert , præter pauculos aliquot ex recentioribus mox referendis .

152. Sed audiamus ab ipso ratiocinationem , propter quam id axioma *periculosum , & perniciosum reputandum est* . In eadem periodo subjungit immediatè . [Nam potest Judex *probabiliter* credere , Tullium esse reum , & crimen , de quo accusatur , commississe ; & tamen non potest , nisi *imprudenter* , ipsum condemnare : quia ad prudentem , & justam condemnationem debet Judex habere certitudinem . Ergo *probabiliter* (quocumque modo sumatur) & prudenter agere , non sunt synonyma , ut loquitur Cardenas .] Hucusque periodus Jacobi .

153. Attende Lector , quàm meritò jure dixerim , nostram sententiam esse de quavis opinione practicè probabili , *benè intellecta* : & quam immerito Jacobus attribuat nostræ doctrinæ , quòd dicamus , *Judici probabiliter opinanti , Tullium esse reum , licitum esse , & prudenter operabile , condemnare Tullium* .

154. Dicimus itaque , tutò nos amplecti posse quamlibet opinionem practicè probabilem ; & simul dicimus , improbabile esse , quòd Judex probabiliter credens , Tullium esse reum , possit licitè , & prudenter ipsum condemnare , scilicet poena ordinaria legis . Nam utrum possit iste Judex condemnare Tullium , mitiori poena , aut tortura , alterius est instituti .

155. Et quia hic interveniunt duæ quæstiones diversæ , & independentes ; & Jacobus fatetur , se non intelligere terminos *quæstionis directæ , & reflexæ* , quibus hæc res optimè explicatur ; ut ei morem geram , non utar modo iis terminis , sed aliis , quæ præfato Jacobo fiant faciliores , & clariores .

156. Dixi , intervenire hic duas quæstiones : & modò non voco eas directam , & reflexam , sed primam , & secundam . Prima est , *An Tullius sit reus ?* cui respondet probabiliter Judex , *Tullius est reus* .

Secun-

Secunda est. *An iudicii pro probabiliter opinanti, Tullium esse reum, licitum sit condemnare Tullium?* Et respondemus nos, neque licitum, neque prudens, neque probabile esse, quod possit condemnare Tullium.

157 Instas, Quo modo ergo illa probabilitas, qua iudicat Judex, Tullium esse reum, non operatur, quod probabiliter possit illum condemnare?

158 Respondeo, idem id non operari, quia probabilitas iudicii, quo existimat, Tullium esse reum, non loquitur de probabili condemnatione, sed de probabili reatu.

159 Quod autem hæc due questiones vel propositiones sint omnino diversæ, adeo perspicuum est, ut nihil sit demonstrabilius. Illæ enim questiones, vel propositiones sunt diversæ, quæ respiciunt diversa objecta: atqui hæc questiones respiciunt diversa objecta: ergo sunt diversæ questiones. Major, & consequentia sunt indubitabiles.

160 Minor demonstratur. Nam objectum primæ propositionis probabile est, quod Tullius sit reus. Secunda autem propositio, *Judici probabiliter opinanti Tullium esse reum, licitum est, illum condemnare*, habet pro objecto licitam condemnationem Tulli, quæ nullatenus est objectum primæ propositionis; & idem cum prima admitatur, ut probabilis; secunda est aperte improbabilis.

161 Quod autem prima non connectatur cum secunda, in omnium sententia evidens est. Quia potest stare, immo & necessariò stat prima sine secunda. Stat enim, Tullium iudicari probabiliter reum; cum eo quod non propterea sit iuste damnandus poena ordinaria legis.

162 Et hæc sunt quæ in Crisi Theologica disp. 15. cap. 4. art. 2. à num. 168. explicui, quam pluribus exemplis, & præcipuè à num. 175. multis explicui, quo modo non valeat à resolutione questionis directæ, ad resolutionem questionis reflexæ. Et à num. 183. explicui, quantum errent scriptores aliqui, dum à resolutione directæ arguunt ad resolutionem reflexæ.

163 Et in hunc errorem contra artem argumentationis incidit Jacobus in præfenti. Nam ex eo, quod hæc propositio directæ sit probabilis, *Tullius est reus*; obtrudere vult eam consequentiam reflexam: ergo *Judex probabiliter opinans, Tullium esse reum, prudenter potest illum condemnare*.

164 Deinde ex num. 182. & 186. clarissimè constat, quo modo in nostra sententia non valeat à prima ad secundam propositionem. Ibi enim docuimus, solam opinionem practicè probabilem esse, quam tutò sequimur in praxi; idemque opinionem merè speculativam minime ducere ad praxim. Cum ergo id iudicium probabile iudicis, *Tullius est reus*, sit merè speculativum, & nihil dicat de praxi, non potest esse regula ad praxim exercendam; neque à iudicio speculativo ad practicum potest esse consequentia.

165 Sit ergo totius litis conclusio, tunc Judicem posse licite, & prudenter condemnare reum, quando est opinio verè probabilis, docens, licitum esse Judici condemnare reum; non verò, quando Judex habet opinionem probabilem de Tullii reatu.

ARTICULUS II.

An adversarii impugnent, quod non perfecte penetrant;

S U M M A R I U M.

An adversarii non satis penetrent nostram doctrinam? num. 166. & seq.

An impugnationes ab illis factæ sint inutiles? num. 169. & seq.

166 **E**X dictis constat, quantopere deceptus fuerit Jacobus à S. Dom. putans nos docere, Judici, probabiliter opinanti Tullium esse reum, licitum esse condemnare reum. Et sanè mentem nostram satis potuit deprehendere ex compluribus exemplis, quibus rem hanc explicuimus eo articulo 2. relato, ut cuilibet legenti patebit.

167 Nec satisfacit excusatio, quam prætexit, de obscuritate illius articuli, & distinctionis questionis directæ, & reflexæ. Quia esto, in illis terminis tanta sit obscuritas, quantam invenit Jacobus; ipse debuit advertere, modum arguendi esse illegitimum, & talem consequentiam esse nullam; maxime cum ex loco citato constet opposita conclusio.

168 Hinc inferitur, adversarios impugnare doctrinam, quam non satis penetrarunt. Patet illatio. Nostra sententia de qualibet opinione practicè probabili amplectenda loquitur de opinione practicè probabili, quæ dicitur, quid sit licitum: v. gr. de opinione probabili, quæ dicitur, quando Judex possit iuste, & licite damnare reum. sed adversarii adhuc putant, loqui nos de opinione speculativa, qua Judex probabiliter censet, Tullium esse reum; quasi virtutes ejus iudicii speculativi possit fieri iuste damnatio Tullii: ergo clare decipiuntur, & non penetrant fines nostræ sententiæ. Ergo cum illam impugnant, sanè impugnant, quod non percipiunt.

169 Et ex dictis cap. 2. art. 2. sine constat, quàm sint inutiles impugnationes, quibus adversarii doctrinam nostram debellare conantur. Primò, nam Judex iniquè iudicat, dum condemnat reum incognita causa: ergo Doctor iniquè condemnat doctrinam, dum eam condemnat incognito sensu doctrinæ.

170 Secundò, quia nemo potest ferre iudicium rectum de eo,

quod non percipit: sed adversarii non percipiunt sensum nostræ doctrinæ, ut patet ex dictis in hoc, & præcedenti articulo: ergo non possunt ferre iudicium rectum de nostra doctrina. Sed ubi non fertur iudicium rectum de doctrina, in incertum pugnatur: ergo adversarii dum nostram doctrinam impugnant, in incertum pugnant.

171 Tertiò. Nam ut docui disp. 11. Crisi Theologicæ num. 107. Author non dat probabilitatem in eo, quod ignorat: sed adversarii ignorant sensum nostræ doctrinæ; ut constat ex dictis: ergo in eo, quod asserunt de nostra doctrina, nullam dant probabilitatem: ergo ejusmodi argumenta ne quidem probabilia sunt.

ARTICULUS III.

An, & quo modo hi termini probabiliter, & prudenter sint synonymi? Ubi iterum quam longè distent adversarii ab intelligentia nostra doctrinæ.

S U M M A R I U M.

Quo modo probet adversarius, non esse synonymos hos terminos probabiliter, & prudenter? num. 162.

An in simili forma probetur, quod non sunt synonymi hi termini gladius, & ensis? num. 173.

Quo modo esset bona ex argumentatio, ut probaretur, non esse synonymos? num. 174.

An ut probetur negatio identitatis, debeat probari, prædicatum, quod convenit uni, non convenire alteri? num. 175.

Vitium ejus argumentationis? num. 176. & seq.

Quibus principiis nitatur ars syllogistica? num. 178.

Quo modo argumentatio adversarii non nitatur iis principiis? num. 179. & seq.

Vitium ejus consequentia an stet in eo, quod syllogismus habet quatuor terminos? num. 181.

Quo modo hi termini probabile, & prudens sint synonymi? num. 182.

An adversarii non penetrent nostram doctrinam? num. 183.

172 **P**eriodum art. 1. relatum terminat Jacobus à S. Dom. illis verbis: [Ergo probabiliter (quocumque modo sumatur) & prudenter agere, non sunt synonyma, ut loquitur Cardenas.] Sed quo modo probat, quod non sunt synonyma? Quia Judex probabiliter censet, Tullium esse reum; & tamen non potest prudenter condemnare Tullium. O miram arguendi artem, Aristoteli incognitam!

173 In simili forma probo, quod gladius, & ensis non sunt synonyma. [Titius habet gladium in vagina; & tamen non potest extrahere ensen de vagina: ergo gladius, & ensis non sunt synonyma.] Hæc autem esset bona argumentatio. [Titius habet gladium in vagina: & tamen non habet ensen in vagina: ergo gladius, & ensis non sunt synonyma.]

174 Hæc similiter esset bona argumentatio: [Judex censet probabiliter, Tullium esse reum; & tamen non censet prudenter, Tullium esse reum: ergo probabiliter, & prudenter non sunt synonyma.]

175 Et ratio est: quia ut probetur negatio identitatis inter duo extrema, probari debet, quod idemmet prædicatum, quod convenit uni, non potest alteri convenire. Et idem bene arguitur, si dicatur, quod assensus iudicis de reatu Tulli est probabilis; & tamen non est prudens; bene, inquam, arguitur, quod non sit idem probabile, & prudens.

176 Cæterum si ea duo extrema ita se habent, ut de uno extremo affirmem unum prædicatum, & de altero extremo negem alterum prædicatum; non inde inferitur extrema distingui inter se. Ita si affirmem de lapide, quod est ens; & negem de saxo, quod est sensibile; non inferitur, quod saxum non sit lapis.

177 Et ita simili vitio laborat argumentatio Jacobi. Nam de probabilitate affirmatur, quod inest ei iudicio censenti, Tullium esse reum; & de prudentia negatur, quod inest sententiæ condemnativæ Tullii: inde ergo malè inferitur, quod probabilitas, & prudentia sint res divisæ.

178 Hæc omnia fusè demonstrarem ex toto artificio artis syllogisticæ, nisi hæc scriberem viris doctis, qui in ea arte satis versati sunt. Idem aliqua ejus artificii brevissimè tangam. Luminè naturæ notissima sunt ea duo principia artificii syllogistici. Primum, quæcumque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se. Secundum; Quando duo ita se habent, ut unum identificetur cum uno tertio, & alterum ab eodem tertio disjungantur, illa duo disjunguntur inter se. Et nota, hic nomine disjunctionis intelligi carentiam identitatis. In primo principio nituntur syllogismi, in quibus conclusio est affirmativa. In secundo verò syllogismi, in quibus conclusio est negativa.

179 Et quia hæc conclusio Jacobi, *Ergo probabiliter, & prudentes non sunt synonyma*, quæ æquivaleret isti; ergo probabiliter non est idem ac prudenter; est conclusio negativa, idem niti debet in illo secundo.

180 Unde ut rectè procedat argumentatio, debet ponere unum & idem tertium, cum quo identificetur probabile, & à quo distinguatur prudens. Unde sic rectè procederet: [Hæc cognitio iudicis cen-

ensens Tullium esse reum, est probabilis: hæc eadem cognitio Judicis non est prudens: ergo prudens non est idem, quod probabile. Qui syllogismus est expositivus in secunda figura, & reducitur ad modum, quem dialectici vocant Baroco.

181 Hinc constat, quod error consequentiæ Jacobi consistit in eo, quod non assumit unum tertium, sed duo; non unum medium, sed duo, in hunc modum: [Hæc cognitio Judicis, censens, Tullium esse reum, est probabilis: Hæc condemnatio fulminata in Tullium non est prudens: ergo prudens non est idem ac probabile.] Qui syllogismus vitiosus est, quia habet duo media, scilicet cognitionem Judicis probabilem, & sententiam condemnatoriam; & ideo habet quatuor terminos; quod est vitium in arte argumentandi adeo enorme, ut propterea nihil concludat talis argumentatio. Et hæc quidem dicta sunt de ea vitiosa consequentia.

182 Et quidem non solum errat in consequentia, sed etiam in consequente. Quia nunquam diximus, Probabile, quocumque modo sumatur, esse idem prudens. Relege dicta ea disp. 15. n. 247. & n. 186. & passim alibi. Sepius enim dixi, prudentiam non inveniri in cognitione merè speculativa. Cum ergo ea cognitio Judicis censens Tullium esse reum, sit merè speculativa, quia non dicitur, quid sit agendum; inde est, quod sit probabilis, eo quod non conveniat ei ratio prudentiæ, de qua loquimur.

183 Et hinc constat manifestè, quàm alieni sint adversarii ab intelligentia nostræ doctrinæ. Primò quia non rectè percipiunt, quomodo sint idem probabile, & prudens. Deinde non percipiunt quæ cogitatio debeat esse probabilis, ut sit inlar regulæ ad operandum prudenter: putant enim, dicere nos, iudicium speculativum Judicis, opinantis probabiliter, Tullium esse reum, esse sufficiens, ut sit Judicis regula ad condemnandum Tullium. Id enim toto Cœlo distat à nostra sententia; juxta quam, regula, quam sequi debet Judex ad condemnandum Tullium, est, quæ dicitur Judici, licitum & æquum esse, ferre in Tullium sententiam condemnatoriam.

184 Et hinc confirmatur id, quod dixi art. præced. fine, scilicet quàm inutiles sunt impugnationes adversarii, dum non percipit nostram doctrinam. Recole argumenta ibidem proposita.

C A P U T V.

Altera falsitas mea doctrina imputata, quod in ipsa opinione probabili sit formaliter certitudo.

A R T I C U L U S I.

Proponitur falsa imputatio; & sublata equivocatione, veritas declaratur.

S U M M A R I U M.

Quo modo per deceptionem putaverit adversarius attribui certitudinem ipsi propositioni probabili? nu. 187. & seq.

An in solo actu reflexo sit formaliter certitudo? nu. 193.

An componatur optimè, quod opinio sit probabilis, & quod dictamen de illa sequenda possit esse certus? nu. 196. & seq.

185 **D**ixi sapius, adversarios non rectè percipere doctrinam nostram; & ideo dum impugnant, nihil aliud præstant, quam aerem verberare. Et hoc punctum de certitudine est unum, in quo mira equivocatione decipiuntur.

186 Igitur Jacobus à S. Dominico eo cap. 11. sect. 1. hanc alteram scribit periodum. Alter axis est supra ipsam probabilitatē reflexio, quæ etiam c. 10. tamquam inutilem cōparandæ certitudini ad vitandum peccatum necessariè probavimus; statimq; hic efficacius iterum probavimus. In hac tamen reflexione, veluti in munitissima arce, suam collocat Cardenas fiduciam, Unde pag. 216. n. 426. ait: Scio, rem probabilitatis non ab omnibus rectè intelligi, præcipuè ubi sit reflexio supra probabilitatem; Quod interim notatum velim. Hæc verba, quæ interim notata vult Jacobus, debuerunt ipsum reddere cautiorem, & solertiozem, ut conaretur assequi veram intelligentiam meæ doctrinæ, quam tamen non est assecutus; cum tamen in ea disp. 15. tum c. 4. art. 5. & 6. tum in locis ab ipso relatis clarissimè eam tradiderim.

187 Et paucis interjectis ejusdem ferre tenoris, subjungit: [Et nominatim Cardenas pag. 240. ubi ait: Vincentius non calluit modum certitudinis, quem nostra sententia ponit in usu opinionis probabilis. Nos enim (inquit) distinguimus has propositiones. Primam: Licet pingere in die festo; quæ Pictori proponitur ut probabilis. Secundam universalem; Licet uti quacumque opinione probabili; quæ inquit, est omnino certa. Tertiā singularem contentam in hac universali: Licet uti hac opinione probabili, de pictura exercenda in die festo. Quæ (inquit) etiam est certa. Hanc nota, amice Lector, ut præsentem illius certitudinem unā appendamus.]

188 Quis crederet in tam aperta distinctione harum trium propositionum, quarum prima ponitur probabilis, & duæ sequentes dicuntur certæ, cadere posse in mentem viri docti tantam equivocationem; ut mihi statim attribuat dixisse, in ea prima propositione probabili esse formaliter certitudinem.

189 Sed audi, quæ immediatè subjungit. [Suam de probabilitate

fiduciam jam testatus est Cardenas pag. 218. n. 339. Ubi dixerat, Nul- lum esse metum peccati in opinione practica minus probabili, quia dicta- men reflexum certum docet, nullum esse peccatum in opinione practice probabili, nullum periculum, si ve ea sit minoris, si ve majoris probabilitatis. Cui si addere volueris, quod ibidem ipsemet scripserat pag. 208. num. 248. Sufficit hoc iudicium, Probabile practice est, opus artis Pictoriæ non esse prohibitum in die festo. Id ex nostris principiis, inquit, evi- denter patet. Nam apud nos probabile practice, & licitum, synonyma sunt, nisi quod licitum universalius est, quia etiam ad certa se extendit. Ex qua Cardenæ confessione, Illud probabile practice non est certum; ad quod, nequit se extendere, utpotè minus universale: quod obiter notatum velim. Nam hoc uno ruit tota Cardenæ doctrina de proba- bilitate. Immo tam repugnat, ut probabile sit certum, quàm quod homo sit leo. Etenim sic opinio in scientiam mutaretur, tamquam in aliam cognitionis speciem. Vel dicendum est contra D. Bernardum loco cap. præced. citato, temerariam non esse securitatem opinionis assertam. Nec denique verum est, probabile, & licitum esse synonyma, ut di- ctum est supra de venatore.]

190 Attende, Lector, & vide prodigium discursus enormiter er- rantis, & in suo errore triumphantis, sicut si homo gladio confodiat- tur, & simul de victoria sibi blandiatur. Errat itaque iste discursus enormiter, eo quod supponatur, me docuisse, in actu opinionis proba- bilis dari certitudinem. Et ideo sibi videtur triumphare, quia ex meo textu colligitur, Illud probabile, non esse certum.

191 Et illud mihi vehementis admirationi est, quod ita erraverit in intelligentia meæ doctrinæ; cum ipse antè paucas lineas attulerit ex meo textu antidotum hujus erroris. Quid clariùs dici potuit, quàm distinctio illarum trium propositionum: quarum prima est, licet pingere in die festo, quam dixi esse solum probabilem: duas au- tem posteriores reflexas, universalem, & singularem esse certas.

192 Si dixi, primam esse dumtaxat probabilem, quo modo sibi persuasit hic scriptor, me dixisse illam esse certam? Sciat ergo Jaco- bus, implicare contradictionem, quod actus opinionis dumtaxat proba- bilis sit certus. Paret. Nam de essentia actus opinativi est esse in- certum: sed implicat contradictionem, quod actus incertus sit cer- tus; ergo implicat contradictionem, quod actus opinativus sit certus.

193 Tota ergo certitudo est in actu reflexo, si ve universali, licitum est uti qualibet opinione practice probabili: si ve singulari, licitum est uti hac opinione probabili, sicut ergo ex his duabus propositionibus: Materia existit per existentiam formæ; Propositio, quæ attribuit materiæ propriam existentiam, est probabilis, prima est probabilis, & secun- da reflexa est certa; ita fieri potest, quod actus opinativus practi- cus, sit probabilis dumtaxat; & actus reflexus, affirmans, usum il- lius esse licitum, sit certus.

194 Et cum hæc distinctè dixerim in ipso textu relato à Jacobo antè paucas lineas, ipse confundit actum directum opinativum cum reflexo; & quia dixi actum opinativum non esse certum, putat amputari omnino certitudinem ab usu opinionis probabilis. Et confu- sionem suam esse vult confessionem contradictionis, & implicationem meæ doctrinæ.

195 Relege ea verba: Hoc uno ruit tota Cardenæ doctrina de probabi- litate. Sed quare ruit? Respondet: quia tam repugnat, ut probabile sit certum, quàm quod homo sit leo: etenim sic opinio in scientiam mutaretur, tamquam in aliam cognitionis speciem. Jubebo ergo, ut relegas tres illas propositiones de pictura in die festo exercenda, quas antè pau- cas lineas proposuisti; & invenies, quomodo non ruit, sed stat tota Cardenæ doctrina de probabilitate; ubi intellexeris, in prima directæ, de pictura exercenda in die festo, esse dumtaxat probabilitatem; duas verò reflexas universalem, & singularem de usu licito ejus opinio- nis, esse certas, & in solis his duabus esse formaliter certitudinem, non in prima.

196 Jam verò, quod hæc duo possint optimè componi, & quod opinio sit dumtaxat probabilis, & quod dictamen de illa sequenda possit esse certum; demonstratur clarissimè in exemplo, quod neces- sariò debent admittere adversarii. Agrotus febricitans dubitat, an in die festo debeat surgere è lecto, ut audiat sacrum. Consultit Medicum suum; iste respondet, non debere, Agrotus dat probabilem assensum consilio Medici: id consilium non excedit probabilitatem, quia so- lum nititur autoritate fallibili Medici. Et tamen agrotus manet certus, & securus, quod non peccat sequendo consilium probabile Medici. Vel si hoc negas, condemnas praxim omnium infirmorum, qui sunt, & fuerunt in Ecclesia. Ergo benè stat, quod consilium Me- dici sit probabile, & quod dictamen de illo sequendo licitè, sit cer- tum. Similiter ergo Pictor consultat Medicum suum spiritualem, an sit licitum pingere in die festo; & audiens ab illo, id licitum esse, & cognoscens id consilium esse probabile, poterit esse certus, quod sibi sit licitum pingere in die festo.

197 Accipe aliam demonstrationem Si Christus Dominus permit- teret nobis, aut doceret nos expresse, quod possimus tuto sequi quas- libet opiniones practice probabiles; tunc esset certum, quod posse- mus sequi opiniones probabiles: & tamen ipsæ opiniones manerent solum probabiles; ergo hæc duo benè cōponuntur, & quod opinio sit probabilis, & quod dictamen de illa tuto sequenda possit esse certum.

198 Accipe tertiam demonstrationem. S. Thomas in 4. dist. 29. qu. unic. art. 4. corp. ait, filium non teneri obedire Patri quo ad ma- trimonium contrahendum, nisi quantum iusta causa ad id coegerit. Et hæc

Et hæc est pars quæstionis benignior stans pro libertate filii, & illa procedit in materia probabili. Nam oppositam tenent multi, & graves Doctores, quos retuli *disp. 15. num. 479.* Tum sic argumentor. Vel est certum, quod filius sequens opinionem probabilem S. Thomæ, non peccat, vel non est certum? Si hoc secundum dicas, infero, ergo probabile est, quod filius sequens eam opinionem S. Thomæ, manet expositus periculo probabili peccandi: atqui illa opinio, quæ hominem relinquit expositum periculo probabili peccandi, improbabilis est: ergo ea opinio S. Thomæ improbabilis est. Id autem absurdum: ergo, &c.

199 Si verò dicas, ut debes dicere, certum esse, quod non peccat filius sequens eam opinionem S. Thomæ; infero: ergo hæc duo optimè componuntur, & quod opinio, quæ reducitur ad praxim sit probabilis; & quod certum sit, quod qui eam sequitur, non peccat. Hoc ergo modo dicimus, opiniones, quas sequimur, esse probabiles; & dictamen, quo judicamus, licitam esse praxim earum, esse certum.

200 Accipe quartam aliam demonstrationem, ad hominem, ut vocant, dicunt adversarii, semper sequendam esse opinionem strictiorem, in quovis conflictu opinionum. Tum sic: opinio strictior solum est probabilis; & tamen est certum, quod sequens partem strictiorem non peccat: ergo hæc duo bene componuntur; & quod opinio, quam sequeris, sit dumtaxat probabilis; & quod certum sit, quod sequendo illam non peccas.

201 Sed quod magis miror, est, quod cum hæc sit doctrina S. Thomæ, subterfugerit Jacobum. Nam quod lib. 8. art. 13. agens de eo, qui admittit plures præbendas, sic ait: *Aut talis habet conscientiam de contrario, & sic iterum peccat, contra conscientiam faciens, quamvis non contra legem: aut non habet conscientiam de contrario, sed certitudinem, sed tamen in quamdam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum: & sic si manente dubitatione plures præbendas habet, periculo se committit, utpote magis amans beneficium temporale, quam propriam salutem. Aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur; & sic non committit se discrimini, nec peccat.* Ubi vides, admittere S. Thomam, posse fieri, quod admittens plures præbendas habeat certitudinem absque dubitatione, non obitante conflictu oppositarum opinionum.

ARTICULUS II.

Dissolvuntur objectiones, quas opponit Jacobus à S. Dominico contra certitudinem conscientia in usu probabilium.

SUMMARIUM.

In quo sensu accipiat Sanctus Bernardus opinionem? nu. 204. & seq.

Solvitur obiectio? nu. 207. & seq.

An Sanctus Bernardus loquatur de opinione in communi? nu. 209.

An dictamen reflexum det certitudinem non opinioni, sed usui opinionis? nu. 212.

Quo modo hæc certitudo constet ex syllogismo evidente? nu. 213.

Quo modo minor syllogismi possit esse evidens? nu. 214. & seq.

An hac certitudo possit provenire à consultatione Doctorum hominum? nu. 216.

Quo modo præmissæ certæ sint causæ certitudinis conclusionis? nu. 217. & seq.

Responsio ad loca Sacre Scripture, remissivè? nu. 220.

202 **I**N mea Crisi Theologica *disp. 15. cap. 4. art. 5. & 6. à nu. 220.* dissolvi clarissimè objectiones hujus generis. Quarum solutiones vidit præfatus Jacobus; nec tamen eas impugnat; sed contentus est proponere objectiones, quæ non indigent aliis responsionibus, quam ibidem exhibitis.

203 Et primò quidem videtur vim habere ille textus ex S. Bernardo lib. 5. de Considerat. ad Eug. c. 3. quem ex Fagnano proponam *cap. 19. art. 1.* quem proposuit Jacobus in fine periodi supra relatæ, & cujus verba hæc sunt. *Opinio, si habet assertionem, temeraria est.*

204 Respondeo primò, nos in alio sensu usurpare opinionem, in alio S. Bernardum. Pro quo sciendum est in duplici acceptione, seu significatione usurpari posse opinionem. Primò, pro incerto, quod est verosimile, sive quod habet aliquam apparentiam veri. Et hoc modo fatemur, posse fieri, quod assensus opinativus sit temerarius. Nam id, quod habet apparentiam veri, abstrahit ab eo, quod habeat fundamentum grave, & ab eo, quod habeat fundamentum leve. Quo pacto nos non sumimus probabilitatem. Juxta quam acceptionem etiam improbabilis vocatur opinio. Et ita usurpavit S. Thom. *quod lib. 3. art. 10.* vide infra *disp. 57. cap. 3. art. 2.*

205 Secundò sumitur opinio pro assensu incerto, quod nititur fundamento gravi, & ratione digna viro prudente. In quo sensu semper nos accipimus opinionem, & probabilitatem practicam. Quo pacto non potest dici, quod opinio sit temeraria, cum nitatur ratione prudenti; cum temeritas, & prudentia sint res adeò oppositæ, & quarum una dicit negationem alterius.

206 Jam verò S. Bernardus in eo loco usurpat opinionem in prima acceptione, ut patet ex contextu. Ibi enim ait: *Opinio sola verosimilitudine se tuetur.* Et inferius: *Opinio certi nihil habens, verum*

pro vero similia querit potius, quam apprehendit. Et infra: *Opinio est quasi pro vero habere aliquid, quod falsum esse nescias.* In quo sensu non nego, in assensu opinionis esse posse temeritatem: nego tamen me loqui in eo sensu.

207 Sed hic videntur sibi triumphare adversarii, qui opinionem definiunt per verosimilitudinem; dicunt enim malam esse definitionem, quæ non nititur notione communi vocum, quam communiter exhibent Doctores. Cum ergo S. Bernardus, & alii Doctores nomine opinionis intelligant id, quod est verosimile; debemus hanc notionem accipere.

208 Respondeo, quidquid sit de bona, vel mala definitione; cum dicimus, licitum esse usum cujusvis opinionis probabilis, hoc nomine non intelligimus verosimile, sed incertum innixum fundamento gravi. Et hinc patet, quàm inutiles sunt impugnationes, quibus adversarii debellare contendunt nostram sententiam. Ipsi enim impugnant opinionem probabilem in alio sensu diverso ab eo, in quo nos loquimur. De quo vide in relata *disp. 15. cap. 7. præcipuè num. 13.*

209 Respondeo secundò ad textum S. Bernardi, aliud esse opinionem in communi; & aliud opinionem probabilem practicè. Et quidem admitti potest, opinionem in communi esse assensum incertum verosimilem. Hæc autem opinio in communi abstrahit ab ea, quæ nititur fundamento gravi, & ab ea, quæ non nititur fundamento gravi. Quare opinio in communi dividitur in probabilem, & non probabilem; alteram, quæ ducitur, alteram, quæ non ducitur fundamento gravi; & si probabilis sit practicè, dicitur niti ratione prudenti. Igitur S. Bernardus loquitur de opinione secundum conceptum communem, qua ratione, si assertionem habeat, temeraria est: quia non intelligitur probabilis, & prudens, donec intelligatur niti fundamento gravi, & ratione prudenti.

210 Quod autem id ita sit, certum debet esse apud omnes. Quod sic ostendo. Nam vel assertio adhibita opinionibus probabilibus Sancti Thomæ temeraria est, vel non? si primum dicas; tu ipse temerarius eris. Si autem dicas, non esse temerariam; infero: ergo non est de ratione opinionis probabilis, quod si assertionem habeat, sit temeraria, sed ad summum de ratione opinionis abstrahendo ab eo, quod sit probabilis, vel non probabilis.

211 Secunda obiectio Jacobi, quam proponit *cap. 10. num. 8.* tota consistit in eo, quod non potest intelligi, quo modo reflexio possit causare certitudinem in rebus, quæ non sunt certæ. Ideò ibidem sic ait. [Ex reflexione supra probabilitatem ex natura sua incertam existimant sufficientem se rebus, aut actibus conferre certitudinem. Quasi vero nostra scientia aut reflexio esset causa rerum, & non potius causata à rebus: aut ille, qui cogitans non potest ad statutam suam adicere cubitum unum; possit sua cognitione reflexa (quam magis obesse, suo loco, quam prodesse, ostendemus) certitudinem, quam ex se non habent, in rebus causare.]

212 Respondeo, fatendo, adversarios non dum intelligere modum, quo dictamen reflexum dat certitudinem, non opinioni probabili, sed usui opinionis probabilis, quamvis satis clare exposuerim eo *art. 5. & 6.* relatis. Modus autem hujus certitudinis concipitur in hoc syllogismo: [Licetum est uti quavis opinione practicè probabili: sed quod pingere possim in die festo, est practicè probabile: ergo licitum est pingere in die festo.]

213 Quod conclusio accipiat certitudinem à præmissis certis in argumentatione legitima, indubitabile est; sicut & hunc syllogismum rectè concludere. Ambæ autem præmissæ sunt certæ moraliter. Major est certa propter argumenta moraliter demonstrativa, quæ efformavi in ea *disp. à cap. 7. & urgentius instaurabo inferius cap. 15. 16. & 17.*

214 Minor vero, quod practicè probabile sit, picturam non esse opus ex prohibitis in die festo, potest esse moraliter evidens pictori. Etenim vel pictor est homo ignorans Theologiæ, vel ejus peritissimus, vel mediocriter peritus. Si ignarus est, non tenetur perpendere ab intrinseco vim probabilitatis, & fundamenti gravis; sed satis est, si consuluerit viros pios, & doctos: ex qua consultatione acquirit certitudinem moralem illius probabilitatis, quia certus est omnino, se non debere aliquid ultra facere, quàm stare consultationi sapientum, & piorum hominum.

215 Si verò peritissimus sit Theologiæ moralis, optimè poterit perpendere gravitatem fundamenti, quo nititur probabilitas ejus opinionis; atque adeò habere poterit certitudinem moralem de probabilitate illius.

216 Si verò sit mediocriter peritus Theologiæ moralis, qui non possit perfectè callere totam vim probabilitatis, & fundamenti gravis; poterit fieri certus moraliter de probabilitate illius opinionis ex consultatione hominum piorum, & doctorum. Cum discrimine tamen ab eo, qui est omnino ignarus. Nam ignarus à sola fama potest accipere, qui sint viri docti. Qui autem est mediocriter doctus, melius cognoscit, & non à sola fama, qui sint viri pii, & docti, quos consulere debet. Ex quibus omnibus fit, illam minorem syllogismi esse posse omnino certam illi Pictori. Hoc ergo modo Pictor fit certus de pictura à se exercenda in die festo, absque metu, aut periculo peccandi.

217 Ad id, quod dicitur, nostram scientiam, aut reflexionem non esse

esse causam rerum : respondeo, nostram scientiam, id est, præmissas scientificas esse causas illativas conclusionis scientificæ, quia determinant intellectum ad talem conclusionem.

218 Ad id, quod subjungitur, quod sicut cogitans non potest ad statutam suam adicere cubitum unum; ita reflexio non potest adicere ipsis rebus certitudinem, quam in se non habent. Respondeo, quod cognitio reflexa non adicit ipsi opinioni certitudinem, quam in se non habet: sed cum præmissæ reflexæ sint certæ, per modum causæ illativæ, dant certitudinem ultimo iudicio practico, quod deducitur ex illis præmissis. De his abunde dixi eo art. 5. & 6. relatis.

219 Vide, quæ dixi de ægroto, & Medico, supra art. 1. Considera ergo has duas propositiones. Primam, Medici dicentis: *Iste ægrotus non tenetur audire sacrum in die festo*. Quæ propositio respectu ægroti solum est probabilis, nam autoritas Medici id dicentis solum dat probabilitatem. Secundam reflexam. *Qui sequitur consilium probabile Medici, non peccat*, & hæc secunda certa est, illa enim securam reddit conscientiam ægroti. Ergo optimè stat, quod propositio directæ sit probabilis; & propositio reflexa sit certa: ergo propositio, quæ reflectitur supra probabilitatem, potest esse certa, & securam reddere conscientiam.

220 Postea confirmare contendit Jacob. suam sententiam, quibusdam locis Sacræ Scripturæ; quibus ego exhibui solutionem in ea disp. 15. Crisis Theologicæ cap. 4. art. 13. & miror, quod cum ejusmodi solutionem viderit Jacob. non eam retulerit, & impugnaverit. Nam vel ea objectio ex locis Sacræ Scripturæ amisit vim ex mea solutione; vel non amisit. Si amisit; infero: ergo non debuit reproducere argumenta, quæ jam vim amiserunt. Si non amisit vim; infero: ergo cum ego conatus fuerim solvere, & affirmaverim soluta, debuit ipse ostendere novis instantiis, solutionem non esse sufficientem: quod non præstitit. Vide infra cap. 10. art. 1.

A R T I C U L U S III.

Alia objectio ejusdem Jacobi enervatur.

S U M M A R I U M.

Quotupliciter erret ea objectio? num. 224. & seq.

An sit illicitum operari in die festo, an potius operari serviliter? n. 225.

An detur probabilitas reflexa? nu. 226.

An contra certitudinem valeat autoritas? n. 233.

An sint paucissimi, qui oppositam opinionem tuerentur? n. 234.

An quando Authores opposita non penetrant sensum opinionis impugnata, valeat eorum autoritas? nu. 235.

Quam certis principiis nitatur certitudo dictaminis reflexi? n. 236.

An rationes leves conferant probabilitatem? nu. 239.

221 **C**apitis 11. sectionem 2. sic inchoat. [Jam incumbit necessitas, ut positum à Cardena, & ab omnibus probabilitatis defensoribus, fundamentum ostendamus, non ex solidis lapideis esse constructum, sed merè arenarium; nullo nexu, nulla soliditate compaginatum; quod subinde propria infirmitate sensim ruere, ac dissolvi, necesse sit.] Grandis promissio! videamus demonstrationem, qua nostram sententiam deturbat à fundamentis Jacobus. Quod si arenario aggere circumvallatur doctrina nostra, non est timendum, vel à plumbeo bombardæ globo, qui in arenario aggere vim suam amittit.

222 Subjungit immediatè. [Revocemus igitur, & in medium adducamus tertiam Cardenæ propositionem, quam ipse ait esse certam; quæ talis est. *Licet uti hac opinione probabili de pictura exercenda in die festo*. Contra quam sic argumentor. Probabilitas, quæ affulget in iudicio universali, quo judicatur aliquid esse illicitum, puta operari in die festo, est potior ea, quæ affulget in iudicio particulari, etiam cum quacumque reflexa probabilitate (quæ ut supra ostendimus, illis non favet, sed nocet) v.g. Si non licet in communi Clerico in arundine piscari, aut venari, in die festo, longè minùs mihi Clerico licebit in particulari: sed prior illa probabilitas in communi haud sufficit ad rectitudinem operationis: ergo longè minùs in particulari. Major explicatur; quia causa semper est potior effectu. V.g. si nulli Clerico (cæteris paribus) licet in arundine piscari in Dominica, nec mihi licebit. Quia iudicium universale continet in se quasi effectum, virtutem iudicii particularis: sed hæc propositio, *Licet uti quacumque opinione probabili*, est universalis, nec est certa. Quod sic probo contra Cardenam, omnesque alios Casuistas Probabilitatis defensores: nec subinde particularis. Primo. Propositio non est certa, quæ non excludit omnem formidinem, ne actus sit malus: sed hæc propositio, *Licet uti quacumque opinione probabili*, non excludit omnem formidinem; cum tot viri pietate, & summa eruditione præditi asserant, eam esse falsam. Major est apud omnes indubitata. Minor etiam per se patet; cum per talem propositionem non vincatur intellectus, sicut per demonstrationem convincitur; statimque probabitur confutato adversariorum subterfugio. Secundò, *Opinio* non est certa, quæ nititur principiis incertis: sed præfata est huiusmodi, neque illius ullum certum principium (ut statim ostendam) potest assignari.] Hucusque argumentum Jacobi à S. Dom.

223 Sed quæ sunt illa, quibus statim ostendit, nullum certum

principium posse assignari illi conclusioni, quod *Licet uti quacumque opinione probabili*? Ecce. Primò ait, ultimum subterfugium Probabilistarum esse suffragium multorum Doctorum, quod dat securitatem in praxi. Cui dicit, se opponere omnes Theologos antiquos, & Sanctos Patres. Deinde affert autoritatem Angelici Doctoris, de qua inferiùs dicendum est. Et mox duo alia testimonia ejusdem S. Doctoris, unum circa liberalitatem, & subdit Jacob. [Si intactam voluit (Angelicus Doctor) esse legem liberalitatis, quæ videtur esse momenti levioris, nusquam, & potiori jure credendus est, omisisse, quæ sunt graviora legis, qualia sunt ea, pro quibus hic contra probabilitatis defensores militamus.] Alterum circa eam quæstionem *An infantes infidelium baptizari possint in vitis parentibus*? Et post relatum opinionem D. Thomæ addit: [Certè si in re tanti momenti non patitur Doctor Angelicus legem naturæ violari, quis dicere audeat ipsum in aliquo relaxari, ob leviores probabilitatis ratiunculas, quas ipse toties subvertit à fundamentis.] Hæc est tota machina, qua se putat Jacobus nostræ doctrinæ murum arietare.

224 Sed scriptor oleum, & operam perdit, aggrediens impugnationem ejus sententiæ, cujus terminos, & sensum non penetrat: sic enim iectibus suis aerem fatigat. Pro cuius intelligentia videndum est, quotupliciter errat argumentum propositum, defectu ejus intelligentiæ.

225 Errat primò, dum proponit tamquam illicitum operari in die festo, cum dicere deberet, operari serviliter. Ideò enim probabilis, immò probabilior sententia docet, non esse illicitum pingere in die festo, quia censent picturam non esse opus servile, sed liberale.

226 Errat secundò, cum iudicium practicum de opinione probabili ad praxim deducenda, vocat *probabilitatem reflexam*, quasi nos doceamus illud dictamen practicum esse talem probabilitatem. Sciat ergo Jacobus illud non esse probabile, nec probabilitatem reflexam: nam eo ipso quod dicimus esse dictamen certum, dicere non possumus esse probabile, nec probabilitatem reflexam.

227 Errat terriò, dum dicit, supra se ostendisse, eam probabilitatem, reflexam, ut ipse vocat, non favere nostræ sententiæ, sed nocere. Nihil enim supra dixerat ad rem, nisi quæ articulo 2. proposita, & quæ tamquam nullius momenti adeò facillè dissoluta sunt.

228 Errat quartò in eo, quod cum argumentum aggrediatur probare, non esse certum hoc dictamen affirmativum, *Licet uti quacumque opinione probabili*; proponitur in majori iudicium universale, quod affirmat illicitum illis verbis. *Probabilitas, qua affulget in iudicio universali, quo judicatur aliquid esse illicitum, &c.* & deinde assumit in minori: sed prior illa probabilitas in communi haud sufficit ad rectitudinem operationis. Et ut hanc minorem probet, mutat medium dicens: *Hæc propositio, licet uti quacumque opinione probabili, est universalis, nec est certa*. Itaque cum proposuerit probare, probabilitatem, quæ affulget in iudicio universali, quo judicatur aliquid esse illicitum, non sufficere ad rectitudinem operationis; & deberet probare illud iudicium de illicito non esse certum; & probat iudicium de licito non esse certum. Cætera, in quibus errat argumentum, constabunt ex responsione, quam jam adhibeo.

229 Omisseriesgo iis omnibus, quæ in forma minùs legitima proponuntur, respondeo negando, illud dictamen, *Licet uti quacumque opinione practice probabili*, non esse certum.

230 Ad primam probationem, nego suppositum, quod sit probabilitas illa, quæ affulget in illo dictamine universali, *Licet uti quacumque opinione probabili*: illud enim dictamen est certum ex argumentis propositis infra cap. 15. 16. & 17. Et hæc responsio datur attendendo ad propositionem, quam ipse intendebat probare.

231 Sed quia ipse mutat intentum, & loquitur de iudicio universali, quo credat Pictor esse illicitum operari in die festo, respondeo, non dari in Pictore tale iudicium de inhonestate suæ operationis; & ad summum posse dari in tali Pictore iudicium, quo opinetur illicitum esse ex vi principii directi; absolute tamen licitum: cum hoc discrimine, quod putet esse probabiliter illicitum, sed certo licitum, propter regulam certam de quavis opinione practice probabili securè amplectenda.

232 Ad id, quod subditur, si non licet in communi Clerico in arundine piscari in die festo, longè minùs mihi Clerico licebit in arundine piscari, respondeo; diverso modo contingere in Pictore. Nam si non licet in communi operari serviliter; non benè arguitur ad particularem, vel singularem, ergo multò minùs Pictori, licet pingere; quia probabilissimum est, artem picturæ non esse servilem, sed liberalem.

233 In forma ergo respondeo concessa majori, quod non sit certa propositio, nisi excludat omnem formidinem. Minorem nego; quod videlicet illud iudicium non excludat omnem formidinem. Adejus probationem, qua dicitur, tot viros pietate, & summa eruditione præditos asserere, eam esse falsam; respondeo primò, contra certitudinem habitam à principiis intrinsecis non valere autoritatem extrinsecam; ut satis clarè demonstravi in Crisi Theologica disp. 11. cap. 4. & seq.

234 Respondeo secundò, paucissimos esse, qui censeant, in varietate opinionum semper standum esse pro lege contra libertatem. Nam præter Sinichium, Mercorum, Fagnanum, Gonetum, & Baron, nullus alius bonæ notæ Author, quem sciam, id docuit. Quod verò non possit eligi quævis opinio practice probabilis, pauciores

res sunt, ii, qui tenent, eligi non posse minus probabilem; plures, & nobiliores, qui tumentur, etiam eligi posse minus probabilem, dummodo verè sit practicè probabilis. Ut ostendam *infra cap. 15*. Et quando tres, vel quatuor scriptores tumentur aliquam assertio- nem contra communem sententiam reliquorum Doctorum, maxi- mè sine ratione urgenti; creduntur imprudenter procedere, eo quod opponant se reliquis omnibus prudentibus. Quod contingit in præsentī calu.

235 Accedit, quòd pauci isti scriptores non dum perfectè callent nostram sententiam, nec sciunt, quid dicamus; & impugnant multa, quæ non dicimus. Scriptores autem in iis, quæ ignorant, nullam ha- bent auctoritatem, ut ostendi in mea Crisi *disp. 11. c. 9. n. 263*. Quæ au- tem sint illa, quæ ignorant, satis constat ex dictis. Nam in re præ- sente putant, nos dicere opinionem probabilem fieri certam, cum sit longè diversa assertio nostra, ut ex hoc cap. constat. Patet etiam in exemplo venatoris, de quo *cap. 3*. diximus. In quo putant dicere nos esse probabile, quòd probabiliter opinanti esse feram, liceat jacere sagittam, cum id dicamus esse improbabile. Idem simili modo patet in exemplo judicis probabiliter opinantis Titium esse reum. Sic etiam, putant dicere nos, ex quavis ratione verosimili posse licitè operari; cum dicamus, quantumvis ratio sit verosimilis, non sufficere ad rectè operandum, nisi adsit fundamentum urgens, & grave. Et sic in multis aliis. Quo modo ergo possunt conferre probabilitatem, ne dum certitudinem iis, in quibus tam apertè errant?

236 Ad secundam probationem minoris, concedo majorem; & minorem nego, quòd hoc dictamen reflexum non nitatur principiis certis; ut ostendi ea *disp. 15. à cap. 7*. & demonstrabo iterum *cap. 15. 16. & 17*. Et quidem in tam proluxa propositione argumenti, hoc sine probatione reliquit, quod illi unicè erat probandum; scilicet illud dictamen reflexum non habere principia certa, unde ejus certitudo constet. Quod nitatur principiis certis, constat ex ea *disp. 15. à cap. 7*. ubi propositæ sunt rationes saltem moraliter demon- strativæ. Et præterea modò ostendo, eas esse pro moraliter certis habendas. Nam Jacobus eas legit, & cum deberet ad eas re- spondere, & conari ad solutionem earum, non tamen præstitit: ergo judicavit illas insolubiles. Illæ autem rationes, quæ sunt in- solubiles, certæ judicantur.

237 Ad id, quod addit, ultimum subterfugium Probabilistarum esse multorum Doctorum suffragium; apertè decipitur; nam ulti- mum subterfugium est certitudo moralis principiorum, & præ- missarum, ex quibus deducitur certitudo ejus conclusionis, quòd licet uti quavis opinione practicè probabili.

238 Illud verò, quod de liberalitate affertur, ex S. Thoma, non est ad rem. Quia neque S. Thomas, neque nos patiemur, *omitti gra- viora legis*: nam qui habet fundamentum grave, & urgens, ad cre- dendum, non dari talem legem, non *omitti graviora legis*; tunc enim credit prudenter, non impositam esse eam legem.

239 Ad id verò, quod subjungit ex S. Thoma circa quæstionem de baptizandis infantibus infidelium invitis parentibus; respondeo, non modò non esse ad rem, verum etiam magnam fieri implicatio- nem terminorum, & attribui nostræ doctrinæ novam falsitatem in iis verbis: *Quis dicere audeat, ipsum* (S. Th.) *in aliquo relaxari ob leviores probabilis ratiunculas*? Nam eo ipso quòd leviores sint ratiunculae, non datur probabilitas, sed temeritas: hæc enim est, quæ nititur levioribus ratiunculis; probabilitas autem non admit- titur, nisi solidissimis rationibus fulciatur; ideòque multas opinio- nes, quæ ab aliquibus circumferuntur, à probabilitate excludimus.

CAPUT VI.

Falsitas quinta, eaque enormissima, quòd mea doctrina non satis absit ab hæresibus Simonis Magi, Valentinianorum, Gno- sticorum, & sectariorum nostri temporis.

ARTICULUS I.

Proponitur periodus; & explicatur falsitas imputata.

SUMMARIUM.

An non declaret adversarius, in quo consistat absurditas attributa pro- positioni? n. 244. & seq.

Unde dignoscendus sit sensus, qui attribuitur propositioni? n. 246. & seq.

Duplex sensus absurdus attributus propositioni? nu. 250.

240 **J**acobus à S. Dom. in eo *cap. 11. in fine sectio. 1. hæc scribit*. [Et ut videas, totum Cardenæ præsidium esse, non in le- ge, sed in sola probabilitate; ait ibid. *Ut Pictor licitè exerceat in die festo opus artis Pictoria, non est necesse, quòd habeat hunc assensum abso- lutum; opus artis pictoria non esse lege prohibitum in die festo*. Quid er- go opus factum? aut quæ secuta nobis erit regula? Sola temeritas; vel ut mitius loquar, sola audacia. Profectò dum id, quod statim subiiciam, in Cardena legerem, vix credebam oculis. Ait enim *pag. 216. n. 228. (corrigere 326.) art. 11. Pictor, qui ex opinione probabi- li pingit in die festo, certò scit, se non peccare sequendo opinionem probabi- lem. Et ubi tamquam certum sibi proponitur, in aliqua operatione non es-* Cardenas Pars III.

se peccatum, nullum penitus est peccatum. Perpende hæc verba, Le- ctor, & obtupecere. (Corrige, obtupecere; quamvis error contra grammaticam reputetur levis.) Ut res ista melius intelligatur, scien- dum est, Sanctos Patres, omnesque pios Doctores, valdè semper tenuisse, ne jam dudum extinctæ revocarentur effrænes quædam opiniones, seu impudorata quorundam hæreticorum inverecundia, quæ omnia spernebat. Sic Simon Magus, teste Theodoro *lib. 1. hæc. fabul. Jubeat eos, qui in ipsum crederent, legis minas non pertime- scere, sed tamquam liberos facere, quæ vellent*. Valentinianis itidem, ut refert Lindanius, *peccatum nihil erat nisi eorum opinione, qui se pec- care putarent*. Aliique erant, v. g. Gnostici, ut refert D. Aug. *lib. 4. contra Julian. cap. 8.* apud quos hoc habebatur adagium. *Si quis ho- micidium, conscientia formidante, commiserit, reus est, quia timuit. Si autem aliquod facinus exultante perpetraverit audacia, velut cre- dens, se ex fide facere, quod malè facit, culpam evasit*.

241 At facta comparatione deliriorum, & amentiarum horum hære- ticorum, cum his sequentibus Cardenæ verbis, *ubi tamquam sibi certum proponitur* (corrige, tanquam certum sibi proponitur) *in ali- qua operatione non esse peccatum, nullum penitus est peccatum*. Non potest non nisi immeritissimè de nobis conquiri, si exostulemus, aut dixerimus, suam de Probabilitate doctrinam non satis abesse ab eorum hæreticorum audacia, seu temeritate; nam sic essent absol- vendi ab omni culpa interfectores Apostolorum, qui arbitrabantur, se obsequium præstare Deo: sicut & Judæis quibusdam videbatur valdè religiosum, antequam comederent, aut biberent, occidere Paulum. Suam ergo doctrinam emendet Cardenas, cum superstes sit, censoris personam agens in Caramuelem: ne hoc in ipsum ca- dat proverbium, *Medice, cura te ipsum. Et judicans alium, con- demnet semetipsum*.] Hucusque periodus Jacobi.

242 Et in eodem *cap. 11. sect. 3. pag. 130.* repetens eundem textum meum, dimidiatum illum proponit; Omittit enim illa verba prio- ra; *Certè scit, se non peccare, sequendo opinionem probabilem*: & repetit posteriora, quæ ipse conatur trahere ad sensum hæreticalem, sic: *Et ubi, inquit, tamquam certum alicui proponitur, in aliqua operatio- ne non esse peccatum; nullum penitus est peccatum*. Ita loquitur *pag. 216. nu. 228*. Hoc certè mihi videtur favere spiritui privato nostri ævi hæ- reticorum: qui jactant, se posse certos esse, quòd sint in gratia, dummodo hac de re certam habeant persuasionem, seu fidem, qua sibi persuasum habeant, obtinuisse à Deo hac fide remissionem peccatorum.] Hæc iterum Jac. à S. Dominico.

243 Ego quidem pacato animo perpendebam tot, tantaque ful- mina, & tonitrua. Et primo aspectu expavi, non ad tempestatis fra- gorem; sed quia nesciebam, quorsum tam amarulentus censura- rum stridor? quorsum tanta temeritas, & audacia? quorsum effre- nes opiniones jam dudum extinctæ, rursus revocatæ? quorsum tam impudorata hæreticorum inverecundia? Quorsum comparatio de- liriorum, & amentiarum hæreticorum cum mea propositione? quor- sum spiritus privatus sectariorum ævi nostri?

244 Certè sperabam, ut explicaret adversarius, in quo consisteret depravatus sensus ejus propositionis; & ut postea probaret, talem sensum esse damnabilem. Et tamen neutrum præstitit. Sed solum remittit se ad Lectorem, & jubet illum perpendere, & obtupecere. Nonne oporteret, ut ipse scriptor perpenderet prius; & pro- positis rationum jaculis, obtupecere faceret legentes?

245 Et quidem si dixisset adversarius, eundem esse sensum meæ propositionis cum sensu earum hæresum, aliquid firmum haberet discursus. Afferit tamen, meam propositionem, *non satis abesse ab horum hæreticorum audacia*. Et ego, qui percipere desidero mentem adversarii, interrogo, quantum abest, aut quantum appropin- quat? viginti leucas (si licet materialibus intellectualia explicare.) vel decem leucas, vel unam, vel dimidiam? dicendo enim, *non satis abesse*; nihil firmum habemus ad ejus mentem explorandam.

246 Igitur quandoquidem non sufficienter se explicuit, ex duo- bus capitibus conabimur investigare, quem sensum attribuit meæ propositioni. Primò ex ipsis hæresibus, quas refert. Et quidem Si- mon Magus volebat homines non obedire legibus, sed operari tam- quam liberos ab obligatione legum. Et ita mea propositio quodam modo simili relinquit liberos homines ad peccandum. Valenti- niani, cum perpetrabant homicidia, furta, adulteria, asse- rebant non peccare, nisi quando putabant, se peccare: quando ve- ro opinabantur se non peccare, affirmabant nullum esse peccatum. Sicut & Gnostici, qui affirmabant, non peccare, committendo homicidium, si crederent se id facere ex dictamine propriæ con- scientiæ. Sensus ergo, quem adversarius attribuit meæ propositio- ni, cum dicatur non satis abesse ab audacia eorum hæreticorum, erit iste; quòd quamvis homo furetur, adulteretur: scandalizet; si sibi tamquam certum proponatur, in iis actionibus se non pecca- re, nullum erit peccatum.

247 Similiter hæretici nostri temporis jactant, se certos esse de sua justificatione, dummodo sibi certò persuadeant de remissione peccatorum sibi indulta, quæ quidem persuasio est certitudo quæ- dam affectata, & pro libito. Quare juxta mentem adversarii, sensus meæ propositionis est, quod ubi tamquam certum alicui proponi- tur, scilicet certitudine affectata, & pro libito, in aliqua operatio- ne non esse peccatum, nullum penitus est peccatum.

248 Secundò colligitur mens adversarii, & sensus attributus meæ

propositioni ex duobus absurdis, quæ ex mea propositione inferunt. Primò. Nam sic essent absolvendi interfectores Apostolorum, qui arbitrabantur, se obsequium præstare Deo. Sed quare absolvendi? Nempe quia tanquam certum sibi proponebant, se in ea occisione non peccare; atque adeò ibi nullum esset peccatum.

249 Secundum absurdum erat. Sicut & Judæis quibusdam videbatur valde religiosum, antequam comederent, aut biberent, occidere Paulum. Et cum illis proponebatur tamquam certum, ibi non esse peccatum, ex mea propositione videtur inferri, eos non peccasse.

250 Ex quibus omnibus colligitur, hos duos sensus, juxta adversarii mentem, contineri in mea propositione. Primum, quod ubi tamquam certum alicui proponitur, scilicet certitudine affectata, & pro libito, in aliqua operatione non esse peccatum, nullum penitus est peccatum. Secundum, quod quamvis homo perpetret quævis facinora, adulterii, homicidii, odii ubi tamquam certum sibi proponitur, in iis operationibus non esse peccatum, nullum penitus est peccatum.

ARTICULUS II.

Aperitur veritas propositionis sugillata, & convincitur esse innoxia.

SUMMARIIUM.

An ea propositio possit accipi dupliciter, & quomodo? n. 251.

An pictor in eo casu habeat evidentiam moralem de rectitudine operationis? nu. 252.

An similem evidentiam habeat agrotus, dum consulit medicum? n. 254.

Ex quibus principiis habeatur evidentia moralis in usu opinionis probabilis? n. 255.

An propositio loquatur de certitudine affectata? n. 256.

An implicet, quod proponatur aliquid intellectui tamquam certum, & certitudine affectata? n. 257. & seq.

An quando certitudo habetur ex principiis certis, ibi nullum sit peccatum? n. 260.

An certitudo, de qua loquitur ea propositio, sit ex dictamine reflexo, & quanta sit hujus certitudo? n. 262.

An in consequenter procedat adversarius, sequendo in probabilibus strictiorem, in evidentibus certò illicitam partem? n. 265.

An eadem in consequentia laboret, dum mihi affingit probabilitatem judicii temerarii? n. 266.

251 **D**uplici modo potest accipi ea propositio. Primò circa subjectam materiam, de eo, qui habet dictamen reflexum certum, per quod certò scit ex principiis certis, se non peccaturum, dum sequitur opinionem practicè probabilem. Secundò potest accipi propositio ut jacet, & non ut subest ei dictamini reflexo certò, sed abstrahendo ab eo, & independenter ab hac materia de probabilitate. Et utroque modo habet sensum verum, & legitimum, & toto cœlo abhorrentem à deliriis hæreticorum. De primo didici in hoc articulo, de secundo in sequentibus.

252 Ut veritatem meæ doctrinæ clarissimè cognoscas, relege textum meæ Crisis, quem affert Jacobus; non illum dimidiatum, quem refert secundo loco; sed illum integrum, quem primo loco adducit. Pictor, qui ex opinione probabili depingit in die festo, certò scit, se non peccare, sequendo opinionem probabilem. Et ubi tamquam certum sibi proponitur, in aliqua operatione non esse peccatum, nullum penitus est peccatum. Et veritatem meæ doctrinæ, simul & falsitatem imposturæ reperiens in illis verbis, certò scit, se non peccaturum, sequendo opinionem probabilem. Ad quæ noluit attendere adversarius, ut imposturam suam prætexeret. Ex ea enim prima parte propositionis, convincitur, secundam partem propositionis loqui juxta subjectam materiam de eo, qui habet dictamen reflexum certum de quavis opinione probabilis securè amplectenda.

253 Est ergo doctrina, quam tueor, illum habere cognitionem saltem moraliter evidentem, quia scit, se non peccare, sequendo opinionem practicè probabilem. Et ubi virtute ejus certissimæ cognitionis, id sibi proponitur tamquam certum, ibi nullum est peccatum; quia operatur cum conscientia certa de rectitudine operationis.

254 Similis est casus iste. Petrus graviter ægrotat, & quia est vir timorata conscientia, dubitat an in die festo teneatur surgere, & sacrum audire. Consulit Medicum, à quo accipit, magno se periculo exponendum, si surgat, adeoque non teneri surgere. In hoc casu pronuncio istam propositionem similem alteri. Ægrotus, certò scit, se non peccare omittendo sacrum in eo die festo. Et ubi tamquam certum sibi proponitur, in ea omissione sacri non esse peccatum, nullum est peccatum. Quis calumniari potest hanc propositionem? dicendo: [Ergo si cui proponatur ut certum, se esse in gratia, eo ipso erit in gratia.] Idèd aurem illa propositio de ægroto rectè procedit; quia quod proponatur illi ut certum, se non peccare, non est ex certitudine affectata, sed habita ex motivis omnino certis: est enim certum, quod sequens consilium periti medici, non peccat. Sed in nostro casu, quod proponitur tamquam certum illi Pictori, non est ex certitudine aliqua affectata, sed ex motivis certis, & moraliter evidentibus: ergo eodem modo recto tramite procedit.

255 Quod si interroges, ex quibus principiis certis scit Pictor, se non peccare, sequendo opinionem probabilem? Respondeo, ex om-

nibus illis rationibus, quas proposui in 1. part. Cris. Theol. ea disp. 15. à cap. 7. & quas proponam cap. 15. 16. & 17. quæ sunt saltem moraliter demonstrativa. Quod intellige, si Pictor peritissimus sit Theologiæ. Nam si ignarus sit, eam certitudinem accipit à consultatione sapientum, & piorum hominum; & sic manet practicè certus, se non debere amplius facere. Vide, quæ dixi cap. præced. nu. 196.

256 Jam verò falsitas, quam meæ doctrinæ attribuit adversarius, consistit in eò, quod Pictor, quamvis re vera nullam habeat certitudinem de rectitudine operationis; ubi ex affectata certitudine sibi proponitur ut certum, quod non peccat, nullum erit peccatum. Quod quantum distet à mea doctrina, quilibet judicabit.

257 Ea autem doctrina, quam mihi affingit adversarius, perversa est, atque damnabilis, & implicatoria. Implicat enim contradictionem, sicut, quod intellectus rationalis assentiatur advertenter duplici extremo contradictorio, ita etiam quod proponatur intellectui aliquid tamquam certum, & non ex principiis certis, sed ex certitudine affectata. Quod enim dicebant Gnostici, eum, qui committit homicidium, vel adulterium, non peccare, si sibi persuadeat non peccare, in locutionem cadere id potest, non in intellectum.

258 Etenim intellectus non potest resistere certitudini ortæ ex lumine naturali (abstrahendo à casu raro hominis solidissimi, & loquor de communiter accidentibus) quia videt, adulterium esse illicitum. Si ergo certò videns, adulterium esse illicitum, sibi persuaderet esse licitum, assentiretur duplici extremo contradictorio: haberet enim assensum ad hoc, quod sit licitum, & assensum ad hoc, quod non sit illicitum.

259 Similiter in nostro casu, si non ex principiis certis, sed ex certitudine affectata, proponeret sibi intellectus aliquid tamquam certum; daretur implicatio contradictionis. Etenim intellectus non potest reddi certus nisi ex principio certo; aliunde autem affirmatur certus ex certitudine affectata: esset ergo certus, & non esset certus. Quomodo ergo cadere potuit in mentem meam ea doctrina contradictione plena? Aut quomodo adversarius non opposuit nobis eam implicationem contradictionis?

260 Et quidem, quod, quando certitudo non est affectata, sed habita ex præmissis certis, verificetur, quod ubi sibi tamquam certum proponitur, quod non peccat, ibi nullum sit peccatum; meridiana luce clarius est. Quod sic demonstro. Qui habet conscientiam certam de rectitudine operationis, non peccat, id operando: sed ubi Pictori proponitur tamquam certum se non peccare, habita certitudine ex principiis certis; habet conscientiam certam de rectitudine operationis: ergo ubi pictori proponitur tamquam certum, se non peccare, habita certitudine ex principiis certis; non peccat. Quod autem in nostro casu procedat Pictor cum certitudine habita ex principiis certis, constat ex illis verbis præmissis, certò scit, se se non peccare sequendo opinionem probabilem. Non enim potest id certò scire, nisi ex principiis certis jam explicatis.

261 Colligitur etiam hæc prævia certitudo, quæ datur in pictore ex verbis ferè immediatis, quæ scripsi in eo art. 11. nu. 330. hujus tenoris: [Aliud est, quando ex motivis tam directis, quam reflexis probabiliter putaret, se re ipsa peccaturum, aut non esset ex dictamine reflexo certus, se non peccaturum. Tunc enim cum non esset certus de peccato à se vitando, exponeret se periculo probabilis peccandi, si sic operaretur.] Ubi vides, Pictorem esse antecedenter certum ex dictamine reflexo, se non peccaturum; non quia affectet certitudinem, neque quia pro libito proponatur id tamquam certum; sed quia dictamen reflexum cogit intellectum, ut sit certus. Ergo manifestè errat adversarius, dum meæ doctrinæ imputat certitudinem pro libito sibi propositam.

262 Eadem certitudo prævia, quam ilatuo in eo, qui utitur opinione verè probabili, constat clarissimè ex tota ea disp. 15. & præcipue cap. 4. art. 5. & 6. fundamenta autem, ex quibus hanc certitudinem haurit dictamen illud reflexum, quod Pictori proponitur ut certum, proponuntur cap. 7. & sequentibus ejus disputationis. Et hæc omnia vidit, & legit adversarius. Quomodo ergo cadere potuit in mentem adversarii, me dixisse, eum Pictorem habere dumtaxat certitudinem pro libito sibi propositam? Vide ergo, quam parum fidat adversarius sui opinioni; quam falsis imposturis conatur promovere.

263 Relege præterea ea verba, quæ scripsi ib. nu. 230. [Assendum primò, hoc dictamen universale reflexum esse omnino certum. Licitum est sequi in praxi quamcumque opinionem practicè probabilem, Cujus certitudinem late ostendemus in capitibus sequentibus.] Ergo loquimur de certitudine dictaminis reflexi, non pro libito affectata, sed ostensa, & demonstrata in capitibus sequentibus.

264 Vides, Lector optimè, quo modo adversarius immane falsitatis, & absurditatis monstrum mihi immeritissimo affingat. Nonne consultius esset Jacobo (quandoquidem fatetur, pro obscuritate mei textus, se illum non intelligere, imò neque ominari posse, quid ipse velim) incumbere in intelligentiam contextus, antequam tam acri censura damnaret, & meam doctrinam cum hæreticali confunderet?

265 Sed videamus, quæ consequentia in his procedat adversarius. Docet, in probabilibus sequendam esse strictiorem partem pro lege, illa quidem dubitabili, & incerta contra libertatem. Sed numquid ipse in rebus certis sequitur eam partem, quæ est pro libertate con-

contra legem certam, & indubitata? Instituto hanc quaestionem, an licitum sit, comparare virum Religiosum, & non indoctum cum Simone Mago, cum Valentinianis, cum Gnosticis, & aliis haereticis nostris; & proicere in illum indecora verba, & falso illi attribuire perversam, & insanam doctrinam? In hac quaestione lex naturalis certa, & indubitata praecipit, nihil tale faciendum. Et tamen in ea quaestione Jacobus à S. Dom. sequitur eam partem, quae est pro libertate, & crimine, contra legem certam, & indubitata. Ergo, *Medice, cura te ipsum. Et judicans alium, condemnet ipsum.* Praeterea qui in probabilibus acriter digladiantur, ut sequamur partem strictiorem; & evidentem legem Charitatis erga proximum violant; caveant sibi ne coram Deo adnumerentur illis, qui alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt super humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere.

266 Idem inconsequentiae genas cernitur in eo, quod aliud doceat de judicio temerario, & aliud sequatur in praxi. Etenim (ut vidimus c. 1.) ipse c. 9. attribuit meae doctrinae eam enormissimam imposturam, quod docuerim, ad probabilitatem sufficere fundamentum judicii temerarii; & hanc esse prudentiam, quam tui probabilitatis attribuo. Qua occasione data, acriter invehitur in judicia temeraria; & posset multo acrius invehi. Et tamen descendens ad praxim multa judicia temeraria efformat adversus meam doctrinam: ergo inconsequenter procedit, dum aliud docet, & aliud praestat in praxi.

267 Major demonstratur. Illud est judicium temerarium, quod absque fundamento judicat de dicto, vel facto alterius: sed iste adversarius absque fundamento judicat, meam doctrinam continere eas falsitates, quas non continet; ut clarè constat ex omnibus praejactis: ergo ipse in praxi exercet judicium temerarium, quod ipse adeo condemnaverat. Ergo, *Medice, cura te ipsum, & judicans alium, condemnet semetipsum.*

ARTICULUS III.

Ejusdem propositionis sensus innoxius, independentè à subjecta materia de Probabilitate.

SUMMARIUM.

An ea vox certum sumatur primò, ut subest recta rationi? n. 269.

Secundò, ut subest conscientia erronea invincibili? n. 270.

Tertiò, ut subest conscientia erronea vincibili? n. 271.

An quatenus ea vox certum subest conscientia erronea invincibili, propositio sit vera? n. 272.

An in casu ignorantia invincibilis malitia non sit voluntaria? nu. 273. & seq.

An ea sit doctrina S. Thomae? nu. 275. & seq.

An si quis ex ignorantia invincibili peccaret, inferatur, quod Deus jubere impossibilia? n. 274. & seq.

268 **Q**Uaeritur in praesenti, de hac propositione, *Ubi tamquam certum sibi proponitur, in aliqua operatione non esse peccatum, nullum penitus est peccatum*; an independentè, & abstrahendo à subjecta materia de probabilitate, ea propositio, ut jacet, habeat sensum innoxium, verum, immò & omnino certum.

269 Itaque haec propositio, ut jacet, triplici modo potest considerari. Primò quatenus ea vox *certum* subest rectae rationi. Et, si hoc modo sumatur, nulla est difficultas; quia ubi tamquam certum sibi proponitur, quod ex recta ratione certum est, in aliqua operatione non esse peccatum, indubitabile est, quod nullum penitus sit peccatum; quo pacto procedit explicatio tradita in *ars. preced.*

270 Secundò potest considerari ea vox *certum*, ut subest conscientiae erroneae invincibili; ita ut qui censet invincibiliter, mendacium esse licitum; firmiter, & absque formidine adhæreat ei dictamini; dicaturque id sibi proponi ut certum.

271 Tertiò potest considerari ea vox *certum*, ut subest conscientiae erroneae vincibili, & culpabili; ita ut qui vincibiliter judicat, mendacium, vel homicidium esse licitum, adhæreat firmiter, & absque formidine ei dictamini; dicaturque id sibi proponi, ut certum. Neque inveniri potest modus alius, nisi fictitius, quo se habere possit, aut considerari is terminus *certum*. Cum ergo de primo modo non sit dubitatio, ut perpendenti parebit; restat, ut dicamus de ea propositione, ut subesse potest aliis duobus modis.

272 Igitur dicendum est, quod ubi alicui proponitur tamquam certum, nempe ex conscientia invincibiliter erronea, non esse peccatum in aliqua operatione, nullum penitus est peccatum. Demonstratur primò, ibi nullum est peccatum, ubi malitia non est voluntaria: sed in casu hujus propositionis malitia non est voluntaria; ergo in casu hujus propositionis nullum est peccatum. Consequentia est evidens. Et majori nihil est evidentius.

273 Minor probatur. In casu hujus propositionis malitia non est voluta in se, neque in errore intellectus: ergo nullo modo est voluntaria. Quod malitia non sit voluta in se, patet: quia nihil volitum, quin praecognitum: atqui quando quis putat certum, quod operatio est recta, nullam malitiam cognoscit: ergo nullam malitiam in se ipsa vult.

274 Quod verò in eo casu malitia non sit voluta in errore intellectus, probatur, & simul explicatur in discrimine, quod intercedit inter errorem vincibilem, & invincibilem. Nam cum datur error

Cardenas Pars III.

vincibilis de rectitudine operationis, quae à parte rei mala est, tunc malitia est voluntaria, quia licet non sit voluta in se, est voluta in errore, quatenus ex negligentia voluntatis non vincitur talis error vincibilis. Cum vero non sit in potestate voluntatis vincere errorem invincibilem, malitia, quae est à parte rei, & non cognoscitur, non potest imputari voluntati.

275 Confirmatur ex S. Thoma 1.2. qu. 19. art. 6. corpore, ubi ait: *Dictum est enim supra, quod ignorantia quandoque causat involuntarium, quandoque autem non. Et quia bonum, & malum morale consistit in actu, inquantum est voluntarius, ut ex praemissis patet; manifestum est, quod illa ignorantia, quae causat involuntarium, tollit rationem boni, & mali morales.* (Intellige respectivè, si ignoratur bonum, tollit rationem boni, & si ignoratur malum, tollit rationem mali,) non autem illa, quae involuntarium non causat. *Dictum est autem supra, quod ignorantia, quae est aliquo modo voluta, sive directè, sive indirectè, non causat involuntarium: & dico, ignorantiam directè voluntariam, in quam actus voluntatis fertur; indirectè autem propter negligentiam ex eo, quod aliquis non vult illud scire, quod scire tenetur, ut supra dictum est.* Si igitur conscientia erret errore voluntario, vel directè, vel propter negligentiam, quia est error circa id, quod quis scire tenetur, tunc talis error rationis, vel conscientia, non excusat, quin voluntas concordans rationi, vel conscientia sic erranti sit mala. Ecce S. Thomas docet, errorem non excusare à peccato, quando est voluntarius directè, vel indirectè.

276 Deinde immediatè docet, quando error neque directè, neque indirectè est voluntarius, ejusmodi errorem excusare à peccato. *Si autem sit error, qui causat involuntarium, proveniens ex ignorantia alicujus circumstantiae absque omni negligentia, tunc talis error rationis, vel conscientia excusat, ut voluntas concordans rationi erranti non sit mala.*

277 Constat ergo ex mente Angelici praeceptoris, ubi error est directè, vel indirectè voluntarius, illum non excusare à culpa. Ubi autem error est involuntarius, qualis est invincibilis, illum taliter excusare, ut voluntas concordans rationi erranti non sit mala. Ergo qui ex errore invincibili putat certum, operationem esse honestam, nullum committit peccatum.

278 Et nota, cum dicit S. Thomas, *involuntarium procedens ex ignorantia alicujus circumstantiae*; id positum esse exempli causa, non enim loquitur S. Thomas de sola ignorantia circumstantiae: quidquid in contrarium velit Jacobus à S. Dom. cap. 10. num. 26. quia ex contextu patet, doctrinam esse generalem de omni errore, qui neque directè, neque indirectè est volutus; atque adeo de omni errore invincibili. Posuit autem exemplum in errore circumstantiae: quia de lege naturali certa raro contingit error invincibilis. Sed hoc non tollat, quominus nos loquamur de eo casu raro.

279 Demonstratur secundò. Si ille, qui ex conscientia erronea invincibili putat certum, operationem esse rectam, adhuc peccaret; Deus jubere impossibilia: atqui haereticum est dicere, Deum jubere impossibilia: ergo non peccat ille, qui ex conscientia erronea invincibili putat certum, operationem esse rectam. Minor, & consequentia manifestae sunt.

280 Sequela probatur. Si ille peccaret, violaret Dei praeceptum: sed peccaret, omitendo operationem sibi impossibilem fieri; vel faciendo operationem, quam sibi impossibile est omittere: ergo praeceptum Dei esset de operatione, vel de omissione impossibili. Major, & consequentia patent.

281 Minor ostenditur, in casu, quo, quis errore invincibili putaret certum, licitum esse, & obligatorium mendacium pro tuenda vita proximi. Nam vel iste homo mentiendo peccaret; quia vult malitiam mendacii in seipso; & hoc implicat, quia velle non potest in se ipsa malitiam, quam nullo modo cognoscit. Vel peccaret, quia non amoveret à se errorem illum; atqui cum ille error sit invincibilis, non est in potestate hominis illum amovere: ergo peccaret omitendo diligentiam, sibi impossibilem fieri.

ARTICULUS IV.

Discutitur tertius modus, quo potest considerari ea vox certum in praefata propositione.

SUMMARIUM.

An in eam propositionem possit cadere is sensus, juxta quem ea vox certum subest conscientiae erroneae vincibili? n. 282. & seq.

An error vincibilis afferat formidinem; & certitudo illam excludat? n. 284.

An error vinci non possit, nisi aliqua formido pulset animum? n. 285.

Egregia doctrina P. Vasquez? n. 286. & seq.

Et P. Suarez? nu. 288.

Et P. Thoma Sanchez? n. 289.

Quo modo non sint absolventi interfectores Apostolorum, eo quod error erat vincibilis? nu. 290. & seq.

282 **R**estat, ut dicamus de tertio modo, id est, ita ut ea vox *certum* consideretur, ut subest conscientiae erroneae vincibili; & sic quaestio est, an ubi tamquam certum proponitur alicui, ex errore vincibili, in aliqua operatione esse peccatum, nullum penitus sit peccatum?

283 Respondeo, hunc sensum non posse cadere in eam propositionem, neque posse proponi ut certum id, quod quis putat ve-

B 2 rum

rum ex errore vincibili; & eo ipso quod aliquid proponatur ut certum, unum è duobus fieri necesse est, vel quod sit certum ex ratione recta, vel quod proponatur ut certum ex ratione invincibiliter errante. Item eo ipso, quod aliquid proponatur intellectui ex ignorantia vincibili, non posse proponi ut certum.

284 Probatur conclusio. Error vincibilis necessario secum affert formidinem, vel rationem dubitandi, quæ pulsat animum in contrarium: sed certitudo vera, vel apparens omnino excludit formidinem, quæ pulsat animum in oppositum, ideòq; non componitur cum formidine in oppositum: ergo certitudo vera, vel apparens non componitur cum errore vincibili. Ergo non potest proponi ut certum, quod proponitur cum errore vincibili, Minor, & consequentia patent.

285 Major probatur primò. Error vincibilis est ille, quem possumus, & debemus vincere; sed nisi aliqua formido pulset animum, non potest animus adhibere diligentiam ad cognoscendum verum, & deponendum errorem; nam qui adhibet diligentiam ad cognoscendum verum, ideò adhibet, quia non est securus, quod assecutus sit verum: ergo error vincibilis secum affert formidinem, vel rationem dubitandi, quæ pulset animum.

286 Probatur secundò eadem major. Nam, ut docet P. Vasquez in 1.2. disp. 123. cap. 2. num. 6. Illa ignorantia legis censenda est omnino invincibilis, cujus nulla notitia, nec ratio dubitandi in universum, aut peculiariter occurrit. Ut enim ibi (disp. 107. cap. 3.) dicebamus, nisi naturaliter nobis occurrat aliqua dubitatio, vel notitia de re aliqua, non est in nostra potestate, de illa consultare, aut illam amplecti, & rejicere: ergo ut ignorantia sit vincibilis, occurrere debet aliqua ratio dubitandi, aut cogitatio, quæ afferat formidinem intellectui circa id, quod sibi proponebatur. Atqui eo ipso, quod occurrat intellectui formido, aut ratio dubitandi, quæ illum faciat formidare, intellectus non manet certus; non enim componitur certitudo, etiam apparens, cum formidine: Ergo quod intellectui proponitur tanquam certum, non potest ita proponi per errorem vincibilem.

287 Notatione digna sunt verba, quæ subjungit P. Vasquez ibid. Id, quod nunc diximus, & ex professo probavimus supra disp. illa 107. c. 3. nempe tunc esse ignorantiam, vel inconsiderantiam invincibilem, quando nulla subit cogitatio, aut ratio dubitandi; primum docuimus in nostro collegio Complutensi anno Domini 1581. quod, quamvis aliquibus viris doctis paulò post, primo aspectu, visum fuerit difficile; tandem re bene perspecta, & rationibus expensis, non solum probarunt, sed etiam scripto docuerunt, & tanquam propriam doctrinam tradiderunt: ut vel inde discant, non nisi maturo judicio aliorum opiniones notare.

288 Eandem doctrinam tradit P. Suarez to. 5. in 3. p. disp. 4. sect. 8. nu. 18. Cujus rationem sic proponit: Ratio autem naturalis est, quia non potest homo sese applicare ad aliquid considerandum, vel addiscendum, nisi precedat cogitatio aliqua, quæ possit voluntas moveri: quia homo non se applicat, nisi per voluntatem: & voluntas non potest se movere, nisi prævia cogitatione. Propter quod ante primam voluntatem procedere debet cogitatio, quæ propterea non poterit esse voluntaria, sed rationalis, & ab extrinseco proveniens; ergo quando nulla talis cogitatio in mentem subit, quæ possit voluntas excitari ad appetendam, vel querendam scientiam, vel considerationem, non est in potestate hominis, se ad illam movere, & consequenter non potest talis ignorantia homini imputari, sed est involuntaria, ac propterea inculpabilis, & invincibilis. Quam rationem exillimo esse demonstrativam. Et quidem cum hæc duo fulmina belli scholastici Suarius, & Vazquius conveniunt tam asseveranter in una conclusione, ego eam semper tanquam certam, & indubitatam amplector.

289 Quod idem tradit P. Thomas Sanchez lib. 1. sum. c. 1. nu. 7. & 8. & c. 16. nu. 21.

290 Et hinc patet evidens solutio ad illa duo, quæ opponebat adversarius in illa sua fulminante periodo: quod si nullum penitus est peccatum, ubi alicui proponitur tanquam certum, in aliqua operatione non esse peccatum; essent absolventi ab omni culpa interfectores Apostolorum, qui arbitrabantur se obsequium præstare Deo; sicut & Judæi volentes occidere Paulum.

291 Respondeo ergo, non esse immunes à culpa interfectores Apostolorum, quia quamvis arbitrentur se obsequium præstare Deo, id arbitrabantur per errorem vincibilem, quem necessario comitatur ratio dubitandi, & formido; atque adeò non poterat proponi illis ut certum, se obsequium præstare Deo.

292 Quod autem error in illis esset vincibilis, & associatus ratione dubitandi, immò multis rationibus dubitandi, patet. Nam stupenda miracula, quæ fiebant per manus Apostolorum, & insignis vitæ, atq; morum sanctitas, & puritas, sanctitalq; doctrinæ; non poterant non generare in mentibus inimicorum saltem dubitationem, vel formidinem de atrocitate suæ voluntatis occidendi illos. Cum ergo arbitrentur se obsequium præstare Deo, cum formidine, immò cum multis rationibus dubitandi, non poterat proponi illis tanquam certum, quod obsequium præstabant Deo. Et idem dicendum est de Judæis volentibus occidere Paulum.

A R T I C U L U S V.

An in eam propositionem cadere possit sensus hæreticalis de certitudine affectata?

S U M M A R I U M.

Quo modo ea propositio longè distet à sensu hæreticali? n. 294.

Quo modo hæretici jactabant certitudinem affectatam contra certitudinem mentis? nu. 295.

Quo modo ea propositio incapax sit illius sensus? nu. 296. & seqq.

Quid de hæreticis asserentibus, quod certi essent se esse in statu gratiæ? nu. 300.

An paritas desumpta à Simone Mago saltet extra chorum? n. 302.

293 **D**ixi art. 3. præter tres illos modos certitudinis, quos perpendimus circa eam propositionem notatam ab adversario, non posse quartum alium considerari, nisi fictitium: quia quartus iste modus certitudinis, quem modo discutimus, verè fictitius est, atque chimericus, sed necessario examinandus.

294 Enim verò cum adversarius opposuerit nobis, eam propositionem, non satis abesse ab horum hæreticorum audacia, seu temeritate; nec ipse explicuerit, quis sit sensus, in quo mea propositio assimiletur ei audaciæ hæreticali; restat, ut inquiramus sensum doctrinæ hæreticalis, ut videamus quàm longè, & quàm satis distet ab eo sensu hæreticali.

295 Igitur Gnostici, & Valentiniani, homicidium, adulterium, perjurium clarè cognoscebant esse delicta, dictante lumine rationis, quod in natura rationali non poterat esse extinctum. Jactabant tamen se non peccare, si ex opinione, vel fide, aut securitate conscientiæ putarent se non peccare. Quare cum certi essent de malitia eorum delictorum, non poterant habere certitudinem, aut opinionem de opposito, nec de honestate earum operationum, nisi solum affectatam; & voce tenus jactatam.

296 Vide ergo, quo modo mea propositio non modò non est capax ejus sensus; sed etiam millenis intervallis distat ab eo sensu. Nam quando contra certitudinem intellectus de malitia objecti affectatur certitudo de bonitate morali illius; hæc certitudo affectata verbo tenus habetur, nec residet in intellectu; quia impossibile est, quod intellectus rationalis assentiatur duplici extremo contradictorio, qualis est malitia moralis, & carentia malitiæ moralis. Habebant ergo in intellectu cognitionem certam malitiæ moralis; & verbis jactabant certitudinem, vel opinionem de carentia malitiæ.

297 Compone ergo meam propositionem cū ea doctrina hæreticorum. Juxta meam propositionem, ubi tanquam certum alicui proponitur, licitam esse operationem, nullum est peccatum: sed illis hæreticis non proponitur tanquā certum, licitum esse adulterium, sed dūtaxat jactatur mendaciter, ut certum: ergo tantum abest mea propositio à doctrina hæreticorum, quantum abest veritas à mendacio.

298 Deinde mea propositio loquitur de eo, quod proponitur intellectui ut certum; & doctrina hæreticorum loquitur de eo, quod solo verbo tenus jactatur, ut certum: ergo nihil habet commune, vel simile mea propositio cum falso dogmate hæreticorum.

299 Tertiò id, quod dicitur certum certitudine affectata, & prohibito, non proponitur intellectui ut certum: sed quod adulterium sit licitum, solum est certum apud hæreticos certitudine affectata, & prohibito: ergo quod adulterium sit licitum apud hæreticos, non proponitur intellectui ut certum. Ergo cum loquitur mea propositio de eo, quod proponitur intellectui ut certum, implicat, quod ibi intelligatur bonitas moralis adulterii, ex certitudine affectata, & mendacii.

300 Multò minus favet mea propositio hæreticis asserentibus, se posse esse certos, quod sint in gratia, dummodo hac de re habeant certam fidem, aut persuasionem, de remissione peccatorum sibi indulta. Dixi, multò minus, quia aliud est judicium conscientiæ requisitum ad operandum; & aliud est judicium speculativum, quo quis putet se esse in gratia. Et siquidem Gnostici, possent habere judicium certum, saltem ex errore invincibili, quod adulterium esset licitum; propter hanc conscientiam invincibiliter erroneam non peccarent; & ideò non excusantur à peccato, quia non possunt habere certitudinem, vel opinionem de honestate morali adulterii, propter certitudinem, quam à lumine naturali accipiunt de malitia adulterii. At verò isti hæretici nostri temporis non loquuntur de judicio practico conscientiæ, sed de speculativo: in quo tam sunt stolidi, quàm homo, qui diceret, se habere pennas ad volandum, ex eo quod sibi certò persuadet, se iis pennis præditum esse. Cum ergo mea propositio loquatur de judicio practico conscientiæ verissimo, & solidissimo, ut probatum manet, & isti hæretici loquantur de judicio speculativo, illo quidem stolido, & stultissimo; quid habent sidera commune cum itercore?

301 Deinde illud maximè desidero in hoc scriptore, ut aliqua ratione, saltem apparenti, probet ea, quæ dicit: ostendat ergo nobis, quo modo hæc illatio sit bona, aut saltem verisimilis: [Ubi tanquam certum alicui proponitur, in operatione à se præstanda non esse peccatum, nullum penitus est peccatum: ergo ubi certum alicui proponitur, se esse in gratia, ille est in gratia.] Quod si hanc infert, inferat & istam: ergo cui certum proponitur, se habere alas, habet alas.

302 Quod assertur ex Simone Mago, saltet omnino extra chorum. Vel dicat mihi adversarius, quo modo bona, aut saltem apparens sit hæc illatio? [Ubi tanquam certum alicui proponitur in operatione non esse peccatum, nullum penitus est peccatum: ergo homines sunt liberi à legibus, & liberè possunt agere, quæ velint.] Numquid judicium conscientiæ dat libertatem hominibus ad operandum, quantumvis ad judicium procedat ex errore invinci-

vincibili? Immo iudicium conscientiae quantumvis erronee invincibiliter constringit homines, ne malum faciant, & ut Dei praecepta exequantur. Habemus enim praeceptum à Deo sequendi ductum conscientiae, quantumvis invincibiliter erronee. Et ideo S. Thom. 1.2. qu. 19. art. 5. ad 2. ait. *Quando ratio errans proponit aliquid ut praeceptum Dei, tunc idem est contemnere dictamen rationis, & Dei praeceptum.*

ARTICULUS VI.

Syllogismus totam rem demonstrans.

NON EGET SUMMARIO.

303 **O**bjecta ante oculos propositione, de qua loquimur, scilicet, *ubi alicui proponitur tanquam certum in aliqua operatione non esse peccatum, nullum penitus est peccatum*, sic procedit syllogismus demonstrativus. Iudicium conscientiae, sive rectae rationis, sive rationis invincibiliter errantis, longissime distat à sensu hereticali: sed hæc mea propositio est iudicium conscientiae ejusmodi: ergo hæc mea propositio longissime distat à sensu hereticali: Consequentia obligat, quia est syllogismi efformati in tertio modo primæ figuræ, quem Dialectici vocant Darii.

304 Ambas præmissas censeo evidentes. Et quidem major est indubitabilis. Nam ex præcepto Divino tenemur sequi ductum conscientiae, non solum rectae rationis, sed etiam invincibiliter errantis, proponentis aliquam obligationem; & similiter sequi possumus similem conscientiam proponentem aliquam operationem, tanquam licitam; ut utrumque docent omnes Theologi cum S. Thoma 1.2. qu. 19. art. 5. & 6. Quod autem omnes Theologi cum S. Thoma docent, evidens est, quod longissime distat à sensu hereticali.

305 Jā verò minor non est minus evidens. Nam ut constat ex articulis præcedentibus, quod proponatur alicui tanquam certum in aliqua operatione, non esse peccatum, non habet locum, nisi in ratione recta, vel in ratione invincibiliter errante: id autem quid aliud est, quam iudicium conscientiae, sive rectae rationis, sive rationis invincibiliter errantis?

ARTICULUS VII.

Quotupliciter erret ea periodus relata?

SUMMARIUM.

An ea propositio trahatur in sensum insanum contra evidentiam contextus? nu. 306.

Quo modo adversarius pravum sensum attribuat sine probatione? n. 307.

An totum præsidium meae doctrinae sit in lege certa; & ubi deest lex certa, in probabilitate? nu. 308.

An implicet contradictionem, dum meam doctrinam arguit de temeritate? nu. 309.

An ea calumnia resiliat in adversarium? n. 311.

Quid senserit P. Suarez de ejusmodi censuris? n. 312.

Quo modo censura audacia resiliat in adversarium? n. 313.

306 **E**rrat primò illa periodus, quod propositionem sanæ doctrinae traxerit in sensum insanum, contra evidentiam eorum omnium, quæ in præfata disp. 15. dicta sunt, nempe ad sensum præcipue eorum hereticorum, qui ex certitudine, vel opinione affectata sibi persuadebant, ea delicta esse licita; à quibus quam longè absit præfata propositio, constat evidenter ex articulis præcedentibus.

307 Errat secundo (& mihi est vehementis admirationis) in eo, quod, cum assertioni meæ attingat tam insanum, & absurdum sensum, non conetur probare, neque asserat aliquam, vel levem probationem, ut suadeat, eum esse sensum ejus assertionis. Ut cum Sixto Papa loquar, qui multas passus calumnias ab Anicio Basso, & Mariniano, per Leonem Diaconum dixit: *Si delicta mea contra me sunt semper, probatio quare non sit?* Numquid ergo debent credere Lectores, eum esse sensum; solum quia adversarius id dicit? Numquid ergo conciliavit sibi totam auctoritatem fidei humanæ, qui tot falsitates attribuit doctrinae meæ, quot hucusque numeratae sunt, & in sequentibus capitulis numerabuntur?

308 Errat tertio, dum dicit *Totum præsidium meae doctrinae esse, non in lege, sed in sola probabilitate*. Quem errorem sic debet corrigere: *non in lege incerta, & dubitabili; sed in lege certa; & in defectum legis certa, in probabilitate practica bene intellecta, & non qualiter intelligit adversarius*. Quæ postrema verba infra explicabuntur. Itaque totum præsidium meæ doctrinae sunt leges certæ, & certò obligantes, propter quas, ut existimo, non paucas opiniones aliorum à statu probabilitatis deturbavi. In defectum tamen harum legum certò obligantium admitto veram, & practicam probabilitatem.

309 Errat quarto, dum dicit, quod *secura mihi regula est sola temeritas, vel sola audacia*. Et quidem hoc dicto implicat terminos, & contradictionem manifestam importat. Etenim mea doctrina requirit pro regula dictamen omnino certum de rectitudine operationis: sed temeritas, & certitudo secum afferunt prædicata contradictoria: ergo mea doctrina non affert pro regula temeritatem. Major constat ex ea disp. 15. præcipue c. 7. & seq. & constabit ulterius.

Cardenas Pars III.

terius, ex cap. 18. Consequentia verò est inevitabilis.

310 Minor ostenditur. Etenim certitudo non habetur, nisi ex fundamento certo, & præmissis saltem moraliter evidentibus; temeritas autem est, quæ caret fundamento, saltem gravi: sed quod habeat fundamentum grave, & quod careat fundamento gravi: sunt prædicata contradictoria: ergo temeritas, & certitudo secum afferunt prædicata contradictoria.

311 Numquid potius dicat de adversario, quod in suis ipse verbis habeat pro regula temeritatem? Considera hunc syllogismum. Ille temere procedit, qui procedit absque fundamento: sed adversarius, dum meæ doctrinae attingit eum perversum sensum, procedit absque fundamento: ergo temere procedit. Major, & consequentia patent, & minor est evidens: quia adversarius meæ doctrinae attribuit eum insanum sensum absque ulla penitus probatione: ergo absque fundamento. Deinde ex ipsomet contextu constat evidenter de contrario sensu ei, qui mihi affingitur: ergo absque fundamento mihi affingitur: ergo cum temeritate. Quæ ergo est secuta regula adversario, ad eum sensum mihi attribuendum? Numquid sola temeritas?

312 Et quidem qui expuit in cælum, in faciem suam recipiat sputum, necesse est. Veritas jure merito vocatur cælum. Numquid ergo qui solidā veritatem temeritatis nota inurit, ipse temerarius audiet? Audiendus est P. Suarez disp. 19. de Fide sect. 2. nu. 21. in hæc verba. *Sicut potest esse temerarium, aliquam simplicem propositionem asserere; ita erit temerarium, censuram temeritatis tribuere sine fundamento, quando propositio illam non meretur. Et tale censura sine discretionem prolata scandalum generant, & injuriose sunt, quia & infamiam inurunt: & interdum inducunt alia incommoda, & detrimenta. Idè prudens Theologus, ac timoratus diligentissime observare debet, ut has censuras sine magno iudicio non efficiat. Ex quibus patet, censura temeritatis inurendum esse eum, qui propositionem veram, certam, & ab omnibus receptam de temeritate notavit. Sed quid diceret P. Suarez, si sanguinolentas reliquas censuras, quæ sequuntur, audisset?*

313 Quintò errat in eo, quod asserit, regulam meæ doctrinae esse audaciam. Quod propter proximè dicta est evidenter falsum. Numquid præterea id maximè convenit in adversarium? Et quidem S. Thom. 2. 2. qu. 127. art. 1. ad 2. agens de audacia, ait: *Ad 2. dicendum, quod operatio festina laudabilis est post consilium, quod est si actus rationis: sed si quis ante consilium vellet festinè agere, non esset hoc laudabile, sed vitiosum. Eset enim quadam precipitatio actionis, quod est vitium prudentie oppositum. Juxta quam S. Thomæ sententiam, ille inficitur vitio audaciæ, & precipitationis actionis, qui ante consilium, & maturam deliberationem festinat ad aliquam actionem: sed adversarius ante consilium, & maturam deliberationem festinavit ad attribuendum sensum insanum meæ doctrinae: ergo adversarius inficitur vitio audaciæ, & precipitatione actionis. Major est S. Thomæ, & consequentia ligat.*

314 Minor ostenditur. Nam adversarius, qui ad primum aspectum deterritus est, & obtupefactus sua prava intelligentia, si semel, & iterum legisset verba, quæ ipse refert, & attenta mentis indagine considerasset; in illis invenisset, suam primam deceptionem non posse subsistere, videlicet, quod ubi Pictori proponitur pro libito tanquam certum, se non peccare, ibi nullum est peccatum. Nam in verbis antecedentibus affirmatur certitudo prævia, quæ non sit pro libito Pictoris: dicitur enim in verbis antecedentibus, *certò scit, se non peccare, sequendo opinionem probabilem*. Et qui antecederet habet scientiam, & certitudinem de aliquo objecto, non habet certitudinem affectatam, neque pro libito. Ergo absque consilio, & ante consilium festinè precipitavit actionem interpretationis meæ doctrinae in sinistram sensum. In sinistram ergo interpretem resiliit audaciæ vitium, & convicium.

315 Sextò errat, dum ait, *vix credebam oculis*; quia res hæc non erat committenda solum officio oculorum, sed attenta mentis acie consideranda, ne tam turpiter laboretur in interpretationem à meo textu alienissimam. Certè si oculus ejus fuisset simplex, totum corpus mei contextus lucidum sibi apparuisset: sed quia eum aspexit oculo nequam, & animo infenso, idè totus ei visus est tenebrosus. Aperiat ergo oculum simplicem adversarius, & videbit in eo casu inesse Pictori certitudinem, non affectatam, aut pro libito, sed veram & moraliter scientificam. Et nisi velit claudere oculos luci, conspiciet doctrinam ab effrenibus opinionibus, & impudorata hereticorum invercundia, toto cælo abhorrentem.

ARTICULUS VIII.

Alia errata ejusdem periodi.

SUMMARIUM.

An debuerit probare pravitatem sensus? n. 316.

An Adversarius excitaverit tempestatem contra veritatem solidissimam? nu. 317.

Quantus error insit in subsequentibus conviciis? n. 318. & seq.

An qui has censuras fert, non consulat famæ suæ? n. 326.

An comparatio iudicii speculativi solidi hereticorum cum iudicio practico Theologorum saltem extra chorum? n. 327.

316 **E**rrat septimò in eo, quod dicit, *Perpende hæc verba, lector, & obstupescere*. Ubi patet, lectorem perpendere, & obstupescere, antequam argumento aliquo probaverit, in contextum meum cadere eam insanam interpretationem de certitudine

pro libito habita, qualem volunt statuere hæretici; vel similem aliam hæreticalem: cum deberet prius probare, eum esse verborum legitimum sensum, super quem postea caderet stupor. Sed si præcedit stupor mentis, quo modo relinquetur locus intelligentiæ?

317 Errat octavo, dum invocatur cælum, & terram, inclamans *Sanctos Patres, & pios doctores* quasi velit defendere Ecclesiam Catholicam, à revocandis effrenis opinionibus jam dudum extinctis, & ab impudorata hæreticorum in verecundia; scilicet Simonis Magi, Valentianorum, &c. Sed quis revocat has effrenas opiniones, & impudoratam hæreticorum in verecundiam? Numquid Cardenas revocat? & quo modo revocatur nempè per propositionem, quæ nihil aliud continet, quam iudicium conscientie, sive rationis rectæ, sive rationis invincibiliter errantis, quam utramque tutissimè sequitur voluntas. Errat ergo adversarius, excitando procellam ad eum immunem contra solidissimam veritatem; sicut erravit Æolus (si licet uti veterum fabulis, comparationis gratia) commovendo totam ventorum vim contra immane saxum, quod prominebat in Oceano. Ita ut mihi dicere liceat cum Chrysostomo, cum damnatione quorundam Episcoporum subiit: *Multi quidem fluctus, & unda immanes; sed submergi non vereor, quia super petram (veritatis) sto. Insaniat licet mare; petram non potest commovere.*

318 Errat nono, in iis verbis, quibus significatur, à me revocari impudoratam hæreticorum in verecundia. Quæ verba ad eum exorbitant à modestia viri Religiosi, ut pudeat me, licet enormiter læsum, talia verba in suum authorem retorquere.

319 Errat decimo, in iis verbis, *quæ omnia spernit*. Siccine spernit omnia, qui sequitur iudicium conscientie, cuius sequelam omnes Theologi præcipiunt, & quod unicum indicat mea propositio? Vel potius spernere omnia dicendus est, qui omnium Theologorum sententiam spernit?

320 Errat undecimo, in comparatione meæ certissimæ assertionis cum libertate peccandi, quam indicebat Simon Magus. Numquid omnes Theologi libertatem peccandi prædicant, dum docent sequendum esse iudicium conscientie, sive rationis rectæ, sive rationis invincibiliter errantis; quod etiam docet mea propositio? Numquid non propius accedit ad eam libertatem peccandi, qui virum Religiosum, Theologiam non imperitum, tam atrocibus censuris infamat? Nonne tenetur infamator ad refarciendam, qui tam aperte violavit Iustitiam? Sanè lepida res est, & risu digna, quod adversarius consulat alijs, ut quando lex est incerta, stent pro lege, & sequantur strictiorem partem: quando verò urget lex certa non infamandi proximum, ipse rigidus consultor legem violet. Audiendus est S. Cyprianus lib. 1. epist. 1. *Non qui audit, sed qui facit convicium, miser est; nec qui à fratre vapulat, sed qui fratrem egdit, in lege peccator est. Et cum nocentes innocentibus injuriam faciunt, illi patiuntur injuriam, qui facere credunt.*

321 Errat duodecimo, in comparatione meæ doctrinæ cum delirio Valentianorum, & Gnosticorum; quasi eorum hæreses, ex mea assertionem inferantur. Peccat ergo in dialecticam, & Theologiam, sicut peccat ille discursus: [Voluntas potest sequi iudicium conscientie: ergo qui dictante conscientia scit, homicidium, & adulterium esse peccata; potest ex opinione, vel certitudine affectata, sibi persuadere, quod in illis non peccat.] Antecedens enim est id, quod continetur in mea propositione; consequens verò est doctrina eorum hæreticorum. Et sicut ex luce malè inferes tenebras; ita ex iudicio conscientie malè inferes innocentiam affectatam contra proprium iudicium conscientie. Sed quid, si diceremus, non procul esse à Valentiano, & Gnosticis, qui contra propriam conscientiam virum Religiosum tam atrociter infamat? In quo non exercet munus scriptoris, sed detractoris. Ideo dixerim cum S. Bonaventura in Apolog. pauper. respons. 1. cap. 1. *Qui legit, agnoscat, quod libelli huius conscriptor, ut detractor loquitur, non ut Doctor, sanè quia detractionis vitium excitationem inducit.*

322 Errat decimotertio, dum ait, meam de Probabilitate doctrinam non satis abesse ab horum hæreticorum audacia, &c. Eam propositionem meam, esse doctrinam omnium Theologorum, liquidò constat ex dictis. Doctrinam autem omnium Theologorum toto cælo abesse ab audacia eorum hæreticorum solus cæcus non videt.

323 Errat decimoquarto, dum non explicat, quis, aut qualis sit sensus meæ propositionis, ut sic possit cum falsis hæreticorum dogmatibus conferri. Si enim explicasset, facilius possem respondere, & ipse rationabilius impugnaret. Quare optimè dixit S. Thomas opusc. 10. ad postulata de articulis quadraginta duobus. *Fuisset mihi facilius respondere, si vobis scribere placuisset rationes; quibus dicti articuli vel asseruntur, vel impugnantur. Sic enim potuissem magis ad intentionem dubitantis responder.*

324 Errat decimoquinto, in exemplo, quod affert de interfectoribus Apostolorum, & Judæis ambientibus necem Pauli; id enim exemplum saltat extra chorum. Si enim putabant, se obsequium præstare Deo, id erat ex errore vincibili; cum tot signa haberent pro ratione saltem dubitandi. Quo pacto non poterit illis proponi ut certum, eam occisionem esse innoxiam. De quo vide supra art. 4.

325 Errat decimosexto, in eo, quod jubet, ut suam doctrinam emendet Cardenas; cum non sit meum emendare communem doctrinam Theologorum, à qua ne latum quidem unguem discedit mea propositio. Potius atroces suas censuras emendet Jacobus à S. Dom. cum superstes sit, si vult conscientie suæ consulere.

326 Errat decimo septimo, dum in his censuris ferendis, non consulit famæ suæ, quin potius illam deformat, dum constituere vult prope hæreticorum deliria doctrinam ab omnibus Theologis admissam. Et sibi imputet, quod hanc sibi infamiam comparaverit; dum meæ doctrinæ infamiam conciliare voluit. Audiendus S. Augustinus, vel, ut alii malunt, S. Prosper in responsione ad articulos sibi falso oppositos. *Quidam Christiani, ac fraterna charitatis obliti, in tantum existimationem nostram quoquo modo student ledere, ut suam se evertere, nocendi cupiditate, non videant. Videat ergo adversarius, an suam existimationem evertat; & suæ existimationi prospiciens, emendet censuras, quas immeritisimè contra veritatem projecit.*

327 Errat decimo octavo, in comparatione, quā molitur, adstruere meæ doctrinæ cum delirio hæreticorum nostri temporis. Comparat enim iudicium practicum conscientie ab omnibus Theologis admissum, quod propositio promovet; cum eo delirio speculativo, hæreticorum, qui dicunt se esse in gratia, si sibi persuadeant, consequutos esse remissionem peccatorum. Vide, quæ dixi supra art. 5.

C A P U T III.

Alia impostura falsa de operatione contra conscientiam.

A R T I C U L U S I.

Proponitur periodus Jacobi.

S U M M A R I U M.

An resistat propria conscientia, qui sequitur opinionem minus probabilem? nu. 332.

An adversarius omiserit verba, in quibus consistit solutio? nu. 333.

328 **S**exta impostura, qua sedare conatur meam doctrinam, est, me asserere, quod in electione opinionum possimus resistere propriæ conscientie. Nam eodem lib. 1. c. 11. nu. 6. sic ait.

329 [Duas nobis actionum nostrarum proposuit Deus optimus regulas. Prima est lex æterna, cui in omnibus conformari debemus. Sed quia in pluribus hanc conformitatem minimè cognoscimus, aliam proximam, & notiorē Deus concessit normam; propriam scilicet conscientiam, (in cuius testimonium gloriabatur Apostolus) cuius vocem ita auscultare tenemur, ut ei debeat unusquisque, ceu prædago domestico à Deo sibi dato, obedire: quia, quod non est ex fide, peccatum est, id est, quod sit propria reclamante conscientia, nunquam caret culpa. Quid ergo egit Cardenas, ne ipse, aut quivis alius propriæ suæ audiret clamorem conscientie? Arte mirabili facultatem fecit unicuique os obstruendi propriæ conscientie, dum ipsi laxitate intolerabili permisit, eius voci, ac propriis illius monitis obsurdescere. Ipsum audiamus pag. 226. n. 425. *Si, inquit, una (opinio) proponitur intellectui ut probabilior, & altera ut minus probabili; potest adhuc licet homo accommodare se in praxi opinioni minus probabili, & si stet pro libertate contra legem: tum quia, inquit, potest judicare, forte se decipi, censendo, esse probabiliorē.* Aliam addit rationem, adhuc pejorem, jamque supra confutatam, quod scilicet voluntas possit imperare assensum ad partem minus probabilem; quando de opposita convincentem non habet rationem.

330 Si tempore passionis Christi hæc vaga probabilitas viguisset, ea Pilatus (qui ut loquitur S. Leo Papa, iudicium reliquit proprium, ut in crimen transiret alienum) facinus suum excusare potuisset: licet enim sciret, quod per invidiam Christum tradidissent, quem alii bonum, alii verò seductorem dicebant; potuisset sibi persuadere, ut ait Cardenas, forte se decipi, eumque esse dignum mortis; & præcipue Judæis, eorumque Principibus communi voce asserentibus, se legem habere, secundum quam mori debeat. Hucusque adversarius, qui remittit se ad append. 1. cunic. 6. nu. 5.

331 Ubi sic ait: [Unum peto ab ipso (Terillo) an scilicet bonam non haberet intentionem, & cor bene affectum ille Propheta de quo 3. Reg. cap. 13. qui, ut loquitur D. Augustinus de cura pro mortuis, se Deo obedire credebat, recipiens ab alio hospitalitatis jura? Is tamen in pœnam inobedientiæ à Leone interfectus est. Hic obtestor Terilli conscientiam, an speciosior unquam fuerit probabilitati locus, seu ratio agendi contra præceptum, quam in hac occasione? Prohibuerat Deus, ne in loco, quo missus fuerat à Deo Propheta, panem comederet, aut aquam biberet. Fideliter ille obtemperavit, sibi oblatam ab ipso rege constanter recusavit. Sed progressu itineris, Senex non minus ætate, quam labore confectus, jacet sub Terebinto, ceu alter Elias sub Junipero. Ad eum accedit homo, qui se prophetam dicit, asseritque Dei nomine se monitum per Angelum, ut panem, & aquam ei subministraret. Quis non credidisset? certè id habuisset Terillus, ni fallor, pro morali demonstratione, & maxime urgente necessitate: & tamen severè à Iusto Iudice punitur.] Hucusque Jacobus.

332 Ex quibus constat eatenus meæ doctrinæ attribui, quod doceam, licitum esse resistere propriæ conscientie, quatenus doceo, eum, qui iudicat, aliquam opinionem esse probabiliorē, posse accommodare se opinioni minus probabili.

333 Sed ut moris est isti scriptori in referendis meis assertis, omisit in textu meæ Crisis relato ea verba, in quibus consistit adq-

adæquata solutio suæ objectionis: ne ergo lector decipiatur, relegat integrum textum ex eo nu. 425. [Si una proponitur intellectui ut probabilior, & altera ut minus probabilis, potest adhuc licite homo accomodare se in praxi opinioni minus probabili, & sistet pro libertate contra legem. Tum quia potest judicare, fortè se decipi, censendo esse probabiliorē. Tum præcipuè, quia ex dictis cap. præced. art. 9. cum motivum probabilius adhuc incertum sit, non cogit intellectum ad sui assensum; ideòq; voluntas potest imperare assensum ad partem minus probabilem: quæ cum habeat etiam rationes graves, & firmas, quibus nitatur, dici non potest assensus temerarius, sed prudens, & viro prudente dignus.]

ARTICULUS II.

Ad ostensionem veritatis præmittitur quidam casus practicus.

SUMMARIUM.

Casus, in quo Theologus censet, suam esse probabiliorē opinionē S. Thomæ? nu. 334.

An Theologus iste possit accomodare se opinionē S. Thomæ? n. 335.

An in hoc casu possit censere, fortè se decipi? n. 336.

Quo modo inde inferatur, in eo casu non operari contra conscientiam reclamantem? n. 337.

An idem dici possit circa opinionem alterius Doctoris magni? n. 338.

334 **U**T viam præmuniamus veritati, & responsio fiat evidentior, placuit hunc casum proponere. Titius filius Sempronii vult matrimonio sibi copulare Bertam virginem nobilem, ac divitem; sed tamen invito Sempronio, qui volebat, filium suum ducere aliam inferioribus dotibus præditam. Et ut Titius est timoratus conscientiam, consulit Theologum confessorium suum, an possit licite non obedire Patri in electione matrimonii, possitq; ducere eam foeminam, quam sibi multis nominibus magis expedire cognoscit. Præfatus Theologus, sciebat S. Thomam in 4. dist. 29. quæst. unic. art. 4. corp. docuisse, filium non teneri obedire Patri, quo ad matrimonium contrahendum, nisi quantum ipsa iusta causa ad id coegerit. Sciebat etiam Theologus oppositam sententiam esse Navarri, Emmanuelis Rodriguez, Ludovici Lopez, Capuz, quos refert P. Thomas Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 23. nu. 2. & quidem Theologus ille censet, hanc secundam sententiam esse probabiliorē.

335 Queritur ergo in hoc casu, an Theologus iste possit se accomodare sententiæ D. Thomæ, quam judicat minus probabilem; & ita consulere Titio, ut invito Parente ducat Bertam? an potius teneatur consulere Titio, juxta opinionem Navarri, & aliorum, quæ cæset probabiliorē; & suadere ei, ut ineat matrimonium pro libito Patris?

336 Si dixeris, Theologum non posse consulere, juxta sententiam S. Thomæ, quia censet minus probabilem; quære alium, qui tuæ resolutioni assensum præstet: ego enim libenter cedam judicio, & persuasioni meæ, ut opinioni S. Thomæ me accomodem, quin propterea timeam accusari de inobedientia contra conscientiam. Deinde quia ille Theologus magnam habet rationem, ut judicet, fortè se decipi, in eo, quod censet, esse probabiliorē suam opinionem præ opinionē S. Thomæ.

337 Si autem propter hæc dixeris, posse Theologum in hoc casu judicare, fortè se decipi in eo, quod probabiliorē censet suam opinionem; & ita consulere Titio juxta opinionem S. Thomæ; infero primò: ergo cui deponit suum judicium, & fidit judicio alterius, non operatur contra propriam conscientiam reclamantem. Evidens est consequentia: quia nunquam licet contra conscientiam reclamantem operari.

338 Secundò. Ergo sicut Theologus iste potest deponere judicium suum, & stare opinionē S. Thomæ, ita etiam alius Theologus poterit deponere judicium suum, & stare opinionē Suarii, Vazquii, Thomæ Sanci, & aliorum Doctorum, qui sunt omni exceptione majores, juxta ea, quæ dixi in mea Crisi Theol. disp. 11. c. 7. Probatur consequentia. Ideò potest Theologus deponere judicium suum pro opinionē S. Thomæ, quamvis censet illam minus probabilem, quia ex una parte materia est incerta, & ex alia autoritas S. Thomæ est magna, ejusque fundamentum grave, & magni ponderis: sed idem contingit, proportionē servata, in opinionibus eorum autorum: ergo idem de illis dicendum est.

339 Et hinc ulterius inferitur, incumbere adversario exhibere solutionem suæ objectioni. Respondeat ergo, quo modo is, qui deponit judicium suum pro opinionē S. Thomæ, non contradicat propriæ conscientiam. Numquid corripiendus erit, quia judicat; fortè se decipi in eo, quod putat, suam propriam opinionem esse probabiliorē? Numquid Pilato propterea conceditur prætextus, ut ipse dixisset, fortè se decipi in credendo innocentiam Christi? Numquid Propheta ille, qui à Deo accepit evidens præceptum non comedendi, neque bibendi, donec egredieretur ex terra Israel, habebit prætextum inobedientiam ex hac depositione judicii proprii pro opinionē S. Thomæ.

340 Jubeo ergo Jacobum non affici angustia, neque merore, eo quod in hoc casu contra illum retorquantur argumenta: nam pro me, & pro illo responsionem dabo meridiana luce clariorem. Et sciat,

Cardenas Pars III.

totam vim solutionis consistere in illis verbis, quæ omisit ex meo textu, scilicet cum motivum probabilius adhuc incertum sit, non cogit intellectum ad sui assensum, ut ex dicendis constabit.

ARTICULUS III.

Ostenditur, electionem opinionis minus probabilis non reluctari judicio conscientiam.

SUMMARIUM.

Prima demonstratio ex eo, quod assensus probabilior non est judicium practicum conscientiam? n. 342. & seqq.

Secunda demonstratio ex eo, quod cum judicium est incertum, potest homo accomodare se alieno judicio. Ubi an laudabile sit judicium alienum præferre proprio? n. 347.

An laudabile sit non nisi prudentia propriæ? n. 348.

Demonstratio tertia ex eo, quod assensus de probabilitate afferat formidinem? n. 350.

Quarta demonstratio ex eo, quod ad obedientiam spectat judicium proprium, licet probabilius, subicere judicio Prælati? n. 351.

Probatio ex S. Augustino? n. 352.

Probatio ex S. Ignatio? n. 353. & seqq.

Demonstratio quinta ex doctrina P. Suarez, quod inclinatio voluntatis facit apparere probabilius? n. 360. & seqq.

Sexta demonstratio ex S. Bernardo? n. 363.

341 **D**icendum est, & tanquam omnino certum tenendum, falsum esse, quod adversarius attribuit doctrinæ meæ, scilicet electionem opinionis minus probabilis resistere judicio conscientiam; & illum, qui talem opinionem reducit ad praxim, obstruere os propriæ conscientiam, aut propriis illius monitis obsurdescere.

342 Demonstratur primò. Ille, qui caret judicio conscientiam, impotens est pro tunc resistere judicio conscientiam: sed qui habet præcisè assensum probabiliorē de honestate operationis, caret judicio conscientiam: ergo qui habet præcisè assensum probabiliorē de honestate operationis, impotens est pro tunc resistere judicio conscientiam.

343 Considera syllogismum, & comperies, eum constitui ex propositionibus pollentibus evidentia dialectica, & metaphysica. Consequentia enim evidens est, utpotè syllogismi efformati ad amissum primi modi primæ figuræ syllogisticæ. Majori nihil metaphysicè evidentius, quia ei judicio, quod non est, non resistitur.

344 Minor admittitur ab adversariis, & per se est evidens: Nam judicium conscientiam est judicium certum: sed assensus probabilior non est judicium certum: ergo qui præcisè habet assensum probabiliorē, caret judicio conscientiam. Itaque ut quis operetur sine periculo peccandi, necesse est, quod habeat judicium certum de honestate operationis hic, & nunc eliciendæ. Nam si habet judicium dumtaxat probabile de honestate operationis hic, & nunc exercendæ, probabile tantum erit, quod hic, & nunc non peccabit: atque adeò manet expositus probabili periculo peccandi. Et hoc est unum ex argumentis, quibus adversarii oppugnare nituntur nostram sententiam. Dicunt enim conscientiam esse debere actum prudentiam; prudentiam autem, cum sit virtus, esse debere certam, & non opinativam dumtaxat.

345 Itaq; juxta veram sententiam, quam amplectimur, qui habet assensum probabiliorē de honestate operationis, cum intellectus non cogatur tunc evidentia veri, adhuc ille assensus est cum formidine; & cognoscit, fortè rem aliter se habere à parte rei: atque adeò potest judicium subicere judicio aliorum sapientum Theologorum. Tunc ergo habet judicium certum conscientiam, quod sequens sententiam aliorum sapientum non peccat. Unde quamvis resistat assensui probabiliori, non tamen resistit judicio conscientiam.

346 Demonstratur secundò. Si propter aliquid electio opinionis minus probabilis diceretur resistere judicio conscientiam, maxime quia intellectus eam electionem faciens diceret, fortè se decipi in eo, quod censet, oppositam opinionem esse probabiliorē: ex hoc autem capite non resistit judicio conscientiam: ergo ex nullo capite resistit. Consequentia ligat, & major est adversarii.

347 Minor ostenditur. Quoties aliquod judicium mentis est incertum, potest intellectus licite, & prudenter illud deponere, & accomodare se alieno judicio: quod plerumque laudabile est. In incertis enim practicabilibus laudabile est consultare viros sapientes, & prudentes; in quo casu laudabile est deponere judicium proprium, & stare alieno: tum quia phylautia, sive amor proprius excæcat mentem, ut persuadeat homini, suum proprium judicium præferendum esse alieno: tum quia inter viros prudentes vituperatur ille, qui nimium tenax est judicii proprii, quod solet esse indicium superbiæ; sicut cedere proprio judicio est signum humilitatis. In his ergo casibus similium consultationum de rebus agendis, cum quis judicium proprium postponit alieno, tunc intellectus dicit, fortè se decipi phylautia in eo, quod existimet suum proprium judicium esse præstantius alieno.

348 Confirmatur. Nam proverbiorum cap. 3. 5. dicitur: Ne innitaris prudentiæ tuæ. Ergo laudabile est, non inniti proprio prudentiæ judicio, scilicet in rebus incertis agibilibus; sed potius fidere

alieno: ergo tunc poterit dicere intellectus, fortè se decipi in iudicando, suum iudicium melius esse alieno. Ubi notandum est, quod observavit noster Salazar in hunc locum, scilicet, *vocem originalem Saban, idem esse, quod baculo incumbere, aut inniti. Itaque perinde est, ac si dicat: ne in prudentia tua, quasi in virga, vel baculo obfirmes manum. Est quippe baculus arundineus, debilis, & fragilis.* Hucusq; Salazar. Juxta quem quia iudicium prudentiæ nostræ de rebus agendis est incertum, & quasi baculus arundineus, debilis, & fragilis; ideo consulit nobis Deus, ne in illo innitatur. Quare prudenter procedit intellectus, dum dicit, *fortè se decipi.*

349 Ex quibus clarè colligitur, eum, qui sic deponit proprium iudicium, & præfert alienum, non modò non reluctari iudicio conscientia; verum etiam in hoc prospicere monitis conscientia. Recta enim conscientia dicit nobis hoc consilium prudentium, ne innitatur prudentiæ nostræ, sed potius nostro iudicio præferamus alienum, quoties ratio rerum agendarum obscura est, & incerta.

350 Demonstratur tertio. Omnis assensus probabilis affert secum necessariò formidinem: sed plerumq; (immodò semper in conflictu opinionum probabilium) iudicium, quo quis iudicat, suam opinionem esse probabiliorè, est assensus dumtaxat probabilis; non enim habetur evidentia de majori probabilitate unius opinionis præ alia; nisi quando hæc caret fundamento gravi: ergo iudicium, quo quis iudicat, suam opinionem esse probabiliorè præ alia, affert secum formidinem. Sed formido explicatur per eos terminos *fortè se decipi*: ergo iudicium, quo quis iudicat suam opinionem esse probabiliorè alia, associatur eo actu formidoloso, quo dicit, *fortè se decipi.*

351 Demonstratur quarto. Ad virtutem obedientiæ, præsertim Religiosæ, spectat subicere iudicium proprium iudicio Prælati, in rebus, quæ non sunt evidenter illicitæ: ergo si prælati præcipiat aliquid, de quo sunt adversæ opiniones, & ego censeam meam opinionem esse probabiliorè, quòd res mihi præcepta sit illicita; & Prælati ducatur opinione opposita; laudabile erit, quòd ego subiciam iudicium meum iudicio Prælati. Hæc autem subiectio fit dicendo, *fortè me decipi*: ergo laudabile est plerumque, quòd dicam, *fortè me decipi.* Sed quòd laudabile est, non resistit conscientia, immodò verò cum illa maxime convenit: ergo quòd in eo casu dicam, *fortè me decipi*, non resistit conscientia, sed potius convenit cum illa. Quòd autem Prælati licitè præcipit, ipse potest exercere licitè: sed potest præcipere secundum opinionem minus probabilem: ergo potest extra obedientiam licitè exercere opinionem minus probabilem.

352 Primum antecedens ostenditur (nam cætera patent) ex sententia S. Augustini, quæ refertur in cap. Quid culpat, 23. q. 1. ubi S. Augustinus asserit, militem subditum posse obedire suo Principi præcipienti, ut bellum gerat, dum miles non fuerit certus de iniustitia belli. Ecce verba S. Doctoris: *Rectè potest, illo iubente bellare, si vice pacis ordinem servans; quòd sibi iubetur, vel non esse contra Dei præceptum, certum est; vel utrum sit, certum non est.* Tunc sic: sed quando miles habet opinionem, quam putat, probabiliorè de iniustitia belli, non est certus, utrum sit contra Dei præceptum: ergo ex mente Augustini, quando miles putat, esse probabiliorè opinionem de iniustitia belli, adhuc potest bellare; & iudicium suum iudicio sui Principis submittere.

353 Hanc doctrinam ab Augustino didicit S. Ignatius fundator Societatis Jesu, qui in materia obedientiæ magnam à Deo habuit illustrationem. Qui part. 3. constitut. cap. 1. §. 23. Sic ait. *Conantur interius resignationes, & veram abnegationem propriæ voluntatis, & iudicii habere; voluntatem, ac iudicium suum cum eo, quòd superior vult, & sentit, in omnibus (ubi peccatum non cerneretur) omnino conformantes, proposita sibi voluntate, ac iudicio superioris pro regula suæ voluntatis, & iudicii.* Ubi notanda sunt ea verba. *Ubi peccatum non cerneretur.*

354 Et in 6. part. constitut. cap. 1. §. 1. explicat in quibus rebus obediendum sit Prælati, & ait: *Omnibus in rebus, ad quas potest, cum charitate se obedientia extendere.* Et ibidem in declaratione (quæ eandem auctoritatem habet, ac ipsa constitutio) littera B. dicitur: *Huiusmodi sunt illæ omnes, in quibus nullum manifestum est peccatum.* Ex quibus sic efformatur argumentum. Subditus debet subicere iudicium suum iudicio Prælati, ubi nullum manifestum est peccatum; sed quando subditus iudicat, suam opinionem esse probabiliorè, quòd actio præcepta non sit licita; & Prælati iudicat probabiliter illam esse licitam; ibi nullum manifestum est peccatum: ergo quando subditus iudicat, suam opinionem esse probabiliorè, quòd actio præcepta non sit licita; & Prælati iudicat probabiliter, quòd sit licita, debet postponere iudicium suum iudicio Prælati. Atq; adeò tunc laudabile erit dicere, *fortè se decipi*, censendo suam opinionem esse probabiliorè.

355 Idem nobis tradidit Sanctus Pater part. 4. constitut. cap. 10. §. 5. iis verbis: *Non contradicendo: nec ullaratione iudicium proprium, ipsius (superioris) iudicio contrarium demonstrando.* Et part. 6. constitut. cap. 1. §. 1. illis verbis: *Ut sancta obedientia tum in executione, tum in voluntate, tum in intellectu, sit in nobis semper omni ex parte perfecta; cum magna celeritate spirituali gaudio, & perseverantia, quidquid nobis injunctum fuerit, obeundo; omnia iusta esse, nobis persuadendo; omnem sententiam, ac iudicium nostrum contrarium cæcæ quadam obedientia abnegando.* Et notanda sunt ea verba, *omnia iusta esse, nobis persua-*

dendo. Atq; adeò licet putemus, probabiliorè esse nostram sententiam, quòd iniusta sit actio; omnia iusta esse, nobis persuadere debemus, juxta rectam obedientiæ regulam. Vide, quæ dixi in mea Cris. disp. 16. cap. 7. à nu. 95.

356 Neque in hac parte ullum potest remanere dubitationis vestigium in eo, qui legerit epistolam de virtute obedientiæ, quam S. Pater noster Ignatius scripsit, quæ inter constitutiones Societatis nostræ reponitur; cuius magna est auctoritas, eo quòd Sanctus Spiritus circa virtutem hanc S. Ignatii mentem singulariter illuminavit. Nec vacat hic totam epistolam transcribere; nec tamen omnia, quæ de hac materia dixit, prætermitti oportet. Ait itaque §. 9.

357 *Qui verò se totum penitus immolare vult Deo, præter voluntatem, intelligentiam quoque (qui tertius, & summus est gradus obedientiæ) offerat necesse est, ut non solum idem velit, sed etiam ut idem sentiat, quòd superior; ejusque iudicio subiiciat suum, quo ad potest devota voluntas intelligentiam inflectere. Quæ vis animæ, tametsi non ea, quæ voluntas pollet, libertate prædita est; atque ipsa natura fertur ejus assensus in id, quòd sibi veri speciem præbet; tamen multis in rebus, in quibus videlicet cognita veritatis evidentia vim illi non infert, potest voluntatis pondere in hanc potius, quàm in illam partem inclinari. Quæ res cum incidunt, debet, quisquis obedientiam proficitur, inclinare se in sententiam superioris.*

358 Et §. 11. sic ait: *Fam vero si finis, & causa obedientiæ spectatur, quemadmodum voluntas, ita & iudicium in eo, quòd nobis convenit, decipi potest: ergo sicuti, ne voluntas erret, cum superioris voluntate conjungitur; sic intelligentia ne fallatur, ad superioris intelligentiam conformanda est. Ne innitaris prudentia tua; sacræ litterę monent. Atque in rebus etiam humanis, consent sapientes, verè prudentis esse, sua ipsius prudentia minime fidere.*

359 Et §. 18. sic asserit. *Est igitur hæc ratio subiiciendi proprii iudicii, ac sine ulla questione sancienti, & collaudandi apud se quodcumque superior jusserit, non solum sanctis viris usitata, sed etiam perfecta obedientiæ studiosis imitanda omnibus in rebus, quæ cum peccato manifesto conjuncta non sunt.* In quibus textibus aliqua notanda veniunt. Primum, quo modo subditus iudicium suum deponere, illudq; iudicio superioris submittere debet. Secundum, ex secundo textu epistolæ, quòd intellectus decipi potest, & ideo superioris iudicio subiiciendus. Quare non debet mirari adversarius, quòd dixerim, eum, qui putat suam opinionem probabiliorè, posse existimare, *fortè se decipi.* Tertium, quòd hanc iudicii subjectionem postulat Sanctus Ignatius, ut constat ex ultimo textu, *omnibus in rebus, quæ cum peccato manifesto conjuncta non sunt.* Sed qui putat suam opinionem probabiliorè, quòd actio præstanda sit illicitè, non agnoscit peccatum manifestum in ea; alioqui sua opinio non esset probabilior, sed certa, & manifesta: ergo cum putat, suam opinionem esse probabiliorè, potest deponere suum iudicium, & illud subicere iudicio superioris.

360 Demonstratur quintò, ex quadam doctrina, quam observavit P. Suarez 1. 2. tract. de Actib. hum. disp. 10. sect. 1. his verbis. [Quando autem est tale medium, quòd non infert necessitatem, tunc potest movere voluntas (intellectum) ad assensum; & mihi probabile est, quòd non potest movere, nisi in illud, quòd verisimilius, & probabilius apparet: quamvis ipsa affectio voluntatis plurimum conferre possit, ut ipsum objectum probabilius, & verius appareat.]

361 Ex quibus postremis verbis duas consequentias elicio. Primā. Ergo intellectus, qui iudicat aliquam opinionem esse probabiliorè, potest credere fortè sibi apparere probabiliorè ex inclinatione voluntatis; cum voluntas plurimum conferat, ut hæc opinio videatur probabilior. In tali ergo casu non multum fidens ei probabilioritati, poterit deponere tale iudicium de probabilioritate, & in oppositam partem inclinare. Quòd erit sanum consilium ad perfectionem obedientiæ, quando subditus opinatur tanquam probabilius, esse illicitum, quòd Prælati præcipit. Tunc enim potest subditus credere, illud sibi apparere probabilius ex inclinatione suæ voluntatis.

362 Secundum. Ergo si voluntas potest conferre plurimum, ut aliqua opinio videatur probabilior; poterit subditi voluntas, ex sancta inclinatione erga præceptum Prælati, conferre plurimum, ut opinio Prælati sibi tanquam probabilior proponatur. Poterit etiam quivis alius ex affectu ad humilitatem, voluntate sua inclinare taliter, ut iudicium probabile alterius, sibi probabilius videatur, ut sic suum iudicium iudicio alieno postponat.

363 Notabis tamen hic ab aliquibus disputari. [An in sensu composito cum iudicio de majori probabilitate unius contradictoriæ possit intellectui assentiri oppositæ?] In qua quæstione aliqui censent, id esse possibile: quia cum opinio probabilior sit incerta, non cogit intellectum ad assensum; cum ille cogatur solum evidentia, aut certitudine veri: aliunde autem solvendo objectiones partis probabilitatis, expeditus manere videtur intellectus ad assensum partis oppositæ.

364 Ab hac autem quæstione modò abstineo: quia ad rem meam sufficit, quòd qui iudicabat probabiliorè unam partem, deponat id iudicium; & hoc deposito assentiatur alteri parti, vel tanquam probabiliori, vel tanquam æque probabili. Et hoc modo intelligendum est, quòd dixi in 1. p. Cris. disp. 15. c. 4. art. 9. quòd inclinatione voluntatis potest intellectus flecti ad partem minus probabilem.

365 Demonstratur denique ex S. Bernardo lib. de Præcept. & dispens.

Resp. c. 9. ubi hæc verba habet: Quidquid vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, haud secus omnino accipiendum est, quam si præcipiat Deus. Sed quando sententia verè probabilis affirmat, hanc actionem non displicere Deo; & probabilior affirmat displicere; adhuc non est certum displicere Deo: ergo quando Prælatus præcipit actionem, quam probabilior sententia affirmat displicere Deo; adhuc accipiendum est præceptum Prælati, ac si præcipiat Deus. Ergo etiam extra materiam obedientiæ fieri potest, quod sententia minus probabilis præscribit. Hæc consequentia patet. Nam quæ Prælatus licitè præcipit, potest per se ipsum exercere: sed quando ipse exercet, id præstat extra obedientiam: ergo minus probabilis sententia potest executioni mandari extra obedientiam.

ARTICULUS IV.

Quotupliciter erret periodus relata?

SUMMARIUM.

Falsò imputatur, quòd dicam licere resistere conscientie? num. 366.

An cum motivum est probabilius, non cogatur intellectus ad sui assensum? num. 367.

Quo modo ex imperio voluntatis inferatur, quòd possit eligi pars minus probabilis? nu. 368.

Disparitas inter certum, & incertum? nu. 399. & seq.

366 **E**rrat primò periodus, dum ait: *Arte mirabili facultatem fecit unicuique os obstruendi propriæ conscientie, &c.* Ubi mihi attribuit eam doctrinam, quòd liceat resistere conscientie propriæ. Quod planè falsum est: nam ut constat ex dictis, spectat ad conscientiam deponere iudicium suum, & subicere alieno.

367 Errat secundò in eo, quòd prætermittit ea verba immediata, in quibus consistit vis, & fundamentum meæ assertionis: videlicet. *Cum motivum probabilius adhuc incertum sit, non cogit intellectum ad sui assensum.* Ex eo enim quòd ratio motiva, & si probabilior, non rapiat intellectum ad sui assensum, potest deponere physicè, & licitè suum iudicium.

368 Errat tertio in eo, quòd dicit, addidisse me rationem adhuc peiorem, *quòd scilicet voluntas possit imperare assensum ad partem minus probabilem.* Ratio enim, quam ego addidi, componitur ex duplici parte: Prima, ex eo, quòd voluntas physicè potest imperare assensum ad partem minus probabilem: Secunda, quia opinio minus probabilis habet pro se rationes probabiles, & viro prudente dignas. Et ex utraque simul propositiones colligo, quòd potest licitè accommodare se opinioni minus probabili. Adversarius autem prætermittit hanc secundam partem rationis, in qua stat vis, & nervus rationationis.

369 Errat quartò, in paritate desumpta à Pilato: cum inter certa, & incerta nulla sit paritas. Nam, ut dixi, qui certus est de objecto, non potest iudicium suum deponere: & aliter contingit in eo, qui incertus est, eo quòd objectum non cogit intellectum ad assensum.

370 Errat similiter quinto, in desumpta paritate ab illo Propheta, qui certus erat omnino de præcepto sibi revelato, ut supra dixi.

CAPUT VIII.

Impostura septima, quòd allegaverim S. Thomam pro opinione minus probabili. Ubi multa calumnia circa hunc articulum refutantur: & vera mens S. Thomæ aperitur: & adversarium in hac questione esse antithomistam ostenditur.

ARTICULUS I.

Proponitur impostura, ejusque falsitas demonstratur.

SUMMARIUM.

An tempore S. Thomæ ventilata fuerit questio, de opinione minus probabili? nu. 371.

Periodus continens imposturam. nu. 372.

An nostra sententia de probabilitate contineat tres partes; & pro quæcunque adduxerim S. Thomam? nu. 373. & seq.

371 **N**E in cogitationem quidem mihi venerat citare D. Thomam pro sententia asserente, licitum esse deducere ad praxim opinionem minus probabilem, ut constabit ex dicendis. Quia tempore S. Thomæ questio hæc non dum in scholas invecata erat. Et nihilominus Jacobus à S. Dom. imponit mihi id, quòd neque in mentem venerat.

372 Nam lib. 1. cap. 11. nu. 4. sic ait. [Ut autem Angelicum Doctorem ex omni parte eripiamus ex Cardenæ manibus, asserentis, licitum esse sequi opinionem, etiam minus probabilem legi contrariam; idque autore Angelico Doctore: notandum est, &c.] Et ibidem n. 10. ait. [Totus Cardenæ scopus in hoc consistit, ut scilicet ostendere possit, D. Thomam aliquando docuisse opiniones minus probabiles libertati faventes, etiam legi contrarias, ut sic remissa probabilitate

ris fideiorem habere possit Angelicum Doctorem.] Sed hac impostura non contentus, solita sua amarulentia verborum affirmat, me corrupisse mentem S. Thomæ, verbis infra art. 10. referendis.

373 Ut verò constet, illam imposturam esse planè falsam, notandum est, nostram sententiam habere tres partes. Prima est, in probabilibus nullo modo teneri nos sequi partem strictiorem pro lege incerta contra libertatem, sed posse uti opinione probabili favorabili, etiam in concursu oppositæ opinionis probabilis. Secunda pars nostræ sententiæ est, in æquè probabilibus posse nos eligere quamlibet. Tertia pars nostræ sententiæ est, posse nos sequi partem minus probabilem, dummodo verè sit practicè probabilis; etiam in concursu probabilioris. Igitur in ea disp. 15. cap. 6. art. 4. nu. 470. allegavi S. Thomam pro prima parte asseritionis, non pro secunda, aut tertia. Sic enim ibi scriptum reliquit. [Cognita, & perspecta mente S. Thomæ in præcitatis textibus, relinquatur aperta probatio ex ipsius autoritate, qua constat, inter opiniones probabiles pro lege, & pro libertate, non adstringi nos ad sequendam opinionem pro lege, sed licitum esse, conscientiam dirigere ex opinione practicè probabili stante pro libertate.] Et ibi immediate processu ad asserendas plures opiniones S. Thomæ stantes pro libertate, illas quidem duntaxat probabiles.

374 Ubi ergo invenit adversarius istam meam allegationem S. Thomæ pro opinione minus probabili eligenda? In meis quidem Scriptis non inveniet: ergo ex sua penu deprompsit; nec illi fuit satis amarulentia verborum ad profigendam meam sententiam, meamque S. Thomæ legitimam explicationem; ideoque adjecit falsam imposturam citationis D. Thomæ, ut mihi pararet invidiam apud S. Thomæ assecclas, quasi ego docuissem opiniones probabiles S. Thomæ esse minus probabiles oppositis.

375 Deinde constat, authores omnes, nedum S. Thomam, in materiis probabilibus semper docere suam sententiam tamquam probabiliorē; & in hoc præcipuè dissident ab authoribus oppositæ partis, ut unusquisque velit suam opinionem esse probabiliorē adversa. Ergo manifestum est, S. Thomam docuisse sententias suas tamquam probabiliores. Cum ergo ad probandum patrocinium S. Thomæ pro mea sententia, nihil aliud egerim, quam referre plures opiniones S. Thomæ, illas quidem probabiles, stantes pro libertate; quo modo ergo somnare potui, S. Thomam eas docuisse advertenter, ut minus probabiles? Si enim id facerem, esset flagitiosissimum.

376 Præterea postquam retuli eas opiniones S. Thomæ num. 481. sic scriptum reperies. [Patet ergo clarissimè ex dictis, S. Thomam sæpè in conflictu opinionum merè probabilium docuisse eam, quæ stat pro libertate. Fateor tamen S. Thomam non docuisse, ut dicitur, in actu signato hanc doctrinam; quia non tractavit de ea materia, quæ spectat ad electionem opinionis probabilis, magis, vel minus tutæ.] Vide ergo quo modo per summam injuriam attribuit mihi Jacobus citationem S. Thomæ pro opinione minus probabili eligenda.

377 Quod autem supperaddit de corruptione textuum S. Thomæ à me facta, constabit ex articulis sequentibus, ubi videbimus, quid respondeat ad opiniones probabiles S. Thomæ stantes pro libertate.

ARTICULUS II.

Quid respondeat Jacobus ad primam probationem, ex Sancto Thomæ desumptam?

SUMMARIUM.

An S. Thomas in multis doceat opiniones stantes pro libertate? Ubi an doceat, legem humanam non posse præcipere actus internos? nu. 378.

Responsio adversarii? nu. 379.

Aliqua notanda in ea responsione? nu. 380.

An sit calumnia, dixisse me, posse eligi opinionem legi Dei contrariam? nu. 381.

Vel dixisse me, eligi posse opinionem faventem lucro, & voluptati? n. 382.

An sit calumnia, quòd dicit adversarius, me legibus insidiari? n. 383.

An fingat consequentiam à mea doctrina alienam? n. 384.

An intacta relinquatur vis mei argumenti? n. 385.

An ex doctrina adversarii inferatur, reiiciendam esse hanc opinionem S. Thomæ? nu. 386.

Confirmatio à contradictorio consequenti? nu. 387.

An ex doctrina adversarii inferatur, opinionem S. Thomæ asserere periculum peccandi? nu. 388. & seq.

An in ea opinione S. Thomæ sit certitudo de honestate operationis? Et quid inde inferatur pro opinione probabili? n. 393. & seq.

An omnino argumenta partis adversa militent contra opiniones S. Thomæ? nu. 395. & se.

Alia calumnia circa eundem textum S. Thomæ? n. 389. & seq.

378 **N**ihil evidentius dici potest, quàm quòd S. Thomas in materiis probabilibus, & in concursu diversarum opinionum doceat nos sæpissimè eam partem, quæ stat pro libertate contra legem. Hoc fusè demonstravi in mea Crisi disp. 15. cap. 6. art. 4. ubi nu. 473. hanc primam probationem proposui his verbis, quæ nunc reproduco. [Primo in 1.2. qu. 91. art. 4. corp. docet, legem hu-

maniam non posse præcipere actus internos, atque adeo (quod per evidentem consequentiam inferitur) si quando superiores præcipiant de facto actus merè internos, nos non obstringi ad obediendum. Et hanc consequentiam expressit S. Thomas 2.2. qu. 104. art. 5. corpore illis verbis: *Et ideo in his, quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, sed solum Deo.* Quæ opinio non stat pro lege humana, sed pro libertate. Et illa quidem non excedit fines probabilitatis,] &c.

379 Ad hæc respondet adversarius his verbis. [Ad prius igitur D. Thomæ testimonium ex 1.2. qu. 91. art. 4. à Cardena objectum, respondeo, ipsum non potuisse melius suam inopiam demonstrare, quam hac objectione: loco enim citato probat S. Doctor pluribus argumentorum speciebus, humanas leges non præcipere actus merè internos soli Deo notos; sed tantum externos, & internos externis conjunctos, & ideo præter leges humanas, necessariam esse legem Divinam superiorem, hujusmodi actus merè internos præcipientem, aut prohibentem. Quod est diligenter annotandum. Hic obtestor non solum lectoris, sed & ipsius Cardenæ conscientiam, an possit quidpiam excogitari magis è diametro oppositum præcipuo Cardenæ intento, quam præfata D. Thomæ doctrina, qua sic necessitatem legum ostendit, quibus tanto studio Cardenas insidiatur, ut creatam libertatem adversus eas tueatur. Suam ergo exinde inferat Cardenas conclusionem, ut omnibus risum moveat: ergo, inquit, *licitum est sequi opinionem minus probabilem, etiam legi Dei contrariam, libertati, lucro, & voluptati faventem.* Ut jam non D. Thomam habeat præfata propositionis authorem, vel patronum, ut patet ex dictis, sed censorem, aut adversarium, cum universo omnium Sanctorum choro.]

380 In quibus verbis aliqua notanda veniunt. Primum, in illis repeti falsam imposturam, quod ego citaverim S. Thomam pro opinione minus probabili eligenda: constat enim ex toto contextu, me solum intendisse probare, quod S. Thomas in concursu opinionum probabilium doceat sapè opiniones, quæ sunt pro libertate contra legem.

381 Secundum. Eam conclusionem, qualem exprimit adversarius, non esse meam; sed ex ejus cerebro depromptam. Quod si talis propositio in mea Crisi reperta fuerit, jubeo lectorem, omnia mea scripta toto effuso atramento delere. Primum, quia nunquam dixi absolute sequendam esse opinionem legi Dei contrariam; nam hæc verba sonant, esse contrariam legi Dei certæ, & indubitata: & sic implicat contradictionem, quod detur opinio probabilis contraria legi Dei. Quia quidquid est contrarium legi certæ, & indubitata, est certum, & evidenter falsum, & consequenter implicat esse probabile.

382 Secundum, quia nunquam dixi, eligendam esse opinionem faventem lucro, & voluptati. Tum quia hæc verba adinventata sunt ab adversariis ad conciliandam invidiam nostræ sententiæ. Dum quia ea opinio, quæ favet libertati, non respicit lucrum, aut voluptatem, sed dumtaxat veritatem hujus propositionis: *hec opinio nititur fundamento gravi, & prudenti.*

383 Tertium, per summam injuriam, & calumniam dicere adversarium, me legibus insidiari, sive doctrinam de opinione probabili eligenda insidiari legibus. Nam vel constat, leges esse certas, vel esse incertas? si certæ sunt, implicat contradictionem, quod opinio probabilis militet, aut insidietur contra illas. Si autem constet esse incertas, quod genus insidiarum fingi potest contra rem incertam, Præcipue cum totus ille apparatus insidiarum eo dirigatur, ut leges incertæ habeantur pro incertis, & reputentur tales, quales sunt.

384 Quartum. Notanda sunt ea verba, *ut omnibus risum moveat*; ad quem risum extorquendum, fingit conclusionem, qualem neque in ea disputatione, neque in toto opere ego scripsi, & multo minus intuli ex ea opinione S. Thomæ. Ut jam non risum moveat Jacobo, sed ruborem, quod cachinnos effuderit pro lacrymis, quibus deslere debuit inadvertentiam suam. Enim vero summo studio conatus sum in eo opere exhibere me summè formalem; & ideo desidero lectores formales, qui formalibus terminis alligati, nihil addant, aut detrahant: ex mutatione enim unius termini tota moles evertitur sicut fornix ex ablatione unius lapidis.

385 Jam vero clarissime ostendo, adversarium intactam reliquisse vim argumentationis meæ. Quod sic demonstro primo. Licet S. Thomas probaverit, leges humanas non præcipere actus internos; idque fecerit in eum finem, ut doceret, necessariam esse legem Divinam superiorem, actus internos præcipientem, aut prohibentem; iterum interrogo, quam partem sequatur S. Thomas? Numquid eam, quæ obligat hominem ad obediendum homini, aut potius eam, quæ liberat hominem ab ea obligatione obediendi homini quoad actus internos? Quod doceat hanc secundam partem, negari non potest: ergo negari non potest, quod in concursu opinionum probabilium doceat hic S. Thomas partem favorabilem, quæ stat pro libertate; sive sit in ordine ad eum finem, sive ad alium.

386 Demonstro secundum. Nam Jacobus solum admittit, posse reduci ad praxim eas opiniones, quas vocat quietas, videlicet quæ non versantur in concursu oppositarum, & contra quas nulla militat ratio probabilis. Infero: ergo hæc opinio S. Thomæ non est admittenda. Probo consequentiam. Nam hæc opinio S. Thomæ habet contra se multas rationes probabiles, quas proposui in mea Crisi. disp. 15. cap. 7. ergo hæc opinio non est ex eis, quas vocat quietas, atque

adeo juxta ejus placitum, non admittenda: Hoc est magnum absurdum: ergo & antecedens, unde inferitur. Patet ergo, S. Doctorem docuisse in concursu opinionum probabilium eam, quæ favet libertati, & illam esse regulam securam conscientia, & ab omnibus tutò admittendam.

387 Confirmatur. Benè valet ab opposito contradictorio consequentis ad oppositum contradictorium antecedentis: sed in argumento proximè facto, Antecedens est, quod *sola opinio quieta potest tuto reduci ad praxim*; & consequens est, *ergo hæc opinio S. Thomæ, quæ quieta non est* (habet enim contra se rationes probabiles) *non potest reduci ad praxim*: ergo hæc est evidens consequentia: *Hæc opinio S. Thomæ potest tuto reduci ad praxim, licet non sit ex quietis; ergo non sola opinio quieta potest tuto reduci ad praxim.*

388 Demonstro tertio. Illa opinio, juxta adversarios, non potest tuto reduci ad praxim, in qua est periculum peccati, saltem materialis: sed in hac opinione S. Thomæ est periculum peccati, saltem materialis: ergo ea non potest tuto reduci ad praxim. Quam consequentiam non elicio tamquam veram, sed tamquam ad hominem argumentaturus. Et illa est inevitabilis, quia syllogismus est in prima figura, in modo, quem dialectici vocant *Ferio*. Major verò est adversariorum.

389 Minor ostenditur. Illa opinio habet periculum peccati materialis, de qua potest dubitari, quod à parte rei sit aliter, ac opinio affirmat; & si ita aliter esset, incideret in peccatum, qui eam ad praxim deduceret: ideo enim de opinione docente, quod Pictor pingere potest in diebus festis, dicitur, quod habeat periculum peccati saltem materialis; quia potest esse, quod ea opinio à parte rei sit falsa; & si ita falsa sit, Pictor, saltem materialiter, violat legem, & incidit in peccatum.

390 Atqui eodem modo se habet hæc opinio S. Thomæ, quæ affirmat nos non teneri obedire homini quoad actus internos. Nam cum sit opinio, quæ habet contra se rationes probabiles; possibile est, quod à parte rei sit falsa; id enim habet propter formidinem, quæ congenita est opinioni. Demus ergo, quod esset falsa, in quo casu si Prælatus præciperet mihi orationem mentalem; & ego non obedirem, inciderem in peccatum inobedientiæ. Ergo hæc opinio S. Thomæ habet periculum peccati, saltem materialis: idque non obstante, quod eam opinionem dirigat S. Thomas in eum finem, ut ostendat, esse necessariam legem Divinam superiorem ad actus internos conformandos.

391 Confirmatur. Quod hanc opinionem dirigat S. Thomas ad ostendendam necessitatem ejus legis Divinæ; non tollit, quo minus hæc opinio afferat id periculum peccati materialis nuper expositum: ergo non tollit, quo minus sit ex iis, quæ non possunt tutò reduci ad praxim, juxta adversarios.

392 Arguendo autem ab opposito contradictorio consequentis ad oppositum contradictorium antecedentis; sic evidenter concludo. Hæc opinio S. Thomæ, quamvis afferat periculum peccati materialis, posse tutissime reduci ad praxim. ergo opinio, quæ affert periculum peccati materialis potest tutissime reduci ad praxim. Modò enim abstraho à secunda parte quæstionis, an probabilior, vel minus probabilis eligenda sit.

393 Demonstro quarto. Nam, juxta adversarios, ad rectitudinem conscientia, requiritur certitudo de honestate operationis; quæ certitudo, juxta ipsos, non potest inveniri in opinione probabili, maxime si habeat contra se aliquas rationes probabiles; vel ergo hæc opinio S. Thomæ habet certitudinem requisitam ad securitatem conscientia; vel non habet? Si hoc secundum dicas; injuriam infers doctrinæ S. Thomæ: inferitur enim, non esse tutum in conscientia eum, qui deducit ad praxim eam opinionem S. Thomæ. Si vero dicas, in usu hujus opinionis S. Thomæ esse sufficientem certitudinem ad rectitudinem conscientia, infero: ergo in usu opinionis probabilis, quæ habet contra se rationes probabiles, potest dari certitudo; atque adeo falsum est principium, quod assumunt adversarii, quod certitudo non potest reperiri in usu opinionis probabilis.

394 Arguendo autem ab opposito contradictorio, sic concludo. Qui sequitur hanc opinionem S. Thomæ, non obediendo homini quoad actus internos, certum est, quod non peccat: & tamen hæc opinio S. Thomæ est dumtaxat probabilis, habens contra se rationes probabiles: ergo qui sequitur opinionem probabilem contra se habentem rationes probabiles, potest esse certus, quod non peccat.

395 Et quidem si adversarii velint attendere, & penetrare vim quatuor harum demonstrationum, invenient instrumenta, quibus evidenter convincantur, ita ut perpetuam silentii legem in hac materia sibi imponant; abstrahendo modo, ut dixi, ab eo, quod magis, vel minus probabilis eligenda sit; & solum insistendo in eo, quod in concursu opinionum probabilium possimus eligere ad praxim, non strictiorem, quæ stat pro lege incerta; sed quod possimus eligere benigniorem pro libertate, saltem si probabilior sit.

396 Enim verò nullum est argumentum ex iis, quæ adversarii afferunt contra nostram sententiam, quod non militet etiam contra hanc opinionem S. Thomæ. Quia quod hæc opinio referatur tamquam ad finem, ad necessitatem legis Divinæ, ad conformandos actus internos, non tollit, quod S. Thomas doceat opinionem statim pro libertate, nec facit, quod opinio sit quieta, sive non habens contra se rationes probabiles; neque tollit, quod habeat periculum pecca-

peccati materialis; neque addit aliquam certitudinem, quam non habeant aliæ opiniones probabiles.

397 Possem quidem argumenta protrahere discurrendo per omnes locos, à quibus argumenta sumunt adversarii contra nostram doctrinam, demonstrando, eos locos eandem vim habere, contra hanc & alias D. Thomæ opiniones stantes pro libertate. Sed pro re presenti sufficiunt ex quatuor demonstrationes,

398 Huic calumniæ aliam addit Jacob. a S. Dom. circa eundem textum S. Thomæ ex 2.2. Pro quo sciendum est, in mea Crisi 1. part. disp. 15. cap. 6. art. 4. n. 473. allegasse me textum S. Thomæ ex 2.2. q. 104. art. 5. Typographus autem pro art. 5. posuit tertium. Et ex hoc tam levi errato magnam mihi damnationem Jacobus statuit. Sed Deo providente factum est, ut in eodem loco Typographus in textu Jacobi erraverit numerum, & pro tertio, quem meus Typographus posuit, Typographus ejus posuerit secundum.

399 Audienda sunt verba adversarii. In eo lib. 1. cap. 11. num. 10. [Suamque nititur confirmare opinionem ex 2.2. q. 104. art. 2. in quo inquit S. Doctor, *Utrum obedientia sit summa virtutum?* Quo ex articulo ille inducit D. Thomam sic loquentem: *Et ideo in his, quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, non tenetur homo homini obedire, sed solum Deo.* Quo in articulo nequidem syllaba legitur horum verborum. Potuisset Cardenas citare articulum 5. ejusdem quæstionis, Ubi quidpiam tale dixit D. Thomas: sed id cautè dissimulavit Cardenas, qui istud integrè nequivit referre, quin malam suam fidem omnibus faceret manifestam, ut legenti patebit.] Hucusque adversarius: in quibus plura veniunt notanda.

400 Primum, quod ex mendosa propositione numeri tertii pro quinto, arguat in me *malam fidem omnibus manifestam*. Sed quo modo probat malam fidem? iis verbis, *ut legenti patebit*. Vide ad quam immane absurdum trahat adversarius animus; qui in tam levi errore Typographi vult invenire offendiculum. Et quando ego ipse erravisse in suppositione tertii pro quinto; quid ad rem?

401 Secundum, quod antea notavi, ipsum etiam adversarium in typis suis etiam passum esse errorem numeri; posuit enim secundum pro tertio; ut sic, Deo providente, agnosceretur mala fides ejus, qui damnare voluit malæ fidei eum, qui talis damnationis non erat dignus.

402 Tertium, ut clariùs manifestaret, fuisse mendosam meam positionem unius numeri pro alio, posuit titulum articuli tertii, quem ego non posueram. In quo, Deo providente, dum me arguit de uno errore numeri; ipse duos errores commisit. Nam præter quam quod posuit articulum secundum pro tertio, etiam in titulo erravit, in quo non dicitur *Summa virtutum*, sed *maxima virtutum*. Sed hæc quid intersunt? penitus nihil, nisi argumentari ad hominem.

403 Quartum, non est indignum notatione, quod noluerit fateri, textum S. Thomæ à me citatum esse verba formalia S. Thomæ; & ideo dixit, in eo articulo quinto, *quidpiam tale dictum esse à S. Thomæ*. Quid est *quidpiam tale*? æquivaleret his terminis, *aliquid simile*. Cum ergo textus S. Thomæ relatus à me non contineat nisi verba formalia S. Thomæ; quam ob causam dicitur esse aliquid simile?

404 Quintum, id, quod addit adversarius, admirationem excitat. Subjungit enim, *sed id cautè dissimulavit Cardenas*. Ergo ne in commutatione numeri tertii pro quinto potuit Author dolo gemino obarmari, cautela, & dissimulatione? Certè quam facilè est, plurima dicere, quæ probanda non sunt; tam execrabili ter fastidiunt viri docti, quæ sine probatione dicuntur.

405 Sextum. Sed quare cautè dissimulavit Cardenas numerum quintum? Respondet adversarius: *qui istud integrè nequivit referre, quin malam suam fidem, &c.* Sed nunquid opera S. Thomæ latent in Vaticano, ita ut Author Hispanus non posset illò se conferre, ut textu integrè referret? Deinde in eo textu, quid deest integritatis, si continet omnia verba formalia S. Thomæ, quæ sunt ad rem Authoris?

ARTICULUS III.

Quid respondeat, & quàm inutiliter adversarius ad secundam probationem ex S. Thomæ.

SUMMARIUM.

Secunda probatio desumitur ex ea questione, An comestio Electuarii violet jejunium? num. 406.

An erret adversarius in notatione libri citati? nu. 408.

An non respondeat aliquid præter invectivam? nu. 409. & seq.

An argumenta adversariorum militent contra opiniones S. Thomæ? num. 411.

406 **I**N eodem articulo 4. nu. 474. probavi, S. Thomam uti opinionem probabili favente libertati contra legem, in hunc modum. [Secundò in ea questione, *An comestio electuarii violet jejunium?* S. Thomas sequutus est partem laxiorem, quæ stat pro libertate. Nam 2.2. q. 147. art. 6. ad 3. ita ait: *Electuaria etiam si aliquo modo nutriant, non tamen principaliter assumuntur ad nutrimentum, sed ad digestionem ciborum: unde non solvunt jejunium, sicut nec aliarum medicinarum assumptio; nisi fortè aliquis in fraudem electuarii in magna*

quantitate assumat per modum cibi. Et similia verba habet in 4. dist. 15. q. 3. art. 4. Et sequitur D. Thomas opinionem pro libertate contra opinionem pro lege. Dicere autem, quod hæc opinio est plusquam probabilis, & transit ad aliquem gradum certitudinis, absurdum esset. Existimo, eo quidem tempore fuisse probabilem, quia non ita clarè constabat de intentione legislatoris Ecclesiastici de iis, quæ præcipuè eduntur propter digestionem ciborum. Jam vero ea opinio non est probabilis, nisi electuaria sint veræ medicinæ, & ad sanitatem assumantur; quia jam clariùs innotuit intentio præcipientis. Nec te moveat, quod Baron in lib. contra Amadæum Guimenium pag. 121. negat, hanc esse sententiam D. Thomæ, dicens: *Notam uterque (Amadæus, & Diana) injuriæ sedissimam lacrymis eluendam*, scilicet Divo Thomæ. Nam Baron vult, nos in meridie caligare, dum ea, quæ legimus in editione Romana operum D. Thomæ suadere conatur esse aliter, ac sunt. Vide Amadæum Guimenium in libello supplici cap. 2. §. 5. Hæc est secunda probatio ex S. Thomæ, quam ibidem scripsi n. 474. & 475. & modo superaddo Baronium in 1. part. Theologiæ moralis disp. 1. sect. 2. art. 3. §. 3. pag. 129. non negare, sed explicare sensum ejus propositionis, explicatione non contemnenda.

407 Videamus modò, quid respondeat adversarius ad hoc argumentum. Eo cap. 11. num. 11. sic respondet. [Quod autem ait Cardenas ibidem de electuariis tempore jejunii, ex D. Thomæ (perperam rursum exposito) sumi aliquando solitis; ad quod probandum pag. 231. n. 476. (corrigere 475.) remittit lectorem ad Amadæum Guimenium, falsò hoc nomine larvatum: certè deberet Cardenas erubescere, famosum hunc libellum, Ecclesiæ fulminibus percussum, adhuc legendum proponere Christianis,] &c. & post hanc accusationem nihil aliud respondet, sed ad aliud transit.

408 Et ut ab hoc ultimo initium sumam, non novit adversarius id ipsum quod accusat. Non enim citavi librum, quem ipse putat, sed alium diversum. Sciat ergo adversarius, sub nomine Amadæi Guimenii (sive larvato, sive non larvato, quid prodest ad responsionem argumenti?) duos libros esse editos in lucem. Primus, quem ipse putat, sic inscribitur: *Adversus quorundam expositulaciones contra nonnullas Jesuitarum opiniones morales opusculum*. Secundus, quem non videtur legisse adversarius, inscribitur *Libellum supplex*. Istum ego citavi, non primum. Accusavit ergo adversarius, quod non novit.

409 Sed quod propius accedit ad rem nostram; consideret lector, quid respondeat Jacobus huic argumento. Non negat, eam esse opinionem S. Thomæ, quia verba S. Doctoris luce meridiana clariora sunt. Subjungit, verba S. Thomæ perperam à me exposita; sed non probat. Et ea, quæ non probantur, à doctis negliguntur.

410 Quid ergo respondet? Penitus nihil, nisi invectivam, quod citaverim librum, quem non citavi. Qui ergo ad argumentum non respondet, convincitur manifestè, quod S. Thomas in concursu opinionum probabilium doceat quandoque opiniones probabiles pro libertate contra legem; quidquid sit an probabiles, an minùs probabiles, de quo, ut dixi, modò non est quæstio, quæ postea erit decidenda.

411 Videant ergo adversarii, in quod se barathrum coniciant, dum impugnant opiniones probabiles, quæ in concursu aliarum oppositarum stant pro libertate contra legem incertam; cum omnia argumenta ab eis allata adverso Marte pugnent contra hanc, & cæteras opiniones S. Thomæ stantes pro libertate contra legem: quæ tamen in praxi securissimæ sunt modo dicto; abstrahendo modò à majori, vel minori probabilitate.

ARTICULUS IV.

Quid respondeat adversarius, & quàm contra se ipsum, ad quartam probationem S. Thomæ.

SUMMARIUM.

Argumentum desumptum ex S. Thomæ ab ea questione; An Filius senectutis obedire Patri quoad matrimonium contrahendum? n. 412.

An responsio adversarii stet pro mea sententia? n. 414. & seq.

An recurrat adversarius ad opinionem minùs probabilem, de qua non est sermo in presenti? 417. & seq.

An probet S. Thomas suam opinionem ex eo, quod Patre matrimonium imperante possit filius religionem ingredi? n. 319. & seq.

An S. Thomas non loquatur ibi de coactione per vim, sed de coactione pecepti? nu. 422.

An opinio probabilis legibus jugum excutere molitur? Et an ea assertio sit injuriosa opinionibus S. Thomæ? nu. 424.

Quas alias injurias irroget assertio adversa? n. 426. & seq.

412 **T**ertiam probationem, quam desumpsi ex S. Thomæ transmittit Jacobus in alium locum: ideo post secundam adjungit quartam. Igitur eam quartam probationem ibid. num. 479. sic proposui. [Quarto S. Thomas in 4. dist. 29. qu. unic. art. 4. corp. ait; filium non teneri obedire parenti, quoad matrimonium contrahendum, nisi quantum ipsa justa causa ad id coegerit. Quæ quidem est pars quæstionis benignior stans pro libertate, & illa procedit in materia probabili.

abili, Nam oppositam sententiam tenent Navarrus, Emmanuel Rodriguez, Ludovicus Lopez, & Capua relati à P. Thoma Sanchez lib. 4. de Matrim. disp. 23. nu. 2. quibus suffragatur cap. 1. de sponsal. impub. Hæ autem decretales promulgatæ fuerunt à Gregorio IX. antequam S. Thomas cepisset scribere.] Hucusque propositio ejus argumenti.

413 Ad quod sic respondet adversarius. [Quartò. Cardenas pag. 232. laudat D. Thomam in 4. sent. disp. 29. qu. unic. art. 4. docentem. *Filius non teneri obedire Parentibus, quoad matrimonium, nisi quantum ipsa causa ad id coegerit.* Quæ opinio (inquit Cardenas) est pars quæstionis benignior stans pro libertate.] sic proponit meum argumentum, & omisit ea verba immediata: *Et illa (opinio) procedit in materia probabili.*

414 Et subjungit immediatè. [Respondeo, justè S. Doctorem noluisse, juxta jura omnia, & ipsum *Trid. sess. 24. de Reform. Matrim. c. 8* filios cogi à parentibus ad matrimonium contrahendum, cum sit servitus perpetua: sed tantummodo induci ex causa rationabili. At quid melius, aut justius dicere potuit S. Doctor?]]

415 Siste gradum, lector, & considera hostem semetipsum proprio gladio perimentem. Vel, quod idem est, considera hunc syllogismum. Nihil melius, aut justius potuit dici à S. Doctore, quam, quod Filius non teneatur obedire parenti quoad matrimonium contrahendum; eo quod filius cogi non possit à parente ad id genus perpetuæ servitutis, sed hæc est opinio stans pro libertate filii contra legem, & procedens in materia probabili contra opinionem probabilem oppositam: ergo datur opinio stans pro libertate contra legem, & procedens contra opinionem probabilem oppositam; qua nihil melius, aut justius dici possit.

416 Quæ ex his tribus propositionibus non est evidens? Consequentia est inevitabilis. Major est adversarii. Minorem non negat, neque negare potest. Et quia cum adversario ago parum formali, iterum repeto, modo abstrahi à majori, & à minori probabilitate. Quod si in hac repetitione inspiens sum, vos me coegistis. Quando enim ago solum de opinione probabili stante pro libertate; recurris ad minus probabilem, quæ non his, sed aliis argumentis stabilitur; & attribuis consequentias ridiculas, quæ tales sunt, quia omnia permiscens non servas meam terminorum formalitatem.

417 Sed ne putet lector, me frustra hæc advertisse, videat, quo modo in hoc argumento recurrit ad minus probabilem, de qua in probationibus ex S. Thoma desumptis non est sermo. Post verba relata subjungit immediatè adversarius hæc verba, quæ referam, si notaveris in typis hujus codicis, quo utor, esse duas lituras, qua punctulis notabo; & quæ sensum reddunt aliquantò mutilum. Sic inquit: [sed si, juxta morem suum non dissimulasset Cardenas Sancti Doctoris argumentum, sed... semper infensus D. Thomæ opinioni minus probabili... contra; verius mentem D. Thomæ nobis exposuisset. Ex hoc enim satis liquet, quid S. Doctor intenderet, nempe tam à matrimonio, quam à Religione coactionem (qua nemo fit bonus) remove: & præsertim suadere, ut numquam Spiritui Sancto viam ocludamus, qui nos ore Apostoli adhortatur, ut meliora charismata æmulemur. Ideò ait, & meritò, *Patre matrimonium imperante, filium posse sine peccato Religionem intrare*: quia magis obediendum est Deo, quam hominibus. At quid magis oppositum probabilitati, quæ prætextu libertatis, emolumenti, aut voluptatis, omnibus legibus jugum excutere molitur, quibus perpetuò illudit, aut prætextu abrogatione, aut insufficienti promulgatione, & notitia, quam semper vult esse majorem ipsa luce meridiana, ad inducendam justam obediendi obligationem.] Hucusque adversarius.

Quotupliciter erret hæc periodus?

418 Errat primo in eo, quod à prima parte quæstionis, pro qua solum allegamus Doctorem Angelicum, migrat ad secundam de opinione minus probabili, pro qua illum non citamus; ut sapius dixi, & iterasse coactus sum.

419 Errat secundò in eo, quod dicat, me dissimulasse argumentum S. Doctoris, nempe ideò posse filium non obedire parenti, quoad matrimonium, quia, *patre matrimonium imperante, potest filius sine peccato Religionem intrare*. Pro quo notandum est, neque in corpore articuli, neque in responsione ad argumenta, id dixisse S. Thomam; sed in *sed contra*. Quæ autem S. Thomas ponit in *sed contra*, non ponit tamquam argumentum proprium; sed ut ponat utrimque rationes dubitandi.

420 Præterea hoc argumento non usus est in corpore articuli, quia non adæquat interrogationem quæstionis in articulo propositæ. In *sed contra* sic ait: *Sed contra est: quia, patre matrimonium imperante, potest filius sine peccato Religionem intrare*: ergo non tenetur filius in hoc ex obedire. Sed hoc non adæquat interrogationem: quia ad hoc restat satisfacere ei quæstioni; [Quid si filius velit ducere unam uxorem sibi magis conformem; & pater velit, quod ducat alteram inferioribus dotibus præditam; numquid filius tenetur obedire Patri?] Cui quæstioni non satisfaceret S. Thomas per hoc, quod, *Patre matrimonium imperante, potest filius Religionem intrare*. Satisfacit autem S. Thomas per id argumentum, quod ibi propo-

nit, nempe quod pater non potest obligare ad statum, in quo est quædam perpetua servitus. Vide ergo, an tendat insidias adversarius, dum dicit, *Si, juxta morem suum, non dissimulasset Cardenas S. Doctoris argumentum.*

421 Errat tertio. Nam esto, sit id præcipuum S. Doctoris argumentum, quod desumitur ab eo, quod pater non potest cogere filium ad matrimonium, ut liber maneat ad suscipiendam Religionem. Errat, inquam, in eo, quod putat, sic solvi meam argumentationem. Cujus difficultas ea responsione non minuitur. Quam sic instauro. Quamvis S. Thomas respondeat quæstioni principaliter propter eam rationem, adhuc S. Thomas docet opinionem stantem pro libertate filii, & est opinio, quæ habet contra se opinionem probabilem stantem pro lege obediendi parentibus; ut constat ex Doctoribus à me supra citatis pro opposita; sed quælibet opinio S. Thomæ est securissima in praxi: ergo potest dari opinio securissima in praxi, quæ stet pro libertate, & concurrat cum opposita opinione probabili stante pro lege. Et inquiri; quæ ex tribus propositionibus hujus syllogismi non est luce meridiana evidenter? Nec recurras ad opinionem minus probabilem; nam incidet in primum erratum.

422 Errat quartò, dum dicit, S. Thomam voluisse remove coactionem, *qua nemo fit bonus*. Nam S. Doctor non loquitur de coactione per vim, aut metum, sed de coactione præcepti, quæ nihil aliud est, quam obligatio conscientie. Hac autem coactione, seu obligatione perperam dicitur, quod *nemo fit bonus*. Quod autem S. Thomas de hac solum loquatur, patet ex ipso titulo articuli, qui est hujus tenoris. *Utrum aliquis præcepto Patris possit compelli ad matrimonium?* Et in corpore sic respondet quæstioni. *Respondeo, dicendum, quod cum matrimonio sit quædam quasi servitus perpetua, Pater non potest cogere filium ad matrimonium per præceptum, cum sit libera conditionis.* Vides quàm clarè S. Thomas loquatur non de coactione per vim, aut metum, sed de coactione obligationis præcepti.

423 Errat quintò, dum dicit, *quid magis oppositum probabilitatis; quasi sententia D. Thomæ sit opposita doctrinæ de vera probabilitate*. Cum constet ex dictis in hoc capite, S. Thomam sequi probabilitatem opinionum stantium pro libertate in concursu opinionum oppositarum.

424 Errat sextò, dum dicit, quod probabilitas prætextu libertatis, emolumenti, aut voluptatis omnibus legibus jugum excutere molitur. Est enim probabilitas vera, & probabilitas fictitia, quæ non est nisi improbabilitas. Si hæc molitur jugum excutere legibus; vera doctrina de probabilitate distinguit inter probabilia, & improbabilia, & inter leges certas, & incertas, & leges certas promovet; & nullas dicit incertas, nisi ex magno fundamento rationis. Quod si omnis probabilitas stans pro libertate in concursu opinionum stantium pro lege, molitur jugum excutere legibus; opiniones probabiles S. Thomæ eadem injuria afficiendæ erunt. Hoc est absurdum: ergo & antecedens, unde infertur. Nam vel opinio S. Thomæ excutit jugum legi obedientie filiorum; vel non excutit? Si primum dicas; injuria afficis doctrinam S. Thomæ. Si non excutit; ergo datur opinio probabilis, stans pro libertate, in concursu oppositæ opinionis probabilis, quæ non excutiat jugum legi.

425 Dices, doctrinam de opinione minus probabili eligenda, excutere jugum legibus. Contra est: ergo jam admittis, quod si non sit minus probabilis, opinio stans pro libertate in concursu oppositæ probabilis potest admitti tamquam regula sacre conscientie; quod antea negabas contra S. Thomam.

426 Errat septimò, in illis verbis, *omnibus legibus, &c.* dum attribuit heresim nostræ sententiæ, & authoribus illius. Est enim doctrina hæretica, quæ omnibus legibus jugum excutit; id est, quæ docet nulli legi obediendum.

427 Errat octavò, dum dicit: *Quibus perpetuò illudit, aut prætextu abrogatione, &c.* Non illudit legibus, qui ex magno fundamento asserit, legem esse abrogatam; Sic P. Thomas Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 10. n. 12. ait contra alios aliter opinantes, legem de impedimento impediende catechismi abrogatam esse, quod probat solidissimis argumentis, licet non omnino evidentibus.

428 Errat nonò, dum dicit, *Aut in sufficienti promulgatione, & notitia, quam semper vult esse majorem ipsa luce meridiana.* Id enim omnino est falsum. Solum enim petimus certitudinem moralem in præcepto. Quando autem vera doctrina de probabilitate negat hanc certitudinem præcepti, eam negat ex magno fundamento, & solida ratione. Scriptores autem, qui ad hoc levi ratione ducuntur, non ad probabilitatem, sed ad improbabilitatem spectant.

A R T I C U L U S V.

Quid respondeat, & quàm parum satisfaciat quinta probationi ex S. Thoma.

S U M M A R I U M.

Argumentum à S. Thoma, ex ea quæstione, an teneatur Episcopus restituere ea, quæ sibi superflua sunt, & non impendit in usus pios ex iis, quæ sunt suo usui destinata? nu. 429.

An id argumentum trahat opinionem S. Thomæ in exemplum laxitatis? num. 431.

An defectus citationis numeri arguat cautelam? nu. 432.

An affingatur D. Thomæ opinio relata in argumento? nu. 433. & seq.

An ea opinio S. Thomæ doceat partem strictiorem? nu. 435.

An responsio adversa stet pro nostra sententia? nu. 436.

Et an sit injuria opinionibus S. Thomæ? nu. 437.

429 **I**N loco citato meæ Crisis nu. 480. hanc proposui quintam probationem ex S. Thomæ. [Quinto 2.2. q. 185. In ea questione, An teneatur Episcopus restituere ea bona, quæ sibi supersunt, & non impendit in usus pios ex his bonis, quæ sunt suusui destinata? Tenet partem, quæ stat pro libertate. Et tamen questio procedit in materia probabili, cujus affirmativam, & strictiorem partem, quæ stat pro lege, tenent ex probabilissimis argumentis. Navarrus in lib. de reddit. Eccles. Alensis, Ricardus, Henricus Major, Gabriel, Paludanus, Vvaldensis, Petrus Soto, Sarmiento, & Franciscus Turrianus apud P. Lessium lib. 2. de Just. cap. 4. dubit. 6. nu. 41.

430 Ad hoc argumentum respondet Jacob. à S. Dom. in hæc verba. [Quintum laxitatis exemplum, quod Cardenas satagit pag. 232. n. 480. affingere D. Thomæ, id deduxi ex 2.2. q. 185. sed veritus indignationem lectorum, cautè dissimulavit locum, scilicet art. 7. ubi à S. Doctore expressis verbis Cardenas confutatur in eo, quod ipsi imponere conatur circa administrationem bonorum, quæ cedunt in usum Episcopi. Legat, qui voluerit, totum hunc articulum, ut ipse testis sit, & iudex, quid strictius, aut sanctius dici possit contra vagam probabilitatem, & effranem, quam Cardenas tueri conatur, libertatem.] sic respondet.

431 Errat tamen primò, dum dicit, me adducere S. Thomam in exemplum laxitatis, hoc est relaxationis conscientia. Hoc enim termino frequenter utitur ad asserendū, nostram sententiam relaxare conscientias. Sed comburi me pariat, si inventus fuero, traxisse me in exemplum relaxationis conscientia doctrinam S. Thomæ. Miserum est agere cum scriptoribus parum formalibus, qui pro libito mutant terminos. Errat enormiter adversarius, existimans doctrinam de opinione stante pro libertate in concursu opposita opinionis probabilis, relaxare conscientias; ut ostendam cap. seq. Et hac enormitate ductus, quam ego voco opinionem pro libertate, ipse vocat laxitatem, & relaxationem conscientia. Sed per hoc non excusatur. Nam quando mea argumenta refert, non suis, sed meis terminis uti debet.

432 Errat secundo, dum dicit, me cautè dissimulasse locum nempe art. 7. veritum indignationem lectorum. Et sanè in hoc clarè cernitur animus amarulentus hujus scriptoris, defectum enim citationis articuli, qui per injuriam amanuensium omitti solet, attribuit cautelæ, & dissimulationi dolosæ.

433 Errat tertio, dum dicit, me affingere eam sententiam stantem pro libertate, D. Thomæ; quasi illi falsò attribuitur. Legatur Mag. Sotus lib. 10. de Just. q. 4. art. 3. ubi acriter sustinet, hanc, quam dixi, esse sententiam S. Thomæ, quod Episcopos acquirat dominium eorum bonorum, quæ suo usui sunt destinata; atque adeò non teneri restituere, si fortè ex eis, quæ supersunt, non impendat in usus pios, & inter alia subdit: [Secunda opinio est, quam hic tenet S. Thomas, videlicet quod illius portionis, quæ particulariter applicata est Episcopo, perinde videtur Dominus, atque aliorum bonorum, quæ sæculariter possidet.] Et infra subjungit. [At vero secunda opinio adeò mihi semper pro meo exili judicio persuasa fuit, ut quandiu Ecclesia contrarium non definierit, nescio, an de illa decidere possem. Eo Potissimum cum S. Thomas eam teneat: neque ullus ejusdem ordinis Pater contrarium expresse teneat.]

434 Et loquens de iis verbis S. Thomæ ex eo art. 7. De his autem, quæ sunt specialiter suo usui deputata, videtur esse eadem ratio, quæ est de propriis bonis; ut scilicet propter immoderatum affectum, & usum, peccet quidem, si immoderata sibi retineat, & aliis non subveniat, sicut requirit debitum charitatis. Ait Sotus, ibid. quod in hac periodo D. Thomæ videtur deesse hæc verba, non tamen ad restitutionem teneatur: quia id postulat contextus. Docet ergo S. Thomas, Episcopum in eo casu non teneri restituere; quia de his, quæ sunt specialiter suo usui destinata, videtur esse eadem ratio, quæ est de propriis bonis. Qua ergo fronte adversarius audet negare, quæ tam clarè docet D. Thomas? Quò modo audet dicere, me affingere, & imponere D. Thomæ hanc opinionem stantem pro libertate Episcopi?

435 Errat quarto, dum dicit, nihil strictius, aut sanctius potuisse dici à S. Thomæ in præfenti questione. Nam quod attinet ad strictius, planè decipitur adversarius: nam opinio, quæ sequitur partem strictiorem, docet, teneri Episcopum restituere ea, quæ ex bonis in proprium usum destinatis supersunt, si non impendat in usus pios. Et S. Thomas docet, non teneri ea restituere: ergo S. Thomas in hoc non sequitur partem strictiorem, sed benigniorem.

436 Errat quinto, dum putat, se satisfacere argumento, dicendo nihil sanctius doceri potuisse à S. Thomæ. Nam potius inde instituitur argumentum pro mea doctrina. Nihil sanctius dici potest, quam, quod ibi docuit S. Thomas: sed ibi docuit, quod in eo casu Episcopus non tenetur restituere: ergo nihil sanctius dici potest, quam quod in eo casu non teneatur Episcopus restituere. Major est adversarii. Minor liquet ex contextu, & ex Mag. Soto; & consequentia ligat. Tum sic: opinio, quæ liberat Episcopum ab onere re-

stituendi, est opinio stans pro libertate, contra oppositam opinionem: ergo datur opinio stans pro libertate, & concurrens cum opposita probabili, qua nihil sanctius esse possit.

437 Hinc constat, quàm enormiter erret sextò, dum opiniones probabiles stantes pro libertate in concursu oppositarum probabilium, appellet vagam probabilitatem, & effranem libertatem. Sic enim condemnare cogitur sententias D. Thomæ securissimas; nisi de summa, & exorbitanti inconsequentia notari velit.

ARTICULUS VI.

Quid respondeat ad primam partem tertia probationis ex S. Thomæ.

SUMMARIUM.

Argumentum ex ea questione, An liceat graviter indigenti subripere à divite ea, quibus eget? nu. 438.

Responsio adversarii. nu. 439.

An idem argumentum fiat in extrema necessitate sub ea questione, utrum tunc alimentum sit debitum ex justitia? nu. 440.

Et an S. Thomas teneat partem affirmativam? nu. 441.

Quo modo mea sententia conformanda cum decreto S. Congregationis? num. 442.

An ut graviter indigens possit subripere necessaria, requirantur decem conditiones; & quæ illæ sint? nu. 442.

Quo modo unusquisque pauper non possit reputare gravem suam necessitatem in terminis nostra assertionis? nu. 444. & seq.

438 **T**ertiam probationem ex S. Thomæ, quam in postremum locum rejecit adversarius, sic proposui nu. 476. [Tertio Angelicus Doctor, ut ostendam alibi, docet, licitum esse pauperi graviter indigenti subripere à divite ea, quibus eget, nempe concurrentibus debitis circumstantiis ibidem expositis. Quæ opinio stat pro libertate pauperis; & juxta plurimum sententiam: veretur in materia probabili.]

439 Respondet adversarius eo cap. 11. n. 12. in hæc verba. [Hic dicendi finem libenter facerem, nisi apud Cardenam adhuc unum legeretur Divo Thomæ adeò injuriosum, ut illud prætermittere nequeam. Nam falsò ex Angelico Doctores furtis, & latrociniiis latissima via referatur à Cardena pag. 231. n. 476. ubi ait: Tertio Angelicus Doctor,] &c. & ponit verba proximè relata meæ probationis. Et subjungit: [At neque hic, neque ullibi unquam apud Angelicum Doctorem hanc doctrinam reperiet Cardenas, quæ, ut dixi, lata latrociniiis via aperitur, & pauperes, qui re ipsa subripere aliena bona non possunt, in continuo sineret esse subripiendi desiderio, ac subinde in assiduo statu damnationis æternæ; loco patientiæ, quæ ex bonorum temporalium penuria possunt sibi æterna promereri. Quis enim pauper, qui gravem non exstimet, quam patitur, necessitatem? Cui si fides adhibeatur, quamlibet levem vociferabitur intolerabilem. Neque audienda sunt, quæ ibidem adjecit Cardenas, cum hæc ipsum non faciant excusatum, sed magis gravem, quibus ipse satis convincitur, nullum à se repertum esse vestigium doctrinæ adeò scandalosæ apud Doctorem Angelicum, quem eò gravius offendit, quod palam ostendit, se non casu hoc dixisse, sed data opera, & de industria hoc fabricasse, ratiocinatione tam falsa, quam virò religioso indigna. Distinxerunt enim Casuistæ triplicem necessitatem, levem scilicet, gravem, & extremam: in qua ultima necessitatis specie, ajunt, pauperem (cui à malo divite negaretur alimonia) posse panem v.g. subripere, numquam tamen licuit has necessitatis species confundere, ut pro extrema necessitate gravem sufficerent, quæ apud pauperes, illorum judicio semper est talis.] Et in hanc sententiam multa alia congerit solita verborum amarulentia, & tandem devenit ad id, quod iudices in tribunalibus debeant quiescere contra latrones, subjungens, Has enim pillulas, tenetur deglutire Cardenas: cum his omnibus abundè satisfecerim disp. 20. relata nu. 116.

440 Et quidem per hanc invektivam videtur sibi triumphare, negando, eam esse opinionem S. Thomæ. Sed non elevat difficultatem: Etenim apud omnes certum est, quod pauper in extrema necessitate potest subripere, quæ necessaria sunt ad illam sublevandam. Est tamen questio, an in extrema necessitate sublevatio ejus sit debita ex justitia, an solum ex charitate; sive quod idem est, an pauper in extrema necessitate possit subripere alimentum tamquam debitum ex justitia? In qua questione sunt duæ opiniones probabiles oppositæ, affirmativa, & negativa. In quo pars benignior stans pro libertate affirmat posse jure suo subripere, & tamquam debitum legale.

441 Et S. Thomas tuetur hanc partem benigniorem pro libertate pauperis 2.2. q. 113. art. 4. ad 2. ubi ad textum S. Basilii, Est panis famelici, quem tu teneas, sic ait: Ad secundum, dicendum, quod Basilii loquitur in illo casu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare, vel propter periculum necessitatis, vel etiam propter superfluitatem debitorum. Ubi Cajetanus, inquit: [In littera dicitur non solum de habente superfluum, sed etiam absolute de vidente pauperem in periculo necessitatis extremæ; quod ex legali debito tenetur erogare sua pauperibus. Et de secundo quidem casu, hoc est, ratione periculi necessitatis extremæ, non est difficile perspicere, quod

quod interveniat legale debitum. Nam tempore extremæ necessitatis omnia sunt communia. Ac per hoc bona, quæ alter possidet, sunt mea, si patior extremam necessitatem. Et si possidens non sponte vult mihi subvenire, possit iudex cogere. Et si hæc via deficit, possum occulte quasi per modum furti; vel manifeste quasi per viam rapinæ accipere quantum mihi opus est: quia non accipio aliena, sed communia negata, & impossibilia aliter haberi in extrema necessitate. Hæc Cajetanus explicans mentem S. Thomæ. Censet ergo S. Thomas; posse pauperem in extrema necessitate subripere alimentum necessarium, tanquam rem suam, & ex iustitia sibi debitam. In materia ergo probabili, & concursu opinionum stat pro libertate pauperis.

442 Sed antequam respondeam adversario, præmitto prodissi novissimum decretum Sacræ Congregationis universalis inquisitionis, quo damnantur tanquam scandalosæ sexaginta quinque opiniones in re morali: ex quibus trigesima sexta sic habet. *Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.* Circa quam assero, me numquam dixisse, licitum, aut permissum esse furari, neque in extrema, neque in gravi necessitate. Deinde quæ in 1. par. Cris. Theol. dixi, quod graviter egens possit sibi assumere ex bonis divitis levamen suæ necessitatis; tantis ac talibus conditionibus onerari, ut mea assertio potius respiciat speculationem, quam praxim. Sed adhuc declaro, meam intentionem esse, quæcumque ibi dixi, & hic dicam de hac materia, omnino conformare cum hoc decreto Sacræ Congregationis; & ad sensum illius omnia mea asserta accommodare. Et in quantum opus fuerit ad hanc exactissimam conformitatem, assertiones olim à me prolatas revoco. Quare in præsentem solum ostendam id, quod attinet ad vim consequentiæ, quam adversarius conatur adversum me producere: quomodo juxta tenorem mei asserti non habeat locum latissima illa via, furtis, & latrociniiis reſerata. Si attentius legisset in mea Crisi disputationem 20. & in illa conditiones requisitas, ut casus iste locum habeat; non reſerata, sed multis feris clausam videret. Nam ibi à n. 113. decem conditiones constituuntur, quæ spatio mille annorum vix poterunt semel conjungi, & quæ propterea faciunt, meam assertionem respicere potius speculationem, quam praxim. Prima, quod pauper ineptus sit ad laborem, quo sufficienter alatur. Secunda, nihil esse in bonis illius, quo vendito possit præsentem necessitatem superare. Tertia, eum esse ita nobilem, ut absque gravi ignominia non possit mendicare. Quarta, etiam si illud sibi sit ignominiosum, non posse arcano modo ab Episcopo, & ab aliis divitibus petere. Quinta, illum divitem, à quo subripere vult, habere superflua naturæ, & status, idque pauperi constare evidenter. Sexta, quod constet evidenter pauperi, non esse diviti illi consanguineos pauperes, omnino præferendos. Septima, quod debet constare pauperi, ea, quæ diviti superflua sunt, non esse necessaria ad æs alienum solvendum, aut ad satisfaciendum aliis debitis legalibus. Octava, non esse diviti obligationem faciendi donationes remuneratorias. Nona, summam subripiendam non excedere quantitatem requisitam ad suæ præsentis necessitatis levamen. Decima, quod pauperi constare debet, non comparare alios pauperes æqualis necessitatis, quorum electio est pænes divitem, quando illi sunt plures nec potest dives omnibus satisfacere.

443 Quando ergo Jacobus legit in meo textu ea verba, nempe *concurrentibus debitis circumstantiis ibidem expositis*; debuit legere, & attentè considerare prædictas circumstantias: quas si attendisset, non inveniret latam viam furtis, & latrociniiis reſeratam.

444 Hinc constat, perperam dixisse Jacobum, quod unusquisque pauper gravem reputabit suam necessitatem, ut sic subripere possit, quæ sibi placuerint.

445 Prius: Nam si, juxta meam doctrinam, & decimam conditionem, ut pauper posset subripere à divite necessaria, deberet evidenter cognoscere, nullum aliud esse pauperem parum, aut supparum necessitatis; quomodo hæc doctrina comprehendet omnes pauperes, cum omnes excludat præter unum, qui evidenter cognoscat, se esse inter omnes reliquos miserrimum? Maxime cum requiratur etiam juxta reliquas conditiones evidentia aliarum circumſtantiarum, quam difficile pauperes habere poterunt.

446 Deinde nam mea assertio debet proponi in meis terminis, & juxta meam explicationem, non verò juxta explicationem, quam unusquisque adhibere voluerit. Itaque in ea disp. 20. cit. c. 1. nu. 5. & 6. explicui, in quo sensu accipienda sit necessitas gravis, in hæc verba: *Necessitas gravis est, [Cum quis subit ea incommoda, quæ vitam reddunt miseram, nimis moleſtam. Juxta quæ esset in gravi necessitate, qui per multos dies solo pane, & oleribus victitaret; qui ita esset nudus, ut vel illi esset ad magnam ignominiam, vel ei impenderet præ frigore periculum gravis morbi contrahendi; item ille, cui esset nimis moleſtum, super pavimento, aut tabula dormire.]. Si autem ille haberet suppellectilia, sine quibus potest absque gravi moleſtia, & ignominia transigere, quibus venditis posset ab ea miseria egredi, non esset constitutus in gravi necessitate.]* Ex qua explicatione constat, me non loqui de necessitate utrumque gravi, sed de ea, quam aliqui vocant quasi extremam. Ad normam ergo istius explicationis debet pensari necessitas gravis; pensatis etiam decem conditionibus supra traditis; quarum præcipua est, quod pauper sciat evidenter, nullum aliud pauperem esse æqualis necessitatis; Idque iudicium non debet remitti ad arbitrium cujusque pauperis: quod

si pensetur gravitas necessitatis ad arbitrium cujusque pauperis; jam non habet locum mea assertio. Vide etiam disp. 59.

447 Ex qua constat, non esse cujuscumque ferre iudicium de probabilitate, sed viri sapientissimi, & in re morali versatissimi; atque adeo non esse egeni ignari ferre id iudicium: quod si iudicio suo fidat, peccabit letgaliter.

ARTICULUS VII.

Quid respondeat; vel potius quo modo non respondeat ad alteram partem probationis ex S. Thomæ?

SUMMARIUM.

Dilemma circa mentem S. Thomæ. nu. 448.

Responsio Jacobi à S. Dominico nu. 450.

An dilemma sit ars cavillandi? nu. 452. & seq.

Reproducitur dilemma juxta formam syllogisticam. nu. 456.

448 **Q**uia aliqui Authores citant S. Thomam pro sententia proxime relata in favorem pauperis graviter indigentis; alii verò citant S. Thomam pro opposita sententia; ut ostenderem in utraque sententia habere locum meum argumentum, sive probationem ex Thomæ; ibidem nu. 477. sic arguebam.

449 [Dices, oppositam sententiam esse S. Thomæ, ut aliqui affirmant, & probare conantur, aliter verba ejus exponentes. Sed inde vim argumenti non effugies; & inquiri, an juxta sententiam S. Thomæ teneatur (scilicet ex iustitia) dives succurrere graviter indigenti? Si pars affirmativa est S. Thomæ, docebit consequenter, pauperem in gravi necessitate posse sibi subripere ejusmodi necessaria, quæ opinio stat pro libertate pauperis. Si autem pars negativa est S. Thomæ, docet quidem, liberum esse divitem ab ea obligatione; atque adeo opinio S. Thomæ stat pro libertate divitis.] Quod dilemma ex utraque parte evidenter concludit.

450 Respondet Jacobus à S. Dominico, eo cap. 11. nu. 13. in hæc verba: [Et quia sagacissimus est, prævidit, non sine stupore id accipiendum fore (scilicet quod citetur S. Thomas pro libertate pauperis) ideò postmodum finxit, se locutum problematice. Sed quam in partem magis inclinet, conicere ex his ipsius verbis: *Sed inde vim argumenti non effugies*: quo scilicet suadet, pauperem posse furari. Deinde quis unquam talem audivit cavillandi artem? *Si pars affirmativa est S. Thomæ*, inquit Cardenas, id est, si pauper possit furari, *opinio stat pro libertate pauperis*. Si negativa est S. Thomæ, id est, si non possit pauper furari, *opinio S. Thomæ*, inquit, *stat pro libertate divitis*.

451 At poterat Cardenas, evidentius docere artem hanc à Deo, & hominibus reprobam, semper claudicandi in utramque partem, omnibus veritatis amatoribus mirum in modum exosam? I Hucusque adversarius. Neque aliquid aliud respondet huic argumento.

452 Optarem quidem audire viros doctos, quid sentiant de hac responsione hominis, qui nomen dilemmatis dissimulavit, & appellavit problema. Quid intersit inter utrumque, discet à dialecticis. Deinde artem syllogizandi per dilemma, vocavit artem cavillandi. Dediscant ergo dialectici hanc artem argumentandi per dilemma; ne fortè incidant in hunc hominem, qui eos cavillatores vocet. Imò verò si in publicis concertationibus (Philosophicis, vel Theologicis) arguerint dilemmate; objurgandi erunt, & corripiendi, audientque: *Quis unquam talem audivit cavillandi artem?* Et quia adversarius suum conceptum non potuit his duobus epithetis satis significare, addit tertium: nam artem dilemmatis vocat *artem semper claudicandi in utramque partem*: neque hoc epitheto contentus, ait, hanc artem esse à Deo, & hominibus reprobam, item omnibus veritatis amatoribus mirum in modum exosam.

453 Hæreticos, qui à Fide Catholica exorbitantes, non solum infidelitatis, sed etiam contradictionis rei sunt, exagitare solent Doctores Catholici per dilemmata ex utraque parte contradictionis ferientia. Numquid ergo hi Doctores Catholici profitentur artem à Deo & hominibus reprobam? Numquid exercent artem semper claudicandi in utramque partem? Numquid quia dilemmatibus tumentur veritates Catholicas, omnibus veritatis amatoribus mirum in modum exosæ sunt?

454 Ubi ergo hæc audita fuerint in Republica litteraria, viri sapientes jubeo consuli dialecticos, ubi discatur, quid sit, non problema, se dilemma; & hoc non esse artem cavillandi, neque claudicandi; sed arguendi, & demonstrandi, & recto gressu progrediendi ad veritatem; ideòque à Deo, & hominibus non reprobam, sed approbatam; non exosam veritatis amatoribus, sed quæsitam, & Dei ope comparatam.

455 Sed, quod magis admirandum est, huic argumento (sive cavillationi, aut claudicationi) nihil aliud respondet adversarius, sed illud insolubile relinquit. Infero: ergo censet, hoc argumentum esse insolubile. Sed argumentum insolubile censetur evidens; & consequentia ejus inevitabilis. Ergo inevitabile est, quod S. Thomas in concursu opinionum probabilium docuerit opinionem pro libertate contra legem. Et quidem quando pro argumento supponit aliquis

quis sophisma, propugnator oppositæ conclusionis respondet aliquid, conando dissolvere vim sophismatis, ostendendo, in quo lateat ratio sophismatis, aut æquivocationis. Si ergo hæc mea argumentatio sophistica est, aut cavillatoria; ostendat adversarius, in quo termino, aut in qua combinatione terminorum stet defectus.

456 Ut ergo respondeat in forma, reproduco dilemma, in quo continentur ex utraque parte duo syllogismi inevitabilis consequentiæ; supposito dissidio, quod est inter Authores circa mentem S. Thomæ in hoc puncto.

Vel S. Thomas docet, divitem in aliquo casu teneri ex justitia ad succurrendum huic pauperi determinato graviter indigenti; vel non teneri ex justitia?

Si dicas primum, sic arguo.

S. Thomas docet, divitem in aliquo casu teneri ex justitia ad succurrendum huic graviter indigenti; atque adeo in isto est verum jus justitiæ ad accipiendum sibi necessaria, potestque jure suo sumere.

Sed hæc opinio stat pro libertate indigentis.

Ergo S. Thomas defendit opinionem, quæ stat pro libertate indigentis.

Si verò dicas secundum, hunc alterum syllogismum produco.

S. Thomas docet, divitem numquam teneri ex justitia ad succurrendum isti determinato graviter indigenti.

Sed hæc opinio stat pro libertate divitis.

Ergo S. Thomas docet opinionem pro libertate divitis.

Respondeat ergo adversarius, quæ ex his propositionibus utriusque syllogismi non est evidens? Quod si cavillatorii dicantur, aut sophistici; ostendat, quo defectu laborant; ratione cujus in cavillatorios, aut sophisticos transeant.

ARTICULUS VIII.

Quam multipliciter erret utraque periodus relata in duobus articulis proximè præcedentibus?

NON EGRET SUMMARIO.

457 **E**rrat primò periodus relata art. 6. quod putat in ea adversarius solvi argumentum, per hoc quod neget, S. Thomam docere id de necessitate gravi, cum eadem difficultas instaretur in necessitate extrema. Vide nu. 440.

458 Errat secundo in eo, quod non attenderit ad eas decem condiciones, quas ibi dixi requisitas, ut pauper in gravi necessitate constitutus possit aliquid subripere à divite; atque adeo errat in eo, quod non noverit, quod impugnat. Vide nu. 442.

459 Errat tertio in eo, quod cum casus sit rarissimus, qui spatium mille annorum vix semel continget; quia omnes eas condiciones copulari est difficillimum; arguit, quod pauperes erunt in continuo desiderio furandi. Vide nu. 444.

460 Errat quarto in eo, quod dicit, quod quilibet pauper gravem existimabit necessitatem suam: cum doctrina in libris tradita non sit, ut pauperes idiotæ addiscant; sed ut confessarii docti, & instructi, consideratis conditionibus omnibus, & requisitis dirigant pauperum conscientias.

461 Tum etiam, quia mea propositio debet commensurari cum mea explicatione necessitatis gravis. Vide nu. 447.

462 Errat quinto in eo, quod vocat scandalosam doctrinam illam, quam omnino non novit, dum non discernit sub quibus conditionibus illa tradatur.

463 Errat sexto in eo, quod dicat, nullum à me repertum esse vestigium hujus doctrinæ in S. Thoma. Nam ejus doctrinæ, qualiter Jacobus eam exponit, nec ipse inveniet vestigium in mea Crisi; neque ego inveni vestigium in S. Thoma; nisi doctrinæ decem conditionibus limitatæ, & longè diverso modo explicatæ, quæ potius respiciat speculationem, quam praxim; & quæ propterea multis feris claudit ostium furtis pauperum.

464 Errat septimò, dum dicit, me data opera, & de industria fabricasse hanc assertionem. Nam, ut constat ex disp. 20. à nu. 45. satis constat, non à me fabricatam, sed ab aliquibus illi attributam.

465 Errat octavò, dum dicit, hanc assertionem inniti ratiocinatione tam falsa, quam viro religioso indigna. Et tamen nullam facit mentionem ejus ratiocinationis, quam per totam disp. 20. præcipuè à num. 43. prosecutus sum. Nam vel eam ignoravit, vel non ignoravit? Si ignoravit, absurdum est, quod dicat falsum, & viro religioso indignum, quod penitus nescit. Si non ignoravit, debuit conari ad solutionem ejus argumenti propositi, quod divisio rerum temporalium jure humano introducta non potuit præjudicare ordinationi Divinæ, quæ res temporales tribuit ad indigentium necessitates sublevandas.

466 Errat nonò, dum dicit, per hanc assertionem pauperem constitui judicem divitis, ut ab eo subripiat alimentum, & quod id tribuatur S. Thoma, quod ipsi numquam venit in mentem. Quasi in eo versetur difficultas, aut immanè absurdum, quod pauper fiat judex divitis; cum tamen idem obici posset Sancto Thomæ, cum dicit illud licere pauperi in extrema necessitate constituto. Vide supra num. 447.

467 Errat decimò, dum dicit, debere in tribunalibus judices quiescere contra latrones. Id enim argumentum abundè solutum est ea

disp. 20. à num. 109. quam solutionem debuisset attendere adversarius, & novo aliquo argumento impugnare; & non reproducere quasi insolutum.

468 Errat undecimò, dum dicit: *has pillulas teneretur deglutire Cardenas*; cum ipse glandes æneas devoraverit. Quid enim est dilemma dialecticum, nisi globus æneus tormento bellico displosus, qui turrim evertit: & tamen ipse hunc æneum dilemmatis globum devoravit. Ille enim devorat difficultatem, qui nec solvit, nec solvere conatur. Vide, quæ dixi art. præced.

469 Errat duodecimò, dum dicit, me locutum problematicè; cum id non sit problema, sed dilemma. Vide art. præced. n. 456.

470 Errat decimotertio, dum dicit, *finxit, se locutum problematicè*. Ubi magna cum admiratione inquisivi, in quo versatur ista fictio? proposui dilemma dialecticum, quod ex utraque parte convincit: & fictionem obicit adversarius, ubi solidissimum ponitur instrumentum extorquendæ veritatis, & confessionis ejus.

471 Errat decimoquarto, dum artem dilemmatis appellat cavillandi artem.

472 Errat decimoquinto, dum eandem vocat artem claudicandi in utramque partem. Errat decimosexto, dum dicit hanc artem dilemmatis conformandi, esse à Deo, & hominibus reprobam.

473 Errat decimoseptimò, dum affirmat hanc eandem artem esse omnibus veritatis amatoribus mirum in modum exosam. De quibus omnibus vide, quæ dixi articulo præcedenti.

ARTICULUS IX.

Referuntur alia opiniones S. Thomæ, quæ in concursu oppositarum probabilium stant pro libertate.

S U M M A R I U M.

An homo teneatur stare promissioni interna? Et an S. Thomas stet pro libertate? nu. 475.

An ad valorem matrimonii sufficiant signa? Et an S. Thomas stet pro libertate? nu. 476.

An S. Thomas stet pro libertate in ea questione, An sufficiat ad matrimonium consensus datus post multum tempus? nu. 477.

An etiam in ea questione, utrum feriarum tempore liceat consummare matrimonium ratum? nu. 478.

An etiam in ea questione, utrum lapsus in mortale teneatur statim ad confessionem? nu. 479.

An etiam in ea questione, utrum Prelatus possit secum dispensare in illis, in quibus dispensat cum subditis? nu. 480.

An etiam in ea questione, utrum sit mortale communicare in loquela, cibo, &c. cum excommunicatis? nu. 481.

An stet etiam S. Thomas pro libertate in ea questione, An detur sacramentum validum, & informe? nu. 482.

An in multis aliis questionibus stet S. Thomas pro libertate? n. 483.

474 **N**E existimaret adversarius, me reperisse in S. Thoma eas dumtaxat quinque opiniones, quæ in concursu oppositarum probabilium stant pro libertate contra legem; in animum meum induxeram catalogum texere longissimum plusquam ducentarum opinionum hujus generis, quæ in S. Thoma reperiuntur, tum in 4. sent. tum in 1. 2. & 2. 2. Sed ne fastidium pariam lectoribus, paucas aliquas enumerabo.

475 Sextò ergo est questio, An homo teneatur stare promissioni internæ? Pars affirmativa pro lege contra libertatem est probabilis, & eam tenent Ledesma, Palacios, & Mendoza, & inclinatur P. Molina; & illam dicunt probabilem Sotus, Aragon, & Angles, apud P. Thomam Sanchez, qui eam etiam dicit probabilem lib. 1. de Matr. disp. 3. n. 3. Partem oppositam, quæ stat pro libertate contra legem, tenet S. Thomas 2. 2. qu. 88. art. 1. corp. & in 4. dist. 38. qu. 1. art. 1. quæstionum. quem sequitur idem Thomas Sanchez citatus.

476 Septimò. Questio est, an inter homines locutionis capaces, ad valorem matrimonii necessaria sint verba, vel sufficiant signa. Pars, quæ stat pro lege contra libertatem, est, quæ affirmat, necessaria esse verba, & non sufficere signa. Et hanc partem strictiorem tuentur Glossa cap. Tua nos, de sponsal. Baldus, Bartolus, Gothifredus, Vincentius, Innocentius, Calderinus, Paulus, Alexander, Henricus, Tiraquellus, Barbatius, Gozadinus, Joannes Lupus, Zanetus, Zefalus, & alii, quos refert P. Thomas Sanchez lib. 2. de Matr. disp. 31. num. 2. Pars, quæ stat pro libertate contra legem, affirmat, satis esse signa sine verbis. Et hanc tuetur S. Thomas in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 2. quæstionum. 2. ad 2. & 3. quem sequitur idem Thomas Sanchez ibidem nu. 5.

477 Octavò. Questio est, An quando unus conjux consensit in matrimonium de præsentibus, & intercedit multa mora inter consensum istius, & alterius, & sufficiat ad matrimonium consensus datus post multum tempus? Pars strictior, quæ stat contra libertatem, dicit non valere id matrimonium. Hanc tuentur Speculator, collectarius ejus, Abbas, Antonius, Ancharranus, Alexander, & Carrerius, apud P. Thomam Sanchez lib. 2. de Matr. disp. 32. nu. 2. Pars, quæ stat pro libertate, docet, posse iniri matrimonium licitè, & validè, licet detur consensus alterius

alterius conjugis post multum tempus. Et hanc tuetur S. Thomas in 4. dist. 29. qu. unic. art. 3. quasiunc. 2. ad 2. quem sequitur idem Thomas Sanchez *ibid.*

478 Nonò. Quæritur inter Doctores, An feriarum tempore liceat consummare matrimonium ratum? Pars stans pro lege contra libertatem negat licere. Hanc tuetur viginti sex authores, quos ea diligentia, qua solet, refert P. Thomas Sanchez *lib. 7. de Matrim. disp. 7. num. 21.* Partem stantem pro libertate contra legem, quæ docet id licere, tenet S. Thomas in 4. dist. 32. quæst. unic. art. 5. quasiunc. 4. quem sequitur idem Thomas Sanchez *ib. nu. 23.*

479 Decimò. Quæstio est, An lapsus in peccatum mortale teneatur statim sub præcepto ad confessionem, habita copia confessarii. Partem strictiorem pro lege tenent S. Bonaventura, & Hugo Victorinus apud Gonetum *differs. de Probab. n. 12.* Partem benigniorem pro libertate tenet S. Thomas apud eundem *ib.*

480 Undecimò. Quæstio est, An Prælati Ecclesiastici possit secum ipse dispensare in iis, in quibus dispensat, cum subditis. Partem strictiorem, quod non potest, tenent Antonius, Imola, Alexander de Nevo, Berojus, Decius, supplementum Gabrielis, apud P. Thom. Sanch. *lib. 8. de Matrim. disp. 3. nu. 9.* qui dicit, eam opinionem esse probabilem. Partem benigniorem pro libertate tuetur S. Thomas in 4. dist. 20. qu. 1. art. 5. quæst. 1. ad 3.

481 Duodecimò. Est quæstio, An sit peccatum mortale communicare cum ligatis excommunicatione majori, in loquela, cibo, &c. & partem affirmantem tenuit Raymundus in summa. Partem verò negantem, & pro libertate tenuit S. Thomas apud S. Antonin. in *summ. 1. part. tit. 3. cap. 10. §. 10.*

482 Tertiodecimò. Quæstio est utrimque probabilis, & utrimque acriter agitata à Doctores, An detur sacramentum poenitentiae validum, & informe defectu doloris requisiti ad effectum gratiae consequendum; ita ut homo, qui ita fecit confessionem, non teneatur illam reiterare: Partem, quæ obligat ad reiterandam confessionem, tenent multi DD. qui videri possunt apud P. Granado *tom. 2. in 3. part. controv. 1. tract. 3. disputat. 3. sect. 2.* Oppositam sententiam, quæ stat pro libertate poenitentis, ne cogatur iterare confessionem in eo casu, tenet S. Thomas in 4. dist. 17. qu. 3. art. 4. quasiunc. 1.

483 Postquam has opiniones S. Thomæ stantes pro libertate scripseram, incidi in P. Matthæum de Moya, qui *tom. 1. selectarum, tract. 1. quæst. 4. §. 3.* in hunc eundem scopum collimat, referens viginti assertiones S. Thomæ, in quibus stat pro libertate contra legem in conflictu opinionum. Ex quibus quatuor sunt ex iis, quas suprà retuli; vide reliquas sexdecim. Et præter has vigintinovem stantes pro libertate nolui plures quærere, aut numerare, ne lectori fastidium pariam. Ob quam causam P. Moya noluit plures quàm viginti adnumerare.

A R T I C U L U S X.

Solvuntur alia, quæ adversarius obiicit contra expositionem S. Thomæ à me exhibitam.

S U M M A R I U M.

Periodus Jacobi amarulenta. nu. 485. & seq.

An ad argumenta instructa pro explicatione S. Thomæ nil respondeat adversarius? nu. 487.

An S. Antoninus expresserit meam explicationem? nu. 488.

An in opinionibus S. Thomæ, quæ stant pro libertate, contineatur ignorantia invincibilis? nu. 489. & seq.

An obiectio adversarii militet contra opiniones S. Thomæ? n. 491.

An omnes opiniones, quæ sunt in libris Casuistarum, sint verè probabiles? nu. 492.

An idem sit probabile, quòd verisimile? ib. & nu. seq.

Qua ratione sit verum, peccatum committi aliquando contra legem, aliquando contra conscientiam, & aliquando contra utramque? nu. 494.

An quando S. Thomas opinionem judicat periculosam, sit propter dubium de probabilitate? nu. 495.

An explicatio S. Thomæ à me data sit communis Thomistarum? num. 496.

Quo modo possit quis peccare ignoranter? nu. 498.

Quo modo intelligatur, quòd conscientia non excusat? n. 499.

Quo modo Saulus peccabat ex ignorantia legis? nu. 500.

Quo modo conscientia non excuset à tota culpa, sed à tanta? n. 602.

An Adamus putaverit suum peccatum esse veniale? n. 503. & seq.

484 **I**n ea disp. 15. cap. 6. art. 3. explicui quædam testimonia Sancti Thomæ, quæ Vincentius Baron objecerat adversus nostram sententiam de quavis opinione practice probabili eligenda. Contra hanc explicationem insurgit Jacobus eo cap. 11. n. 8. solita sua verborum amarulenta, & sic objurgat, exclamat, admiratur, & damnat.

485 [Non minùs gravia sunt, quæ ex eodem Cardena dicenda superfluent, quàm quæ hætenus ex illo audivimus: quæ talia sunt, ut non dubitemus, quin hæc de causa grates referat Deo immortales

totus candidatorum moralis Theologiæ chorus, quòd in Angelicum Doctorem, ut alii plures, commentaria non ediderit Cardenas. Nam si ex præteritis liceat ominari de futuris; ita corruptus, aut diffamatus per ipsum fuisset Doctor Angelicus, ut facillimè jam posset quisque Esau pro Jacob obtrudere, id est, adversarium D. Thomæ pro eodem sufficere. Et ne existimet lector, à me hæc scripta esse sine causa, nonnulla subiiciam D. Thomæ testimonia, quæ de industria explicuit Cardenas, & ita corrumpit, ut vix quidem, in illis mens S. Doctoris innotescere possit. Primò igitur ait D. Thomas 1. 2. qu. 76. art. 3. esse aliquam ignorantiam invincibilem, quæ aliquando excuset à peccato, nimirum *si talis sit ignorantia, quæ omninò sit involuntaria, sive, quia verè est invincibilis, sive quia est ejus, quòd quis scire non tenetur.* At Cardenas (qui magnus S. Doctoris vult haberi interpres, ac discipulus) pag. 190. n. 87. quamdam excogitavit ignorantiam invincibilem, quæ tamen vinci possit, quamvis nihilominus nemo eam vincere teneatur. Quæ assertio, ut patet ex dictis cap. 10. est omninò falsa. Sed ne ipsi imponere videamur, eundem audiamus. *Ignorantia, inquit, quæ includitur in opinione probabilis, est invincibilis: non quia non potest vinci; potest enim resolvi in dubium, & hoc vinci per electionem partis tutioris; sed quia non tenetur homo ad id, eo ipso quòd habet fundamentum probabile pro libertate.* At hoc semel concesso ritè intellecto, maxima erit incuria hominis pro sua salute æterna, ut patet tot propositionibus resperis in casuistarum libris, & tamquam probabilibus propugnatis, quibus libertas creaturæ contra Dei jura defenditur, etiam cum de æternitate (ut ajunt) alea jacitur. At vincendam esse, partis probabilioris, ac tutioris electione, ignorantiam, in opinione minus probabili includam, satis probant argumenta omnia toto cap. 10. Superius facta. I Hucusque adversarius circa expositionem ejus textus.

486 Deinde nu. 9. accedens ad expositionem à me datam alterius textus S. Thomæ, sic invehitur. [Secundo D. Thomas quodlib. 2. art. 13. agens de pluralitate præbendarum, ait: *Peccatum committi aliquando agendo contra legem, aliquando verò agendo tantum contra conscientiam, & quandoque agendo contra utramque.* Et quodlib. 9. art. 15. ostendit præfatam beneficiorum polygamiam esse admodum cognitu difficilem, ac periculosam: tum propter diversas Doctorum hac in parte opiniones; tum quia hætenus nullus definire ausus est, utrum *plura habere beneficia* sit jure Divino, vel solo positivo prohibitum. At Cardenas præfatam D. Thomæ distinctionem adeò necessariam apertè confundit, illis quodlibetis manifestè illudit, cujus textus depravatio convincitur solo oculorum testimonio. Nam pag. 229. n. 455. D. Thomas (inquit Cardenas) *explicuit modum, quo conscientiam excusat. Cum ergo dicit, quòd agitur contra legem, semper esse malum, & conscientiam non excusare, intelligendum est de eo, quòd agitur contra legem adeò claram, & manifestam, ut de illa non possit haberi conscientia erronea, nisi culpabilis, &c.* Cujus Cardenæ verbis apertè D. Thomæ contradicatur, & non tantum præfata ejus distinctio confunditur, sed & legis violatio materialis cum formali permiscetur: quod est contra sensum communem omnium Doctorum, potest enim quispiam peccare contra legem, etiam zelo legis, & ignoranter, non verò ex malitia; ut in Saulo, & persecutoribus Apostolorum contigit, qui arbitrabantur se obsequium præstare Deo, à quibus lex, quam æmulabantur, imperfectissimè cognoscebatur. Qui tamen minimè à peccato excusantur; nam ut ait Doctor Angelicus quodlib. 9. art. 15. *Error, quo non creditur esse peccatum mortale, quòd est peccatum mortale, conscientiam non excusat à toto, licet fortè à tanto.* Et ut suprà diximus, ipse Adamus arbitrabatur, se tantum venialiter peccaturum. Item qui putaret fornicationem esse tantum veniale, non propterea defineret peccare mortaliter, ut ait D. Thomas. I Hucusque Jacobus.

487 In quibus verbis multa notanda veniunt. Primum. In ea disp. 15. cit. cap. 9. dublici argumento demonstravi, in omni opinione verè, & practice probabili contineri ignorantiam invincibilem. cujus fundamentum est textus ille citatus S. Thomæ; quod etiam abundè explicui cap. 3. art. 3. & 4. & tamen adversarius nec respondet ad hæc argumenta, nec mentionem illorum facit. Deinde explicationem secundi textus allegati ex Thomæ, *ib. cap. 6. art. 3.* probavi primum autoritate Doctorum ferè sexaginta, inter quos sunt plusquam viginti, ex Thomistis domesticis; deinde confirmavi multis argumentis desumptis ex ipsis verbis S. Thomæ. Et tamen (quòd valdè mirandum est) ad hæc nihil respondet Jacobus. Nonne scholasticus stylus postulat, ut assertionem, quam defendis, tum argumentis promoveas, tum respondeas ad objecta? Nihil horum agit, sed contentus est dixisse, quòd Cardenas corruerit S. Thomam. Nonne consultius illi fuisset, & viro docto dignius satisfacere argumentis oppositis, quàm pugnare amarulenta verborum? Quid prodest excludere me à numero Commentatorum S. Thomæ, & inter Esau, & Jacob proludere, & similibus vociferationibus profigare explicationem meam; si argumenta, quæ pro illa confero, intacta manent, & inconcussa? Probationem, quam adversarius insolutam relinquit, insolubilem judicavit. Argumentatio autem nulla est insolubilis, nisi quæ evidens est. Ergo Jacobus vociferatur contra evidentiam.

488 Sed quia Jacobus tanta amplificatione verborum dicit, me apertè confundere doctrinam S. Thomæ, & illius quodlibetis manifestè illudere mea explicatione, qua dixi, illa verba, quòd

agitur

agitur contra legem, &c. intelligi, *contra legem claram, & manifestam*; audiendus est S. Antoninus 1. p. tit. 3. c. 10. §. 10. & 7. reg. [Quod autem dicit B. Thomas in quodl. 4. q. 4. art. 2. quando duæ sunt opiniones contrariæ de eodem, oportet, alteram esse veram, & alteram falsam. Si ergo ille, qui facit contra opinionem Magistrorum, ut puta in habendo plures præbendas, faciens contra veram opinionem, non excusatur à peccato, cum faciat contra legem Dei, quamvis non faciat contra conscientiam. Hæc enim verba B. Thomæ, non possunt intelligi, nisi de his, ubi manifesta patent ex scriptura, vel Ecclesiæ determinatione, quod sit contra legem Dei; & non de illis intelligit, ubi non apparet: alias sibi contradiceret et in eodem libro; quod non est credendum, &c.] Numquid ergo S. Antoninus corrumpit S. Thomam, qui eisdem omnino terminis usus antea erat, quibus ego? Numquid potest fieri, quod ambo eisdem terminis utamur in explicatione S. Thomæ, & quod alter corrumpat, alter non corrumpat ejus mentem? Eodem modo explicat hunc locum Sylvester verb. opinio quem referens hunc locum S. Antonini. Et Joan. Nider in consolat. p. 3. c. 11. sic explicat. [Hæc verba S. Thomæ non possunt intelligi, nisi de illis, ubi manifesta patent ex scriptura, vel Ecclesiæ determinatione, quod sit contra legem Dei; & non de illis intelligit, ubi illud non apparet, sicut se ipsum declarare videtur quodl. 3. art. 10.]

489 Secundum. Negat Jacobus in opinione practicè probabili contineri ignorantiam invincibilem. Et ego inquirō, An in opinione S. Thomæ, quæ in concursu opinionum probabilium adversarum stat pro libertate contra legem, includatur ignorantia invincibilis? V.g. in ea opinione, qua docet S. Thomæ, filium non teneri obedire Patri, quo ad matrimonium ineundum; nisi quantum justa causa obligaverit. In quo, ut supra demonstavi, opinio S. Thomæ stat pro libertate filii. Et quidem cum auctores magni, & rationes graves stent pro opposita sententia, nesciamus, utra ex duabus opinionibus.

490 Vel ergo ista ignorantia est vincibilis, vel invincibilis? Si vincibilis est; scilicet per electionem partis tutioris, debuit S. Thomæ consulere filio, ut in dubio eligat partem tutiorem pro lege contra libertatem; atque adeo ut obediat Patri quoad matrimonium ineundum. Si verò dicas, eam ignorantiam esse invincibilem; infero: ergo in opinione S. Thomæ, quæ in concursu opinionum adversarum stat pro libertate, continetur ignorantia invincibilis. Ergo in opinionibus reliquorum Authorum, si verè sunt probabiles, est etiam ignorantia invincibilis: vel assignanda est disparitas inter opiniones S. Thomæ, & opiniones verè probabiles reliquorum Authorum. Et eadem argumentatio fieri potest in reliquis opinionibus S. Thomæ stantibus pro libertate relatis in articulo præced. Cæteras argumentationes pro inclusione ignorantia invincibilis in opinione probabili vide in ea disp. 15. citatis cap. & infra cap. 15.

491 Tertiam Assertionem, qua tuemur in opinione probabili contineri ignorantiam invincibilem; hæc sola ratione impugnat Jacobus. Quod sic, maxima erit incuria hominis pro sua salute æterna, ut patet tot propositionibus resperis in Casuistarum libris, & tanquam probabilibus propugnatis. Et inquirō, An in opinione S. Thomæ, quæ stat pro libertate filii quoad matrimonium ineundum, sit incuria filii, pro sua salute æterna, vel non? Si primum dicas, Antithomista es, qui adeo magnam injuriam irrogas doctrinæ S. Thomæ. Si dicas, ex illa opinione non inferri incuriam filii pro sua salute æterna; idem dicendum est de cæteris opinionibus, quæ fuerint verè probabiles, reliquorum Authorum stantibus pro libertate.

492 Quando autem dicit, id patere tot propositionibus resperis in Casuistarum libris, & tanquam probabilibus propugnatis; supponit duo principia falsa. Alterum, omnes propositiones resperis in Casuistarum libris esse verè probabiles; reperiuntur enim non paucæ improbables, ut satis ostendi in 1. & 2. part. Cris. Theolog. Alterum, idem esse probabile, quod verisimile. Quia in re semper laborant adversarii in æquivoco: non enim dicimus probabiles, quæ verisimilem, sed quæ magno fundamento nituntur. De quo vide sup. cap. 5.

493 Hinc respondeo, eos, qui sequuntur opiniones, non quæ tanquam probabiles propugnantur, sed quæ verè probabiles sunt; non quæ quacumque verisimilitudine, sed quæ magno fundamento ducuntur; nullam habere incuriam de sua æterna salute; quia viam securam gradiuntur; sicut securè incedunt, qui sequuntur opiniones probabiles S. Thomæ. Qui autem Authores seligendi sint pro securitate opinionum, in 1. par. Cris. Theol. disp. 11. latè dixi, eligendos esse Authores omni exceptione majores. Qui autem hi sint, ibi latè explicui, & dicam disp. seq.

494 Quartum. Deveniens adversarius ad secundi textus explicationem à me datam, eam putat impugnari; ex eo quod S. Thomas dicat; Peccatum committi aliquando agendo contra legem; aliquando verò agendo tantum contra conscientiam; & quandoq; agendo contra utrumque. Quæ asserta verissima sunt; nec meam sententiam, nec illius apicem unum ledunt. Peccat enim contra legem, & non contra conscientiam; qui putans errore vincibili, & culpabili, perjurium esse licitum ad tuendam vitam alterius; pejerat in eum finem; tunc enim peccat contra legem, & non contra conscientiam. Peccat contra conscientiam tantum, qui putans juramentum verum esse lethaliter illicitum, adhuc jurat. Iste enim non peccat le-

taliter contra legem. Peccat contra legem, & conscientiam, qui sciens perjurium esse illicitum, adhuc pejerat. Quæ omnia clarissima sunt, & ab omnibus admittenda, neque ullum præjudicium asferre possunt meæ doctrinæ.

495 Ad id, quod addit, S. Thomam censuisse, pluralitatem beneficiorum simul habendam esse ad modum cogniti difficultem, ac periculosam; nec obest, nec prodest meæ doctrinæ. Nam si S. Thom. judicavit, eam esse periculosam, utiq; dubitavit de probabilitate opinionis affirmativæ. Quo pacto intelligit D. Thom. Bartholomæus de Medina mox referendus disp. 58. initio. Et qui dubitat de probabilitate opinionis stantis pro libertate, practicè dubitat. In dubio autem pratico teneri nos ad tutiorem partem, nemo est, qui dubitet, ut notavi sæpè in disp. 15. cit.

496 Sed lepidum est, quod subjungit adversarius, nempe solo oculorum testimonio convinci de falsitate explicationem meam; cum eandem explicationem tradiderint plusquam viginti Thomistæ doctissimi, & alii complures Doctores, qui ferè ad numerum sexagenarium pertingunt, quos citavi ea disp. 15. à n. 453. inter quos est S. Antoninus relatus supra in hoc art. Numquid carebant oculis Thomistæ insigniores? Numquid caligabat S. Antoninus? Numquid Bañez, Medina, Alvarez? Numquid Aragon? Numquid Tapia? Numquid Candidus? Numquid Suarius, Vasquius, Thomas Sanchez? Numquid reliqui? Numquid Gallicis tantum hominibus, paucissimis illis quidem, aperuit oculos Dominus, ut viderent defectum hujus explicationis? Hanc enim esse sententiam communem Thomistæ scholæ tam certum est, ut non solum Barnabas Gallego in tract. de conscientia probabili dub. 3. dixerit, hunc esse communem sensum Thomistarum, nempe quod liceat amplecti quamlibet opinionem probabilem; sed & Gonetus in disert. de Probabilit. n. 210. in hæc verba profuerit. [Quare non possum satis mirari, quo modo tot Thomistæ, aliæ graves pro secundis intentionibus, & entibus rationis, pro indivisibilibus questionibus, quæ nec proficere, nec obesse possunt animarum salutis; pro S. Doctore tota animi contentione decertent; & vix advertant, quid in rebus moralibus, & præsertim in hac gravissima de probabilitate questione senserit.] Itaq; supponit certum, hanc esse sententiam tot gravium Thomistarum, & putat, eos contradicere D. Thomæ ex defectu advertentiæ. Sed quam illud injuriosum sit viris sapientissimis; alii judicent. Ego enim censeo, communem sententiam interpretum circa intelligentiam alicujus textus, facere certitudinem moralem, quoad talem intelligentiam. Vide, quæ de hoc dixi disp. 12. cap. 6. in Additionibus, quæ sunt ad calcem p. 2. n. 26.

497 Ergo cum dicit S. Thomas; Quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusat conscientia; explicui cum prædictis Thomistis, & reliquis Doctoribus, ut intelligatur sic: Quod agitur contra legem claram, & manifestam. Et cum hæc duæ postremæ dictiones noceant opinioni Jacobi; in illas contorquet amarissimorum verborum jacula.

498 Sed quo modo probat, hac explicatione contradici D. Thomæ? Audi. Potest enim quis peccare contra legem etiam zelo legis, & ignoranter, Siste, lector, in hac postrema dictione. Nam inquirō, quæ ignorantia? Vincibili ne, an invincibili? Si dicas invincibili; apertè pugnas contra Angelicum Præceptorem, qui 1. 2. q. 19. toto artic. 6. docet, ignorantiam invincibilem excusare à peccato. Si verò dicas esse vincibilem eam ignorantiam, qua quis peccat contra legem; infero: ergo ea lex erat adeo clara, & manifesta, ut si attenderet ad eam homo ille eam ignorans, eam cognosceret; ideo enim illi vertitur ad culpam, quia non attendit, neque adhibuit diligentiam ad cognoscendum, quod re ipsa cognovisset, si diligentiam præstitisset.

499 Cum ergo S. Thomas dicat. Quod agitur contra legem, semper esse malum, nec excusare conscientiam; de conscientia vincibiliter errante intelligendus est; & de ea lege tam nota hominibus, ut si ad eam attenderetur, & adhiberetur sufficiens diligentia ad ejus cognitionem clarè cognosceretur. Vide, quæ dixi ea disp. 15. c. 6. art. 3.

500 Hinc patet, quid respondendum sit ad ea exempla, quæ affert: Ut in Saulo, & persecutoribus Apostolorum contigit, qui arbitrabantur, se obsequium præstare Deo; à quibus lex, quam æmulabantur, imperfectissime cognoscebatur. Ideo enim imperfectissime cognoscebant legem, contra quam æmulabantur; quia non adhibebant debitam diligentiam ad attendendum ad eam; illa enim lex ex miraculis Christi, & Apostolorum, & ex sanctitate vitæ, & ex multis aliis argumentis adeo clara erat, & manifesta, ut si debitam diligentiam adhiberent, clarè cognosceretur. Et defectu hujus diligentia debita peccabant.

501 Sed non est prætereunda ea calumnia, qua adversarius ait: Sed & legis violatio materialis cum formali permiscetur. Cum enim S. Thomas in eo textu non loquatur de violatione materiali, neque ad ejus explicationem ea distinctio proferat; ad quem finem petit eam distinctionem? Omisi illam quidem; quia non erat ad rem meam. Sed numquid omittere distinctionem, idem est, quod confundere distinctionis membra?

502 Textus alter S. Thomæ, quem deinde affert, nempe: Error, quo non creditur esse peccatum mortale, quod est peccatum mortale,

conscientiam non excusat à toto, licet forte à tanto. Loquitur de errore vincibili, & culpabili. Sed quid inde contra nostram sententiam?

503 In eo autem, quod dicit, Adamum arbitratum esse, se tantum venialiter peccatum; deceptus est Jacobus prava intelligentia textus S. Thomæ; cum S. Thomas ipse se abundè explicuerit. Nam 2. 2. q. 163. art. 4. ad 3. citans S. August. ait: *Inexpertus Divina se veritatis, credidit, illud peccatum esse veniale, id est, de facili remissibile*. Ergo ex ipsa explicatione S. Thomæ constat, quod, non vocat veniale pro ut opponitur mortali; sed pro ut opponitur difficile remissibili.

504 Sed quid inde contra nos, si Adamus putaret errore culpabili, illud peccatum fore veniale, ut opponitur mortali? ille enim error esset valde culpabilis, cum à Deo facta fuerit evidens revelatio de gravitate suæ culpæ, per quam ipse, & posteri utramque mortem animæ, & corporis incursum erant.

505 Idem dicendum est de eo, qui errore vincibili putaret, fornicationem esse dumtaxat venialem. Nam si invincibili errore id putaret (si is error possibilis est) ex doctrina S. Thomæ non potest esse mortale. Quod clarissimè explicuit S. Thomas quodlib. 8. art. 5. verbis à me relatis ea disp. 15. num. 456. sic. *Quandoque verò error conscientia non habet vim absolvendi, vel excusandi; quando scilicet ipse error peccatum est, ut cum procedis ex ignorantia ejus, quod quis scire tenetur, & potest. Sicut si crederet, fornicationem simplicem esse peccatum veniale; & tunc quamvis crederet, peccare venialiter, non tamen peccaret venialiter, sed mortaliter.*

ARTICULUS XI.

Quotupliciter erret ea periodus proximè relata?

NON EGGET SUMMARIO.

506 Errat primò, dum ait, totum Candidatorum Theologiae moralis chorum gratias agere Deo, quod commentaria non ediderim in S. Thomam. Et sanè si de se ipso loqueretur, facile crederem; quia tam amara verba non nisi ex amaro animo prodeunt. Sed cum loquatur de omnibus, Hispanis, Gallis, Italis, Germanis; admirabile est, quod tam comprehensivè loquatur. Numquid omnes Hispani, Galli, Itali, Germani compromiserunt in unum Jacobum à S. Dom. Ostendat ergo nobis instrumentum compromissionis; vel fateatur, ea verba esse dumtaxat verba, ex amaro animo profuentia.

507 Errat secundò in eo; quod quando debebat dare lectoribus argumentationes ad probandum, sinistram esse eam explicationem S. Thomæ; pro argumentationibus dat verba, & profert contumelias. Sed quo fructu; dum non probat, se affecutum mentem S. Doctoris?

508 Errat tertio in eo, quod asserit, à me corruptum, & diffamatum S. Doctorem. Quem errorem sic demonstro. Ille dicitur corrumpere, & diffamare S. Thomam, qui illum trahit ad sensum absurdum: atqui ego non traxi S. Thomam ad sensum absurdum; imò verò ad sensum certissimum, & evidentem, & communiter à Thomistis admissum: ergo errat, qui dicit, sic corruptum, & diffamatum S. Thomam.

509 Quin imò multo verius debet dici S. Doctor corruptus, & diffamatus à Jacobo à S. Domin. Quod sic ostendo. ex eodem principio. Ille dicitur corrumpere, & diffamare S. Thomam, qui illum trahit ad sensum absurdum: atqui Jacobus trahit illum ad sensum absurdum: ergo corrumpere, & infamare illum dicendus est. Minor demonstratur articulo sequenti.

510 Errat quartò, dum dicit, me Esau pro Jacob oberudere, id est, adversarium D. Thomæ pro eodem sufficere. In illum enim hæc potius conveniunt, qui, ut constabit ex artic. seq. est manifestus Antithomista in materia hujus questionis. Et licet sit Jacobus, vox tamen non est Jacobi; hic enim mansuetudine, modestia, & ratione, non conviciis, nec contumeliis fratrem superabat.

511 Errat quintò in eo, quod damnat assertum de ignorantia invincibili opinionis probabilis; cujus dubium licet vinci possit per electionem partis tutoris, non tamen tenemur sic vincere, quando adest fundamentum probabile pro libertate: quia per fundamentum probabile deponitur dubium speculativum. Errat, inquam, quia cum ipse adversarius posuerit textum S. Thomæ, ex quo infero hanc doctrinam; nihil ad hoc respondet, neque explicat, quo modo ea doctrina non inferatur ex eo textu S. Thomæ.

512 Errat sextò in eo, quod non respondet argumentis à me factis in confirmationem ejus ignorantie invincibilis. De quo vide art. preced. nu. 489.

513 Errat septimò, dum loquens de hac ignorantia invincibili, ait: *Qua assertio, ut patet ex cap. 10. est omnino falsa*. Nam in eo cap. 10. nihil asserit, quod huic generi ignorantie invincibili adversetur. Nam ibid. num. 16. cum attulisset ex S. Bernardo illud, *Si peccatum ignorantia nullum est; non ergo peccavit Saulus, &c.* Addit Jacobus: *[Quid, quæso, dixissent Sancti Patres de fictitia illa, & hætenus inaudita vitali Cardenæ ignorantia ab ipso excogitata, qua omnem opinionem, etiam minus probabilem, imbuunt, quamque*

dicunt invincibilem; cum tamen omni jure vinci debeat; ac possit defectu opinionis probabilioris, ac tutoris,] &c. Qua super assertionem verba multiplicat, sed argumentationem nullam profert: sed remittit se ad dicta in toto libro pro electione opinionis strictioris contra libertatem.

514 Ubi notandum est primò, nescire me, ex qua penu deprompsit adversarius illud epithetum *vitalis*, quod meo nomine attribuit ignorantie invincibili; cum in tota mea Crisi nihil tale reperiatur. Moneo ergo adversarium, ut attentius legat, & referat Aucthorum dicta. Notandum est secundò, illud dictum S. Bernardi nihil nocere meæ doctrinæ, quæ admittit, frequentissimè peccari graviter propter ignorantiam vincibilem. Notandum est tertio, perperam inde inferri aliquid contra doctrinam de ignorantia invincibili reperta in opinione probabilis.

515 Errat octavò, dum ex hac ignorantia invincibili infert, *maximam fore incuriam hominis pro sua salute aeterna*. Ut constat ex dictis art. preced. nu. 491.

516 Errat nonò, dum hanc incuriam probat, ex eo quod reperiuntur in Casuistarum libris multæ propositiones tamquam probabiles propugnata: quasi ego admitterem, posse ad praxim reduci omnes opiniones, quæ à quibuslibet scriptoribus propugnantur tamquam probabiles; & non docuerim oppositam assertionem in 1. p. Cris. disp. 11. & passim alibi. Vide art. preced. nu. 492.

517 Errat decimò, dum circa id dictum D. Thomæ, quod peccatum committitur aliquando agendo contra legem, aliquando contra conscientiam, & aliquando contra utramque; ait adversarius: *At Cardenas præfatam distinctionem D. Thom. aperte confundit*: Nam admitti à me eam trimembrem distinctionem, clarissimè constat ex art. preced. nu. 494.

518 Errat undecimò, dum subjungit: *Illisque quodlibetis manifestè illudit*: quia id affirmat, & non probat. Et quia ejus probatio nulla sibi occurrit, ait: *Cujus textus depravatio convincitur solo oculorum testimonio*. Quod dictum solum convenit in veritatem per se notam, & quæ nulla probatione indiget.

519 Errat ergo duodecimò, dum vult, id, quod dicit S. Thomas, *Quod agitur contra legem, semper est malum*, esse veritatem per se notam, quod non intelligatur, ut ego exposui: *Quod agitur contra legem adeò clarum, & manifestum, ut de ea non possit haberi conscientia erronea, nisi culpabilis*. Quo modo enim potest esse veritas per se nota, & solo oculorum testimonio comprobanda ea, cujus oppositam docent ferè sexaginta Doctores, quos citavi in illa disp. nu. 458. Vide art. preced. nu. 496.

520 Errat tredecimò, dum ait, per illam explicationem meam legis violationem materialem cum formali permisceri: cum in eo loco nulla sit mentio violationis materialis. Vide articulo preced. numero 501.

521 Errat quartodecimò, dum non distinguit inter ignorantiam vincibilem, & invincibilem in illis verbis, quæ subjungit: *Potest enim quis peccare contra legem etiam zelo legis, & ignoranter, non verò ex malitia, ut in Saulo, &c.* Quis enim negat, peccasse Saulum ignoranter, errore vincibili, & culpabili? aut quid inde contra meam sententiam? Vide art. preced. nu. 500.

522 Errat decimoquintò, dum contra me assert illum textum D. Thomæ, quod error, quo non creditur esse peccatum mortale, quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat à toto, licet forte à tanto. Nam cum S. Doctor loquatur de errore vincibili, & culpabili, nihil dicit, quod ego non libentissimè admittam, quin meæ doctrinæ præjudicet. Vide art. preced. nu. 502.

523 Errat decimosextò, dum ait, *Adamum arbitratum fuisse, se tantum venialiter peccatum*, dum id ait, inquam, in alio sensu diverso ab eo, in quo locutus est S. Thomas. Vide articulo preced. num. 503.

524 Errat decimoseptimò, dum saltat extra chorum in eo, quod subjungit: non enim est ad rem id, quod assert ex S. Thomæ, cum qui putaret fornicationem esse tantum venialem, non propterea desinere peccare mortaliter: Cum S. Thomas loquatur de errore culpabili, & vincibili. Vide art. preced. fine.

ARTICULUS XII.

Ex dictis convincitur, Jacobum à S. Dominico esse manifestum Antithomistam in hac questione.

SUMMARIUM.

An sit Antithomista, qui in aliqua opinione non sequitur S. Thomam? n. 525. & seq.

An sit Antithomista, qui docet aliqua, unde assertatur præjudicium doctrinae S. Thomæ? n. 527.

Quare Jacobus à S. Dominico dicendus sit Antithomista? ibid.

An ex doctrina ejus inferatur, opiniones S. Thomæ non esse securas? n. 528. & seq.

525 Scriptori iste passim vocat Antithomistas eos, qui, ut ipse putat, non sequuntur doctrinam S. Thomæ in electione opinionum stantium pro lege contra libertatem. Ex quo capite Jacobus dicendus est Antithomista, cum S. Thomas expressè doceat mul-

multas opiniones stantes pro libertate contra legem, etiam in concursu aliarum oppositarum: Jacobus autem doceat, in hoc concursu semper sequendam esse opinionem stante pro lege contra libertatem.

526 Ego quidem censeo, ut quis dicatur Antithomista, non sufficere, quod in una, vel altera materia opinabili deferat opinionem S. Thomæ. Neque enim in ullius mentem venit, quod Navarrus dicendus sit Antithomista, eo quod in ea questione, *Utrum filius teneatur obedire Patri quoad matrimonium ineundum?* deferat opinionem S. Thomæ, & oppositam sequatur.

527 Antithomista ergo dicendus est, meo iudicio, qui non solum deferit opiniones S. Thomæ; sed & ponit principia, & doctrinam, unde magnum præjudicium afferatur doctrinæ, & opinionibus S. Thomæ. Et hoc modo assero, Jacobum in hac questione esse Antithomistam: ejus enim doctrina maximum præjudicium affert opinionibus S. Thomæ. Ex ea enim inferitur, opiniones S. Thomæ non esse securas in praxi, nec reddere conscientiam tutam. Dicere autem, opiniones S. Thomæ non esse securas, delirare est.

528 Quod autem id ita inferatur ex doctrina Jacobi, sic demonstro primo. Illæ opiniones non sunt securæ in praxi, quæ in conflictu aliarum opinionum adversarum stant pro libertate contra legem: Sed S. Thomas docet multas opiniones hujus generis: ergo multæ opiniones S. Thomæ non sunt securæ in praxi. Consequentia ligat, Major est adversarii; Minor constat evidenter ex omnibus articulis hujus capituli à secundo usque ad nonum.

529 Demonstro secundo. Illa opinio, quæ non affert secum certitudinem de honestate operationis, non est securæ: sed opiniones relatæ S. Thomæ non afferunt certitudinem de honestate operationis: ergo illæ opiniones S. Thomæ non sunt securæ. Consequentia est legitima; & major est adversarii.

530 Minor verò, juxta meam doctrinam, falsa est: censeo enim, filium, qui sequitur opinionem S. Thomæ, inens matrimonium contra præceptum Patris ex justa causa, certum esse, quod non peccat. At verò, juxta doctrinam adversarii, filius non potest esse certus, quod non peccat, quia in opinione merè probabili non agnoscit caput, unde oriatur ea certitudo, præcipue si sit in conflictu alterius opinionis probabilis adversæ. Atqui hæc opinio S. Thomæ, quæ stat pro libertate filii, est merè probabilis, & stat in conflictu alterius opinionis probabilis oppositæ, quam multi Authores tuentur; ut constat ex supradictis.

531 Demonstro tertio. Illa opinio non est securæ ad praxim, quæ in conflictu opinionum adversarum parit dubium practicum, in quo tutior pars pro lege contra libertatem amplectenda est: sic se habent multæ opiniones S. Thomæ: ergo multæ opiniones S. Thomæ non sunt securæ ad praxim. Consequentia obligat.

532 Major est adversariorum, qui docent in conflictu opinionum adversarum, rationes probabiles utrimque militantes parere dubitationem, in qua tutior pars eligenda sit. Ita Jacobus à S. Dominico *cap. 5. conclus. 10. & 12. & cap. 10.* ubi non admittit opinionem probabiliorē utcumque, sed probabiliorē, & tutiorem. Tutiorem autem appellat eam, quæ stat pro lege contra libertatem. Et differt à Baronio, qui admittit probabiliorē pro libertate, quando probabilior superat maximo excessu eam, quæ minus probabilis est. Quod autem S. Thomas habeat multas opiniones, quæ in conflictu oppositarum sint pro libertate contra legem, patet ex articulis ferè omnibus antecedentibus.

533 Demonstro quarto. Illa opinio non est securæ, in qua datur ignorantia vincibilis, ratione cujus is, qui ita vincibiliter ignorat, & dubitat, tenetur eligere partem tutiorem pro lege contra libertatem: sed multæ opiniones S. Thomæ sunt hujusmodi: ergo multæ opiniones S. Thomæ non sunt securæ. Consequentia est legitima, & major est adversariorum.

534 Minor ostenditur. Tunc datur is modus ignorantie vincibilis, juxta sententiam adversariorum, quando est conflictus opinionum oppositarum, existentibus hinc inde rationibus probabilibus: sed in opinionibus, quas S. Thomas determinat pro libertate contra legem, datur conflictus opinionum oppositarum, existentibus hinc inde rationibus probabilibus: ergo dantur opiniones S. Thomæ, in quibus reperiantur is modus ignorantie vincibilis.

535 Minor hujus syllogismi patet inductione facta per singulas. Nam in ea questione, *[An filius teneatur obedire Patri quoad matrimonium ineundum?]* est conflictus opinionum oppositarum; & hinc inde sunt rationes probabiles; hinc rationes, quas affert S. Thomas; illinc quas affert Navarrus, & reliqui Authores, quos retuli in ea *disp. 15. num. 479.*

536 Similiter in ea questione, *[An promissio interna facta homini obliget promittentem?]* est conflictus opinionum oppositarum, & pro utraque parte sunt Authoritates, & rationes probabiles; ut constat ex dictis *art. 9.* & sic quoad reliquas ibid. & articulis antec. relatas.

537 Demonstro quinto. Quotiescumque ex aliqua opinione probabiliori, aut probabilissima aliquod imminet peccati periculum, illa opinio non est securæ: sic se habent multæ opiniones S. Thomæ: ergo multæ opiniones S. Thomæ non sunt securæ. Consequentia

Cardenas Pars III.

patet, & major est expressa illis ipsis terminis à S. Jacobo *cap. 5. concl. 12.*

538 Minor apud me falsa est; sed in sententia adversariorum necessario deglutienda. Quod sic ostendo. Nam juxta modum discurrendi adversariorum, tunc est peccati periculum, quando ex probabilitate utriusque partis opinionum oppositarum, ex quibus quænam sit à parte rei vera, nescimus, hi authores probabilibus rationibus asserunt, esse peccatum; illi verò rationibus etiam probabilibus docent, non esse peccatum: atqui sic se habent multæ opiniones S. Thomæ, quas decedit pro libertate contra legem. V.g. in ea questione, *[An filius teneatur obedire Patri, quo ad matrimonium ineundum?]* sunt opiniones utrimque probabiles; & unaquæque habet suos authores, & rationes probabiles: & nescimus, quænam à parte rei sit vera; si enim sciremus, quænam pars à parte rei sit vera, hæc non esset dumtaxat probabilis, sed omnino certa. Cum ergo authores stantes pro lege obedientie filii, dicant, peccare filium non obediendo Patri quo ad matrimonium ineundum, idque suadeant rationibus non contemnendis; quando S. Thomas docet, filium in hoc non teneri obedire Patri, nisi quantum iustitia causæ obligaverit, ibi est periculum incidendi in illud peccatum inobedientiæ, quod oppositi Doctores suadent. Periculosa ergo est ea sententia S. Thomæ, nisi nobiscum dicant, nullum penitus esse periculum, eo quod probabilissima est sententia S. Thomæ. Quod idem argumentum sit in ceteris opinionibus S. Thomæ supra relatis stantibus pro libertate contra legem.

539 Patet ergo ex dictis, non solum non esse nos Antithomistas, qui defendimus, standum esse pro vera probabilitate practica in ordine ad praxim; ut vult Jacobus à S. Dominico, sed etiam ipsum Jacobum in hac questione esse manifestum Antithomistam, tum quia in ea non sequitur doctrinam S. Thomæ; tum quia ponit multas positiones, ex quibus convincitur, periculosas, & parum tutas esse opiniones S. Thomæ, quas resolvit pro libertate contra legem incertam.

ARTICULUS XIII.

Quomodo, & quàm infideliter referat argumentationem Baronii ex S. Thomæ pro sua sententia, & responsionem meam.

NON EGESUMMARIO.

540 Vincentius Baron (ut proposui ea *disput. 15. cap. 6. artic. 3. num. 467.*) ut probaret, S. Thomam stare pro sua sententia de delectu opinionis strictioris contra libertatem, usus est hac argumentatione. *[Cum ab actu ad potentiam consecutio sit legitima, concludere licet, Theologorum neminem, nequidem ipsummet Theologorum Principem, posse opinionem pro utilitate probabilem, facere tutam contra legem, quandiu intra probabilitatis fines continetur, nec evadit in necessariam. Id enim numquam factum à D. Thomæ, nec tentatum, nisi in his, quæ possit argumentis necessario confirmare.]* Hucusque argumentatio Baronii.

541 Ad quam, respondi *num. 468.* in hæc verba. *[Itaque quia ab actu ad potentiam consecutio est legitima, sic argumentatur Baron. S. Thomas numquam fecit tutam opinionem merè probabilem contra legem: ergo S. Thomas illam non potest facere tutam, & consequenter nec Theologorum ullus. Si illa est bona argumentatio, etiam hæc erit approbanda: [Christus fide non transtulit montes in mare: ergo Christus fide non potuit montes in mare transnittere.] ... Quæ consequentiæ penitus ignorantur à dialecticis, quia quod non est, non scitur. Consulatur ergo Baron Dialecticos, & audiet ab illis, inter prima dialecticorum rudimenta [ab actu ad potentiam esse legitimam consequentiam:] at vero [à negatione actus nullam esse consequentiam ad negationem potentiæ.] Iple enim quasi utraque regula unica sit, & indivisibilis, cum polliceatur argumentum ab actu ad potentiam, dat nobis argumentum à negatione actus ad negationem potentiæ; & vult, hoc posterius tantidem valere, ac illud prius. Quem reatum contra dialecticam sola recantatione palinodia potest eluere.]* Hucusque respondi in loco citato.

542 Accedit Jacobus ad hæc referenda *lib. 1. cap. 11. num. 4.* & his verbis refert. *[Insuper asserimus, numquam ab Angelico Doctore hanc laxitatem fuisse scriptam. Ut hoc probaret P. Baronius in sua Ethica Christi. eodem ferè argumento. ... usus est, quo & ipse Doctor Angelicus quodlib. 2. artic. 7. usus fuerat, contra eos, qui dicebant, pueros Judæorum esse baptizandos invitis eorum parentibus ante rationis usum. Contra quos ait D. Thomas: Multi Catholici Principes potentissimi, ut Constantinus, Theodosius, & alii plures, quibus familiares fuerunt Sanctissimi Episcopi, ut Sylvester Constantino, & Theodosius Ambrosio, qui hoc nullo modo prætermisissent ab eis impetrare, si hoc esset consonum rationi.]* Quare inquit P. Baronius. Si aliquando liceret sequi opinionem minus probabilem legi contrariam; vix possibile esset, quia apud D. Thomam (qui tot, ne dicam omnes præscripsit conscientie regulas, vel saltem earum fundamenta stabilivit, ex quibus facili negotio ipse leges edu-

cantur) huius rei aliquod reperiretur exemplum. Atqui hactenus nullum laxitatis indicium reperiri potuit ab adversariis, & si ab ipsis diligentissime conquisitum, sive scripserit S. Doctor, de melioribus ex consilio, de bonis, ac turis ex præcepto sectandis, in quibus universum semper iterit pro legibus.

543 Sed quid ad hoc argumentum respondet Cardenas? Solitis, ac solis suis utitur cavillis. Et pag. 231. n. 468. *Sibona est*, inquit *argumentatio*, &c. & refert verba supra relata; & subiungit: [Verum nullam à nobis hæc Cardenas evasio confutationem exigit; evidentior enim est disparitas, quam ulla indigeat responsione.] Hæc est responsio Jacobi.

544 Laudo quidem illum, quod conetur defendere suum scriptorem; sed quod fideliter non referat, in hoc non laudo. Errat ergo primò hæc periodus in eo, quod non referat initium argumentationis Baronianæ, *Cum ab actu ad potentiam consecutio sit legitima*; cum in hoc stet reatus contra dialecticam, de quo arguitur Baronius.

545 Errat secundò in eo, quod æquiparet argumentationem Baronii illi argumentationi D. Thomæ. Quæ, si quis eam inchoare vellet ab eo principio dialectico, [ab actu ad potentiam consecutio est legitima], argumentatio bona D. Thomæ depravaretur. Tum quia argumentatio D. Thomæ non est ab actu ad potentiam; sed neque à negatione actus præcisa ad negationem potentie, sed ab alio etiam principio adjuncto. Itaque discursus S. Thomæ hic est. [Si liceret baptizare pueros invitis parentibus, non est credibile, quod spatio mille, & ducentorum annorum, in quibus multæ occasiones concurrissent, id non mandaretur executioni, præcipue ex intercessione Imperatorum, quæ multum valeret coram Episcopis sibi familiariibus: sed numquam mandatum est executioni: ergo signum est, quod numquam licuit id facere.] Qui discursus bonus est propter maiorem superadditam: quod si locus ejus majoris appositus esset ea propositio: *Bene valet ab actu ad potentiam*, pessimus redderetur discursus. Propter quem defectum non est admittenda argumentatio Baronii, sed corrigenda ad normam dialecticam.

546 Errat tertio, cum referens argumentum Baronii, dicit: *Si aliquando liceret sequi opinionem minus probabilem legi contrariam*, &c. Cum Baronius non loquatur de opinione minus probabili, ut patet ex textu ejus supra relato, sed de opinione, quæ stat pro libertate contra legem: nec nos adduxerimus S. Thomam pro opinione minus probabili eligenda; ut constat ex dictis in hoc cap. art. 1.

547 Errat quartò, dum dicit: *Sed quid ad hoc argumentum respondet Cardenas? solitis, ac solis suis utitur cavillis*: Nam sicut argumentationes factas per dilemmata vocat cavillos, ut supra retuli art. 7. ita modò regulam dialecticam vocat cavillos; quo nomine rectè appellarentur sophismata. Consulat ergo dialecticos, à quibus audiet, pravi esse modum arguendi, dum pollicetur quis argumentum ab actu ad potentiam, & postea dat argumentationem à negatione actus ad negationem potentie. Ei autem, qui affirmat, aliquam argumentationem esse cavillatorem, aut sophisticam incumbit probare, talem esse; quod præstabit ostendendo defectum, in quo ratio sophismatis consistit; & dum hoc non præstat, insolutum relinquit argumentum; quando autem argumentum relinquitur insolutum, præsumitur esse insolubile, atque adeò evidens.

548 Errat quintò, dum dicit: *evidentior enim est disparitas, quam ulla indigeat responsione*. Quando enim eadem est forma arguendi, non potest assignari disparitas in forma eliciendi consequentiam. Quod si in hac est disparitas, debet esse disparitas in forma arguendi: quam ipse non assignat. Neque satis est dicere, disparitatem esse evidentem, dum nullam assignat.

A R T I C U L U S XIV.

Altera falsa calumnia recunditur.

S U M M A R I U M.

Obiectio Jacobi de corrupto sensu constitutionis S. Ignatii n. 549.

Quid olim responderim ad eam objectionem? n. 500.

An omiserit adversarius fundamentum à me positum? n. 552.

An doctrina in communi rectè dividatur in suspectam, & securam? n. 553.

Responsio ad objectionem? n. 555.

Confirmatur responsio ex declarationibus constitutionum? n. 556.

Quotupliciter erret, q. periodus imponens calumniam? n. 558. & seq.

An S. Ignatius docuerit promotionem physicam? n. 562.

549 **D**ixerat Jacobus, me corrupisse S. Thomam, dum illius mentem explicui. Et ut amarulentæ querelæ fidem faceret lectori, asserit, me illius constitutionibus Sanctissimi Patris nostri Ignatii. Ea tamen cautela usus, ut fundamentum, quod proposui, ad probandum, eum esse sensum constitutionis, prætermiserit: ut qui suum dumtaxat tractatum legeret, putaret, eam explicationem constitutionis fuisse illusoria. Audiendus est Jacobus, cujus verba in eo cap. 11. num. 16. hæc sunt. [Non miror, quod tam aperte supra relata D. Thomæ doctrinam ita corruerit Cardenas; cum non magis sincere Sanctissimi sui Patriarchæ Ignatii exponat regulas, ne à sua fucata probabilitate videatur

recedere. . . Ipsemet S. Patriarcha Ignatius de Loyola, non minus favens Thomæ in securiore opinione eligenda, quam pro gratiæ efficacia, ut fufius alio libro ostendimus; non magis verè ab ipso Cardena exponitur. Nam 4. part. Constit. editionis præfata cap. 5. num. 4. ubi ait S. Ignatius: *Sequantur* (scilicet Professores Societatis) *in quavis facultate securiorem, & magis approbatam doctrinam; & eos Doctores, quieam docent*. Sic illum interpretatur Cardenas pag. 216. num. 327. *Præcipit ergo legislator noster, ut doctrinam securiorem amplectamur: id est*, inquit Cardenas, *non suspectam*. Ita ne, Pater mi, licebit tibi securiorem doctrinam interpretari? An apud te dicetur optimus, aut melior omnis cibus veneni non suspectus? Quare, mi Cardena, jam non miramur, si nobis hac in parte contradicas, cum tam aperte Sanctissimo tuo Patriarchæ illudas, ut vagam, quam fueris, probabilitatem, in Angelicum Doctorem refundere valeas, cuius non est Author, aut defensor, sed verus morbi huius spiritualis medicus.] Hucusque periodus Jacobi.

550 Et quidem si retulisset integram responsionem meam, cognosceretur verus sensus, & non illusorius, Constitutionis. Quam cum opposuisset Baronius pro tutiori opinione deligenda, opposuit etiam aliam constitutionem (quam omisit Jacobus) ex eadem 4. p. c. 14. §. 1. *Illi prælegentur libri, qui in quavis facultate solidioris doctrina habebuntur*.

551 Ad quam ex constitutionibus objectionem sic respondi in prædicto numero relato. [Equidem si non omisset Baron in secundo textu verba immediate sequentia, mentem constitutionis manifestaret. Ea autem hæc sunt. *Nec illi (libri) sunt attingendi, quorum doctrina, vel Authores suspecti sint*. Præcipit ergo legislator noster, ut doctrinam securiorem amplectamur, id est, non suspectam. Est autem doctrina suspecta illa, de qua viri sapientes dubitant, an sit probabilis. Et in materia morum suspecta est, de cujus practica probabilitate dubitatur apud sapientes, & prudentes. Et hæc nobis meritò interdicitur, quia dubium de probabilitate practica est dubium practicum, cum quo nemini licet operari. Neque his constitutionibus excluditur in materia morum ea doctrina, quæ stat pro libertate contra legem, si solidis fundamentis innitur: quia illa nulla securior est, in qua nullum penitus est practice periculum; licet fortè materialiter sit minus tuta.] Hucusque respondi in eo num. 327.

552 Ubi vides, fundamentum ad eam expositionem desumptam esse ex verbis ipsius constitutionis; quod fundamentum prætermisit uterque, Baronius, & Jacobus; ut vis constitutionis celaretur. Addo insuper, cum S. P. Ignatius non loquatur in iis constitutionibus de opinionibus probabilioribus, aut minus probabilibus; sed in generali de doctrina, & Authoribus securioribus; videndum est, quæ doctrinæ, & qui Authores securiores sint.

553 Et sanè in generali non video, quò modo, quo ad hoc, dividenda est doctrina, nisi dicendo, aliam esse suspectam, aliam securam. Similiter Authores dividendi sunt in duas classes; alii enim sunt, qui tradunt doctrinam suspectam, alii qui doctrinam sanam, & securam. Cum igitur S. Pater jubet, ut Professores *sequantur securiorem, & magis approbatam doctrinam*, expresse loquitur de ea, quæ in hac divisione doctrinæ magis approbata est, nempe de ea, quæ nihil habet suspicionis.

554 Confirmatur. Habet Titius coram se in mensa duo genera ciborum; alterum cum suspitione veneni, alterum sine illa. Præcipit Medicus Titio, ut eligat meliorem cibum, & caveat à peiori. Numquid non implebit præceptum Medici Titius, per hoc præcisè quod eligat cibum non suspectum de veneno? Cum ergo S. Pater, expresse hæc duo doctrinarum genera, & præceperit, quod securiorem amplectamur, utique præcipit, quod non amplectamur suspectam; & impletur integrè præceptum, dum non amplectimur suspectam, quia sic necesse est, quod amplectamur alteram partem divisionis, scilicet securiorem.

555 Et hinc responderetur ad id, quod mihi opponit adversarius; nempe non esse optimum, aut meliorem, omnem cibum veneno non suspectum. Respondeo enim, quod si Medicus præciperet Titio, ut ex omnibus speciebus ciborum, eligeret meliorem, non impleteret præceptum, per hoc præcisè quod eligeret cibum non suspectum de infectione veneni. Si autem Medicus, propter vitandam infectionem veneni, de qua multi cibi suspecti sunt, præciperet Titio, ut meliorem cibum eligeret; id non deberet intelligi de cibus in specie, sed de cibo in genere. Et cum ad eum finem duo tantum essent genera ciborum, nempe suspecti, & securi; dum Titius vitaret suspectum, & eligeret securum; præcepto Medici obtemperaret, & meliorem cibum ex illis duobus generibus eligeret. Quod pro securiori doctrina elicienda intelligendum est. Præcipue cum certum sit id, quod in fine ejus numeri 327. dixi, inter opiniones probabiles nullam esse alia formaliter securiorem.

556 Et hæc non parum confirmatur ex iis, quæ in declarationibus habentur in eum secundum textum ex cap. 14. §. 1. ubi cum à S. Patre non solum excludantur libri suspecti, sed etiam Authores, qui libros suspectos ediderunt; In declaratione sic ratio redditur. *Soleat enim opus in causa esse, ut qui legit, ad Authorem afficiatur: & auctoritas, quam apud ipsum habet in iis, quæ bene dicit, possit postmodum aliquid persuadere ex iis, quæ malè dicit. Rarum est etiam, aliquid veneni non admisceri in iis, quæ à pectore veneni pleno egrediuntur*. Hæc autem declarationes eandem auctoritatem habent, ac constitutiones; ut con-

ut constat ex *6. part. Constit. cap. 1. §. 1. litt. A.* ubi vides totam intentionem legislatoris nostri esse, arcere nostros à libris, & Authoribus, in quibus est suspicio veneni: & eam vocari securiorem doctrinam, & eos securiores authores, à quibus omnis suspicio veneni longè abest.

557 Sed notandum est, me secundam expositionem addidisse in verbis suprarelatis *num. 551.* dum dixi, nullam doctrinam esse securiorem illa, in qua nullum penitus est periculum labendi; qualis est doctrina de quavis opinione practicè probabili seligenda. Et hanc expositionem omisit Jacobus, ut meliorem calumniandi ansam inveniret.

558 Errat ergo primò, illa periodus relata adversarii, dum dicit, me non sincerè exposuisse regulas Sanctissimi Patriarchæ Ignatii: Cùm expositio à me tradita desumpta sit ex ipso textu constitutionum: quo exponendi genere nullus melior inveniri potest, quàm qui desumitur ex ipsis verbis expressis legislatoris.

559 Errat secundò, dum omittit eum textum, quem in ipsa responsione retuli pro fundamento meæ expositionis. Idque maximè reprehensibile est in Jacobo, cùm in mea responsione exposuissim, quòd Baronius eum omisisset: quod arguit majorem cautelam Jacobi in omissione ejus textus.

560 Errat tertio, dum dicit, *non minus favere Thomistis S. Ignatium in securiorem opinionem eligenda*: quasi S. Pater egerit in constitutionibus de electione opinionum; & non in genere, de doctrina magis, vel minus securo: cùm nulla sit minus securo, nisi quæ est suspecta.

561 Errat quartò, dum suam vult esse sententiam Thomistarum: cùm nullus Thomista, præter tres, aut quatuor supra memoratos, docuerit, semper in conflictu opinionum standum esse pro lege incerta contra libertatem: præcipuè cùm nullus Thomista Hispanus id docuerit. Nullos autem Thomistas Hispanis esse insigniores, nemo est, qui ambigat.

562 Errat quintò, dum asserit; S. Ignatium favere Thomistis pro gratiæ efficacia, quasi S. Ignatio resistamus, qui præmotionem physicè prædeterminantem non admittimus. Et quia citat se ad alium locum, mentem suam exposuit in *lib. 3.* in conclusione totius operis *nu. 9.* ubi citat textum S. P. Ignatii ex libro exercitiorum *pag. 72.* ubi ait: *Primum tempus erit, quando voluntatem Divina virtus sic impellit, ut omnis dubitatio, immò etiam dubitandi facultas anima sublata sit, quominus sequatur impulsione talem; sicut legitur B. Paulo, & Matthæo, & aliis nonnullis, vocante Christo, accidisse.* Sed quomodo probat Jacobus, hæc omnia non salvari in nostra sententia de auxilio non determinante physicè voluntatem? Numquid dubitatio, de qua loquitur S. Parens, est in voluntate, an in intellectu? Impulsio quidem est in voluntate, dubitatio in intellectu: & dum aufertur facultas dubitandi, ab intellectu, aufertur per cognitionem evidentem, qua Deus ostendit Paulo, immensam bonorum copiam, quam ipsi præparabat, & immensam malorum molem, quæ imminerebat, si non obtemperaret, quæ evidentissima cognitio (non præmotio physica) vehementer inclinabat voluntatem Sauli ad obtemperandum. Seclusa ergo præmotione physica, cognitio evidens summæ felicitatis, quæ ei proponebatur in obedientia legis Christi, omnem auferebat dubitationem de eo, quòd ei expediebat operari; & inde sequebatur vehemens inclinatio voluntatis ad id, quòd tali evidentia cognoscebat esse sibi summè bonum: quæ vehemens inclinatio voluntatis orta ex evidentia boni, optimè componitur cum indifferentia physica ad operandum, & non operandum, & sine physica determinatione ad unum. Sed quia hæc materia excedit fines instituti mei, eam scholasticis Theologis relinquo.

563 Errat sextò, dum ponit paritatem à meliori cibo in specie; cùm S. Pater non loquatur de probabiliore opinione in specie, sed de genere doctrinæ in communi. Cujus genera sunt duo, nempe securo, & suspecta: & ut supra dixi, ille dicitur eligere meliorem doctrinam, qui securam amplectitur, non suspectam.

564 Errat septimò, in illis verbis, *cùm tam aperte Sanctissimo tuo Patriarchæ illudas*. Nam Sanctis canonizatis illudere, de solo Calvino, aut Luthero, aut simili monstro dici posset. Esto, malè interpretatus essem Sanctissimum Patriarcham; numquid ergo malè interpretari verba Sanctorum Patrum est illudere Sanctis Patribus, Ego quidem dixi, & semper dicam, Jacobum perperam interpretatum esse S. Thomam; & ob reverentiam S. Thomæ numquam audebo dicere, adversarium illuisse S. Thomæ.

565 Errat octavò, dum probabilitatem vocat *vagam*, Errat nonò, dum doctrinam de probabilitate vocat *morbum*. De quibus in sequenti capite.

CAPUT IX.

Amputatur altera calumnia falsa, attribuens nostra doctrina relaxationem conscientie. Ubi quis modus tenendus sit pro reformatione licentia opinandi.

ARTICULUS I.

Proponitur calumnia falsa Jacobi.

SUMMARIUM.

Quantam invidiam sententiæ nostræ parare conentur adversarii? nu. 566. & seq.

An ex nostra sententia oriantur opiniones scandalosæ? nu. 570.

An admittat nostra sententia omnes opiniones, quæ leguntur in Casuistarum libris? nu. 572.

566 **S**criptores, qui hoc sæculo caperunt tueri doctrinam de strictiori opinione seligenda, pro lege, illa quidem incerta, contra libertatem; ducti sunt zelo reformationis, quòd laudo; sed non secundum scientiam, quòd non laudo. Vident in aliquibus libris legi opiniones relaxativas conscientie, atque adeò scandalosæ, & improbabilis: quas quidem conantur inter probabiles adnumerare. Et ut hæc opinandi licentia reformetur, & huic malo occurratur; in quovis conflictu opinionum adversarum volunt, omnes opiniones stantes pro libertate contra legem, quantumvis incertam, probabiles, & improbabilis amputari. Et contra eos Authores, qui sibi non annuunt, mirum est, quantam verborum amarulentiam adinvenierint, ad conciliandam illis invidiam.

567 His armis onustus procedit Jacobus à S. Dominico per totam suam *Compendariam*, ut vocat, *Theologia moralis explicationem*: sic enim inscribitur Liber, in quo sola hæc quæstio versatur; existimat enim in conflictu opinionum adversarum, hoc esse compendium omnium resolutionum, ut sola pars, quæ stat pro lege, licet incerta, contra libertatem sequenda sit. Ut constarent omnia, quæ hac amarulentia munitus scribit, opus erat totam suam compendariam explicationem hic transcribere, quæ referta est exclamationibus, execrationibus, conviciis, & amarissimis verbis contra nostram doctrinam, & ejus sectatores, & præcipuè contra me. Ex quibus unam, vel alteram periodum reproducam.

568 *Cap. 11. n. 6.* sic de me scribit: [Et certè miseratione dignissimum existimo, virum Religiosum, & doctum adeò sui propositi obitum, ut lava destruxerit, quidquid dextera manu adstruere, ac stabilire conabatur: atque tantum molei, & opera in ingenti exarando volumine in folio plusquam septingentis, & octoginta paginis constante, paucis lineis perdidisse, ac in ipsammet incidisse *Probabilitatis abyssum*, ex qua alium retrahere nitebatur. Explicatur. Volumen criticum edidit Cardenas, potissimum contra nimium remissas Caramuelis probabilitates. Sed ne in Thomistarum partes transire videretur, rem involvit tot evanidis distinctionibus, ut perpæpè vix possis ominari, vel judicare quid ipse velit. Et quia in multiloquio non deerit peccatum, efficere non potuit Cardenas, quin palam ostenderet id, quod in ejus mente latebat: nimirum non nisi apparenter, & verborum officiis recessisse ab illa vaga, & nullis ferè coercita terminis probabilitate, quæ propemodum *finis unumquemque ad arbitrium vivere*, & sive imaginationis idolum colere, nulla habita ratione legis, aut consideratione ultimi finis.] Hucusque periodus multis verbis ad speciem composita, sed nullo syllogismo, nulla probatione suffulta.

569 Et in fine capituli 11. concludit sic: [Tota doctrina de Probabilitate remissa, nihil est, nisi ars cavillandi, vel potius fucata peccandi licentia, simplicitati Christianæ prorsus inimica, & toti humano generi perniciofa. Unde S. Augustinus *lib. 22. de Civit. cap. 23.* inter mala, quæ specialiter ipsis justis sunt hic metuenda, *Probabilitatem* annumerat, quos hortatur, ut continuis excubent vigiliis, ne opinio verisimilis fallat; aut quod bonum est, malum, aut quod malum est, bonum esse credatur. Nam ut supra cùm D. Bernardo jam diximus, *Vt utrique dicitur.*] Sic concludit tractatum suum.

570 Hinc colligit, ex hac doctrina de Probabilitate oriri innumeras opiniones scandalosæ, quæ in aliquibus libris leguntur; & omnem morum corruptelam inde nascituram: & nominatim contra me in *qu. proæm. sect. 5.* sic ait: [Itidem per rationes magni ponderis non intelligunt rationes veras, legi, officio, aut honestati faventes, sed tantum verisimiles, quæ tum suis Authoribus, tum hominibus in libertatem, lucrum, aut voluptatem propensis semper erunt probabiles: nam quisque suæ imaginationis idolum facillimè colit: & cùm ferè unusquisque judicet, prout ipse fuerit affectus; mirum in modum acuet ingenium amor libertatis, lucri, & voluptatum ad excogitandas rationes apparentes, quibus incauti decipiantur; quòd fusius infra apparebit in Joanne Cardena *cap. ult.*] Hæc ibi.

571 Sic per totum tractatum loquitur, exclamat, & vociferatur Jacobus in hoc puncto, qui his, & similibus clamoribus totus refertus est, & præcipuè tutus contextus quæstionis proæmialis. Et in eum scopum collimat, ut suadeat, non posse coerceri opiniones scandalosæ, nisi auferatur de medio hæc doctrina de quavis opinione probabili seligenda. Ideò quàmplurima invida epitheta adinvenit ipse (sicut & illi, qui prius scripserunt) quibus contemptibilis videatur nostra sententia. *Morbam* probabilitatis appellat, incidisse nos in *abyssum* Probabilitatis vociferatur, *Ma-*

lum Probabilitatis deplorat, *vagam* vocat probabilitatem, *remissam*, *laxativam conscientia*, *stantem pro lucro, commodo & voluptate*, *Artem peccandi fucata*, *Artem claudicandi in utramq; partem*; & quam plurima alia his similia congerit, & per totum tractatum spargit.

572 Sepè inculcat, hanc sententiam esse scandalosam, & probat illis verbis, *ut constat ex Casuistarum libris*. Nec patitur, quod dicamus, illas opiniones, quæ damnabiles sunt, non esse probabiles. Nam contra veritates fidei Catholicae contendit esse posse probabilitatem, & rationes probabiles. Si enim contra veritates fidei esse potest probabilitas; multo magis contra sententias morales certas.

A R T I C U L U S II.

Ostenditur falsitas calumnia.

S U M M A R I U M.

- An non sint admittenda ad praxim omnes opiniones verisimiles?* n. 574.
An nimia licentia opinandi oriatur ex prava intelligentia probabilitatis? n. 575. remissivè.
An opiniones scandalosae contradicant nostrae sententiae? n. 576.
An opiniones probabiles non sint reiicienda propter improbabilis, & scandalosae? nu. 577.
An perperam vocentur probabilistae Authores, qui docent opiniones scandalosae? nu. 578.
An licentia opinandi coerceatur sola recta intelligentia probabilitatis? nu. 579.
An opiniones absurdae oriantur ex ea universali propositione, quod unusquisque author, quicumque ille sit, sufficit ad probabilitatem? num. 580. & seq.
An nostra sententia non admittat eam propositionem universalem circa probabilitatem extrinsecam? n. 582. & seq.

573 **I**llud in primis notatione, & summa admiratione dignum est, quod, cum ego in ea *disp. 15. cap. 4. art. 1.* latè ostenderim, hanc opinionum relaxationem non oriri à doctrina verè probabilitatis bene intellecta, & ad hoc argumentum evidenti solutione responderim; ipse Jacobus, qui meam disputationem legit, neque ad meas argumentationes responderit; nec meam responsionem confutaverit. Scripserunt ante me hoc genus argumentationis Fagnanus, Mercorus, Baronius, & Gonetius. Quid ergo opus fuit, ut Jacobus eadem transcriberet, nisi ut ea, quæ contra sententiam eorum Authorum denuo scripta erant, confutaret? Et tamen nihil ad meas rationationes respondet, nullam confutationem meæ responsionis aggreditur.

574 Sed quia his omnibus, quæ in illis periodis opponit, abundè satisfeci loc. c. prolixum videbitur ea omnia repetere, & actum agere. Ideò attingam breviter capita responsionis, ibi maturius videnda. Et ante omnia cogor sapius repetere, quæ jam dixi; me non admittere ad praxim opiniones præcise verisimilitudine consistentes; sic enim multæ sunt opiniones improbabilis, quæ adhuc sunt verisimiles, præcipuè quæ nituntur sophismate, aut æquivocatione; dum enim hic defectus non cognoscitur clarè, fallunt, & verisimiles apparent. Solùm ergo admitto ad praxim eas opiniones, quæ solido, & urgenti fundamento nituntur. De quo uberius dicam *cap. 15. & seq.*

575 Enim verò in eo *cap. 4. art. 1.* respondi primò, eam exorbitantiam opinandi, & tuendi opiniones laxativas conscientie oriri primò ex prava intelligentia Probabilitatis. Ita ostendi n. 148. & seq.

576 Respondi secundò, eas propositiones scandalosae, tantum abesse, ut oriantur à nostra doctrina de Probabilitate practica; ut potius nostræ doctrinæ planè contradicant; ita quod earum relaxatio oriatur ex eo, quod nostræ sententiæ de Probabilitate contradicant. Nam nostra sententia postulat tamquam essentialè constitutivum opinionis practice probabilis, quod incerta sit, & quod firmo, & urgenti fundamento nitatur: atqui omnes illæ opiniones scandalosae alterutro defectu laborant, aut quia levi fundamento ducuntur, sophistico, aut æquivoco; aut quia contra certum principium militant, quo pacto evadunt non incertæ, sed certò falsæ.

577 Respondi tertio, non esse rectum modum coercendi licentiam opinandi, & tuendi propositiones improbabilis, quem adversarii intendunt nempe amputandi omnes opiniones probabiles benigniores. Neque enim opiniones practice probabiles sunt de medio tollendæ, quia opiniones improbabilis Probabilitatis larva, & pelle se protegunt: quia & illa oves non debent pelles suas deponere, si aliquando eis lupi se contendant. Si inter oves reptant angues; ut hos amputemus, non debemus etiam oves perimere. Vide *num. 154. & sequenti.*

578 Respondi quartò, perperam vocari Probabilistas, & sub hoc nomine comprehendere eos Authores, qui docent improbabilia laxativa conscientie; sicut non veniunt nomine ovium lupi ovinis pellibus se simulant. Vide *nu. 158.*

579 Denique respondi, sola recta intelligentia Probabilitatis optimè coerceri licentiam opinandi. Ad quam intelligentiam rectè comparandam, proposui octo limitationes, quæ optimè deferviunt ad compescendas opiniones improbabilis laxativas con-

scientiæ; & loca citavi, in quibus illæ limitationes ex professo probantur. Vide locum cit. à *num. 162.*

580 Subjungo denuò argumentum, dum demonstro clarissimè, ex mea sententia (quæ communis est omnibus Doctoribus classicis) non oriri eas opiniones absurdas. Opiniones absurdæ oriuntur ex his duabus præmissis, prima: quævis opinio probabilis potest admitti tutò ad praxim. Secunda: sed opinio, quam docet unusquisque Author doctus, & probus, quicumque ille sit, est probabilis. Unde rectè colligitur hæc consequentia: ergo qualibet opinio cujuslibet Authoris probi, & docti potest tutò deduci ad praxim.

581 Ambas præmissas esse necessarias ad inferendum opiniones absurdas, inde patet, quod adversarii ad eam secundam præmissam recurrunt, ut afferant inferri eas opiniones absurdas. Ex eo enim, quod in libris Casuistarum, aut Summistarum reperiantur ex opiniones absurdæ, colligunt eas inferri ex doctrina Probabilitatis. Et idè Jacobus à S. Dominico sapius repetit ea verba: *Ut constat ex Casuistarum libris.*

582 Et quidem eam secundam propositionem non solùm ego non admitto, sed & *1. par. Cris. Theol. disp. 11. cap. 8.* ostendi cum Doctoribus classicis Thoma Sanchez, Suarior, Vazquior, Valentia, Granada, Arriaga, & aliis, non sufficere ad probabilitatem extrinsecam unumquemlibet Authorem, immò nec plures Authores, nisi sint omni exceptione majores. Ubi exposui quatuor exceptiones, quæ Doctoris auctoritatem infirmat.

583 Hinc resultat manifesta demonstratio. Illa doctrina parturit opiniones absurdas, quæ admittit unumquemlibet Authorem ad probabilitatem: sed nostra doctrina id non admittit: ergo nostra doctrina non parturit eas opiniones absurdas.

584 Vel sic. Ideò huic sententiæ de quavis opinione probabilis admittenda ad praxim, attribuuntur opiniones absurdæ, & scandalosæ; quia in libris aliquorum scriptorum reperiuntur propugnatae tamquam probabiles: sed nostra doctrina non admittit tamquam probabiles eas omnes, quæ reperiuntur in ejusmodi libris; solùm enim admittit, quæ afferuntur à Doctore, qui sit omni exceptione major: ergo nostræ doctrinæ non possunt attribui ejusmodi opiniones.

A R T I C U L U S III.

Triplex modus discernendi à probabilibus opiniones improbabilis laxativas conscientia.

S U M M A R I U M.

- An opinio de strictiori opinione seligenda sit impedimentum, quo minus coerceatur licentia opinandi?* n. 585. & seq.
An opiniones, quæ relaxant conscientiam, sint improbabilis; & an positivè, vel negativè? nu. 587.
An quæ sunt improbabilis negativè, ex distamine reflexo fiant improbabilis positivè? nu. 589.
An licentia opinandi non coerceatur ex sententia de probabiliore eligenda? nu. 590.
An primum medium illam coercendi sit, cognoscere, quæ opinio repugnet principio certo? nu. 593. & seq.
An secundum medium sit cognoscere, quæ opinio nitatur fundamento levi? nu. 596.
Quotupliciter discernatur, An fundamentum sit leve? nu. 597.
An quando omnes prudentes judicant esse leve, sit evidenter leve? ib.
An tertium medium coercendi opiniones scandalosae sit cognoscere, an opinio sit dubia probabilitatis? nu. 598.
An dubium de probabilitate sit dubium practicum, in quo tutior pars eligenda sit? ibid.
Quanam sint motiva dubitandi de probabilitate opinionis? n. 599.

585 **U**T non est æquum incidere in Scyllam, ut vitemus Carybdim; ita numquam existimavi, oportere, quod transeamus ad illud extremum eligendi semper opinionem strictiorem in quovis conflictu opinionum; ut opiniones improbabilis laxativas conscientie vitemus. Immò verò jamdiu mihi persuasi, nullum opponi posse majorem obicem coercendis illis opinionibus improbabilibus laxativis conscientie, quàm illud, quod tamquam remedium assumptum est ab adversariis ad eas corrigendas.

586 Ratio, quæ ad hanc persuasionem me impellit, hæc est. Expedit Ecclesiæ, & conscientie fidelium coercere opiniones laxativas conscientie, quæ quidem omnes eo ipso improbabilis sunt. Opinio adversariorum, quæ ponit, semper eligendam esse opinionem strictiorem, in quovis conflictu opinionum, aut in conflictu opinionum æquè probabilium, manifestam involvit contradictionis implicationem multiplicem; ut demonstravi in ea *disp. 15. cap. 11. 12. & 13.* ex quibus argumentis aliqua instaurabo *cap. 15.* quæ, si à viris doctis perpendantur, ea sententia numquam est communi consensu amplectenda: & consequenter per illam non potest inveniri modus coercendi eas opiniones improbabilis laxativas conscientie. Unde tam longè abest ea sententia, ut sit remedium coercitivum earum opinionum improbabilibus,

bilium, quæ relaxant conscientias, ut potius impediatur remedium illarum. Nam cum adversarii asserant, eam sententiam esse medium unicum coercendi opiniones laxativas conscientiarum; & repariatur a viris doctis eam sententiam esse implicatorem, adeoque frustraneum medium ad eum finem; fit, per illam sententiam impediri coercionem earum opinionum. Huc accedit, nunquam passuros esse Theologos, opiniones S. Thomæ benigniores, quæ stant pro libertate, censei parum tutas in conscientia. Est enim tutus in conscientia filius, qui ex sententia S. Thomæ non obedit Patri, quoad matrimonium contrahendum; quamvis hæc opinio sit solum probabilis, & stet pro libertate filii.

587 Et quidem eas opiniones, quæ relaxant conscientias, esse improbabilis; sive positivè, id est, certò falsas; sive negativè, id est, non innixas fundamento firmo, & urgentis; debet esse apud omnes certissimum. Quod hac demonstratione concluditur. Illa opinio relaxat conscientiam, quæ affert periculum saltem probabiliter ipsa peccandi; sed quæ affert periculum probabile re ipsa peccandi, est improbabilis: ergo opinio, quæ relaxat conscientiam, est improbabilis. Major, & consequentia constant.

588 Minor probatur. Improbabile est, quod liceat deducere ad praxim opinionem, quæ affert periculum probabiliter ipsa peccandi; sicut improbable est, quod liceat exponere se periculo probabili peccandi; ut clarè ostendi in mea Crisi disp. 18. cap. 6. Ergo opinio, quæ affert periculum probabile re ipsa peccandi, in praxi improbabilis est. Quæ consequentia est evidens, cum sit ferè identica cum antecedente, de quo dubitari non potest.

589 Ubi advertendum est, eas opiniones, quæ sunt improbabilis, negativè, sive non probabiles, defectu fundamenti gravis; fieri quoque improbabilis positivè ex dictamine reflexo. Nempe, quia certò falsum est, posse dirigi conscientiam per opinionem, quæ caret fundamento gravi. Vide disp. 10. nu. 31.

590 Sed neque coerceri possunt illæ opiniones laxæ per sententiam de opinione probabiliori eligenda. Patet. Ideò, juxta adversarios, laxæ opiniones introducuntur, quia a suis Authoribus promoventur tamquam probabiles, etsi minus probabiles: sed sic est, quod qui tuerentur opiniones laxas, eas tuerentur tamquam probabiliores; nam unusquisque Author suam opinionem defendit ut probabilior: ergo etiam si defendatur sententia de probabiliori eligenda, eodem modo promovebuntur opiniones laxæ.

591 Et quidem demus, damnari authenticè sententiam de opinione minus probabili eligenda; & solum admittatur ea, quæ docet, probabilior eligenda. Numquid propterea cessabunt opiniones laxæ, & scandalosæ? Minimè. Nam harum Authores dicent, has esse probabiliores, & ideò non debere damnari: Ergo non affertur remedium contra opiniones scandalosas per sententiam de probabiliori eligenda.

592 Cum ergo constet, oportere, has opiniones periculosas improbabilis coerceri; nec ex opinione adversariorum aliqua spes affulgeat illas corrigendi, propter dicta; explicemus oportet, quodnam medium exhiberi debeat ad eas amputandas. Et præter eas octo positiones, quas statui ea disp. 15. cap. 4. art. 1. à nu. 161. ad tria capita revoco media, quibus ex opiniones amputandæ sunt.

593 Primum medium est, quod inquirat Theologus principia certa, saltem moraliter; cum quibus ex opiniones sint impossibiles. Nam quæ ita impossibiles sunt cum principio certo, sunt improbabilis, & certò falsæ. Cujus ratio evidens est. Nam sicut ex antecedente vero inferitur negatio sui contradictorii; quia ambo non sunt compossibilia; ita ex antecedente vero inferitur negatio cujuscumque alterius objecti impossibilis: ergo si antecedens est certum, quidquid impossibile est cum antecedente, est certò falsum.

594 Et confirmatur primò. Quia propositio, quæ affirmat, *Petrus currere*, affirmat implicite, aut saltem illative, *falsum esse*, quod *Petrus non currat*: ergo si certum est, *Petrus currere*, tamquam certum affirmandum est, *falsum esse*, quod *Petrus non currat*: ergo si certum est, *Petrus currere*, tamquam certum affirmandum est, falsum esse quidquid impossibile est cum cursu Petri, v.g. quod *Petrus non habet pedes*. Igitur servata eadem forma arguendi, si principium est certum, & cum eo est impossibilis talis opinio, quæ dicitur laxativa conscientiarum, inferitur, talem opinionem esse certò falsam.

595 Confirmatur secundò. Principium certum affirmatum est antecedens, unde inferitur negatio propositionis secum impossibilis: sed antecedens certum infert consequens, non probabile, sed certum: ergo negatio illius propositionis impossibilis est certa. Major, & minor evidentes sunt, & consequentia legitima. Tum sic. Sed negare aliquam propositionem, idem est, quod affirmare, illam esse falsam: ergo si negatio illius propositionis impossibilis est certa, certum est, quod sit falsa talis propositio. Vide alias demonstrationes hujus veritatis in 1. p. disp. 4. nu. 6. Hujus medii exempla proponam in tract. 2.

596 Secundum medium coercendi opiniones laxativas conscientiarum est; recognoscere, an fundamenta earum opinionum sint levia; nam quæ levi fundamento ducuntur, non sunt probabiles; cum essentialiter constitutivum opinionis probabilis sit duci fundamento gravi, & urgenti, in acceptione, in qua eam modo accipimus. Non enim Probabile est idem, ac verisimile. Opinio enim stat in verisimi-

litudine: sed cum sint opiniones probabiles, & improbabilis; ad eas diversificandas aliquid aliud adicere debemus.

597 Modus autem cognoscendi, an fundamentum opinionis leve sit, nec ne, duplex est: sicut duplici modo potest se habere levitas fundamenti. Primò enim leve dicitur, quia sophismate, vel aquivocatione subnixum. Et ubi hic defectus reperitur, inermis remanet opinio, & fundamento destituta, atque adeò non probabilis. Secundo dicitur leve, quod prudentum judicio fuerit leve: & si quidem omnes, aut ferè omnes prudentes leve censuerint, censendum est evidenter leve. Quando enim ferendum est judicium de magnitudine, aut parvitate moralis tunc judicium omnium, aut ferè omnium prudentum facit evidentiā moralem. Cui si unus, vel alter Theologus opponitur, imprudenter judicat, atque adeò non probabiliter. Ut satis clarè ostendi in 1. p. disp. 12. Hinc fit, quando dubitatur, an fundamentum in exultatione prudentum sit leve, vel grave; inspicendum esse, an sit leve judicio ferè omnium Theologorum, quia in hac materia, communis ferè omnium sententia, ut dixi, facit evidentiā moralem. Horum omnium exempla dabo in tract. 3. Sed quia modus ille postremus plerumque coincidit cum primo medio discernendi improbabilis laxas à probabilibus, ideò ad istud reducam plerumque exempla primi.

598 Tertium medium ad coercendas opiniones relaxativas conscientiarum est, attentè considerare, an probabilitas, quæ attribuitur opinioni, sit dubia: nam dubia probabilitas non est sufficiens ad dirigendam conscientiam; tunc enim dubium non est speculativum, sed practicum: ut notavi disp. 15. cap. 6. art. 3. nu. 461. constat autem inter omnes, in dubio practico semper tutiorem, & strictiorem partem esse eligendam. Et præterea, quando rationabiliter dubitatur de probabilitate unius partis, opposita tamquam certa tenenda est, dum illud dubium permanet. Ratio autem, quare dubium de probabilitate sit dubium practicum, est, quia in opinione verè probabili ideò dubium, quod ad assensum probabilem antecedit, non est dubium practicum, quia ad illud dubium deponendum in praxi, datur ratio gravis, & urgens: atque quando dubitatur de ipsa probabilitate, dubitatur de sufficientia rationis ad deponendum dubium; atque adeò non habet intellectus motivum firmum, per quod expellat id dubium: ergo dubium de probabilitate est dubium practicum.

599 Interrogas, quæ, & qualia sunt motiva ad dubitandum rationabiliter de probabilitate opinionis. Respondeo esse plura. Primò, dubito de probabilitate opinionis, quando Author, qui illam docet, non est omni exceptione major; juxta dicta disp. 11. & ratio, quia nititur opinio, mihi non satisfacit, nec videtur omnino firma. Secundò, cum Author, unus, vel alter, singularem docet opinionem, nec dat rationem, quæ nititur. Tertiò, cum unus, vel alter singularis docet opinionem; & plures alii dicunt, vel esse improbabilem, vel parum tutam, vel malè audire apud Theologos, vel illam non esse audiendam, aut esse reiiciendam. Quartò, quando datur principium certum, & dubitatur, an ei repugnet opinio, nec proponatur ratio sufficienter firma ad deponendum dubium. Quintò, cum dubitatur, an ratio conclusionis sit levis, an gravis, & firma. Tunc enim non est sufficiens ad deponendum dubium. Cujus medii exempla non pauca proponam in hac 3. p. Crisi tract. 4.

ARTICULUS IV.

Quotupliciter devient à veritate Periodi Jacobi, supra relata?

SUMMARIUM.

An obliviscatur propositi, qui imponit impugnare opiniones improbabilis, & admittit probabiles? n. 600. & seq.

Quo jure dicatur, nostram sententiam incidere in abyssum probabilitatis? Et an id noceat opinionibus S. Thomæ? n. 603.

An mea Crisi edita fuerit contra opiniones probabiles; an potius contra improbabilis? n. 604.

An opposita sententia ingens afferat præjudicium doctrina S. Thomæ? n. 605.

An possit aliquis damnare, quod fatetur se non percipere? n. 606.

Quis sit reus multiloqui in disputationibus? n. 607.

An in nostra sententia probabilitas nullis coerceatur terminis? n. 609.

An probabilitas sinat unumquemque ad arbitrium vivere? n. 610.

Cui sententiæ conveniat, quod imaginationis idolum colat? n. 611.

An habenda sit ratio solum legis certæ, an etiam incertæ? n. 612.

An qui sequitur opinionem probabilem pro libertate, deficiat à consideratione ultimi finis? Et quid de opinione S. Thomæ pro libertate? n. 613.

An saltem extra chorum, quæ sine probatione dicuntur? n. 614.

An implicet, opinionem verè probabilem relaxare conscientiam? n. 615.

Quo modo probabilitas non possit esse ars cavillandi? n. 616.

Quo modo opinio verè probabilis non possit esse fucata peccandi licentia? n. 617.

Quo modo probabilitas non possit esse contraria Christianæ simplicitati? n. 618.

Quo modo probabilitas non possit esse pernicio/a? n. 619.

Quantum distinguatur opinio probabilis ab ea, quæ solum est verisimilis? nu. 620.

An S. Augustinus reprehendat opinionem probabilem, an potius sophisticam? n. eod. seq.

An illatio non debeat dici vera, sed bona? n. 623.

An rationes faventes libertati non sint magni ponderis? Et quid de opinionibus S. Thomæ? n. 625.

An ad probabilitatem non sufficiat qualiscumque verisimilitudo? n. 626.

An Theologi per opiniones stantes pro libertate propendeant in lucrum, aut voluptatem? n. 627.

An illud dictum noceat doctrina S. Thomæ? n. 630.

An rationibus probabilibus decipiantur incauti? n. 631.

Quam sinistre probeatur, probabilitate decipi incautos? n. 632.

Quam implicite probabilitas appelletur morbus? Et quando inde resultat injuria in doctrina S. Thomæ? n. 634.

An probabilitas sit ars claudicandi in utramque partem; & quæ inde injuria fiat doctrina S. Thomæ? n. 637.

An implicet, quod opinio verè probabilis sit laxativa conscientie? n. 638.

Quam absurde dicatur, opinionem benigniorem stare pro lucro, voluptate, &c. & quanta inde injuria resultet in S. Thomam? n. 639.

Quam prava sit consequentia, quæ inferi, admittendas esse omnes opiniones contentas in libris Casuistarum? n. 641.

An implicet, opiniones scandalosas numerari inter probabiles? nu. 642. & seq.

600 **I**gitur Jacobus à S. Dom. in periodis relatis *art. 1. à recto veritatis* tramite deviat primò, dum frivolum commiserationem pretextens, ait me fuisse *mei propositi oblitum*. Nam propositum, & institutum meæ Cris. fuit debellare opiniones improbabiles, quæ periculosè laxant conscientiam: & quia admitto propositiones verè probabiles, affirmat hic scriptor, me oblitum propositi mei; quasi sub eodem lare cubent opiniones probabiles, & improbables. Utinam magni Theologi laborent in discernendo opiniones improbables à probabilibus; sic enim consulent securitati conscientie Fidelium.

601 Deviat secundò, dum dicit, me *leva destruxisse, quidquid dextera manus adstruere, ac stabilire conabatur*. Itaq; juxta hujus scriptoris placitum, dum dextera conabatur adstruere, non esse admittendas ad praxim opiniones certò falsas; leva manus id opus destruxit, admitiendo ad praxim opiniones practice probabiles. Et ego in hoc placito ingentem invenio terminorum implicationem: nam id placitum equivaleat isti propositioni: [Qui admittit ad praxim opiniones probabiles, admittit etiam improbabile.] Vel sic: [Qui excludit à praxi improbables, debet etiam excludere probabiles faventes libertati.] Quod autem ibi reperiatur implicatio terminorum, sic ostendo. Nam opinio probabilis est incerta, id est, nec certa, nec certò falsa; & opinio positivè improbabilis est certò falsa. Quæ ergo major terminorum implicatio, quam à negatione certitudinis fieri argumentationem ad existentiam illius; & quod fiat argumentum ab admissione opinionis non certò falsæ ad admissionem certò falsæ.

602 Deviat tertio, dum ait, me *tantum olei, & operam ingenti volumine, paucis lineis perdidisse*. Sed quare perdidit tantum olei, & operæ? Quia admitto omnes opiniones verè probabiles in praxi. Sed hoc esse planè falsum, demonstro. Esto falsa sit, & certò falsa doctrina, quam trado de Probabilitate. Ostendi demonstrativè, eum, qui tribus quadrantibus post mediam noctem carnes cenat, obligatus jejunare die subsequenti, violare præceptum jejunii. Ergo in hac suppositione de falsitate nostræ doctrinæ, vel prodest hæc demonstratio violationis jejunii, vel non prodest? Si dicatur primum, infero: ergo etiam si sit falsa nostra doctrina de Probabilitate, non perditur oleum, & opera in eo, quod vincatur de falsitate ea opinio laxativa jejunii. Si verò dicas secundum, quod non prodest ea demonstratio; infero: ergo doctrina falsa de Probabilitate præstare potest, quod argumentatio evidens non sit evidens. Nam dum fuerit evidens, non perditur oleum, & opera, in ostendendo evidentiam ejus, & peccatum, quod certissimè committitur; quidquid sit de securitate, aut non securitate opinionum probabiliū.

603 Deviat quartò, dum affirmat, me *incidisse in ipsammet probabilitatis abyssum*. Quæ verba aptissima erant, ut conicerentur in Lutherum, aut Calvinum, quod inciderint in infidelitatis abyssum. Sed numquid, quia S. Thomas docuit, promissionem internam non obligare, contra alios tenentes partem strictiorem; dicemus, eum incidisse in Probabilitatis abyssum? Absit. Potius, qui de opinionibus benignioribus S. Thomæ sic censeret, diceremus, eum incidisse in absurditatis abyssum; in quam sine dubio incidit Jacobus, dum tali censura prosequitur doctrinam certam, & evidentem. Immo verò in aliam abyssum absurditatis incidit Jacobus, dum tenaciter adhæret suæ doctrinæ de strictiori opinione semper eligenda ad praxim: incidit enim in abyssum contradictionis, quam in ea sententia reperiri, manifestè ostendi in *ea disp. 15. cap. 11. & seq.* & ostendam infra *cap. 15.*

604 Deviat quintò, dum ait, me *edidisse volumen criticum contra nimium remissas Caramuelis probabilitates*. Ego enim (majori ex parte) non scripsi contra probabilitates Authorum, sed contra improbabilitates, ut constat *ex 1. & 2. part. Cris. Theol.* Quod præterea sic demonstro. Nam in existimatione mea, ex argumentationes, quas majori ex parte proposui, sunt demonstrativæ, atque adeò cer-

tæ, & evidentes saltem moraliter. Est autem metaphysica evidentia certum, contra evidentiam, nullam esse probabilitatem; ut supra notavi, & clarè ostendi *disp. 4. num. 6. & seq.* Ergo si ego censui, argumentationes meas contra opinionem A. esse evidentes, necessario censebam, eas opiniones non esse probabiles, sed certò falsas. Non ergo edidi volumen (majori ex parte) contra probabilitates Authorum, sed contra improbabilitates.

605 Deviat sextò in illis verbis, *Ne in Thomistarum partes transire videretur*. Nam, ut clarè ostendi *cap. 8. & præcipuè art. 12.* Jacobus à S. Dominico in hac quæstione est manifestus Antithomista, non solum quia discedit à mente S. Thomæ; sed quia tradit doctrinam, per quam periculosa redditur doctrina S. Thomæ: quo nihil absurdius dici potest.

606 Deviat septimò in illis verbis: *Rem involvit tot evanidis distinctionibus, ut perpessè vix possis ominari, vel judicare, quid ipse velit*. In quo illud est admirabile, quod affirmet, eas distinctiones esse evanidas, cum non solum fateatur, se non intelligere eas, sed neque ominari posse, quid ipse velit. Ergo, quas fatetur se non intelligere, condemnat. Ergo fert judicium incognita causa. Ergo cum eas distinctiones non intelligat, intelligit esse evanidas. Illi homines, apud S. Thadæum, quæcumque ignorant, blasphemant. Et hoc videtur non absurdum; cum id, quod fatetur se ignorare, vituperat.

607 Deviat octavò in applicatione eorum verborum. *In multiloquio non deerit peccatum*. Nam in disputationibus non datur multiloquium, cum multi syllogismi, & discursus, multa enthymemata, & dilemmata, & auctoritates Sanctorum Patrum, & Doctorum magni nominis proferuntur. Is autem reus est multiloquii in disputationibus, qui pro syllogismis, & argumentationibus profert verba contumeliosa, & immodicas censuras, qui execrationes, & maledicta conijcit in scriptores; videat ergo lector, utri potius conveniat, esse reum multiloquii, mihi, aut ei, qui mihi multiloquium exprobat.

608 Deviat nonò illis verbis, *quin palam ostenderet, quod in ejus mente latebat*. Nam in uno eodemque momento edita est in lucem tota Cris. mea, & utraque *pars 1. & 2.* Quomodo ergo simul latebat in mente, & simul palam ostendebatur doctrina de Probabilitate cujuslibet opinionis verè probabilis, præcipuè in *disp. 15.* Non enim capio, quomodo hæc duo componantur, & quod ea doctrina latebat in mente, & quo palam ostendebatur in præfata disputatione.

609 Deviat decimò, cum affirmat, *non nisi apparenter, & verborum officiis recessisse ab illa vaga, & nullis ferè coercita terminis probabilitate*. Nam insigniter decipitur, dum putat, probabilitatem nullis coerceri terminis. Id autem clarè cognovisset, si perpendisset attentè octo terminos, quibus coercendam esse probabilitatem, ostendi in *ea disp. 15. cap. 4. art. 1.* Et si his octo terminis contentus non est, legat in articulo proximè præcedenti tres alios universalissimos, quibus opiniones probabiles discernendæ sunt ab improbabilibus positivè, & negativè.

610 Deviat undecimò, dum de Probabilitate affirmat, quod *propemodum sinit unumquemque ad arbitrium vivere*. Nam sæpe notavi, adversarius non rectè penetrare doctrinam nostram de Probabilitate, ut constat ex supradictis, præcipuè *cap. 3. 4. & 5.* idèq; non miror, eos tali deceptione absorberi. Non vivit ad arbitrium, qui diligenter examinat, an opinio, qua gubernaturus est conscientiam, levi ducatur fundamento, an urgenti; an probabilis verè sit, an certò falsa. Et cum dubius est, de probabilitate opinionis, scit teneri dubio practico, & tunc tutiorem sibi partem eligendam.

611 Deviat duodecimò illis verbis, *Et sua imaginationis idolum colere*. Multi ens rationis impossibile, quod quidem ex duplici contradictorio constituitur, vocant *idolum mentis*; & meritò. Cum ergo sententia de strictiori opinione seligenda involvat implicationem duplicis extremi contradictorii; ut demonstravi *ea disp. 15. cap. 11. & seq.* & ostendam infra *cap. 15. art. 3.* de Authoribus ejus sententiæ potius dicendum, eos *sua imaginationis idolum colere*. Nam ratio urgens, quæ stat pro opinione verè probabili, neque includit contradictionem, neque relucet aliud caput, unde vocari possit *idolum mentis*.

612 Deviat tredecimò, dum ait, *Nulla habita ratione legis*. Cujus legis, certæ, an incertæ? Nam legis certæ semper habenda est ratio. Cum autem lex est incerta, considerandum est, an detur ratio firma, & efficax ad deponendum dubium, quod oritur ex incertitudine. In ea quæstione, An qui commisit peccatum læthale, teneatur obligatione gravi quærendi statim remedium confessionis Sacramentalis, S. Bonaventura censuit partem affirmativam strictiorem pro lege contra libertatem; & S. Thomas partem benigniorem pro libertate contra legem, ut notavi supra *cap. 8. art. 9.* Numquid ergo dicemus, S. Thomam resolvissè quæstionem, nulla habita ratione legis? Absit. Quare, nisi quia ex ratione firma S. Thomæ lex remanebat incerta? Neque enim dici potest, certò falsum esse, quod de eo daretur lex, cum opinio S. Bonaventuræ sit probabilis, & idè non certò falsa.

613 Deviat quatuordecimò illis verbis, *Nulla habita consideratione ultimi finis*. Nam qui dictamine certo gubernat conscientiam, non deviat à consideratione ultimi finis. Qui ergo sequitur opinionem S. Thomæ, quod non tenetur statim confiteri peccatum, quamvis sequatur opinionem merè probabilem, cum securus, & cer-

tus sit, quod non peccat illam sequendo, non potest dici, quod deviat à consideratione ultimi finis. Alias S. Thomas docuisset opinionem, quæ hominem separaret ab ultimo fine. Quo quid absurdus dici potest?

614 Deviat quindecimò, quod hæc omnia, quæ ex relata periodo proposita sunt, dicuntur absque probatione. Quæ autem sine probatione dicuntur, extra chorum disputationis Theologicæ saltant. Et præterea onerant lectorem; quia semper legit, ut doctior evadat, nec possunt facere doctiorem, nisi ubi probationibus assera fulciuntur.

615 Deviat decimosextò, & decimoseptimò illis verbis: *Tota doctrina de probabilitate remissa nihil est, nisi ars cavillandi*. Primò enim, quod Probabilitas appelleretur remissa, est ingens absurdum. Quid est remissa? Idem quod relaxans periculosè conscientiam. Implicat autem contradictionem, quod relaxet conscientiam opinio cum periculo peccandi; & quod non sit improbabilis: est enim improbabile, quod liceat deducere ad praxim opinionem cum periculo peccandi. In probabilitate autem benè intellecta, & intra suos terminos conclusa, nullum asseritur periculum peccandi.

616 Deinde quod probabilitas benè intellecta sit *ars cavillandi*, implicat contradictionem. Etenim ars cavillandi est ars sophistica arguendi. Ostendat ergo mihi Jacobus unum sophisma, quo ego utar; *Et erit mihi magnus Apollo*. Quod si non ostendit, quid prodest, verba multum parturientia dare, ex quibus ad examen deductis ne unus quidem misellus mus nascitur.

617 Deviat decimooctavò, illis verbis, *Vel potius fucata peccandi licentia*. Nam licet augeat sonantia verba, dum argumentationem non auget, nihil prodest. Esset quidem peccandi licentia, si admitteremus omnes opiniones, quæ sub prætextu probabilium, in aliquibus libris circumferuntur: sed dum admittimus solum, quæ verè, & practicè sunt probabiles; & reiicimus improbabiles per hoc secundum licentiam peccandi coercemus.

618 Deviat decimononò, dum Probabilitatem dicit *Simplicitatis Christiana prorsus inimica*. Magnum posset Jacobus celebrare triumphum, si id aliqua argumentatione probasset: sed dum non probat, verba tonantia replicat, quibus fragorem in aere excitet, non in conscientia, quæ secuta est, dum opiniones verè probabiles ab improbabilibus discernit. Simpliciter Christianæ inimica est simulatio, fraus, & dolus. Ostendat ergo mihi Jacobus in hac sententia aliquid sophisticum, aut simulatorium; & tunc fatebor, simplicitati Christianæ adversari.

619 Deviat vigesimò, illis verbis: *Et tori humani generi perniciofa*. Hoc postremò tonitru putavit nos deterrendos à vera sententia. Sciat ergo, viros doctos non tonitru verborum aerem verberantium, sed fulminibus syllogismorum deterreri à sententia, quam tuentur. Esset quidem perniciofa toti humano generi, si assereret periculum peccandi: sed nullum in opinione probabili esse periculum peccandi, constat ex dictis *disp. 15. cap. 4. art. 11.* & constabit amplius ex dicendis.

620 Deviat vigesimoprimum, dum ait, quod S. Augustinus lib. 22. de Civit. cap. 23. inter mala, quæ specialiter ipsis iustis sunt hic metuenda, probabilitatem adnumerat. Sed quibus verbis adnumerat? Ecce. *Vigiliis continuis excubantes, ne opinio verisimilis fallat, ne decipiat sermo versutus*. Confundit ergo Jacobus probabilitatem cum opinione ut sic, & verisimilitudine. Nos autem non admittimus in hoc sensu, quod possit conscientia gubernari opinionibus: multæ enim sunt opiniones improbabiles, quæ quia verisimilitudine habent, putantur ab aliquibus probabiles, confundendo verisimilitudinem cum probabilitate. Moneo ergo cum Augustino viros iustos, ut excubias agant, ne opinio verisimilis fallat; ne opinio improbabilis prætextu verisimilitudinis se insinuet. Quod magis declarat Augustinus sequenti clausula: *Ne decipiat sermo versutus*. Quid est sermo versutus; nisi opinio sophistico fundamento suffulta; quæ propterea non est probabilis, nec potest illius ductu gubernari conscientia.

621 Cum autem addit S. Augustinus, *Ne quod bonum est, malum; aut quod malum est, bonum esse credatur*: manifestum est, non loqui S. Doctorem, ubi impossibile est id cognosci; ut contingit in omni opinione vere probabili; de cuius essentiali constitutivo est, quod sit incerta, hoc est, quod nequeat sciri, an à parte rei sit vera, vel falsa. Sicut enim Deus non præcipit, ut cognoscamus id, quod cognitu est impossibile; ita nec ad id hortatur Augustinus. Aliundè imminet periculum, à quo juxta Augustinum cavere debemus: nempe ab opinione improbabili, aut à sermone versuto, id est, sophistico: cavebimus autem, si accuratè probabilia ab improbabilibus discernamus.

622 Deviat vigesimosecundò, cum similem textum D. Bernardi eidem materiæ applicat. Nam eadem responsio satisfacit periodo S. Bernardi.

623 Deviat vigesimotertiò, illis verbis: *Per rationes magni ponderis non intelligunt rationes veras, legi, officio, aut honestati faventes*. Nota illud *rationes veras*; & perpende, quantum oporteat, quod scriptor sit formalis. Enim verò in consequentia sunt duo, Consequens, & illatio: Consequens dicitur verum, vel falsum: Illatio dicitur bona, vel mala. Rationes ergo, quæ afferuntur pro opinione probabili, plerumque afferunt antecedens evidenter verum; bonitas autem consequentiæ est topica, & ideo rationes non

inferuntur necessitate evidenti, sed topica. In hoc ergo casu non dicitur, quod ratio non est vera; sed quod est evidenter bona.

624 Sed esto, loquamur de opinione, in qua antecedens est dumtaxat probabile, licet bonitas illationis sit evidens. Quo jure postulatur à nobis, quod antecedens sit verum, sive quod ratio assumpta sit vera; quando eo ipso quod sit probabilis, est incerta; nec possumus physicè cognoscere, quæ pars à parte rei sit vera?

625 Deviat vigesimoquartò, illis verbis proximè relatis, *legi, officio, aut honestati faventes*. Conatur itaque Jacobus, solum esse ratione magni ponderis eas, quæ legi favent. Ergo ne rationes, quas asserit S. Thomas pro eo, qui internè promissit Petro beneficium, ne obligatus maneat interna promissione, non sunt magni ponderis, quia sunt pro libertate illius, & non pro lege obligante, illa quidem incerta? Ergo ne rationes, quas asserit S. Thomas pro libertate peccatoris, ne teneatur confiteri statim ac peccavit, sed contra legem, quæ obliget ad statim confitendum, non sunt magni ponderis? Sunt quidem, quamvis sint contra legem confitendi statim, quam adesse existimat S. Bonaventura; & quamvis sint contra officium, & honestatem confitendi statim.

626 Deviat vigesimoquintò illis verbis; *Sed tantum verisimiles*. Dixi sepiùs, impugnare adversarios sententias, quam nos non defendimus. Asserui sepiùs, sola verisimilitudine non tuto gubernari conscientiam: opiniones improbabiles solere esse verisimiles: ideoque aliquid aliud requiri præter verisimilitudinem: & dum conatur impugnare probabilitatem nostram, non impugnare nisi verisimilitudinem suam, & hostem, quem ipsi fingunt. Vide *disp. 15. cap. 7.* & in hac 3. par. *disp. 55.* & infra *cap. 17.* & sæpe alibi.

627 Deviat vigesimosextò illis verbis: *Sed tantum verisimiles, quæ sunt suis Authoribus, tum hominibus in libertatem, lucrum, aut voluptatem propensis, semper erunt probabiles*. Si scriptor ille reprehenderet, non veram probabilitatem, sed abusum probabilitatis, quo aliqui conantur intrudere opiniones improbabiles in sacellum Probabilitatis, facile annuerem. Sed summa injuria est, asserere, Theologos, dum in veritatem doctrinæ incumbunt, & argumentis promovent, quæ adversarii non solvunt? in lucrum, aut voluptatem propendere: quæ verba assumpta sunt, ut quod argumentationibus consequi non possunt, verbis, quæ odium, & invidiam parant Authoribus consequantur.

628 *Semper erunt probabiles*, quoties Doctor omni exceptione major docuerit. Vide *disp. 11.* quoties non repugnaverint principio certo, nec sophistico, æquivoco, aut levi fundamento innitantur; sed ratione, quæ urgeat intellectum ad assensum; neque adsit fundamentum ad dubitandum de probabilitate opinionis. Si quid autem horum desit, numquam erunt probabiles.

629 Deviat vigesimoseptimò illis verbis: *Nam quisque sue imaginationis idolum facillimè colit*. Vide supradicta in deviatione 12.

630 Deviat vigesimooctavò, illis verbis: *Et cum ferè unusquisque judicet, prout ipse fuerit affectus, mirum in modum acuet ingenium amor libertatis, lucri, & voluptatum ad excogitandas rationes apparentes*. Nam S. Thomas cum usus est rationibus probabilibus pro libertate, non indulsit lucro, aut voluptati; neque usus est rationibus apparentibus, sed solidissimis, & urgentibus intellectum ad assensum, quamvis non evidentibus. Studeat ergo Jacobus methodo discernendi probabiles ab improbabilibus, qualem proposui supra, & sic satisfaciens secundum scientiam zelo suo non vituperabili.

631 Deviat vigesimononò illis verbis: *Quibus incauti decipiantur*. Nam decipientur utique, si pro opinionibus verè probabilibus improbabiles admittantur. Probabilitate autem benè intellecta, etiam si stet pro libertate, numquam decipientur rationibus probabilibus S. Thomæ, quæ stant pro libertate. Potius decipientur indocti verbis Jacobi parantibus odium, & invidiam Authoribus nostræ doctrinæ.

632 Deviat trigessimò illis verbis: *Quod fusiùs apparebit in Joanne Cardena cap. ult.* Nam in eo capite ultimo destruit, quidquid ex verborum tempestate proximè relata, promovere conabatur. Quo modo ergo probat eo *cap. ult.* vocari à nobis rationes magni ponderis, quæ solum verisimiles, & quæ ob propensionem in lucrum, & voluptatem semper videbuntur probabiles, cum solum sint apparentes, quibus incauti decipiantur? Sanè per ea verba, quæ retuli *cap. 4.* quorum aliqua hic non sunt omittenda. Ait enim *cir. cap. ult. num. 1.* [Hoc ceu axioma ab omnibus recipiendum constituit: *Qui probabiliter agit, benè, ac prudenter agit*. Quod tamen est falsum. Nam potest Judex probabiliter credere, Tullium esse reum, & crimen, de quo accusatur, commisisse: & tamen non potest, nisi imprudentissimè ipsum condemnare. Ergo probabiliter (quocumque modo sumatur) & prudenter agere non sunt synonyma, ut loquitur Cardenas.] Vide ergo, qualiter id probet *cap. ult.* Decipitur egregiè Jacobus, dum putat, probabilitatem speculativam judicis idem esse cum probabilitate practica sententiæ condemnatoriæ (vide, quæ de hoc fusiùs dixi *cap. 4.*) & cum ille tam graviter decipiatur, sollicitus est, ne nostra probabilitate incauti decipiantur: & ipsa deceptione sua probat, incautos decipiendos.

633 Deviat trigesimoprimum, dum invida, & turpia epitheta in nostram sententiam coniecit; & quidem sine probatione: quæ autem sine probatione dicuntur, quivis lector prudens contemnit.

nit. Consultius foret Jacobo pro his epithetis syllogismos, & auctoritates Sanctorum Patrum nobis dare, quibus suam sententiam fulciret. Ejusmodi enim epitheta sunt verba, quæ nihil probant.

634 Deviat trigesimosecundò, dum dicit *morbum probabilitatis*. In quo manifestam injuriam irrogat Præceptori Angelico, qui probabilitate practica ad sanitatem conscientie usus est. Numquid morbo probabilitatis inficitur conscientia filii, qui ex sententia probabili S. Thomæ non vult obedire parenti quoad matrimonium contrahendum, nisi quantum iusta causa coegerit? Numquid infirmatur conscientia peccatoris, quia, secutus sententiam probabilem S. Thomæ, non confessus est, statim ac peccavit? Numquid laborat morbo probabilitatis, qui, ex opinione probabili S. Thomæ, consummat matrimonium ratum tempore Feriarum? Si opinio verè probabilis contineret periculum peccandi, saltem probabile; illa quidem esset morbus animæ. Sed in opinione practice probabili nullum penitus esse periculum peccandi; constat ex *disp. 15. cap. 4. art. 11. nm. 418. & seq.* & ex infra dicendis.

635 Deviat trigesimotertiò, dum ait incidisse me in *abyssum* Probabilitatis. Vide, quæ dixi circa deviationem quartam.

636 Deviat trigesimoquartò, dum *Malum probabilitatis* deplorat. Et siquidem talis esset doctrina nostra de probabilitate, qualem hic scriptor mihi affingit, non difficile annuerem. Cum tamen non caleat adhuc nostram sententiam; ut patet ex tot conclusionibus falsis mihi attributis, & per me depulsis in capitibus antecedentibus; restat, ut non possit dici malum, donec perfectè cognoscatur.

637 Deviat trigesimoquintò, & trigesimosexto, dum Probabilitatem vocat *vagam*, & artem *claudicandi in utramque partem*. Sed quare? quia pro utraque parte admittimus practicam probabilitatem. Sed quidquid ita loquuntur, est in injuriam Angelici Præceptoris; cujus doctrinam practicam qui dixerit vagam, aut claudicantem, insanit. Est probabilis opinio S. Bonaventuræ quod peccator statim ac peccat, teneretur confiteri: est probabilis opinio S. Thomæ, quod non tenetur. Hæc probabilitas non dicitur ab adversariis *vaga*, aut *claudicans* ratione partis strictioris, sed præcipuè ratione partis benignioris stantis pro libertate. Numquid ergo Probabilitas à S. Thoma usurpata, dicenda est *vaga*, aut *claudicans in utramque partem*? Absit. Neque recurrant modò ad hoc, quod S. Thomas non docuit, minus probabilem eligi posse, quia modum abstrahimus ab ea questione, & solum inquirimus, an utravis ex duabus adversis probabilibus possit eligi ad praxim, quidquid sit de magis, aut minus probabilibus.

638 Deviat trigesimoseptimò, dum probabilitatem vocat *remissam*, & *laxativam conscientia*. Quæ epitheta, ut constat ex dictis, implicunt contradictionem, quod attribuantur veræ probabilitati practicæ. Nam ea, quæ relaxat conscientiam, & conscientiam affert scandalum, & periculum peccandi, improbabilis est; quia improbabile est, esse licitam opinionem, quæ sic relaxet, & scandalizet conscientiam: atqui opinionem probabilem esse simul improbabilem, est manifesta terminorum implicatio.

639 Deviat trigesimo octavò, dum opinionem benigniorem appellat *stantem pro lucro, commodo, & voluptate*. Vide, quæ dixi supra. Quibus addendum est, insanire hominem, qui diceret, opinionem probabilem S. Thomæ, quod [non peccat homo consummando matrimonium ratum tempore Feriarum,] stare pro voluptate, Quia licet id non possit exerceri sine voluptate, Theologus autem cum decidit, quæ decidenda sunt, non attendit ad voluptatem, sed ad id, ad quod vehementer impellit argumentum probabile.

640 Deviat trigesimonò per epithetum, quo appellat probabilitatem *Artem peccandi fucatam*. Vide supradicta circa deviationem 18.

641 Deviat quadagesimò dum ad probandum, nostram doctrinam relaxare conscientias, ait: *ut constat ex Casuistarum libris*. Sed quomodo id constat ex his libris? nempe quia in illis reperiuntur multæ opiniones scandalosæ, ut constat ex decretis Alexandri VII. Sed cum latius responderim *disp. 15. cap. 4. art. 1.* ostendendo, eas opiniones, quæ scandalosæ sunt, improbabiles esse, quantumvis reperiuntur in libris Casuistarum; debuit Jacobus vel non reproducere hoc argumentum jam solutum; vel meam solutionem argumentis confutare.

642 Deviat quadagesimoprimum, dum opiniones scandalosas, & laxativas conscientie numerat inter probabiles. Quomodo enim probabiles, quæ certò falsæ? Quod hoc dilemmate concludo. Nam vel opiniones damnatæ ab Alexandro VII. sunt probabiles, vel non? Si primum dicas, implicas terminos. Nam cum Pontifex loquens è Cathedra eas declaraverit falsas, & ejus declaratio sit certa; constat, eas esse certò falsas. De quo vide *disp. 9.* primæ partis meæ Crisis *cap. 20.* Si ergo certò falsæ sunt, quomodo possunt esse probabiles, de cujus essentiali constitutivo est, esse incertas, hoc est, nec certas, nec certò falsas.

643 Si verò dicas, eas opiniones damnatas non esse probabiles; infero: ergo Alexander VII. non damnavit probabiles, sed improbabiles, quæ ab aliquibus falsò dicebantur probabiles. Ergo ea damnatio Alexandri VII. nullum attulit præjudicium nostræ sententiæ de Probabilitate, quæ detestatur improbabilia. Ergo similes opiniones damnatione dignæ, quamvis in libris Casuistarum reperiuntur, nullum afferunt præjudicium nostræ sententiæ de

probabilitate. Ergo opiniones improbabiles non sunt computandæ inter probabiles.

CAPUT X.

Confunditur alia geminata calumnia de approbatione omnium opinionum, qua continentur in Casuistarum libris, & de multiplicatione conscientiarum.

SUMMARIUM.

An opiniones damnatæ ab Alexandro VII. maneant improbabiles? nu. 646. & seq.

An aliæ opiniones contentæ in libris Casuistarum sint improbabiles? nu. 648. & seq.

Quo jure dicatur multiplicari numerus conscientiarum? num. 650. & seq.

An actus opinativus sit actus conscientie? nu. 653.

644 PRæfatus Jacobus eo *cap. 1. pag. 30.* sic ait [Sed ut ad prædictam conscientiarum commutationem, seu commercium redeamus; nonne miraris lucrum, quo propriæ conscientie loco, ab Authore nature, singulari beneficio concessæ; tria ad minus reperies conscientiarum millia in uno Diana? Immodò tot tibi à Cardena concedentur conscientie, unius vice, quotquot jam sunt in Casuistarum libris opiniones probabiles, id est, innumerabiles.]

645 Hæc periodus duas continet calumnias falsas. Prima, & præcipua est, me admittere, tamquam probabiles omnes opiniones, quotquot jam sunt in Casuistarum libris. Secunda est, admitti à me multa conscientiarum millia, cum unam dumtaxat conscientiam nobis Deus singulari suo beneficio concesserit.

646 Et quod attinet ad primam calumniam, mihi est ad instar summæ injuriæ. Nam cum sciat adversarius, ab Alexandro VII. damnatas esse quadraginta quinque opiniones, quæ in libris Casuistarum circumferuntur; forsan vult mecum agere de reatu violati decreti Alexandri VII. quasi eas ego opiniones admittam tamquam probabiles.

647 Et ex eodem loco agnoscitur, eam calumniam esse falsam imposturam: cum ego ipse in mea Crisi *disp. 9. cap. 20.* per multos articulos ostenderim, eas opiniones damnatas ab Alexandro VII. manifeste improbabiles, & certò falsas.

648 Sed præter eas quadraginta quinque opiniones, multas alias ex iis, quæ circumferuntur in Casuistarum libris, esse improbabiles positivè, quia militant contra principium certum; vel negativè defectu fundamenti gravis; constat primò ex dictis in 1. & 2. p. Cris. Theol. ubi numerantur septuaginta opiniones, quas, ut ego existimo, exauthoravi.

649 Constat secundò ex tota *disp. 11.* Ubi ex mente PP. Suarii, Vasquii, Thomæ Sancii, Valentie, Granadi, Arriagæ, Tamburini, Reginaldi, & aliorum, docui, multas opiniones, sex, septem, decem, quindecim, immodò & viginti octo Authorum non esse probabiles: quas si velis numerare, reperies esse septuaginta novem, quæ à sacro probabilitum agmine ibi excluduntur. Sic etiam eadem *disp. cap. 2.* reperies alias ferè viginti opiniones, quæ referuntur tamquam improbabiles. Cum ergo in mea Crisi reperiantur exclusæ à probabilitate, modò quadraginta quinque, modò septuaginta novem ex auctoritate gravium Doctorum, modò aliæ ferè viginti relatae ut improbabiles; quæ omnes sunt plusquam ducentæ; qua fronte audeat Jacobus hanc imposturam mihi affingere; quæ sola lectione meæ Crisis elui potest.

650 Quod attinet ad alteram calumniam, nempe admitti à me multa conscientiarum millia; videbor mihi benignus in Jacobum, si dixerò, illum quoad hoc nugari agere; & nugatorio lepore id dixisse, non serio, & scholastico more. Primò: nam ad multiplicandum numerum conscientiarum, quid magis prodest, quod opiniones sint benignæ, quam quod sint strictiores; quod sint contra legem (incertam illam quidem) vel quod sint pro lege? Ergo si sunt multa conscientiarum millia in opinionibus benignioribus; totidem reperientur in strictioribus.

651 Secundò. Nam similiter posset obijcere, esse multas Theologias morales, quæ multiplicentur pro numero opinionum probabilitum: quod adversus ejus sententiam habet clariorem instantiam. Cum enim adversarius putet, suam sententiam esse sacram, & sanctam de strictiori opinione semper in conflictu opinionum seligenda; quare pro numero opinionum strictiorum non est multiplicanda scientia Sacra Theologia, si pro numero probabilitum opinionum multiplicanda est conscientia?

652 Dices, Theologiam esse, non unum, vel alterum actum, sed aggregatum omnium actuum (non loquor modò de Theologia habituali) qui versantur intra latitudinem objecti Theologici. Optima propositio. Dic ergo, conscientiam, quæ definitur, esse judicium, quo aliquid bonum esse, aut malum judicamus, esse aggregatum ex omnibus judiciis, quæ circa bonum, aut malum habemus. Et ideo, licet componatur ex quamplurimis judiciis circa diversa objecta, adhuc unumquodque judicium non esse unam diversam conscientiam, sed unicam ex illis omnibus judiciis componi.

653. His adde, actum opinionis probabilis non esse actum conscientiae: actus enim conscientiae rectus est actus certus de honestate operationis; opinio autem probabilis non est actus certus, sed opinativus, & incertus. Itaque dictamen reflexum, quo assero, quamlibet opinionem verè probabilem posse tunc reduci ad praxim, cum sit actus certus, est actus conscientiae rectus. Unde licet apud Diam sint tria millia opinionum, non sunt tria millia conscientiarum, cum ipsae opiniones, ut dixi, non sint actus conscientiae rectae. Vide circa hoc punctum Illustris. Tapia verbis infra referendis cap. 18.

CAPUT XI.

Repellitur calumnia duodecima de opinione probabili contra immortalitatem animae.

Quam falsa sit calumnia? nu. 654. & seq.

An sit evidens, contra certitudinem nullam esse posse probabilitatem? num. 657.

An in Ethnicis possint esse rationes probabiles contra immortalitatem animae? nu. 658. & seq.

654. Iacobus à S. Dominico cap. 11. sect. 3. pag. 129. duodecimam calumniam mihi affigit his verbis: [Vide, mi lector, quò ducat hæc effraenis licentia opinandi. Nam secundum præfatam Cardenæ doctrinam, quoties apertam, & convincentem de re aliqua, v. g. de Animæ immortalitate, de Regimine Divinæ Providentiæ, aut quocumque alio, non habueris demonstrationem; prudenter, & iuste assensum ad alterutram partem, etiam legi contrariam, tibi poterit voluntas imperare; dummodo hæc opinio sit Probabilitatis pallio cooperta: quod numquam deerit.] Hucusque Iacobus.

655. Quæ periodus in multis peccat. Primò enim, cum ego dumtaxat agam de probabilitate practica, scilicet quæ spectat ad rationem rerum agendarum; mihi attribuit, quòd admittam opinionem probabilem contra immortalitatem animæ, & regimen Divinæ Providentiæ; quæ est cognitio purè speculativa.

656. Peccat secundò, nam, ut supra dixi, mea doctrina, etiam in practicis, non admittit eam generalem assertionem; quòd liceat præstare assensum assertioni, quoties non adest in contrarium ratio convincens: ut sæpè notavi in 1. part. Cris. Theol. & infra uberior constabit.

657. Tertiò, & præcipuè, peccat in eo, quòd mihi attribuat assertionem, cujus oppositam sæpius docui in tractatu de Probabilitate. Ubi tradidi, esse metaphysica evidentiā demonstrabilem, contra certitudinem, nullam esse posse probabilitatem. Cum ergo id dicit de immortalitate animæ, vel loquitur de intellectu hominis Catholici, vel de intellectu Ethnici? Si primum, contra iudicium certissimum Fidei Theologicæ implicat adesse opinionem probabilem: nam quidquid opponitur veritati certæ, est certò falsum, atque adeò non probabile; cum de essentia opinionis probabilis sit esse incertam, id est, nec certam, nec certò falsam.

658. Si verò loquatur respectu intellectus Ethnici, & infidelis hominis; neque in isto esse possunt rationes probabiles contra immortalitatem animæ (idem esto de Regimine Divinæ Providentiæ) Nam vel iste vult attendere ad motiva evidentiā, quæ militant pro certitudine immortalitatis animæ, mediante lumine naturali, quòd Deus infundit, & promovet in mentibus hominum; vel non vult attendere ad illa? Si primum; impossibile est, quòd habeat rationes probabiles: nam contra evidentiā nulla est probabilitas. Si non vult attendere, quamvis aliqua sibi rationes occurrant, quæ probabiles videantur, ea probabilitas erit summè culpabilis: peccat enim graviter, dum non vult attendere in materia tanti momenti.

659. Cognoverunt Ethnici clarissimè immortalitatem animæ. Ideò Tullius dixit: Si erro, quòd animos immortales credam, libenter erro. Qui dicendi modus denotat, non quidem formidinem circa eam veritatem, sed potius firmitatem magnam: Explicuit autem eo termino errandi, quia erant alii Philosophi, qui claudentes oculos lumini naturali, dicebant, immortalitatem animæ esse errorem: qui inexcusabiles erant, quia ea ignorantia, aut existimatio probabilitatis erat voluntaria, quia volebant attendere lumini naturali. Vide, quæ dixi in 1. part. Cris. Theol. disp. 15. cap. 4. art. 3. & 4. circa similem objectionem de rationibus probabilibus pro Atheismo, & Politheismo, quæ manifestam implicant contradictionem; ut ibidem demonstravi.

CAPUT XII.

Tredecima calumnia de damnatione nostra sententia Romæ facta, de fastidate arguitur.

SUMMARIUM.

Tenor decreti damnantis librum Caramuelis de probabilitate? n. 661.

An damnato libro, damnentur omnes ejus propositiones? n. 662.

An damnato libro Caramuelis, alii libri de usu libito opinionis probabilis

Romæ editi sint cum approbatione Superiorum? nu. 663.

An Romæ sine offensione admittantur innumeri alii libri, qui eandem propositionem docent? nu. 664.

Quæ alia argumenta convincant, non esse Romæ damnatam hanc sententiam? nu. 665. & seq.

Et quid de decreto novissimo Sacra Congreg. nu. 670.

660. I Dem Iacobus à S. Dominico in qu. proem. sect. 1. nu. 1. sic ait de quodam Theologo: [Qui ferè sopitas nostri ævi controversias videtur excitare sequenti propositione: Licet etiam in moralibus sequi opinionem minùs probabilem Romæ damnata 15. Januarii 1664. in libro, cui titulus est, Joannis Caramuelis Apologema pro antiquissima, & universalissima doctrina de Probabilitate.] Hucusque Iacobus.

661. Statim ut legi hanc periodum, misi Romam epistolam, postulans copiam decreti Sacrae Congregationis; & illam mihi transmisit P. Bartholomæus Carreño Hispalensis, Primarius Collegii Romani Theologiæ Professor. Et postea eodem tenore reperi transcriptum apud Gonetum in dissertatione de Probabilitate num. 166. Tenor decreti est iste: [Sacrae Indicis Congregationis decreto damnatus, ac prohibitus fuit infrascriptus liber, ubicumque, & quocumque idiomate impressus, imprimendusve. Nemo cujuscumque gradus, & conditionis eum in posterum vel imprimat, vel legat, vel retineat. Si quis interim habuerit, Inquisitoribus, aut locorum Ordinariis, à præsentis decreti noticia, tradat, sub poenis in Indice librorum prohibitorum contentis. Liber est Joannis Caramuelis Apologema pro antiquissima, & universalissima doctrina de Probabilitate. In quorum fidem manu, & sigillo,] &c.

662. Ex tenore decreti constat, librum esse damnatum, & prohibitum: quæ autem propositiones libri damnabiles sint, Sacra Congregatio non proposuit. Prohibito autem libro, non omnes ejus propositiones damnantur. Patet, Nam in libris prohibitis solent esse propositiones fidei Catholice. Numquid ergo damnato libro, damnantur propositiones Fidei Catholice? Absit. Damnatus ergo fuit liber ob iustas causas, quas non oportuit pro tunc declarare. Quæ differuit de dispensationibus Pontificum ex opinione probabili fortasse non fuerunt conformata ad amussim sanæ doctrinæ. In illa questione, [An Summus Pontifex possit denominare successorem?] fortasse non legitimè discurret. In expositione locorum Sacrae Scripturæ, fortasse non se continuit intra terminos recti expositoris. Quis scit, si ob aliquas ex his causis, aut alias similes, prohibitum est id Apologema? Quo ergo jure dicitur damnata ea propositio, cum Sacra Congregatio eam non expresserit?

663. Secundo. Nam post prohibitionem Apologematis factam anno 1664. P. Martinus Esparza anno 1669. edidit Romæ librum, cui titulus est, Appendix ad questionem de usu licito opinionis probabilis; cum approbatione Magistri Sacri Palatii, ubi defendit, posse reduci ad praxim opinionem minùs probabilem; ubi benè explicat, quomodo id non intelligatur de opinionibus laxativis conscientiæ, & parum tutis; quas ego appello vel improbables, vel dubiæ probabilitatis. Si ergo damnata esset doctrina de opinione minùs probabili eligenda, ut vult Iacobus; quomodo Magister Sacri Palatii id permisisset; quomodo Sacra Congregatio librum Patris Esparza non prohibuisset? Distat ergo longissimè à veritate ea assertio Jacobi.

664. Tertiò. Quia cum innumeri sint Theologi, quicam opinionem tueantur: illi quidem in Romana Curia inoffenso pede currunt, & circumferuntur. Inter alios Mag. Barnabas Callego in tract. de opinione probab. dub. 1. affirmans, sententiam de opinione minùs probabili eligenda ad praxim, esse communiorē in schola Thomistica. Cur ergo non denunciatur in Sacra Congregatione, & prohibetur; nisi quia falsum est, eam doctrinam à Sacra Congregatione esse damnatam?

665. Quartò. Quia anno 1665. Alexander VII. inter alias opiniones damnavit hanc, quæ est 27. Si liber sit alicujus Junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constat, rejectam esse à Sede Apostolica tamquam improbabilem. Si ergo anno proximo antecedenti damnatum erat Apologema Caramuelis, propter assertionem de opinione minùs probabili; ut vult Iacobus; quam assertionem in suo decreto non expresserat Sacra Congregatio; nulla opportunior erat occasio exprimendi damnationem ejus propositionis; & tamen Romanus Pontifex nihil dixit de opinione minùs, aut magis probabili.

666. Quintò. Immo aliquid majus inde inferitur ex damnatione ejus propositionis 27. proximè relatæ. Et sic urgeo. Si enim damnata est sententia de opinione minùs probabili eligenda; ut vult Iacobus; interrogo, quid nocet doctrinæ Ecclesiæ, quòd dicatur probabilis opinio reperta in quolibet libro Authoris moderni? Posset obici Pontifici damnanti: [Jam damnata est, Sanctissime Pater, sententia de minùs probabili opinione eligenda: qui dicit, quamlibet opinionem moderni esse probabilem, non dicit esse probabiliorē: quid ergo interest, quòd dicatur esse probabilis; si hoc benè componitur cum eo, quòd sit minùs probabilis.] Quæ obiectio utpotè contrario decreto Pontificis reicienda est. Sed quare est reicienda, nisi quia supponit falsum, nempe damnatam esse Romæ propositionem de opinione minùs probabili eligenda.

667 Et idem argumentum potest instaurari circa damnationem propositionis quadragesimæ; quæ est hujus tenoris. *Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.* Unde sic arguo: non patitur Pontifex, quod ea opinio dicatur probabilis ullo modo: sed si damnatum esset aliquod genus probabilitatis, non esset cur Pontifex excluderet omnino probabilitatem ab ea opinione: ergo nullum genus Probabilitatis damnatum est. Major, & consequentia patent.

668 Minor probatur. Nam si esset damnata propositio de minis probabili opinione eligenda; quamvis ea opinio de osculo veniali esset probabilis, adhuc non esset licite practicabilis; quia posset dici probabilis, quatenus minus probabilis. Cum ergo Pontifex propter vitandam praxim dicat, eam opinionem de osculo veniali non esse probabilem; si aliquod genus Probabilitatis damnatum esset, non esset, cur excluderet à probabilitate utrumque.

669 Sexto. Liber, in quo Vincentius Baron promovet oppositam doctrinam, prohibitus est à Sacra Congregatione. Vel ergo prohibita est ea doctrina de strictiori opinione eligenda ad praxim; vel non est prohibita? Si dicas prohibitam; quare illam iterum recudis? Si verò dicas, prohibitum esse librum Vincentii ob alias iustas causas, & non propterea prohibitam esse doctrinam de strictiori opinione eligenda; infero: ergo idem debes dicere de Apologemate Caramuelis, quod prohibitum fuit ob alias causas, non verò prohibita doctrina de quavis opinione probabili eligenda.

Septimo. Nam quando superiores librum prohibent, & non assignant causas prohibitionis; non licet privatis hominibus discurre, aut determinare causas prohibitionis; alias id privatum iudicium non nisi temerè elicietur.

670 Post hunc librum absolutum, & jam prælo paratum, prædiit decretum Sacre Congregationis Inquisitionis Universalis, quo damnantur, & prohibentur sexaginta quinque opiniones in materia morum. Et fortasse videbitur alicui, damnatam esse nostra doctrinam, de quavis opinione practicè probabili eligenda. Nam tertia ex propositionibus damnatis hæc est, *Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeat, consisti aliquid agimus, semper prudenter agimus.*

Hæc tamen damnatio nihil nocet meæ doctrinæ, qui nunquam admisi probabilitatem tenuem; immò verò ea esse prædicta sibi invicem repugnantia, semper censui. Est enim de essentia probabilitatis niti fundamento magno: probabilitas autem, quam dicis tenuem, utique tenui nitetur fundamento: habet ergo probabilitas tenuis prædicatum repugnans suo essentiali constitutivo. Quando autem opinio, quæ minus probabilis videtur, non tenui, sed magno nititur fundamento, ea quidem nullatenus læditur per ejusmodi damnationem, ut ex ipsis terminis est evidens. Aliqui Doctores graves admittunt tenuem probabilitatem pro necessitate urgentissima: id tamen censent, quia putant, quod talis necessitas facit, ut id motivum probabilitatis pro tunc reputetur grave; cum extra talem necessitatem id motivum sit tenue, & insufficiens ad probabilitatem. Ego tamen numquam admittam probabilitatem tenuem propter dicta.

C A P U T X I I I.

Confunditur quarta decima calumnia, quod Sacrum appellaverim Probabilitatis nomen.

S U M M A R I U M.

An doctrina de Probabilitate sit Theologia, atque adeò Sacra? nu. 672. & seq.

Quibus aliis argumentis probetur nomen probabilitatis esse Sacrum? num. 674. & seq.

671 **I**dem Jacobus cap. 1. nu. 8. pag. 17. sic ait: [Quare non miror, si Cardenas pag. 117. nu. 412. quasi illius apothecism efficiens, Sacrum dicat Probabilitatis nomen. A nullo, quem legerim sacrum, nisi ab ipso; qui videtur Numam Pompiliū imitari. Hic siquidem, ut Authoritatem suis conferret legibus, finxit, se eas à quadam Dea accepisse. Sic Cardenas loco illius Faunæ, ut suis resolutionibus valorem comparet, aut fidem, perpetuò recurrit ad Probabilitatem, seu Regulam infallibilem, dum, eam, data quavis occasione, prædicat certam, ac securam morum semitam; modò, inquit, à Probabilitatis finibus minimè quis egrediatur.] In quam sententiam ulterius prosequitur. Et cap. 11. num. 6. iterum insinuat, quod sacrum dixerim Probabilitatis nomen; & quod cum aliquibus exposulaverim, quod sacrum nomen corruperint, nempe inducendo opiniones improbabiles sub nomine probabiliū.

672 Sed sacrum dicendum esse Probabilitatis nomen, jam ostende primò. Theologia est scientia sacra: sed doctrina de Probabilitate est Theologica: ergo doctrina de Probabilitate est sacra.

673 Dices. Doctrinam de Probabilitate, si esset vera, esse Theologicam, & sacram. Sed quia falsa est, nec est Theologica, nec sacra. Et hæc esset optima responsio, si probaretur. Probavi ego multis argumentis in disp. 15. meæ Cris. doctrinam de Probabi-

litate esse veram: & tamen ea insoluta reliquit Jacobus, & intacta. Solvit usque ad satietatem argumenta oppositæ partis & etiam intactam reliquit responsionem meam, nec impugnavit. Ergo firma stat mea sententia de Probabilitate. Cum ergo vera sit mea doctrina, constat esse Theologicam, & sacram.

674 Ostendo secundo. Alexander VII. inter eas quadraginta quinque opiniones damnavit vigesimam septimam, & quadagesimam relatas capite proximo præcedenti: alteram, quæ dicit probabilem opinionem cujuslibet moderni; alteram quæ dicit probabilem opinionem de osculo veniali. Itaque Pontifex non patitur sub nomine Probabilitatis contineri eas duas opiniones profanas, & improbabiles: ergo aliquid magnum, & sacrum latet in nomine Probabilitatis, à quo Pontifex vult remove-ri opiniones scandalosas.

675 Ostendo tertio. Recta Regula conscientia rectè appellatur sacra, cum ordinetur ad sanctitatem morum: atqui S. Thomas dedit nobis pro regula conscientia opiniones stantes pro libertate contra legem in conflictu opinionum, ut constat ex cap. 8. cujus probabilitas pro moribus securissima est, & similiter SS. PP. Augustinus, & Hieronymus, ut ostendi disp. 15. cap. 6. ergo Probabilitas rectè appellatur sacra saltem quoad hanc partem, quod in conflictu opinionum probabiliū possumus sequi opinionem benigniorem.

676 Relata ergo periodus à recto veritatis, & rationis tramite deviat primò, dum reprehendens nomen Sacra Probabilitati attributum, non respondet ad argumenta, quibus probavi usum probabilitatis, esse regulam morum securam, ratione cujus sacra est, neque meorum responsionum impugnationem aggreditur.

677 Deviat secundo, cum affert exemplum Numæ Pompilii; qui leges suas attribuebat Deæ fictitiæ. Ego enim doctrinam de Probabilitate non Deæ fictitiæ, sed Deo vero acceptam refero. A Deo enim Patre luminum descendit datum optimum doctrinæ veræ, qualem esse ostendi meam doctrinam de Probabilitate. Quæ si rectè intelligatur, neque rimulam minimam aperit relaxationi opinionum, ut centies dixi.

C A P U T X I V.

Removetur decimaquinta, & decimasexta calumnia, quod probabilem dixerim opinionem de Promotione Physica, & quod multas supposuerim falsitates in S. Thomam.

A R T I C U L U S I.

Refertur calumnia, & ejus occasio; & proponuntur duo precipuè notanda.

N O N E G E T S U M M A R I O.

678 **A**sseverat Caramuel, ad hoc ut aliqua opinio jure merito diceretur improbabilis, necessaria esse duo, & quod daretur argumentum saltem moraliter evidens contra eam opinionem; & quod argumenta huic opinioni suffragantia evidenti responsione solverentur. In 1. part. meæ Cris. Theolog. disp. 3. cap. 2. multis demonstrationibus ostendi, eam secundam partem esse falsam; propositio enim redditur improbabilis, & certò falsa, per hoc quod militet contra eam argumentum evidens, aut quoquo modo certum, quamvis solū probabiliter solvantur objectiones ejus opinioni suffragantes.

679 Ut hanc certissimam regulam promoverem, & explicarem, hanc primam demonstrationem proposui nu. 5. [Libertatem humani arbitrii demonstrat quilibet Theologus, tum demonstratione naturali, tum demonstratione Theologica, contra Lutheranos libertatem humani arbitrii evertentes. Objectiones autem Lutheranismi, desumptas ex compositione libertatis cum Divina gratia auxiliante, alius Theologus solvit per sententiam de futuritione conditionata; alius autem per sententiam de præmotione physica. Vel ergo solutio tradita à Theologo Jesuita per sententiam de scientia futuritionis conditionatæ, est evidens, vel dumtaxat probabilis; Nam esse evidenter falsam, scio, non audebit asserere. Si dicat, esse evidentem, retractet Caramuel, quæ scripsit contra scientiam mediam fund. 1. Thesi 6. numer. 106. Si dicat, dumtaxat esse probabilem, rursus inquirò, an sententia Thomistica opposita sit evidens, vel dumtaxat probabilis. Evidentem dicere non potest, quia id esset asserere, sententiam Jesuiticam esse evidenter falsam. Erit ergo ad summum probabilis. Vel ergo objectionibus Lutheranismi satisfaciunt Theologi Catholici, vel non satisfaciunt? Hoc secundum affirmare, & impium esset, & ridiculum. Satisfaciunt ergo. Quinam? Jesuitæ, an Thomistæ, an utrique? Utrilibet illi sint, per solutiones probabiles satisfaciunt: alii per sententiam de scientia conditionata; alii per oppositam: utrique per utramque. Stat ergo, demonstrari optime libertatem humani arbitrii contra Lutheranismum; & quod hujus objectionibus per solutiones probabiles satisfiat.] Hucusque ea prima demonstratio.

680 Incidit in illam Jacobus à S. Dom. & lib. 3. Compendiariæ Theologiæ Moralis cap. 4. num. 9. sic contra me insurgit, simul & contra

contra Eupistinum. [Si verò quæras ab ipso Cardena, cur Thomistarum doctrina de Prædeterminatione physica, sit tantum probabilis, non verò convincens, & demonstrativa; seu quare per eam non demonstrativè, sed tantum probabiliter solvantur argumenta hereticorum? Quia, inquit, inde sequeretur, doctrinam Jesuiticam esse evidenter falsam. Si igitur ad has ageremur angustias, ut ex duobus malis minus esset eligendum; longè minus esset inconveniens; ut doctrina Eupistini, & horum Neothericorum contra sanam suorum Majorum voluntariè, & sine ullo fundamento excogitata, & adversus Scripturam, Concilia, Sanctos Patres, ac celeberrimas totius Orbis Christiani universitates variis artibus, ac innumeris suppositionibus falsis inducta; ab omnibus falsa habeatur, quam ut in ullo vel apice faveamus, aut conveniamus cum Ecclesiæ hostibus. Atqui, ut rectè notavit censura Lovaniensis, horum Neothericorum doctrina hac in parte favet hæreticis: si enim, ut ait Cardenas supra citatus contra Caramuelem, per doctrinam de Prædeterminatione, non evidenter, & demonstrativè, sed tantum probabiliter solvantur argumenta hæreticorum ex scriptura perperam, & falsò accepta; sequitur, in suo robore illorum argumenta remanere: & quia istud ipsis summopere adulat, mirum etiam in modum foveret schisma ipsorum, qui ex principiis defensorum probabilitatis, ipsiusque Caramuelis, arbitrari possent, suam doctrinam esse saltem probabilem, ac subinde juxta eorum principia sufficere ad securitatem conscientie.] Hæc Jacobus ibi.

681 In quibus verbis aliqua veniunt notanda majoris momenti. Primum, & præcipuum est, quòd adhuc censeat Jacobus, posita demonstratione contra Lutheranos, & solutis eorum objectionibus probabiliter, eorum objectiones remanere probabiles. Secundum, quòd expostulet mecum, quòd dixerim sententiam de præmotione physica, solum esse probabilem. Tertium, quòd dixerit Jacobus sententiam, quæ negat præmotionem physicam, variis artibus, & innumeris suppositionibus falsis inductam esse. Sed quæ sunt falsitates istæ? Paulò inferius, scilicet nu. 11. referens ejusmodi falsitates, sic ait: *legat, qui voluerit caput 11. libri præcedentis (corrigere lib. 1.) in quo quinque sunt ad minus aperta falsitates Cardena commissæ in referenda D. Thomæ doctrina in gratiam probabilitatis, quàm falso conatur ipsi affingere.* Quartum, quòd dixerit, doctrinam de scientia media traditam esse à Jesuitis contra sanam suorum Majorum doctrinam: quod ut probet, affert textus varios Sancti Patriarchæ nostri Ignatii, S. Francisci Borgia, P. Alphonsi Salmeronis, & aliorum plurimum.

ARTICULUS II.

An ex demonstratione veritatis Catholica, & probabili solutione objectionum maneat probabilis sententia hæreticorum, aut objectiones eorum?

SUMMARIUM.

An in disputationibus qui demonstrat suam conclusionem, & respondet probabiliter objectis, triumphet de adversario? n. 684.

An objectiones contra veritates Fidei desumi soleant à Topicis, & probabilibus? nu. 686. & seq.

An apud Thomistas sit probabile præmotionem esse qualitatem, & etiam præmotionem non distingui à concursu simultaneo Dei, & quid inde pro mea assertione? nu. 689.

An demonstrata mea conclusione, & solutis probabiliter objectionibus, nulla in objectionibus maneat probabilitas? n. 690.

Quid de censura Doctoris Lovaniensis? nu. 692.

682 **T**otus defixus hæreo in admiratione, neque ab illa cessare possum, dum video, Jacobum legisse disputationem illam tertiam, & argumenta in illa contenta, demonstrativa illa quidem; & adhuc præstare in ea sententia, quòd posita demonstratione Catholica veritatis, & solutione probabili objectionum hæreticalium, maneat argumenta hæreticorum in sua probabilitate: & quòd inde resulter fayor in hæreticos, immò & adulatio.

683 Est & aliud, quòd majorem me rapiat in admirationem; quòd cum legerit ea argumenta demonstrativa, illa relinquat insoluta, neque aggrediatur responsionem eorum. Enim verò contentus esse videtur verbis amarulentis, & gloriosis, quæ contra me, & pro sua opinione loquitur. Sanè consultius illi esset ad mea argumenta respondere, quàm insolita verborum turbulentia disputationem dirimere. Quid enim prodest viris doctis, qui legendo capiunt doctiores fieri, quòd aculeata verba proferantur, quæ nullam vim, nullam efficaciam superaddunt discursui? Siat ergo Jacobus, quòd, dum meis argumentis non responderit, quæ dixi esse demonstrativa; in possessione maneo demonstratæ meæ assertionis, nempe quòd [Posita demonstratione pro Catholica veritate, & solutione probabili objectionum hæreticalium; objectiones hæreticorum deturbantur à probabilitate, & hæretici manent convicti & confusi.] Meas autem demonstrationes instauro contra assertum Jacobi.

684 Demonstrò primò. In disputationibus, qui convincit, & non

convincitur, triumphat de adversario; sicut in concertationibus materialibus, qui percutit, & non percutitur: sed qui demonstrat suam sententiam, & solvit probabiliter objectiones adversæ partis, convincit, & non convincitur: ergo qui demonstrat suam sententiam, & solvit probabiliter objectiones adversæ partis, triumphat de adversario.

685 Quæ ex his tribus propositionibus non est evidens? Consequentia enim omninò ligat, quia syllogismus est in primo modo primæ figuræ Dialecticæ. De majori quis dubitare potest, qui expertus fuerit disputationis ludum? Minor vero, si penetrarentur termini, inconcussa censebitur. Nam qui demonstrat, aut evidenter probat, convincit; qui autem probabiliter respondet ad argumenta, nullatenus convincitur.

686 Demonstrò secundò. Argumentationes, quæ opponuntur veritatibus Fidei Catholicæ, desumi solent ab adjunctis, & circumstantiis, quæ nec sunt de Fide, nec evidentia (pro, aut contra) fulciuntur: sed his argumentationibus responderi non potest solutione certa, aut evidenti: ergo satis est respondere per solutionem probabilem. Consequentia est inevitabilis. Et minor est metaphysicè evidens: nam in materia merè topica non potest responderi solutione certa, aut evidenti.

687 Major verò multis ostendi potest. Ut probarent Angelicani, non esse colendas imagines, & reliquias Sanctorum, eo utuntur argumento, quòd [Ideò Deus abscondit cadaver Moyfis, ne Judæi illud colerent: ergo non sunt adorandæ reliquie Sanctorum.] Ad quòd P. Suarez in defensione Fidei contra Regem Angliæ lib. 2. cap. 12. nu. 11. sic respondet. *Deinde responderi potest, argumentum illud non in scriptura, sed magis in propria conjectura esse fundatum, & ideò parvi momenti esse. Nam est quidem illa ratio probabilis, ut illam expendit Abulensis, ad illam accomodans altercationem inter Archangelum, & Diabolum super Moyfi corpore: cujus meminit Judas Apostolus in sua canonica. Sed nihilominus non est ratio necessaria. Nam idem Author de Mirabilibus Sacra Scriptura, addit alium, videlicet, [Ut illam faciem, qua consortio sermonis Domini rutilaverat, mortis marore repressam nullus videret.] Dicit etiam potest, id factum esse quasi ad complementum, & exaggerationem pœne injunctæ Moyfi propter culpam dissidentie circa fluxum aque de petra; illa enim de causa terra promissionis privatus est. Nu. 20. ut rectè ponderat Chrysostomus lib. 4. de Sacerd. prop. init. & August. in lib. quinquaginta hom. 27. & enarrat. in ps. 96. versus finem. Prosequiturque enumerare alias causas probabiles ex Sanctis Hieronymo, & Chrysostomo.*

688 Ubi vides, argumentum objectum contra veritatem Catholicam desumptum esse à conjectura causæ, ob quam Deus abscondit cadaver Moyfi, quæ neque est de Fide Catholica, neque aliquaratione evidentiæ fulcitur. Et simul notabis, quomodo solutione probabili satisfiat argumentis hæreticorum. Nam si quis responderet hæreticis, causam, ob quam Deus occulit cadaver Moyfi, fuisse in penam ejus dissidentie, non aliam probabiliter responderet. Sed quid moror in re tam clara? Legat, qui voluerit, controversias Bellarmini, & innumera hujus rei exempla conspiciet; scilicet argumenta hæreticorum desumpta à circumstantiis, & adjunctis, quæ nec sunt de Fide, neque evidentia (pro, aut contra) suffulta.

689 Demonstrò tertio. Et demus gratis adversario, sententiam de præmotione physica esse evidentem: & per illam evidenter satisfieri argumento ab hæreticis proposito. Demus, quòd inisset hæreticus, ut probet impossibilem esse præmotionem physicam cum libertate compositam, sic: [si esset compositibilis cum libertate præmotio physica, vel ea esset qualitas impressa voluntati, vel esset concursus ipse simultaneus Dei prædeterminans voluntatem ad actum; sed neutrum est compositibile cum libertate: ergo præmotio physica incompositibilis est cum libertate.] Negabit minorem Jacobus, & quia ipse tuetur, prædeterminari voluntatem per ipsum concursum simultaneum Dei; per hanc suam sententiam respondebit. Sed numquid apud Thomistas est evidens, quòd præmotio physica fit per concursum simultaneum, & non per qualitatem impressam? Numquid apud Thomistas non est etiam probabilis sententia, quòd præmotio fit per qualitatem impressam, & non per concursum simultaneum? Ergo Jacobus respondebit hæretico solum per solutionem probabilem. Numquid ergo adulabitur hæreticis, vel cum hæreticis conveniet, dicens, se respondere ad eorum argumentum solutione probabili? Quid evidentiùs?

690 Illud maxime advertendum est, quòd si ego probo conclusionem meam demonstrativè, & solvo probabiliter objectionem partis oppositæ, partem oppositam non manere probabilem, sed evidenter falsam; & consequenter objectioni adversanti non manere probabilitatem contra meam conclusionem. Ratio est: quia contra evidentiam, aut certitudinem nulla est probabilitas; ut demonstravi in 1. p. Cris. disp. 4. num. 6. & seq. & in hac disp. cap. 9. art. 3. & num. 693. & passim alibi, atque adeò demonstratio meæ conclusionis aufert probabilitatem ab opposita, & ab argumentis ejus in ordine ad illam conclusionem.

691 Hinc constat, quàm falsò dictum sit à Jacobo, quòd hæretici arbitrari possent, suam doctrinam esse saltem probabilem, ac subinde juxta eorumdem principia sufficere ad securitatem conscientie. Non enim possunt arbitrari probabilem, nisi claudendo oculos luminis naturæ.

naturali, eam sententiam, quæ militat contra evidentiam nostrarum demonstrationum.

692 Quod autem dicit de censura Lovaniensi, subsistere non potest. Primò, quia verba ejus censuræ non ponit: quibus positis, videremus, quid, aut quomodo contineat hæc censura. Secundò, quia nescimus, quænam fuerit informatio, quæ data est Doctoribus Lovaniensibus, qui fortasse ex allegatis (licet perperam allegatis) potuerunt rectum iudicium ferre. Tertiò, si qui autem Doctores Lovanienses, visis meis demonstrationibus in ea disp. 3. relatis, adhuc censent, per hanc doctrinam convenire nos cum Ecclesiæ hostibus; respondeant prius ad præfata argumenta demonstrativa; & tunc annuam iis Doctoribus; non aliter.

ARTICULUS III.

An iure expostulet Jacobus, quòd probabilem dixerim sententiam de Præmotione.

SUMMARIUM.

An sententia de scientia media dicenda sit evidens, an probabilis? num. 693.

An sententiæ de præmotione possim attribuere plus quàm probabilitatem? nu. 694. & 700.

An sit evidens consequentia à probabilitate mea doctrinæ ad non evidentiam opposita? nu. 695. & 701.

An adversarius possit attribuere suæ sententiæ de præmotione plus quàm probabilitatem? nu. 696.

An adversarius præbeat occasionem attribuendi sententiæ de præmotione gradum falsitatis, quem meæ adscribit? n. 697. & 703.

Quodnam sit majus malum, an dicere, quòd sententia de scientia media sit certò falsa; an potius dicere, quòd respondetur hæreticis solutione probabili? nu. 698. & 704.

An possim ego similiter expostulare cum adversario, quòd alibi dixeris probabilem sententiam de scientia media? n. 699. & 706.

693 **S**perabam ego, quòd Jacobus à S. Dom. mihi gratias ageret, quòd dixissem, sententiam de Præmotione physica esse probabilem. Nam cum unusquisque suam sententiam existimet evidentem, & maximè hanc de scientia media, quæ adèd illustribus testimoniis Sacræ Scripturæ, Sanctorum Patrum, & Conciliorum nititur, non esset mirum, si illam dicerem evidentem. Sed quia non potest mea sententia esse evidens, nisi opposita sit evidenter falsa; id non debui asserere; quia non licet mihi eos Theologos offendere, quos summo studio veneror. Idèd probabilem asserui, & assero eorum sententiam; & tamen mecum expostulat Jacobus.

694 Pro injustitia ergo hujus expostulationis Judices appello doctissimos quosque Thomistas; quorum doctrinam summopere colo. Et pro allegatione juris in defensionem meam interrogo primò, an ego qui oppositam sententiam tueor, possim attribuere eorum sententiæ plus quàm probabilitatem? Est enim mihi animus attribuendi eorum sententiæ quidquid laudis compossibile est cum mea doctrina.

695 Interrogo secundò, an non sit evidens consequentia à probabilitate meæ doctrinæ ad non evidentiam oppositæ?

696 Interrogo tertiò, an Jacobus ipse possit attribuere suæ sententiæ de præmotione ampliùs, quàm probabilitatem?

697 Interrogo quartò, an dum Jacobus ait, *ex duobus malis minus esse eligendum*; & idèd longè minùs esse inconveniens, quòd doctrina Jesuitarum *ab omnibus ut falsa habeatur*; det sufficientem occasionem, impellatque, ut dicam ego, si ex duobus malis minus est eligendum, longè minùs inconveniens esse, quòd ea doctrina Thomistarum *ab omnibus ut falsa habeatur*?

698 Interrogo quintò, an supposito quòd *ex duobus malis minus esse eligendum*; quodnam est majus malum; dicere, quòd sententia Jesuitica sit certò falsa, an dicere quòd respondetur hæreticis solutione probabili?

699 Interrogo sextò, an possim ego similiter expostulare cum Jacobo, quòd meam sententiam de scientia media vocaverit solùm probabilem. Sic enim lib. 2. cap. 6. n. 2. ait: [Absit à me, ut eos existimem de aliqua heresi, aut errore suspectos, ex eo quòd aliquid simile hæretici malè, ac perperam dixerint; quòd Catholici in aliquo bono sensu, saltem probabiliter tuerentur.] Hæc ille, in hoc modo loquendi laude dignus. Et ad has sex quæstiones coram doctissimis Thomistis Judicibus suo ordine respondeo.

700 Ad primam. Dum nego præmotionem physicam, non possum attribuere plus quàm probabilitatem. Patet. Nihil aliud est plus quàm probabilitas nisi certitudo; dum nego præmotionem physicam, non possum adversæ sententiæ attribuere certitudinem: ergo neque possum attribuere plus quàm probabilitatem. Major, & consequentia patent. Nec minùs certa est minor: esset enim falsitas magna, negare sententiam, quam dicerem esse certam. Deinde si oppositam dicerem esse certam, dicendum esset, quòd mea sententia non est probabilis: ergo injusta est expostulatio ejus, qui postulat à me, ut dicam meam sententiam non esse probabilem.

701 Ad secundam dico, esse consequentiam evidentem à proba-

bilitate meæ sententiæ ad non evidentiam oppositæ: atque adèd cum Jacobus nostram sententiam dicat probabilem, necessaria consequentia annuere debet meæ assertioni de mera probabilitate sententiæ suæ. Patet. Nam ex duabus propositionibus contradictoriis, si una est probabilis, implicat contradictionem, quòd altera sit certa, ut certò falsa. Nam istæ duæ sunt contradictoriæ. *Non datur Præmotio; Falsum est, quòd non detur Præmotio.* Si ergo prima esset probabilis, & secunda certa, fieret, quòd utraque esset incerta, & non incerta. Nam si hæc est incerta, [falsum est, quòd non datur præmotio;] hæc est certò falsa, [Non datur præmotio;] si certò falsa est, infertur, non esse incertam. Et aliunde cum supponatur probabilis, supponitur incerta, id est, nec certa, nec certò falsa. Et simile argumentum fit de altera propositione. Vide reliquas demonstrationes in 1. part. Cris. disp. 4. num. 6. & seq.

702 Ad tertiam. Ex dictis infertur, non posse Jacobum attribueri suæ sententiæ de præmotione majorem gradum, quàm probabilitatis. Patet. Nam ex duabus contradictoriis si una est probabilis, altera non potest esse certa; ut constat ex dictis: Sed sècundum Jacobum, sententia de præmotione negata est probabilis: ergo sententia de præmotione affirmata non potest esse certa. Sed quæ non est certa, ad summum est merè probabilis: ergo non potest illi attribui celsiorem gradum, quàm probabilitatis.

703 Ad quartam. Affirmo, quòd sicut ipse dixit, ad minus malum eligendum, dicendum esse, minus inconveniens esse, quòd doctrina nostra *ab omnibus ut falsa habeatur*; ita quodam modo impellit, ut idem dicamus de sua sententia. Nam unusquisque suam sententiam reputat probabiliorē; & dum video, sententiam, quam puto probabiliorē, ita despici; & quidem sine probatione: occasionem accipio, despiciendi similiter oppositam. Addo insuper, quamvis ad id occasionem dederit Jacobus, me ea cedere; quia Authores doctrinæ summè veneror, utpotè egregios socios defendendæ Fidei Catholicæ.

704 Ad quintam. Affero, majus malum, & idèd neutiquam eligendum, esse dicere, quòd doctrina nostra de scientia media est certò falsa, & quòd *ab omnibus ut falsa habenda sit*; quàm dicere, quòd demonstrata veritate Catholica respondetur hæreticis solutione probabili. Demonstrò primò. Quia majus malum est, dicere falsum, quàm dicere verum: sed, ut constat ex dictis, falsum est, quòd doctrina nostra sit certò falsa, & ab omnibus ut falsa habenda; & est verum, quòd demonstrata veritate Catholica, respondetur hæreticis solutione probabili: ergo majus malum est dicere, quòd nostra doctrina est certò falsa, quàm dicere, quòd demonstrata veritate Catholica, respondetur hæreticis solutione probabili.

705 Demonstrò secundò. Quia idèd esset majus malum dicere, quòd responderetur hæreticis solutione probabili; quia sic dicendo conveniremus cum Ecclesiæ hostibus: quæ est ratio assignata à Jacobo: sed id est falsum, & implicatorium, ut constat ex art. præc. ergo illud non est majus malum.

706 Ad sextam. Quia dixi, opinionem de præmotione physica esse merè probabilem, Jacobus expostulat mecum, quasi de injuria. cum ergo ipse dicat, de nostra sententia, solùm quòd sit probabilis; quare non etiam expostulabo cum ipso, quasi de injuria. Et è converso melius sic discurram. Ego non expostulo cum Jacobo, quòd nostram sententiam solùm dixerit probabilem; quare ergo ille expostulabit, quòd suam solùm dixerim probabilem?

ARTICULUS IV.

An multas affinxerim falsitates Angelico Doctori?

NON EGRET SUMMARIO.

707 **C**onqueritur Jacobus (ut constat ex periodo relata art. 1. [quòd Authores scientiæ mediæ eam induxerint variis artibus, ac innumeris suppositionibus falsis. Et ut tam immane piaculum probaret, verbis ibidem relatis remittit lectorem, ut videat quinque falsitates, quas ego imposui Divo Thomæ.

708 Et quidem si tales sunt falsitates Authorum scientiæ mediæ, tam facillè poterunt hi Authores depellere à se hanc calumniam, quam facillè ego eam à me exulare feci cap. 8. hujus disputationis. Et quamvis ibi à me hæc calumnia omninò depulsa est; ne gravetur lector, quòd hic breviter enumerem quinque falsitates istas, quas in me coniicit Jacobus.

709 Prima falsitas est (ut vult Jacobus) quam retuli ex S. Thomæ, quòd leges humanæ non possunt præcipere actus internos, atque adèd hominem, cui superior præcipit actum internum, non obligari ad obediendum: consequenterque in conflictum opinionum S. Thomæ docuisse opinionem probabilem pro libertate. Vide eo cap. 8. art. 2. quàm si certum, eam esse doctrinam S. Thomæ, & eam esse opinionem pro libertate: & nihil esse posse evidentius, quàm id, quòd à prædicto Jacobo falsitas appellatur. Et memento, ex placito Jacobi, hanc esse unam ex innumeris suppositionibus falsis, quas Authores scientiæ mediæ induximus.

710 Secundam (quam falsitatem vocat Jacobus) proposui ibid. art. 3. ex S. Thomæ docente, quòd *electuaria, etiam si aliquo modo nutriant,*

nutriant, non tamen principaliter assumuntur ad nutrimentum, sed ad digestionem ciborum: unde non solvunt jejunium, sicut nec aliarum medicinarum assumptio: nisi forte, &c. Quam esse doctrinam S. Thomæ faventem libertati jejunantis, non negat Jacobus: & tamen modò refert inter falsitates meas, & Authorum scientiæ mediæ. Vide eum art. 3.

711 Tertia veritas ex quinque (quas vocat Jacobus falsitates Authorum scientiæ mediæ) est, quod retulerim opinionem S. Thomæ stantem pro libertate filii, docentemque in conflictu opinionis oppositæ, filium non teneri obedire Patri quoad matrimonium subeundum, nisi quantum ad id iusta causa coegerit. Quam opinionem esse S. Thomæ, fatetur Jacobus: excusationem autem, quam contra assertionem prætenedit esse inanem, constat ibid. ex artic. 4. ubi clarius videbis, quam immanis sit calumnia, quæ imponitur Authoribus scientiæ mediæ.

712 Quarta est, quam proposui art. 5. quod citaverim S. Thomam pro ea opinione, quod Episcopus non tenetur restituere ea bona, quæ sibi supersunt, & non impendit in usus pios, ex iis bonis, quæ sunt suo usui destinata. Quæ opinio in conflictu oppositæ etiam probabilis, itat pro libertate. Et non negat Jacobus eam esse opinionem S. Thomæ: & tamen modò refert inter falsas suppositiones Authorum scientiæ mediæ. Responsum autem Jacobi omninò esse inanem, constat ex præfato art. 5.

713 Quinta est, quam proposui art. 6. & 7. quod docuerit S. Thomas, licitum esse pauperi graviter indigenti (servatis decem conditionibus, quæ ferè numquam conjunguntur) subripere à divite, quæ ad suam necessitatem gravem sublevandam necessaria sunt: eo quod juxta S. Thomam dives teneatur ex iustitia erogare pauperi necessaria; atque adeò pauperem habere jus iustitiæ ab illa. Quam gravi fundamento ductus, & quàm necessaria consequentia ex principiis D. Thomæ, eam opinionem illi attribuerim, constat ex iis art. 6. & 7. Quam conformandam esse decreto Innocentii XI. jam dixi.

714 Verum quidem est, Jacobum insigni deceptione præventum putasse, me citare eas opiniones S. Thomæ pro assertionem de opinione minus probabilis eligenda: quæ tamen deceptio fuit enormis, cum de contrario constet clarissimè ex meo textu, ut constat ex præcitatis articulis. Patet ergo, ex insigni deceptione ortum esse id dictum de falsis suppositionibus Authorum scientiæ mediæ.

ARTICULUS V.

Quotupliciter declines à veritate periodus relata art. 1.

SUMMARIUM.

An doctrinam de scientia mediæ tueamur contra sanam nostrorum majorum doctrinam? nu. 717.

An S. Franciscus Borgia suffragetur præmotioni? n. 719.

An P. Alphonsus Salmeron suffragetur eidem? n. 720.

An Cardinalis Bellarminus? n. 721.

An Cardinalis Toletus, aut reliqui ex nostris antiquis patribus? n. 722.

An scientia mediæ sit contra scripturam, Concilia, & Patres? n. 723.

An scientia mediæ sit contra celeberrimas totius orbis universitates? n. 724.

An sit inducta innumeris suppositionibus falsis? n. 725.

Quid de censura Lovaniensium? n. 726.

Quando possit Catholicus respondere heretico solutione probabilis? nu. 727.

An argumenta hereticorum maneat in suorum obore, si demonstrata veritate solvantur responsione probabilis? n. 729. & seq.

Quid de cæteris consequentiis? n. 731.

715 **I**N multis declinat à veritate relata periodus. Et primo quidem constat, quàm injusta sit expositio, quod solum probabilem dixerim opinionem de præmotione physica; cum ex ipsa ejus assertionem de probabilitate nostræ sententiæ inferatur per evidentem consequentiam, sententiam de præmotione esse dumtaxat probabilem. Vide supra art. 3.

716 Constat secundo ex eodem art. 3. & quæstione ejus 5. perperam dici, quod sit minus inconveniens, quod nostra sententia ab omnibus ut falsa habeatur; quam quod demonstrata veritate Catholica respondeatur hereticis solutione probabilis.

717 Declinat tertio à veritate, dum dicit, scientiam mediæ doceri à nostris Authoribus contra sanam suorum majorum doctrinam. Et quidem conatur trahere ad suam sententiam de Præmotione physica complures ex Primoribus nostræ Societatis, Sanctissimum Parentem Ignatium, S. Franciscum Borgia, P. Alphonsum Salmeronem S. Ignatii Socium (quem dicit missum à S. Ignatio ad Concilium Tridentinum; cum deberet dicere missum à Summo Pontifice; ut constat ex ipso libro Concilii Tridentini, sub titulo, *Theologi à Summo Pontifice missi*.) Cardin. Bellarminum Card. Toletum, P. Ludovicum à Ponte, P. Benedictum Pererium, & alios usque ad viginti unum.

718 Et quidem Jacobum laudo, quod aggressus sit eos Doctores trahere in suam sententiam. Laudabile enim est, quod unusquisque pro sua opinione congerere conetur testimonia magnorum virorum, Religionis, & doctrinæ præstantium. Cæterum non laudo, quod propterea dicat, Authores scientiæ mediæ contra sanam suorum majorum do-

ctrinam procedere. Nam licet ea testimonia videantur habere aliquam verisimilitudinis speciem pro præmotione physica; id non sufficit, ut dicamur procedere contra sanam nostrorum majorum doctrinam: quia ad hoc secundum, opus esset, quod testimonia & essent evidentiæ, & non solum verosimilia; quæ testimonia, & eorum verba optimè componuntur cum iis, quæ dicimus de scientia mediæ, & de efficacitate auxilii in actu primo, orta ex gratia præveniente simul, & futuritione conditionata actus liberi: nullum enim ex iis testimoniis affirmat, gratiam dererminare physicè ad consensum.

719 Et quia id non est instituti mei, superfedere debeo à singulorum examine. Sed nec possum non attingere aliqua breviter. De Testimonio Sanctissimi Parentis nostri Ignatii dixi jam cap. 8. art. 14. Testimonia S. Francisci Borgia (quem citat in conclusione operis pag. 361.) parum suffragantur præmotioni: Nam quod dicat, cor peccatoris esse quasi lapideum, & verbum Dei quasi malleum, parum probat. Quod dicat, *Martyres obfirmari submisso Dei auxilio*, non denotat, Deum physicè prædeterminare. Quod dicat, voluntatem Dei esse causam rerum, & semper impleri, etiam nos admittimus in efficacitate auxilii, quam defendimus, antecedenti ad consensum absolutum volutatis.

720 Nec P. Alphonsus Salmeroni (quem citat in appendice sect. 15. pag. 291.) contradicimus. Nam dum dicit: *In finem dilexisti eos, id est, firma sua, & immobili prædeterminatione per certam mediæ, quasi serie quadam instituit, &c.* nomine prædeterminationis intelligit præfinitionem. Cum enim eo tempore nondum exorta esset hæc controversia. Authores non utebantur ea formalitate, qua nunc. Idque constat ex illa voce *per certam mediæ*: quia præmotio physica apud Thomistas est medium immediatissimum; & ipsa non operatur per alia mediæ. Præfinitionem autem nos admittimus consecutam ad scientiam mediæ; quæ præfinitio nihil aliud est apud me, quàm voluntas dandi mediæ efficacia. Mediæ autem certæ sunt ipsa auxilia efficacia, ex quibus necessitate consequenti infallibiliter infertur operatio, antecederet tamen ad operationem absolute futuram; consequenter verò ad operationem conditionate futuram.

721 Quod attinet ad Cardin. Bellarminum (quem allegat lib. 3. cap. 4. pag. 33.) frustra defudant Gonetius, & Jacobus à S. Dom. in trahendo eum ad suas partes. Nam dum non dederint textum, in quo dicatur Deum determinare physicè ad operationem liberam creaturæ; oleum, & operam perdunt. Nam ceteræ locutiones Scripturæ, & Sanctorum Patrum, sicut etiam Bellarmini optimè conveniunt in nostram sententiam de efficacia gratiæ. Quid, quod dixerit Bellarminus, quod concursus Dei sit ex prærequisitis ad operationem? Utique prærequisitus est, in actu primo indifferens, non determinans ad operationem liberam. Quid, quod dicat, Deum movere voluntatem nostram, & applicare ad operationem? Movet sane, & applicat mediis auxiliis gratiæ, sed non determinat physicè. Compellit etiam nostras rebelles voluntates ad sanctam operationem. Sed quomodo? Suaviter, & fortiter. Suaviter, dum non determinat physicè. Fortitur, dum dat gratiam, quæ infallibiliter infert operationem, ante absolutam futuritionem operationis. Similiter discernit gratia iustum à peccatore, ita ut iustus non possit in se ipso gloriari; quia Deus dat iusto gratiam infallibiliter inferentem operationem iustitiæ, quæ gratia si deficeret, non ita operaretur; non tamen determinat physicè ad illam.

722 Idem dico de Cardin. Toletus (quem citat in appendice unica sect. 12. pag. 288.) Non enim negamus, quod Toletus affirmat, nempe quod causæ secundæ operentur à Deo motæ, & directæ, sicut instrumenta ab Artifice: itat enim, quod Deus moveat, & dirigat ad actum supernaturalem, quin determinet physicè ad liberam operationem. Stat etiam, quod voluntas sit instrumentum Dei ad operationem supernaturalem, & quod causa principalis non determinet physicè ad operationem, quia vult relinquere illam in manu consilii sui. Quod idem dictum esto de cæteris testimoniis Patrum nostrorum, apud quos nunquam reperies dixisse, quod Deus determinet physicè voluntatem ad unam partem.

723 Declinat quartò à veritate, dum ait, inductam esse scientiam mediæ, contra Scripturam, Concilia, Sanctos Patres, &c. Quæ verba non dicuntur ita intrepide, nisi de placitis sectariorum. Aliud est, quod oppositæ partis Authores afferant pro sua opinione quædam loca Scripturæ, Conciliorum, & Patrum: ad quæ quidem respondeamus, omnes eas locutiones optimè convenire in nostram sententiam de efficacitate gratiæ antecedenti ad futuritionem absolutam: & aliud est, quod nostra sententia contradicat Scripturæ, Conciliis, & Patribus. Hoc enim secundum absurdum est; cum adeò solidas responsiones demus ad ea omnia testimonia. Habemus pro sententia nostra luculentissima testimonia Sacræ Scripturæ, Conciliorum, & Patrum. Qui de hoc dubitaverit, legat P. Didacum Ruiz de Montoja tom. de Scientia Dei à disp. 38. per totas viginti tres disputationes, & tom. de Volunt. à disp. 20. per triginta duas disputationes; & inveniet immensum pelagus autoritatis pro nostra sententia. Neque propterea diximus, sententiam Thomistarum absolute esse contra Scripturam, Concilia, & Patres; hoc enim iudicium, si privatum, sapientibus Theologis, qui legerint, remittimus: si authenticum, Sedi Romanæ submittimus.

724 Declinat quinto, dum ait, sententiam de scientia mediæ esse

CONTRA

contra celeberrimas totius Orbis Universitates. Quæ sunt istæ celeberrimæ? Nam in Salmanticensi, Complutensi, Vallisoletana, Hispalensi, Ovetensi, Ursanensi, Biacensi, & ceteris Hispaniæ universitatibus magno cum plausu docentur, propugnantur, & celebrantur assertiones de scientia media, & efficacia auxilii non prædeterminante. Universitates autem Hispaniæ, & doctorum virorum numero, & præstantia doctrinæ nulli alteri cedunt. De aliis universitatibus non est meum loqui; de quorum placitis sufficientem non habeo cognitionem.

725 Declinat sexto dum ait, *variis artibus, ac innumeris suppositionibus falsis inductam esse scientiam mediam*. De quo vide art. præced.

726 Declinat septimo, dum ait: *Ut rectè notavit Censura Lovanienfis, horum Neotheticorum doctrina hac in parte favet hereticis*. Nam, ut supra dixi, si Doctores Lovanienfes solvissent argumenta demonstrativa, quæ convincunt oppositum; iudicium meum ei censuræ submitterem. Quod autem Doctores privati eam censuram producant, intactis argumentis, ne dum insolutis; quid nocet nobis? Vide, quæ dixi de hac censura art. 2.

727 Declinat octavo, dum dicit: *Si enim, ut ait Cardenas: per doctrinam de prædeterminatione, non evidenter, & demonstrativè; sed tantum probabiliter solvuntur argumenta hæreticorum ex Scriptura perperam, & falsò accepta*. Nam Sacre Scripturæ sunt expositiones aliæ evidentes, aliæ probabiles, aliæ falsæ, & adulterinæ. Evidentes sunt illæ, quas communi consensu accipit Ecclesia Catholica. Probabiles sunt illæ, quibus privati Doctores ex ratione probabili utuntur: quales sunt illæ, quas supra posui art. 2. de cadavere Moyfi. Falsæ autem, & adulterinæ sunt eæ, quibus heretici Scripturas corrumpunt: quales videre est apud controversias Bellarmini. Quando Catholicus cum heretico disputans dat expositionem probabilem, probabili solutione respondet.

728 Declinat nono, & enormissimè, dum ait: *Sequitur in suorum illoz argumenta remanere*. Sed quo modo probat, quod id sequitur? fane sola sua dicentis autoritate. Sed, ut ait Joannes Lupus capit. *Per vestra*, de donat. inter virum, & uxorem notab. 3. §. 20. nu. 12. quem refert, & sequitur P. Thomas Sanchez lib. 3. de Matrim. disp. 44. n. 3. *Non est credendum Doctoribus, quantumcumque doctrina polleant, dum carent fundamento*. Sed quid, si non solum sine probatione, sed etiam contra evidentiam quatuor demonstrationum, quas proposui ea disp. 3. cap. 2. affirmat, argumenta hereticorum in suo robore permanere. Nam eo ipso quod Catholicus disputans cum heretico demonstraverit suam conclusionem, argumenta heretici, quantumvis solutione dumtaxat probabili soluta, amittunt omnino probabilitatem in ordine ad illam conclusionem; idque virtute demonstrationis allata pro Catholica conclusione: quia contra evidentiam, aut certitudinem nulla est probabilitas, ut jam dixi sapius.

729 Declinat decimo à veritate, dum ait: *Et quia istud ipsis summo perè adulatur*. Quid enim est istud? nempe illud postremum dictum: *in suo robore illorum argumenta remanere*. Quæ ergo assertio adulatur hereticis, mea ne, an adversarii? Ego assero; illorum argumenta non remanere in suo robore. Jacobi assertio est, remanere, si pemonstrata conclusione Catholici, argumenta hereticalia solvantur solutione probabili. Et tamen licet sub ea conditione id dicat; conditio tamen necessariò purificanda est propter evidentiam eorum argumentorum, quæ proposui. Ergo assertio Jacobi à S. Dom. est, quæ adulatur hereticis quoad hoc, non mea propositio.

730 Pater consequentia. Nam qui dicit rem falsam sub aliqua conditione, quæ necessariò purificanda est, idem est, ac si rem illam falsam dicat absolute. V. g. si quis diceret; [Non datur materia prima; si cras existeret sol in coelo]; cum hæc sit conditio necessariò purificanda, idem est, ac si absolute dicat; [Non datur materia prima]. Cum ergo Jacobus dicat argumenta hereticorum manere in suo robore; si demonstrata conclusione Catholica eorum argumenta solvantur responsione probabili; & hæc conditio, propter evidentiam meorum argumentationum, necessariò purificanda est; fit, quod ei attribuenda est ea propositio absoluta, quod illa argumenta hereticalia manent in suo robore; atque adeo ejus assertioni attribuenda est adulatio hereticorum, quam in meam doctrinam conicere tentat.

731 Declinat undecimo in ceteris consequentiis, quas inde infert; quod sic foveatur schisma hereticorum, & quod possit illis prodesse, ut putent id sibi sufficere ad securitatem conscientiarum. Quod enim dictum est de antecedenti, dicendum est de consequenti. Nam qui ponit antecedens, ponit & consequens. Et qui detestatur consequentias, detestari debet & antecedens, unde illæ inferuntur legitime.

Declinat duodecimo in referendis falsitatibus, quas mihi affingit. De quo vide art. 4.

SECUNDA PARS

DISPUTATIONIS

In qua denuò confirmatur, & vindicatur ab objectionibus sententia de quavis opinione probabili amplectenda.

CAPUT XV.

Demonstratur prima pars nostre sententiæ, quod in conflictu opinionum non tenemur sequi partem strictiorem.

ARTICULUS I.

Præmittuntur aliqua, & referuntur Authores partis oppositæ.

SUMMARIUM.

An nostra sententia contineat tres partes, & quæ illa sint? n. 733.

Qui Authores militent pro opposita sententia? n. 734.

An Authores oppositæ partis non convenient inter se? n. 735.

732 **P**ost quàm abunde depuli calumnias, quas Jacobus à S. Dom. in me coniecit: operæ pretium est, denuò confirmare nostram sententiam argumentationibus demonstrativis, & eam ab objectionibus adversariorum vindicare.

733 Nostra ergo sententia continet tres partes: prima est, in conflictu opinionum non tenemur sequi partem strictiorem, quæ stat pro lege (illa quidem incerta) contra libertatem. Secunda est, in conflictu opinionum æquè probabilium possumus quamlibet eligere ad praxim. Tertia est, in conflictu opinionis magis, & minus probabilis, possumus quamlibet eligere, dummodo verè sit practicè probabilis. Quas tres conclusiones suo ordine confirmabimus.

734 Deinde præmittendum est, præter Jacobum à S. Dom. esse paucos alios Authores, qui doceant, in conflictu opinionum seligendam esse opinionem, quæ stat pro lege contra libertatem. Primus dicitur fuisse Andreas Blanco Soc. Jes. sub nomine Candidi Philalethi, qui anno 1642. edidit tractatum de praxi opinionum: qui iterum excusus est anno 1645. & tercio anno 1646. Secutus est eandem sententiam Prosper Fagnanus, qui latissimè tractavit *to. 1. in lib. 1. Decretal. cap. Ne innitatis* de Constit. Paulò post eandem viam secutus est Mag. Julius Mercorus ex Dominicana Familia, vir valde doctus, pius, & modestus, qui sine amarulentia verborum, & stylo dilucido sapienter tractat hanc materiam, de qua scripsit an. 1658. Postea Mag. Vincentius Baronius Dominicanus, amarissimis verbis, & assiduis exclamationibus invehens in Authores nostræ sententiæ. Deinde eos secutus est ann. 1669. Mag. Joannes Baptista Gonetus, vir valde doctus, & modestus, nisi quod aliquando bonus dormitat Homerus, amarissimè invehens in P. Thomam Sanchez. Et tandem ann. 1676. Mag. Jacobus à S. Dom. ea verborum amarulentia, & calumniarum impositione munitus adversum me, & alios Authores, eandem opinionem tuetur. Ferunt etiam, Antonium Merendam Doctorem Bononiensem, & Joannem Sinichium Doctorem Lovaniensem pro eadem opinatione scripsisse. Quorum duorum scripta non vidi, sicut neque Candidi Philalethi. Reliquorum scripta modò apud me retineo. Sed cum scripsi *disputationem 15. in 1. part. Cris. Theol.* solum Baronium videram. Ad hunc numerum adjungunt aliqui P. Comitolum, & Antonium à Cella Dei.

735 Illud tamen est admirabile, quod ex his decem Authoribus ne unus quidem cum alio convenit ex his, quos vidi. Et in primis P. Comitulus omnino resistit ei sententiæ, quæ asserit, strictiorem, & tutiorem opinionem esse amplectendam. Nam lib. 5. q. 15. præcipue nu. 3. docet, probabiliorem esse eligendam, non tutiorem.

736 Antonius à Cella Dei licet multis impugnet sententiam de quavis opinione probabili ad praxim seligenda; ipse tamen non tuetur, eligendam esse strictiorem, immò nec probabiliorem, sed eam opinionem, quæ ferè semper est vera.

737 Prosper Fagnanus in *citato cap. Ne innitatis. nu. 402.* (qui per errorem Typographi est 420.) asserit primò, si hinc inde discussis rationibus quiescat intellectus in ea, quæ favet libertati, ita ut vi motivorum opinionis expellat omnem formidinem, posse tutò reduci ad praxim; si autem non expellat formidinem, tutiorem sequendam esse, sicut in dubio practico. Quod si una videatur minus probabilis, non potest deduci ad praxim; & si ambæ sint æquè probabiles, eodem modo strictior pars pro lege contra libertatem sequenda est; quia tantum sequenda est ea, quæ intellectui proponitur ut vera, & moraliter certa.

738 Julius Mercorus affirmat, semper persequendam esse opinionem probabiliorem, & tutiorem, quæ stat pro lege: addit tamen, aliquando posse eligi minus probabilem in favorem libertatis in duobus casibus. Primus est: (inquit *part. 3. art. 6.*) si nomine partis probabilis intelligatur pars tuta, & nomine probabiliore pars tutior. V. g. celebrare Missam ante recitationem Matutini licitum est: hac pars est tuta, quia Doctores id modò communiter sentiunt; & quia est tuta, idè probabilis, & prudenter eligitur. Ponit deinde secundum casum sic: Potest dari casus, quod minus probabilis (favens libertati) possit tutò sequi, relicta probabiliore; & tunc est, quando minus probabilis ex motivo intrinseco per motivum extrinsecum creditur certa moraliter. Sic exemplum: pensatis rationibus intrinsecis, an sit licitum in die festo opus servile per horam; pars negativa mihi videtur probabilior, & affirmativa minus

nas probabilis: si postea adverte, quod persona Religiosa, Doctæ, & Dei timorem habentes faciunt laborare suos famulos per horam in die festo extracatum necessitatis; ex hoc exemplo tamquam ex medio extrinseco, possum sequi sententiam, quæ mihi minus probabilis apparet ex principio intrinseco. Hæc Mercorius.

739 Baronijs (ut notavi in 1. p. Cris. disput. 15. cap. 2.) admittit ad praxim opiniones, quæ nulla adversantium ratione colliduntur; item quando opiniones ambæ adversæ stant pro lege, pro honesto, & pro officio: In conflictu autem reliquarum opinionum semper sequendam esse partem strictiorem contra libertatem, etiam si pars, quæ stat pro libertate, probabilior sit; nisi fortè infinitis partibus excedat in probabilitate.

Gonetius in clypeo Theolog. Thomist. dissertatione de probabilit. art. 2. & seq. affirmat, quando una opinio est probabilior altera, etiam si probabilior stat pro libertate contra legem, posse hanc eligi ad praxim; dummodo absit omnis formido, & scrupulus. Quando autem probabilior stat pro lege contra libertatem, illam debere eligi ad praxim. Quando autem opiniones sunt æquæ probabiles, semper standum esse pro strictiori, & tutiori contra libertatem. Addit tamen art. 7. posse hominem sequi opinionem probabilem, si facta sufficienti diligentia, tunc alia probabilior non apparet. Item quando quis operatur ex opinione probabili falsa, & legi Dei contraria, quam invincibiliter putat esse veram, & legi Dei conformem, à peccato excusari.

740 Deniq; Jacobus à S. Dom. solum admittit opinionem, quam vocat quietam, quæ scilicet non colliditur rationibus adversæ partis: in reliquis autem ait semper tuendam esse partem strictiorem pro lege contra libertatem, etiam si opinio, quæ stat pro libertate, longè sit probabilior opposita: Addit tamen aliquas limitationes, in quibus potest admitti probabilitas, quando hæc pervenit ad certitudinem moralem.

741 Ex quibus constat, quo modo nè unus quidem conveniat cum alio, sed quod unus admittit, alius negat: & (quod mirabile est) omnes volunt pro sua sententia stare S. Thomam. Ex illis autem eos, qui docent semper aut ferè semper sequendam esse opinionem strictiorem, quæ stat pro lege contra libertatem; censeo evidentius falli; ut jam ostendo.

ARTICULUS II.

Eadem prima pars nostra sententiarum roboratur auctoritate Sanctorum Patrum, & veterum scholasticorum.

SUMMARIIUM.

An SS. PP. Augustinus, & Hieronymus propugnaverint in conflictu opinionum eam partem, quæ stat pro libertate? n. 743.

An S. Thomas in conflictu opinionum docuerit multas assertiones in materia morum stantes pro libertate? n. 745.

An in conflictu opinionum æquæ probabilium docuerit S. Th. assertiones stantes pro libertate? n. 747.

An S. Thom. doceat, in conflictu opinionum posse nos sequi partem benigniorem pro libertate? n. 748.

An omnes Theologi stent pro nostra sententia? n. 751.

742 **I**N 1. p. Cris. Theolog. disp. 15. c. 6. art. 1. proposui argumentum ineluctabile, ex Sanctis Patribus Augustino, & Hieronymo, ut ostenderem, non teneri nos in conflictu opinionum sequi partem strictiorem contra libertatem: & admitti vehementer, quod cum Jacobum à S. Dom. tam acriter adversetur meæ sententiæ, non aggrediatur responsionem ad argumentum adeò robustum.

743 Enim verò inter ea duo Ecclesiæ lumina exortè sunt quæstiones aliquæ de moribus; defendente altero partem strictiorem pro lege contra libertatem, stante altero pro parte benigniori, pro libertate contra legem. Vide loco citato eas tres quæstiones de moribus, super quibus fuit inter illos controversia; & in quibus aliquando Augustinus tuetur eam partem, quæ est pro libertate, aliquando Hieronymi. Et ex Episcopis, & viris sapientissimis illius ævi, alii sequebantur Hieronymum, alii verò stabant pro opinione Augustini. Ergo ex disputationibus intercedentibus Augustinum, & Hieronymum infertur manifestè, non teneri nos semper sequi opinionem strictiorem, quæ stat contra libertatem. Et in loco citato reperies responsiones duas, quæ huic argumento possent exhiberi: ubi ostendi, eas omnino esse frivolas, & inanes.

744 Nec valet, si dicas ex doctrina Fagnani, quando S. Hieronymus defendebat opinionem contra S. Augustinum (aut è converso) S. Doctorem omnino expulisse formidinem circa illam opinionem. Non, inquam, valet: quia id est dicere, S. Hieronymum propugnasse suam opinionem tamquam certam, & judicasse oppositam sententiam S. Augustini nullo modo probabilem. Hoc autem non potest dici de Hieronymo, qui sciebat oppositam sententiam propugnari ab Augustino, cujus sapientiam, ingenium, & doctrinam magnopere suspiciebat Hieronymus. Vide hanc impugnationem fusius propositam loc. cit. nu. 437.

745 Deinde S. Thomam stare pro hac prima parte meæ assertionis, nihil mihi evidentius est. Video enim S. Thomam plurimis

locis in conflictu opinionum probabilium multas docuisse assertiones in materia morum stantes pro libertate. Vide eas, quas proposui ea disp. 15. cit. cap. 6. art. 4. & in hac disput. supra cap. 8. art. 9. ex quo resultat hoc argumentum ineluctabile. Qui in conflictu opinionum in materia morum sequitur opinionem S. Thomæ, nullum incurrit periculum peccandi. S. Thomas in materia morum, docet opiniones stantes pro libertate: ergo qui in conflictu opinionum in materia morum sequitur opinionem stantem pro libertate, ex hoc præcisè nullum incurrit periculum peccandi. Consequentia est evidens: & ambæ præmissæ meridiano lumine clariores.

746 Respondebis ex doctrina Gonetii (qui quo ad hoc à cæteris Authoribus relatis longè discedit) quando opinio, quæ stat pro libertate, est probabilior opposita, licitum esse, eam deducere ad praxim: atqui opiniones S. Thomæ esse probabiliores opinionibus adversis; & ideo S. Thomam eas docuisse.

747 Et quidem propter reverentiam, & auctoritatem S. Thomæ, & propensionem meam ad ejus doctrinam præcipuè moralem, semper ego libenter fatebor, opiniones S. Thomæ in materia morum esse probabiliores oppositis. Si tamen ad principia intrinseca recurramus, difficillimum nobis est discernere de hoc excessu probabilitatis. Et hæc difficultas oritur partim ex eo, quod opinio, quæ dicitur probabilior, cum non excedat metas probabilitatis, neque pertingat ad certitudinem; aliunde autem nihil cogat intellectum ad assensum, nisi sola certitudo; inde fit, quod in multis quæstionibus non satis discernat intellectus, quodnam probabilitatis motivum sit urgentius, & probabilius. Et ideo quando intellectus nequit discernere, quodnam motivum sit efficacius, & urgentius in duabus opinionibus adversis; illæ duæ opiniones reputantur quoad nos æquæ probabiles. V. g. docet S. Thomas, filium non debere obedire Patri, quoad matrimonium contrahendum, nisi quantum iusta causa coegerit: docent oppositam sententiam Navarrus, & alii. Si motiva utriusque partis considerentur, difficillimum est invenire probabilitatem; & ideo tamquam æquæ probabiles censentur quoad nos, & quo ad tenuitatem nostræ mentis. Cum ergo S. Thomas doceat opiniones aliquas pro libertate, in conflictu opinionum adversarum, quæ reputantur æquæ probabiles, non solvitur argumentum per hoc, quod dicatur eas opiniones S. Thomæ esse probabiliores oppositis; cum de hoc non sit argumentum ad convincendum intellectum ejus, qui dicit, se non reperire hunc excessum.

748 Quod autem S. Thomas expressè doceat, quod in probabilibus non teneamur sequi partem strictiorem pro libertate constat ex cit. disp. 15. cap. 6. art. 3. ubi clarissimè explicui mentem S. Thomæ ex communi sensu Thomistarum. Et præcipuè ad hanc rem spectant illa verba ex quodl. 8. art. 3. *Aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur: & sic non committit se discrimini, nec peccat.* Ubi loquitur S. Thomas de diversis opinionibus Doctorum circa eam quæstionem, [An liceat habere plures præbendas simul?] atque, quod si ex istis diversis opinionibus non oritur dubitatio, non peccat, etiam si habeat simul plures præbendas, nec ulli se committit discrimini.

749 Urgeo. S. Th. ibidem affirmat, posse contingere, quod intellectus constitutus inter adversas opiniones Magistrorum, ex contrarietate opinionum habeat dubitationem de honestate habendi plures præbendas; & posse contingere, quod ex tali contrarietate in nullam dubitationem incidat: & in primo casu committere se discrimini; in secundo vero nullum esse periculum peccati, etiam si executioni mandet opinionem, quæ stat pro libertate, nempe habendi plures præbendas. Tum sic. Adversarii docent in conflictu opinionum semper esse dubitationem: ratione cujus tenetur homo operari partem tutiorem, contra libertatem; & S. Thomas docet, posse contingere, quod hæc contrarietas opinionum non pariat dubitationem, & quod tunc possit homo sequi partem, quæ stat pro libertate: ergo adversarii contradicunt S. Thomæ.

750 Confirmatur. Nam si S. Th. censeret, in contrarietate opinionum semper sequendam esse partem strictiorem contra libertatem; quam opportuniorem occasionem poterat habere ad id asserendum, quam dum versabat eam quæstionem, [Quid faciendum in contrarietate opinionum?] Et tamen ibi id non docet, immò verò oppositum, quod potest fieri, intellectum non incidere in dubitationem, & sic sequi partem, quæ stat pro libertate. Sanè donec sedes Romana non me docuerit oppositum, nunquam credam, S. Thomæ aliam esse mentem. Videantur Thomistæ à me citati in ea disp. 15. cap. 6. art. 4. & præcipuè Barnabas Callego, qui citatis pluribus Thomistis, hanc dicit esse communem omnium Thomistarum, qui S. Thomam sic intelligunt.

751 Ibidem cap. 6. art. 5. num. 496. pro hac prima parte meæ sententiæ advocavi omnes Theologos antiquos [nam recentiores omnes, exceptis paucis illis supra relatis in hoc cap. stant pro nostra sententia.] Nullus enim est ex Theologis antiquis, qui in conflictu opinionum non doceat aliquando opinionem stantem pro libertate: quarum proluxa series texti posset.

ARTICULUS III.

Quomodo opposita opinio manifestam implicet contradictionem? Ubi an inferatur, quod Deus precipiat impossibilia?

SUMMARIUM.

An in opposita sententia debitor teneretur, & non teneretur restituere. num. 753.

Qua sit pars tutior respectu debitoris, & qua respectu creditoris? n. 754.

An in opposita sententia debitor teneatur solvere, sed nemini? n. 755.

An in opposita sententia debitori, & creditori prebendum esset consilium chymericum? n. 756.

An sint correlativa debitum legale, & jus ad illud? Et quid inde inferatur contra oppositam opinionem? n. 757.

Quo modo hoc argumentum non habeat locum in omni dubio practico? n. 758. & seq.

Quomodo non satisfiat huic argumento in sententia, qua obligat ad probabilioris opinionem? n. 760. & seq.

Quo modo adversarii inclinent potius ad verba amarulenta, quam ad solutionem difficultatum? n. 762.

Quo modo huic argumento non satisfiat in sententia, quæ docet, debitum probabile esse dividendum? n. 763. & seq.

Quo modo ex opposita opinione arguatur Jansenismus? n. 766. & seq.

752 **H**OC argumentum, quod demonstrativum censeo, proposui in ea disp. 15. cap. 11. & vehementer admiror, quod cum argumentum manifestæ contradictionis tantum afferat præjudicium opinioni, ex qua id inferitur, ut illam opinionem faciat repugnantem naturæ rationali, adhuc Jacobus à S. Dom. qui illud legit, non aggressus fuerit ad illud respondere, & opinionem suam à tanto præjudicio defendere. Quod argumentum sic instauro.

753 Si in conflictu opinionum probabilium teneremur semper eligere partem strictiorem contra libertatem, sequeretur, quod in omni materia justitiæ, in qua pro utraq; parte inveniuntur opiniones probabiles, teneretur, & non teneretur debitor reddere satisfactionem: hæc est aperta contradictionis implicatio: ergo ex ea sententia inferitur aperta contradictionis implicatio.

754 Probatur Major (nam cetera patent) & ponamus exemplum in Titio, qui ex quadam inadvertentia venialiter culpabili magnum intulit damnum segeti Sempronii. In quo sunt duæ opiniones æquæ probabiles adversæ, quarum una defendit, teneri Titium ad refarciendum damnum Sempronii; altera docet non teneri. Quid ergo dicendum de obligatione Titii? In sententia, quam impugnamus, teneretur Titius ad partem strictiorem, & tutiorem contra libertatem; sed respectu Titii pars strictior, & tutior est, quod refarciat damnum; ergo teneretur Titius refarcire damnum.

755 Sed quod etiam non tenetur, sic ostendo. Etiam Sempronius teneretur sequi partem strictiorem, & tutiorem contra suam libertatem: sed respectu Sempronii pars strictior, & tutior contra suam libertatem est, quod non recipiat à Titio eam satisfactionem: ergo Sempronius non potest recipere à Titio eam satisfactionem. Tum sic: ergo Titius teneretur solvere, sed nemini: ergo teneretur solvere ei, qui non potest recipere satisfactionem. Tenetur ergo, & non teneretur Titius solvere.

756 Itaque si Titius, & Sempronius litigarent inter se; (& quia Titius non habet aliquid pecuniæ numeratæ, per quam satisfaciatur Sempronio, postulat Sempronius chirographum Titii, ut ex quibusdam debitis, quæ Titio debentur, recuperet Sempronius satisfactionem damni dati,) & ad habendam compositionem, compromitterent in consultationem P. Jacobi à S. Dom. ille quidem respondere deberet Titio: Tu sequere tutiorem partem, scilicet, satisfaciendo damno illato segeti Sempronii. Sempronio verò consuleret: Tu sequere tutiorem partem, quæ tibi est, non accipere eam satisfactionem, quia multi Doctores docent, tibi non licere illam accipere. Quid tunc facerent duo illi homines hæc audientes? Responderent sanè, illud consilium esse chymericum, & implicatorium.

757 Et confirmarent. Nam debitum legale, & jus ad illud sunt correlativa, ita ut unum nequeat intelligi sine alio. Quo modo ergo in Titio est debitum legale respectu Sempronii; si Sempronius non habet jus ad illud debitum? Neq; enim potest habere jus ad illud, quod recipere non potest. Sequitur ergo, quod Sempronius habet jus ad satisfactionem damni; quia Titius habet debitum legale respectu Sempronii damnicari; & non habet Sempronius jus ad illud, quando quidem pro securitate suæ conscientiae non potest illam satisfactionem recipere. Item Titius habet debitum legale respectu Sempronii, quia pro securitate suæ conscientiae, debet solvere; sed & non habet debitum legale respectu Sempronii, quia non potest habere debitum legale respectu illius, qui recipere non potest satisfactionem.

758 Respondebis primo, in quacunque sententia posse eundem casum contingere, quod scilicet ambo homines afficiantur dubio practico, ita ut damnificator dubitet practice, an teneatur solvere; & damnificatus similiter, an possit accipere satisfactionem:

& cum in dubio practico unusquisque teneatur eligere partem tutiorem, damnificator tenebitur solvere; & damnificatus non poterit accipere solutionem: ergo eadem difficultas versatur in quacunque sententia.

759 Sed ex hac responsione magis declaratur vis argumenti. Quia in nulla alia sententia respondebit Theologus Titio: [Tu sequere tutiorem partem, & restitue:] & Sempronio: [Tu sequere tutiorem partem, & ne accipias restitutionem.] Itaq; implicatio contradictionis non est in eo, quod ambo dubitent practice, sed in eo, quod hæc sententia doceat, utriq; dubitanti consulendum esse, ut sequatur tutiorem partem, ex quo planè inferitur consulendum esse uni quidem, uti solvat, alteri ne accipiat: hoc enim est consulere, ut Titius solvat, sed nemini; quod est implicatorium.

760 In isto ergo dubio practico, juxta nostram sententiam, quid debent facere isti duo? Respondeo, consulant doctum Theologum, qui si præfert opinionem de obligatione restituendi, dicet, Titium teneri restituere damnum Sempronio; & Sempronium accipere posse restitutionem. Si autem præferat Theologus oppositam opinionem, respondebit, Sempronium non benè postulare satisfactionem, & Titium ad illam non teneri: vel Sempronio consulet, ut adeat Judicem, qui fortè censebit, jus probabilius suffragari Sempronio.

761 Respondebis secundo ex doctrina Gonetti, qui admittit, probabiliores sententias sequendas esse, etiam si stent pro libertate; probabilioris esse sententiam, quæ in eo casu de damnificatione illata cum sola culpa veniali, docet obligationem restituendi. Atq; ita nullam sequi contradictionem: atq; adeò consulendum esse Titio, debere solvere; & Sempronio, posse accipere solutionem. Effer tamen contradictio, si essent æquæ probabiles.

762 Sed estio, sit probabilior ea opinio. Per hoc nihil minuitur vis argumenti. Quot enim (Bone Deus!) in latissima Justitiæ materia, erunt opiniones adversæ, quæ censebuntur æquæ probabiles, propter summam difficultatem discernendi, quænam sit probabilior! In illis ergo omnibus militat idem argumentum: in quibus debitor probabilis tenebitur solvere pro securitate suæ conscientiae; & creditor pro securitate ejusdem non poterit accipere solutionem.

763 Hinc colligo, quanto consultius fuisset Jacobo perpendere hoc argumentum, quod legit in mea disp. 15. cit. & aggredi responsionem illius, quam ea maledicta effundere in nostram sententiam, & Authores illius. Quid enim prodest, dicere nostram sententiam esse *artem cavillandi, fucatam peccandi licentiam; simplicitati Christiana prorsus inimicam, & toti humano generi perniciosam*; si convincimus oppositam sententiam esse implicatorem contradictionis? Propositio autem, quæ contradictionem implicat, est contraria naturæ rationali, chymérica, fictionibus, & prædicatis repugnantibus referta. Nam epitheta epithetis contraponenda sunt. Numquid ergo hæc epitheta conveniunt in oppositam sententiam? Quod si talis est opposita sententia; numquid doctrina, quæ naturæ rationali adversatur, est ars benè discurrendi contra artem cavillandi? Numquid doctrina implicatoria est ars contrahendi conscientias rectitudine; aut rectitudo potest oriri ex implicatione terminorum? Numquid doctrina contradictionibus referta potest esse conformis simplicitati Christianæ; aut toti humano generi asferre medelam? De hoc judicent viri Sapientes. Id enim solum proposui, ut doctiores alii judicent de vi consequentiæ.

764 Respondebit tertio, in eo casu, in quo una opinio est tutior Titio, & opposita est tutior Sempronio, non sequi contradictionem, quia tunc res dividenda est, & Titius tenebitur restituere medietatem damni dati. Sed impugnatur aperte. Nam quod tunc refarcienda sit medietas damni, vel est opinio probabilis, vel sententia certa? Si dicas, esse opinionem probabilem; jam versamur inter duas opiniones probabiles, nempe alteram, quæ præscribit, totum damnum esse refarciendum; alteram, quæ præscribit, solam medietatem damni esse refarciendam: & inter illas opiniones probabiles eligemus unam probabilem ex eis, & non tutiorem: ergo inter opiniones probabiles non debemus eligere tutiorem.

765 Si verò dicas, illam de sola medietate refarcienda in hoc casu esse certam. Contra est; ergo sententia de toto damno refarciendo, quæ habet pro se Doctores magnos, & rationes graves, est certò falsa, & improbabilis. Hæc consequentia est evidens. Nam opinio contradictoria propositionis certæ est certò falsa, & improbabilis; ut manifestè conitat ex dictis supra cap. 2. & ex disp. 4. nu. 6. consequens autem est aperte falsum, cum sit opinio probabilis à ratione, & ab authoritate, quod qui intulit damnum ex quacunque culpa, teneretur refarcire totum illud.

766 In 1. p. Cris. Theol. disp. 15. cap. 3. art. 1. & 2. proposui argumentum, quo Caramuel probare aitebatur, sententiam de tutiori, & probabiliori parte seligenda in quovis conflictu opinionum probabilium involvere Jansenismum, qui admittit, Deum precipere impossibilia. Et ibi ostendi, id argumentum eo modo, quo à Caramuele proponitur, non arguere Jansenismum, neque ex illo inferri, quod Deus precipiat impossibilia.

767 Et nunc inquiri, an alio modo inferatur ex opposita sententia, quod Deus precipiat impossibilia, atq; adeò Jansenismus?

768 Et quidem ex art. præsent. satis clarè colligitur. Etenim in con-

conflictu opinionum in materiis iustitiæ, si dicatur, sequendam esse tutiorem ex præcepto, sequitur, Deum præcipere aliquid chymericum, & impossibile. Nam ei, qui damnificavit ex sola culpa veniali, tutius est solvere; ei autem, qui accepit damnificationem, tutius est non accipere solutionem: ergo si in conflictu opinionum, omnes tenentur ad tutiorem partem, damnificator tenebitur ad solvendum; & damnificatus tenebitur ad non accipiendam solutionem. Atque adeo damnificator tenebitur solvere, sed nemini: quod est impossibile, & implicatorium.

ARTICULUS IV.

Quam confusionem pariat opposita sententia in Tribunalibus totius Reipublicæ Christianæ, & in conscientiis litigantium?

SUMMARIUM.

An ex opposita sententia inferatur, iniquum esse iudicem, qui iudicat secundum jus probabilius? n. 770. & seq.

An etiam inferatur, semper iudices iniquè iudicare? n. 772. & seq.

An hoc argumentum habeat locum in sententia de probabiliori eligenda? n. 774. & seq.

An etiam inferatur, non posse litigantem acceptare sententiam favorem? n. 777.

769 **M**Ea sententia, quam docui tamquam mihi certam in 1. p. *Cris. Theol. disp. 15. cap. 15.* docet, Iudices teneri ad iudicandum secundum jus, quod sibi probabilius videatur, si illud possit discernere. Hinc triplici modo fit argumentum contra sententiam, quæ docet in conflictu opinionum, semper eligendam esse sententiam strictiorem, & tutiorem contra libertatem.

770 Primò circa Iudicem. Ille Iudex iniquè iudicat, qui ius dicit contra id, quod debet in conscientia: sed qui iudicat secundum jus probabilius (a fortiori si iudicat secundum jus minus, aut æquè probabile) ius dicit contra id, quod debet in conscientia: ergo Iudex, qui iudicat secundum jus probabilius, iniquè iudicat.

771 Probatur minor, quæ sola indiget probatione. Juxta sententiam, quam impugnamus, in quocumque conflictu opinionum, etiam probabilioris, & minus probabilis, tenemur in conscientia sequi strictiorem contra libertatem: sed sæpè quæ stat contra libertatem, est minus probabilis: ergo dum iudicat secundum probabilioris pro libertate, ius dicit contra id, ad quod tenetur in conscientia. Major est adversariorum: & minor sola inductione evidens est; & consequentia ligat.

772 Secundum argumentum instruitur etiam circa Iudices. In quovis conflictu opinionum, si æquè probabilium, si magis, & minus probabilis peccat, qui non sequitur eam partem, quæ stat contra libertatem, ut potè tutiorem: sed Iudices semper ius dicunt, sequentes eam partem, quæ stat pro libertate alterius partis: ergo in quovis conflictu opinionum, Iudices semper peccant, & iniquè agunt. Major est adversariorum.

773 Minor ostenditur. Nam ea sententia Iudicis, quæ stat contra libertatem unius partis, stat pro libertate alterius, v.g. Titius silitur coram Iudice, & postulat à Sempronio centum aureos sibi debitos. Si Iudex imperat solutionem, stat pro libertate Titii, ut possit illos sibi acquirere: si verò Iudex decernit, non esse solvendas, stat pro libertate Sempronii, ut possit illos sibi retinere. Ergo Iudices semper dicunt ius pro libertate alterius partis.

774 Dices, hæc duo argumenta proximè instructa non habere vim in sententia Gonetii, qui docet, in conflictu opinionis probabilioris, & minus probabilis, eligendam esse probabilioris; cum tamen aliunde verum sit, Iudicem debere iudicare secundum jus probabilius.

775 Adhuc tamen assero, hæc duo proximè facta argumenta habere vim contra sententiam Gonetii. Sæpius enim contingit, ut Iudex non possit discernere, quanam ex duabus opinionibus adversis sit probabilior: in quo casu utramque censet æquè probabilem, dum probabilioritatem alterius non advertit. Et si tunc iudicat pro altero litigantium secundum unam opinionem probabilem legitime procedit, maxime si res, de qua litigatur, sit indivisibilis; & litigans in conscientia tenetur obedire sententiæ: ut ostendi in 1. p. *Chris. Theol. disp. 6. cap. 6.* Habet enim Respublica qualibet ius dirimendi lites, propter publicum bonum pacis conservandæ inter incolas: lites autem non semper possunt dirimi ex dictamine evidenti, ut per se patet; immò neque ex probabiliori, quando iste excessus unius opinionis præ alia non affulget Iudici.

776 Quam ergo potestatem habet Respublica dirimendi lites, dedit suis Iudicibus, quia sic expedit bono publico: habent ergo Iudices potestatem dirimendi lites, etiam in conflictu opinionum æquè probabilium. Et hoc modo argumenta proximè facta retinent suam vim contra sententiam Gonetii, qui in conflictu opinionum æquè probabilium docet, standum esse semper pro opinione tutiori contra libertatem.

777 Tertium argumentum ex Tribunalibus desumptum versatur circa litigantes. Ex opposita enim sententia inducitur maxima confusio in conscientiis litigantium. Controvertunt Petrus, & Joannes Cardenas Pars III.

res in tribunali Episcopi pro iure ad beneficium: pro quo iure est conflictus opinionum probabilium. Fert sententiam Episcopus pro iure Petri. Et nemo damnat Petrum, quod assumat possessionem beneficii, neque damnat Iudicem, quod eam sententiam tulerit in favorem Petri. Atqui si vera esset opposita sententia, non liceret Petro assumere possessionem beneficii; neque licuit Iudici beneficium Petro adjudicare. Non iudici propter supra dicta; non Petro; quia Petrus in conflictu opinionum tenetur sequi partem strictiorem contra libertatem; atque adeo non licet ei acceptare beneficium. Quando enim sententia Iudicis est manifestè iniqua, non licet Petro eam executioni mandare: atqui ex opposita sententia inferitur, quod iniqua est sententia Iudicis, quia secutus est eam opinionem, quæ stat pro libertate Petri: ergo non licet Petro eam executioni mandare.

ARTICULUS V.

Aliud argumentum ex eo, quod in materia morum nulla esset opinio probabilis, sed omnes essent improbabiles, vel certa.

SUMMARIUM.

An ex opposito sequatur, quod nulla esset opinio probabilis? n. 778.

An ex duabus contradictoriis, si una est improbabilis, opposita sit certa? n. 779. remissive.

An sit improbabilis, quæ affert periculum peccandi? n. 780. & seq.

An opinio stans pro libertate sit speculative probabilis, & practice improbabilis? n. 783.

An opinio speculative probabilis, sit etiam practice probabilis, si non superaddatur nova circumstantia? n. 784.

An quæ professor Theologia licite docet in scholis, possint licite deduci ad praxim? n. 786.

778 **Q**uintum argumentum, quod hic propono contra eam sententiam de strictiori opinione pro lege contra libertatem semper eligenda, sic procedit. Si opposita sententia esset vera, in conflictu opinionum nulla reperiretur opinio, quæ esset probabilis, neque pro libertate, neque contra libertatem: hoc est ingens monstrum, quod non potest magnas absurditates non parere: ergo opposita sententia falsa est. Minor, & consequentia patent.

779 Major duas habet partes. Prima loquitur de opinionibus pro libertate contra legem (incertam illam quidem) secunda de opinionibus stantibus pro lege contra libertatem. Et quidem si prima legitime probata manserit; ex illa evidenter inferitur secunda pars. Etenim ex duabus opinionibus contradictoriis, si una est improbabilis, & certò falsa, alteram certam esse necesse est, ut constat ex dictis in 1. p. *Cris. disp. 4. à nu. 6. & supra cap. 11.*

780 Jam verò inferri ex opposita sententia, omnem opinionem in materia morum stantem pro libertate contra legem esse improbabilem, & certò falsam, sic ostendo. Illa doctrina est improbabilis, & certò falsa, quæ docet aliquam praxim, in qua est periculum peccandi, saltem probabile: sed omnis opinio in materia morum, quæ stat pro libertate contra legem, affert periculum peccandi saltem probabile: ergo omnis opinio in materia morum, quæ stat pro libertate contra legem, est improbabilis, & certò falsa. Consequentia est evidens, ut pote constructa ad amissum primi modi primæ figure Dialecticæ; & minor est adversariorum.

781 Major autem demonstrative probatur primò. Quia improbabile, & certò falsum est, quod liceat exponere se periculo peccandi, etiam probabilis; ut manifestè ostendi in 1. p. *Cris. Theol. tota disp. 18.* ergo illa doctrina, quæ docet, licitam esse praxim, in qua quis se exponit periculo probabilis peccandi, improbabilis est, & certò falsa.

782 Probatur secundò. Nam improbabilis est illa doctrina, quæ docet in dubio pratico posse nos sequi eam partem, quæ est pro libertate: sed quævis opinio probabilis, quæ in conflictu opinionum stat pro libertate, juxta adversarios, continet dubium practicum, & docet praxim pro libertate: ergo omnis opinio, quæ stat pro libertate improbabilis est. Et hinc inferitur, in opposita sententia contineri duplex prædicatum contradictorium, dum asserit, non licere reducere ad praxim opinionem verè probabilem stantem pro libertate. Inferitur enim, illam esse probabilem, & non esse probabilem. Esse probabilem, ut supponitur. Non esse probabilem: nam illa opinio non est probabilis, quæ affert periculum peccandi; ut constat ex proximè dictis: sed juxta adversarios, illa pars, quæ est pro libertate, affert periculum peccandi: ergo illa, quæ est pro libertate, est improbabilis; atque adeo non est probabilis.

783 Dices cum Mercero, Gonetio, & aliis, eam partem, quæ in conflictu opinionum stat pro libertate, esse quidem speculative probabilem; practice verò improbabilem. Superadditque Gonetius, illam posse in scholis defendi à Magistris ut probabilem, non tamen eligi ad praxim.

784 Sed hæc responsio aperte vincitur primò. Nam, ut docui in 1. p. *Chris. Theol. disp. 14. cap. 2.* & observavit ipse Mercerus *artic. 12.* ut iudicium speculative, & practicum circa idem

objectum differant, opus est, quod practico superaddatur nova circumstantia, aut aliquod adjunctum, ratione cujus practicum ab speculativo differat. Unde fit, quod si iudicium speculativum consideret omnes circumstantias practici, implicat, quod iudicium speculativum sit probabile, & practicum sit improbabile.

785 Tum sic. Iudicium speculativum opinionis probabilis stantis pro libertate in conflictu opinionum, affert eas tres circumstantias, ex quibus, juxta adversarios, oritur periculum peccandi, & consequenter improbabilitas: ergo id iudicium speculativum etiam est improbabile: ergo opinio probabilis stans pro libertate in conflictu opinionum, sive practice, sive speculative improbabilis est: nulla ergo datur opinio probabilis, in tali conflictu opinionum.

786 Convincitur secundo. Nam id, quod professor Theologiæ prudenter judicat esse licitum, potest quilibet licite operari: sed quæ Professor Theologiæ licite docet in scholis, prudenter judicat esse licitum: ergo quod Professor Theologiæ licite docet in scholis, quilibet potest operari. Major patet: quia si illud quilibet non posset operari, imprudenter judicaretur esse licitum, cum re vera sit illicitum, quod homo non potest licite operari. Minor vero probatur. Nam Professor Theologiæ peccat, si docet in scholis tamquam licitum, quod verè judicat illicitum, aut quod imprudenter judicat licitum; nisi ea imprudentia sit ex errore invincibili.

ARTICULUS VI.

Aliud argumentum ex eo, quod nulla est opinio probabilis, qua non esset scandalosa.

NON EGET SUMMARIO.

787 **S**extum argumentum. Si vera esset opinio, quod semper eligi debeat pars tutior in conflictu opinionum, omnis opinio, quæ stat pro libertate, damnanda esset tamquam scandalosa: id est absurdum: ergo & antecedens, unde infertur. Probatur major: illa doctrina est scandalosa, quæ docet, licite fieri operationem, quæ fieri non potest sine periculo peccati: sed omnis opinio stans pro libertate in conflictu opinionum docet, licite fieri operationem, quæ juxta adversarios fieri non potest absque periculo peccati: ergo omnis opinio, quæ stat pro libertate in conflictu opinionum, est scandalosa. Major, & consequentia patent; & minor est adversariorum.

788 Confirmatur primò. Actio scandalosa illa est, quæ dat causam ruinæ Proximi: ergo doctrina scandalosa est, quæ docet aliquid, ex quo resultat ruina Proximi: sed omnis opinio stans pro libertate docet faciendam licite operationem, ex qua resultat ruina Proximi, juxta adversarios, qui dicunt, eam afferre periculum peccandi: ergo omnis ea opinio, juxta adversarios, damnanda est ut scandalosa.

789 Confirmatur secundò. Ideò Alexander VII. illas quadraginta quinque opiniones condemnavit tamquam scandalosas, quia docebant, licite fieri posse, quod sine peccato ad praxim reduci non poterat: sed, juxta adversarios, nulla opinio stans pro libertate in conflictu opinionum potest reduci ad praxim sine peccato: ergo omnis opinio stans pro libertate in conflictu opinionum est scandalosa.

ARTICULUS VII.

Aliud argumentum ex eo, quod opiniones Sanctorum Patrum Augustini, & Hieronymi, item & S. Thomæ, & omnium Theologorum damnanda essent tamquam scandalosa.

SUMMARIUM.

An ex opposito damnari debuerit tamquam scandalosa opinio S. Hieronymi, quod simulatio est licita? n. 790. & seq.

An silentium Sanctorum Patrum de probabilitate afferat prejudicium opposita opinioni? n. 793.

An ex opposito inferatur, quod opiniones S. Thomæ, quæ stant pro libertate, damnari debeant ut scandalosa? n. 795.

An ex opposito inferatur, nullum esse Theologum, qui non docuerit opiniones scandalosas? n. 797.

An sit inconsequentia admittere aliquas opiniones probabiles sine dictamine certo prudentia? n. 803.

An qui eligit opinionem absque formidine, habeat dictamen certum de honestate operationis? n. 806.

790 **I**n 1. part. Cris. Theol. disp. 15. cap. 6. art. 1. retuli aliquas questiones controversas inter S. Augustinum, & S. Hieronymum; in quibus aliquando Augustinus benigniorem pro libertate, & Hieronymus strictiorem pro lege; aliquando verò è converso secuti sunt. Et ex reliquis Doctoribus ejus temporis alii pro opinione Hieronymi, & alii pro opinione Augustini militabant. Sic Hieronymus licitam esse simulationem docebat, illicitam verò Augustinus; iste, licitum esse juramentum; illicitum verò ille, & sic in aliis. Et eo tempore utrumque erat probabile.

791 Tum sic: juxta adversariorum opinionem, quam modo impugnamus, eo ipso, quod opinio in eo conflictu contrarietatis stet pro libertate, affert periculum peccandi, atque adeò scandalosa est: sed opinio S. Hieronymi, docens, simulationem esse licitam, eo ipso, quod statat pro libertate, afferebat periculum peccandi: ergo debuit condemnari tamquam scandalosa. Et similiter opinio S. Augustini stans pro libertate debuit damnari tamquam scandalosa.

792 Si ergo tam certum est, debere nos sequi partem tutiorem contra libertatem in conflictu opinionum; quomodo Chrysostomus, Origenes, Didymus, Apollinaris, Eusebius Emisenus, & Theodorus Heracleotes (quos pro sua opinione de simulatione licita citat S. Hieronymus) non elegerunt partem tutiorem, sed potius eam, quæ statat pro libertate, quamque propugnabat Hieronymus? Quo modo non elegerunt id asylum, adeò necessarium securitatis conscientia? Quam opportuniorem occasionem habere potuerunt Patres ad hoc genus securitatis conscientia docendum, quam illam, in qua agitabatur quaestio utrumque probabilis, an licita esset, an illicita simulatio. Et tamen ad hoc asylum non confugerunt, sed unusquisque ad suam opinionem propugnandam.

793 Ponderant adversarii repetitis exclamationibus altum silentium Sanctorum Patrum, circa nostram doctrinam de probabilitate. Audiendus est Gonetius in *dissert. de Probabil. art. 2. §. 6. n. 57.* cujus hæc sunt verba: [Aliud argumentum morale subiiciam; ex eo desumptum, quod in antiquis Patribus, & Ecclesiæ Doctoribus nullum extet ipsius (doctrinae de probabilitate) vestigium, ut vel ex eo cerni potest, quod nullus omnino à Casuistis, ad illud stabiliendum, vel Scripturæ, vel Patrum locus adducatur.] Et num. 58. addit: [Cum enim antiquis Ecclesiæ Patribus tale dogma (de Probabilitate) ignotum sit, & ne levissimum extet in eorum libris ipsius vestigium, credibile est, illud non esse verum, nec ad morum institutionem, & conscientiarum quietem, & tranquillitatem necessarium, ut novi Casuistæ passim afferunt. Incredibile enim est, annis integris mille sexcentis rem tam necessariam fuisse ignoratam.]

794 Et ego idem argumentum perpendo pro parte opposita. Si id dogma, quod semper sequenda sit pars strictior, tam necessarium est ad securitatem conscientia, quo modo Sancti Patres id nos non docuerunt? Cur veteres Patres Ecclesiæ, in quaestionibus controversis inter Hieronymum, & Augustinum, non docuerunt, sequendam esse partem, quæ stet contra libertatem; sed multi istam, multi oppositam sequebantur? Numquid mille sexcentis annis ignorata est hæc doctrina in Ecclesia, cum quaestiones probabiles inceperint à tempore Augustini, & Hieronymi.

795 Idem argumentum instrui potest circa opiniones S. Thomæ. Si enim in quovis conflictu opinionum diversarum, pars, quæ stat pro libertate, affert periculum peccandi, adeòq; scandalosa est; cum S. Thomas in conflictu opinionum adversarum docuerit multas opiniones pro libertate (vide supra cap. 8.) istæ quidem afferent periculum peccandi, atque adeò damnandæ erunt tamquam scandalosæ. Hoc est plusquam absurdum: ergo eadem scaturit absurditate sententia, quæ docet in conflictu opinionum adversarum semper standum esse contra libertatem.

796 Video, ab adversariis aliquas limitationes adici huic sententia, de sequenda parte tutiori contra libertatem, quas retuli supra art. 1. Sed nulla limitatio ex illis potest satisfacere, ut opiniones S. Thomæ eripiantur ab eo barathro, in quod eas coniiciunt adversarii vel potius in quod ipsi adverse coniiciunt; ut perpendenti patebit.

797 Simile argumentum efformatur circa reliquos Theologos. Infertur etiam ex opposita sententia, nullum esse Theologum, cujus aliqua opinio non sint damnandæ, tamquam scandalosæ. Nullum enim reperies Theologum ex antiquis, aut recentioribus, qui non docuerit aliquas, immò multas opiniones pro libertate. Cum ergo, juxta adversarios, in conflictu opinionum, ea, quæ stant pro libertate, afferant periculum peccandi, consequenterque sint scandalosæ; infertur clarissimè, multas opiniones Theologorum damnandas esse tamquam scandalosas.

798 Quod verò omnes Theologi Authores aliquas docuerint opiniones probabiles pro libertate; cuilibet viro docto inductione consistit. Nam si eam inductionem hic texere conaremur; multas implemus paginas.

ARTICULUS VIII.

Ex multiplici impossibilitate doctrina redarguitur opposita sententia.

SUMMARIUM.

An sit inconsequentia, admittere aliquas opiniones probabiles sine dictamine certo prudentia? n. 800.

An ex electione probabilioris resultet dictamen certum? n. 803.

An qui eligit opinionem absque formidine, habeat dictamen certum de honestate operationis? n. 806.

799 **I**N 1. part. Cris. disp. 15. c. 12. & 13. proposui sex capita incompossibilitatum doctrinæ, quibus implicantur Authores oppositæ sententiæ. Et iterum admiror vehementer, quod cum ea obversata fuerint ante oculos Jacobi, non aggressus fuerit respondere ad illa.

800 Et quidem argumentum, quod ipsis oculis occurrit, est ipsum, quod sui Authores desumunt à certitudine, quam esse requisitam ad prudentiam, ipsi affirmant, & nos in eo non dissentimus; ipsi tamen Authores non inveniunt modum, quo possit dari dictamen certum prudentiæ circa usum opinionis probabilis. Et hoc non obstantè admittunt usum licitum aliquarum opinionum probabilium; vel quando utraque opinio adversa stat pro officio, & honesto, ut volunt Mercorus, & Baronius; vel quando opinio est probabilior, ut vult Gonetius; vel quando homo facta sufficienti diligentia, non invenit aliam probabiliorē, ut vult idem Gonetius, vel quando quis assentitur absque formidine, ut vult Fagnanus; vel quando opinio est quæta, id est, non occurrunt rationes graves in contrarium, ut contendit Jacobus à S. Dominico.

801 Hanc autem esse manifestam impossibilitatem doctrinæ, clarè constat. Nam in eo usu opinionum probabilium, quas admittunt, vel invenitur certitudo, quæ requiritur ad prudentiam; vel non invenitur? Si primum; contra est: nam in ipsa opinione probabilis, repugnat inesse formaliter certitudinem; & ipsi negant, posse inveniri certitudinem in dictamine reflexo circa usum opinionis probabilis: ergo opiniones probabiles, quas admittunt, manent sine certitudine requisita ad prudentiam.

802 Si vero dicant secundum, nempe ad eas opiniones non requiri certitudinem; planè destruunt doctrinam suam de certitudine requisita ad prudentiam, & ad operandum prudenter. Vide hoc argumentum latius propositum in ea disp. 15. c. 12. nu. 569. Vide etiam, quæ dicam c. 18. in solutione argumenti oppositi; & quæ dixi supra c. 5. art. 1. fine.

803 Dices pro doctrina Gonetii, cum quis eligit opinionem probabiliorē, licet opinio probabilior non habeat formaliter certitudinem, ex electione tamen probabilioris resultare dictamen certum, quod facit, quantum potest ad securitatem conscientiæ.

804 Sed hæc responsio non admittitur à cæteris defensoribus oppositæ sententiæ; neque est, nisi certò falsa. Quia in eorum discurrendi modo, magis prospicit securitati conscientiæ, qui sequitur partem tutiorem, quæ est pro lege contra libertatem, quam qui sequitur probabiliorē partem: ergo qui sequitur probabiliorē partem, non facit quantum potest ad securitatem conscientiæ; cum possit plus facere sequendo partem tutiorem.

805 Dices pro doctrina Fagnani, cum quis eligit opinionem (post diuturnam rationum discussionem) absque ulla dubitatione, & formidine; tunc certum moraliter remanere de honestate operationis.

806 Sed contra est. Nam vel tunc eligit opinionem, sciens esse merè probabilem, vel existimans illam esse certam? Si hoc secundum dicatur; jam nullam admittit opinionem probabilem cognitam ut talem. Si verò dicat primum, nova contradictione se implicat. Nam dum quis cognoscit, opinionem esse probabilem, debet cognoscere id, quod est de essentia probabilitatis; atqui de essentia opinionis probabilis est esse incertam, id est, nec certam, nec certò falsam: ergo debet cognoscere esse incertam: cognoscens autem esse incertam, quo modo potest habere de illa certitudinem? Reliqua capita impossibilitatis doctrinæ vide loco citato.

CAPUT XVI.

Ostenditur, in conflictu opinionum aque probabilitatis posse nos eligere, quam maluerimus.

ARTICULUS I.

Positiones aliqua præmittuntur.

SUMMARIUM.

An certum sit, te rectè operari, dum niteris probabilitati, quando rationes partis adversa non elidunt vim ejus probabilitatis? n. 808. & seq.

An liceat fidelibus in dubiis consulere viros doctos? Et quid inde inferatur pro electione opinionis aque probabilitatis? n. 811.

An liceat agrotis consulere medicum probabiliter respondentem? n. 812.

An inter motiva aque probabilia soleat resultare dubitatio? Et quomodo in questione juris, & facti? n. 813.

Quo modo intelligendum sit, quod diximus, inter duo testimonia æqualis fidei in questione facti necessariò resultare dubium? numero 814.

Qua diversitas detur inter questionem juris, & questionem facti in ordine ad dubitationem? n. 815.

An in questione juris intellectus solvat objectionis partis oppositæ, & sic maneat expeditus ad assensum alterius partis? n. 816.

Quæ sit potior ratio solvendi objectiones unius partis, quàm alterius? n. 817.

Cardenas Pars III.

An in probabilibus voluntas possit licitè inclinare intellectum ad unam partem? n. 818.

An esset onus intolerabile, quod voluntas non posset eligere ex æquè probabilibus? n. 820.

An intellectus in questione facti inter duo testimonia æqualis fidei constitutus, non habeat modum, quo dissolvat motivum unius partis? n. 821.

An ratio agibilium habeat majorem amplitudinem, ut se extendat ad utrumque contradictorium? n. 822.

An supradicta habeant locum in probabilitate extrinseca? n. 823.

An nemo possit assensu duplici opinioni contradictoria simul; bene tamen successive? n. 824.

807 **S**ECUNDA pars nostræ sententiæ docet, quoties datur conflictus opinionum æquè probabilium, in quibus non est facile discernere excessum probabilioritatis, posse hominem eligere, quam maluerit, opinionem. Hæc est communissima sententia inter Theologos, & ferè omnium praxi recepta, quod posset sufficere ad inducendam certitudinem moralem. Vide, quæ de hoc dubio dixi disp. 15. pro eaq; itare S. Thomam ostendo infra art. 4. Et ut clariùs constet de veritate hujus assertionis, sequentes positiones statuo.

808 Prima positio. Certum est, te rectè operari, dum niteris motivo probabili, saltem quando rationes partis adversæ non elidunt vim illius motivi probabilis. Probatur primò à priori. Quia cum ratio rerum agendarum adeò sit obscura, impossibile est invenire semper rationes evidentes ad operationem rectam exercendam; deinde esset summè onerosum in omnibus dubiis stare semper pro parte strictiori contra libertatem; immò & implicatorium, ut constat ex cap. præced. art. 3.

809 Probatur secundò ex capit. *Ego Solis*, dist. 9. ex S. Hieronymo ad August. ubi sic legimus. *Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate, quantave doctrina polleant, non idèò verum putem; quia ipsi ita senserunt; sed quia mihi per alios Authores, vel canonicas, vel probabiles rationes, quod à vero non abhorret, persuadere poterunt.* Ubi vides, S. Hieronymum magni facere probabiles rationes, ut sibi persuaderet, quod à vero non abhorret.

810 Probatur tertio. S. Thomas usus est rationibus probabilibus in multis opinionibus, quas docuit, stantibus pro libertate, quas retuli supra cap. 8. ergo licet etiam nobis niti rationibus probabilibus ad eliciendas operationes nostras. Patet consequentia. Esset enim impium dicere, opiniones S. Thomæ non esse securissimas. Primum vero antecedens etiam patet. Nam opiniones oppositæ illis, etiam sunt probabiles, ut constat ex dictis eo cap. 8. ergo opiniones illæ S. Thomæ non sunt omnino certæ, sed probabiles. Patet consequentia; quia ubi una opinio est probabilis, implicat, quod ejus contradictoria sit certa, ut patet ex sæpe dictis.

811 Probatur quarto. Nam Fideles, qui volunt rectè operari, in dubiis suis satisfaciunt conscientiæ consulendo eos homines, qui ex fama docti sunt, & periti in Theologia: atqui fama non facit plenam probationem, sed semiplenam, & dumtaxat producit probabilitatem; unde fit, quod fideles communiter ea probabilitate nitantur: ergo probabilitas est sufficiens, ut Fideles rectè operentur. In quo casu Fideles certi manent de rectitudine suæ operationis; quia si non manerent certi, manerent expositi periculo peccandi, atque adeò peccarent: ergo certum est, quod non peccant operantes ex motivo probabili, saltem quando hoc non eliditur rationibus partis adversæ.

812 Probatur quinto ex illo casu, quem proposui c. 5. art. 1. in quo egrotus febricitans dubitat, an die festo sequenti teneatur surgere è lecto, ut Missam audiat; & consulit Medicum; & ille respondet, non debere surgere. In quo id consilium Medici non excedit probabilitatem: ergo licitum est operari, etiam circa præcepta Ecclesiæ ex consilio probabili. Et quidem egrotus certus manet, se rectè operari sequendo consilium probabile Medici: ergo certum est, non peccare eum, qui nititur motivo probabili.

813 Positio secunda. In conflictu opinionum æquè probabilium, in questione juris, potest, & solet resultare dubitatio in intellectu, qui quidem dubitat, quænam ex illis duabus adversis opinionibus à parte rei sit vera. Hanc probavi manifestè in 1. p. Cris. Theol. disp. 6. cap. 5. Et notandum est, quod ibid. cap. 6. efficaciter ostendi, intellectum in questione facti, inter duo testimonia affirmativa æqualis fidei, necessariò herere dubium; nec posse uni earum parti assentiri.

814 Quod ita intelligendum est, quod tunc intellectus non potest assentiri, nisi temerè. Potest quidem intellectus inter duo testimonia æqualis fidei constitutus uni assentiri ex imperio voluntatis: sed is assensus erit temerè elicitus. Si autem ex speciali aliqua ratione uni fidem habeat, potius quàm alteri, jam non erunt æqualis autoritatis: cum ex parte unius appareat ea specialis ratio. Quod si pro utraque parte autoritatis invenerit intellectus rationes probabiles; ita ut virtute hujus motivi probabilis testis iste videatur melioris fidei; & virtute illius motivi probabilis ille testis videatur melioris fidei; intellectus solvens rationes probabiles unius partis, poterit alteri parti assentiri, etiam in questione facti.

815 Positio tertia. Licet videantur pares esse questio juris, & questio

facti, quoad hoc, quod inter æqualia motiva resultat in intellectu dubitatio; est tamen magnum discrimen inter eas. Nam intellectus constitutus inter duo testimonia affirmativa æquali fide digna, in quaestione facti non habet modum, quo deponat dubium; in quaestione autem juris, constitutus inter rationes, & argumenta æqualis ponderis, licet ab initio dubitet, quæ pars sit vera; habet tamen modum, quo deponat dubium in ordine ad praxim.

816 Modus autem deponendi dubium est ille. Conferente suam vim inclinatione voluntatis (qualem conferre potest, ubi non cogit evidentia veri) intellectus solvit objectiones unius partis, & solvendo, eas quasi ad nihilum redigit; & ita intellectus manet sine impedimento, ut assentiatur oppositæ parti: assentiturque illi, innitens rationibus hujus partis, quæ sufficientes sunt ad præstandum assensum huic parti. Atque ita cum ab initio intellectus esset dubitans, quænam pars esset vera; postea tamen solvendo rationes alterius partis, & innitens rationibus alterius deponit dubium, assentiendo alteri parti.

817 Nec satisfacis, si dicas, non esse potiore rationem, quare solvat objectiones hujus partis, & innitatur rationibus illius, cum loquamur de æquè probabilibus. Quia licet non sit potior ratio ex parte solius intellectus; est tamen ex parte intellectus associati inclinatione voluntatis; quæ quia magis inclinat ad hoc motivum probabile, quam ad aliud, facit intellectum magis attendere ad hoc, quam ad aliud.

818 Non satisfacis, si dicas iterum, voluntatem agere irrationabiliter inclinando intellectum ad hanc partem, potius, quam ad illam; cum adsit æqualitas in motivis probabilibus. Et posse quidem physicè voluntatem inclinare intellectum ad unam partem; sed non posse moraliter, id est licitè.

819 Sed hoc gratis dicitur, & sine probatione. Ad hoc enim ut asseratur, voluntatem (ubi non cogitur intellectus evidentia veri) non posse licitè inclinare intellectum ad unam partem; probari debet, dari præceptum (Divinum, aut humanum) quo voluntas obstringatur suspendere suam inclinationem in æqualiter probabilibus.

820 Accedit, quod cum ratio rerum agendarum adeò sit obscura, ut plerumque ex varietate penè infinita circumstantiarum passim dubitent homines, quid agendum sit hic, & nunc, ut rectè operentur; esset onus intolerabile, & infinitis scrupulis, & dubitationibus expositum, si non ita possent inniti motivis probabilibus; quibus communiter homines prudentes utuntur, solvendo has objectiones; & innitendo illis rationibus.

821 Hunc autem modum, quem invenit intellectus in quaestione juris, non invenit in quaestione facti constitutus inter duo testimonia affirmativa æqualis fidei. Non enim habet modum, quo possit solvere hoc testimonium fide dignum. *Ego vidi*. Quod diversimodè accidit in quaestione juris; quæ quia discursui innititur; & discursus discursu solvitur, habet utique modum intellectus, quo solvat discursum, & rationes unius. Vide, quæ de hoc argumento latius dixi in 1. p. Cris. disp. 15. c. 4. art. 3. & cap. 3.

822 Positio quarta. Ratio rerum agendarum habet majorem amplitudinem ad hoc, ut se extendat ad utrumque contradictorium sub aliquo modo, sive sub aliqua propositione modali: quam non habet res facti. Explicatur hæc positio. Mihi modò licitum est sedere, & licitum est non sedere: mihi licitum est nunc ambulare, & licitum est non ambulare, & sic in sexcentis aliis. Questio autem facti cum sit speculativa, nec sit capax hujus modilicium, non habet hoc genus amplitudinis. Vide ead. disp. 15. c. 4. art. 7.

823 Positio quinta. Idem, quod dixi de assensu unius partis in conflictu opinionum æquè probabilium per principia intrinseca; dicendum est de assensu per principia extrinseca desumpta ab autoritate Doctorum omni exceptione majorum (quisnam sit autor omni exceptione major; & quæ sint exceptiones, quæ militant contra auctoritatem Scriptoris; vide in 1. p. Cris. disp. 11. c. 4. & 8.) Explicatur hæc positio. Scio, assertionem A. esse opinionem Suarii, aut Vasquii, aut Thomæ Sanchez, aut Granadi, aut Molinæ, aut cujusvis alius omni exceptione majoris. Scio etiam, quemlibet ex his Authoribus solvere objectiones partis oppositæ, & inniti fundamentis urgentibus. Scio etiam, mihi licere opinari, sicut hi viri sapientissimi opinantur: est enim valdè laudabile, ubi non cogit evidentia veri, non fidere propriæ prudentiæ, sed magis fidere prudentiæ virorum sapientum omni exceptione majorum. Ideoque securè assentior opinioni, quam scio esse Suarii, aut Thomæ Sanctii.

824 Positio sexta. Nemo potest assentiri duplici opinioni contradictoriæ simul; bene tamen successive. Potest tamen intellectus assentiri duplici propositioni modali de dicto contradictorio, sic: Probabile est, quod possit pictura licitè exerceri in die festo. Probabile est, quod non possit pictura licitè exerceri in die festo. Hæc latè prosequutus sum in 1. p. Cris. disp. 15. cap. 4. art. 6.

ARTICULUS II.

Ostenditur certum, quod inter opiniones æquè probabiles possumus ad praxim eligere quamlibet.

S U M M A R I U M.

An qui sequitur opinionem benigniorem, nitatur motivo probabili, quod non enervatur per rationes partis oppositæ? n. 825. & seqq.

An in Politicis quandoque eligamus unam partem probabilem, quandoque oppositam? n. 831.

An inde inferatur, rationes unius partis non enervari per rationes alterius? n. 832.

An questio politica, & questio moralis sint pares quoad hoc? n. 833. & seqq.

An in quaestionibus scholasticis liceat eligere quamlibet? Et rationes unius partis non enerventur per rationes alterius? num. 837. & seqq.

An ab experientia constet, rationes unius partis non enervari per rationes alterius? n. 840. & seqq.

825 **E**X prædictis positionibus infertur certitudo hujus assertionis. Quæ sic ostenditur primò. Qui nititur motivo probabili, quod non enervatur per rationes partis oppositæ, sufficienter deponit dubium, & prudenter præstat assensum: sed in conflictu opinionum æquè probabilium, qui eligit partem benigniorem, nititur motivo probabili, quod non enervatur per rationes partis oppositæ: ergo in conflictu opinionum æquè probabilium, qui eligit partem benigniorem, sufficienter deponit dubium, & prudenter præstat assensum. Et quidem si præmissæ hujus syllogismi certæ sunt, certa etiam esse debet consequentia, eo quod legitimè infertur ex præmissis. Sed & major ex prima positione, uti. 1. prædicta, manifestè constat.

826 Minor autem probatur primò ex tertia positione præcedentis articuli. Nam ubi intellectus solvit objectiones partis strictioris, istæ quasi ad nihilum rediguntur; & eo ipso, quod sint solutæ, & quasi ad nihilum redactæ, non retinent vim ad enervandas rationes partis oppositæ: implicat enim contradictionem, quod actualiter dissolvat illas intellectus, & quod protunc retineant in intellectu vim ad enervandas rationes oppositas; nam quod intellectus illas solvat, nihil aliud est, nisi quod auferat difficultatem, quam reperiēbat intellectus ad assensum partis oppositæ. Ergo in conflictu opinionum æquè probabilium, qui eligit partem benigniorem, nititur motivo probabili, quod non enervatur per rationes oppositæ partis.

827 Dices, posse intellectum solvere rationes probabiles utriusque partis; atque adeò rationes utriusque partis enervæ erunt; neque habebit intellectus motivum firmum, quo nitatur ad assensum unius partis.

828 Sed refellitur hæc responsio. Nam licet possit, & aliquando soleat intellectus ita se gerere inter duas opiniones probabiles constitutus, & ita dubius hæreat, & suspendat assensum; id non tollit, quo minus intellectus aliter se gerat (dum non adest evidentia veri) solvendo rationes hujus partis, & innitendo rationibus alterius; maxime cum associatur inclinatione voluntatis, quæ facit, intellectum vivacius attendere ad has, quam ad illas rationes. Quo pacto rationes unius partis manent enervatæ, & solutæ; & rationes alterius manent cum integra virtute impulsiva, quam habent respectu intellectus.

829 Quod autem ita possit physicè contingere intellectui, patet ab experientia. Quod autem possit contingere moraliter, id est, licitè, ex eo etiam patet, quod nullum datur præceptum, quo voluntas obstringatur ad suspendendum assensum unius partis, sive ad non deponendum dubium vi illius motivi probabilis, quod retinet vim suavisivam solutis argumentis partis oppositæ.

830 Probatur secundò eadem minor ex discrimine, quod intercedit quoad hoc inter quaestionem juris, & quaestionem facti. Quod patet ex art. præced. Positione 3. & 4.

831 Probatur tertio à manifesta paritate desumpta à Politicis, & Scholasticis quaestionibus, in quibus utraque pars affirmativa, & negativa censetur æquè probabilis; & quandoque una, quandoque altera eligitur. V. g. questio est Politica, an expediat, Episcopum esse perpetuum in una Ecclesia; an potius expediat promoveri de una ad aliam? Similiter an expediat bono publico Religionum, Generales esse perpetuos, an non esse perpetuos? in quibus quaestionibus rationes valdè probabiles utrimque afferuntur; neque exploratum est, quæ pars sit probabilior; ideò rationes utriusque partis reputantur æquè probabiles. Et tamen aliquando Episcopi manent perpetui in una Ecclesia, & aliquando, & in hoc sæculo frequentius, promoventur de una ad aliam. In aliquibus Religionibus Generales sunt perpetui, in aliquibus sunt solum ad tempus.

832 Hinc deducitur efficax argumentum. Si rationes probabiles, unius partis enervarentur probabilitate rationum partis oppositæ, neutra pars remaneret probabilis: atqui utraque pars censetur remanere probabilis, quandoquidem utraque reducitur ad praxim, modò hæc, modò illa: ergo rationes probabiles unius partis non enervantur probabilitate rationum partis oppositæ.

833 Et quidem questio Politica, & questio Theologiæ moralis, quoad hoc pares sunt. Si enim in quaestione politica rationes unius partis non enervantur rationibus oppositæ; cur enervantur

buntur in quaestione Theologica morali? præsertim cum hoc, quod est, enervari rationes unius partis rationibus oppositæ, non sit propter hanc materiam, aut propter illam; sed omnino dependet à vi intellectiva mentis, quæ cum solvit rationes unius partis, non manet impedita rationibus oppositæ, quamvis cum aliqua formidine.

834 Dices, in iis quaestionibus politicis eam praxim non oriri ex eo, quod ambæ partes remaneant æque probabiles; sed ex eo, quod alii unam partem reputent probabiliorē, alii aliam.

835 Sed refellitur manifestò ea responsio. Quia Summus Pontifex approbat perpetuitatem Generalis in una Religione, & temporalem præfecturam Generalis in altera: Item Summus Pontifex approbat perpetuitatem hujus Episcopi in una Ecclesia, & promotionem Episcopi de una ad aliam: ergo id non provenit, ex eo, quod alii sic, & alii aliter judicent de probabilitate earum rationum politicarum; quandoquidem ipse Summus Pontifex se accomodat diversis, & oppositis partibus quaestionum politicarum.

836 Hæc ratio potest confirmari ex multis aliis exemplis. Est enim quaestio politica [An expediat bono publico, Reges constitui jure sanguinis, an jure electionis?] & utraque pars censetur æque probabilis; quin rationes unius partis enerventur rationibus oppositæ. Similiter est quaestio politica, [An expediat bono publico merces taxari à Principe, vel Republica, an potius relinqui æstimationi communi?] & utraque pars æqualis probabilitatis censetur; & quandoque una pars eligitur, quandoque altera.

837 Quartò sumitur etiam urgentissima paritas à quaestionibus Theologiæ scholasticæ æque probabilibus, in quibus fatentur adversarii, posse Theologum modò unam partem, modò alteram defendere. Nam si in quaestionibus scholasticis, & speculativis rationes probabiles unius partis non habent vim enervandi rationes partis oppositæ, dum intellectus alias solvit, & aliis innititur, quare id non eveniet in quaestionibus moralis Theologiæ? Nam intellectus in scholasticis non habet majorem vim intellectivam, quam in moralibus.

838 Nec satisfaciis, si dicas, idè non licere in moralibus eligere alterutram partem opinionis ex æque probabilibus, bene tamen in scholasticis; quia in his rationes æque probabiles solum producant dubium speculativum; in moralibus autem pariunt dubium practicum; idèque homo in conflictu opinionum æque probabilium dubitat, quid sibi agendum.

839 Sed hæc responsio supponit falsum; nempe rationes probabiles in quaestione speculativa necessariò relinquere intellectum speculative dubium. Theologus enim, dum satisfacit rationibus unius partis, & innititur rationibus alterius, deponit dubium. Nam si remaneret omnino dubius, non liceret ei id affirmare tamquam verum. Eodem ergo modo se habet Theologus in conflictu opinionum æque probabilium quaestionis moralis: & eodem modo deponit dubium practicum.

840 Probatur quintò eadem minor. Nullus enim est Theologus, qui aliquando in conflictu opinionum moralium æque probabilium non defendat opinionem stantem pro libertate: ergo tunc Theologus solvendo rationes partis oppositæ, & innitendo rationibus alterius, præstat assensum suæ opinioni: ergo rationes unius partis non amittunt vim motivam, quam habent. Pater hæc consequentia. Quia si vim suam motivam amitterent, maneret Theologus dubius, & non haberet motivum sufficiens ad assensum, quem præstat. Constat ergo ab experientia, quod rationes unius partis non amittunt vim motivam in comparatione aliarum rationum, quando Theologus solvit has.

841 Confirmatur. Nam assensus, & dubitatio de eodem objecto non componuntur, ut ostendi in 1. par. Cris. disp. 6. ergo cum Theologus assentitur suæ opinioni, non dubitat: ergo tunc vel temerè assentitur, vel rationabiliter. Si temerè; opinio ejus non erit probabilis, sed temeraria: quod dicere de tot viris sapientissimis, temerarium est. Si verò rationabiliter assentitur: ergo rationes suæ opinionis retinent vim rationabilem motivam, etiam in comparatione rationum oppositæ partis.

842 Hæc ratio manifestè concludit contra adversarios, qui ne probabiliores quidem opiniones admittunt. Sed militat etiam pro opinionibus æque probabilibus: nam licet quis Theologus suam opinionem defendit tamquam probabiliorē; tamen frequenter contingit, in conflictu opinionum, has esse talis conditionis, ut difficile sit discernere excessum. Vide latiore hujus argumenti ponderationem in 1. par. Cris. disp. 15. cap. 8.

843 Probatur sexto eadem minor. Nam adversarii dicunt, quod quando duæ opiniones probabiles stant pro officio, vel honesto, licitum est alteram earum eligere: ergo tunc rationes unius partis non enervantur per rationes partis oppositæ. Sed quando ambæ opiniones sunt pro officio non habent majorem vim ad convincendum intellectum, quam cum una earum militat pro libertate: ergo etiam in hoc secundo casu retinent suam vim.

ARTICULUS III.

Triplex argumentum desumptum ab ignorantia invincibili pro eadem conclusione.

Cardenas Pars III.

An in omni opinione probabili detur ignorantia invincibilis; & in qua illa consistat? nu. 844.

An homo non teneatur vincere dubitationem per electionem partis tutioris, cum possit illam deponere vi rationis probabilis? n. 846.

An in opinionibus S. Thoma detur ignorantia invincibilis? n. 847.

An sit absurdum dicere, omnes Doctores hujus sententia fuisse in statu damnationis? nu. 848. & seq.

An qui sequitur ex ignorantia invincibili opinionem falsam à peccato excusetur? nu. 851. & seq.

An, & quomodo ex opposito inferatur Jansenismus? n. 853.

An detur in opinionibus tertius alius modus ignorantia invincibilis circa opiniones communiter receptas? n. 854. & seq.

844 **S**eptimum argumentum est. Ignorantia invincibilis excusat à peccato: sed in quacumque opinione, saltem ex æque probabilibus, datur ignorantia invincibilis: ergo quacumque elegerit quis ex opinionibus æque probabilibus, excusatur à peccato. Major, & consequentia evidenter constant.

845 Minor probatur. Ignorantia invincibilis est, quam homo non potest, aut non tenetur vincere: sed si homo errat in opinione, quam elegit, hæc ignorantia talis est, ut homo non possit, aut non teneatur vincere: ergo hæc ignorantia est invincibilis. Majorem probavi ex S. Thoma, in ea disp. 15. cap. 9. & constat evidenter, etiam quoad secundam partem. Nam ignorantia invincibilis inculpabilis est: quando ergo non tenetur vincere ignorantiam, non potest esse culpabilis; alioqui esset culpa, illam non vincere, sine obligatione vincendi.

846 Minor verò probatur. Nam homo non potest vincere per scientiam: nam in conflictu duarum opinionum æque probabilium non potest sciri evidenter, quæ pars à parte rei sit vera. Et quamvis homo tunc possit reducere se ad dubitationem, & vincere hanc per electionem partis tutioris; tamen non tenetur, quia potest deponere dubitationem solvendo objectiones partis oppositæ, & innitendo rationibus suæ opinionis. Ita enim deponunt dubitationem omnes Theologi, dum in conflictu opinionum assentiuntur uni parti; cum quo assensu non est composibilis dubitatio, ut ostendi in 1. par. Cris. disp. 6. Sic deponebat dubitationem S. Hieronymus, & alii Patres illum sequentes, quando affirmabant contra Augustinum, simulationem esse licitam. Sic deponebat dubitationem S. Augustinus, quando contra S. Hieronymum asserbat, juramentum esse licitum. Sic deponebat dubitationem S. Thomas, quando contra alios Doctores asserbat, filium non teneri obedire parenti, quoad matrimonium contrahendum, nisi quando iusta causa coegerit, sicut & in reliquis opinionibus stantibus pro libertate.

847 Confirmatur. Nemo potest vincere dubitationem, quando nulla datur dubitatio: sed quando Theologus assentitur uni parti ex æque probabilibus, nulla datur dubitatio: ergo non potest vincere illam. Major est evidens. Quia quod non est, non vincitur, nec vinci potest. Minor etiam patet. Nam assensus, & dubitatio componi non possunt: ut evidenter ostendi ea disp. 6. Vide hoc argumentum fusius propositum in ea disp. 15. cit. cap. 9. Confirmatur secundò. In opinionibus moralibus S. Thoma datur ignorantia invincibilis: ergo in ceteris opinionibus moralibus verè probabilibus datur ignorantia invincibilis. Probatur antecedens. Et v. g. pono exemplum in filio, qui ex opinione probabili S. Thoma non tenetur obedire Patri quoad matrimonium contrahendum, quando habet iustam causam ad illud pro suo arbitrio contrahendum, contra opinionem probabilem Navarri, & aliorum. Vel ergo in hoc conflictu opinionum ignoramus, utra ex eis sit à parte rei, & coram Deo vera; vel id non ignoramus, sed certò scimus, opinionem S. Thoma esse veram? Si hoc secundum dicas, sit, opinionem S. Thoma esse certam, & non merè probabilem; & opinionem Navarri esse certò falsam, & improbabilem; quod nemo audebit dicere, & (quod plus est) nemo probare poterit. Ergo dicendum est primum, nempe quod ignoramus, quænam à parte rei sit vera: ergo in ea opinione S. Thoma datur hæc ignorantia. Rursus inquiri, an hæc ignorantia sit vincibilis, an invincibilis? Si hoc secundum dicas, habeo intentum. Si verò primum dicas, nempe illam ignorantiam repertam in opinione S. Thoma esse vincibilem, infero: ergo talis ignorantia necessariò vincenda est per electionem partis tutioris: ergo peccat filius, qui non eligit partem tutiorem, obediendo Patri in eo casu: ergo peccat filius sequendo opinionem S. Thoma. Videant ergo adversarii, quantum præjudicium afferat eorum doctrina opinionibus S. Thoma, & quo jure apellent Antithomistas eos, qui sequuntur nostram doctrinam de vera probabilitate opinionum.

848 Octavum. Demus errare omnes Theologos Sapientissimos hujus, & præcedentis seculi, dum affirmant, in conflictu opinionum æque probabilium posse quamlibet eligi. Et inquiri, an dicendum sit, omnes Theologos fuisse in statu damnationis æternæ; an verò esse potuerint in statu salutis? Primum dicere erit plusquam temerarium; ex illis enim plurimi fuerunt viri sanctitate conspicui. Tales fuerunt Suarius, Thomas Sanchez, Granadus, & alii quamplurimi, quorum exempla hæroicæ virtutis Eccle-

siam Dei nobilitantur: qui cum majus Dei obsequium semper ambirent, securos se esse putabant, licet constituti in ea sententia, quod in conflictu opinionum æque probabiliū posset eligi quævis earum. Ergo in illis invincibilis erat error iste, & inculpabilis, si error dicendus est: ergo & in omnibus, qui eos sequimur, qui eadem securitate eorum sententiam tuemur. Nam si culpabilis esset ille error, manifestum est, quod peccarent graviter, ideòq; essent in statu damnationis æternæ, dum eam sententiam non retractarunt, & eadem securitate gaudebunt reliqui homines, qui ex nostro consilio sic operantur. Vide hoc argumentum in ea disp. 15. cap. 9.

849 Cognovi Granatæ P. Jacobum Granado, dum Rector esset ejus Collegii, & ego tunc juvenis darem operam Philosophiæ. In eo suspiciebamus omnes admirabilem sanctitatem in homine, qui prius se acerbissimæ neci traderet, quam culpa veniali advertenter se maculari permitteret. Prius credam nivem esse nigram, & penas Corvi candidas, quam credam, hunc virum sanctissimum peccasse non retractando sententiam, quam docuit de opinione probabili; & errorem illius, (si fuit error) non fuisse inculpabilem. Idem affirmare possum de P. Thoma Sanchez, qui diem clauserat ibidem, paulo antequam ego Granatam peterem: cujus mirabilium virtutum exempla recenti memoria retinebantur, cum ad eam Civitatem perveni.

850 Cognovimus item hic Hispali Illustrissimum Dominum Petrum de Tapia Archiepiscopum Hispalensem ex Ordine Prædicatorum assumptum, virum sapientissimum, qui spatio annorum viginti in Complutensi Academia, vespertinam, & Primariam Cathedras rexit; illum quidem sanctitate conspicuum, cujus virtutum exempla admiranda qui scire voluerit, legat ejus Vitam, quam in lucem edidit Mag. Fr. Antonius de Lorea ejusdem Ordinis. Hic sapientissimus Præsul in catena doctrinæ moralis lib. 1. qu. 8. art. 2. n. 4. sic ait: [Ex opinionibus æque probabilibus licitum est cuique sequi, quam maluerit. Ita Navarrus dicto cap. Si quis autem, Sanchez dicta disp. 41. nu. 30. & dicto cap. 9. nu. 45. & communiter Doctores. Ratio est: quia ex parte fundamentorum, & objecti, nulum est discrimen: ergo recurrendum est ad solum arbitrium operantis.] Hæc Illustriss. Præsul. Et nu. seq. ut infra dicam, addit posse tuto deducti ad praxim opinionem minus probabilem. Si ergo errat Illustrissimus, & Sanctissimus Præsul, quis audeat dicere, errorem ejus esse culpabilem; qui in omnibus observavit inculpata vitam? Quod si erraverit cum Sapientissimo, & Sanctissimo Præsule, cum Granado, & Thoma Sanchez, quos certo scivi esse sanctitate conspicuos, non mihi Deus vertet culpæ; cum Deus ipse in candelabro Ecclesiæ Hispalensis hanc faciem, quæ nobis prælucet, constituerit: & illos viros magnos ad docendum excitaverit.

851 Et confirmatur hoc argumentum ex iis, quæ docet Gonetius in dissert. de Probab. art. 7. n. 221. in hæc verba. [Eum, qui operatur ex opinione probabili falsa, & Legi Divinæ contraria, quam invincibiliter putat esse veram, & legi Divinæ conformem, a peccato excusari.] Censet ergo Gonetius, posse aliquos operari ex opinione probabili cum ignorantia invincibili: Si ergo aliqui sic possunt habere ignorantiam invincibilem, & inculpabilem in electione opinionis probabilis; & in primis ita judicandum est de viris sanctitate conspicuis; quod si in hoc errarunt, eorum error fuit inculpabilis.

852 Ex quo etiam aliam consequentiam elicio: ergo omnes, qui sequuntur hanc eandem doctrinam de probabilitate opinionum, inculpabiles sunt. Hæc consequentia patet ex dictis: Ideò enim illi viri magni fuerunt inculpabiles, quia judicarunt veram eam doctrinam de probabilitate, talibus fundamentis ducti: sed omnes, qui hanc doctrinam sequuntur, eisdem fundamentis ducuntur: ergo eodem modo erunt inculpabiles: ergo errant Scriptores, qui asserunt defensores hujus doctrinæ versari in periculo salutis æternæ.

853 Ubi advertendum etiam est, quod quamvis 1. part. Cris. Theolog. disp. 15. cap. 3. art. 1. & 2. dixerim ex doctrina Probabilioristarum non inferri Jansenismum eo modo, quo id probare conabatur Caramuel; adhuc tamen assero, inferri Jansenismum, & quod Deus præcipiat impossibilia; si quis dixerit, peccare eum, qui ex ignorantia invincibili sequitur opinionem probabilem. Est enim universaliter verum, esse Jansenismum asserere, quod peccatille, qui ex ignorantia invincibili operatur contra legem.

854 Tertius modus ignorantia invincibilis reperitur in opinionibus communiter receptis, quæ cum à multo tempore traditæ sint, non sunt reprobata tamquam parum securæ à cæteris Theologis, qui tipis dederunt lucubrationes suas. Etenim (& est novum argumentum) tunc datur ignorantia invincibilis, quando homo per errorem judicat, aliquid esse verum, neque occurrit illi ratio dubitandi: sed quando opiniones sunt communiter receptæ tamquam securæ, homo assentitur illis tamquam veris, & non habet rationem dubitandi; quia quod viri docti communiter existimant, non est, cur de illius securitate dubitetur: ergo.

855 Nec satisfacis, si dicas, opiniones receptas esse communes: opiniones autem communes esse probabiliores.

856 Etenim plerumque sunt opiniones communes contra communes; adeo ut non desit Author, qui de illis scripserit sub terminis, *Communes contra communes*: ergo ex hoc capite æquales sunt probabilitate.

ARTICULUS IV.

Decimum argumentum practicum desumptum ex doctrina Fagnani.

SUMMARIUM.

An ad amplectendam quamlibet opinionem debeamus discutere diligenter fundamenta illius? nu. 857.

An qui sequitur opinionem Suarii, eam diligentiam impendat? n. 858.

An qui sequitur opinionem oppositam Vazquii, eandem diligentiam præstet? nu. 859.

An inde inferatur, posse me eligere, quam malvero, ex duabus opinionibus oppositis Suarii, & Vazquii? nu. 860.

An fluctuet, qui unam sequitur ex duabus oppositis? n. 861. & seq.

857 Prosper Fagnanus, qui acerrimè adversatur nostræ sententiæ [de quavis opinione practicè probabili amplectenda saltem inter æque probabiles] in cap. Ne innitaris, de constit. nu. 402. præscribit modum, qui tenendus est, ut tuto possimus sequi aliquam opinionem probabilem in praxi, his verbis: [Super quæstione illa, in qua consulere, aut judicare debes, aggredere opinionem, quæ negat, actum esse licitum, & periculo vacat, & examina diligenter illius motiva: & si agnoveris, eam non habere rationes suasibiles, vel authoritates moventes, tunc convertas te ad opinionem oppositam, quæ affirmat, actum esse licitum, & ideò est periculo exposita; accuratoque studio expende, & discute seorsim, & singillatim unamquamque rationem illi faventem: & ubi agnoveris, illas esse suasibiles, seu probabiles; tunc illas omnes simul conjunge, ac trutina intellectus illas sedulo in universum perpende: & si, illis simul conjunctis, & in unum conflatis usque adeò acquiescat intellectus tuus, ut concipiat, & apprehendat, rem ita esse, & judicet sine ulla trepidatione, ac formidine, opinionem illam esse veram; intrepide eam sequaris; quia quamvis non sis certus de illius veritate per ei evidentiam, seu demonstrationem, quam in moralibus querere virtuosum est; tamen certus es moraliter; cum ex illis probabilibus consurgat, & generetur in te certitudo talis, quæ sufficiens est ad rectè operandum; ac proinde bona cum conscientia potes opinionem illam amplecti, & secundum eam præbere consilium petenti.] Hucusque Fagnanus.

858 Juxta hanc doctrinam hunc ego discursum apud me tacitus facio. [Ego quidem, qui me ipsum cognosco, ob nimis timoratam conscientiam meam non omnino fido ingenio, & judicio meo. Scio, Suarium præditum fuisse à Deo meliori ingenio, & judicio, majori sapientia, & uberiori doctrina. Quod ego præstare deberem, ut obsequeretur præscripto Fagnani, nempe accurato studio expendere, & discutere seorsim, & singillatim unamquamque rationem illi opinioni faventem; multò melius præstitit Suarius pro sua ingenii, & doctrinæ præstantia circa hanc opinionem A. de cujus resolutione modò sum sollicitus; cur ergo discruciatibus animus meus, qui præ nimio timore non audeo resolvere, confidens judicio meo: cum sciam, Suarium omnem illam diligentiam adhibuisse ad cognoscendam veritatem? Ergo deposito omni timore in hac quæstione A. possum sequi tuto opinionem Suarii. Ergo sequens opinionem Suarii, virtualiter præstiti (nempe non per me, sed per alium) quidquid præscribit Fagnanus ad aliquam opinionem sequendam, quæ stat pro libertate.]

859 Progredior ulterius. Scio, Vazquium ingenio, judicio, & doctrina mihi præcellere. Scio item, magna diligentia, & accurato studio expendisse, & excussisse seorsim, & singillatim unamquamque rationem opinioni A. faventem: ergo Vazquius pro me præstitit, quidquid ego præstare possem, expendendo & discutiendo seorsim, & singillatim, &c. ergo sequendo illum, virtualiter illa omnia præsto, quæ necessaria sunt ex præscripto Fagnani.

860 Tum ad alteram consequentiam progredior. Ergo licitè possum eligere, quam malvero, ex duabus opinionibus adversis Suarii, & Vazquii. Hanc consequentiam probo. Ideò possum sequi sententiam Suarii in ista quæstione A. quia ad deliberationem suæ sententiæ præstitit ea omnia, quæ Fagnanus requirit, expendendo, & discutiendo accuratè seorsim, & singillatim unamquamque rationem, & omnes simul, &c. Sed etiam Vazquius in eadem quæstione A. præstitit ea omnia multo melius, quam ego præstare possum: ergo etiam possum eligere sententiam Vazquii ad praxim. Quis enim coarctat me ad unam partem tantum, si militat eadem ratio pro utraque.

861 Nec dicas, dum sto medius inter electionem opinionis Suarii, & Vazquii, me fluctuare, & ideò debere me per ipsum inquire, quæ ex duabus opinionibus sit probabilior, ita ut jam non fluctuem, sed in una earum determinatè quiescat intellectus.

862 Sed id est velle reducere me ad impossibile: non solum propter dicta supra cap. præced. art. 3. sed etiam ad impossibilitatem consultationis virorum sapientum, ad quam habet jus, præcipuè in rebus obscuris; & incertis, quisquis non audet se determinare per seipsum.

863 Secundò. Suarius non fluctuat in assertionem ejus sententiæ: ergo dum

go dum sequor ego Suarium, volens assentiri eo modo, quo ipse assensus est ei opinioni; neque ego fluctuabo, sed tranquille acquiescam ejus sententiæ: similiter neque Vazquius in sua assertione, licet opposita alteri; ergo neque ego fluctuabo, sequens Vazquium, & intendens assentiri eo modo, quo ipse assensus est.

864 Et hinc oritur ratio, ob quam possumus ex duabus oppositis opinionibus Doctorum omni exceptione majorum, eligere alterutram. Quia quilibet eorum in electione suæ opinionis servavit eas omnes condiciones, quas requirit Egnanus, & ideo dum alterutrum sequor, virtualiter servo eas omnes condiciones, atque adeo recte procedo.

ARTICULUS V.

Undecimum argumentum ab absurdo, quod resultaret contra doctrinam S. Thomæ.

SUMMARIUM.

An multi ferant judicium de probabilitate ex motivo extrinseco? num. 866.

An opiniones sint æquæ probabiles ab extrinseco, quam nuntur auctoritate pari? num. 867.

An aliqui censeant Scotum paræ auctoritatis cum S. Thomæ? n. 868.

An ex opposito inferatur, non posse nos sequi opinionem S. Thomæ? n. 869.

Quid de hac re censuerit Celladeus? nu. 871.

An sit disparitas quorundam auctoritatem inter testes oculares, & Authores? num. 872.

An idem argumentum possit fieri circa auctoritatem S. Thomæ, & S. Bonaventuræ? nu. 874.

865 **D**ixi jam, & sæpius dicam, ineptire eum, qui asseruerit, opiniones S. Thomæ non posse tuta conscientia reduci ad praxim. Jam vero, si ubi sunt opiniones diversæ æquæ probabiles, neutra potest reduci ad praxim tuta conscientia, sed necessario resultare ex illis dubium practicum, in quo tutior pars eligenda sit; infertur; aliquando non posse deduci ad praxim aliquas opiniones S. Thomæ.

866 Pro cuius rei claritate præmitto primò, non omnes etiam doctos, ferre judicium de probabilitate ex motivis intrinsecis, sed multos ferre judicium de illa ex motivo extrinseco auctoritatis: vel propter conscientiam timidam, quæ non audet fidere iudicio proprio; vel quia non sunt valde versati in hoc genere iudicii, vel alias ob causas. Quod plerumque accidit jurisperitis, qui magis nituntur textibus, & auctoritatibus, quam rationibus, & argumentationibus.

867 Præmitto secundò, eas opiniones oppositas, apud proximè dictos, esse æquæ probabiles; in quibus Authores hujus, & illius partis sunt æqualis auctoritatis; sicut etiam dicuntur probabiliores illæ, quibus suffragatur majus auctoritatis pondus.

868 Præmitto tertio, non esse paucos, qui putant, Scotum esse æqualis auctoritatis ac S. Thomæ. Quis enim suadebit Scotistis, ut fateantur, Scotum esse minoris auctoritatis, quam D. Thomæ? Contenti erimus, quod non existiment, nec dicant, Scotum esse auctoritate superiorem. Et quod Scotistæ asserunt de Scoto comparatione S. Thomæ; fortè alii dicent de S. Bonaventura comparatione ejusdem.

869 Hinc efformatur argumentum. Si in conflictu opinionum æquæ probabiliū non esset licitum utramlibet eligere ad praxim, sequeretur, quod quoties est conflictus opinionum S. Thomæ, & Scoti, non possent Scotistæ gubernare conscientiam suam ex opinione S. Thomæ; sed neque ex opinione Scoti; quia remaneret in puro dubio practico: sed hoc est ingens absurdum; & fit evidens injuria doctrinæ S. Thomæ; & expostulabunt Scotistæ de injuria illata Scoto: ergo in conflictu opinionum æquæ probabiliū, licitum est alteram amplecti ad praxim; & falsum est, quod ex æquæ probabiliū resultet dubium practicum. Minor, & consequentia patent.

870 Probatur major ex notationibus supra præmissis. Nam cum apud Scotistas sit Scotus auctoritate par S. Thomæ, & ambo Doctores habeant opiniones oppositas; & sæpè non attendatur ad motiva intrinseca; necesse est, quod apud Scotistas illæ opiniones sint ad summum æquæ probabiles: ergo si juxta adversarios, in conflictu opinionum æquæ probabiliū non est licitum alterutram eligere ad praxim, non erit licitum Scotistæ eligere opinionem S. Thomæ ad praxim, neque ex illa poterit gubernare conscientiam suam.

871 Antonius à Cella Dei, vir ingeniosus, dum acriter contendit, neminem in conflictu opinionum æquæ probabiliū posse licitè gubernare conscientiam ex alterutra; incidit in hoc barathrum, & concessit, illicitum esse in eo casu sequi doctrinam S. Thomæ, aut Scoti. Audiendus est, qui *par. 1. lib. 2. qu. 20. fine*, dum arguit æquiparando testes, & authores, sic ait: [His perlectis, gravis quidam Theologus triumphantis adinstit me convenerat. Supposuit, S. Thomæ, & Scotum sibi in re morali contradicere: voluit eos supponi æqualis auctoritatis. Inclamavit mox: Ecce quanta apparentia pro hac parte in auctoritate S. Thomæ: ecce quanta pro contradictoria in auctoritate Scoti. An ergo & utramlibet opinari, & credere, & juxta utramlibet prudenter operari non poterat? Quid

cum hoc similitudinis, inquit, habet, si duo viles testes sibi contradicant? Tum ego rogavi, ut non duos viles testes poneret, sed duos præclarissimos Sanctæ Ecclesiæ Cardinales, qui contradictoria formalia, vel virtualia de visu deponerent, attestarenturque. Quid verò tunc? Scirem planè evidenter, falli alterutrum; & quis esset, prorsus nescirem: scirem ergo evidenter, alterutrum dictum, & conclusionem esse falsam: quænam vera esset, vel falsa, prorsus nescirem. Videret ergo, an talia opinari, aut credere possumus?]

872 Et sanè Celladeus optimam fecit replicationem argumenti, auferens viles testes, & supponens duos Ecclesiæ Cardinales sibi contradicentes; optimam, inquam, quia prava fuit responsio, quæ confugit ad vilitatem testium. Aliundè enim desumenda est responsio ex supradictis, & ex iis, quæ docui in *1. part. Cris. Theolog. disput. 15.* inter testes, & Authores esse disparitatem meridiana luce clariorem, ratione cujus testes affirmativi contrarii in quæstione facti pariunt dubium; authores verò oppositi in quæstione juris, non dubium, sed probabilitatem promovent. Nam duobus testibus paræ auctoritatis attestantibus opposita, & dicentibus Ego vidi, non habet intellectus modum, quo solvat pondus alterutrius partis: quando autem sibi contradicunt duo Authores in quæstione juris, qui rationibus moventur, habet intellectus modum, quo solvat objectiones alterutrius partis; nam discursus discursu solvitur.

873 In eo autem, quod contendit, eum, qui paræ auctoritatis æstimaverit S. Thomæ, & Scotum; non posse eligere ad praxim opinionem S. Thomæ; exorbitat Celladeus: & id mihi sufficit, ut absurdam reputem sententiam, quæ dicit, opiniones æquæ probabiles parere dubium practicum, in quo tutior pars eligenda sit.

874 Idem argumentum efformari potest circa conscientiam ejus, qui putaverit, S. Thomæ, & S. Bonaventuram esse paræ auctoritatis. Docet S. Bonaventura, eum, qui peccaverit læthaliter, teneri ad confitendum statim; docet S. Thomas, non teneri ad confitendum statim. Hinc fit apud eos, qui existimant, utrumque esse paræ auctoritatis, has opiniones esse æquæ probabiles: ergo si ex æquæ probabiliū resultat dubium practicum, in quo tutior pars sequenda est; non licebit gubernare conscientiam ex opinione S. Thomæ.

875 Nec satisfacies, si dicas, opinionem S. Thomæ esse probabiliorē a ratione. Quid enim faciet ille, qui ob meticulosam conscientiam, vel alias ob causas non fidit rationibus, sed auctoritatibus?

ARTICULUS VI.

Aliud absurdum ex praxi Tribunalium.

NON EGRET SUMMARIO.

876 **D**uodecimum argumentum efformatur sic. Etenim ad pacem, & quietem Reipublicæ conservandam, & ad vitanda scandala, necesse est, quod Judices dirimant lites, & controversitas: atqui si in conflictu opinionum æquæ probabiliū, non licet alterutram eligere, cessare debent tribunalia plerumque; litesque, & controversiæ relinquantur decidendæ gladio uniuscujusque: ergo absurdum est, dicere, quod in conflictu opinionum æquæ probabiliū non licet a alterutram eligere. Major, & consequentia patent.

877 Minor ostenditur. Nam plerumque circa lites, & controversias non inveniuntur nisi opiniones æquæ probabiles; quas Jurisperiti appellant *Communes contra communes*, præcipuè cum Jurisprudentes plerumque attendant ad auctoritates Doctorum, magis quam ad rationes. Ergo in his casibus, qui frequentissimi sunt, cessare debent tribunalia, & relinquere litem gladio uniuscujusque.

878 Nec satisfacies, si dicas, in iis casibus rem esse dividendam inter partes. Etenim sunt multa incapacia divisionis. Quomodo enim dividunt Judices majoratum ex natura sua indivisibilem? Quomodo dividunt beneficium Ecclesiasticum, vel Canoniatum, aut Abbatiam? Quæ divisio faciendæ est fundi Ecclesiastici ex natura sua inalienabilis? nec possunt redimi pecunia, quæ non sunt pretio æstimabilia.

879 Deinde ex persuasione omnium Jurisprudantium quando sunt opiniones communes contra communes, & paræ auctoritatis, si alterutra opinio eligitur, non vituperatur Judex, quod opinionem elegerit; quin potiùs omnes Jurisprudentes censent. Judicem suo muneri satisfecisse, si judicavit ex opinione communi contra communem. Ergo contra persuasionem omnium Jurisprudantium doctissimorum est asserere, in conflictu æquæ probabiliū, non posse eligi alterutram.

ARTICULUS VII.

Alia argumenta pro eadem conclusione.

SUMMARIUM.

An sit opinio tuta, quam Doctores communiter amplectuntur? Et quid inde pro nostra assertione? nu. 880. & seq.

An li.

An liceat sequi minus probabilem pro libertate, quando ex motivo extrinseco redditur tuta? Et quid inde pro nostra assertione? n.882. & seq.
An posita disjunctiva impropria bene valeat à negatione unius partis ad affirmationem alterius? Et quid inde pro nostra conclusione? n.886.
An sumatur urgens argumentum pro nostra conclusione ex doctrina S. Thomae? num.888,

880 **T** Redecimum argumentum sumitur ex Mercoro, qui par. 3. art.6. (ut retuli suprà cap.11. art.1.) constituens duos casus, in quibus potest eligi opinio minus probabilis, sic ait: [Primus est, si nomine partis probabilis intelligitur pars tuta; & nomine probabilioris pars tutior, v.g. celebrare Missam antè recitationem Matutini licitum est: *hac pars est tuta, quia Doctores id modò communiter sentiunt*: & quia est tuta; idèò probabilis; & prudenter eligitur.]

881 Itaque secundum Mercorum, illa sententia dicitur tuta, & prudenter eligitur, quàm Doctores communiter amplectuntur: sed omnes Doctores, illi quidem sapientissimi, hujus, & præcedentis sæculi, communiter amplectuntur sententiam, quæ docet, in æquè probabilibus, posse quamlibet eligi: ergo sententia tuta est. Ergo tutò possumus eligere quamlibet ex opinionibus probabilibus.

882 Addit deinde Mercorus secundum casum his verbis: [Potest dari casus, quòd minus probabilis favens libertati, possit tuto sequi, relicta probabiliori: & tunc est, quando minus probabilis ex motivo intrinseco per motivum extrinsecum redditur certa moraliter. Sit exemplum: pensatis rationibus intrinsecis, *An sit licitum in die festo opus servile per horam*, pars negativa mihi videtur probabilior, & affirmativa minus probabilis. Si postea adverto, quòd personæ Religiosæ, & doctæ, & Dei timorem habentes faciunt laborare suos famulos per horam in die festo extra casum necessitatis; ex hoc exemplo tamquam ex motivo extrinseco possum sequi sententiam, quæ mihi *minus probabilis* apparet ex principio intrinseco.] Hæc Mercorus.

883 Sed quis non videt, hac assertione destrui totum, quòd promovere studuerat de probabiliori, & tutiori opinione seligenda.

884 Enim verò tunc potest tutò eligi ad praxim ea opinio pro libertate, quociens adverto, quòd personæ Religiosæ, doctæ, & Dei timorem habentes, juxta eam opinionem operantur: sed quamplurimæ personæ Religiosæ, doctæ, & Dei timorem habentes docent, & operantur juxta sententiam de opinione æquè probabili seligenda: ergo possumus tutò seligere ad praxim, & operari juxta sententiam de opinione æquè probabili seligenda.

885 Et quidèò quando conspirant in unam sententiam, Suarius, Vazquius, Thomas Sanchez, Valentia, Granadus, & sapientissimus Præsul Hispalensis Ecclesiæ Petrus de Tapia; mihi sufficiunt omninò ad securitatem conscientiæ, cum sint Religiosi, doctissimi, & Dei timorem habentes in heroico gradu: ergo hæc sententia de opinione seligenda pro libertate inter æquè probabiles; quam hi viri sapientissimi, & Religiosissimi amplectuntur, tutissima est, & securissimè amplectenda.

886 Quartumdecimum argumentum ex evidenti regula dialecticorum: quòd posita propositione disjunctiva impropria, bene valet à negatione unius partis ad affirmationem alterius. Tum sic: In conflictu opinionum æquè probabilium, vel semper eligenda est tutior, tamquam in dubio practico scilicet ea, quæ stat pro præcepto: vel possumus sequi eam, quæ stat pro libertate: sed prima pars, quòd semper teneamur sequi tutiorem, & eam, quæ stat pro præcepto, non solum est falsa, sed etiam contradictionis implicatoria, ut ostendi cap. præc. ergo secunda pars vera est, quòd licitum sit sequi, etiam eam, quæ stat pro libertate, saltem in conflictu æquè probabilium.

887 Et sanè hic perpendere oportet, quòd non solum ex opposita opinione (quòd suprà notavi) aliquæ opiniones S. Thomæ notandæ sunt tamquam periculosæ cum summa injuria S. Doctoris; sed etiam perpendere oportet, quòd quando S. Thomas in quodl.8. art. 3. docet, eum qui ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur, sic non committere se discrimini, nec peccare; tunc non distinguì inter opiniones stantes pro præcepto, & stantes pro libertate; nec inter æquè probabiles, aut probabiliores: sed solum requirit, quòd positus inter diversas opiniones nullam habeat dubitationem: quam quidem excludit assensus probabilis ad unam partem; ut suprà ostendi. Cum ergo S. Thomas non docuerit, suquendam esse opinionem stantem pro præcepto, nec distinxerit inter æquè probabilem, aut probabiliorè; præcipuè oblata occasione adeò opportuna id docendi; quare illi, qui Thomistarum nomine gloriantur, volunt nobis obtrudere opinionem tam alienam à Doctrina S. Doctoris? Præcipuè cum D. Thomas expressè loquatur de eo, qui eligit opinionem stantem pro libertate in questione, [An liceat habere plures præbendas?] qui si in nullam dubitationem incidat ortam ex diversis opinionibus, affirmat, nulli se discrimini committere. Quando autem S. Thomas ponit casum, quo in quandam dubitationem inducitur ex veritate opinionum, loquitur de eo, qui dubitat de probabilitate talium opinionum; ut notavit Bartholomæus de Medina, cujus verba referuntur infrà disp.58. initio. Vide alia argumenta in 1. part. Cris. Theolog. disp.15. Denique adverte, omnia argumenta proposita cap.15. pro prima parte hujus doctrinæ, militare etiam pro hac secunda parte.

CAPUT XVII.

In conflictu opinionum probabilioris, & minus probabilis posse nos tutò quamlibet amplecti.

ARTICULUS I.

Sex argumentis roboratur hac sententia.

SUMMARIUM.

An nomine minus probabilis non sit intelligenda opinio levibus fundamentis innixa? nu.889.

An frequenter contingat, quòd quando una opinio multum excedit aliam in probabilitate; hac secunda nitatur fundamento levi? nu.890.

Quid de hac questione censuerit Tapia? nu.892.

An faciat pro nostra sententia, quòd nemo tenetur ad id, quòd est melius? nu.893.

An sit onus intolerabile quærere semper probabiliorè, aut tutiorem? n.894. & seq.

An qui censet suam opinionem esse probabiliorè, possit deponere hoc iudicium, & assentiri oppositæ? nu.897. & seq.

An resistat conscientia, qui sequitur minus probabilem? n.900.

An sit laudabile, subicere proprium iudicium alieno? n.901.

An iudicium de probabilitate afferat formidinem de illa? n.902.

An Religiosus teneatur obedire Prelato in omnibus, quæ non sunt manifestè illicita? & quid inde pro nostra conclusione? nu.903.

888 **C**ommunis, & recepta hodie sententia inter omnes Theologos, præcipuè Hispanos (quibus nullos alios præstantiores invenies) docet, posse nos tutissimè deducere ad praxim quamcumque opinionem, quæ sit practice probabilis, sive probabilior, sive minus probabilis sit, sive pro præcepto, sive pro libertate.

889 Sed pro recta intelligentia nostræ sententiæ, maximè advertendum est primò, immò & cavendum, ne nomine minus probabilis intelligatur opinio levibus, frivolis, superficialibus, sophisticis, aut æquivocis rationibus innixa. Cujus generis non paucæ circumferuntur in aliquibus nonnullorum scriptis. Hæ enim cum non sit probabiles, non possunt esse minus probabiles. Ideò optimè dicit Mag. Medina in 1.2. quæst.19. art.6. dub.4. *S. Certa argumenta*; in hæc verba: *Opinio probabilis est, quam assentunt viri Sapientes, & confirmant optima argumenta.*

890 Advertendum est secundo, frequenter contingere, quòd quando una opinio magno excessu probabilitatis censetur excedere aliam; hæc secunda idèò est adeò inferior, quia innititur argumentis frivolis, levibus, vel sophisticis, & idèò illa non est minus probabilis, sed non probabilis, defectu fundamenti sufficientis. Cujus autem sit judicare, an fundamentum sit grave, vel leve; & quando sit evidenter leve, dicam in disputationibus sequentibus.

891 Hæc sententia colligitur clarissimè ex S. Thomæ, ut infrà ostendam. De cæteris verò Doctoribus antiquis dicam cap.19. art.1. Numerare autem Authores hujus, & præcedentis sæculi, qui hanc sententiam tuentur; prolixæ est operæ: cum nullus, præter eos paucos citatos cap.15. ab ea dissentiat. Vide innumeros, quos refert P. Moya tom.1. select. tract.1. qu.6. §.2.

892 Et solum adverto, Thomistam severissimæ doctrinæ, scilicet Illustrissimum D. Petrum de Tapia Archipræsulem Hispalensem hanc nostram sententiam docere in Cat. moral. lib.1. quæst.8. art.12. num.5. Qui tamen in præfatione ad Lectorem sic ait: [Sententiæ, vel certas, vel inter topicas probabiliores, & securiores se legimus, quantum nostri ingenii imbecillitas dedit.] Unde saltem probabiliorè, & securiorè judicavit sententiam de qualibet opinione practice probabili seligenda. Dixi *saltem probabiliorè*. Nam eadem quæst.8. art.10. num.2. affirmat, conscientiam, quæ fundatur in opinionibus practice probabilibus, esse omninò certam; cujus verba inferius proponam. Rationem nostræ conclusionis reddit Illustris. Tapia his verbis: [Ratio est: quia nemo tenetur ex præcepto operari, quod *melius*, & *securius* est; sed sufficit operari *bonum*, & *tutum*: maximè in rebus moralibus, in quibus omnimoda certitudo haberi non potest; atque adeò esset intolerabile onus obligari ad semper investigandum, quòd probabilius, & tutius est.] In quibus verbis duo argumenta proposuit.

893 Primum est. Nemo tenetur ex præcepto ad faciendum id, quod est melius: ergo nemo tenetur ex præcepto ad eligendum id, quod est probabilis; Aliud est, quòd nobis expediat aspirare ad meliora; & aliud, quòd teneamur ex præcepto ad eligenda meliora. Consuluit nobis S. Paulus, ut æmulemur charismata meliora; sed non præcepit. Si interrogas; quid liceat, respondeo, licitum esse sequi quamlibet opinionem probabilem. Si interrogas, quid expediat; respondeo, expedire, quòd æmulemur charismata meliora, & opiniones meliores probabiliores, & tutiores amplectamur.

894 Secundum argumentum est: nam esset intolerabile onus, in omnibus materiis occurrentibus quærere opinionem probabiliorè, aut reducere nos semper ad dubium practicum, in quo

quo oportet eligere partem tutiorem. Quod onus non debet hominibus imponi, cum non constet, Deum nos ad illud obstrinxisse.

895 Dices cum Mercoro, & aliis, Non exigi à suæ partis Doctoribus, quod semper eligant partem probabiliorē; sed quod, ubi agnoverint, eam partem esse probabiliorē, & tutiorem, non possit eligi minus probabilis.

896 Sed non satisfacit. Nam obligatio ad opinionem probabiliorē talis est, ut debeat homo, quærere, & investigare, quanam sit pars probabilior. Id autem est, quod dicit Illustris. Tapia cum ceteris Doctoribus nostris, esse intolerabile onus: maximè cum deliberatio de rebus agendis passim occurrat; & sit in multis materiis summa difficultas, quanam sit pars probabilior.

897 Tertium argumentum est. Qui censet suam opinionem esse probabiliorē, adhuc potest deponere suam opinionem, & assentiri oppositæ; potest inquam physicè, & licitè: ergo conscientia ejus potest gubernari ex opinione minus probabili. Consequentia patet. Nam qui licitè judicat, operationem esse honestam, nihil impedit, quominus illam ad praxim deducat. Si enim licitè id judicat, licet sit ex ignorantia; ea ignorantia non est culpabilis; nam si esset culpabilis, id non judicaret licitè.

898 Antecedens verò, nempe, quod physicè possit deponere suam opinionem, & assentiri oppositæ, probatur: Nam qui judicat, suam opinionem esse probabiliorē, adhuc dicit, fortè illam esse falsam, cum habeat formidinem de illa, quam secum affert omnis opinio: deinde solvit, & consequenter ad nihilum redigit objectiones ejus partis probabilioris: ergo intellectus manet expeditus, nulloque impedimento ligatur, quominus assentiatur oppositæ parti. Patet consequentia. Nam ubi non cogit evidentia veri, non ligatur intellectus ad unam partem; ut demonstravi in 1. part. Cris. Theol. disp. 6. sed ubi adhærens opinioni probabiliori, manet cum formidine de veritate, & solvit objectiones partis probabilioris, non cogit evidentia veri: ergo tunc non ligatur intellectus ad partem probabiliorē. Potest ergo physicè assentiri oppositæ.

899 Quod autem possit licitè assentiri parti oppositæ; quæ erat secunda pars antecedentis, probatur. Nam supposito, quod intellectus formidans de veritate opinionis probabilioris, & solvens ejus objectiones, physicè potest assentiri oppositæ opinioni, innitens rationibus illius; nullum apparet præceptum, quo cogatur, aut obstringatur voluntas ad impediendum eum assensum.

900 Nec satisfacies, si dicas, dari præceptum audiendi clamorem conscientie clamantis, eam partem probabiliorē apparere magis appropinquantem veritati. Nam quomodo probatur, debere nos sequi judicium illud de probabilitate, cum sit formidolosum, & habeat aliud judicium innitens rationibus probabilibus, & non impeditum rationibus ejus, quæ probabilior apparet? Neque enim illud onus imponendum est absque urgenti fundamento.

901 Quartum argumentum est, quod proposui supra cap. 7. art. 3. Etenim laudabile est, & proprium hominis prudentis, ubi non cogit evidentia veri, subicere proprium judicium alieno. Vide hoc argumentum ibidem latius propositum. Et confirmatur iis verbis Prov. 3. Ne innitaris prudentia tua.

902 Quintum argumentum ibidem propositum desumitur ex eo, quod communiter judicium de probabilitate opinionis affert secum formidinem de ipsa probabilitate; ratione cujus intellectus dicit, fortè se decipi, censendo eam esse probabiliorē: ratione cujus formidinis potest intellectus eam opinionem deponere, & adhærere oppositæ. Vide ibid. id argumentum latius propositum.

903 Sextum argumentum ibidem etiam propositum est. Nam quilibet Fidelis, & præcipuè Religiosus, tenetur obedire suo Prælati (in materia præceptibili) in omnibus illis, quæ non sunt manifestè illicita: sed dum Religiosus putat, suam opinionem esse probabiliorē opinione Prælati, præipientis id, quod subdito videtur minus probabile; adhuc illud non est manifestò illicitum: ergo Religiosus subditus tenetur exequi id, quod est minus probabile. Quod argumentum ibidem confirmatur clarissimè ex S. Augustino, & S. Patriarcha nostro Ignatio. Et quidem magna scandala orirentur in Religionibus, si prætextu opinionis probabilioris subditus nollet obedire Prælati.

ARTICULUS II.

Ferè omnia argumenta proposita cap. præced. pro opinione æquè probabili militant etiam pro minus probabili.

SUMMARIUM.

An dum intellectus solvit rationes partis oppositæ, nitatur motivo probabili, quod non enervatur per rationes partis oppositæ? n. 904.

An adsit discrimin inter questionem juris, & questionem facti? Et quid inde pro nostra sententia? nu. 905.

An in Politicis subicere soleamus proprium judicium alieno, licet nostrum videatur nobis probabilius? nu. 906.

An Professor Theologia licitè possit docere quamlibet opinionem verè probabilem nu. 907. & seq.

An in minus probabili detur ignorantia invincibilis, qua excuset à peccato, & quibus modis? nu. 909. & seq.

An minus probabilis sit tuta ex Mercoro? nu. 911.

An minus probabilis sit eligibilis ex mente S. Thomæ? n. 912.

An quando opinio est minus probabilis, præceptum de opposito non sit sufficienter intimatum? nu. 913.

904 **S**I opinio, quæ dicitur minus probabilis, verè est practicè probabilis, eisdem argumentis probatur ejus electio licita, quibus probatur electio opinionis æquè probabilis; quæ proposuimus cap. præcep. Igitur septimum argumentum est. Qui nititur motivo probabili, quod non enervatur per rationes partis oppositæ, prudenter præstat assensum: sed intellectus, qui non cogitur evidentia veri, dum solvit rationes partis probabilioris, & eas sic ad nihilum redigit, innititurque rationibus alterius partis, quæ videbatur minus probabilis, nititur motivo probabili, quod non enervatur per rationes partis oppositæ: ergo iste intellectus in hoc casu prudenter præstat assensum ei parti, quæ minus probabilis videbatur. Et hujus minoris probationes vide cap. præced. art. 2.

905 Octavum argumentum desumitur ex discrimine, quod intercedit inter questionem facti, & questionem juris. Hæc enim ratio discriminis eandem vim habet in conflictu opinionis probabilioris, & minus probabilis, ac in conflictu æquè probabili. Intellectus enim in questione juris solvit, & ad nihilum redigit rationes partis oppositæ probabilioris, & sic expeditus manet, ut innitatur rationibus partis, quæ videbatur minus probabilis. Non tamen habet intellectus modum, quo, dum constituitur inter duo testimonia æqualis fidei, solvat eam testificationem, Ego vidi Vide cap. præced. art. 1. Posit. 3. & 4.

906 Nonum argumentum desumitur à questionibus politicis, & ad gubernationem spectantibus: nam licet quis suam opinionem censeat probabiliorē, prudenter, & laudabiliter agit, cum deponit suam opinionem, & judicium suum alieno judicio submittit. Ex quo ulterius infertur, rationes partis minus probabilis non enervari per rationes partis probabilioris, quandoquidem viri prudentes, suam opinionem deponentes, adhærent opinioni, quæ minus probabilis videbatur. Quod præstare non possent, si enervatæ manerent rationes alieni judicii, cui suum submittit. Vide cap. præced. art. 2.

907 Decimum argumentum est. Quæ Professor Theologiæ potest docere in cathedra, & in libris in lucem editis, potest deducere ad praxim, sive operando, sive consulendo: sed Professor Theologiæ potest docere in cathedra, aut in libris quamlibet opinionem, quæ verè sit probabilis, circa praxim: ergo potest quamlibet opinionem probabilem deducere ad praxim, sive operando, sive consulendo. Minorem probat P. Granado infra citandus his verbis: [Nemo cordatus reprehendet eum, qui docet opinionem verè probabilem.]

908 Confirmatur. Homo licitè potest operari, quod vir doctus prudenter judicat esse licitum: sed vir doctus prudenter judicat esse licitum pingere in die festo, quamvis oppositum sit probabilius: ergo homo potest pingere in die festo, quamvis oppositum sit probabilius. Major, & consequentia patent. Minor probatur. Nam vir doctus solvens rationes partis oppositæ, incertæ quidem, quamvis probabilioris, non manet impeditus, quominus innitendo rationibus alterius partis, illis præstet assensum. Quod autem is assensus non sit temerarius, sed prudens, inde constat, quia solutis objectionibus partis oppositæ innititur fundamento gravi.

909 Undecimum argumentum, quod proposui cap. præced. art. 3. desumitur ab ignorantia invincibili, quæ etiam datur in opinione practicè probabili, licet minus probabili. Nam, ut ibidem probavi, est invincibilis, quoties vinci non potest per scientiam; nec tenetur homo vincere per electionem partis tutioris in dubio: atqui in conflictu opinionis probabilioris, & minus probabilis, ignorantia veri vinci non potest per scientiam: alioqui non esset probabilitas, sed evidentia; nec tenetur homo reducere se ad dubium, in quo per tutioris partis electionem vincere debeat dubitationem; quia solvendo rationes partis probabilioris, & innitendo rationibus partis adversæ, prudenter deponit dubitationem: ergo ea ignorantia, quæ reperitur in opinione minus probabili, invincibilis est.

910 Duodecimum argumentum, quod etiam pro æquè probabilibus ibidem proposui, desumitur alio modo ab ignorantia invincibili plurimorum Doctorum, qui docuerunt, posse nos tuto sequi quamlibet opinionem practicè probabilem, licet minus probabilem. Qui si in hoc asserendo errarunt; vel error eorum fuit vincibilis, & culpabilis, vel invincibilis? Si primum; infero: ergo viri sanctitate conspicui censendi sunt extitisse in statu damnationis æternæ. Quod est temerarium asserere. Si verò dicatur, errorem eorum fuisse invincibilem, infero: ergo nos, qui eorum doctrinam sequimur, si erramus, invincibiliter erramus. Vide hoc argumentum ibidem fufius propositum, & singularibus personis adaptatum.

911 Tredecimum argumentum, quod etiam proposui cap. præced. art. 4. desumitur ex Mercoro oppositæ opinionis patrono, asserente, tunc opinionem esse tutam, quando Doctores eam communiter amplectuntur. Quod manifestè verificatur in hac sententia de quavis

quavis opinione, etiam minus probabili eligenda. Recole, quæ ibid. perpendi.

912 Decimum quartum argumentum desumitur ex S. Thoma, ut ibidem proposui; qui opportuna occasione sibi data, non distinxit, inter magis, & minus probabiles. Recole dicta in fine art. 4.

913 Adde quintum decimum argumentum, quod latè proposui in 1. par. Cris. disp. 15. cap. 10. & hic repeto verbis P. Granado, qui illud ad hanc brevem periodum reduxit. Non est lex sufficienter promulgata ad obligandum, quandiu probabiliter creditur, non esse talem legem: jus enim, quod quivis habet ad tuendam propriam libertatem, & dominium propriarum actionum, preponderat majori probabilitati, qua suaderi potest, dari talem legem: ergo quandiu probabile est, non esse præceptum, quod reddat illicitum aliquod opus, rectè possum illud facere, etiamsi probabilius sit oppositum. Ita in 1. 2. controv. 2. tract. 12. disp. 4. num. 24. & huc videtur respicere Lactantius Firmianus lib. 3. Institut. cap. 25. dum ait: [Stultissimum est, præceptis velle parere, quæ utrùm vera sint, an falsa, dubitatur.]

A R T I C U L U S I I I.

An adversarii non percipiant sensum nostræ doctrinæ? Ubi, quo sensu dicatur, etiam in materia valoris Sacramentorum posse nos sequi quamlibet opinionem probabilem?

S U M M A R I U M.

An adversarii non calleant sensum nostræ doctrinæ? n. 914. & seq.

An dum admittimus minus probabilem, putent, nos admittere quamlibet opinionem cuiuslibet scriptoris? n. 916.

An cum dicimus, posse admitti quamlibet opinionem probabilem, putent, dicere nos, posse admitti cum præiudicio proximi? n. 918. & seq.

An dum dicimus, posse nos uti probabilitate in articulo mortis, putent, dicere nos, posse uti mediis probabilibus, dum adsunt certa? n. 922.

An cum dicimus, Medicum sequi posse quamlibet probabilem opinionem, putent, dicere nos, quod potest eligere pharmacum minus probabile? n. 923.

An cum dicimus, Venatorem probabiliter opinari, id, quod adest, esse feram, non hominem, putent, dicere nos, quod licet jacere sagittam? n. 924.

An cum dicimus, Judicem probabiliter opinari reatum Petri, putent, dicere nos, quod Iudex potest damnare reum? n. 925.

An putent, dicere nos certitudinem inesse ipsi actui opinativo? n. 926.

An putent, dicere nos posse licitè uti probabilitate, etiamsi redundet in detrimentum proprium, vel alienum? n. 927.

An putent, dicere nos, Ethnicum, qui iudicat probabilior legem Evangelicam, posse licitè retinere suam? n. 928.

An cum dicimus, posse uti probabilitate in materia belli, putent, dicere nos licitum esse bellum ex causa probabili? n. 929.

An adversarii ex prava intelligentia nostræ sententiæ eliciant decem pravæ consequentias? n. 930. & seq.

914 **U**ltimum argumentum desumitur ex eo, quod adversarii oppositæ sententiæ defensores, non impugnant sententiam nostram: ergo ab illorum argumentis nullum patitur detrimentum. Manet ergo firma nostra doctrina.

915 Antecedens probatur. Nemo impugnat, quod non percipit: quia nemo potest reprobare, quod nescit; & ideo in 1. par. Cris. disp. 11. cap. 9. n. 263. docui, Doctorem non habere auctoritatem in eo, quod ignorat: sed adversarii non percipiunt sensum nostræ doctrinæ, de opinione minus probabili eligenda: ergo eam nec reprobant, nec impugnant. Majori nihil evidentius.

916 Minor constat. Nam dum docemus, posse nos tutò eligere opinionem minus probabilem; insigniter decepti putant, dicere nos, posse tutò sequi quamlibet opinionem, quæ in quolibet Summiſta, aut Scriptore reperitur; cum tamen certum sit, in aliquibus eorum libris reperiri opiniones damnabiles, & reipsa damnatas ab Alexandro VII. Et quia in hoc sensu accipiunt nostram doctrinam, ideo inferunt ex illa, posse tutò reduci ad praxim multas propositiones, quas iudicant scandalosas, & relaxativas conscientiarum; quarum magnam congeriem afferunt præcipuè Fagnanus, & Gonetius, & quarum infra mentionem faciemus.

917 Sensus ergo, in quo id docemus, est, posse nos sequi quamlibet opinionem, quæ verè fuerit practicè probabilis; eas autem opiniones laxativas conscientiarum, & scandalosas à numero probabilium excludimus. Præcipuè cum in 1. par. Cris. disp. 11. docuerimus, non sufficere ad probabilitatem u. unquamque Authorem, sed illum solum, qui fuerit omni exceptione major. Vide supra cap. 9. & in 1. par. Cris. disp. 15. cap. 4. art. 1.

918 Hinc fit secundò, ab adversariis malè intelligi nostram doctrinam, qua dicimus, etiam posse nos tutò sequi quamlibet opinionem practicè probabilem in materia valoris Sacramentorum. Et hinc inferri putant ex nostra doctrina, quod potest fieri baptismus extra casum necessitatis cum sola materia probabilis; v.g. quod possit fieri baptismus in lixivio extra ejusmodi casum.

919 Censemus ergo, improbabile esse, & certò falsum, quod extra

casum necessitatis possit fieri baptismus in materia solum probabilis. Est enim evidens præceptum charitatis non exponendi id Sacramentum frustrationi extra casum necessitatis: & ideo non potest esse probabilis opinio, quæ Sacramentum extra casum necessitatis exponit frustrationi.

920 Ideò in 1. par. Cris. disp. 15. cap. 4. art. 2. distinximus eas duas propositiones: *Baptismus in lixivio est validus, & Licitum est conferre baptismum in lixivio extra casum necessitatis.* Primam dixi probabilem; & secundam improbabilem, & certò falsam. Et ad tenendam certam regulam in hac materia ostendi, non valere consequentiam à propositione directà ad reflexam; & quare. Ideò pessimam esse hanc consequentiam: *Baptismus in lixivio probabiliter validus est: ergo probabile est, quod licet illum conferre extra casum necessitatis.*

921 Scio, aliquos Authores ex nostris asserere, non posse nos tutò sequi opinionem probabilem in re Sacramentaria extra casum necessitatis, præcipuè in præiudicium fidelium. Scio etiam de re à nobis non dissentire. Illi enim, & nos convenimus in eo, quod non licet exponere Sacramenta frustrationi extra casum necessitatis propter probabilitatem valoris. Putamus tamen rem hanc, melius à nobis explicari modo dicto. Et quod dicimus de Baptismo, dicimus etiam de reliquis omnibus Sacramentis. Censemus enim improbabile, & certò falsum, quod licet exponere frustrationi ullum ex Sacramentis; saltem propter præceptum charitatis; quod in omnibus Sacramentis militat; etiam in iis, ad quæ suscipienda non tenentur Fideles sub mortali. Est enim mihi certum, quod peccabit mortaliter Parochus, qui in extrema unctione utatur materia merè probabili, cum habeat certam; quia exponit frustrationi Sacramentum in præiudicium animæ; quam amissioni magni gratiarum thesauri exponit. Conveniunt quidem Theologi in ea assertionem, quod quamvis Fideles, qui in articulo mortis susceperunt Sacramenta Penitentiarum, & Eucharistiæ, non teneantur præcepto suscipiendi sacram unctionem; tenetur tamen Parochus præcepto administrandi illam suis ovis. De quo vide infra disp. 76. nu. 25. Præceptum ergo, quod obstringit Parochum ad administrandum Sacramentum unctionis sacræ, obstringit etiam illum ad non exponendum illud contingentiarum frustrationis: quod in omnibus reliquis Sacramentis dicendum est.

Post totum hoc volumen confectum, prodiiit decretum Sacre Congregationis Cardinalium Universalis Inquisitionis, promulgari iustum à SS. D. Innocentio XI. cujus tenorem invenies infra disp. 77. in quo damnantur, prohibentur tamquam scandalosæ sexaginta quinque opiniones. Quarum prima hæc est. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id velit lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabilis tantum utendum non est in collatione Baptismi, ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.* Quæ quidem damnatio non cadit in meam sententiam, quæ docet, esse certò illicitum exponere frustrationi quodlibet Sacramentum.

922 Tertiò dum dicimus, posse nos uti opinione probabili, etiam in articulo mortis; putant, dicere nos, licitum esset uti mediis dumtaxat probabilibus ad consequendam salutem eternam. In quo egregiè decipiuntur. Nulla enim est opinio probabilis, neque esse potest, quæ præscribat, licitum esse uti medio dumtaxat probabili salutis æternæ, dum adest medium certum; sicut etiam improbabile est, quod liceat exponere periculo salutem eternam. Cum ergo nulla sit opinio probabilis, quæ id præscribat, tutò dicimus, quod in articulo mortis potest deduci ad praxim omnis opinio, quæ verè fuerit probabilis. Et ideo moribundus potest in articulo mortis uti iis opinionibus, quæ non sunt de mediis salutis æternæ, sed solum de præceptis.

923 Quartò, cum dicimus, Medicum posse tutò sequi quamlibet opinionem practicè probabilem, existimant, dicere nos, quod potest eligere pharmacum minus probabile cum periculo ægroti; cum penes ipsum sit ministrare pharmacum probabilius, & tutius; Et sanè sensum nostræ doctrinæ non percipiunt. Nam qui dicimus, illud pharmacum minus probabile verè esse probabile; subjungimus, esse improbabile, quod Medicus possit applicare pharmacum minus probabile cum periculo ægroti. Distinguiamus istas duas propositiones: primam directam, & speculativam, *Hoc pharmacum est salubre*; secundam reflexam, & practicam, *Licitum est Medico adhibere pharmacum istud minus tutum, etiam cum periculo ægroti.* Primam dicimus probabilem; secundam verò improbabilem, & certò falsam, propter præceptum charitatis omninò certum, vitandi periculum ægroti. Vide in 1. p. Cris. disp. 15. cap. 4. art. 2. nu. 177. Quantam autem, & quam monstruosam passus fuerit æquivocationem Fagnanus in hoc puncto, vide infra cap. 19. art. 7.

924 Quintò, cum dicimus, venatorem posse probabiliter opinari, id, quod occurrit, esse feram, non hominem, putant etiam, dicere nos probabile, quod venatori tunc liceat jacere sagittam. Cum tamen expresse dicamus, esse improbabile, quod licet; distinguamusque similiter duas propositiones, nempe directam, & reflexam: quarum prima est vera, & secunda falsa. Vide supra cap. 3. & in 1. p. loc. cit. in quam deceptionem inciderunt etiam Mercorus, Fagnanus, Gonetius, & Baronius.

925 Sextò, cum dicimus, Judicem posse habere opinionem probabilem de reatu Petri, ex sola semiplena probatione delicti; putant, dicere nos, quod Iudici licet damnare reum propter eam probabilitatem

ratem de reatu. In quo planè decipiuntur. Nam similiter dicimus, improbabilis esse, quòd Judex in eo casu possit plectere reum pena ordinaria legis. Vide suprà cap. 4.

926 Septimò, dum dicimus, eum, qui operatur juxta opinionem probabilem, aut minus probabilem, operari cum certitudine de honestate suæ operationis: putant, dicere nos, in ipso actu opinativo esse certitudinem; cum tamen hanc certitudinem constituamus in alio dictamine diverso. Vide suprà cap. 5.

927 Octavò, cum aliqui Authores dicant, non posse nos uti opinione probabili, cum vergit in detrimentum proprium, vel alienum; nec nos exprimamus hanc limitationem; existimant, dicere nos, posse licitè uti opinione, etiamsi redundet in detrimentum proprium, vel alienum. Cum tamen dicamus, nullam esse opinionem, nisi improbabilem, quæ præscribat aliquid in detrimentum proprium, vel alienum; nam eo ipso non potest esse probabilis.

928 Nonò, cum dicimus, posse contingere, quòd Ethnicus audiens prædicationem Evangelii, judicet probabiliter, posse consequi salutem æternam in lege Evangelica; & minus probabiliter in sua: putant, dicere nos, Ethnicum posse eligere eam Religionem, quæ minus probabiliter sibi proponitur ut salutaris, Cum tamen dicamus, & dicendum sit tamquam omninò certum, quòd tunc Ethnicus tenetur obligatione gravi eligendi, quam videt probabiliter securam; & oppositum esse improbabile. Vide, quæ dixi in 1. p. Cris. Theol. disp. 15. cap. 4. art. 14. n. 332.

929 Decimò, cum dicimus, licitum esse in materia belli gerendi, sequi opinionem probabilem; putant, dicere nos, licitum esse bellum ex sola causa probabili. Nos enim distinguimus causam probabilem, quæ est objectum opinionis directæ, & speculativæ, & ipsam opinionem, quæ est reflexa, & practica. Et dicimus, improbabile esse, quòd Rex bellum gerat pro injuria merè probabili vindicanda. Vide in 1. p. Cris. Theol. disp. 15. cap. 4. art. 2. & art. 11. n. 356. & seq. Omitto alia plura, in quibus ingentem patiuntur æquivocationem: decipiuntur enim, dum putant dicere nos, non esse præceptum; sed consilium; quòd in dubio tutiorem partem sequi teneamur. De quo vide infrà cap. 19. art. 4. Eandem patiuntur æquivocationem, dum putant dicere nos, circa id principium, quòd in dubiis melior est conditio possidentis; intervenire judicium possessorium inter Deum, & Creaturam. De quo vide infrà in eodem art. 4. Eadem deceptione tenentur, dum id, quòd dicimus, scilicet opinionem speculative probabilem esse etiam practice probabilem, transferunt ad dubium speculativum, & practicum. De quo vide in eodem art. 4. à nu. 1080.

930 Hinc fit, pessimas esse has omnes consequentias, in quibus adversarii putant de nobis triumphare. Prima est: [Licitum est amplecti ad praxim quamlibet opinionem, etiam minus probabilem: ergo licitum est amplecti quaslibet opiniones, quæ reperiuntur in libris Casuistarum.] Quia aliquæ opiniones scandalosæ, quæ in illis reperiuntur, cum non sint probabiles, non possunt esse minus probabiles.

931 Secunda consequentia pessima est: [Baptismus in lixivio probabiliter est validus: ergo probabile est, quòd licet illum miniltrare in lixivio extra casum necessitatis. Propter suprà dicta.]

932 Tertia consequentia eodem vitio laborans, est: [Probabile est, quòd Petrus consequetur salutem æternam per hoc medium: ergo licitum est in articulo mortis uti eo medio probabili, quamvis sit aliud medium certum.] Quia à propositione directâ non valet ad reflexam; nam hæc reflexa superaddit novam obligationem, quæ non reperitur in antecedenti.

933 Quarta consequentia pessimæ illationis est: [Hoc pharmacum est probabiliter salubre: ergo probabile est, quòd Medicus potest illud propinare egroto extreme laboranti, etiam si adsit pharmacum probabiliter, aut certum.] Propter rationem suprà dictam.

934 Quinta consequentia pessimæ illationis est: [Venator probabiliter putat, id, quòd sibi occurrit, esse feram, non hominem: ergo probabile est, quòd tunc licet jacere sagittam.] Propter rationem suprà assignatam.

935 Sexta consequentia simili morbo laborans, est hæc: [Judex probabiliter censet, Titium esse reum: ergo probabile est, quòd licet Judici, condemnare Titium.] Quia arguit à propositione directâ ad reflexam; nam hæc secunda superaddit obligationem, quæ non continetur in prima.

936 Septima consequentia contra regulas Logicæ est: [Certum est, posse uti nos opinione probabili in ordine ad praxim: ergo opinio probabilis est certa.] Sicut etiam hæc est prava consequentia: [Certum est, quòd hæc opinio est probabilis: ergo hæc opinio probabilis est certa.] Quia non valet a certitudine propositionis reflexæ ad certitudinem propositionis directæ.

937 Octava consequentia pessimi discursus est: [Possumus sequi quamlibet opinionem probabilem, sine ulla exceptione: ergo possumus uti opinione probabili vergente in detrimentum proprium, vel alienum.] Ideò autem pessima est consequentia; quia consequens est de subiecto implicatorio; quia eo ipso, quòd vergat in detrimentum proprium, vel alienum; opinio non potest esse probabilis.

938 Nona consequentia ejusdem furfuris est. [Ethnicus iste probabiliter censet, in Religione Catholica esse salutem æternam, & minus probabiliter, in sua; sed quilibet potest eligere minus

probabilem: ergo in eo casu potest eligere suam; & non amplecti Catholicam.] Ideò autem malè concludit, quia major loquitur de probabilitate speculativa, & minor de probabilitate practica. Item major est propositio directâ; consequens est propositio reflexa. Unde ferè omnes prædictæ consequentiæ suam pravitatem subeunt, ex eo, quòd non penetratur, quomodo non valeat à propositione directâ ad reflexam. De quo uberius dixi ea disput. 15. cap. 4. art. 2. Hæc similiter est pessima consequentia: [Regi illata est injuria probabilis: ergo probabile est, quòd eam potest bello vindicare.] Ob eandem rationem.

ARTICULUS IV.

Quomodo adversarii non calleant montem S. Thomæ?

SUMMARIUM.

An adversarii formidinem, & dubitationem confundant? n. 939.

An dubitatio sit impossibilis cum assensu opinativo? n. 940.

An formido sit compossibilis cum assensu opinativo? n. 941.

An inde inferatur prava adversariorum intelligentia circa textum D. Thomæ? nu. 942.

An S. Thomas admittat casum, in quo ex varietate opinionum nulla oriatur dubitatio? nu. 944.

An in casu, quo oriatur dubitatio ex varietate opinionum, ea dubitatio sit de probabilitate opinionis? nu. 945.

An possit quis licitè operari non expellens physice scrupulum, vel formidinem? nu. 947.

Quo modo scrupulus, & formido, & si retineantur physice, deponentur practice? Ex S. Antonino? nu. 948.

Quo modo satisfiat objectionibus Gonetii? nu. 949.

939 **U**ndecimo denique errant adversarii, dum formidinem, & dubitationem confundunt: ex quibus alii existimant, quòd sicut assensus opinativus non excludit formidinem actualem, ita nec dubitationem. Alii verò censent, quòd assensus opinativus non solum excludit dubitationem, sed etiam formidinem actualem, & solum compatitur formidinem radicalem.

940 Et sanè dubitationem esse impossibilem cum assensu, etiam opinativo, ostendi manifestè in 1. p. Cris. disp. 6. Ubi explicui, quomodo possit intercedere dubitatio inter motiva utrimque probabilia; atque adeò compossibilem esse dubitationem cum motivo probabili; non tamen cum assensu probabili.

941 Formidinem verò actualem non repugnare assensui opinativo, ab ipsa constat experientia. Assentimur enim plerumque objecto opinabili advertentes esse opinabile, atque adeò advertentes, eum assensum esse expositum deceptioni; quæ advertentia est formido actualis.

942 Et hinc constat, quomodo adversarii perperam intellexerint eum textum S. Thomæ ex quodlib. 8. art. 13. quem exposui in 1. par. Cris. disp. 15. cap. 6. art. 3. Ubi agens de opinione quorundam [quòd licet habere plures præbendas,] ait: Sed tamen in quamdam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum; & sic si manente dubitatione plures præbendas habet, periculo se committit, & sic procul dubio peccat, utpote magis amans beneficium temporale, quam propriam salutem. Aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur; & sic non committit se discrimini, nec peccat.

943 Contendunt ergo adversarii, nobis persuadere, semper in conflictu opinionum adesse dubitationem; & ideò semper, qui opinionem eligit pro libertate, discrimini se committere. Et ideò Jacobus à S. Dom. cap. 10. sect. 3. nu. 11. pag. 106. accigens se ad expositionem prædicti textus S. Doctoris, ait: Duo hic annotanda sunt. Primum, nos fateri, omnem opinionem semper habere aliquam dubitationem sibi annexam: alias non esset distincta à scientia. Et postea adducit eum textum S. Thomæ, dimidiatum illum quidem, scilicet qua parte loquitur S. Thomas de eo, qui admittit plures præbendas, non obstante, quòd ex conflictu opinionum incidat in dubitationem de honestate. Sed prætermittit eam partem textus, in qua S. Doctor asserit, quòd si in nullam dubitationem incidat ex tali opinionum conflictu, nulli se periculo committit.

944 Itaque S. Thomas evidenter distinguit duos casus diversos; unum, in quo quis incidens in dubitationem ex conflictu opinionum, adhuc cum tali dubitatione accipit plures præbendas. Alterum, in quo nullam subiens dubitationem ex tali conflictu opinionum, accipit eas plures præbendas. Et in primo casu dicit, eum exponere se discrimini, & peccare; & in secundo casu, nulli se discrimini committere, nec peccare. Ergo contradicunt apertè S. Doctori, dum in conflictu diversarum opinionum admittit, posse aliquando oriri dubitationem, & posse aliquando non oriri; ipsi verò contendunt, semper in conflictu opinionum necessariò oriri dubitationem.

945 Nos ergo dicimus cum S. Thomæ, Titium inter duas oppositas opiniones constitutum posse dubitare de honestate operationis, & (quòd plerumque evenit) dubitare de probabilitate opinionis itantis pro libertate; & tunc peccare, si amplectatur eam partem,

tem, quæ stat pro libertate. In quo casu cessat assensus opinativus, & succedit suspensio intellectus inter utramque partem: Item plerumque contingere ex ea diversitate opinionum, non oriri dubitationem, sed produci assensum opinativum, illum quidem incompossibilem cum dubitatione, licet non cum formidine; & tunc non peccare, si ille assensus opinativus innitatur rationibus probabilibus. Et superaddimus, cum S. Thomas non distinxerit inter opinionem probabiliorem, & minus probabilem; nec nos distinguere debere.

946 Gonetius (qui opiniones probabiles admittit, etiam pro libertate) in *differt. de probabilit. auri. 2. n. 49.* censet, eum, qui ex opinione probabiliore gubernat conscientiam excludere debere formidinem; quod si non excludat, peccare mortaliter. Ita enim ait: [Qui habet suspicionem, scrupulum, seu levem credulitatem, quod aliqua actio est illicita, peccat, & quidem mortaliter, si cum tali suspitione, scrupulo, vel credulitate levi, in gravi materia operetur.] Dicit, hanc assertionem expresse contineri in *cap. Per tuas 2. de Simonia*. [Ubi deciditur, inquit, esse peccatum mortale operari contra conscientiam scrupulosam, nisi prius formido, & scrupulus deponantur.] Probat etiam ex *cap. Inquisitioni. de Sentent. Excomm.* Ubi cum proponatur casus, An conjux habens conscientiam de impedimento dirimente, teneatur, aut possit reddere debitum? Respondetur Pontifex: *Credimus, distinguendum, utrum alter conjugum pro certo sciat, impedimentum conjugii; an non sciat pro certo, sed credat.* Et de hoc secundo casu loquens ait: *In secundo distinguimus, utrum habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi, & temeraria; an probabili, & discreta?* Et loquens de primo casu sub distinctione, resolvit sic: *Et quidem ad sui Pastoris consilium (conscientia, levis, & temeraria credulitatis explosa) licite potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale.* Subdit Gonetius: [Innuens, quod si credulitatem illam, & si temerariam, non exploderet, sine dubio, debitum petendo, vel reddendo peccaret.] Hæc eadem invenies in Fagnano in *cap. Ne innitaris nu. 95.*

947 Sed si hæc vera sunt; vix scrupulosi, qui omnino desperabunt de salute æterna, videntes, se non posse expellere formidinem, & scrupulos. Decipiuntur itaque adversarii, non distinguentes, sed confundentes dubitationem cum scrupulo, & formidine. Et quidem filius, qui sequens opinionem S. Thomæ, non obedit Parenti quoad matrimoniam contrahendum, scit, opinionem, quam sequitur, esse solum probabilem; & consequenter cognoscit, forte à parte rei esse falsam: sicut ergo hoc iudicium deponere, non potest physice, ita nec formidinem, quia in eo iudicio imbibitur formido.

948 Itaque si loquamur de dubitatione, etiam speculativa, quæ opponitur assensui opinativo, necesse est, quod si adsit assensus, absit dubitatio, quia non sunt compossibiles physice. Formido autem, & scrupulus physice compossibiles sunt cum assensu opinativo; adhuc tamen deponi debent practice, id est, contemni, & negligi, ne impediant praxim. quod fit per iudicium, quo quis iudicat, non impediri operationem per eam formidinem, & scrupulum. Debet autem formari iudicium hoc, quia nemo debet gubernare conscientiam ex levi credulitate, quæ propterea non est reputanda in ordine ad praxim. Et ita expressit S. Antoninus 1. p. tit. 3. cap. 10. §. 10. regul. 7. his verbis: [Ex his igitur sequitur, in humanis agilibus, quæ tantam habent varietatem, (teste Aristotele) & experientiam, sufficit talis certitudo, quæ non semper scrupulos omnes abiciat, sed sufficit, quod contemnat, & superet eos.]

949 Probationes allatæ parum urgent. Nam in *cap. Per tuas 2.* hæc verba habentur: *Licet ex eo, quod conscientiam nimis habuerit scrupulosam, in difficultatem hujusmodi sit collapsus, quam utique non evadet, nisi deponat errorem.* Ubi vides, hic scrupulum non sumi in sua rigorosa significatione, qua significat formidinem ex levi fundamento ortam: sed hic sumi pro errore. Nomine autem conscientia nimis scrupulosa significat Pontifex, ingentem dubitationem, qua ille afficiebatur. Et quamvis loqueretur de scrupulo in sua rigorosa significatione, non urgeret: dicimus enim, scrupulum deponendum esse practice, modo dicto.

950 Eodem modo respondendum est ad id, quod affertur ex *cap. Inquisitioni*. Nam illa credulitas levis, & temeraria explodenda est, & deponenda practice. Nam quamvis physice perseveret, nihil reputanda est in ordine ad praxim.

A R T I C U L U S V.

Aliud argumentum practicum.

S U M M A R I U M.

Casus consultationis pro securitate conscientia? n. 952.
Et quid inde pro nostra sententia? n. 952. & seq.
An antiqui Doctores sint pro opposita sententia? n. 956. & seq.
An in questionibus, quæ apud antiquos non discutiebantur, recentiores sint majoris auctoritatis? n. 959. & seq.
An auctores antiqui habeant maiorem auctoritatem, quam moderni ex diuturna approbatione successorum? n. 961.
Et quid inde pro auctoritate recentiorum? n. 962.
An aliqui auctores novissimi aliqua docuerint parum conformia vera probabilitati? n. 963. & seq.

951 Quia nonnulli ex adversariis magnis clamoribus, immodè & maledictis vociferantur, non esse tutos in conscientia, & incurrere periculum salutis eterne, qui conscientiam gubernant opinionibus probabilibus stantibus pro libertate, aut minus probabilibus; operæ pretium est practico modo discutere rem hanc, & super illa discurre. Propono ergo hunc casum.

952 Petro occurrit negotium gravissimum conscientia, in quo multis angoribus affectus, desiderat solutionem practicam, qua omnino ejus conscientia tuta remaneat. Consultatur ei, ut consulat magnos Theologos, & quos famâ præstantiores indicaverit. Pro securitate ergo suæ conscientia eligit magnos quosque ex iis, quibus abundat Universitas Salmanticensis, vel Complutensis, aut Comimbrensis. Invenit octo, vel decem ex præstantioribus, qui conspirant in eandem sententiam, v. g. qui eum absolvunt ab onere restituendi. Numquid ergo homo iste non satisfaciatur suæ conscientia, videns præstantissimos sapientia Doctores uno ore in eandem sententiam conspirare? Sanè, si ille homo non adhuc sibi satisfacere, diceretur, aut duræ cervicis esse, aut humore hypocondrico redundare.

953 Aperio parabolam. Ille homo ego sum, qui pro securitate meæ conscientia scire desidero. An tutus sim, dum sequor, aut consulo quamlibet opinionem verè probabilem practice, & bene intellectam; licet ea sit minus probabilis opposita. Ergo pro securitate meæ conscientia volo consulere Doctores Sapientia præstantioris, & incipio à Suario præstantissimo Doctore. Et respondet Suarius 10.5. in 3. p. disp. 4. sect. 5. nu. 6. me tutum esse in conscientia, dum quamlibet opinionem verè probabilem amplector. Transiit ad Thomam Sanchez, cujus resolutiones omnia Tribunalia suscipiunt, & conspirant in eandem sententiam. Et respondet Summ. cap. 9. nu. 14. Adeo Gregorium de Valencia, virum sapientissimum, & in eodem sensu abundat 1.2. disp. 2. q. 14. par. 4. Consulo etiam Vazquium, virum solidissimæ doctrina, & annuit eidem in 1.2. disp. 62. cap. 4. nu. 4. Interrogo Joannem Azor, virum etiam magnum in doctrina morali; & consulit mihi eandem doctrinam, par. 1. lib. 2. cap. 16. q. 3. Leonardum Lessium pietate, & doctrina notissimum, & in eadem conspirat sententiam lib. 2. de Just. cap. 29. n. 68. Jacobum Granado sanctitate, & doctrina conspicuum, & affirmat, me securè per hanc viam incedere 1.2. contr. 2. tract. 1.2. disp. 4. n. 23. Cardinalem Joannem de Lugo, cujus sapientia in Curia Romana habebatur ad instar oraculi; & eodem tramite incedit De Pœnit. disp. 22. sect. 2. §. 2.

954 Gradum facio ad scholam Thomisticam, & video insigniores Thomistas in eodem sensu abundare, Dominicum Bañez 2.2. qu. 10. art. 1. Bartholomæum de Medina 1.2. q. 19. art. 6. Didacum Alvarez 1.2. qu. 19. disp. 80. Gregorium Martinez in 1.2. q. 19. art. 6. dub. 6. Petrum de Ledesma in summam 2. tract. 8. cap. 22. diff. 2. Ludovicum Montesinos 1.2. disp. 29. qu. 5. §. 3. Petrum de Arragon 2.2. qu. 63. art. 4. Michaelen Salon 2.2. qu. 63. contr. 2. conclus. 4. Illustris Petrum de Tapia Archiepiscopus Hispalensem admirabili morum integritate, & doctrina præstantissimum in Caten. Morali lib. 1. qu. 8. art. 12. num. 5. Et præter hos, quos consului, sunt in eadem sententia plures alii Thomistæ, quos refert, & sequitur ex eodem ordine Barnabas Gallego in tract. de conscient. probab. dub. 3. asserens, hanc sententiam esse communiorē inter Thomistas. Quod adeo certum est, ut Gonetus adversa sententia doctor in *differt. de probabilit. nu. 210.* id supponat, ut retuli supra cap. 8. art. 10. Ergo à sapientissimis viris in utraque schola Jesuitica, & Thomistica eruditus numquid non potero deponere quamlibet dubitationem, & tutam reddere conscientiam meam? Numquid propter paucos aliquos refragantes, contemnenda mihi sunt sapientissimorum virorum consulta, quibus majores in orbe litterario non reperio: & qui mihi asserunt, hunc esse sensum S. Thomæ?

955 Dices primo, contra certitudinem nulla prævalet auctoritas. Optima propositio! quam ego admitto. Sed ubi est ista certitudo sic prævalens? Nam mihi videor habere sufficientiam ad discernendum argumenta utrimque militantia: & censeo, facillimè solvi argumenta partis adversæ; & adversarios non dum solvisse argumenta, quæ contra ipsorum sententiam proposui; immò & in multis, in quibus nostram impugnant, non perfectè calluisse sensum nostræ doctrina.

956 Dices secundo cum opposita sententia Doctoribus, hos omnes Theologos esse citatos esse de recentioribus; antiquos autem Theologos stare pro opposita sententia: antiquos autem præferendos esse recentioribus.

957 Sed ut hæc responsio examinetur, inquiri duo. Primum: quam certum sit, antiquos Theologos stare pro opposita sententia? Nam quidem textus eorum, qui afferuntur, vel loquuntur de dubio practico, in quo semper fatemur, tenendam esse partem tutiorem: vel loquuntur de opinionibus, quarum probabilitas est dubia. Dum ergo non est certum, antiquos Theologos stare pro opposita sententia; & certum est, Recentiores Theologos, illos quidem sapientissimos, stare pro nostra; cur fidemus magis incertis illorum suffragiis, quam horum doctrina in toto orbe litterario celebratæ?

958 Secundum inquiri, quanta certitudine tenendum sit, antiquos Theologos proponendos recentioribus citatis? (Et nomine

mine antiquorum non intelligo Sanctos Patres, & Doctores Ecclesiæ, quos Deus speciali providentia illuminavit, ut docerent Ecclesiam.) Sanè hæc comparatio plena est invidiæ; & in qua, quidquid dicas, difficile probabis.

959 Et quidem hæc comparatio aliter facienda est, ut rationabilius in ea discurremus. Nempe in iis quæstionibus, quæ apud antiquos non ventilabantur, quinam Scriptores habeant majorem auctoritatem, illi antiqui, apud quod eæ quæstiones non ventilabantur; an recentiores, apud quos eæ quæstiones controvertuntur?

960 Enim verò si supponamus, hos, & illos pares esse ingenii acumine, ex terminis notum est, majoris auctoritatis esse eos, qui rationes, & fundamenta utrimque discusserunt; quàm qui obiter, & sine consideratione contrariarum rationum, dixerunt aliquid in præjudicium sententiæ recentiorum. Atqui in quæstionibus, quæ olim non controvertebantur, antiqui non discutebant accuratè fundamenta utriusque partis; sicut discutiuntur, quando controvertuntur. Cum ergo hæc quæstio de opinione equè, aut minus probabilis eligenda ad praxim non fuerit inter antiquos controversa; sit in ea majoris auctoritatis esse recentiores præ antiquis; non pro majori ingenii acumine, aut pro majori præstantia doctrinæ; sed pro majori discussione rationum utriusque partis. Et ita oportet respondere ad hanc quæstionem, ut omnem invidiam amoveamus, & modestius pro nostri sæculi Doctoribus causam dicamus.

961 Est & alius modus comparationis, ratione cujus dicenda est major auctoritas antiquorum, quàm recentiorum: scilicet ex diuturna approbatione reliquorum Doctorum, qui antiquis successerunt. Circà quod audiendus est Illustriss. Archiepiscopus Hispalensis Petrus de Tapia insignis Thomista, cujus sapientiam, & maturitatem judicii numquam satis laudare potero *lib. 1. Cat. Moral. q. 3. §. 3. num. 9.* sic ait: [Si sunt antiqui, observandum est, an in suis opinionibus habuerint sequitum perseverantem; an verò eorum opiniones sint relictæ, & antiquatæ; vel sit contra eas aliquod novum decretum, seu jus. Si enim opinio est jam communiter deserta, non æstimatur pro illa auctoritas, seu testimonium sui Authoris ad fundandam probabilitatem; & multò minus si contra eam extet aliquod jus novum. Si autem opinio antiqui Doctoris sit perseveranter comprobata, habens sequitum, & approbationem apud Fideles Doctores, judicanda est probabilis ab auctoritate. Nam auctoritas antiqui Doctoris cum his qualitatibus, & conditionibus æquivalere auctoritati multorum: & longi temporis comprobatio assimilatur consuetudini, & traditioni, quæ in Moralibus est magni ponderis probatio.] Hucusque noster Archipræsul.

962 Ex cujus egregia crisi desumitur argumentum validum pro nostra sententia. Etenim ea major auctoritas antiquorum Doctorum consilii in eo, quod opiniones eorum fuerint perseveranter comprobatæ, & habuerint approbationem apud Fideles Doctores, qui illis successerunt: atqui si qui sunt ex antiquis, qui tueantur doctrinam oppositam nostræ, quoad illam non habuerunt illam perseverantem approbationem Doctorum, qui eis successerunt; quandoquidem sententiam nostram centum ab hinc annis defenderunt Doctores ferè unanimiter; nam Mag. Bartholomæus de Medina, qui dicitur fuisse de prioribus, qui eam suscitaverunt, opera sua edidit anno 1588. & multo antea id docuerat in Salmanticensi Academia; & paulo post scripserunt PP. Suarius, Vasquius, Thomas Sanctius, Valentia, & alii; ergo illi antiqui, qui oppositam sententiam tradiderunt, non habuerunt eam probationem perseverantem, ratione cujus possent sibi conciliare eam majorem auctoritatem, quoad objectum hujus quæstionis.

963 Verum quidem est, aliquos Scriptores ex novissimis, non calentes perfectè viam, & naturam probabilitatis, docuisse aliqua, quæ non sine absurdis consequentiis sustineri possunt. Tale est, quod ad probabilitatem sufficiat unus quislibet Author, quicumque ille sit. Quod tamen Doctores classici, quos supra in hoc art. nominavi, id non admittunt, ut ostendi in 1. par. *Cris. disp. 11.* Ubi ex prædictis authoribus, manifestè convici, non quemlibet sufficere, sed Authorem omni exceptione majorem: & quatuor exceptiones, quæ auctoritatem Doctoris imminuant, ibidem ostendi, esse ad mentem eorum Doctorum.

964 Similiter aliqui dixerunt, in administratione Sacramentorum, licitum esse uti opinione probabilis, etiam in articulo mortis, non explicantes sensum legitimum, in quo ea propositio sustinenda est. Ego enim, ut supra dixi, illam admitto in hoc sensu, quod nulla opinio est, nisi omninò improbabilis, quæ dicat, licitum esse exponere fideles frustrationi Sacramentorum, aut exponere periculo salutem æternam. Et sub hoc sensu assero, licere uti in omnibus opinione probabilis, ut dixi art. 3.

ARTICULUS VI.

Alterum argumentum practicum ex eo, quod eligens opinionem minus probabilem, practice eligit probabiliorē.

SUMMARIUM.

An probabilior sit dicant, teneri nos sequi eam, quæ nobis videtur probabilior? nu. 969.

An quilibet author suam opinionem propugnet ut probabiliorē? num. 967.

An dum sequor opinionem Suarii. v. g. quæ mihi videtur minus probabilis, sequor opinionem, quam Suarius sequitur ut probabiliorē? Et quid inde pro nostra sententia? n. 969. & seq.

965 SUPpono primò, me loqui de opinionibus, quæ præter probabilitatem intrinsecam habent etiam aliquam, aut aliquos Doctores probatæ auctoritatis, qui sunt omni exceptione majores.

966 Suppono secundò, Authores adversæ sententiæ, qui stant pro opinione probabiliorē semper eligenda, dum arguimus eos de impossibilitate inveniendi, & discernendi semper probabiliores, aut de nimia anxietate quærendi illas, respondere, se non id intendere, sed solùm, quòd quando mihi videtur probabilior una opinio, non licet præferre oppositam, quæ mihi videtur minus probabilis.

967 Suppono tertio, quemlibet Authorem, qui tuetur aliquam opinionem contra oppositam contradictoriam, semper defendere suam propriam opinionem, ut probabiliorē; ut observavi in 1. par. *Cris. Theol. disp. 2. cap. 8.* præcipuè n. 98. & 99.

968 Jam verò sic efformo argumentum pro opinione verè probabilis eligenda, quam tuetur Doctor probatæ auctoritatis. Per vos, tenemur sequi opinionem probabiliorē: sed dum eligo opinionem minus probabilem Doctoris probatæ auctoritatis, practice eligo opinionem probabiliorē: ergo dum eligo opinionem minus probabilem Doctoris probatæ auctoritatis; rectè impleo obligationem, qua teneor. Major, & consequentia patent.

969 Probatur minor. Dum sequor opinionem minus probabilem (id est, quæ mihi videtur minus probabilis) Authoris omni exceptione majoris, puta Suarii, Vasquii, & c. utor sapientia ejus, & sequor judicium ejus, sed sapientia, & judicium ejus versatur circà eam opinionem, ut probabiliorē; nam ille eam defendit ut probabiliorē: ergo dum sequor opinionem minus probabilem, quæ est opinio ejus authoris, sequor opinionem probabiliorē; scilicet virtualiter, & practice. Nam licet opposita mihi videatur probabilior, cum me accommodo judicio illius Doctoris probati, tantum valet, ac si eligerem probabiliorē; cum judicio illius Doctoris illa sit probabilior.

970 Confirmatur. Dum adversarii volunt nos obstringere, ut probabiliorē sequamur, non intendunt obstringere nos ad inveniendum necessariò eam, quæ in se sit probabilior, sed ad eam, quæ nobis videtur probabilior; ergo illum Authorem probatæ auctoritatis, qui defendit eam opinionem, quæ mihi videtur minus probabilis, v. g. Suarium, non possunt arguere adversarii, quòd minus probabilem opinionem defendat, cum ipse defendat eam, quæ sibi videtur probabilior. Cum ergo ego eandem opinionem sequar, censendus sum in praxi sequi probabiliorē. Nam quamvis formaliter, dum judico eam esse minus probabilem, non possum simul judicare esse probabiliorē; ceterum practice, & virtualiter censerì debeo sequi probabiliorē, dum in praxi operor; sicut mihi consuleret ille Doctor, cui in incertis judicium meum subicere, bonum est.

971 Dices: non peccare me, quia sequor opinionem illius Doctoris; sed quia cum judicem illam minus probabilem, operor contra conscientiam. Sed contra est primò. Nam opinio probabilis est incerta: judicium autem conscientiæ est certum: ergo tunc non operor contra conscientiæ judicium. Vide hoc argumentum latius propositum supra cap. 9.

972 Contra est secundò. Nam judicium conscientiæ dicat, non esse bonum inniti prudentiæ nostræ, immò verò sequi consulta sapientum Doctorum: ergo non est contra conscientiæ judicium accommodare nos sententiæ Doctoris alicujus magni, & omni exceptione majoris.

CAPUT XVIII.

Ex tribus Capitibus proximis oritur certitudo dictaminis reflexi de usu licito opinionis probabilis.

SUMMARIUM.

Quo modo est certus usus cujuslibet opinionis probabilis? n. 974.

Quid circà hoc senserit Dominus Tapia? nu. 975.

An conscientia opinativa non admittat formidinem, & quomodo ipsa conscientia purgetur à formidine assensus opinativi? n. 976.

Quo modo formido opinionis non transeat ad conscientiam, & hac maneat secunda? nu. 977.

An præfatus Doctor afferat S. Thomam pro nostra sententia de minus probabili eligenda? n. 978.

An ad hoc dictamen conscientia certum sufficiat cognoscere, opinionem esse practice probabilem, quamvis non assentiatur opinioni? n. 979.

Quo modo dicatur prudenter operari, qui sequitur probabile, cum actus prudentia sit certus? nu. 980.

Quo modo opinio probabilis non sit formaliter regula operationis honesta? nu. 981.

Quanam sit limitatio doctrina tradita? nu. 982.

973 **D**ixiſſimus, non rectè callere adverſarios, quod genus certitudinis ſit illud, quod ponimus in dictamine reflexo circa uſum opinionis practicè probabilis: & ideo oportet hic illud explicare.

974 Itaque hæc propositio, *Licetum eſt uti quavis opinione practicè probabili*, habet tres partes, quas tribus capitibus ſuperioribus oſtendimus, eſſe certas rationibus ſaltem moraliter demonſtrativis. Oſtendimus enim, certum eſſe, in conflictu opinionum adverſarum non teneri nos ſequi partem ſtrictiorem, quæ ſtat pro lege, illa quidem incerta. Deinde in conflictu opinionum æquè probabilium, poſſe quamlibet amplecti, certiffimis fundamentis ſtabilitum manet. Nec minori certitudine fulcitur tertia pars, quod in conflictu opinionum probabilioris, & minus probabilis, tunc amplectimur quamlibet.

975 Hoc ergo dictamen reflexum omninò certum, eſt iudicium certum conſcientiæ, quo rectè procedimus ad operationem. Placuitque, aſſertionem hanc illuſtrare verbis Illuſtriſſ. D. Petri de Tapia Archiepiſcopi Hiſpal. qui rem hanc dilucidè explicat lib. 1. *Cateſna Moral. q. 8. art. 10. n. 2.* Nam cum conſcientiam diviſerit in certam, & probabilem; & nu. 1. conſcientiam probabilem definiat: nu. 2. ſubjungit ſequentem periodum.

976 [Solet aliquibus addi in definitione conſcientiæ opinativæ: *Adherens uni parti cum formidine alterius*; ſed ab hac particula abſtinemus. Quia formido non eſt in ipſa conſcientia opinativa, & probabili, ſed potiùs in aſſenſu opinativo; qui eſt actualis opinio; de cuius intinſeca ratione eſt, *aſſentiri uni parti cum formidine alterius*: quia fundamenta opinionis non ſunt omninò certa, ſed ſolùm topica, & probabilis; atque adeò non tollunt alterius partis formidinem. Ab hac autem formidine purgatur formaliter conſcientia opinativa: quia non tam reſpicit veritatem propositionis in re morali, quam ipſam moralem rectitudinem operationis exercendæ. Et quamvis opinio, in qua fundatur, involvat in ſe, & in ſuo aſſenſu formidinem; conſcientia tamen ipſa opinativa eam excludit. Nam ſuppoſita opinione probabili, conſcientia dictat prudenter abſque ullo timore, aut formidine, *operationem eſſe licitam*. Opinio igitur formidat de veritate ſententiæ, ſeu propositionis: conſcientia verò, data probabilitate illa, dictat certò, & ſine formidine, eſſe licitam operationem, quæ ſuper talem probabilitatem fundatur, licet formidolofam. Nam tale dictamen conſcientiæ pertinet ad prudentiam: quæ cum ſit verà virtus, habens opus perfectum, non patitur imperfectionem formidinis in ſuo actu formaliter; & ſi eam præſupponat in ſuo fundamento, ſcilicet in aſſenſu opinativo.

977 Unde conſcientia opinativa non differt à certa per hoc, quod hæc ſit abſque formidine; opinativa verò cum formidine formaliter in ipſo dictamine conſcientiæ: ſed quia conſcientia certa fundatur in certa, & non formidolofa ſcientia, ſeu notitia ex evidentibus rationibus, vel teſtimonio infallibili; conſcientia verò opinativa in opinione, & fundamentis topicis, ac ſolùm probabilibus, non excludentibus formidinem ſententiæ, & propositionis opinatæ. Quæ tamen formido non tranſit ad conſcientiam; alioquin omnis conſcientia opinativa eſſet inquieta, & turbata, atque parum ſecura. Cum tamen oppoſitum teneant omnes Doctores, & experientia ipſa doceat: quod formido opinionis nullatenus turbat conſcientiam operantis juxta opinionem probabilem; cum ipſa conſcientia dicat certò, & ſine formidine, *eſſe licitam operationem*. Si autem ipſa conſcientia formidaret de honeſtate operationis; non eſſet ſecura, ſed dubia; atque adeò non liceret operari cum illa, ſeu juxta illam. Et hoc volunt Cajet. in ſumm. verb. *Opinionis uſus*, & tom. 1. opus ſc. tract. ult. reſponſ. 13. dub. ult. Armilla verb. *Opinio* nu. 2. & Navarrus cap. *Si quis autem* à nu. 58. de Penit. diſt. 7. dum ajunt, ad operandum ſecundum tutam conſcientiam abſque peccato, requiri iudicium moraliter certum; excludens omnem formidinem. Et conſentit Sanchez lib. 2. de Matrim. diſp. 41. n. 6. Immo & eſt expreſſa doctrina D. Thomæ quodlibet. 8. art. 13. ubi ait, quod quando quis in quamdā dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum; ſi manente tali dubitatione operatur (S. Doctor agebat de ſic operante in certa materia, videlicet de habente plures præbendas cum tali dubitatione) *periculo ſe committit* (id eſt exponit) & ſic procul dubio peccat: aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur; & ſic non committit ſe discrimini, nec peccat. Quibus verbis nihil aliud vult, quam quod, ſi ex contrarietate opinionum, formido ipſa opinionum tranſeat ad conſcientiam, generat dubium practicum, auferens ſecuritatem conſcientiæ, & honeſtatem operationis.] Hucusque Illuſtriſſ. Tapia. In quibus verbis magna lux aſſulget ad diſſolvendas nebulas objectionum, quas adverſarii accumulunt, quia ad has diſtinctiones non attendunt.

978 Ubi notandum eſt primò, hunc doctiſſimum virum art. 12. n. 5. poſuiſſe hanc conſuſionem. *Opinio, etiam minus probabilis, & minus certa, dum tamen ſit probabilis practicè, poteſt eligi tuta conſcientia, reſpectu probabiliori, & tutiori*. Et juxta hanc doctrinam aſſertit, conſcientiæ dictamen eſſe omninò certum, nempe quod tunc ſequimur quamlibet opinionem, quæ verè ſit practicè probabilis. Notandum eſt ſecundò, hoc dictamen certum aſſertum eſſe à D. Thoma procedere poſſe in conflictu opinionum adverſarum, ut rectè obſervat Illuſtriſſ. Tapia.

979 Et ex dictis inferes, ad hoc dictamen conſcientiæ certum de

honeſtate operationis, non eſſe neceſſarium, quod habens aſſenſum ad hanc opinionem, potiùs quam ad oppoſitam; ſed ſufficit, quod noveris, hanc opinionem verè eſſe practicè probabilem, vel propter authoritatem Doctoris omni exceptione majoris; vel propter rationes, quas clarè cognoviſſis eſſe probabiles.

980 Hinc etiam patet, quo modo dicatur prudenter operari eum, qui ſequitur opinionem practicè probabilem; cum actus opinativus, utpotè incertus, non poſſit eſſe actus prudentiæ. Dictat enim prudentia tamquam certum, quod in rebus obſcuris, & incertis, poſſis gubernari opinionibus virorum ſapientum omni exceptione majorum; & niti rationibus magni ponderis.

981 Hinc etiam inferitur, opinionem probabilem non eſſe regulam operationis honeſtæ: hanc autem regulam eſſe dictamen conſcientiæ certum, quod non deviat à recta ratione, & ab operatione honeſta ille, qui ſequitur opinionem verè probabilem.

Limitatio doctrina tradita.

982 **P**ræſata doctrina de rectitudine dictaminis reflexi intelligenda eſt, quoties concurrunt omnes qualitates requiſitæ ad practicam probabilitatem. Quoties autem deficit aliqua ex iis qualitatibus, non poteſt formari id dictamen certum reflexum. Et quod attinet ad probabilitatem intrinſecam, deficit certitudo dictaminis reflexi, ſi opinio militet contra principium certum, vel ſi conſtet, opinionem niti fundamento levi, æquivoco, vel ſophiſtico; vel etiam, ſi opinio ſit dubiæ probabilitatis. Quia cum in hiſ caſibus non ſit ſufficiens probabilitas ad regendam conſcientiam, non poteſt ſuper ea fundari certum conſcientiæ dictamen. Et quod attinet ad probabilitatem extrinſecam, deficit etiam certitudo dictaminis reflexi, quoties adest aliqua ex quatuor illis exceptionibus, quæ minuunt authoritatem Doctoris. De quibus dicendum eſt diſp. ſeq.

C A P U T XIX.

Objectionibus Fagnani occurrunt.

A R T I C U L U S I.

Diffolvuntur objectiones ab authoritate deſumptæ.

S U M M A R I U M.

An in uſu opinionis probabilis detur verbum verax, & conſilium ſtabile? nu. 985.

An regula operationum non ſit formaliter ipſa opinio, ſed iudicium practicum certum de recto uſu operationis? n. 989.

An S. Bernardus loquatur de opinione, ut abſtrahit à probabili, & non probabili? nu. 991.

An ſit injurioſum S. Thomæ, dicere opinionem probabilem ſeſa veriſimilitudine ſe rueri, & ſi aſſertionem habeat, eſſe temerariam? n. 992.

An opinio ſit intellectus, ſive notitia certa? n. 993.

An textus S. Auguſtini procedat in quaſtione facti? n. 995.

An S. Auguſtinus, dum jubet dimittere incertum, loquatur de poenitentia dilata uſque ad extremum vitæ? Ex S. Antonino? n. 996.

An juxta conſilium S. Chryſoſtomi elegerimus meliores Doctores pro opinione probabili? nu. 1000.

An S. Chryſoſtomus ibi loquatur de dogmatibus Fidei? n. 1001.

An ubi Doctores ſunt omni exceptione majores, poſſint plures eorum conſuli, ut quis ſequatur benigniorem? n. 1002.

Et quid ſi authores non ſunt probata authoritatis? n. 1003.

An iudicium de probabilitate ex Sanctorum Patrum moribus deſumendum ſit? n. 1005.

An opinio probabilis cenſeatur opinio vera? n. 1007. & ſeq.

Quo modo intelligendi ſunt Doctores antiqui circa materiam hujus quaſtionis? n. 1009. & ſeq.

An textus Scoti habeat clauſulam ſuppoſitivam? n. 1014. & ſeq.

An ille textus Scoti intelligatur de dubio practico? n. 1020.

An etiam S. Antoninus intelligatur de dubio practico? Et an ſtet pro noſtra ſententia? n. 1028. & ſeq.

Plurimi authores à S. Antonino relati pro noſtra ſententia? n. 1023. & ſeq.

Quid de cenſura Univerſitatis Pictaviensis? n. 1025. & ſeq.

Quid de cenſura Parochorum Pariſienſium, & Rothomagenſium? nu. 1028. & ſeq.

983 **C**um in 1. p. Crif. Theolog. ſcripſi diſputationem 15. de quaſvis opinione probabili ſeligenda; non pervenerat ad manus volumen Proſperi Fagnani, in quo cum multa ſupelleſtile eruditionis, & energia promovere conatur ſuam ſententiam, qua tuetur, non eſſe licitum regere conſcientiam ex ſola opinione probabili. Et ſolùm pervenerat ad manus meas liber parvulus Vincentii Baronii, qui argumenta Fagnani reproduxit. Ad quæ argumenta abundè reſpondi. Ideo non erit neceſſe, omnia argumenta Fagnani reproducere, ſed ea ſolùm, vel quæ omiſit Baronius; vel in quibus aliquid ſuperaddi expedit pro majori claritate.

984 Igitur Fagnanus in cap. *Ne innitaris* nu. 60. ex Sacra Scriptura ſic

sic obicit primò: [Primò enim roboratur autoritate Divinæ Scripturæ, *Eccles. 32. Ante omnia opera verbum verum præcedat te; & ante omnem actum, consilium stabile.* Ex quo loco expositores desumunt, duo esse necessaria in iudicio, quod præcedit imperium prudentiæ, ad hoc ut opera nostra sint recta, & habeant bonitatem moralem: Primum est *veritas*, designata per illa verba *verbum verum*; secundum *stabilitas*, seu firmitas rationum, significata per verba *consilium stabile*, secundum Jansenium. Utrumque autem requisitum deficit in opinione utrumque probabili. Ergo nostra opera, quæ opinioni probabili innituntur, nec recta sunt, nec bonitatem habent moralem.] Minorem autem, quod in opinione non sit veritas, probat ex eo, quod veritas certa est, opinio autem incerta; nec stabilitas, quia opinionis probabilitas potest mutari, cognita evidenter ejus falsitate, ut sæpius contingit.

985 Huic argumento, quod proposuit Baronijs, respondi in ea disp. 15. n. 358. probabiliter quidem; sed multò melius nunc respondeo; sicut etiam ibid. respondi n. 223. licet in opinione probabili non detur verbum verax in toto rigore, neque consilium stabile; utrumque tamen reperitur in usu opinionis probabilis. Constat ex dictis in usu opinionis probabilis, intercedere duos actus: alter est ipsa opinio, sive assensus probabilis, incertus ille quidem, & formidolosus; alter est, iudicium reflexum conscientiæ, quo censeo, licitum esse uti opinione probabili: & hoc iudicium est omninò certum; cuius certitudo constat apertè ex cap. 15. 16. & 17. & præcipuè 18. in quo relegi oportet periodum D. Petri de Tapia. Cum ergo hoc iudicium certum sit, illud est *verbum verax*, & *consilium stabile*, quod præcedit ante omnem operationem.

986 Hinc constat ad argumentum, concessa majori, distinguendam minorem: utrumque deficit [formaliter] in opinione probabili, concedo; utrumque deficit in opinione probabili, [& usu ejus,] nego. Quæ distinctio patet ex dictis.

987 Obicit secundò n. 66. textum S. Bernardi lib. 5. de Consider. ad Eugenium cap. 2. ubi sic ait: *Intellectus rationi, innititur Fides auctoritati, opinio sola verisimilitudine se tuetur. Habent illa duo certam veritatem; sed Fides clausam, & involutam; intelligentia nudam, & manifestam.* Cæterum opinio certi nihil habens, verum per verisimilia quarit potius, quam apprehendit. Omninò in his cavenda confusio: ne aut incertum opinionis fides figat; aut quod firmum, fixumque est fidei, opinio revocet in questionem. Et hoc sciendum, quia opinio si habet assertionem, temeraria est: Fides si habet hesitationem, infirma est: item intellectus si signata fidei tentet irumpere, reputatur effractor, scrutator Majestatis. Multi suam opinionem intellectum putaverunt, & erraverunt. Et quidem opinio potest putari intellectus, intellectus autem opinio non potest. Unde hoc accidit? Profecto, quia hoc falli, & fallere potest; ille non potest; aut si falli potuit, intellectus non fuit, sed opinio; verus nempe intellectus certam habet non modò veritatem, sed notitiam veritatis. Possumus singula hac ita diffinire: Fides est voluntaria quadam, & certa prælibatio nec dum propalata veritatis: intellectus est rei cuiuscumque invisibilis certa, & manifesta notitia: opinio est quasi pro vero habere aliquid, quod falsum esse nescias. Ergo, ut dixi, Fides ambiguum non habet; aut si habet, Fides non est, sed opinio.

988 Ex hoc textu S. Bernardi sic arguit Fagnanus n. 66. [Ergo iudicium probabile, seu opinativum est extra spheram prudentiæ, ac proinde qui pro regula suorum actuum assumit opinionem probabilem, non agit prudenter, nec habet virtutem moralem, cum prudentia sit generalis regula humanorum actuum, & completiva omnium virtutum moralium; ut dicitur in 6. Ethic. cap. 5. & docet S. Thomas 2. 2. qu. 166. art. 2. ad 1.] Et urgeri potest argumentum ex eo, quod S. Bernardus distinguat intellectum, id est, notitiam certam ab opinione, doceatque regi nos debere, non opinione, sed intellectu.

989 Respondeo ad normam solutionis præcedentis, regulam nostrarum operationum, quæ opinioni probabili innituntur, non esse opinionem ipsam formaliter, sed iudicium practicum certum de recto usu opinionis verè probabilis. Ideòque opinionem probabilem formaliter esse extra spheram prudentiæ, non verò objectivè: quia prudentiæ iudicium certum dicitur, in iis, quæ omnimodam habent obscuritatem, & incertitudinem, innitendum nobis esse rationi probabili. Igitur qui sequitur opinionem probabilem, agit prudenter: non quia prudentia sit formaliter in ipsa opinione, sed solum radicaliter, quatenus adest iudicium certum prudentiæ, quod in ratione rerum agendarum omninò obscura, & incerta, inniti possumus opinioni probabili.

990 Ad confirmationem respondeo similiter in usu opinionis probabilis concurrere opinionem, & intellectum, sive notitiam certam. Illud enim iudicium ultimum de honestate operationis, quamvis nitatur opinione probabili, non est opinio, sed intellectus, & notitia certa; ut constat ex tribus illis cap. 15. 16. & 17.

991 Quia tamen ex intelligentia minus recta ejus textus S. Bernardi, potest adhuc instaurari instantia; operæ pretium est explicare in eo textu, quæ nobis obesse posse, videbitur alicui. Itaque S. Bernardus dicit, quod *opinio sola verisimilitudine se tuetur*; & quod *verum per verisimilia quarit*, & quod *opinio, si assertionem habet, temeraria est*, & quod *multi suam opinionem intellectum putaverunt, & erraverunt*; & quod *opinio falli, & fallere potest*; & quod *opinio est, quasi pro vero habere aliquid, quod falsum esse nescias*; & quod *opinio habent*

ambiguum. Ad quæ omnia uno verbo respondeo. S. Bernardum loqui de opinione, abstrahendo à probabili, & non probabili; nec loqui posse de opinione verè probabili; ut ostèdi manifestè supra c. 5. art. 2.

992 Et quidem nemo negare potest, opiniones probabiles S. Thomæ, sicut & alias gravibus fundamentis suffultas, non *sola verisimilitudine se tueri*, sed rationibus gravibus, & solidis. Item easdem opiniones probabiles non *querere verum per verisimilia*, sed per fundamenta gravia, & solida. Item si opiniones probabiles S. Thomæ, & similes *assertionem habeant*, non esse temerarias. Item neque ejusmodi opiniones habere ambiguum.

993 Quod multi suam opinionem intellectum putaverunt, & erraverunt, non solum potest intelligi de opinione utcumque, sed etiam de opinione probabili. Qui enim hanc putaverit esse formaliter intellectum, & notitiam certam, errabit. Est enim de conceptu opinionis probabilis esse incertam. Sicut etiam de opinione probabili affirmari potest; quod *falli, & fallere potest*, propter formidinem, qua associatur; dummodo admittatur, esse gravia fundamenta, ad credendum, nec falli, nec fallere reipla. Quis enim hoc negabit de opinionibus probabilibus S. Thomæ, & similibus? Item de opinione probabili dici potest, quod *quasi pro vero habet aliquid, quod falsum esse nescias*: sed cum magno discrimine inter probabilem, & non probabilem. Nam probabilis opinio S. Thomæ, & similes cum magno fundamento suum objectum habent pro vero, quod falsum esse nesciunt; non item opiniones, quæ non sunt probabiles, cum hæc careant eo magno fundamento.

994 Obicit tertio S. Augustinum relatum in cap. Canonicis. 19. dist. ubi ait: [In illis scripturis (verba sunt Fagnani) quæ non ab omnibus recipiuntur, præponendas eas esse, quas plures, gravioresque recipiunt, eis, quas pauciores, minorisque autoritatis Ecclesiæ tenent: ergo ex sententia Augustini, juxta plura, & graviora motiva est iudicandum: atque adeò opinio probabilior semper est sequenda.] Hucusque Fagnanus.

995 Respondeo, hunc textum S. Augustini esse optimum ad probandum, quod in questione facti semper attendendum est ad meliores probationes, fortioraque testimonia. Nam cum testimonia utrumque sint paræ autoritatis, non pariunt probabilitatem, sed dubium: ut latè ostendi in 1. part. Cris. disp. 6. Quanta autem disparitas sit quo ad hoc inter questionem juris, & questionem facti; vide supra cap. 16. & in 1. part. Cris. disp. 15. cap. 4. art. 7. & 8.

996 Alterum textum S. Augustini relatum in cap. Si quis autem, in fin. de Penit. dist. 7. refert Fagnanus n. 99. Tene certum, dimitte incertum: Ex quo infert, dimittendam esse opinionem probabilem, quæ incerta est.

997 Ad hoc respondet S. Antoninus 1. part. sum. tit. 3. cap. 10. §. 10. regul. 7. his verbis: [Solet autem movere scrupulosos, & detinere illud dictum Augustini: Tene certum, & dimitte incertum de Penit. dist. 7. cap. Si quis 2. sed ubi in eadem materia morali sunt contrariæ opiniones Doctorum, illa videtur tutior, quæ est rigidior, & sic potius amplectenda: ad quod instigantur scrupulosi. Sed ad hoc respondetur, quod Augustinus loquitur in dicto cap. propriè de eo, qui differt pœnitentiam usque ad extremum vitæ: cuius salvatio dubia est, & incerta; non quia vera pœnitentia non possit esse in extremis, & Deus indulgeat; ut patet in Latrone cum Christo crucifixo: sed quia incertum est, & dubium, utrum talis verè pœniteat, quia videtur moveri principaliter timore gehennæ magis, quam respectu Divinæ offensæ, & Divinæ gloriæ: quod requiritur ad veram pœnitentiam, secundum Augustinum de Penit. dist. 7. Nullus.] Hæc S. Antonin. Addit insuper immediatè hæc verba: Sed extendatur illa autoritas Augustini ad alias materias morales. Subjungitque quo modo in illis resultet certitudo moralis, ex probabilibus conjecturis, grossis, & figuratibus, magis ad unam partem, quam ad aliam se habentibus.

998 Neque hæc postrema verba significant eligendam probabiliorē opinionem; quasi illud comparativum magis significet probabilitatem. Sed quia conjectura, quæ favet parti affirmativæ, magis stat pro affirmativa, quam pro negativa. Quod etiam in opinione minus probabili contingit, nam ratio, quæ suffragatur parti minus probabili, magis ad eam partem se habet, quam ad aliam, quæ probabilior est.

999 Obicit quarto eodem nu. 268. S. Chrysostomum (aut eum, quisquis est, Authorem imperfecti, qui inter opera S. Chrysostomi circumfertur) homil. 44. in cap. 23. Matth. ubi ait: Si vestimenta empturus, gyras unum negotiatorem, & alterum; & ubi meliores vestes inveneris, & pretio viliori, ab illo comparas: quo modo non oportet populum circuire omnes Doctores, & inquirere, ubi sincera veritas Christi venundatur, & ubi corrupta, & veriorē eligere, plusquam vestimentum. Et subjungit Fagnanus: [Et superius dixerat, tales esse inexcusabiles, si errant in Fide. Cujus testimonium valdè etiam redarguit Authores modernos, qui ausi sunt affirmare, tutum esse in conscientia eum, qui propositum habet varios Doctores consulendi, quousque inveniat aliquem respondentem juxta desiderium suum.]

1000 Respondeo primo, me (qui tueor sententiam de quavis opinione seligenda, etiam si minus probabilis, quam opposita) semper sequutum esse id consilium Chrysostomi. Neque un-

quam invenire potui ullos meliores Doctores, Suario, Thoma Sanchez, Vasquio, Valentia, Molina, Lessio, & similibus, ex schola quidem Jesuitica: & ex schola Thomistica non inveni meliores Dominico Bañez, Bartholomæo de Medina, Didaco Alvarez, Gregorio Martinez, Petro de Ledesma, Illustriss. Petro de Tapia, & similibus. Et cum hos omnes Doctores *gyrauerim*, & *circuiverim*, invenio, eos omnes me tutum reddere, dum sequor, vel doceo quamlibet opinionem verè probabilem, sive minus, sive magis probabilem, tanquam aptam ad praxim.

1001 Respondeo secundò, S. Chrysostomum non agere ibi de ratione rerum agendarum, quæ omnimò obscura est, & ratione diversarum circumstantiarum trahit Doctores in diversas, & oppositas opiniones: sed de dogmatibus Fidei; quo tempore Ariana hæresis grassabatur. Et ne Fideles nutarent in dogmatibus Fidei Catholicæ, præcipit, ne in retanti momenti exponant se periculo errandi in Fide, ut circa dogmata Fidei consulant meliores Doctores; sic enim non incident in Doctores Arianos, quorum vita doctrinam improbabat. Et hunc esse legitimum sensum ejus textus, clarè constat ex ea dictione, *ubi corrupta*. Præcipit enim, ut inquirent, quinam sint Doctores, qui tradant sinceram Christi doctrinam, & qui tradant corruptam.

1002 Ad id, quod subjungit Fagnanus, respondeo, in praxi illius doctrinæ, opus esse judicio, & maturitate. Potest enim id ad praxim reduci cum periculo errandi; & potest sine illo. Nam si quis rectè sciens, omnes Doctores, quos consulit, esse omni exceptione majores; & doctrinam omnium esse securam; potest multos consulere, & ad praxim deducere eam, quæ sibi magis arriserit. Quo pacto procedet sine periculo errandi; maxime si hæc consultatio sit Doctorum, qui prælo sua scripta mandarunt.

1003 In consultatione vero Theologorum, quæ viva voce fit, solet plerumque errari, cum quis desiderat resolutionem ad suum placitum. Consulit enim plures confessarios, ex eo solum, quod sunt approbati ad confessiones audiendas; inter quos reperiuntur non pauci mediocris scientiæ, & doctrinæ: & si consultatio sit non de casibus ordinariis, sed de casu aliquanto difficiliore, & minus ordinario, per hoc non satisfacit suæ conscientiæ, consulendo qualescunque. Nam hinc oritur dubium practicum circa consultationem ipsam; atque adeò querere debet consultorem tutiorem, vel saltem tutum; qui taliter sapientia, & doctrina præstet, ut non possit prudenter dubitari, an sapiat, an desipiat.

1004 Jam verò Authores, qui docent, posse varios Doctores consuli, & exequi doctrinam ejus, qui magis ad placitum suum responderit, loquuntur primo modo, nempe de consultatione eorum Doctorum, qui sunt omni exceptione majores, & in quos non cadit suspicio de insipientia, & periculo errandi.

1005 Ad hunc ordinem authoritatis Sanctorum Patrum pertinet argumentum, quod instruit Jacobus à S. Domin. cap. 10. ubi in titulo scilicet. 2. hæc verba proponit: [Justum de Probabilitate judicium ex Patrum moribus, & vita potius desumendum, quam ex eorum scriptis, & operibus.] Quod argumentum in ipso textu sectionis latè prosequitur.

1006 Hoc argumentum optimum esset, si Sancti Patres solum operati essent ea, ad quæ tenebantur ex præcepto. Sic enim bene argueremus: [Quidquid Sancti Patres egerunt, erat obligatorium ex præcepto: sed semper egerunt meliora, & elegerunt probabiliora: ergo tenebantur ad meliora, & probabiliora. Ergo & nos ad idem tenemur.] Cœterum cum Sancti Patres non egerint solum opera præcepti, sed consilii; malè infertur, ex eo, quod Sancti Patres elegerint meliora, & probabiliora, quod nos teneamur ad probabiliora eligenda. Sanè melius nobis consulemus, si eligamus probabiliora. Sed de hoc non procedit quæstio; sed an præcepto obstringamur ad eligenda probabiliora? Vita ergo Sanctorum ostendit nobis, quo modo expediat semper æmulari charismata meliora; non verò ostendit obligationem præcepti obstringentis ad probabiliora.

1007 Obiicit quintò Fagnanus Aristotelem. 2. de Anima. tex. 152. agentem: *Intelligere, in quo est rectè quidem prudentia, & scientia, & opinio vera; non rectè autem contraria horum*. Igitur in sententia Aristotelis sola opinio vera est intellectio recta. Dixit autem *opinio vera*, ut excluderet opinionem probabilem, quæ non est vera, sed indifferens, ut sit vera, vel falsa: ergo opinio probabilis non est intellectio recta. Sed conscientia dirigi debet intellectione recta: ergo non opinione probabili.

1008 Respondeo, falsum esse, quod nomine opinionis veræ excludat Aristoteles opinionem probabilem, solum enim excludit opinionem gravi fundamento destitutam. Nam quævis opinio verè probabilis apud prudentes reputatur vera, quia habet fundamenta, quæ suadeant esse veram. Ideòque opinio probabilis dicenda est intellectio recta, attenda tenuitate intellectus nostri, & obscuritate rerum agendarum, quam patitur noster intellectus. Nec inferas, esse posse duas contradictorias simul veras; sicut sunt simul probabiles. Solum enim dicimus, unamquamque probabilem posse cenferi veram, & oppositam falsam.

1009 Obiicit sextò Fagnanus à nu. 59. S. Thomam ubi supra, & plures Authores antiquos, Alensem in *summ. part. 1. qu. 16. de falsis, me mb. 2. S. Bonaventuram in 2. dist. 7. art. 2. qu. 1. num. 52. Scotum*

quodlib. 18. subtilit. 2. & in collat. 12. post princip. Cajetanum tom. 1. opusc. tract. ult. ref. 13. dub. ult. & in verb. sum. Opinionis usus, ad finem. Gabrielem dist. 15. quæst. 8. art. 2. dub. 2. & apud ipsum, Gersonem, Sylvestrum verb. Dubium, & verbo Opinio. Addit Julius Mercorus ex antiquis Armillam verb. Opinio. Adrianum de restit. qu. 4. Angelum qu. 1. Henricum quodlib. 4. qu. 33. Majorem in 4. quæst. 1. conc. 3. Tabienam verb. Durium. S. Antoninum 3. part. tit. 3. cap. 10.

1010 Hos autem Doctores afferunt pro sua sententia, vel quatenus dicunt, in dubio semper standum esse pro parte tutiori; vel quatenus dicunt, eum, qui operatur, esse debere certum de honestate operationis, vel quatenus aliqui eorum dicunt, probabiliorrem partem esse eligendam.

1011 Circà quorum placita, aliqua notanda veniunt. Primum, eos Authores, dum dicunt, in dubio esse eligendam partem tutiorem, sive operantem esse debere certum de honestate operationis; nullatenus nobis contradicere; id enim nos expressè asserimus. Nam dictamen conscientiæ, quo asserimus, *Licetum esse uti quavis opinione verè probabili*, est certum, & excludit omnem formidinem. Et ita Illustriss. Tapia explicat Cajetanum, Armillam, & Navarrum; immò & D. Thomam, cujus explicationis verba vide supra cap. 18.

1012 Secundum, nullum ex antiquis esse, qui asserat, in quovis conflictu opinionum probabilium, etiam æquè probabilium, standum esse pro parte tutiori, & strictiori, quæ stat pro lege (illa quidem incerta) contra libertatem. Immo potius omnes antiquos stare contra eam sententiam, observavi in 1. part. Cris. Theolog. disp. 15. cap. 6. art. 5. fin. Quia nullus est ex antiquis Doctoribus, qui in conflictu opinionum adversarum aliquando non doceat opinionem stantem pro libertate: ergo censent, non standum esse semper in quovis opinionum conflictu pro parte tutiori contra libertatem. Ex quo patet, quod adversarii citant pro se eos Authores, qui illis aperto Marte contradicunt.

1013 Tertium, ex antiquis paucissimos esse, qui doceant, partem probabiliorrem sequendam esse in conflictu opinionum probabilium.

1014 Quartum, quod attinet ad Scotum, Gonetius putat, suæ sententiæ apertissime suffragari. Nam in Dissert. de Probabilit. nu. 28. hunc textum Scoti asserit in 3. dist. 25. quæst. 1. num. 8. [In moralibus, quando sunt altercationes de aliquo peccato, quando primo est mortale; ut si unus perirus in conscientia, dicat, quod non licet sic mercari, & alius dicat, quod licet; tutius est, non procedere sic, vel sic; sed expectare quousque veritas pateat aliunde. Si enim ita esset, quod unus doctus diceret, aliquem peccare mortaliter, nisi sic faceret; & alius, quod peccaret, si sic faceret, tunc simplex foret perplexus: ideò benè videndum est in moralibus, antequam aliquid asseratur. Quia videlicet cum habens duas opiniones contrarias, perplexus sit, periculose se determinaret ad unam, nisi se diligenter inspicere, illam probabiliorrem agnoscere.] Hucusque producit Gonetius textum Scoti.

1015 Et ibidem asserit secundum textum ejusdem Scoti in 4. dist. 11. qu. 6. in hæc verba: *Cum multis sit probabilior pars negativa, non sine peccato aliquis se exponit dubio, sequendo affirmativam minus probabilem*. Hæc ex Scoto Gonetius.

1016 Convolavi statim ad videndum textum Scoti in editione anni 1519. apud Jodocum Badium, quæ extat in bibliotheca Domus Professorum Societatis Jesu Hispalensis, ubi hæc scribo. Et inveni, in ea editione desiderari eam postremam periodum, quæ incipit, *Quia videlicet*, quæ cursivis, ut vocant, characteribus supra scripta est; in qua dicitur esse perplexum eum, qui habet duas opiniones contrarias; & periculose se determinare, donec probabiliorrem agnoscat. Unde colligo, ea verba, si in noviori editione reperiuntur, superaddita esse Scoto per aliquem discipulum, qui suam opinionem voluit Scoti autoritate fulcire.

1017 Est & alia conjectura non vulgaris. Nam tempore Scoti non vigeat hæc controversia de opinione probabiliori, aut minus probabili. Cujus manifestum signum est, quod S. Thomas ferè coætanus Scoto non fecerit mentionem ejus controversiæ de probabiliori, & minus probabili opinione.

1018 Est adhuc & alia fortior conjectura ad credendum, ea verba esse supposita textui Scoti. Nam in eo textu loquitur Scotus de homine simplici, & illiterato, & de prima vice, qua is homo audit eum conflictu adversarum opinionum, ut patet illis verbis, *quando primo est mortale*, item *Tunc simplex foret perplexus*. Et etiam patet ex objectione, & solutione ejus, in qua asserit, quando denuò homo simplex, & illiteratus audit prædicari tanquam articulum Fidei aliquem de novo, qui non solet prædicari in Ecclesia. Cui illiteratus non debet assentiri, donec certus fiat de tali articulo. Et dicit, similiter debere procedere, cum de novo audit controversiam, an hoc sit peccatum mortale? Non autem daret Scotus bonam regulam homini illiterato, ex eo, quod probabiliorrem opinionem agnosceret, cum illiteratus nesciat inter probabiliorrem, & minus probabilem discernere.

1019 In eadem editione quæsi diligenter secundum textum, quem asserit Gonetius, in quo agitur de quæstione probabiliori, & minus probabili; & in tota quæstione 6. citata, nec unum quidem verbum ex illis reperitur. Quare ob duas priores conjecturas credo, eum etiam textum esse superadditum textui Scoti.

1020 Sed demus, eum textum priorem non esse supposititium, sed verum, & genuinum. Ex illo nihil inferitur pro contraria sententia. Quia Scotus loquitur de dubio practico, in quo reperitur constitutus homo simplex, & illiteratus, eo quod prima vice videt diffidentes duos Doctores in ea quaestione, an licitum sit operari sic. Et dum est in dubio practico, debet eligere tutiorem, aut probabiliorum. Quod etiam nos credimus in homine docto, quando dubitatur de probabilitate opinionis: quia dubium de probabilitate opinionis est dubium practicum, quod non potest deponi, nisi eligendo tutiorem, aut probabiliorum partem. Quæ explicatio potest etiam accommodari secundo textui; immo & assertioni antiquorum, ubi dixerunt, sequendam esse probabiliorum opinionem.

1021 Et sic intelligendus est S. Antoninus in 1. part. sum. tit. 3. cap. 10. ubi consulit scrupuloso, quod deponat dubium adherendo opinioni alicujus Doctoris, *Si habet rationes probabiles pro ipsa magis, quam pro opposita opinione*. Loquitur enim de dubio practico, in quo tutiorem, aut probabiliorum partem oportet eligere. Nisi fortè loquatur S. Antoninus in eodem sensu, ac loquitur paulo inferius, dum ait: certitudinem moralem confurgere ex probabilibus conjecturis, grossis, & figuralibus, magis ad unam partem, quam ad aliam se habentibus. Nam rationes, quæ stant pro una opinione, semper stant magis pro illa, quam pro opposita.

1022 Constat enim, S. Antoninum citatum stare pro nostra sententia de quavis opinione probabili seligenda cum B. Alberto Magno, quem refert, & sequitur his verbis *ibid. in regul. 7. Item ex responsis, quæ videntur data ab Alberto Magno, habetur, quod frater simplex, videlicet quilibet homo cum salute potest sequi in consiliis quamcumque opinionem voluerit, dummodo alicujus Doctoris magni opinionem sequatur*.

1023 Sed & operæ pretium est referre cœtera fundamenta, quæ ibidem affert S. Antoninus ex variis Authoribus ad probandum; licitum sequi quamlibet opinionem probabilem, quæ pro se habet magnum aliquem Authorem. Nam immediate post verba proximè relata subdit: *[Ostiensis etiam dicit extra. de cognat. spirit. super cap. Si vir. ubi sunt diversæ opiniones, & diversa judicia, semper humanior est præferenda, & æquior. Et ad idem facit, quod dicit Augustinus dist. 9. Sana. Guilielm. etiam in glossa Ray. dicit, quod in apicibus juris, ubi dubitant etiam sapientes, excusabilis est ignorantia. Unde si aliquis bona fide partem illam, vel illam elegerit, non debet super hoc habere conscientiam nimis scrupulosam. Item Petrus de Palud. super 4. dist. 17. dicit, quod si Confessor dubitaret, utrùm illud, de quo confitens non pœnitet, nec confitetur, esset mortale, & ipse confitens dicit, quod consilio peritorum illud fecit, de quibus ex vita, & conscientia probabile est, quod non consulerent, nisi bene, illi iudicio se potest conformare. Secus autem esset, si esset certus de opposito. Idem videtur sentire Gofr. de Fontibus, in his scilicet opinionibus contrariis, quæ tolerantur ab Ecclesia, ut dictum est. Et quod debet proponere confitenti, quod bene studeat de hoc se ipsum per prudentes informare, eo, quod alii tenent contrariam opinionem: maximè si illius contrariæ opinionis confessor sit inordinarius ejus; & sic eum absolveret. Idem sentit Riccardus Claremontanus, non distinguendo, utrùm confessor ejus sit ordinarius, vel non ordinarius. Idem potest haberi ex decretali extra. de sentent. excomm. Inquisitioni. tam in textu, quam in glossa. Ubi declaratur, quando mulier uxorata incipit per novam informationem dubitare, an attineat viro gradu prohibito, quomodo se debeat habere in tali dubio circa exactionem, vel redditionem debiti conjugalis. Probatur & hoc idem tali ratione secundum Cancellarium. Non plus nocet homini errare in articulo Fidei, qui non est declaratus adhuc ab Ecclesia, quod sit articulus de necessitate credendus; quam necesse (corrigere, nocere) posset actus moralis contra aliquid agibile perpetratus: quia actus non dicitur esse certus ex Scriptura, aut determinatione Ecclesiæ, quod sit illicitus. Patet hoc ex eo, quod Fides est tam necessaria, sicut virtutes morales; & si non ampliùs. Sed constat communiter apud Theologos, quod in materia Fidei, dum Doctores sentiunt contraria, licitum est ante determinationem Ecclesiæ, tenere unam partem, vel alteram, sine periculo peccati, vel Fidei: ut patet in Abbate Joachim, qui tenebat contrarium ad id, quod Magister sentent. in 1. dist. 1. lib. Pro quo Magistro sentent. Ecclesia postmodum determinavit Extra. de summa Trinit. Damnamus. Nec tamen dictus Joachim incidit in hæresim, aut perfidiam propter hoc: quia dicta sua omnia subjecit correctioni Ecclesiæ: ergo à simili, licet unam opinionem in moralibus tenere, juxta limitata superius, ubi saltem magis sapientes non sentiunt contrarium, & ubi paratus est obedire Ecclesiæ, & Scripturæ, si ei errorem explicaverit.] Hucusque S. Antoninus.*

1024 Ex quo patet, quàm inaniter gloriantur adversarii, quod pro sua sententia habeant omnes Doctores antiquos, cum ex ea S. Antonini periodo constet, ipsum S. Antoninum stare pro nostra sententia. Item clarissimè S. Albertum Magnum. Tertiò Ostiensem qui humaniorem, idest benigniorem opinionem, consulit esse tenendam, & consulendam. Quartò S. Augustinum, quem putat S. Antoninus eidem sententiæ suffragari. Quintò Guilielmum, qui apertissimè favet, tum illis verbis: *Excusabilis est ignorantia;* Cardenas Pars III.

tum illis. *Si quis bona fide partem illam, vel illam elegerit: quæ denotant in conflictu opinionum probabilium, quamlibet eligi posse.* Sextò. Paludanum, qui asserit, confessarium posse se accommodare opinioni pœnitentis, qui alios Doctores consuluit; licet contra propriam opinionem; & solum excludit casum, in quo confessarius certus sit de opposito; atque adeò cum probabilitas non asserat certitudinem, non excludit casum, in quo probabilior sit opinio confessarii. Septimò Gofredum de Fontibus loquentem de quibuslibet opinionibus toleratis Ecclesiæ. Quod qua ratione intelligendum sit, satis declaravi in 1. part. Cris. & in hac disput. Octavò Riccardum Claremontanum. Nonò Gersonem, sub nomine Cancellarii, qui utitur eo argumento ineluctabili: *[Non tenemur credere, nisi certò constet esse de Fide: ergo in moralibus, non tenemur, nisi certo constet de præcepto.]* Decimò, existimat S. Antoninus idem probari ex cap. Inquisitioni de sent. excomm. Undecimò ex glossa ejusdem. Et hinc constat, quantum decipiantur adversarii putantes, omnes antiquos Doctores militare contra nostram sententiam.

1025 Huc spectat septima objectio ab autoritate, quam proponit Gonetius in dissert. de Probabilis. num. 16. in qua obiicit auctoritatem Universitatis Pictaviensis, his verbis: *[Denique Doctores Academiæ Pictaviensis die 21. mensis Junii anni 1665. de hac propositione (in thesibus à plurimis Societatis Jesu discipulis propugnandis, & Rectori, totique Academicorum Cœtui dicatis, contenta) Agendi regula proxima, conscientia est: probabilem sequi tunc licet, etiam probabiliori posthabita. Hanc tulere censuram. Hac propositio, quoad secundam partem generacim sumpta, quatenus ad omnem probabilitatem, & casum extendi potest, falsa est, & temeraria, & in varias morum corruptelas inducens.]*

1026 Quamvis autoritas unius Universitatis non sit authentica; neque enim Universitates habent auctoritatem à Romana Cathedra ad damnandum doctrinas Theologorum; tamen negari non potest, Universitati esse auctoritatem privatam non contemnendam. Ideò respondeo jubens, ut attendantur accurratè ea verba, *generacim sumpta, quatenus ad omnem probabilitatem, & casum extendi potest.* Quibus significari voluit, eam propositionem esse temerariam, &c. si extendatur ad omnes opiniones, quæ in libris quibuslibet Summistarum proponuntur ut probabiles: sic enim multæ sunt, quæ omnino explodendæ, ut patet ex decretis Alexandri VII. quæ proposui, & explicui in 1. part. Cris. Theolog. disput. 9. cap. 20. Item si propositio loquatur de casu, in quo extra necessitatem administretur Sacramentum in materia dubia, puta baptismum in lixivio propter opinionem speculativam probabilem, quod lixivium est materia idonea baptismi. Quamvis nos in hoc casu dicamus, licere omnem opinionem practicè probabilem, eo quod sit practicè improbabile, quod liceat baptizare in lixivio extra casum necessitatis; & illam opinionem non esse actum practicum, sed speculativum. De quo vide cap. 17. art. 3.

1027 Respondeo secundò, si Doctores Pictavienses in alio sensu locuti sunt, ita ut damnaverint nostram sententiam *[De quavis opinione practicè, & verè probabili amplectenda, etiam probabiliori posthabita]* illos insigniter decipi. Et contra illos oppono omnes Hispaniæ Universitates, quæ nulli alteri cedunt, Salmanticensem, quæ Reipublicæ litterariæ emporium est, Complutensem, quæ Vasquii opiniones studiosè, & emulante colit, Conimbricensem, quæ resolutiones Suarii ad instar oraculi veneratur. Taceo Hispanensem, Ursanensem, Biacensem, Vallisoletanam, & reliquas Hispaniæ litterarias Academiæ, in quibus à centum annis ferè nullus est Doctor, qui nostram sententiam non tenuerit. Deinde ingens esset absurditatis monstrum damnare sententiam, in quam conspirarunt primaria Reipublicæ litterariæ capita, Suarius, Vasquius, Thomas Sanchez, Valencia, Molina, Lessius, Granadus, & similes, illi quidem ex Jesuitica schola; ex Thomistica vero Magistri Alvarez, Bañez, Bartholomæus de Medina, Aragon, Ludovicus Lopez, Illustris. Tapia, & similes. Si his omnibus doctiores sunt illi Pictavienses Doctores, qui referuntur eam sententiam damnasse, posset admitti damnatio. Sed quis suadebit Reipublicæ litterariæ, eos esse doctiores præcitatæ?

1028 Obiicit octavò Fagnan. his verbis num. 289. *[Vigesimum septimum fundamentum sumitur ex quamplurimis assertionibus, quas Parochi Parisienses, & Rothomagenses universo Clero Gallicano, paucis ab hinc annis, proposuerunt non tolerandas, & auctoritate Superiorum prohibendas; inter quas primo loco tamquam aliarum præcipuam collocarunt hanc, de qua nunc disputamus, videlicet: à peccato immunem esse, qui relicta opinione, quam veram credit, & quæ magis tuta, contrariam sequitur minus probabilem, minusque securam.]* Judicium autem tam magni cœtus Presbyterorum, qui in Urbibus Regni præcipuis animas regunt, & conscientias dirigunt, parvi non est faciendum.]

1029 Respondeo, eam auctoritatem Parochorum non esse parvipendendam; scio enim, esse viros valde doctos. Credo tamen, in eo decipi, quod putent, dicere nos, esse probabilem opinionem, quam tradit unusquisque Scriptor, quicumque ille sit: cum tamen id sit contra communem sensum Doctorum primæ classis, ut probavi in 1. part. Cris. Theolog. disput. 11. Nam cum in aliquibus Authoribus reperiantur opiniones reprobatione dignæ, putant eas à nobis admitti intra numerum probabilium; quas

tamen ab hoc sacro nomine excludimus. Sic excluduntur opiniones, quæ levi fundamento, sophistico, aut æquivoco nituntur; quæ militant contra principium certum; quæ sine diligenti rationum discussione traduntur; & quæ sunt dubiæ probabilitatis.

1030 Sed si adhuc exclusis his omnibus opinionibus, prædicti Parochi nostram sententiam reprobande de quavis opinione verè probabili seligenda ad præxim; considerandum est, an illi sint doctiores insignibus Thomistis Alvarez, Bañez, Bartholomæo de Medina, Illustriss. Tapia; item ex nostris, Suariorum, Vazquiorum, Sanctiorum, Valencia, Granado, & reliquis primæ classis Doctoribus; & ubi constiterit, eos doctiores esse, æquum erit, ut prævaleant primis Reipublicæ litterariæ capitibus.

ARTICULUS II.

Aliis Fagnani objectionibus sit satis, quas proponit pro prima parte suæ doctrinæ.

SUMMARIUM.

Quo modo usus opinionis probabilis attingat verum, immò & certum? nu. 1032.

An opinio sit objectum virtutis prudentiæ, non virtus ipsa? n. 1033.

Quo modo is, qui operatur ex opinione probabili, sit certus de honestate operationis? n. 1034.

An iudicium de electione opinionis probabilis conformetur legi æternæ? nu. 1035.

An possit haberi probabilitas de nullitate matrimonii, & non de valore? n. 1039. & 1043.

An qui habet probabilitatem de nullitate, & non de valore, habeat iudicium certum de obligatione reddendi debitum, & non petendi? n. 1041.

An qui facit actum probabiliter illicitum, discrimini se committat? nu. 1042.

An qui non invenit certitudinem, prudenter faciat, dum regitur probabilitate? Et quid ab exemplis in objectione allatis? n. 1046.

Quo modo sit certitudo in probabilibus? Et quo modo in illis sit dubitatio? nu. 1048.

An possit eligi ad præxim quavis opinio cujuscunque authoris? n. 1050.

Quo modo in probabilibus sit rectitudo? n. 1052.

Quo modo in usu opinionis deus iudicium certum de honestate operationis? n. 1054.

An adversarii non penetrent modum certitudinis, quem nostra sententia constituit? n. 1056.

An quandoque resultet certitudo ex probabilibus? n. 1057.

An quandoque ex probabilibus resultet certitudo non effectivè, sed obiectivè? n. 1058.

1031 **F**agnanus à num. 68. multas objectiones proponit, quæ ex eodem principio facile dissolvuntur, præcipuè quinque immediatas, in quibus has congerit propositiones. Primam. Prudentia, quæ est virtus intellectualis habet pro objecto verum; opinio autem probabilis non habet determinatè pro objecto verum: non ergo pertinet opinio probabilis ad prudentiam. Secundam. Opinio probabilis non est virtus, propter ejus incertitudinem: ergo qui utitur opinione probabili, non operatur ex virtute, atque adeò neque ex prudentia. Tertiam. Ut quis rectè operetur, requiritur, quod habeat certitudinem de honestate operationis: opinio autem, utpote incerta, non potest habere hanc certitudinem. Quartam. Dictamen rectæ rationis debet conformari legi æternæ tamquam primæ regulæ, ut ait S. Thomas in 1.2. qu. 19. art. 6. opinio autem probabilis non conformatur legi æternæ, quia hæc est immutabilis, & probabilitas est mutabilis, potest enim mutari adveniente principio certo. Quintam. Iudicium probabile est incertum: ergo non potest habere eam certitudinem, quæ ad operandum prudenter requiritur.

1032 Sed hæc omnia facile solvuntur ex dictis art. præcedente in solutione objectionis. 1. In usu opinionis probabilis esse duos actus: & ipsam opinionem, quæ incerta est, & dictamen conscientiæ, quod licet uti quavis opinione verè probabili practicè, quod est omnino certum. Hinc ad primam dic, actum prudentiæ habere pro objecto verum, & esse certum; non item actum opinionis: consistit autem prudentia in dictamine practico certo, non ipsa opinione. Quando autem dicitur, quod opinio non pertinet ad prudentiam, dic, non pertinere ad illam tamquam actum proprium illius, sed tamquam objectum.

1033 Ad secundam, opinio non est virtus, sed objectum virtutis, nèpe dictaminis reflexi de opinione probabili seligenda ad præxim. Qui ergo operatur juxta opinionem probabilem, operatur ex virtute, non præcisè quia operatur ex opinione; sed quia operatur ex illo dictamine reflexo certo, qui est actus prudentiæ, atque adeò virtutis.

1034 Ad tertiam, qui operatur juxta opinionem verè probabilem, habet certitudinem de honestate operationis, non quia ipsa opinio sit certa, sed quia certum est, illum rectè operari, qui sequitur opinionem verè probabilem.

1035 Ad quartam, licet ipsa opinio formaliter non conformetur firmiter legi æternæ; at iudicium practicum de electione opi-

nionis probabilis, in quo residet certitudo invariabilis, perfectè conformatur legi æternæ.

1036 Ad quintam, patet ex dictis, certitudinem non residere formaliter in iudicio probabili, sed in iudicio certo de usu licito opinionis probabilis.

1037 Obiectio secunda, ex Fagnano num. 37. est, quam proponit his verbis: [Qui facit actum probabiliter illicitum, discrimini se committit, & mortaliter peccat; ut est textus in cap. Inquisitioni. de sententia excommunic. ubi est expressum mortaliter peccare eum, qui facit actum illicitum ex conscientia credulitatis probabilis. Et probatur id a fortiori in cap. Ad audientiam in cap. Significasti 2. & in cap. Petitio. de Homicid. Sed qui facit actum probabiliter licitum, facit actum probabiliter illicitum, cum probabilitas se habeat indifferenter ad utrumque extremum, ut in 6. Ethic. cap. 3. & 5. & in 1. magnorum moral. cap. 33. & in 1. Poster. text. 44. ubi probabile, seu opinabile definitur esse, quod ita creditur esse, quod tamen aliter se habere potest. Ergo qui facit actum probabiliter licitum, committit se discrimini, & mortaliter peccat.]

1038 Pro cuius claritate nota, in præfato cap. Inquisitioni. dixisse Pontificem hæc verba: Verum cum conscientia pulsatur animum ex credulitate probabili, & discreta (impedimenti dirimentis) quamvis non evidenti, & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro, vel contra legem conjugii, vel contra iudicium conscientia committat offensam.

1039 Circa quæ verba notandum est primò, non loqui Pontificem, nisi solum in casu, in quo habeat credulitatem merè probabilem de nullitate matrimonii, non autem de valore; ut notavi in 1. part. Cris. Theolog. disp. 4. cap. 9. & disput. 16. cap. 8. art. 5. num. 170. Et quod possit haberi opinio probabilis de una parte contradictionis, & non de altera, multis ostendi in eadem disp. 4.

1040 Notandum est secundo, illa verba, debitum reddere potest, accipi in hoc sensu reddere debet, vel tenetur. Ut probavi disp. 16. cap. 8. art. 5. nu. 168.

1041 Notandum est tertio, eum, qui habet credulitatem probabilem de nullitate, non autem de valore, habere dictamen conscientiæ non probabile, sed certum de obligatione reddendi debitum, & de obligatione non petendi. Utraque enim obligatio est certa, ut constat ex definitione Pontificis. Vide in eadem disp. 16. n. 171.

1042 Hinc constat, majorem syllogismi esse falsam, & negandum esse, quod qui facit actum probabiliter illicitum, discrimini se committit. Ad probationem desumptam ex cap. Inquisitioni. dic, aliud esse, quod habeat probabilem assensum ad nullitatem matrimonii, & aliud, quod negatio debiti conjugalitatis in eo casu sit solum probabiliter illicita. Primum enim est verum, & secundum falsum. Quia cum obligatio reddendi debitum in eo casu sit certa, ut probavi loco cit. num. 171. negatio debiti est certò illicita.

1043 Est etiam falsa minor ejus syllogismi. Potest enim fieri, quod actus sit probabiliter licitus, & tamen non sit probabiliter illicitus. Possum enim habere fundamentum topicum de honestate actus; & carere fundamento de malitia illius, ut multis probavi disp. 4. cit. Ad probationem, bene potest fieri, quod habeam fundamentum probabile ad credendum, actum esse honestum; quo casu, ratione formidinis verum est, quod aliter se habere potest: quamvis non habeam fundamentum grave ad credendum, illum esse malum.

1044 Reliqui textus in eadem objectione allati non sunt ad rem. Nam in primo traditur, quid faciendum sit in dubio de homicidio; dubium autem, & probabilitas maximè differunt. In secundo nihil dicitur de probabilitate; sed quid faciendum, casu, quo constet de vulnere levi; & quid, casu, quo constet, vulnerationem fuisse læthalem. Et in tertio solum dicitur, quid faciendum, casu, quo illum remordeat conscientia de reali interfectione. Ex quibus nihil concluditur ad finem intentum.

1045 Tertia obiectio, ex eodem Fagnano, qui num. 74. sic ait: [Si Dominus dispensationem, & administrationem bonorum suorum committeret servo, qui ex imprudentia, vel infidelitate solitus esset falli, & fallere; utique ab omnibus judicaretur imprudens, ejusque fatuitati imputaretur, si servus substantiam dissiparet. Et idem esset in ægroto, si pro cura sui corporis uteretur opera medici imperiti, & infidelis. Et in navigante, si navis regimen committeret nautæ, qui ex imperitia rei nauticæ, vel dolo malo solitus esset falli, & alios fallere, & aliquando mentiendi navigantes in interitum perducere. Ergo multo magis judicandus est imprudens Christianus, qui pro directione, & regula conscientiæ suæ utitur medio opinionis probabilis, quam mentiri, & fallere sæpe contingit, & falli: ut legitur in sæpius allegato cap. A nobis de 2. sentent. Excom. & in 6. Ethic. cap. 13. in princ. Cum anima corpori, & rebus omnibus sit preponenda. Cap. Sedulo. 38. dist. & l. Sancimus. Cod. de Sacros. Eccl.] Hucusque Fagnanus. Textus autem, quem citat ex cap. A nobis, hic est: Iudicium Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur, semper innititur: iudicium autem Ecclesia nonnumquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contingit, & falli.

1046 Respondeo, ex ipsis exemplis confirmari potius, quam infirmari

firmari nostram sententiam. Nam sicut Dominus, qui post adhibitam diligentiam non invenit administratorem peritissimum, prudenter procedit committens res suas administratori mediocriter perito: ita homo, qui post adhibitam diligentiam non invenit certitudinem omnimodam in rebus agendis, prudenter agit dirigens conscientiam probabilibus. Et sicut ægrotus non inveniens Medicum peritissimum Galeno parem, prudenter agit committens valetudinem suam Medicis mediocriter peritis, quales re ipsa inveniunt: ita prudenter agit, qui non inveniens doctrinam omnino certam fidei probabilis. Quod idem dic de Naclero peritissimo, & mediocriter perito. Textus autem ex cap. *A nobis*. contra ipsum Fagnanum refutit. Nam iudicium ipsum Ecclesiæ nonnumquam sequitur opinionem, quam & fallere saepe contingit, & falli; quid mirum, quod Fideles id exemplum Ecclesiæ sequamur?

1047 Quarta objectio, quam proponit num. 75. eo tendit, ut probet, in opinione probabilis non esse certitudinem. Ubi ponderat textum in cap. *Fraternitatis de Frigid. & Malefic.* ubi articulus dicitur dubitabilis, non obstante opinione probabilis.

1048 Sed in cassum laborat. Ex dictis enim constat, opinioni probabilis non inesse certitudinem, eam tamen reperiri in dictamine de usu licito opinionis probabilis. Quo modo autem dicatur esse dubitatio in probabilibus, latè explicui in 1. part. *Cris. Theolog. disp. 6.* ubi ostendi, quo modo cum assensu probabilis non sit compossibilis dubitatio: quæ tamen compossibilis est inter motiva probabilia, non præstito assensu ad alterutram partem. Ideo probabilia dici possunt non dubia, sed dubitabilia.

1049 Quinta objectio, quam proponit num. 77. sic: [Omnis opinio probabilis, secundum Authores contrariæ sententiæ, est eligibilis: sed omnis controversa est probabilis: ergo omnis opinio controversa est eligibilis. Minor est eorundem adversariorum, quia omnis opinio controversa habet aliquos Doctores pro se. . . At absurdissimum est, Christianos in moralibus, in quibus vertitur salutis periculum, posse eligere quamcunque opinionem, de qua inter Doctores sit controversa.]

1050 Respondeo negando minorem. Ad probationem dico, eas dumtaxat opiniones esse eligibiles ad praxim, ob motivum auctoritatis, quæ habent pro se, non quoscumque Doctores, sed unum, vel plures, dummodo sint omni exceptione majores: ut latè ostendi in 1. part. *Cris. disp. 11.* & constat ex decretis Alexandri VII. quibus damnantur multæ opiniones, quæ habent pro se aliquos Doctores.

1051 Sexta objectio, quam proponit à num. 79. probans, assensum opinativum non esse iudicium rectum; ex Alensi in sum. part. 1. qu. 16. memb. 2. S. Thoma 2. 2. quæst. 51. art. 2. ad 2. S. Bonavent. in 2. dist. 7. art. 3. quæst. 1. num. 52. Scoto quodlib. 18. sub littera E. & in collat. 12.

1052 Respondeo, assensum probabilem, & si non sit physicè, & realiter rectus, esse tamen moraliter rectum: quia dum incertum est, quo modo operaturi sumus rectè, satis operatur prudenter, qui ex ratione probabilis existimat, se rectè operari.

1053 Septima objectio est, quam prosequitur à num. 90. probans ex multis Authoribus, ad rectè operandum præcedere debere iudicium certum de honestate operationis, & opinionem probabilem non esse iudicium certum, sed admixtum esse formidine. Unde infert, ad rectam operationem necessarium esse expellere omnem formidinem, scrupulum, aut levem credulitatem ex cap. *Per tuas 2. de Simonia, & cap. Inquisitioni de sent. excom.*

1054 Sed ex dictis, præcipue cap. 17. art. 4. facilè solvitur hæc objectio. Nam dictamen conscientie de usu cuiusvis opinionis verè probabilis est iudicium certum de honestate operationis. Formidinem autem, aut levem credulitatem inclusam in opinione probabilis, non est necesse explodere physicè, sed sufficit si explodatur moraliter, & practicè, nempe contemnendo illam, & formando iudicium, quod illa non obstat honestati operationis.

1055 Octava objectio est, quam proponit num. 99. his verbis [Defensores probabilitatis enixè contendunt, in moralibus, sufficere certitudinem ex probabilibus, idque potissimum deducunt ex Aristotele supracit. in 1. Ethic. cap. 3. Et ex hoc fundamento apud eos solido, & inconcusso deducunt omnes suas conclusiones, videlicet, qui in actibus humanis eligit, quod est probabile, non agit temerè, sed prudenter; eligit perfectum, ac tutum; non committit se discrimini; sequitur dictamen rationis; & alia plura id genus. Quare vis tota presentis disputationis versatur in intelligentia asserti principii, quod in moralibus sufficiat certitudo ex probabilibus: nam everso hoc fundamento, totam hanc machinam probabilitatum corruiere necesse est. Et quidem nos credimus, in eo magnam latere fallaciam, seu æquivocationem. Quod ut nostri ingenii tenuitate, quantum Deus dederit, dilucidè ostendamus, accuratè observandum proponimus, aliud esse, in moralibus sufficere certitudinem ex probabilibus, & aliud in moralibus sufficere certitudinem probabilem. Hæc enim duo differunt, ut causa, & effectus. Nam primum denotat causam, per quam certitudo moralis in nobis generatur, & in esse producitur: secundum verò denotat effectum, id est, ipsam moralem certitudinem in nobis jam generatam, & in esse productam. Itaque cum dicimus, in moralibus sufficit certitudo, quæ oritur, & generatur in intellectu ex argumentis, & rationibus probabilibus, propositio vera est, quia

Cardenas Pars III.

plures rationes probabiles sunt apte natæ producere, ac generare in potentia rationali moralem certitudinem de honestate operationis absque ulla formidine partis oppositæ; si rationes illæ sint tanti ponderis, ut efficaciter moveant intellectum ad iudicandum, rem ita se habere; ut probatur in cap. *Ego solis vers. Alios autem 9. dist.* Et hæc est illa certitudo surgens ex probabilibus, quæ in morali materia sufficit ad rectè operandum. Cum vero dicimus, in moralibus sufficit certitudo ex probabilibus, si intelligamus, id est, in moralibus sufficit certitudo probabilis, propositio est falsa: quia ista certitudo probabilis non datur, immò implicat contradictionem, ut sit certitudo, & sit probabilis.] Prosequitur latissimè hunc discursum eruditè promovens.

1056 Pro cuius claritate notabis primò. Fagnanum non rectè caluisse modum certitudinis de honestate operationis, quem nostra sententia statuit. Non enim statuimus certitudinem probabilem, quæ verè implicat contradictionem: esset enim certitudo incerta.

1057 Notabis secundò, verum esse, quod ipse ait, nempe resultare aliquando certitudinem directè ex conjecturis probabilibus, sive ex conjecturis, quarum quælibet seorsim est probabilis: conjunctæ tamen constituunt unum motivum ad æquatum certum moraliter.

1058 Notabis tertio, præter eos duos modos certitudinis ex probabilibus esse alium tertium: quæ certitudo non oritur ex probabilibus effectivè, sicut secundus; sed tantum objectivè, quatenus opinio probabilis est objectum iudicii certi, præscribentis, usum cuiusvis opinionis verè probabilis esse licitum. Et hic est modus certitudinis ex probabilibus, quem nos admittimus. Ejus autem certitudo constat ex capitibus 15. 16. & 17.

A R T I C U L U S III.

Dissolvuntur objectiones Fagnani, quas opponit pro secunda parte sue doctrina.

S U M M A R I U M.

Quo modo ex probabilibus resultet dubitatio, & quo modo assensus? n. 1060.

An, & quo modo assensus opinativus sit liber? ibid.

An possit esse dubium, ubi utrimque sunt rationes probabiles? n. 1062.

An in aequè probabilibus, cum quis, solutis rationibus unius partis, assentitur alteri, iudicet, utramque non magis apparere veram, quam falsam? n. 1064.

1059 Fagnanus loco citato à num. 123. intendit probare, inter opiniones æquè probabiles necessariò intervenire dubitationem; ideòque semper standum esse pro parte tutiori, nempe pro lege contra libertatem. Relictis ergo aliquibus objectionibus, quarum solutio constat ex dictis. Prima objectio desumitur ex Aristotele 1. Topic. cap. 9. in princ. ubi sic ait: *Sunt autem problemata, & de quibus contrarii sunt syllogismi; dubitationem enim habent, utrum sic se habeant, an non; eo quod de utrisque sunt rationes suasibiles.* Ergo necessariò intercedit dubitatio, ubi utrimque sunt rationes suasibiles, sive probabiles. Neque potest alteri partium assentiri, quia intellectus non est liber in opinando.

1060 Responderetur ex dictis, quando utrimque sunt rationes probabiles, sive suasibiles, objectum esse dubitabile, & de facto dubitare solet intellectus, sed accedente imperio voluntatis, & inclinatione illius saltem indirecta, solvit quandoque rationes unius partis; & his ita dissolutis, manet intellectus expeditus, ut assentiat alteri parti. Loquitur ergo Aristoteles de dubitatione, quæ oritur, non accedente inclinatione voluntatis. Et quidem quando versor inter duas opiniones adversas, v. g. Suarii hinc, inde Thomæ Sanchez, dum Suarium sequor, non dubito; quia Suarius illam defendit absque dubitatione, & ego qui sequor Suarium, utor sapientia illius eodem modo, quo ipse disseruit. Et idem contingit, si non Suarium, sed Thomam Sanchez sequor, qui absque ulla dubitatione id docuit: utor enim doctrina illius, quia scio, me esse inferioris doctrinæ: & est dictamen certum prudentiæ, quo rectè procedo, dum in praxi utor doctrina sapientum, qualis est Thomas Sanchez, aut alius Doctor omni exceptione major. Ad id, quod dicitur, intellectum non esse liberum, respondeo, non esse liberum formaliter; in rebus autem obscuris, & incertis esse radicaliter liberum, quia in illis subiicitur, saltem indirectè, inclinationi liberæ voluntatis. De quo vide in 1. part. *Cris. Theolog. disp. 15. cap. 4. art. 7.*

1061 Secunda objectio est, quam desumitur Fagnanus à num. 148. ex variis textibus uris Canonici cap. *Nervi. 13. dist.* & subdit Fagnanus: [Ubi plurimis exemplis ostenditur, eum, qui agitur contrariis opinionibus, & per rationes suasibiles impellitur in utramque partem, propriè habere conscientiam dubiam, atque perplexam.] Deinde in cap. *Fraternitatis de frigid. & malefic.* ubi dicitur latam sententiam divortii per errorem licet probabilem; & tamen Innocentius III. subdit: *Quandiu articulus iste dubitabilis erat.* Ergo probabilitas dubitationem inducit. Et in cap. *Illud. de Presumpt.* ubi ponderantur pro utraque parte rationes probabiles; & tamen dicitur, *In huiusmodi dubitatione.* Ergo rationes probabiles dubi-

tationem pariunt. Item in cap. Inquisitioni. de sent. Excom. Item in cap. Illud. de Cler. Excom. ministr. Item in cap. Per venerabilem. §. Rationibus. Qui filii sint legitimi. Item in cap. Venient. de Presb. non baptiz. Item in cap. Litteras. de Restitut. spoliatorum. In quibus omnibus textibus supponitur, dum versatur causa sub probabilitate rationum, illam esse dubiam.]

1062 Sed hi textus nihil superaddunt, quod alia egeat responsione, quam ea, quæ data est objectioni præcedenti. Non enim negamus, esse dubitabilem causam juris, in qua utrimque sunt rationes probabiles; dummodo concedatur, dubitationem deponi posse per rationes verè probabiles. In causa verò facti ex dictis necessario resultat dubitatio. Ubi advertendum est in cap. Nervi. citato, non referre S. Gregorium rationes probabiles, sed potius rationes dubitandi satis improbabiles, quæ peccatori solent occurrere ad excusandum peccatum: ut patet in exemplo volentis obedire Prælati in re illicita propter rationem, quæ occurrit obligationis obedientiæ; & in reliquis exemplis ob similes rationes improbabiles. Alia multa adducit Fagnanus in eandem sententiam, quæ non indigent alia responsione, quam hucusque data.

1063 Obiectio tertia est, quam proponit num. 157. his verbis: [Judicare, utramque partem contradictionis esse æqualiter probabilem, est judicare, utramque non minus apparere veram, quam falsam: nam quælibet ex proprio motivo apparet vera, & motivo suæ oppositæ apparet falsa; unumquodque enim motivum quanto magis suam partem facit apparere veram, tanto magis suam oppositam facit apparere falsam, Cap. Hospitiolum, in fin. 32. dist. leg. 1. ff. de his, qui sunt sui, vel alien. jur. . . . Cum igitur ex utraque parte motiva sint æqualia, utraque pars æqualiter apparebit vera, & æqualiter apparebit falsa; sed nullus potest opinari de propositione, quæ sibi æqualiter apparet vera, & æqualiter sibi apparet falsa; cum opinari sit judicare, propositionem veram cum sola formidine, quod sit falsa, ut ostensum est supra num. 127. Ergo cum intellectus judicat, utramque partem contradictionis esse æqualiter probabilem, de neutra potest opinari, sed necessario dubitat.]

1064 Respondetur, cum quis judicat, utramque opinionem adversam esse æqualiter probabilem, sine assensu ad alteram partem, tunc judicat, utramque non magis apparere veram, quam falsam. Si tamen solutis rationibus unius partis, assentiatur alteri, tunc falsum est, quod judicat, utramque non magis apparere veram, quam falsam. Nam bene stat, quod utramque judicet æquè probabilem, & quod accedente inclinatione voluntatis, solvat rationes unius partis, aut judicet solutas à Doctore magno; & sic expeditus intellectus assentiatur alteri parti, quam eo ipso judicat veram, & alteram falsam, In quo non procedit temerè, quia nititur fundamento gravi hujus partis. Cœtera, quæ in eorum confirmationem adducit Fagnanus, eadem responsione facillimè dissolvuntur,

A R T I C U L U S IV.

Altera obiectio desumpta, ex eo quod in dubiis tutior pars eligenda sit. Ubi etiam examinatur, An in dubio standum sit pro possessione?

S U M M A R I U M.

An electio partis tutioris in dubiis, non præcepti sit, sed consilii? Et an adversarii nostram doctrinam non penetrent? nu. 1068.

An extra materiam justitiæ in dubiis standum sit pro possessione? n. 1069.

An periculo errandi se exponant Jurista, dum transeunt ad materiam Theologicam? n. 1070.

Casus dubii, in quibus parvuli baptizandi sunt sub conditione, & Clerici initiandi sub conditione? nu. 1073.

An ad regulam de possessione libertatis in dubiis sit formandum judicium inter Deum, ut actorem, & hominem ut reum? n. 1077.

An hæc possessio libertatis sit analogicè possessio? n. 1078.

An servata metaphora judicii, dicendum sit, quod conscientia est Index? nu. 1079.

An adversarii non penetrent nostram doctrinam de dubio practico, & speculativo? n. 1080. & seq.

An confundant doctrinam de dubio practico, & speculativo cum doctrina de opinione practica, & speculativa? nu. 1082.

An eo ipso, quod opinio sit speculativè probabilis, sit etiam practicè probabilis? remissivè. n. 1083.

Et quo modo inde non inferatur, dubium speculativum fieri etiam practicum? n. 1084.

An sit impossibile, aliquem esse dubium speculativi, & certum practicè? n. 1085. & seq.

An ex Sacris Canonibus constet, in probabilibus tutiorem partem esse eligendam? n. 1087. & seq.

1065 Obiectio quarta est, quam proponit à num. 171. scilicet, quod in dubiis tutior pars sequenda sit. Id autem ingerit difficultatem, quod sacri Canones utantur hac regula in aliquibus, in quibus videtur causa decidi posse ex rationibus probabilibus: unde videtur colligi, quod etiam in probabilibus debeamus

eandem regulam sequi de tutiori parte seligenda. Antecedens probatur ex cap. Ad audientiam. de homicidio, ubi dicitur: Quia verò utrū ex occasione vulneris decessisset, dubium habeatur; cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere Presbytero memorato, ut in sacris ordinibus non ministret. Simile est ob eandem rationem, quod deciditur in cap. Significasti. 2. & cap. Petitio. eod. tit.

1066 Et num. 172. subjungit: [Sed insignem hanc regulam Canonum plures Theologi ex recentioribus multifariam conantur evertere. Obiiciunt enim primò, quod in re dubia tutiorem partem eligere non sit præcepti, sed consilii tantum. Sic Suarez de consecratione part. 5. (corrigit to. 5. in 3. part.) disput. 40. sect. 6. numer. 9. & seq. Sanchez in Decalogum tom. 1. lib. 1. cap. 10. numer. 11. & 64. Malderus in 1. 2. disput. 84. quest. 19. art. 5. Moventur præcipuè hoc fundamento: quia cum quilibet sit in possessione sua libertatis, & famæ, in dubio non debet spoliare se hac possessione, judicando se culpabilem, aut nexu alicujus obligationis inmodatum: cum secundum regulam juris, in pari causa melior sit conditio possidentis. . . . Quam regulam habere locum non solum in materia justitiæ sed etiam in materia aliarum virtutum, & in foro animæ, putat idem Sanchez ubi supra num. 10. Suarez de Relig. part. 2. lib. 4. de voto cap. 5. num. 7. Henriquez in sum. lib. 8. cap. 3. in gloss. litt. P. & alii multi.]

1067 Et immediatè num. 174. subdit. [Mirum autem est, tam levi fundamento, quam graves, & periculosas quæstiones decident: inter quas non parvi sunt ponderis infra scriptæ. Qui dubius est, an inciderit in excommunicationem, sive dubium sit juris, sive facti, non debet se habere pro excommunicato, nec tenetur petere absolutionem, quia cum sit in possessione communicandi cum fidelibus, non debet in dubio ea possessione privari. Sanchez loc. cit. num. 56. Layman lib. 1. tract. 5. cap. 5. §. 4. numer. 38. . . . Item dubius die Jovis, an transacta sit media nox, potest tuta conscientia comedere carnes. At verò in die Sabbati dubitans similiter, an media nox excefferit, carnes comedere non potest. Sanchez de Matrim. tom. 1. lib. 2. disput. 41. num. 40. Layman. lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 4. num. 36. Villalobos in sum. tom. 1. tract. 1. diff. 21. num. 7. Rationem diversitatis afferunt planè ridiculam, quia in primo casu cum in die Jovis unusquisque possideat suam libertatem vescendi carnibus, in dubio manuteneri debet in ea possessione contra diem Veneris, sive contra præceptum abstinentiæ, pro quo nulla est possessio, & propterea comedens non peccat, cum in pari causa melior sit conditio possidentis. In secundo autem casu in die Sabbati possessio stat pro præcepto: unde peccat, qui carnes comedit, quia spoliatur Sabbatum, seu præceptum sua possessione abstinendi à carnibus. Porro hæc doctrina multò perniciosior est salutis animarum, illa, quam nunc tractamus de electione opinionis probabilis: quia in contrarietate probabilium opinionum habet quis aliquam rationem apparentem existimandi, rem non esse dubiam, sed moraliter certam. At hæc theoria liberè profitetur, licitum esse operari cum conscientia absolute dubia contra manifestum sacrorum Canonum testimonium, & contra unanimem Theologorum, & Canonistarum sententiam.] Citatq; deinde multos textus, & Doctores.

1068 Pro responsione notandum est, Fagnanum non rectè calluisse doctrinam Authorum nostræ partis. Primò, quia nostri Authores nō dicunt absolute, id principium, [quod in dubiis tutior pars sit eligenda,] sit consilii, non præcepti. Constat enim apud omnes, cum dubium est practicum, quia dubito, an hic, & nunc peccabo sic operando, debere me sequi partem tutiorem. Dicunt autem Authores nostri esse consilii, non præcepti, in illis juribus de irregularitate contrahenda ex homicidio dubio. Nam & si Pontifices decreverint, in eo homicidio dubio, unumquemque censere se irregularem, eam rationem de tutiori parte dederunt ibi, non tamquam præceptum generale pro similibus dubiis, sed tamquam consilium. Ideò perperam Fagnanus n. 193. dixit: [Quæ (possessio) profectò si attendenda esset, nunquam daretur casus, ut quis teneretur tutiorem partem eligere: & hoc præceptum tam crebrò à sacris Canonibus inculcatum, esset ludibrio positum.] Quod falsum esse comperiet, quisquis sciverit discernere inter dubium speculativum, & practicum.

1069 Secundò, quia dicit esse leve fundamentum, quod desumitur ab eo, quod in dubio standum est pro possessione extra materiam justitiæ: cum id ex ipso jure naturali debeat esse inconcussum, quidquid alii velint. Nam certitudo præexistens non debet cessare propter merum dubium superveniens. Ideò si teneor præcepto certo superioris, & dicat mihi vir dubiæ fidei, & levis auctoritatis, dispensasse superiorem; & adhibita debita diligentia, dubium vincere non potui; prævalet certitudo præcepti præexistens. Deinde si præexistat certitudo de mea libertate comedendi carnes feria quinta, & dicat mihi homo dubiæ fidei, impositum à Superiore præceptum jejunandi feria quinta, & facta debita diligentia non possim vincere dubium, id dubium non est potens evertere certitudinem præexistentem. Et ita in cap. Inquisitioni. de sent. excom. dicitur, quod conjux, qui ex levi credulitate dubitat, an habeat impedimentum dirimens matrimonii, potest petere, & reddere debitum: quia illud dubium non potest evertere certitudinem præexistentem de matrimonio rato, & consummato.

1070 Terriò, quia dicit, illam diversitatem rationis à sapientissimis viris traditam esse ridiculam. Et quidem Juristæ periculo

culo errandi se committunt, quoties falcem mittunt in messem alienam. Nam unicuique in sua arte credendum est. Ad jurisperitos spectat ferrè iudicium de jure positivo humano; Ad Theologos autem de jure naturali; quale est hoc, quod spectat ad hoc genus possessionis in materia aliarum virtutum præter iustitiam. Cum voluntas humana, quæ nullum emisit votum, sit certò libera ab obligatione voti, jus naturale dicat, non deberi everti eam certam libertatem à voto per solam dubitationem de emissionem voti. Nam ab hoc jure naturali profecta est ea regula juris, quod *factum in dubio non presumatur*. Quare enim evertenda est illa certitudo libertatis per solam dubitationem supervenientem?

1071 Nec valet, si dicas, dubitantem de obligatione, committere se periculo peccandi: quia qui prudenter deponit dubitationem ex ea regula, quod dubitatio superveniens non evertit certitudinem præexistentem, nulli omnino periculo se exponit; quia habet dictamen conscientie certum, quod ex tam solida ratione potest licite deponere dubitationem.

1072 Quartò, & urgentius comprobatur, non plenè calluisse nostram sententiam, ab argumentis, quibus illam impugnat, attribuendo nostræ sententiæ assertiones contrarias eis, quas in casibus ab ipso propositis nos statuimus. Nam à num. 187, sic ait; [Hinc jura præcipiunt, ut Sacerdotes ordinati ab Episcopis incognitis, de quibus dubium est, an sint Episcopi, necne, debeant iterum ordinari; ut Gregorius III. sanxit in cap. Presbyteri, 68. dist. Et idem statuit in cap. Parvulos, de Consecrat. dist. 4. de parvulis, qui à parentibus subtrahuntur, & ignoratur, an sint baptizati, ut scilicet iterum sint baptizandi. Utroque enim casu absque dubio tutius est, ut propter periculum salutis æternæ, Sacramentum iteretur.] Quod similibus aliis exemplis prosequitur.

1073 In quibus casibus, decipitur Fagnanus, putans, dicere nos, eos Sacerdotes non debere iterum ordinari sub conditione; neque illos parvulos debere iterum baptizari sub conditione. Etenim possessio, sive certitudo moralis præexistens evertitur per aliam certitudinem practicam. Ideò quamvis illi Sacerdotes essent in quasi possessione Sacerdotii, antequam superveniret dubium de Episcopis incognitis; at superveniente illo dubio evertitur illa possessio: quia fortius est dictamen certum, quod ordinatio debet esse omnino certa, ne Sacramenta exponantur frustrationi, in præjudicium Fidelium, propter præceptum certum charitatis obligans ad id. Ideò quamvis sit opinio probabilis, quod qui in ordinatione tangit calicem moraliter, non physice, valet ordinatio; tamen improbabile est, quod licet Sacerdoti probabiliter ordinato, celebrare; quia improbabile est, quod licet exponere Sacramenta periculo frustrationis in præjudicium Fidelium. Et idem dicendum est, cum supervenit dubium de baptismo. Multa alia exempla ex jure Canonico affert Fagnanus ibid. maxime à num. 190. quorum resolutionem contendit pendere ab obligatione faciendi, quod est tutius, in omni dubio occurrenti; cum tamen eorum resolutio pendeat ab aliis circumstantiis. Ad quorum singulos casus si hic respondendum esset, satis evaderet prolixæ hæc disputatio. Et ex dictis patet responsio ad præcipuam objectionem, nempe in omni dubio practico habere locum eam regulam, quod in dubio tutior pars amplectenda est; in dubio autem speculativo, standum esse pro possessione præexistente, in materia omnium virtutum.

1074 Sed instat primò, Fagnanus num. 210. his verbis: [Vides ergo, quàm multæ sequantur ineptiæ, & absurditates ex tua assertionem, quod homo in foro conscientie sit manutenendus in possessione suæ libertatis contra Deum, & legem; adeò ut valdè mirandum sit, quod nonnulli confessores in foro Sacramentali talem theoreticam in praxi servare, & docere non vereantur in perniciem animarum.] Sed quænam sunt istæ ineptiæ, & absurditates? Sane quas à num. 205. proponit: quarum aliquas audire oportet. [Judicium constat ex tribus personis, id est, Judice, Actore, & Reo. Tu dicis, hoc iudicium de possessione agi inter Deum, & hominem, inquiri, quis erit Judex, qui in hac causa pronuntiet, & hominem in sua possessione contra Deum manuteneat? Bartolus in tractatu quæstionis ventilatæ coram Jesu Christo inter Virginem Mariam ex una parte, & Diabolum ex altera, facit Diabolum actorem, & humanum genus reum, ejusque advocatam Beatissimam Virginem, & Judicem Jesum Christum. Tu vero constituis Deum actorem, & hominem reum, sed Judicem nõ designas.]

1075 Item iudicium retinendæ est summarissimum. Et momentaneum. Et est præparatorium iudicii possessorii principalis, atque plenarii. Et datur; quousque causa cognoscatur in pleno possessorio, vel petitorio, & ideo alicubi appellatur iudicium interim, quia expectat aliud iudicium post se. Dic ergo tu, qui asseris, hoc iudicium agitari inter Deum, & hominem, si in eo, Deus succumbat, & potior sit conditio hominis suam libertatem possidentis: quo pacto succurratur Deo, & coram quo jus suum prosequatur in pleno possessorio, vel in petitorio iudicio ad præscriptum legis Exitus ff. de acquirenda possess.?

1076 Item regula juris, quod melior sit conditio possidentis, procedit tantum in dubio. Et cum jura partium sunt obscura. At quo modo fieri potest, quod res sit dubia, & obscura ex parte Dei, cui omnia sunt plana, & aperta. Neque insistas di-

cendo, rem esse obscuram ex parte hominis. Quoniam hoc non sufficit, cum prædicta regula non intret, nisi quando jura sunt obscura ab utraque parte; alioqui si jus actoris sit clarum, & liquidum, & jus Rei conventi sit dubium, ac turbidum, non pro Reo, sed pro petitore est pronuntiandum. Hæc Fagnanus, & alia multa his similia.

1077 Sed si hæc inferrentur ex nostra sententia, rectè appellasset Fagnanus ineptias, & absurditates. Sciat ergo Fagnanus, fictitium esse fundamentum, super quo hanc ineptiarum molem struit. Nam hic non nisi per metaphoram, aut allegoriam datur iudicium retinendæ, neque alterum iudicium. Neque in hoc puncto intercedit alia cognitio causæ, nisi cognitio ejus veritatis, ut in se est: nempe quod, sicut debitum legale certum non extinguitur solutione dubia; neque obligatio recitandi officium Canonicum omnino certa extinguitur recitatione dubia: ita libertas ab obligatione voti, quæ præsupponitur ante emissionem omnino certa, non evertitur voto dubio, aut obligatione dubia. Frustra ergo fingitur iudicium forense inter Deum Actorem, & hominem Reum. Nam sine hoc iudicio hæc veritas per se patet, & de ea format suum dictamen conscientia.

1078 Præterea licet hæc dicatur possessio libertatis, longissimè distat à possessione legitima, quam introduxerunt jura. Id enim nomen Possessio est analogum: & ideò hæc certitudo libertatis præsupposita, solum similitudinariè, & analogicè vocatur possessio.

1079 Verum quidem est, aliquos Theologos usos esse ea metaphoram iudicii forensis; non quia verum iudicium intercedat, sed quia per hanc metaphoram commodius rem explicant. Et casu, quo ea metaphora sequenda esset, dicendum esset, conscientiam hominis esse Judicem à Deo designatum; quia decrevit Deus, suas leges servari ab homine, eo modo, & non aliter, quo conscientia eas proponit. Qua ratione dixit S. Thomas, duas regulas operationum nobis esse, nempe legem æternam, & conscientiam; & hanc esse regulam immediatam. Ad quæ si attendisset Fagnanus, non collegisset eas, quas ipse vocat ineptias, & absurditates, sive ridiculas consequentias. Deberet etiam attendere, viros esse sapientissimos, & juris naturalis peritissimos, & maturissimo iudicio præditos, qui hoc jus naturale promoverunt, & explicarunt.

1080 Instat secundò, referens responsionem à nostris Authoribus datam, [Quod regula de electione partis tutioris procedat in dubio juris practico, non autem speculativo, ita ut speculative, & in abstracto, si quis dubitat, an contractus aliquis sit licitus, nec ne, liberè amplecti possit opinionem minus tutam: sed si postea velit hic, & nunc eum contractum celebrare, tunc omnino teneatur sequi partem tutiorem; & è converso si practice sit certus, licite possit illum celebrare. Sic Sanchez in Decalog. tom. 1. lib. 1. c. 10. numer. 2. & de Matrim. lib. 2. disp. 41. numer. 6. Layman. in Theolog. moral. lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. numer. 8. Beccanus in 1. 2. tract. 1. cap. 4. quæst. 9. numer. 4. concedit Suarez de censur. disp. 40. sect. 6. num. 8. Sed profectò, secundum hanc doctrinam licitum est aliud sentire, & aliud operari: & potest Magister in scholis speculative docere opiniones illas, quas nec ipse, nec auditores in practica sequi possunt absque peccato. Quod valdè absurdum est, & contra textus in cap. Error. cap. Consensire. & cap. Quid enim. 83. dist. Item supponit hæc doctrina, posse aliquem esse certum practice, licet speculative sit dubius, quod est impossibile: cum intellectus practicus nihil aliud sit, quàm extensio intellectus speculativi, nec differet ab eo, nisi respectu finis secundum S. Thomam in 1. part. qu. 79. art. 11.]

1081 Sed ex hac instantia constat manifestè, Fagnanum non rectè calluisse nostram doctrinam, quæ clara, & dilucida est. Qui dubitat, an votum emiserit, speculative dubitat; quod si non succurrat ratio, per quam id dubium contemnat, transit in dubium practicum; quia cum dubitet an sit re ipsa obligatus, & non inveniat rationem excusantem ab obligatione, dubitat, an hic, & nunc sit peccatum omittere impletionem voti. Si autem superveniente dubio illo speculativo, invenit rationem excusantem ab obligatione, nempe, [quod libertas certa non evertitur obligatione dubia,] sic illud dubium speculativum deponitur practice, & contemnitur; quia votum dubium non nocet libertati certæ præsuppositæ. Et pro solutione multarum difficultatum, semper dicendum est, dubium speculativum transire in practicum, quoties non succurrit ratio sufficiens ad deponendum dubium speculativum.

1082 Unde illud, quod dicit de celebratione contractus dubia speculative, & practice, perperam dicitur, & contra mentem, & assertionem nostrorum Authorum. Patitur equivocationem Fagnanus, dum confundit aliam doctrinam diversam cum hac. Est enim longè diversum agere de dubitatione practica, & speculativa; atque agere de opinione practica, & speculativa. Et quæ nostri Doctores dicunt de opinione practica, & speculativa, transfert ad dubitationem practicam, & speculativam.

1083 Est quæstio, an eo ipso, quod opinio sit speculative probabilis, debeat esse etiam practice probabilis. In quo diversimodè discurrunt Authores. Eam quæstionem dilucidè discussi in 1. part. Cris. Theolog. disp. 14. per duas conclusiones. In prima asserui, posse

dari opinionem speculative probabilem, quæ non sit practice probabilis; eo quod speculative probabilis non possit reduci ad praxim sine nova circumstantia, quæ immutat iudicium. In secunda, si opinio speculative consideret omnes circumstantias, quæ concurrunt in praxi, eo ipso, quod cum illis omnibus circumstantiis sit speculative probabilis; eo ipso est etiam practice probabilis.

1084 Hinc non arguitur, quod dubium speculative fieri debeat practicum. Nam si ex levi credulitate, & fundamento dubiter conjux, an sit impedimentum dirimens matrimonii, nec possit physice expellere dubitationem propter nimium suum timorem, debet contemnere, & sic explodere eam dubitationem, cap. *Inquisitioni de sentent. Excom.* In quo casu retinet dubium speculative, & expellit dubium practicum, contemnendo illam dubitationem speculative, quam non potest physice repellere. De quo vide supra cap. 17. art. 4.

1085 Et hinc etiam constat, falsum esse, quod subjungit Fagnanus, esse impossibile, aliquem esse certum practice, & dubium speculative. Nam in casu immediatè præcedenti ex cap. *Inquisitioni*, falsificatur.

1086 Præterea id in scrupulosis frequentissimè contingit, ut cum non possint repellere physice, & realiter illas molestas dubitationes, admonentur à confessariis, ut eas dubitationes contemnant, & nisi jurati affirmare possint, se peccasse læthaliter, ita se gerant, ac si nulla esset dubitatio, formando iudicium, quod ex dubitationes contemnendæ sunt. Si autem illæ dubitationes speculative, quas physice repellere non potest, essent etiam dubia practica, non posset scrupulosus illa spernere, sed deberet semper strictiorem partem sequi, non sine ingenti periculo desperationis, aut furoris. Coetera autem, quæ refert ex nostris Doctoribus de contractu speculative licito, & practice illicito; item de Magistro in scholis docente speculative opiniones, quæ non possunt reduci ad praxim; constat, esse meram æquivocationem, neque aliter intelligi posse, nisi modo explicato.

1087 Instat tertio. Nam sacri Canones præcipiunt, ut eligatur pars tutior in omni dubio, ubi vertitur salutis periculum, & in omni materia. Distinguitur autem per quinque materias, nempe excommunicationis, Matrimonii, Pœnitentiæ, Ordinis, & Baptismi. In excommunicatione adducit textum in cap. *Illud de Cleric. Excom. ministr.* in Matrimonio in cap. *Juvenis de sponsal.* In Pœnitentiæ ex cap. *Si quis positus, & cap. Si quis autem de Pœnit. dist. 7.* In Ordine ex cap. *Veniens, de Presbyt. non baptiz.* In Baptismo ex cap. *Parvuli de Consecr. dist. 4.* Et generaliter ubi agitur de præcepto sub culpa mortali, in *Clem. Ex vi §. Item præterea de verb. signific.*

1088 Respondeo ex dictis, non esse dubium, quin in omni dubio practico tutior pars semper sit eligenda. Quando autem dubium deponi potest motivo verè probabili, dubium non est practicum. Deinde id, quod intendit Fagnanus, non satis probari ex iis iuribus. Ad primum in cap. *Illud. P. Thomas Sanchez lib. 1. sum. cap. 10. num. 63.* respondet, solum probari, fama plenè probari excommunicationem.

1089 Ad secundum textum ex cap. *Juvenis.* respondet idem Author lib. 2. de *Matrim. disp. 41. nu. 9.* ibi agi de dubio practico, in quo tutior pars eligenda est.

1090 Tertius textus geminus circa pœnitentiam non est ad rem: quia in illis agit S. Augustinus de defectu securitatis in homine, qui tota vita peccavit, & in articulo mortis agit pœnitentiam.

1091 Ad quartum, & quintum textum circa Ordinem, & Baptismum, in dubio valoris eorum Sacramentorum est præceptum certum charitatis non exponendi Fideles ei periculo, in quo defraudentur effectibus Sacramentorum: per quod præceptum tollitur libertas, quæ præcedebat ante dubium.

1092 Ad id, quod addit generaliter de quovis præcepto ex *Clem. Ex vi.* respondeo, ibi agi de dubio practico, ut ostendi in 1. part. *Cris. Theol. disp. 15. cap. 4. art. 11. nu. 325.*

ARTICULUS V.

Alia Fagnani objectiones solvuntur, quibus conatur probare, in opinionibus æquè probabilibus necessariò intervenire dubium.

SUMMARIUM.

Quam partem debeat sequi Judex in æquè probabilibus? n. 1094.

Quomodo qui sequitur opinionem probabilem, neque certus sit, neque dubius? n. 1097.

Quomodo qui habet opinionem probabilem de valore matrimonii, non finit, sed possit petere, & reddere? n. 1098.

Quomodo scrupulus explodendus sit? n. 1100.

1093 **E**asdem objectiones sæpius repetit Fagnanus: quæ tamen à nobis repeti non oportet. Ideo eas seligo, ita ut semel positæ non repetantur. Inter opiniones æquè probabiles semper intervenire dubium, in quo oporteat, tutiorem partem eligere, iterum probare conatur à num. 231.

1094 Primò igitur, latissimè laborat in ostendendo, quod in æquè probabilibus Judex teneatur servare quasdam regulas à jure præ-

scriptas pro casibus dubiis, & obscuris, aut quando parès pro utraque parte sunt probationes, sive juris, sive facti. Et quod licet jus relinquat aliqua decidenda arbitrio Judicis, ea non sunt decidenda pro libito ejus; nam arbitrium postulat aliquam peculiarem rationem, aut legem.

1095 Sed hæc nihil officiant meæ sententiæ, qua mihi certum est, speciali præcepto teneri Judicem ad judicandum secundum jus probabilius. Ut tradidi in 1. part. *Cris. Theolog. disp. 15. cap. 15.* unde in æquè probabilibus quarere debet Judex eas regulas, quæ faciunt jus alterius partis magis probabile. Et similiter in sententia arbitraria, rationes verisimiliores. Quod si detur æqualitas auctoritatum, & rationum, ait Fagnanus sequendam esse communem sententiam. Sed quid si sit communis contra communem? Tunc enim penes ipsum erit electio.

1096 Secundo num. 241. de novo arguit ex cap. *Inquisitione de sent. excom.* sic: [Prima igitur conclusio, id est, *Qui versatur inter contrarias opiniones probabiles, non est certus, sed dubius*, probatur clarè in ea decretali: tum quia certitudo impeditur, quæ ponitur in primo casu contradistinctur à credulitate, seu opinione probabili, quæ ponitur in tertio casu: tum quia conjux, qui habet conscientiam impeditur ex credulitate probabili, in hac fluctuatione animi, An matrimonium sit validum, vel nullum; potest reddere debitum, licet postulare non debeat, ut ibi est decisum in ultimo casu. Ergo non est moraliter certus, sed dubius. Secunda itidem conclusio, quod *in concursu opinionum probabilium eligenda sit tutior*, probatur ibidem; quia conjux, qui pro una parte probabiliter putabat, matrimonium à se legitime contractum esse validum, & pro alia habebat conscientiam impeditur dirimentis ex credulitate probabili, debitum exigere non potest, cum hoc procul dubio sit tutius, ne, ut ibi dicitur, *contra legem conscientia committat offensam*.]

1097 Respondeo, in eo tertio casu capitis *Inquisitioni*, illum conjugem habere probabilitatem de impedimento dirimente matrimonii, & non habere probabilitatem de nullitate talis impeditur: ut probavi *disp. 4. cap. 9.* In forma ergo respondeo, quod qui assentitur uni opinioni ex æquè probabilibus, neque certus est certitudine directa, neque dubius; idè certitudinem contradistinctur Pontifex à credulitate probabili; est tamen practice certus, quod sequens opinionem probabilem, rectè operatur.

1098 Deinde negandum est, ibi intervenire necessariò fluctuationem animi, si haberet opinionem probabilem de valore matrimonii, aut de nullitate impeditur. In quo casu posset petere, & reddere. Solum enim dicitur in eo textu, quod habuerit probabilem opinionem de impedimento, non autem dicit dari probabilitatem de nullitate impeditur. Et hinc fit, falsum esse, quod subditur, quod pro una parte putabat probabiliter matrimonium esse validum. Ad quod erat necessarium, quod haberet opinionem probabilem de nullitate, sive de non esse impeditur.

1099 Tertio arguit num. 246. & seq. Nam ubi quis habet scrupulum, tenetur illum explodere, ut dicitur in *cap. Inquisitioni*, ergo à fortiori dum habet opinionem probabilem de malitia operationis; quia plus est habere opinionem probabilem de malitia, quam merum scrupulum.

1100 Respondeo dictis cap. 17. art. 4. scrupulum non esse necessariò expellendum physice, quia id aliquando scrupulosis impossibile est; sed expellendum practice, id est, contemnendum, formando iudicium de ejus contemptibilitate. Ad id, quod additur in consequente, dico, per se plus esse opinionem probabilem de malitia operationis, quam scrupulum. Sed si intellectus habeat etiam opinionem probabilem de honestate operationis, solvendo rationes partis oppositæ, vel sciendo solutas esse à Doctore magno, tam parum obstat opinionem oppositam, quam obstat scrupulus.

ARTICULUS VI.

Solvuntur argumenta Fagnani contra sententiam de minus probabili opinione eligenda.

SUMMARIUM.

An opinio minus probabilis appareat magis falsa, quam vera? n. 1102.

Et quomodo possit apparere magis vera, quam falsa? nu. 1103.

An in consultationibus sequamur semper, quæ nobis videntur probabiliora? nu. 1105.

An opinio probabilior plerumque sit vera? n. 1107.

Quomodo in questione, in qua de peccato mortali quaritur, periculosè determinetur, nisi expresse veritas habeatur? n. 1109.

Quomodo exemplum statera non noceat nostræ sententiæ? n. 1110.

An teneamur vitare periculum peccati materialis? nu. 1112.

Quomodo inter opiniones Doctorum possit esse dubitatio de honestate operationis? nu. 1113.

An in Clementina de Summa Trinitate prohibeamur eligere minus probabilia? n. 1115.

An opinio minus probabilis nullum contineat periculum peccandi? nu. 1119.

1101 **C**ontra hanc sententiam construit Fagnanus quadraginta duo fundamenta à num. 257. In quibus, quia multa reperit, ea ad contrarietatem numerum redigemus. Prima obiectio. Quicumque in agilibus non adhibet moralem diligentiam, quam debet, ad cognoscendum verum, absque dubio peccat; juxta S. Thomam 1. 2. *quest. 75. art. 2.* sed qui sequitur minus probabilem, relicta probabiliori, non adhibet diligentiam moralem, quam debet, ad cognoscendum verum; ergo absque dubio peccat. Minor probatur. Non adhibet diligentiam, quam debet ad cognoscendum verum circa malitiam operationis, qui dedit opera eligit opinionem, quæ magis apparet falsa, quam vera: sed qui eligit opinionem minus probabilem, dedit opera eligit eam, quæ magis apparet falsa, quam vera: ergo qui eligit opinionem minus probabilem, non adhibet diligentiam, quam debet ad cognoscendum verum circa malitiam operationis. Minor probatur. Nam si magis probabilis apparet magis vera, ejus contradictoria minus probabilis apparebit magis falsa.

1102 Respondeo, concessa majori, negando minorem. Ad probationem, dum intellectus neutri opinioni probabiliori, aut minus probabili præstat assensum, neutra apparet magis falsa, quam vera; quia dum non formatur propositio enuntiativa, non datur veritas, neque falsitas, etiam apparens. Quod si intellectus præstat assensum probabiliori, tunc dicitur, opinionem minus probabilem apparere magis falsam, quam veram; quia tunc revera apparet falsa. Si verò intellectus, solvendo rationes probabilioris, ut fieri potest, (quia intellectus non cogitur ad assensum sine evidentia veri; quæ evidentia non datur in opinione probabiliori) assentiatur opinioni minus probabili, saltem deponendo judicium de probabilitate; tunc opinio minus probabilis apparet vera, & probabilior apparet falsa. Denique si opinio stans pro lege sibi videatur probabilior, nempe, quod [Filius teneatur obedire parenti quoad matrimonium contrahendum] & velit subicere judicium suum judicio Sancti Thomæ oppositam opinionem tuentis pro libertate filii; tunc licet prima opinio pro lege sibi videatur probabilior, tamen virtualiter sibi ista apparet falsa, & ea, quæ est pro libertate, apparet vera; quia dum sequitur opinionem, quæ sibi videtur minus probabilis, practice deponit judicium suum, & uritur scientia S. Thomæ, qui eam opinionem asseruit tamquam probabilior, & tamquam absolute veram absque dubitatione. Idem mihi contingit, dum in praxi sequor opinionem P. Suarii, aut alterius Doctoris magni; licet opposita mihi videatur probabilior.

1103 Hinc ad probationem, nego minorem: quia eo ipso, quod sequor opinionem Doctoris magni; sicut ipse Doctor asseruit illam tamquam veram absque dubitatione; virtualiter, & practice apparet mihi eodem modo, ac apparuit ei Doctori magno. Ad ulteriorem probationem dico, falsum esse absolute, quod magis probabilis apparet magis vera, nisi solummodo explicato.

1104 Secunda obiectio. In nullo negotio gravi humano, in quo agatur de proprio, vel de publico commodo, sequitur quis minus probabilem partem: ergo multò minus id agendum est in negotio animæ, in quo agitur de offensa Dei, & de vita æterna.

1105 Sed obiectio instauratur contra suum Authorem. Nam sæpe in consultationibus de negotiis publicis, vel privatis contingit, quod licet mihi hæc pars videatur probabilior; quia tamen video homines optimo judicio præditos aliter opinari, depono judicium meum, quod scio esse fallibile, & illud conformo judicio aliorum. Quare absolute negandum est antecedens.

1106 Tertia obiectio. In moralibus verum, vel falsum sufficienter ostenditur ex iis, quæ plerumque sunt, & eveniunt, ut dixit Aristoteles 1. *Ethic. cap. 3.* sed plerumque evenit, ut opinio minus probabilis sit falsa: ergo qui in moralibus sequitur minus probabilem, sufficienter colligitur, quod sequitur id, quod ostenditur esse falsum.

1107 Responderetur negando minorem. Et sanè à multis sæculis controversum est de hac, & illa materia, & Theologi non dum compererunt, quæ pars sit vera, quæ falsa. Quomodo ergo dicitur, quod plerumque contingit id, quod numquam, aut rarò vidimus contingisse. Huc accedit, quod quàm hi dicunt esse minus probabilem, illi dicant esse probabilior. Quod cum ita sit, quomodo ista experientia certa desumi potest?

1108 Quarta obiectio. Omnis quæstio, in qua de peccato mortali quæritur, nisi expresse veritas habeatur, periculose determinatur; quæ sunt verba S. Thomæ *quodlib. 9. art. 15.* sed ab eo, qui sequitur opinionem minus probabilem, non habetur expresse veritas: ergo qui sequitur opinionem minus probabilem periculose determinatur: ergo periculo se exponit.

1109 Sed hæc obiectio regreditur contra suum Authorem, nam etiam qui sequitur opinionem probabilior, cum sciat non esse omninò certam, scit se non habere expresse veritatem. Distinguenda ergo est major; nisi expresse veritas habeatur [probabiliter] concedo; [certò, & evidenter] nego. Et similiter distinguenda est minor. Sciebat enim S. Doctor, multa esse in rebus agendis, quæ scire non possumus, neque expresse habere veritatem eorum absque formidine.

1110 Quinta obiectio est, quam desumit ab exemplo statere, ap-

penditque in una lance probabilior, & minus probabilem in altera; ex quo fit, intellectum necessariò inclinari in partem probabilior. Cui objectioni abundè satisfacit in 1. *part. Cris. Theolog. disput. 15. cap. 4. art. 7.* præcipue num. 271. Addo insuper, hoc libramen opinionum probabilioris, & minus probabilis factum esse à P. Suario, aut alio Doctore magno: & licet in mea statera præponderet magis opinio, quæ mihi videtur probabilior, in statera P. Suarii præponderasse magis oppositam; quia sicut judicia Sapientum sunt diversa, ita stateræ mentis diversæ sunt. Ergo prudenter ago, dum potiùs sequor stateram Suarii, quàm meam, licet hæc opinio in mea statera videatur præponderare.

1111 Sexta obiectio. Qui non vitat quantum potest, periculum peccandi materialiter, amat periculum, & peccat formaliter: sed qui sequitur minus probabilem, quæ est pro libertate, non vitat periculum peccandi materialiter: ergo formaliter peccat. Majorem probat ex S. Thoma *quodlib. 9. art. 15.* asserente: *Quicumque committit se discrimini, & periculo peccati mortalis, peccat mortaliter.* Et ex aliis textibus similibus. Et ex Scoto in fine *qu. 2. prologi sentent. agente: Multa in actibus humanis sunt dubia, utrum sint peccata mortalia, etiam suppositis omnibus doctrinis Doctorum, & expositorum. Tamen non est dubia via salutis, quia à talibus tamquam periculosus debet homo si cavere, & se custodire; ne, dum exponit se periculo, incidat in peccatum.*

1112 Respondetur absolute, majorem esse falsam: quia non tenemur vitare peccatum materiale, nisi quando dubitamus practice, an sit peccatum formale. Quando autem utimur opinione probabiliori, ea sufficiens est ad deponendum dubium. Ad probationem is textus S. Thomæ nihil favet ei propositioni majori: quia peccatum materiale non vocatur à S. Thoma peccatum mortale, cum non sit formaliter tale.

1113 Textus Scoti etiam in nostra sententia verissimus est. Admittimus enim multa esse dubia, an sint peccata mortalia formaliter. *Etiam suppositis omnibus doctrinis Doctorum:* quia plerumque dubitatur de probabilitate earum doctrinarum; & ubi dubitatur de doctrinæ probabilitate, dubium est practicum, in quo tutior pars amplectenda est. *Et à talibus tamquam periculosus debet homo si cavere.* Inde autem non inferitur, quod teneamur vitare peccata materialia, sed peccata formalia, & periculum incidendi in illa.

1114 Septima obiectio proponitur à Fagnano his verbis num. 270. [Jura expresse determinant, in varietate opinionum eligendam esse magis probabilem *Clement. unc. 5. final. ibi: Opinionem secundam tamquam probabilior, &c. duximus eligendam. De Sum. Trin. & Fid. Cathol.*]. Unde ille textus efficaciter probat, rationis, & juris esse, ut in contrarietate opinionum prævaleat probabilior, & solidioribus argumentis vallata.]

1115 Responderetur, non dubitare nos, quod sit expediens eligere opiniones probabiliores, etiam speculativas; quinimò Doctores, qui unam opinionem eligunt defendendam, semper eligunt, quam censent probabilior. Sed numquid propterea Concilium prohibet, minus probabiles eligi? Neque enim damnatur à viris prudentibus Doctor ille, qui defendit opinionem verè probabilem, & à Doctoribus magnis approbatam, licet opposita communiter censetur probabilior. Et maxime in opinionibus practicis, quarum usus frequentissimus occurrit; & in quibus est difficile discernere probabilitatem. Dicendum ergo est, ex ea Clementina colligi, expedire, quod eligamus, etiam in speculativis, opiniones probabiliores; sed in ea non prohiberi (maximè in practicis, de quibus non loquitur ea Clementina) electionem opinionis minus probabilis in ordine ad praxim.

1116 Octava obiectio ex num. 291. sic ab eodem proponitur. [Numquid non imprudens, ac temerarius dicendus esset, qui spontè ingrederetur sylvam, quam probabilius crederet obsessam esse à Latronibus, & grassatoribus? ut per D. Ambros. Pl. 1. Quive ultrò se in altum puteum demitteret per funem, quem probabilius judicaret protinus confractum iri? Aut qui cum medicamentum tutum haberet, tamen illud sumeret, quod probabilius judicaret esse mortiferum? Aut qui in duello pugnaret cum milite strenuo, ac forti, à quo probabilius opinaretur, se fore interficiendum? Aut qui cum decem millibus bellum committeret adversus Regem, qui cum viginti millibus veniret ad se? ut Lucæ 14. Rursus transendum est mihi flumen: consulo aliquot viros fide dignos, an vadum sit tutum; respondent illi, esse tutum, & plures sæpe transmeare, nec alicui umquam aliquid mali accidisse. Si ergo illorum autoritate, & probabilibus rationibus adductus flumen ingrediar, non sum dicendus imprudens, aut temerarius, licet securius possem per pontem transire. At si volenti mihi flumen ingredi, occurrant mihi multò plures, & majoris autoritatis, & fidei, obtestantes, flumen esse profundum, ac rapidum, & multos in eo periisse, ac proinde periculosum esse, illi se committere: certè si eorum testimonio, & rationibus validioribus auditis, flumen intrarem, non solum imprudens, ac temerarius, sed etiam fatuus dicendus essem: & meritò culpæ meæ omnes adscriberent, si quid in aquis mihi deterius contingeret. Quæ cum ita sint in periculis corporis, longè magis vindicant sibi locum in periculo salutis animæ, quæ corpori est præponenda.]

1117 Hoc argumentum, & omnia ejus exempla regrediuntur contra suum Authorem, qui admittit opiniones probabiliores pro libertate contra legem, expressè minus tutas, & si probabiliores. Nam si quatuor homines mihi dicerent sylvam esse securam, & duo testes assererent, esse plenam grassatoribus, probabilior esset ea pars, quod sylva esset secura: & tamen, quia propter assertionem duorum testium res est incerta, non potest negari adesse periculum. Ergo etiam opiniones probabiliores periculo non vacant. Deinde si Petro ingressuro domum foeminae proponitur ut probabile, quod labetur in venerea, & proponitur ut probabilius, quod non labetur; adhuc manet incertus, an labetur, & adhuc est periculum probabile peccandi; & tenetur vitare ingressum domus: ergo etiam contra opiniones probabiliores militat hoc argumentum à periculo labendi desumptum.

1118 Respondebis, eum, qui sequitur opinionem probabiliorē, certus est, quod facit quantum potest. Qui ergo certus est, se non peccare, nullum periculum incurrit peccandi.

1119 Contra est primò. Nam qui sequitur opinionem probabiliorē, quæ non est tutior, sed stat pro libertate; ampliùs facere potest pro vitando periculo; nempe sequi partem tutiorem pro lege: ergo non facit quantum potest.

1120 Contra est secundò. Nam qui sequitur probabiliorē pro libertate, aut est certus moraliter, quod non peccat ratione probabilioritatis præcisè, aut ratione dictaminis denuò advenientis, quod qui sequitur probabiliorē, facit quantum potest, idèdque non peccat. Si primum, implicat contradictionem, quod detur certitudo moralis formaliter in ipsa opinione probabiliori, quæ non excedit metas probabilitatis. Si verò dicas secundum; nempe in dictamine denuò adveniente esse formaliter certitudinem, non verò in opinione probabiliori, jam admittis modum propugnandi conclusionem, quem nos ponimus, & quem totus impugnare contendis.

1121 Respondeo ergo uno verbo ad omnia hæc exempla, sententiam verè probabilem, & de cujus probabilitate non est rationabile dubium, omninò esse tutam, & si minus sit probabilis, quàm opposita. De quo vide in 1. part. Cris. Theolog. disput. 15. cap. 4. art. 1. num. 328. Illa enim opinio est omninò tuta, in qua nullum est periculum peccandi: sed in opinione verè probabili nullum est periculum peccandi: ergo opinio verè probabilis est omninò tuta. Minor constat ex cap. 18. Nam ibi ex tribus capitibus antecedentibus ostendi resultare dictamen certum, quod qui sequitur opinionem verè probabilem, non peccat. Ubi autem est certitudo nullius damni secuturi, ibi nullum est periculum.

1122 Ad exempla itaque dico, si aliqui homines mihi dicerent, sylvam esse plenam grassatoribus, & latronibus; & deinde ego certò comperissem, nullos esse grassatores, aut latrones; nullum mihi timendum esset periculum: quia scientia subsecuta prævalet testimonio illorum attestantium periculum. Sic ergo contingit in præfenti. Opinio probabilior dicit, ibi esse peccatum: sed quia non excedit metas probabilitatis, incerta est. Est præterea apud me dictamen reflexum moraliter certum, quod dum sequor opinionem verè probabilem, nullum est peccatum, nullum periculum peccati; ut probavi eo cap. 118. Hoc ergo dictamen certum prævalet opinioni probabiliori. Et idem dicendum est ad reliqua exempla.

A R T I C U L U S VII.

Solvuntur argumenta, quæ Fagnanus desumit ab absurdis.

S U M M A R I U M.

Quomodo intelligatur, quod Medicus possit sequi opinionem probabilem, aut minus probabilem? n. 1128. & seq.

Quomodo Fagnanus non penetraverit mentem P. Azor? n. 1130. & seq.

Quomodo valeat argumentum à Medico corporali ad spirituale? n. 1136. Disparitas inter Judicem, & hominem privatam quoad sequendam opinionem minus probabilem? n. 1138. & seq.

Disparitas inter Judicem, & Confessarium quoad opinionem minus probabilem? n. 1141.

An irroget injuriam Sacramento, qui administrat cum opinione probabilis? n. 1143. & seq.

An sit absurdum, quod confessarius debeat sequi opiniones pœnitentis? n. 1146.

An, & quomodo liceat gerere bellum juxta opinionem probabilem? n. 1148. & seq.

Quomodo liceat consulere modò secundum unam opinionem, modò secundum oppositam? n. 1152.

Quomodo exemplum veneni nihil ob sit nostra sententia? num. 1153.

1123 **A** Numer. 293. incipit proponere quam plurima absurda, quæ putat ex nostra sententia inferri. Primum sic proponit. [Ex libera electione opinionis minus probabilis, ac minus tutæ, sequitur, ut Medicus curans ægrotum, cui magis probabile sit, medicamentum non profuturum, minus vero probabile, profuturum, cum habeat aliud in promptu, quod magis probabile est profuturum fore, possit licitè tunc dare illud medicamentum, quod

minus probabiliter esse profuturum, relicto eo, quod probabilius posset prodesse. Rursus posset dare medicamentum, quod magis probabiliter obesset, & minus probabiliter prodesset; & sic probabilius occideret. Hoc autem esse perquam absurdum, vel ex eo manifestum est, quia nemo vellet talem Medicum. Et quamvis negent, id esse absurdum, Azor (quàm manifesta æquivocatio Fagnani?) *Instit. Moral. tom. 1. lib. 2. c. 17. q. 11. Arragonius 2. 2. qu. 63. ad dub. penult. Salas 1. 2. q. 21. tr. 8. disp. unic. sect. 15. à num. 16.* tamen convincuntur ratione illa naturali, & evidenti: quia, ut prædixi, nemo eligeret sibi Medicum, qui probabilius occideret, quàm sanaret: & si quis talem eligeret, aut probaret; hunc ego censerem magis ægrum mente, quàm corpore: stultus enim, & fatuus dicitur, qui discrimini se committit. Talis igitur est meritò reprobandus, idque non propter ignorantiam, sed propter malitiam, qui non Medici officium implet, sed homicidam agit.] Sic Fagnanus.

1124 Et paulò post à medicina corporali probabiliori transit ad opinionem probabiliorē, & hæc subjungit. [Si charitas, aut amor proximi postulat, ut certiori modo, quo possumus, ægro subveniamus, sicut fatetur Sanchez: cur etiam amor veri, & recti, quod in omnibus actionibus nostris spectare debemus l. 1. ff. de just. & jur. non itidem postulat, ut certiori modo, quo possumus, illud assequamur? Et quemadmodum qui non utitur certiori medio ad subveniendum infirmo, convincitur, ex Sanchez, & Vasquez, non diligere infirmum, & peccat: ita quicumque non utitur medio certiori ad assequendum verum, & rectum, seu honestum, convincitur ex hoc ipso esse malus, & non diligere Deum, qui est ipsa veritas. Joan. 14.]

1125 Transít deinde ad Confessarium, & hæc subdit: [Item si cavendum est à Medico corporali, qui propinando medicinam probabilius nocituram, occidit corpus, ut fatentur adversarii; quantò magis cavendum est à Medico spirituali, & consultore animarum, qui præbendo perniciosum consilium opinionis minus probabilis, ac minus tutæ, occidit animam? Cum mors æterna magis sit formidanda, quàm mors temporalis?] Aliaque in hanc sententiam, & ponderationem prosequitur.

1126 Sanè magna commiseratione digni sunt Doctores, qui cum materias metaphysicas tractent metaphysicè, & formalissimè, ut debent; eorum tamen mens, ob rei difficultatem, non penetratur. Nec minori commiseratione digni sunt, qui mentem Authorem non penetrant: & multò majori commiseratione, qui cum non penetrant, condemnant, & suam æquivocationem vertunt in injuriam Authorem. Hæc materia de probabilitate, ut notavi in 1. part. Cris. Theolog. initio, est valde metaphysica, & multas subit reflexiones: idèdque indiget magna mentis acie, ne lectores hæreant in æquivoco.

1127 Tota hæc difficultas evanescet, si mente retineas id, quod supra notavi c. 17. art. 3. in quinta ex assertionibus nostris, quas adversarii non callent. Lege etiam, quæ dixi in 1. part. Cris. Theolog. disp. 1. cap. 4. art. 1. Perperam ergo intellecti sunt illi Authores à Fagnano.

1128 Pro cujus claritate, distingue has duas propositiones, Primam: *Hoc pharmacum est salubre*; Secundam: *Medicus potest propinare pharmacum probabiliter salubre, & probabilius lathiferum*. Prima est speculativa, secunda practica. Prima est directa, secunda reflexa. Prima est probabilis, & secunda improbabilis. Neque ex probabilitate primæ infertur probabilitas secundæ: nam, ut docui disp. 15. cap. 4. art. 2. latissimè à probabilitate cognitionis directæ non valet ad probabilitatem cognitionis reflexæ.

1129 Deinde replicata reflexione distingue has duas propositiones. Primam: *Medicus potest propinare pharmacum probabiliter profuturum, & probabilius nociturum*. Secundam: *Quando fuerit opinio probabilis, quod Medicus potest propinare pharmacum probabiliter nociturum, & probabiliter profuturum, licitum est Medico uti ea opinione probabilis*. In prima, ut vides, probabilitas cadit supra pharmacum; in secunda probabilitas etiam cadit supra opinionem practicam de præbendo pharmaco. Prima agit de opinione Medicorum; Secunda de opinione Theologorum; nam prima est de pharmaco; & secunda est de electione faciendâ juxta conscientiam rectam. Quare illæ duæ propositiones sunt valde distinctæ. Secundam concedit P. Azor (idem credo de reliquis Authoribus citatis à Fagnano) nempe in casu, quo vitæ ægroti sit omnimodis desperata. Primam expressè negat.

1130 Audiendus est Azor loc. cit. [Quæritur, an in curandis morbis, in quibus est grave mortis periculum, Medicus tutiorem, vel communiorē, vel probabiliorē opinionem sequi debeat, ubi sunt duæ opiniones adversæ, sed probabiles? (Ecce quomodo distinguit Azor) Animadvertendum est, posse hoc duobus modis contingere. Primò, quando sunt inter Theologos opiniones, quarum una affirmat, posse Medicum ægroto hanc, vel illam medicinam porrigere; & altera negat. Deinde quando inter Medicos sunt duæ opiniones, quarum una asseverat, hoc remedium esse ægroto salutare; altera contra, illud docet esse lathale. (Ecce distinxit inter duo genera opinionum Theologorum, & Medicorum.) Quæritur modò, an medicus contra propriam opinionem tuta conscientia possit, aliorum (Medicorum) probabilem sententiam secutus, medicinam graviter ægrotanti præbere, cum tamen ipse existimet, eam esse lathiferam? (Audi resolutionem) Respondeo, manifestum esse jure, non posse Medicum remedium ægroto adhibere.

adhibere, quando dubitat, an sit ei profuturum, an nociturum: quia in dubiis tutior, & certior pars est eligenda. J Hæc Azor de varietate opinionum, quæ est inter Medicos de salubritate, aut periculo medicinæ.

1131 Videamus modò, quid asserit, in varietate opinionum; quæ sit inter Theologos, non de qualitate medicinæ, sed de applicatione illius juxta conscientiam rectam. Præsupposita ergo assertione, quam statuit, quòd non sit opinio probabilis, quæ præscribit aliquid, quòd sit in detrimentum, aut periculum ægroti; agit postea de opinionibus, non Medicorum, sed Theologorum probabilibus, nempe quæ nullum important periculum ægroti. Et de his ita ait: [Respondeo, si aliorum opinio sit communis, vel tutior, vel probabilior, jus esse Medico id facere: quia tunc imprudenter non agit, nec ulla injuria, damnove ægrotum afficit. Item si aliorum (*Theologorum*) opinio sit probabilis quidem (*ut potè nullum periculum afferens ægroti*) licet nec tutior, nec probabilior, nec communis, etiam Medico integrum est, eam opinionem in curando sequi: quia quod ex probabili ratione, & causa fit, imprudentia, & temeritate vacat.

1132 Ex his ergo duabus conclusionibus apertè colligitur, quàm recto tramite incedit P. Azor. (idem credo de cæteris citatis.) Nam in prima conclusione ponit, non esse opinionem probabilem, quòd possit curari ægrotus cum periculo. In secunda de opinionibus Theologicis probabilibus, quæ eo ipso nullum debent asserre periculum ægroti (nam si asserunt periculum, non sunt probabiles) asserit, Medicum posse sequi, quam maluerit.

1133 Videat ergo Fagnanus, quam immeritò eas censuras projecit in sententiam P. Azor. Ergo ne Azor. consulit ægroti ita sinistrè eligere Medicum, ut propterea censendus sit magis æger mente, quàm corpore? Ut propterea stultus, & fatuus dicendus sit? Numquid Azor. docet, eligendum Medicum homicidam? Quo modo magis clarè potuit excludere periculum ab infirmo? Sanè consultius est impugnatori, silentio committere opiniones Authorum, quorum mentem non penetrat.

1134 In forma ergo respondeo ad argumentum, licet pharmacum sit probabiliter profuturum, & probabilius nociturum; non est probabilis opinio, quæ doceat, illud posse ministrari: quia non valet, à probabilitate pharmaci ad probabilitatem applicationis. Nam, ut docui *disput. 15. cap. 4. art. 2.* non valet à resolutione quæstionis directæ ad resolutionem quæstionis reflexæ. Quæstio directæ est, [An pharmacum probabiliter profuturum, & probabiliter nociturum?] Quæstio reflexa est, [An Medicus, ex præcepto saltem charitatis, teneatur ad porrigendum pharmacum securius?] Et quia hoc præceptum charitatis est certum, ideò non valet ea consequentia. Vide, quæ dixi ibi, præcipuè *num. 283.*

1135 Ad secundam periodum Fagnani, in qua vult esse consequentiam à securiori medio applicando ex charitate in ægrotum, ad securius, & probabilius medium assequendæ veritatis, & bonitatis ex charitate in Deum: respondeo, disparitatem esse luce meridiana clariorem. Quia ubi est periculum ægroti, est obligatio illud vitandi. Circà offensam verò Dei nullum penitus esse periculum in opinione probabili. Nam ubi quis certus est de honestate operationis, nullum potest timere periculum. In usu autem opinionis verè probabilis esse hanc certitudinem, satis ostendi *cap. 15. 16. & 17.* Vide etiam, quæ de hoc argumento dixi ea *disp. 15. cap. 4. art. 11. num. 328. & seq.*

1136 Deinde in 3. periodo transitum facit à Medico ad Confessarium. Cui argumento satisfeci in ea *disput. 15. cap. 4. art. 11. num. 347. & seqq.* & in additionibus, quæ sunt ad finem *partis 2. num. 14. & 41.* Et pro re præsentis dic, quòd sicut Medicus, ita & Confessarius tenetur, non porrigere infirmis medicinam probabilius nocituram. Sed & si sit opinio minus probabilis, quòd [Pictori liceat pingere in die festo,] licet id permittat Confessarius Pictori, non ministrat illi medicinam probabilius nocituram; quia nullum est periculum Pictori, quia pingit in die festo ex opinione probabili; cum certum illi sit, licitum esse usum opinionis probabilis. Sicut cum Medicus permittit ægroti potum aquæ in decremento febris; non quia Medicus præscribat illum potum; sed quia ille potus tunc non nocebit ægroti; tunc enim nullum ei asseret periculum.

1137 Secundum absurdum, quòd deducit Fagnanus *num. 298.* ex sententia de opinione minus probabili eligenda, est, quòd aliqui Doctores tuerentur, Judici licitum esse, sententiam ferre ex opinione minus probabili. Sed quia vidit, melioris notæ Authores id negare, & assignare rationem disparitatis inter Judicem, & conscientiam privatam cujuslibet Fidelis; ipse rationem disparitatis contendit esse nullam, & postea transitum facit ad Confessarium, eo quòd iste etiam sit Judex, ideòque judicare debeat pœnitentem secundum opiniones probabiliores.

1138 Ad hoc argumentum respondi ea *disput. 15. cap. 4. art. 11. num. 354. & ibidem cap. 15.* propugnavi tamquam mihi certam sententiam, quòd Judex tenetur ferre sententiam inter partes secundum jus probabilius, tum ex contractu, aut quasi contractu inito cum Republica judicandi secundum jus probabilius;

tum ex eo, quòd Judex cedit jure suo sequendi opinionem minus probabilem.

1139 Ex quo resultat duplex disparitas Sole clarior. Prima est; Nam potest quis se obligare ex contractu ad sequendam opinionem, quam censuerit probabilior: & de facto Judex ita se obligavit; ut ostendi eo *cap. 15.* Fideles autem talem obligationem non subierunt, neque talem contractum inierunt.

1140 Secunda disparitas est. Nam qui cedit jure suo sequendi opinionem minus probabilem, non potest eam sequi; cum ergo Judex hoc jure cesserit, ut *ibid.* ostendi, non potest judicare secundum minus probabilem. Quis autem dicat, aut quo fundamento probabit, omnes Fideles cesserisse jure suo sequendi opiniones minus probabiles.

1141 Ad paritatem, quæ desumitur à Judice ad Confessarium, fateor, quòd sicut Judex, ita & Confessarius tenetur gerere suum munus meliori modo, quo possit; sed tamen ita ut is melior modus intelligatur proportionatè ad finem uniuscujusque muneris. Ad finem Judicis forensis attinet subditos continere in pacifico amicitie fœdere, & vitare jurgia, & scandala; & ad hunc finem est necessarium, quòd Judex dicat jus secundum opiniones probabiliores. Finis autem fori pœnitentiæ est procurare veram pœnitentiam in ordine ad remissionem peccatorum, & ad vitæ emendationem. Ad hunc autem finem non requiritur, quòd Confessarius consulat probabiliora, sed solum quòd attendat diligenter, ut opiniones sint verè probabiles: immò quandoque expedit ad salutem pœnitentis benigniora sequi. Non illas opiniones, quæ permittunt occasionem peccandi; hæ enim non sunt probabiles, neque tolerandæ: neque illas, quæ si benè intelliguntur, sunt probabiles; quæ tamen, quia à rudibus malè intelliguntur, præbent illis occasionem peccandi; V. g. de furtis minutis domesticorum, de verbis obscenis, & similibus. Nam cum sit periculum, quòd malè intelligantur à rudibus, dicendæ sunt hic, & nunc periculosæ. Et ideò expedit, Confessarios esse prudentissimos, & cautissimos.

1142 Tertium absurdum ex nostra sententia infert Fagnanus *num. 303.* quòd sequens in administratione Sacramentorum opinionem minus probabilem, exponit se periculo faciendi irritum Sacramentum; cum possit opinio minus probabilis esse falsa.

1143 Sed argumentum resilit in suum Authorem: nam similiter sequens opinionem probabiliorē exponit se periculo faciendi irritum Sacramentum; cum etiam opinio probabilior possit esse falsa.

1144 Respondeo ex suprà dictis, me non admittere ullam opinionem probabilem, quæ Sacramentum exponat frustrationi: nam eo ipso quòd frustrationi exponat Sacramentum, est improbabilis, saltem ex præcepto charitatis propter præjudicium salutis animarum; ut notavi suprà *cap. 17. art. 3. num. 921.*

1145 Quartum absurdum, quòd proponit *num. 304.* desumitur ex eo, quòd Confessarius teneatur sequi opiniones pœnitentis. Quòd quomodo sit intelligendum, abundè explicui ea *disp. 15. cap. 4. art. 11. num. 357.* & in Addit. ad finem *partis 2. num. 14. & 41.* Et solum noto, errasse Fagnanum, dum eam opinionem, quæ verè probabilior est (ni velis vocare certam moraliter) vocat *errorem*.

1146 Neque textus Scoti, quem ibi affert, est ad rem (sicut nec allegationes S. Thomæ, & S. Bonaventuræ) quia Scotus solum ait, malè operari eum, qui contra propriam conscientiam operatur, & si rectè operetur juxta conscientiam alterius: quòd verissimum est; & nihil probat contra praxim Confessarii se accommodantis opinioni pœnitentis: quia licet id exequatur contra propriam opinionem, non tamen contra judicium conscientie: hoc enim præscribit, posse se conformare in incertis cum opinionibus Authorum probatæ autoritatis.

1147 Quintum absurdum, quòd *numer. 306.* conatur inferre ex nostra sententia est: quòd si liceret sequi opinionem, etiam minus probabilem, liceret Principibus gerere bellum ex opinione probabili de justitia belli, præcipuè, quia [iniquum est, ut Rex, qui pacificè regnum possidet, in paritate opinionum æquè probabilem, & longè magis si pro se habet opinionem magis probabilem, de sua possessione vi deiciatur.] Quæ sunt verba Fagnani, quibus hæc subjungit [Ex quibus patet, quàm sit perniciofa Christianæ Reipublicæ hæc doctrina probabilitatum, quæ publicam pacem sæpè sapius turbat, & inflammat Reges ad bella gerenda. Timorati enim Principes priusquam rem eam arduam aggrediantur, consueverunt exquirere à suis Theologis, & directoribus conscientie, quid sibi liceat, à quibus audientes sibi favere in puncto juris opinionem probabilem, quam tuta conscientia sequi possint, licet opposita sit probabilior, ac tutior; huic damnabili consilio acquiescentes, bellum movent, quòd est perditio animæ, corporis, & substantiæ. Quo etiam fit, ut hæc doctrina pariter non sit à Christo, qui venit in mundum, ut pacem doceret, *cap. Nisi bella. 23. quæst. 1.* sed potius ex Diabolo, qui est pacis æmulus; & fator zizaniarum.] Hæc Fagnan.

1148 Cujus periodum in ipsum sic contorqueo. [Ex quibus patet, quàm sit perniciofa Christianæ Reipublicæ hæc doctrina de Probabilitate, quæ publicam pacem sæpè sapius turbat, & inflammat Reges ad bella gerenda. Timorati enim Principes priusquam rem eam arduam aggrediantur, consueverunt exquirere à suis Theo-

Theologis, & Directoribus conscientiarum, quid sibi liceat, à quibus audientes, sibi favere in puncto juris opinionem probabiliorē, quam tuta conscientia sequi possint; huic damnabili consilio acquiescentes, &c.]

1149 Et quidem si id absurdum infertur ex sententia de opinione minus probabili, non minus infertur ex sententia de opinione probabiliori: unusquisque enim suam sententiam defendit ut probabiliorē; & quam Regi consulit director, non censet minus probabilem, sed probabiliorē.

1150 Hoc ergo inconveniens si expertus est Fagnanus contra publicam pacem, sciat non oriri ex nostra sententia de probabilitate, sed ex malè intellecta ea sententia de probabilitate. Et in hac ipsa argumentatione cernitur, quàm non sit rectè intellecta. Nam in ea argumentatione arguitur à resolutione directà ad resolutionem reflexam sic. [Probabile est, quòd Rex A. habet jus proprietatis ad regnum, quòd possidetur à Rege B. ergo probabile est, quòd Rex A. potest occupare armis regnum B.] quæ est prava consequentia propter possessionem, quæ dat jus certum retinendi. Quæ omnia abundè explicui ea disput. 15. cap. 4. art. 11. num. 356. & seqq.

1151 Sextum absurdum num. 311. deducit ex eo, quòd juxta Authores nostræ sententiæ licitum est sequi opiniones oppositas, & modò judicare secundum unam, modò secundum aliam. Quod esse perquam absurdum dicit se ostendere evidenter. Videamus, quomodo? Etenim ex contrariis opinionibus oportet unam semper esse veram, & alteram falsam. Unde qui consulit, & judicat secundum utramque, in rei veritate necessariò sequitur falsum. Nam licet intellectus humanus non cognoscat, quænam sit vera, & quænam falsa; tamen certus est, in una ipsarum falsitatem latere, cum impossibile sit, utramque esse veram. Unde sequendo utramque, sequitur necessariò id, quòd certò scit esse falsum. Et confirmat. [Quemadmodum qui miscuit venenum in una ex duabus potionibus, & oblitus est, in qua potione illud miscuerit, quamvis seorsim possit probabiliter æstimare, hanc, vel illam non esse veneno admixtam, tamen si sumat utramque, certus est formaliter, se sumere venenatam; ita qui consulit, & judicat secundum oppositas opiniones probabiles, formaliter certus est, se pro una parte sequi falsum, licet propter imbecillitatem intellectus humani non discernat, qua in parte falsitas reperiatur.]

1152 Respondeo, eum, qui consuleret secundum utramque opinionem oppositam, amplecti unam veram, & alteram falsam. Sed qui consulit modò secundum unam, modò secundum alteram oppositam, non consulit secundum utramque; id enim denotat, quòd consulit secundum utramque simul; sed solum consulit secundum utramque divisivè, & successivè. Quòd non est inconveniens. Etenim si sapientis est mutare consilium; quare non erit sapientis, mutare consilium in re morali? Item si laudabile est, sequi consulta virorum sapientum; quare non erit laudabile, sequi hodie sententiam Suarii, & crastina diè sententiam Thomæ Sanctii, aut cujusvis alterius, qui sit omni exceptione major? Maxime cum illi Doctores magna cum discussione, & examine eas opiniones censuerint veras, & probabiles. Ad id, quòd dicitur, eum consultorem scire, in una earum latere falsum, verum est: sed cum divisivè sumuntur, de qualibet seorsim prudenter credit, in illa non latere falsum.

1153 Ad confirmationem à veneno desumptam respondeo, si venenum esset ejus qualitatis, ut infectio ejus dependeret à judicio humano prudenti; in eo casu posset ille, credens probabiliter in ea potione A. non esse venenum, assumere securè talem potionem A. à qua nihil læsionis pateretur. Postea verò credens probabiliter venenum extitisse in potione A. jam hausta, quæ ratione probabilitatis non læsit, posset dare amico potionem B. sine periculo læsionis illius. Et in hoc potiùs parificatur exemplum.

ARTICULUS VIII.

Reliqua absurda, ad qua nostram sententiam conatur trahere Fagnanus.

SUMMARIUM.

An nostra sententia excludat opiniones temerarias, & scandalosas? nu.

1155. & seqq.

An possit esse probabilis opinio, cujus opposita est improbabilis? n. 1159.

Quomodo ablata nostra sententia non auferuntur opinione scandalosa, & temeraria? n. 1160.

An opiniones scandalosa, dum dicuntur pallio probabilitatis tecta, reperiuntur non esse probabiles? n. 1161.

An opiniones temeraria, & scandalosa oriuntur ex prava intelligentia probabilitatis? n. 1162.

An ob solas rationes probabiles possit conjux negare debitum, vel recedere à matrimonio? n. eodem, & seqq.

An Doctores privati careant auctoritate damnandi opiniones; neque damnare possint, nisi ostendendo caput, unde fiant damnabiles? n. 1165.

An opiniones temeraria, & scandalosa oriuntur ex prava intelli-

gentia ejus asserti, quod unus author sufficit ad probabilitatem? nu. 1166. & seqq.

Quomodo nulla auctoritas sufficiat ad conferendam probabilitatem opinionibus erroneis, & temerariis? n. 1169.

An liceat advocato patrocinari in eadem causa pro actore, & reo? num. 1171.

An apud jurisperitos sint opiniones improbabiles contra immunitatem Ecclesiæ? n. 1173.

Quomodo opiniones de immunitate limitentur alio principio certo? num. 1174.

An doctrina de probabilitate reddat Theologos ignavos? n. 1179.

Quomodo Theologi aulici non afferant præjudicium doctrinæ? n. 1176.

An doctrina de probabilitate libros morales faciat contemptibiles? num. 1180.

An ex doctrina de probabilitate oriatur relaxatio conscientia? n. 1182. & seqq.

An in nostra doctrina ferè omnia relinquantur libero cujusque arbitrio? n. 1186.

An probabilitas faciat, quòd non sit peccatum id, quòd antea erat peccatum? n. 1188.

An non sit remedium opportunum, amputare probabiles, ut amputentur improbabiles? n. 1190.

1154 **A** Numer. 314. incipit enumerare, & ponderare alia septem absurda, quæ ferè omnia licet diversis verbis pensata, ad unum reducuntur, nempe quòd ex nostra sententia de quavis opinione probabilis seligenda ad praxim ortæ sint opiniones scandalosæ, & laxativæ conscientia. De quibus loquitur num. 335. illis verbis, quæ proposui supra cap. 9. art. 5. quæ ut fufius explicem, oportet reproducere, ait enim: [De innumeris ferè opinionibus falsis, temerariis, & scandalosis, quæ ex libertate eligendi quæcumque opiniones probabiles, tamquam ex equo Trojano, in dies prodeunt; & quamplurimæ pallio probabilitatis tectæ, traduntur à Scripturibus nostri temporis, quæ revera non sunt tolerandæ.] Incipit autem eo num. 314. arguere ex eo, quòd, secundum nostram sententiam, [Fas erit marito, modò adhærere uxori suæ, & ab ea debitum exigere, sequendo sententiam probabilem validitatis matrimonii; modò ei debitum negare, illamque dimittere ut concubina, & aliam ducere pro libito suæ voluntatis sequendo contrariam opinionem.]

1155 Ad hoc argumentum fusè respondi in 1. part. Cris. Theolog. ea disput. 15. cap. 4. art. 1. nempe opiniones temerarias, & scandalosas esse improbabiles, ideòque oriri non posse à doctrina de vera probabilitate; neque esse æquum amputare probabiles, ut improbabiles extinguantur. Et operæ pretium est novis argumentationibus eam responsionem fulcire. Primò. Nam inquirò de illis innumeris opinionibus falsis, temerariis, & scandalosis, an sit certum, quòd dicit Fagnanus, an non sit certum? Si dicat, esse certum: ergo illæ opiniones sunt certò falsæ. Hæc consequentia est plusquam evidens: quia illæ sunt synonymæ: *Certum est, hanc propositionem esse falsam: Hæc propositio est certò falsa.* Tum sic. Ergo ejusmodi propositiones non sunt probabiles. Hæc etiam consequentia est evidens; quia de essentia propositionis probabilis est esse incertam, id est, nec certam, nec certò falsam: ergo quæ certò falsæ sunt, non possunt esse probabiles. Tum sic. Ergo perperam discurret, dum vult excludere opiniones probabiles propter opiniones improbabiles. Item: ergo ex sententia admittente solum opiniones probabiles non oriuntur opiniones improbabiles, quas illa sententia non admittit. Ergo non possunt attribui nostræ sententiæ opiniones improbabiles, quas expressè excludit.

1156 Si verò diceret, non esse certum id, quòd dicit de illis opinionibus, pejus illi consultum esset. Nam esset grande piaculum attribuire Authoribus infamiam, quæ re vera est incerta.

1157 Secundò, eodem modo efformo argumentum de eo, quòd dicit, illas innumeras opiniones esse temerarias. Nam si id certum est, erit certum, illas non niti fundamento prudenti: atqui de essentia opinionis probabilis est inniti fundamento prudenti: ergo certum est, eas opiniones, quarum mentionem facit, non esse probabiles. Cum ergo nostra sententia expressè excludat omnes opiniones non probabiles, non possunt illi attribui opiniones, quas expressè excludit.

1158 Tertiò, similiter fit argumentum de iis opinionibus, quas dicit esse scandalosas. Nam si certum sit, esse tales, certum est, eas non esse probabiles. Est enim improbabile, quòd liceat dirigere conscientiam ex doctrina scandalosa: ergo si certum est, eas opiniones continere doctrinam scandalosam, eæ opiniones improbabiles sunt: ergo non possunt attribui sententiæ, quæ expressè excludit opiniones improbabiles.

1159 Et hic obiter notandum est, perperam dixisse Fagnanum num. 110. [Licetum est sequi probabilem, cujus opposita est improbabilis: nam respectu improbabilis, opinio probabilis dici potest probabilior.] Quòd minus scientificè dictum est. Nam est metaphysicè certum, quòd ex duabus contradictoriis, si una est positivè probabilis, id est, certò falsa, altera debet esse certa; ut evidenter ostendi in 1. part. Cris. Theolog. disp. 4. num. 6. Ideòque perperam dicitur, opinionis probabilis contradictoriam esse improbabilem, & certò falsam.

1160 Quartò, nam si ex doctrina nostra de opinione minus probabili oriuntur illæ opiniones falsæ, & scandalosæ, ablata hac doctrina

doctrina nostra, auferrentur ex opiniones. Atqui ablata doctrina nostra, adhuc permanere possent prædictæ opiniones. Demus, hanc nostram sententiam authenticè deletam esse; & inde velis arguere, cæteras opiniones esse ablatas: respondebunt sui Authores, nullum inde præjudicium accepisse opiniones suas; nam ipsi non defendunt eas opiniones ut minus probabiles; sed ut probabiliores suis oppositis. Unde illas opiniones permanuras, donec authenticè constet, etiam probabiliores opiniones excludendas esse.

1161 Quintò, id ipsum convincitur ex verbis Fagnani, dum ait, *pallio probabilitatis tecta*. Ergo illæ opiniones falsæ, temerariæ, & scandalosæ, nihil habent probabilitatis præter pallium: ergo re vera non sunt probabiles: ergo opiniones verè probabiles inconculsæ manent, & illibatæ. Cur ergo amputandæ sunt opiniones probabiles, quia harum pallio improbabiles conteguntur? Cùm & illa oves non debeant deponere pelles suas, quia eis aliquando Lupi se contingunt; ut inquit Gregorius Magnus.

1162 Sextò, quia hæ opiniones temerariæ, & scandalosæ potiùs oriuntur ex prava intelligentia probabilitatis. Quòd vel ab ipso primo exemplo earum propositionum, quod assertit Fagnanus, manifestè convincitur. Ait enim in verbis suprà relatis, quòd si vera esset nostra sententia, posset conjux, sequendo opinionem probabilem nullitatis matrimonii, negare debitum, & recedere à matrimonio. Quòd quidem asserere non potest, qui rem probabilitatis rectè calluerit. Nam ob solas rationes probabiles non potest conjux privari jure, quod habet ad exigendum debitum; ut manifestè ostendi in 1. part. Cris. Theolog. disput. 16. cap. 8. præcipuè num. 163. & est definitum in cap. Inquisitioni, de sentent. excomm. Et cùm ita definitum sit, miror vehementer, quòd eam opinionem, de negando tunc debitum, adnumeret Fagnanus inter opiniones probabiles. Quòd si ex illa probabilitate nullitatis matrimonii non potest conjux negare debitum, quomodo vi ejus probabilitatis poterit recedere à matrimonio?

1163 Ecce quomodo non est rectè intellecta doctrina de probabilitate. In quo etiam alii Authores deficiunt. Arguunt enim à probabilitate propositionis directæ ad probabilitatem reflexæ. Quem arguendi modum finitum esse, clarissimè ostendi in ea disput. 15. cap. 4. art. 2. Unde hæc est prava consequentia: [Petrus habet opinionem probabilem de nullitate matrimonii: ergo habet opinionem probabilem, quòd potest negare debitum, vel recedere à matrimonio.] Quia in materia consequentis superadditur jus, non probabile, sed certum possessionis.

1164 Dixi, multò minus posse conjugem recedere à matrimonio: quia, ut ostendi disp. 19. ob nullam rationem merè probabilem potest dissolvi contractus matrimonii, eo quòd sit natura sua indissolubilis; & contrahentes se obligant ad illum retinendum, quandiu non constiterit certò de ejus nullitate.

1165 Septimò, nam adversarii solum referunt opiniones, quas dicunt temerarias, & scandalosas; & tamen non ostendunt caput, unde ita fiant damnabiles, cùm tamen id præstare deberent. Doctores enim privati non habent auctoritatem damnandi opiniones; ostendunt tamen principium, unde fiunt damnabiles. Sic quando omnes Theologi dicunt, aliquem esse articulum Fidei, tenemur credere illum tamquam de Fide: quia quamvis Theologi non habeant auctoritatem definiendi articulos Fidei, ostendunt tamen principium, unde ille articulus est de Fide. Sic, proportionem servata, contingit in opinionibus damnabilibus. Numquid ergo adversarii non ostendunt capita, ex quibus illæ opiniones fiunt damnabiles; ut sic possint earum damnabilitatem rejicere in nostram sententiam, tamquam in equum Trojanum?

1166 Octavò, nam ipse Fagnanus num. 331. exposulans de *effranata multitudine opinionum probabilium*, affirmat, id inconveniens originem trahere ex opinione, quòd sufficiat unus Author doctus, & probus. Ita enim ait: [Quin immò apud multos receptum videtur, ut probabilitas opinionum non solum eliciatur ex rationibus, & argumentis congruentibus, sed etiam ex simplici auctoritate unius docti, & pii Doctoris: ut tenent Gregor. de Valentia in 1. 2. disput. 2. quest. 12. punct. 4. quest. 4. Emanuel Sà in summ. verb. Dubium, num. 1. Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. cap. 9. num. 7. Filliucius tom. 2. tract. 21. cap. 4. num. 134. & alii apud Dianam part. 4. resol. moral. tract. 4.]. Quamobrem si unicuique licet sequi quamcumque opinionem probabilem; & probabilitas oritur etiam ex auctoritate unius Doctoris; jam licet sequi opiniones ferè omnes, etiam erroneas, & temerarias; cùm hodie in moralibus nullum quasi sit paradoxum, quòd non nitatur auctoritate aliqujus Doctoris.]

1167 Ex quibus verbis manifestè colligitur, multitudinem opinionum, quas erroneas, & temerarias vocat, originem trahere, ex eo, quòd universalissimè, & illimitatè dicatur, quòd probabilitas oritur etiam ex auctoritate unius Doctoris: ergo id non oritur ex doctrina de vera probabilitate; quæ quidem eam universalem propositionem non admittit.

1168 Et quidem si Fagnanus non fideret citationibus alienis, sed eos Authores, quos citat pro ea universali propositione, per se ipsum evolveret, & deliberatè eorum sententiam considerasset; non citaret eos Doctores Valentiam, Sanctium, Filliucium pro ea universalissima propositione de probabilitate orta ex

auctoritate uniuscujuslibet Authoris. Nam, ut ex eisdem Authoribus probavi in 1. part. Cris. Theolog. disput. 11. non sufficit ad probabilitatem unus Author, nisi sit omni exceptione major.

1169 Et quidem perperam dixit ea verba: *Jam licet sequi opiniones ferè omnes, etiam erroneas, ac temerarias*. Omnes enim Doctores conveniunt in eo, quòd non licet amplecti opiniones erroneas, ac temerarias; neque ullius auctoritatem sufficere ad erroneas, & temerarias imbuendas probabilitate. Quare correptione dignus est Joannes Machado, qui tom. 1. in discurs. prævio de Probabilit. num. 1. ait, quòd vir doctus potest consulere contra propriam opinionem, juxta alienam, & si hanc judicet improbabilem. Et pro asserto allegat Vasquium, Lessium, Salas, Coninck, Sayrum, Navarrum, Medinam, Lopez, Suarium, Azorium, Gutierrez, Henriquez, Laymanum, Villalobos, Thomam Sanctium, Becanum, Reginaldum, Bonacinam, Candidum, & Palaum. Erravit tamen Machado non solum in asserto, sed etiam in allegationibus. Vide P. Matthæum de Moya tom. 2. Select. tract. 1. quest. 3. §. 2. ubi citatis verbis eorum omnium Authorum, convincit, ne unum quidem ex illis citari posse pro eo asserto, cujus oppositum expressis verbis tuentur. Quæ autem remedia expediant ad compescendas, & continendas opiniones intra terminos veræ, & practicæ probabilitatis; vide suprà cap. 9. art. 3.

1170 In eodem argumento conatur Fagnanus cogere nos ad hanc consequentiam: [Licebit Advocato in eadem causa patrocinari tam pro actore, quam pro reo, si uterque habeat pro se rationes suasibiles. Contra textum in lib. 1. C. de advoc. divers. judic. in l. Athletas §. penult. ff. de his, qui notantur infamia, & cap. fin. 2. qu. 3.]

1171 Sed hinc colligitur apertè, adversarios non omninò callere nostram doctrinam de probabilitate. Quia nullam esse probabilitatem contra præceptum certum, omnes nostri Doctores admittunt, & est metaphysicè evidens. Quomodo enim erit probabile, quòd Advocato liceat patrocinari actori, & reo simul, si reperitur expressè, & certò prohibitum in iis textibus? Ad id, quòd superaddit de Judice, & de Consiliario Regis ad bellum gerendum, satis constat ex dictis.

1172 Octavum absurdum, quòd ex nostra sententia colligit num. 319. desumitur ex multis opinionibus, quæ in dies oriuntur, quæ lædunt immunitatem Ecclesiasticam, subditque: [Principes sæculi nihil arbitrio suo faciunt, sed quid sibi liceat, percontantur à Theologis, quos ad sua desideria coacervant sibi Magistros. Hi verò, ut se præbeant zelatores laicalis jurisdictionis, prurientes auribus, & quærentes, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, ut plurimum quid Divina Scriptura, sacri Canones, & probata Concilia ea de re statuunt, parum investigantes, tantum laborant in perquirendo aliquem Doctorem, qui in eo articulo amplectatur opinionem, jurisdictioni sæculari faventem, aut saltem affirmet, illam esse probabilem: eoque modica cum difficultate reperto: protinus consulunt, suadentque Principibus, & Magistratibus sæcularibus, ut opinione illa utantur. Et ex hac potissimum radice, ni fallor, provenit, ut multi censuris Ecclesiasticis irretiti, despiciant absolutionem à Sede Apostolica obtinere, nec abstineant à perceptione Sacramentorum, existimantes, se tutos esse in conscientia.]

1173 Circà quòd argumentum multa notanda veniunt. Primum, negari non posse, quòd circumferantur præcipuè apud Jurisperitos multæ opiniones improbabiles contra immunitatem Ecclesiæ; quæ communiter reprobantur à Theologis; & ideò censentur ad minus, probabilitatis dubiæ. Probabilitatem autem dubiam asserre dubium practicum, in quo tutior pars eligenda est, jam sæpè dixi.

1174 Secundum, illas opiniones, quæ circumferuntur contra immunitatem Ecclesiasticam, non remanere probabiles; ostendi in 1. part. Cris. Theolog. disput. 17. eo quòd probabilitas earum opinionum limitatur per aliam regulam juris, quæ præscribit, in varietate opinionum circà immunitatem, omninò standum esse pro ea parte, quæ est in favorem Religionis. Cùm ergo illæ opiniones non remaneant probabiles, cur Fagnanus eas nobis obtrudit tamquam probabiles? Si nostra doctrina, [de quavis opinione verè probabili admittenda ad praxim] benè intellecta non admittit eas opiniones, quæ sunt contra immunitatem; cur illas tamquam probabiles attribuit nostræ sententiæ?

1175 Tertium. Authores, qui defendunt eas opiniones contra immunitatem, illas defendunt tamquam probabiliores: ergo licet amputetur sententia nostra [de opinione minus probabili eligenda ad praxim] nihil agitur contra eas opiniones repugnantes immunitati. Ergo sententia nostra non producit eas absurdas opiniones.

1176 Quartum. Si illi Theologi aulici prurientes auribus Principum non attendunt veram doctrinam de Probabilitate limitata per alias regulas juris; hæc est culpa hominum, non doctrinæ. Doctrina ergo de Probabilitate benè intellecta, salva consistit, & incolumis.

1177 Si autem illi Theologi dumtaxat quæruni unum Authorem, quicumque ille sit, qui eam opinionem doceat contra immu-

immunitatem, planè errant. Tum quia recta probabilitatis doctrina non admittit unumquemlibet Authorem, sed illum, qui sit omni exceptione major. Tum quia, ut dixi, aliæ regulæ juris reflectunt supra eam probabilitatem, & limitant illam; ita ut prædictæ opiniones non remaneant practicè probabiles.

1178 Nonum absurdum proponit *numer. 320.* his verbis: [Hæc doctrina reddit homines ignavos, eosque ab omni studio contemplandæ veritatis abducit. Nam ubi primum quis in aliqua controversia morali intelligit, extare opiniones probabiles, & se habere libertatem sequendi, quam maluerit, licet minus probabilem, & minus tutam, non laborat pro veritate ulterius assequenda: quo fit, ut hoc sæculo pauci inveniantur profundæ scientiæ, qui velut splendor effulgeant firmamenti, & velut stellæ in perpetuas æternitates.]. Addit Julius Mercorus *de Probabilis. opin. part. 3. artic. 4.* futurum esse, ut admissio usu probabilitatum, libri, qui tractant de morali materia, brevi tempore contemptibiles fient, immò tota scientia moralis contemptui habeatur. Nam casus, qui poterit unicuique occurrere, aut erit facilis, aut difficilis? Si facilis, non erit opus studio, nec revolutione librorum pro ejus resolutione. Si difficilis, jam experimur, difficultatem propositionis ex eo, provenire, quia utrinque sunt rationes suasibiles; ut habetur *1. Topic. cap. 9. in princip.* Unde statim atque aliquis apprehendit, casum propositum esse difficilem, simul etiam apprehendet, illum esse pro utraque parte probabilem: & sine alio studio, ad quam maluerit partem, tuta conscientia applicabit.]

1179 Respondeo, numquam indignis viros doctos majori studio, ac diligentia, quam in statu præsentis. Nam quæ multæ opiniones improbables obtruduntur quasi probabiles, viri docti debent diligenter incumbere in eam curam, ut sciant discernere probabilia ab improbabilibus. Et cum non satisfaciatur conscientiæ unusquislibet Author, sed eligendi sint Authores probatæ authoritatis, & qui sint omni exceptione majores; ad id discernendum, acri judicio, & magno studio opus est. Utinam viri docti animum adhiberent, ad cognoscenda principia certa, quæ militant adversus multas opiniones, quæ prima specie aliquibus videntur probabiles; melius sic esset consultum rei literariæ.

1180 Ad id, quod subjungitur ex Mercoro, respondeo, potius eam rationem esse contemptibilem. Nam si tibi occurrit casus difficilis, quomodo sine magno studio scies, rationes pro utraque parte esse merè topicas, & probabiles; & nullum latere principium certum contra quod nulla est opinio probabilis?

1181 Decimum absurdum proponit à *num. 322.* ex eo, quod ex nostra doctrina sequitur magna relaxatio conscientiæ, & disciplinæ Ecclesiasticæ. Ad quod probandum refert aliquas opiniones improbables in materia jejunii, & in materia non relinquendi occasionem proximam peccandi, & alias opiniones, quæ majori indigent examine, & quæ postea examinandæ erunt.

1182 Ego sanè non capio, quomodo cum ipse Fagnanus agnoscat, eas opiniones esse improbables, adhuc contendat, eas oriri à doctrina de opinionibus verè probabilibus. Sex opiniones in materia jejunii esse improbables, & à numero probabilium excludendas, ostendi in *part. 2. Cris. Theolog. disput. 23. cap. 5. art. 10. 11. & 12. & disput. 27. cap. 8. 9. & 11.* Alias autem opiniones de occasione proxima peccandi esse planè improbables, ostendi in *1. part. disput. 18.* ut prætermittam, quod si aliquid probat ea argumentatio, doctrina de probabilitate amputanda esset, quia Authores earum opinionum eas ut probabiliores defendunt.

1183 Dices, idèò opiniones improbables attribui tamquam originis, meæ doctrinæ: quia apud nostros Doctores sufficit ad probabilitatem quilibet Author: unde fit, quod improbables, quia ab uno saltem Authore defenduntur, in numerum probabilium se intrudunt.

1184 Sed constat ex dictis, in hac responsione assumi falsum; cum in *disput. 11.* ostenderim ex nostris Authoribus, non conducere ad probabilitatem illum Authorem; cui aliqua ex illis quatuor exceptionibus ibi assignatis opponatur.

1185 Undecimum absurdum, quod conatur deducere, *num. 330.* ferè nihil aliud continet, quam repetitionem prædictorum. Ubi in hæc verba prorumpit. [Si optimæ sunt leges, quæ quam paucissima judicis arbitrio reliquerunt, secundum Philosophum *1. Rhet.* fateri oportet, pessimam esse hanc doctrinam, quæ ferè omnia relinquit libero cujusque arbitratui. Nam qui legem imperare jubet, is legem, & Deum imperare jubet; qui verò hominem, belluam adjungit, ut idem docuit *3. Politic.* Præsertim vero, quia idem Author modernus (Caramuel) non erubuit sua epistola disseminare hanc propositionem, videlicet *opiniones probabiles efficere, ut quod olim peccatum erat, modò amplius non sit.* Quod si verum est, jam opiniones probabiles sunt supra Legem Dei, & naturæ. Et tamen D. Thomas *quodlibet 8. art. 13. & quodlibet 3. art. 10.* palam docuit, opiniones Magistrorum minimè efficere, ut quis excusetur à peccato, si agat contra Legem Dei. Et in horum confirmationem in fine periodi subjungit testimonium Vincentii Baron in quadam epistola tractatui Julii Mercori præfixa. [In qua refertur Sanctissimi D. N. Alexandri præceptum, seu consilium in Generali capitulo evulgatum, ac Theologis Thomistis, quotquot sunt in orbe Christiano, à Definitoribus deferendum, videlicet, *Tadere Beatissimum Patrem tot novarum opinionum hoc sæculo in Theologiam moralem inductarum,*

quibus disciplina Evangelica resolvitur, ac conscientis cum gravissimarum periculo illudatur: & se maxime velle à Theologis nostris, in Ecclesia hoc morbo occulto laborantis remedium; opus parari ex severiori, & tuta Sanctissimi Præceptoris doctrina; quo hæc morum, & opinionum licentia, quæ in dies grassatur, quasi cauterio cohiberetur.] Hucusque ea periodus Fagnani.

1186 Ad primam partem hujus periodi respondeo, falsum esse, quod nostra doctrina ferè omnia relinquat libero cujusque arbitratui. Tum quia non omnia, nec ferè omnia, sed ea solum, quæ sunt incerta, relinquit arbitrio prudentum. Tum quia non relinquit arbitrio cujusque, sed Doctoris omni exceptione majoris, ut ex PP. Suario, Valquio, Thoma Sanctio, & aliis probatis Authoribus ostendi *disput. 11.*

1187 Ad id, quod additur de imperio legis ex Aristotele; interrogo, an loquatur Aristoteles de lege certa, an etiam de incerta? Si enim incerta est, quomodo certò imperabit? Quæ ergo incerta est, judicio sapientum Doctorum subjacere debet, ut veritatem inquirant.

1188 Ad id, quod refertur ex Caramuele, respondeo, id in eo sensu accipiendum, in quo intelligitur hæc propositio: *Conscientia invincibiliter erronea denuò adveniens efficit, ut non sit peccatum, quod antea erat peccatum.* Si ergo opinio denuò adveniens habeat veram, & solidam probabilitatem, id efficit. Nec inde inferitur, quod opiniones sint supra legem Dei, & naturæ. Sicut non inferitur, quod conscientia erronea denuò adveniens, & denuò excusans à peccato, propterea sit supra legem Dei; quia, ut docet S. Thomas, lex Dei obligat eo modo, quo proponitur per conscientiam. Et cum Fagnanus defendat doctrinam de probabiliore opinione eligenda: interrogo, an si opinio, quæ antea censebatur minus probabilis, modò censeatur probabilior; jam non sit peccatum, quod antea erat peccatum? Numquid ergo doctrina de probabiliore opinione eligenda est supra legem Dei, & naturæ?

1189 *Numer. 336.* refert, Parochos Urbis Parisiensis, & Rothomagensis proposuisse quasdam propositiones, autoritate superiorum damnandas; & inter eas, proposuisse eam assertionem Caramuelis. Sed cum habeat sensum supra explicatum, ea non est damnabilis, si loquatur de vera probabilitate. Quod addit ex S. Thoma, patet ex dictis supra *cap. 8. art. 10.* Ubi relege verba S. Antonini explicantis textum S. Thomæ, & in *1. part. Cris. Theolog. disp. 15. cap. 6. art. 3.*

1190 Testimonio, quod assertur, ejus præcepti, vel consilii Alexandri VII. fidem habeo, quia est conforme decretis ejusdem, quæ explicui in *1. part. Cris. Theolog. disput. 9. cap. 20.* & quia certum est, multas irrepsisse opiniones improbables sub pallio probabilitum; & hunc morbum remedio indigere. Sed ad compescendas opiniones improbables, non est opportunum remedium amputare eas, quæ sunt verè probabiles. In hoc remedium incumbere viros doctos, maxime expedit. Ad id ego conatus sum in *1. & 2. part. Cris. Theolog.* Sed explicatius, & magis ex professo in hac *3. part.* in qua aliqua exempla proponam. Quartam verò partem adhibebo, discurrendo per singulas materias morales, si afflictæ valetudinis molestiæ permiserint.

1191 Duodecimum absurdum, quod proponit Fagnanus *num. 335.* non eget responsione. Illud enim nihil aliud continet, nisi catalogum opinionum, quas vocat *falsas, temerarias, & scandalosas.* Ex quibus plures in sequentibus discutientur, & quarum aliquæ immeritò damnantur. Et quidem facillimum voce tenus damnare opiniones has, & illas; ostendere autem capita, ex quibus sint damnabiles, non ita facile. Id autem præstare, esset magis proprium Doctoris sapientis.

C A P U T XX.

Satisfit objectionibus Celladei. Ubi singularis ejus modus opinandi vocatur ad Crisim.

A R T I C U L U S I.

Proponitur opinio, & ejus Crisis.

S U M M A R I U M.

An rectè dividatur probabilitas in sophisticam, & realem? num. 1193.

Quomodo Celladeus explicet probabilitatem realem? numero 1194.

Quam sit impossibile invenire semper opinionem, quæ ferè semper sit vera? num. 1195.

An Scortista non possit gubernare conscientiam ex opinione S. Thomæ? num. 1196.

An sit chymica doctrina, qua tradit, in conflictu opinionum sequendam esse necessariò partem tutiorem? num. 1197.

1192 **A**ntonius à Celladei in *1. part.* de recta doctrina morum (*2. pars*, si edita est in lucem, non pervenit ad manus meas) singularem ingressus est viam, quam fustis-

mo stylo prosequutus est: & ideo mihi est impossibile, omnes ejus discursus satis ingeniosos examinare. Quare est animus ita eos proponere in generali, ut ex doctrina hic subiicienda non sit difficile, omnibus satisfacere.

1193 Igitur lib. 2. *quest. 4.* distinguit duplicem modum probabilitatis. Aliam dicit probabilitatem sophisticam, quam etiam vocat probabilitatem impunem; aliam probabilitatem realem, sive probabilitatem conscientiae. Probabilitatem sophisticam dicit esse eam, quae communiter usurpatur apud recentiores, quae quidem probabilitas convenit duplici opinioni contradictoriae. Censet enim impossibile, quod duplex opinio contradictoria habeat veram, & realem probabilitatem etiam quoad nos, & quoad nostrum intellectum. Nam sicut respectu nostri intellectus repugnat, quod utraque sit vera, & necessarium est, quod altera sit falsa; ita etiam repugnat, quod utraque habeat veram probabilitatem, & necessarium est, quod una earum nitatur fundamento sophistico, nempe quod appareat verum fundamentum, & tamen illud non sit verum. Hanc probabilitatem vocat impunem, quia permittitur, & toleratur; immò aliquando Superiores prohibent, ne afficiatur censura Theologica, & cogimur non dicere eam opinionem improbabilem. Et hoc genus probabilitatis affirmat non esse sufficiens ad regendam conscientiam, sive opinio dicatur probabilis, sive probabilior: quia ut una sit probabilior, opposita debet esse probabilis, ut possit esse minus probabilis: at solam probabilitatem sophisticam posse inveniri in duplici opinione contradictoria; atque adeò tam sophisticam esse probabilioritatem, ac probabilitatem.

1194 Jam verò probabilitatem conscientiae, sive realem admittendam esse contendit, & dicit illam esse, quae ferè semper est vera. Nam probabilitas, quae ponitur in utraque opinione contradictoria, aequaliter se habet ad verum, & falsum; & aequaliter potest fallere, & falli; at vera probabilitas debet se habere ferè semper ad verum, & non esse indifferens ad verum, & falsum, neque indifferens ad fallere, & falli. Quas autem condiciones, & requisita debeat habere, ut dicatur, quod ferè semper est vera; hoc opus, hic labor est ad explicandum.

1195 Hæc autem sententia subsistere non potest, tum propter argumenta proposita *cap. 15. 16. & 17.* tum præcipue propter tria. Primum. Nam impossibile, & non solum difficillimam, reddit totam seriem operationum humanarum, & expositam innumeris scrupulis, & anxietatibus. Probatur. Etenim invenire veritatem, quamvis cum eo addito, [quod opinio ferè semper sit vera,] in rebus omnino incertis, est impossibile. Quam à multis sæculis digladiantes Theologi invenire non potuerunt; quomodo ego præsumam, quod veritatem invenio? Deinde si sequi debeo opinionem veram, aut certus sum, esse veram, aut incertus. Si certus; non est opinio, sed sententia certa. Si incertus; quælibet opinio probabilis habet hoc: nam quam sequor opinionem, licet cum formidine credo esse veram.

1196 Secundum argumentum, quod à sententia Celladei me advocat, est. Nam, juxta ipsum, si opinio pro utraque parte contradictionis habet parem auctoritatem; & motivum ab intrinseco est æquale, vel non attenditur; res manet in statu dubii, nec alteram earum opinionum sequi possum tuta conscientia. Hinc fit ingens absurdum, quod Scotista, qui censet Scotum auctoritate parem Divo Thomæ, non possit tuta conscientia sequi opinionem Divi Thomæ, cui contradicit Scotus. Quod quidem absurdum devorat Celladeus verbis supra relatis *cap. 16. art. 5.* Sed tamen dicere, quod sit aliqua opinio moralis in S. Thomæ, quam alicui fidelium non liceat reducere ad praxim, mihi videtur tam immane absurdum, ut ob illud solum numquam credam esse probabilem eam opinionem Celladei. Vide argumentum hoc fusius propositum eo *cap. 16. art. 5.*

1197 Tertium argumentum est. Nam censeo chymæricam, & impossibilem doctrinam, quæ tradit, in conflictu opinionum sibi contradicentium, semper sequendam esse tutiorem partem, sicut in dubio practico; quod expressè tradit Celladeus. Etenim in ea questione, [An qui damnum intulit ex sola culpa veniali, teneatur refarcire ex justitia?] sunt duæ opinionēs sibi contradicentes. Si ergo in hoc conflictu opinionum sequenda est pars tutior; ei, qui damnum intulit, tutius est solvere, ideoque tenebitur ad solvendum; ei verò, qui damnificatus est, tutius est non accipere solutionem; ideoque tenebitur illam non accipere: ergo in hoc casu damnificator tenebitur solvere, sed nemini. Vide, quid magis chymæricum dici potest. Vide hoc argumentum latius propositum *cap. 15. & responsiones*, quæ exhiberi possunt, manifestè convictas. In 1. p. dixi, cum præcipere posse, ut in opinabilibus sequamur partem tutiorem. Sed id intelligendum est extra materiam justitiæ.

ARTICULUS II.

Occurritur objectionibus Celladei.

SUMMARIUM.

An nulla opinio probabilis formaliter sit regula operationum? n. 1203. Quomodo duplex opinio probabilis adversa subordinetur legi Divina? num. 1204. & seq.

Quomodo neutra opinio ex adversis egrediatur sphaeram legis Dei? n. 1206. Quomodo dictamen de duplici opinione opposita, sit applicativum legis Divina? num. 1207.

Quomodo opinio minus probabilis non se habeat magis ad falsum, quam ad verum? num. 1208.

Quomodo exemplum horologii non obsit, immò profit nostra sententia? num. 1211. & seq.

Quid sit probabilitas sophistica? num. 1215.

An contra certum detur probabilitas sophistica, non autem vera? n. 1216.

Quid sit argumentum sophisticum? n. 1221.

Quomodo intelligatur id assertum, quod ex errore est tale, non est absolute tale? n. 1223. & seq.

An cognitio reflexa de non regula possit facere regulam? n. 1227. & seq.

An certitudo dictaminis reflexi desumatur ab objecto; & quomodo? num. 1234. & seqq.

1198 **A**ntonius à Celladei lib. 3. Recapitulationem, ut ipse vocat, omnium eorum, quæ contra probabilitatem scripserat in antecedentibus, disposuit in *quest. 18.* & quia non vacat omnes discursus, quos per totum librum fusissimè spargit, examinare; satis erit breviter satisfacere objectionibus, quas in ea recapitulatione breviter instauravit.

1199 Prima objectio est, in qua nititur probare, *probabile consuetum* (sic enim vocat nostram doctrinam de quavis opinione practice probabili amplectenda) non esse rectam regulam humanorum actuum. Sic enim ait §. 2. [Conclusio, vel opinio, vel humana ratio, hac solum probabilitate probabilis, in primis non subordinatur Divinae legi; nec item est *secundaria* respectu ejus; nec demum applicativa illius. Quæ probantur. Nam subordinatum subest, ac subditur suo principali; at opinio, vel ratio humana, modo dicto probabilis, non subest legi Dei; nam lex est una, & pro una solum parte contradictionis: opinio verò, & ratio humana sic probabilis est in utraque, & pro utraque parte; & ita pro lege, & contra legem, ut patet.]

1200 Rursus secundarium respectu alterius non egreditur sphaeram ejus, ut cernitur in causa prima, & secunda; & si causæ secundæ egrederentur sphaeram primæ, jam in quo egrediuntur non essent secundæ, sed primæ, ut est manifestum. At hæc ratio humana egreditur, quin per se, & necessariò egreditur sphaeram Divinae legis: nam illa per se, & necessariò falsis etiam, & utrique parti contradictionis convenit; lex autem per se, & necessariò solum veris, & uni parti contradictionis.

1201 Denique hæc humana ratio non est applicativa Divinae legis magis, quam actio prorsus indifferens ad trahendum secum ignem, est applicativa ignis. Etenim ratio hæc humana se habet indifferenter ad contradictoria: ergo ad legem, & non legem. Non est ergo magis tractiva, & applicativa ejus, quam non applicativa.] Hucusque objectio Celladei.

1202 Et paulo inferius circa opinionis minus probabilis electionem, hæc superaddit: [Ratio minus probabilis magis (se habet) ad falsum, & contra legem quoad nos, & nulla nec præsumptio quidem est de ejus cum lege concordia, quin præsumptio est de discordia, & repugnantia, & contrarietate.]

1203 Pro cuius argumenti solutione adverte, nullam opinionem probabilem esse propriè, & formaliter regulam humanarum operationum. Regula enim debet esse certa, & nulla opinio probabilis est certa. Quare regula, quæ attinet ad usum probabilium, est illud dictamen certum, vel universale, [quod licet uti quavis opinione verè probabili;] vel singulare, [quod licet uti hac opinione probabili.] Quod dictamen constat esse certum ex argumentis instructis *cap. 15. 16. 17. & 18.*

1204 Deinde hæc opinio S. Thomæ [quod non licet baptizare infantes filios infidelium invitis parentibus,] subordinatur legi Christi de baptismo, quia optimis argumentis probat, ita esse intelligendam legem Christi; optimaque auctoritate roboratur. Similiter opinio Scoti affirmans [quod licet baptizare infantes filios infidelium invitis parentibus, scilicet interventu Principis, vel Magistratus,] etiam subordinatur legi Christi de baptismo: quia optimis argumentis probat, ita esse intelligendam legem Christi; optimaque auctoritate roboratur. Nam quia incertum est, quæ opinio à parte rei sit vera; & unaquæque optimis argumentis, probabilibus quidem, probat, suam partem esse conformem legi Dei; intellectus humanus in re incerta satis prudenter procedit, dum unius auctoritate, & rationibus innititur. Loquitur ergo dictamen universale de opinionibus divisivè, quo pacto non sunt indifferentes ad verum, & falsum, neque ad legem, & non legem, sed unaquæque determinatur ad verum, & ad legem, per optima argumenta id probantia.

1205 Ad primum ergo dicendum, regulam, quæ dicit, opinionem S. Thomæ posse tutò deduci ad praxim, subordinari legi Dei; quia optimis argumentis probat S. Thomas, eam esse conformem legi Christi de baptismo. Et idem dicendum est divisivè de opinione Scoti. Ad id, quod subjungitur, quod *lex est una*, & pro una solum parte contradictionis, ratio verò probabilis est pro utraque parte contradictionis; respondeo, sicut lex est una, & pro una parte contradictionis; ita opinio S. Thomæ [quod non licet in eo casu baptizare] etiam est una, & pro una tantum

tum parte contradictionis. Et similiter opinio Scoti divisivè quod licet baptizare,] etiam est una, & pro una tantum parte contradictionis; quamvis utraque opinio copulativè non sit pro una tantum parte contradictionis. Argumentum autem à collectivo ad divisivum nullum est.

1206 Ad secundum similiter dicendum est, neutram opinionem divisivè egredi sphæram legis Dei; quia unaquæque seorsim robustis argumentis probat, eam esse conformem legi Christi de baptismo.

1207 Ad tertium similiter dicendum est, dictamen de opinione S. Thomæ eligenda ad praxim esse applicativum legis Dei, quia robustis argumentis probat, esse conformem legi Christi. Et idem dicendum de opinione Scoti divisivè, & seorsim. Nam quælibet divisivè non est indifferens ad legem, & non legem; sed applicans legem Dei determinatè.

1208 Ad ultimum, quod subjungitur de opinione minus probabilis, respondeo, illam minimè se habere ad falsum, si habet omnia requisita probabilitatis: quia optimis argumentis probat esse conformem legi; quamvis argumenta partis oppositæ videantur meliora, & illa optima argumenta faciunt præsumptionem de veritate ejus; quia ob incertitudinem materiæ potest contingere, quod minus probabilis sit vera, & probabilior falsa. Et iterum noto, plerumque contingere, eam, quæ ab aliquibus dicitur minus probabilis, absolute non esse probabilem; quod solet contingere, quando probabilior magno excessu superat oppositam: quia opposita nititur levibus argumentis rationis, & autoritatis.

1209 Objectio 2. est, quam proponit in eodem §. 2. in confirmationem primæ his verbis. [Horologium, quod non magis haberet concordare, quam discordare cum motu Solis, quin necessariò designaret horas, juxta, & contra motum Solis, esset pessimum horologium, & pessima regula horarum; quia scilicet rectitudo regulæ secundariæ pendet à subordinatione, & concordia cum sua prima regula. Nostra autem ista humana ratio se habet ad Divinam legem, sicut horologium istud ad motum Solis: ergo, &c.

1210 Hinc conspicitur, quàm nulla sit illa adversariorum evasio, qua, ajunt, habita hac sua probabilitate, violationem legis, si contingat, fore purè materialem: id est, involuntariam, ac inimpurabilem. Habeat quis prædictum horologium, cujus nulla sit magis concordia, quàm discordia, & contrarietas cum motu Solis: & velit nihilominus regulare horas, & dies per istud suum, quod unice amat horologium. Profectò errabit passim in horis: & error est sibi voluntarius, & imputabilis, præcognitus nimirum, ac liberè volitus. Sic ergo in ista tua humana ratione.] Hucusque Celladeus.

1211 Respondeo, ut recta sit hæc comparatio, sicut ponit duas opiniones sibi contradicentes, debet etiam ponere duo horologia inter se discrepantia, & hoc modo sibi contradicentia. Et hoc modo exemplum suffragatur nostræ sententiæ. Etenim si in puncto meridiei alterum horologium indicaret horam meridiei, & alterum indicaret horam mediæ noctis; istud secundum deprehenderetur esse parva regula. Quare? quia certissimè deprehenditur error illius. Si verò ista duo horologia solum in uno horæ quadrante discrepant, & in eo sibi contradicerent: non propterea alterum, vel utrumque reputaretur prava regula; quin immò tanquam bonam regulam horarum admittit utrumque consuetudo Ecclesiastica, quantumvis in uno horæ quadrante soleant ambo discrepare, & sibi invicem contradicere. Quare nisi quia in rebus incertis, & in quibus non deprehenditur error manifestus, non possunt aliter gubernari actiones humanæ dependentes à tempore? Et idem esset, si lux Solis omninò abesset spatio duorum mensium, & in medio tempore ista duo horologia discrepant in integra hora, vel in duabus, ita ut propter absentiam lucis non posset deprehendi error: tunc enim neutrum horologium neutra regula horarum contemneretur.

1212 Similiter ergo in nostro casu, duæ opiniones sibi invicem contradicentes, quia incertum omninò est, quæ nam sit à parte rei vera, & quænam earum conformetur cum prima regula; si optimis argumentis utraque roboretur, utraque admittitur, ut objectum regulæ humanarum actionum; utraque, inquam, divisivè; sicut etiam utrumque horologium divisivè in præfatis casibus admittitur ut regula. Et sicut qui in prædictis casibus regularet actiones suas per alterutrum ex illis horologiis, non esset ei voluntarius error, si fortè daretur; ita qui sequitur alterutram ex opinionibus verè probabilibus, si fortè erret in conformitate cum prima regula, non erit ei voluntarius error; quia sufficit ad hoc, quod in rebus incertis probet optimis argumentis, quod opinio, quam sequitur, conformatur cum prima regula Divinæ legis.

1213 Sed ponamus, illud horologium chymæricum, quale proponitur in objectione, quod non magis concordet, quàm discordet cum motu solis; & ne sit omni ex parte chymæricum, ponamus quod aliquas horas indicet exacte, & alias inordinatè. Enim vero vel error deprehenditur manifestè, vel non? Si primum; nemo prudens illud sequeretur ut regulam; sicut nemo prudens debet sequi opinionem, quam constat esse improbabilem. Si verò non deprehenderetur manifestè error ejus horologii, neque aliud esset in civitate, adhuc prudentes sequerentur illud ut regulam horarum.

Quod exemplum quantum suffragetur nostræ sententiæ, quis non videt?

1214 Tertia objectio est, quam proponit ibidem sic: [Ostensum item fuit, istam probabilitatem contradictoriorum convenire etiam, ac inveniri contra certum, ac evidens; non autem sic probabile conscientiæ.] Illud autem conatus fuerat probare lib. 2. qu. 5. §. 2. ex eo quod Authores dicant, suam sententiam esse certam, & manifestam; oppositam autem non dicant improbabilem, sed probabilem: ergo jam datur probabile contra certum. Quod multis conatur confirmare: & præcipuè ex sententiis scientiæ mediæ, & præmotionis physici in quibus unaquæque schola suam sententiam certam, & evidentem reputat: & tamen neutra dicit oppositam improbabilem: immò utraque cogitur dicere oppositam probabilem propter decretum Pauli V. inhibentis censurare alterutram.

1215 Pro cuius claritate nota, me etiam admittere duplex genus probabilitatis, scilicet sophisticæ, & veræ; quamvis id admitto in alio sensu, ac Celladeus. Ipse enim omnem probabilitatem, quæ reperiri dicitur in duplici opinione contradictoria, dicit sophisticam; ego verò in utraque admitto veram probabilitatem; nam probabilitas sophistica est, quæ nititur discursu fallaci, æquivoco, sophistico, &c.

1216 Jam verò hæc probabilitas sophistica inveniri potest contra certum, & evidens; dolus enim sophismatis non destruit certitudinem, & evidentiam in intellectu tardo, & rudi, qui non penetrat, in quo sit fallacia. Vera autem probabilitas unius opinionis inveniri non potest contra assertionem contradictoriè oppositam certam, aut evidentem. Nam propositio contradictoria assertionis certæ, necessariò est certò falsa, atque adeò improbabilis.

1217 Ad id, quod addit de Authoribus assertentibus suam opinionem certam, & oppositam probabilem, id non credo de Authore, qui sit formalis; quia ea est implicatio terminorum; & pro hoc asserto nullum asserti authorem Celladeus. Quod autem authores suam sententiam dicant certam, & oppositam non dicant improbabilem, id non probat, quod dicant, vel censeant, esse probabilem: sed quod pro bono pacis, & concordie abstinere volunt à simili censura; immò à Superioribus ad id obligantur. Quod contingit in quæstione de scientia mediæ, & præmotione physica.

1218 Quarta objectio est, quam proponit ibidem sic. [Ostensum fuit in omni contradictione fundamenta alterutrius partis esse necessariò purè sophisticæ ex toto rigore Logicæ, & sic insufficientia pro conscientia.] In quo remittit se ad argumentum, quod pro hoc asserto instruxit lib. 2. qu. 8. §. 3. Ubi sic ait: [Proponitur tibi duplex conclusio contradictoria, v. g. te esse obligatum, & te non esse obligatum sub eisdem omninò circumstantiis. Scis evidenter, alterutram harum conclusionum esse falsam ex lege contradictionis, licet nescias, quæ sit determinatè vera, & quæ determinatè falsa. Tunc habes fundamenta pro utralibet earum. Dicimus itaque, quod sicut tibi evidenter constat, alterutram conclusionem esse falsam; sic eadem evidentia scis, alterutra fundamenta esse vel falsa, vel nulla quoad conclusionem, licet nescias determinatè, quænam fundamenta sint vel falsa, vel nulla, & illegitima. Quare sicut impossibile est, te utramque simul conclusionem judicare veram; ita impossibile est, te utraque simul fundamenta, & argumenta judicare gravia: cum sicut falsitas alterutrius conclusionis indeterminatè tibi evidenter constat; sic tibi constet falsitas, vel nullitas alterutrorum fundamentorum indeterminatè.]

1219 Et quæst. 9. §. 1. instat sic: [Omne ex ignorantia vel errore tale, non est tale simpliciter, sed solum secundum quid, & sophisticæ, & cum addito: ut ex errore, vel ignorantia aurum; ex errore, vel ignorantia Rex.] Sed in omni contradictione fundamenta unius partis solum possunt esse gravia ex errore, vel ignorantia: ergo in omni contradictione fundamenta unius solum possunt esse gravia secundum quid, & improprie.] Minorem probat ex argumento proximè facto ex qu. 8.

1220 Ego tamen numquam crediturus sum, nec dici patiar, S. Thomam, vel Scotum, etiam disjunctivè, uti fundamentis sophisticis, in his quæstionibus, in quibus sibi contradicunt. Nam hæc duo lumina Theologiæ optimè sciebant distinguere inter sophisticum, & dialecticum argumentum.

1221 Pro cuius elucidatione dicendum est, non esse sophisticum illud argumentum, quod quamvis à parte rei non sit legitimum (id est, non sit vel verum, vel illativum) vim infert intellectui magno, qualis erat intellectus Scoti; sed illud dicendum esse sophisticum, cujus dolum, & fraudem deprehendere potest intellectus humanus, saltem magnus, quare negandum est, in omni contradictione fundamenta alterutrius partis esse sophisticæ ex toto rigore logicæ.

1222 Ad probationem desumptam ex ea q. 8. respondeo, in omni contradictione, scire me; unam propositionem esse falsam indeterminatè; & fundamenta unius partis indeterminatè esse à parte rei illegitima, & etiam quoad nos indeterminatè. Quia tamen quodlibet eorum fundamentorum vim infert intellectui, etiam magnosejusque ineptitudo non potest cognosci ab intellectu humano, etiam magno; ideo id fundamentum non est sophisticum, sed grave,

grave, & dignum viro prudente. Ideoque negandum est, non posse utrumque fundamentum esse grave.

1223 Ad alteram probationem argumentum assumptum ex qu. 9. ingenti est æquivocatione perplutum; consistitque in eo, quod à rebus physicis transferatur ad moralitates. Existimatio communis abstrahit à vera, vel falsa. Numquid ergo, quando existimatio communis à parte rei est falsa, dicam, non esse eam existimationem communem; quia quod ex errore est tale, non est absolute tale? Itaque quando existimatio communis ita est falsa, ut ejus falsitas sit incognoscibilis determinatè, est vera existimatio communis, in eo sensu, quo aurum est verum aurum.

1224 Hujus exemplum cernitur in moneta cuprea, quæ hodie viget in Regnis Castellæ, quæ ex lege debet habere aliqualem mixturam argenti. Scimus omnes, esse multos nummos hujus monete, qui falsificati sunt; & tamen quia non sunt determinatè discernibiles, omnes admittuntur, & habent suum valorem ab existimatione communi; & valor eorum reputatur verus valor. Itaque ex ignorantia, & errore habent omnes illi suum valorem; & tamen reputatur verus valor. Falsa est ergo in moralitatibus ea major propositio: [Quod ex ignorantia, & errore est tale, non est tale simpliciter, sed secundum quid, & sophistice.] Vel distinguenda est: Quod ex errore [cognoscibili determinatè] est tale, non est simpliciter tale, concedo; Quod ex errore [incognoscibili determinatè] est tale, non est simpliciter tale, nego. Quæ distinctio pro rebus moralibus valet. Sic enim si in quantitate aureorum, sciremus indeterminatè esse aliquos, qui non essent ex auro, neque illi determinatè discerni possent, in æstimatione moralis reputarentur tanquam verum aurum.

1225 Sic licet indeterminatè sciamus, ex duabus opinionibus oppositis S. Thomæ, & Scoti, alterutram esse falsam; & alterutram fundamenta esse illegitima; adhuc ea sunt gravia, licet ex errore indeterminatè cognitionis sint gravia: quia sunt gravia ab existimatione communi sapientum; & hæc existimatio communis abstrahit à vera, & falsa indeterminatè; quia quando non est discernibilis determinatè falsitas, solum attenditur ad vim, quam ipsa fundamenta inferunt intellectui.

1226 Quinta obiectio est, quam proponit ibidem his verbis: [In reflexis porro, quo eunt, nullum est refugium. Nam nullæ reflexæ, & acumina de non regula regulam efficere sufficiunt. Reflexæ dicunt: *Licet sequi opinionem probabilem*. Hoc autem est dicere: *Opinio, seu ratio humana probabilis, est regula morum*. Id est, *Licet iuxta eam operari: quia utique apta regula est*. Sed non est apta, sed ineptissima regula.] Et de hoc dictamine reflexo sepius loquitur sparsim in toto libro, & semper assumit non posse cognitionem reflexam habere majorem certitudinem, quam cognitio directa.

1227 Respondeo, falsissimum esse, quod assumit, quod nulla reflexa de non regula potest facere regulam. Quod sic demonstro. Hæc propositio non est regula ad operandum, *Mentendum est mihi pro vita hominis tuenda*: & tamen dictamen conscientie invincibiliter putantis, id esse obligatorium, est regula, quam sequi debet ille homo: ergo dictamen reflectens supra non regulam potest esse regula.

1228 Dices, illud dictamen conscientie errantis esse regulam obliquam, & distortam: Celladeum autem loqui de regula recta; nam regula non recta non est propriè regula.

1229 Contra est. Fiat iterum reflexio supra eam regulam obliquam, quam dicis non esse regulam. Dicatque intellectus. *Debeo sequi dictamen conscientie invincibiliter errantis, & proponentis aliquam obligationem*. Istud dictamen habet pro obiecto regulam errantem, atque adeo non regulam: sed ipsum dictamen est regula recta: ergo judicium reflexum habens pro obiecto non regulam, potest esse regula recta. Major, & consequentia patent.

1230 Et minor est evidens, ex S. Thomæ 1. 2. qu. 19. art. 5. ad 2. ubi ait. *Quando ratio errans proponit aliquid, ut præceptum Dei, idem est contemnere dictamen rationis, & Dei præceptum*. Sed quare, nisi quia Deus præcipit, ut cum conscientia invincibiliter errans proponit præceptum Dei, sequamur conscientiam: ergo si Deus id præcipit, regula recta est, quæ dicit, eam esse obligationem conscientie.

1231 Deinde in ea probabilitate, quam ponit Celladeus, qui cum ea operatur, vel est certus, quod non peccat, vel non est certus? Si dicat, esse certum, contra est: quia sola probabilitas non confert certitudinem. Quod si respondeat, ideò manere certum, quod non peccat, quia facit, quantum potest humano modo; jam præter probabilitatem ipsam, admittit dictamen reflexum certificans, quod faciens quantum potest humano modo, non peccat. Si autem dicat, ex sola sua probabilitate conscientie non manere certum, quod non peccat; infertur manifestè, quod manet ille homo expositus periculo probabili peccandi.

1232 Urgeo. Ponamus duos homines, quorum alter dicat: *Qui sequitur probabile reale* (qualiter ponit Celladeus) *non peccat; est autem probabile reale, quod licet pingere in die festo*. Alter verò dicat: *Probabile reale est, quod licet pingere in die festo*. Et careat primo illo dictamine, quod qui sequitur probabile reale, non peccat. Si uterque pingat in die festo, primus non peccat, quia habet illud dictamen reflexum, quo scit, se non peccare, sequendo probabilitatem realem. Secundus autem peccat, quia dum caret illo dictamine reflexo, nescit an peccet, an non peccet, sequendo illud; at-

Cardenas Pars III.

que adeò exponitur periculo peccandi: ergo potest cognitio reflexa esse certa, quamvis cognitio directa non sit certa; atque adeò cognitio reflexa potest esse regula, quamvis habeat pro obiecto non regulam.

1233 Sic ergo dicimus, præcisam opinionem probabilem non esse regulam, quia incerta est; esse tamen certum, quod non peccat, qui utitur opinione probabili. Sed unde certum? sanè ex argumentis propositis cap. 15. 16. & 17.

1234 Instat. Certitudo sumitur ab obiecto: sed obiectum hujus actus reflexi. [Licet uti opinione probabili,] est ipsa opinio probabilis, quæ non potest dare certitudinem actui: ergo ille actus reflexus non est certus.

1235 Respondeo, negando minorem. Nam actus ille reflexus non affirmat solum ipsam opinionem nudè sumptam, sed usum licitum illius, usum autem illius esse licitum, est certum ex præfatis cap. 15. & seq.

1236 Multas alias objectiones possemus efformare ex magna mole argumentorum, quæ congerit Celladeus. Omnia autem ad hoc unum revocantur, quod ex duplici opinione contradictoria non potest utraque etiam seorsim, & in sensu diviso, esse probabilis, & sufficiens ad gubernandam conscientiam: quia scimus, unam earum esse falsam, & adversam legi Dei. Sed omnibus fiet satis, stando in eo quod dixi, opinionem S. Thomæ optimis argumentis niti, ad probandum, eam esse legi Dei conformem, & similiter opinionem Scoti; & saltem ille, qui parem judicaverit auctoritatem, & ratiocinationem, cum discernere non possit, quæ sit vera, quæve falsa; quamcumque elegerit; habet sufficiens fundamentum ad judicandum, illam esse veram, & conformem legi Dei. Vide P. Matthæum de Moya tom. 2. *selectarum, tract. 1. præcipue qu. 7. & seqq.* ubi latè, & ingeniosè satisfacit nimis subtilitatibus Antonii Celladei.

C A P U T XXI.

Objectionibus Jacobi à S. Dominico fit satis.

A R T I C U L U S I.

Solvuntur objectiones contra possessionem libertatis.

S U M M A R I U M.

Qua ratione lex æterna sit antiquior libertate humana: & quomodo stet possessio pro lege æterna? nu. 1238.

An in materia legis æternæ non habeat locum possessio, nec dispositio legis humanæ? n. 1240.

An in materia Justitiæ habeat locum possessio ex ipso jure naturali? num. 1241.

Quomodo id principium, quod in dubiis tutior pars est eligenda; & illud, quod in dubiis standum est pro possessione; non opponantur inter se, cum tamen ambo sint juris naturalis? n. 1243.

An Saul habuerit probabilitatem contra præceptum Dei? n. 1244.

1237 **C**Um abundè satisfecerim objectionibus Prosperi Fagnani, vix restat aliquid, ad quod respondeatur ex iis, quæ obiicit Jacobus à S. Domin. cum hic scriptor nullum afferat discursum, quem Fagnanus omiserit, nisi fortè aliqua testimonia S. Thomæ, & aliorum Patrum. Post tractatum tamen de Probabilitate scripsit appendicem; in qua affirmat, se invenisse librum Antonii Celladei de Recta morum disciplina; ex eoque desumit sex capita ad impugnationem, quæ ipse Jacobus cuniculos appellat, ad quos dicit confugere probabilitatis defensores. Eosque discursus Celladei tanti facit, ut ejus verba tertio quoque gradu transcribat. Et quia defensores Probabilitatis frequenter recurrunt ad possessionem libertatis in incertis, & probabilibus, & dubiis speculativis, suos cuniculos inchoat ab hoc de possessione libertatis.

1238 Obiicit ergo primò ex Celladeo. Cum dicitur, quod *possessio stat pro libertate*, propositio est de subiecto non supponente: ergo est falsa. Probatur antecedens. Nam lex æterna antiquior est libertate humana: atqui possessio, si qua est, debet stare pro antiquiori: ergo pro lege æterna potius, quam pro libertate.

1239 Respondetur negando antecedens. Ad probationem distinguo majorem: Lex æterna [certa] antiquior est libertate humana, admitto; [incerta] nego. Nam eo ipso quod incerta sit, incerti sumus de cæteris ejus prædicatis, atque adeò de ejus antiquitate. Et nota, hic nos loqui de incertitudine speculativa; non verò de incertitudine, quæ parit dubium practicum; juxta dicenda disp. 60. cap. 4. Vide etiam supra cap. 19. art. 4.

1240 Obiicit secundò. Possessionis privilegium in materia justitiæ introductum est à Republica per humanas leges, propter pacem, & tranquillitatem Reipublicæ: sed in materia legis æternæ non habet jus Reipublica, v. g. in materia voti, juramenti, &c. ut in illis constituat idem privilegium possessionis: ergo in materia aliarum virtutum non est admittendum.

1241 Respondetur, etiam in materia justitiæ valere privilegium possessionis jure naturali, & independentè ab humanis legibus,

gibus. Quod evidens est in redditione debiti conjugal. Nam independenter ab humanis legibus, quando matrimonio jam contracto supervenit dubium de valore ejus matrimonii, non potest conjux ea dubitatione affectus negare debitum alteri conjugi; quia cum iste sit in possessione domini supra corpus alterius conjugis, ex ipso jure naturali erit injuria, si spoliatur ea possessione propter merum dubium; immò & propter meram probabilitatem de nullitate matrimonii. Item in rebus fortunæ, ex præciso jure naturali, debito certò non satisfit solutione dubia; quia stat possessio pro jure creditoris: neque debito dubio debet necessariò satisfieri solutione certa, quia possessio stat pro eo, qui dicitur debitor dubius, qui propterea non est dicendus debitor, nisi fortè transeat in dubium practicum. Quare neganda est major, quòd scilicet hoc possessionis privilegium humanis legibus introductum sit, utpote præscriptum ab ipso jure naturali. Ex quo fit, locum habere etiam in materiis aliarum virtutum. Et ita obligationi certæ recitandi officium Canonicum, non satisfit recitatione dubia, quia possessio stat pro præcepto. Item ex ipso jure naturali præceptum dubium speculative non potest coarctare libertatem.

1242 Obiicit tertio. Obligatio sequendi partem tutiorem in dubiis nascitur ex ipso jure naturæ, & divino: sed quòd in dubiis standum sit pro possessione libertatis opponitur electioni partis tutioris: ergo non potest esse consentaneum juri naturæ, & divino, quòd standum sit pro possessione libertatis. Et confirmat exemplo Saulis, qui probabilitatem habebat, ut evadere posset à præcepto Domini: & tamen Samuel illum corripuit dicens: *Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui*: ergo non excusavit illum possessio libertatis.

1243 Respondetur, utrumque principium esse juris naturalis: & quòd in dubiis tutior pars est eligenda; & quòd in dubiis standum est pro possessione: sed pro diversis casibus. Primum enim de electione partis tutioris obligat in dubiis practicis; alterum autem de possessione in dubiis specularibus. Quorum diversitatem si penetrarent adversarii, vel non ita frequenter repeterent id principium de electione tutioris; vel nova argumenta quærent, ad impugnandum hoc discrimen. Quod sanè non præstant, quia dubitationes practicas, & speculativas confundunt. Immo verò si hoc discrimen penetrarent, dicere non auderent, ea duo principia esse opposita inter se; cum tamen ambo optimè componantur.

1244 Ad confirmationem dixi sæpius, implicare contradictionem, quòd contra certitudinem dentur rationes verè probabiles. Quia id, quòd opponitur assertioni certæ, est certò falsum; & implicat, quòd certò falsum sit dumtaxat probabile. Cum ergo Samuel incriminaverit Sauli præceptum Domini tanquam omnino certum; nulla poterat esse in Saule probabilitas de non præcepto.

ARTICULUS II.

Objectionis desumpta ab ignorantia invincibili, quæ contineri dicitur in omni opinione probabili.

SUMMARIUM.

Quomodo is, qui dubitat, teneatur sequi tutiorem partem, aut veritatem investigare? nu. 1246.

Quomodo constitutus quis inter duas opiniones æquè probabiles, non teneatur sequi tutiorem? nu. 1247.

An qui sequitur probabilitatem, dicat velle se facere, si Deus velit, si nolit? nu. 1248. & seq.

An duo motiva probabilia opposita faciant rem dubiam? Et quantum inter sit quo ad hoc inter quæstiones juris, & facti? nu. 1251. & seq.

An ad jurisdictionem probabilem sufficiat probabilis speratio habitationis? nu. 1254. & seq.

An ex eo quòd sit probabilis id, quòd apparet, esse feram, non hominem, probabile sit, licere jacere sagittam? nu. 1257. & seq.

An opinio sit practice probabilis, quando potest adhiberi maior diligentia ad comperiendam veritatem? nu. 1260.

An ignorantia, quæ est in probabilitate, non sit voluntaria; eo quòd nulli periculo se exponat? nu. 1261. & seq.

An ex sola multitudine authorum educatur probabilitas? nu. 1265.

An ignorantia sit vincibilis, cum adest modus vitandi peccatum? num. 1266. & seq.

An ignorantia, quæ est in opinione probabili, afferat inordinationem voluntatis? nu. 1268. & seq.

Quomodo ignorantia invincibilis debeat esse omnino impravisa? nu. 1271. & seq.

Quomodo equiparentur, qui nihil cogitat de peccato, & qui probabilitatem habet de non peccato? nu. 1274.

An Judæi habuerint notitiam probabilem de divinitate Christi; & non obstante probabilitate peccaverint crucifigendo? n. 1275. & seq.

1245 **O**biicit primò. Qui dubitat, tenetur aut tutiorem partem sequi, aut veritatem investigare; sed quicumque constituitur inter opiniones hinc inde probabiles cum æqualitate rationum, vel autoritatum, dubitat: ergo qui sic constituitur

inter opiniones probabiles, tenetur tutiorem partem sequi, aut veritatem investigare. Probatur minor: omnis æqualitas rationum, vel autoritatum propriissimè facit rem dubiam: ergo.

1246 Respondeo distinguendo majorem quo ad priorem partem: qui dubitat practice, tenetur tutiorem partem sequi, concedo; qui dubitat speculative, nego: quæ distinctio constat ex supradictis præcipue cap. 20. Deinde distinguo eandem majorem quo ad secundam partem: qui dubitat, tenetur investigare, quando est possibilis major investigatio, concedo; quando non est possibilis; nego. Quæ etiam patet ex supradictis. Deinde distinguo minorem: qui constituitur inter opiniones æquè probabiles, habet dubium practicum, nego; dubium speculative, omitto. Dixi *omitto*, quia aliquando persistit dubium speculative, eo quòd istud componitur cum judicio de probabilitate opinionis; aliquando verò nulum restat dubium: quia assentitur intellectus uni parti, solutis rationibus oppositis: cum quo assensu non est composibilis dubitatio, ut constat ex disp. 6. & ex multis aliis locis. Unde ad probationem minoris, negandum est antecedens: quia quamvis utrimque adsit æqualitas rationum, si intellectus solvit rationes unius partis, aut scit esse solutas à Doctore magno expeditus manet, ut alteri parti assentiat.

1247 Id patet evidenter, si rem hanc applicemus ad casus singulares. Est quæstio, an peccator teneatur confiteri, statim ac peccat? Invenitur ergo peccator constitutus inter duas opiniones æqualis, aut ferè æqualis autoritatis: nam S. Bonaventura docet teneri statim; & S. Thomas docet, non teneri statim. Ergo juxta doctrinam hujus objectionis peccator iste est practice dubius, & tenetur sequi partem tutiorem; atque adeò peccabit mortaliter, si sequatur opinionem S. Thomæ. Quo quid absurdius dici potest?

1248 Obiicit secundò. Si habens æquales rationes affirmandi, & negandi, an hic & nunc desit voluntas Dei, qua velit à me rem istam fieri; si rem istam facio, virtualiter dico. *Sive Deus velit, si nolit, volo ea facere*. Quæ sunt verba formalia Celladei: sed qui sic agit, gravissimè peccat: ergo qui pro utraque parte habet rationes æquales, & adhuc rem illam facit, gravissimè peccat. Confirmatur: reprehensibilis est præco, vel nuncius, qui diceret, sic faciendum esse, *sive Rex velit, si nolit*: sed conscientia nostra est præco, vel nuncius voluntatis divinæ: & dicit, (si probabilitatem sequitur) hoc faciendum esse, si Deus velit, si nolit: ergo reprehensibilis est.

1249 Hanc tamen objectionem esse planè sophisticam, demonstrat idem casus singularis proximè propositus. Nam peccator constitutus inter auctoritates æquales, aut ferè æquales S. Thomæ, & S. Bonaventuræ, dum eligit ad praxim opinionem S. Thomæ, virtualiter dicit, volo hanc partem sequi, si Deus velit, si nolit: ergo qui sequitur opinionem S. Thomæ, se exponit periculo peccandi: ergo doctrina S. Thomæ periculosa est. Quæ omnes consequentiæ & legitime deducuntur ex doctrina objectionis, & absurdissimæ sunt, ac detestabiles.

1250 Ad objectionem ergo respondeo majorem esse falsissimam: nam qui constituitur inter duas opiniones verè probabiles æqualis autoritatis, & rationis cognoscit, se esse omnino incertum de voluntate Dei: cognoscit deinde S. Thomam opinari, voluntatem Dei esse hanc; & S. Bonaventuram, voluntatem Dei, esse illam; & unumquemque Doctorem tam solidis fundamentis niri, ut quamcumque partem sequamur, cum magno fundamento credamus, voluntatem Dei esse hanc. Et hinc patet ad confirmationem, negandam esse minorem quo ad secundam partem.

1251 Obiicit tertio. Quando apud Medicos occurrunt duo signa, scilicet urina bona, & pulsus malus, non potest Medicus ferre judicium certum de sanitate, aut morbo: ergo quando occurrunt duo motiva probabiliora; unum pro honestate, alterum pro malitia operationis, nullus poterit prudenter asserere operationem esse bonam, aut esse malam.

1252 Sed si ea objectio applicetur casui singulari proximè propositi, satis ostendet suam fallaciam. Numquid ergo, quia S. Bonaventura dicit, esse malum non confiteri statim; & S. Thomas dicit, non esse malum; nullus potest prudenter sequi opinionem S. Thomæ. Absit. Caveant ergo impugnatores isti à doctrina; quæ tantum præjudicium affert veræ doctrinæ Theologicæ.

1253 Respondetur ergo omitendo antecedens: quia ea duo indicia procedunt in quæstione facti, in qua admitto inter duo testimonia, aut quasi testimonia æqualis autoritatis intervenire dubium, & non probabilitatem. Quantum autem sit discrimen quo ad hoc inter quæstionem juris, & facti, vide disp. 55. & fusiùs in hac disputatione cap. 6. art. 1. & passim alibi.

1254 Obiicit quarto. Qui absolvit à reservatis cum sola jurisdictione probabili, scilicet ob spem rati habitationis, quam habebit Superior; peccat; vel ex eo solum quòd fortassè superior id non habebit ratum: ergo qui operatur probabiliter contra præceptum, peccat similiter, quia id, quòd putat non esse malum, fortè erit malum; & quòd putat esse voluntatem Dei, fortè Deus non habebit ratum. Ergo requiritur certitudo, & non sufficit probabilitas.

1255 Sed obiice hoc argumentum contra opinionem S. Thomæ, quòd peccatores non tenentur statim confiteri. Fortassè enim id Deus

Deus non habebit ratum: fortasse malum est, quod peccator non confiteatur statim. Et urgetur amplius. Nam vel certum est, quod non tenetur peccator statim confiteri; vel solum est probabile. Si primum; infero: ergo opinio S. Bonaventuræ certò falsa est, & improbabilis; quod nemo concedit. Si verò secundum; infero ad normam hujus objectionis: ergo quod docet S. Thomas, fortè est malum: ergo fortasse est contra voluntatem, & ratihabitionem Dei: ergo quod docet S. Thomas, est conscientie periculosum. Quæ omnes consequentiæ detestabiles sunt. Et eadem proportionè potest instaurari eadem objectio contra multas alias opiniones S. Thomæ, quæ stant pro libertate. Et ne adversarius recurrat ad opinionem minus probabilem, ut olim recurrit, ut constat ex cap. 8. advertendum est, objectionem non loqui de minus probabili, sed de quavis probabili pro libertate.

1256 Respondeo ergo, falsò supponere adversarium, dari jurisdictionem probabilem ad absolvendum à reservatis, per hoc solum, quod detur spes probabilis ratihabitionis: nam ea spes non dat jurisdictionem. Nam ad habendam jurisdictionem non sufficit consensus futurus superioris, sed requiritur consensus de presenti. Deinde, quod liceat peccatori non confiteri statim ac peccat; non provenit ex ratihabitione Dei subsecuta; sed ex certitudine, quam habet, quod in incertis potest licitè se accommodare opinioni S. Thomæ, aut alterius Doctoris magni.

1257 Obiicit quintò. Si venator videt eminus animal; & ex triginta hominibus comitantibus, viginti octo dicant, esse cervum, & duo reliqui dicant, esse hominem; non licet venatori jacere sagittam, quamvis probabilius sit, esse cervum, non hominem: ergo non solum non licet sequi probabile, sed neque probabilius.

1258 Sed si non licet sequi probabilius, quamvis sit probabilior opinio S. Thomæ, [quod non tenetur peccator confiteri, statim ac peccat,] non poterit peccator sequi opinionem S. Thomæ; sed tenebitur sequi tutiorem S. Bonaventuræ. Id autem est ingens absurdum; sic enim non erunt tutæ opiniones S. Thomæ.

1259 Ei argumento abundè satisfeci cap. 3. & ex ibi dictis, dicendum est, non sufficere probabilitatem, neque probabilioritatem hujus propositionis, *Cervus ad est, non homo*; ut probabilis sit ista *Licet jacere sagittam*; quæ etiam in hoc casu improbabilis est: quia non valet à probabilitate propositionis directæ ad probabilitatem propositionis reflexæ. Recole ibi dicta.

1260 Addo insuper, aliam adhuc in eo casu esse rationem, ob quam non liceat deducere ad praxim eam probabilitatem. Nempe, quia non excusat incertitudo, neque ea est invincibilis, quando ad id sciendum potest major diligentia adhiberi. Appropinquet ergo venator, & majorem adhibeat diligentiam, quam potest, ut cognoscat veritatem. Nulla enim est practica probabilitas, nisi in invincibiliter incertis.

1261 Obiicit sextò. Illa ignorantia excusat à peccato, quæ tollit omnino voluntarium; ut tradit S. Thomas 1.2. quæst. 19. art. 6. Sed ignorantia, quæ ponitur in opinione probabili, non tollit omnino voluntarium: ergo non excusat à peccato. Probatur minor. Nam ut ait S. Thomas 1.2. quæst. 74. artic. 1. ad 2. Ignorantia non est invincibilis, si defectus apprehensivæ virtutis subiaceat voluntati, aut sit indirectè volitus: sed hæc ignorantia, quæ est in opinione probabili, subiacet voluntati, & est indirectè volita: ergo hæc ignorantia non tollit voluntarium. Probatur minor. Nam qui eligit opinionem minus probabilem legi contrariam, non minus evidenter prospicit periculum peccati, quam qui, pugnans in duello prævidet periculum mortis suæ, vel alienæ: ergo.

1262 Et confirmatur: Nam qui retinet affectum ad peccatum, non potest dici, quod afficitur ignorantia invincibili peccati: sed qui magis satagit agnoscere probabilitatem ex Authorum multitudine, quam veritatem ipsam; affectum retinet ad peccatum; & colligere licet ex illo effato defensorum probabilitatis. *Authore non caret: ergo probabilis est: ergo secunda morum regula: ergo qui ita satagit probabilitatem agnoscere, non afficitur ignorantia invincibili.*

1263 Respondeo, concessa majori, negando minorem. Ad probationem etiam concessa majori nego minorem, quod talis ignorantia subiaceat voluntati, aut sit indirectè volita. Ad probationem (supponendo, quod cum dicitur opinio *legi contraria*, intelligitur *legi incerta*) nam si lex esset certa, non posset opinio esse probabilis; respondeo, negando antecedens, quod qui sequitur opinionem verè probabilem pro libertate, sive sit minus, sive magis probabilis, prævideat aliquod periculum peccati; quia in electione opinionis verè probabilis, nullum est periculum peccati, ut constat ex cap. 19. artic. 2. & ex multis aliis locis hujus disputationis. Quod autem dicit, idem esse periculum in electione opinionis, quod est in certamine duelli, id sine probatione dicitur; & ideo negandum.

1264 Et quidem inquiri, An qui sequitur opinionem S. Thomæ, quod peccator non tenetur confiteri statim ac peccat, incurrat illud periculum peccandi, vel non incurrat? Si primum, infero: ergo periculosa est opinio S. Thomæ, & nullo modo tuta. Si verò dicatur non incurrare, infero: ergo qui sequitur opinionem verè probabilem, non incurrit periculum peccandi. Nec valet

si dicas, eam opinionem S. Thomæ non esse minus probabilem, immò potius esse probabiliorem. Non valet, inquam, quia adversarius lib. 1. cap. 5. concl. 12. excludit omnem opinionem stantem pro libertate, sive minus, sive magis probabilem, eo quod in ea est periculum peccandi.

1265 Ad confirmationem major, & minor, & consequentia conceduntur sine præjudicio nostræ sententiæ. Nos enim non admittimus, quærendam esse probabilitatem ex sola multitudine authorum qualiumcumque, ut constabit ex disp. seq. & multo minus admittimus illud effatum de quolibet authore, quin potius illud detestamur tamquam falsum; quod solum admittunt, qui rem probabilitatis non callent.

1266 Obiicit septimò. Ignorantia non censetur invincibilis, cum adest modus vitandi peccatum: sed cum quis constituitur inter duas opiniones, alteram pro lege, incerta illa quidem, alteram pro libertate, est modus vitandi peccatum, scilicet eligendo tutiorem partem: ergo tunc non est invincibilis. Majorem dicit lumine naturali notam; & minorem à nemine, nisi protervè, negari posse.

1267 Respondetur, majorem esse falsam: nam qui invincibiliter putat, se debere mentiri, ut salvet vitam proximi, modum habet vitandi peccatum; nempe obsequendo conscientie; & tamen non propterea ea ignorantia desinit esse invincibilis. Deinde ad minorem dico, tunc eum modum adesse vitandi peccatum per electionem partis tutioris: sed illud non esse unicum, quia alius modus vitandi peccatum est per electionem opinionis verè probabilis. Quod manifestè pater in multis opinionibus S. Thomæ, quas retuli cap. 8. artic. 9. Nam qui dubitat, an teneatur repetere confessionem, quia non habuit totum dolorem requisitum, & sequi velit opinionem S. Thomæ de Sacramento poenitentiae valido informi, posset etiam argui, quod adesset modus vitandi peccatum, nempe repetendo confessionem: sed qui sic eum argueret, periculosam reputaret opinionem, quam Thomistæ communiter dicunt esse S. Thomæ.

1268 Obiicit octavò. Ignorantia non excusat à peccato, quando est cum voluntaria inordinatione voluntatis, nempe, quando bonum honestum postponitur aliis boni speciebus: sed hæc ignorantia, quæ est in opinione probabili, talis est, in qua bonum honestum postponitur aliis boni speciebus, scilicet commodo, voluptati, &c. ergo talis ignorantia non excusat à peccato.

1269 Hoc argumentum militat contra opiniones S. Thomæ. Nam qui sequitur eam opinionem, quod peccator non tenetur confiteri statim, postponit bonum honestum confessionis præsentis libertati, & commodo dilationis: & sic de aliis opinionibus.

1270 Dicendum ergo est, majorem supponere falsum, nempe semper esse inordinationem culpabilem voluntatis, quoties quis omittit opus honestum, quod exercere posset: solum enim est inordinatio voluntatis, quando opus honestum est obligatorium. Nam si non sit obligatorium; quomodo ejus omissio erit culpabilis. Quando autem opinio probabilis docet, illud opus honestum (v. g. confessionem statim faciendam) non esse obligatorium, nulla est inordinatio voluntatis.

1271 Obiicit nonò. Ut ignorantia excuset à peccato, debet esse omnino imprævisa: sed ignorantia, quæ est in opinionibus utrimque probabilibus, non est omnino imprævisa: ergo non excusat à peccato. Probatur minor. Qui constituitur inter opiniones utrimque probabiles, videt malitiam objecti esse probabilem: ergo malitia non est omnino imprævisa. Confirmatur. Nam ille, qui videt, malitiam objecti esse probabilem, non potest comparari cum eo, cui nihil unquam venit in mentem de periculo peccati.

1272 Sed hoc argumentum in eandem incidit absurditatem, quod militat contra opiniones S. Thomæ stantes pro libertate. Nam qui constituitur inter eas duas opiniones probabiles S. Thomæ, & S. Bonaventuræ, prævidet, probabilem esse malitiam ejus peccatoris, qui non confitetur statim, ac peccat: ergo licet ignoremus, utra ex his duabus opinionibus coram Deo sit vera, tamen ea ignorantia erit vincibilis, & necessariò vincenda erit per electionem partis tutioris, quam docet S. Bonaventura: ergo peccat, qui sequitur eam opinionem S. Thomæ.

1273 Respondetur ergo, eum, qui sequitur eam opinionem S. Thomæ, prævidere malitiam probabilem non confitendi statim; sed id non sufficere, ut ignorantia sit vincibilis, & vincenda per electionem partis tutioris. Tum quia ignorantia non est vincibilis, quando quis non tenetur eam vincere, & ubi est opinio verè probabilis, non est obligatio eligendi partem tutiorem, ut constat ex cap. 16. Tum etiam quia in quovis dubio practico quævis cogitatio malitiæ objecti ad id prodest, ut homo adhibeat diligentiam ad cognoscendam certò veritatem: ubi autem homo comperit, non posse certò venire ad veritatem cognoscendam, dubium practicum vertitur in speculativum; & tunc sufficienter dirigitur fundamentis verè probabilibus. Quæ omnia manifestè constent in opinionibus S. Thomæ stantibus pro libertate. Adde, majorem sic distinguendam: ignorantia si sit erronea, debet esse imprævisa, concedo; si non sit erronea, aut certò falsa, nego.

1274 Ad confirmationem. Is, qui constituitur inter opiniones

probabiles, omnino equiparatur illi, qui nihil cogitat de periculo peccati, in eo quod neuter potest esse certus de malitia objecti: & qui pro una parte habet fundamentum probabile, jam non dubitat, sed assentitur, & quidem prudenter.

1275 Obiicit decimò. Juxta D. Thomam 3. part. quest. 47. art. 5. ad 3. *Judæi peccaverunt non solum tamquam hominis Christi, sed etiam Dei crucifixores*: & tamen Judæi non habuerunt perfectam notitiam de Divinitate Christi, sed ad summum probabilem: ergo sufficit notitia probabilis de malitia objecti, ut peccatum imputetur. Sed qui sequitur opinionem probabilem pro libertate, habet etiam notitiam probabilem de malitia: ergo ei imputabitur peccatum.

1276 Respondeo, adversarios adhuc non distinguere cognitiones probabiles earum rerum, ad quarum certam notitiam veniri non potest, ab illis cognitionibus probabilibus, à quibus, facta sufficienti diligentia, veniri potest ad notitiam moraliter certam. Ubi enim cognitio est hujus secundi generis, nihil prodest probabilitas, quia est obligatio ascendendi ab ea ad certitudinem, quam quis assequi potest.

1277 Verum quidem est, quod Judæi Christi crucifixores habuerunt valde imperfectam notitiam de ejus Divinitate, & (si ita velis appellare) probabilem. Ceterum præfati Judæi culpa sua non ascenderunt ad eam certitudinem de Divinitate Christi, quam habebant Discipuli Christi. Aderant enim argumenta evidentia de Divinitate Christi, ad quæ volebant attendere, & renitentes claudabant oculos mentis. Nam testimonium S. Joannis Baptiste associatum tanta vitæ sanctitate erat sufficiens ad habendam cognitionem certam de Divinitate Christi, sicut de facto ex ejus testimonio pervenerunt multi ad eam certitudinis gradum. Deinde ipsum Christi Domini testimonium, quo palam eis suam Divinitatem manifestabat: cujus testimonium tanta miraculorum, & vitæ sanctitate splendebat, ut propterea magno supplicio digni fuerint Judæi, qui ad eam certam notitiam de Divinitate Christi non pervenerunt. Et ideo notitia Judæorum de Divinitate Christi non est dicenda probabilis: quia licet incerta, non erat invincibiliter incerta.

1278 Hinc clarè constat, quomodo Judæi peccaverunt etiam tamquam Dei crucifixores: quia ignorantia, quam habuerunt de Divinitate Christi, fuit vincibilis, & summè culpabilis: quia in re tanti momenti debebant adhibere diligentiam ad eam notitiam acquirendam, quam protervè omittebant.

1279 Hinc elucet meridiana luce clarius discrimen inter Judæos crucifixores Christi habentes probabilitatem de ejus Divinitate, & ideo peccantes in crucifixione: & inter Doctores Catholicos habentes probabilitatem de malitia objecti, & adhuc non peccantes in electione objecti. Nam Judæi posita ea probabilitate poterant, & debebant pervenire ad certitudinem. Doctores autem Catholici dum opiniones probabiles tuerentur etiam pro libertate, versantur in materia adeò incerta, ut impossibile sit pervenire ad notitiam certam. In qua incertitudine prudenter operatur, quicumque eligit unam partem innitens fundamentis probabilibus. Sic S. Thomas quamvis sciret esse probabilem opinionem S. Bonaventuræ, atque adeò esse probabilem malitiam ejus peccatoris, qui non confiteretur statim ac peccat, non propterea damnat peccatorem, qui non confiteretur statim, nec censet incertitudinem ejus materię esse vincibilem, & culpabilem: sed in re incerta censuit prudenter operari, dum suis rationibus probabilibus definit peccator statim confiteri.

ARTICULUS III.

Objectiones ejusdem adversus prudentiam, & insufficientem legis promulgationem.

SUMMARIUM.

An certitudo requiratur ad prudentiam? n. 1280. remissivè.

An contra existentiam Dei possint esse rationes probabiles, aut contra prohibitionem factam Adamo? n. 1281. & seq.

Quare Calvinista non possit se tueri probabilitate? n. 1283. & seq.

1280 Obiicit primò, differens multa de certitudine requisita ad prudentiam, quæ certitudo non datur in opinione probabilis. Sed de hoc argumento satis superque dictum est cap. 4. & cap. 19. & passim alibi.

1281 Obiicit secundò. Si requireretur evidens legis promulgatio, nulla esset lex, contra quam non posset quilibet asserere rationes probabiles: sed hoc est in injuriam legis naturalis, & positivæ: ergo. Probatur major: nihil est evidentiùs, quàm quod sit Deus: & tamen contra hanc veritatem fiunt argumenta probabilia: & prohibitio facta Adamo fuit perspicua: & tamen fuit obnoxia probabilitatibus: ergo.

1282 Respondetur negando majorem. Ad probationem negandum est contra existentiam Dei esse posse rationes probabiles: ut evidenter ostendi in 1. part. Cris. Theol. disp. 15. cap. 4. art. 3. Quia implicat contradictionem, contra propositionem certam ejus oppositam esse probabilem, aut pro ea opposita militare argumenta probabilia. Quod idem de Adamo dicendum est, ut supra notavi.

1283 Obiicit tertio, expressis verbis Celladei. Alicui Calvinista prædicatur, nostram Ecclesiam esse veram, & in sola illa inveniri salutem æternam. Ipse autem Calvinista respondeat, id quidem probabile esse: sed etiam probabile esse, quod in secta Calvinistica sit etiam salus æterna: idque sufficere in materia religionis, sicut in materia morum sufficit, quod quis probabiliter non sit usurarius. In quo casu etiam sectarii dicuntur prudenter operari. Quare enim non prudenter? Si dicatur, ideo imprudenter, quia contra veritatem: contra est: nam in moralibus utraque pars est probabilis: & tamen una earum procedit contra veritatem: nec magis pugnat veritas religionis cum falsitate religionis, quàm veritas doctrinæ moralis cum falsitate illius.

1284 Respondeo, adversarios non penetrare sensum nostræ doctrinæ: neque discrimen, quod intercedit inter materiam certam, & incertam. Diximus sæpe, nullam esse probabilitatem ad hoc, ut aliquis exponat se periculo probabili peccandi, aut incidendi in mortem æternam: quando ergo Calvinista diceret, probabile esse, quod in sua secta sit salus æterna: producenda sunt innumera argumenta evidentia, quæ si accuratè attendantur, implo rato Dei auxilio, impossibile est, quod non deprehendantur sola, & unica securitas Catholice Religionis. Deinde quia non datur probabilitas, de qua loquimur, quando potest adhiberi major diligentia ad cognoscendum certò veritatem. Et licet his argumentis propositis Calvinista non perveniret ad omnimodam certitudinem, sed solum ad probabilitatem: tunc improbabile, & certò falsum deberet illi representari, quod posset deferere Religionem Catholicam, quia improbabile est, quod non teneatur eligere securiorem viam. Ita viator si certò sciret ex duabus semitis alteram leone infestari, teneretur ingredi (si necessarium esset alteram earum adire) eam, quam probabilius intelligeret esse tutiorem.

1285 Hinc constat, quare sectarii in illo casu non operarentur prudenter. Nam licet haberent dumtaxat cognitionem probabilem de securitate utriusque religionis: illa probabilitas non procedit in materia incerta: sed potius in materia, in qua, adhibita sufficienti diligentia, pervenire potest ad certitudinem. Et ideo in rebus moralibus per opiniones probabiles proceditur prudenter, quia versamur in materia omnino incerta, & à qua non possumus ascendere ad majorem certitudinem.

ARTICULUS IV.

Occurritur ejusdem objectionibus contra dictamen reflexum, & contra potentiam moralem assentiendi probabilibus.

SUMMARIUM.

Quomodo dictamen reflexum habeat certitudinem circa usum opinionis probabilis? n. 1286. & seq.

An judicium temerarium sit assensus probabilis, & prudens? nu. 1288. remissivè.

An non sit absurdum, quod quis modo assentiatur uni, modo opposita opinioni? n. 1290.

Quare non verificetur, Sic conseo, quia volo? n. 1291.

An licitum sit Theologo respondere modo secundum unam, modo secundum oppositam opinionem? n. 1292.

An in disputationibus non habeat locum ratio mutandi opinionem? n. 1293.

1286 Obiicit primò, etiam expressis verbis Celladei. Per omnes istas cogitationes reflexas intellectus non potest sibi persuadere, ut assentiatur probabilibus tamquam certis: ergo non potest dari dictamen reflexum, quod sit certum circa probabilia.

1287 Respondeo, ex hoc præcipue argumento constare, adversarios non penetrare sensum nostræ doctrinæ. Neque enim dicimus, assensum probabilem accipere certitudinem à dictamine reflexo: sed dictamen reflexum evidenter procedere circa assensum probabilem tamquam circa objectum suum: ut constat ex cap. 4. & ex multis aliis locis. Quod denuo evidenter demonstro. Ille, qui invincibiliter putat, licitum esse amplecti in praxi quamlibet opinionem probabilem: vel habet dictamen certum, quod non peccat: vel non habet id dictamen certum? Si hoc secundum dicas: infero: ergo non est certum id, quod docuit S. Thomas, errorem invincibilem excusare à peccato: vel si certum est, ille homo habebit dictamen certum de eo. Si vero dicas primum, nempe illud dictamen esse certum, infero: ergo potest dari dictamen certum circa usum opinionis probabilis, quamvis non resultet certitudo in ipsam opinionem.

1288 Obiicit secundò, illam exorbitantem æquivocationem, quæ (ut constat ex cap. 2.) putavit, me dixisse, quod voluntas possit inclinare intellectum ad assensum prudentem contra pravitatem viri, qui nulla unquam malæ famæ laboravit suspitione: & consequenter judicium temerarium esse assensum prudentem, & licitum: & id me ita asseruisse, quia transitum feci à potentia naturali ad moralem. Sed licet adversarius repetat suam æquivocationem: frustraneum est, me repetere, quæ eo 2. evidenter ostendi.

1289 Obiicit tertio. Si in probabilibus voluntas posset inclinare intellectum, fieret primum, nos sine vitio posse singulis momentis opiniones mutare; & stantibus æqualibus rationum momentis, & autoritatibus idem affirmare, & negare; & tunc diceretur; *Possim, quia volo*. Secundò possemus secundum unam opinionem modò resolvere, modò secundum oppositam; Item fieret, quòd posset quis initio disputationis quidpiam negare; & postea stantibus eisdem rationibus id ipsum concedere: sed hæc omnia sunt absurdissima; ergo.

1290 Respondetur ad primum, nullum esse absurdum, quòd ubi non cogit evidentia veri, & ubi intellectus solvit objectiones unius partis, vel cognoscit esse solutas à Doctore Magno, ex inclinatione voluntatis assentiatur alteri; & quòd postea successivè eodem modo se gerat circa partem oppositam. Circà quod multa dixi c. 19.

1291 Ad id, quòd subjungitur, nempe tunc verificari, possum mutare sententiam, *quia volo*; respondeo, ut id verificaretur, necessarium esse, quòd tota causa adæquata, ob quam possem præstare assensum alterutri parti, esset imperium voluntatis; nam si hoc non sit tota causa adæquata, illud non potest verificari. Idè si sententia judicialis debet procedere à duobus suffragiis, perperam loquetur unus suffragantium, si dicat, *Hæc sententia taliter prædit, quia volo*. Quare autem id perperam dicitur, nisi quia unus suffragantium non est tota causa adæquata illius sententiæ judicialis. Sic ergo qui mutat assensum opinativum, non potest dicere, *possum mutare, quia volo*; quia licet inclinet ad id affectus voluntatis; hic tamen non est tota causa adæquata, quare possit mutare assensum: nam alia causa partialis est, quòd solvat objectiones oppositas, ut ita intellectus maneat expeditus; & alia causa partialis est fundamentum probabile, cui innititur.

1292 Ad secundum respondeo, licitum esse Theologo consultori, per se loquendo, respondere, modò secundum hanc, modò secundum oppositam opinionem, si utraque est verè probabilis. Dixi, *per se loquendo*: sunt enim circumstantiæ, in quibus oportet, Theologum non variare semel traditam opinionem: sunt etiam circumstantiæ, in quibus Theologus tenetur resolvere partem benigniorem, pro urgente aliquo inconveniente vitando.

1293 Ad tertium respondeo, in disputationibus non habere locum eam rationem mutandi sententiam, sive modo affirmandi, & modo negandi. Quia qui unam partem propugnat ut veram, vel ut probabiliorē, assumit obligationem sustinendi firmiter eam propositionem. Nisi fortè quando quis assumit ab initio disputationis defendere problematice utramque partem affirmativam, & negativam.

ARTICULUS V.

Objectiones ejusdem ex eo quod probabilitas relaxet conscientiam.

SUMMARIUM.

Quo tempore obliget præceptum dilectionis Dei super omnia? n. 1294.

An opinio probabilis circa hoc præceptum præjudicet doctrina de probabilitate? n. 1295. & seq.

Quomodo liceat quærere opinionem benigniorem? n. 1299. remissivè.

An operetur contra conscientiam, qui operatur contra propriam sententiam? nu. 1300.

An operetur contra conscientiam, qui operatur juxta opinionem alterius? n. 1301. & seq.

An sit improbabile, quòd quis possit sequi opinionem, cujus fundamentum est inane? n. 1304.

Quomodo prosit bona fides ad securitatem opinionis? n. 1305.

An sit probabilis opinio, qua est in præjudicium alterius? n. 1306.

An actus ex opinione probabilis falsa possit esse meritorius? Et quàm sit certa pars affirmativa? n. 1307. & seq.

Quomodo non sit ad rem textus S. Gregorii? n. 1310. & seq.

Quomodo neque sit ad rem testimonium S. Leonis? n. 1312. & seq.

1294 **O**biicit primò. Ex doctrina probabilitatis magnum oritur præjudicium præcepto dilectionis Dei super omnia: nam quidam Theologi affirmant, illud obligare semel in die: alii, obligare semel in hebdomada; alii, semel in triennio; alii differunt usque ad mortis periculum; alii tandem dixerunt illud sufficienter impleri servatis reliquis præceptis. Ergo doctrina de probabilitate toleranda non est.

1295 Sed hoc argumentum falcat extra chorum. Nam vel relatæ opiniones sunt probabiles, vel non? Si hoc secundum dicas, quare conaris accen sere opiniones improbables, easque applicare doctrinæ de probabilitate, quæ docet omnes improbables excludendas esse. Si verò dicas, illas esse probabiles; quare illas reprehendis tamquam præjudicantes maximo, & primo mandato. Si enim probabiles sunt, non possunt illi præjudicare: quòd si illi præjudicant, non possunt esse probabiles. Est enim doctrina certò falsa, quæ præcepto dilectionis Dei quoquomodo obstitit.

1296 Et non possum non mirari vehementer, quòd recèseat inter opiniones absurdas, & præjudicantes præcepto dilectionis Dei illa, quæ docet obligationem diligendi Deum semel in die, aut semel

Cardenas Pars III.

in hebdomada, cum hæc duæ opiniones potius stent pro ipso præcepto.

1297 Deinde quid nocet doctrinæ nostræ, quòd quidam docuerint eam opinionem improbabilem, quòd præceptum dilectionis Dei sufficienter impletur adimplendo reliqua præcepta? Quam opinionem damnavit Alexander VII. (ut minimum) tamquam scandalosam. Sicut enim doctrina nostra omnes opiniones improbabiles rejicit, ita & hanc.

1298 Obiicit secundo Contra propriam conscientiam operatur, qui in aliquo casu occurrente quærit opinionem favorabilem, varios Casuistas consulens, donec aliquem reperiat sibi faventem pro libertate, aut lucro, contra id, quòd quis verè, & in conscientia judicat, sic & non aliter faciendum: sed hæc est doctrina communis de probabilitate: ergo ea doctrina continet relaxationem conscientię, ut pote quæ operari docet contra propriam conscientiam.

1299 Respondeo, eum modum quærendi opinionem favorabilem sine consideratione veræ, & securæ probabilitatis, esse improbabilem. Quo autem modo licitum sit quærere opinionem benigniorem; vide *disp. seq. cap. 3. art. 1. in calumn. 11.*

1300 Quod autem dicitur de opinione, quæ sit contra id, quòd quis verè, & in conscientia judicat, sic & non aliter faciendum; distinctione eger: nam vel id judicat tamquam certum, & absque formidine; & sic operabitur contra conscientiam, si velit stare alterius opinioni: quia qui suam sententiam judicat certam, oppositam judicat certò fallam, & improbabilem; posse autem dirigi conscientiam ex opinione certo falsa, & improbabili, improbabile est. Si verò suam sententiam judicet non certam, sed duntaxat probabilem, licetè potest quærere aliam, quæ verè probabilis sit, non apud quoscumque Casuistas, sed apud authores probatæ autoritatis, & omni exceptione majores, ut dicam *disp. seq.*

1301 Obiicit tertio. Unusquisque tenetur dirigere suas actiones ex propria conscientia, & non ex aliena; sed qui deserit propriam opinionem, ut sequatur alienam, dirigit actiones suas, non ex propria, sed ex aliena conscientia: ergo qui sequitur opinionem alienam, perperam operatur. Probatur major ex S. Thoma in cap. 1. Epist. 2. ad Corinth. lect. 4. ubi ait: *Semper homo plus debet stare testimonio conscientię suę de se, quam testimonio aliorum.*

1302 Respondeo concessa majore, negando minorem. Est enim dictamen propriæ conscientię, & veræ prudentię, subiicere judicium proprium alieno in rebus incertis, & obscuris practicabilibus. Textus autem S. Thomæ non est ad rem: quia solum loquitur de testimonio, quòd exhibet propria conscientia de reatu, vel de innocentia personæ.

1303 Obiicit quarto. Aliqui authores circa doctrinam probabilitatis dixerunt absurda: Primum. Quidam enim asseruit, quòd si vir doctus inveniat opinionem, quam putat esse falsam, & cujus fundamentum est inane, & vacuum, potest eam opinionem sequi. Secundum. Deinde alii dixerunt ad operandum licetè, sufficere bonam fidem, & bonam intentionem. Tertium. Alii dixerunt, posse nos sequi opinionem probabilem, licet sit in magnum proximi detrimentum. Alii denique opus factum ex opinione probabilis, quæ coram Deo est falsa, posse esse meritorium, quòd videtur esse contra S. Thomam 1.2. q. 19. art. 7. ad 3. ergo hæc doctrina de probabilitate non est toleranda.

1304 Respondeo uno verbo, quòd sicut prudentia non potest errare, bene tamen viri prudentes; ita etiam doctrina nostra de probabilitate non errat, quamvis aliqui probabilitatis defensores errent. Ad primum ergo dico, errasse eum, qui sic differuit: constat enim ex ipsa definitione opinionis probabilis, eam non esse probabilem, quæ nititur fundamento inani, & vacuo. De quo vide, quæ late dixi in 1. part. Cris. disp. 11. & dicam *disp. seq.*

1305 Ad secundum, id, quòd dicitur de bona fide, & bona intentione, distinctione indiget. Nam si hæc interveniat cum ignorantia vincibili, & culpabili, nihil prodest: & (si formaliter loquendum est) quando error est culpabilis, non est propriè dicenda bona fides: quia conscientiam arguit obligatio adhibendi majorem diligentiam ad assequendam veritatem. Quando verò bona fides conjungitur cum errore invincibili, tunc ea bona fides salvat.

1306 Ad tertium dico, implicare, quòd sit probabilis opinio, quæ est in præjudicium proximi, ut constat ex cap. 17. artic. 3. & passim alibi.

1307 Ad quartum. Id, quòd adversarius reputat absurdum, apud me est certissimè verum. Nam si ex errore invincibili reputetur bonum, quòd re vera est malum, sine dubio est meritorium. Quod sic demonstro. Omnis actus obedientię, quo quis obedit Deo, meritorius est: sed qui errore invincibili putat, esse obligationem mentiendi ad salvandam vitam proximi, tenetur in eo casu mentiri; & consequenter implens eam obligationem, elicit actum obedientię, per quem obedit ei præcepto, quòd tunc instat: ergo in eo casu elicit actum meritorium.

1308 Confirmatur. Ille, qui operatur conformans se legi eternæ, elicit actum meritorium: sed qui mentitur in eo casu, conformat se legi eternæ: ergo qui mentitur in eo casu, elicit actum meritorium. Probatur minor. Nam licet lex æterna prohibeat mendacium; tamen lex eterna jubet, ut homo sequatur conscientiam, quæ proponit sub persuasione invincibiliter certa, licet errante, præceptum Divinum: Et hanc assertionem optimis argumentis,

mentis, & Theologorum testimoniis optimè prosequitur P. Matthæus de Moya *tom. 2. select. tract. 1. qu. 9. §. 6.*

1309 Denique notandum est, Jacobum à S. Dom. in ipso titulo voluminis profiteri, habere pro se auctoritatem quatuor Sanctorum Patrum illis verbis: *Ad sensum Sanctorum Patrum Augustini, Leonis Papa, Gregorii Magni, Doctoris Angelici.* Et quia supra satis superque diximus de auctoritate S. Augustini, & S. Thomæ, demonstraverimusque, nihil penitus nocere sententiæ nostræ; restat, ut modo breviter videamus textus, quos obiicit Sanctorum Gregorii, & Leonis, quos congerit *lib. 1. cap. 8. sect. 3.*

1310 Obiicit ergo textum S. Gregorii in 1. Reg. cap. 3. ubi ait. *Et si in Sanctorum virorum oculis recta sunt ea, quæ agunt, ante omnipotentis Dei oculos qualia sint, scire non possunt: unde & bona, quæ prevalent, incessanter agunt, & super se tonantem illam judiciorum abyssum pertimescunt.* Producit deinde alium textum ex *lib. 5. moral. cap. 5.* ejusdem sententiæ, quamvis diversis verbis prolata: ergo malè asserunt probabilitatis authores, dum in opinionibus probabilibus securitatem statuunt.

1311 Respondeo, eum textum non esse ad rem: quia stat bene, quòd dilectio Dei super omnia sit securissima via ad salutem: & quòd viri justì, qui conantur elicere plurimos actus dilectionis Dei super omnia, adhuc non sint securi, & super se pertimescant tonantem illam judiciorum abyssum, quia non certò sciunt, se eliciisse veros actus dilectionis Dei super omnia; Sic ergo quamvis opiniones verè probabiles sint securæ, homo, qui eis utitur, non potest manere cum omnimoda securitate, quòd in earum usu, rectissimo tramite incesse-rit.

1312 Obiicit deinde textum S. Leonis *serm. 3. de Nativit. cap. 3. & alium ex serm. 5. de Nativit. cap. 1.* in quibus loquitur S. Leo de variis opinionibus contra Fidem Catholicam; sic enim vocat sectas, & fabulas Ethnicorum, & Hæreticorum, quas esse dicit *Dubias imperitorum opiniones, & versimiles falsitates.*

1313 Sed quis non videt, id non esse ad rem? Opiniones enim, quæ contra certas Fidei veritates militantes, detestabiles sunt, & execrandæ. Cum his autem tenebrosis opinionibus nihil habet commune nostra doctrina de probabilitate: quæ dumtaxat in rebus agilibus incertis docet, posse nos inniti fundamentis probabilibus, & insignium Theologorum consultis.

DISPUTATIO LVII.

An Authores dantes probabilitatem opinionibus debeant esse omni exceptione majores?

CAPUT PRIMUM.

Deciditur questio affirmative.

ARTICULUS I.

Quantum intersit recta decisio hujus difficultatis, & resolvitur remissivè?

SUMMARIUM.

An questio de probabilitate extrinseca malè intellecta, fuerit occasio nimia licentia opinandi? nu. 1.

An sufficiat ad probabilitatem unus Author, quicumque ille sit? ibid.

An ut Author det probabilitatem, habere debeat speciales qualitates, & quas? nu. 2. & 3.

An exceptiones, quæ minuunt auctoritatem scriptoris, sint quatuor, & quanam? nu. 4. & seq.

An prædictæ exceptiones tradantur à Doctoribus primæ classis? num. 7. & seq.

1 **H**æc questio de probabilitate auctoritati Scriptorum innixa, quia perperam à multis intellecta, origo est, unde quàm plurimæ opiniones improbabiles, & scandalosæ ortæ sunt. Multi enim audientes, quod Authores primæ classis, & primariæ auctoritatis dicunt, nempe quod [unus vir probus, & doctus sufficit ad probabilitatem] & non discutientes sensum, in quo illi Doctores primæ classis locuti sunt; statim atque inveniunt aliquam opinionem in quolibet Scriptore Catholico, putant, illam eo ipso esse probabilem. Ad quem discursum reprobandum sufficit censura, qua Alexander VII. damnavit ut minimum tamquam scandalosam hanc propositionem, *Si liber est alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constat, rejectam esse à Sede Apostolica tamquam improbabilem.* Quæ est vigesima septima ex damnatis ab Alexandro. Ex qua censura constat evidenter, non sufficere ad probabilitatem unumquemlibet scriptorem.

2 Et confirmatur. Nam vel omnes, & singuli Scriptores sufficiunt ad probabilitatem opinionis; vel non omnes & singuli? Si primum dicis, incurris damnationem Alexandri VII. Si verò dicas secundum, infero: ergo opus est discretionem: ergo debet examinari diligenter, quibus qualitatibus pollere debeant authores ad probabilitatem constituendam.

3 Hanc ob causam in 1. part. Cris. Theolog. disp. 11. hanc questionem diligenter excussi. Et ex ipsiis Authoribus, qui citantur pro ea sententia [quòd ad probabilitatem sufficit unus probus, & doctus] ostendi, non sufficere unumquemlibet Scriptorem, nisi specialibus qualitatibus præditum: quos retuli *cap. 3.* per decem articulos.

4 *Ibidem cap. 3.* ostendi, ad quatuor capita revocari exceptiones, quæ minuunt auctoritatem Scriptoris, ratione quarum non potest Scriptor facere opinionem probabilem. Primum, dum Scriptor opinatur contra principium certum; tunc enim opinio est positive improbabilis, siue certò falsa. Secundam, dum Scriptor opinatur ex fundamentis levibus, frivolis, æquivocis, sophisticis: tunc enim nec opinio est probabilis ab intrinseco, nec Author dat illi probabilitatem extrinsecam.

5 Tertiam, si varia improbabilia docuerit; siue opiniones aliquas singulares à cæteris Theologis reprobata, tamquam non probabiles. Is enim Author non confert probabilitatem opinionibus.

6 Quartum, si non discutit diligenter fundamenta, quæ militent pro utraque parte contradictionis. Nam qui fundamenta non examinat diligenter, non potest ferre judicium plenum circa eam questionem.

7 Ubi illud maximè notandum est tamquam scopus præcipuus totius hujus controversiæ. Enim verò fundamentum, quo tandem deveniunt, qui communi persuasionem censent sufficere ad probabilitatem unum Scriptorem probum, & doctum, est, quòd id ita asserunt Doctores primæ classis. *Ibidem ergo cap. 8.* per septem articulos, & etiam *cap. 2. & 4.* ostendi manifestò, eos primarios Doctores, qui dixerunt, sufficere ad probabilitatem unum virum probum, & doctum; eosdem affirmare omnes eas quatuor exceptiones; ratione quarum, doctor destituitur auctoritate ad probabilitatem extrinsecam constituendam. Et ita hujus sententiæ esse ostendi P. Suarium, P. Vasquium, P. Thomam Sancium, P. Valenciam, P. Granadum, P. Castropalaum, P. Azor, P. Petrum Hurtado, Navarrum, Sayrum, Bonacinam, & Mag. Sotum, & multos alios, quorum verba ibidem expressi; quæ idè non sunt repetenda.

8 Et præter Authores ibi citatos stat pro eadem sententia Albertus Magnus, quem refert, & sequitur S. Antoninus 1. part. tit. 3. cap. 10. asserentes, posse ad praxim deduci quamcumque opinionem, [dummodo alicujus Doctoris Magni opinionem sequatur.] Ex quo patet, non sufficere ad probabilitatem unumquemlibet Doctorem, sed debere esse præditum iis qualitatibus, quæ illum reddant Magnum Doctorem.

9 Idem insinuat Mag. Bartholomæus de Medina 1. 2. qu. 19. artic. 6. dub. 4. §. Certe argumenta. Ubi sic ait: [Opinio non dicitur probabilis ex eo, quòd in ejus favorem adducantur rationes apparentes, & quòd habeat assertores, & defensores; nam isto pacto omnes errores essent opiniones probabiles. Sed ea est opinio probabilis, quam asserunt viri Sapientes, & confirmant optima argumenta; quæ sequi, nihil improbabile est. Ita definit Aristoteles 1. top. cap. 1. & 1. Eth. c. 4.] Et novissimè P. Matthæus de Moya *tom. 2. select. tract. 1. qu. 9. §. 1. num. 9.* affirmat, eos Authores admitti debere ad probabilitatem, qui nullam exceptionem patiuntur.

10 Unde ex communi sententia Theologorum primæ classis ibidem ostendi, non facere opinionem probabilem, unum, aut plures Doctores, nisi sint omni exceptione majores; id est, si nullam patiantur exceptionem ex illis quatuor memoratis. Quæ assertio, si firmiter teneatur, erit ad instar regulæ ad discernendum opiniones probabiles ab iis, quæ probabiles non sunt.

ARTICULUS II.

An ut Doctor sit omni exceptione major, debeat esse probata auctoritatis?

SUMMARIUM.

Quinam sint Authores classici; & qui proletarii? n. 11.

An auctoritas Doctoris antiqui confirmetur approbatione diuturna virorum sapientum? n. 12.

An requiratur, quòd Doctor sit probate auctoritatis apud sapientes? n. 13.

An omnis Doctor probata auctoritatis sit omni exceptione major, & è converso? n. 14. & seq.

11 **I**llustris Archiepiscopus noster Petrus de Tapia, ex Dominicana familia (cujus viri judicium in re morali nunquam satis laudare potero) *lib. 1. Cat. moral. qu. 8. §. 3. num. 8.* sic ait: [In primis habenda est ratio, & consideratio Classici Authoris. Dicitur Author classicus, cujus auctoritas recipitur ut probabilis in scholis, & Tribunalibus, & apud sapientes, & cordatos viros. Qui autem non sunt hujusmodi auctoritatis, Proletarii dicuntur tamquam vilioris auctoritatis. Authores autem classici, & probati quidam sunt in facultate Theologica scientificè sapientes, alii in Canonica, alii in Civili, seu legali juris Cæsarei facultate, qui appellantur Jurisconsulti, seu prudentes in utroque jure, Canonico, & Cæsareo.] Hucusque Dom. Tapia.

12 Et num. 8. accedens ad explicandum, quantæ sint auctoritatis ad

eis ad probabilitatem Doctores antiqui, illam reducit ad approbationem, quam jam diu habent inter viros sapientes. Ubi sic ait: [Si autem opinio antiqui Doctoris sit perseveranter comprobata, habens sequitum, & approbationem apud Fideles Doctores; judicanda est probabilis ab autoritate. Nam autoritas antiqui Doctoris cum his omnibus qualitatibus; & conditionibus æquivaleret auctoritati multorum. Et longi temporis comprobatio assimilatur consuetudini, & traditioni; quæ in moralibus est magni ponderis probatio.] Ita Dom. Tapia de auctoritate Doctoris jam diu approbata.

13 Dicendum ergo est primo, ad conferendam probabilitatem opinionibus requiri, quod Doctor sit probatae auctoritatis apud sapientes, & prudentes. Quod si positam ab aliquo Doctore opinionem reliqui Theologi majori ex parte reprobent, ea non est probabilis. Ratio hujus assertionis desumitur ab ipsa definitione opinionis probabilis, quæ dicitur inniti fundamento gravi. Sed quomodo gravi? sanè relative ad judicium prudentum, sapientum. Ergo si reliqui sapientes non approbent, & a fortiori si reprobent, fundamentum non erit grave judicio prudentum. Quod si reliqui sapientes approbant tamquam probabilem, jam intelligitur ejus fundamentum esse grave judicio sapientum.

14 Dicendum est secundò, omnem Doctorem probatae auctoritatis esse omni exceptione majorem; & omnem Doctorem omni exceptione majorem esse probatae auctoritatis. Patet conclusio. Nam ut Author sit omni exceptione major, quatuor illa requiruntur: quod non opinetur contra principium certum; quod non opinetur ex levibus, aut sophisticis fundamentis; levibus, inquam, relate ad judicia prudentum; quod habeat eam communem approbationem, nempe quod non docuerit varia improbabilia; & quod ita sapienter tradat doctrinam, ut scientificè, & diligenter discutiatur fundamenta utriusque partis. Atqui eo ipso quod hæc omnia requisita habeat, ab omnibus sapientibus approbatur ejus auctoritas ad probabilitatem. Constat ergo, Doctorem omni exceptione majorem esse probatae auctoritatis.

15 Deinde eo ipso quod Doctor sit probatae auctoritatis, sive quod ejus auctoritas habeat communem sapientum approbationem eo ipso, inquam, habet illa quatuor requisita; quorum altero deficiente, ejus auctoritas non approbatur à viris sapientibus; ut constat ex ea disp. 11. cit. præsertim cap. 2. art. 4. & cap. 8.

A R T I C U L U S III.

Corollaria de Scriptores insufficientibus ad probabilitatem.

S U M M A R I U M.

An Authores, qui non discutiunt fundamenta, sint insufficientes ad probabilitatem? n. 16.

An meri Summistæ, & compilatores sint insufficientes ad probabilitatem? num. 17.

Quinam dicendi sint meri Summistæ? n. 18.

An neque quatuor, neque plures ex proletariis conferant probabilitatem? nu. 19.

An Scriptores, quorum scripta non vidimus, faciant nobis fidem probabilitatis? n. 20.

An id suppleatur per famam sapientia? n. 22.

An citationes Authorum, quorum neque scripta, neque fama ad nos pervenerunt, prosint ad probabilitatem? nu. 23.

An subscriptiones Theologorum, quorum doctrinam non novimus, prosint ad probabilitatem? nu. 24.

An subscriptiones Theologorum, qui solum habent famam in una Urbe, prosint ad probabilitatem in toto orbe? n. 25. remissivè.

An censores librorum conferant probabilitatem opinionibus, quæ in libris continentur? n. 26. remissivè.

An laurea Doctoris decoratus sufficiat ad probabilitatem? n. 27.

16 **E**X his, & ex dictis ea disp. 11. inferes primo, eos Scriptores, qui non discutiunt scientificè fundamenta utriusque partis, non esse sufficientes ad conferendam probabilitatem. Ita Doctores relati in ea disp. 11. cap. 2. art. 4. & cap. 8. per omnes ejus articulos. Et ratio est. Quia qui non discutiunt fundamenta, scire non possumus, an penetrent vim difficultatis, quæ pro utraque parte militat.

17 Inferes secundò, meros Summistas, & meros compilatores casuum conscientia non esse sufficientes ad conferendam probabilitatem opinionibus. Ita censent Doctores citati pro corollario antecedenti; & ex illo manifestè infertur; cum meri Summistæ, & meri compilatores non discutiunt fundamenta utriusque partis.

18 Qui autem dicendi sint meri Summistæ, explicui eo art. 4. cit. nu. 56. quando scilicet aliunde non constat de præstantia sapientia, & maturitate judicii eorum. Sic enim distinxit Dom. Tapia inter *Classicos*, & *Proletarios* (sic appellabant Romani plebejos villioris auctoritatis.) Sic enim ait ubi supra num. 8. [Alii quos Summistas vulgò appellant, quorum præcipuum studium est acervare casus conscientia. His Summistis præferendi sunt priores

Cardenas Pars III.

Doctores. Inter quos præferendus est quisque in sua facultate; Theologus in Theologia, & sic de aliis. Verum est inter Summistas esse aliquos Doctores ad primam classem reducendos. Tum ob eorum etiam in aliis prædictis facultatibus eruditionem, & sapientiam. Tum quia suas summas conscientia stylo scientifico composuerunt. Ut *Thomas de Vio Cajetanus* Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, eximius Theologus; Doctor *Martinus Navarrus* ex jure valde peritus, & Theologiæ non ignarus; *Sylvester de Priorio* Magister Sacri Palatii Apostolici in utraque facultate absolutissimus; & inter recentiores *Thomas Sanchez* in præceptis Decalogi, & libris de Matrimonio: quos in exemplum adducimus Summistarum, absque præjudicio aliorum. Hi ergo quamvis summas confecerint, non sunt appellandi proletarii, sed classici; nec meri Summistæ, quia de præstantia sapientia eorum aliunde nobis constat.

19 Inferes tertio, neque quatuor, neque sex, neque plures ex his proletariis conferre probabilitatem opinionibus, nisi valde tenuem & quæ indiget aliis adminiculis, ut in conceptu probabilitatis sustineri queat. Patet ex dictis: cum probabilitas sine exacta discussione rationum utriusque partis subsistere nequeat. Vide locum citatum ex ea disp. 11. & præcipue num. 59. & 60.

20 Inferes quarto, eos Scriptores, quorum scripta ego non vidi, non facere mihi fidem probabilitatis. Patet ex dictis. Nam ut Scriptor conferat probabilitatem opinioni, debet exactè discutere fundamenta utriusque partis: sed Author, cujus scripta non vidi, scire non possum, an exactè discutiatur fundamenta utriusque partis, in singulis opinionibus: ergo is Author, cujus scripta non vidi, non potest facere mihi fidem probabilitatis. Et in hoc asserto convenio cum Celladeo 1. part. lib. 2. quæst. 6. §. 4.

21 Confirmatur. Nam auctoritas Theologi ad probabilitatem opinionis non consistit in sola ejus sapientia; sed in eo, quod sapientia ejus præstantia nota sit: ergo si præstantia sapientia ejus mihi non est nota, non facit mihi fidem ejus auctoritas, neque ejus auctoritas, apud me valet. Vide, quæ dixi circa hoc punctum disp. 11. cap. 15. art. 2. & seq.

22 Limitanda est conclusio, ut vera sit, nisi talis sit fama sapientia ejus Doctoris, inter viros sapientes, ut quamvis non viderim scripta ejus, impellat me ad credendum præstantiam doctrinae ejus. Quo pacto poterit facere mihi fidem probabilitatis.

23 Inferes quinto, citationes Authorum, quæ reperiuntur præcipue in compilatoribus casuum conscientia, nihil mihi prodesse ad probabilitatem opinionum, si eorum scripta, qui citantur, ego non vidi: neque aliunde cognosco præstantiam doctrinae eorum. Hoc etiam rectè probat Celladeus supra citatus. Patet ex præcedenti corollario. Quia scire non possum, an sint ex illis, qui præstantiam habent in fundamentis opinionum pro utraque parte discutiendis. Deinde quia non omnino prospicit securitati suæ conscientia, qui nimium fidit ejusmodi citationibus. Passim enim reperimus opiniones infideliter citatas, & attributas Authoribus contra expressam eorum mentem. Vide in 1. part. Cris. Theol. disp. 18. cap. 9. Ubi invenies citatos pro absurdissima opinione Suarium, Thomam Sanchez, Ludovicum Lopez contra expressam assertionem eorum; citatos, inquam, à Joanne Sancio, Leandro à SS. Sacram. Machado, & Murcia. Et tertio quoque gradu invenimus, aliquos Authores in citationibus turpiter errare. Immo & Probabilioristæ, qui nostræ sententia adversantur de quavis opinione probabili seligenda, nostris Authoribus falsò attribuunt multas opiniones; ut mox videbimus.

24 Inferes sexto, subscriptiones Theologorum, de quorum doctrina præstantia non habeo sufficientem notitiam, non mihi facere fidem probabilitatis. Hæc illatio manifestè infertur ex præcedentibus. Et notavit Celladeus cit.

25 Inferes septimò, subscriptiones eorum Theologorum, qui sua scripta non ediderunt in lucem publicam, & solum habeant famam præstantis doctrinae in una urbe, aut academia, non dare probabilitatem pro omnibus mundi regionibus. De hoc latè dixi disp. 11. cap. 15.

26 Inferes octavò, Censores librorum, quorum censura præmittitur ipsis libris, non esse sufficientes ad conferendam probabilitatem: etiam si magna sapientia præstent. Nescimus enim, quanta attentione legerint libros sibi commissos. Vide in 1. part. Cris. disp. 11. cap. 15. art. 5. num. 353. Addit Celladeus ubi supra, aliquos libros prohiberi, & opiniones eorum damnari à Superioribus; non obtante approbatione censorum: ergo censores non attulerunt illis sufficientem probabilitatem.

27 Inferes nonò, eos, qui laurea Doctoris decorati sunt in quacumque Academia, non propterea esse sufficientes ad conferendam probabilitatem opinionibus. Quod assertum satis clarè ostendi ea disp. 11. cap. 15. art. 4.

28 His omnibus maximè suffragatur P. Matthæus de Moya tom. 2. selectar. tract. 1. quæst. 7. num. 6. cujus hæc sunt verba: [Sententia ergo Celladei in uno tantum casu veritatem continet: nempe quando pro opinione benigna unus, vel alter Author reperitur cujus auctoritas ignota est; tunc enim nullus, qui ex ratione, qua ducitur, ejus probabilitatem eruere nequeat, poterit de illa judicium ferre, ut bene tradit ipse Celladeus, lib. 1. quæst. 10. fol. 113.

F 4 Neque

Neque poterunt, qui sola relatione opinionum præla fatigant. Quia Authores purè historici opinionum, qui nec inter fundamenta gravia, & levia sciunt distinguere; & quibus de gravitate Authorum, quos citatos legunt, nil constat, non habent, unde opinionem illam probabilem censere possint, quia nec à principiis extrinsecis, quod Authorum gravitas sit illis prorsus ignota, neque ab intrinsecis, cum illa non calleant: qua propter temerem, & illicitè ejus praxim consulunt, ut potè ignorantes, an practicè probabilis sit. Maximè cum hac tempestate, indocti etiam homines ad opuscula edenda mirum in modum propendeant, & sæpe leviter, & per transennam rem tractent, & parvi momenti rationibus sæpe ducantur. Qua propter probabile reputari non debet; quod à quocumque Authore moderno typis datum reperitur, nisi aliunde ejus probitas, & præexcellens peritia, publica fama, aut aliunde nota sit, ut bene inquit Terillus *qu.6. num.25.* Hucusque P. Moya.

C A P U T VII.

An unus Author possit dare probabilitatem opinioni singulari contra reliquos?

S U M M A R I U M.

- An unus Doctor possit reperire firmitus fundamentum pro opinione singulari?* n.29.
An opinio singularis unius non possit esse probabilis, in qua communis opinio facit evidentiam moralem? n.30.
An opinio unius non possit esse probabilis, quando pendet omnino à judicio prudentum tamquam à mensura extrinseca? n.31. remissivè.
An quando omnes censent materiam præcepti esse levem, non possit opinio unius esse probabilis asserens, esse gravem? n.32.
An quando omnes censent aliquam injuriam esse gravem, non possit esse probabilis opinio opposita? n.33.
An quando omnes censent, fundamentum opinionis esse leve, non possit esse probabilis opinio opposita? n.34.
An possit esse probabilis opinio unius negantis diversitatem specificam peccatorum, contra communem reliquorum? n.36.
An in quæstionibus, qua omnino pendet à significatione vocum, possit esse probabilis opinio unius contra reliquos? n.37.
An inde inferatur votum Castitatis Religiosæ extendi ad fugiendos actus internos luxuria? n.38.
An in quæstione facti possit dari opinio probabilis unius contra reliquos? num.39.
Et an inde inferatur, esse improbabilis aliquas opiniones in materia jejunii? num.40.
An circa sensum legis humana possit esse probabilis opinio singularis unius contra reliquos? n.41. remissivè.

29 **I**N hac quæstione audiendus est Illustriss. Tapia *lib.1. Cat. moral. qu.8. art.11. num.14.* cujus hæc sunt verba: [Non censemus impossibile, quod unus Doctor ex his, qui sapientiæ diligenter incumbunt, aliquando sententia communi, & fundamentis Doctorum accuratè perpensis, reperiat firmitus fundamentum, quo ipsius sententia singularis probabilior evadat.] Citatque pro eo asserito P. Vazquium *1.2. qu.19. art.6. disp.62. cap.4.* Montesinos *disp.29. quæst.5. §.6. num.247.* Sylvestrum verbo *Opinio, quæst.1. Angel. ibid. num.2.* Navarrum in *Manual. cap.27. num.288.* Valenciam *1.2. disp.1. quæst.12. punct.4. qu.4.* Thom. Sanchez *lib.1. sum. cap.9. num.7.* atque favere D. Thomam *quodl.3. art.10.*

30 Sed ut magis in particulari hæc quæstio decidatur, ex iis, quæ docui in *1. part. Cris. Theolog. disp.12.* aliquæ limitationes præcedentis doctrinæ necessariæ sunt. Sit limitatio generalis. In illis materiis, in quibus communis opinio Doctorum facit evidentiam moralem, non potest esse probabilis opinio singularis unius Doctoris. Hæc assertio est evidens, si sit certum, opinionem communem in aliquibus materiis facere evidentiam, aut certitudinem moralem. Id autem certum esse, clarissimè ostendi in *ea disp.12.* Ratio autem ejus limitationis generalis est, quia contra certitudinem moralem nulla est probabilitas; ut metaphysica evidentia constat *ex disput.4. num.6.* Descendendo autem ad limitationes particulares.

31 Sit prima conclusio. In illis, quorum resolutio pendet omnino à judicio prudentum, tamquam à mensura extrinseca; opinio unius, quantumvis sapientis, non potest esse probabilis contra communem. Hanc conclusionem demonstravi *ea disp.12. cap.1.*

32 Hinc inferes primò, quod quando omnes Theologi censent, aliquam materiam præcepti esse levem; non potest dari opinio singularis probabilis, quod ea materia sit gravis. Et similiter si omnes, aut ferè omnes, judicent, esse gravem, nulla opinio opposita potest esse probabilis. Quia parvitas, & magnitudo moralis non habent aliam mensuram, nisi judicium prudentum. Et ubi certò constat, omnes prudentes conspirare in hoc judicium, evidens est, quod est gravis, vel levis judicio prudentum.

33 Inferes secundò, quando omnes, aut ferè omnes Doctores conveniunt in judicando, aliquam injuriam, aut irreverentiam esse magnam; opinio opposita unius, vel alterius non potest esse probabilis. Ratio est eadem: quia magnitudo moralis non habet

aliam mensuram, nisi judicium prudentum; & ubi certum est, quod omnes, aut ferè omnes prudentes judicent, esse magnam; evidens est, quod est magna judicio prudentum. Et ideo *ibid. cap.2.* ostendi, non posse esse opinionem probabilem eam, quæ affirmat, non esse gravem irreverentiam contra Sacramentum, si Minister deputatus conficiat Sacramentum in statu peccati. Et *cap.3.* ex eodem principio ostendi, non esse probabilem opinionem, quæ affirmat, dari parvitatē materiæ in jejunio naturali ad sacram Communionem; aut non esse gravem irreverentiam communicare post sumptionem cibi, aut potus, quantumvis minimi.

34 Inferes tertio, non esse probabilem opinionem unius, aut alterius Doctoris, quando reliqui Theologi judicant, fundamentum ejus opinionis esse leve. Nam cum gravitas, aut levitas moralis habeat pro mensura judicium prudentum; quando omnes prudentes judicant, esse leve; evidens est, quod est leve judicio prudentum, atque adeò quod est moraliter leve. Evidens enim est, quod non est magnum illud, quod non æquat mensuram.

35 Hinc colligere licet regulam ad ferendum judicium de probabilitate aliquarum opinionum, quæ ex levibus, frivolis, & superficialibus fundamentis intruduntur prætextu probabilium. Nam ubi reliqui Theologi judicant, fundamentum esse leve, debet esse certum moraliter, quod est leve; & ideo excludendæ sunt à numero probabilium. Vide, *qua dixi ea disp.12. cap.5. concl.4.*

36 Sit secunda conclusio. Non potest esse probabilis opinio singularis unius, vel alterius negantis diversitatem specificam peccatorum, contra communem sententiam omnium, aut ferè omnium Theologorum. Hanc conclusionem latè probavi in *2. part. Cris. Theolog. disput.53.* Cujus ratio est, quia diversitas moralis specifica dependet tamquam à mensura à judicio prudentum; & ubi omnes, aut ferè omnes prudentes judicant, eam diversitatem esse adeò magnam, ut pertingat ad specificam; evidens est, quod habet eam magnitudinem judicio prudentem. Ideò ibidem ostendi, non esse probabilem opinionem, quæ negat diversitatem specificam inter pollutionem, sodomiam, & bestialitatem.

37 Sit tertia conclusio. In iis quæstionibus, quæ omnino dependent à significatione, & usurpatione vocum (ut contingit sæpe in legibus juris positivi humani) non potest dari opinio probabilis unius, vel alterius Doctoris, contra sententiam communem Doctorum. Hanc conclusionem latè ostendi in *ea disp.12. cap.4.* & ratio est: quia usurpatione vocum non dependet ab acceptione unius, vel alterius, sed ab acceptione communi.

38 Ideò in *2. part. Cris. Theol. disp.36.* ostendi, esse improbabilem opinionem, quæ doceat, votum Castitatis Religiosæ non extendi ad fugiendos actus internos impudicos: quia non est prohibitio uniuscujusque limitare significatum hujus vocis *Castitas*, sed accipienda est in ea usurpatione communi, in qua omnes Theologi, immò & omnes Fideles accipiunt; ut extendatur ad fugiendos omnes actus turpes, five externos, five internos. Sic etiam in *eadem 2. part. Cris. Theol.* ostendi, esse improbabiles opiniones alias. Vide *disp.27.*

39 Sit quarta conclusio. In quæstione facti non potest dari opinio probabilis unius, vel alterius contra communem sententiam omnium, aut ferè omnium Doctorum, v. g. in quæstione de impositione, aut traditione alicujus præcepti: quia omnes, aut ferè omnes Doctores faciunt plenissimam probationem facti; contra quam probationem nullius momenti est dictum unius, vel alterius. Hanc ostendi clarissimè in *ea disp.12. cap.5. concl.3.*

40 Et ex hac positione in *2. part. Cris. Theolog. disp.23. cap.5. art.10.* ostendi, esse improbabilem opinionem aliquorum negantium præceptum abstinendi à Læticiniis in Quadragesima: quia ex communi omnium sensu constat de traditione præcepti. Quam opinionem judicavi improbabilem, etiam ante decretum Alexandri VII. eam dampnantis ut scandalosam. Et *art.11.* ex eadem positione ostendi, improbabilem esse opinionem eorum, qui dicebant, jejunia quatuor temporum non obligare sub mortali. Et *art.12.* demonstravi, esse etiam improbabilem opinionem eorum, qui asseruerunt, non esse præceptum grave jejunandi in pervigiliis Pentecostes, S. Joannis Baptistæ, S. Laurentii, & Omnium Sanctorum.

41 Sit quinta conclusio. In quæstione de sensu, & interpretatione legis humanæ, non dat probabilitatem unus, vel alter Scriptor contra reliquos juris interpretes. Nam quo ad hoc sententiam communem omnium, aut ferè omnium Doctorum habendam, esse pro lege, testantur communiter Jurisprudentes; idque rectè intellectum, est certissimum. Ita ostendi *ea disp.12. cap.6.* quod est in additionibus, quæ habentur in fine *2. partis n.26.*

42 Et sub his quinque limitationibus, verum censeo, quod unus Author omni exceptione major possit facere opinionem probabilem, sicut censent Doctores initio hujus capituli allegati.

CAPUT III.

Quinam Authores in singulari habendi sint tamquam classici, & probata authoritatis, & omni exceptione majores?

43 **U**nusquisque vir doctus debet apud semetipsum ferre iudicium de iis Authoribus, qui sunt omni exceptione majores, & probata authoritatis; ut sic in casibus occurrentibus possit ad eos confugere, & conscientia propria, & aliena securè consulere. Sed hic nominare omnes classicos, exclusis reliquis, res est non solum difficultatis, sed & invidia plena. Nec tamen possum omnino abstinere ab hac designatione aliquorum ex iis, quorum scripta magis versare soleo: eo vel maxime, quia ab adversariis, qui impugnant nostram doctrinam de Probabilitate, immeritisimè contempnuntur, eisque falsò attribuuntur opiniones aliquæ improbabiles; & aliæ maxime probabiles reprehenduntur. Quare opere pretium est eos ab his calumniis vindicare.

ARTICULUS I.

An P. Thomas Sanchez sit omni exceptione major, cujus opiniones tuta conscientia sequi possimus?

SUMMARIUM.

Commendatio doctrine huius Authoris? n. 44. & seq.

Quid in contemptum ejus asserat Gonetius circa intelligentiam S. Thomæ? num. 47.

Quid in laudem ejus asserat Illustriss. Tapia? n. 49.

Quo modo Illustriss. Tapia eodem modo intellexerit eum locum D. Thomæ? num. 50.

Ostenditur, eam esse rectam intelligentiam textus S. Thomæ? num. 52. & seq.

An Fagnanus ei attribuat per calumniam, quod regulares uti possint privilegiis revocatis à Tridentino? n. 55.

An Fagnanus ei falsò attribuat, quod possint Episcopi dispensare in reservatis Papa ob solam paupertatem? n. 57. & seq.

Quo jure Fagnanus reprehendat eundem, quod dixerit probabilem opinionem de dispensatione, in qua non sit mentio de copula? n. 64.

Quam injustè reprehendat opinionem, quod Episcopus potest in urgentissima necessitate dispensare in dirimenti, ante matrimonium? num. 65. & seq.

Quam injustè damnet opinionem ejusdem, quod Principes seculares possint ex se indicare impedimenta dirimentia? n. 67. & seq.

Quo jure reprehendat sententiam ejusdem de quavis opinione probabili eligenda? num. 69.

Quo modo intelligendus S. Thomas, cum ait, non excusari à peccato eum, qui versatur in conflictu opinionum? n. 70.

An P. Thomas Sanchez dixerit, sufficere unum Doctorem sub quatuor limitationibus? num. 71.

Quo jure reprehendatur sententia omnium Theologorum; & an idè reprehendatur, quia non penetratur sensus ejus? n. 72.

Quo sensu opinio minus probabilis dicatur minus tuta? n. 73.

An falsò referat Fagnanus opinionem ejusdem, quod liceat occidere accusatorem, testes, & Judicem iniquos? n. 74.

Quo sensu eam doceat Author? n. 74. & seq.

Quo jure damnet Fagnanus opinionem, quod ille, qui accepit pretium pro actione turpi, non teneatur illud restituere? n. 78. & seq.

Quo jure Fagnanus appellet errorem, quod Confessarius nequit negare absolutionem ei, qui non vult deserere suam opinionem probabilem? num. 85.

An Fagnanus infideliter referat sententiam ejusdem de consulendo varios Doctores? n. 87. & seq.

Quid de calumnia, quod ad probabilitatem sufficiat quilibet Theologus? num. 89. & seq.

44 **T**am magna pollet autoritate P. Thomas Sanchez in re morali, ut ridendum videatur, id in quæstionem adducere; nisi Authores adversarii probabilitatis, aliquas ejus opiniones damnare vellent. A quorum calumniis oportet illum vindicare.

45 De præstantissima ejus sapientia omnino tacere, nefas videtur. Pro meo instituto sufficiat transcribere periodum ex præfatione, quam Collegium Granatense Societatis Jesu præfixit tomo ejus primo in decalog. [Neque verò est illius laus angustis, aut exiguis circumscrip-
ta terminis, sed præclaris ingenii sui monumentis posteritati prodita, orbem terrarum, quantum est, cum summo applausu, & acclamatione pervagatur. Quis enim eruditissima illa volumina de Matrimonii Sacramento accuratissimè conscripta, vel fama, & auditione non novit, qui modo litteras novit? Quis autem, vel quæstiunculam aliquam obiter inspexit, qui non simul tam limatum, & expolitum opus suspexit, & plena manu laudavit? Constans fama est, Clementem VIII. Pontificem Maximum, cum fortè gravissima quæstio Romæ ageretur, quam noster Thomas fusè, & graviter decidebat; ipsiusque liber inspiciendus oblatus esset Pontifici, totam illam quæstionem (ut erat ipse doctissimus) per otium perlegisse, ac vehementer admiratum

subtile hujus acumen, peracre iudicium, raram perspicuitatem, singularem, & exquisitam in rebus indagandis solertiam, in tradendis facillimam methodum, in evolvendis, citandisque authoribus exactissimum, & planè indefessum studium, serió Pontificem pronuntiasse, nullum unquam authorem extitisse, qui dubias de matrimonio controversias uberius, & accuratius enodasset.]

46 Audienda quoque est periodus ex præfatione præfixa tomo secundo in decalogum. [Potuit ineluctabile mortis imperium, tam Sanctum, tam Religiosum, ac Doctum virum nobis eripere: non poterit tamen efficere, ut ejus nomen oblivione deleatur. Immortalia sunt, quæ nobis industriæ, scientiæ, & religionis monumenta reliquit, quibus eam nominis celebritatem promeruit, quam ubique possidet, immortaliaque beneficia, quæ scribendo omnibus contulit. Testantur id, qui juri dicendo in Ecclesiasticis præsertim tribunalibus insudant.] Qui plura desiderat, plura inveniet in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu.

PRIMA CALUMNIA.

47 **G**onetius in dissert. de probabilitate art. 6. §. 2. num. 211. sic ait: [Contra nostram assertionem obiicit in primis Thomas Sanchez in summa lib. 1. cap. 9. num. 7. & alii recentiores Caluistæ post ipsum, ut Joannes Sancius, Layman, Filliucius, & alii, testimonium D. Thomæ, desumptum ex quodlib. 3. art. 10. Ubi S. Doctor (inquit Sanchez) ait, *Posse quemquam amplecti opinionem, quam à Magistro audivit in iis, quæ ad mores pertinent*. Sed totum hunc articulum diligenter, & accuratè legimus, & relegimus, & hæc verba invenire non potuimus, nec ea certè videre poterimus, nisi Sanchez sua illa conspiciat, quibus videntur ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ sunt, nostris oculis admoveat. Nam Sanctus Doctor nihil tale habet in hoc articulo, sed totum oppositum: ait enim, ut supra retulimus: *In his, quæ pertinent ad fidem, & bonos mores nullus excusatur, si sequatur erroneam opinionem alicujus Magistri: in talibus enim ignorantia non excusat*. Ex quo duo patent notatu digna: nimirum Sanchez, locum illum D. Thomæ adulterasse, vel saltem alienis, aut alienatis oculis legisse: & alios recentiores Caluistas, qui illum pariter sic corruptum, & vitiatum referunt, Authores non legere, sed absque ullo prorsus examine transcribere id, quod alii scripserunt.]

48 Ego quidem censeo, non consulere famæ propriæ in linea sapientiæ eos, qui doctrinam P. Thomæ Sanchez contempnunt. Nam cum totus orbis litterarius tam magni faciat sapientiam, & doctrinam hujus Doctoris, judicia omnium sapientum spernit, qui doctrinam ejus: nec famæ suæ consulit, qui omnes sapientes spernit.

49 Non spernebat sapientiam hujus Doctoris Illustriss. Archiepiscopus Hispalensis Petrus de Tapia, qui tom. 1. Caten. moral. lib. 1. quæst. 8. art. 7. num. 8. agens de autoritate Scriptorum in ordine ad probabilitatem practicam, sic disserit: [Verum est, inter Summitas esse aliquos Doctores ad primam classem reducendos: tum ob eorum etiam in aliis prædictis facultatibus (Juris Canonici, & Cæsarei) eruditionem, & sapientiam: tum quia suas summas conscientia stylo scientifico composuerunt. Ut Thomas de Vio Cajetanus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, eximius Theologus: Doctor Martinus Navarrus in jure valde peritus, & Theologiæ non ignarus: Sylvester de Prierio Magister Sacri Palatii Apostolici, in utraque facultate absolutissimus: Et inter recentiores Thomas Sanchez in præceptis Decalogi, & libris de Matrimonio: quos in exemplum adducimus Summitarum, absque præjudicio aliorum.] Ex quibus verbis colliges, quanti fecerit doctrinam P. Thomæ Sanchez Illustriss. Præsul, quem ad primam classem Doctorum adnumerat. Quem quidem non legebat Magnus hic Præsul illis conspiciis, quibus videntur ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ sunt: sed neque talia conspiciat invenit Magnus Præsul in doctrina hujus Doctoris: sed potiùs invenit in eo eruditionem, & sapientiam in facultatibus juris Canonici, & Cæsarei, & stylum scientificum: qui stylus longissimè abest à talibus conspiciis.

50 Sed quàm fallacia fuerint conspiciat Goneri, & quàm deceptus fuerit in eo iudicio efformando, constat primò ex eo, quod insignis Thomista Illustriss. Petrus de Tapia tom. 1. Caten. Moral. lib. 1. quæst. 8. art. 12. num. 9. pro eadem opinione refert D. Thomæ eodem modo, ac Thomas Sanchez. Ubi hæc verba habet: [Hinc etiam sequitur, posse indoctos sequi per principia extrinseca, scilicet propter solam autoritatem Doctorum, opiniones eorum in rebus moralibus. Colligitur ex D. Thomæ quodlib. 3. artic. 10. ubi docet, quemquam posse sequi opinionem sui Magistri, in his quidem, quæ non derogant fidei Divinæ, aut bonis moribus. Ubi vides, Thomistam omni exceptione majorem intellexisse D. Thomam, & eum textum quodlib. 3. in eodem sensu, & per eadem ferè verba, ac P. Thomas Sanchez.]

51 Sed numquid hic Illustriss. Præsul Thomisticæ doctrinæ Doctor egregius argueretur de conspiciis, per quæ videntur ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ sunt? Numquid post viginti annos, quibus in florentissima Complutensi Academia incubuit legendis, & relegendis articulis S. Thomæ; hic solus articulus decimus ex quodlib. 3. ejus mentem, & intelligentiam subterfugit?

52 Sed operæ pretium est examinare sensum ejus articuli. Cui S. Thomas præfigit hunc titulum: *Utrum discipuli sequentes diversas opiniones Magistrorum excusentur à peccato erroris?* Deinde in corpore articuli, sic ait. *Respondeo dicendum, quòd diversæ opiniones Doctorum Sacre Scripturæ, si quidem non pertineant ad fidem, & bonos mores, absque periculo auditores utramque opinionem sequi possunt.* Hic est textus, ex quo P. Thomas Sanchez intulit, & retulit assertionem D. Thomæ, quo discipuli possunt sequi opiniones diversas suorum Magistrorum. Quando verò dixit, *Siquidem non pertineant ad fidem, & bonos mores*, intelligit de iis, quæ manifestè non contradicunt fidei, & bonis moribus.

53 Quòd verò S. Thomas ita id intelligat, constat ex illis, quæ paulò post subiungit. *In his verò, quæ pertinent ad fidem, & bonos mores, nullus excusatur, si sequatur erroneam (id est manifestè falsam) opinionem alicujus Magistri; in talibus enim ignorantia non excusat: alioquin immunes à peccato fuissent, qui sequuti sunt opinionem Arii, Nestorii, & aliorum heresiarcharum.* Ex quibus verbis patet, in quo sensu loquatur S. Thomas, dum dicit; neminem excusari si sequatur opinionem Magistri in iis, quæ pertinent ad fidem, & bonos mores, quando quidem expressè loquitur de opinione erronea; non verò de incerta, & probabili. Quod magis explicat in verbis ferè immediate subsequen- tibus. *Qui ergo assentit opinioni alicujus Magistri contra manifestum Scripturæ testimonium, si ve contra id, quod publicè tenetur secundum Ecclesiæ auctoritatem, non potest ab erroris vitio excusari.*

54 Ex quibus omnibus apertè constat, S. Thomam distinguere inter ea, quæ sunt manifestè contra Scripturam, vel sensum Ecclesiæ, & ea, quæ non sunt manifestè contra Scripturam, aut sensum Ecclesiæ; & in priori casu affirmat, non excusari discipulum, quia circa ea, quæ sunt manifestè contra Scripturam, aut sensum Ecclesiæ, ignorantia est vincibilis, & culpabilis; circa ea verò, quæ non sunt manifestè contra Scripturam, aut sensum Ecclesiæ, absque periculo auditores utramque opinionem sequi possunt. Unde patet, sensum eorum verborum, quæ primo loco posita sunt, hunc esse: *Respondeo dicendum, quòd diversæ opiniones Sacre Scripturæ, si quidem non pertineant ad fidem, & bonos mores (id est, si non sint contra manifestum Scripturæ testimonium, si ve contra id, quod publicè tenetur secundum Ecclesiæ auctoritatem) absque periculo auditores utramque opinionem sequi possunt.* Ex quibus evidenter constat contra Gonetum, P. Thomam Sanchez non legisse eum textum S. Thomæ *oculis alienatis, aut alienis, neque per conspicienda, per quæ videntur ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ sunt.*

SECUNDA CALUMNIA.

55 Prosper Fagnanus in lib. 1. decretal. cap. Ne innitavis, num. 335. conqueritur: *[De innumeris ferè opinionibus falsis, temerariis, & scandalosis, quæ ex libertate eligendi quasvis opiniones probabiles, tamquam ex equo Trojano in dies produnt: quæ re vera non sunt tolerandæ,] textitque catalogum magnum earum opinionum, & inter eas constituit istam: Regulares in foro conscientie possunt uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum.*

56 Pro qua citat P. Thomam Sanchez in Decalogum lib. 5. cap. 4. num. 18. (corrigere 16.) sed non sine summa injuria illum pro ea opinione refert. Nam P. Thomas Sanchez id nullo modo asserit, sed solum refert ex Emmanuele Rodriguez; ut legenti evidenter constabit.

TERTIA CALUMNIA.

57 Deinde istam refert Fagnanus: *Cum subditis, qui ob pauper- tatem ad Urbem accedere non valent, possunt Episcopi dispensare in casibus Sedi Apostolicæ reservatis.* Et pro ea refert P. Thomam Sanchez lib. 4. in Decalogum cap. 40. num. 39. Sed si Fagnanus legisset eam quæstionem in contextu P. Thomæ Sanchez, non constitueret illum inter assertores opinionum, quas dicit falsas, temerarias, & scandalosas. Est enim falsum, quod id concedat P. Thomas Sanchez illis, *qui ob pauper- tatem ad Urbem accedere non valent*; sed solum propter magnum animæ periculum imminens, si expectanda sit dispensatio Sedis Apostolicæ.

58 Ita enim ait ibidem num. 32. *[Quando magnum incontinentia periculum imminet, nec est facilis aditus ad Pontificem præ pauper- tate, vel alia causa, potest Episcopus dispensare in voto Religio- nis, & Castitatis.] Et num. 39. subiungit: [Secundò limitatur ab ali- quibus, nisi Episcopus certiore possit facere Pontificem, & suble- vare pauperiem eorum, cum quibus dispensandum est, ministrando sumptus ad id necessarios:] quæ quidem limitatio esto admitteretur, dumtaxat procederet, quando sola pauperies, absque alio peri- culo in mora, causam hujus dispensationis afferret. Quippe huic periculo existenti non consuleretur ministratis sumptibus; atque idè hoc periculo existenti, potest æquè Episcopus dispensare cum diviti- bus, ac cum pauperibus.]*

59 Ubi vides non ob pauperiem, sed ob magnum animæ pericu- lum, asseri ab hoc Doctore licere Episcopi dispensationem. Quod autem hæc opinio sic tradita non sit adnumeranda teme- rariis, & scandalosis, quilibet Theologus inveniet, qui per- penderit solidissima fundamenta, quibus eam confirmat ibi-

dem num. 34. & lib. 8. de Matrimon. disp. 9. num. 22.

60 Et quidem incredibile est, velle Pontificem, vota esse reservata cum ingenti periculo animæ; neque Ecclesiam providisse remedium pro his casibus, in quibus animæ Fidelium laqueis irretiti manerent cum periculo damnationis æternæ.

61 Et idè hanc sententiam post innumeros alios Theologos, & Canonistas, tuctur severissimæ doctrinæ Author Archipræsul His- palensis Petrus de Tapia tom. 1. Caten. lib. 4. qu. 20. art. 5. nu. 9.

62 Illud autem maximè displicet in Fagnano, quòd dum eas opi- niones refert, quas vocat temerarias, & scandalosas, non ostendit ca- put, unde ea temeritas, aut scandali ratio eis attribuenda sit.

63 Laudo Joannem Baptistam Gonetum, quòd dum opiniones re- fert, quas censet improbables, simul conatur ostendere caput, ex quo improbabilitas eis conveniat.

QUARTA CALUMNIA.

64 Fagnanus ibidem adnumerat inter temerarias, & scanda- losas hanc opinionem: *Dispensatio inter consanguineos, vel affines, non est subreptitia, non facta mentione de copula habit a inter eos, antè, vel post matrimonium, stylo Curie non obstante.* Et arguit P. Tho- mam Sanchez, quod eam opinionem dixerit probabilem, cum ta- men ipse oppositam defendat lib. 8. de Matrimon. disput. 25. Sed in hoc exorbitat Fagnanus. Quare enim P. Thomas Sanchez negaret probabilitatem sententiæ, quam defendunt, & multis argu- mentis propugnant Navarrus, & multi insignes Doctores, quos ibi refert, & eorum fundamenta non contemnenda? Quod si Fagna- nus eam opinionem censebat improbabilem, quare non ostendit principium, ex quo ea improbanda erat?

QUINTA CALUMNIA.

65 Deinde refert aliam opinionem in hæc verba: *Episcopi pos- sunt ex magna necessitate dispensare, etiam antè matrimo- nium contractum, in impedimentis dirimentibus.* Pro qua citat P. Tho- mam Sanchez de Matrimon. lib. 2. cap. 7. num. 40. (corrigere disp. 40. nu. 7.)

66 Ego verò vehementer admiror, quòd eam opinionem recen- seat Fagnanus inter temerarias, & scandalosas; cum tam solidis fundamentis auctoritatis, & rationis innitatur, & solum eam ad- mittat Doctor noster pro casu urgentissima necessitatis, & ad vitan- dum magnum scandalum, & ne animæ laqueis conscientie ma- neant irretitæ. Maximè cum in electione opinionum eam debeat præferre, quæ magis conducit ad salutem animarum. Præci- pue etiam cum omnes Theologi, qui post P. Thomam Sanchez scri- pserunt, eam opinionem summo consensu amplexi fuerint. Cum autem opinio alicujus Doctoris habet universalem approbationem sublequentium Doctorum, non potest non censeri maximè proba- bilis. Nam ut disertè tradidit Illustriss. D. Tapia relatus supra cap. 1. art. 2. *Longi temporis comprobatio assimilatur consuetudini, & tradicio- ni, quæ in moralibus est magni ponderis probatio.* Cum ergo hæc opinio P. Thomæ Sanchez approbata fuerit ab omnibus scriptoribus per plusquam octoginta annos, nam editio Genuensis librorum de Ma- trimonio facta est ann. 1592. hæc censenda est magni ponderis pro- batio. Eamque novissimè approbavit severissimæ doctrinæ Doctor Petrus de Tapia supra relatus tom. 1. Caten. moral. lib. 4. quæst. 20. art. 5. num. 9. in hæc verba. *[Etiam in legibus generalibus pro tota Ec- clesia, quando necessitas urget, & est impossibilis aditus, ob inopiam, vel aliam causam, ad Superiorem conditorem legis, v. g. Pontificem, vel est periculum in mora, aut timetur grave scandalum, tunc Episcopus potest dispensare in lege Pontificis. Quia id exigit equitas juris, bo- num commune, & prudens regimen.] Vide infra disp. 76. ubi ex pro- fesso propugnatur hæc sententia.*

SEXTA CALUMNIA.

67 Adnumerat etiam Fagnanus inter temerarias, & scanda- las aliam ejusdem Doctoris opinionem hujus tenoris: *Principes seculares ex genere, & natura sua potestatis possunt impedi- menta matrimonium dirimentia fidelibus sibi subditis ex justa causa suis legibus indicare eo modo, quo Summus Pontifex id potest.* Pro qua citat P. Thomam Sanchez lib. 7. de Matrim. disput. 4. (corrigere 3.) quæst. 1. nu. 2. Quam propositionem ita tradidit Doctor noster, nisi quòd Fagna- nus omisit postrema verba propositionis, quæ maximè ad rem con- ducunt: eam enim Thomas noster sic proposuit: *Eo pacto, quo id Pon- tifex Summus potest, nisi sibi hanc potestatem reservasset.*

68 Sed cum hanc opinionem tam clarè tradiderit S. Thomas in 4. dist. 34. quæst. unic. art. 1. ad 4. & Bellarminus lib. 1. de Matrimon. cap. 32. & insignes alii Doctores, & fundamentis moraliter evidentibus nitatur; mirandum est iterum, atque iterum, quòd tam acri censura eam sententiam velit inurere Fagnanus. Audiendus est S. Thomas loco proximè citato: *Ad 4. dicendum, quòd persona illegitima ad ma- trimonium contrahendum dicitur ex eo, quòd sunt contra legem, qua matrimonium constituitur. Matrimonium autem in quantum est in offi- cium naturæ, statuitur lege naturæ: in quantum est Sacramentum, sta- tuitur jure Divino: in quantum est in officium communitalis, statuitur lege civili: & idè ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona effici ad*

ad matrimonium illegitima : nec est simile de aliis Sacramentis , quæ sunt Sacramenta tantum . Ubi vides quo modo asserat S. Thomas pertinere ad legem civilem , statuere impedimenta dirimentia , per quæ personæ redduntur illegitimæ ad contrahendum matrimonium : & quo modo de matrimonio non militat eadem ratio , quæ in cæteris sacramentis : quia matrimonium est contractus humanus , cætera verò sunt sacramenta tantum . Quia verò matrimonium non est dumtaxat contractus , sed etiam sacramentum , idèd Romanus Pontifex sibi servavit eam potestatem statuendi impedimenta matrimonii ; quæ possent statui a Principe sæculari , si eam potestatem non sibi reservasset Princeps Ecclesiasticus .

SEPTIMA CALUMNIA.

69 **I**dem Fagnanus num. 336. hanc periodum scribit : [Libet etiam hic referre assertiones periculosas plurimorum recentiorum in materia Theologiæ moralis , quas Parochi Urbis Parisiensis , & Rothomagensis , ut mihi relatum fuit , universo Clero Gallicano , autoritate Superiorum damnandas , proposuerunt , excerptas ex eorum libello supplici oblato in Novembri 1656. cum perspicuè D. Thomas sentiat quodlib. 3. art. 10. & quodlib. 8. art. 13. opiniones Doctorum minimè impedire , quominus quis reus fiat , dum agit contra legem Dei : contra asserunt hi recentiores , opinionem aliquam probabilem esse , cum ab uno solo Doctore gravi sustineatur , & à peccato immunem esse , qui relicta opinione , quam veram credit , & quæ magis tuta , contrariam sequitur minus probabilem , minusque securam . Pro qua assertionem inter alios citat P. Thomam Sanchez in summ. lib. 1. cap. 9. num. 7.]

70 Circà quam calumniam quatuor notanda sunt . Primum , perperam intelligi mentem S. Thomæ : cujus legitimus sensus est , quòd quando dubitatur de probabilitate opinionum , qui aliquam earum sequitur , periculo peccandi se committit . Et ita intellexit D. Thomam Bartholomæus de Medina 1. 2. quæst. 19. art. 6. dub. 4. §. Si quis agat . Ubi sic ait : [Si quis agat secundum opinionem , de qua dubitat , an sit probabilis , peccatum committit .] Hanc conclusionem constituit D. Thomas quodlib. 8. art. 13.] Et constat evidenter , hunc esse legitimum sensum S. Thomæ : tum ex eo quòd , cum S. Thomas tradiderit multas opinione benignas stantes pro libertate , suis ipsius opinionibus bellum indiceret , easque declararet periculosas , si dixisset , opiniones Doctorum non excusare à peccato . Tum ex eo , quod latè scripsi disp. 56. cap. 3. & cap. 15. art. 7. & cap. 17. art. 4. & passim alibi .

71 Secundum notationem dignum est , falsum esse , quòd P. Thomas Sanchez dixerit , sufficere ad probabilitatem unum solum Doctorem gravem utcumque ; sed apposuisse quatuor limitationes , five exceptiones , sub quibus , & non aliter , sufficit unus Doctor gravis ad probabilitatem ; ut ex verbis ipsius Thomæ Sanchez manifestè ostendi in 1. part. Cris. Theolog. disp. 11. cap. 2. per plures articulos , & cap. 3. art. 3. & præcipuè cap. 8. art. 1. Ex quo Anthore in ea disput. 11. latè probavi , unum auctorem omni exceptione majorem sufficere ad probabilitatem ; non verò unum , neque plures , si non sint omni exceptione majores . Quam doctrinam , ut dixi , didici ab ipso Thoma Sanchez .

72 Tertium notationem dignum est , quod velint numerare inter opiniones periculosas sententiam ab omnibus Theologis receptam , & tam clarè demonstratam , quòd scilicet sequi possimus tuta conscientia quamlibet opinionem probabilem , five magis , five minus probabilem . Idèd autem eam damnant , quia non intimè penetrant sensum nostræ doctrinæ . De quo vide suprà disp. 55. & disput. 56. cap. 17. & in 1. part. Cris. Theolog. disput. 15. Et si quidem nomine opinionis probabilis intelligant opinionem , quam unus auctor , quicumque ille sit , & quacumque exceptione notatus docet ; sic concedam , propositionem esse damnabilem , ut constat ex decretis Alexandri VII. in quo tamen sensu non tradidit P. Thomas Sanchez .

73 Quartum est , falsum esse , quod ultimo loco dicitur , opinionem minus probabilem esse minus securam : nam licet ea opinio verè probabilis , quæ stat pro libertate , dicatur esse minus tuta materialiter ; tamen opiniones verè probabiles formaliter sunt æquè tutæ . Vide in 1. part. Cris. Theolog. disp. 15. præcipuè capit. 4.

OCTAVA CALUMNIA.

74 **F**agnanus ibidem inter assertiones periculosas hanc proponit . *Falsum accusatorem , atque adeò testes , & Judicem licere occidere , quando aliter oppressio innocentis impediri nequit .* Citatque P. Thomam Sanchez lib. 2. in Decalog. cap. 39. sed clarè cognoscitur , Fagnanum non legisse textum P. Thomæ Sanchez , quando quidem illi attribuit , quæ nullo modo leguntur in textu . Non enim habet verbum aliquod circà occisionem judicis , & testium : sed solum loquitur de actore , quando certum est , fore ut actor per fraudem in judicio ipsum (innocentem) opprimat , & ejus injustam condemnationem impetret . In quo casu affirmat , licere innocenti provocare actorem calumniosum ad duellum ; quia ea non est aggressio , sed defensio ; & est cum moderamine inculpatæ tutelæ , si supponatur , nullam aliam esse viam , qua à morte , vel

à gravissima ignominia evadat ; quod etiam admittit de occulta occisione talis actoris : quam assertionem autoritate gravium Doctorum , & multis argumentis confirmat .

75 Hanc autem assertionem postea tradidit noster Archiepiscopus Petrus de Tapia tom. 2. Caten. moral. lib. 3. quæst. 14. art. 5. num. 2. & 3. ubi sic ait : [Tota ergo hujus articuli difficultas est ; an aliquando duellum possit amittere suam nefariam formam , & transire in puram defensionem justam ? Sit regula generalis . Si acceptare duellum , vel etiam indicere , sit medium unicum necessarium ad defendendam vitam , & fugiendam mortem injustè attentatam , vel infamiam veram similiter vi irrogandam ; licitum erit acceptare duellum , vel si opus fuerit , etiam indicere . At tunc pura defensio est , non duellum , nisi secundum apparentiam .] & est communis doctrina , ex regula , *vim vi repellere licet , leg. ut vim , ff. de just. & jure , & cap. Si verò 1. de sentent. excommun. ubi caveatur , leges , & omnia jura hoc permittere .*] Et paulò post exprimit casus singulares , in quibus id licet , in hæc verba : [Provocatur quis ad duellum , certò sciens , nisi acceptet illud , provocatorem clam occisurum eum , vel crimen graviter infamatorium imposturum , vel uxore alibi commorante fruturum , seu rapturum ; vel segetes , aut alia bona combusturum , aut furaturum . In his itaque eventibus ; si non suppetat aliud remedium , poterit acceptare duellum ; immò & indicere , si opus fuerit . Quia tunc nulla est ex parte istius aggressio , atque adeò nec commissio duelli formalis ; sed pura defensio justa cum moderamine inculpatæ tutelæ . Sicut occidere hominem , quando est unicum medium effugiendi mortem imminentem injustam , non est homicidium , sed pura defensio .] Et quidem id solum est , quod docet P. Thomas Sanchez , & nihil aliud .

76 Animadvertendum est , eam propositionem sub eisdem ferè terminis , quibus eam proponit Fagnanus , damnatam esse ab Alexandro VII. tamquam scandalosam , estque decima octava ex damnatis ab ipso , sub hoc tenore verborum : *Licet interficere falsum accusatorem , falsos testes , ac etiam Judicem , à quo iniqua certò imminet sententia : si alia via non potest innocens damnum evitare .*

77 Sed dubitabit aliquis , an hæc censura Romanæ Cathedræ sit respectu propositionis simul comprehendentis ad interfectionem , falsum accusatorem , & falsos testes , & iniquum judicem ; an sit respectu propositionis comprehendentis , vel omnes simul , vel quemlibet divisivè : ita ut damnata maneat propositio , quæ solum dicit licitum , provocare ad duellum , vel aliter occidere falsum accusatorem , qui inducit falsos testes in judicium , ut innocens ex sententia judicis occidatur , aut gravissimè infametur . Hanc tamen dubitationem non est meum decidere : ad cujus decisionem oportet consulere Romanam Cathedram .

NONA CALUMNIA.

78 **I**bidem refert Fagnanus hanc assertionem : *Divinatorem tene-ri ad restituendam rem acceptam pro divinatione , si solum consulit astra : si dæmonem , non item .* Et pro ea assertionem citat P. Thomam Sanchez lib. 2. in decalog. cap. 30. num. 96. Et omitendo , perperam referri eam assertionem , id videtur damnare Fagnanus , quòd dicatur divinator , qui Diaboli arte usus est in commodum alterius , accepto pretio , non teneri pretium restituere . Et generaliter , quòd pretium acceptum pro opere turpi non est obnoxium restitutioni . Sed malè damnat eam sententiam : nam licet opposita sit communior inter Canonistas , non sic inter Theologos , ad quos magis spectat scientia juris naturalis .

79 Est igitur quæstio celebris , An ille , qui pretium accepit pro actione turpi , teneatur illud restituere ? In qua quæstione Sotus lib. 4. de just. quæst. 7. art. 1. ad 2. dixit , si actio turpis sit contra justitiam , pretium restituendum esse ; secus si non sit contra justitiam . Sed Doctores utriusque juris teste Covarruvia in regulam Peccatum , part. 2. §. 2. asserunt communiter , restituendum esse pretium acceptum pro opere pravo , quòd legibus puniatur ; secus pro illis pravis actionibus , quæ legibus non puniuntur . Et quidem quòd attinet ad pretium meretricis , aut similis actionis turpis , illud non esse restituendum , conveniunt Theologi cum S. Thoma 2. 2. quæst. 62. art. 5. ad 2. ubi S. Doctor sic habet : *Alio modo aliquis illicitè dat , quia propter rem illicitam dat , licet ipsa datio non sit illicita , sicut cum quis dat meretrici propter fornicationem .*

80 Quod attinet autem ad pretium reliquarum actionum turpiū audiendus est Lugo Cardinalis tom. 1. de just. disp. 18. sect. 3. nu. 54. in hæc verba : [Communis etiam Theologorum sententia est attento juræ naturæ , & nisi leges reddant inhabiles ad dandum , vel accipiendum , non debere restitui , factò jam opere criminoso , quod pro eo patrando acceptum est . Ita Navarra , Sylvester , Antoninus , Petrus Navarra , quos refert , & sequitur Turrianus (disp. 14. dub. 2.) nu. 7. Vasquez tract. de restit. ubi suprà (cap. 7. dub. 4.) nu. 25. Lessius loco citato . Molina tom. 1. tract. 1. disp. 94. & alii communiter . Probari autem potest ex iis , quæ de turpi lucro meretricis dicta sunt ; eadem enim est ratio de aliis peccatis : cum in iis etiam accipiat pro re aliqua emptori grata , & utili , & ad quam venditor non tenebatur .]

81 Quanto autem ponderè autoritatis nitatur hæc sententia , comperies , si legeris doctissimum P. Mathæum de Moya tom. 1. sect. 6. tract. 6. disput. 4. quæst. 2. ubi quam plurimos Doctores , notatis eorum

eorum verbis, refert. Et in primis stando in jure naturali non esse restituendum pretium receptum pro opere pravo, etiam contra justitiam, apud ipsum tueretur Petrus de Ledesma *tom. 2. summ. tract. 8. de just. commut. cap. 11. concul. 6.* asserens, hanc esse sententiam omnium Thomistarum, citansque pro ea Cajetanum, Sorum, Bañez, Orellanum, Medinam, Peñam, Item Conradus *1. part. respons. quest. 87.* citans Salonium, Cordubam, Medinam, & Sorum, immò & D. Thomam, Item Sotus *lib. 4. de just. quest. 7. art. 1. ad 2. Serra 2. 2. quest. 62.* asserens exemplum de pretio meretricis; quod ponit S. Thomas, ait idem esse de sicariis. Cajetanus *2. 2. quest. 62. art. 5. ad 2.* loquens de pretio adulterii Ludovicus Lopez *1. part. instructor. cap. 105.* id probans ex mente S. Thomæ. Trullench. in Bullam *lib. 3. cas. 5.* citans D. Thomam, Lessium, & Ludovicum à Cruce. Villalob. *tom. 2. tract. 11. diff. 16. concul. 7. num. 13.* Verricelli *tom. 1. tract. 3. quest. 1. num. 16.* ubi citat Navarrum, Angles, Petrum Navarra, Valentiam, Rebellum, Toletum, Lessium, Molinam, Laymanum, & Dianam. Item Henriquez de Pontif. Rom. *clav. lib. 4. cap. 25. num. 3.*

82 Stando etiam in jure humano politico communi, quamplurimi Doctores asserunt apud eundem P. Moya, non esse restituendum pretium acceptum pro opere pravo, etiam contra justitiam. Navarrus in *summ. Hisp. cap. 17. num. 33.* citans S. Antoninum, Monaldum, Angelum, & Sylvestrum. Item Petrus Ledesma *summ. part. 2. tract. 8. de just. cap. 11. concul. 9.* dicens, esse communem sententiam Thomistarum, & præcipuè Orellanam, Serra *2. 2. quest. 62. art. 5.* Bañez, quem refert, & sequitur Villalob. *tom. 2. summ. tract. 11. diff. 16.* citans etiam Navarrum, & Lessium, Ludovicus Lopez *2. part. instructor. cap. 106. §. Circa prædictam.* Aravio in *decis. moral. disput. 7. part. 2. num. 4.* citans D. Antoninum, Monaldum, Angelum, Sylvestrum, Navarrum, Bañez, & Valquium. Item Trullench. in *decalog. lib. 7. sect. 3. cap. 9. dub. 6. num. 2.* & in Bullam Cruciatæ *lib. 3. casu 2.* Verricelli *tom. 1. quest. moral. tract. 3. quest. 1. num. 16.* citans Navarrum, Angelum, Navarram, Valentiam, Rebellum, Toletum, Molina, & Laymanum. Item Diana *part. 8. tract. 6. resol. 110.* Murcia in *disquis. moral. lib. 2. disp. 2. resol. 21.* Leander à SS. Sacram. *tom. 6. in decalog. tract. 5. disp. 4. quest. 11.* subjungens: [Sic docent D. Thomas, Lessius, Ægidius, Palao, Trullech, & omnes,] Joannes Martinez de Prado *tom. 2. Theolog. moral. cap. 17. quest. 5. num. 36.* citans (ultra relatos) Joannem de Friburgo, Joannem de la Cruz, Covarruviam, Azor, Vasquez, Molina, Bartholomæum à S. Fausto, Bonacinam.

83 Cum ergo hæc sit communis, & recepta sententia Theologorum; & stando juri naturali ferè quadraginta Theologi, quorum plures sunt magni nominis, censeant pretium acceptum pro opere pravo, etiam contra justitiam, non esse restituendum; & stando juri humano totidem idem censeant; quo jure Fagnanus eam calumniosè refert inter temerarias, & scandalosas? Sanè nullo alio, nisi pruriginis damnandi opiniones verè probabiles Theologorum. Ex quibus constat, pretium datum pro divinatione ei, qui dæmonem consuluit, non esse obnoxium restitutioni, atque adeò opinionem P. Thomæ Sanchez esse securissimam in praxi.

DECIMA CALUMNIA.

84 Idem Fagnanus *num. 292.* proponit, referre plura absurda, quæ sequuntur ex doctrina de libera electione opinionis minus probabilis; quæ absurda dicit esse valde gravia; & quæ eorum authores audacter negant, illa esse absurda, quamquam reluctante conscientia. Quæ sunt verba Fagnani.

85 Inter eas absurdas opiniones enumerat Fagnanus *num. 305.* sententiam, quæ asserit, Confessarium teneri sequi opinionem poenitentis; & peccare mortaliter Confessarium, qui negat absolutionem poenitenti, quia non vult deferere suam opinionem probabilem. Quam sententiam Fagnanus appellat errorem. Et pro ea refert P. Thomam Sanchez *lib. 1. in decalog. cap. 9. num. 27. & 29.*

86 Sed in cassum cadit conatus Fagnani, dum non solvit argumentum moraliter demonstrativum, quo suam sententiam confirmat Doctor noster. [Non potest negari absolutio ei poenitenti, qui est benè dispositus; sed poenitens sequens opinionem probabilem est benè dispositus: ergo poenitenti sequenti opinionem probabilem non potest denegari absolutio.] Ideò hanc sententiam defendit severissimæ doctrinæ Author Petrus de Tapia *tom. 1. Caten. moral. lib. 1. quest. 8. art. 16.* & est recepta apud omnes Doctores primæ classis, Quas autem limitationes patiat hæc sententia, vide in *1. part. Cris. Theolog. disp. 15. cap. 4. art. 11. num. 347.* Et in additionibus ad finem *partis 2. num. 14. & 41.* Vid etiam *disp. 56. cap. 19. art. 7. ad 4.* absurdum.

UNDECIMA CALUMNIA.

87 Idem Fagnanus *num. 329.* sic ait: In conscientia tutum esse illum, qui propositum habet varios Doctores consulendi, donec aliquem juxta desiderium suum respondentem inveniat, Author est idem Sanchez, dicto *cap. 9. num. 29.* (corrigit 29.) licet hunc in pessimo statu esse, rectius affirmat Adrianus: Vides ergo per quam latam viam ducuntur poenitentes à defensoribus probabilitatum. Hucusque Fagnanus.

88 Sed desiderio percussus infamandi sententiam de probabilitate; infideliter refert, quod cum magna discretione asseruit Doctor

noster. Explicans enim id assertum Adriani, subjungit: [Sed hoc intellige, quando hic non recta veritatis indagandæ intentione, sed inveniendi Doctoris ad libitum respondentis, id efficit. Et similiter, quando huic potius, quam aliis fidem habet, nulla peculiari majoris hujus peritiæ ratione ductus, nec amplius investigat, an ea opinio probabilis sit. Secus quando recta investigandi intentione, an ea opinio sibi favens sit probabilis, animo firmo nil mali efficiendi, sed id solum, quod sibi licere invenerit. Quia unicuique jus est suum protegendum, & ad id rationes quærendi.] Severissimæ doctrinæ author Petrus de Tapia *lib. 1. Caten. moral. quest. 8. art. 14. num. 5. & 6.* eisdem ferè verbis sequitur P. Thomam Sanchez; sicut & P. Castropalao *tom. 1. tract. 1. disp. 2. punct. 3. num. 6.* Vide etiam P. Mathæum de Moya *tom. 1. select. tract. 1. quest. 4. num. 17.* & plures authores apud ipsum. Vide etiam, quæ dixi *disp. 56. cap. 19. art. 1. ad 4.*

DUODECIMA CALUMNIA.

89 Idem Fagnanus *num. 331.* sic ait. Quin immò apud multos receptum videtur, ut probabilitas opinionis non solum eliciatur ex rationibus, & argumentis congruentibus, sed etiam ex simplici autoritate unius docti, & pii Doctoris. Pro qua assertione inter alios refert P. Thomam Sanchez *lib. 1. in decalog. cap. 9. num. 7.* Et post pauca subjungit: [Non enim desunt, ut sæpè audivimus, qui dicant: sufficit mihi, ut pro meæ conscientie quiete sic doceat talis, vel talis Theologus ex neotericis, quibus magis deferendum esse, quam antiquis, quorum opiniones possunt esse antiquatæ, confidenter affirmat Thomæ Sanchez in *decalog. to. 1. dict. cap. 9. n. 11.* Quare hæc doctrina probabilitatum videtur fovere veluti quandam libertatem conscientie, ac proinde magnopere indigere dextera Dei, & Beatissimi Romani Pontificis provisione, ne venenū jam plus nimio dilatatum ulterius serpat.]

90 Sed fallitur egregiè Fagnanus primò, dum existimat, oriri venenum ex doctrina probabilitatum; non enim oritur, nisi ex prava intelligentia illius. Fallitur secundò, dum putat, Doctorem nostrum loqui de opinione uniuscujuslibet docti, & pii; ut ostendi in *1. part. Cris. Theolog. disput. 11. cap. 3. artic. 3. & cap. 8. art. 1.* ubi ex variis testimoniis ejusdem Doctoris nostri ostendi, non sufficere unum, nec plures, nisi sint omni exceptione majores; neque sufficere unum doctum, & pium, si contra ipsum stet aliqua exceptio ex quatuor ibi numeratis. Unde si attente legere tur Doctor noster, non ita vituperaretur à Fagnano.

91 Id, quod dicit confidenter affirmari à Thoma Sanchez, infideliter refertur. Nam quod ibi asserit Doctor noster, ita est certum; ut à nemine possit negari. Sic enim scribit in loco relato. [Ut opinio censeatur probabilis, oportet, ut communiter reputetur non continere errorem, & ne sit antiquata. Quippe evenire solet, ut aliqui scribes non attenderint rationem aliquam, legem, seu decretum vim maximam contra eorum opinionem habere; at neotericos iis convictos jam contrarium asserere: & tunc non debet censeari probabilis antiquorum Doctorum sententia, ut liceat secundum illam operari.] Et ego peto à Fagnano, quænam ex his propositionibus non sit certa? Numquid censebitur probabilis opinio, quæ communiter creditur continere errorem? Numquid concedetur probabilitas ei, quæ jure meritò est antiquata? Numquid admittetur ad probabilitatem opinio Doctoris antiqui, quæ apertè pugnat contra legem, aut decretum, vel quod denuo statutum fuit, vel quod latuit authorem?

ARTICULUS II.

An P. Suarius ita sit omni exceptione major, ut omnes ejus opiniones securissimè possimus amplecti?

SUMMARIUM.

Commendatio hujus Doctoris? n. 92. & seq.

Quo jure reprehendat Fagnanus sententiam Suarii, quod Confessarius tenetur sequi opinionem poenitentis? n. 96.

Quam falsò attribuat Fagnanus Suario, Bullam Sixti V. contra Astrologos, non obligare in foro conscientie? n. 98.

Quam falsò Fagnanus attribuat Suario opinionem de levitate doloris, & propositi in confessione? n. 103. & seq.

An Fagnanus per injuriam attribuat Suario, quod non sit præceptum, sed consilium, in dubiis tutiorem partem eligere? n. 108.

92 Illi dumtaxat dubitare poterunt de securitate doctrinæ P. Suarii, quæ ejus scripta non legerint: ea enim quo magis legitur, & relegitur à viris doctis, eò magis suam securitatem insinuat mentibus eorum. Ideò non miror, quod Fagnanus textibus jurisprudentum intentus totus, & nihil in Theologicis versatus, aliquas P. Suarii opiniones contempserit. Miror tamen, quod famam doctrinæ ejus, quæ inter sapientes adeò clamat, ipse non audierit.

93 Diuturnæ esset operæ ex professo describere, quæ viri sapientes, & dignitate præstantes censuerunt de hujus Doctoris sapientia, & quantum doctrinam ejus celebraverint. Postquam Theologiam professus est Pinciis, Romæ, Compluti, Salmanticæ,

ticæ, adeo percrebuit fama doctrinæ ejus, ut Academia Conimbricensis pro beneficio postulaverit à Philippo II. Hispaniarum Rege (cui paulò antè hereditario jure advenerat Regnum Lusitanie) ut Suarium ad se mitteret ad primam Theologiæ Cathedram: quod solo Regis imperio potuit ea Academia obtinere. Et ut in hac re brevitati consulam, satis erit, si transcribam aliqua verba ejus encomii, quod scripsit Philippus Alegambe in Bibliotheca Scriptorum Societatis.

94 [Simul verò (inquit) atque se explicare capit admirabilis viri eruditio, atque doctrina, & in tanto publici splendore plausus, par morum gravitas, atque facilitas, verborum modestia, animi submissio, incredibile dictu est, quantum attraxerit omnium animos, quantumque sui admiratione defixerit. Omnes fateri, id loci, id honoris longè infra Suarium esse, fama sui multo majorem; felicem Academiam, cui talis, ac tantus Doctor obtigisset. Alii persuadere sibi, infusam ei divinitus sapientiam esse, quem proinde communem omnium Theologorum, quâ publicè, quâ privatim nuncupabant. Conimbricæ annis viginti circiter, post impensores totidem aliis in locis, Theologicam Spartham docendo exornavit tam prospera fama, ut Scriptores hujus ætatis florentissimi, quoties incidit Suarii mentio, nunquam sine titulo laudis appellerent. *Authorem gravissimum, celeberrimumque Doctorem, Algarbiorum, & Lamecensis Antistitem; alterum hujus ætatis Augustinum Conimbricensis Episcopus indigitavit. Paulus V. Pontifex maximus, datis ad eum quaternis litteris Apostolicis Doctorem eximium vocat, aliosque addit honores verborum, ut satis appareat, quantum illius nomini tribuat, & doctrinæ. Eadem de ipso Regum, eadem Principum in Hispania fuit existimatio, multique Conimbricam iter flecebant, ut Magnum illum (sic aiebant) Suarez hujus ætatis prodigium, & oraculum coram viderent. Fuere, qui lumen Philosophiæ, ac Theologiæ, qui Theologorum Coryphaum, & Antesignanum, qui hujus sæculi in scholasticis gigantem dicerent. Nullus certè authorum umquam, quorum quidem opera extant, posteritatem tam numerofo voluminum fætu hactenus locupletavit.]*

95 Qui plura desideraverit de celebritate doctrinæ hujus magni Doctoris, legat censuram Universitatis Complutensis, quæ præfixa est tomo opusculorum, & data anno 1599. Item epistolam Cardinalis Burghesii ad Suarium scriptam nomine Pauli V. Pontifex Max. datam die 16. Aprilis ann. 1617. quæ præfixa est to. 1. de gratia. Item censuram Illustriss. Dom. Alphonsi à Castello Branco Episcopi Conimbricensis, datam die 11. Junii anni 1613. ubi inter alia ait: *Quem ego propter eximiam sapientiam tot monumentis approbatam, communem hujus ætatis Magistrum, & Augustinum alterum existimo. Item censuram Illustriss. Dom. Ferdinandi Martinez Mascareñas Episcopi Algarbiensis datam die 6. Decembris anni 1612. ubi inter alia hoc encomium legitur: Cum magno Reipublicæ Christianæ utilitate, quasi ex feraci, secundoque solo complura edidit religiosissimus juxta, ac gravissimus Author sui ingenii monumenta, quæ orbis suspicit, miratur, amat. Item censuram Illustriss. D. Martini Alphonsi à Mello Episcopi Lamecensis datam die 4. Novembris ann. 1612. ubi inter alia encomia eum vocat: Authorem clarissimum, & Theologum eminentissimum, valentem sapientia viribus. Quas trium Episcoporum censuras invenies præfixas libro, qui inscribitur, *Defensio Fidei*. Quam addictus fuerit doctrinæ Suarii Sanctiss. D. Alexander VII. comperies in Cardin. Sfortia Paravilino tom. 1. in 1.2. Vide etiam Theophilum Raynaud. tom. 17. cent. 1. §. 32. & sæpè alibi.*

PRIMA CALUMNIA.

96 **H**anc doctrinæ præstantiam si attendisset Fagnanus, potuisset intelligere, opiniones Suarii, quas vituperat, non esse dignas vituperio, sed approbatione. Sed tamen num. 305. damnat eam opinionem, quod Confessarius peccat mortaliter, negando absolutionem poenitenti, quia non vult deferere opinionem probabilem, eo quod Confessarius tenetur sequi poenitentis opinionem. Pro qua opinione primo loco citat P. Suarez in 3. part. tom. 4. disp. 32. sect. 5. num. 4.

97 Constat tamen ex articulo præcedenti calumn. 10. qua non solum probabilis, sed etiam certa sit, & censeatur à Theologis. Quam sic confirmat P. Suarez citatus. [Ratio est clara ex dictis: quia in eo casu poenitens integrè confessus est, & est benè dispositus, & nihil agit contra conscientiam, & hoc totum est evidens Confessori: ergo nullum habet jus, nec rationem aliquam, ut illum sine absolutione remittat: Neque in hoc est ulla difficultas.] Consultius fuisset Fagnano, argumentum Suarii proximè propositum solvere, aut saltem conari ad solutionem ejus, quam doctrinam tam evidenti argumento suffultam sine probatione damnare.

SECUNDA CALUMNIA.

98 **I**dem Fagnanus num. 336. inter propositiones temerarias, & scandalosas recenset istam: *Bulla Sixti V. contra Astrologos non obligat in foro conscientie, sed in foro externo tantum.* Subditque eam dici probabilem à P. Suarez apud P. Thomam Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 38. num. 34.

99 Minor tamen vehementer, quod Fagnanus, ut damnavit Suarium, non examinaverit attentius ejus sententiam, quæ quidem infidelissimè refertur, neque ut in se est, neque ut refertur à P. Thoma Sanchez. Nam tom. 1. de Relig. tract. 3. lib. 2. cap. 11. num. 30. sic ait: [Sed in hoc puncto loqui possumus vel in ordine ad iudicium externum, quod in præsumptione sæpè fundatur, vel in ordine ad conscientiam, & ad Deum, qui iudicat de culpa actionis, pro ut in se est.] Scopus autem ejus duplicis questionis, cui vult satisfacere Suarius, est in eo casu, in quo Astrologus iudicarius prædicat futura contingentia libera, asseverans, se non statuere illam prædictionem tamquam certam, sed solum tamquam probabilem, & conjecturalem. Affirmat ergo Suarius, Astrologum sic respondentem puniri debere in foro externo, etiam si explicet, intellexisse suam prædictionem ut probabilem. Probatque ex verbis Bullæ Sixti V. & deinde addit, talem Astrologum committere gravem culpam, *saltem propter scandalum, & propter speciem malicium præsumptione juris, & de jure.*

100 Ex quo planè colligitur, quam sine fundamento damnavit Fagnanus in Suario opinionem, quam non docuit; & in ea universalitate, in qua Suarius non tractat: non enim instituit eam questionem, an Bulla Sixti V. intelligenda sit tantum quo ad forum externum? Sed questio ibi tractata est, circa ea verba Bullæ, etiam si id se non ceriò affirmare, asserant, aut protestentur, &c.

101 Debuisse etiam Fagnanus advertere, P. Thomam Sanchez, non retulisse sententiam P. Suarii pro ea universali propositione, quod Bulla Sixti V. contra Astrologos intelligenda sit pro solo foro externo; sed retulisse sensum Suarii quoad ea præcisè verba Bullæ proximè relata; ut legenti patebit.

TERTIA CALUMNIA.

102 **N**um. 336. inter temerarias, & scandalosas adnumerat Fagnanus hanc propositionem: *Curam Confessarii de iudicando statu poenitentis huc demum reduci, si petenti, an doleat de peccatis cum proposito non amplius ea perpetrandi, id verbulo affirmet, sique Confessarius credere oportere.* Pro qua propositione refert P. Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 32. sect. 2. num. 2.

103 Sed qui versatus fuerit in scriptis P. Suarii, ex ipso modo dicendi cognoscet hanc planè esse imposturam. Neque id illi attribueret Fagnanus, si in ipso Suarii libro ejus doctrinam de hac materia legisset, neque melius confutabatur impostura, quam reproducendo assertionem Suarii, quam scribit eo num. 3. citato in hæc verba.

104 [In quo est secundò observandum, hanc dispositionem poenitentis ex duobus consurgere, scilicet displicentia præteritorum, & proposito in futurum: & quidem quo ad displicentiam attinet, facile potest sibi satisfacere Confessor, quia si poenitens in ipso modo confessionis, & accusationis suæ præbet signa doloris, vel certe si est homo non valdè rudis, & apparet moratus, nullam diligentiam in hoc tenetur Confessor adhibere, benè tamen semper faciet proponendo, & consulendo detestationem peccati: & quando non habet sufficientia signa doloris, potest, & debet interrogare poenitentem, an ex animo detestetur peccatum, cui affirmanti credere tenetur. Et hoc idem dicendum est de proposito in futurum, quando ex confessione non oritur specialis aliqua obligatio restituendi, vel relinquendi aliquam occasionem proximam peccandi, sed solum communis, & generalis obligatio non peccandi de cetero. In quo observant Doctores, non debere Confessorem proponere poenitenti omnes difficultates, quæ in vitandis peccatis occurrere possunt; quia constituet illum in manifesto periculo, non solum non habendi propositum efficax in futurum, sed etiam denuo peccandi: satis ergo est, ut proposita in genere fœditate peccati, Dei bonitate, & periculo damnationis, &c. poenitens concipiat generale propositum nunquam iterum peccandi mortaliter: neque oportet, ut Confessor sibi persuadeat, & iudicet etiam probabiliter, ita esse futurum, ut poenitens à peccando absteat, sed satis est, ut existimet nunc habere tale propositum, quamvis post breve tempus illud sit mutaturus. Ita docent omnes authores. Et ratio est clara ex iis, quæ dicta sunt supra in materia de contritione.] Hucusque Suarius in eo num. 2.

105 Vide ergo cum quanta specificatione, & discretionem tradat doctrinam circa praxim observandam à Confessario: & quam longè distet ab eo verbulo, quod ex vituperandi prurigne adinvenit Fagnanus.

106 Quod verò Confessarius debeat credere poenitenti, asserenti contritionem suam, & propositum non peccandi; docuere etiam S. Thomas quodlib. 1. art. 12. & in 4. dist. 17. quest. 3. questionne. 5. ad 2. Turrecremata, cap. Quem poenitet de poenit. dist. 1. Armilla verb. Absolutio, num. 30. Tabiena verb. Absolutio, quæ 2. 4. num. 45. Sanchez in select. disp. 8. num. 1. & disp. 9. num. 7. Fillucius tom. 1. tract. 7. num. 354. Dicastillo de poenit. disp. 10. dub. 29. num. 571. Henriquez lib. 6. cap. 20. & cap. 26. §. 4. Murcia in disquisit. lib. 2. disp. 1. resol. 10. Machado tom. 2. lib. 7. part. 2. tract. 3. docum. 2. quos refert, & sequitur P. Moya tom. 1. select. tract. 3. disp. 7. quest. 5.

QUARTA COLUMNIA.

remissive.

107 **D**isp. 56. cap. 19. art. 4. objectionem 4. proposui, & everti alteram calumniam impositam P. Suario à Fagnano, nempe quòd in re dubia tutiorem partem eligere non sit præcepti, sed consilii tantum. Quam etiam calumniam imponit P. Thomæ Sanchez: & ex ea calumnia multas consequentias inferri absurdas. In quo quantum æquivocationem passus fuerit Fagnanus, fufius proposui loco citato.

ARTICULUS III.

An P. Gabriel Vasquez adnumerandus sit inter Doctores primæ classis, & omni exceptione majores, cujus doctrinam tuto amplecti possimus?

SUMMARIUM.

Commendatio Doctoris? nu. 109. & seq.

An Gonetius falsò attribuat Vasquio, quòd vix divites teneantur ad eleemosynam? n. 113. & seq.

An damnatio Sacre Congregationis tangat eam opinionem Vasquii? n. 117.

An Fagnanus perperam referat opinionem Vasquii circa consuetudinem Theologorum? n. 120. & seq.

108 **D**octrina moralis P. Gabrielis Vasquez tam solidis fundamentis roboratur ab eo autore, & tanta approbatione admissa est ab omnibus bonæ notæ Doctoribus, ut indubitabile sit, ipsum esse numerandum inter Doctores primæ classis, & omni exceptione majores; doctrinamque ejus posse tutissimè deduci ad praxim. Et ita Mag. Basilius Poncius de Leon. lib. 4. de matrim. cap. 25. num. 9. & lib. 5. cap. 7. num. 6. appellat nostrum Vasquium Theologorum huius ætatis facile principem, qui sibi in rebus præsertim moralibus sit unus promille.

109 Antoninus Diana par. 3. tract. 5. resol. 79. loquitur eodem fere modo. Air enim: Opinionem sapientissimi ætatis nostræ Theologi P. Gabrielis Vasquez, &c. Et resol. 80. ait: Ita docet Vasquez, qui apud me instat omnium est.

110 Laurentius Beyerlinck in sua Chronographia ad annum 1603. sub titulo Viri illustres. de P. Vasquez ait: Eius memoria à Theologorum gymnasiis nunquam excidet, ob illustres, & eruditos in S. Thomam Commentarios, qui Doctoris sui nomen ita solidè tuerentur, ut alio præcone non indigeant.

111 Joannes de S. Baptista apud P. Joannem Eusebium Nierenbergium in vita S. Ignatii cap. 38. vocat nostrum Vasquium Solem Theologia, Magistrum Magistrorum, & Doctorum, hominem admirabilem, Angelum vita, atque intelligentia; Magistrum Solem, Lucem Theologia, qui sine ullius iniuria, iure mereatur nomen Doctoris orbis, quemadmodum ætate sua gloriosissimus Chrysostomus. Vide multa alia elogia emissa à doctissimis viris in Vasquium, in Bibliotheca Scriptorum Societatis, quæ satis indicant, quanto pretio habenda sit doctrina moralis huius magni Doctoris.

PRIMA OBJECTIO.

112 **G**onetius in differt. de probabilit. cum nu. 64. proponat exorta esse horrida probabilitatum monstra in materia morum; mox inter alias ab ipso censuratas opiniones, num. 152. refert hanc. Vix unquam tenetur aliquis ad eleemosynam præcisè ex superfluo status, cum vix unquam huiusmodi superfluum in secularibus, etiam in Regibus, invenitur. Vasquez opusc. de Eleemosyna.

113 Ego tamen miror, quòd solum Vasquium referat pro eo asserto; cum illud prius tradiderit Cajetanus in summ. verb. Eleemosyna, in hæc verba: Superfluum in tali latitudine consistens judicandum est consideratis sumptibus honorabilibus etiam filiorum, familiarum, status munificentia, magnificentia, communibus eventibus, hæredibus, & aliis ejusmodi: Ita ut raro videatur contingere, ut homo secundum statum gloriosè vivens, superfluum habeat. Quòd si juxta Cajetanum raro habent superfluum, raro tenentur eleemosynam erogare de superfluo.

114 Ideò autem potest videri damnabile id assertum, quia per illud videntur divites excusari ab obligatione erogandi eleemosynam, etiam in gravi necessitate. Advertendum tamen est in sententia P. Vasquii non exonerari divites ab ea obligatione, quia censet, divites teneri ad succurrendum pauperi in gravi necessitate, etiam ex necessariis ad statum. Ita cap. 4. de Eleemosyn. dixerat: Graves etiam necessitates status proximorum, & alias graves tenentur Ecclesiastici sublevare, ut minimum de superfluo status, & aliquando de necessariis, ut supra de secularibus diximus. Ubi vides, quomodo, secundum Vasquium, seculares divites tenentur ad eleemosynam in gravibus necessitatibus ex necessariis ad statum, atque adeò non excusari ab eleemosyna ex eo, quòd non habeant superfluum statui. Et cap. 1. num. 16. ait: Si urgeat gravis morbus, tenetur quis ex superfluo naturæ suæ, & subditorum aliis subvenire, quia tenetur defendere proximum à morte, si potest efficaciter, vel ab amissione salutis, etiam si ad id opus fuerit substantia rei temporalis, quæ superflua

natura. Juxta quam assertionem debeat divites succurrere, non solum ut defendant à morte proximum (quæ est necessitas extrema), sed etiam ab omissione salutis, quæ est necessitas gravis; idque ex superfluo naturæ, quòd quidem est necessarium ad statum. Et paulò inferius ait: Si alicui imminet periculum famæ amittendæ, . . . tenetur quis cum detrimento sui status, & rei familiaris superflua naturæ similem necessitatem propellere, & sublevare. Itaque in sententia Vasquii verificatur, quòd quando tenentur divites ad eleemosynam, tantum ex superfluis statui juxta opinionem aliorum, juxta propriam ejus sententiam tenentur ex necessariis ad statum.

115 Verum quidem est, quòd Gonetius nixitur in eo asserto (quòd putat esse S. Thomæ) scilicet ex superfluitate divitiarum oriri obligationem gravem eleemosynæ etiam in communibus necessitatibus, & probat ex asserto Evangelico Luc. 11. Quòd superest, date eleemosynam. Ea tamen assertio non videtur ita certa, ut propter eam solam opinio Vasquii recensenda sit inter horrida probabilitatum monstra, ut loquitur Gonetius. Nam Mag. Aravio propugnat oppositam sententiam 2. 2. quest. 32. art. 10. dub. 1. concl. 3. inquit: Ex sola superfluitate divitiarum, si non adsit necessitas gravis, five urgens, non oritur obligatio præcepti succurrendi proximo. Et pro ea citat S. Thomam in ea quest. 32. art. 5. corp. Item (dum refert secundam sententiam, cui ipse suffragatur.) Medinam, Paludanum, Covarruviam, Sylvestrum, Angelum, Armillam, & Cordubam. Idem defendunt, ultra relatos, Fernandez, Victorellus, Gaspar Hurtado, Malderus, Petrus à Navarra, Gabriel, Alensis, Abbas, & D. Antoninus, quos refert, & sequitur Diana par. 2. tract. 15. resol. 32. Item Molfesius, Sotus, Navarrus, & Toletus, quos refert, & sequitur idem Diana ibid. tract. 16. resol. 18.

116 Differt autem Vasquez à Gonetio circa intelligentiam ejus textus Evangelici, quòd secundum Vasquii sententiam, quòd superest ex alimentis necessariis ad naturam, dandum est in eleemosynam, scilicet quoties adest necessitas gravis: at juxta Gonetum, quòd superest ex necessariis ad statum, dandum est pauperibus, licet contra communem sententiam doceat id esse obligatorium etiam in communibus necessitatibus.

117 Post hæc scripta incidi in decretum Sacre Congregationis damnantis sexaginta quinque opiniones; quarum duodecima est hujus tenoris. Vix in secularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui, & ita vix aliquis tenetur eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui. Ubi inquirendum videtur, an ea damnatio cadat in relatum doctrinam P. Vasquii? Filguera in Lucerna Decretali prop. 12. affirmat.

118 Aliquibus tamen videtur non cadere. Primò. Ideò enim, damnari videtur ea propositio, quia exonerat divites seculares ab eroganda eleemosyna: sed P. Vasquez non exonerat divites seculares ab eroganda eleemosyna, cum, dicat eos erogare debere ex necessariis ad statum: ergo ejus opinio videtur non subiacere ei censuræ.

119 Secundò. Nam si hæc censura cadat in eam opinionem Vasquii infertur, quòd ex eo decreto damnata, five antiquata maneat opinio Mag. Aravio, & reliquorum, quos supra retuli num. 115. qui dicunt, extra gravem, & extremam necessitatem non teneri divites ad eleemosynam, scilicet in communibus necessitatibus. Inferri verò probatur. Nam si damnata maneret opinio, quæ assertit, [vix divites habere superfluum statui, & tamen non exonerari ab obligatione erogandi eleemosynam in extremis, & gravibus necessitatibus;] id esset, quia etiam in communibus tenerentur de superfluis statui.

Confirmatur. Nam si subsistat indemnis sententia communis, quòd extra graves, & extremas necessitates non tenentur divites sub mortali ad opitulandum pauperibus, favorabilior est sententia Vasquii pauperibus, dum docet, succurrendum gravibus necessitatibus etiam ex necessariis ad statum, quàm sententia aliorum docentium solum teneri ex superfluis statui: ergo si manet damnata, seu antiquata sententia Vasquii pauperibus favorabilior; à fortiori manebit damnata, seu antiquata sententia aliorum minus favorabilis, dum non dixerint, etiam ex superfluis statui opitulandum esse communibus necessitatibus.

120 His non obstantibus omnino abstinere ab hac questione: [An sententia Vasquii sic explicata subiaceat censuræ Sacre Congregationis?] Censeo enim consuli debere Sacram Congregationem pro recta intelligentia hujus materiæ.

SECUNDA OBJECTIO.

121 **F**agnanus ibid. n. 327. sic differt. Multi affirmant, in conflictu opinionum probabilium posse virum doctum, relicta opinione, quam probabilior credit, juxta probabilem consulere, quando poenitentem eximit ab obligatione restitutionis, & alia quacumque: secus autem quando ipsum ad quidpiam obligat. Atque ita secundum hanc Theoricam consultores, & iudices animarum sequi non possunt opinionem minus probabilem, quando illa est strictior, & securior pro salute animæ poenitentis, sed solum quando est laxior, & periculosa. Pro qua opinione refert P. Vasquez in 1. 2. disp. 62. cap. 9. num. 47.

122 Et ut ab extrema periodi parte incipiamus, constat, Fagnanum, sicut & ceteros nostrae sententiae adversarios, non recte penetrare sententiam nostram. Afferimus enim, nullam opinionem, quae practice probabilis sit, esse periculofam, nequam formaliter esse securiorem altera. Et ideo falsum est, quod attribuit Vasquio, quod dixerit posse consuli opinionem periculofam.

123 Deinde sententia P. Vasquez, quam eo loco citato tradit, est longè diversa in multis; primò, quia ibi non loquitur de opinione magis, vel minus probabili, sed de opinione propria, & aliena; & posse Doctorem consulere juxta opinionem alienam, quam scire esse probabilem.

124 Præterea falsò imputatur Vasquio, quod doceat, Consultores non posse sequi opinionem minus probabilem, quando illa est strictior. Nam P. Vasquez loco citato sic ait: *Medius tamen est in præbendo consilium, semper sequi opinionem propriam.* Et paulò post subjungit: *Quamvis quisque doctus possit juxta opinionem probabilem alterius Doctoris contra propriam aliquem excusare à peccato: tamen non posse juxta opinionem alterius contra suam aliquem obligare, aut condemnare, vel ad restituendum, vel ad aliquid simile, quoties is, qui ita condemnaretur, aut obligaretur judicio, & consilioralis Doctoris; sola auctoritate illius convictus restitueret, aut id faceret: ita tamen, ut sciret, illam non esse opinionem ejus, id non faceret.* Iniquum enim est, ficta auctoritate convincere aliquem. Ubi vides, quam diversus sit casus ab eo, quem Fagnanus illi attribuit; & qua ratione id solùm tradat P. Vasquez in casu, in quo inveniretur ea esse ficta auctoritas.

ARTICULUS IV.

Quid dicendum de auctoritate P. Gregorii de Valentia ad probabilitatem?

SUMMARIUM.

Commendatio Doctoris. nu. 124.
Obiectio Gonetii. nu. 125.
Alteri obiectio Fagnani. nu. 130.
Alia obiectio eiusdem. nu. 131.

125 **M**agno plausu, & approbatione virorum sapientum recepta est doctrina P. Gregorii de Valentia à nonaginta circiter annis: cujus magnam sapientiam experti sunt plures hæresiarum, quorum furentium impetum primum Dilingæ, deinde Ingolstadii acerrimè compescuit, tum voce, tum scriptis totos viginti quatuor annos. In cujus signum superna providentia factum est, ut dum utero gestaretur matris, hæc sibi visa sit gestare catulum continuò latrantem, sapiusque affirmavit, se ex utero audire latratum canis. De hoc Doctore magno multa encomia effusa sunt à viris sapientibus. Unum sit pro multis, quod refert Adamus Contzen lib. 5. politic. cap. 1. nempe quod Clemens VIII. Pontifex Maximus Gregorium de Valentia *Doctorem Doctorum* appellavit. Multitudinem scriptorum ejus, & reliquam laudationem videre poteris in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu.

126 Gonetius in dissertatione de probabilitate num. 143. hanc Valentia attribuit propositionem: *Dare pecuniam, vel aliud quid temporale pro beneficio, ut motivum, quo voluntas collatoris ad illud conferendum inducatur, non est simonia, si non detur ut pretium beneficii aequali.* Pro qua propositione citat P. Valentia tom. 3. disp. 6. qu. 16. punct. 3.

127 Et in primis P. Valentia non habet eam propositionem, neque meminit pecuniæ, neque beneficii Ecclesiastici, neque collatoris. Sed cum inquirat ibidem, An sit semper simonia dare aliquid temporale pro spirituali; affirmat duos esse modos, quibus non committitur simonia, dando temporale pro spirituali. Et subdit: *Primus (modus) est quando temporale est dumtaxat motivum conferendi, aut efficiendi spirituale; aut è contrario.* Hujus propositionis universalis ponit exempla sic: V. g. Si aliquis leget Ecclesie fundum cum hac conditione, ut anniversarius fiat. Ratio est; quia tunc spirituale tantum est motivum. Subjungit deinde aliud exemplum his verbis: *Non esse simoniacum usum aliquarum Ecclesiarum, in quibus promittitur aliquod ministerium spirituale (ut exequia, Misse, &c.) illis, qui hanc, aut illam elemosynam, aut oblationem contulerint.* Affirmat enim, hæc, & alia, in quibus temporale datur, ut stipendium, non continere labem simoniæ: quia temporale non datur tanquam pretium, sed tanquam motivum.

128 Deveniens tamen ad Beneficia Ecclesiastica in eodem punct. 3. quasiuncu. 2. in secunda obiectioe hoc argumentum sibi obicit: *Accidit etiam pacisci de temporali retribuendo, tamen si non nisi tanquam motivo, aut compensatione gratuita.* Quæ obiectio coincidit cum ea, quam opponit Gonetius illi universali propositioni P. Gregorii desumpta ex S. Thoma. Ad quam objectionem respondet P. Valentia sic: *Ejusmodi pacta illegitimè facta damnantur in capitulis citatis (cap. final. de pactis: & aliis) in illa secundatione: iuxta ea, quæ paulò inferius tradimus circa permutationem beneficiorum.* Ubi vides, quomodo, quamvis dixerit P. Valentia in generali non esse simoniam quando temporale est dumtaxat motivum, conferendi, vel efficiendi spirituale; tamen quando intervenit pactum, seu modus prohibitus circa illud motivum, committitur simonia, juxta mentem hujus Doctoris.

129 Post hæc scripta incidi in decretum Sacrae Congregationis, quo damnantur, & prohibentur sexaginta quinque opiniones morales. Ex quibus quadragesima quinta hæc est. *Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale sit solùm gratuita compensatio pro spirituali, aut è contra.* Attenta autem præfata explicatione P. Valentia, & assertionem, qua reprobat omnia ejusmodi pacta, quæ damnantur in Sacris Canonibus, damnatio ejus decreti non videtur attingere doctrinam P. Valentia sic explicatam. Nam juxta hunc authorem non excusat à peccato ratio motivi, quando pactum, aut modus inveniuntur prohibita ab Ecclesia in Sacris Canonibus; ut constat ex dictis. Quod si de hoc dubium fuerit, consulatur Romana Cathedra, cui in omnibus judicium meum submitto.

130 Fagnanus cap. Ne innitatis numer. 336. vers. *Quibusdam.* hanc eandem calumniam imponit P. Valentia, sed quo jure, constat ex dictis. Imponit etiam id ipsum, quod imposuit P. Suario, quod Bulla Sixti V. contra Astrologos non obligat in foro conscientia, sed in foro externo tantum. Ut constat ex art. 2. calum. 2. & ex ibi dictis constat, eam esse meram calumniam.

131 Citat etiam P. Valentia pro eadem sententia, quam defendit P. Suarez, quod Confessarius debeat absolvere poenitentem, qui sequitur opinionem probabilem oppositam opinioni Confessarii. Sed ex art. 2. calum. 1. constat, quàm immeritò reprehendatur à Fagnano ea sententia.

ARTICULUS V.

Quid dicendum de doctrina morali P. Ludovici de Molina?

SUMMARIUM.

Commendatio Doctoris. nu. 132.
Quo iure reprehendat Fagnanus opinionem P. Molina, quod liceat occidere in vasorem ad defensionem rerum temporalium? n. 133 & seq.
An sententia P. Molina sit communissima inter Theologos? n. 135. & seq.

132 **D**octrina hujus Doctoris diuturna sapientum approbatione à nonaginta circiter annis recepta est, ut nemo dubitet, eum esse computandum inter Doctores primæ classis, & omni exceptione majores. Cujus multa leguntur encomia in plurimis sapientum monumentis. Sylvester Maurolycus lib. Ocean. Relig. sic ait. *Ipse verò Molina in Theologia morali tantæ est auctoritatis, tantæque æstimationis in tribunalibus, & apud juristas, ut sine ad miniculo, aut copia aliorum authorum, afferat lumen veritati, decisionem causis, terminum litigiis.* Sed & Laurentius Beyerlinck in Chronograph. anno 1599. sub titulo *Viri illustres.* sic de illo scribit: *Multiplique rerum scientia præcellens etiam doctissimos suæ ætatis, eam Theologiæ partem, quam majoribus difficultatibus scopulis expositam longo usu didicerat, elegantioris doctrinæ lumine penitus illustravit.* Eundem magnis laudibus extollunt PP. Leonardus Lessius, Joannes Macherentinus, Andreas Eudæmonioannes, Petrus Jarricus, Valentinus Herice, Hieronymus Fasolus, Franciscus Garcia de Valle, & Didacus de Bæza. Vide reliquam ejus commendationem in Bibliotheca Scriptorum Societatis.

133 Quare non sine admiratione referre possum, quod Fagnanus in cit. cap. Ne innitatis numer. 335. opinionem P. Molina referat inter temerarias, & scandalofas, & sine probatione. Opinionem his terminis proponit: *Clericus, si res ei subrepta excedant valorem trium, quatuor, aut quinque ducatorum, potest sine peccato, & incurso irregularitatis, occidere furem cum dictis rebus fugientem, catapultâ in eum explosâ.* Locus autem, quem citat P. Molina est in tom. 3. de Justitia tract. 2. (corrigi 3.) disp. 16.

134 Propositio autem P. Molina ibidem nu. 6. hæc est *Quando verò fur cum re aliqua aliena fugeret, ut cum equo, utrum tunc à longe fas esset illum iaculo interficere ad defensionem rei illius?* Covarrubias num. 6. citato adversus Sylvestrum id licere negat. Et quidem quando res non esset magni valoris, ut si esset solùm valoris trium, quatuor, aut quinque ducatorum, consentit Sotus art. 8. citato, & consentiunt alii. Quando verò esset magni valoris, exiguaque esset spes illam postea recuperandi, affirmat Sotus, fas in eo eventu esse, illum interficere. Neque id audeam condemnare, modo prius voce admoneretur, nisi rem relinquat, esse interficiendum. Semper tamen est consulendum, ne proximus in eo eventu interficiatur.

135 Et in tota disp. 16. urgentissimis fundamentis probat, licitum esse defendere res temporales ab injusto aggressore, etiam interficiendo, si alia via non possit recuperare, cum moderamine inculpate tutelæ, quæ est expressa sententia Cajetani 2. 2. qu. 64. art. 7. ad 2. consentaneè ad doctrinam, quam ibi tradit D. Thomas; Scoti lib. 5. de Just. qu. 1. art. 8. Navarri in manual. cap. 15. nu. 2. Julii Clari lib. 5. sentent. S. Homicidium, num. 25. Covarrubia Clement. Si furiosus. part. 3. S. unic. nu. 6. & probat ex lege *Furem.* ff. ad legem cornel. de Siciariis, & glossa ibi; item ex leg. *Sed & si.* ff. ad leg. *Aquil.* Probat etiam ex cap. *Olim.* 1. de rest. spol. & multis rationibus ex jure naturali desumptis.

136 Eandem sententiam tuetur Lugo Cardinalis *tom. 1. de just. disp. 10. section. 9.* & apud ipsum, præter citatos, Vasquez, & Lessius. Item Diana *part. 5. tract. 4. resol. 17.* & apud ipsum ultra relatos, idem docet P. Tannerus, P. Turrianus, P. Baldellus, P. Azor, P. Valentia, P. Filiucius, item Sylvester, Navarra, Aragon, Bañez, Marchantius, Binsfeldius, quorum plures affirmant hanc sententiam esse communem.

137 Quod si lector majus pondus autoritatis desideret pro sententia P. Molinæ, legat P. Moya *tom. 1. select. tract. 6. disp. 3. qu. 2.* ubi transcripsit periodis Authorum, quam plures refert. Hi sunt Sylvester, verb. *Excommunicatio. 6. q. 9.* citans Joannem Andream, Ostiensensem, & Bartolum. Item Margarita *Confessor. fol. 82.* Sorus *lib. 5. de just. qu. 1. art. 8.* Ludovicus Lopez *1. part. instruct. cap. 62.* citans Mercatum, Conradus *1. part. Respon. q. 75.* citans D. Thomam, Caietanum, Sylvestrum, & Sorum. Zanardus *1. part. de Homicidio. c. 2. §. 9.* Paulus de Blanchis de Homicidio *cas. 5. dub. 1. §. Ad secundam.* Joannes de la Cruz *sum. præcept. 5. art. 1. dub. 6.* citans Sylvestrum, Sorum, Caietanum Bañez, & esse communem ex Thoma. Item Villalobos *eo. 2. tr. 12. diff. 11.* citans etiam Aragonium, & Ledesnam, & dicit, hanc esse sententiam communissimam Leander à SS. Sacram. *1. 5. de Irregular. dis. 13. q. 7.* citans (ultra relatos) Reginaldum, Dicastillo, & Rodriguez. Item Franciscus Bonæ Spei in Noctua Belgica. *dub. 20. n. 634.* Stubrockius *epist. 14. fol. 208.* qui (ultra relatos) citat. S. Antoninum, & Medinam.

138 Et apud P. Moya cit. invenies n. 15. Doctores, qui eam doctrinam extendunt ad Clericos, & Religiosos. Hi sunt D. Antoninus, Cajetanus, Lessius, Malderus, Sylvius, Diana, Sorus, Petrus Navarra, Barbosa, Leander à SS. Sacram. & Victoria. Et Leander asserit, hanc esse sententiam ferè omnium, qui docent licitum esse occidere furem pro defensione rerum.

139 Sunt ergo pro sententia P. Molinæ quadraginta duo Doctores, & quamplures eorum magni nominis. Quorum agmen claudat P. Suarez de Censuris *disp. 46. sect. 2.* cujus verba digna sunt, quæ hic ad rei evidentiam transcribantur. [Aliquorum opinio fuit, hæc exteriora bona non posse defendi licite cum interitu ejus, qui violentè vult illa auferre, etiam si omnino amittenda sint: quia charitas obligat, ad hæc bona tribuenda pro tuenda vita proximi, vel etiam quia alius non est dominus vitæ, sed solus Deus: ergo non potest quis illam vitam destruere, ut res suas tueatur. Ita sentit Maiolus, & alii infra citandi. Ego verò suppono, servatis debitis circumstantiis, hoc posse esse licitum. Quæ est communis sententia Theologorum, & aliorum Doctorum, ut statim patebit. Circumstantiæ autem sunt. Prima, ut temporale nocumentum actu, & iniuste inferatur, sitque grave, & dignum tali populatione. Deinde, ut sit irreparabile, vel non sine tanta difficultate, & periculo, ut vel ob eam causam possit grave dispendium reputari. Tertia, ut defensio sit moderata, & pura. Quarta, ut sit inevitabile nocumentum proximi, ut defensio habeat effectum. Concurrentibus ergo his conditionibus, nec contra iustitiam, nec contra charitatem est, invasori resistere usque ad occisionem ejus. Quia charitas non obligat ad præponendum vitam proximi propriis temporalibus rebus, nisi quando proximus est in necessitate: at in præsentī casu ille non est in necessitate, sed in iniqua voluntate: & ideo charitas tunc non obligat ad cedendum illi: neque etiam iustitia, quia nemini debet vis, aut fraus patrocinari: ergo hic etiam vim vi repellere licet. Detrimentum autem, quod aggressori sequitur, illi potius, quam se defendenti imputatur. Quare iterum admirandum est, quod Fagnanus tali censura afficiat sententias sapientissimorum virorum solidissimis fundamentis.

ARTICULUS VI.

Quid censendum sit de doctrina P. Leonardi Lessi?

SUMMARIUM.

Commendatio Doctoris? n. 140. & seq.

Quo jure calumniatur Gonetus opinionem Lessi de milite navali inicien-
te ignem in pulverem sulphureum? n. 142. & seq.

Quo jure idem scriptor attribuat Lessio, quod pauper in gravi necessitate
possit furari? nu. 150.

An sit inconsequentia, quod unus author doceat unam opinionem, & alter
opposita? n. 153.

Quo jure idem damnet opinionem Lessi, quod non debet restitui acceptum
pro causa iniusta? n. 156. & seq.

An Fagnanus per calumniam damnet opinionem Lessi, quod liceat occi-
dere eum, qui colaphum impigerit? n. 159. & seq.

Quo jure damnet Lessium asserentem posse occidi, qui bona nostra pretiosa
eripit, etiam fugientem? n. 162. remissivè.

140 SI meo judicio hæc res decidenda esset, affirmarem ferè nullam doctrinam moralem veriore, & securiore esse præ hujus Doctoris sententiis, inter Theologos qui à trecentis annis scripserunt. Nam ita solidè, & rationabiliter discurrit, ut in omnibus videatur ferè moralem evidentiam facere. Notanda sunt verba, quæ de eo leguntur in Bibliotheca Scriptorum Societatis. [Erat illi par ingenium, fecundum pectus, memoria ad admiratio-

nem prompta: ut de quavis proposita materia ex tempore differeret aptissime. Fuit illi cum Francisco Suario, Gabriele Vasquez, Ludovico Molina, aliisque hujus notæ viris communicatio litterarum, qui eius in gravissimis quoque scientiarum negotiis iudicium exquirebant.] Hæc in prædicta Bibliotheca. Quæ quantam afferant commendationem doctrinæ Lessi, perpendat lector.

141 Stephanus Emonerius in splendore veritatis, in aditu ad disputationem, de P. Leonardo sic ait: [Ejus mititas, & suavitas morum singularis; summa, quæ in eo ubique se prodit, scriptionis, & in difficultatibus quantumcumque implexis, ac, sive rerum obscuritate, sive Doctorum, ut sit, obscuracione, tenebrosos, limpiditas, & pelluciditas singularis; diffusa rebus, & succi plenissima, verbis substricta tractandi ratio, delectus sententiarum, solidæque ubique doctrinæ cura insignis, in penetrando, ac perspicendo difficultatis nodo acumen, & in dissolvendo dexteritas, perpetua, & nunquam desiderata ejus fides in referendis, ac proponendis ad versariorum sententiis, modestiaque tanto viro digna in illis refellendis. Hoc enim, qua erat, & intellectus luce, & voluntatis compositione, semper retinuit, ut ad versariorum sententias summa fide referret, parique modestia, & lenitate reiceret. Et verò vix intra paucos annos prælum frequenti alterius ullius operis Theologici editione toties calluit, non exiguo argumento adamatæ à doctis Lessi doctrinæ, eo ingenio, perspicuitate, ac modestia traditæ.]

PRIMA OBJECTIO.

142 IGitur Gonetus in dissertatione de probabilitate *art. 3. nu. 103.* attribuit P. Lessio hanc propositionem: *Milites navales licite possunt ignem iniciere in pulverem sulphureum, ne navis in hostium potestatem integra deveniat, vel ne hostes fiant animosiores ex parte victoria.* Subditque Gonetus: *Eam tamen ceteri Theologi repro-
bant cum Angelico Doctore 2. 2. quæst. 64. art. 5. ad 3.* & deinde asserit textum S. Thomæ, in quo asserit, nunquam licere alicui, ut sibi mortem inferat. Secundò producit textum S. Augustini asserentis, Samsonem excusari à peccato, quod se ipsum cum hostibus oppræsserit, ex eo quod habuerit internè iussione Dei. Tertio asserit alios textus S. Augustini, Lactantii, Isidori Pelusiotæ, Aristotelis, & Senecæ asserentium, nemini licere inferre sibi mortem propter miserias alias fugiendas.

143 Pro cuius calumniæ satisfactione operæ pretium est periodum P. Lessi per suos formales terminos proponere, quam invenies *lib. 2. de Justitia cap. 9. dub. 6. nu. 34.* [Hoc modo excusari possunt nostri milites, & socii navales, qui sæpè fortissimè cum hæreticis prælio navali dimicantes, cum iam vident, navem in potestatem hostium venturam, communi consensu ignem pulveri iniciunt, & se mari committunt, ne ipsi, & navis veniant in hostium potestatem. Non enim intendunt sui interitum, sed ne hostis navis cum publico damno potiatur, ut se ipsi (si qua ratione possint) morti certissima ab hoste inferendæ eripiant. Si enim quis potest desilire in mare, ut salvet amicum, cur non ut evadat hostis crudelitatem?]

144 Ubi vides, quomodo omiserit Gonetus eos formales terminos opinionis, qui satisfaciunt eius obiectioni. Primò enim ait Lessius iis verbis, *non enim intendunt sui interitum*, quod milites navales, si fortè moriuntur in mari, sibi inferunt mortem, non ex intentione, sed præter intentionem. Deinde illis verbis, *ut se ipsi, si qua ratione possint, morti certissima ab hoste inferendæ eripiant*; significat, illos milites se committere morti dubiæ cum aliqua spe vitæ, ut à morte certissima se eripiant.

145 Itaque iuxta opinionem P. Lessi tunc licet militibus ignem navi admove, & se mari committere, quando mors certissima ab hostibus imminet, & non adeò certa à mari: in quibus circumstantiis asserit licere. Quod si in mari mortem inveniant, id esse præter intentionem: neque tunc milites mortem sibi intulisse; sed ex maioris mali timore periculo mortis minori se obieciisse.

146 Hinc pater, non esse ad rem textum, quem asserit Gonetus ex S. Thoma. Nam iuxta Lessium, verum est, quod ait S. Thomas, nemini licere se occidere ad fugiendas alias vitæ molestias; cum hoc tamen stat, licere periculo dubiæ mortis se committere, ut certissimam mortem effugiant. Quod confirmat exemplo Eleazari, qui suppositus Elephanti illum occidit, occisus & ipse ab Elephante, cuius egregium facinus laudat S. Ambrosius *lib. 1. Officiorum cap. 40.* Et eadem responsione solvuntur ea, quæ obiicit ex cæteris Patribus, & Philosophis.

147 Ad exemplum Sanfonis, quod asserit Gonetus, (licet aliter respondeat Lessius, & quidem probabiliter) responderi potest ad mentem S. Augustini, desumptaque responsio ne ex ipso contextu Lessi, Sanfonem peccaturum, si non haberet iussione Dei, eo quod cum everteret domum, id non faceret ex intentione eripendi se à morte certissima. Itaque disparitas intercedit inter Sanfonem, & militem navalem, quod iste ut à morte certissima se eripiat, committit se minori periculo mortis: quod non invenitur in facinore Sanfonis.

148 Quod autem dicit Gonetus; ceteros Theologos oppositam sententiam tenere, falsum est. Nam sententiam Lessi tuentur Sylvius 2. 2. *qu. 64. art. 5. ad 4.* Malderus 2. 2. *tract. 2. cap. 1. dub. 19.* Petrus Marchantius in tribunali, & alter Marchantius in *resol. pastor.*

pastor. ad decalog. cap. 5. q. 8. cas. 4. quos refert Caramuel in *Theologia prater intention. praecept. 5. cas. 6. num. 2418.* idem etiam asserit Ludovicus Lopez *1. p. cap. 65.* & Doctor quidam Lovaniensis cum approbatione facultatis Theologiae Lovaniensis, ut refert Caramuel citatus, qui satis ingeniosum discursum quolibet sapiente lectore dignum ibi efformat: & licet quaestionem non dirimat, utramque ejus partem affirmat esse probabilem.

149 Eandem sententiam defendit egregie Lugo Cardinalis *tom. 1. de just. disp. 10. sect. 1. num. 51.* docent etiam Diana *5. p. tract. 4. resol. 26. & p. 11. tract. 6. res. 36.* Serra *2. 2. q. 64. art. 5. sine.* Vvigers *de just. tract. 2. cap. 2. dub. 18. nu. 106.* Joannes Martinez de Prado *tom. 2. Theolog. moral. cap. 29. q. 2. §. 3. num. 30. citans* (ultra relatos) Fagundez, Bonacina, & Trullench. Item Acacius de Velasco *tom. 2. resol. moral. verbo Homicidium, resol. 37. num. 3.* favet etiam Cajetanus *in cap. 16. Judicum,* quatenus asserit, Sanlonem licite potuisse opprimere inimicos, etiam cum periculo propriae vitae; idque independentem à jussione Dei. Eteodem modo favent Lyra *2. Machabæorum cap. 14. & Victoria in relect. de homicidio ad ultimum argumentum,* dum in simili excusant Raziam, sumpto fundamento ex verbis Scripturae. Cum ergo septemdecim Theologi hanc sententiam defendant; quo jure Gonetius asserit, eam à ceteris Theologis reprobari? Quare disertè dixit P. Moya, aliquos facile censurare opiniones aliorum ob inopiam librorum.

SECUNDA OBJECTIO.

150 **I**dem Gonetius *in dissert. de probabilitate art. 3. num. 157.* sic ait: [Non est etiam praetermittendum, novos probabilitatem patronos, dum ex una parte student placere divitibus, eos onerando à praecepto largiendi de superfluo bonorum pauperibus, ex alia plurimum ipsis nocere, eosque furtis, ac direptionibus pauperum exponere, dum docent, pauperibus permissum esse furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi, ut videri potest apud Lessium *lib. 2. cap. 12. dub. 12.* . . . Unde dum illi volunt placere divitibus, fiunt inhumani erga pauperes; & dum volunt favere pauperibus, fiunt injusti erga divites; simulque ex eodem ore calidum, & frigidum efflant; atque, ut ait Sinnichius, pauperibus *una manu panem, altera lapidem ostendant.*]

151 In qua periodo, multa notanda veniunt. Primum, quod attribuat Lessio eam opinionem, quod pauperibus liceat furari; quia furari nunquam est licitum; neque quid tale asseruit Lessius.

152 Secundum est, quod supra notavi *art. 3. in 1. calumnia* objecta in P. Vasquez, in quem solum expressum illam coniecit Gonetius; praefatum autorem neque studere placere divitibus, neque eos onerare ab obligatione succurrendi gravibus necessitatibus pauperum, eo quod asserit, illis subveniendum esse non solum ex superfluis status, sed etiam ex superfluis naturae.

153 Tertium, & illud quidem lepidum est, quod subjungit Gonetius de repugnantia doctrinae, eo quod P. Vasquez dicat (si fides habenda est falsae calumniae) divites non teneri ad subveniendum graviter indigentibus; & P. Lessius dicat, posse pauperem in urgenti necessitate constitutum subripere à divite, quantum requirit sua instans indigentia.

154 Ego enim nunquam vidi, argui de inconsequentia Doctores, quia unus hanc, & alter oppositam, aut impossibilem sententiam doceant: nisi velis de inconsequentia doctrinae arguere S. Thomam, & Scotum, quia ille hanc, iste verò oppositam sententiam tueatur. Quare si alius author panem, alius vero lapidem ostendit: perperam dicitur, quod unus & idem una manu panem, altera lapidem ostendit.

TERTIA OBJECTIO.

155 **F**agnanus *num. 336.* inter opiniones periculosas constituit hanc, *Neminem teneri aut jure natura, aut legibus, restituere acceptum pro ferenda sententia injusta, aut assassinatu committendo, vel adulterio; verum licet illud retinere.* Et citat P. Lessium de *Just. c. 19. (corrig. c. 14.) dub. 8. num. 52.*

156 Hæc tamen sententia P. Lessii immerito damnatur à Fagnano. Nam quod attinet ad assassinatum, & adulterium constat ex dictis *art. 1.* circa undecimam calumniam conjectam in P. Thomam Sanchez, non debere restitui pretium acceptum pro opere pravo etiam injusto, & hanc esse communem sententiam Theologorum. Quod verò attinet ad pretium, quod accepit Judex pro iniqua sententia ferenda, magis videtur dubium propter leges, quæ videntur annullare eam pretii receptionem. Et licet in regnis, & provinciis sint multæ leges municipales annullantes omnem munerationem in iudiciis; juxta quas iudices non possunt retinere prædicta munera utpotè redditu incapaces domini eorum; huic tamen assertioni sic propositæ non refragatur Lessius. Solum enim loquitur de prohibitione facta in legibus Cæsareis, quas cum magno fundamento explicat de sola prohibitione rescindente obligationem civilem, non naturalem. Quod affirmat nixus autoritate S. Antonini, Angeli, Sylvestri, Navarri, & aliorum, immò & ex lege *3. & 8. ff. de conditione ob turpem causam & ex leg. 2. & 5. C. eod. tit.* Pro qua sententia stant ferè quadraginta

Gardenas Pars III.

Doctores, qui, ut ex P. Moya retuli *art. 1. in calum. 11.* defendunt, stando in jure humano non debere restitui, ante sententiam Judicis, pretium acceptum pro assassinatu, aut pro iniqua sententia ferenda, eo quod leges communes non reddunt Judicem, aut assassinum incapaces domini. Audiendus est Ludovicus Lopez citatus apud eundem P. Moya. [Neque homicida, aut Judex ferens iniquam sententiam, quorum primus aliquid accipit pro obligatione occidendi, & secundus pro iniqua pronuncianda sententia, pro his accepti pretii dominio privantur: quia homicida potuit vendere actionem suam, laborem, & periculum ad occidendum, quamvis injusta fuerit promissio occidendi; & ille Judex iniquus, ferendo iniquam sententiam, nullam injuriam facit danti pro ea pretium.] Et Mag. Aravio ibid. cit. ait: [Asserimus cum his authoribus, recipientem mercedem ob maleficium, neque jure naturali, neque jure aliquo humano teneri ante Judicis sententiam ad restitutionem, si promissum maleficium implevit.] Et ponit exempla ibidem sic. [Quod accipit Judex ob ferendam sententiam iniquam, & quod accipit testis ob ferendum falsum testimonium, & quod accipit Tabellio ob falsam scripturam.] Et eodem modo reliqui authores expriment iniquam sententiam, & assassinatum.

157 Quare P. Moya eam quaestionem secundam concludit *nu. 20.* in hæc verba: [Hæc dixisse sufficiat, ad poenam libri, opinionem Lessii fugillantis: & ut lectoribus innotescat, qua scientia, qua prudentia, qua eruditione pollere debeat, qui alienas opiniones censurare tentat.]

QUARTA OBJECTIO.

158 **I**dem Fagnanus citat P. Lessium de *Justitia cap. 9. dub. 12. num. 79.* pro ea opinione, quæ asserit, *Licetum esse sauciare, ac interimere eum, qui colaphum impigerit, tametsi aufugiat.* Et cum citat Fagnanus alios authores, ait id esse licitum juxta quosdam speculative; & juxta alios etiam practice: nec tamen distinxit eam diversitatem dicendi, ut Lessium, & reliquos pariter damnaret.

159 Sciendum tamen est, P. Lessium solum admittere eam opinionem, ut speculative probabilem: nam *nu. 80.* asserit, eam non esse in praxi admittendam. Ratio autem, ob quam admissam in speculatione, eam non admittit in praxi, est, quia in praxi superadduntur circumstantiæ, quæ illam actionem reddunt illicitam, quod ibi optimè probat.

160 Quomodo ergo Fagnanus constituit inter opiniones periculosas hanc opinionem Lessii, quæ non respicit praxim? Implicat enim manifestam contradictionem, opinionem esse periculosam, quæ praxim non respicit. Etenim illa opinio est periculosa, quæ affert periculum peccandi: sed opinio, quæ docet aliquid esse licitum in speculatione, & non esse licitum in praxi propter novas circumstantias, quæ afferuntur in praxi, nullum potest asserre periculum peccandi; cum doceat, id non posse practicari: ergo ea opinio non potest esse periculosa.

QUINTA OBJECTIO.

161 **F**agnanus *eod. num. 336.* obiicit P. Lessio hanc propositionem: *Posse occidi, qui bona nostra eripit etiam fugientem, dummodo pretiosum quid auferat.* Et citat Lessium *cap. 9. dub. 11. num. 66.* Sed de securitate hujus doctrinae nihil superaddendum restat, ultra ea, quæ diximus supra *art. 5.* ubi quadraginta duos Doctores pro ea allegati sunt, quorum plerique sunt magni nominis, & sapientia.

CAPUT VII.

Quid censendum de doctrina P. Joannis Azor?

SUMMARIUM.

Quanta securitate polleat doctrina P. Azor? nu. 163.

Quo jure Fagnanus damnet per calumniam opinionem P. Azor, quasi dixerit, licere Medico propinare pharmacum probabilius nociturum? n. 164. remissivè.

Quam injustè damnet Fagnanus sententiam P. Azor, posse quem occidi, ut ejus impediatur alapa? n. 165.

Et an hæc sit communis doctrina Theologorum? nu. 169. & seq.

An per calumniam attribuat Fagnanus eidem authori, quod populus non peccat, dum sine justa causa non acceptat legem? n. 174.

162 **D**octrina hujus scriptoris magna sapientium virorum approbatione recepta est ab anno salutis 1600. in quo lucem vidit præclarum opus institutionum moralium. Cujus opiniones ut pote cum ingenti judicii maturitate discussæ, non sine veneratione ab authoribus citantur.

CALUMNIA PRIMA.

163 **F**agnanus *num. 293.* ut retuli *disp. 56. cap. 19. art. 7.* attribuit P. Azor enormissimam calumniam, quod videlicet

G

liceat

liceat Medico propinare pharmacum probabilius nociturum, cum adsit pharmacum probabilibus profuturum. Sed ex dictis loco citato evidenter constat, quod Fagnanus non penetraverit mentem P. Azor. qui aliam assertionem longissime diversam docuit. Quam repetere superfluum duxi, quia relegere poteris loco citato.

CALUMNIA SECUNDA.

165 **I**dem Fagnanus nu. 336. hanc assertionem statuit inter periculosas. *Posse quempiam occidi, ut ejus impediatur alapa, aut percussio fustis.* Pro qua primo loco citat Azorium institutionum moral. par. 3. lib. 2. pag. 105.

166 Quam opinionem tradit P. Azor. in eo loco q. 16. his verbis: *Opinio secunda est asserentium, id esse licitum, nimirum quando alapa, vel verberare, vel fuste percussio esset valde homini percusso dedecorosa. Ita Sotus, Covarruvias, Navarrus, locis supra citatis. Certè hoc videtur probabile, cum alio modo suum honorem defendere non potest.*

167 Ego sanè defiltere ab admiratione non possum, cum video, ea esse hominum judicia, ut probabilitatem certam, & indubitatam expellere velint à terminis securæ doctrinæ, & inter opiniones periculosas constituere. Duas condiciones postulat P. Azor. ut ea defensio licita sit, etiam cum occisione invaloris.

168 Prima, ut ictus alapæ, vel fustis sit ignominiosus. Secunda, ut nullo alio modo sit evitabilis, nisi occisione invaloris. Et sub his duabus conditionibus communis Theologorum sententia docet, licitam esse eam defensionem.

169 Ita P. Vasquez opusc. de restit. c. 2. §. 1. dub. 9. num. 34. ubi sic ait: [Omnes fatentur, quod licitum est, invalorem, qui fuste, aut alapa minatur nobis malum contra honorem, occidere, si alius non sit sufficiens modus defensionis, qui adhuc invalor est, & aggreditur honorem proprium auferre: qui jure optimo plus pecunia æstimatur. & ex consequentia asserunt Sylvest. Homicidium 1. q. 2. p. 5. & Bellum 2. qu. 3.]

170 Sotus, Navarrus, Gomez, & Mercado ubi supra, quod licet invalorem occidere, qui intendit me occidere, aut malum inferre, etiam si fugere possim, si dedecori mihi vertatur, neque video auctores oppositum sentire. Ubi loquitur de secularibus, non autem de Clericis, & Religiosis.

171 Idem docet Lugo Cardinalis to. 1. de Just. disp. 10. sect. 10. num. 187. ubi ait: [Communitè tamen Doctores omnes id concedunt, ut festantur Vasquez, qui eos refert dicto cap. 2. §. 1. dub. 9. Lessius cap. 9. dubitat. 12. & alii passim: Si enim pro defensione facultatum id licet, magis licebit pro defensione honoris, qui multò pluris æstimatur ab hominibus, quam pecunia.]

172 Idem docet P. Lessius de Just. c. 9. dub. 12. n. 77. & apud ipsum Sotus, Navarrus, Sylvest. Ludovicus Lopez, Antonius Gomez, Julius Clarus. Item Diana p. 5. tract. 4. resol. 4. & apud ipsum, ultra relatos, Villalobos to. 2. tract. 12. difficult. 10. nu. 5. Hurtado de Mendoza 2. 2. disp. 170. sect. 16. §. 137. Marchantius, Philippus Faber, Filiucius, Bécaneus, Molfesius, Angelus Vantius.

173 Quod si plusquam quadraginta Doctores, quorum plerique sunt in magni nominis, quos citavi art. 5. docent, posse quem defendere res suas, etiam cum occisione furis, modo ibi explicato; quanto majori jure, & urgentiori ratione censerebunt, posse similiter defendere honorem, dummodo sit pura defensio?

CALUMNIA TERTIA.

174 **I**dem Fagnanus ibid. nu. 335. attribuit P. Azorio p. 1. instit. moral. lib. 5. cap. 4. q. 1. hanc assertionem *Ut leges etiam Pontificia obligent, requiritur consensus, & acceptatio populi, qui propterea non peccat, etiam si absque ulla causa non recipiat legem.* Sed fallitur manifestè Fagnanus. Nam P. Azor. loc. cit. solum asseruit, id, quod communiter asserunt Doctores, nempe leges, quæ usu non recipiuntur, non obligant, quia ea conditione feruntur, ut obligent, si usu recipiantur. Quod autem populus sine causa possit rejicere legem, nullatenus asseruit P. Azor. neque in tota ea questione id invenitur assertum.

SYNOPSIS HUIUS CAPITIS.

175 **M**ulti alii sunt Scriptores nostræ Societatis, in quo probabilioristæ supra relati censuras fulminant, eorumque opiniones damnant. Quos tamen in præsentì defendere non vacat. Tum quia multi eorum libri non pervenerunt ad manus meas, tum etiam quia in hoc capite dumtaxat fuit animus antiquiores nostræ Societatis Theologos à calumniis vindicare: qui quidem quia ab octoginta, vel nonaginta circiter annis habent communem sapientum approbationem, & plausum; eorum opiniones sunt jam magnæ autoritatis. Nam ut optimè dixit Illustriss. Tapia supra citatus; *Longi temporis comprobatio assimilatur consuetudini, & traditioni, quæ in moralibus est magni ponderis probatio.* Maximè cum hi septem Doctores ii sint, quos frequentius lego, & relego.

176 Sed quamvis Martinus Navarrus non sit ex nostræ Societatis autoribus, placuit etiam illum à calumniis vindicare, tum quia acerbè fero, quod vir doctissimus à probabilioristis per calumniam parvi fiat. Tum præcipuè, quia cum omnes Doctores no-

stri supra vindicati semper approbaverint sapientiam, & doctrinam Navarri, hujus Doctoris vindicatio respicit etiam illorum vindicias.

ARTICULUS VIII.

An Martinus Navarrus sit omni exceptione major; cujus opiniones tuto sequi possimus?

SUMMARIUM.

Commendatio Doctoris? n. 177.

An per calumniam attribatur Navarro, quod liceat sine justa causa restitutionem differre? n. 178. & seq.

An possit differre restitutio ex voluntate presumpta creditoris? n. 180.

Quomodo intelligatur, quod gratulandum sit huic sæculo de antidoto probabilitatis? n. 181.

177 **M**artinum Navarrum fuisse virum doctissimum, habereque approbationem omnium sapientum ab annis plusquam centum, nemo est qui ignoret. De cujus doctrinæ præstantia testimonium perhibent insignes Doctores; ejusque resolutiones apud tribunalia magni sūt. Ideò tuto operatur, qui ejus opiniones ad praxim deducit; nisi fortè aliqua novo aliquo jure sit antiquata.

178 Prosper Fagnanus in cap. Ne innitatis, de constitutionib. nu. 14. attribuit Navarro absurdam opinionem, quam sub hac exclamatione proponit. [Ex quibus vides, quàm largè propalata sit hæc doctrina probabilitatum in perniciem animarum. Et nihilominus illius defensores passim conclamant, eam esse valde utilem, ac proficuum Christianæ Reipublicæ, & quasi antidotum saluberrimum conscientis Fidelium curandis: audivimus enim nonnullos Theologos affirmare, gratulandum esse huic sæculo, quod inventa sit via medendi morbis animarum, longe uberiori, ac feliciori ratione, quàm medeatur corporibus medicina naturalis: quandoquidem medicus corporis si ægroto egenti remediis calidis applicat frigida, vel è converso, non minuit vim morbi, sed augeat: at sic in medico spirituali animarum, qui potest applicare contraria remedia probabilium opinionum, quæ omnia sint profutura. En tibi exempla. Tenerur penitens restituere aureos centum: Confessor suadet, ut statim integrè restituat; neque enim est capax absolutionis, qui cum possit totum restituere, sine justa causa vult differre, aut facere restitutionem per partes. At poenitens vix ad hanc restitutionem inducitur. Quare medicus spiritualis applicat illi contrarium remedium opinionis probabilis, dicens, posse eum differre, aut per partes restituere, ut interea aliquid inde emolumenti sibi percipiat, si Dominus nolit dilationem parum sibi noxiam concedere. Quod tenet Navarrus in manuali cap. 17. num. 63.] corrige 65. Hucusque Fagnanus. In quo maximè notanda sunt ea verba, *sine justa causa vult differre.* Eandem expostulationem, & sub eodem modo eam proponendi, instaurat Gonetius in dissert. de Probabilit. num. 20. quamvis suppresso nomine Navarri.

179 Sanè si verum esset, quod Navarrus eam docuisset opinionem, qualiter proponit Fagnanus, non modicum afferret præjudicium authoritati tam magni Doctoris. Et mirandum est, quod Fagnanus, qui tanta eruditione pollet, tam parum fideliter referat opinionem Navarri, quæ est longè diversa. Nam eo num. 63. sic ait. [Inferitur nonò, quod Confessarius non potest poenitentem dilationem concedere, quando certò scit, cum solvere posse, nisi concurrat aliqua causa prædictarum supra eodem num. 62. & seqq. quæ ad statim restituendo excusat. Quibus adnumerarem casum, in quo videret Confessarius, debitorem nolle se resolvere ad totum debitum statim restituendum, ob aliquod emolumentum inde sibi proveniens, & creditorem nolle concedere dilationem parum sibi proficuum, & nunquam, aut non tam citò, nec tam utiliter, atque dilationem concedendo, suum recuperaturum; & ea concessa debitor suam fidem obstringit, se ad certum tempus soluturum. His enim concurrentibus, Confessarius dilationem, & absolutionem concedere posset, juxta mentem Angeli in verbo Restitutio. ultim. §. 5. post directorium: tunc enim Confessarius verisimiliter credere potest, quod creditor illo contentus foret, si sciret, ut ipse, secretum intimum conscientie debitoris.]

180 Ubi vides, quomodo Navarrus non dicat, quod potest debitor differre solutionem sine justa causa. Præterea etiam modum dilationis solvendi reducit Navarrus ad voluntatem creditoris præsumptam cum magno fundamento, propter illud magnum commodum ipsius creditoris. Et cum apud omnes certum sit volenti non fieri injuriam; & hæc dilatio solutionis sit juxta voluntatem creditoris, manifestum fit, nullam creditori injuriam irrogari in eo casu.

181 Circà id vero, de quo conqueritur Fagnanus, quod audivit à nonnullis Theologis, gratulandum esse huic sæculo de antidoto probabilitatis; si id cum grano salis, ut dicitur, id est cum maturo judicio accipiat, verum est: nempe si opiniones probabiles contrariæ verè sint practicè probabiles. Si verò id dicatur de opinionibus cujuslibet authoris, etiam si is non sit probatæ authori-

thoritatibus, & omni exceptione major, aut de opinione rationibus frivolis, aut sophisticis innixa; sic falsum est, quod gratulandum sit huic sæculo; immò potius dolendum, quod res probabilitatis practicæ non percipiatur ab omnibus cum ea, qua oportet, maturitate iudicii.

DISPUTATIO LVIII.

An inter viros doctos possit esse dubium de probabilitate opinionis stantis pro libertate; & ex quibus capitibus oriatur & an id sit dubium practicum?

CAPUT I.

Deciditur prima pars questionis.

SUMMARIUM.

Quantum intersit huius questionis resolutio? n. 2.

Possit viros doctos dubitare de probabilitate opinionis stantis pro libertate? n. 3.

An S. Thomas stet pro hac assertionem? Et item Medina? ibid.

Probatio ab experientia? n. 4.

Alia probatio à censura Alexandri VII. ? n. 5.

1 **D**ixi in titulo, *Opinionis stantis pro libertate*: quia de utraq; parte contradictionis, sive de utriusque probabilitate (in questione ad praxim spectante) non posse dubium diù durare inter viros doctos, constabit ex infra dicendis.

2 Et quamvis Authores non versaverint hanc questionem expressis terminis; est tamen valde necessarium, eam diligenter examinare, pro statu præsentis controversiæ de probabilitate. Ex ea enim maximè dependet scire, & examinare, an omnes opiniones, quæ reperiuntur in libris Summistarum, & Compilatorum admittendæ sint ad probabilitatem; nec ne; vel de aliquibus sit dubium, & illud quidem practicum?

3 Afferro ergo, inter viros doctos esse posse dubitationem de probabilitate opinionum stantium pro libertate. Pro hac assertionem ex ultimo esse S. Thomam *quodlib. 8. art. 13.* dum loquitur de ea assertionem, [An liceat habere plures præbendas?] & de eo casu, in quo quis in *quandam dubitationem inducitur ex varietate opinionum*. Quia quamvis multi viri docti censabant, id licere; tamen dubitabatur, an opinio eorum esset probabilis practicè? Et ita Bartholomæus de Medina *1. 2. q. 19. art. 6. dub. 4. §. Si quid agat.* intellexit D. Thomam. Hæc enim sunt verba Medina. [Si quis agat secundum opinionem, de qua dubitat, an sit probabilis, peccatum committit. Nam qui sic operatur, dubitat, an illud, quod agit, licitum sit, an illicitum: ergo operatur contra conscientiam dubiam: ergo tenetur non sequi talem opinionem. Hanc conclusionem constituit D. Thomas *quodlib. 8. art. 14.*] *corrigere art. 13.*

4 Hæc assertio constat primò ab experientia. Vidi enim sæpè viros doctos dubitare de probabilitate huius, vel illius opinionis, quæ reperiuntur in aliquibus libris Summistarum: ergo possibilis est inter viros doctos dubitatio de probabilitate huius, vel illius opinionis.

5 Constat secundò. Nam, ut ostendi in *1. p. Cris. Theol. disp. 11.* non omnes opiniones, quæ reperiuntur in libris Authorum, sunt probabiles: nam Alexander VII. damnavit multas opiniones falsas, & scandalosas; quæ tamen reperiabantur in libris Authorum: ergo quamvis in prædictis libris reperiuntur, potest dubitari de earum probabilitate.

CAPUT II.

Ex quibus capitibus oriatur dubitatio de Probabilitate opinionis?

SUMMARIUM.

An dubitatio de probabilitate oriatur ex parte fundamenti intrinseci? Ubi an auctoritas unius contra omnes sit fundamentum leve? n. 6.

An dubitatio de probabilitate oriatur ex magno excessu probabilitatis? n. 7.

An hac dubitatio oriatur, quando dubitatur, an author sit omni exceptione major? n. 8.

An quando author fert opinionem singularem contra omnes, & non dat fundamentum opinionis, oriatur dubium de probabilitate? n. 9.

An quando unus docet novam opinionem, & reliqui sapientes reiciunt ut improbabilem, dubitetur meritò de probabilitate? n. 10.

An cum citantur authores pro opinione, nec scimus, quanta illi doctrina polleant, detur dubium de probabilitate? n. 11.

6 **P**otest autem hæc dubitatio oriri ex variis capitibus. Primò ex parte fundamenti intrinseci. Solet enim contingere, quòd aliquod præceptum habeatur pro certò communiter inter authores; & quòd singularis aliquis scriptor contra reliquos opinetur, probans aliquibus fundamentis, non dari tale præceptum. Quo casu sola auctoritas unius contra omnes, nisi urgenti rationi inni-

Cardenas Pars III.

tatur, leve fundamentum est; ut observarunt optimè P. Vasquez *1. 2. disp. 62. cap. 4. num. 17.* & P. Thomas Sanchez *lib. 1. sum. cap. 9. n. 9.* & Illustriſs. Tapia *lib. 1. Caten. moral. q. 8. art. 11. §. 3. num. 13.* & ego tradidi *1. part. Cris. Theol. disp. 11.* & probavi ex multis Doctoribus. Tunc ergo viri docti devenientes ad discutienda fundamenta, solent dubitare, an illa denuo excogitata levia sint, aut an laborent in æquivoco, vel consequentia eorum sit sophistica; & iis fundamentis non obstantibus, præceptum maneat in suo gradu certitudinis: ergo in eo casu inter viros doctos procedit dubitatio ex parte fundamenti intrinseci.

7 Secundò, solet plerumque contingere, ubi opinio stans pro lege superat magno excessu in probabilitate opinionem oppositam, quòd hæc levibus nitatur fundamentis; adeoque absolute aut non sit probabilis, aut dubitetur de ejus probabilitate. Et ideo probabilitas ex parte fundamenti intrinseci sit dubia.

8 Deinde ex parte fundamenti extrinseci, scilicet auctoritatis scriptoris, aut scriptorum, potest oriri dubitatio de probabilitate multipliciter. Tertiò ergo potest oriri dubitatio, quando non constat, Authorem esse omni exceptione majorem: dubitatur enim, an sit ex iis, qui quæstiones, & opinionum fundamenta non discutiunt diligenter utrimque; vel an sit ex meris summistis, & meris compilatoribus, sive proletariis. Cum ergo totum fundamentum opinionis attenditur solum secundum auctoritatem dicentis; & de hac dubitetur, an sufficiens sit; meritò dubitatur de probabilitate opinionis?

9 Quartò dubitatur de probabilitate etiam ex parte fundamenti extrinseci, quando author fert opinionem singularem contra omnes; & non dat rationem suæ opinionis. Tunc enim meritò dubitatur, an probabilem habeat rationem, quam quidem non exposuit iudicio sapientum. Et huc pertinet id assertum P. Thomæ Sanchez, quòd retuli in *1. part. Cris. Theol. disp. 11. cap. 8. art. 1.* nempe, [Non esse credendum Doctoribus, quantumcumque doctrina polleant, dum carent fundamento.]

10 Quintò dubitatur de probabilitate opinionis, cum unus, vel alter aliquam denuò opinionem ponit; reliqui verò sapientes, aut eorum plures eam censent improbabilem. Tunc enim meritò dubitandum est de probabilitate ejus. Immo si unus author, qui est omni exceptione major, & probatæ auctoritatis illam dicit improbabilem, meritò dubitare possum de illius probabilitate. Et ita cum P. Thomas Sanchez, Doctor probatæ auctoritatis, & omni exceptione major, dicit hanc, & illam opinionem reiciendam esse, aut non esse audiendam, meritò dubitare possum de probabilitate illius.

11 Sextò dubitatur meritò de probabilitate opinionis, cum pro ea video authores citatos, nec scio, quali, & quanta doctrina polleant. Sic enim dubito, an illi authores sint ex illis, qui opinionibus probabilitatem conferre possunt. Quod verum est, licet authores citati sint multi, dum præstantia doctrinæ eorum mihi non est satis perspecta. Solent enim multi esse pro aliqua opinione, qui unum aliquem sequuntur, sine nova ratione, nec nova rationis ponderatione. Quòd si præstantiam primi illius non agnosco, meritò dubitabo de probabilitate opinionis, quam ille primus, nescio, an conferat; & scio, reliquos nullam addere probabilitatem propter dicta in *1. p. Cris. Theol. disp. 11. c. 2. art. 4.*

CAPUT III.

An dubium de probabilitate opinionis sit practicum, in quo tutior pars amplectenda sit?

SUMMARIUM.

An dubium de probabilitate sit dubium practicum de honestate operationis? n. 12.

An qui dubitat de probabilitate, non habeat modum deponendi dubium? n. 13.

An requiratur ratio saltem probabilis ad deponendum dubium? n. 14.

An hinc inferatur, non esse admittendas omnes opiniones, quæ in Summistarum libris continentur? n. 15.

An repugnet dari dubium de probabilitate utriusque partis contradictionis? n. 16.

12 **S**it conclusio. Qui dubitat de probabilitate opinionis, versatur in dubio practico, in quo necessariò debet amplecti partem tutiorem. Hoc expressit Bartholomæus de Medina supra relatus *cap. 1.* ex mente S. Thomæ. Et est assertio certissima. Patet enim primò. Quia sola probabilitas potest reddere tutum de operatione licita eum hominem, qui laborat pingendo in die festo: ergo qui dubitat de probabilitate, dubitat, an id sit licitum. Ergo est dubium practicum, & tenetur partem tutiorem eligere, ne exponat periculo peccandi.

13 Patet secundò. Cum quis versatur in dubio circa honestatem suæ operationis, non potest deponere dubium, nisi per rationem aliquam certam, vel probabilem: sed qui dubitat de probabilitate opinionis, non habet rationem certam, ut supponimus;

mus; neque probabilem, nam de hac dubitat: ergo non habet, quomodo deponat illud dubium de probabilitate opinionis. Manet ergo in ea dubitatione, atque adeo tenetur eligere partem tutiorem.

14 Patet tertio. Quia cum pictor dubitat, an sibi liceat pingere in die festo, ideo habet rationem probabilem ad deponendum dubium; quia scit, esse opinionem Doctorum omni exceptione majorum, opus picturae non esse servile, sed liberale, præceptum autem solum prohibere opera servilia: ergo qui non habet rationem probabilem ad deponendum dubium, manet in illo, expositus periculo peccandi, si sequatur partem, quæ stat pro libertate. Sed qui dubitat de probabilitate, non habet probabilitatem ad deponendum dubium: ergo qui dubitat de probabilitate, versatur in dubio practico, ideoque tenetur tutiorem partem amplecti.

15 Hinc colligitur, quam irritò conatu intendant adversarii suadere, in nostra sententia [de quavis opinione practicè probabili amplectenda] admittendas esse omnes opiniones, quæ in Casuistarum libris continentur, etiam scandalosas, & laxativas conscientia: cum non pauca ex eis sint saltem dubia probabilitatis, quæ non sufficit ad regimen conscientia.

16 Hinc etiam constat id, quod initio hujus disputationis admoneram, nempe in quæstionibus moralibus, præcipuè in materia justitiæ, numquam contingere, quod detur dubium de probabilitate utriusque partis contradictionis. Tum à priori: quia dum dubitatur de ea parte, quæ stat pro libertate, ideo dubitatur, quia rationes, quæ stant pro libertate, videntur leves; & quæ stant pro lege, videntur certæ; ideoque non dubitatur de probabilitate ejus partis, quæ stat pro lege. Tum à posteriori: quia si in ea quæstione, [An ex damnificatione orta ex culpa veniali oriatur obligatio restituendi?] dubitatur de utraque parte contradictionis, tam damnificatus, quam damnificator teneretur tutiorem partem eligere; & cum damnificatori sit tutius solvere; & damnificato sit tutius non recipere solutionem, sequeretur, quod damnificator teneretur solvere ei, qui non potest recipere solutionem: quod est implicatorium.

DISPUTATIO LIX.

Cujusnam sit, ferre judicium de probabilitate opinionum.

S U M M A R I U M.

Ratio dubitandi? n. 1.

An solius sapientis, & prudentis, & versatissimi in re morali sit ferre judicium de probabilitate? n. 2.

Judicia hominum ad tres classes revocata? n. 3.

An de probabilitate intrinseca soli doctissimi possint ferre judicium? n. 4.

Quanta sapientia, & doctrina requiratur ad cognoscendum, an fundamentum sit leve, vel grave? n. 5.

An ad hoc judicium de probabilitate intrinseca faciendum, oporteat consulere viros peritos? n. 6.

Quomodo de probabilitate extrinseca possint ferre judicium viri mediocriter docti? n. 7. & seqq.

Quid si Doctor sit ex antiquis, in quibus aliqua opiniones sunt antiquatae? n. 9.

Quare viri mediocriter docti non possint ferre judicium de probabilitate extrinseca, si author non sit notoriè probatae authoritatis? nu. 11. & seqq.

Solutio rationis dubitandi? n. 14. & seqq.

1 **A**dversarii, qui impugnare conantur nostram doctrinam de quavis opinione probabili eligenda ad praxim, putant, actum esse de nostra sententia, vel eo solo argumento, quod obiciunt: nempe nostram sententiam aperire viam maximæ morum corruptioni. Sed quomodo? Quia hæc sententia (inquiunt) finit unumquemque pro arbitrio suo vivere; quia unusquisque quaslibet ratiunculas, quæ sibi occurrent, putabit probabiles; ut sic operetur juxta illas, eas assumendo pro regula suæ operationis. Et cum homines proni sint ad commodum, voluptatem, & cupiditatem, quærent rationes ad palliandum commodum, voluptatem, & cupiditatem, & pro inclinatione sua qualescumque rationes putabunt probabiles, & eas assument, ut regulas suarum operationum. Unde quæ morum corruptio timeri non potest?

2 Ergo ne cujuscumque hominis est ferre judicium de probabilitate? Ergo ne probabiles erunt rationes, quæ cuicumque probabiles videbuntur? Audiendus est Dom. Tapia lib. 2. *Caten. moral. quæst. 8. art. 11. §. 3. num. 14.* (cujus judicium in re morali magni facio.) Qui ubi asseruit, non censere impossibile, quod unus Doctor ex iis, qui sapientia diligenter incumbunt; possit fundare opinionem probabilem contra communem reliquorum sententiam; subjungit hæc verba: [Sed de hoc in praxi judicare, & discernere, quando hic casus contingat, quod singularis Doctor præferatur communi sententiæ; non est cujuscumque judicare, sed sapientis, & prudentis viri, versati in facultate, qui possit utriusque partis fundamenta expendere, & judicium inter ea ferre; & attendere potius ad rationes,

& fundamenta debet, quàm ad singularem authoritatem.]

3 Ut autem hæc cum distinctione tradamus, sciendum est, quod gravitas, aut levitas rationum, quæ facit, aut minuit probabilitatem, talis dicitur relatè ad judicium sapientum, & prudentum. Quare, quo ad præsens attinet, judicia hominum ad tres classes revocanda sunt. Alii enim sunt illiterati, alii mediocriter docti, & alii doctissimi.

4 Dico primò. De probabilitate intrinseca opinionis non possunt ferre judicium illiterati, non mediocriter docti, sed dumtaxat doctissimi, & in re morali versatissimi. Ita Dom. Tapia in verbis proximè relatis, in quibus præcipuè loquitur de probabilitate intrinseca, sive de fundamentis opinionis probabilis. Et novissimè sub eisdem terminis id expressit P. Matthæus de Moya 10. 2. *select. tract. 1. qu. 9. §. 2. nu. 13.*

5 Quæ conclusio sic ostenditur. Ut fiat judicium de probabilitate intrinseca opinionis, v.g. affirmativæ, necesse est cognoscere, an fundamenta partis oppositæ negativæ sint certa; nam si illa certa sunt, non potest opposita opinio affirmativa esse probabilis, sed necessario esse debet certò falsa. Deinde debet examinari, an rationes ejus partis affirmativæ sint leves, æquivocæ, vel sophisticæ. Atqui soli viri doctissimi, & in re morali versatissimi possunt hæc examinare sine periculo enormiter errandi: nam mediocriter docti in multas quæstiones incident, in quibus non assequantur, an partis negativæ fundamenta debeant censi moraliter certa. Deinde ut cognoscatur, quæ ratio sit levis, quæ gravis, requiritur, quod doctor sit maximè versatus in lectione rationum, quas authores classici, & omni exceptione majores reputant graves; sine quo usu, & experientia exponitur quis periculo reputandi gravem, rationem levem; & levem, rationem gravem. Deinde ad discernendum, an fundamentum laboret in æquivoco, vel consequentia sit sophistica, non sufficit mediocris intelligentia, sed plusquam mediocris requiritur. Et hinc apertè etiam constat, quomodo illiterati non possunt ferre judicium de probabilitate opinionis; qui quandoque ne nomen quidem probabilitatis callent; & si aliquo modo id percipiunt, nesciunt, quid certum sit in materia morum, quid probabile.

6 Pro cujus conclusionis confirmatione audienda est periodus P. Jacobi Granado in 1. 2. *controver. 2. tract. 12. disp. 4. sect. 2. num. 12.* ubi sic ait: [Est tamen observatione dignissimum id, quod aliqui notaverunt, scilicet homini ingenioso, sed parum in rebus moralibus versato, non licere discedere à communi Doctorum, nisi prius fundamenta sua cum peritis hominibus contulerit, & eis saltem magnam difficultatem iugesserit: solet enim viro ingenioso, sed parum docto videri evidens id, quod Theologia moralis peritissimis videtur nullius momenti.] Ita Granado. Si ergo vir ingeniosus, sed parum in rebus moralibus versatus non potest fidere ingeniosæ suæ rationi, sine periculo errandi circa probabilitatem opinionis; infertur, quod qui de ejusmodi rationibus probabilibus ferre debet judicium, debet esse maximè versatus in re morali.

7 Dico secundò. De probabilitate extrinseca opinionum potest rectum ferre judicium vir mediocriter doctus, si opiniones illas inveniat in Doctore, qui notoriè sit probatae authoritatis, & omni exceptione major; & illas rectè intelligat. Dixi notoriè, quales sunt P. Thomas Sanchez, P. Suarez, P. Vasquez, & Dom. Tapia, & reliqui hujus prædicamenti. Si enim in his vir mediocriter doctus inveniat opinionem, eam potest censere probabilem. Idem est, si invenerit opinionem in hac, vel illa summa, quæ habet diuturnam, & communem approbationem apud sapientes.

8 Dixi, si illas rectè intelligat. Nam sic amplectitur hanc conclusionem P. Thomas Sanchez lib. 1. *sum. cap. 9. num. 16.* agens de iis, qui in re morali parum sunt versati; de quibus hæc subjungit: [At hi non debent sibi confidere, qui sæpè, aut non bene Doctoris illius opinionem callebunt, aut casui particulari applicare nescient.]

9 Intelligenda item est conclusio de opinionibus Doctoris, qui non sit ex antiquis, in quibus aliqua opiniones sunt antiquatae. Nam mediocriter doctus nesciet discernere, quæ sint opiniones antiquatae, & quæ communi approbatione receptæ tamquam probabiles.

10 Sic explicata conclusio manifesta est. Nam vir mediocriter doctus scit, esse practicè probabile, quidquid docuerunt P. Suarez, P. Thomas Sanchez, & reliqui similes: ergo dum legit in iis aliquam opinionem, & eam rectè intelligit, rectè judicabit, illam esse probabilem, & tutam.

11 Dico tertio, non est viri mediocriter docti ferre judicium de probabilitate extrinseca opinionis, quando authores opinionis non sunt ex iis, quos notoriè constat esse probatae authoritatis, & omni exceptione majores; sed solius viri doctissimi, & in re morali versatissimi est, ferre judicium de ea probabilitate extrinseca opinionum, scilicet universali censura in ordine ad quoscumque authores. Hæc conclusio est ad mentem Domini Tapia, & P. Granado, quos supra citavi.

12 Conclusio constat clarissimè ex dictis. Nam ad probabilitatem extrinsecam opinionum requiruntur authores probatae authoritatis, & qui sint omni exceptione majores, qui non repugnent principiis certis, qui non innitantur rationibus levibus, aut sophisticis, qui non docuerint improbabilia, & qui diligenter exami-

examinent fundamenta utriusque partis in unaquaque quaestione, ut constat ex disput. 57. & ex disp. 11. Atqui, ut aliquis incidens in aliquem authorem, cognoscat, eum omnibus his qualitatibus praeditum esse, necesse est, non solum quod polleat bono ingenio, & maturo iudicio, sed etiam quod sit maximè versatus in re morali, & in evolvendis ejusmodi libris; ut constat ex dictis.

13 Confirmatur. Nam ut quis ferat iudicium de probabilitate intrinseca unius opinionis, non est sufficiens vir mediocriter doctus; ut constat ex conclusione prima. Sed quare? scilicet quia non est sufficiens, ut iudicet, an rationes sint leves, an graves; neque ut sciat diligenter examinare fundamenta utriusque partis. Atqui ad ferendum iudicium de uno authore, habeat ne omnes illas qualitates requisitas, multò plus scientiæ requiritur: opus enim est, non unam solum opinionem examinare, sed plurimas; ut sibi constet, authorem esse de iis, qui quaestiones diligenter examinant discutiendo accuratissime fundamenta utriusque partis: ergo si ad ferendum iudicium de probabilitate intrinseca unius opinionis non sufficit vir mediocriter doctus; multò minus sufficit ad ferendum iudicium de autoritate Doctoris in ordine ad conferendam probabilitatem opinionibus.

14 Et hinc constat, quàm insigniter decipiantur adversarii, dum nobis obiciunt illud argumentum initio propositum; nempe quod unusquisque quaslibet ratiunculas iudicabit probabiles, ut illas assumat pro regula operationis. Nam illiteratus, immò & mediocriter doctus, qui ita voluerit ferre iudicium de probabilitate rationum sibi occurrentium, peccabit mortaliter; quia exponit se periculo errandi graviter. Quomodo enim potest illiteratus scire, quod opposita pars non sit omnino certa; nam contra certitudinem nulla est probabilitas, nisi sophistica? aut quomodo discernet inter rationes leves, & graves, qui in his materiis non est assidue versatus; cum & illi ipsi, qui in illis sunt maximè versati, plerumque post diuturnum studium, maneant dubii.

15 Cum autem dicunt, hominès pro inclinatione sua semper iudicatos probabiles rationes, quæ stant pro voluptate, comodo, aut lucro; id quidem timeri posset, si id regulandum esset iudicio uniuscuiusque. Sed cum id non sit regulandum, nisi iudicio hominis in re morali versatissimi; & qui scit, se Deo redditurum rationem pro conscientia alterius; non est timendum, quod Theologus sapiens, & Dei timore praeditus consulat pro voluptate, comodo, aut lucro.

DISPUTATIO LX.

An à sola certitudine præcepti, non jam à probabilitate, oriatur securitas conscientiae?

CAPUT PRIMUM.

Novissima Caramuelis sententia.

SUMMARIUM.

Opinio Caramuelis, quod ad probabilitatem sufficit sola non certitudo præcepti? n.1.

Item quod ratio formalis securitatis conscientiae sit sola non certitudo partis contraria? n.2.

Fundamentum ejus doctrina à possessione libertatis? n.3.

Quid doceat de constitutivo probabilitatis, & de constitutivo securitatis conscientiae? n.4. & seq.

Quot quaestiones disputanda sint? nu.6.

1 **I**llustr. Dom. Caramuel visus est aliquibus nimius probabilistam propugnator. Et revera magis limitandum suum probabilitatis modum, ego ostendi in 1. & 2. p. mea Cris. Theol. Ne ergo videretur nimius, dum promovebat probabilitatem, docebatq; ex quacumque ratione probabili, regi posse conscientiam; novissimè, id est, anno 1673. edidit in lucem volumen plusquam mediocre, quod inscribitur *Dialectis de non certitudine*, in quo latissimè contendit, non jam probabilitatem rationum, vel autoritatis sufficere ad regimen conscientiae, sed multo minus. Quid tandem sufficit? Sola non certitudo præcepti. Quia ut aliquid sit licitum, non requiritur probabilitas rationum pro honestate operationis; sed sufficit, quod præceptum non sit omnino certum, saltem certitudine morali.

2 Et in part. 2. art. 1. nu. 304. sic ait: [Ratio formalis, quæ reddit conscientiam securam, ut reperiatur in omni opinione probabili, non est ipsamet probabilitas.] Et subjungit immediatè: [Ratio formalis unica, & adæquata, quæ reddit securam conscientiam, est sola partis contraria non certitudo.]

3 Quod si scire desideras, quo fundamento ducitur, illud est: quod homo est in possessione libertatis suæ; à qua non est deturbandus, sine certa probatione præcepti libertatem alligantis. Quam positionem mira eruditione confirmat in dialecti art. 6. per quinquaginta & sex paginas; & in Prodomo dialectis cap. 4. per viginti quinque paginas.

4 Quod si obicias: Ergo jam non oritur securitas conscientiae ex sola non certitudine præcepti; sed etiam ex ea positione probabili,

Cardenas Pars III.

quod homo non est deturbandus à possessione suæ libertatis sine certa probatione præcepti. Respondet, eam rationem desumptam à possessione libertatis, non esse rationem specialem, sed generalem. Afferit ergo, probabilitatem, quam vocat Theologicam, consistere, non in ratione aliqua speciali, sed solum in ea generali. Securitatem autem conscientiae formaliter consistere in sola non certitudine partis oppositæ. Ita expressit art. 14. assert. 1. nu. 689.

5 Duo itaque statuit Caramuel: primum est, quoties præceptum non est certum, illud non obligare conscientiam. Secundum est, securitatem conscientiae consistere formaliter dumtaxat in non certitudine præcepti. Advertit autem, se non loqui de legibus definitivis, v.g. quæ annullant actus, aut contractus, ut quæ imponunt impedimenta dirimentia, sed tantum de legibus præceptivis.

6 Hinc resultant tres quaestiones. Prima est, An securitas conscientiae formaliter consistat in sola non certitudine præcepti? Secunda est, An ad probabilitatem opinionis non sit necessaria ratio specialis probabilis; sed sufficiat illa ratio generalis de possessione libertatis? Tertia, An quoties præceptum est incertum, maneat homo liber ab obligatione? Quas quaestiones per singula capita discutiam.

CAPUT II.

An securitas conscientiae formaliter consistat in sola non certitudine præcepti?

SUMMARIUM.

Qua fuerit occasio Caramueli hujus controversia? n.7.

An ratio formalis securitatis conscientiae possit esse communis conscientiae securæ, & non securæ? Et quid inde pro conclusione? num. 8. & 9.

An non certitudo sit communis conscientiae dubia? n.10.

An omne dubium in moralibus sit practicum, donec accedat ratio certa, vel probabilis? n.11.

An ubi est sola incertitudo præcepti, & non dum accessit ratio certa, vel probabilis, nulla sit securitas conscientiae? n.12.

An incertum sit idem, quod dubium? n.13.

Quomodo cum probabilitate possit componi dubium? n.14. remissivè.

An incertum, antequam intelligatur ratio probabili, sit dubium? n.15.

An securitas conscientiae consistat in dictamine certo de honestate operationis? n.16. & seq.

An qui judicant pro certo, falsam esse sententiam de possessione libertatis, non habeant securitatem ex non certitudine præcepti? nu.18.

7 **I**N 1. part. Cris. Theol. disp. 15. cap. 3. art. 3. num. 63. asserui contra placitum Dom. Caramuelis, non excusare à peccato eam ignorantiam invincibilem, quæ continetur in opinione probabili, si dicatur invincibilis, solum quia vinci non potest per scientiam. Hæc enim ignorantia sic invincibilis, nihil aliud est, quam ipsa incertitudo inclusa in opinione probabili: & sicut sola ea incertitudo non excusat à peccato, ita nec ignorantia ex eo solum quod sit invincibilis per scientiam. Caramuel ergo ut promoveat illud suum assertum de ignorantia excusante à peccato, quæ sit invincibilis per scientiam, & quæ nihil aliud est, quam ipsa incertitudo præcepti; novissimè in sua dialecti contendit, adeo verum esse, quod ea ignorantia, & incertitudo excusat à peccato, ut ipsa sola incertitudo sit ratio formalis securitatis conscientiae.

8 Sit prima conclusio. Securitas conscientiae non potest formaliter consistere in sola non certitudine præcepti. Probatur primò. Non potest esse ratio formalis securitatis conscientiae id, quod est commune conscientiae securæ, & non securæ: sed non certitudo præcepti est communis conscientiae securæ, & non securæ: ergo non certitudo præcepti non potest esse ratio formalis ejus securitatis. Consequentia patet: est enim syllogismi efformati ad amissim dialecticam in prima figura: & si inverteris verba ritum dialectico, invenies esse in eo modo, quem dialectici vocant *Celaremm*.

9 Major videtur evidens: est enim, sicut si dicas: non potest esse ratio formalis rationalitatis id, quod est commune rationali, & bruto: nam si in bruto etiam esset ratio formalis rationalitatis, brutum etiam esset rationale. Sic si ratio formalis securitatis esset in conscientia non securæ, conscientia non securæ esset securæ.

10 Minor verò ostenditur. Etenim non certitudo est etiam communis conscientiae practice dubia: sed conscientia practica dubia est non securæ: ergo ea non certitudo est communis etiam conscientiae non securæ. Et hujus syllogismi major etiam videtur evidens. Nam dum quis est practice dubius, an sibi liceat pingere in die festo, non est certus de præcepto obligante; non enim componitur dubitatio cum certitudine.

11 Probatur secundò conclusio. Omne dubium, in rebus moraliter (licite, vel illicite) agendis, est dubium practicum, donec accedat ratio certa, vel probabilis, virtute cujus dubium deponatur practice: ergo in omni dubio de rebus moraliter agendis nulla est securitas, donec accedat ratio certa, vel probabilis.

G 3

Ergo

Ergo donec accedat ratio certa, vel probabilis non potest esse ratio formalis securitatis; quia ubi non est securitas, non potest esse ratio formalis securitatis, & ubi est ratio formalis securitatis, non potest non esse securitas.

12 Tum sic. Sed ubi est sola incertitudo præcepti, & nihil aliud, est dubium de præcepto; & non dum accessit ratio certa, aut probabilis ad deponendum practice dubium: ergo ubi est sola incertitudo præcepti, & nihil aliud, nulla est securitas, atque adeo neque ratio formalis securitatis. Non ergo stat ratio formalis securitatis conscientie in sola non certitudine præcepti.

13 Nec satisfacies, si dicas cum Caramuele, non esse idem incertum, & dubium: eo quod opinio probabilis est incerta, nec tamen est dubia.

14 Et quidem in 1. p. Cris. Theol. disp. 6. ostendi clarissime, posse verari dubium inter motiva utrimque probabilia; quamvis cum ipso assensu probabilis non possit componi actualis dubitatio. Sed iis omissis ad rem præsentem; & supponendo, omne dubium esse incertum, sed non omne incertum esse dubium, quia assensus probabilis non est dubius; ea responsio non elevat difficultatem.

15 Etenim incertum, antequam intelligatur ratio probabilis, est dubium. Nam omne incertum, vel est probabile, vel dubium: atqui incertum, antequam intelligatur ratio probabilis (specialis, vel generalis) non est probabile: ergo incertum, ante quam intelligatur ratio probabilis, est dubium. Tum sic: sed dubium, antequam intelligatur ratio probabilis, per quam possit illud practice deponi, est dubium practicum; ergo antequam intelligatur ratio probabilis, nulla est securitas: ergo ea non certitudo non potest esse ratio formalis securitatis, antequam intelligatur ratio probabilis. Ergo sola non certitudo præcepti non potest esse ratio formalis securitatis.

16 Probatur tertio. Securitas formaliter consistit in eo, quod absit periculum: ergo securitas conscientie consistit in eo, quod formaliter aufert periculum peccandi. Sed in conscientia id, quod aufert periculum peccandi est certitudo, sive dictamen certum, quod sic operans hic, & nunc non peccat: ergo securitas conscientie solùm consistit formaliter in eo dictamine certo, quod quis habet, judicando, quod dum sequitur hanc opinionem probabilem, hic & nunc non peccat. Non ergo consistit in ipsa ratione probabili, neque in ipsa non certitudine præcepti, sed in solo dictamine certo, quod dum sequitur hanc opinionem probabilem, hic & nunc non peccat.

Confirmatur. Pone duos pictores Petrum, & Joannem. Petrus scit, esse opinionem aliquorum Doctorum, quod licet pingere in die festo, & scit præceptum non pingendi in die festo esse incertum: sed non habet illud dictamen, quod sibi licitum est amplecti quamlibet opinionem probabilem Joannes verò habet utrumque actum: primam, quo scit, eam esse opinionem probabilem, & præceptum esse incertum; secundum etiam, quo scit, sibi licere uti quavis opinione probabili. Uterque pingit in die festo. Et quidem Joannes cum securitate conscientie; quia ex illo dictamine certo scit, se non peccare. Petrus autem nullam habet securitatem conscientie, immò verò re ipsa peccat pingendo. Dictamen ergo illud conscientie certum, ponit formaliter in Joanne securitatem conscientie; quæ deficit in Petro, quia in illo desideratur illud dictamen certum; cum tamen uterque sit incertus de præcepto.

18 Probatur quarto. Etiam juxta mentem Caramuelis, qui censent certo falsam esse sententiam de possessione libertatis, non habent securitatem ex eo, quod præceptum sit incertum; ergo non datur ratio formalis securitatis ex eo, quod præceptum sit incertum, sed etiam ex eo, quod vera sit doctrina de possessione libertatis: ergo non stat præscisse in incertitudine præcepti ratio formalis securitatis. Nota, quod pro eodem accipio non certum, & incertum.

C A P U T I I I.

An ad probabilitatem opinionis non sit necessaria ratio probabilis specialis, sed sufficiat illa generalis de possessione libertatis?

S U M M A R I U M.

Conclusio negans, sufficere illam rationem generalem de possessione libertatis? n. 19.

An cum præceptum reputatur certum, non valeat regula de possessione libertatis? Et quid inde pro conclusione? n. 20. & seq.

Explicatur exemplo? n. 22.

An ad auferendam obligationem sufficiat solutio objectionum partis opposita? n. 23. & seq.

An opinio de Pictura in die festo licita requirat rationem specialem? n. 25.

An opinio, quod virtute Cruciatæ possit auferri irregularitas, requirat rationem specialem? n. 26.

19 Sit secunda conclusio contra id placitum Domini Caramuelis relatum cap. 1. in quam plurimis opinionibus, præcipue spectantibus ad jus naturale, non satis esse illam rationem genera-

lem de possessione libertatis, sed omnino necessarias esse alias rationes probabiles.

20 Ostenditur primò. Dum communiter ab omnibus Theologis reputatur certum aliquod præceptum, illudque obligare in his circumstantiis, non valet ea regula de possessione libertatis. Patet. Nam ea regula solùm valet in incertis. Tum sic. Plerumque contingit, quod sapientissimi Theologi inveniant rationes impellentes intellectum ad judicandum, illud præceptum non dari, licet non evidentes: ex quo illud præceptum pro tali casu incipit esse incertum. Ideò ergo sit incertum, quia rationes probabiles suadent urger, illud esse incertum, quia rationes probabiles suadent urger, illud esse incertum. Ergo ad probabilitatem opinionis, ultra rationem generalem de possessione libertatis, requiruntur speciales rationes probabiles, quibus probetur præceptum esse incertum. Non ergo sufficit ratio generalis de possessione libertatis ad probabilitatem opinionis.

21 Itaque fateor, quod quando aliunde constat, præceptum esse incertum, sufficit ea regula generalis de possessione libertatis: cum ea tamen limitatione, quæ præscribitur cap. seq. Censeo tamen falsum, & absurdum, velle, quod ad probabilitatem opinionum promovendam non sit necessarium recurrere ad alias rationes probabiles speciales, sed solùm ad illam generalem: cum ad ipsam incertitudinem præcepti promovendam, sint necessariae multæ rationes probabiles; quæ si non extarent, præcepta dicenda essent certo obligatoria.

22 Qui dubitans de peccato mortali à se commisso, confessus est illud ut dubium; postea vero recordatur illius certò commissi, eum teneri ad illud denuo confitendum ut certum; ante Cardin. Joannem de Lugo, apud omnes erat certum. Numquid tunc valeret dicere, quod ex regula possessionis libertatis poterat quis illud non confiteri denuo? Minime: quia certum erat apud omnes, obligare præceptum illud denuo confitendi. Unde ergo provenit illius opinionis probabilitas, si qua est (ego censeo illam non esse probabilem, ut clarè ostendi in 2. part. Cris. Theol. disp. 51.) nisi solùm ex probabilitate rationum, quas invenit ingeniosus vir: licet ipse non ausus sit illam etiam ut probabilem affirmare. Ergo ut illa opinio fiat probabilis, necessariae sunt rationes speciales, & non sufficit ratio generalis de possessione libertatis.

23 Hinc comperies, quam falsum sit illud assertum, quod ex Stephano Spinula refert, & approbat Caramuel in Dialecti p. 2. art. 13. assert. 1. num. 680. in hæc verba: [Opinio, quæ tollit obligationem aliquid faciendi, vel omittendi, ex quocumque capite oriatur obligatio, probabilis est, & si nulla ratione positiva fulciatur, dummodo solvat omnia argumenta contrariorum.] Et solùm superaddit Caramuel: Licet enim rationem particularem positivam non postulet, generalem positivam non excludit.]

24 Id enim satis manet impugnatum ex eo, quod ad promovendam incertitudinem præcepti, plerumque requirantur rationes probabiles speciales, ut constat ex dictis. Tum etiam, quia plerumque ex parte præcepti non dantur rationes, aut argumenta contrariorum; sed sola firma persuasio sapientum, quod tale præceptum sit impositum. Pro qua persuasionem omnium, aut ferè omnium sapientum standum est, nisi ratio specialis positiva afferatur, quæ incertum faciat præceptum.

25 Ostendo secundo, ad probabilitatem opinionis non sufficere rationem generalem de possessione libertatis, sed plerumque requiri alias rationes speciales. Inquiri enim, quare probabile est, licere pictori pingere in die festo? Numquid præscisse quia non constat de præcepto? Si affirmas; iterum inquiri, unde probas, non constare de præcepto: cum certum sit præceptum sanctificandi dies festos? Cui interrogationi satisfacere non potes, nisi dicas, ad id requiri specialem rationem, qua probetur, picturam non esse opus servile. Non ergo cessat prohibitio pingendi ex generali de possessione libertatis, sed ex speciali ratione, qua probetur, picturam esse opus liberale, non servile.

26 Ostendo tertio. Inquirunt authores, An confessarius virtute Cruciatæ possit absolvere ab irregularitate, quæ est poena delicti? Et aliqui censent probabile, quod potest. Vide infra disp. 74. in qua tamen ostendo, eam opinionem esse dubiæ probabilitatis. Loquendo tamen cum authoribus, qui eam censent probabilem, inquiri, unde habet ea opinio probabilitatem? Si dicas, idè esse probabilem, quia incertum est præceptum prohibens; contra est: nam ut probabiliter dicatur esse incertum, necessarium est, quod speciali ratione probetur, irregularitatem esse verè, & propriè censuram, ut tolli possit per absolutionem. Est enim certum, solas censuras tolli per absolutionem; eas verò poenas, quæ non sunt censuræ, nullo modo per absolutionem auferri: quare ut ea opinio dicatur probabilis, necesse est, quod detur specialis ratio probabilis, qua suadeatur, illam esse censuram. Et hoc modo quam plurimas opiniones invenies, in quibus non sufficiat dicere, præceptum esse incertum; sed indigere specialibus rationibus, quibus ea incertitudo probetur.

C A P U T I V.

An quoties præceptum est incertum, maneat homo liber omnino ab obligatione?

ARTICULUS I.

Resolvitur questio.

SUMMARIUM.

- An sententia Caramuelis sit limitanda? nu. 27.
 An quando ex incertitudine præcepti oritur dubium practicum, non stet possessio pro libertate? nu. 28.
 An plerumque oriatur dubium practicum ex incertitudine præcepti? nu. 29. & seq.
 An qui potest maiorem adhibere diligentiam circa certitudinem præcepti, sit in dubio practico? nu. 31.
 An quandoque stet possessio pro præcepto? nu. 32.
 An quando Petrus dubitat, utrum sit jam sexagenarius, stet possessio pro præcepto? nu. 33.
 An extra has duas limitationes, quoties præceptum est incertum, nullam pariat obligationem? nu. 34.

27 **E**X cap. i. constat, Caramuelis sententiam esse, quoties præceptum est incertum, nullam in homine resultare obligationem, sed ab illa manere omnino liberum. Quam positionem generalem ex multis authoribus probat, non sine ingenti eruditione. Sed eam positionem, sicut & Authorum asserta inrelligenda esse cum aliquibus limitationibus, omnino est necessarium.

28 Sic ergo tertia conclusio. Quoties præceptum est incertum, homo manet liber ab obligatione, dummodo ex incertitudine non oriatur dubium practicum: neque possessio stet pro præcepto. Potest enim, & solet contingere, quod ex incertitudine præcepti oriatur dubium practicum; in quo casu tutior pars eligenda est. Potest etiam, & solet contingere, quod possessio stet pro præcepto: in quo casu deficit possessio libertatis, atque adeo non pro libertate, sed pro præcepto standum est. Et has limitationes existimo esse ad mentem Doctorum, qui eam positionem generalem tradunt de possessione libertatis in casu, quo sit incertum præceptum.

29 Quod quandoque oriatur dubium practicum in casu incertitudinis præcepti, omnino est certum. Nam in omni dubio practico datur incertitudo præcepti: ergo quandoque in casu incertitudinis præcepti datur dubium practicum. Quæ consequentia evidens est ex regulis propositionum convertibilium.

30 Secundò. Nam, ut supra dixi, quoties datur incertitudo præcepti, & nulla versatur in intellectu ratio saltem probabilis generalis aut specialis) necessariò resultat dubium practicum: quia intellectus destitutus omni ratione probabili non habet modum, quo dubium deponat, nisi temerè proficiat in iudicium: atque adeo persistit dubium practicum. In tantum enim dubium fit dumtaxat speculativum, in quantum occurrit ratio sufficiens ad illud practice deponendum.

31 Tertiò. Nam, ut ipse Caramuel admittit, qui incertus est de præcepto, si potest adhibere diligentiam ad cognoscendum certius veritatem, & non præstat eam diligentiam, est in dubio practico, & exponit se periculo peccandi, si operatur pro libertate: ergo in casu incertitudinis præcepti sæpe datur dubium practicum.

32 Nec minus certa est secunda limitatio, quod scilicet solet stare possessio pro præcepto, quo casu non valet possessio libertatis, etiam si homo dubitet de præcepto, aut de certitudine illius. Et quidem apud omnes sapientes habebatur ut certum præceptum confitendi peccatum, quod quis confessus est ut dubium, & postea recordatur, peccatum illud esse certum. Videns autem Petrus rationem dubitandi, quam excogitavit Card. Joannes de Lugo, dubitat, an illud præceptum sit certum: item dubitat de probabilitate rationis, quæ in favorem ejus opinionis de non confitendo peccato adducitur ab eo authore. Tum sic. Dum illud præceptum habebatur ut certum, erat in possessione suæ certitudinis. Cum Petrus denuo redditur incertus propter eam rationem dubitandi; ut Petrus possit securè operari contra id dubium, necesse est, quod illud deponat practice: ut deponat practice, necesse est, quod habeat rationem aliquam certam, aut probabilem. Certam non habet, ut suppono: probabilem non habet, quandoquidem de ipsa probabilitate dubitat: ergo non habet modum, quo deponat practice dubium: ergo necessariò manet in dubio practico. Erat ergo præceptum certum, atque adeo in possessione certitudinis: hæc admitti non potest, nisi per probabilem saltem rationem: si ergo dubitatur de probabilitate, remanet præceptum in possessione suæ certitudinis.

33 Similiter præceptum jejunandi obligat omnes viros non dum sexagenarios. Dubitat Petrus, an sit jam sexagenarius; atque adeo incertus est, an currat obligatio jejunandi. Sed quia præceptum est in possessione, solum dubium superveniens non est sufficiens ad tollendam obligationem. Ergo contingere potest, quod præceptum sit incertum quo ad obligandum hic & nunc; & quod illud sit in possessione, ideòque iniet obligatio ejus.

34 Extra eos casus harum duarum limitationum, tamquam certum tenendum est, quoties præceptum est incertum, nullam ex illo obligationem resultare. Et ratio est: quia dum est incertum,

Cardenas Pars III.

non est sufficienter intimatum. Item sicut debito certo non satisfacit per solutionem incertam; ita possessioni certæ libertatis non obstat vinculum incertum, quod eo ipso quod est incertum, non est vinculum libertatis; quia hæc non ligatur præcepto, deficiente intimatione, sive noticia certa præcepti. Vide multos Doctores, & plurimas rationes, quæ congerit Caramuel in locis citatis.

ARTICULUS II.

Dua objectiones solvuntur.

SUMMARIUM.

- Quare possessio certa præcepti tollatur per probabilitatem libertatis; & possessio libertatis non tollatur per probabilitatem præcepti? nu. 35. & seq.
 Quomodo probabilitas possit prævalere contra certitudinem præcepti? nu. 37. & seq.
 Quomodo præceptum possit deturbari à possessione certitudinis per dispensationem probabilem? nu. 40. & seq.
 Quomodo non satisfaciatur responsio Caramuelis? nu. 41. & seq.
 Vera solutio hujus objectionis, ex eo, quod intimatio præcepti debet esse certa? nu. 43. & seq.
 Quomodo possit esse libertas certa, & præceptum probabile? nu. 45. & seq.

35 **O**biicitur primò. Libertas, ejusque possessio non tollitur per præceptum incertum: ergo possessio præcepti certi non tollitur per libertatem incertam, sive per probabilitatem libertatis: atque adeo si præceptum apud omnes communiter sapientes habebatur tamquam certum; licet denuo inveniatur argumentum probabile pro parte opposita, præceptum non deturbabitur à possessione suæ certitudinis.

36 Respondeo, disparitatis rationem desumendam esse ex eo, quod præceptum requirit sufficientem intimationem, ad hoc ut obliget. Intimatio autem præcepti fit per certam & evidentem, saltem moraliter, notitiam illius. Ex quo fit; quod libertas non tollitur, nisi per præceptum sufficienter intimatum, atque adeo certum. Quando autem præceptum est in possessione certitudinis, & denuo advenit argumentum probabile, deficit intimatio, sive noticia certa præcepti: atque adeo per eam probabilitatem amittit præceptum eam certitudinem.

37 Dices. Contra certitudinem nulla est probabilitas, ut sæpius diximus: ergo contra præceptum certum nulla probabilitas valere potest. Confirmatur. Nam si statim atque invenitur ratio verè probabilis, sententia, quæ habebatur tamquam certa, definit esse certa virtute ejus rationis probabilis; fit, quod probabilitas prævalet contra certitudinem; contra id, quod sæpius tradidimus.

38 Pro cuius claritate notandum est, has duas esse optimas consequentias. Primam: *Hæc propositio A. est probabilis: ergo opposita propositio B. non est certa.* Et ratio hujus est: quia si hæc propositio B. esset certa, opposita propositio A. esset certò falsa, atque adeo non probabilis; ut constat ex disp. 4. nu. 6. Secundam: *Hæc propositio A. est certa: ergo opposita propositio B. non est probabilis.* Et ratio est: quia contradictoria propositionis certæ est certò falsa, atque adeo non potest esse probabilis; ut constat ex loco proximè citato.

39 Jam verò ad argumentum respondeo, dum constat, propositionem esse certam, oppositam esse non posse merè probabilem. Solum ergo diximus, quando præceptum, aut sententia aliqua est in possessione certitudinis, quia communiter apud sapientes reputatur certa; fieri posse, quod inveniatur à viris sapientibus ratio probabilis, quæ eo ipso deturbet propositionem ab eo gradu certitudinis, in quo habebatur. Non autem diximus, fieri posse id, quando constat ex principio certò, propositionem esse certam. Quia dum stat principium certum, nulla potest subsistere ratio probabilis in oppositum. Itaque in sensu composito non potest esse præceptum certum, & pars opposita probabilis.

40 Obiicitur secundò. Nemo deturbatur à possessione certa ob rationes merè probabiles: ergo dum præceptum est certum, non potest deturbari à sua possessione per dispensationem probabiliter validam. Atqui hoc videtur falsum, cum communiter admittantur dispensationes probabiliter validæ: ergo etiam falsum erit antecedens. Confirmatur. Ut quis deturbetur à possessione libertatis, debet dari præceptum certum: ergo ut præceptum certum deturbetur à sua possessione, requiritur dispensatio omnino certa.

41 Hoc argumentum objecit sibi Caramuel in Dialect. par. 2. art. 9. & respondet, implicare, quod præceptum sit certum, sive certo obligans, & dispensatio sit probabilis. Rationem exhibet: quia dari dispensationem præcepti est non existentia præcepti obligantis: unde si dispensatio est probabilis, erit etiam probabilis non existentia præcepti; atque adeo existentia præcepti non potuit esse certa. Assignat autem disparitatem ex eo, quod præceptum non est ipsa non existentia libertatis; quia præceptum est realiter distinctum à libertate humana: dispensatio autem est non esse præcepti.

42 Sed hæc responsio non satisfacit. Nam libertas, de qua loquimur in argumento, est libertas non ligata, neque obligata: nam

nam ante præceptum, soluta est, & non ligata libertas. Unde fit, quod præceptum est ligamen libertatis; & libertas, ut hic sumitur, aut est non existentia ligaminis præceptivi; aut saltem in conceptu suo dicit non existentiam ejus ligaminis. Unde inferitur, implicare, quod libertas sit certa, & præceptum ligans probabile: quia implicat, quod detur ligamen probabile, & quod sit certa non existentia ligaminis. Enim verò libertas dicit non existentiam ligaminis; & præceptum dicit existentiam ligaminis; atque adeo libertas, & præceptum continent duo prædicata contradictoria: atqui implicat ex duobus prædicatis contradictoriis, unum esse certum, & alterum probabile; ut constat ex disp. 4. num. 6. ergo implicat, quod libertas sit certa, & præceptum probabile; vel è contra.

43 Respondendum ergo est ad præscriptum solutionis adhibite primæ objectioni, & dicendum; quando præceptum erat certum, & advenit dispensatio probabiliter valida. per hanc deficere intimationem præcepti hic & nunc obligantis; quia tunc deficit notitia præcepti obligantis, saltem moraliter evidens. Sicut etiam quando libertas est certa, & præceptum probabile, deficit intimitio præcepti, quæ consistit in evidentia, saltem morali, ipsius præcepti hic & nunc obligantis.

44 Ad objectionem ergo respondeo, negando consequentiam,

nempe quod dum præceptum est certum, non potest deturbari sua possessione per dispensationem probabiliter validam: nam præceptum dicit, aut requirit essentialiter intimationem, sive notitiam evidentem; ideoque à sua possessione deturbatur per defectum intimationis essentialiter requisitæ ad præceptum: quem defectum importat dispensatio probabiliter valida. Ad confirmationem patet ex dictis.

45 Instabis ex supradictis. Implicat, quod sit certa libertas, & quod sit probabile ligamen libertatis: nam, ut supra diximus, loquimur de libertate non ligata. Si ergo probabile est ligamen libertatis, probabile erit, quod deficit libertas non ligata: ergo non est certum, quod datur libertas non ligata. Tum sic: præceptum probabile est ligamen probabile libertatis; ergo implicat, quod libertas sit certa, & præceptum sit probabile; atque adeo componi non potest libertas certa cum præcepto probabili.

46 Respondetur concessa majori, negando minorem. Cum enim lex, & præceptum petant essentialiter intimationem, quæ consistit in notitia, saltem moraliter, evidenti legis, & præcepti; eo ipso quod præceptum sit mèrè probabile, nullo modo est, nec esse potest ligamen libertatis. Nam ligamen libertatis non est præceptum utcumque, sed præceptum intimatum, quod importat notitiam, saltem moraliter evidentem.

TRACTATUS SECUNDUS

DE OPINIONIBUS, QUÆ REPUGNANT PRINCIPIO CERTO.

Diximus *disp. 56. cap. 9. art. 3.* tria à nobis promovenda esse media ad discernendum opiniones practice probabiles ab improbabilibus, & laxativis conscientiae. Quorum primum est ostendere, quomodo opiniones sint impossibiles cum principio certo: nam quæ tales fuerint, esse certo falsas, & positivè improbabiles, clarissime ostendi loco citato.

Et iterum omnibus testatum esse jubeo, non esse meæ intentionis censura aliqua, aut nota improbabilitatis afficere opiniones aliorum, nisi quantum ipsa vis consequentiae ad id coegerit. Quare si sapientiores alii compererint, vim consequentiae non pollere morali certitudine, prædictis opinionibus nullum præjudicium parari, libenter pronuncio.

Et quidem postquam hæc scripsi, pervenit ad manus meas decretum Sacrae Congregationis promulgari jussu à SS. D. Innocentio XI. editum die 2. Martii, anni 1679. ubi postquam damnavit sexaginta quinque propositiones versantes in materia morum, in fine præcipit, ut omnes caveant à qualibet censura, & nota, & à quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde contravertuntur. Quod decretum reperies infra *disp. 77. cap. 1.* Et ideo iterum assero, non esse meæ intentionis censurare, aut notare propositionem aliquam ex eis, quæ controvertuntur inter Catholicos; sed solum proponere certitudinem consequentiae, quam ego existimo inesse meis assertionibus.

DISPUTATIO LXI.

*An bona secularia possint fieri Ecclesiastica sine
licentia Regis?*

Hæc disputatio edenda erat in prima parte Crisis Theologicæ editæ in Typographia Lugdunensi; eratque inter disputationes primæ partis decima nona. Censores tamen libri, putantes eam adversari stylo Gallia, non permiserunt typographis hujus editionem. Ideo eam seorsim edidi, paucissimis tamen exemplaribus, quæ fines Beticæ provinciae, ut opinor, non transilierunt. Quare operæ pretium duxi, eam huic tertiæ parti adjungere. Et notum esse jubeo, me in ea non adversari stylo Gallia, nam omnino me latet, an id Regnum gaudeat privilegio Pontificio, aut aliquo jure æquivalenti.

CAPUT PRIMUM.

Exponitur singularis opinio Caramuelis.

SUMMARIUM.

Quotuplex dominium, proprietatis, potentiale, jurisdictionis, & politicum. nu. 3.

Quæ bona dicantur cadere in manum mortuam. nu. 4.

Quid sit amortizatio. nu. 4.

De licentia Regis posse vinculari bona laica. nu. 5.

Prima conclusio Caramuelis, jure natura, non posse fundum sacularem fieri Ecclesiasticum sine licentia Regis. nu. 6.

Conclusio 2. neque ex jure Ecclesiastico posse fundum sacularem fieri Ecclesiasticum sine licentia Regis. nu. 7.

Conclusio 3. ad hoc sufficere, licentiam Regis fuisse olim concessam. nu. 8.

Conclusio 4. ut bona sacularia fiant Ecclesiastica, non valere prescriptionem legalem. nu. 9.

Speciale dominium Dei in domum sibi dicatam. nu. 11.

Per donationem Domus Christo factam non amittit Rex suum dominium. nu. 13.

Templa esse ea loca, in quibus nec cives, nec Rex habent ullum dominium. nu. 14.

Caramuel *disp. 57.* in regul. S. Benedicti eam in hac questione singularem (paucis quidem jurisperitis communem) subivit semitam, ut assereret, ut bona immobilia sacularia vendita, vel donata Ecclesiae, fiant Ecclesiastica, necessariam esse simpliciter licentiam Regis, sive Principis supremi sacularis. Cujus opinionis examen tanto magis necessarium est, quanto majorem habet speciem probabilitatis, ad cujus larvam speciosè videtur composita. Spero autem, quod detecta larva, & vi sophistica argumentorum dissoluta, tradendæ doctrinæ certitudo constabit.

3 Igitur pro fundamento suæ conclusionis supponit, respectu cujuslibet rei esse triplex dominium, v.g. respectu fundi existentis intra Regnum Hispaniæ: aliud dominium proprietatis, quod habet Petrus fundi dominus: aliud dominium potentiale, quod habent omnes incolæ urbis, vel regni, ratione cujus habent jus ad emen-

dum, vel accipiendum gratis illum fundum, cum extiterit occasio emptionis, vel donationis. Tertium est duplex, jurisdictionis, & politicum, quod utrumque residet in Principe supremo seculari. Dominium jurisdictionis est jus gubernandi legibus. Dominium politicum, sive extraordinarium est jus, quod habet Princeps supremus disponendi de bonis unius privati hominis, quando id expedit ad bonum Reipublicæ.

4 Deinde supponit, bona dici cadere in manum mortuam; quando vinculantur, aut Ecclesiastica fiunt, eo quod fiunt inalienabilia, ideoque ex illa manu ad aliam transire non possunt. Præterea amortizationem bonorum dici illam actionem, per quam bona vinculantur, & inalienabilia fiunt: quia sicut heres mortuus dicitur, qui est exheres; & exul, captus ab hostibus, plexus in statua, & similes, cives mortui dicuntur, leg. Cum status, ff. de donat. causa mort. Ita cum bona fiunt inalienabilia, emptores in ordine ad illa dici possunt mortui respectu illorum bonorum; & possidentes venditores mortui; immo & bona ipsa vinculata, & incommutabilia possunt mortua dici: Quæ sunt verba Caramuelis.

5 Supponit tertio de consensu Principis secularis ex causa gravi, utentis jure domini politici, posse bona vinculari, & inalienabilia fieri: quia sic ex causa gravi potest universos privare jure domini potentialis; quod habent in prædicta bona. His suppositis, circa præcipuam questionem has quatuor conclusiones statuit.

6 Conclusio prima. Stando juri naturæ, non potest fundus secularis Ecclesiasticus fieri sine licentia Regis. Est evidens: quoniam nemo potest Deo, aut Ecclesiae dare, quod suum non est: ergo Petrus cum donat fundum Ecclesiae, poterit ei validè dare dominium, quod habet ipse, non illud, quod habet Rex, non illud, quod habent universi. Atqui Rex habet in illo fundo dominium supremæ jurisdictionis, atque dominium politicæ authoritatis; universi in eundem fundum habemus dominium potentiale; Petrus autem solummodo habet proprietatem actualem: poterit ergo Petrus donare Ecclesiae hanc privatam actualem proprietatem, quæ ad se pertinet; non poterit proprietatem politicam, supremamque jurisdictionem, quæ pertinet ad Regem; non poterit dominium largiri potentiale, quod pertinet non ad Petrum unum, sed & ad universos. Ergo ex vi privatæ donationis ille fundus erit fundus Ecclesiae, non tamen Ecclesiasticus.

7 Conclusio secunda. Stando juri Ecclesiastico non potest fundus secularis Ecclesiasticus fieri sine licentia Regis. Patet: quia nec de licentia Summi Pontificis, nec ex vi alicujus Canonis licet aliena rapere, & Ecclesiae largiri. Dominium autem supremum, & politicum non pertinet ad Petrum, sed ad Regem; ac pro inde illud non poterit Petrus cuiquam aut vendere, aut donare, Rege invito. Ita sentiunt Olivanus *tract. de jurefisc. cap. 7. num. 31.* & juniores jurisconsulti subscribentes Arnolfo Ruzeo, Petro Peckio, Carolo de Grassalio, & Chopino.

8 Conclusio tertia. Sufficit Regis licentiam fuisse olim concessam, si legitimè non sit revocata, aut moraliter esse desierit. Tale privilegium de facto Constantinus Imperator, & alii Monarchæ concesserunt. Id videntur non concessisse Reges Gallia, Valentia, Lusitania, & Majoricarum: sine quorum licentia nulla bona sacularia (supple defectum textus, *acquirere potest Ecclesia*) vide Diamam *1. part. tract. 1. resol. 14.* & *part. 4. tract. 1. resol. 57.* qui contrariæ subscribit.

9 Conclusio quarta. In amortizatione requisita, ut bona secularia fiant Ecclesiastica, non habet locum legalis aliqua præscriptio. Ratio est: quia legibus non debent judicari, qui ipsis non sunt subiecti: ergo secularis Principis lex non potest favere Pontifici, quoniam ille seculari non subditur, nec venit seculari jure judicandus. Leges igitur de præscriptionibus latæ à Monarchis secularibus Pontifici summo non favent. Atqui neque leges de præscriptionibus Ecclesiasticæ: ergo. Probatur minor: quia tales leges nequeunt directè attingere bona, quæ non sint Ecclesiastica: quæ autem illegitimè dantur Ecclesiasticis, antè quam præscribant, non sunt bona Ecclesiastica.] Hucusque conclusiones Caramuelis.

10 In tertia conclusione deficiunt ea verba textus, quæ in parenthesis adnotantur, scilicet *Acquirere potest Ecclesia*; hæc enim est lex, quam servari, aut servatam fuisse in Gallia, Authores referunt: & præcipue Diana ibi citatus à Caramuele, qui dictam Gallia legem refert præsertim 6. par. tract. 3. res. 1. & 10. & hæc sunt, quæ de bonis immobilibus Ecclesiasticis generaliter tradit.

11 Specialiter autem loquitur de domibus sacris, quæ Ecclesiæ acquiruntur ad Divina sacrificia peragenda. De quibus nu. 827. ita tradit [Ex eisdem principiis cognosces, quid faciat, cum Christo ipsi, & uni domum aliquam dedicas, hoc est, donas. Post donationem illa domus novo titulo debetur Deo. Deus habebat in illa domo dominium generale infinitum intrinsecum, & ab eterno; incipit à donationis tempore esse Domus illius novo titulo, nempe jure proprietatis actualis, atque particularis. Unde jam illa domus jure actualis domini non ad te, sed ad Deum unum pertinebit tamquam ad verum Dominum, & ad Summum Pontificem tanquam ad Prodominum, seu Dei Vicarium: qui illam pro arbitrio dare, aut alienare non poterit, ni detur causa, ex qua probabiliter colligatur, Christum D. si inter nos degeret, illam alienaturum esse.

12 Omnes, qui habebunt antea dominium proprietatis in illam domum, habebunt, & post consecrationem: ac propterea, si ex causa sufficienti illam Summus Pontifex vendat, poterunt eam à Pontifice emere illi omnes, qui à te poterant antè consecrationem.

13 Per meram domus dedicationem, seu donationem Christo D. factam, non perdit Rex, aut quilibet supremus Dominus jurisdictionis, aut politicæ autoritatis titulum. Ratio est: quia ex vi istius dedicationis tu transulisti in Christum, quidquid juris habebas in ista dicta domo: atqui non habebas dominium supremæ, nec dominium politicæ autoritatis: ergo illud transferre non potuisti. Manet igitur, domum illam non esse totaliter sacram, sed secundum quid. Remque nullam posse fieri totaliter sacram sine licentia proprii Regis; sine licentia, inquam, quam vel olim dederit, vel postea dabit.

14 Templum sunt loca totaliter dicata Deo, quæ subsunt Deo soli & præterea nemini. In eis habet jus domini Pontifex, non ut Dominus, sed ut Prodominus. Hinc constat, templum esse loca, ad quæ possunt omnes confugere tamquam ad asylum, in quibus seculares, aut Ecclesiastici judices nullam jurisdictionem habent. Nullum potest Catholicus Hispaniæ Rex vinculis mandare Londini; Rex Angliæ nullum Madriti potest capere: quia sicut nec Londini Catholicus, sic nec Madriti Rex Angliæ supremam, aut politicam jurisdictionem habet. Ergo similiter nullus Rex, si rei naturam spectemus, poterit quempiam à templo extrahere, quia in eo nullam jurisdictionem supremam, aut politicam habet: est enim templum locus adæquatè mortuus, qui debet censi, ac si non esset. Unde qui est in templo, non solum censendus est, non esse in territorio alterius Regis, sed etiam (& hoc bene considera) censendus est non esse in mundo: est enim in loco, qui nullo titulo subest homini, sed uni Deo. Si quispiam Hispanus confugiat ad Angliam, est liber. Coeterum si id causa exigat; poterit Angliæ Rex, aut ejus Vicarius negare favorem confugienti, & permittere, ut in Anglia capiatur. Non secus Summus Pontifex (ipse est Prodeus) ex causa legitima favorem, & absistentiam aliquibus sceleratis denegat, permittens, quod ab Ecclesia ipsa extrahantur. Posita autem hac Pontificia permissione possunt, & ab Ecclesiis extrahi, & sententia condigna judicari.]

15 Vides quanta, & quam admiratione digna tradat in his periodis Caramuel. Juxta quam doctrinam primò ædes sacra Deo donata, sine licentia Regis, & consecrata, inquam omnes Fideles conveniunt ad celebrationem Sacrificii, Sacramentorum receptionem, & verbi Dei auditionem, non est totaliter sacra, sed secundum quid. Secundò non est templum. Tertio remanet in universis jus potentiale ad illam ædem. Quarto remanet in Rege jus supremæ jurisdictionis; & dominium politicum ad disponendum de illa, quando utilitas Reipublicæ exigat. Quintò non est locus refugii delinquentibus, quin potius Rex pro jurisdictione sua potest inde quoscunque reos extrahere. Sextò nulla res potest fieri totaliter sacra sine licentia Regis. Cujus autem censuræ nota inuri debeant prædictæ propositiones, non est mei instituti discernere: solum enim ad Crisim meam spectat certam doctrinam stabilire.

CAPUT II.

Bona secularia sine licentia Regis posse fieri Ecclesiastica, contra Caramuelem demonstratur duobus argumentis.

SUMMARIUM.

Demonstratio 1. Ex eo, quod occidens gregem non privat Regem, neque alium civem suo dominio? nu. 17.

Item ex eo, quod in furto, & occisione ovium esset nova circumstantia ad confessionem, & restitutionem? nu. 18.

An dominium Regis sit etiam in bona mobilia? nu. 22.

An demoliens domum, & extirpans vineam inferat injuriam domino Regis, aut civium? Et hinc demonstratio secunda? nu. 24.

16 **P**rima conclusio contra prædictam doctrinam est generalis de omnibus bonis stabilibus acquisitis ab Ecclesia, aut Ecclesiastica communitate, quibus in titulo proponitur. Nam de speciali statuto prohibente alienationem bonorum in favorem Ecclesiæ, & de ædibus donatis Christo ad sacrificia peragenda, aliisque questionibus specialibus in ea Caramuelis doctrina traditis, specialiter deinde agendum erit. Igitur prædicta conclusio.

17 Demonstratur primò. Qui habet gregem ovium, vel armentorum, & occidit ad sustentationem suæ familiæ, nullam injuriam infert Regi, nullam particularibus civibus; similiter qui gregem transportat extra regnum, venditionis causa: & tamen per hoc Rex privatur dominio politico, quod habet super gregem illum; & particulares cives privantur eo dominio potenciali, quod similiter in gregem habebant: ergo cum quis donat Ecclesiæ fundum ad sustentationem, vel ædem ad sacrificia, nulla fit injuria Regi, nulla particularibus civibus, quamvis Rex privetur dominio politico, & particulares dominio potenciali. Consequentia patet ab identitate rationis. Non enim habet Rex majus dominium politicum in fundum, quam in gregem; nec cives majus dominium potentiale: hoc autem dominio in gregem non obstante, qui habet dominium proprietatis, ita disponit de grege, ut penitus dispereat id dominium politicum, & potentiale in gregem, eaque dispositio nemini est injuria: ergo cum quis donat Ecclesiæ fundum, sine ullius injuria ita potest disponere de illo, ut penitus dispereat dominium politicum, & potentiale in fundum.

18 Confirmatur. Juxta doctrinam Caramuelis, nemini licet spoliare Regem dominio supremo, & politico, item cives dominio potenciali; sed occidere gregem, etiam in sustentationem sui, est spoliare Regem dominio supremo, & politico in gregem, & cives dominio potenciali: ergo nemini licet occidere gregem, etiam in sustentationem sui. Hoc consequens, quod legitime infertur ex præmissis, est evidenter falsum ex sola apprehensione terminorum; ergo & antecedens, unde infertur. Nam ab opposito contradictorio consequentis est evidens consequentia ad oppositum contradictorium antecedentis.

19 Confirmatur secundò. Sequeretur etiam, eum, qui furatur oves, & occidit ad comedendum, non solum injuriam esse domino gregis, sed Regi etiam, & concivibus; quos spoliatur dominio ad unumquemque pertinente. Quod si concedatur; nova circumstantia peccati additur, quæ in confessione necessariò explicanda erit in eorum sententia, quæ peccata multiplicat pro numero personarum, quibus irrogatur injuria, etiam unica actione, & ideo poenitens explicare debet circumstantiam occisionis ovium raptarum: cum occisio ea spoliatur Regem, & concives speciali dominio: quod novum onus est poenitentibus: & Summis, ac Theologis exprobandum, quod hoc genus injuriæ, & oneris non explicaverint, neque obligent furem ad restituendum Regi, & regnicolis.

20 Dices primò, dominium politicum Regis, & potentiale civium in gregem esse conditionatum, scilicet dum hic extiterit, vel in vivis fuerit, vel non fuerit civiliter mortuus, scilicet extractus à regno.

21 Infero: ergo similiter Rex habet dominium politicum, & dominium supremæ jurisdictionis in fundum illum, dum fuerit civiliter vivus, sive dum non ceciderit in potestatem Ecclesiasticam, sub qua manet amortizatus. Ergo similiter cives habent dominium potentiale in fundum, dum fuerit civiliter vivus, vel dum non fuerit civiliter mortuus, vel dum non ceciderit in manum impotem alienandi. Quod confirmatur ex verbis Caramuelis relatis supra n. 3. quibus ait: [Bona ipsa vinculata, & incommutabilia possunt mortua dici.] Sed dum cadunt in manum Ecclesiasticum fiunt, vinculata, & incommutabilia, juxta Sacros Canones: ergo fiunt civiliter mortua: ergo dominium supremum, & politicum Regis conditionatum est, & non extenditur ad illa bona stabilia, nisi donec non fuerint mortua civiliter: & idem de dominio potenciali.

22 Dices secundò, hoc dominium Regis esse speciale in ordine ad bona stabilia; & similiter dominium potentiale civium ea bona specialiter respicere; non ita in ordine ad bona mobilia.

23 Sed Caramuel id non potest respondere, qui etiam ad bona mobilia concedit illud domini genus. Etenim nu. 821. ait: [Hinc con-

constat, hunc librum jure domini actualis pertinere ad suum dominum; jure domini potentialis ad omnes, & singulas personas; omnes enim aut possunt eum recipere gratis, aut emere.] Secundò: quia est evidens, Regem habere idem dominium, & item civis in bona mobilia, atque instabilia.

24 Demonstratur secundò. Petrus cum solo dominio proprietatis potest demoliri domum, extirpare vineam, convertendo illam in terram frugiferam sine licentia Regis, & sine injuria, vel querela concivium; & passim homines ita faciunt: atqui juxta doctrinam Caramuelis non possunt id facere: ea ergo doctrina militat contra evidentiam. Probatur minor. Nam si Rex habet dominium jurisdictionis, & politicum absolutum, & non conditionatum; & item concives dominium potentiale simile in domum, & vineam; qui destruit domum, & extirpat vineam, Regem spoliat dominio supremo, & politico; & concives dominio potenciali, quod habebant in ea bona; atqui spolians Regem, & concives dominio suo, illis irrogat injuriam: ergo id præstare non potest sine injuria Regis, & concivium.

CAPUT III.

Duo alia argumenta desumpta à dominio, quòd habebat Rex in personam, antè transitum ad clericatum, & ad aliud regnum.

SUMMARIUM.

Demonstratio 3. Ex eo, quòd sacris initiati non manent sub dominio jurisdictionis Regis? nu. 25.

An exemptio clericorum sit juris divini? nu. 29.

Eadem est ratio de exemptione clericorum, ac bonorum Ecclesie? nu. 30.

Certum est, exemptionem clericorum potuisse statui à Pontifice? nu. 32.

Rex non potest præcipere contra decentiam status? nu. 33.

Indecens est trahi clericos ad tribunal laicum. Ideò potestas Regia ad id non extenditur? nu. 34.

Demonstratio 4. ex eo, quòd Hispanus transiens ad Galliam non manet sub dominio Regis Hispani? nu. 36. & seq.

25 Demonstratur tertio. Nam in simili arguendi forma probari potest, laicos, cum sacris initiatur, aut ad religionem transeunt, remanere sub dominio supremæ jurisdictionis regie, adeoque posse in causis etiam criminalibus à Rege judicari, onerari vectigalibus, &c. Vel quòd, dum laicus transit ad ordines, aut religionem, faciat Regi injuriam, privando illum eo supremæ jurisdictionis dominio: quod utrumque est evidenter falsum.

26 Quod sic ostenditur. Nemini licet spoliare Regem supremo dominio jurisdictionis: qui sacris initiatur, vel transit ad religionem, spoliat Regem supremo dominio jurisdictionis: ergo nemini licet, sacris initiari, vel transire ad religionem. Probatur minor. Non minus dominium jurisdictionis supremæ habet Rex in personas laicas, quàm in fundos sæculares: sed dum laicus suscipit ordines, amittit Rex tale dominium, quod habebat in personam laicam: ergo qui sacris initiatur, vel transit ad religionem, Regem spoliat supremo dominio jurisdictionis.

27 Vel sic: Nullis legibus Ecclesiasticis potest Rex spoliari dominio, quod habebat in fundum sæcularem; ut asserit Caramuel conclusione 1. atqui in personam laicam, antequam transeat ad clericatum, habet Rex dominium supremæ jurisdictionis: ergo nullis legibus Ecclesiasticis potest Rex spoliari dominio, quod habebat in personam laicam, antequam transiret ad clericatum. Probatur consequentia. Ideò nullis legibus Ecclesiasticis potest Rex spoliari dominio, quod habebat in fundum, quia leges Ecclesiasticæ non possunt facere, quòd liceat aliena rapere, & Ecclesia largiri; sive quòd liceat privare aliquem jure suo: sed non minus pollet Rex jure domini supremi in personam antè transitum ad clericatum, quàm in fundum sæcularem: ergo nullis legibus potest tali jure spoliari.

28 Vel sic: Non minus dominium habet Rex in personas laicas, quàm in fundos sæculares: sed dum Petrus donat Ecclesie fundum sæcularem sine licentia Regis, manet Rex cum dominio supremo supra talem fundum: ergo dum persona laica donat se Ecclesie, per transitum ad clericatum sine consensu Regis, manet Rex cum eodem dominio jurisdictionis. Et cave, ne in hoc argumentum incidant Anglicanæ hæresis propugnatores, illud enim magni facient, utpote à Caramuele tamquam evidens acclamatum.

29 Duæ responsiones huic argumento exhiberi possunt. Prima est, exemptionem clericorum à judiciis sæcularibus, & à vectigalibus, esse jure divino institutam: unde cum jus divinum sit supra quodlibet jus humanum, rectè jure divino spoliatur Rex eo jure domini, quod habebat in laicas personas, antequam bona transirent ad clericatum. Cum verò jus divinum non eximat bona Ecclesie acquisita à jure Regum, inde est, quòd bona Ecclesie acquisita maneant sub dominio Regum, si isti non cedant jure suo.

30 Hæc tamen responsio nihil elevat difficultatem: nam eedem rationes, quæ probant, exemptionem clericorum esse de jure di-

vino; & iidem Authores, qui affirmant; probant, & affirmant, exemptionem bonorum Ecclesie esse etiam de jure divino, ut clarè asserit in cap. *Quamquam*. De censibus, in 6. Unde si per transitum ad clericatum, cessat dominium supremæ jurisdictionis in Rege ob dispositionem juris divini; etiam per hoc quòd bona laica transeant ad Ecclesiasticam potestatem, ob similem dispositionem juris divini cessabit similiter dominium supremæ jurisdictionis, & politicum regale. Vide P. Suar. in defens. Fidel. 4. cap. 9. Bonacin. c. 2. disp. 10. in præcepta decal. q. 2. punct. 1. §. 1. num. 2. & plures alios apud ipsum. Item Dianam p. 6. tract. 3. res. 2. & p. 1. tract. 2. res. 1. & plures apud ipsum.

31 Secunda responsio exhiberi potest, exemptionem clericorum introductam esse iure civili, adeoque à Regibus concessam esse: quam si Reges non dedissent, haberet vim argumentum factum, quòd per transitum ad clericatum non possent Reges spoliari supremo jurisdictionis dominio, quòd habebat in personam, antequam ad illum transiret.

32 Hæc tamen doctrina est improbabilis, & certò falsa. Et ideò potuisse Pontifices Romanos hanc exemptionem dare personis Ecclesiasticis independentè à licentia Principum sæcularium, certum esse, asserit, & latè probat P. Suar. contra Regem Angl. lib. 4. cap. 11. à num. 5. quòd probat primò ex eo, quòd multi Romani Pontifices sub censuris præcipiant Principibus observantiam hujus immunitatis. Ut constat ex cap. *Noverit*, & cap. *Gravem*. de sententia excommun. & cap. ultimo de rebus Ecclesie non alienandis, & cap. *Quamquam*, de censibus in 6. ergo independentè à Principibus præcipiunt immunitatem. Probatur secundò ex *Trid. sess. 25.* in decreto de refor. cap. 20. cujus ea sunt verba: *Ecclesia, & Ecclesiasticarum personarum immunitatem Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus constitutam.* Probatur tertio ex eo, quòd Christus D. dedit Petro, & successoribus potestatem in temporalibus in ordine ad spiritualia, eo modo, quo oportuerit ad rectam, & decentem gubernationem Ecclesie, & membrorum ejus. Quas rationes optimis instantiis confirmat.

33 Quibus addo aliam ad propositum meum urgentiorem. Numquam habuerunt Principes dominium, aut jus aliquod ad tractandum indecenter res, aut personas sacras, non solum ea indecentia, quæ irrogat gravem injuriam, sed etiam ea, quæ dedecet statum rei, aut personæ. Sic enim, leclusa quavis exemptione, non habet Rex potestatem præcipiendi sacerdoti, ut super humeros per publicas urbis vias portet onera; nec ut portet publicè amphoram aquæ super humeros, neque ut agat munus mulionis, vel agalonis; quia hæc omnia dedecent statum. Sic etiam potestas regalis non extenditur, neque unquam extensa est ad præcipiendum foemina nobili, ut palam vendat vinum ab alio emptum, neque ut administret per se tabernam olerum; nec viro nobili, ut sutoris gerat officium; nec magno regni Dynastæ, si deliquit, ut carceretur in custodia publicæ ergastulis tenebrosos, ubi fordidissimi generis malefactores degunt: quia potestas regalis non extenditur ad ea, quæ uniuscujusque statum dedecent: cum potestas regalis solum sit in ordine ad utilitatem publicam, & gubernationem decentem.

34 Jam verò certum est, esse indecens, quòd ad laica tribunalia trahantur, & ab eisdem, & eodem modo puniantur, ac reliquum vulgus sacerdotum Deo consecrati. Quorum ministerio Princeps, & vassalli sunt Christiani (ut cum Lessio cit. loquar) Accipiunt doctrinam salutis, remissionem peccatorum, animæ sanitatem, panem cælestem, & vitam æternam; quorum orationibus, & sacrificiis fulcitur regnum, avertuntur calamitates, conciliatur pax, tranquillitas, & felix status rerum. Dicendum ergo est, potestatem regiam nunquam extensam esse ad exercendam punitivam jurisdictionem, & ad similes actus; maximè postquam hæc indecentia apertius manifestata est in conspectu nationum: De quo vide cap. 12.

35 Dices, ex hac ipsa ratione posse sumi disparitatem inter fundos sæculares, qui donantur Ecclesie, & viros laicos, qui transeunt ad clericatum. Si enim indecens est, sacerdotes, seu clericos cum reliquo vulgo computari; ut subiiciantur judiciis cum laicis, & contributionibus vulgi; ea ratio in fundis Ecclesie donatis non apparet; nulla enim est indecentia in eo, quòd fundi subiiciantur dominio politico regali. Hæc tamen responsio enervatur demonstratione 5. & præsertim ejus confirmatione, & demonstratione 6. item c. 12. 16. & 18.

36 Demonstratur quartò. Nam simili arguendi forma probari potest, vassallum Regis Catholici in Hispania natum, & commorantem, non posse mutare domicilium, ita ut transeat ad Galliam, vel Germaniam: ergo absurda est doctrina, quæ tam ridiculum monstrum parturit. Probatur antecedens, Nemini licet expoliare Regem supremo dominio jurisdictionis: sed Hispanus, qui transit ad Galliam, domicilium mutando, privat Regem Catholicum supremo dominio jurisdictionis: ergo non licet Hispano transire ad Galliam, domicilium mutando. Minor probatur: Rex enim habebat dominium supremum jurisdictionis in eum subditum, dum erat in Hispania, & dum transit ad Galliam, mutando domicilium. Rex jam non habet dominium jurisdictionis in illum: ergo per transitum illum spoliatur Regem eo dominio jurisdictionis: & similiter potest probari, quòd quamvis transeat ad Galliam, illic transfrens domicilium, Rex Catholicus retinet dominium jurisdictionis supra illum.

37 Dices, nunquam Regem habuisse dominium jurisdictionis supra Hispanum, nisi intra sui regni ambitum, non verò supra Hispanum, transferentem domicilium ad regnum extraneum.

38 Contra est primò. Nam Ecclesia quoad hoc reputatur regnum extraneum: ergo cum fundus transiit ad dominium proprietatis Ecclesiæ, reputabitur quasi transiisset ad aliud regnum.

39 Contra est secundò. Nam sicut dominium jurisdictionis regalis extenditur ad Hispanum, sub conditione, quod non transeat ad regnum extraneum; ita idem dominium regium non extenditur ad fundum, nisi sub conditione, quod non transeat ad Ecclesiam.

40 Confirmatur. Ex sola mutatione loci pertinentis ad aliud dominium potest subditus subiici diverso dominio; & cessare dominium primi domini: ergo etiam ex mutatione status pertinentis ad diversum dominium, potest subditus subiici alteri domino, & cessare dominium primi domini, scilicet per mutationem ad statum clericalem, vel regularem. Consequentia patet: Nam status Ecclesiasticus pertinet ad dominium Summi Pontificis. Subinfero: ergo bona immobilia ratione diversi status, quem subeant, possunt pertinere ad diversum dominium politicum, & supremum. Ergo si possit intelligi, quod res immobilis transeat ad diversum statum, scilicet Ecclesiasticum, poterit intelligi, quomodo dominium Regis nunquam extensum fuerit ad rem illam sub illo statu. Unde ergo probas, quod res immobilis acquisita ab Ecclesia sine licentia Regis non transeat ad statum Ecclesiasticum, nec facta fuerit Ecclesiastica, cum ad dominium proprietatis Ecclesiæ transierit? Respondes, quia Rex habebat dominium politicum, & supremum in illam. Sed non respondes: quia petis principium, debebas enim probare, quod Rex habet dominium in fundum sub omni statu, aut sub statu pertinente ad dominium proprietatis Ecclesiæ. Quod male probas ex eo, quod habebat Rex dominium in rem, dum erat sub alio statu. Sicut male probares, Regem retinere dominium jurisdictionis super vassallos, in quocumque regno commorentur, ex eo, quod ante habuerit dominium jurisdictionis in illos, dum in suo regno commorabantur.

CAPUT IV.

Instruitur argumentum quintum ex eo, quod nec privati habent dominium, aut jus in ordine ad detrimentum Reipublicæ.

SUMMARY.

Demonstratio 5. proponitur. nu. 41. Nocuum est Reipublicæ, quod bona Ecclesiæ sint alienabilia. num. 43.

Potestas Regis non est in perniciem Reipublicæ. nu. 45.

Alienabilitas bonorum stabilium est in perniciem Ecclesiæ. n. 46.

Sanctus Petrus accepit à Christo potestatem supremam statuendi ea omnia, quæ necessaria sunt ad conservationem Reipublicæ Ecclesiasticæ. nu. 48.

In quavis lite prævalet utilitas publica. n. 50. & seq.

41 **D**emonstratur quintò. Nullum dominium politicum Principum, neque ullum jus potentiale privatorum esse potest contra ea, quæ sunt necessaria ad conservationem Reipublicæ Ecclesiasticæ, & Christianæ: sed ad conservationem Reipublicæ Ecclesiasticæ, & Christianæ necessarium est, quod bona stabilia, quæ intrant sub dominium proprietatis Ecclesiæ, hant inalienabilia: ergo neque Principes laici ratione domini politici, neque cives privati ratione domini potentialis habent jus, ut bona stabilia, quæ intrant sub dominium proprietatis Ecclesiæ, maneant alienabilia. Ergo neque Principes ratione domini politici possunt dispendere de illis per alienationem, atque adeò deficit saltem partialiter ejusmodi dominium politicum; neque cives privati habent jus potentiale, ut ea bona maneant vendibilia, aut donabilia, atque adeò deficit ejusmodi potentiale jus civium.

42 Hæc consequentia patet ex prima: est enim explicatio primæ. Et major est evidens: quia nec Principes, nec privati habent jus ad destruendam Rempublicam Ecclesiasticam, aut Christianam. Probatur minor. Et quidem si probetur, id esse necessarium ad conservationem Reipublicæ Ecclesiasticæ, manifestum est, esse quoque necessarium ad conservationem Reipublicæ Christianæ, cum hæc sine Ecclesiastica conservari non possit; & detrimentum, quod passa fuerit Reipublica Ecclesiastica, utique subibit Christiana Reipublica; cum hæc ab illa dependeat quoad doctrinam salutis, quoad remissionem peccatorum, quoad Sacramentorum administrationem, quoad sacrificiorum celebrationem, aliaque spiritualia ministeria.

43 Tum sic: impossibile est, conservari quamplurimas Communitates Ecclesiasticas, tum Religiosas, tum alias, quæ vel non aluntur ex decimis, vel quibus decimæ ad alimenta non sufficiunt; nisi bona ab Ecclesia acquisita sint omnino inalienabilia: ergo ad conservationem Reipublicæ Ecclesiasticæ necessarium moraliter est, ea bona Ecclesiæ acquisita esse omnino inalienabilia.

44 Ut antecedens certò constet, reducamus ad praxim doctrinam

nam Caramuelis. In multis regnis Reges nullam licentiam dederunt ad hoc, ut Ecclesia acquireret immobilia; neque de hac materia quidquam cogitarunt. Communitates Religiosæ acquisierunt bona immobilia, ex quorum redditibus fere sufficienter aluntur. Cum hæc bona non sint acquisita de licentia Regis, juxta doctrinam Caramuelis, non sunt Ecclesiastica, adeoque nec inalienabilia; item cum non sint acquisita de licentia Regis, omnes regnicolæ habent jus domini potentialis ad illa emenda, vel accipienda gratis; atque adeò illis repugnat esse inalienabilia. Dum ergo vel ære alieno, vel necessitate annonæ in anno sterili premuntur Communitates religiosæ, licet Prælati vendere fundos. Hoc anno unus venditur, alter anno sequenti. Et brevi annorum compendio, omnes fundi alienantur. Quid faciet Communitas, quæ fundos habebat sufficientes ad alendos quinquaginta religiosos, & jam nullum penitus fundum habet; & eleemosynæ civium vix sufficiunt ad tres religiosos alendos: locum deferere religiosum? Quod idem eveniet in Collegiis, & Ecclesiis collegiatis, quæ ex redditibus bonorum stabilium aluntur. Ergo ne hanc jacturam patiantur, atque adeò ad sui conservationem, necessarium est, ea bona esse inalienabilia.

45 Confirmatur primò. Principes supremi ratione domini politici nunquam habuerunt potestatem disponendi de bonis particularium in detrimentum Reipublicæ Christianæ: potestas enim eorum non est in destructionem, sed in detrimentum Reipublicæ Ecclesiasticæ, atque adeò Reipublicæ Christianæ est, quod possit per alienationem disponi de bonis acquisitis ab Ecclesiastica Communitate: ergo Principes supremi ratione domini politici nunquam habuerunt potestatem ad disponendum per alienationem de bonis ab Ecclesiastica Communitate acquisitis.

46 Quod autem hæc alienatio sit in detrimentum Reipublicæ Ecclesiasticæ, disertè asseruit Pius Quintus in motu proprio, qui incipit *Et si de singulis*, de recuperatione bonorum Ecclesiasticorum male alienatorum, his verbis: *Nos premissa conniventibus oculis pertransire nequeunt, utpote quæ in Divine Majestatis offensam, ac Ecclesiarum, & ordinis Clericalis detrimentum tendant.* Et Concilium Trident. sess. 25. cap. 14. de Reform. agens de quodam genere alienationis bonorum Ecclesiæ, ait: *Magnam Ecclesiis perniciem asferre solet.*

47 Concedo itaque, quod Princeps habeat dominium politicum in fundum sæcularem Petri: ubi illum Petrus donat Ecclesiæ, cessat illud dominium politicum Principis saltem partialiter: quia cessat conditio, sub qua habebat tale dominium, scilicet sub conditione utilitatis publicæ: nam ubi fundus donatur Ecclesiæ, advenit circumstantia, quæ illam conditionem extinguit; scilicet publicæ rei detrimentum in alienatione repertum. Item cessat jus potentiale civium, si quod datur, in fundum illum: quia nunquam habuerant cives jus potentiale ad emendum, vel acquirendum in detrimentum Reipublicæ.

48 Confirmatur secundò. D. Petrus accepit à Christo potestatem supremam decernendi ea omnia, quæ necessaria sunt ad conservationem Reipublicæ Ecclesiasticæ, & prohibendi omnia ea, quæ sunt in perniciem illius: sed alienabilitas bonorum stabilium est in perniciem Reipublicæ Ecclesiasticæ; & alienabilitas est necessaria ad illius conservationem: ergo Petrus, & Successores ejus potuerunt prohibere alienabilitatem, & decernere inalienabilitatem bonorum stabilium Reipublicæ Ecclesiasticæ. Sed quæ suprema est hæc potestas Petri, non dependet à consensu aliorum Principum; & quæ necessaria est hæc inalienabilitas bonorum stabilium ad conservationem Reipublicæ Ecclesiasticæ, nullum potest esse jus, vel dominium contra illam: ergo Principes laici neque ratione domini supremi jurisdictionis, neque ratione domini politici possunt dispendere per alienationem de ejusmodi bonis ab Ecclesia acquisitis, vel acquirendis, neque privati possunt intrudere jus aliquod potentiale contra ejusmodi inalienabilitatem.

49 Major certissima est, quia alias Christus non satis providè consulisset Ecclesiæ suæ. Præterquam quod nulla est suprema potestas, quæ non possit decernere, quæ necessaria sunt ad conservationem Reipublicæ. Minor constat ex dictis in argumento. Et consequentia stat juxta regulas logicæ. Antecedens verò subjunctum ex dictis constat, cum impossibile sit jus contra conservationem Reipublicæ. Consequentia verò nihil superaddit, quam explicationem antecedentis.

50 Confirmatur tertio. Quando lis est inter duas partes oppositas; quoad jus ad aliquid, jus illius partis prævalere debet, quod est necessarium ad publicam utilitatem; & jus illius partis proponi debet, quod vergit in perniciem publicam: sed lis est circa alienabilitatem bonorum stabilium, quæ denuò acquisivit Ecclesia; nam ex una parte militat jus politicum Principis laici contendentis, ad se spectare dispositionem de talibus bonis in aliquibus casibus; & jus potentiale privatorum contendentium, bona debere manere alienabilia; & ex alia parte jus Reipublicæ Ecclesiasticæ contendentis, quæcumque bona stabilia intrant sub dominium suum, fieri inalienabilia: deinde hoc jus Ecclesiæ est necessarium ad publicam utilitatem, hoc est, ad conservationem Reipublicæ Ecclesiasticæ; & jus illud regium, seu potentiale privatorum vergit in perniciem Reipublicæ Christianæ: ergo quoad talem dispositionem bonorum stabilium Ecclesiæ prævalere debet jus Ecclesiæ.

clesiarum, & postponi debet jus domini politici Principum laicorum, & jus potentiale privatorum.

51 Dices primo, detrimentum Reipublicæ Ecclesiasticæ consistere in alienatione bonorum stabilium; non verò consistere in eo, quod donatio cum amortizatione fiat de licentia Regis: poterit ergo manere jus Regis integrum, ut id non fiat sine licentia Regis.

52 Contra est primò. Probavimus enim ex parte potestatis disponendi per alienationem nullum esse jus in Rege, quod requiratur talem licentiam, eo quod non sit jus in Rege ad id, quod est in detrimentum Reipublicæ. Contra est secundò. Nam vel hæc licentia Regis est necessariò concedenda, vel ad libitum Regis; si necessariò est concedenda; infero: ergo Rex non habet jus ad disponendum, quod illa bona manent alienabilia: ergo Rex non habet dominium politicum ad disponendum de illis per alienationem. Si verò dicas esse ad libitum Regis concedere, & non concedere eam licentiam; redit iterum argumentum factum, quod Rex non habet jus ad impediendam inalienabilitatem, in detrimentum publicum.

53 Dices secundò. Conventus Franciscanorum, & domos Professorum Societatis Jesu, & alias vivere de eleemosynis emendatò postulat: ergo alienatio bonorum stabilium earum communitatum non verget in detrimentum earum, si succedant eleemosynæ.

54 Sed contra est. Nam hæc res potius ab experimentis, quàm à similitudine rationis est petenda. Constat experientia, quamplurimas Communitates Ecclesiasticas non habere modum conservationis, aut gubernationis talem, ut ex eleemosynis postulat: possint sufficienter aliis; quæ ubi detrimentum bonorum stabilium passæ sunt, vel sunt diminutæ, vel totaliter extinctæ: quod si sine bonis stabilibus conservari omnes Communitates Ecclesiasticæ possent, nunquam Romani Pontifices tam rigide prohibuissent alienationes bonorum stabilium: quas prohibitiones multiplicaverunt, ut omninò necessarias ad conservationem Reipublicæ Ecclesiasticæ. Quod clarè constat ex verbis Pii V. & Concilii Trident. relatis n. 46.

55 Dices tertio, in Lusitania, & aliis regnis, non posse Ecclesias acquirere bona immobilia sine licentia Regis, & Ecclesiæ conservantur, & aluntur sufficienter: unde fit, non vergere in detrimentum Ecclesiarum, si non donentur bona absque licentia Regis.

56 Sed hæc responsio non est ad rem. Non enim dicimus postulationes licentiæ regiæ, aut prohibitiones denuò acquirendi, si habeant alimenta sufficientia, reddere impossibilem conservationem Ecclesiarum. Sed asserimus, non posse à laicis Principibus prohiberi Ecclesiæ acquisitionem bonorum stabilium, de quo dicemus cap. 7. & rursus Principes non habere jus politicum quoad alienationem in ea bona sic acquisita, quia non habent jus ad disponendum de ullis bonis, quorum dispositio sit contra publicam utilitatem: ut contingeret, si ea bona manerent alienabilia: manerent autem alienabilia, si Principes ratione domini politici possent de illis dispo- nere, sicut de ceteris bonis subditorum.

C A P U T V.

Proponitur sextum argumentum ab inconsequentia doctrine.

S U M M A R I U M.

Bona laica, etiam permanente dominio potenciali civium, possunt fieri Ecclesiastica. nu. 57.

Benè componitur dominium potentiale civium cum eo, quod fundus sit absolutè inalienabilis. n. 59. & seq.

57 **D**emonstratur sextò. Si ob aliquid requiretur licentia Regis ad hoc, ut bona immobilia secularia fierent Ecclesiastica; maximè ob dominium potentiale civium: ex principiis tamen Caramuelis, adhuc persisterente jure potenciali possunt fieri Ecclesiastica bona immobilia: ergo non requiritur licentia Regis, saltem quantum ex hoc capite.

58 Major est Caramuelis, qui prædictam licentiam Regis exigit, eo quod ille ratione domini politici in ordine ad publicam utilitatem potest privare cives eo jure potenciali. Relege eo n. 824. §. Majoris. Minor ex ejus principiis probatur. Quæcumque bona Ecclesiastica quantumvis amortizatione, & licentia Regis fiant Ecclesiastica, permittunt permanere istud jus potentiale: ergo isto dominio potenciali permanente possunt fieri Ecclesiastica. Probatur antecedens. Etenim quæcumque bona Ecclesiastica, quantumvis amortizata possunt vendi de licentia Romani Pontificis; saltem quando aderit utilitas Ecclesiæ: sed hoc sufficit, juxta doctrinam Caramuelis, ut perseveret dominium potentiale, dum Ecclesiastica sunt: ergo bona Ecclesiastica permittunt permanere istud dominium potentiale. Majori est indubitata.

59 Et minor probatur. Nam Caramuel cit. nu. 827. asserit, quod quando Petrus sine licentia Regis donavit ædem suam ad sacrificia publicè celebranda, solus Christus D. habet dominium proprietatis ejus ædis; & Pontifex est Prodominus illius, qui illam alienare non potest, nisi detur causa, ex qua Christus alienaret, si inter

nos degeret: quod idem est, ac dicere, quod solum posset Pontifex alienare in casu rarissimo ob utilitatem Ecclesiæ. Addit verò, in eo casu manere in civibus dominium potentiale: quia possent emere in eo raro casu, in quo Pontifex eam ædem alienaret. Vide verba Caramuelis supra nu. 42. Tum sic: ut dicatur permanere jus potentiale civium, sufficit, quod in aliquo casu raro utilitatis Ecclesiæ possit Pontifex ea bona alienare, ut patet ex proximè dictis: sed etiam quando sunt Ecclesiastica, & amortizata de licentia Regis, alienari possunt à Romano Pontifice in eodem casu raro: ergo hoc sufficit, ut dicatur perseverare dominium potentiale civium.

60 Dices. Quando Rex dat facultatem, ut Ecclesia acquirat ea bona immobilia, ratione domini politici aufert jus potentiale civium ad illa: non ergo manet prædictum dominium potentiale.

61 Contra est. Rex non tollit dominium potentiale civium, nisi quantum requiritur, ut bona illa immobilia maneant inalienabilia eo modo, quo de facto sunt inalienabilia, & sub dominio Pontificis: sed ut fiant inalienabilia eo modo, quo de facto sunt, & sub dominio Pontificis, non requiritur ablatio ejus domini potentialis civium: ergo quando de licentia Regis fiant inalienabilia, Rex non tollit illud dominium potentiale civium. Consequentia est legitima. Major est evidens: quia Rex non potest tollere jus alterius, nisi quantum requiritur ad publicam utilitatem.

62 Minor probatur. Stare esse inalienabilia, ut de facto sunt, & sub dominio Pontificis, & quod maneat dominium potentiale civium. Etenim, ut probatum manet, quantumvis inalienabilia sint, Romanus Pontifex potest ea alienare in casu raro utilitatis Ecclesiæ: id autem sufficere ex doctrina Caramuelis, ut permaneat dominium potentiale, constat ex dictis: ergo quantumvis inalienabilia sint eo modo, quo de facto sunt, non requiritur ablatio ejus domini potentialis.

63 Hinc etiam evanescit illud, quod responderi potest ex Caramuele maximè n. 826. §. *Hic obiter*. Cum Pontifex dat legitimam licentiam alienandi bona Ecclesiastica, Pontifex donat Ecclesiasticis jure proprietatis potentialis. (Quod videtur intelligere de jure vendendi) cedit privilegio amortizationis concessæ à Rege. Unde fit, quod per licentiam Pontificis reviviscit illud jus potentiale emendi, quod per licentiam Regis erat extinctum.

64 Probavimus enim, non esse necessarium, quod extinguatur jus potentiale, quod habent universi ad emendum: si enim hoc constat, quando ædes sacra non est vendibilis à Pontifice, nisi in casu rarissimo, poterit etiam persistere, quamvis de licentia Regis fiat invendibilis fundus; qui etiam in rarissimo casu manet vendibilis de licentia Romani Pontificis.

65 Confirmatur argumentum factum. Ut res fiat Ecclesiastica, & inalienabilis, non est necesse, quod Rex amortizet dominium potentiale universorum: ergo ad eum finem non requiritur prædicta Regis licentia, seu amortizatio. Antecedens probatur. Stante enim dominio potenciali universorum potest fundus fieri inalienabilis. Etenim ut tradit n. 826. §. *Dominium*. potest Petrus Comes habere dominium potentiale ad emendum fundum, cum tamen fundus sit invendibilis: ergo ut sit invendibilis, non est necesse, quod amortizetur illud dominium potentiale; cum ambo simul possint componi, & re ipsa componantur à Caramuele in prædicto casu Petri Comit. De quo vide infra cap. 7. demonstratione 11.

C A P U T VI.

Tres alia demonstrationes pro nullitate domini potentialis.

S U M M A R I U M.

Dominium potentiale juxta Caramuelem non est solum potentia ad acquirendum, sed verum jus actuale. n. 66.

Hoc dominium potentiale est chimericum, quia etiam ablato eo dominio possunt cives emere. n. 68.

Aliud est posse acquirere, aliud habere jus ad acquirendum. n. 69. Cives habent jus contra dolum, & fraudem, quibus impeditur emptio. nu. 71.

Istud dominium potentiale potest considerari dupliciter, vel ut conditionatum, vel ut absolutum. n. 72.

Rex non privat omnes jure suo, nisi ob utilitatem omnium. n. 72.

Non potest exigi Gabella ab uno Regno pro defensione alterius, sine commodo istius. nu. 73.

Sententia, qua ponit dominium potentiale in bonis Ecclesiæ, repugnat Sacris Canonibus. nu. 75.

66 **P**ræmittendum est (quod & clarè constat ex dictis) hoc dominium potentiale, apud Caramuelem, non esse dumtaxat potentiam ad dominium proprietatis utcumque, sed esse actualiter verum jus: quod patet ex tota ea questione Caramuelis. Num. 821. §. *Dominium particulare*, ait: [Hinc constat, hunc librum jure domini actualis pertinere ad suum dominum; jure domini potentialis ad omnes, & singulas personas.] Et num. 83. §. *Quod salia*. [Singuli homines, qui sunt vera membra hujus regni, habent

bent *jus dominiæ potentialis* : ergo nullus potest ab illis *hoc jus* auferre, nisi ipsi, vel Princeps. Sanè ipsi possunt etiam sine causa, quoniam possunt cedere *suo jure*. Non tamen sine Principe, quoniam & ipse Princeps supremus habet *jus dominiæ potentialis* in talia bona ; & si ipse etiam non cedat *jure suo*,] &c.

67 Ad ea, quæ dicenda sunt, revoca in memoriam, juxta doctrinam Caramuelis, *jus potentiale* universorum impedire, quo minus res fiat invendibilis, & inalienabilis : quia universi habent *jus ad emendum*, atque adeò habent *jus*, ut res sit emptibilis, sive vendibilis. Relege *num. 824. §. Majoris*, & præcipue ea verba : *Reddetur invendibilis, si omnes priventur jure dominiæ potentialis respectu ejusdem domus, ita ut in posterum nemo eam possit vendere, aut emere ; hoc autem non potest fieri sine Principe*. Quare si utrumque, vel alterum deficiat, non fiet invendibilis : unde si remaneat *jus potentiale* universorum ad emendum, res manet vendibilis, & alienabilis.

68 Demonstratur septimò conclusio. Hoc dominium potentiale, quod, secundum Caramuelem, impedit, quòd bona Ecclesiæ donata statim fiant Ecclesiastica, nullum est, & chimæricum : ergo ex hoc capite nihil obstat, quo minus bona sæcularia donatione, vel contractu fiant Ecclesiastica. Antecedens probatur in primis, quòd cum tale dominium sit res nova, & singularis, & à paucissimis cognita asseratur à Caramuele absque probatione (quod valde miror) quasi esset principium per se notum. Probatur deinde præfatum antecedens. Ideò ponitur istud *jus potentiale* in omnibus civibus, vel regnicolis, quia quilibet eorum potest validè emere, aut gratis accipere : sed secluso eo *jure potentiali*, quilibet potest validè emere, aut gratis accipere : ergo frustraneum est *jus potentiale*. Probatur minor, Quilibet potest cedere *jure suo*, atque adeò poterit cedere *jure potentiali* : facta autem hac cessione *juris potentialis*, adhuc potest validè emere, aut gratis accipere, dum res fuerit vendibilis, aut donabilis : ergo secluso *jure potentiali* potest validè emere, aut gratis accipere. Major est certa. & minor probatur. Dum quis fuerit capax domini, potest validè emere, aut gratis accipere, dum tamen lege Principis, aut contractu suo non impeditur : sed facta cessione *juris potentialis*, remanet capax domini ; nemo enim potest se ipsum reddere incapacem domini, nisi voto solemnì paupertatis, aut voto paupertatis Coadjutorum formatorum Societatis : ergo facta cessione *juris potentialis* adhuc potest validè emere, aut gratis accipere, dum non impediatur lege, aut contractu.

69 Confirmatur. Stat, quòd possim habere aliquid, & quòd non habeam *jus aliquod ad illud*, ergo stat, quòd cives possint emere, aut gratis accipere fundum, & quòd nullum *jus potentiale* habeant ad illum. Antecedens in multis ostenditur. Primò. Peccator habet potentiam ad recipiendum dona gratiæ ; & tamen nullum *jus* habet ad illa. Secundò. Vir nobilis potest accipere varia bonorum genera à Principe ; quin propterea habeat *jus ad illa*. Tertiò possum accipere doctrinam à viro sapiente ; & tamen nullum *jus* habeo ad eam ab illo accipiendam, qui nulla obligatione obstringitur docendi me. Et quidem aliud est potentia, & aliud est *jus*. Et in physicis clarum est hujus rei exemplum. Aliud est, quòd subjectum possit recipere formam, & aliud, quòd petat formam : datur enim subjectum, quòd possit formam recipere, & tamen non petat talem formam. Nam subjectum potest recipere formam sibi violentam ; non tamen petit illam. Sic lapidi, qui ratione gravitatis petit descendere deorsum, violentus est impulsus, quo in altum mittitur ; quia ille impulsus est contra inclinationem descendendi deorsum. Lapis ergo potest recipere impulsus, & tamen non petit illum. Ita cives quamvis non habeant *jus*, aut exigentiam emendi bona vendibilia, habent tamen potentiam emendi. Unde possunt cedere *jure emendi* ; non tamen possunt cedere potentia emendi, dum fuerint capaces domini, nisi fortè ex contractu. At si secluso contractu, cedant eo *jure*, adhuc in illis manet potentia emendi.

70 Dices. Si velim emere pallium, & Petrus vi impediatur sine justa causa, injuriam mihi irrogat : ergo habeo *jus*, ne mihi impediatur emptionem, & dominium pallii ; non enim est injuria, nisi ubi adest violatio *juris*.

71 Sed contra est. Nam aliud est *jus potentiale ad rem*, & aliud est *jus*, ne vi, vel dolo impediatur quis mihi, quidquid mihi occurrit emolumentum. Ad hoc secundum habeo *jus* ; istud enim habeo contra quamlibet vim, vel dolum emolumentis meis nocentem. Ita qui vi, vel dolo conatur impedire mihi dona gratiæ, vel honores gratuitos Principis, ad quæ, vel ad quos nullum *jus* habeo, mihi irrogat injuriam : quia quamvis non habeam *jus ad dona gratiæ*, vel ad honores Principis ; habeo *jus*, ne quis utatur dolo, vel vi contra commoda mea. Et ita qui vi impedit emptionem pallii, non ideò irrogat injuriam, quia operatur contra *jus potentiale meum*, quòd nullum est : sed quia *jus habeo*, nequis vi, vel dolo impediatur mihi prædictum commodum.

72 Demonstratur octavo. Et præmitto, duplici modo posse considerari istud *jus potentiale* : primò ut conditionale ; id est, *jus ad emendum*, si actualis occasio emendi fuerit ; sive *jus accipiendum*, si actualiter sit, qui velit donare ; & non aliter, quam sub ista conditione. Et hac ratione etiam si bona immobilia fiant inalienabilia, non læditur ejusmodi *jus potentiale*, quia *jus civium*

non est nisi pro casu purificationis conditionis ; quæ non purificatur, quamdiu est res inalienabilis. Secundo modo potest considerari istud *jus potentiale*, ita ut non sit hoc modo conditionale, sed sit absolutum, exigens, quòd res, ad quas terminatur, sint re ipsa vendibiles. Et hoc secundo videtur Caramuel intrudere velle hoc dominium potentiale ; ut constet ex initio hujus capituli : nam sic læditur, si res fiant invendibiles : contra quòd *jus potentiale absolutum* arguo sic. Si tale *jus potentiale* daretur in omnibus regnicolis, non posset Rex dare licentiam vinculandi bona immobilia ad majoratum sæcularium ; hoc est absurdum, & à nemine admissum : ergo fictitium est tale *jus potentiale absolutum*. Probatur major (nam cætera patent) Rex non potest privare universos *jure suo*, nisi ob utilitatem omnium : atqui licentia vinculandi unum fundum Hispalensem privat non solum Hispalenses, sed omnes regnicolas *jure potentiali* ad fundum : & in hoc non est utilitas publica omnium regnicolarum ; sed utilitas unius familiæ, & ad summum id est in utilitatem, & splendorem aliquem Hispalensis Reipublicæ : ergo si tale *jus potentiale absolutum* datur, non potest Rex privare universos tali *jure potentiali*, vinculando bona immobilia ad majoratum. Minor, & consequentia sunt certæ.

73 Probatur major. Etenim Rex ad sternendam viam, quæ inter Cordubam, & Hispalim interjacet, non potest Mediolanenses gabella onerare ; nam & si ea via publicæ istratio sit utilitatis publicæ, non tamen spectat ad utilitatem Mediolanensium, quibus ea via non subternitur. Et licet construere pontem propè Hispalim spectet ad utilitatem publicam, non potest Rex construere ex bonis Cantabriæ, Navarra, vel Flandriæ ; quia Hispalensis pontis constructio non cedit in utilitatem eorum regnorum. Et ita quamvis multi authores defedant tanquam probabilem eam opinionem, quam etiam judicio probabiliorem, quòd ab exteris confluentibus Hispalim possit exigì gabella, quam Hispalenses solvunt ; id tamen est, quia prædicti exteri fruuntur commodis, quibus, cives v.g. commodis pontium, viarum, &c. Et ob eam causam justificatur gabella exteris pariter imposita, quia in eorum utilitatem etiam cedit. Et ita asserit Card. Lugo *to. 2. de iust. disp. 26. & P. Th. Sanch. to. 1. Consil. lib. 2. cap. 4. dub. 45. nu. 9.* & alii apud ipsos. Et licet aliqui Theologi defendant valde probabiliter, posse Regem exigere gabellam ab incolis regni ad defendendum alterum regnum ejusdem Coronæ ; ut tradit P. Vasq. *opusculo de restit. cap. 6. §. 3. dub. 1. num. 7.* & ex eo Card. Lugo proximè cit. *num. 36.* ait, id ita esse defendunt, quia cedit in utilitatem regni contribuentis defendere alterum regnum ; vel quia sic extra primum regnum sustinetur bellum ; idque est in causa, ut primum regnum pace fruatur : vel quia illud regnum secundum utile est ob varias causas ad conservationem primi. Ex quibus omnibus fit, quòd quoties incolis unius regni nihil accrescit utilitatis ex contributione, non potest Rex de eorum bonis exigere.

74 Bona autem, & jura eadem lege censentur : ergo propter utilitatem Hispalensium non potest Rex Salmanticenses, Compostellanos, &c. *jure suo* privare. Sed cum Rex dat licentiam vinculandi unum fundum Hispalensem, privat *jure potentiali* Salmanticenses, Compostellanos, &c. secundum doctrinam Caramuelis : ergo eos privat *jure suo* sine publica utilitate eorum : ergo illis irrogat injuriam. Ergo ut illis non irroget injuriam, non debet vinculare fundum Hispalensem ; vel quòd verius est, non datur tale *jus potentiale absolutum*, quòd exigit, rem manere invendibilem, sed ad summum *jus potentiale conditionatum*, scilicet *jus emendi*, si occasio emptionis accesserit ; quòd ita non sit *jus*, quòd exigit talia bona manere semper vendibilia.

75 Demonstratur nonò. Prædicta sententia, quæ tale dominium potentiale adstruit in bonis Ecclesiæ donatis, vel aliis acquisitis sine autoritate Regis, condemnat Sacros Canones prohibentes alienationem bonorum immobilium, aut mobilium pretiosorum Ecclesiæ : hoc est impium, & absurdum : ergo absurda est sententia, quæ tale dominium potentiale retineri vult respectu talium bonorum. Minor est moraliter evidens, non solum quia contradicit authoritati præcipientium Romanorum Pontificum ; sed etiam quia est in materia adeò perniciose statui Ecclesiastico. & quæ ab omnibus tanquam certissime falsa rejicitur.

76 Major verò probatur. Etenim sacri Canones prohibent alienationem quorumcumque bonorum immobilium Ecclesiæ acquisitionum, sine ulla distinctione bonorum Ecclesiasticorum, aut bonorum Ecclesiæ ; ex contextu enim illorum apertissime constat, prohiberi alienationem omnium bonorum, quorum Ecclesiæ habuerit *jus proprietatis*. Ideò in extravaganti *Ambitiosa*, de rebus Ecclesiæ non alienandis, enumerans bona, quæ inalienabilia esse præcipit, ait : *Immobilia, & pretiosa mobilia Deo dedicata, ex quibus Ecclesiæ, Monasteria, & pia loca reguntur, illustranturque, & eorum ministri sibi alimoniam vindicant*. Ex quibus verbis constat, omnia bona acquisita ab Ecclesiis, Monasteriis, & locis piis, unde aluntur ministri, fieri ea prohibitione inalienabilia, sive de licentia Regis acquisita fuerint, sive sine illa : & deinde alienationem eorum irritat, & decernit, quòd talis alienatio nullius omnino sit roboris, vel momenti. Eodem modo loquitur Urbanus VIII. in suo decreto anno 1624. de alienatione bonorum Regularibus interdicta : de quo vide

vide P. Pellizar *to. 1. tr. 6. cap. 8. nu. 3.* Et Pius V. institutione edita ann. 1568. in qua revocat omnes licentias ad alienanda ejusmodi bona, inter alia, ait: *Volentes indemnitati Ecclesiarum, aliorumque piorum locorum, quantum cum Deo possumus, consulere, ac providere, ne illorum bona sine nostra, aut successoris nostri scientia, & licentia alienentur. Et Concil. Trid. sess. 25. cap. 11. de Reform.*

77 Atqui stante jure potenciali absoluto universorum ad ea bona, quæ acquisivit Ecclesia sine facultate Regis, dum Pontifices reddunt ea bona invendibilia, & inalienabilia, injuriam irrogant universis, nam juxta Caramuelem universi habent jus ad illa emenda, dum Rex non tollit ab eis illud jus potentiale; atque adeo Pontifices dum rem faciunt invendibilem, faciunt contra jus, quod omnes habent, ad hoc, ut res sit constituta in statu emptibilis, vendibilis, commutabilis, &c. Ergo illi canones Romanorum Pontificum, & Concilii Trid. iniqui sunt.

78 Videbitur tibi concessurus Caramuel hanc consequentiam, si relegas conclusionem suam secundam positam *suprà nu. 7.* Idem enim, quod ibi dicit de injuria illata dominio politico, & suprema jurisdictioni regali; affirmat etiam de jure potenciali universorum, contra quod operatur, qui vult, rem esse invendibilem, sine licentia Regis potentis amortizare tale jus potentiale universorum. Sed si talem consequentiam concedat: quanta (bone Deus!) absurda ex opinione Caramuelis inferuntur; præter certitudinem, quæ omnes inhærent opposita. Quæ autem sint ea absurda ex reliquis argumentis subiiciendis colliges.

CAPUT VII.

Quinque alia argumenta pro nullitate domini potentialis.

SUMMARIUM.

- Rex non potest privare jure suo incolas Regni. n. 79.*
An Gallus habeat dominium potentiale in bona Hispania. n. 81.
Dilemmate confirmatur argumentum. n. 82.
Aliud absurdum, quod non possent vinculari bona laica sine licentia Pontificis. n. 83.
Aliud absurdum, quod omnia opera pia perirent. n. 84.
Implicat jus emendi rem inalienabilem. n. 86.
Ultima voluntates jure naturali, & gentium obligant. n. 94.
Qui in testamento disponit, bona sua manere inalienata, non infert injuriam civibus. n. 95.
In dubio prævalet jus, quod meliori titulo fulcitur. n. 96.
Sepe vinculantur bona in Hispania absque licentia Regis. n. 97.

79 **D**emonstratur decimò. Rex Hispaniæ non potest privare Gallum in Gallia commorantem jure ejus, si illud verum jus est: sed Gallus in Gallia commorans habet jus potentiale ad bona immobilia Hispaniæ: ergo Rex Hispaniæ non potest privare Gallum in Gallia commorantem jure potenciali ad bona immobilia Hispaniæ. Procedo ulterius. Ergo Rex Hispaniæ non potest vinculare bona immobilia Hispana ad aliquem majoratum. Probo consequentiam. Bona immobilia non vinculantur, secundum doctrinam Caramuelis, nisi auferatur, sive amortizetur jus potentiale universorum ad ea bona: sed Rex Hispaniæ non potest auferre jus potentiale hominis Galli ad ea bona, atque adeo non potest auferre jus potentiale universorum ad ea bona: ergo non potest illa vinculare. Hoc autem est evidenter falsum: ergo etiam est evidenter falsum, quod detur tale jus potentiale, scilicet absolutum modo supra explanato.

80 Quod Rex Hispaniæ non possit spoliare Gallum jure suo, si verum jus est, quæ erat major primi syllogismi, patet: nam potestas spoliandi aliquem jure suo est actus domini, seu jurisdictionis: sed Rex Hispaniæ nullum dominium, nullam jurisdictionem habet in Gallum Galliæ incolam: ergo non potest spoliare illum vero jure, quod in aliquam rem habeat.

81 Quod verò Gallus Galliæ incola habeat jus potentiale in bona immobilia Hispana, quæ erat minor primi syllogismi; supposito, quod vera sit doctrina de jure potenciali absoluto, etiam patet. Illi enim habent istud jus potentiale ad emendum, vel accipiendum, qui possunt emare, vel accipere: sed Gallus Galliæ incola potest utroque modo acquirere bona immobilia Hispana: ergo habet jus potentiale ad illa. Minor patet: si enim Petrus, relicto filio in Gallia, adveniat Hispalim, & fixo in ea domicilio, acquirat bona immobilia, & moriatur postea; filius tam ex testamento, quam ab intestato potest accipere portionem suam legitimam.

82 Confirmatur. Vel Galliæ incola habet jus potentiale ad bona stabilia Hispaniæ, vel non habet? si habet: ergo non potest privari eo jure à Rege Hispaniæ, qui non habet jurisdictionem ad privandum incolas Galliæ jure eorum: si non habet: ergo stat, quod aliquis possit emere fundum; quin habeat jus potentiale ad illum emendum: ergo fictitium est prædictum jus potentiale. Et quidem in bonis mobilibus id evidentiùs constat. Alioqui non potuissent emere libros à Lugdunensibus, quos re ipsa emi. Unde si Rex Galliæ vellet libros aliquos vinculare, mihi irrogaret injuriam; cum non possit ab Hispano tollere jus domini potentialis ad illos; quia non potest privare jure suo non subditum.

83 Demonstratur undecimò. Si daretur id jus domini potentialis, Rex non posset dare licentiam vinculandi bona stabilia pro majoratibus sine licentia Summi Pontificis: id absurdum est, & à Caramuele neutiquam concedendum: ergo id, unde infertur. Probat major. Ut vinculantur bona stabilia, necesse est, quod Rex auferat dominium potentiale universorum: sed non potest auferre dominium potentiale universorum; non enim potest spoliare Ecclesiasticos jure suo domini potentialis absque licentia Summi Pontificis: ergo non potest vinculare bona stabilia, neque ad id auctoritate sua regia præstare facultatem absque licentia Summi Pontificis. Vide hoc argumentum latius propositum *cap. 10.* ubi compertis omnes ejus propositiones manifestis fundamentis statutas.

84 Demonstratur duodecimò. Testator ultima sua voluntate præcepit, fundum prædixit perpetuo conservari, ut ex redditibus ejus singulis annis vicenæ dotes dentur vicenis virginibus pauperibus ad matrimonium contrahendum; alium etiam pro totidem dotibus monialium. Et inquiri, an isti fundi sine licentia Regis destinati ad ea opera pia sint vendibiles, an invendibiles? Si dicas, esse vendibiles; quia jus potentiale, quod habebant universi, non amiserunt ex ea dispositione testatoris; atque adeo habent jus, ne illi fundi maneant invendibiles; infero primò. Ergo ea voluntas, testatoris licite potest non impleri. Infero secundò. Ergo innumerales dotes piorum operum, quæ administrantur in Hispania sine licentia Regis, vendibiles sunt: ergo re ipsa vendi possunt ab administratoribus: ergo possunt administratores non implere voluntates testatorum, quas impleri, impossibile est, si bona stabilia vendantur: cum in perpetuis eorum redditibus perpetuitas piorum operum nitatur. Et idem argumentum urget in capellanis, patronatibus Missarum, Ecclesiis, & cœnobiis Regularium. Perierunt ergo uno ictu omnia opera pia, capellanæ, beneficia, patronatus, fundationes cœnobiæ, omnes Moniales deserant cœnobia sua, ne lædatur quoddam jus fictitium potentiale, quod Caramueli, & recentibus jurisperitis arrisit.

85 Si verò dicas, eos fundos manere invendibiles; infero: ergo nemo habet jus potentiale ad emendum illos: ergo jus potentiale ad emendum illos cessavit, statim atque ad ea opera pia destinati sunt; vel (quod certius est) nullum tale datur jus potentiale absolutum. Prima consequentia probatur. Implicat contradictionem jus emendi rem invendibilem; cum jus emendi essentialiter referatur ad correlativum vendibile: sed illi fundi manent invendibiles: ergo implicat contradictionem, quod jus emendi remaneat in aliquo ad emendum illos.

86 Confirmatur. Fundi destinati à testatore ad opera pia perpetua ex natura sua sunt inalienabiles: implicat jus emendi rem ex natura sua inalienabilem: ergo implicat jus potentiale ad illos emendos. Minor constat ex dictis. Et major probatur. Illi fundi ut ad talia legati, ex natura sua sunt destinati ad opera pia perpetua: sed esse destinatos ad opera pia perpetua, dicit esse inalienabiles; cum aliter nequeat intelligi, eos esse destinatos ad opera pia perpetua: ergo ex natura sua inalienabiles sunt.

87 Caramuel *num. 826. §. Dominum.* Ponit casum, in quo Petrus Comes accepit à quodam Monasterio fundum verè Ecclesiasticum, sine licentia Pontificis, adeoque illegitimè: & ait, (utique per inconsequentiam) quando Petrus accepit, præhabere illum dominium potentiale, adhuc tamen non potuisse emere; quia ut fundus erat Ecclesiasticus, erat invendibilis; ut autem solvat difficultatem inde ebullientem, quomodo potest esse jus potentiale ad emendum fundum invendibilem, hæc addit: [Attende obsecro. Non sufficit te esse visivum, ut Angelum videas; sicut te esse auditivum, ut colorem audias; quia & inaudibilis color, & Angelus est invisibilis: visus enim nihil videre potest invisibile, neque auris audire inaudibile; & sic de cœteris potentiis. Ergo non sufficit Comiti Petro, illum habere potestatem emendi illum fundum, si ipse erat invendibilis. Monachi enim, ut probavi, vendere illum non poterant.] Juxta hæc posset quis respondere, eos fundos destinatos ad opera pia perpetua invendibiles esse ex voluntate testatoris; adhuc tamen manere in universis jus potentiale ad emendum.

88 Contra est primò. Quia non solvit difficultatem propositam, scilicet implicare jus emendi rem invendibilem, & relationem ferri ad correlativum impossibile, aut dari veram relationem sine vero correlativo.

89 Contra est secundò. Quia exempla allata in primis non sunt ad rem; deinde ex illis oppositum infertur. Non esse ad rem, sic ostendo. Ex eo quod ego sim visivus, non sequitur, quod possim videre Angelum; & ex eo, quod sim auditivus, non sequitur, quod possim audire colorem; quia Angelus non est visibilis, nec color audibilis: attende obsecro. Si hæc rectè æquiparantur, debes dicere: ergo ex eo, quod Petrus Comes habeat potestatem emendi (scilicet aliqua indeterminatè) non sequitur, quod habeat potestatem emendi fundum, quia fundus ille est invendibilis: sed cum dicis: [ergo non sufficit Comiti Petro, illum habere potestatem emendi illum fundum, si ille erat invendibilis,] malè æquiparas exempla cum hypotesi. In exemplo enim dicis, bene stare, quod ego sim visivus (scilicet alicujus objecti indeterminatè); & quod non possim videre Angelum, quia ipse est invisibilis.

bilis. In hypothefi verò dicis, bene stare (non quòd Petrus fit emptivus alicujus rei indeterminatæ, ut ad paritatem erat necessarium) quòd Petrus fit emptivus illius fundi, & quòd fundus non sit vendibilis. Ecce quomodo exempla non sunt ad rem; quia ut ad rem sint, eodem modo, quo sumitur *visivus*, debet sumi *emptivus*, sive jus potentiale ad emendum.

90 Itaque aliud est, me esse visivum, & aliud me esse visivum Angeli. Ut possim videre Angelum, non sufficit, quòd sim visivus; sufficit tamen, quòd sim visivus Angeli. Ita similiter aliud est, quòd Petrus sit emptivus, & aliud, quòd sit emptivus fundi Ecclesiastici: ut Petrus possit emere fundum Ecclesiasticum, non sufficit, quòd Petrus sit emptivus: ut possit emere fundum Ecclesiasticum, sufficit, quòd sit emptivus fundi Ecclesiastici.

91 Quòd verò oppositum ab exemplis inferatur, sic ostendo. Ex eo, quòd ego sim visivus Angeli, inferitur, Angelum posse videri à me; & ex eo quòd ego sim auditivus coloris, inferitur, colorem esse audibilem à me (accipe eas propositiones in sensu conditionali; & propone tibi illationem factam ab intellectu, qui non putat esse impossibile auditionem coloris, & visionem Angeli:) ergo si hæc duo æquiparantur, ex eo, quòd Petrus Comes habeat potestatem ad emendum fundum, rectè inferitur, quòd fundus sit vendibilis. Quod si fundus est invendibilis, rectè inferitur, quòd Petrus Comes non habebat potestatem, sive jus potentiale ad illum emendum. Sicut si Angelus est invisibilis, rectè inferitur, quòd in me non est potestas videndi Angelum, quamvis sit potestas videndi.

92 Inquiro enim, an Petrus Comes habeat jus potentiale ad emendum solem; Negabis, & meritò. Quare, nisi quia sol non est vendibilis? Quòd si Petrus Comes haberet jus potentiale ad emendum fundum invendibilem, non repugnaret etiam, quòd haberet jus potentiale ad emendum solem, licet sit invendibilis. Si enim semel admittitur, hoc, quòd est, rem esse invendibilem, non esse impedimentum, ut adsit jus potentiale ad illam emendam; similiter hoc, quòd est, solem esse invendibilem, non erit impedimentum, quominus detur in Petro jus potentiale ad solem emendum.

93 Sed & aliud inconstantia genus reperies in ea doctrina ad confirmationem. Etenim tunc non derogatur juri universorum, quando universi retinent jus suum: sed quando sine licentia Regis Petrus dat Ecclesiæ fundum, etiam si iste fiat invendibilis, universi retinent dominium suum potentiale: ergo quamvis fundus fiat invendibilis, non derogatur dominio potentiali universorum: atque adeò ex parte domini potentialis universorum non repugnat, quòd fundus fiat invendibilis absque licentia Regis. Consequentia patet, & major est evidens ex terminis. Minor probatur. Nam Petrus Comes, secundum Caramuelem, retinebat suum dominium potentiale respectu illius fundi invendibilis, quem de facto emit: ergo etiam si fundus maneat invendibilis, retinent universi dominium suum potentiale.

94 Pro decimotertio argumento præmitto cum P. Molin. d. 124. de just. fine, dispositiones ultimarum voluntatum firmas esse jure naturali, & gentium, & secluso quovis jure positivo. Si enim ceteri contractus jure naturali obligant, cur non & dispositio, qua quis disponit de rebus suis per ultimam voluntatem. Ideò Justinianus in auth. de Ecclesiast. tit. 5. Si autem. collat. 9. præcipiens impleri dispositionem testatoris, ait: *Et quæ testator disposuit, adimplere: scientes, quia si neglexerint, pro his omnibus rationem Deo persolvent.* Quod nunquam dicitur de non implentibus legem civilem, quæ ad merum finem politicum ordinatur. Et ideo iis verbis satis indicatur, esse ipso naturali jure iniquum, non impleri ultimam voluntatem. Et S. Ambros. de obitu Teodosii, plus juri naturali, & divino, quam juri Cæsarium attendens, ait: *Privatorum ultima voluntates, & deficientium testamenta habent perpetuam firmitudinem.*

95 Hinc fit, legitimum domini exercitium esse, cum quis disponit de bonis suis stabilibus, ut inalienata maneant perpetuò ad aliquem usum: si enim dum vivit, nemini irrogat injuriam, conservando bona sua inalienata, & apud se retenta; quare irrogabit injuriam juri potentiali aliorum, quod velit conservari bona sua inalienata eodem modo, ac si viveret? Da Petrum vivere usque ad finem sæculi; multi enim homines futuri vivent usque ad finem sæculi: si Petrus vult retinere bona sua stabilia inalienata usque ad finem sæculi, nulli juri potentiali irrogat injuriam: ergo neque illam irrogat, dum vivens disponit, bona sua manere inalienata usque ad finem sæculi, licet moriturus sit ante finem sæculi.

96 Dices adhuc tenax tui juris potentialis, universos habere jus, ne res sint inalienabiles; at dum vivit Petrus, licet conservet rem inalienatam, non conservat inalienabilem, sicut manet post mortem ejus. Sed præterquam quòd istud jus è suo cerebro fingunt ejus authores, ut probavi; urgeo adhuc: Nam istud jus, quòd habet Petrus, ut disponat de bonis suis stabilibus in usum perpetuum, quòd ei competit ratione domini proprietatis; & istud jus, quòd tu adstruis, sibi contrariantur: istud enim jus Petri, quòd ego assero ratione domini proprietatis, est, ut res maneat inalienabilis; jus autem potentiale, quòd tu adstruis, est, ut res maneat alienabilis. Cum autem de duobus juribus invicem contrariis

litigatur, illud certò prævalet, quòd meliori titulo; quòd potiori ratione fulcitur. Atqui istud jus universorum, quòd res semper sint alienabiles, nulla probatione adstruit Caramuel. Jus verò, quòd ratione domini proprietatis asserimus habere Petrum, ut disponat bona sua stabilia manere firmiter inalienata ad aliquem usum, firma ratione naturali fundatur. Est enim dominium proprietatis jus disponendi de re aliqua tanquam de sua. Destinare autem rem suam ad usum aliquem perpetuum, est disponere de re tanquam de sua. Præterea exercitium istud domini proprietatis disponendi de rebus suis ad usus perpetuos, commissimum est inter omnes gentes; habet ergo titulum firmo jure munitum, quòd non invenies in eo dominio potentiali, quòd sine probatione asseritur.

97 Probatur argumento decimo quarto. Etenim in Hispania multi statuuntur majoratus, vincularis bonis stabilibus sine facultate Regis: ergo apud Hispanos legum doctissimos non reputatur necessaria facultas Regis, quæ amortizet jus potentiale civium: ergo non invenitur tale jus potentiale, quòd amortizetur.

98 Dices cum Molina jurisperito, lib. 1. de Primogen. cap. 1. n. 25. fieri majoratus sine licentia Regis, non sine licentia legis. Est enim lex Hispanica, quæ disponit fieri majoratus absque licentia Regis; scilicet l. 44. Tauri, quæ est l. 4. tit. 7. lib. 5. novæ compilationis, illis verbis. *El que hiziere algun mayorazgo, aunque sea con autoridad nuestra.* Id est [Qui instituerit aliquem majoratum, quamvis illum instituat autoritate nostra.] Ergo ea verba legis concedunt posse fieri sine autoritate regia.

99 Sed qui attentè perpenderit, comperiet, id non concedi à lege, sed supponi esse licitum. Et meritò. Eodem enim jure, quò dispositiones ultimarum voluntatum firmantur; eodem institui possunt majoratus sæculares, & bona stabilia vinculari, sive ad majoratum sæcularem, sive ad patronatum, sive ad quodlibet opus pium perpetuum. Quòd non parum confirmat ea, quæ diximus demonstratione præcedenti, posse quemlibet, ipso jure naturæ, & gentium, disponere de rebus suis in usus perpetuos, quando nulla lege id prohibentur. Obligat enim jure naturali, & gentium dispositio ultimarum voluntatum. Id enim juris sibi vindicat dominium proprietatis, quòd habet Petrus super bona sua, ut dum vivit, possit disponere de bonis suis, ut sibi placuerit, etiam disponendo de illis, ut perpetuò firmentur ad aliquem usum; si nullus in illa jus antecederet acquisierit. Est enim contra naturalem æquitatem velle privare Petrum hoc pleno dominio, quòd habet supra bona sua, ut disponat de illis, prout sibi placuerit, propter quoddam jus potentiale dubium recenter ab aliquibus inventum ad confusionem, & diminutionem veri domini.

100 Ex quibus omnibus colligitur, etiam si admittamus istud jus potentiale in civibus ad emendum bona, quæ sunt in Republica (quòd tamen esse jus fictitium, supra probavimus) ubi res vendibilis, mutatis circumstantiis, sic invendibilis, cessare prædictum jus potentiale civium. Quia nunquam cives habuerunt jus potentiale ad emendum res invendibiles: id enim, ex dictis, contradictionem implicat. Si ergo tale jus potentiale datur, illud quidem est in ordine ad fundum, dum fuerit vendibilis, non verò in ordine ad fundum, dum factus fuerit invendibilis. Posse autem fieri invendibilem, seclusa licentia Regis, constat ex dictis.

701 Tandem nota, primum, secundum, & tertium argumentum etiam arietare molem phantasticam hujus domini potentialis absoluti.

ARTICULUS VIII.

Demonstratur, iniquum esse statutum prohibens (secluso privilegio) ne bona stabilia donentur, aut vendantur Ecclesiis.

SUMMARIUM.

Demonstratur conclusio ex pravitate consequentia. n. 103.

Dilemmate confirmatur argumentum. n. 104.

102 **I**N Lusitania, & aliis regnis esse leges prohibentes, ne Ecclesiis donentur, aut vendantur bona stabilia, easque esse licitas, & iustas affirmat, & approbat Caramuel relatus cap. 1. ubi releges conclusionem tertiam.

103 Quam conclusionem esse falsam, secluso privilegio expresso, demonstro primò, ostendendo, peccare contra logicam, dum ex dominio potentiali civium, & dominio politico, & supremo Regis infert, posse Regem eas donationes prohibere. Stat juxta doctrinam Caramuelis, fundum legitime donari Ecclesiæ, ejusque dominium proprietatis in illam transferri; & quòd simul Rex maneat cum dominio politico, & supremo, & cives cum dominio potentiali; quin hæc domini Regis, & civium lædantur: ergo Rex ob defensionem sui domini politici, & supremi, & domini potentialis civium, nequit prohibere donationem Ecclesiæ factam. Consequentia patet, cum ex hoc solo titulo, secundum doctrinam Caramuelis, prohiberi posset. Antecedens verò probatur. Nam, ut admittit Caramuel relatus cap. 1. nu. 12. & 13. cum quis tradit Deo domum ad celebranda sacrificia publicè, illa domus manet sub dominio proprietatis Christi: & in eo casu manent

manent illa iura potentiale civium, & dominium politicum, & supremum Regis in talem domum: ergo licet fundus maneat sub dominio proprietatis Ecclesiae, poterunt illa iura manere iura potentiale civium, & dominium politicum, & supremum Regis. Consequentia tenet ab identitate rationis: major autem, & minor sunt Caramuelis in loco cit.

104 Confirmatur. Donatio facta Ecclesiae aut irrogat injuriam juri potenti civili, & juri domini regalis, aut nullam injuriam irrogat? Quidquid dicatur est contra Caramuelem; exorbitat ergo ejus doctrina. Probatur minor. Nam si primum dicatur, in isto: eodem jure censentur donatio facta Ecclesiae, & donatio domus facta Christo ad celebranda publice sacrificia: hæc secundum Caramuelem non irrogat injuriam juri potenti civili, nec juri domini politici, & supremi regalis: ergo nec illa. Si verò dicatur secundum, infero: ergo ea nequit prohiberi à Principe. Patet consequentia: Nam eo solo titulo prohiberi potest donatio facta Ecclesiae, quod cedat in damnum publicum, utique juris potentialis civium, & domini politici, & supremi regii: ergo si his iuribus nullam irrogat injuriam, nullo titulo prohiberi potest.

105 Itaque, secundum doctrinam Caramuelis, tria diversa sunt, dominium proprietatis, quod acquirit Ecclesia in illum fundum, & dominium potentiale civium, & dominium politicum, & supremum Regis. Do (& non concedo) quod Rex præcipiat, ut fundus maneat sub dominio potenti civili, ut manet domus donata Christo ad sacrificia publice celebranda; item quod præcipiat, ut fundus maneat sub dominio politico, & supremo regio. Quod verò fundus ille non transeat ad dominum Ecclesiae, quare poterit prohiberi; si semel salvatur, quod manente dominio potenti civili, & dominio regali, potest transire domus ad dominium speciale proprietatis Christi.

CAPUT IX.

Id statutum esse contra doctrinam Evangelicam,

SUMMARIUM.

Lex prohibens eleemosynam iniqua est. n. 107.

Lex prohibens stabilia donari Ecclesiae, prohibet eleemosynam. n. 108.

Lex prohibens opera pia perpetua, iniqua est. n. 109.

Lex, quæ impedit plurima ministeria spiritualia, iniqua est. n. 110.

Responsio multis impugnata. n. 112.

An Evangelium resistat eleemosynæ in perpetuum destinata. n. 116.

Eleemosyna perpetua excellentior est temporali. n. 118.

Ut lex possit precipere, ne dones Ecclesia, debet procedere in circumstantiis, in quibus ea donatio non sit consilium Christi. n. 121.

106 **D**emonstro secundò. Lex prohibens, eleemosynam erogari pauperibus, iniqua est: lex quæ prohibet immobilia donari Ecclesiae, prohibet eleemosynam erogari pauperibus: ergo prædicta lex est iniqua. Existimo nihil hoc syllogismo evidentius in re morali. Consequentia deducta est ad amissum artis syllogisticæ.

107 Majorem quis Catholicus negabit? Tum propter præceptum Christi de eroganda eleemosyna in extremis, & gravibus necessitatibus; tum propter consilium ejus Evangelicum, erogandi eleemosynam in quibuslibet necessitatibus. De quibus *disp. 20. & 21.* Et enim illa lex est iniqua, quæ impedit reducere ad praxim, sive præcepta, sive consilia Christi: sed lex, quæ prohibet erogare eleemosynam pauperibus, impedit reducere ad praxim præceptum, & consilium Christi supra dictum; ea ergo iniqua censenda est.

108 Minor verò primi syllogismi probatur. Nam inter communitates Ecclesiasticas, & Religiosas quamplurimæ inopia premuntur; ratione cujus particulares Religiosi coguntur multa sibi necessaria quærere, non sine dispendio disciplinæ Regularis, ut evidens oculorum experientia suadet: ergo verè sunt pauperes, non solum in particulari, sed etiam in communi: ergo lex, quæ prohibet iis communitatibus donationes immobilium, prohibet erogare eleemosynam pauperibus. Deinde cum donatio sit communitati bene dotata, est in ordine ad alendum plures Ecclesiasticos, vel Regulares, qui secluso eo argumento, non alerentur ibi: ergo ea donatio eleemosyna est, & qui eam donationem impedit, eleemosynam impedit. Præterea quia quamvis bona sint stabilia, sublunaria sunt, atque adeò pluribus decrementis exposita, ut experientia docet: unde fundus, qui modo superabundare videretur, idèò donatur, ne accedentibus decrementis aliquibus aliorum bonorum stabilium, deficiant spiritualia ministeria, vel opera pia super ipsis fundata.

109 Confirmatur primò. Omnis lex, quæ prohibet opera pia perpetua, iniqua est: sed quæ prohibet donationes immobilium Ecclesiae factas, prohibet opera pia perpetua: ergo ea lex est iniqua. Consequentia est legitima. Minor patet: nam donatio fundi est in ordine ad opus pium perpetuum, ex perpetuis ejus redditibus præstandum. Major verò probatur. Nam dum Christus consulit in Evangelio eleemosynam, efficacius consulit eleemosynam perfectiorem, quam minus perfectam: atqui perfectior eleemosyna est,

quæ ordinatur ad opus pium perpetuum, quam, quæ ordinatur ad opus pium semel, vel iterum præstandum: ergo dum Christus consulit eleemosynam in Evangelio, efficacius, & à fortiori consulit opus pium perpetuum. Opponitur ergo consilio Christi Evangelico lex, quæ prohibet opera pia perpetua. Caveant ergo, qui nimias istas subtilitates juris invenerunt, ne cum eis expoittulet Christus, *Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare.* Et quod pejus est, volentes dare, prohibuistis.

110 Confirmatur secundò. Illa lex est iniqua, & in perniciem publicam, quæ impedit quamplurima ministeria spiritualia in viam æternæ salutis ducentia: hæc ita se habet: ergo iniqua est, & in perniciem publicam. Majorem solus ignarus, vel hæreticus negare poterit: nemo enim sapiens Catholicus negat. Minor probatur. Ista lex prohibet donationes, quibus alendi sunt ministri, à quibus proditura sunt quamplurima ministeria spiritualia in viam salutis ducentia: sed deficiente ministrorum alimonia, ministeria deficere necesse est: ergo facit, quod ejusmodi ministeria deficiant.

111 Respondebis primò, iniquam esse legem, quæ prohibet erogari eleemosynam pauperibus, quando erogatur sine injuria alterius; justam verò, quæ prohibet erogari cum injuria alterius; hæc enim injuriam alterius prohibet, non eleemosynam. Atqui donationes istæ idèò prohibentur, quia dominio potenti civili, & dominio politico, & supremo Regis injuriolæ sunt.

112 Sed ex dictis facillè refellitur primò. Tum quia jus potentiale civium fictitium est; qualiter explicatur à Caramuele, & à cæteris jurisperitis, quos ipse sequitur: tum quia licet sit verum, nunquam istud jus potentiale extensum fuisse ad res ex natura sua invendibiles, quales sunt omnes fundi destinati à testatore ad opera pia perpetua. Præterea quia dominium jurisdictionis supremæ, & dominium politicum Regis nunquam extendit spheram suam ad disponendum, & ferendum leges in præjudicium causæ piæ; ut ostendit *disp. 21. cap. 8.* Item non extenditur ad ea, quæ impediunt ea, quæ sunt ordinata ad finem supernaturalem, qualia sunt ea bona, quæ ordinantur ad sustentandos perpetuo ministros, ut perpetuo pro-rogetur doctrina salutis, Sacramentorum administratio, cæteraque Ecclesiastica ministeria. Neque extenditur illud dominium ad ea, quæ vergunt in perniciem publicam, qualis est alienatio bonorum Ecclesiæ, aut prohibitio acquirendi bona, quibus aluntur ministri; ut constat ex *num. 39.*

113 Refellitur secundò. Nam sicut non fit injuria dominio potenti civili, & dominio politico, & supremo regio, quando mobilia consumuntur, & pereunt; de quo vide *cap. 2.* ita non fiet injuria eidem juribus, cum bona immobilia pereunt civiliter, id est, talibus circumstantiis vestiuntur, ut ad alium statum transferantur, in quo sunt inalienabilia.

114 Refellitur tertio. Etenim donationes immobilium in favorem pauperum, aut piorum operum (quales sunt donationes omnes, quæ fiunt Ecclesiæ) nihil præjudicant dominio supremo jurisdictionis regalis: ergo non sunt in injuriam illius. Antecedens ostenditur. Dominium jurisdictionis regalis est potestas condendi leges; ad quarum valorem prima conditio requisita est, quod sit justa; & ut talis sit, necesse est, quod non opponatur legibus, aut consiliis Christi. Ex quo fit, quod illud dominium jurisdictionis regalis nunquam extenditur ad ea, quæ sunt contra consilia Christi: sed prohibere donationes immobilium in favorem pauperum est contra consilia Christi: ergo dominium jurisdictionis regalis non extenditur ad eam prohibitionem: ergo cum fiunt tales donationes immobilium in favorem pauperum, non præjudicant ei dominio supremo. Hæc consequentia patet: quia ut præjudicarent ei dominio, opus erat, quod dominium extenderetur ad eas prohibendas: atqui ex dictis non extenditur: ergo nihil præjudicant tali dominio.

115 Confirmatur, & explicatur materia arguenti. Da, Principem sæcularem ferre legem generaliter prohibentem, nequis erogat eleemosynam pauperibus. Inquiri, an hæc lex sit contra consilium Christi? Et negare non poteris. Atqui simili subtilitate evasionis posset hæreticus respondere, eam legem non esse contra consilium Christi; quia cum Christus consulit eleemosynam, intelligendus est de eleemosyna, quæ non sit injuria dominio jurisdictionis Regis, sive, quæ non sit injuria potestati condendi leges in oppositum. Item super prædictam rem ex eleemosyna donatam habet Rex dominium politicum, sicut habet super fundos: si ergo res illa sit usu consumptibilis, dum re ipsa consumitur, amittit Rex dominium politicum in illam: ergo si illam das pauperi, ut consumatur, privas Regem dominio politico, atque adeò injuriam irrogas Regi. Subtilitas ergo æquæ sophistica intercedit, cum dicis legem prohibentem donationes immobilium, quæ sunt in favorem pauperum, non esse injustam, quia ex donationes sunt in injuriam jurisdictionis regalis potestatis condere leges contra tales donationes, aut contra talia immobilia; & in injuriam domini politici regalis. Sicut ergo certum est, quod lex generaliter prohibens, nequis erogat eleemosynam pauperibus, est iniqua, quia contra consilium Christi; ita & hæc, quæ prohibet eleemosynas perpetuas in donationibus bonorum stabilium fundatas, iniqua est, & contra consilium Christi. Et sicut donationes primi generis non sunt contra dominium jurisdictionis regalis, neque contra dominium politicum Regis; quia hoc non extendit spheram suam

suam contra consilia Christi; ita donationes secundi generis eodem omnino jure censentur.

116 Respondebis secundò, consilium Christi non esse, quòd dentur bona stabilia in alimentum pauperum; immò oppositum colligi videtur ex Evangelio, ubi dicitur Luc. 12. *Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam.* Et Matth. 19. *Vade, & vende, quæ habes, & da pauperibus, & veni, & sequere me.* Et ita præstabant Apostoli, qui eodem modo consulebant fidelibus eleemosynam. Et ita act. 4. dicitur: *Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferbant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis, prout cuique opus erat.* Ergo non est contra consilium Christi prohibere donationes immobilium in alimentum perpetuum pauperum.

117 Hæc tamen responsio non est sustinenda; quia ea evidenter redarguitur ex Melchiade Papa in c. *Futuram*. 12. qu. 1. dum ait: *Futuram Ecclesiam Apostoli in gentibus prævidebant: idcirco prædia in Judæa minimè sunt adepti, sed præstata tantummodo ad fovendos egentes.* Itaque quia Judæa deferenda erat, idèd non adepti sunt prædia in illa ad opera pia perpetua, non quia hæc contemnenda fuerunt, aut non consulenda. Quod amplius confirmat Urbanus Papa in c. *Videntes*. 12. qu. 1. *Videntes autem Summi Sacerdotes, & alii, atque Levitæ, & reliqui fideles plus utilitatis posse conferre, si hereditates, & agros, quos vendebant, Ecclesiis, quibus præsidebant Episcopi, traderent, eo quòd ex sumptibus eorum, tam præsentibus, quam futuris temporibus plura, & elegantiora ministrare possent fidelibus communem vitam ducentibus, quam ex pretio ipsorum; ceperunt prædia, & agros, quos vendere solebant, Matricibus Ecclesiis tradere, & ex sumptibus eorum vivere.* In quibus textibus traditur ratio, ob quam Christus, & Apostoli consulebant venditionem immobilium, quia scilicet deferenda erat Judæa; & ratio ob quam, cum coepit Ecclesia temporum tranquillitate frui, utilius, & convenientius fuit, reservari prædia, & agros in perpetuam sustentationem fidelium communem vitam ducentium.

118 Unde manifestum fit, excellentius eleemosynæ genus esse, bona immobilia in perpetuum destinare ad alimenta pauperum præsentibus, & futuris temporibus ministranda; quam vendere illa, & ex eorum pretio, præstati dumtaxat tempore pauperibus alimoniam præstare, & incomparabiliter excellentius, cum prædicta bona immobilia ad eleemosynam spiritualem perpetuam immediate ordinantur, scilicet ut ministeria spiritualia, quæ ducunt ad vitam salutis, jugiter perennent.

119 Respondebis tertio, ex Caramuele lib. 2. *Theolog. intention. disp. 10. art. 3. num. 628.* distinguendo majorem: lex prohibens eleemosynam erogari pauperibus [ob causam rationabilem] injusta est, nego; [si non prohibeatur ob causam rationabilem] concedo. Ait enim, posse leges ob causam rationabilem prohibere, nequis omnia bona sua donet Ecclesiæ: neque esse contra consilium Christi, eam donationem interdiceret, si id interdiceretur ob causam rationabilem.

120 Hæc tamen responsio latè debellatur disp. 21. cap. 1. & exhibi dictis modò breviter impugnatur: Supponendo, nos non loqui in præstati, quando leges antecesserunt ad donationem dederunt jus alicui privato in illa bona, v. g. filiis, parentibus, vel cognatis. Non enim modò contendimus, quòd valeat donatio, qua quis dedit Ecclesiæ partem legitimam filii: sed loquimur de donatione, qua dat ea, quæ omnino sua sunt, & ad quæ nullus alius habet actionem.

121 Jam verò, ut lex civilis possit præcipere, ne dones Ecclesiæ, vel pauperibus, debet procedere in circumstantiis, respectu quarum ea donatio non sit consilium Christi. Rursus ut verificetur, quòd donatio facta pauperibus in his circumstantiis non sit consilium Christi, opus est, ut verificetur, in his circumstantiis non esse quid melius, & perfectius facere eam donationem pauperibus, igitur pro præstati duplici argumento impugno prædictam responsionem.

122 Impugno primò. Nam pro eo statuto propugnando nulla affertur causa rationabilis, in cujus circumstantiis non militet consilium Christi, & non sit melius, atque perfectius facere eam eleemosynam perpetuam pauperibus. Nam quæ affertur de dominio potenciali civium, & de dominio politico, & jurisdictionali Regis, ex supradictis jam evanuit. Et si tamquam causa rationabilis afferatur majus levamen civium, nempe ut plures fructus habeant, ex quibus solvant vestigalia, nec majoribus gabellis graventur; ea causa non ponit circumstantias, in quibus cesset consilium Christi donandi bona stabilia Ecclesiæ. Primò, quia si id onus subeunt cives, id compensatur emolumentis spiritualibus, quæ accrescunt ex alimentis perpetuis ministrorum Ecclesiæ. Secundò, quia adhuc in his circumstantiis melius, & perfectius est, atque adeò consilium Christi, donare fundum in alimenta perpetua pauperum: alioqui semper cessaret consilium Christi, de renunciando omnibus, quæ possidet, & donando pauperibus: quia per paupertatem voluntariam donantis accrescit reliquis onus solvendi gabellas, à quo pauper voluntarius eximitur. Tertio, quia ea ratio militat contra immunitatem Ecclesiasticorum à gabellis.

123 Impugno secundò. Nam vel ea causa rationabilis est causa pia, vel profana? (& suppono eam non esse necessitatem gravem, vel extremam Reipublicæ, aut privati, hæc enim faceret illicitam

tam donationem, si donatio fundi non fieret pro simili necessitate.) Si dicas secundum; causa merè profana non ponit circumstantias, in quibus cesset consilium Christi: quia semper est melius, & perfectius dare bona sua pauperibus, quam id omittere propter causam profanam. Si verò dicas, eam causam rationabilem esse causam piam; contra est. Nam (præterquam quòd in eo statu nulla causa pia allegatur) id non esset prohibere causam piam, sed commutare unam in aliam. Et (præterquam quòd difficile est, quòd ad hoc extendatur potestas laica) adhuc irrogaret injuriam Ecclesiæ. Unusquisque enim habet jus, ne per vim, vel dolum impediatur donationes sibi faciendæ: adeòque Ecclesia id jus habet; statutum autem ejusmodi vim infert, ne Ecclesiæ donentur stabilia. Vide hæc laicius discussa in citata disp. 21. cap. 1.

C A P U T X.

Duo alia argumenta ex jure potenciali desumpta.

S U M M A R I U M.

Sequeretur, quòd non posset vinculari fundus ad majoratum sine licentia Pontificis. nu. 124.

Clerici non privantur jure suo nisi de licentia Pontificis. n. 126.

Rex non potest privare Ecclesiasticos dominio potenciali. n. 129.

124 **D**emonstro tertio. Si Ecclesia non posset acquirere fundum sæcularem sine licentia Regis propter jus potentiale civium, sequeretur, quòd neque Rex posset vinculare bona immobilia ad majoratum sine licentia Summi Pontificis: hoc est absurdum, & inauditum; & à Caramuele nunquam admittendum: ergo & primum, unde id infertur. Probatur major. Ut vinculentur bona immobilia ad majoratum; necesse est, secundum doctrinam Caramuelis, quòd omnes personæ Ecclesiasticæ priventur jure domini potencialis, quòd habent ad emendum talia bona, quæ vinculantur sunt: sed ut Ecclesiastici priventur jure suo, requiritur licentia Summi Pontificis: ergo ut ea bona vinculentur, requiritur licentia Summi Pontificis; nec sufficit sola regalis facultas. Major est manifesta: nam dominium potentiale respectu fundi sæcularis aquè residet in Ecclesiasticis, ac in laicis: quia non soli laici, sed etiam Ecclesiastici emere possunt fundum sæcularem.

125 Minor, loquendo de jure potenciali, admittitur à Caramuele cit. nu. 826. præcipue illis verbis: *Cum fuerunt data Ecclesiæ (bona immobilia de licentia Regis) amortizati sunt à Rege emptores sæculares; amortizati sunt à Pontifice emptores, & venditores Ecclesiastici.* Relege textum. Et §. *Dominium*. ait: *Dominium proprietas potencialis in illum fundum habebat Comes Petrus; non enim potest Pontifex privare proprio dominio sæculares.* Et ita secundum Caramuelem Pontifex non potest privare dominio potenciali sæculares; nec Rex potest privare dominio potenciali Ecclesiasticos.

126 Sed præterea probatur eadem minor. Ecclesiastici non possunt privari bonis suis in toto, aut in parte, etiam ad utilitatem publicam, nisi de licentia Summi Pontificis: sed bona, & jura eadem lege censentur: ergo Ecclesiastici non possunt privari jure suo, adeòque nec dominio potenciali, sine licentia Summi Pontificis. Minor constat: nam jura etiam inter bona incorporalia recensentur. Et idèd cap. fin. de immuni. Ecclesiarum in 6. excommunicantur illi, qui derogabant juri clericorum molendi, coquendi panem, &c. Major etiam constat: in eo enim consistit partim immunitas Ecclesiasticorum. Et habetur expressè c. *Clericus de immuni. Eccl. in 6.* illis verbis. *Nec prudenter attendunt, quàm sit eis in clericos, Ecclesiasticasve personas, & bona, interdicta potestas.* Et c. *Cum laicis*, de rebus Ecclesiæ non alien. *Cum laicis quamvis Religiosis disponendi de rebus Ecclesiæ nulla sit attributa potestas.*

127 Quòd si dicas, esse authores aliquos, qui doceant, posse clericos obligari sine licentia Summi Pontificis ad contribuendum de bonis suis pro structura pontium, aut murorum; aut quando contributio faciendæ est pro reficiendis iis rebus, quæ partim pertinent ad dominium proprietatis Ecclesiasticorum. Ut videre licet apud P. Thom. Sanch. tom. 1. conf. lib. 2. cap. 4. dub. 55. & Dianam 1. pars. tom. 2. resol. 38. & 78. & 82. & Card. Lugo tom. 2. de just. disp. 36. num. 122. Similiter ergo sine licentia Summi Pontificis poterunt jure potenciali spoliari.

128 Id tamen rem confirmat. Nam licet ea sententia sit vera, id solum admittitur, quando tangit immediatè, & directè utilitatem Ecclesiasticorum. At verò quando nulla utilitas illis inde confurgit, nullus dixit, nec dicere potuit, posse sine licentia Summi Pontificis in toto, aut in parte bonis suis spoliari: ergo cum jura Ecclesiasticorum eadem lege regantur, qua bona eorum, sine licentia Summi Pontificis non possunt jure suo potenciali spoliari.

129 Demonstro quartò. Ecclesiastici habent jus potentiale ad emendum, & gratis accipiendum bona stabilia, non minus quam sæculares: ergo statutum prohibens, quòd emant, vel accipiant gratis bona stabilia, privat eos jure suo. Sed Rex non potest privare Ecclesiasticos jure suo, cujus potestati sicut bona, ita & jura non subduntur: ut patet ex præcedenti argumento: ergo non.

non potest condere statutum prohibens illis emptionem, vel acceptionem gratuitam bonorum stabilium.

130 Respondebis, habere quidem jus potentiale ad emendum bona stabilia, dum non fuerit contra jus potentiale secularium: quia tamen jus potentiale secularium læditur per emptionem, qua Ecclesiastici acquirunt bona stabilia; eo quod statim reddunt illa inalienabilia; ideo tale jus potentiale Ecclesiasticorum debet reputari injurium juri potenti secularium; quod læditur, dum res, quæ transit in Ecclesiam, sit inalienabilis.

131 Contra. Ideo resistitur juri potenti Ecclesiasticorum, quia noxium est juri potenti secularium: sed jus potentiale secularium est noxium juri potenti Ecclesiasticorum: ergo vel utriusque, vel neutri resistendum est. Probatur minor. Jus potentiale secularium exigit, quod omnia bona stabilia maneant inalienabilia, secundum doctrinam Caramuelis: sed jus exigens, quod bona stabilia manent alienabilia, est noxium juri potenti Ecclesiasticorum: ergo jus potentiale secularium est noxium juri potenti Ecclesiasticorum. Minor probatur. Nam eo ipso, quod bona stabilia manere debeant alienabilia, ement illa Ecclesiastici inutiliter, & non qualiter requiritur ad Ecclesiam, & communitatis Ecclesiasticæ conservationem: ergo jus exigens, quod bona stabilia maneant alienabilia, noxium est potentiæ emendi bona stabilia, quam habent Ecclesiastici, sive juri potenti Ecclesiasticorum.

132 Denique notabis, quatuordecim argumenta proposita cap. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. militare contra doctrinam Caramuelis, qua parte approbat hoc statutum in conclusione tertia.

C A P U T X I.

Sacros Canones posse disponere in hac materia, contra secundam conclusionem Caramuelis ostenditur, & hanc doctrinam de immunitate esse definitam ab Ecclesia.

S U M M A R I U M.

Statutum prohibens, quod Ecclesia acquirat bona stabilia sine licentia Regis, est contra Sacros Canones. n. 133.

Quod de hoc non possint disponere Sacri Canones, ait Caramuel, ibid.

Pessima consequentia ex ejus assertione deducta. n. 135.

Ad quem judicem spectat decidere, sit ne peccatum, impedire donationes favore Ecclesie. n. 136.

Quod Pontifex proponat Ecclesia tanquam peccatum, quod est honestum, propositio erronea est. n. 137.

Pontifices definierunt illud statutum esse peccatum. ibid.

Alexander IV. prohibuit illud statutum, sive alienandi stabilia, sive solvendi collectas. n. 138.

Idem Pontifex declarat, eam prohibitionem esse peccatum. n. 140. & seq.

Definivit illud statutum esse detestabilem audaciam, &c. n. 142.

Bonifacius VIII. definit illud statutum esse iniquum. n. 143.

Innocentius III. definit in concilio generali id statutum esse peccatum. num. 147.

Definiunt Pontifices, esse illicitum onerare gabellis bona Ecclesie. n. 151.

Tridentinum definit, sacros Canones de immunitate observare debere. num. 151.

133 **A**ntoninus Dianà 3. part. tract. 3. per totum ostendit evidenter, hoc statutum prohibens, quod Ecclesia acquirat bona stabilia sine licentia Regis, esse contra Sacros Canones Summorum Pontificum, & Conciliorum Generalium. Idem ostendit Valencuela 3. p. adversus Venetos num. 120. Quæ omnia uno ictu videtur sibi deturbare Caramuel, asserendo, in his nihil posse disponere Sacros Canones: quia hi non possunt disponere, quod subripiamus alteri, quod suum est; unde disponere non possunt, quod jus suum Regi subripiatur, scilicet dominii politici, & supremi; neque quod universis jus suum potentiale detrahatur: & consequenter non possunt disponere, quod bona stabilia ab Ecclesia denuo acquisita fiant inalterabilia sine licentia Regis; quia si sic disponerent, decernerent utique, quod jus suum Regi, & universis detraheretur. Relege conclusionem secundam propositam supra cap. 1.

134 Quod si Caramueli obiiciamus, ex doctrina sua inferri, quod bona immobilia denuo acquisita ab Ecclesia sine licentia Regis, ut manent subjecta dominio politico Regis, ita possunt onerari collectis, & talliis, sicut bona immobilia secularium; eo quod collectas, & vectigalia imponit Rex titulo dominii politici, ratione cujus potest disponere de bonis subditorum in utilitatem publicam; at Ecclesias, & Ecclesiasticas personas immunes esse ab omni onere collectarum, & vectigalium, constat ex quamplurimis sacris canonibus; uno verbo suæ secundæ conclusionis ad hæc omnia respondebit Caramuel, sacros canones in hoc non posse disponere; neque potestatem Pontificis extendi ad tollendum secularibus jura eorum.

135 Et in primis modum loquendi vehementer admiror. Et in admirationis confirmationem subiicio hanc consequentiam: ergo dum sacri canones Romanorum Pontificum, & Conciliorum generalium præcipiunt, ne impediatur Ecclesia, quod bona stabilia acquirat, præcipiunt, contra septimum decalogi præceptum, Cardenas Pars III.

jus ejus alteri subripi. Patet consequentia. Nam secundum Caramuelem, quod Ecclesia possideat bona stabilia modo, quo possidet, scilicet inalienabiliter, sine licentia Regis, est subripere alteri (videlicet Regi) jus suum: sed sacri canones præcipiunt, ne impediatur Ecclesia a Regibus, vel Dynastis possidere bona stabilia inalienabiliter, & consequenter præcipit, quod Ecclesia possideat ea inalienabiliter, independenter à quavis licentia Regis: ergo sacri canones præcipiunt, contra septimum decalogi præceptum, jus ejus alteri subripi. An sit legitime deducta hæc consequentia, & an sit evidenter impium, illam concedere, alii viderint. Solum advertas, precor, pro majori claritate minoris; ex eo quod sacri canones jubeant Principibus secularibus, ne impendant, quod Ecclesia acquirat bona stabilia, recte inferri, sacros canones prohibere; quod petatur ad id licentia à Principe seculari tanquam necessaria ad possidendum ea bona.

136 Afferit itaque Caramuel in hoc nihil posse disponere sacros canones, quia est extra sphaeram Romani Pontificis disponere id, per quod tollitur secularibus jus suum. Progredior tamen ulterius, & inquirō, ad quem judicem pertineat hæc controversia, in qua dubitatur, an sit peccatum mortale, quod Princeps secularis impediatur donationes stabilium Ecclesie factas; vel an sit contra Evangelicum consilium de eroganda elemosyna? Spectat ne ad secularem, an potius ad Ecclesiasticum Principem? Et cum materia quæstionis sit pure spiritualis, indubitabile est, controversiæ hujus decisionem non ad secularem Principem pertinere; sed ad Romanum Pontificem. Neque enim potest spectare ad politicam potestatem decidere, an actio aliqua offendant graviter Deum, dignaque sit poena æterna? Si ergo ostendero, hanc controversiam decisam esse à Romano Pontifice, corruet funditus secunda conclusio, & simul universa ea doctrina Caramuelis. Tum sic.

137 Erroneum est dicere; quod Romanus Pontifex loquens Ecclesie, proponat illi tanquam peccatum mortale id, quod est licitum, & iustum, vel è converso; ut latè demonstravi disp. 9. cap. 20. atqui Romanus Pontifex, etiam in Concilio generali proposuit Ecclesie tanquam peccatum, & rem iniquam impedire, quod Ecclesia acquirat bona immobilia: ergo id impedire, est peccatum, & iniquitas. Ergo statutum, id impediens, iniquum, & peccaminosum est. Ergo sacri canones dum in statutum prohibent, legitime procedunt: ergo non est extra sphaeram sacrorum canonum id statutum prohibere. Prima consequentia legitime infertur; & ex ea reliquæ omnes. Major est certissima.

138 Minor probatur. Alexander IV. Quia nonnulli, de immunit. Eccles. in 6. refert injuriam, quam in Regno Franciæ domini temporales, ejusque ministri inferebant Ecclesie, in hæc verba. [In Regno Franciæ Communiæ, Scabini, seu Consules, & alii domini temporales, & hi, qui jurisdictionem in ipsis communis, civitatibus, castris, & villis temporalem exercent; vel quibus in illis commissæ sunt executiones justitiæ seculares, molesti sunt nimium Ecclesiis super pluribus, & infesti: & inter cætera nituntur, & student, ut illis collectas, & tallias, & alias hujusmodi eadem Ecclesiæ, prætextu bonorum, quæ acquisiverunt, tribuant, & persolvant, vel extra manum suam ponant hujusmodi acquisita.] Deinde utrumque prohibet Alexander. Ubi glossa inquit: [Laici dicebant, quod Ecclesia solveret tallias respectu illarum possessionum de novo acquisitarum post illam legem Placet; vel quod illas possessiones poneret Ecclesia extra suam manum.] Illud fuit notificatum Summo Pontifici, qui ordinavit, quod quæcumque potestates seculares, vel quicumque judices laici non compellerent personas Ecclesiasticas ad solvendam tallias pro possessionibus noviter acquisitis; nec etiam compellant Ecclesias, vel Ecclesiasticas personas ad ponendum extra suas manus possessiones de novo acquisitas.]

139 Ubi circa factum notabis primò, eas laicorum vexationes, eò respicere, ut possessiones denuo acquisitæ ab Ecclesia extra manum suam ponerentur. Secundò, eas possessiones, juxta sententiam Caramuelis, non esse bona Ecclesiastica, cum non essent acquisita de licentia Dominorum temporalium; rationem autem dominii politici pertinet ad Regem imponere vectigalia super bona subditorum; unde eo titulo domini temporales jure possent exigere tallias, & collectas prætextu publicæ utilitatis, quam respiciunt vectigalia super bona subditorum imposita, si vera esset sententia Caramuelis.

140 Jam verò Alexander IV. declarat, id esse illicitum, & gravissimum peccatum. Verba ejus sunt: [Autoritate Apostolica, præhabita cum fratribus nostris diligenti deliberatione, decernimus non licere præfatis communiis, Scabinis, & his, qui in eis jurisdictionem temporalem obtinent, vel justitiam secularem exercent, tallias; vel collectas, seu exactiones quascunque Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis imponere, vel exigere ab eisdem pro domibus, prædiis, vel quibuscumque possessionibus ab eisdem Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis legitime hætenus acquisitis, vel in posterum acquirendis: etiam si ipse Ecclesia, vel personæ, vel res hujusmodi sint infra illorum districtum, vel territorium constitutæ.] Ubi notabis primò ea verba, Autoritate Apostolica decernimus non licere: in quibus evidens est, quod Pontifex à Cathedra docens Ecclesiam autoritate Apostolica declarat, id esse peccatum, & Ecclesia id proponit

tanquam illicitum. Nota etiam ea verba *in posterum acquirendis* esse generalia, & extendi ad ea, quæ sine licentia dominorum temporalium ab Ecclesia acquiruntur.

141 Eodem modo declarat illicitam aliam partem statuti, quæ coarctat Ecclesiam ad alienandum, & ponendum extra manum suam bona stabilia denuo acquisita, [*Nec etiam liceat illis, ipsas Ecclesias, vel personas ad distrahendum, vel alienandum, vel extra manum suam ponendum acquisita jam, vel quæ deinceps acquirunt, aliquatenus coarctare.*] Et quamvis in hac secunda clausula non apponat verbum de præsentis indicativo, *Nec etiam licet*, sed subjunctivo, *Nec etiam liceat*: at ex contextu in eodem sensu loquitur, affirmans, id esse illicitum.

142 Quod utrumque evidentius constat, cum id peccatum gravioribus verbis ostendit, dicens: *D testabilis malignorum audacia, & insolentium nefaria temeritas propulsetur.* Ergo declarat Pontifex auctoritate Apostolica, esse peccatum mortale, impedire Ecclesiæ; quod bona immobilia denuo acquirat, & coarctare Ecclesiam, ut ea extra manum suam ponat; vel exactionibus cogere ad ea bona non acquirenda denuo.

143 Item Bonifacius VIII. in cap. fin. de immunit. Eccles. in 6. ait, [Eos, qui temporale dominium obtinentes, suis subditis, ne Prælati, aut Clerici, seu personis Ecclesiasticis quidquam vendant, &c. aliquando interdicit; cum talia in derogationem libertatis Ecclesiasticæ præsumantur, eo ipso excommunicationis sententia decernimus subjacere.] Nota primò ea verba *quidquam vendant*, esse generalia, & extendi ad mobilia, & immobilia. Nota secundo, dum Pontifex declarat, eos, qui talia agunt, subjacere excommunicationi, declarare utique, eos peccare mortaliter; cum hoc in illo includatur.

144 Dices, ea verba *decernimus subjacere*, non tam esse declarationem speculativam censuræ, & peccati; quam declarationem practicam censuræ; id est, sententiam excommunicationis non ferendam, sed latam virtute ejus verbi, *decernimus subjacere*, id est, sententiam excommunicationis ipso facto incurrendam ferimus.

145 Sed si in alia materia versaretur, facile annuerem. Sed cum in hac materia immunitatis reliqui Pontifices loquantur, asserentes, & quasi speculative affirmantes, esse peccatum, impium, sacrilegium, eam violare, & verba Bonifacii capacia sint ejusdem sensus, utique in eodem sensu accipi debent.

146 Apud Dianam cit. resol. 4. invenies præoccupatam responsionem, quam huic textui aliqui respondere possent, id verbum *presumantur*, solam præsumptionem importare. Nam Diana bene adnotat, eam esse præsumptionem juris, & de jure, quæ non admittit probationem in contrarium. Et probat ex c. 15 quædam de Sponsal. & ex jurisperitis. Sed urgentius adhuc potest ea responsio refutari pro casu præsentis. Nam quando jus præsumit fraudem, & super præsumptione decernit; si casus afferat non solum præsumptionem, sed evidentiam, à fortiori militat lex in tali casu. Atqui hic conspicitur evidenter derogatio ejus libertatis Ecclesiasticæ, qualem sacri canones statuunt (hanc enim in sacris canonibus stabiliri, non videtur negare Caramuel; solum enim negat, esse intra sphaeram potestatis Ecclesiasticæ) ergo lex militat evidenter in hoc casu. Vide etiam P. Suarez lib. 4. defensionis fidei cap. 33. qui legitimam tradit expositionem ejus verbi *Presumantur*; non enim significat præsumptionem juris, sed præsumptionem, qua violatores immunitatis audent, & præsumunt alia operari in derogationem libertatis Ecclesiasticæ. Quæ expositio clarè colligitur ex eo, quod verbum *Presumere* in eodem sensu usurpatur in eodem canone, illis verbis: *Aut alia obsequia exhibere presumant.*

147 Innocentius III. in Concil. General. Lateran. c. cum laicis, de rebus Ecclesiæ non alien. damnat statuta Principum secularium præcipientium, bona stabilia ab Ecclesia acquisita alienari. Ubi Ostiensis nu. 5. verb. *De alienatione*, advertit, hanc constitutionem factam esse à Concilio propter statuta Principum secularium statuentium, bonorum stabilium Ecclesiæ acquisitionum alienationem faciendam esse intra annum, & diem, post acquisitionem eorum. Ubi Pontifex in Concilio declarat, esse illicitum, talia statuta condere. Nota ea verba: [*Dolemus*, in quibusdam ex illis (scilicet laicis) sic refrigerare charitatem, quod immunitatem Ecclesiasticæ libertatis, quam non tantum Sancti Patres, sed etiam Principes seculares privilegiis multis munierunt, non formidant suis constitutionibus, vel potius destitutionibus impugnare: non solum de alienatione fundorum, ac aliorum possessionum; sed etiam de mortuariis, nec non & aliis, quæ juri spirituali annexa videntur, illicitè præsumendo.]

148 Ubi notabis primo declarationem Concilii, qua asserit illicitum præsumere talia statuta. Secundo idem significatur iis verbis, *dolemus, sic refrigerare charitatem*, quæ verba aperte significant peccatum mortale, alludunt enim ad verba Christi D. *Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Et verbum ipsum *dolemus*, id ipsum clarius exprimit, cum is dolor sit de damno spirituali refrigerentis charitatis. Tertio id ipsum ostenditur per id verbum *non formidant*; eo quod res formidanda sit, in qua peccatum mortale intervenit. Quarto ex constitutiones Principum laicorum super tali alienatione faciendâ bonorum stabilium, quæ acquisivit Ecclesia, *destitutiones* appellantur, & inferius destructiones; quæ

verba iniquitatem ita præcipientium præferunt.

149 Deinde decernit Concilium, eas alienationes, seu venditiones bonorum Ecclesiasticorum, ob iniquitatem, qua statuta sunt à laicis, esse irritas. Ita enim ait: [*Constitutiones, & venditiones hujusmodi feudorum, seu aliorum bonorum Ecclesiasticorum, sine legitimo personarum Ecclesiæ assensu, præsumptas occasiones constitutionis laicæ potestatis (cum non constitutio, sed destitutio, vel destructio dici possit, nec non usurpatio jurisdictionum) sacri approbatione Concilii decernimus non tenere.*] Declarare autem illas constitutiones laicorum, & venditiones tanquam invalidas, eo quod sint *destitutiones, & destructiones*, eo quod sit *usurpatio jurisdictionis* Ecclesiasticæ, eo quod, qui eas faciunt, præsumunt operari *illicitum*, eo quod procedant ex *refrigescente charitate*, eo quod *formidare* deberent ita operari: quid est aliud, quam decernere illicitum, & grave peccatum?

150 Denique adverte, Concilium in eo capite *Cum laicis*, loqui de hac materia universaliter illis verbis: *Cum laicis quamvis Religiosis disponendi de rebus Ecclesiæ nulla sit attributa potestas, dolemus, &c.* Unde directè opponitur licentiæ Principis laici petendæ. Et ita id generaliter esse illicitum, declarat modo supra proposito. Nec dixit *de rebus Ecclesiasticis, sed de rebus Ecclesiæ*, inter quæ vult Caramuel esse distinctionem. Res autem Ecclesiæ dicuntur, quæcumque ab Ecclesia dominio proprietatis acquisita. Quæ licet velit Caramuel, ea non esse Ecclesiastica; quamvis sint sub dominio proprietatis Ecclesiæ, quia adhuc manent subiecta dominio Regis; tamen ex dictis constat, quod Concilium declarat, ea bona non esse subiecta Principi laico; item declarat esse illicitum; quod de ipsis disponat Princeps laicus, tanquam de sibi subiectis.

151 Deinde cum ex doctrina Caramuelis inferatur, bona stabilia acquisita ab Ecclesia absque licentia Regis manere sub dominio politico Regis; atque ea onerari posse gabellis, & exactionibus, eo quod dominium politicum est illud, secundum quod potest disponere de bonis vassallorum: declaratum esse generaliter à Romanis Pontificibus, esse illicitum, & grave peccatum, ea onera imponere, etiam prætextu bonorum ab Ecclesia acquisitionum, manifestum est.

152 Nam Bonifacius VIII. c. *Quamquam de censibus* in 6. loquens de iis exactionibus, quas Alexander IV. damnat ut illicitas c. *Quia nonnulli de immunit. Eccles. in 6.* ut supra ponderavimus à num. 134. ait primò. *Majoris inde transgressionis reatus incurrit, & offensæ evidentior comprobatur.* Quæ verba evidenter peccatum significant, & illicitum. Ait secundo esse *multorum insolentiam, & abusum*. Ait tertio, contrariam consuetudinem esse corruptelam; quæ vox vitium, & culpam significat. Quarto iterum utitur nomine *transgressionis*. Quinto declarat, eos, qui talia exegerint à clericis, vel de bonis Ecclesiasticis, *plenariè restituere, & satisfacere competenter* debere. In quibus omnibus aperte declarat Pontifex, id esse illicitum, & grave peccatum.

153 Idem Bonifacius in cap. *Cleric. de immunit. Eccles. in 6.* referens, quod laici Principes imponebant talem quotam bonorum sibi solvendam; ait primò, quod tales laici, *nituntur in vetitum, ad illicita frenare laxant*. Secundo ait: *Talibus iniquis actibus obviare volentes.* Tertio ait: *Tam horrendum secularium potestatum abusum.* Quarto, loquendo de negligentia Prælatorum, qui potestatibus laicis non contradicunt, ait: *Plus timentes, Majestatem temporalem offendere, quam aeternam.* Ubi evidentissimum est, Pontificem proponere Ecclesiæ, tanquam illicitum, & peccatum gravissimum, eas exactiones extorquere ex bonis ab Ecclesia acquisitis.

154 Item Benedictus XI. in extrav. *Quod olim de immunit. Eccles.* quamvis tollat poenâs impositas à Bonifacio VIII. contra Clericos, & Prælatos solventes, & consentientes solvi ejusmodi exactiones; tamen dictos Prælatos, & Clericos id consentientes appellat temerarios transgressores.

155 Denique Conc. Trid. sess. 25. cap. 20. de Reformatione, gravissimis, & sanctissimis verbis omnino legendis confirmat prædictas constitutiones Pontificum, & Conciliorum generalium, & generaliter omnes sacros canones, qui immunitatem, & libertatem Ecclesiasticam statuunt. Et declarat, omnes fideles teneri ad observationem omnium eorum sacrorum canonum. Præcipue illis verbis: *Decernit itaque, & præcipit, sacros canones, & Concilia generalia omnia, nec non alias Apostolicas sanctiones in favorem Ecclesiasticarum personarum, libertatis Ecclesiasticæ, & contra ejus violatores editas, quæ omnia præsentis etiam decreto innovat, exactè ab omnibus observari debere.* Ubi notabis id infinitivum; *observari debere*, quod non facit sensum meri præcepti, sed declarationis. Nemo enim dicit; *jubeo festum observari debere*, sed decerno, vel declaro. Quare decernit, & præcipit idem est, ac dicere decernit, etiam denuo præcipiendo.

156 Tum sic: Sacri canones præcipiunt, ne potestates laicæ impediunt, vel onerent quæcumque bona immobilia tunc acquisita, vel deinceps acquirenda ab Ecclesia; ut manifestè constat ex hucusque dictis: sacra Tridentina Synodus decernit hos sacros canones *exactè ab omnibus observari debere*: ergo à sacra Tridentina Synodo declaratum est, potestates laicas non posse licitè impedire, seu onerare quæcumque bona immobilia, acquisita, vel acquirenda ab Ecclesia.

157 Deinde: Idem est decernere, *sacros canones exactè ab omnibus obser-*

observari debet, ac esse illicitum, quod prædicti canones non exactè observentur; maxime cum sacri canones dicant, id esse illicitum, & illos Tridentina Synodus innovet, & confirmet. Ergo ex declaratione Tridentina Synodi constat, esse illicitum, & peccatum, quidquid iis sacris canonibus opponitur. Sed illis manifestè opponitur statutum prohibens, quod Ecclesia acquirat bona immobilia, vel præcipiens, quod acquisita alienet, vel quod ex illis quotam aliquam solvat: ergo ex declaratione Tridentina Synodi constat manifestè, tale statutum esse illicitum, & peccatum.

158. Ex quibus omnibus fit, quod in questione, quæ inquit: [An tale statutum sit illicitum, & peccatum?] cujus decisio evidenter pertinet ad Romanum Pontificem, habemus determinationem Pontificum, & Conciliorum asserentium, illum esse illicitum, & peccatum. Cum autem Pontifices non possint proponere Ecclesie tanquam illicitum, & peccatum id, quod est licitum, & honestum, fit evidens, illud revera esse illicitum, & peccatum: & cum Carumel asserit in secunda conclusione, quod *stando juri Ecclesiastico non potest fundus secularis, Ecclesiasticus fieri sine licentia Regis*; eo quod de hoc puncto non possit disponere jus Ecclesiasticum; eum manifestè opponi sacris canonibus declarantibus, esse peccatum, quod Principes velint sibi subicere bona quæcumque ab Ecclesia acquisita; atque adeo eum opponi doctrinæ certissimæ.

CAPUT XII.

Aliud argumentum à priori, ex reverentia debita statui Ecclesiastico, quam Ecclesiasticus Princeps determinavit.

SUMMARIUM.

Rex nequit disponere contra reverentiam debitam Ecclesia. Ideo non potest nocere immunitati. n. 159.

Legis humana est decidere, quo cultu externo colendus sit Deus, Princeps, Prelatus, &c. n. 160.

Ideo ad Romanum Pontificem spectat decidere, qua reverentia colendus sit status Ecclesiasticus. Ibidem.

Pontifex de facto determinavit, qua reverentia externa colenda fiat persona Ecclesiastica, & bona earum. n. 161.

Immunitas præcipitur in reverentiam status Ecclesiastici. n. 162.

Violatio immunitatis est sacrilegium, atque adeo contra reverentiam debitam Ecclesie. n. 165.

Vindicatur ab impostura P. Molina. n. 167.

159. Secundum argumentum à priori desumptum, explicansque quomodo possint sacri canones disponere in materia immunitatis, quando opponi videtur dominium, aut jus Principis laici, sic propono. Principes laici numquam habuerunt dominium ad disponendum contra reverentiam debitam Ecclesie, & statui Ecclesiastico: sed actiones, quæ opponuntur immunitati (qualem præscribunt sacri canones) sunt contra reverentiam debitam Ecclesie, & statui Ecclesiastico: ergo ad tales actiones, in materia immunitatis numquam habuerunt dominium Principes laici.

160. Major est evidens: quia dominium Principis laici non est in contumeliam Religionis. Minor probatur ex optima doctrina Carumelis *fund. 67. num. 2006.* qua docet, ad leges humanas pertinere determinare, quo cultu, sive qua reverentia extrinseca debeamus vereri Deum, Sanctos, Principes, Superiores: [Rem, inquit, exemplo dilucido. Deponere pileum, aut non deponere ex natura sua est actio indifferens, & propterea levis, aut fortè nullius considerationis. Verum enim verò ex hypothesi, quod depositio pilei sit extrinseca reverentia, posset præcipi sub culpa gravi, nequis non deponat pileum coram venerabili sacrificio, aut coram Summo Pontifice, Imperatore, Rege, & aliis. Immo fortassis extat tale præceptum implicite, aut expresse: quoniam coram talibus personis debet pileus deponi, & potest, & solet puniri, qui non obediatur.] Ex qua doctrina evidenter infertur, ad Romanum Pontificem pertinere, determinare, qua extrinseca reverentia colendus sit status Ecclesiasticus, personæ, loca, & bona ejus.

161. Tum sic: Sacri canones determinaverunt tanquam reverentiam extrinsecam statui Ecclesiastico exhibendam, quidquid immunitatis præscripserunt pro personis, locis sacris, & bonis status Ecclesiastici: ergo quidquid immunitatis præscripserunt pro personis, locis sacris, & bonis status Ecclesiastici est reverentia debita statui Ecclesiastico: ergo actiones, quæ opponuntur immunitati præceptæ per sacros canones, sunt contra reverentiam debitam statui Ecclesiastico. Consequentia manifesta est: nam si immunitas præcepta per sacros canones est reverentia extrinseca, quæ exhibenda est statui Ecclesiastico; actiones, quæ tali immunitati opponuntur; etiam opponuntur reverentiae illi statui debitæ.

162. Quod verò sacri canones determinaverint tanquam reverentiam extrinsecam exhibendam statui Ecclesiastico, & personis, bonis, & locis sacris ejus, quidquid titulo immunitatis injungunt, evidentissimè constat ex quam plurimis textibus juri canonici. Vide plures infra cap. 15. de immunitate contra extractiones reorum Cardenas Pars III.

ab Ecclesia. Quorum textuum primus, ex cap. *Ecclesia da immunit.* Eccles. generaliter loquitur de privilegio immunitatis loci ad sacrificia dedicati. Præterea c. 1. de immunit. Eccles. in 6. Alexander IV. ait: [Libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam lædere, ac minuire, tanquam honoris, & privilegii Ecclesiarum invidi moliuntur.] Ubi verbum honoris, denotat immunitatem datam Ecclesie in honorem extrinsecum, & reverentiam Ecclesiarum. Loquitur autem Alexander IV. de iis, qui prætextu prædiorum denuo acquisitionum ab Ecclesia, exactiones imponebant, & ibi prohibet, quod cogantur Ecclesie ad ponendum ea extra manum Ecclesiasticam.

163. Et cap. *Decet. de immunit. Eccles. in 6.* Greg. X. in consilio Lugdun. gener. prohibet fieri plures actiones in Ecclesia pertinentes ad immunitatem, qualia sunt Concilia Universitatum, publica parlamenta, negotiationes, nundinae, actiones forenses, judicia criminalia, ita ut Judicum secularium sententiæ ibi prolatae sint irritæ, & nullæ: Et hæc omnia asseruntur stabiliri ad venerationem Ecclesie, & reverentiam nominis Jesu, qui in eis locis adoratur. [Decet domum domini sanctitudinis decet, ut ejus in pace factus est locus, ejus cultus sit debita veneratione pacificus.] Deinde [Convenientes ibidem nomen illud, quod est super omnem nomen.] exhibitione reverentiae specialis at tollant. Ad eam reverentiam specialem omnia supradicta prohibet Concilium.

164. Præterea cum Concil. Trid. verbis citandis cap. 19. n. 240. ex sess. 25. c. 20. de Reform. injungit Principibus, & potestatibus secularibus observationem sacrorum canonum generaliter circa immunitatem Ecclesie; injungit, id ita observandum ob reverentiam debitam Ecclesie, præcipue iis verbis: [Subditos suos omnes ad debitam erga Clerum, Parochos, & Superiores Ordines reverentiam revocatos.] Vide ibi totum textum. Ex quibus fit indubitatum, quamlibet actionem, sive positivam, sive negativam, quam titulo immunitatis præcipiunt sacri canones, præceptam esse ab Ecclesia titulo reverentiae debitæ statui; & omnem violationem talium præceptorum esse irreverentiam, & contumeliam Religionis.

165. Et confirmantur hæc iis textibus sacrorum canonum, qui asserunt committi sacrilegium in multis actionibus, quibus violatur immunitas Ecclesiastica. Ita cap. *Sicut, & cap. Attendendum, & cap. Qui rapit. 17. qu. 4.* præcipue cap. *Quisquis, eod.* in quo referuntur multæ actiones contra immunitatem sacris canonibus injunctam, & asseruntur sacrilegia. Nam sive sacrilegium ibi sumatur in omnibus proprie, & strictè; sive in aliquibus sumatur latè, quocumque modo probat, esse contra Religionem, & reverentiam sacro statui debitam.

166. Congruit sacris canonibus lex Castellæ 4. tit. 2. lib. 1. novæ compilationis, qua ita statuitur: [La Iglesia militante, que es ajuntada: ento de los fieles, deve ser honrada, tenida, y guardada como Madre, y Maestra universal de todos. Por ende mandamos, que ninguno sea ofendido de quebrantar Iglesias, ni monasterios, ni quebranten sus privilegios, ni franquezas, ni ocupen los bienes, ni manteniendo, ni ornamentos dellas, ni entren en las dichas Iglesias a hazer, ni tratar cosas deshonestas: y que las Iglesias sean tratadas con gran reverencia, porque son casas deputadas para oracion, y para servir a Dios.] Id est: Ecclesia militans, quæ est congregatio fidelium, honorari debet, haberi, & observari tanquam parens, & Magistra universalis omnium. Propterea jubemus, ne ullus audeat infringere Ecclesias, nec monasteria, nec violet earum privilegia, aut indulta, nec usurpet bona, nec alimenta, nec ornamenta earum; nec prædictas Ecclesias ingrediantur ad perpetrandum: vel tractandum inhonestum: & ut Ecclesie colantur magna reverentia, eo quod sunt ædes deputatæ ad orationem, & obsequium Dei. Hæc omnia confirmantur ex dicendis cap. 17. & 19. quæ huic argumento, & in ejus confirmationem omnino addenda sunt.

167. Ad extremum nota Antoninum Diana p. 6. tract. 3. resol. 10. allegare P. Ludovicum de Molina disp. 140. tanquam asseruerit, tale statutum de alienando, & ponendo extra manum intra annum bona denuo ab Ecclesia acquisita, esse licitum. Diana citat Surdum consil. 101. dicentem P. Molinam fuisse hallucinatum, dum secularibus Principibus voluit gratus fieri. Cito & ego cecum (nempe Dianam, alias perspicacem) qui caligantibus oculis legit P. Molinam. Iste enim non asserit, sed solum relative proponit jus Lusitanie regni lib. 2. ordinam. tit. 8. in princ. & §. 1. [Neque Ecclesie, neque Monasteria emere possunt bona aliqua immobilia absque Regis facultate. Quod si vel successione, vel donatione, aliqua illis adveniant, tenentur intra annum, & diem illa alienare, nisi obtineant facultatem à Rege, ut illa sibi retineant.] Et postea refert causam impulsivam, qua ductus est Legislator. Quæ neque approbat, neque improbat; solumque asserit id esse jus scriptum Lusitanie. Et fortè non reprobavit, quia non potuit indagare, an id esset privilegium Pontificium.

CAPUT XIII.

Alia impugnatio prædictæ conclusionis secunda.

SUMMARIUM.

Præcipiente juxta opinionem probabilem obediendum est. n. 168.

2^a docet Caramuelem esse certum, & præcipue Pontificibus circa immunitatem, n. 170.

Inde colligitur, tamquam certum non posse Regem statuere contra bona Ecclesie. n. 172.

168 **A**lterum argumentum, quo specialiter impugnatur eadem secunda conclusio desumitur ex principiis à Caramuele statutis. Sic cum eo arguo. Præfato præcipiente secundum opinionem probabilem, certum est, quod tenetur subditus obedire; sed Romani Pontifices in sacris canonibus, & Conciliis præcipiunt Principibus laicis, quod nihil disponant de bonis ab Ecclesia acquisitis; idque saltem secundum opinionem probabilem: ergo certum est, quod illis ita præcipientibus laici Principes tenentur obedire. Ergo certum est, teneri non sibi subiicere bona quælibet ab Ecclesia acquisita; neque sub dominio suo politico illa continere.

169 Prima consequentia est legitima, & secunda manifestè deducitur ex prima. Minorem nemo negare potest: esset enim delirium dicere, non esse opinionem probabilem eam, quam sacri canones statuunt. Et videtur admittere Caramuel, dum pro opposita sententia citat Dianam, & remittit lectorem ad eum videndum, nec dicit sententiam ejus esse improbabilem.

170 Majorem docet ipse Caramuel variis in locis, quos retuli *disp. 16. de Probabilit.* quam doctrinam adeò veram judicat, ut non contentus sit, esse probabilem, sed illam esse omnino certam velit: eo quod certum reputat, omnes, qui se superioribus subjecerunt, cessasse jure suo sequendi opinionem probabilem contra præcepta Superiorum.

171 Sed in specie id docet Caramuel de Pontificibus præcipientibus in materia immunitatis secundum opinionem probabilem. Nam in Theologia fundamentalis *fund. 66. nu. 1847.* sic ait: [Demur rationem solidam, quæ super probabilioritatis aleam posita, solutionem non habeat. . . . Ergo poterit (subditus) cedere jure libertatis, & obligare se ad obediendum Superiori in materia probabili. Atqui de facto cessit: ergo tenetur in materia probabili. Sic Gregorius XV. censuris. . . . Et passim hodie, semperque Pontifices pro immunitate Ecclesiastica propugnanda innumeras opiniones censuris (id est, poenis Ecclesiasticis) damnant, quamvis probabiles reputentur ob plurimum Doctorum patrocinium.]

172 Quare secundum Caramuelem certum est, & super probabilioritatis aleam positum, quod Pontifices possunt obligare, & subditi tenentur obedire in materia probabili, & specialiter id est certum in materia probabili immunitatis Ecclesiasticæ: ergo certum est, quod omnes Reges Catholici, utpote subditi Pontificum Romanorum, tenentur obedire sacris canonibus Pontificum in prædicta materia immunitatis; atque adeò quod tenentur ad non faciendum statutum prohibens Ecclesiæ acquisitionem bonorum stabiliū, vel præcipiens, quod infra tantum tempus extra manum suam ponant, & ad non subiiciendum sibi quovis modo bona acquisita ab Ecclesia, vel deinceps acquirenda: ergo oppositum non est probabile. Implicat enim contradictionem ex duobus contradictoriis, unum esse certum, & alterum probabile. De quo vide *disp. 4. c. 1.* Ergo non est probabilis sententia, quod requiratur licentia Regis, ut bona immobilia sunt Ecclesiastica, neque quod valeat statutum de ponendo bona immobilia extra manum Ecclesiæ infra annum, secluso privilegio: cum talis sententia directè opponatur prædictis sacris canonibus.

C A P U T XIV.

Doctrina tradita uberius confirmatur ex eo, quod secunda, & quarta conclusio sibi invicem repugnent.

S U M M A R I U M.

An præscriptione possit fundus secularis fieri Ecclesiasticus. n. 173.

Licentia Regis non potest favere Ecclesie. n. 174.

Præscriptio, & licentia Regis, pro re presenti, non differunt. num. 175.

An Rex possit concedere privilegium non subdito. n. 180.

Non valent leges in favorem Ecclesie, nisi approbentur. n. 183.

173 **U**T hoc argumentum rectè percalleas, relege conclusionem quartam Caramuelis propositam *cap. 1.* in qua asserit, bona secularia non posse fieri Ecclesiastica ex præscriptione legibus introducta, & quod ad leges civiles, & regias attinet, rationem exhibet: [Quia legibus non debent judicari, qui non sunt subiecti: ergo secularis Principis lex non potest favere Pontifici, quoniam iste seculari non subditur, nec venit seculari jure judicandus.] Etenim cum bona secularia fiunt Ecclesiastica, exeunt de dominio politico, & supremo Principis laici, & transeunt ad dominium politicum, & supremum Romani Pontificis: Cum ergo Pontifex non sit subiectus legibus Principis laici, non potest ex lege hujus accipere Pontifex ejusmodi dominium.

174 Hinc contra secundam conclusionem ostendo, non valere licentiam Regis, ut fundus secularis fiat Ecclesiasticus. Quando fundus secularis fit Ecclesiasticus, exit de dominio politico, & su-

premo Regis, & transit sub dominium politicum, & supremum Pontificis: sed Pontifex non potest habere hoc dominium politicum, & supremum de licentia Regis: ergo fundus non potest fieri Ecclesiasticus de licentia Regis. Omnia patent præter minorem, quam sic ostendo. Pontifex non potest habere dominium politicum, & supremum ex lege Regis; eo quod legibus Regis non subiicitur: sed prædicta licentia est lex Regis (lex privata, si datur ad unum casum particularem; lex communis, si licentia est generalis, qualem etiam admittit Caramuel in tertia conclusione) ergo Pontifex non potest habere prædictum dominium politicum, & supremum de licentia Regis.

175 Itaque secunda conclusio, quæ requirit licentiam Regis, ut fundus fiat Ecclesiasticus; & quarta conclusio, quæ non admittit præscriptionem legis regalis, ut fundus fiat Ecclesiasticus, invicem pugnant. Id quod evidentius fit, confirmando primo argumentum sic: Præscriptio legis regalis, quæ disponderet dari jus Pontifici in fundum legitimo tempore possessum, est licentia Regis, ut fundus transeat sub dominium Pontificis: sed non valet ea præscriptio, nec lex regalis de illa, ut fundus transeat sub dominium Pontificis: ergo neque ad id valet licentia Regis.

176 Confirmatur secundò. Inquiro enim, an ut fundus fiat Ecclesiasticus, profit licentia Regis data sub conditione, quod Ecclesia possederit talem fundum quadraginta annis cum bona fide, an non profit? Si primum dicas, infero: ergo valet lex præscriptionis, ad id; nam quid est lex præscriptionis nisi permissio, quod quis acquirat hoc jus ex possessione tanti temporis cum bona fide; & cum cæteris conditionibus, si aliæ requirantur? Si secundum dicas, contra est: nam qui potest dare licentiam absolutam, potest dare licentiam sub aliqua conditione: & ubi prodest licentia absoluta, etiam prodest conditionata, videlicet cum impletur conditio. Præterquam quod licentia conditionata transit in absolutam, ubi purificatur conditio. Ergo licentia data sub conditione possessionis tanti temporis, & bona fide, purificata conditio, est licentia absoluta: ergo si non prodest ea licentia conditionata, ut fundus transeat sub dominium Pontificis, etiam postquam purificata est ea conditio, neque sufficit licentia absoluta.

177 Confirmatur tertio. Da, has duas leges esse à Rege Hispaniæ statutas. Primam. *Quoties Ecclesia possederit cum bona fide fundum quadraginta annis, licentiam concedo, ut Pontificis dominio subdatur.* Secundam. *Quoties Ecclesia possederit cum bona fide fundum quadraginta annis, præscribat possessio pro dominio Pontificis.* Et rogo, in quo differant istæ duæ leges? Utraque enim dat permissionem, ut fundus subdatur dominio Pontificis; & utraque disponit de præscriptione: prima enim, etsi non utatur vocabulo præscriptionis, utitur æquivalenti; cum det dominium ratione possessionis quadraginta annorum, & bonæ fidei. Ergo si lex, quæ disponit de præscriptione, non valet, ut fundus subdatur Pontificio dominio: neque prima lex, quæ dat licentiam ad idem, prodest, ut fundus subdatur Pontificio dominio.

178 Respondebis, licentiam non esse legem, & ideo non valere paritatem à lege ad licentiam, aut è converso. Sed si sic respondes, non modicam reputabo vim argumenti, quod te in eas angustias coniecit. Contra est primò, (Do, licentiam non esse legem.) Est evidens, quod Pontifex non subdatur magis Principi laico, accipiendo dominium ab illo per legem, quam per licentiam. Contra est secundò. Constat enim manifestè ex argumento facto, legem præscriptionis nihil differre à licentia data sub conditione possessionis quadraginta annorum, & bonæ fidei.

179 Et quidem si iste author assereret, non valere præscriptionem legis regalis, eo quod lex præscriptionis non prævalet contra jus regium, consequenter procederet. Nam secundum ejus doctrinam bona immobilia ab Ecclesia acquisita sine licentia Regis subiecta manent dominio Regis: aliunde verò lex regia præscriptionis expressè excipit jura regalia, ut non præscribatur contra illa; inde autem fit, quod lex præscriptionis non prodesset Pontifici, ut Rex spoliaretur dominio suo politico, & supremo, & ut hoc transfret ad Pontificem, Caramuel autem non progreditur hoc tramite: asserit enim, impossibile esse, quod lex præscriptionis faveat Pontifici ut pote non subdito. Quæ ratio vim habet, etiam si ipsa lex expressè concedat præscriptionem Ecclesiæ contra jura regalia.

180 Rogabis, quid dicendum sit de ea questione, An possit Rex concedere privilegium non subdito; vel an lex possit favere non subdito? Vidimus Caramuelem sibi contradicere, dum ex una parte negat; ex alia verò asserit conclusionem tertiam, Constantinum, & alios Principes seculares concessisse licentiam generalem, ut bona immobilia secularia fierent Ecclesiastica; & consequenter ea generali lege concessisse, quod talia bona immobilia subiicerentur dominio Pontificio; atque adeò ea lege favisse non subdito.

181 Dicendum tamen est, id principium, quod assumit, esse certo falsum. Etenim potest Rex Hispaniæ condere legem prohibentem extrahere suo regno aurum, argentum, frumentum, nisi in commodum Regis Galliæ: in hoc autem casu lex favet non subdito: potest ergo lex favere non subdito. Ergo lex Hispaniæ potest favere non subdito.

182 Deinde: Homo non solum dat alteri aurum, argentum, triticum, sed etiam dat jus ad aliquid: atqui ut det alteri sive pecunias, sive jus ad aliquid, non est necesse, quod det subdito: ergo poterit Rex dare Pontifici, sicut aurum, vel argentum, ita jus prescriptionis, quamvis non det subdito. Quod autem det per legem, vel extra legem, nihil interest discriminis. Si enim dando jus per legem, imponeret illi aliquam obligationem, utique non posset dare per legem: quia evidens est, Regem non posse imponere obligationem non subdito. Potest tamen dare per legem non subdito; nullam illi obligationem imponens; ut fieret, quando daret Pontifici jus prescriptionis in dominio supremo, vel politico in fundum saecularem quadraginta annis possessum cum bona fide: in eo enim casu ad nihil obligaretur Pontifex: quod eodem modo fieret in casu, quo Rex Hispaniae praeceperet non extrahi aurum, argentum, triticum, nisi in favorem Regis Galliae; tunc enim lex faveret non subdito, nullam illi obligationem imponens.

183 Aliud est, quod non possit Rex concedere privilegium non subdito dispensando proprie, & strictè cum illo in aliqua lege. Hoc enim verum est, & in hoc sensu affirmant Doctores, quod non potest Rex dare privilegium non subdito. Nam licet dispense in lege, v.g. extrahendi triticum, aut simili, in favorem non subditi; hic non dispensat proprie cum non subdito: dispensare enim cum aliquo est eximere eum ab obligatione, cui subest: obligatio autem non extrahendi triticum non residet in alienigena, nisi fortè ratione territorii, vel domicilii. Quando autem obligatur lege, tunc verificabitur, quod dispensatur cum eo. Et quamvis hæc ita sint, adhuc tamen stando juri canonico, leges Principum saecularium latae in favorem Ecclesiae non valent, nisi ab Ecclesia approbentur: ita disponente jure canonico in cap. Ecclesia Sancta Maria, de constit. An autem hoc intelligatur de lege universali prescriptionis, quæ communis est tam laicis, quam Ecclesiasticis, ita ut debeat approbari ab Ecclesia, ut Ecclesiae proficiat, modò non definio.

184 Hinc autem sumo argumentum contra eos omnes, qui defendere conantur, requisitam esse licentiam Regis, ut Ecclesia admittat bona immobilia, vel ut ea fiant Ecclesiastica. Etenim lex Principis laici, lata etiam in favorem Ecclesiae, non valet, nisi fuerit a Romano Pontifice approbata. Dicitur enim in prædicto cap. Ecclesia Sancta Maria. *A quibus (scilicet laicis) si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum, & favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum.* Rationem reddit: *Quia eis super Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi.* Atqui facultas Principis laici, ut Ecclesia acquirat bona immobilia, est quædam lex lata in favorem Ecclesiae, & in favorem domini Pontificii, ea autem non approbatur ab Ecclesia: nunquam etiam agnovit Ecclesia, se tali facultate indigere, quin potius persistit in eadem sententia, quod super Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis nulla sit attributa facultas: ergo ea facultas data Ecclesiae à Principe laico, ut acquirat bona immobilia, vel ut subdantur dominio Pontificio, nihil valet.

185 Neque obstat, si dicas primò, eam non esse legem præcipientem, sed potius licentiam concedentem, vel permittentem. Contra enim est primò: quia etiam lex Principis laici disponens in favorem Ecclesiae, de qua loquitur illud cap. Ecclesia Sancta Maria, est quædam licentia, ut utatur jure suo; & tamen annullatur, quia non est approbata ab Ecclesia. Contra est secundò: quia facultas Principis laici, ut Ecclesia acquirat bona immobilia, etiam disponit de subjectione eorum bonorum respectu Pontificis: item disponit de annulatione domini potentialis civium, ergo non est solum licentia, sed lex dispositiva. Contra est tertio: quia ea licentia est actus imperantis, quia eo capite reprobat iis verbis: *Quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi.*

186 Dices secundò. Ut non valeat lex lata à Principe laico in favorem Ecclesiae, debere esse motu proprio latam: ut dicitur in prædicto cap. at licentia data, ut Ecclesia acquirat fundum aliquem, nunquam datur à Principe laico motu proprio, sed ad instantiam partis licentiam postulantis.

187 Contra est. Nam eodem sensu, quod dixit, tale statutum laici, ut valeat, debere approbari ab Ecclesia; eodem, inquam, intelligendum est, si sit motu proprio, non valere: id est. Si non sit ad instantiam Ecclesiae. Nomine autem Ecclesiae, quæ approbare debet tale statutum, ut valeat, esse debere Ecclesiam Romanam, & ejus Pontificem, constat ex contextu illis verbis: *Illud reprobatum fuit potissima ratione, quod auctoritate non fuit Romani Pontificis roboratum.* Unde quod statutum fuit à laico, motu proprio, est, quod fiat sine auctoritate, aut instantia Ecclesiae Romanae, aut instantia Ecclesiae particularis ab Ecclesia Romana approbata. Secundo autem privilegio, Ecclesia Romana id non approbat, quia talem potestatem dandi ejusmodi licentiam, Ecclesia Romana non agnoscit, nisi ubi ejus privilegium intervenit, si forte tale privilegium aliquando dedit.

188 Scio, Caramuelem materiam argumenti non admittere, qui ut constat ex prædicta conclusione sua secunda, defendere conatur, in hoc disponere non posse Ecclesiam. Ceterum hæc evasio inanis est, cum manifestè ostensum sit ex duobus capitulis

Cardenas Pars III.

bus præcedentibus, hanc materiam ad Ecclesiam, & ad jus canonicum pertinere, & toto disputationis decursu, eam non pertinere ad Principes laicos, ut pote nullum jus habentes, vel ex parte sui, vel ex parte juris potentialis suorum subditorum, super bona ab Ecclesia dominio proprietatis acquisita.

CAPUT XV.

Impugnatur specialiter doctrina Caramuelis circa domum Deo donatam ad sacrificia peragenda.

S U M M A R I U M.

Domus Deo donata ad sacrificia non remanet sub dominio Regis? n. 189.

Ex eo quod cives non habeant dominium potentiale in illam domum, colligitur illam non manere subiectam dominio Regis? n. 190.

Quæ sunt sub proprietate Christi, non subduntur Regibus? n. 193.

Domus Christo donata ad sacrificia, non potest manere subiecta gabelis? n. 194.

Christus non potest esse tributarius? n. 195.

Idem dicendum est de domo Christo donata, ac de vestibus, quibus utebatur? n. 197.

Ex indecentia vitanda in ea domo, eadem conclusio confirmatur? n. 198.

Dominium Regis non extenditur ad ea, quæ statum cujusque dedecent? num. 199.

Idem confirmatur ex Epistola prima ad Corinthios cap. 11. & ex D. Thoma, & ex Sanctis Anselmo, Hieronymo, Chrysostomo? n. 200.

Alia confirmationes? n. 201. & seq.

189 **P**RECOR lectorem, ut antequam legat hoc caput, relegat doctrinam Caramuelis relata in cap. 1. à num. 11. Nam quæ parte asserit, domum absque licentia Regis Deo donatam ad sacrificia celebranda pertinere ad dominium speciale, & particulare proprietatis Christi, verum asserit. Sed quæ parte affirmat, illam manere sub dominio politico, & supremæ jurisdictionis regio, huc venit impugnanda. Et quidem ferè omnes demonstrationes hucusque fulminatæ militant contra hanc doctrinam. Si enim probant, nunquam Principem laicum habuisse dominium supra bona aliqua, nisi sub conditione, quod non ingrederentur in dominium proprietatis Ecclesiae: à fortiori id convincent, quando domus subicitur speciali dominio proprietatis Christi. D. Producam ergo denuo argumenta, quæ specialiter militant contra hanc doctrinam.

190 Primum est. Stat quod in domum Deo dedicatam ad sacrificia sine licentia Regis, amittant cives dominium potentiale, quale antea habebant: ergo stat, quod in domum illam amittat Rex dominium, quale antea habebat. Consequentia patet. Ideo enim secundum Caramuelem, permanet dominium Regis in illam domum, quia Petrus, qui donavit Deo illam domum, non potuit transferre in Christum, nisi solum suum dominium proprietatis, non vero dominium Regis: sed neque Petrus potuit transferre in Christum dominium potentiale civium: & isti manent sine dominio potenciali, quod antea habebant: ergo sicut potest intelligi, quod non transferente Petro in Christum dominium potentiale, cives manent absque eo dominio potenciali, quod antea habebant; ita poterit intelligi, quod non transferente Petro dominium regium in Christum, adhuc Rex maneat absque suo regio dominio in illam domum.

191 Antecedens autem primi enthemematis manifestum est in doctrina Caramuelis, juxta quam illa domus manet inalienabilis, etiam à Summo Pontifice, *ni detur causa, ex qua probabiliter colligatur, Christum D. si inter nos degeret, illam alienaturum esse.* Quæ sunt formalia ejus verba. Et ita manent cives cum dominio potenciali ad illam acquirendam solum in eo casu rarissimo: cum ante dedicationem ejus domus Christo datae haberent dominium potentiale ad emendum, vel accipiendum gratis eam domum, non solum pro casu rarissimo, sed pro casibus communiter contingentibus: ergo donata Christo ea domo, non manet in civibus dominium potentiale, quale antea habebant.

192 Et quidem supra nu. 72. diximus, id jus potentiale dupliciter affirmari posse, vel conditionatum, scilicet, si fuerit occasio venditionis, vel donationis; quæ ratione, & sub qua conditione semper manet, sive res sit alienabilis, sive inalienabilis: vel absolutum, exigens, quod res maneat inalienabilis. Quem primum modum Caramuel non potest admittere, quia sic nulla injuria fieret juri potenciali, quamvis res fieret Ecclesiastica. Unde secundo modo debet illud necessario defendere. Hinc fit, quod dominium potentiale in domum Petri, antequam dedicaretur Christo, exigebat, talem domum manere alienabilem: atqui inalienabilis manet eodem modo ac cætera bona Ecclesiastica, quæ solum in casu rarissimo alienari possunt: ergo in civibus non manet illud dominium potentiale, quale erat, antequam domus donaretur Christo.

193 Secundum argumentum est. Dominium politicum Principis laici est potestas disponendi de bonis subditorum, etiam ipsis invitatis, quando id exigat utilitas publica: hoc non potest extendi

tendi ad bona, quæ speciali titulo pertinent ad dominium proprietatis particularis Christi: ergo domus Christo donata, quæ pertinet ad dominium proprietatis particularis Christi, non subicitur dominio politico Principis laici. Consequentia patet. Major est Caramuelis, & omnium. Minor ostenditur. Non est possibilis utilitas publica in eo, quod disponatur de re aliqua pertinente specialiter ad dominium proprietatis Christi; nisi præcognita Christi voluntate: item nulla est potestas humana, quæ possit tollere à Christo nolente, rem pertinentem ad dominium proprietatis ipsius; ergo dominium politicum Principis laici, respectu rei pertinentis ad dominium proprietatis Christi, nullum est. Consequentia patet: & utraque pars antecedentis est ex terminis nota. Secunda quidem: quia quæ Christus dominio proprietatis particularis possidet; utiq; possidet independentem à qualibet humana potestate; alioqui esset subditus illi: si enim exigeret Princeps laicus à Christo rem illam in casu illo publicæ utilitatis, deberet Christus subdici humanæ potestati, & illam Principi postulanti dare, quod est plusquam absurdum. Et prima etiam pars nota est: omnis enim publica utilitas cedit dominio Christi. Dicendum ergo est, dominium publicum Principis laici terminari ad bona mobilia, vel immobilia subditorum sub ea conditione, si non transferuntur ad dominium proprietatis Christi.

194 Tertium argumentum est. Si jus domini politici maneret Principi laico in eam domum Christo donatam, & cujus Christus habet speciale dominium proprietatis, ea domus maneret subiecta gabellis; nam ratione domini politici potest Princeps laicus imponere gabellas super bona subditorum: unde ulterius fieret, quod Christus maneret tributarius Principi laico; atqui Christus esse non potest tributarius Principi laico: ergo ea domus Christo donata non manet sub dominio politico Principis laici. Consequentia legitima est. Majorem si neget quoad priorem partem, infero: ergo cum ante donationem domus Christo factam dominium politicum Principis laici extenderetur ad exigendum gabellas ex ea domo, ex donatione Christo facta, cessavit ejusmodi dominium politicum ad tales gabellas exigendas; ergo facta Christo ea donatione, amittitur ejusmodi dominium Regis politici. Cujus oppositum contradictorium asserit Caramuel. Secunda verò pars majoris manifestè deducitur ex prima. Nam quando bona alicujus obligata sunt extra hypothecam alicui tributo, Princeps non postulat tributum ab ipsis bonis, ne ipsa bona solvant illud; sed dominus bonorum solvit tributum, & ille est tributarius: unde si domus pertinet specialiter ad dominium proprietatis Christi obligaretur ad tributum, Christus solvere deberet, tanquam dominus ejus domus.

195 Id tamen esse absurdum, quæ erat minor primi syllogismi, manifestè probatur ex Evangelio Matthæi 17. 25. Ubi cum à Christo exigeretur tributum, dixit Petro. Ergo liberi sunt filii: ubi, ut omnes Doctores interpretantur, dixit Christus se filium Regis universalis, & idè liberum esse à tributo. Quare Abulensis 10. 10. in cap. Matth. 9. 191. ait: [Dicendum ergo, quod accipienda sunt verba Christi sic, quod filii Regum non solvant tributa in regnis patrum suorum; & tamen ipse erat in regno Patris sui; nam licet Octavianus temporaliter præfueret regno Judæorum, Deus tamen verè erat Rex hujus regni, & omnium regnorum terræ.]

196 Et licet non defuerint aliqui, ut refert P. Maldonado in hunc locum, qui dixerint Christum, dum viveret in statu mortali, fuisse tributarium, quia sponte voluit se subicere huic oneri, sicut & aliis humanis infirmitatibus: in statu tamen immortalitatis tributarium esse posse humanis potestatibus, nullus dixit, nec dice-re potuit. Præterquam quod illi, qui dixerunt, Christum sponte voluisse se subicere tributorum solutioni, si nullam obligationem in Christo solvendi tributa agnoverunt, veram assertionem statuunt; voluit enim sponte solvere didracma, ne scandalizarentur Judæi, ut ipse dixit Petro: si verò aliquam obligationem in Christo agnoscant solvendi tributum, contra ipsa Christi verba procedunt; cum dixerit, se liberum esse à tributo, quia filius Regis.

197 Confirmatur. Inquiro enim, an vestes, quas Christus habuit (idem esto de domo propria, si quam habuisset) essent sub dominio politico Octaviani Augusti, an non? Si secundum dicas, assigna discrimen inter vestes Christi, & domum illam Christo donatam à Petro ad sacrificia. Et dum discrimen cogitas, infero: ergo cum vestes illæ, antequam transirent ad dominium proprietatis Christi, essent sub dominio politico Octaviani; ut transferuntur ad dominium proprietatis Christi, exierunt à dominio politico Octaviani: ergo stat, quod sit dominium politicum rei apud Principem laicum, & quod, ubi res transit ad dominium proprietatis Christi, cesset dominium politicum Principis laici. Si verò primum dicas, contra est; nam (seclusa spontanea subjectione Christi sine ulla obligatione) indecens est, filium Regis universalis Christum subdici Principi terreno, quo ad vestes suas, ita ut Princeps terrenus in aliquo casu haberet jus illas exigendi à Christo, aut ratione illarum gabellas imponere. At nunquam Principes terreni ullum habuere dominium contra decentiam, & observantiam summam Christo debitam.

198 Quartum argumentum. Interrogo Caramuelem, an in ea do-

mo Christo donata à Petro, & destinata ad sacrificia celebranda liceat Principi laico erigere carnificinam, & ibi strangulare reum? An liceat Principi intra eam spectacula edere agitando tauros, ludendo hantis, cursus equitum producendo, si fortè ob amplitudinem eorum sit capax ejus ædis spatium? An liceat Principi intra eam domum hospitare equos, qui deferuntur ad bellum, sicut in reliquis domibus civium? An liceat Principi scorta lupanaris illic collocare in eo eventu, in quo ad tempus posset domum alterius civis ad id assumere? An eidem liceat ibi sententiam sanguinis decernere contra ea, quæ itatuuntur in cap. Ecclesia. de immun. Eccles. An publicas nundinas illic collocare? An nuptiale Regis convivium apparare? Et quidem nullus sanæ mentis talia concedet. Et ratio firma negandi est, quia nullus Princeps laicus habet dominium, aut potestatem ea faciendi, quæ locum sacrificiis sanctum dedeant. Præterea dominium politicum regale est in ordine ad disponendum de bonis civium in ordine ad utilitatem publicam: nulla autem utilitas publica potest inveniri in actionibus, quibus conculcentur sanctas; quibus vilipendatur locus ad sacratissima destinatus.

199 Tertiò. Nam, ut diximus nu. 33. non extenditur dominium regale ad ea, quæ itatum uniuscujusque dedeant. Idè Princeps, licet habeat dominium supremum in viros nobiles, non potest illis præcipere, ut gerant munus agaloni, aut mulionis; neque femina ingenuæ, ut munus agat tabernariæ; neque sacerdoti, ut ligna super humeros deferat, neque Dynastæ, ut agat munus futoris. Item licet possit præcipere homini vulgari, ut agat munus fabri ferrarii, aut lignarii; si tamen homo iste vulgaris transeat ad dignitatem judicis, Ducis militum, Prætoris, &c. non potest jam illud munus illi injungere: non quia Rex amittat potestatem, quam antea habebat; sed quia nunquam habuit potestatem ad injungendum munus, quod dedecet statum; & quam potestatem habebat injungendi illi munus vile, quando habet ille statum vilem, & vulgarem, ea erat conditionata, scilicet sub ea conditione, si permaneret in eo statu. Atqui domus illa à Petro donata Christo, & destinata perpetuò ad sacrificia, mutavit statum, cum profanis jam, & vilibus usibus deservire non possit: ergo licet Princeps posset antea uti illa domo ad eos novem usus profanos, tamen postquam ad usus sacros destinata est, jam ad eos profanos usus ea abuti non potest: non quia Rex amiserit potestatem aliquam, sed quia nunquam habuit potestatem utendi illa domo ad usus profanos, nisi sub ea conditione, si manserit in statu vulgari, scilicet si non fuerit donata Christo, nec destinata ad sacratissimos sacrificii ritus.

200 Quod si Regi concederes potestatem ad usus profanos, clamaret contra te Paulus ad Corint. 11. Numquid domos non habetis ad manducandum, aut Ecclesiam Dei contemnitis? Idè D. Thomas in eum locum quest. 4. ait: Non enim est licitum domum Dei, qua deputata est pro sacris usibus, communibus usibus applicare. Unde & Dominus Joann. 2. ejecit vendentes, & ementes de templo, dices: Domus mea domus orationis vocabitur. Et Anselmus ad eum Apostoli locum inquitens: Ecclesiam Dei ad orationem, & ad percipienda Sacramenta consecratam contemni, dum in ea irreverenter carnales cibi sumuntur. Et Hieron. ad ea verba: Aut Ecclesiam Dei contemnitis? Subjungens. Facientes eam triclinium epularum. Et Chrysost. hom. 21. in eam Pauli Epistolam, Non solum pauperes, sed Ecclesia afficitur contumelia: sicut enim Dominicam eam facis privatam, etiam rursus locum, utens Ecclesia tanquam domo. Si ergo contemnit domum orationis, qui facit illam domum convivii; quid de cæteris usibus supra enumeratis diceret Paulus, & coasserent Patres? Imò & Christus querelas effunderet dicens: [Domus mea domus orationis vocabitur; vos autem fecistis illam speluncam scortatorum, carnificinam reorum, theatrum spectaculorum, &c.]

201 Debes ergo negare, quod maneat in Rege potestas ad utendum illa domo ad eos novem usus profanos. Tum sic infero primò. Ergo stat, quod Princeps habeat dominium antea in illam domum ad eos suos profanos; & quod post donationem Christo factam ad sacrificia, non maneat in Rege dominium ad tales usus profanos. Infero secundò: ergo post donationem domus Christo factam, non manet in Principe idem dominium, quod illi erat ante talem donationem. Ambæ consequentiæ patent. Prima, quia est synonyma cum antecedente. Secunda, quia antea erat Regi dominium in domum ad eos novem usus profanos; & post donationem Christo factam, jam non habet dominium ad eos novem usus profanos: ergo non manet in Principe idem dominium, quod antea; non quia defecerit in Rege potestas, quæ antea erat, sed quia defecit circumstantia, sub qua ejus potestas extendebatur ad eam domum; scilicet sub conditione, si domus non esset donata Christo, neque ad usus sacratissimos destinata.

202 Ergo dicendum est, quod ubi domus est donata Christo, & destinata ad sacrificia, non extenditur ad illam dominium politicum Principis, nec dominium supremæ jurisdictionis. Probat consequentia primò. Idè permanere debet ejusmodi dominium Principis in eam domum Christo donatam, quia Petrus solum potuit donare jus proprietatis, quod ipse habebat, non autem potuit donare dominium regale; atqui licet Petrus non potuit donare Christo ullum jus regium; istud non manet in illam domum

domum ad illos novem usus profanos : ergo licet Petrus non potuerit donare dominium politicum, & supremum Regium, hoc potest deficere respectu domus jam Christo donatæ.

203 Probatum consequentia secundò. Ideò non manet in Principe potestas in illam domum ad eos novem usus profanos, post donationem Christo factam, quia dedecet domum Christi ad eos usus devolvi : sed etiam dedecet domum Christi, quòd in ea Princeps laicus exerceat jurisdictionem laicam, aut quòd possit disponere de illa, ratione domini politici ; præcipue cum hæc extrinseca reverentia determinata sit à Summo Pontifice, ut dictum est cap. 12. Ergo ob eandem rationem, non habet Princeps laicus dominium jurisdictionis, nec politicum in talem domum post donationem Christo factam.

CAPUT XVI.

Alla absurda ex opposita doctrina effodiuntur, & dissipantur : illud præcipue circa extractionem reorum ab Ecclesia sine licentia Regis erecta.

SUMMARIUM.

An ædes sacra sine licentia Regis erectæ sint templa ? negat Caramuel, & ait, ab illis reos extrahi posse. n. 204.

Absurda, quæ ex ea conclusione inferuntur. n. 206. & seq.

Sacri canones prohibent res extrahi ab Ecclesia. n. 209.

Erroneum est dicere, quòd Pontifex loquens Ecclesia proponit illi ut illicitum, quòd est bonum. n. 211.

Pontifices declarant, esse sacrilegium extractionem reorum ab Ecclesia. nu. 212.

204 **H**ucusque certum erat in Ecclesia Dei, ædes omnes ad sacrificium Missæ destinatas, autoritate Ecclesiæ erectas, consecratas, sive benedictas, esse templa, & loca absolutè sacra. Caramuel autem ausus est dicere, illas esse posse, secundum quid sacras, & non totaliter : item non esse templa Dei ; illas scilicet, quæ sine licentia Regis eriguntur. Ex quo ulterius ad laxiora progrediens, & muros tantæ certitudinis arietans, affirmare aggressus est, in eas ædes Deo etiam consecratas, tantum sibi dominium jurisdictionis vindicare Principes laicos, ut reos quoscunque ab illis extrahere possint. Ista autem machina, quia immunitatem harum ædium Deo sacrarum arietat, ea est, quòd Petrus, donans ædes Christo, non potuit illi donare dominium jurisdictionis regiae : quasi dominium Regis deberet extendi ad ædes tam nova circumstantiarum serie immutatas.

205 Contra quem dicendi modum militant primò omnes demonstrationes, quibus hucusque ostendimus, numquam Principibus laicis tale dominium inhæsisse. Quibus speciales alias adjungo.

206 Prima est. Nam ex hac doctrina, lata porta, & spatiosa via aperitur, ut in multis regnis Judices sæculares, ex quibuscunque Ecclesiis (sive ædes Christi appelles, sive quò malueris nomine) quoscunque reos indiscriminatim extrahant. Etenim, secundum Caramuelem, Principes laici possunt extrahere reos ab illis Christi ædibus, quæ non sunt erectæ de licentia eorum Principum : atqui multa sunt regna, inter quæ est Hispaniæ Principatus (vide lib. 1. novæ compilationis tit. 2. ubi agitur de sacrosanctis Ecclesiis, & nihil tale dicitur de licentia ad eas extruendas,) in quibus sine licentia Regis erectæ sunt Ecclesiæ, sive ædes Christi : ergo in multis regnis poterunt extrahere reos à quibuscunque Ecclesiis. Si autem hoc admittatur, quanta (bone Deus!) confusio Reipublicæ Christianæ ! Quanta tribunalium turbatio ! Cum Antistites Ecclesiastici sacris canonibus, & pacifica, præscriptaque possessione nisi conabuntur Ecclesiarum jura defendere, sæcularibus Principibus frivola Caramuelis ratione deceptis in contrarium renitentibus : præcipue cum Caramuel ex tam levi fundamento velit nobis obtrudere, secunda, & quarta conclusione relatis capite primo, nec sacros canones, nec præscriptionem posse in hac materia prevalere.

207 Secunda est. Nam asserere, ædem Christi esse absolutè consecratam, & secundum quid sacram, est ludere terminis. Nam quamvis non omnis res sacra sit consecrata ; at è converso omnis consecrata est sacra ; unde arguendo ab opposito contradictorio consequentis ; si non est sacra absolutè, non est consecrata absolutè, & si solum secundum quid est sacra, etiam secundum quid erit consecrata.

208 Itaque nullum principium evidentius est, quam quod voces significant id, ad quod communi hominum acceptione usurpantur : sed res consecrata ex communi hominum acceptione usurpatur ad denotandum rem factam sacram specialissimo modo : ergo ædes Christi consecrata, quæcumque illa sit, est specialissimo modo sacra, & non secundum quid : corripiendus est ergo author ejus doctrinæ, vel eo solo nomine, quod in re tam gravi novam velit significationem dare vocabulis, ad infringendam ædium Christi immunitatem.

209 Tertia est. Nam vel talis Christi ædis est Ecclesia, vel non ? Non esse sacram totaliter, & absolutè, sed solum secundum

quid, & non esse templum, asserit : de nomine Ecclesiæ nihil dixit : debet autem unum ex his duobus contradictoriis admittere. Si concedat, illam absolutè esse Ecclesiam, infertur, non posse Principem laicum reos ex illa extrahere. Nam sacri canones, qui prohibent extractionem reorum, sub nomine Ecclesiæ plerumque prohibent. Ut patet ex cap. Inter alias, de immun. Eccl. iis verbis ; Non est violenter ab Ecclesia extrahendus. Et c. Id statumimus. 17. q. 4. Servus etiam, qui ad Ecclesiam confugerit. Et c. Cum Ecclesia. de immun. Eccles. Cum Ecclesia Dei secundum Evangelicam veritatem domus orationis esse debeat, ubi est tutela refugii constituta. Et multis aliis textibus.

210 Respondet Caramuel, non posse sacros canones disponere contra jus Principum laicorum extrahendi reos ab Ecclesia, quæ sine licentia Principis erigitur ; quia sacri canones non possunt tollere à Principe laico suum dominium jurisdictionis. Sed cum tam manifestè ostensum fuerit, nullum remanere in Principe dominium in Ecclesiam, & in bona Ecclesiastica ; ruit omnino ea responsio.

211 Specialiter tamen convincitur falsitatis. Erroneum est dicere, quòd Romanus Pontifex, loquens Ecclesiæ, proponit illi ut malum culpæ, & illicitum id, quòd est bonum ; ut patet ex disp. 9. cap. 6. sed Romanus Pontifex in sacris canonibus proponit Ecclesiæ, ut sacrilegium, & peccatum contra religionem, extrahere reos ab Ecclesia ; ergo certum est, quòd ex dispositione sacrorum canonum id est illicitum : ergo certum est, quòd sacri canones possunt in hac materia disponere.

212 Probatum minor. Nam Gelasius Papa in c. Frater. 17. q. 4. ait, de quibusdam, qui reum ab Ecclesia extraxerunt : Nec enim jure ad supplicandum debet admitti, qui admittit sacrilegium non dubitavit. Et paulò ante dixit, eam fuisse contumeliam Religionis, & magnam contumaciam, & temerariam irruptionem : Municipales civitatis in contumeliam religionis acerba nimis, & plestibili contumacia prosluisse : qui confugientem ad Ecclesiam septa : ausi irruptione temeraria mentis admittit, quod nec Potestatibus quidem, vel Principibus unquam licuit perpetrare. Ubi etiam notabis, declarare Pontificem in his ultimis verbis, quòd non licet Principibus extrahere reos ab Ecclesia. Absurdissimum ergo erit dicere, id esse licitum, quòd Romanus Pontifex loquens Ecclesiæ declarat esse illicitum. Et paulò inferius asserit, id factum esse in injuriam sanctorum locorum : Ut non solum hi, qui in injuriam sanctorum locorum prosluisse probantur. Et Joannes Papa c. Quisquis. 17. q. 4. Sacrilegium committitur, si quis infregerit Ecclesiam, vel triginta Ecclesiasticos passus. Dicitur autem infringere Ecclesiam, qui ab ea reum, vel rem Ecclesiæ violenter extrahit. Et ideò Glossa in c. Sicut antiquitus. 17. qu. 4. ad ea verba : Qui autem confinia earum infringere tentaverit, ait : Si quis violentiam facit. Et Joannes VIII. cap. quisquis. 17. qu. 4. Si quis monasteria, & loca Deo dicata, & Ecclesia infringunt : velut sacrilegi canonica sententia subigantur. Vide etiam supra n. 161. quomodo Concilium Tridentinum declarat, omnes Fideles teneri ad observandos sacros canones circa immunitatem Ecclesiasticam. Si verò dicat, eas Christi ædes publica autoritate destinatas ad sacrificia, & consecratas, vel benedictas, non esse Ecclesias, defectu licentiæ Principis laici ad id requisitæ, impugnatur primò ; quia in usu nominum, & in re tam gravi à communi omnium Fidelium acceptione discedit : cum nomina nullam aliam significationem habeant, nisi quam communis acceptio illis præstat, ut evidentissimum est. Immodè expresse est contra acceptionem in sacris canonibus, & Sanctis Patribus usurpatam. De quo vide P. Suar. tom. 3. in 3. par. disp. 81. sect. 1. concl. 1.

213 Impugnatur secundò. Hinc enim latissima porta aperitur, ut novitatum amatores asserant, has ædes Christi etiam consecratas, in Hispania, & aliis regnis, ubi ad earum erectionem non petitur licentia à Rege, non violari homicidio, nec sanguinis, nec seminis effusione, item nec excommunicati, nec Pagani sepultura ; præterea posse in ejusmodi ædibus consecratis exerceri forensia omnia, etiam sententiam in causa sanguinis, & item mercatum publicum in Ecclesiis fieri prohibitum : subinde non esse sacrilegium res earum ædium auferri. Dicent enim, quoties sacris canones hæc omnia prohibent, loqui de Ecclesia, & templo ; has autem ædes licet consecratas, non esse Ecclesias, nec templa, nec loca sacra, nisi secundum quid.

214 Nec satisfacies, si dicas, eas actiones prohibitas, non esse contra jus Principis laici, nec subditorum ejus, atque adeò prohiberi posse ab Ecclesiastico Principe. Contra enim est. Nam cum sacri canones eas actiones prohibeant fieri in Ecclesiis, & templis, & locis sacris ; si semel itatuatur, eas ædes Christi etiam consecratas non esse Ecclesias, nec templa, nec loca sacra, nisi solum secundum quid, dicent, in illis ædibus tales actiones non prohiberi. Quod quàm absurdum sit, nemo est, qui non videat.

CAPUT XVII.

Ex reverentia locis ad sacrificia dedicatis debita demonstratur, illicitum esse extrahere reos ab Ecclesiis, etiam sine licentia Regis erectis.

SUMMARIUM.

Nullum jus, vel dominium habet Rex contra reverentiam Ecclesiæ debitam. nu. 216.

Pontifices prohibuerunt extractionem reorum ab Ecclesia propter reverentiam loci ad sacrificia destinati. n. 217.

Reverentia Ecclesie potior est jure Regis, idcirco prevalere debet. nu. 222. & seq.

A paritate diei festi idem confirmatur. nu. 225.

Ad Principem Ecclesiasticum spectat determinare, quæ actio sit reverentia Ecclesie debita, & quæ irreverentia. n. 226.

Solvitur objectio. nu. 227.

215 **Q**uarta est. Non minor reverentia debetur ædibus Christi destinatis ab Ecclesia ad sacrificia, saltem consecratis, vel benedictis, erectis sine licentia Regis, quam erectis cum licentia illius: sed propter reverentiam illis ædibus debitam prohibentur Reges extrahere reos ab illis, saltem quando erectæ sunt de licentia Regis: ergo propter eandem reverentiam illis ædibus debitam prohibentur Reges extrahere reos ab illis, quando non sunt erectæ de licentia Regis.

216 Vel sic: Nunquam habuit Rex jurisdictionem ad eas actiones, quæ sunt contra reverentiam debitam ejusmodi ædibus Christi: sed extrahere reos ab ejusmodi ædibus, est contra reverentiam debitam ædibus Christi destinatis ab Ecclesia ad sacrificia, non minus debitam prædictis ædibus, quando eriguntur sine licentia Regis, quam cum eriguntur cum illa: ergo nunquam Rex habuit jurisdictionem ad extrahendum reos ab illis ædibus, quamvis sine licentia illius erectæ sint. Hujus syllogismi major est evidens, quia jurisdictio Regis non est in contemptum Christi, aut Ecclesie. Et minor quoad secundam partem, quæ est major primi syllogismi, per se nota videtur, & certa, si penetrentur termini. Cum enim tota reverentia debeat, quia est locus publicè destinatus ad orationem publicam, & sacrificia; non minuit reverentiam sibi debitam, quod sine licentia Principis laici erectus sit. Quod præcipue sumit vires ex eo, quod (ut dixi cap. 12.) ad Romanum Pontificem spectat determinare cultum, & reverentiam exteriorem, quo colenda sit Ecclesia.

217 Quod verò prohibita sit à Romanis Pontificibus extractio reorum ab Ecclesia, propter reverentiam loci ad sacrificia destinati, tradunt expressè sacri canones. Ita in cap. Ecclesie. de immunit. Eccl. ubi ait: S. Gregor. Ecclesie, in qua divina mysteria celebrantur, licet adhuc non existerit consecrata, nullo jure privilegium immunitatis admittitur: quia obsequiis divinis dedicata nullus est temerariis ausibus profananda. Conceditur ergo illi hæc immunitas, propter reverentiam divinorum obsequiorum, ad quæ est dedicata, quæ aliàs profanaretur. Et Gelasius Papa in cap. Eracer. 17. q. 4. verbis relatis supra nu. 209. extractionem rei ab Ecclesia dicit esse in contumeliam Religionis; item esse sacrilegium; item injuriam sanctorum locorum; quæ irreverentiam contra sanctitatem loci sacri manifestè designant. Et in cap. Nullus. eod. de eo, qui hominem extraxerit ab Ecclesia, dicitur. Quod si fecerit, donec digne poeniteat, à loco, cui honorem non dedit, segregetur. Prohibetur ergo extractio propter honorem loci. Et cap. Si quis contumax. eod. de extrahente servum, vel alium ab Ecclesia, dicitur, reverentiam sanctorum Ecclesiarum non habuerit. Et cap. Definivit. eod. in quibus triginta passibus uniuscujusque Ecclesie reverentia defendatur. Et in cap. Miror. eod. Ubi S. Augustinus ait: Novi enim, qua religione semper sis Ecclesiam Dei veneratus. Quo instigante facere ausus es? Hominem de Ecclesia rapuisse? Ubi Augustinus manifestè significat, illum contra Religionem, & venerationem Ecclesie egisse. Et inferius: Ecclesie igitur illesum revoca, quem ut religiosissimus repulisti. Ibi autem religiosissimus sumitur in malam partem, & significat idem, quod irreligiosissimus. Idem constat ex cap. Id constitutum, & aliis textibus.

218 Confirmatur argumentum ex verbis S. Gregorii proxime citatis in cap. Ecclesie. de immunit. Eccl. Ex quibus aperte constat, quod ut nullius temerariis ausibus profanetur, tota ratio est, quia est divinis obsequiis dedicata; & ob reverentiam loco sic dedicato debitam: sed ædes illa dedicata ad sacrificia, & erecta sine licentia Principis laici est divinis obsequiis dedicata: ergo habet in se totam rationem reverentiae debitæ, ob quam non sit profananda temerariis ausibus extractionis reorum ab Ecclesia. Sed dominium Regis laici non extenditur ad profanandum locum divinis obsequiis dedicatum: ergo non habet jurisdictionem extrahendi reos à tali loco.

219 Idem supponunt omnes authores agentes de immunit. Thomas del Bene de immunit. cap. 16. dub. 2. num. 13. [Si Reipublicæ interest, quod delicta non remaneant impunita; Reipublicæ etiam interest, quod Ecclesie sint refugium confugientibus ad ipsas, ob honorem, & reverentiam debitam Deo; quod est bonum majus, & in ordine superiori.]

220 Respondebis, eam reverentiam esse debitam, quia præceptam. At respectu illius Ecclesie erectæ sine licentia Regis non valet præceptum etiam sacrorum canonum, quia est contra jus Regis; non ergo est debita reverentia tali loco.

221 Contra est primò. Nam ut constat ex supradictis nu. 208. & 209. declarat Romanus Pontifex, id esse in contumeliam Religionis, esse illicitum, esse sacrilegium: atqui erroneum est dicere, quod Romanus Pontifex errat in materia morum proponendo ut peccatum, quod justum est, & licitum.

222 Contra est secundo (quod attentè perpendendum est) nam

punctum hujus litis devolvitur ad hanc questionem; quænam prevalere debeat ex his duabus propositionibus: hæc pro Caramuele: Hæc reverentia (non extrahendi reos) non est debita, quia contra jus Regis. Hæc pro nobis: Nullum est jus Regis (ad extrahendum reos) quia contra reverentiam loci destinati ad divina. Videamus ergo, quænam ex his prevalere debeat.

223 Afferro ergo, prevalere secundam propter duo. Primum, quia antè prohibitionem sacrorum canonum circa extractionem reorum ab Ecclesia, Principes laici jus habebant extrahendi reos à templis: quæ verè, & propriè talia sint. Posita autem Ecclesie prohibitione, cessavit illud jus Principis laici; non aliam ob causam, nisi quia ubi Ecclesia aliquam actionem destinavit in reverentiam sacrorum mysteriorum, opposita actio est irreverentia: nullus autem Princeps jus habet ad actiones, quæ divinis mysteriis, aut locis ad ea destinatis, irreverentes sunt: ergo si jus certissimum, quod habebant extrahendi reos ab Ecclesia adæquatè, & totaliter sacra, cessavit propter reverentiam erga loca sacra; à fortiori cessabit illud jus imaginarium, quod contendit intrudere Caramuel pro Principibus laicis contra reverentiam erga loca sacrificiis dedicata.

224 Et supponit argumentum, licet Principes laici consenserint, aut concesserint talem immunitatem, posse Pontificem Romanum, independentè ab illis eam immunitatem præcipere, & prohibere extractionem reorum à loco publico ad sacrificia dedicato: ut manifestè colligitur ex Concil. Trid. verbis infra cit. n. 236. Immunitatem Dei ordinatione, & canonicis sanctionibus constitutam. Item ex eo, quod ad Romanum Pontificem spectat determinare actiones, quibus colendus est status Ecclesiasticus. Relege dicta cap. 12.

225 Secundum fundamentum, ob quod prevalere debeat secunda propositio, est: quia olim Principes laici habebant jus condemnandi, & absolvendi in quolibet tempore tam in civilibus, quam in criminalibus. At ubi accessit prohibitio Ecclesie exercendi forensia in diebus festis, cessavit illud jus Principum. Nam cum id prohibuerit Ecclesia ob reverentiam dierum festorum, & ad augmentum religionis; actio opposita prohibitioni, est irreverentia. Cessavit ergo id jus Principum secularium exercendi forensia in diebus festis, quia nunquam habuerunt jus ad exercenda ea, quæ cedunt in irreverentiam dierum sacrorum: ergo nullum erit jus Principum secularium extrahendi reos à loco sacrificiis dedicato, quia id cedit in irreverentiam talis loci.

226 Confirmatur ex dictis cap. 12. Nam ad Principem Ecclesiasticum spectat determinare; an sit reverentia templo exhibenda, actio negativa, non extrahendi ab illo reos; an sit irreverentia, actio positiva extrahendi? Sed Princeps Ecclesiasticus determinavit, esse reverentiam templo debitam, actionem negativam non extrahendi reos ab illo, & esse irreverentiam, & contumeliam Religionis extrahere, ut patet ex num. 209. Et hanc irreverentiam prohibuit, & illam reverentiam præcepit, ut constat ex eod. num. Ergo verè est irreverentia templi, & contumelia Religionis, ut loquuntur sacri canones, extrahere reos à templo. Sed Principes laici non habent jurisdictionem contra reverentiam debitam rebus sacris, neque in contumeliam Religionis: ergo licet ante horum canonum sanctionem haberent ad extrahendos reos à templo, post ejusmodi sanctionem, nullum habent jus ad id. Sed eadem reverentia injungitur in sacris canonibus respectu cujuslibet loci divinis obsequiis sacrificiorum destinati; ut patet ex cap. Ecclesie. de immunit. Eccl. cir. num. 214. Quia obsequiis divinis dedicata, nullus est temerariis ausibus profananda: ergo Principes laici nullum jus habent ad extrahendum reos à locis ad sacrificia publicè dedicatis, quantumvis sine licentia Regis erectæ sint: cum nullum jus habeant ad actiones, quæ ex determinatione Ecclesie sunt irreverentes, & contumeliosæ ejusmodi locis.

227 Nec est alicujus momenti objectio, quæ quis posset dictis refragari: videlicet posse extrahi reos ab oratorio domus private, cum tamen sit locus sacrificiis divinis deputatus. Quia id oratorium quasi accidentaliter est deputatum ad sacrificia, cum dominus domus possit eum locum ad usus profanos convertere, mutando oratorium in locum profanum; Ecclesia verò, quæcumque sit, est perpetuò destinata ad sacrificia. Præcipue cum id genus reverentia non destina-verint Ecclesie Principes pro oratorii privati, sed pro locis publicis ad sacrificia destinatis autoritate ipsius Ecclesie.

C A P U T XVIII.

Argumentum pro prima conclusione Caramuelis evertitur.

S U M M A R I U M.

Absurda illata ex opposita sententia. n. 228.

Fictitium est dominium potentiale, nisi sit conditionatum. n. 238.

Dominium Regis potest multipliciter deficere. n. 233.

Quo modo verum sit, ad eam sacram non esse in mundo? n. 235.

Nunquam Rex habuit dominium pro his circumstantiis. n. 236.

228 **E**x hucusque dictis facillimum manet satisfacere clarissimè argumentis, quæ pro suis conclusionibus proponit Caramuel.

Caramuel, ut retuli capite primo. Ad argumentum primæ conclusionis, quod esse evidens, ait Caramuel, dicendum est primo, illud esse tam longè ab evidentia, ut pugnet contra quamplurima evidentiā, ab ipso Caramuele necessariò admittenda. Nam si quid probat id argumentum, probat etiam, neminem fieri posse clericum, vel Religiosum sine licentia Regis, quod si ad clericatum transeat, vel ad Religionem, manere omninò sicut antea sub jurisdictione regia. Probat deinde, Hispanum transferentem domicilium in Galliam, manere adhuc sub Regis Hispaniæ supremo dominio. Probat tertio, non licere occidere armenta etiam ad propriam sustentationem. Et multa alia his similia; ut constat ex cap. 2. & 3.

229 Etenim forma arguendi (relege primam conclusionem nu. 6. relata) desumitur ex eo, quod Petrus, quamvis donet Ecclesiæ dominium proprietatis, quod ipse habet in fundum, non potest donare Ecclesiæ dominium Regis politicum, & supremum, nec jus potentiale universorum; & inde infert, quod remanet in Rege dominium politicum, & supremum, & in universis dominium potentiale, sicut ante donationem. Hinc eadem evidentiā probabis primum: potest enim, qui transit ad clericatum, vel Religionem, dare se ipsum Ecclesiæ, & libertatem suam Prælati: dominium autem supremum, quod Rex habebat in ipsum, non potest dare Ecclesiæ, aut Prælati ejus: manebit ergo Rex cum eodem dominio supra clericum. Vide à nu. 24. Similiter probabis secundum. Hispanus mutans domicilium in Galliam, potest dare subjectionem suam Regi Galliæ; dominium autem supremum, quod in ipsum habebat Rex Hispaniæ, non potest dare Regi Galliæ: manebit ergo Rex Hispaniæ cum eodem dominio supra ipsum, qui mutavit domicilium. Vide à nu. 33. Eodem modo probabis tertium. Potest Petrus destruere dominium proprietatis, quod habet in armenta; dominium autem politicum, & supremum, quod Rex in illa habet, non licet Petro destruere: non ergo licet Petro, occidere armenta sua.

230 Respondetur secundò, falsum, & fictitium esse jus potentiale universorum, nisi fortè conditionatum, scilicet sub ea conditione, si data fuerit occasio alienationis. Quo pacto semper stat, si fundus maneat alienabilis, siue inalienabilis: quia conditio nihil ponit in esse. Et idè licet fundus sit inalienabilis, semper erit verum, quod manet illæsum jus potentiale ad emendum; quia semper erit verum, quod possum emere, si data fuerit occasio alienationis. Vide, quæ supra dicta sunt de dominio potenciali.

231 Nec valet, si dicas, in jure, aut in moralibus, conditionem impossibilem haberi pro non adjecta. Id enim intelligitur in decisionibus, aut dispositionibus, non verò in naturis intrinsecis rerum. Illud enim jus potentiale, si datur, habet ab intrinseco talem conditionem. Vel si illam non habet, tale jus potentiale non datur.

232 Respondetur tertio, omittendo id jus potentiale, & concedendo verum esse, quod Petrus solum donat dominium proprietatis suum, non verò dominium potentiale universorum, nec dominium politicum, aut supremum Regis. Nego tamen, quod propterea perseverare debeat ejusmodi dominium in Rege, aut potentiale in civibus.

233 Pro quo adverte, dominium Regis in rem aliquam multis modis posse deficere. Primò per defectum ipsius rei. Habet enim Rex dominium in subditos, dum vivunt; id autem dominium non transiit metas vitæ. Secundò per transitum habitualement ad territorium alterius Principis supremi; quia dominium Regis limitatum est, & non prætergreditur metas regni sui. Tertio per transitum ad diversum statum. Qua ratione cum Rex habeat plenum dominium jurisdictionis in hominem, statim ac iste transit ad Religionem, vel clericatum, non manet in ipso id plenæ jurisdictionis dominium. Quarto per mutationem circumstantiæ, sub qua intelligebatur esse tale dominium. Sic enim licet habeat Rex supremam jurisdictionem in hominem, ratione cujus potest imponere illi opera personalia; si tamen iste corripiatur infirmitate perpetua, cessat in Rege ea potestas, quæ respicit sanitatem, & vires hominis; sub qua conditione habet potestatem ejusmodi opera personalia imponendi.

234 Ad argumentum ergo dices, licet Petrus donans fundum Ecclesiæ, non possit donare illi dominium regium politicum, aut supremum, non inde argui, quod remaneat in Rege tale dominium politicum, & supremum supra fundum Ecclesiæ donatum: quia posita donatione, deficient circumstantiæ requisitæ ad permanentiam ejus domini. Moritur enim fundus civiliter, per hoc quod transeat ad manum alienandi impotem. Vel dic, quod fundus commutat statum boni sæcularis in bonum Ecclesiasticum. Vel dic, quod deficit dominium illud defectu circumstantiæ ad ejus permanentiam requisitæ, qualis est transitus ad proprietatem Ecclesiæ.

235 Et quoad Ecclesias sine licentia Regis erectas, uti potes doctrina Caramuelis, qua docet, templum non esse in mundo, quia nemini subest. Cum ergo manifestè probatum fuerit, etiam Ecclesias sine licentia Regis erectas, nemini laico Principi subesse (immò neque Pontifici subsunt ut domino, sed ut prodomino (dicere potes, omnes ad unam Ecclesias, etiam sine licentia laici Principis erectas, non esse in mundo; eo ipso, quod Christo dedicentur. Unde sicut Princeps laicus amittit dominium, quod habebat in rem, quæ pe-

riit: ita amittit dominium, quod habebat in domum, quæ Christo dedicatur, quia sit extra mundum; sphaera autem laici Principis non protrahitur ad ea, quæ sunt extra mundum.

236 Et nota, te melius locuturum esse, cum dixeris, non deficere dominium politicum, & supremum Regis in eo eventu; sed nunquam dari in Rege dominium politicum, & supremum in bona ab Ecclesia acquisita. Quod patet ex dictis in tota hac disp. Et idem proportionem servata dicendum est de jure potenciali universorum. Et eodem modo solvendum est argumentum, quod proponit circa domum Christo donatam, & sacrificiis dedicatam, in quam vult Caramuel manere dominium in Rege.

CAPUT XIX.

Solvitur argumentum Caramuelis pro secunda conclusionem.

SUMMARIIUM.

Sacris canones non auferunt Regi jus suum, sed mutant circumstantias. n. 237. & seq.

Judex nequit jus dicere in causa sanguinis intra Ecclesiam. num. 238.

Idem confirmatur aliis exemplis. nu. 239.

Quidquid sacri canones præscribunt circa immunitatem, præscribunt titulo religionis. nu. 240.

A paritate idem confirmatur. nu. 242.

Obiectio solvitur. n. 245. & seq.

Responsio ad argumentum præcipuum. n. 248.

237 **A**D argumentum pro secunda conclusionem respondeo, concedendo, quod nec de licentia, aut jussione sacrorum canonum licet aliena rapere, nec tollere Regi dominium suum supremum, nec politicum. Sed aliud est, quod ex præscripto sacrorum canonum tollatur Regi jus suum; & aliud est, quod ex præscripto sacrorum canonum mutantur circumstantiæ, scilicet adveniente circumstantia reverentiæ debitæ statui Ecclesiastico taliter, quod cesset dominium regium, eo quod illud non subsistat sub talibus circumstantiis. Istud enim certissimum est, quamvis primum sit falsum. Quod ex allatis exemplis certissime constat. Primò. Reges enim habebant jus ferendi sententiam in quolibet tempore: adveniente autem dispositione sacrorum canonum prohibentium ferre sententiam, siue jus dicere in diebus festis, cessavit jus illud regium juris dicendi in illis diebus: nec propterea Ecclesia rapuit Principibus jus eorum; sed posuit circumstantiam reverentiæ diebus sacris exhibendæ, sub qua nunquam Principes habuerunt jus.

238 Secundò. Idem contingit circa præceptum sacrorum canonum, ne quis jus dicat in causa sanguinis intra Ecclesiam, cap. Cum Ecclesia, de immunit. Eccles. Antea enim habebant Principes potestatem dicendi jus in qualibet causa intra Ecclesiam (si fortè hoc non repugnat juri divino) accedente autem eo præcepto sacrorum canonum, isti non rapuerunt Regi jus suum; sed ex eorum dispositione ea dictio juris mansit cum circumstantia irreverentiæ, & irreligiositatis. Sub ea autem circumstantia nunquam subsistit jurisdictio regia. Similiter habebant Principes laici (antè prohibitionem sacrorum canonum) jus ferendi sententiam criminalem in templis (si fortè non obstat jus divinum.) Et tamen in cap. Decet, de immunit. Eccles. in 6. annullantur tales sententiæ ob specialem reverentiam nominis Jesu, qui ibi adoratur. Unde ex dispositione Concilii Generalis Lugdunensis in eo cap. Decet. posita est circumstantia irreverentiæ, sub qua disparuit tale jus.

239 Tertio patet in exemplo posito supra circa extractionem reorum ab Ecclesia. Cum enim sacri canones determinaverint, esse irreverentiam loco sacrificiis destinato, extrahere reos ab Ecclesia; cessavit illud jus, quod prius habebant Principes laici extrahendi eos ab Ecclesia: quia nunquam habuerunt jus ad extrahendum sub circumstantia irreverentiæ. Relege dicta circa hoc punctum cap. 12. & 17.

240 Quarto patet in exemptione Clericorum, & Religiosorum à potestate regia. Nam ubi sic sacri canones præcipiunt ejusmodi exemptionem, is, qui à sæculo transit ad religionem, non rapit à Principe laico dominium jurisdictionis, quod in illud habebat; sed sub iis circumstantiis cessat dominium regium. Nam sacri canones statuerunt hoc in reverentiam status Ecclesiastici (inter alia motiva) atqui sub circumstantia irreverentiæ erga statum, non est jus in Principe laico ad usum sui domini. Et hanc rationem immunitatis exhibuit Concil. Trid. sess. 25. cap. 20. de Reform. illis verbis: *Sed etiam subditos suos omnes ad debitam erga Clerum, Parochos, & superiores Ordines reverentiam revocatos; nec permissuros, ut officiales, aut inferiores Magistratus Ecclesiæ, & Ecclesiasticarum personarum immunitatem. . . violent.*

241 Unde ulterius colliges, quidquid sacri canones præscribunt circa immunitatem Ecclesiarum, status Ecclesiastici, aut bonorum ejus, præscripsisse in reverentiam Ecclesiæ, & status Eccle-

Ecclesiastici, & titulo Religionis, contra quam peccant, quoties violant immunitatem. Cum ergo pertineat ad Principem Ecclesiasticum determinare cultum exteriorem, & reverentiam exhibendam prædicto statui Ecclesiastico (sub quo nomine intellige etiam personas, loca sacris destinata, & bona) ut ex Caramuele diximus *cap. 12.* & Romanus Pontifex ex potestate sibi à Christo tradita determinaverit ea omnia (quæ titulo immunitatis præcipit) in reverentiam status Ecclesiastici, sit irreverentiam intervenire, quoties Principes deficiunt ab illis actionibus titulo immunitatis injunctis; ut & ipsi sacri canones supra citati planè testantur, dum dicunt, violationem eorum canonum esse in contumeliam Religionis; & ea à sacris canonibus disponi in reverentiam Ecclesiæ. Atqui nunquam habuerunt Principes laici jus, vel dominium aliquod cedens in contumeliam Religionis, vel contra reverentiam Ecclesiæ debitam: ergo cum ratione immunitatis præcipiunt aliquid sacris canones, non tollunt jus aliquod, vel dominium regium; sed ponunt circumstantiam reverentiæ exhibendæ, sub qua principes laici nunquam habent jus aliquod, vel dominium.

242 Hinc evidens est, quod sacri canones prohibentes extractionem reorum à quolibet loco sacris dedicato, aut præcipientes quodlibet aliud in materia immunitatis, non directè auferunt à Principe laico jus, vel dominium ejus: sed solum ponunt circumstantiam reverentiæ debitæ (quam determinare spectat ad Principem Ecclesiasticum, ut ex Caram. dictum est supra) sub qua nullum habet, nec habere potest dominium laicus Princeps.

243 Deinde alio modo intelligitur cessare in hoc casu dominium politicum, quod habebat Rex in fundum donatum postea Ecclesiæ. Sicut enim cessat dominium politicum Regis in armenta, quando ista occiduntur; & dominium, quod habebat in tales merces, quando in aliud regnum transferuntur; ita cessat dominium politicum in fundum, quando dominium proprietatis fundi transit ad manum impotem alienandi; & ad dominium, qui collectis nequit gravari; quia hoc modo fundus civiliter moritur, & est quasi merces, quæ in Rempublicam Ecclesiasticam transfertur. Dominium autem politicum Regis in bona stabilia est sub conditione, quod non cadat in manum impotem alienandi, & incapacem collectarum, seu vectigalium. Quod satis probatum manet *cap. 2.* argumento primo, & secundo, & *cap. 4. demonstr. 5.*

244 Et ratio hujus ex dictis est: quia duplex est usus istius domini politici: alter, quo Princeps politicus disponit de fundo sæculari per alienationem, quando utilitas publica id exigit; alter, quo disponit ad utilitatem publicam, imponendo collectas, seu vectigalia supra fundum. Uterque autem usus cessat, quando fundus intrat sub dominium proprietatis Ecclesiæ. Nam cum ad conservationem status Ecclesiastici necessaria sit inalienabilitas bonorum stabilium, ut constat ex *nu. 40.* & propter hanc utilitatem, & necessitatem justissimè prohibita sit alienatio; sub hac circumstantia inalienabilitatis fundi non extenditur dominium politicum Principis ad usum alienationis. Item in eodem casu, quo fundus intrat sub dominium proprietatis Ecclesiæ, cum persona, vel communitas, cui incipit inesse tale dominium, sit incapax subeundi impositionem collectarum; & imposita collecta super fundum, dominus fundi solvat illam, & à domino fundi exigatur; sit, quod jam Princeps laicus non possit super fundum illum imponere deinceps collectam: quia nunquam habuit jus ad exigendam collectam, sub hac circumstantia, scilicet intrante fundo sub dominium ejus, qui incapax est collectæ.

245 Dices, quando fundus intrat sub dominium Ecclesiæ cum onere reali census, feudi, vel hypothecæ, Ecclesia tenetur solvere illud onus, non alia ratione, nisi quia antecederet ille fundus erat realiter obligatus ad onus: sed similiter fundus, cujus dominium politicum erat in Rege, erat obligatus ad collectas impositas titulo ejus domini politici: ergo similiter manebit obligatus ad collectas. Et confirmatur: nam fortasse aliquis jurisperitus, qui velit dare probabilitatem sententiæ, quæ asserat, collectam, vel tributum impositum fundo, esse onus reale inhærens fundo; maxime si leges Regni dicant, imponi id tributum tanquam onus reale in fundos sæculares.

246 Pro solutione nota, Ecclesiam non prohibuisse titulo immunitatis, nec alio titulo, bona Ecclesiastica esse antecederet obligata simili opere reali; at verò titulo immunitatis, & reverentiæ debitæ statui Ecclesiastico, prohibuisse impositionem collectarum, seu gabellarum super bona, aut personas Ecclesiæ. Unde status Ecclesiasticus capax est ejusmodi onerum antecedentium census, hypothecæ, &c. incapax verè gabellarum, collectarum, seu tributorum. Et inde constat evidens disparitas. Neque urget confirmatio. Nam lex Regni, quæ imponeret tributa super fundum sæcularem tanquam onera realia, si illa tributa essent propriæ gabellæ, vel collectæ, intelligenda esset sub conditione, si non intraret sub dominium ejus, qui esset incapax gabellæ, vel collectæ.

247 Et hinc patet, quomodo sacri canones non rapiant à Principe sæculari dominium politicum, quod habebat in fundum; sed ponant circumstantiam, sub qua nunquam Reges habuerunt id dominium politicum. Nam dum sacri canones præscribunt inalienabilitatem fundi intrantis sub dominium Ecclesiæ ut necessariam

ad conservationem status Ecclesiastici; & dum statum Ecclesiasticum reddunt incapacem subeundi gabellas, & tributa, nisi de licentia Romani Pontificis; circumstantias ponunt, sub quibus nunquam dominium politicum extenditur ad fundos sub Ecclesiæ dominium proprietatis intrantes.

248 Ad argumentum verò pro quarta conclusione patet ex *capite 11.* distinguendum esse antecedens: legibus non debent judicari [quoad obligationem inducendam, vel inductam,] qui ipsis non sunt subiecti, concedo; [quoad donationem rei, vel juris lege factam] nego. Quæ distinctio patet ex *nu. 170. & seq.*

CAPUT XX.

Quanta, & quotuplici inconsequentia laboret ea doctrina adversaria immunitati.

SUMMARIUM.

Prima inconsequentia, qua invicem pugnant secunda, & quarta conclusio Caramuelis, nu. 250.

Secunda, & tertia inconsequentia ejusdem, n. 251. & seq.

Quarta inconsequentia ejusdem, nu. 255.

Quinta inconsequentia ejusdem, nu. 256.

Sexta inconsequentia ejusdem ex eo, quod tenemur obedire præcipienti secundum opinionem probabilem, n. 257.

Septima inconsequentia ejusdem ex reverentia debita Ecclesiæ, quam determinat Pontifex, n. 258.

249 **D**octrinæ inconstantia maximum præbet falsitatis sibi imbibitæ argumentum. Sicut enim stare non potest murus, cujus lapides non compaginantur, ita deficiente consequentia, quæ doctrinæ partes conglutinat, doctrinam dissipari, necesse est. Et quamvis hæc inconsequentia vitia, suis quæquæ locis ostenderim; expedit tamen illa seorsim per compendium enumerare, in argumentum evidentius falsitatis ejus doctrinæ.

250 Prima inconsequentia, quæ manifestam involvit contradictionem, est, qua sibi invicem repugnant secunda, & quarta conclusio Caramuelis. Cum enim in quarta conclusione docet, præscriptionem lege civili Regis introductam non posse suffragari Ecclesiæ, nec Romano Pontifici, utpotè non subdito, ad hoc ut fundus aliquis sæcularis fiat Ecclesiasticus; in secunda conclusione docet, licentiam Regis, ut fundus aliquis sæcularis fiat Ecclesiasticus, non solum posse suffragari Ecclesiæ, & Romano Pontifici, sed illam omnino necessariam esse; quam esse evidentem inconsequentiam constat ex *cap. 14.*

251 Secunda inconsequentia est in doctrina, quam retuli *cap. 1. nu. 11. & 13.* ibi enim asserit, quando Petrus donat Christo domum ad sacrificia sine licentia Regis, manere dominium politicum, & supremum Regis in illam domum etiam consecratam; eo quod Petrus non potuit transferre in Christum, nisi solum suum dominium proprietatis, non verò dominium regium, cum istud ad Petrum non spectet. Et simul donet in tali hypothese non posse Romanum Pontificem alienare domum illam, nisi in casu rarissimo, quo Christus eam alienaret, si in terris degeret; item manere in universis dominium potentiale ad acquirendum eam domum pro illo casu rarissimo. Unde fit, non manere in illis dominium potentiale in ea amplitudine, quam antea habebant, scilicet ad quoslibet casus, neque exigens, sicut antea, quod domus remaneret alienabilis.

252 Nam vel debet dicere, quod sicut deficit in hoc casu dominium potentiale cum tanta amplitudine, quantam habebat antè donationem Christo factam; eo quod Petrus non potuit transferre in Christum illud dominium potentiale amplum, exigens alienabilitatem domus; ita etiam poterit deficere quodlibet aliud genus domini potentialis, vel regalis. Vel, si hæc ratio non impedit, quo minus tollatur dominium potentiale amplum, quod antea erat; neque impedit, quo minus tollatur dominium politicum, & supremum regium. Cujus argumenti vires vide *cap. 5. & cap. 15.*

253 In hoc autem duplex inconsequentia vitium committitur. Primum est. Quod ratio allata non stat cum assertione de jure potentiali non remanente in sua amplitudine, quam ante donationem habebant universi. Juxta quam rationem à Caramuele allatam, post donationem domus Christo datæ, totum id dominium aliorum remanet in illam, quod donator non potuit transferre, & cum antè eam donationem esset in universis dominium potentiale ad eam domum, non solum pro casu rarissimo, sed pro omnibus communibus, & cum jure ad omnes casus communes, illud quidem in ea amplitudine non remansit, quamvis illud Petrus transferre non potuerit. Vide in prædicto *cap. 5.*

254 Secundum inconsequentia vitium, in eo discursu contentum est, quod quando domus donatur Christo, deficit illud dominium potentiale universorum in ea amplitudine, qua antè donationem erat; & non deficit, sed permanet, dominium politicum, & supremum Principis sæcularis in eam domum; cum tamen Petrus neutrum dominium potuerit transferre in Christum. Vide *cap. 15. nu. 187.*

255 Quarta inconsequentia est, quod nu. 826. §. *Dominium*, docet, componi dominium potentiale ad emendum fundum cum hoc, quod fundus sit invendibilis: cum tamen inferius requiratur, ad hoc ut fundus secularis maneat inalienabilis, & Ecclesiasticus, quod Rex amortizet dominium potentiale universorum. Etenim ideo deberet amortizare jus potentiale universorum, ne possent ere fundum, & ita fundus fiat invendibilis: sed juxta Caramuelem stat, quod ipsi possint emere fundum, & quod fundus sit invendibilis: ergo non est necesse, quod deficiat, aut amortizetur id jus potentiale. Vide cap. 5.

256 Quinta inconsequentia est, quod nu. 827. concedit, per meam donationem Petri, qua donat Christo domum ad sacrificia, illam domum manere sub dominio proprietatis Christi, & Romani Pontificis tanquam ejus Vicarii; & hoc bene componi cum eo, quod maneat etiam dominium Principis politicum, & supremum in illam domum, sicut & dominium potentiale universorum. Deinde vero nu. 828. conclusione 3. asserit, posse prohiberi, quod Ecclesia acquirat bona stabilia, idque statutum Lusitaniae, & Galliae, secluso privilegio, esse justum. Nam si acquisitio Christi, vel Ecclesiae irrogat injuriam dominio regio, aut potenciali universorum; non poterit Petrus donare domum Christo; si autem ea acquisitio Christi, vel Ecclesiae non irrogat injuriam dominio regio, aut potenciali universorum; non poterit ea acquisitio Ecclesiae prohiberi praedicto statuto, Galliae, & Lusitaniae; cum solum prohiberi dicatur, ne inferat injuriam praedictis dominiis. Vide haec latius cap. 8.

257 Sexta inconsequentia est, quam proposuimus cap. 13. Asserit enim Caramuel, esse sententiam omnino certam, & supra quemlibet probabilitatis gradum constitutam, quod subditus tenetur obedire Praelato praecipienti secundum opinionem probabilem; & cum probabile sit id (est omnino certum) quod sacri canones praescribunt de immunitate bonorum, quae Ecclesia acquirat; vult esse probabile, quod non teneantur Principes saeculares obedire iis sacris canonibus, immo quod isti canones non possint id praecipere.

258 Septima inconsequentia est. Nam cum in Theologia fundamentali fund. 67. num. 2006. asserat, ad Romanum Pontificem pertinere, determinare modum reverentiae exterioris, quo Ecclesia, & Ecclesiastici colendi sunt; nihilominus in conclusione secunda citata cap. 1. hujus disputationis asserit, esse extra sphaeram Romani Pontificis determinare exemptionem Ecclesiae a jurisdictione Principum saecularium in materia hujus dispositionis; cum ejusmodi exemptio Ecclesiae sit extrinseca reverentia, qua colenda est Ecclesia. In quo evidentissima est inconsequentia, de quo vide cap. 12.

CAPUT XXI.

Quot modis offendant ea doctrina immunitatem Ecclesiasticam?

SUMMARIUM.

Non licet Principi laico imponere gabellas Ecclesiae. n. 259.

Non licet statutum, quod Ecclesia non acquirat bona stabilia sine licentia Regis. nu. 261.

Non licet judici laico extrahere reos ab ade sacra. n. 262.

Quavis adis sacra est templum. nu. 263.

Sacri canones possunt disponere in hac materia. n. 264.

259 **L**icet hujus quaestionis decisio colligi possit ex eufusque dictis, placuit tamen id ad compendium redigere in hoc capite, ut cognoscatur, quam noxia; & fugienda sit ea doctrina. Primus ergo modus, quo immunitatem Ecclesiasticam offendit, est, dum hac doctrina permittit, posse Principem laicum imponere gabellas; & collectas super ea bona stabilia, quae Ecclesia acquirat sine licentia illius. Nam quamvis Caramuel non descenderit ad expressionem hujus conclusionis, eam non potest negare, dum admittit super ejusmodi bona manere dominium Principis politicum, ratione cujus, ut ipse ait, potest Princeps laicus disponere de bonis subditorum, cum expedit ad utilitatem publicam. Unde cum ratione ejus domini politici possit Princeps laicus imponere praedictas gabellas (concurrentibus ceteris circumstantiis, quae eas iustas reddunt) admissio eo dominio politico, admittitur jus in Principe laico imponendi praedictas gabellas.

260 Et quidem cum Ecclesia acquirat fundum sine licentia Principis laici, vel manet in Principe potestas imponendi gabellas super eum fundum, vel non manet? Si primum dicat Caramuel; hoc est, in quo offendit immunitatem Ecclesiasticam. Si non manet: ergo per donationem, qua Petrus dedit Ecclesiae fundum, amisit Princeps laicus potestatem imponendi gabellas, quam habebat ante donationem super illum fundum. Hoc autem non concedet Caramuel, qui ex eo, quod donator non potest transferre in donarium Ecclesiasticum potestatem regiam, infert, permanere in Principe talem potestatem. Id autem esse contra sacros canones immunitatem Ecclesiasticam statuentes, constat ex capite. Quia nonnulli. de immun. Eccles. in 6. & cap. Clericus. eodem. & cap. Quamquam. de censibus. in 6. Vide supra cap. 11.

261 Secundus modus, quo offendit immunitatem Ecclesiasticam, est, quatenus approbat statuta aliquorum regnorum, quibus statuitur, ne possint Ecclesiae acquirere bona stabilia sine licentia Regis; idque secluso privilegio Pontificio. Quod aperte esse contra sacros canones, patet ex cap. Quia nonnulli. de immun. Eccles. in 6. & cap. final. eod. & cap. Cum laicus. de rebus Ecclesiae non alien.

262 Tertius modus est, quatenus asserit, ab Ecclesia erecta sine licentia Principis laici, etiam benedicta, vel consecrata, posse eum Principem extrahere quoscumque reos. In quo evidenter repugnat sacris canonibus. In quibus tota ratio prohibendi extractionem, est reverentia debita locis Deo dedicatis ad sacrificia ut expressit S. Gregor. in cap. Ecclesie. de immun. Eccles. Quia obsequiis divinis dedicata, nullius est temerariis ausibus profananda. Vide cap. Frater. 17. qu. 4. & cap. Nullus. eod. & cap. Si quis contumax. eod. & cap. Diffinivit. eod. & cap. Miror. eod. de quo vide, quae dixi supra cap. 17.

263 Quartus modus offendendi sacram immunitatem est, quatenus asserit, Ecclesias erectas sine licentia Regis non esse templa, non loca totaliter sacra, sed solum sacra secundum quid. Quod si semel tamquam probabile statuatur, omnia privilegia immunitatis, quae concessa sunt locis sacris, uno ictu refecantur, & pereunt, respectu earum Ecclesiarum, quae sine licentia Regis erectae sunt. Quare in illis licebit jus dicere, etiam in causa sanguinis, poterit Princeps praecipere, ut in ea sepeliatur Paganus, vel excommunicatus denunciatus, &c. illa autem privilegia concessa esse omnibus locis, quae sunt divinis obsequiis dedicata, constat ex supra citato cap. Ecclesia. de immun. Eccles. Vide cap. 16.

264 Quinto modo offendit immunitatem Ecclesiasticam, quatenus coarctat potestatem Romani Pontificis, ne possit praecipere in materia immunitatis omnia ea, quorum mentionem fecimus: cum revera pluribus titulis possit, ut satis evidenter ostensum est in decursu totius disputationis, praecipue cap. 11. & 12. maxime cum dicat Caramuel, sacros canones in hac materia nihil posse disponere, quia non possunt disponere, quod subripiamus Regis, quod suum est: cui propositioni si minorem addamus ad conficiendum syllogismum: Sed sacri canones in hac materia de facto disponunt: provedit consequentia impia: ergo sacri canones disponunt, quod subripiamus Regi, quod suum est. Vide cap. 17.

CAPUT XXII.

Quot assertiones contineantur in ea sententia contra doctrinam ab Ecclesia propositam ut certam.

SUMMARIUM.

Pontifices declararunt illicitum esse statutum, quod Ecclesia non possit acquirere stabilia sine licentia Regis. n. 266.

Ecclesia declaravit illicitum esse imponere gabellas statui Ecclesiastico. nu. 267.

Declararunt Pontifices illicitam esse extractionem reorum ab Ecclesia. nu. 268.

Tridentinum declaravit omnes sacros canones de immunitate observari debere. nu. 269.

265 **U**t clarius constet certitudo propositae doctrinae, oportet hunc parallellismum conficere assertionum contentarum in opposita doctrina, & assertionum, quas Romani Pontifices in materia morum toti Ecclesiae proposuerunt. Cum enim sit indubitabile, Romanum Pontificem errare non posse in materia morum; & ex promissa assistentia Spiritus Sancti non posse decipi, nec decipere Ecclesiam, docendo esse peccatum id, quod est licitum, aut e converso: & in hac materia immunitatis docuerit, esse peccata multa, quae Caramuel vult esse probabilia, oportet per compendium ostendere, quae illa sint, ut clarius veritas pateat; & quam fugienda sit ea doctrina, quae indubitabili veritati contradicit.

266 Primò docuit Ecclesia, illicitum esse statutum obligans Ecclesias ad non acquirendum bona immobilia, vel ad ponendum extra manum suam, quae acquirerint. Ita cap. Quia nonnulli. de immun. Eccles. in 6. praecipue his verbis: *Authoritate Apostolica decernimus non licere*. Et illis: *Detestabilis malignorum audacia, & insolentium nefaria temeritas*. Et in Concil. Lateran. c. Cum laicis. de rebus Eccl. non alien. Ubi expressè dicit *illicitum*, praeter multa alia verba ad idem concernentia, quae latè proposui cap. 11. Caramuel autem docet conclusione tertia cit. esse licitum Regibus, id statutum facere.

267 Secundò docuit Ecclesia, non esse licitum imponere gabellas. aut collectas super fundos ab Ecclesia acquisitos, at in posterum acquirandos. Ita expressè in cit. cap. Quamquam. de Censibus. in 6. & cap. Clericus. de immun. Eccl. in 6. ubi Bonifacius asserit, id esse *veritum, illicitum, actionem inquam, horrendum saecularium potestatum abusum, offensam Majestatis aeternae*. Oppositum continetur in hac doctrina Caramuelis asserentis, super

per fundos ab Ecclesia acquisitos sine licentia Principis secularis, retinere eum Principem dominium politicum : declarat autem Caramuel, id dominium politicum esse potestatem disponendi de bonis particularium ad utilitatem publicam : cuius usus præcipuus est disponere de bonis particularium per impositionem vectigalium, sive gabellarum. Cum ergo juxta doctrinam Caramuelis sit licitum imponere gabellas super ejusmodi fundos ; & Romanus Pontifex declaraverit, talem gabellarum impositionem esse illicitam, iniquam, horrendum abusum, &c. convincitur evidenter, doctrinam esse contradictoriam doctrinæ, quam Ecclesia nobis ut certam proposuit.

268 Tertiò docet, Ecclesia Romana, quamlibet Ecclesiam eo ipso, quod sit obsequiis divinis dedicata, gaudere privilegio immunitatis quoad tuitionem reorum, & hujus violationem, esse temerariam profanationem. Ita in cap. Ecclesie. de immunit. Eccles. ut latè videbis cap. 17. Item cap. Frater. 17. qu. 4. extractionem reorum ab Ecclesia, esse sacrilegium, & contumeliam Religionis, & temerariam irruptionem, & injuriam sanctorum locorum. Item ibidem declarat, Numquam licuisse Principibus secularibus eam reorum extractionem. Vide hos, & alios textus cap. 6. nu. 209. Caramuel autem asserit, licitum esse Principi seculari extrahere reos ab Ecclesia, quæ non est erecta de licentia Principis secularis : quod manifestè contradicere videtur doctrinæ, quam Ecclesia Romana ut certam declaravit.

269 Quartò. Concilium Tridentinum declarat, Exactè ab omnibus observari debere omnes sacros canones disponentes in materia immunitatis, & libertatis Ecclesiasticæ, quos eo decreto innovat : ut videbis supra cap. 11. nu. 152. Caramuel autem docet, sacros canones disponere non posse, quod fundus secularis fiat Ecclesiasticus sine licentia Regis, neque quod Ecclesia erecta sine licentia Regis gaudeat privilegio immunitatis ; atque adeò docet sacros canones, qui de his disponunt, non esse observandos. Quæ propositio est contradictoria declarationi Synodi Tridentinæ.

270 Ex his colligi videtur, eas assertiones, in hoc capite relatas, damnatas esse ab Ecclesia. Quod videtur sic efficaciter suaderi : Illa propositio damnata est ab Ecclesia, quæ opponitur contradictoriè doctrinæ, quam Ecclesia declaravit ut certam : sed prædictæ assertiones opponuntur contradictoriè doctrinæ, quam Ecclesia declaravit ut certam ; ut ex discursu hujus capituli, & ex locis hujus disputationis in eo citatis constat : ergo prædictæ assertiones dicendæ sunt esse ab Ecclesia damnatæ. Quod autem dicantur virtualiter damnatæ, aut expresse damnatæ, non multum contendam, quia questio est de voce : & quoad certitudinem de falsitate illarum, idem est, quod virtualiter, atque quod expresse damnatæ sint.

C A P U T XXIII.

Quid sentiendum sit de sententia Navarri asserentis, bona Ecclesia pertinere duntaxat ad dominium proprietatis Christi D.?

S U M M A R I U M.

Censet Caramuel, non esse probabilem sententiam Navarri, quod bona Ecclesia sint solum sub dominio proprietatis Christi. n. 272.

P. Suarez asserit illam probabilem. n. 273.

An eleemosyna pauperi data intret in dominium proprietatis Christi? nu. 274.

Dominium adequatum rei potest esse penes duos pro uno instanti. num. 274.

Dici potest, eleemosynam datam pauperi non intrare dominium proprietatis Christi. nu. 276.

An communitas religiosa habeat dominium bonorum Ecclesiasticorum? num. 278.

Nemo est capax domini rei alienæ, in sensu composito. n. 279.

Qua ratione Religiosus sit incapax domini proprietatis? n. 281.

271 Caramuel ea disp. 75. cit. nu. 820. refert Navarrum in comment. 2. de Regular. nu. 13. & 34. & in Apol. q. 1. monito 34. asserentem, bona Ecclesiastica esse sub dominio proprietatis particularis Christi D. ita ut nullus homo, & nulla communitas habeat verum, & proprium dominium particulare proprietatis in ipsa. Doctoris autem Navarri fundamentum præcipuum est, quod ea bona in sacris canonibus dicantur esse patrimonium Christi, & ad Christum pertinere.

272 Hanc sententiam censet Caramuel non esse probabilem, quatenus ait, illam procedere ex motivo valde levi ; nam cum ad probabilitatem sententiæ requiratur, quod ea fulciatur fundamento gravi, ipso etiam Caramuele sæpius attestante, si dem est dicere opinionem non esse probabilem : sicut idem est dicere, aliquem esse animal irrationale, ac non esse hominem.

273 E contra P. Suarez lib. 4. contra Regem Angliæ cap. 18. n. 7. & 8. illam Navarri sententiam referens ; ait : *Estque hac opinio satis pia, & probabilis.* Quam nova ibidem ratione fulcit, desumpta ex eo, quod neque Communitas Ecclesiastica, neque ipse Summus Pontifex disponit de bonis Ecclesiæ tanquam dominus sed tanquam administrator, impendendo solum ad eos usus, qui utilitati Ecclesiæ ex-

pediunt. Et supposito, quod ipse Caramuel admitat, Ecclesias Christo dedicatas pertinere ad dominium proprietatis particularis Christi, non est, unde dissonet rationi, quod etiam bona Ecclesiastica pertineant ad simile dominium proprietatis particularis Christi. Et præterea hæc opinio est valde congruens ad explicandum facilius multa ad immunitatem Ecclesiasticam pertinentia. Inde enim rectè explicatur, qua ratione bona acquisita ab Ecclesia incapacia sint gabellarum ; nam cum gabellas super fundum impositas solvat dominus fundi ; Christus autem utpotè filius Regis æterni liber sit à solvendo gabellas ; ex hoc etiam capite rectè intelligitur, quomodo bona Ecclesiastica à gabellis ex natura rei immunia sint. Similiter intelligitur, quomodo bona ab Ecclesia acquisita, etiam sine licentia Principis, exempta sint à dominio hujus, propter magnam circumstantiæ mutationem, & sic de aliis ad immunitatem bonorum Ecclesiæ pertinentibus.

274 Duo sunt, quæ opponit Caramuel huic sententiæ, & illa quidem levia. Primum contra fundamentum, quo nititur Navarrus, quod in jure bona Ecclesiæ dicantur patrimonium Christi. Etiam quæ dantur pauperibus non Religiosis, dicuntur dari Christo ; & nihilominus ea pertinent ad dominium proprietatis pauperum : ergo quamvis bona Ecclesiæ dicantur donari Christo, etiam pertinent ad dominium proprietatis Ecclesiæ. Et ad probationem majoris, asserit S. Chrysostomum, & Salvianum, & posset asserere omnes Patres, & Evangelium ipsum.

275 Respondere aliquis posset, etiam eleemosynam datum pauperi intrare sub dominium proprietatis Christi, & Christum transferre id dominium in pauperem ; eo modo, quo in sententia Navarri, cum ex bonis Ecclesiæ datur eleemosyna pauperi, Christus transfert dominium proprietatis in pauperem. Pro quo advertendum est id, quod notavit P. Hurt. de Incarnatione disp. 20. sect. 5. pro unico instanti esse posse dominium adequatum penes duos. Probatur. In unico instanti Petrus donat Joanni, & Joannes acceptat : sed in eo instanti, quo Petrus donat, est dominus rei, quæ donatur ; donatio enim est actus domini ; & repugnat actus domini pro eo instanti, in quo non est dominium : deinde in eo instanti, in quo Joannes acceptat, est dominus rei, quæ acceptatur ; nam per acceptationem fit dominus ; unde quando fit acceptatio, accipitur dominium : ergo in eodem instanti est dominium penes Petrum, & Joannem simul. Addo insuper, non solum penes duos, sed penes tres, aut plures esse posse. Nam in eo instanti, in quo aliquis acceptat, potest donare : quare inter Angelos, qui instantaneè operantur, nec ad donandum indigent successione verborum, posset dominium adequatum penes plures existere pro unico instanti.

276 Hinc fieri potest, quod cum Petrus dat eleemosynam, in eodem instanti Christus acceptat dominium proprietatis rei, & simul transfert illud in pauperem. Nec est inconveniens, quod pro uno instanti dominium adequatum proprietatis sit simul in Petro, in Christo, & in paupere, propter dicta.

277 Potest responderi secundo, non ingredi dominium Christi nisi in ea bona, quæ sunt Ecclesiæ : quia cum Christus non acceptet per seipsum donata, sed per suos Ministros ; Ministri autem sint Ecclesiæ, seu Ecclesiarum Prælati, & Rectores ; sit eleemosynam datam pauperi non acceptari à Christo in ordine ad dominium proprietatis, dum ea eleemosyna non datur Ecclesiarum Rectoribus. Itaque ex eo, quod bona Ecclesiastica sint patrimonium Christi acceptatum à Christo per suos Ministros, colligitur, ea intrare in dominium proprietatis Christi : eleemosyna autem, quæ erogatur pauperi, licet donetur Christo, non intrat dominium proprietatis Christi, quia neque per se, neque per suos Ministros ea donatio acceptatur.

278 Secundum argumentum, quod Caramuel opponit Navarro, in eum finem destinat, ut probet, Communitates Religiosas capere dominium suorum bonorum etiam stabilium, & habere dominium eorum in communi. Quod sic producit : Si Monastica Congregationes sunt domini incapaces : ergo vel ratione voti paupertatis, vel ratione alicujus legis eas reddentis inhabiles ad dominium. Non ratione legis alicujus : ergo ratione voti. Atqui votum paupertatis non obligat Congregationem, sed solummodo particulares : ergo. Minorem probo. Hujusmodi votum solum obstringit emittentem : sed id non emittit Communitas : ergo non obligat Communitatem. Minorem demonstro. Quoniam nulla est Benedictorum, aut ipsius similis, Congregatio, quæ per modum Communitatis paupertatem promiserit. J

279 Sed neque hoc argumentum urget. Pro quo supponendum est, neminem esse capacem domini rei alienæ in sensu composito. Patet assertum : quia cum dominium adequatum non possit esse simul penes duos (nisi pro uno instanti, de quo supra nu. 272.) si supponitur esse res sub meo dominio adequato proprietatis, dum ita sub me manet, nullus est capax habendi mecum dominium proprietatis.

280 Hinc solvitur argumentum. Etenim fundus Ecclesiasticus est sub dominio adequato proprietatis Christi : nulla ergo communitas est capax habendi idem omnino dominium adequatum ; cum nulla sit capax habendi dominium rei alienæ in sensu composito, sive ex suppositione, quod aliena sit. Neque negatur, communi-

munitates esse capaces aliorum bonorum, quæ non sint Ecclesiastica, puta si Petrus donaret communitati bona, quæ expressa voluntate donaret, ut infunderentur in usus profanos, id est, non Ecclesiasticos, maximè accedente lege Pontificia, quæ statueret, ea bona non esse Ecclesiastica. Et ideo negari potest primum antecedens argumenti.

281 Deinde quæ Caramuel addit in argumento, non parva sciant difficultate. In primis enim neque particularis Religiosus præcisè vi voti paupertatis reddit se incapacein dominii, sed vi solemnitis repertæ in voto, quæ iure positivo humano introducta est. Ut patet in Religiosis Societatis, qui emittunt post biennium probationis vota simplicia; hi enim capaces dominii remanent defectum solemnitis. Deinde potest communitas, ut talis, obstringi voto paupertatis, si omnes ad unum, cum seorsim profitentur, promittant non exercituros actum dominii, sive operentur ut singulares, sive opentur in corpore communitatis congregati. Nam hoc pacto si in congregationem convenirent, neque particulares, neque congregatio possent exercere actum dominii. Et peccaret congregatio, si omnes simul exercerent actum dominii. Sicut si singuli jurarent, se in congregatione electuros esse digniorem; peccaret congregatio, si eligeret aliquem evidenter indignum, aut minus dignum. Sicut enim vertitur laudi congregationi, quod dignissimum elegerit; ita vituperio, cum indignum. Si ergo congregationi potest verti vitio electio indigni, quando singuli obligantur ad eligendum in congregatione dignum: ita verteretur vitio congregationi, si omnes exercerent actum dominii, quando singuli tenerentur non exercere illum etiam in congregatione. Ex omnibus enim votis particularium simul, emissis cum relatione ad congregationem, resultat obligatio congregationis.

DISPUTATIO LXII.

An cessante in particulari fine legis humane statuentis impedimentum dirimens, cesset lex in particulari; & liceat in eo casu contrahi matrimonium absque dispensatione?

CAPUT PRIMUM.

Mens Caramuelis inquiritur.

SUMMARIUM.

An Caramuel ostium aperiat opinioni, quod cessante fine legis humane de impedimento dirimens, non est necessaria dispensatio, num. 1. & seq.

An discursum reformet in editione Lugdunensi? nu. 5. & seq.

An Caramuel censet certam opinionem, quod cessante fine legis in particulari, cessat lex? nu. 8.

An cesset finis legis in particulari, quando contrahentes sunt pauperes? num. 10. & seq.

An in his benignè interpretandus sit Caramuel? nu. 19.

Hucusque in orbe Theologico, & Canonico inauditum erat, posse contingere calum, in quo quis cum impedimento dirimenti contrahens matrimonium absque legitima dispensatione, validè contrahat. Caramuel tamen videtur ostium aperire non modò quæstioni, sed etiam affirmativæ conclusioni. Dixi ostium aperire, quia licet mentem ejus benignè sim explicaturus; timendum tamen est, ne alii aliter explicantes incidant in opinionem absurdam, ut mox dicam.

2 Nam in Theologia fundam. nu. 584. fund. 13. in edit. ann. 1657. sic discurret. [Dico quarto. Ubi hujus legis impedimenta imponentis adæquatus finis cesset in particulari; probabile est, esse necessariam Pontificis dispensationem; nam datur consuetudo de facto petendi talem dispensationem, quæ consuetudo legitime introducta est: at probabilis, non esse necessariam. Prima pars ostenditur. Quia probabile est, legem Pontificiam non cessare, tametsi finis adæquatus cesset in particulari. Habet tot Patronos pro se, ut non possit non vocari probabilis. Unde probabilitate hujus opinionis supposita, discuro sic. Probabile est, non cessare legem, cum finis adæquatus cessat in particulari: ergo cum sanctio impedimenta matrimonio apponens sit lex, non cessabit, etsi finis adæquatus cesset in particulari.

3 Secunda pars etiam ostenditur. Probabilis enim est, legem in particulari cessare, ubi cessat finis adæquatus in particulari: ergo idem est omnino dicendum de præsentī lege. Atqui ubi cessat lex, non est necessaria dispensatio: ergo.] Hucusque Caramuel.

4 Juxta quem discursum, si cessat in casu singulari finis, ob quem lata est lex, quæ consanguineos in secundo gradu inhabiles reddit ad contrahendum; lex cessabit: atque adeo consanguinei in secundo gradu validè contrahent; cum cessante lege, cesset impedimentum lege statutum; & ubi deficit impedimentum, dispensatio non requiritur. Quem discursum etiam tradiderat in edit. Francofurtensi an. 1652. num. 342.

5 Sed in edit. an. 1657. videtur reformare discursum quo ad primum. Nam immediatè post relatam periodum, subjungit. [Huc-

usque discursus à ratione deductus: contra quam tamen militat consuetudo petendi dispensationem in materia probabili (Nota in materia probabili:) De qua (consuetudine) dicendum est primò, non esse per errorem, & ex ignorantia introductam: secundo, jam esse obligatoriam.]

6 Itaque petendam ex obligatione, ait, dispensationem, etiam in casu, quo cesset finis legis statuentis impedimentum dirimens. Etenim datur consuetudo obligatoria petendi dispensationem in impedimento probabili: sed dum cessat in particulari finis legis statuentis impedimentum dirimens, datur impedimentum probabile: nempe propter opinionem probabilem, quæ ait, cessante fine legis in particulari, obligare adhuc legem in particulari: ergo datur obligatio petendi dispensationem in eo impedimento probabili.

7 Sed quid, si aliquis negaret minorem. & assereret, non esse probabilem opinionem, quæ ait, cessante fine legis in particulari, legem in particulari non cessare; sed esse omnino certum, eam legem esse invalidam in eo casu particulari? Si ita esset, impedimentum pro eo casu esset certò nullum; & consequenter cessaret obligatio petendi dispensationem.

8 Atqui Caramuel eam minorem negat, asseritque non esse probabilem opinionem, quæ tuetur, cessante fine adæquato legis in particulari, valere adhuc legem in eo casu particulari; & opinionem oppositam esse omnino certam. Ita in eadem Theolog. fundam. an. 1657. num. 636. fundam. 17. ubi eam quæstionem universalem ex professo discutit, [An cessante fine adæquato legis humane in casu aliquo particulari, cesset etiam ejusdem legis obligatio quoad illum particularem?] Is enim est tenor inscriptionis, quam ei quæstioni præfigit. Et ubi in margine, notationis causa, posuit Conclusio: in textu sic ait: [Ponamus igitur, esse veram, & si liceat sic loqui, demonstratam sententiam, quæ legem in tali casu cessare asserit. Sed ais, me temerè vocare demonstratam sententiam, quam tot illustres scriptores reliquunt.]

9 Et postquam triginta scriptores enumerat pro opinione opposita, subjungit. [His tamen non obstantibus, iterum dico, certum esse, legem cessare in particulari, quando finis adæquatus legis cessat in particulari.] Est ergo certa Caramueli à principiis intrinsecis sententia, quæ ait, legem cessare in eo casu particulari: & consequenter illi est certa sententia, quæ ait cessante fine legis statuentis impedimentum dirimens, in casu particulari, cessare in eo casu prædictam legem; atque adeo illi est certum, non debere peti dispensationem in eo casu. Ecce quomodo Caramuel stat pro sententia, quæ negat obligationem petendi dispensationem in eo casu particulari, in quo cessat finis legis statuentis impedimentum dirimens.

10 Sed quis est iste casus particularis, in quo cessat finis legis imponentis impedimentum dirimens? In edit. Francofurt. an. 1652. n. 341. post tertiam conclusionem sic ait: [Hinc infero eos, qui dixerint, totum finem legis impedimenta matrimonialia imponentis cessare, quando contrahentes pauperes sunt, dicturos etiam, legem ipsam in eodem casu cessaturam: Sed an totus, & adæquatus finis cessare ob paupertatem dicendus sit, viderint alii: ego enim cautus sum omnino nolle nimis curiosè hæc examinare. Scio enim, dari sæpè fines diversos (nimirum legis, legislatoris, subditi) sed si legis adæquatus finis cessasse diceretur, nec legislatoris, nec acceptatoris privatos fines, & speciales utilitates, in resolvendo, aut in operando respicerem.] Hæc Caramuel.

11 In qua periodo, licet non affirmet, finem adæquatum legis imponentis impedimentum dirimens cessare, quando contrahentes sunt pauperes; id tamen relinquit sub dubio; quod aliorum judicio decidendum relinquit. Quod dubium satis declarat, dum ait, nolle se nimis curiosè hæc examinare: quasi nimia ejus curiositas aliquid esset allatura pro parte affirmativa. In quo sanè perperam agit dubitando: neque enim minor est injuria veritatis, certa vertere in dubium, quam dare falsa pro veris. Debit autem tanquam omnino certum asserere, tunc non cessare finem adæquatum legis, atque adeo nec legem.

12 Patet primò. Quia si ea lex cessaret, quando contrahentes sunt pauperes; fieret, quod nullum esset impedimentum jure humano dirimens respectu pauperum; & quod omnes pauperes in toto orbe Christiano possent absque dispensatione contrahere cum consanguineis, cum affinibus, cum iis, qui cognatione spiritali conjuncti sunt, &c. Quod si aliquis id concedat, ex dicendis de falsitate convincitur.

13 Patet secundò. Quia cum lex imponentis impedimentum dirimens inter consanguineos, intendat, quod consanguinei erga consanguineos exerceant id genus observantiæ, quæ consistit in eo, quod non commisceantur carnaliter; id non potest cessare per solam paupertatem: hæc enim persistente adhuc viget ratio legis, nempe debitum observantiæ erga consanguineos. Hæc enim est virtus, quæ decet etiam pauperes, utpotè fundata in debito naturali observandi consanguineos; & quam ipsa lex intendit, dum omnes consanguineos Fideles reddit inhabiles ad contrahendum.

14 Quod autem addit Caramuel de finibus privatis legislatoris, & acceptationis, non est ad rem. Ideò benè asserit, solum esse attendendum ad finem adæquatum legis; id est, ad finem, quem legis-

legislatori sibi præfigit ad legem ferendam; five pro quo consequendo assumit legem ut medium.

15 Illam tamen periodum, quam dedit in edit. Francofurt. abstulit in edit. Lugdun. an. 1657. & pro illa hanc supposuit. [Supponis, cessare omnino legem, quando finis adæquatus ejusdem legis cessat; & inferis cessaturam fuisse legem imponentem impedimenta matrimonialia, si cessaret totus finis legis, quando contrahentes sunt pauperes. At tunc finis non cessat: quia etiam pauperibus Pontificia providentia succurritur, & sine expensis convenientes favores indulgentur. Et isti summa benignitate. In Bohemia dum Eminentissimi Principis Cardinalis ab Harrach Archiepiscopi Pragensis vices gererem, hos præscriptos in Consistorio mores reperi. Cum pauperes impediti volunt contrahere, recurrunt ad Parochum, qui eos esse verè pauperes litteris subscriptione, & sigillo affirmatis testatur. Credit illi Officialis, & suum testimonium adjungit. Romæ creditur Officiali, & cum dispensatio conceditur, litteræ expediuntur gratis.] Hæc Caramuel in editione emendata.

16 Sed adhuc exorbitasse videtur hæc periodus. Nam in practice propositio conditionalis non speculative sumitur, sed practice. Speculative sumitur conditionalis, cum fert hunc sensum: [Si per possibile, vel impossibile ita fieret, &c.] Cum autem sumitur conditionalis practice, conditio est practicabilis, & quæ aliquando solet usu venire. Jam verò cum ad praxim ponatur ea propositio conditionalis in relata periodo, nempe [Cessaturam fuisse legem imponentem impedimenta matrimonialia, si cessaret totus finis legis, quando contrahentes sunt pauperes;] debet conditio intelligi, non speculative, sed practice; atque adeo tanquam re ipsa possibilis & contingens. Illam autem conditionem esse impossibilem, ex supradictis constat, cum certum sit, ex solo titulo paupertatis non posse cessare totum finem legis statuentis matrimonialia impedimenta.

17 Ex quibus omnibus resultant istæ propositiones. Prima. *Cessante fine adæquato legis imponentis impedimentum dirimens, in casu singulari, probabile est, quod cessat lex, & quod non datur impedimentum in eo casu singulari.* Secunda. *In eo casu singulari, in quo cessat lex & impedimentum probabiliter, sola consuetudine, eaque obligatoria, tenetur petere dispensationem.* Tertia. *Cetera, & demonstrata sententia est, quæ docet, cessante fine ejus legis in casu singulari, cessare in eo casu legem, atque adeo nullum esse impedimentum.*

18 Ex his inferitur, quando cessat in casu singulari finis adæquatus legis imponentis impedimentum dirimens, non esse obligationem petendi dispensationem, sine qua validum erit matrimonium. Nam petendam esse ex consuetudine obligatoria, solum admittit in materia probabili, quando probabile est, quod non cessat finis legis. Cum ergo alibi doceat, non probabile, sed certum esse, quod in eo casu cessat lex; atque adeo impedimentum; inferitur, nullam esse obligationem petendi dispensationem, sine qua matrimonium erit validum.

19 Adhuc tamen benigne interpretandus est Caramuel, cum dicit, eam sententiam esse certam, & demonstratam, ita ut id ita dictum intelligatur quasi per exaggerationem, non verò quia oppositam sententiam censet certò falsam. Sed quia timendum est, ne lectores Caramuelis audaciores sint, & velint ad illam consequentiam procedere, quod sine dispensatione erit validum matrimonium; ideo hæc res accuratè discutienda est.

CAPUT II.

Præmittitur ea questio universalis; An cessante fine adæquato legis humana in casu aliquo particulari, cesset etiam ejusdem legis obligatio quoad illum particularem?

ARTICULUS I.

An sit evidens, cessare legem in prædicto casu particulari?

SUMMARY.

An sit probabilis opinio negativa? n.21.

An omnis lex humana habeat pro fine uniformitatem operandi? Et an hic finis cessare possit aliquando? n.22. & seq.

20 **V**idimus cap. præced. num.8. non modò Caramuelem stare pro opinione affirmativa in hac questione, sed & asseruisse, suam opinionem esse certam, & demonstratam; & opinionem, quæ negat, cessare legem in eo casu particulari, non esse probabilem à principiis intrinsecis.

21 Assero, hanc opinionem negativam esse verè probabilem non solum ab autoritate triginta Theologorum, quos Caramuel enumerat nu.636. sed etiam à principio intrinseco.

22 Pro cujus evidentia suppono, P. Suarium lib.6. de leg. cap.9. n.16. & cap.7. nu.5. & cum eo multos alios designare pro fine omnis legis humanæ uniformitatem operandi in hac materia, quam lex præscibit. Porro si iste sit verus finis legis humanæ, manifestum est, nunquam posse cessare finem legis humanæ: quia quantumvis omnis alia ratio legis humanæ cesset, nunquam verificatur, quod

cessat ratio uniformitatis operandi. Nam in quocumque casu omittatur materia legis præceptæ, receditur ab eo fine consequendo. Non enim servatur uniformitas operandi, si cum ceteri ponunt materiam lege præscriptam, tu illam omittis, difformans te à reliquis in eo ipso, quod omittis, & quod ceteri observant.

23 Jam verò interrogo, an sit probabile, omnem legem humanam habere pro fine uniformitatem operandi? Et quidem ad probabilitatem duo requiruntur (ut conitet ex 1. pars. Cris. Theol. disput.1.) & quod objectum sit incertum; id est, quod neutra pars contradictionis sit certa; & quod hæc pars, quæ probabilis dicitur, nitatur fundamento gravi.

24 Quod attinet ad primum, non est certum, legem humanam carere eo fine: vel producat Caramuel demonstrationem, ex qua id indubitabiliter constet: quam quidem non dum produxit. Quod attinet ad secundum, ait optimè (Id est, valde probabiliter) P. Suarez eo cap.7. num.5. [Licet ratio legis in particulari cesset negativè, semper manet aliqua universalior ratio, ob quam expedit etiam observari legem: quia per se est honesta ratio servandi legem, uniformitas partium cum toto, ubi sine incommodo servari potest.] Quæ ratio cuilibet prudenti judicio satisfacit ad probabilitatem. Nec parum fundamentum probabilitatis desumitur ex variis inconvenientibus, quæ ibidem recenset P. Suarez, quæ consequuntur ex defectu uniformitatis subditorum operantium: inconvenientia autem in operando semper leges humanæ vitare intendunt.

25 Præterea. Nam utile est bono publico, ne unus se eximat à lege, quam ceteri observant; quia exemplo ejus ceteri volunt se eximere. Leges autem humanæ bonum publicum præcipue respiciunt. Nec satisfaciet, qui dicat, id cessare in eo, qui operatur clam. Nam etiam ea operatio arcano modo facta scibilis est: cum operans possit, & soleat operationes suas amicis propalare.

26 Et sanè miror, quod Caramuel, qui tam ex professo materiam hanc suscepit tractandam, non meminerit hujus rationis, & hujus finis legis allati à P. Suarez. Nec satisfaciet, si dicat, non vidisse quæ circa hoc punctum scribit Suarius. Quis enim est, qui scribit ad lucem publicam in materia à Suario tractata, qui non videat, quæ Suarius tradidit, si non ut ducatur, saltem ut ejus objectionibus satisfaciat? Vel quam fidem faciet, si objectionibus Suarii non satisfaciat.

ARTICULUS II.

Doctrina Caramuelis; & quomodo non satisfaciat questioni?

SUMMARY.

An bonum publicum, quod est finis legis, possit cessare in uno individuo? nu.27. & seq.

An si bonum publicum, intentum à lege, sit divisibile, possit cessare in uno individuo? nu.30.

An aliqua leges vetent actionem, ut noxiam operaturo, non aliis? n.32.

An alie leges prohibeant actionem ut nocituram aliis? Et an possit cessare finis earum in uno individuo? n.33. & seq.

An possit dari casus; in quo cesset finis legis statuentis impedimenta dirimentia? nu.37.

An in legibus de auditione misse, jejunio, &c. possit cessare finis earum in casu particulari? nu.38.

27 **C**aramuel in Theol. fundam. editionis correctæ à num.636. fund.17. corripit Authores partis negativæ, quod male proponant, & male probent conclusionem suam. Dicunt enim, cessante fine adæquato legis in aliquo casu particulari, non ideo cessare legem in eo casu. Et probant: quia finis legis est bonum publicum; bonum autem publicum in uno particulari cessare non potest. Eos autem increpat, quia supponunt in conclusione, posse cessare finem legis in aliquo particulari; cum in probatione asserant, bonum publicum, qui est finis legis, cessare non posse in uno particulari: in quo planè sibi ipsis adversantur.

28 Et quidem Authores, qui sic loquuntur, meritò increpantur, cum evidenter adversantia tradant. Omnes autem ejus sententia Authores sic damnant, nefas est; cum præcipui eorum nihil tale tradiderint. Vide P. Suarez citatum cap. præced. & Thomam Sanchez lib.4. sum. cap.15. num.37. P. Vasquez opusc. de Redditiis. cap.2. §.2. dub.14. num.51.

29 Deinde quia Diana putavit, id argumentum partis negativæ à se facile solvi, dicendo, quod quamvis leges ferantur propter bonum publicum: at in singulis habere vim eam rationem finalem, propter quam feruntur; quæ ratio finalis si cesset in uno, cessat obligatio legis: Caramuel ait, Dianam non satisfacere. Nam si ratio finalis legis est bonum publicum; & hæc habet locum in singulis; utique in singulis est ratio boni publici, bonum autem publicum cessare non potest in uno individuo; ergo neque ratio finalis legis in uno individuo cessare potest.

30 Fortè satisfaceret Diana, si rem ampliùs explicaret, & diceret, bonum publicum esse divisibile, & compositum ex pluribus commodis privatis: ita ut quod in communi est bonum publicum, in sin-

in singulis dicatur esse bonum privatum : & hoc pacto posse cessare in uno individuo bonum publicum, id est illud, quod consideratum in communi est bonum publicum. Sed licet prima specie sic satisfiat ei argumento: illud tamen eget majori indagine. Sunt enim plurimi calus, in quibus bonum publicum non est sic divisibile in commoda privata; atque adeo quod ea ratione cessare non possit in uno individuo.

31 Et quidem si sermo sit de eo fine, quem statuit P. Suarez, ut retuli cap. præced. nempe de uniformitate operandi, constat, hunc finem in nullo individuo cessare: nam eo ipso, quod unus non ponat materiam lege præscriptam, non servatur uniformitas operandi intenta à lege.

32 Ideò Caramuel *ibid.* nu. 637. (omittens eam rationem desumptam ab uniformitate operandi, quam intendat lex) ut componat, quo modo possit cessare in uno individuo finis adæquatus legis; cum hæc respiciat pro fine bonum publicum; distinguit duplex legum genus. Aliæ enim vetant actionem ut noxiam operaturo, non aliis. quæ quidem eatenus respiciunt bonum publicum; quatenus ex bonis privatis individuorum componitur bonum commune. In quibus nihil aliud est respicere bonum publicum, quam respicere commoda privata omnium. Et ita lex, quæ in sua universalitate respicit commoda omnium; si consideretur præcisè ut directa ad hoc individuum, respicit dumtaxat bonum privatum huius individui. Ita lex, quæ prohibet natationem in tali periculoso freto, si consideretur ut intendens vitare damnum, & periculum omnium, respicit bonum privatum. Et has quidem leges, ait satis probabiliter, cessare in illo individuo, in quo omnino cessat privatum ejus periculum; cum lex respectu illius non intendat aliud, quam vitare ejus periculum privatum.

33 Aliæ verò sunt leges, quæ prohibent actionem, ut nocituram aliis. Quæ actio quia semper affert periculum nocuenti alieni, non cessat finis, quamvis non sit nocitura operaturo. Ita lex, quæ prohibet, ne accedas ægroto peste infecto; quamvis theriaca securissima præmuniaris, non cessat: quia & si ejus contagio tibi nocitura non sit, potest tamen nocere aliis, ad quos accesseris. Quam doctrinam multis aliis exemplis illustrat, & confirmat in loco cit. In his ergo, & similibus cessare non potest finis legis, quamvis absit omne periculum ab operaturo.

34 Sed neque sic satisfacit Caramuel quæstioni. Falsum enim est, quod ratio boni publici intenta à lege non possit cessare in uno individuo. Primò. Quia lex quæ prohibet actionem ut nocituram bono publico, utique respicit bonum publicum: & tamen potest contingere casus, in quo actio Petri non noceat bono publico: potest ergo dari casus in quo cesset ea ratio boni publici intenta à lege; cesset, inquam, in uno individuo particulari. Fert Imperator exercitus legem, ne custodes deserant vigilias noctis, ne repente invadantur ab hostibus proximis. Unus custodum arcanissima via evidenter novit, hostem longius recessisse, adeò; nullum invasionis periculum impendere: Quis dubitet, in hoc casu, & in hoc individuo cessasse periculum publicum pro ea nocte; atque adeò rationum finalem legis pro tunc cessasse in eo individuo; & non in ceteris, qui fugâ hostis ignorabât.

35 Secundò. Quia licet ratio boni publici intenta à lege talis sit, ut non possit cessare in uno individuo humano, potest tamen cessare in uno casu particulari. Ita si lex prohibeat aliquam actionem ratione scandali imminuentis, & Petrus illam operetur coram viris Religiosis, quos sciat nullo modo passuros esse scandalum; tunc ratio finalis legis, quæ respicit bonum publicum, non cessat immediatè in Petro, sed in illa communitate Religiosa; cessat tamen in hoc casu singulari. Ergo quantumvis loquamur de legibus, quarum finis non potest cessare in uno individuo humano; illæ quidem poterunt cessare in uno casu singulari. Ergo etiam in illo genere legum locum habet quæstio, [An cessante fine legis in uno casu singulari, cesset in illo casu obligatio legis?] Ergo non satisfacit Caramuel quæstioni, dum dicit in eo genere legum non posse cessare finem legis, quæ respicit bonum publicum, in uno singulari homine.

36 Sed cum Caramuel cæperit versare eam quæstionem, [An dentur legum fines, qui non possint cessare in aliquo particulari?] Sanè difficultatem non exaurit; immò limitatè quæstionem tractat; cum eam solùm protendat ad ea legum genera, quæ prohibent actiones, quæ nocituræ operaturo, vel etiam aliis: cum tamen constet, esse multas alias leges, quæ eum finem nocuenti, vel periculi non attendant.

37 Nam, ut viam iterare incipiamus præcipuo scopo hujus disputationis, potest primò inquiri, [An in aliquo casu particulari, possit cessare finis adæquatus legis statuentis impedimenta matrimonialia?] Si enim potest; debuit casum ostendere Caramuel, dum rem novam, & inauditam voluit in Theologiam intrudere. Si autem non potest; quare inquiri, [An cessante fine adæquato ejus legis in aliquo casu particulari, cesset lex, nec dispensatione indigeat?] Hæc enim quæstio supponit, posse in aliquo casu particulari eum finem cessare. Quare ergo turbat pacificam possessionem praxis Ecclesiasticæ petendi in omnibus impedimentis dirimentibus dispensationem, sine attentione ad cessationem finis?

38 Secundò. Cum leges de auditione Missæ, Jejunio, Communionis annua, &c. non sint de eo genere legum, quæ interdiciunt

actionem, qua nocituram aliis; potest secundò inquiri, [An in illis possit in casu particulari cessare finis adæquatus legis?] Nam cum finis audiendi Sacrum in die festo sit propter exercitium virtutis Religionis, videbitur alicui cessare is finis, si in eo die in aliis operibus Religionis se exercuerit. Et cum finis legis de jejunio servando sit mortificatio corporis; qui in aliis mortificationibus se exercuerit, fortè putabit, in se cessasse finem ejus præcepti.

ARTICULUS III.

Statuitur, & probatur prima conclusio.

SUMMARIUM.

An duæ quæstiones sub hac contineantur; & an altera sit conditionalis, & altera absoluta? nu. 39.

An si finis adæquatus legis cesset in singulari, cesset in eo lex? n. 40.

An quando materia legis est indifferens, cessante fine, cesset lex? nu. 41. & seq.

An etiam quando materia est honesta, cessante fine, cesset lex? n. 43.

An lex constituat actiones in ea specie virtutis, ad quam pertinet relatio ad finem? nu. 44.

An quando lex præscribit actionem sub talibus circumstantiis, his deficientibus cesset lex? Et quid inde pro nostra conclusione? n. 46.

An quando finis legis cessat in communi, cesset lex? & quid inde pro nostra conclusione? nu. 47. & seq.

An cum cessat in singulari finis legis, materia legis fiat inutilis? n. 50. & seq.

Quomodo non sit evidens cessare legem, cessante fine legis in singulari? num. 54.

39 Igitur duæ quæstiones sub hac una continentur, altera conditionalis, & altera absoluta. Conditionalis est: An si in uno casu singulari cesset finis legis; cesset ejus obligatio in eo casu singulari? Quæstio absoluta est: An in nullo casu singulari possit cessare finis adæquatus legis; an potius dentur leges, in quibus ratio finalis adæquata earum possit cessare; & aliæ leges, in quibus non possit cessare in uno casu singulari? Et quod attinet ad quæstionem conditionalem.

40 Sit prima conclusio. Si finis adæquatus legis humanæ cesset in casu singulari, in eo cessat obligatio legis. Hanc tradit ex professo P. Granado 1. 2. *contro. 7. tract. 3. par. 2. disp. 15. sect. 2.* & apud ipsum Navarrus, Cajetanus P. Valentia, P. Enriquez, Castro, Sofa, Gerson, Tiraquellus. Item P. Petrus Hurtado 2. 2. *disp. 74. §. 24.* & alii apud ipsum, & apud Caramuelem cit.

41 Et, si quidem loquamur de legibus, quæ præscribunt materiam ex se indifferentem propter finem aliquem honestum, clarius probatur conclusio. Etenim lex non obligat, quando objectum legis hic, & nunc exercendum non est honestum: sed quando objectum legis ex se est indifferens, & solùm est honestum ratione finis; si hic, & nunc cessat finis, objectum legis non manet honestum: ergo quando objectum legis ex se est indifferens, & cessat finis hic & nunc, cessat etiam obligatio legis. Minor patet. Quia objectum, quod ex se est indifferens, non potest esse honestum, nisi dum ordinatur ad finem honestum: ergo si hic, & nunc non ordinatur ad finem honestum, ipsum objectum non est honestum hic, & nunc. Atqui non ordinatur hic, & nunc ad finem honestum, quando hic, & nunc deficit talis finis honestus.

42 Ambulare noctu per urbem, actio indifferens est. In aliquibus dioecibus interdicitur ea ambulatio in nocte feriæ quintæ majoris hebdomadæ, ut vitentur peccata, quæ ex concursu solent oriri. Petrus devotionis causa vult domo egredi, ut tota nocte maneat in Ecclesia. Sanè in eo cessat finis legis; cum ex eo itinere, quod assumit versùs Ecclesiam, nullum sit peccatum oriturum: ergo hic, & nunc omissio ejus ambulationis per urbem versùs Ecclesiam non est honesta: cum actio (sive positiva, sive negativa) quæ de se est indifferens, non possit fieri honesta, nisi quæ ordinata ad finem honestum; & non potest ordinari hic, & nunc ad finem honestum, si omnino cessat hic, & nunc finis honestus, ad quem ordinetur.

43 Loquendo tamen universaliter, non solùm de iis legibus, quæ præscribunt materiam indifferentem propter finem honestum; sed etiam de iis, quæ præscribunt materiam honestam propter alium finem honestum; etiam probatur conclusio. Etenim tunc non obligat lex, quando actio hic, & nunc non est in ea specie virtutis, in qua lex illam constituit: sed cum deficit in casu singulari finis intentus à lege, actio hic, & nunc elicienda, non est in ea specie virtutis, in qua lex ejusmodi actionem constituit: ergo in eo casu singulari lex non obligat.

44 Minor patet. Nam lex constituit actiones præceptas in ea specie virtutis, ad quam pertinet relatio ad talem finem, ut constat ex 2. *part. Cris. Theol. disp. 40.* ergo si hic & nunc deficit ille finis, deficit relatio ad finem; atque adeò actio non potest esse in ea specie virtutis, ad quem pertinet illa relatio ad finem.

45 Major etiam omnino admittenda videtur. Non enim est lex valida, nisi quæ res honestas præscribit: deinde talis determinata lex non obligat ad qualemcumque honestatem, sed ad eam

specialem, quam lex statuit: ergo solum obligat ad illam speciem honesti, in qua lex actiones constituit.

46 Probatur secundò conclusio. Quando lex præscribit actionem sub tali circumstantia, temporis, loci, occasionis, &c. deficiente ea circumstantia (etiam in casu raro, & singulari) non obligat lex: sed relatio ad talem finem honestum, est circumstantia, sub qua obligat lex: ergo si deficiat talis finis honestus (etiam si deficiat in casu singulari) lex non obligat. Major patet. Et minor probatur. Nam, ut optimè ait P. Granado loco cit. nu. 15. [Nulla melior circumstantia designari potest, in qua non obligant, quam illa, in qua cessat ratio adæquata.] Et licet loqui videatur de legibus affirmativis, quæ non obligant semper & pro semper, ut leges negativæ; adhuc ad has etiam ea doctrina extendi potest: nam etiam leges negativæ habere solent circumstantias, in quibus non obligant. Ita præceptum negativum non retinendi rem alienam dicitur obligare semper & pro semper; non obstante quòd in circumstantia extremæ indigentia, non obligat etiam in sententia eorum, qui in extremè indigente non agnoscunt verum jus iustitiæ.

47 Probatur tertio. Lex non obligat, quando ratio legis cessat in communi, quamvis non cesset in tota universalitate legis; ut videntur admittere adversarii. Ita lex, quæ Clericis prohibet negotiationem propter indecentiam status Ecclesiastici, non obligat eos, qui negotiantur, non per se ipsos, sed per interpositas personas; quia in his cessat ratio finalis legis, utique in communi, ut tradunt multi. De quo vide P. Salas opusc. de Contractibus, tract. de Emptione, & vendit. dub. 2. num. 8. & apud ipsum, id affirmantes Zerollam, Tabienam, Armillam, Vegam, Rodriquez, Salcedum, Aragon, Salon, Medinam, P. Molinam, P. Lessium, P. Rebllum, P. Sà. Ita etiam lex, quæ ratione scandali prohibet aliquam actionem, non extenditur ad eas circumstantias in quibus omnino cessat ratio scandali. Tunc enim cessat ratio finalis in communi, quamvis non in tota universalitate legis.

48 Atqui cum in uno casu singulari ratione specialis circumstantiæ cessat causa finalis legis, hæc cessat in communi, quamvis non cesset in tota universalitate legis: ergo in eo casu singulari cessat legis obligatio.

49 Hæc minor probatur. Nam cum finalis ratio legis cessat in uno casu singulari, casus iste singularis potest habere multos alios similes; quod enim semel accidit, potest sæpè contingere; ergo ab his casibus singularibus potest abstrahi ratio communis. Ergo cum finalis ratio deficit in uno casu singulari; defectibilis est in pluribus casibus singularibus, atque adeò defectibilis est in communi, & non solum in uno singulari.

50 Probatur quartò. Lex, quæ injungit materiam aliquam tamquam medium ad finem consequendum, non obligat, quoties medium est inutile ad consequendum illum: sed cum ratio finalis cessat in casu singulari, materia injuncta à lege est inutilis ad finem consequendum: ergo cum ratio finalis cessat in casu singulari, lex non obligat. Consequentia est inevitabilis.

51 Minor patet. Nam cum finis non est consequibilis, medium est inutile ad illum consequendum; sed cum cessat finis in casu singulari, finis in eo casu non est consequibilis: ergo cum cessat finis in eo casu singulari, id medium materiæ injunctæ à lege est inutile ad finem consequendum.

52 Major verò prioris syllogismi probatur. Nam lex, quæ injungit materiam tamquam medium ad aliquem finem consequendum, eatenus obligat, quatenus cogit ad ponendum medium utile ad consecutionem illius finis: sed quoties medium est inutile ad consecutionem finis, non potest lex cogere ad ponendum medium utile ad consequendum illum: ergo quoties medium est inutile ad consequendum finem, ea lex non obligat.

53 Dices, aliquas ex rationibus prædictis videri evidentes, saltem moraliter. Quomodo ergo diximus artic. 1. contra Caramuelem, hanc sententiam non esse evidentem, aut demonstratam?

54 Respondeo, in præfenti, ut supra notavi, esse duas questiones, alteram conditionalem, & alteram absolutam. Quando ergo diximus, eam sententiam non esse evidentem, locuti sumus non de assertionem conditionali, quæ affirmat, si cesset finis adæquatus legis in casu singulari, cessare in eo obligationem legis; sed de assertionem absoluta, quæ supponit, vel affirmat posse re ipsa cessare in casu singulari finem adæquatum legis. Hæc autem non est evidens: nam probabile est, finem partialem legis humanæ esse uniformitatem operandi: qui finis, si verus est, numquam cessat. Et ita licet assertio conditionalis, certa, & demonstrata sit; juxta eum dicendi modum de uniformitate intentam à lege, assertio absoluta est falsa.

A R T I C U L U S I V.

Ad decisionem questionis absolute præmittuntur aliqua.

S U M M A R I U M.

An si uniformitas operandi sit partialiter finis legis, sit certum, numquam posse cessare legem? nu. 55.

An finis legis cesset dupliciter contrariè, & negativè? n. 56. & seq.

An materia legis alia sit indifferens, & alia honesta? n. 60.

An aliquando finis legis identificetur realiter cum materia legis? n. 61.

An tunc legislator operetur propter finem? nu. 62.

An sint aliquæ leges, quæ præscribant aliquas circumstantias arbitrarie? num. 64.

55 **P**ræmitto primò, si vera sit sententia P. Suarii, quòd uniformitas operantium sit finis partialis intentus à lege humana? actum omnino esse de quæstione. Nam juxta eam dicendum est, numquam cessare, semper manere eum finem legis. Sed quia Doctores oppositæ sententiæ id non admittunt, dicendum est, id quidem esse probabile, non tamen omnino certum in omni lege humana. Et notanter dixi in omni: nam in aliquibus eum finem admittendum esse, quas postea explicabo, mihi certum est.

56 Præmitto secundò, dupliciter cessare posse finem legis, contrariè, & negativè. Contrariè (sive, ut loquitur Caramuel, contradictoriè) cessat finis legis, cum redditur illicitus, turpis, aut impossibilis. Ut si injungatur gabella propter structuram pontis necessarii; & constet, hanc esse omnino impossibilem; finis ejus legis cessat contrariè.

57 Finis legis cessat negativè, quando, licet is finis non reddatur illicitus, aut impossibilis, adhuc per observationem legis non obtinetur finis intentus à lege. Ut cum prohibetur actio propter vitandam indecentiam status Ecclesiastici, si re ipsa in talibus circumstantiis non detur ea ratio indecentiæ; etiam si vitetur ea actio, non obtinetur finis legis; atque adeò cessat negativè talis finis.

58 Ubi notandum est, P. Suarez lib. 5. de legib. capit. 9. numer. 2. dixisse, legem cessare contrariè, quando objectum legis fit inutile. Nos autem non dicimus cessare contrariè finem legis, quando objectum legis fit inutile; quia quoties finis legis cessat negativè, verificatur, quòd objectum legis fit inutile. Tunc enim medium redditur inutile, quando per illud non obtinetur finis, etiam si ponatur medium: sed quando cessat finis negativè, tunc non obtinetur finis, etiam si ponatur medium: ergo quando cessat finis negativè, medium (id est, objectum legis) redditur inutile.

59 Potest autem finis dici cessans contrariè, quando ipse finis intentus à lege redditur inutilis bono publico. Ut si injungatur gabella propter structuram pontis necessarii ad bonum publicum; & postea fluminis alveus per alium tramitem aperiatur, ita ut pontis construendus in sicco remaneat; jam finis ejus legis factus est inutilis bono publico; & hoc modo cessat contrariè.

60 Præmitto tertio cum P. Suarez lib. 6. de legib. capit. 9. numer. 8. materiam legis esse duplicem. Alia enim ex se, & intrinsecè est honesta, & actus virtutis, ut jejunare, audire sacrum, &c. Alia ex se est indifferens, ut non portare arma, non extrahere has, vel illas merces, &c. Et in primo quidem genere continetur actus virtutis sufficiens ad valorem legis. In secundo autem genere non continetur actus virtutis sufficiens ad valorem legis, nisi ordinetur tamquam medium ad aliquem finem utilem bono publico. Quia cum ea materia ex se sit indifferens, solum constituitur in esse boni honesti per relationem extrinsecam ad finem, ad quem lex illam ordinat.

61 Præmitto quartò, aliquando finem legis non distingui realiter ab ipsa materia legis; & aliquando esse realiter distinctum ab illa. Prioris generis sunt leges, quæ injungunt aliquod opus intrinsecum virtutis, ut quæ præscribit jejunium, auditionem Sacri, Communionem Eucharistiæ, &c. Nam lex jejunii non illud præscribit propter qualemcumque mortificationem, sed propter eam specialem mortificationem; quæ relucet in ipso actu jejunandi; hæc autem mortificatio intenta à lege non distinguitur realiter ab ipso jejunio. Similiter lex de auditione Missæ in die festo non eam præscribit propter cultum Dei qualemcumque, sed propter eum cultum specialem, qui relucet in ipsa auditione Missæ; ideòque is specialis cultus Dei non distinguitur realiter ab ipsa auditione Missæ.

62 Ubi notandum est, in his, & similibus casibus legislatorem non operari propter finem, nec in illis inveniri intentionem finis, & electionem mediorum. Quia ubi non est medium distinctum realiter à fine, non est propriè causa finalis; cum causa sit ad effectum realiter distinctum. Ubi autem non est causa finalis, homo non dicitur operari propter finem; neque electio medii esse effectus finis.

63 Posterioris generis sunt leges, quæ aliquid injungunt propter aliquid aliud, quod est utile bono publico. v. g. lex, quæ prohibet deferre secum arma nocturno tempore. Nam ommissio portationis armorum aliquid realiter distinctum est à vitiatione rixarum.

64 Præmitto quintò, esse aliquas leges, quæ præscribunt aliquas circumstantias temporis, loci, solemnitatis, quæ quidem circumstantiæ sunt omnino arbitrariæ, & oportuit eas circumstantias à legibus determinari. Quòd non initiarentur Ordine Presbyteratus, nisi anno vigesimo quinto, arbitrium est: potuit enim hæc circumstantia determinari, ut initiarentur anno trigesimo, vel vigesi-

vigesimo tertio, &c. Quod autem sic erat arbitrium, determinavit lex ad annum vigesimum quintum. Sic etiam erat arbitrium, quod novitiatus, ad experiendos labores Religionis duraret octo mensibus, vel decem, vel duodecim, &c. Determinavit autem Ecclesia hanc durationem arbitriam ad annum completum; & in Societate Jesu ad biennium; similiter arbitrium erat, quod ad solemnitate testamenti concurrant duo testes, tres, quatuor, &c. & hanc arbitriam solemnitate testamenti, leges Canonice in materia canonica determinarunt ad duos testes; leges vero civiles ad plures.

ARTICULUS V.

Deciditur questio absoluta.

SUMMARIUM.

An non possit cessare finis legis, quando finis identificatur cum materia precepti? n. 65. & seq.

An leges, quae praescribunt circumstantias arbitrias, habeant pro fine uniformitatem operandi? n. 69. & seq.

An quando finis legis non identificatur cum materia legis, neque sit determinatio circumstantia arbitria, soleat cessare in singulari? nu. 74.

65 **S**it secunda conclusio. In illis legibus, in quibus finis non distinguitur realiter materia precepta, non potest cessare finis legis contrarie, aut negativè. Non contrarie: nam vel tunc materia legis sit impossibilis, aut injusta, vel non sit? Si dicatur primum: jam hæc res egreditur fines hujus questionis, in qua inquirimus, an persistente materia legis, possit cessare finis intentus à lege? Si verò dicatur secundum, quod materia non cessat contrarie, neque redditur impossibilis, aut injusta; implicat, quod finis cesset contrarie, cum supponamus, finem esse realiter identificatum cum materia legis: & ex duobus predicatis identificatis, quidquid uni convenit, alteri etiam debet convenire.

66 Exemplo res fiet illustrior. Lex jejunii Quadragesimalis est ex illis, in quibus finis intentus à lege, realiter identificatur cum materia legis. In muliere prægnante, cujus fœtui nocet maxime jejunium, cessat contrarie lex: quia jejunium in talibus circumstantiis est illicitum. Si dicas, in eo casu cessare contrarie finem legis, interrogo; an materia legis, id est ipsum jejunium, fiat illicita; an potius maneat licita, & possibilis? Si primum; non est ad rem presentis questionis: in qua non inquirimus, an possit cessare contrarie finis legis propter impossibilitatem, aut vitium ipsius materiae legis? Sed an possit cessare per se, & seorsim à materia legis? Si vero dicas, materiam legis, id est jejunium prægnantis, manere possibilem, & licitam, & non cessare contrarie; implicat, quod finis legis cesset contrarie; cum finis legis jejunii identificetur realiter cum ipso jejunio, ut constat ex art. præced. Premisso 4.

67 Et eodem modo patet, in eodem genere legum non posse finem cessare negativè. Nam vel materia ejus legis manet licita, possibilis, & utilis; vel non manet? Si primum; implicat, quod finis non maneat etiam licitus, possibilis, & utilis: cum finis identificetur realiter cum materia legis, ut supponimus. Est enim impossibile, quod deficiat finis persistente materia, cum qua identificatur realiter talis finis. Si verò dicatur secundum, quod deficiat etiam materia legis; jam egredimur metas questionis hujus, quæ solum inquit de defectu finis perseverante possibilitate, & honestate materiae.

68 Et confirmatur. Tunc enim cessat negativè finis legis, quando, licet is finis non reddatur illicitus, aut impossibilis, adhuc per observationem legis non obtinetur finis intentus à lege; ut constat ex art. præced. Sed quando finis identificatur realiter cum materia legis, impossibile est, quod per observationem legis non obtineatur finis legis; sicut impossibile est, quod posita materia legis, non ponatur totum id, quod identificatur realiter cum tali materia: ergo quando finis identificatur realiter cum materia legis, impossibile est, quod cesset negativè finis legis.

69 Sit tertia conclusio. Leges, quæ præscribunt circumstantias, quarum determinatio est arbitria, habent pro fine uniformitatem operandi: idèque finis talium legum numquam cessare potest, nisi quando ipsa materia legum reddita fuerit impossibilis, aut illicita. Pro hac conclusione itat expresse P. Granado disp. 15. cit. nu. 20. Eamque judico esse certam, & ab omnibus admittendam de re, quamvis sub his terminis eam non tradiderint.

70 Etenim nemo hucusque ausus est asserere, licitum esse, initiari quem Ordine Presbyteratus ante vigesimum quintum annum inceptum; quamvis ille prædictus sit scientia, & prudentia; quæ qualitates videri possent supplere ætatem: neque voluit Ecclesia Princeps, idè relinqui privato cujusque judicio, immò neque publico Episcopi. Non alia ratione, nisi quia in re tam gravi oportebat ad bonum commune servari uniformitatem in ætate ordinandorum. Habuit ergo legislator pro fine ejus legis uniformitatem in ætate. Qui finis numquam cessat: nam etiam si dicas in viro, implevit viginti duos annos, sapiente, & prudente (immò & Cardenas Pars III.

pietior, & prudentior aliis Sacerdotibus tricenariis) cessare eum finem legis, scilicet, quod ii qui ordinem Sacerdotii accipiunt, habeant eam scientiam, & prudentiam, quæ communiter esse solet in viris viginti quinque annorum: non cessat alter finis, quem intendit lex, nempe uniformitas ætatis in ordinandis; quia sic expedit bono publico.

71 Similiter cum fuerit arbitrium designare pro experiendis laboribus Religionis octo, decem, aut duodecim menses; expediebat bono publico in hoc uniformitatem servari: & idè dum lex tempus uniforme designat, intendit uniformitatem unius anni integri servari in cæteris Religionibus; in Societate verò Jesu biennium completum. Qui finis numquam cessat, ut constat ex dictis art. 1.

72 Eodem modo, cum fuerit arbitrium pro solemnitate testamenti designare duo, tres, vel plures testes; Jus Castellæ pro solemnitate testamenti nuncupatorii præter fidem Tabellionis designavit tres; & pro solemnitate testamenti in scriptis, præter fidem Tabellionis designavit septem testes. Censuit enim legislator boni publici interesse, hanc uniformitatem servari; & idè illam pro fine hujus arbitriae circumstantiæ intendit. Quæ uniformitas sic intenta à lege pro ejusdem solemnitate, numquam cessat, ut constat ex dictis.

73 Nec dicas, esse probabile, aut, si mavis, certum, testamentum minus solemne esse validum, si alias constet de ultima voluntate Testatoris. Id enim non est ad rem. Quia notanter dixi, eam uniformitatem quo ad numerum testium intendi à legislatore pro solemnitate testamenti. Quamvis enim id testamentum valeat, non tamen habet solemnitatem: quia legislator (juxta eam opinionem) non intendit uniformitatem ad valorem testamenti, sed ad solemnitatem illius. Et, si constaret, legislatorem intendere eam uniformitatem numeri testium ad valorem testamenti, constaret etiam testamentum esse invalidum.

74 Sit quarta conclusio. In quamplurimis legibus, in quibus nec finis intentus identificatur cum materia precepta, nec sit determinatio circumstantiæ arbitria, solet plerumque cessare in casu singulari finis adæquatus legis. Ita auctores supra relati; qui probabiliter supponunt, non omnes leges humanas habere pro fine adæquato uniformitatem operandi. Et ita lex, quæ prohibet natationem in tali freto propter vitandum periculum natantium; cessante omnino in Petro hoc periculo, cessat in illo legis obligatio. Et ita dici potest, ejusmodi leges ita esse interpretandas, ut mens illarum sit, obligare in illis omnibus casibus, in quibus habet locum finis adæquatus à legislatore formaliter intentus; & non obligare in iis circumstantiis, in quibus is finis omnino deficiat.

CAPUT III.

An in impedimentis dirimentibus juris humani possit in casu particulari deficere finis adæquatus legis.

SUMMARIUM.

Questio procedit de sola circumstantia finis. nu. 75.

Questio procedit solum de impedimentis juris humani. n. 76.

Impedimenta juris humani ad quatuor classes reducuntur. Et ad primam ea, quæ sunt propter observantiam personis debitam. n. 77.

Ad secundam, quæ sunt ob defectum solemnitatis in contractu. n. 78.

Ad tertiam, quæ sunt propter servandam perfectam libertatem matrimonii. nu. 79.

Ad quartam, impedimenta in pœnam delictorum. nu. 80.

An in spectantibus ad primam classem numquam deficiat finis legis? n. 81. & seq.

An finis harum legum identificetur cum objecto illarum? n. 84. & seq.

An istæ leges præscribant exercitium virtutis? & quomodo? n. 88. & seq.

Quomodo identificetur finis earum legum cum objecto earum? n. 90. & seq.

75 **S**uppono primò, questionem non procedere cessatione legis ob variatas circumstantias, quas exprimit, aut subintellegit (certò, aut probabiliter) lex; sed inquirere, an cesset lex propter solam circumstantiam rationis finalis cessantem, reliquis aliis circumstantiis invariantis: sive inquirere, an possit cessare ratio finalis legis itatuentis impedimentum dirimens, permanentibus cæteris omnibus circumstantiis, sub quibus censetur procedere lex. Exemplum sit in impedimento Raptus: circa quod probabilis sententia docet, non adesse impedimentum dirimens in circumstantiis, in quibus foemina rapta est invitis parentibus, ipsa tamen sponte consentiens. In quo casu si quis diceret, rationem finalem legis cessare in particulari, atque adeò cessare impedimentum dirimens; malè assereret. Quia questio præsens non inquit, an ratione aliarum circumstantiarum, sub quibus loquitur lex, possit deficere finis legis? Sed inquit, an stantibus omnibus circumstantiis, sub quibus censetur loqui lex, sola ratio finalis (invariantis cæteris circumstantiis) possit cessare? Et in exemplo posito inquit, an in circumstantia, in qua ipsa foemina rapitur invita, possit cessare ratio finalis ejus legis in aliquo casu particulari?

76 Suppono secundo, non esse questionem in præsentem de impedimentis

pedimentis dirimentibus matrimonium jure naturali, vel positivo Divino: quia solum loquimur de impedimentis jure humano introductis. Et ita ab hac questione excludimus impedimentum erroris personæ, ligaminis, disparis cultus, & impotentiae naturalis: quia antecedenter ad quamlibet humanam dispositionem matrimonium dirimunt. Quod si qua sunt alia impedimenta, quæ ex Jure Divino vim habeant certò, aut probabiliter, ab hac etiam questione removenda sunt.

77 Suppono tertio, cætera impedimenta jure humano statuta, à me distribui in quatuor classes, nempe per ordinem ad quatuor genera rationum finalium, quæ circa ea intenduntur à legibus impedimenta statuentibus. Ad primam classem revoco ea impedimenta, quæ statuuntur, propter observantiam, aut reverentiam talibus, aut talibus personis congruenter debitam. Et in hac classe constituo impedimentum consanguinitatis, cognationis legalis, cognationis spiritualis, affinitatis, publicæ honestatis. Expedi enim bono publico, quod personæ sanguine, aut alio simili titulo propinquæ observentur, & colantur. In eadem classe constituo impedimenta Professionis, & ordinis Sacri: quæ impedimenta constituntur à legibus propter reverentiam debitam statui Professorum, & initiatorum ordine sacro: quidquid sit, an etiam propter alios fines parciales sunt instituta.

78 Ad secundam classem revoco, si qua sunt impedimenta dirimentia, quæ defectu solemnitatis in contractu, reddunt invalidum ipsum contractum matrimonii, de quorum fine intento à lege postea constabit. Et in hac classe constituo defectum Parochi, & duorum testium: quia solemnitate deficiente nullus est contractus; ut decernit Tridentinum *sess. 24. cap. 1. de Reformat. matrimon.*

79 Ad tertiam revoco impedimenta, quæ statuuntur, propter servandam perfectam libertatem, quam in matrimonio desiderat Ecclesia. Et in hac constituo vim, raptum, & servitutem ignoratam. Violentia enim minuit libertatem: & raptus supponit feminam invitam. Servitus autem ignorata idèò ponitur dirimere matrimonia, ne conjux liber patiatur invitae ea incommoda, quæ ex servitute, & subjectione alienæ voluntatis oriuntur.

80 Ad quartam revoco impedimenta poenalia; quæ statuta sunt in poenam quorundam delictorum, quæ circa ineundum matrimonium committuntur. Et ita in hac classe constituo impedimentum criminis, sub quo constituuntur quædam crimina, vel promissionis matrimonii datæ conjugi, vel à conjuge, adulterio interveniente; vel machinationis mortis alterius conjugis, sub quibusdam circumstantiis. De quo vide P. Thomam Sanchez *lib. 7. de Matrimon. disp. 78. & 79.*

81 Sit prima conclusio, eaque mihi omnino indubitabilis. In impedimentis dirimentibus spectantibus ad primam classem, numquam potest deficere finis adæquatus legis ea statuentis. Ab hac nemo Theologorum, aut Canonistarum discrepat: omnes enim supponunt, in his omnibus impedimentis semper petendam esse dispensationem à legitimo Superiore, neque aliter matrimonium fore validum: etiam illi, qui dicunt, cessante fine legis in particulari, etiam in particulari cessare obligationem legis.

82 Patet conclusio ex dictis *art. preced. concl. 2.* Etenim hæc leges inhabilitatis Fideles ad matrimonium ineundum, vel cum iis personis propinquis propter observantiam illis congruè debitam, vel cum personis Deo, aut Divinis ministeriis dedicatis, propter reverentiam illis debitam. In quibus finis intentus à lege est Observantia, aut Reverentia illis congruè debita; non quidem Observantia, aut Reverentia qualiscunque, & in quocumque genere; sed observantia, & reverentia, quæ consistit in eo, quod non copulentur carnaliter: atqui iste finis numquam cessare potest, vel negativè, vel contrariè; ergo finis ejusmodi legum numquam, & nullo modo cessare potest.

83 Consequentia obligat: major est evidens. Cum lex dirimens matrimonium inter consanguineos, non eò respiciat, ut illos colas, & observes, assurgendo illis, aperiendo caput ad adventum illorum, loquendo illis verbis mitibus, & humanis; sed solum intendat, ut illos observes in iis, quæ ad matrimonium, & copulam matrimonialem spectant.

84 Minor verò etiam patet. Nam iste finis identificatus realiter cum carentia matrimonii, & copulæ conjugalis; in hoc enim consistit, ut dixi, prædicta observantia: ergo dum materia hujus legis persistit, nempe dum est licita, possibilis, & utilis; impossibile est, quod non persistat finis, utpote identificatus realiter cum ipsa materia legis.

85 Confirmatur primò. Nam si dicas, in his legibus deficere quandoque finem adæquatum legis, interrogo: vel persistit materia legis formaliter ut talis, nempe in esse licitæ, possibilis, & utilis; vel non persistit? Si primum; impossibile est, quod persistente materia non persistat finis, utpote identificatus cum tali materia. Si verò secundum dicas, egredieris fines questionis; cum dicas deficere finem, non ratione sui, sed ad defectum materiæ legis. Vide hæc uberius perpenſa *art. preced. concl. 2.*

86 Confirmatur secundò. In iis legibus, in quibus præscribitur aliquod exercitium virtutis, non ad aliquem finem extrinsecum obtinendum, sed in eum finem, ut Fideles in eo opere virtutis exer-

ceantur; dum materia legis versatur in circumstantiis, in quibus ea est honesta, & possibilis; numquam potest finis deficere, ut ostendi *art. preced. conclus. 2.* Sed lex, quæ statuit impedimentum dirimens ratione consanguinitatis (idem est de cæteris legibus ad primam classem spectantibus) præscribit Fidelibus exercitium virtutis: ergo in ejusmodi lege numquam potest deficere finis adæquatus legis.

87 Minor ostenditur. Nam observare consanguineos, & affines, & alios legaliter, atque spiritualiter propinquos est opus virtutis, & operatio honesta, ipso rationis lumine dictante: quod etiam dicitur, observari propinquos per abſtinentiam à copulatione carnali cum ipsis. Similiter revereri, & colere Professum Deo dicatum, & Sacerdotem sacris ministeriis solemniter dedicatum, etiam est actio honesta, & exercitium virtutis: & ex natura rei est reverentia ipsius congruè debita, non copulari carnaliter cum ipsis: ergo ejusmodi leges Fidelibus præscribunt exercitium virtutis.

88 Dices, non bene loqui nos, dum dicimus, eas leges præscribere exercitium virtutis: nam prædictæ leges statuentes ea impedimenta dirimentia, si formaliter loquendum est, non præcipiunt, colere propinquos eo genere observantia; sed reddit illos inhabiles ad eum actum, per quem tollitur prædicta observatio propinquorum. Constituere autem inhabilitatem ad vitium, non est præscribere exercitium virtutis.

89 Sed contra est. Nam pro re præſenti, parum interest, quod lex præscribat formaliter, aut quod præscribat radicaliter exercitium virtutis. Nam eundem finem, & eodem modo respicit lex, five formaliter præscribat exercitium virtutis, five radicaliter. Nam cum lex ponit inhabilitatem ad contrahendum, radicaliter præscribit ipsum exercitium observantia congruenter debitæ personis propinquis.

90 Instabis. Materia legis est inhabilitas ad contrahendum; & finis legis est exercitium virtutis observantia erga propinquos: atqui ea inhabilitas, & ipsum exercitium observantia sunt realiter distincta; & sicut distinguuntur realiter impotentia ad actum, & carentia actus: ergo in re præſenti finis legis est quid realiter distinctum à materia legis. Male ergo diximus, finem legis esse quid realiter identificatum cum materia legis, in iis, quæ ad hanc classem spectant.

91 Respondeo, in hujusmodi legibus esse materiam immediatam, & materiam mediatam. Lex immediate ponit inhabilitatem ad contrahendum cum propinquis; mediatè autem præscribit carentiam contractus, five matrimonii cum propinquis, in qua carentia consistit observantia actus erga propinquos. Dum ergo lex præscribit materiam immediatam, id est, inhabilitatem ad contrahendum cum propinquis, habet pro fine ipsam impossibilitatem contrahendi cum illis, quæ impossibilitas identificatur realiter cum prædicta inhabilitate: & dum lex præscribit materiam mediatam, nempe carentiam contractus cum propinquis, habet pro fine id genus observantia erga propinquos, quæ consistit in ipsa actuali carentia contractus cum illis, & cum qua identificatur. Ecce quomodo finis immediatus identificatur cum materia immediata, & finis mediatas cum materia mediata.

92 Instites. Non est ratio, quare, dum lex statuit inhabilitatem ad contrahendum cum propinquis, non habeat pro fine ipsam actualem observantiam erga propinquos: præcipue cum semper assignandus sit finis realiter distinctus à medio, quoties commodè potest, ut sic assignetur cum majori proprietate causa finalis. Hoc ergo pacto finis realiter distinguetur à materia legis: contra id, quod asseruimus *num. 83.*

93 Respondeo primò, (abſtrahendo ab eo, quod is sit finis legis propriè, vel impropriè) intentum immediatum ejus legis, non esse solum, quod Fideles observent in hoc genere propinquos suos; sed potius quod Fideles inhabiles maneant ad non observandos eos in hoc genere. Et idèò hucusque dicta rectè procedunt.

94 Respondeo secundò, ommittendo, quod finis immediatus ejus legis inhabilitatis subditos ad contrahendum, sit ipsa actualis observantia erga propinquos, distincta realiter ab ea inhabilitate. Sed si ita fiat discursus, dicendum est, eam inhabilitatem ad contrahendum habere essentialem connexionem cum ea carentia contractus, in qua consistit actualis observantia erga propinquos. Posita autem ea essentiali connexionem, æquè bene stat nostra conclusio. Sive enim materia legis identificetur cum fine, five connectatur essentialiter, optimè salvatur, quod stante materia legis, non potest finis legis deficere: cum essentialis connectio importet indefectibilitatem termini, cum quo connectitur.

CAPUT IV.

Altera evasio præcluditur, & conclusio denno roboratur.

SUMMARIUM.

An possit deficere finis legis ex defectu materiæ? n. 95.

Duplex casus, in quo materia legis reddi videtur impossibilis? num. 96. & sep.

An leges de impedimentis dirimentibus obligent cum periculo vitæ? num.

99. & seq.

An metus gravis reddat habiles ad contrahendum eos, qui re ipsa sunt inhabiles? n. 100. & seq.

An metus gravis reddat validum actum jurisdictionis, quem excommunicatus exercet? n. 103.

An metus gravis reddat habilem ad beneficium, hominem defectu natalium laborantem? n. 104.

An ignorantia consanguinitatis reddat validum matrimonium inter consanguineos? Et quid inde pro nostra assertione? n. 105.

An lex de impedimento dirimenti, ex benigna interpretatione, excipiat periculum mortis? n. 106. & seq.

An lex, quæ Sacerdotem reddit inhabilem ad matrimonium, non excipiat periculum mortis? n. 107.

Et an id constet ex Tridentino? n. 108.

Et an id constet ex consuetudine universali? n. 109. & seq.

An communis sententia omnium interpretum circa intelligentiam legis faciat evidentiam moralem? Et quid inde pro nostra assertione? numer. 111.

An ejusmodi leges de impedimentis dirimentibus, non excipientes periculum mortis, sint injustæ? n. 112. & seq.

Solvitur obiectio. n. 115.

Ultior confirmatio assertionis cap. præced. propositæ. n. 116.

95 **U**t vim propositi argumenti eludat, fortè respondebit aliquis, quamvis finis ratione sui in prædictis legibus deficere non possit, posse tamen deficere ratione materiæ, quæ cum tali fine vel identificatur, vel connectitur, juxta supradicta, nempe casu quo materia legis fiat illicita, vel impossibilis. Idque sive egrediamur metas hujus quæstionis, sive ingrediamur. Solum enim videtur contendere, quod possint dari casus, in quibus leges constituentesejusmodi impedimenta dirimentia amittant vim suam obligandi, ita ut possint contrahentes validè inire matrimonium absque superiorum dispensatione.

96 Quod autem materia prædictarum legum possit fieri illicita, aut impossibilis, ex duplici casu convinci videtur. Primus est, si vir nobilis virgini nobili consanguineæ promiserit matrimonium, & sub ea spe illam defloraverit; & ex defectu ejus matrimonii ingentia sint oritura scandala, & superiores nolint dispensare. In quo casu videtur illicitum, quod vir ille eam non ducat, quia lex charitatis fortius obligat ad vitanda scandala, & lex justitiæ ad vitandam infamiam virginis nobilis, quam lex statuens impedimentum dirimens; cum fortius vinculum sit lex charitatis & justitiæ, quam lex præscribens observantiam consanguineorum; & fortius vinculum debiliori prævalere debeat.

97 Alter casus est, in quo Parentes Bertæ minitentur mortem Titio consanguineo, ut Bertam consanguineam ducat, & matrimonium cum illa consummet, non expectata dispensatione. Cum enim leges Ecclesiæ non obligent ad id, quod est impossibile moraliter, sanè non obligant cum periculo vitæ. Quid enim magis impossibile moraliter, quam quod sine dispendio vitæ fieri non potest.

98 Et quidem pro re præsentis, satis huic objectioni factum est; dum ostendimus (id quod ipsa obiectio supponit) hunc dicendi modum transilire metas præsentis quæstionis; cum recurat non tam ad defectum finis, quam ad defectum ipsius materiæ. Sed quia operæ pretium est huic ostio præcludere aditum; ut conclusio nostra majus robur comparet, oportet hanc rem penitus indagare.

99 Et ut à posteriori casu initium ducamus, P. Thomas Sanch. lib. 7. de Matrimon. disp. 5. numer. 4. postquam dixit: [Nullo modo recedendum est à certissima sententia, afferenti non reddi validum id matrimonium,] &c. ait: obligare has leges Ecclesiæ cum periculo vitæ; quia leges istæ sic expediunt ad bonum commune tuendum.

100 Sed melius P. Suárez lib. 5. de legib. cap. 22. præcipuè à numer. 9. & cum eo P. Coninck. de Matrimon. disput. 30. dub. 2. num. 20. sic distinguunt. Aliud enim est, quod metus gravis excuset ab observatione præcepti Ecclesiastici; & aliud, quod metus gravis reddat habiles ad contrahendum eos, qui re ipsa sunt inhabiles. Primum enim est verum; & secundum falsum, quia non est intelligibilis modus, per quem metus gravis reddat me habilem ad id, ad quod ineptus sum, & capacem ejus potestatis moralis, cujus revera sum incapax.

101 Probatur primò hic dicendi modus. Nam licet minitatio mortis, seu quævis alia impossibilitas moralis excuset hominem ab obligatione non celebrandi externè matrimonium; idèque in eo casu non peccet homo celebrando illud externè; at ea minitatio mortis, seu impossibilitas homines inhabiles ad matrimonium, non reddit habiles, & actus nullos non reddit validos: ergo in eo casu nihil prodest ea impossibilitas moralis, ut materia legis, & per illam finis legis reddatur impossibilis. Consequentia patet: cum materia legis sit ipsa inhabilitas subditorum, quæ non tollitur per eam impossibilitatem moralem.

102 Antecedens verò ostenditur. Quia impossibilitas refertur ad subditum operaturum; quod autem subditus inhabilis ad contrahendum reddatur habilis, non refertur ad subditum operatu-

rum; quia non est aliquid faciendum à subdito, sed est aliquid, vel factum à lege, vel faciendum à legislatore, aut ab alio superiore similis potestatis: ergo ea impossibilitas moralis nihil prodest, ut subditus inhabilis reddatur habilis; atque adeò nihil prodest, ut prædicta materia legis deficiat.

103 Confirmatur primò. Nam qui excommunicatus est, & non toleratus, si ei imminet periculum occisionis, licetè quidem potest exercere actum jurisdictionis externum; tamen metus occisionis, aut periculum ejus non reddit illum habilem ad actum validum jurisdictionis; neque eum actum jurisdictionis reddit validum. Et ratio est: quia quod actus ille jurisdictionis non sit validus, non est aliquid faciendum à subdito, sed aliquid jam factum à lege. Ergo similiter si mortem miniteris Titio, ut ducat uxorem consanguineam, non propterea Titius validè contrahet; cum valor contractus non sit aliquid faciendum à Titio, sed aliquid annullatum à lege, & validandum à legislatore, respectu cujus nullus urget metus, nullum impendet periculum.

104 Confirmatur secundò. Nam qui ratione illegitimitatis est incapax beneficii Ecclesiastici, non redditur habilis ad illud validè accipiendum, per hoc quod cogatur illud acceptare cum minitatio occisionis: hoc enim periculum non reddit illum habilem: quamvis illum excuset à peccato, dum externè illud acceptat, quamvis invalidè. Quia impossibilitas in hoc, & similibus casibus est impossibilitas operandi: impossibilitas autem operandi solum refertur ad subditum operaturum, non autem ad legem constituentem inhabilitatem, neque ad superiorem potentem illam tollere.

105 Probatur secundò idem dicendi modus ex P. Suarez supra cit. Nam ignorantia consanguinitatis non reddit matrimonium validum; & idè ea ignorantia deficiente separandi sunt consanguinei, vel petenda dispensatio: ergo neque metus mortis reddit validum matrimonium. Consequentia patet: quia magis involuntarium est id, cui dat causam ignorantia, quam id, cui dat causam metus mortis: cum interveniente metu verè adsit consensus physice liber; in ignotum autem voluntas minimè feratur.

106 Dices, dari modum, quod ea impossibilitas moralis reddat validum contractum matrimonii; non quidem ipsa per se, ut rectè probatum est in superioribus; sed quia videtur lex Ecclesiæ benignè interpretanda, ita ut sensus sit, [consanguineos reddi inhabiles ad contrahendum, adeoque ad consummandum matrimonium, excepto casu periculi mortis.] Idque, ne subditus ad tales angustias mortis redactus, moraliter compellatur ad fornicationem; quam vitabit, si animò non ficto contrahat, & ita licetè matrimonium consummet. In quo casu periculum, aut metus mortis non reddit subditum habilem ad contrahendum; sed lex ipsa, quæ pro talibus angustias non vult subditum remanere inhabilem.

107 Sed licet hæc instantia videatur ad speciem probabilitatis rectè composita, doctrina tamen, quam continet, est certissimè falsa, & omnino improbabilis, ut jam ostendo. Primò. Nam lex, quæ constituit Sacerdotem inhabilem ad contrahendum matrimonium, nullum casum excipit, etiam periculi mortis: ergo cæteræ leges, quæ Professos, consanguineos, affines, spiritualiter cognatos, &c. reddunt inhabiles ad contrahendum, nullum casum excipiunt, etiam periculi mortis. Consequentia patet. Nam si aperiretur ostium, ut hæc leges eam interpretationem subirent, nulla esset ratio, quæ prædictam interpretationem averteret à lege, quæ Sacerdotes inhabilitat ad matrimonium.

108 Antecedens verò ostenditur. Nam id constat ex Tridentina Synodo sess. 25. can. 9. de Sacram. Matrim. ubi dicitur: *Si quis dixerit, clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto. anathema sit.* Quæ definitio universalissima est, quam restringere nemini licet. Secundò. Quia si Sacerdos propter minitatem mortis duxisset uxorem, & consummasset matrimonium, velletque persistere in eo ut pote consummato; quantum scandalum excitaret in Ecclesia! Id autem est signum evidens, ita receptam esse à Fidelibus eam legem, ut pro nullo casu sacerdos reddatur habilis ad matrimonium contrahendum. Et quidem si ita interpretanda esset ea lex, quot Sacerdotes amarent id periculum, ut permitterentur persistere in conjugio!

109 Ostendo secundò improbabilitatem prædictæ interpretationis. Nam communis praxis, & consuetudo, sub qua recepta est lex, facit evidentem interpretationem legis, ut ostendi 2. par. Cris. Theolog. disp. 23. cap. 4. Atqui communis praxis, & consuetudo Fidelium accipit eas leges inhabilitantes, in eo universalissimo sensu, qui nullum omnino casum excludat: ergo evidens est, eas leges ita esse interpretandas.

110 Minor patet. Nam praxis, & consuetudo est res facti; in re autem facti, communem omnium, aut ferè omnium sententiam facere evidentiam moralem, constat ex 1. par. Cris. Theolog. disput. 12. cap. 5. sed hanc esse praxim omnium Fidelium circa has leges, omnes Authores testantur, & supponunt: ergo est moraliter evidens, hanc esse praxim, & consuetudinem omnium Fidelium. Ideo P. Thomas Sanch. lib. 7. de Matrimon. disput. 5. numer. 4. has leges esse inhabilitantes ad contrahendum, etiam in

casu periculi mortis, tamquam *certissimam* sententiam defendit, addens: *Ut usus Ecclesiæ testatur.*

111 Ostendo tertio. Nam ut probavi in Additionibus à num. 31. (quas reperi in fine 2. part. Cris. Theolog.) communis sententia omnium, aut ferè omnium Doctorum, quando versatur circa intellectum, & sensum legis humanæ, habenda est pro lege; id est, facit plenam probationem, & evidentiam moralem de legitimo sensu ejus: atque sententia communis omnium Authorum est, sic intelligendas esse eas leges inhabilitantes ad contrahendum: ergo moraliter evidens est, sic esse intelligendas.

112 Nec dicas, eas leges Ecclesiæ esse injustas, quia volunt extendere inhabilitatem contrahendi etiam ad casum ejus angustiae, nempe periculi mortis.

113 Nam dum Tridentina Synodus definit universalissimè, & pro omni casu, matrimonium Sacerdotis esse invalidum; consequenter definit, leges id ita disponentes esse justas: cum implicet esse invalidum, nisi virtute legis justæ.

114 Hæc dicta sunt de posteriori casu proposito supra initio hujus capituli. Et ex illis satisfit etiam priori casui ibidem proposito num. 96. cum ex dictis constet, leges Ecclesiæ intelligi universalissimè pro omni casu, etiam periculi mortis: dummodo versentur sub circumstantiis comprehensis à lege: neque ob stare ullam impossibilitatem moralem, utpote quæ solum refertur ad operaturum, non autem ad legem, quæ statuit eam inhabilitatem.

115 Ad id, quod ibid. obicitur, respondeo concedendo majus esse vinculum charitatis, & obligationem vitandi scandala; sicut etiam vinculum justitiæ ad refarciendam infamiam virginis ingenuæ corruptæ; quam vinculum observantiæ. Id tamen intelligitur, dum est capacitas in subjecto, ut iis vinculis ligetur. Enim verò in eo casu vir ille, cum quo nolunt dispensare Superiores, neque habet id vinculum charitatis, neque id vinculum justitiæ: quia nemo potest obligari vinculis, quorum non est capax. Nam sicut homo vinculis impeditus in sensu composito non est capax obligationis adeundi templum, audiedæ Missæ causa, ita homo inhabilis ad matrimonium non est capax tollendi scandalum, & refarciendi injuriam, per celebrationem matrimonii. Et ita non potest dici in eo homine esse fortius vinculum obligationem charitatis, & justitiæ in ordine ad matrimonium, quia nec fortius, nec minus fortiter ad id obligatur ob inhabilitatem, quam habet.

116 Ex dictis in hoc capite urgentius roboratur conclusio tradita cap. præced. scilicet cessare non posse finem earum legum statuentium impedimenta dirimentia, quæ pertinent ad primam classem. Etenim materia earum legum est inhabilitas ad contrahendum; & hæc identificatur, vel connectitur essentialiter cum fine earum legum, ut constat ex cap. præcedenti: sed hæc inhabilitas ad contrahendum deficere non potest, etiam in casu extremi periculi, ut constat ex supradictis in hoc capite: ergo neque finis deficere potest. Consequentia patet: quia stante identitate, vel connexionne essentiali materiæ cum fine, implicat stare materiam, & cessare finem. Et ex dictis patet solutio ad argumentum initio hujus capituli propositum.

C A P I T U L U M V.

Secunda conclusio statuitur.

S U M M A R I U M.

An in impedimento defectus Parochi, & testium possit cessare finis legis? num. 117.

An ea lex, eo quod determinat circumstantiam arbitrariam, habeat pro fine uniformitatem operandi? n. 118. & seq.

Confirmatio ab exemplo. n. 124. & seq.

An Ecclesiæ possit præcipere aliquam circumstantiam absque ratione finali? num. 128.

Alia confirmatio ab Exemplis. n. 130.

117 **Q**uod attinet ad secundam classem impedimentorum, sit secunda conclusio. In impedimento defectus Parochi, & duorum testium numquam potest cessare finis legis, neque contrariè, neque negativè. Pro hac conclusione stat expresse P. Granado disp. illa 15. num. 21. stat etiam P. Thomas Sanch. lib. 7. de Matrim. disp. 5. num. 4. quatenus ait, materiam hujus legis, nempe inhabilitatem contrahendi, numquam deficere posse etiam propter impossibilitatem moralem ortam ex minatione mortis. Quod amplius urget in ipso fine legis. Nam reddito impossibili medio, redditur impossibilis consecutio finis. Si ergo propter impossibilitatem moralem medii, scilicet inhabilitatis contrahendi, non tollitur medium, sed persistit; etiam per impossibilitatem moralem finis non deficiet, sed persistet finis. Verba P. Thomæ Sanch. sunt: [Nemo enim auderet dicere, validum effici copula matrimonium metu gravi. (minationis mortis, de qua ibi loquitur) initium, & consummatum absque Parocho, & testibus.] Et de re hic est sensus communis Doctorum.

118 Probatur conclusio ex dictis cap. 2. art. 4. conclus. 3. Leges illæ, quæ determinant aliquas circumstantias arbitrarias, habent pro

fine uniformitatem operandi: sed lex, quæ statuit eam solemnitatem essentialem in contractu matrimoniali, determinat circumstantiam arbitrariam: ergo habet pro fine uniformitatem operandi. Atqui ubi uniformitas operandi est finis legis, numquam cessat finis, persistente materia legis in esse talis: ergo numquam cessat finis legis statuentis solemnitatem Parochi, & duorum testium pro contractu matrimoniali.

119 Relegamus singulas propositiones, in quibus stat tota vis argumenti demonstrantis conclusionem traditam. Major constat ex ea conclusione tertia citata. Minor etiam patet. Nam cum bono publico expediret, aliquam solemnitatem essentialem imponere contractui matrimoniali, arbitrarium fuit, hac, vel illa solemnitate uti. Potuit enim statui præsentia duorum quorumlibet Sacerdotum, & trium testium; vel præsentia unius Beneficarii & quatuor testium; vel præsentia quinque, aut decem testium laicorum, &c. fuit ergo arbitrarium hanc, vel illam solemnitatem statuere. Consequentia verò prioris syllogismi liquida est, utpote tertii modi primæ figuræ.

120 Antecedens vero subjunctum, est manifestum ex cap. 2. art. 1. Nam dum lex intendit uniformitatem operandi, nulla hypothesis fingi potest, in qua qui omittat materiam legis, non recedat ab eo fine, qui propterea semper urget ad operationem legis. Nam si semel in quacumque circumstantia omittas materiam præscriptam, à cæteris te difformas; atque adeò contra prædictam uniformitatem à lege intentam militas.

121 Ex quibus omnibus postrema consequentia fit evidens: quia si finis legis statuentis eam solemnitatem respicit pro fine uniformitatem operandi; & hic finis numquam potest deficere; evidens est, quod finis hujus legis numquam potest deficere.

122 Confirmatur primò. Nam si lex statueret pro contractu matrimonii aliquam solemnitatem vagè, quæ matrimonium redderet publicum, & notum Ecclesiæ; recte posset designari pro ratione finali adæquata ejus legis, publicitas matrimonii, aut vitatio clandestinitatis, & inconvenientium, quæ ex hac oriuntur: at si inquiris, quare Ecclesiæ voluit potius hanc solemnitatem contractus, quam aliam; non dabo rationem finalem adæquatam, si dicam, Ecclesiæ elegisse potius istam solemnitatem, quam aliam, quia voluit vitare inconvenientiam clandestinitatis: cum æquè bene vitentur ea inconvenientia per aliam solemnitatem, ac per hanc. Ergo ratio finalis adæquata hujus solemnitatis statutæ non est sola vitatio clandestinitatis, sed aliquid aliud.

123 Itaque ejusmodi legi, ut comparatum ad aliquam solemnitatem vagè statuendam, recte accommodatur pro ratione finali adæquata vitatio clandestinitatis. Si tamen ea lex comparatur ad hanc solemnitatem determinatam, quam Ecclesiæ elegit præ alia; quia non voluit in re tam gravi, id relinqui arbitrio uniuscujusque; necessariò debet assignari pro fine partiali uniformitas operandi.

124 Confirmatur secundò. Nam si dentur viginti media, moraliter æqualia, & sufficientia singillatim ad consequendam Præturam; si interrogeris, quare assumis id genus medii, recte assignabis pro ratione finali adæquata consecutionem Præturæ, quam intendis. Si verò interrogeris, quare assumis hoc numero medium, potius quam illud; non recte assignabis pro ratione finali adæquata consecutionem Præturæ à te intentam; cum æquè bene posses illam consequi, per aliud, ac per istud. Si ergo in hac arbitraria electione medii operaris propter finem, alia ratio finalis designanda est, propter quam hoc numero medium elegeris potius, quam aliud.

125 Similiter ergo in præfenti, dum Ecclesiæ intelligitur aliquam solemnitatem publicitatis statuere in contractu matrimoniali; recte assignatur pro ratione finali adæquata vitatio clandestinitatis, & inconvenientium ejus: & interroganti, quare Ecclesiæ vult statui solemnitatem publicitatis in eo contractu, recte respondetur, idè ira fieri, quia vult Ecclesiæ, clandestinitatem, & ejus inconvenientiam vitari. Si autem interrogetur, quare Ecclesiæ vult potius hoc medium hujus solemnitatis assumere, quam aliud æquè bonum, non satisfacies adæquatè interrogationi, si respondeas, id esse propter vitandam clandestinitatem, cum æquè bene vitaretur per aliud, ac per istud: ergo cum in omnibus, quæ præscribit Ecclesiæ, operetur propter finem, alia ratio finalis designanda est: quæ in usu arbitrario circumstantiarum non potest esse alia, quam uniformitas operandi sic.

126 Dices. Qui pro consecutione finis, v. g. Præturæ eligit unum ex multis mediis equalibus, in ista electione non operatur propter novum finem; sed electio illa est merè arbitraria, nam sine fundamento dicetur, debere Petrum intendere alium novum finem pro eligendo isto medio præ aliis: ergo similiter dicendum est, cum Ecclesiæ eligit istam solemnitatem præ alia, non intendere alium finem, quam illum, quem intendit, dum decernit solemnizare contractum matrimonii. Ergo si ad hoc sufficit pro ratione adæquata vitatio clandestinitatis, hic solus finis est, ad quem refertur electio istius determinati medii, & istius determinatæ solemnitatis, nempe assistentiæ Parochi, & duorum testium. Atqui vitatio clandestinitatis cessare potest in hominibus justis, & timoratis: potest ergo deficere ratio finalis adæquata hujus legis.

127 Sed hæc responsio magis urget pro conclusione nostra. Nam vel Ecclesia potest præcipere aliquas circumstantias absque ratione finali, vel non potest? Si primum; urgebit lex Ecclesiæ de ejusmodi impedimento, quamvis pro circumstantia talis determinata solemnitas nullus specialis finis militet; & à fortiori, etiam deficiente fine subsistet lex. Nam præcipuus scopus nostræ conclusionis est indefectibilis subsistentia legis. Si verò dicas, nullam determinatam circumstantiam posse præscribi à lege, absque ratione finali, fiet, hanc determinatam solemnitatem ab Ecclesia indictam habere aliquam rationem finalem: quæ cum non possit esse vitatio clandestinitatis propter dicta; nec restet alius finis præter uniformitatem operandi, hic finis necessariò retinendus est.

128 Sed quia dilemma non explicat, quæ pars vera sit, id oportet explicare. Dicendum itaque est, Ecclesiam non posse indicare ullam circumstantiam absque ratione finali, saltem identificata cum materia legis. Quæ enim nullam habent rationem finalem, inutilia sunt; neque Ecclesia potest inutilia indicare. De quo vide P. Suarium *lib. 1. de legibus cap. 7.* Lex ergo, quæ statuit hanc determinatam solemnitatem Parochi, & duorum testium, illam eligens præ aliis; quia expediebat bono publico, unam determinatam solemnitatem eligere ex pluribus arbitrariis, quæ non remaneret uniuscujusque arbitrio; ideo propter hanc uniformitatem in tali gravissima materia retinendam, eam determinavit propter prædictum finem uniformitatis, qui bono publico expediebat.

129 Et hinc cernitur disparitas, inter eum, qui in electione mediorum ex multis æqualibus ad Præturam pro mero libito suo eligit hoc potius, quam illud, non proponendo sibi alium novum finem præter Præturam; & inter Ecclesiam, quæ ex multis solemnitatibus arbitrariis hanc determinatam eligit, non pro mero nutu. Nam Ecclesia non potest indicare circumstantias utiles, quales sunt illæ, ad quas nulla ratio finalis movet: Petrus autem, dum ambit Præturam, quamvis inutile sit, hoc medium præferre illi, pro libito suo potest circa id operari. Quod si obligaretur reddere rationem ejus electionis unius mediæ præ alio, alius novus finis sibi præfigendus esset; cum sola intentio Præturæ non sit sufficiens ratio, ut hoc medium potius, quam illud eligatur inter media omnino æqualia.

130 Confirmatur tertio præcipua probatio hujus secundæ conclusionis ab exemplis supra positis in confirmationem illius tertiæ conclusionis propositæ *cap. 2. art. 4.* Nam in illis omnibus cernitur, in determinatione circumstantiarum, quæ arbitrariæ sunt, expediens fuisse bono publico, ne cujusque arbitrio relinqueretur ejusmodi determinatio circumstantiarum: cum autem lex intendit, ne determinatio circumstantiarum uniuscujusque arbitrio relinquatur, utique uniformitatem omnium intendit: ergo cum lex præscribens eam solemnitatem in contractu matrimonii, determinet eam solemnitatem, potius quam aliam, inter multas arbitrarias, quæ statui possent; utique uniformitatem intendit: qui finis, ut ex dictis constat, numquam cessat.

CAPUT VI.

Dua alia conclusiones firmantur.

SUMMARIUM.

An in impedimentis, quæ respiciunt libertatem matrimonii, numquam cesset finis legis? n. 131. & seq.

An in impedimento servitutis ignoratæ possit cessare finis legis? n. 134.

Quid, quando ignorantia est crassissima? n. 135.

Quid de impedimento raptus? n. 137.

An in impedimentis pœnalibus numquam possit deficere in particulari? Et an raptus sit impedimentum pœnale? n. 138.

An ad hanc classem pertineant duo impedimenta criminis? n. 139.

An hæc impedimenta pœnalia non respiciant pro fine adequato præcautionem delicti? n. 140.

An finis partialis harum legum sit, quod punita maneant ea crimina hac pœna inhabilitatis? n. 141.

An in his legibus finis legis identificetur cum materia legis? n. 142.

An sit improbabilis opinio, quod possit deficere in uno singulari finis legum constituentium ea impedimenta? n. 144.

An sit improbabile, quod deficiat finis adequatus legis, quando contra-hentes sunt pauperes? n. 145.

131 **A**D tertiam impedimentorum classem accedendo, nempe quæ constituta sunt ab Ecclesia propter servandam perfectam libertatem matrimonii, sit tertia conclusio. In his omnibus impedimentis numquam cessat finis legis in particulari.

132 Pro cujus conclusionis intelligentia moneo primò, in hac classe tria impedimenta sita esse, vim, & servitutem ignoratam, & ex parte raptum. Moneo secundò, juxta probabilem plurium sententiam vim dirimere jure naturæ. Juxta quorum opinionem non habet locum quæstio præsens, quæ solum instituitur de cessatione finis legis humanæ. Moneo tertio, hanc quæstionem habere locum juxta sententiam oppositam, quam sequitur P. Thomas Sanch.

lib. 4. de Matrim. disp. 14. numer. 2. & multi apud ipsum, nempe hoc impedimentum esse juris humani.

133 Cujus legis finem numquam cessare posse in particulari, clare patet. Finis enim hujus legis est, ut servetur spontaneus consensus in matrimonium: at nulla hypothesis excogitari potest, in qua metus gravis injustè incutiatur ad extorquendum matrimonium; in qua etiam non inllet intentio Ecclesiæ, volentis, quod matrimonium illud fiat spontaneè, & non coactè: nulla ergo ex hypothesis, in qua possit in particulari cessare ejusmodi finis.

134 Quod attinet ad impedimentum servitutis ignoratæ, aliquorum opinio est, illud irritare jure naturæ. De quo vide P. Thomam Sanch. *lib. 7. de Matrim. disp. 19.* juxta quorum opinionem non procedit hæc quæstio, sed juxta communem, quæ asserit irritare solo jure Ecclesiastico. Deinde ex propugnatoribus hujus opinionis communis aliqui docent, si ignorantia sit crassissima, non irritare; apud P. Thomam Sanch. *cit. ibid. num. 20.* & id colligunt ex fine legis, ideo enim, inquirunt, Ecclesiam irritasse hoc matrimonium, ut resarciatur gravissima injuria irrogata conjugum ignorantibus, quæ ratio videtur cessare, quando ignorantia servitutis est crassissima, & quam conjux sibi, & suæ stoliditati debet imputare, non alienæ injuriæ.

135 Et cum hæc ita sint, in casu præsentis quæstionis non potest cessare finis legis in uno individuo. Nam in casu proximè relato cessat finis legis in communi, nempe in circumstantia communi ignorantie crassissimæ. Unde secundum eam opinionem, lex non loquitur de ignorantia crassissima servitutis: & ut notavi initio capituli tertii, quæstio præsens procedit positis omnibus circumstantiis distinctis à fine, sub quibus loquitur.

136 Ratio autem assertionis est. Nam dum subsistit ea ignorantia servitutis, quam lex comprehendit; necessariò perseverat finis legis. Lex enim intendit, quod in celebratione hujus matrimonii detur consensus conjugis non solum in personam, sed etiam in qualitatem servitutis. Qui consensus, posita ea ignorantia, numquam potest subsistere.

137 Lex de impedimento raptus, etsi habeat pro fine partiali arceri omnem vim, quæ summæ libertati matrimonii nocere possit; quia tamen respicit pœnam, & punitionem raptoris, explicanda est ad normam earum, quæ statuunt impedimenta dirimentia in pœnam criminum.

138 Sic quarta conclusio. In impedimentis dirimentibus pœnabilibus numquam potest deficere in particulari finis legis. Pro cujus conclusionis claritate notandum est primò, raptum pertinere etiam ad hanc classem. Colligitur enim ex Trident. *sess. 24. cap. 6. de Reform. Matrim.* attentâ dispositione juris antiqui, hoc impedimentum inductum esse à Tridentino in pœnam, & detestationem criminis raptus. Vide P. Thomam Sanch. *lib. 7. de Matrim. disp. 13.*

139 Notandum est secundò, ad hanc etiam classem pertinere duo impedimenta criminis, tum machinationis mortis personæ conjugatæ, & alterius ambientis conjugium ejus adversus conjugem; vel saltem machinationem unius intercedente adulterio: tum etiam promissionis factæ de futuro conjugio post mortem alterius, interveniente adulterio. De quibus vide P. Thomam Sanch. *lib. 7. de Matrim. disp. 78. & 79.*

140 Notandum est tertio, licet istæ leges respiciant pro fine præcavere delicta; ideo enim feruntur, ut homines ab ejusmodi delictis deterreantur; illas tamen non respicere eum finem tanquam adequatum: quia non solum intendunt præcavere delicta, ante quam fiant; sed intendunt etiam punire illa, postquam perpetrata. Nam si præcautio delictorum esset finis adequatus; statim atque illa commissa sunt, redderetur impossibilis finis; cum impossibile sit, præcavere delictum, postquam commissum est. Unde cum impossibilis redderetur finis legis perpetratione delicti, cessaret obligatio legis. Nec satisfacies, si dicas, punitionem unius esse præcautionem alterius: quia licet ita partialiter intendatur à lege, at non totaliter: quia sepe continget, ita arcanè fieri delictum, & incursionem pœnæ, ut non possit punicio deservire ad præcautionem alterius.

141 Itaque finis saltem partialis hujusmodi legum (ex quibus incurritur pœna ipso facto) est, quod punita maneant ea crimina hac pœna inhabilitatis ad matrimonium, respectivè. Nam ut Ecclesia summo odio detestatur ejusmodi crimina, utpote maximè noxia matrimonio, pari conatu intendit, hujusmodi crimina non manere impunita, neque ab hac pœna inhabilitatis immunia.

142 Jam verò patet, quam certa sit conclusio tradita. Primò, quia sic materia legis realiter identificatur cum fine legis saltem partiali: cum materia legis sit inhabilitas ad matrimonium eorum sic delinquentium; finis autem legis sit, quod illi inhabiles maneant ad matrimonium in pœnam eorum delictorum. Est autem impossibile, quod stante materia legis, deficiat id, quod identificatur realiter cum tali materia, nempe is finis. Materia verò legis perseverare intelligitur, dum est possibilis, licita, & utilis.

143 Secundò, quia dum ea delicta commissa sunt, habent condignitatem ad ejusmodi pœnam: ergo condignitas ejus pœnæ inseparabilis est à talibus delictis commissis. Ergo impossibile est, quod ejusmodi delicta commissa non incurrant reatum talis pœnæ. Sed reatus talis pœnæ, nempe inhabilitatis ad matrimonium,

est finis ejus legis, ut constat ex dictis: ergo supposita ea lege, impossibile est, quod ea delicta sint perpetrata, & quod deficiat is finis puniendi ea delicta per eam inhabilitatem.

Synopsis totius disputationis.

144 **E**X dictis patet clarissimè, esse certò falsam, & improbabilem opinionem, quæ doceat, posse absolutè deficere in uno casu singulari causam finalem earum legum, quæ constituunt impedimenta dirimentia matrimonii. Illa enim opinio, quam improbabilem dico, militat manifestè contra principia certa, quæ in præcedentibus capitibus proposui; ut perpendenti constabit.

145 Hinc etiam inferitur, quod licet Caramuel verterit in dubium, an totus finis legis impedimenta matrimonialia imponentis cesset omnino, quando contrahentes sunt pauperes, certum est, & indubitabile, causam finalem legis tunc non cessare; ut clarissimè ostensum est cap. I.

DISPUTATIO LXIII.

An qui dedit pecunias mutuas, se obligans ad non repetendum intra annum; possit aliquid ultra sortem exigere?

C A P U T I.

Sententia Caramuelis proponitur.

S U M M A R I U M.

Qua sit opinio damnata ab Alexandro VII. in hac materia? n. I.

An Caramuel doceat eam opinionem, quam damnavit Alexander? num. 2. & seq.

Quam litem aggreddatur Caramuel cum authoribus asserentibus, non posse in mutuo recipi aliquid ultra sortem ratione diuturni temporis? n. 6. & seq.

Alexander VII. damnavit, ut minimum, tamquam scandalosam hanc propositionem, quæ inter damnatas in posteriori decreto locum tenet quadragesimum secundum. *Licetum est mutuantis aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.* Et ex præfata damnatione Alexandri VII. mansisse eam propositionem improbabilem, & certò falsam, constat ex 1. part. Cris. Theolog. disp. 9. cap. 20.

2 Videretur Caramuel præfata propositionem non docuisse: eo quod in *Theol. fundam. à num. 1780. fund. 60.* licet doceat, posse mutuatore exigi aliquid supra sortem, si se obliget ad non repetendum intra tantum tempus; declarat, id esse verum dumtaxat ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, vel periculi amittendi sortem. Et ita eo num. 1780. ait: [Pronuncio igitur, non posse recipi pretium pro mutuo: non posse pro tempore, & si longum sit: non posse pro obligatione non repetendi sortem intra tantum tempus, nudè sumpta: posse tamen pro periculo perdendi sortem, pro damno emergente, pro lucro cessante: immò etiam pro obligatione, & gravamine non repetendi per tantum tempus, si inde aut damnum emergat, aut lucrum cesset, aut periculum perdendi capitale nascatur.]

3 Id repetit num. 1782. §. Quarto. in hæc verba: [Non poterit recipere aliquid ratione temporis præcisè, etsi longum id sit, nisi se obliget ad non repetendum. Et in hoc casu si quid postulet, non id ratione solius temporis, sed ratione periculi, aut perdendi capitalis, aut incurrendi damnum inopinatum, aut carendi lucro aliquo, quod posset haberi licitè, si adesset numerata pecunia.]

4 Et num. 1783. §. Hanc sententiam, cum retulisset opinionem Petri de Ledesma agentis: [Obligationem non repetendi esse pretio æstimabilem, si sit pro longo tempore: & per consequens posse accipi pretium pro illa, quin committatur usura:] addit Caramuel: [Et hic obiter nota, illam pecuniam, quam supra sortem posse recipi Ledesma affirmat, reduci ad titulum damni emergentis, aut lucri cessantis, non autem ad durationem puram temporis. Si enim certum esset, toto illo tempore me non usurum illa pecunia, nec ob ejus carentiam incursum esse damnum, aut perditurum lucrum, nihil possem supra sortem recipere.] Ea autem verba, *Me non usurum illa pecunia*, speciali notatione digna sunt, postea proponenda.

5 Et num. 1685. §. Sed hæc: id iterum inculcat sic: [Si Ledesma ratione solius temporis aliquid admitti posse asseruit, meritò condemnatur ab aliis: at verò si asseruit (& hæc est Ledesma opinio) propter damnum emergens, lucrum cessans, & sortem perdendi periculum, quæ tempus comitantur, posse aliquid supra sortem recipi, non est cur ab aliquo viro docto impugnetur.] Et idem repetit num. 1795. §. lib. 2. Theol. Intension. disp. 14. à num. 764.

6 Nihilominus Caramuel in loco cit. Theologiæ fund. magnum aggredditur certamen cum PP. Molina, Lessio, Lugo, eo quod condemnent opinionem Ledesma asserentis posse recipi aliquid ultra sortem in mutuo, si mutuator se obliget ad non repetendum sortem per longum tempus. Cum tandem ipse Caramuel cum præfatis authoribus omnino consentiat.

7 Et quidem hæc materia de mutuo, & usura præscissiva est: Ideò qui dicit, posse in mutuo recipi aliquid ultra sortem, hunc titulum præscindit à reliquis. Et qui diceret, posse aliquid recipi ultra sortem ratione translationis domini, intelligeretur loqui, præscissis reliquis titulis lucri cessantis, damni emergentis, &c. Nam si ad eam assertionem promovendam recurreret ad lucrum cessans, vel damnum emergens; argueretur de malè intellectis præscissionibus hujus materiæ. Similiter ergo dum Ledesma dicit, ratione diuturni temporis posse exigi aliquid pretium ultra sortem, censendus est loqui præscissivè, sive præscindendo à reliquis titulis lucri cessantis, damni emergentis, &c. vel censendus est, malè loqui, si cum eo titulo diuturnitatis temporis admiscet alios lucri cessantis, &c. maxime cum explicuerit suam mentem quoad hoc.

8 Eodem vitio laborat Caram. disputatio cum PP. Molina, Lessio, & Lugo, qui ut in materia præscissiva præscissivè loquuntur, asseruntque ratione temporis, & præscisso quovis alio titulo, non posse in mutuo exigi aliquid ultra sortem. Contra eos acriter insurgit Caramuel: & cum deberet præscissivè loqui, non vult à reliquis titulis præscindere: ideòque oleum, & operam perdit.

C A P U T II.

Prima Caramuelis impossibilitas cum sua ipsius sententia.

S U M M A R I U M.

An multa doceat Caramuel illi sua sententia contraria? Et an mutuator possit exigere aliquid ultra sortem, cum sibi gravamen imponit? n. 9.

An sit purum mutuum, in quo nullum gravamen subit mutuator? n. 10.

An carere pecunia pro uno anno sit gravamen mutuatoris? n. 11.

An Caramuel faveat opinioni asserenti, posse exigi aliquid ultra sortem in mutuo pro tempore determinato? n. 12. & seq.

An mutuare pro tempore determinato sit gravamen? n. 16. & seq.

An purum mutuum excludat tempus determinatum? n. 19. & seq.

An purum mutuum sit indifferens, ut detur pro tempore determinato, vel indeterminato? n. 22.

ET licet tam clara videatur mens Caramuelis, tamen multa docet his contraria, & impossibilia, per quæ à recta semita, quam subjerat, videtur deflectere. Pro quo notandum est, quod & ipse Caramuel advertit, tunc mutuatore posse exigere aliquid ultra sortem, cum sibi ipsi gravamen imponit: quodlibet enim gravamen est pretio æstimabile. Cum autem nullum subit gravamen, nihil potest ultra sortem exigere; quia si posset exigere pro commodo pecuniæ mutuatæ, nulla usura esset illicita.

10 Deinde notandum est, illud esse purum mutuum, in quo nullum gravamen subit mutuator; ratione cujus ingrediatur fines alterius contractus: nam si gravamen subit, contractus habet aliquid pretio æstimabile; quod si nihil habet pretio æstimabile, nullum gravamen subit; & in puri mutui contractu relinquitur.

11 Hinc oritur ea quæstio, [An hoc, quod est præcisè carere pecunia pro uno anno, aut simili tempore determinato, sit gravamen mutuatoris?] Qui dixerit, id esse gravamen, affirmabit, propter illud præscissè recipi posse aliquid ultra sortem; quæ est propositio damnata ab Alexandro. Et qui dixerit, id non esse gravamen, clare negabit, posse recipi aliquid ultra sortem, etiam si se obliget ad non repetendum per tale tempus determinatum.

12 Igitur Caramuel videtur favere opinioni, quæ docet posse aliquid exigi ultra sortem pro obligatione præcisè non repetendi intra tale tempus determinatum. Primò. Nam in eo loco Theolog. fund. num. 1783. proponit tres formulas mutationis. Quarum prima est: [Do tibi quingentos aureos mutuos; cum primùm indigero, autem etiam voluero, recipiendos.] Secunda est: [Do eodem tibi pro uno anno; recipiendos tamen ante præfixum tempus, si ante indigeam:] Terciam statuit cum assignatione anni integri, etiam si mutuator gravissimè indigeat medio tempore. Et subdit Caramuel: [In prima, mutui puri essentiam cognosco, non in secunda, non in tertia. Qui juxta primam aliquid dederit, in ibi contractum puri mutui, & nihil poterit recipere præter capitale. Qui juxta secundam contrahet, non purum mutuum contrahet, sed contractum compositum.]

13 Ad quorum intelligentiam adverte, has duas formulas esse longè diversas: primam, [Do tibi quingentos aureos; cum primùm indigero, recipiendos.] Secundam, [Do tibi quingentos aureos, cum indigero, aut etiam voluero recipiendos.] Differunt, quod prima respicit indeterminatum tempus indigentia in mutuatores; secunda vero respicit tempus indeterminatum pro mero libito mutuatoris.

14 Utramque esse formulam puri mutui, asseruit Caramuel. Nam in loco citato Theologiæ fundamentalis posuit hæc secundam, pro formula puri mutui. Et num. 1792. eam proposuit, tamquam formulam puri mutui, his verbis: [Concedo tibi mille aureos; quos reddes mihi, cum petiero.] At verò in Theolog. intention. lib. 2. disp. 14. num. 763. primam illam posuit tamquam formulam puri mutui his formalissimis verbis: [Do tibi quingentos aureos mutuos; cum primùm indigero, recipiendos.]

15 Vidimus, penes Caramuelem non esse formulam puri mutui illam secundam ex tribus supra positis, nempe [Do tibi pro uno anno quingentos aureos; recipiendos tamen ante præfixum tempus, si antea indigero.] Sed quare hæc non est formula puri mutui? Respondet in *Theolog. fund. num. 1792.* [At ego nego, obligationem illam non repetendi aliquo determinato tempore esse de intrinseca ratione mutui: nego enim esse contractum puri mutui, qui tale gravamen complectitur.] Itaque hæc mutationis formula, [Do tibi quingentos aureos mutuos pro uno anno: recipiendos tamen ante præfixum tempus, si antea indigero;] quamvis præcaveat damnum indigentia mutuatoris, secundum Caramuelem includit gravamen, ex præcisa designatione unius anni: ergo ex præcisa designatione unius anni (etiam cum ea præcautione damni imminenti) potest pretio æstimare id gravamen; & propter illud, aliquid ultra sortem exigere.

16 Deinde hæc eadem formula mutationis respicit tempus indeterminatum; æquivalens enim huic disjunctivæ: [Do tibi quingentos aureos mutuos, vel pro tempore unius anni, vel pro tempore anteriori meæ indigentia.] Et adhuc penes Caramuelem non est pura mutuatō propter gravamen temporis designati, quamvis indeterminatè; ergo similiter illa formula, quæ ponitur tanquam formula puri mutui, nempe, [Do tibi quingentos aureos; cum primum indigero, recipiendos;] includit simile gravamen, & à ratione puri mutui exulare debet. Probatur consequentia. Hæc enim posterior formula includit simile tempus indeterminatum indigentia; nam ea particula *cum primum* significat indeterminatè annum, vel semiannum, &c. Ita ut debeat accipere determinationem ab indigentia. Si ergo hæc formula mutationis, [Do tibi quingentos aureos pro uno anno, recipiendos antea, si antea indigero;] non est puri mutui propter gravamen assignati temporis, licet indeterminatè assignetur; etiam hæc [Do tibi quingentos aureos; recipiendos cum primum indigero;] non erit puri mutui, propter simile gravamen temporis indeterminati.

17 Præterea quare in priori illa formula puri mutui postulat Caramuel eam clausulam, *cum voluero, aut petiero, recipiendos*; nisi quia ad purum mutuum requirit, quod pecuniæ mutue possint pro libito repeti? Ergo penes Caramuelem non est purum mutuum, ubi designatur tempus determinatum, etiam si nullum damnum immineat mutuatori: Ergo præcisa designatio temporis est gravamen, atque adeò quid prærio æstimabile: ergo ubi tempus designatur in mutatione, potest a liquid recipi ultra sortem, juxta positiones Caramuelis.

18 Itaque hæc doctrina, quod ad purum mutuum requiritur hæc formula, [Do tibi quingentos aureos mutuos; cum primum voluero, aut petiero, recipiendos,] non stat cum doctrina Caramuelis (vera illa quidem, & certissima:) quod præcisa assignatio temporis determinati non affert gravamen pretio redimibile. Pro cuius majori explicatione hunc casum propono. Petrus opibus redundans, reposita in scrinio habet decem millia aureorum: & quia vir nobilis est, dedignatur mores, & lucra mercatorum; idèdque dedignatur ponere pecuniam suam ad negotiationem. Joannes postulat à Petro mutuos mille aureos pro uno anno; & Petrus sub hac formula dat: [Do tibi pro uno anno mille aureos mutuos; certus, quod illis toto anno non indigebo.]

19 Rogo ergo, an hæc formula sit puri mutui? si concedis; infero: ergo malè exclusisti a formula puri mutui illam, quæ tempus determinatum. Si verò neges, eam esse formulam puri mutui; non ob aliam rationem excludi ab ea potest, nisi quia superaddit gravamen temporis determinati; siue carentia pecuniæ pro tempore determinate: ergo præcisa carentia pecuniæ pro tempore determinate est gravamen; atque adeò pretio æstimabile. Ergo si hoc non est gravamen, non est ratio, cur excludatur à puro mutuo.

20 Concinit his Caramuel in *Theolog. fund. num. 1792.* his verbis: [Jam centies mutui puri formulam expressi, & iterum proponere placet. Concedo tibi mille aureos, quos reddes mihi, cum petiero. Est formula, qua mutuum, si sit purum, fundatur: & in illa nulum est verbum, quo tempus, aut aliquod gravamen denotetur. (Nota id verbum, aut aliud gravamen, quo denotatur, tempus esse gravamen, propter quod formula non erit puri mutui.) Quamobrem si præter mutuum, (id est, præter relatam formulam mutui) etiam nova gravamina imponere velit mutuatarius, quia illa ad mutui conceptum non spectant, debebunt novo ad mitti contractu: nimirum donationis, si acceptentur gratis, & venditionis, si acceptantur ob pretium.] Hucusque Caramuel. Penes quem si tempus determinatum designetur, puta unus annus, illud pertinet ad novum contractum: & erit donatio, si pro eo nihil exigit mutuator; & venditio, si pretium exigit pro carendo pecunia toto anno.

21 Confirmatur. Formula mutationis, quæ ponit unum annum (secluso damno mutuatoris) non est pura mutuatō: ergo transit ad fines alterius contractus. Ad quem ergo contractum transit? certè ad eum, qui in proxima periodo Caramuelis ponitur, nempe donationis, si mutuator subit gratis eam carentiam pecuniæ pro tempore determinato! vel venditionis, si subit eam pro aliquo pretio: ergo carere pecunia pro eo tempore determinato est gravamen pretio æstimabile. Ut ergo dicatur, præcisam temporis determinati designationem non afferre gravamen pretio æstimabile; dicendum necessariò est, eam designationem non

esse contra rationem puri mutui.

22 Dicendum ergo est, purum mutuum indifferens esse ad afferendum tempus, dummodo afferatur sine gravamine mutuatoris; & ad non afferendum illud. Et ita non solum est puri mutui hæc formula, [Do tibi quingentos aureos mutuos; cum primum petiero, restituendos;] sed etiam hæc, [Do tibi pro uno anno quingentos aureos mutuos; certus, fore, ut illis non indigeam.] Quia sic nullum gravamen affert mutuatori. Quod ex ipsa assertionem Caramuelis confirmatur. Omne enim gravamen mutuatoris reducitur ad periculum amittendæ sortis, ad lucrum cessans, & ad damnum emergens: sed potest fieri designatio temporis determinati in mutuo, sine periculo amittendæ sortis; ut per se patet; & sine lucro cessante, & damno emergente, ut in casu, quem proposui supra num. 18. ergo potest fieri in mutuo designatio temporis determinati, absque gravamine mutuatoris. Ergo fieri potest ea designatio temporis determinati in puro mutuo; cum ex solo gravamine mutuum fiat non purum.

CAPUT III.

Altera ejusdem doctrina impossibilis cum præfata sententia.

SUMMARIUM.

An sit gravamen mutuatoris privare se potestate lucrandi? nu. 23.

Quid in ea questione censeat Caramuel? nu. 24.

An ex ejus doctrina inferatur propositio damnata ab Alexandro VII. ? num. 25.

Conclusio negans, id esse gravamen. n. 27.

An privare se potentia, qua erit otiosa, nihil habeat gravaminis? num. 28.

23 **U**T rem facilius penetres, hanc tibi questionem propone: [An sit gravamen mutuatoris, spoliare se potestate negociandi per eam pecuniam, quam mutuo dat?] Pro cuius intelligentia pono casum, in quo Petrus, qui dedit mille aureos mutuos Joanni, non esset negotiaturus in eis, sed eos esset servaturus in scrinio. In eo casu quamvis re ipsa non esset negotiaturus cum ea pecunia; posset tamen negociari cum illa: & ita quamvis in eo casu per mutationem nullum amitteret lucrum; tamen privaret se potestate lucrandi. Queritur ergo, an privare se ea potestate lucrandi, sit gravamen; adeòque pretio æstimabile; & consequenter an possit exigere aliquid ultra sortem, quia privat se potestate lucrandi, dum mutuo dat pecuniam suam, in qua non erat aliàs lucraturus?

24 In hac questione Caramuel lib. 2. *Theolog. intention. num. 753.* sic ait: [Peto hic obiter, An non possit lucrari, sit gravamen? Et an hoc ipsum gravamen aliquis teneatur gratis, & sine ulla compensatione subire?] Et ibi non respondet questioni propositæ; quin potius, ut aliàs solet, interrogando affirmat, ut ipse deinde notavit. Et postea num. 754. hæc verba habet. [Petrus non erat negotiaturus sua pecunia; poterat tamen: dedit illam mutuam Antonio pro anni tempore: & inquit, An possit aliquid exigere pro lucro cessante? Respondeo, nullum cessare lucrum, ubi nullum est; nullum cessaturum, ubi nullum futurum est: adeòque hoc titulo non posse. Ceterum, ut paulò antè dicebatur (id est, in interrogatione supra posita) non posse negociari, gravamen est; & posse, est pretio æstimabile: & nescio, cur deberet Petrus illud subire gravamen, hancque immunitatem pretio æstimabilem perdere gratis.] Ubi vides, asseruisse Caramuelem, non posse Petrum aliquid exigere ultra sortem ratione lucri cessantis, quia non cessat lucrum, ubi Petrus non esset negotiaturus; posset tamen aliquid exigere ultra sortem, quia mutuando pecuniam, privat se potestate lucrandi in ea.

25 Ex hac doctrina evidenter inferitur ea propositio damnata ab Alexandro; ita ut quoties quis dat pecunias obligans se ad non repetendum pro tempore determinato, possit exigere aliquid ultra sortem. Nam quoties quis se obligat ad non repetendum pecunias mutuas pro tempore unius anni, privat se ea potestate lucrandi in eis, quæ penes ipsum remaneret, si apud ipsum pecuniæ perfisterent. Sed consequens est evidenter falsum, ex damnatione Alexandri relata; ut patet ex 1. part. *Cris. Theolog. disp. 9. c. 20.* ergo & antecedens, unde inferitur: cum bene valeat ab opposito contradictorio consequentis ad oppositum contradictorium antecedentis.

26 Agnovit Caramuel difficultatem, illique cessit. Nam *ibid. num. 765.* hanc statuit conclusionem. [Qui certò scit, se spatio illius anni non esse usum pecunia illa, quam juxta tertiam formulam mutuat, nihil potest extra sortem exigere ratione temporis determinati. Patet: quia nullum gravamen sibi imponit: & qui nullum sentit damnum, non habet, cur utilitatem aliquam sentiat.] Vides conclusionem oppositam propositioni damnatæ. Vide nunc limitationem, quam subjungit in hæc verba: [Nota tamen, ipsum non posse usi, posse dici gravamen, & etiam vendi: & si hoc dicatur, debere conclusionem limitari.] Ubi agnoscit Caramuel, non posse subsistere eam conclusionem, quæ tradit, non exigi aliquid ultra sortem ratione temporis determinati in mutatione; si dicatur, esse gravamen mutuatoris, quod se spoliaret potestate lucrandi.

Quod

Quod autem id sit gravamen mutuatoris, dixerat in duobus periodis relatis supra num. 24.

27 Ut ergo incolumis fervetur declaratio Alexandri, utque tanquam certum statuatur non licere exigere aliquid ultra sortem præcisè, quia aliquis se obligat ad non repetendum in tanto tempore determinato; necessariò dicendum est, neque esse gravamen, neque pretio æstimabile, quod quis pro tanto tempore determinato spoliatur se potestate lucrandi per illam pecuniam, per quam re vera non esset lucraturus, si penes mutuatores persisteret.

28 Quod autem id non sit gravamen, apertè convincitur. Nam privare se potentia, quæ re ipsa futura esset otiosa, nihil habet incommodi, nihil molestiæ, nihil gravaminis. Optimè dixit Philosophia, *Frustra est potentia, quæ non reducitur ad actum*. Mutuator ergo, qui non esset lucraturus in ea pecunia, quam mutuatur, privat se potentia lucrandi frustranea: & privare se potentia frustranea lucrandi nullum est gravamen. Et quia Caramuel est virtualitatum amator, assero, potentiam frustraneam virtualiter esse impotentiam; quia ad effectum tantum valet potentia frustranea, & qua quis non est usus, atque impotentia.

C A P U T I V.

Tertia Caramuelis assertio impossibilis cum eadem ipsius sententia.

S U M M A R I U M.

An numerata pecunia sit pretiosior pecunia numeranda? nu. 29. Caramuelis placitum, mutuantem hodie 95. numeratos, posse exigere 100. post annum. n. 30.

Inde inferri, posse exigere aliquid ultra sortem per hoc, quod mutuum fiat pro tempore certo. num. 31. & seq.

An in sensu universali sit certò falsum, quod plus valet pecunia numerata, quam numeranda? n. 34.

Quo sensu sit verum, quod pecunia numerata plus valeat, quam numeranda? n. 36.

Quomodo communis æstimatione plus faciat pecuniam numeratam, quam numerandam? n. 37.

Absurda illata ex eo, quod admittatur ea propositio in sensu universali. num. 39.

An loquendo specialiter de chirographis venalibus verum sit, quod pecunia numerata plus valet, quam numeranda? nu. 41. & seq.

An in hoc ultimo sensu loquantur auctores? n. 44. & seq.

An in mutuo sit improbabile, quod pecunia numerata plus valeat, quam numeranda? n. 48. & seq.

29 **I**N Theolog. intention. lib. 2. disp. 14. num. 799. inquit Caramuel, [An numerata pecunia sit pretiosior pecunia numeranda?] Et ubi pro parte affirmativa refert Navarrum, Emmanuel Sà, Armillam, Cajetanum, Malderum, Philiarum, Fabrum, & alios; innox nu. 800. ipse eandem tueretur. Sic enim ait: [Ex hac sententia citari Authores probabiliter inferunt, posse chirographicas obligationes, & debita, tametsi securissima, si solvenda post aliquod determinatum tempus, emi minoris, si parata pecunia: item posse debitorem minori pretio, dato tamen ante tempus, extinguere debitum majus. Et postulo, An Deum communem habeamus, an privatum? Si igitur Deus noster æquè mutuatarum, ac mutuatoris Judex est, utrumque eadem statera ponderabit. Ergo si centum aurei solvendi post annum, possunt hodie extinguere nonaginta quinque paratis; si mutans dederit hodie sub onere, quod centum post annum restituantur; nihil acquirit præter sortem; vel æqualitas inæqualis est. Tu hanc doctrinam perpende, & examina: puto enim, iudicio communi decidendam: & non scio, me audivisse ab aliquo, se non facere majoris pecuniam præsentem, quam futuram.]

30 Annuit itaque sententiæ asserenti, tantidem valere nonaginta quinque aureos numeratos, quam centum post annum recipiendos. Deinde asserit, inde legitimè inferri, mutuantem hodie nonaginta quinque numeratos posse exigere centum post annum numerandos, sine libe usuræ. Et eandem sententiam docuit Caramuel in Theolog. fundam. num. 1793. fund. 60. non quidem ut probabilem, sed ut evidentem. Ait enim: [Quam denique ego tam claram, & evidentem iudico, ut inter illas, quæ experientia demonstrantur, eandem poni debere, iudicaverim.] Et deinde arguit similiter, ac in proxima præcedente periodo, ut possint recipi centum pro nonaginta quinque mutuatis; sive centum & quinque pro centum mutuatis.

31 Et primò quidem ex hac assertionem evidentem inferitur, posse aliquid exigere ultra sortem, per hoc, quod mutuatur se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus. Nam si centum mutuatur, accepturus post annum centum & quinque; quia centum de præsentem tantidem valent, ac centum & quinque post annum; cum fors sit dumtaxat centum, ultra sortem exigit quinque, non aliam ob causam, nisi propter temporis dilationem.

32 Respondet Caramuel in loco cit. Theol. intent. num. 801. in

hæc verba: [Sed ais hac doctrina omnes usuras tolli. At isti Authores possent negare consequentiam: quia usurarius est, quicumque accipit ultra sortem: unde si nonaginta quinque aurei parati, centum dandis post annum æquivalent; qui nonaginta quinque hodie mutuatur, & post annum centum recipit, usurarius non est; quia nihil supra sortem accepit: esset tamen, si sub finem anni plures, quam centenos, acciperet.]

33 Sed præter quam hæc evasio fraudem facit damnationi Alexandri, quæ post ea scripta Caramuelis emanavit; declarandum est, quo usque ea assertio vera sit: ex qua declaratione constabit, quàm non sit ad rem ea responsio.

34 Igitur dicendum est, eam assertionem, [Quod pecunia numerata plus valet quam numeranda,] si in sensu universali accipiamur, esse evidentem falsam. Et primò quidem a priori. Idem enim plus valet numerata, quam numeranda post annum, v. g. tum quia pecunia numerata potest hoc anno lucrari: & numeranda post annum non potest hoc anno lucrari: tum etiam quia pecunia numeranda inest periculum amissionis, & solet asserre damnum emergens ei, qui illa indiget. Neque enim alia esse potest ratio majoris valoris in numerata, quam in numeranda. Ergo si detur casus, in quo pecunia numerata nullum allatura sit lucrum; in quo numeranda post annum, nullum afferat damnum mutuatori, nullum periculum amissionis; in eo casu non plus valebit pecunia numerata, quam numeranda.

35 Da casum propositum supra num. 18. in quo Petrus vir nobilis habens in scrinio decem millia aureorum, nihil negotiaturus esset in illa pecunia; mutuaturque Joanni mille aureos cum omnimoda securitate sortis. In hoc casu evidens est, non valere Petro plus pecuniam numeratam, quam numerandam: nihil enim utilitatis haberet Petrus, si retineret apud se illos mille aureos numeratos; & nihil damni, nihil periculi subiret ex pecunia numeranda, quam Joanni mutuavit. Major enim valor pecuniarum numeratarum non potest in alio consistere, quam in majori utilitate, aut in minori detrimento, aut periculo.

36 Igitur probabilitas ejus sententiæ, quod plus valet pecunia numerata, quam numeranda; duplici modo potest subsistere. Primò, si ea accipiamur cum limitatione, ita ut non valeat plus pecunia numerata, quam numeranda post annum, quando scilicet emptor chirographi pecuniarum numerandarum post annum non indiget pecunia numerata, neque ad sumptus necessarios, neque ad lucrandum: neque ex præsentem traditione pecuniarum numeratarum oritur lucrum cessans, aut damnum emergens; neque imminet periculum amissionis, diminutionis, aut molestiarum, vel sumptuum in recuperatione intervenientium. Nam his circumstantiis præmunita pecunia numeranda tantidem valet ac numerata. Cum quo stat, quod pecunia numeranda, his circumstantiis, aut aliqua earum destituta valeat minoris, quam numerata. In quo sensu Authores ejus sententiæ locutos esse mihi certum est.

37 Neque obstat, quod dicitur, communi hominum iudicio, minoris valere debita, quam pecuniam numeratam. Nam commune iudiciū sic censens non respicit debita illis circumstantiis vestita, quin potius ea respicit illis circumstantiis destituta. Adeoque commune hominum iudiciū suffragatur apertè huic assertioni. Etenim nullus hominum prudentum iudicat sibi utile vendere minoris chirographum pecuniarum post annum numerandarum, quando certò scit, se toto illo anno non egere ea pecunia, & nullum sibi cessare lucrum, nullum damnum emergere, nullumque imminere periculum amissionis, diminutionis, aut molestiarum. Quis enim hominum simile chirographum minoris vendidit? Ergo ex communi hominum iudicio certum est, pecuniam numerandam, talibus circumstantiis præmunitam, tantidem valere ac numeratam. Scimus, plurimos minoris vendere chirographa: id autem præstant, vel quia indigent pecunia numerata, vel quia lucrari volunt per eam pecuniam numeratam, vel propter aliquod periculum amissionis, diminutionis, aut molestiarum. Quibus omnibus vitiis deficientibus, nullus est, qui velit vendere minoris. Sed nota, minorem valorem chirographi non esse ob solam indigentiam venditoris; quamvis venditor ob solam suam indigentiam velit vendere.

38 Confirmatur. Da casum, quo Petrus indigens pecunia ad negotiationem, hoc non obstante mutuatur Joanni per annum centum aureos; & id lucrum cessans valeat quinque aureos juxta communem estimationem. Et suppono, nullum aliud damnum emergere, nullum esse periculum sortis. Et interrogo, an Petrus debeat recipere quinque aureos ratione lucri cessantis, & alios quinque ratione majoris valoris pecuniæ numeratæ præ numeranda? Si negas; infero: ergo iste valor major pecuniæ numeratæ omnino oritur à lucro cessante, neque est titulus diversus ab illo: fitque illum majorem valorem pecuniæ numeratæ talem esse propter lucrum cessans ex pecunia numeranda post annum. Si verò dicas, Petrum recepturum esse quinque ratione lucri cessantis, & alios quinque ratione majoris valoris pecuniæ numeratæ; contra est. Nam in eo casu totus excessus, qui est in valore pecuniæ numeratæ, est, quia potest dare lucrum, quod non potest de præsentem dare pecunia numeranda post annum: ergo is non est titulus diversus à lucro cessante: ergo si non est novus titulus, non potest esse novum augmentum præmii.

39 Quod si ea propositio, [Quod pluris valet pecunia numerata, quam numeranda,] in sensu universalissimo accipitur; urget argumentum, & paritas Caramuelis proposita initio hujus capituli, & num. 32. Et confirmatur. Si enim ideo chirographum debiti potest minoris emi, quia universaliter est verum, quod actio ad pecuniam minoris valet, quam pecunia numerata; etiam mutuator dat centum aureos numeratos, & mutuarius solum dat mutuatori actionem, quæ valet minus, v.g. nonaginta quinque aureos: ergo minus dat mutuarius: ergo ut det æquivalens, debet dare chirographum centum & quinque aureorum, quod valet centum numeratos.

40 Urgeo. Si universaliter verum est, quod pluris valet pecunia numerata, quam numeranda; cum mutuator dat centum aureos numeratos, & postulat sibi post annum reddi centum & quinque; æqualitatem postulat: ergo non est usurarius. Probatur antecedens. Nam actio ad centum, & quinque aureos post annum numerandos valet centum aureos numeratos: ergo quando mutuator dat centum, & postulat centum & quinque post annum numerandos postulat æquivalens; adeoque æqualitatem servat. Ergo si universaliter est vera ea doctrina de majori valore pecuniæ numeratæ præ valore numerandæ; omnis, qui mutuatur centum, recipiendos post annum, potest postulare centum & quinque post annum numerandos. Cum ergo hoc ab omnibus tanquam usurarium damnetur, certissime tenendum est, non esse universaliter verum, quod pecunia numerata sit pretiosior numeranda: cum ab opposito contradictorio consequentis ad oppositum contradictorium antecedentis sit evidens consequentia.

41 Alter modus, quo subsistere potest probabilitas ejus sententiæ de majori valore pecuniæ numeratæ (quomodo plerique ejus Authores loquuntur) est, loquendo specialiter de chirographis, quæ exponuntur vœnalia. Hæc enim eo ipso, quod vœnumdationi exponuntur, sunt merces ultroneæ, quæ ideo vilescunt. Quod autem fiant merces ultroneæ, id provenit à circumstantiis relatis, vel quia venditor eget pecunia ad alimenta, vel ad negotiandum; vel quia cessat lucrum, aut damnum emergit; aut quia ea chirographa pecuniæ numerandæ post annum afferunt aliquod periculum amissionis, aut diminutionis, aut molestiarum in recuperanda.

42 Utrovis autem modo facile solvitur argumentum Caramuelis. Nam si dicatur, non esse universaliter veram eam assertionem de majori valore pecuniæ numeratæ præ numeranda; non est cur mutuator dans centum aureos numeratos possit postulare centum & quinque, nisi in circumstantiis, in quibus mutuator eget pecunia numerata, vel in aliis supra relatis.

43 Secundo autem modo redditur evidens disparitatis ratio inter venditionem chirographi, quod exponitur vœnumdationi, & mutationem pecuniæ post annum reddendæ, in qua non intervenit lucrum cessans, nec damnum emergens, nec periculum amissionis, diminutionis, sumptuum, &c. Nam eo ipso quod chirographum illud exponitur vœnale, fit merces ultronea, quæ ideo vilescit, modo dicto. Quod accommodari non potest ad mutationem pecuniæ post annum reddendæ in circumstantiis relatis.

44 Quod autem in hoc sensu loquantur Authores præfatæ assertionis, clarè constat ex ratione, quam tradunt. Navarrus enim in sum. cap. 17. num. 230. rationem dat, Quia hoc jus, quod uno anno est inutile, minoris valet, quam si esset statim utile. Dicitur autem hoc anno esse inutile, quia hoc anno cessat lucrum illius: ergo seclusa ea ratione lucri cessantis, cessat ratio ejus inutilitatis, ob quam valet minoris. Eandem rationem tradit Cajetanus. verb. usura. fine. Est autem rationalis causa minoris pretii, ex eo quod res vœnalis inutilis per triennium minor est se ipsa utili ab hodierna die. Dicitur autem utilis, vel inutilis, in ordine ad negotiationem, vel ad indigentiam venditoris, & emptoris. Quibus titulis cessat inutilitas, atque adeo ratio minoris valoris.

45 Armilla verb. usura. nu. 50. ait: Et quia nunc indiget pecunia pro suis negotiis, vendit Antonio tale jus. Ecce valet minoris pecunia post annum numeranda (de hac enim loquitur) in circumstantia indigentiae venditoris, & lucri cessantis. Et mox: Non enim tantum valet pecunia futura, quantum præsens; quoniam præsens potest expendi, non autem futura; maxime quia aliquod intervenit periculum. Itaque & ratione periculi, & ratione necessitatis expendendi illam, valet pluris numerata, quam numeranda; fecus, si absint præfatæ circumstantiæ.

46 P. Azor, qui probabilem judicat præfatam sententiam part. 3. lib. 8. cap. 10. de Emptione qu. 5. §. Et revera. rationem tradit: Nihilominus tamen ratione periculi, cui est debitum objectum, potest minoris emi. Nec alium exprimit titulum, quare possit debitum minoris emi, nisi id periculum. Et hinc patet, apud Authores pecuniam numeratam non valere pluris numeranda, in omnibus omnino circumstantiis.

47 Sed numquid Caramuel absolute affirmat, [Eum, qui mutuatur centum usque ad unum annum, posse exigere centum & quinque; idque seclusa ratione lucri cessantis, & damni emergentis, & periculi fortis, & poenæ conventionalis?] Sanè id affirmat in locis citatis. Docet enim, esse doctrinam evidentem, quod pretiosior sit pecunia numerata, quam numeranda; & inde inferri asserit, quod possit mutuans centum per annum, ex hoc præcisè exigere

centum & quinque sine labe usuræ; quia tantidem valent centum aurei numerati, quanti æstimantur centum, & quinque post annum numerandi.

48 Concludendum ergo est ex dictis, eam assertionem in mutuo esse improbabilem, & certò falsam. Propter duo. Primum, quia concluditur damnatione Alexandri VII. Nec satisfacit Caramuel dum dicit, centum numeratos æquivalere centum & quinque numerandis; & ideo mutuantem non recipere post annum aliquid ultra sortem. Etenim verba damnationis in communi significatione usurpanda sunt, non autem in acceptione alicujus privati. Et quidem nomine sortis intelligitur ille numerus materialis aureorum, qui mutuatur: & cum centum aurei numerati, & centum & quinque numerandi non sint pares numero materiali, sanè dum ille mutuator recipit centum & quinque, aliquid recipit ultra numerum materiale mutuatum, atque adeo ultra sortem.

49 Sanè si modus ille loquendi à Caramuele inventus valet, dicendum etiam est, non posse aliquid recipi ultra sortem ratione lucri cessantis, non posse ratione damni emergentis, non item posse ratione periculi fortis, quamvis id affirmant omnes Doctores, inter quos numerandus Caramuel. Corollarium patet: nam qui mutuatur centum, & recipit centum & quinque ratione periculi fortis; tantum recipit, quantum mutuavit: quia centum cum aliquo periculo fortis æquivalent centum & quinque; ob quam æqualitatem, qui dedit centum, potuit centum & quinque recipere: ergo nihil recipit ultra valorem fortis, atque adeo non recepit aliquid ultra sortem. Similiter qui ea quinque recepit ratione lucri cessantis, non recepit aliquid ultra sortem: nam centum mutuati ratione lucri cessantis æquivalent centum & quinque. Et sic de cæteris. Et tamen non obstante ea æquivalentia pecuniæ mutuatæ cum pecunia restituta cum augmento, est verum dicere, quod licet mutuanti recipere aliquid supra sortem ratione periculi fortis, & ratione lucri cessantis: ergo non obstante æquivalentia centum aureorum numeratorum cum centum, & quinque aureis numerandis; erit verum dicere, quod licet mutuanti recipere aliquid ultra sortem, si se obliget ad non repetendum usque ad certum tempus. Quam tamen postremam propositionem damnat Alexander ut scandalosam.

50 Secundum. Nam, ut ex communi judicio probatum manet, illa propositio, quod pecunia numerata pluris valet, quam numeranda, si universalissime accipitur, est evidenter falsa. Denique hæc assertio confirmatur irrefragabiliter. Nam post hæc scripta prodit decretum SS. D. Innocentii XI. quo damnatur tanquam scandalosæ 65. propositiones, quarum quadragesima prima hæc est. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam presentem, quam futuram; potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere; & eo titulo ab usura excusari.

CAPUT V.

Objectiones solute adversus doctrinam capituli præcedentis.

SUMMARIUM.

An chirographa minoris valeant, dum exponuntur vœnalia? nu. 54.

An sit justum pretium, quod communis æstimatio statuit? nu. 55.

An merces ultronea vilescant? nu. 56.

Ob quas circumstantias chirographa valeant minus? nu. 57.

Quo sensu dicatur, quod actio ad pecuniam valet minus, quam ipsa pecunia? nu. 59.

51 Authores, qui tuentur majorem valorem pecuniæ numeratæ, quam numerandæ, quo ad venditionem chirographorum; sic obiciunt apud P. Lessium de just. cap. 21. dub. 8. Primò. [Talia jura, dum proponuntur vœnalia instar mercis, communi hominum judicio, minoris æstimantur, quam pecunia præsens, ut experientia patet: eo quod hæc multarum rerum facultatem præbeat, quam jura illa non tribuant: ergo minoris emi possunt. Patet consequentia. Quia illud censetur justum cuiusque rei vœnalis pretium, quod communis hominum æstimatio statuit: si enim in cæteris rebus censetur justum pretium, quod ex communi æstimatione statuitur, cur non etiam in his chirographis?] Hucusque apud Lessium.

52 Deinde refert Lessius quandam responsionem, eamque impugnat. Utrumque præstat his verbis: [Dicès. Quod homines communiter hæc chirographa minoris faciant, hoc fit ob inopiam eorum, qui magis egent numerata: ergo hæc æstimatio non est prudens; ac proinde non licet ea uti: alioquin quando quis ob inopiam esset paratus dare duplum, liceret exigere duplum.]

53 Subjungit impugnationem. [Responderi poterit, negando consequentiam: nam omnium ferè rerum æstimatio pendet ex necessitate, cui subjecti sunt homines; & nihili æstimarentur, si ea necessitas abesset; ut patet in medicamentis, in cibis, in ædificiis, & eorum materia. Neque requiritur, ut ea necessitas sit omnium: sufficit, ut sit multorum, vel ferè omnium, ita ut ratione ejus, res illa tanti æstimetur. Itaque cum illa jura minus sint neces-

necessaria, quàm pecunia numerata, & non præbeant eam facultatem lucrorum, & aliorum commodorum, prudenter minoris æstimantur. Nec refert, quòd tibi in particulari perinde sit, utrùm habeas pecuniam præsentem, an tale chirographum; quia id per accidens est. Non enim ex tua æstimatione pretium rei pendet, sed ex communi: sicuti etsi nullis unquam egeres medicamentis, posset nihilominus ea pretio communi vendere.]

54 Respondeo, me non gravari concedere, ea chirographa minoris valere, dum exponuntur vœnalia instar mercis; nam in hoc jam includitur vitium, ob quod minoris æstimetur. Nemo enim prudens exponit vœnalia ea chirographa, ut vendat minoris, nisi ob aliquod vitium, aut periculum ex rei circumstantiis derivatum. Et quidem ea chirographa non uno æquali pretio venduntur, sed pluris, vel minoris, pro majori, vel minori periculo amissionis, vel diminutionis, &c. Ergo possunt tanta bonitate præstare, & tam longè esse ab omni vitio, ut pecunia numerata æquivalent. Idèd in pluribus casibus nolunt eorum domini ea vœnalia exponere. Quare concessio antecedenti, concedo etiam consequentiam, quòd scilicet minoris emi possunt, quando vœnalia exponuntur: non enim exponuntur vœnalia, nisi quia vel vitio laborant, vel lucrum impediunt, vel damnum emergens asserunt.

55 Ad id, quod additur de æstimatione communi, respondeo, illud esse justum cuiusq; rei pretium, quòd communis hominum æstimatio statuit. Hæc autem communis æstimatio nostræ assertioni suffragatur. Nam communis æstimatio damnat venditionem chirographi unde quaque boni, & cujus dominus non eget pecunia numerata. In quibus circumstantiis nemo est, qui venundationi exponat talia chirographa, Itaque communis æstimatio censet, ea chirographa minoris valere, cum videt ea venundationi exponi, quia præsumit ea vitio laborare, vel dominum eorum pecunia indigere.

56 Neque id est novum in chirographis, cum idem contingat proportionem servata in reliquis mercibus. Merces enim ultroneæ vilescunt: & minoris valent merces, cum venditor importunè rogat emptorem. Ubi autem venditor non rogat, sed rogari se finit, merces non valent minoris. Ita similiter cum dominus chirographi illud exponit vœnale, rogat emptorem; adeoque vilescit chirographum ex hoc, & ex aliis capitibus relatis. Et hoc non est ex privata æstimatione illius, sed ex communi. Nam communis æstimatio censet, merces ultroneas vilescere.

57 Illa responsio argumento subjecta diminuta est. Non enim valent minoris ea chirographa dumtaxat ob inopiam venditorum; sed etiam quia venditor rogat, quia eget numerata, quia imminet periculum amissionis, & diminutionis, & ob ceteras circumstantias relatas.

58 Ad impugnationem subsequenter dico, non fieri minoris ea chirographa ob necessitatem venditoris utcumque, sed quia rogat, ut vœnalia exponit, & ultronea facit; præter reliquas circumstantias relatas. Ad id, quod subditur, dico, ea jura vestita circumstantiis relatis æquè bona, & æquè necessaria esse, quàm pecuniam numeratam. Ad ultimum dic, ad rei venditæ pretium non esse per accidens, quòd tibi in particulari perinde sit, utrùm habeas pecuniam præsentem, an tale chirographum; si inde oritur quòd merces fiat ultronea, & ultroneæ venundationi exposita; sic enim vilescit in æstimatione communi.

59 Obiiciunt secundò legem *Minus. ff. de Regul. Jur.* ubi dicitur: *Minus est actionem habere, quàm rem.* Ergo minoris valet actio ad pecuniam, quàm ipsa pecunia numerata: sed tale chirographum est actio ad pecuniam: ergo minoris valet in æstimatione communi.

60 Respondeo, ibi non agere legem de æstimatione actionis, & domini in ordine ad venditionem, aut commutationem; sed de ipsa quasi entitativa perfectione utriusque. Enim verò quid minus perfectum est jus ad rem, quàm dominium rei: quia jus ad rem est quasi via, & gradus ad obtinendum dominium. Cum quo stat, quòd jus ad rem esse possit tam bonis qualitatibus munitum, ut non sit utilius habere rem, quàm habere actionem ad rem; ut constat ex supradictis.

61 Aliæ quoque objectiones proponi possent, à quibus superfedo, quia ea generali solutione dissolvuntur, si dicamus, licet emi minoris chirographa, cum illis desunt qualitates relatæ; vel eum vœnalia exponuntur, quia tunc præsumitur illis deesse circumstantias, ob quas pecunia numerata æquiparantur.

C A P U T VII.

Quarta assertio impossibilis cum præfata sententia.

A R T I C U L U S I.

Refertur assertio Caramuelis; & quot absurda contineat.

S U M M A R I U M.

An mutuator retineat dominium morale pecunia mutuata? Opinio Caramuelis refertur? n. 62.

Ejusdem opinio est, pecuniam mutuata esse eandem moraliter cum ea, qua postea solvitur. n. 63.

Referuntur septem corollaria absurda, quæ ex ea doctrina inferuntur. num. 64.

62 **C**aramuel in eo loco cit. *Theolog. fund. num. 1790.* affirmat, mutuante non transferre dominium morale pecunie mutuata in mutuatarium, sed retinere apud se. Id præstat, occasione cujusdam argumenti, quod proponit Ledesma, ut probet, eum, qui se privat pecunia per aliquod tempus, posse aliquid ultra sortem exigere. Verba Caramuelis sunt. [Producent hanc (rationem Ledesma.) Qui instrumento, quo poterat uti, se privat ad aliquod tempus, poterit pecuniam accipere; quia hæc privatio est pretio æstimabilis: sed qui mutuo dat pecuniam, privat se illa, quæ est instrumentum generale ad multa: ergo ratione hujus gravaminis; & privationis poterit aliquid admittere. Respondent Lugo, Dicastillus, Diana, disparem esse rationem: quia qui se privat suo instrumento per aliquod tempus, locat illud, retento dominio apud se; qui verò mutuando se privat pecunia, cum per mutuum transferat dominium in mutuatarium, non potest aliquid exigere pro carentia, & pro usu rei alienæ, præciso alio justo titulo.]

63 Ut autem de his judicium ferat Caramuel, subjungit. [At ego relego hanc solutionem, & affirmo, illam nec esse omninò veram, nec ad rem. Non veram, quia mutuatarius manet debitor: ergo alicujus rei, quæ est mutuatoris: mutuator igitur non transiit in mutuatarium morale dominium, sed usum. Et hic laram, & claram equivocationem esse, alibi demonstrabo. Ostendam tamen, confundere physica moralibus, quotquot dicunt, in mutuo transferri dominium. Quoniam valor moralis formalitas est, nec mutuata pecunia ille mutatur, si datur alia pecunia æquè bona. Igitur mutuatarius, cum recipit pecuniam, recipit instrumentum morale ad acquirendum omnia: respectu cujus materia physica argenti, aut auri materialiter se habet. Cum solvit, solvit eandem numero morali, quàm recepit; tamen aliam physicè numero, autem etiam specie; nam debita contracta argento solent auro extingui, vel contra. Ergo si mutuatarius semper debet reddere pecuniam moralem, quàm recepit, numquam acquisivit dominium pecunie moralis; nam nemo tenetur reddere tibi, quod suum est, sed quod tuum. Ergo tu mutuando non perdidisti, aut dedisti morale dominium moralis pecunie, sed usum tantum. Sed hæc, Theologis, & Philosophis scripta sunt, non Canonistis, & Legistis: superant enim litteræ strepitum subriles istæ, & ingeniosæ veritates. Concedam igitur argumentationis gratia, mutari dominium in mutuo: infero tamen, aut solutionem illorum non esse ad rem; vel illam contra Authores suos, esse licitas omnes usuras, propugnare. Interrogo, utrùm sit æstimabile majori pretio, usus solum, an usus & dominium simul? Respondebunt hoc ultimum. Ergo plus recipere poterit, qui pro anno dat dominium, & usum simul, quàm qui usum tantum. At mechanicus, qui instrumenta accommodat, concedit usum tantum; & mercator, qui mutat pecunias, usum & dominium simul: (sic vultis) ergo plus poterit mercator, ceteris paribus, pro pecunia mutuata recipere, quàm faber pro instrumento locato.] Hucusque Caramuel. Et ibid. in margine hæc adjungit: [Pecunia potest physicè, & moraliter considerari. Physicam potest mutuatarius consumere: & si hoc est amittere dominium; taceo. At moraliter considerata semper est mutuantis: qui cum repetit, petit, quod suum est.]

64 In quibus verbis multa veniunt consideratione, & examine dignissima. Primò enim, si mutuator non transfert, sed retinet, dominium morale pecunie, clarissimè inferitur, quòd qui pro uno anno mutat centum aureos, potest aliquid ultra sortem exigere, seclusa ratione lucri cessantis, damni emergentis, & periculo sortis, & contractus trium contractuum: quòd aperte contradicit damnationi Alexandri VII. Secundò evidenter falsum est, retineri dominium morale pecunie mutuata apud mutuatorem. Tertiò, prava est ea consequentia, [Petrus mihi debitor est: ergo habeo dominium rei debite.] Quarto, mira est hallucinatio, qua dicitur, pecuniam physicam, quæ mutuatur, & aliam pecuniam physicè diversam, quæ solvitur, esse moraliter unam, & eandem numero morali. Quintò, licet verum sit, eandem moraliter pecuniam restitui à mutuatario, adhuc malè inferitur, quòd ea pecunia sub eodem dominio morali extiterit. Sextò pessimè dicitur, quòd mutuator concedat mutuatario dominium, & usum pecunie. Septimò, pejus inferitur, ex eo quòd mutuator det dominium, & usum pecunie, posse mutuatorem plus exigere ultra sortem, quàm faber, qui dat alteri usum instrumenti sui. De quibus omnibus singillarim dicendum est.

A R T I C U L U S II.

Quomodo hac assertio contradicat sententia sui Authoris, & damnationi Alexandri? n. 65.

S U M M A R I U M.

An ex doctrina relata inferatur, quòd mutuator possit exigere aliquid ultra sortem, contra decretum Alexandri VII.? nu. 65.

An mutuator solum det usum pecunie, & non dominium? Et quid inde contra doctrinam relatum? n.66. & seq.

An mutuator, qui accipit proprium pro mutuo, solum sit reus invidia? n.69. & seq.

Quid probent argumenta facta? n.73. & seq.

65 **J**Am verò, si mutuator pecunie retinet apud se dominium morale pecunie mutuatae, planè inferitur, quòd qui se obligavit non repetere usque ad certum tempus, potest exigere aliquid ultra sortem, contra sententiam Caramuelis relatum cap.1. & contra damnationem Alexandri ibidem relatum.

66 Ostendit primò. Qui concedit alteri usum rei propriae, nì velit concedere gratis, locat illam: sed mutuator, per te, concedit mutuuario dumtaxat usum pecunie propriae, & sub proprio dominio morali remanentis: ergo qui sic mutuatur pecuniam, si non velit concedere usum ejus gratis, locat illam. Atqui pro locatione licitè exigitur pretium, ultra rei ipsius integram restitutionem: ergo pro mutatione licitè exigetur pretium, ultra pecunie ipsius integram restitutionem.

67 Ostenditur secundò. Idèd dominus domus justè exigit à conductore pretium pro ejus habitatione, quia permittit conductori usum rei propriae: sed mutuator concedit mutuuario, secundum Caramuelem, usum rei propriae: ergo potest similiter mutuator exigere pretium pro pecunia mutuata.

68 Ostenditur tertio. Nam tota ratio, ob quam mutuator non potest exigere pretium pro mutuo, fundatur in eo, quòd non potest exigere pretium pro usu rei consumptibilis, quæ est sub alterius dominio: ergo si negatur hoc dominium pecunie in mutuuario (quæ quidem est usu consumptibilis) cessat omnino ratio, ob quam non possit pretium exigi pro mutuo. Et sanè debuisset Caramuel aliam rationem nobis revelare, ob quam illicitum sit accipere pro mutuo pretium. Sed reiicere istam rationem ab omnibus traditam, & aliam non tradere, tolerandum non est.

69 Dices primò ex Caramuele in *Theolog. fund. n. 1780. fund. 60. & in Theolog. intention. disp. 14. num. 723. & 724.* idèd peccare mutuatores, qui accipit pretium pro usu propriae pecunie, quia exerceat invidiam: invidus enim est, qui non vult favere proximo, indemnis ipse perseverans.

70 Refellitur primò. Invidia enim non opponitur justitiæ, sed charitati; usura autem justitiæ opponitur: sed qui accipit pretium præcisè ob mutuum opponitur justitiæ: ergo qui accipit pretium præcisè ob mutuum, non idèd præcisè peccat, quia invidus est.

71 Refellitur secundò. Non est invidus, qui renuit favere proximo non indigenti: at qui mutuatur proximo non indigenti, exigens pretium præcisè ob mutuum, usurarius est: ergo non est usurarius, quia invidus; cum usura sine invidia salvetur. Itaque nemo tenetur favere proximo non indigenti: tenetur autem non recipere pretium ob mutuum: consistit ergo obligatio vitandi usuram sine obligatione favendi proximo. Non est ergo usurarius, quia non vult favere, indemnis ipse perseverans; sed quia pretium exigit indebitum.

62 Refellitur tertio. Si enim idèd peccat, qui mutuatur pro pretio, quia invidus est, nolens favere proximo, dum indemnis potest etiam peccabit, qui locat Petro domum, quam potest commodare. Qui enim exigit pretium pro usu domus, non vult dare proximo liberaliter eum favorem, quem indemnis potest: ergo non solus mutuator exigens pretium mutui erit invidus, sed etiam locator.

73 Dices secundò, ea argumenta non solum probare, eum, qui mutuavit usque ad certum tempus, posse exigere pretium pro mutuo; sed eum etiam, qui mutuavit usque ad tempus incertum, id est, usque ad tempus necessitatis, & voluntatis propriae. Quia etiam qui sic mutuatur, concedit mutuuario usum, & non dominium, juxta Caramuelem: ergo pro usu temporis incerti poterit aliquod pretium exigere.

74 Verum quidem est, argumenta militare pro universali propositione. Sed cum propositio particularis, & singularis includatur sub universali; argumenta, quæ universalem probant, probant etiam particularem. Fateor itaque, præfata argumenta probare, si vera est ea doctrina Caramuelis, in quocumque mutuo licitum esse exigere aliquid ultra sortem: & cum ab universali affirmata ad particularem, & singularem sit legitima consequentia; etiam probant, esse licitum exigere aliquid ultra sortem, cum sit mutuum usque ad certum tempus. Quæ propositio opponitur damnationi Alexandri.

75 Nec latuit Caramuelem, id assertum de dominio pecunie mutuatae remanente apud mutuatores, esse contra omnes omnino Doctores, Theologos, & peritos Juris: Idèd otiosum duxi eorum auctoritatem, & citationes Caramueli obicere.

A R T I C U L U S III.

Quam certum sit, transferri pecunia mutuatae dominium morale in mutuarium?

S U M M A R I U M.

Quomodo dominium morale mutuatae pecunie non possit retinere mutuator? nu.76. & seq.

An qui potest alienare pecuniam sine injuria alterius, habeat dominium morale talis pecunie? Et quid inde pro conclusione? n.79. & seq.

An cum quis emit triticum pecunia mutuata, habeat mutuator dominium in illud triticum? nu.81. & seq.

Quæ absurda sequantur ex eo, quòd pecunia mutuata dicatur esse moraliter eadem cum soluta? nu.84. & seq.

Ratio à priori, ob quam mutuator transfert dominium in mutuarium? nu.86. & seq.

76 **J**Am verò id, quod assumit Caramuel, scilicet pecunia mutuata dominium morale non transferri in mutuarium, evidenter falsum est. Ostenditur primò. Qui accepit centum aureos mutuos, & habet spem certam donationis futuræ totidem aureorum, quibus mutuatori satisfaciat; potest illos aureos mutuos alienare, & prodigere: sed mutuator non potest retinere dominium morale aureorum, quos mutuarius justè alienat & prodigit; neque aliorum, qui pro illis substituantur; cum supponamus, nullos alios remanere apud mutuarium; neque potest retinere dominium morale eorum, qui donandi sunt; cum ante quam donentur ei mutuuario, maneant sub dominio ejus domini donaturi: ergo mutuator non retinet dominium aureorum mutuatorum, eorundem physicè, neque earundem moraliter.

77 Itaque, juxta eam assertionem Caramuelis, pecunia, quæ restituitur à mutuuario, moraliter est eadem numero cum ea, quæ data est mutuo; atqui quæ restituitur in præsentem casu, fuit medio tempore sub dominio morali ejus donatoris: ergo non potuit esse eo tempore sub dominio morali mutuatoris; cum eadem res non possit esse sub dominio adæquato duorum; ita ut uterque sit adequatus illius dominus; nisi ad summum pro uno instanti.

78 Quòd verò mutuuario liceat, totam pecuniam mutuatae alienare, & prodigere absque injuria mutuatoris, quamvis penes mutuarium nulla alia remaneat pecunia; quæ erat major primi syllogismi; patet. Nam cum illam pecuniam acceperit, non restituendam usque ad totius anni tractum elapsum; & eo tempore habiturus sit ex donatione, unde restituat; non violat finem contractus, neque apparet ulla ratio injuriæ.

79 Ostenditur secundò. Implicat, quòd aliquis, absque injuria alterius, alienet, & prodigat omnem pecuniam, quam apud se habet; & quòd non habeat dominium morale ejus pecunie: sed ille, qui accepit certum aureos mutuos usque ad annum; illos, & reliquos nummos alienat, & prodigit sine injuria alterius: ergo implicat, quòd non habeat illorum dominium morale.

80 Major patet. Nam qui omnem pecuniam alienat sine injuria alterius, rem propriam alienat, utiturque exercitio domini, & potestatis suæ; nam si illam alienans non alienaret rem propriam, utique non alienaret, sine injuria alterius, cujus est propria. Minor verò constat ex demonstratione prima. Et consequentia obligat.

81 Ostenditur tertio. Petrus mutuatur Joanni pro anno integro centum aureos; Joannes emit triticum, neque ulli apud hunc nummi alii remanent. Tum sic. Vel Petrus retinet dominium morale in illud triticum substitutum pro mutuo; vel non retinet? Si hoc secundum dicatur; infero: ergo mutuator non retinet dominium in centum aureos à se mutuatos, sed illud amittit. Consequentia patet: cum nec retineat in illos nummos justo venditionis titulo translatos in venditorem tritici; nec in ipsum triticum substitutum; juxta responsionem normam.

82 Si verò dicatur, Petrum retinere dominium in illud triticum substitutum pro nummis penes Joannem; contra est primò. Nam dominium morale, quod modo habetur in triticum, acquisitum est titulo emptionis, & venditionis validæ: sed Petrus non emit illud triticum à venditore; quia illa mutuatio centum aureorum non fuit emptio tritici physicè, neque moraliter; mutuatio enim non erat actio determinans ad emptionem tritici, sed potius ad hanc omnino indifferenter se habens: ergo Petrus non habet dominium morale in illud triticum.

83 Contra est secundò. Nam cum venditio illa valida fuerit, venditor tritici verè transtulit dominium morale, quod ipse habebat in triticum: sed non illud transtulit in Petrum mutuatores aureorum; cum ab eo non acceperit pretium, neque cum eo celebraverit contractum venditionis: ergo illud transtulit in Joannem mutuarium, à quo pretium acceperit: ergo Joannes est, qui habet dominium morale ejus tritici, & non Petrus.

84 Contra est tertio. Si æquivalentia facit, quòd triticum, & pecunia pro eodem reputentur, & quòd sit idem dominium morale in pecuniam, & in triticum substitutum; sit, quòd nullus detur in orbe contractus emptionis, & venditionis; & quòd nec venditor transferat in emptorem dominium morale tritici; nec emptor in venditorem dominium morale pecunie tradita. Patet. Quia juxta hunc dicendi modum triticum, & pecunia pro eodem reputantur ob æquivalentiam; & ob eandem dominium morale pecunie est etiam moraliter dominium tritici pro pecunia substituti: ergo idem moraliter dominium in pecuniam perseverat in emptore, quod antea habebat; & idem

idem moraliter dominium in triticum, perseverat in venditore, quod antea habebat ob eandem æquivalentiam : ergo ex parte neutrius datur translatio dominii moralis ; qua dominii translatione deficiente deficit contractus emptionis, & venditionis.

85 Confirmatur argumentum. Nam in prædicto casu non manet penes Petrum dominium morale pecuniæ, nec tritici, nec alterius rei, quæ sit penes Joannem : ergo omnino amittit Petrus dominium morale, quod habebat, eorum aureorum, quos mutuavit Joanni. Antecedens patet. Non pecuniæ : cum dominium morale hujus translatus fuerit in venditorem tritici ; nec possit esse dominium morale pecuniæ penes duos adæquatè. Non tritici : ut demonstratur in argumento facto. Non alterius rei, quæ sit penes Joannem ; cum supponat casus, nihil præter triticum apud ipsum remanere.

86 Ostenditur quartò à priori. Qui mutuatur alteri centum aureos usque ad annum elapsus, eos dat cum facultate, ut mutuarius emat ex illis quicquid sibi necessarium, aut voluntarium fuerit, dummodo mutuator indemnis servetur : sed non potest emere, nisi alienando eos : ergo dat, cum facultate eos alienandi. Sed facultas alienandi est dominium : ergo mutuatur dominium eorum transfert in mutuarium.

87 Confirmatur primò. Mutuatur dat eos centum aureos, cum facultate donandi eos, cui libuerit ; & mutuarius donat eos consanguineis nomine proprio : atqui implicat, quòd aliquis donet nomine proprio, quod suum non est : ergo sua est, nempe mutuarii ea quantitas. Ergo mutuatur verè transfudit dominium eorum in mutuarium.

88 Confirmatur secundò. Qui mutuatur alteri rem usu consumptibilem, dat illi saltem usum ejus rei : sed usus ejus rei est consumptio illius : ergo qui mutuatur rem usu consumptibilem, dat illam cum facultate eam consumendi. Implicat autem, quòd det irrevocabiliter rem cum facultate eam consumendi, & quòd non transferat dominium ejus : ergo implicat, quòd mutuet rem usu consumptibilem, & quòd non transferat dominium ejus.

ARTICULUS IV.

An ex eo, quòd pecunia debeat mutuatori, arguatur dominium mutuatoris in illam ?

SUMMARIUM.

Quare sit pessima consequentia, ex eo quòd aliquis sit debitor pecuniæ, inferre, quòd creditor habet dominium morale ejus pecuniæ ? nu. 89. & seq.

An ex jure ad rem inferatur jus in re ? nu. 92. & seq.

Responsio refutata, 92. & seq.

89 **V**idisti eam consequentiam Caramuelis relatam supra nu. 63. nempe : Mutuarius manet debitor, ergo alicujus rei, quæ est mutuatoris : mutuatur igitur non transfudit in mutuarium morale dominium, sed usum. Eamque esse pessimam consequentiam, demonstratur primò. Nam cum mutuarius, qui ad annum recepit à Petro centum aureos, eosque alienavit, nihil penes se retinens, quod pro illis substitui possit, habensque spem certam donationis futuræ aliorum centum aureorum ; utique debitor manet : & tamen non manet debitor alicujus rei, quæ sit, aut de præsentis possit esse mutuatoris : ergo stat, quòd mutuarius sit debitor, quin sit debitor alicujus rei, quæ actualiter sit mutuatoris.

90 Consequentia patet. Ubi enim antecedens potest stare sine consequente, tota vis consequentiæ evanescit, quæ tota stat in connectione antecedentis cum consequente. Major est ex terminis nota. Et non minus patet minor. Nam licet mutuarius debeat centum aureos mutuatori ; non tamen est aliquid penes mutuarium, cuius dominium possit persistere penes mutuatore, ut ex relatione casus liquet : nec mutuatur potest habere actualiter dominium aureorum, qui non dum mutuatorio donati sunt.

91 Demonstratur secundò. Quid enim vetat, quòd Petrus tradat Joanni equum cum facultate, ut vendat illum, & suæ præsentis necessitati opuletur, & post duos annos restituat sibi equum æquè bonum ? Sane Petrus nullum dominium morale retinet in equum, saltem ubi Joannes vendidit ; neque in equum sibi postea restituendum, qui adhuc est sub dominio morali venditoris, aut donatoris futuri ; neque in rem aliam existentem penes Joannem, qui fortasse nihil retinet æquivalens. Tum sic. Joannes est debitor equi (etiam postquam illum equum Petri vendidit) & tamen non est debitor equi, qui actualiter sit sub dominio morali Petri ; ut ex ipsa hypothese propositione patet ; sicut neque alterius rei æquivalentis pro equo actualiter substitutæ in medio tempore : potest ergo aliquis esse debitor ; quia res debita sit actualiter ejus, cui deberetur.

92 Demonstratur tertio. Datur enim jus ad rem, & jus in re ; ita ut qui habet jus ad rem, non eo ipso habeat jus in re. Dum ergo Petrus habet jus ad rem Joannis, res, ad quam habet jus, debita est Petro : & tamen non est sub dominio morali Petri ; alioqui non esset dumtaxat jus ad rem : ergo res potest esse debita Petro, quin ea res sit actualiter Petri. Ita cum Petrus donavit Joanni equum

cum onere dandi Ecclesiæ centum argenteos ; Ecclesia non habet dominium morale in equum, neque in argenteos, dum non donantur, sed jus ad argenteos ; cum tamen Joannes accipiens equum debeat centum argenteos Ecclesiæ : ergo cum solo jure ad rem, & sine dominio morali, possunt argentei esse debiti : ergo ex eo quòd sint debiti, malè inferitur, eos esse sub dominio ejus, cui debentur. Quæ quidem ex verbis Caramuelis confirmationem accipiunt. in Theolog. fundam. num. 1142. in Reg. Jur. Civ. ait enim : [Non patiar, jus in rem, & jus in re confundi : non enim, qui habet illud, hoc habere videtur : & si cui hoc habere videtur, malè videtur : An ne actio ad rem recuperandam, aliquid aliud est, quam jus in rem :] Habet ergo mutuatur jus ad rem, dum pecuniæ mutuatæ sibi debentur : malè ergo arguitur jus in re, sive dominium morale.

93 Similiter, qui habet censum super agro Petri constitutum, habet jus ad exigendas annuas pensiones, sive fructus agri ; neque tamen habet dominium morale in pensiones, vel fructus futuros ; cum nemo sit dominus eorum, quæ non dum existunt. Tum sic. Fructus futuri debentur domino census ; cum modò habeat jus ad illos : & tamen non habet dominium morale in fructus futuros : ergo stat, aliquid esse debitum absque dominio morali.

94 Nec satisfacis, si dicas, fructus futuros non dum deberi, usque dum perveniat terminus temporis, in quo debent solvi ; in quo termino jam existunt.

95 Non, inquam, satisfacis. Nam similiter posset responderi in hypothese ejus, qui mutuavit usque ad annum centum aureos. Poterit enim responderi, eos centum aureos non esse debitos mutuatori : quia solum debebuntur, cum labatur annus, sive terminus temporis, ad quem usque mutuati sunt. Et ita cum dicis, Mutuarius est debitor ; negabo antecedens, quia non debentur actualiter, sed debebuntur elapso termino.

96 Deinde, quia etiam elapso termino pensionis solvendæ, qui habet censum, non habet dominium in eam pensionem, sed jus ad rem, donec vel traditione, vel sententia Judicis pensio ei adjudicetur. Et tamen ea pensio elapso termino est actualiter debita : potest ergo esse res debita absque dominio morali.

ARTICULUS V.

An pecunia, quæ mutuatur, & alia physice diversa, quæ solvitur, sit una, & eadem numero morali ?

SUMMARIUM.

Affertio Caramuelis. nu. 97.

Primum absurdum ex ea assertione consecutum. nu. 98. & seq.

Responsio refutata. nu. 101. & seq.

97 **A**ffirmativam partem tradit Caramuel in verbis supra relat. n. 63. ut inde colligat, mutuatore non transferre dominium pecuniæ mutuatæ, sed retinere. Quam assertionem esse manifestè falsam, clarissimè ostendam. Et quidem esse moraliter similem, & ejusdem speciei moralis, verum est : esse autem unam & eandem numero morali, non sine ingenti æquivocatione pronuntiatur.

98 Ostendo primò. Centum aurei mutuati, & centum alii physice diversi, qui solvuntur, sunt, per te, una, & eadem numero morali quantitas : ergo si mutuatur centum aureorum accipiat pro solutione eosdem aureos physicos a se datos, & totidem alios physice diversos, nihil accipit ultra sortem, sed potius accipit tantum, quantum dedit : ducenti ergo aurei physice licite exiguntur à mutuatore pro centum, quos mutuavit. Patet prima consequentia. Mutuatur enim justè exigit unam moraliter quantitatem centum aureorum : sed ambæ physice quantitates, per te, est una & eadem numero morali : ergo mutuatur justè exigit ambas quantitates physicas. Sed consequens est chymæricum : ergo & antecedens, unde inferitur.

99 Confirmatur. Nam ubi duæ quantitates physice sunt numero morali una & eadem quantitas, tres, & quatuor physice quantitates centenariæ erunt similiter una eodem numero morali quantitas centenaria : & si quatuor, etiam decem ; & si decem, etiam mille, Ergo qui accipit mille quantitates physicas centenarias, non accipit plus moraliter, quam qui accipit unam ; atque adeò qui mutuavit centum aureos physicos, potest exigere centum millia aureorum. Consequentia patet. Ex dictis enim legitime inferitur mille quantitates physicas centenarias aureorum esse unam, & eandem numero morali : ergo qui mille physicas accipit, unam moraliter accipit ; atque adeò non accipit plus moraliter, quam qui unam physicam centenariam accipit. Ut ergo æquivocationem tollas, dic, duas quantitates physicas centenarias non esse unam, & eandem numero morali ; sed esse moraliter similes, & ejusdem speciei moralis, quamvis specie physica differant.

100 Ostendo secundò. Una quantitas centenaria physica facit numerum morale cum alia quantitate centenaria physica : ergo utraque non est una, & eadem numero morali ; Consequen-

ria patet: quia implicat, quod resultet numerus ex unica unitate. Antecedens etiam patet. Quia una quantitas centenaria physica cum alia simili physica in æstimatione morali constituit valorem ducentorum: ubi autem centum consideratur ut unitas; ducenta necessario considerantur ut numerus.

101 Dices, unam quantitatem physicam comparatam ad aliam parem physicè diversam, per superadditionem, facere numerum cum illa; at verò substitutam pro alia esse moraliter unam, & eandem; quia taliter substituta æquivalet alteri, & sic se habet, ac si esse illa altera.

102 Contra est primò. Nam dum Petrus mutuatur centum aureos Joanni, substituit alios centum pro sui sustentatione: & tamen una quantitas non est moraliter eadem cum alia: ergo licet consideretur una quantitas ut substituta pro alia, non est moraliter eadem numero.

103 Dices, non esse eandem numero morali, quia utcumque substitutam, sed quia substitutam in solutione.

104 Sed contra est. Nam quod sit eadem numero morali, consistit in æquivalentia: sed quantitas centenaria eodem modo æquivalet alteri quantitati centenariæ, sive pro solutione, sive pro sustentatione adhibeatur: ergo vel utroque modo, vel neutro est eadem numero morali.

105 Contra est secundò. Nam æquivalentia moralis duarum entitatum est relatio moralis; relatio autem in eo genere, in quo est relatio, versatur inter extrema distincta: ergo ea æquivalentia moralis versatur inter extrema moraliter distincta saltem numero.

106 Contra est tertio. Quia si una quantitas physica substituta pro alia est eadem numero morali cum alia; non poterit quantitas substituta superaddi alteri: ergo neque per superadditionem poterit esse moraliter diversa numero. Patet consequentia. Et antecedens probatur. Nihil enim superadditur ad se ipsum: ergo cum pecunia mutuata, & pecunia substituta sit eadem numero morali, nequibit una alteri superaddi.

107 Contra est quartò. Ideò enim dicitur una pecunia physica substituta pro alia, esse eadem numero morali cum illa, quia illi æquivalet in valore: æquivalentia autem moralis potius arguit distinctionem, quam identitatem; æquivalentia enim quid est, nisi æqualis valor? ubi autem æqualitas valoris est, versatur distinctio; cum æqualitas non detur nisi inter extrema distincta; nihil enim est sibi ipsi æquale. Sanè ejusmodi loquendi, aut discurrendi modos metaphoricos detestor: quin potius semper conatus sum assertiones à metaphoris mundare; ut veritas in se ipsa, quantum fieri potest, clarius innotescat.

ARTICULUS VI.

An licet pecunia mutuata, & soluta sit moraliter eadem; malè inde arguatur dominium morale esse idem?

NON EGRET SUMMARIO.

108 **D**amus gratis Caramueli, pecuniam mutuam, & deinde solutam esse eandem numero morali: & adhuc eum arguimus de pravitate consequentiæ. Non enim inde inferitur, persistere idem dominium in mutatore. Patet primò. Res physicè, & moraliter eadem potest subordinari successivè pluribus dominiis adæquatis: ergo quamvis pecunia sit moraliter eadem, potest diversis dominiis adæquatis subordinari; adeoque poterit modò sub dominio morali mutatoris, modò mutuarii versari. Consequentia patet.

109 Et antecedens probatur. Nam equus hodie, cras, & perendie est idem physicè; & item est idem moraliter, dum retinet eundem valorem. Hodie est sub dominio Petri, cras illum emit Paulus, perendie Franciscus; ergo res physicè & moraliter eadem potest diversis dominiis adæquatis subjacere.

110 Patet secundò in pecunia, quæ sit eadem physicè & moraliter. Petrus donat Paulo centum aureos, hos omnino eosdem donat iste Joanni, Joannes Antonio, Antonius Francisco. Ecce ista pecunia est moraliter eadem (immò & physicè) & variat successivè quinque dominos: ergo quamvis pecunia mutuata sit moraliter eadem, potest successivè variare diversos dominos. Ergo pecunia, quæ hodie est mutatoris, potest deinde esse sub dominio mutuarii. Ergo ex eo quod sit eadem moraliter, malè inferitur, quod debeat esse idem dominium morale.

111 Patet tertio in hac hypothesi. Petrus mutuavit Joanni centum aureos ad annum: quo elapso, quia Petrus non instat solutioni, eos ipsos, quos apud se retinebat Joannes solvendo, impendit in emendo triticum ad lucrum; post dies aliquos vendit triticum cum lucro; & centum aureos jam recuperatos solvit Petro. Tum sic: si isti centum aurei soluti Petro sunt iidem numero morali cum mutuatis; erunt etiam iidem numero morali cum impensis in triticum, & cum expensis pro tritico; cum tam isti, quam illi sint simpliciter æquivalentes in æstimatione morali, sicut mutuati & soluti: & tamen isti nummi variarunt dominia moralia; nam eorum dominium translatum est in venditorem tritici; neque enim aliter potuit fieri venditio: ergo licet quantitas mutuata, & soluta sit moraliter eadem, potuit diversis dominiis moralibus subesse; atque adeo successivè dominio mutatoris, & mutuarii.

Assertio Caramuelis. nu. 112.

Quid sit dominium perfectum. nu. 113.

Quid sit usus facti, & usus juris? Et quid usus irrevocabilis. n. 114.

An possit quis concedere alteri usum juris, retento dominio, in rebus usu consumptibilibus? Et quid inde pro conclusione. n. 115. & seq.

An possit dari pecunia sine usu consumptionis. nu. 117.

Quare concesso dominio pecuniæ, non possit negari usus illius. n. 118. & seq.

112 **U**T communem sententiam refellat Caramuel, scilicet de dominio rranslato à mutatore in mutuarium, conatur illam adducere ad absurdum ex eo desumptum, quod juxta illam mutator concedat mutuario usum præter dominium: quasi concesso dominio, possit usum negare, & concedere. Id autem, quod assumit, implicariorum est.

113 Pro quo notandum est primò, hic nos loqui de dominio perfecto, & absoluto, non de directo, vel utili. Et quidem dominium perfectum est *jus in re extendens se ad omnem ejus usum, lege non prohibentem*. Unde prædictum dominium est potestas in re aliqua ad utendum illa omni usu non prohibito per legem.

114 Notandum est secundò, nomine usus non intelligi usum facti, sed usum juris; id est, jus ad utendum, salva rei substantia. Notandum est tertio, loqui etiam nos hic de usu irrevocabili: ita ut qui hunc usum alteri concedit, non concedat illum revocabiliter pro nutu concedentis, sed irrevocabiliter. De his prænotationibus vide Lessium de *Jur. cap. 3.*

115 Ex his fit, quod quamvis in rebus permanentibus possit quis concedere alteri usum juris retento dominio; non tamen id potest fieri in rebus, quæ usu consumuntur; quales sunt pecunia, & comestibilia. Et ratio disparitatis est. Nam qui concedit usum juris in re aliqua, concedit illi jus utendi ea, salva rei substantia. Et ita Petrus concedere potest alteri jus utendi equo suo; quia ille alter potest uti equo, salva rei substantia. Non autem potest concedere usum pecuniæ retento sibi dominio: quia cum pecunia sit ipso usu consumptibilis, eo ipso quod dat alteri jus utendi pecunia, dat illi jus consumendi pecuniam; atque adeò non dat illi jus utendi pecunia salva rei substantia, sed potius jus consumendi ipsam pecuniæ substantiam.

116 Hinc etiam inferitur, implicare, quod quis det alteri dominium perfectum pecuniæ, & cujusvis rei usu consumptibilis, & quod non det illi usum juris: & è converso, implicare quod quis det alteri irrevocabiliter usum juris in pecunia, & quod non det ei dominium perfectum in illa. Ratio est: quia cum usus juris, qui distinctus est à dominio, sit salva rei substantia; & in pecunia, & ceteris usu consumptibilibus non possit dari usus salva rei substantia, quia usus eorum consistit in consumptione; inde est, quod in his rebus non sit separabilis usus juris (irrevocabiliter concessus) à dominio.

117 Nec dicas, posse concedi usum pecuniæ ad meram ostentationem; quo casu qui illam accipit, ea utitur salva rei substantia. Nam in eo casu consideratur pecunia per modum supellectilis permanentis: quo pacto non repugnat concedi usum juris in pecunia retento dominio. Qui tamen non est usus ordinarius pecuniæ: de quo communi usu consumptionis loquimur in præfati.

118 Ex his colligitur, perperam dictum esse à Caramuele, mutuatorem concedere mutuario dominium, & usum pecuniæ: quasi concesso dominio, posset usum negare. Primò. Nam in hoc casu non habet locum usus juris in pecunia mutuata. Nam cum data fuerit pecunia usu ipso consumptibilis, repugnat, quod concedat illi usum juris in pecunia, salva rei substantia. Implicat enim, quod concedat jus utendi salva rei substantia; & quod istud jus sit ad consumendum rei substantiam.

119 Secundò. Quia dominium est facultas utendi re, cujus dominium transfertur: sed uti re usu consumptibili, est rem consumere: ergo eo ipso, quod concedat dominium rei usu consumptibilis, concedit facultatem eam consumendi. Sed cum facultate consumendi rem non componitur facultas utendi re salva rei substantia: ergo eo ipso quod concedit illi dominium rei usu consumptibilis, non dat illi facultatem utendi ea, salva rei substantia: ergo eo ipso quod concedat illi dominium rei usu consumptibilis, non potest ei concedere usum juris, qui salvam rei substantiam requirit.

ARTICULUS VIII.

Quid de extrema consequentia Caramuelis dicendum sit?

SUMMARIUM.

Consequentia Caramuelis, quod mutator pecuniæ potest accipere pretium pro translatione domini. nu. 120.

Pravitas ejus consequentiæ. nu. 122. & seq.

An inferatur, in venditione equi posse exigi pretium translationis domini ultra pretium equi. nu. 123.

An sine pretio translationis dominii solutio adequet debitum? n.124.

An ex opposita opinione lata janua aperiatur usuris? n.125.

Compendium totius disputationis. n.127. & seq.

120 **R** Elege extrema periodi verba, relatæ *art.1.* [Ergo plus recipere poterit, qui pro anno dat dominium, & usum simul, quam qui usum tantum. At mechanicus, qui instrumenta accommodat, concedit usum tantum, & mercator, qui mutuatur pecunias, usum, & dominium simul, (sic vultis) ergo plus poterit mercator, cæteris paribus, pro pecunia mutuata recipere, quam Faber pro instrumento locato.] Ubi contendit Caramuel, si verum est, quod mutuatur transfert dominium; pro ea translatione posse mutuatore exigere pretium: immo & majus pretium, quam in locatione; quia in mutatione conceditur etiam dominium ultra usum.

121 Quam falsum sit hoc ultimum, constat ex *art. preced.* sed quidquid sit de falsitate, aut veritate ejus asserti; discutienda est ea consequentia Caramuelis, an ex eo quod mutuatur transferat dominium pecuniæ in mutuatarium, inferatur, quod possit exigere pretium pro ea translatione dominii, immo & majus pretium, quam in locatione, propter translationem dominii, & concessionem usus?

122 Affero ergo tolerandam non esse eam consequentiam: neque cum principiis Theologiæ moralis componi posse, quod pro sola translatione dominii pecuniæ mutuata possit exigere pretium. ostendo primò, supponendo cum Caramuele, mutuatur transferre dominium physicum pecuniæ mutuata. Pro translatione dominii physici non potest mutuatur exigere pretium: ergo neque pro translatione dominii moralis. In quo disparitatem desidero. Quid enim habet dominium morale in sui translatione, ratione cujus possit exigere pretium, quod non reluceat etiam in translatione dominii physici?

123 Ostendo secundò. Nam qui acciperet pretium quinque aureorum pro translatione dominii aurei centenarii mutuati; utique duplex pretium acquireret; unum adequatum, nempe centum aureos suo tempore solutos, & item eos quinque aureos superadditos: atqui usura est is excessus quinque aureorum: ergo usura est pretium exigere pro ipsa translatione dominii. Eadem injustitia contingeret, si equum valentem centum aureis, venderes illis numeratis; & ulterius exigeres quinque aureos pro translatione dominii in equum.

124 Ostendo tertio. Nam centum aurei post annum soluti est quantitas adequans debitum centum mutuatorum, etiam si centum aurei mutuati fuerint cum translatione dominii: ergo pro ea translatione dominii exigi nequit ulterius pretium. Consequentia patet: nihil enim potest ulterius exigi, ubi solutio adequatè extinguit debitum; ut ex terminis notum est. Antecedens verò probatur. Nam si centum aurei mutantur cum translatione dominii, etiam solvuntur cum translatione dominii: ergo mutatio & solutio pares sunt, & pariter gradiuntur; atque adeò solutio adequat, quidquid debiti inerat mutationi.

125 Ostendo quarto. Nam ex hac assertionem, spatiosa via, & lata porta aperiatur usuris. Nequit enim negare Caramuel, esse probabilem sententiam, quæ docet, mutuatur transferre dominium morale pecuniæ in mutuatarium: sed ex ea inferri, quod pro translatione ejus dominii moralis posset exigere pretium, contendit Caramuel: ergo pro mera mutatione potest exigere pretium. Unde probabile erit, quod seclusa ratione lucri cessantis, damni emergentis, & periculi fortis possit in mutuo exigere pretium.

126 Nec satisfaciet, si dicat, eam sententiam à principiis intrinsecis non esse probabilem. Hoc enim rectè dicit. Nam quæ sunt evidentia, non sunt merè probabilia. Et nihil evidentius est ea sententia, ut constat ex argumentis propositis.

Synopsis totius disputationis.

127 **E** X *cap.2.* constat, repugnare principiis certis opinionem, quæ assertit, hanc formulam mutui [Do tibi centum aureos mutuos ad annum solvendos,] importare gravamen pretio æstimabile; aut eam non esse formulam puri mutui; & posse exigere pretium pro carentia pecuniæ, quam mutuatur subit pro toto anno.

128 Ex *cap.3.* constat, repugnare etiam principiis certis, adeòque esse certò falsam opinionem, quæ assertit, esse gravamen mutuatoris pretio æstimabile, quod privet se facultate lucrandi, quamvis re ipsa non esset lucraturus; atque adeò eo titulo posse mutuatur exigere pretium ultra sortem.

129 Ex *cap.4.* certum manet, repugnare principiis certis, atque adeò esse certò falsam opinionem, quæ assertit, seclusis titulis lucri cessantis, & damni emergentis, pluris valere pecuniam numeratam, quam pecuniam post annum numerandam in ordine ad mutuum; sicut & quæ assertit, posse quem mutuare nonaginta quinque aureos numerata pecunia, & post annum centum aureos recipere à mutuatario.

130 Et *cap.6. art.2. & 3.* certò constat, non remanere penes mutuatur dominium morale pecuniæ mutuata; nam opposita opinio manifestè repugnat principiis certis ibidem assignatis.

131 Ibidem *art.4.* convincitur, pessimam esse consequentiam, ex eo quod mutuatur debeat mutuatori centum aureos mutuos, inferre, quod remanet penes mutuatur dominium morale pecuniæ mutuata.

132 Ex *art.5.* constat, absurdam esse assertionem, quæ assertit, pecuniam mutuata esse moraliter eandem numero cum pecunia restituta: & quam absurdæ consequentiæ inde deducantur.

133 Ex *art.6.* constat, quamvis pecunia mutuata, & pecunia soluta sit moraliter eadem numero; malè inde inferri, quod remaneat penes mutuatur dominium morale pecuniæ mutuata.

134 Ex *art.7. & 8.* constat, non esse tolerandam eam consequentiam; nempe ex eo quod mutuatur concedat mutuatario, ultra usum, dominium pecuniæ, inferri quod possit accipere pretium pro ea translatione dominii, immo & majus pretium, quam pro locatione.

DISPUTATIO LXIV.

An sit usura, si mutues Petro centum sub onere, ut solvat tibi debitum probabile?

CAPUT PRIMUM.

Discursus Caramuelis proponitur.

SUMMARIUM.

An sit usura mutuare Petro cum obligatione reddendi aliquid aliud quod non debet? Vel reddendi, quod debet? nu.1.

Nova questio Caramuelis circa debitum probabile. nu.2.

Assertio ejusdem, non esse usuram mutuare cum obligatione solvendi debitum probabile. nu.3.

Quo modo limitet assertionem? nu.4.

Obiectio, quam sibi proponit. nu.5.

Solutio, quam exhibet. nu.6. & seq.

1 **A** Pud omnes certum est, esse usuram, si mutues pecuniam Petro cum obligatione civili reddendi, aut præstandi tibi, quod non debet. Ea enim obligatio civilis est pretio æstimabilis: & aliquid, quod accipis ultra sortem. Si autem mutues Petro sub onere, ad quod aliàs tenetur, nulla est ratio usuræ. Et ita si Petrus tibi certò debeat quinquaginta; potes illi mutuare centum usque ad annum, cum obligatione solvendi post annum centum, & quinquaginta. De his vide P. Lessium de *Just. cap.20.* præcipuè *dub. 7. & 8.* & omnes Theologos agentes de mutuo, & usura.

2 Hinc progreditur Caramuel *lib.2. Theolog. Intent. disp.14. numer.737.* & quæstionem instituit: [An qui debitum merè probabile vellet cum novo illo debito mutui confundi, dicendus esset usurarius?] Et quæstionis explicationem his verbis prosequitur. [Verbi gratia, an Petrus, si illi Antonius probabiliter deberet centum aureos, daret Antonio mille mutuos sub onere, quod mille centum restitueret; nimirum illos mille, & alios centum; esset usurarius?]

3 Cui quæstioni sic ibidem satisfacit. [Respondeo, me nullam in probabili debito difficultatem reperire. Probabilitatis privilegio judicium ferri prudenter potest liberè in utramque partem. Qui igitur probabiliter judicat, sibi deberi centum aureos, prudenter judicat; & si prudenter, etiam prudenter judicabit, se nihil præter sortem recipere, quam illos: ergo &c. se non esse usurarium; talis enim non est, qui nihil acquirit præter sortem.] Hæc est assertio Caramuelis.

4 Quam tamen sic limitat: [Cæterum si in aliqua Reipublica ita leges intelligantur, ut debita probabilia speculative, sint practice nulla; & possessorem practice ad nihil omnino teneri, nequidem probabiliter; tunc videretur non posse ratione mutui solutionem, aut cautionem alius debiti probabilis exigere: quoniam solutio & cautio practice sunt, & ponitur, debitum probabile practice & moraliter, juxta illius Reipublicæ mores, nullum esse.] Itaque assertit, ubi ex peculiari lege standum fuerit pro possessore in debitis probabilibus; ibi non esse jus exigendi à possessore tale debitum. Quod si mutues exigendo à possessore debitum probabile, usuram committis, quia ultra sortem recipis aliquid re vera indebitum.

5 Sed, ut ingenii subtilitate præstat Caramueli, hoc sibi argumentum opponit *num.738.* [Dices, hanc limitationem à me assignatam, non debere ad aliquam specialem provinciam, aut etiam leges provinciales restringi, sed debere ad omnes absolute extendi. Et arguis sic. Omnis obligatio est pretio æstimabilis: atqui Antonius non tenebatur solvere illud debitum merè probabile: ergo pretio æstimabile est, quod se obliget ad id solvendum. Atqui nihil pretio æstimabile potest præter sortem acquiri ratione mutui: ergo nec illud.]

6 Refert deinde quandam hujus argumenti solutionem, & eam refellit. Audiendus est ejus discursus. [Respondent aliqui distinguendo minorem: non teneri evidenter, concedunt; non teneri probabiliter, negant. Sed meritò tibi displicet hæc responsio:

fic: est enim falsa, & inefficax. Falsa quidem; quia improbable est, peccare eum, qui sequitur opinionem probabilem; improbabile, peccare eum, qui non solvit debitum probabile. Igitur probabile debitum nequidem probabiliter tenetur quis solvere; est enim certum, & forte evidens, quod non tenetur. Et est insufficiens, quia ut constat ex Regula 95. *Majoris sit debitum certum, quam probabile.* Hoc enim si velis vocare in controversiam, vende sub hasta debita probabilia; & hominum commune iudicium experieris: ergo cum Petrus vult sibi, mutui intuitu, concedi cautionem, & obligationem pro debito purè probabili, plus exigit, quam sibi debetur; petit enim, quod debitum probabile in certum commutetur; hoc est, ut octo, vel decem aureorum debitum in debitum centum aureorum convertatur: non enim pro debito probabili decimam partem certam exponeres; cum scias, in omni probabilitate solvere Iudices stare pro Reo, & possessore. J. Afferit itaque, cum debitum est merè probabile, esse certum, quod debitor non tenetur illud solvere, & quamvis dicatur, probabiliter teneri; non solvi difficultatem: quia debitum probabilem minoris valet, quam certum.

7. Sed quid respondet Caramuel huic objectioni? Ecce ejus verbis: [Fateor, me sentire argumentationis vim, nec daturum evidentem aliquam solutionem, sed bonam, & formidini obnoxiam. Respondeo igitur, singulas propositiones distinguendo. Concedo, omnem obligationem novam faciendi, quod Antonius non debeat, esse pretio æstimabilem: nego tamen, pretio æstimandam esse obligationem, quæ cogat, ut faciat, quod debet. Ad minorem subveniens, concedo, Antonium non teneri formaliter ad solutionem illius debiti; ut verò materialiter, non quidem evidenter, sed probabiliter teneri, dico: & in nostro casu cum Antonius se obliget ad solvendum, quod debet, nego consequentiam.] Et confirmat ex Regula 59. in qua non dixit Bonifacius VIII. dolo facere eum, qui petit, quod alter non debet solvere, sed sic: *Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eundem.* Et infert: [ergo non facit dolo, qui petit, quod potest tuta conscientia retinere. At Petrus non teneretur restituere, si ab Antonio debita probabilia reciperet; ergo non facit dolo, cum adhibet indulgentiam, & diligentiam, ut eam cum novo mutuo confundat, ut tandem recipere possit.] Hucusque Caramuel.

CAPUT II.

Prenotantur aliqua pro intelligentia questionis.

SUMMARIUM.

Multiplex questio hic conclusa. nu. 8.
Potest esse questio de debito probabili, interveniente possessione, & absque illa. ibid.
Potest questio versari de probabilitate facti, & etiam juris. n. 9. & seq.
Potest esse questio de debito probabili, quin sit probabilis defectus debiti. n. 11. & seq.
An in probabilitate facti una sola pars sit probabilis? n. 13. remissivè.
Quinque questiones hic inclusa. n. 14.

8. **H**Æc non est una, sed multiplex questio pro diversitate casuum, & hypothesium, in quibus potest versari. Et primò quidem potest res esse probabiliter debita Petro mutuatori, interveniente possessione Antonii mutuarii; & potest esse sine tali possessione. Primæ hypothesis exemplum est, si Antonius Joannis hæres possideat hæreditatem, quam ad Petrum pertinere probabiliter creditur. Secundæ exemplum est, si Petrus, & Antonius actores sint pro adipiscenda hæreditate litigiosa, quam neuter adivit, nec adeptus est; probabiliter tamen spectat ad utrumlibet. In quo casu Antonius potest dici debitor probabilis (sicut & Petrus) quia probabiliter debet cedere alteri hæreditate, & additione illius. Quod si ejusdem rei aliud aptius exemplum velis, da casum, quo probabile est, Antonium se obligasse in contractu ad solvendum Petro centum aureos ex quadam hæreditate sibi superventura, quam nondum possidet. Quorum licet Antonius non sit debitor actualis, est tamen debitor futurus, & quidem probabilis. In quo etiam casu habet locum questio, an mutuator possit obligare mutuatarium, ut sibi solvat, cum adeat hæreditatem.

9. Deinde potest questio versari de probabilitate facti, & de probabilitate juris. Id debitum Antonii subsistet in probabilitate facti; si sit unus testis idoneus, faciens semiplenam probationem, qui asserat, Petrum mutuassee Antonio eos centum aureos; cum tamen nec Petrus, nec Antonius alias recordentur ejus mutationis. Et suppono, testem non esse tantæ fidei, ut faciat plenam probationem; qualem de facto reperiri, non est impossibile. Vel etiam da casum, quo Antonius fuit fidejussor Joannis, qui tamen non est solvendo: & testis idoneus deponit de centum aureis mutuatis Joanni à Petro sub eo fidejussionis foedere.

10. Exemplum debiti probabilis probabilitate juris invenies in ea hypothesi, in qua Antonius ex culpa levi, & veniali fuit causa combustionis segetum Petri; pro cujus restitutionis onere sunt hinc inde probabiles Authorum sententiæ.

Cardenas Pars III.

11. Deinde, ut contra Caramuelem demonstravi in 1. p. Cris. Theol. disp. 4. potest in aliqua questione una pars esse probabilis; quia sit probabilis pars opposita. Juxta quam assertionem fieri potest, quod detur probabilitas de debito; & nullam esse probabilitatem de defectu debiti. Talis intercederet, si, cum Petrus, & Antonius omnino dubitarent de mutatione, testis idoneus, faciens fidem semiplenam, assereret mutuos. In quo casu ex parte Antonii nullum esset fundamentum ad negandum eam mutationem factam. Posset etiam esse probabilitas de extinctione debiti, & nulla probabilitas de persistentia ejus. Si videlicet testis faciens semiplenam, assereret, coram se Petrum condonasse Antonio centum aureos certò mutuos; utroque dubitante de condonatione: Antonius enim haberet probabilitatem de condonatione; Petrus autem nullum haberet probabile fundamentum ad eam negandam.

12. Neque hic potest habere locum responsio Caramuelis, quod ubi pro una parte nullum est fundamentum probabile, opposita pars transit in certam. Tum quia ibidem oppositum demonstravi. Tum quia nullus Iudex jubebit solvere debitum semiplenè probatum; etiam si neuter sit reus, vel possidens.

13. Diximus autem disp. 6. cap. 6. art. 2. in solutione tertiæ objectionis, in probabilitate facti, quæ subsistet in fide testium, semper contingere, quod una dumtaxat pars sit probabilis, & opposita careat fundamento probabili. Relege ibi dicta, quæ si attentè perpendantur, omnino esse certa videbuntur.

14. Hinc oriuntur questiones quinque. Prima. An debitum probabile, quod utrimque probabile est probabilitate juris, vel facti, debeat solvere is, qui est legitimus possessor; vel ab eo possit probabilis creditor exigere, aut recuperare? cui adjungitur questio appendix, An possit Petrus mutuare Antonio cum onere, ut solvat id debitum probabile, in quo possessio stat pro Antonio? Secunda. Quid, quando est probabilitas ex parte debiti, & nulla adsit probabilitas ex parte carentiæ debiti; & talis debitor probabilis possideat? Unde etiam nascitur ea questio, An Petrus possit mutuare Antonio cum onere solvendi id debitum probabile constitutum in relata hypothesi? Tertia, an teneatur solvere talis possessor, cum debitum est certum, & solutio est probabilis; & pro non solutione non adest probabilitas? Et quid, quando pro non solutione est argumentum probabile? Et simul, an Petrus possit mutuare Antonio cum onere solvendi tale debitum certum, cujus solutio est probabilis? Et similis questio est, quando carentia debiti est probabilis, debitum autem non est positivè probabile? Quarta questio est, si neuter possideat, sed ambo sint actores, & iudex adjudicet Antonio hæreditatem; an teneatur Petrus illam cedere? Consequenterque queritur, an Petrus possit mutuare Antonio mille aureos, cum onere restituendi sibi hæreditatem, adjudicatam Antonio? Quinta questio est, an si ex parte neutrius sit possessio, neque adjudicatio iudicis; & utrimque sit probabilitas juris, possit Petrus mutuare Antonio cum onere cedendi hæreditate? Et similis questio est, si ex parte unius possessio est probabiliter legitima; eo quod sit varietas sententiarum in ea questione, an jus resistat ei possessioni.

CAPUT III.

Due priores questiones deciduntur.

SUMMARIUM.

An possessio legitima sit jus retinendi. n. 15. remissivè.
An sit usura mutuare exigendo debitum probabile à possessore, quod utrimque est probabile. n. 16.
An possessor possit spoliari re possessa, ante quam certò constet de proprietate alterius. n. 17.
An sit usura mutuare exigendo à possessore debitum probabile; quando nulla est probabilitas carentiæ debiti. n. 18. & seq.

15. **E**X eodem principio decidendæ sunt duæ priores questiones, quas ideò in hoc capite complectimur. Conveniunt ergo ambæ questiones in eo, quod debitor probabilis possidet. Et in 1. p. Cris. Theol. disp. 16. clarè ostendi, possessionem legitimam esse jus certum retinendi rem possessam: quod jus cum certum sit, non potest vinci à proprietate merè probabili: nec possidentem posse spoliari re possessa, donec argumenta certa proprietatis reliceant.

16. In prima ergo questione dicendum est, à legitimo possessore non posse exigere debitum probabile, quod utrimque probabile sit probabilitate juris, vel facti: Et consequenter esse usurarium Petrum, dum mutuatur Antonio mille aureos cum onere solvendi sibi debitum probabile, quoad proprietatem, in quo possessio legitima stat pro Antonio. Et quidem secunda pars conclusionis evidenter infertur ex prima. Est enim evidenter usurarius, qui mutuatur cum onere solvendi sibi, quod non debetur: sed possessor non debet solvere debitum probabile quoad proprietatem; ut constat ex prima parte conclusionis. Ergo usurarius est, qui mutuatur cum eo onere, ut possessor solvat debitum probabile quoad proprietatem.

17 Jam verò prima pars conclusionis constat ex *nu. 15*. Possessor etiam spoliari non potest repossessa, donec accedat argumentum moraliter certum de proprietate alterius; eo quod possessio est jus certum retinendi; quod mera probabilitate vinci non potest; sed ubi debitum est merè probabile quoad proprietatem etiam probabilitate juris, non datur argumentum certum de proprietate creditoris: ergo ubi debitum est merè probabile quoad proprietatem, non potest eligi debitum ab eo debitore probabili possidente.

18 Quod attinet ad secundam quæstionem, dicendum est, quando probabilitas est ex parte debiti quoad proprietatem, & nulla probabilitas adest ex parte carentiæ debiti; adhuc ille debitor probabilis, si possideat, non potest cogi ad solvendum, nec ab eo tale debitum exigi, aut recuperari potest. V.g. cum adest unus testis faciens fidem semiplenam, & attestans, Petrum mutuassee Antonio centum, ex parte verò Antonii nullus sit testis, nullumve argumentum, quo probetur, eam pecuniam non fuisse mutuatam. In quo casu non potest Petrus exigere, vel retinere id debitum probabile. Et consequenter non potest mutuare mille aureos Antonio cum onere solvendi id debitum probabile. Secunda pars constat evidenter ex prima, ut constat ex *nu. 16*.

19 Et prima pars est manifesta ex dictis circa primam quæstionem. Nam ubi debitum est dumtaxat probabile, etiam si nulla probabilitas detur ex parte carentiæ debiti; nondum relucet argumentum certum, vi cuius possessor possit spoliari re possessa. Et quamvis Caramuel dicat, ubi una pars est probabilis, & opposita pars destituitur omni fundamento probabili; partem probabilem evadere incertam; id tamen esse planè falsum, ostendi in *1. p. Cris. Theol. disp. 4. cap. 10*.

C A P U T I V.

Deciditur quæstio tertia.

S U M M A R I U M.

An sit usura mutuare cum onere solvendi debitum certum, cuius solutionem factam esse est solùm probabile? *n. 20. & seq.*

An debito certo non satisfaciat solutio incerta? *n. 21. & seq.*

An id intelligatur de debito probabili probabilitate facti, non juris? *n. 24. & seq.*

Quare probabilitas facti non transeat ad probabilitatem juris? *n. 27.*

An solvatur hac difficultas ex eo, quod non valet à propositione directa ad reflexam? *n. 28. & seq.*

Quid, quando pro solutione est unus testis, & alter pro non solutione? *n. 31.*

Quare in hoc dubio non sit standum pro possessore? *n. 23. & seq.*

Altera objectio. *num. 35.*

Responsio. *num. 36.*

20 Tertia quæstio procedit in ea hypothese, in qua certò constat, Petrum mutuassee Antonio centum aureos; unus autem testis faciens probationem semiplenam, testatur, Antonium solvisse; nullus autem testis affirmat, eam pecuniam non esse solutam; Petrus autem, & Antonius omnino dubitant de solutione. In quo casu solutio est probabilis; at verò non solutio nullo probabili fundamento positivo nititur. Et inquiritur, an Petrus possit exigere, aut recuperare eos centum aureos ab Antonio? Et etiam mutuare denno Antonio alios, cum onere solvendi priores?

21 In quo casu existimo, Antonium teneri solvere Petro eos centum aureos, quantumvis habeat probabilitatem facti de solutione præstita; & consequenter posse Petrum mutuare Antonio alios centum aureos cum onere solvendi sibi priores probabiliter solutos, absq; periculo usuræ. Hæc secunda pars patet ex prima, quia nihil exigit ultra fortem, qui ultra fortem petit, ut solvat, quod sibi certò debet.

22 Quod autem Antonius eos certò debeat solvere Petro, probatur primò. Nam æqualitas iustitiæ postulat, ut debito certo non satisfaciat solutio incerta, quia quamvis solutio sit speculative probabilis, adhuc est incerta.

23 Probatur secundò. Nam in iudicio si Antonius proferat unum testem solutionis, qui faciat fidem semiplenam, Iudex declaravit Antonium reum solvendi, defectu probationis facientis plenam fidem de solutione: ergo ea probabilitas facti non est sufficiens, ut Antonius excusetur à solvendo.

24 Dices. Qui debebat Petro centum aureos, & postea debiti immemor, donavit Petro totidem, satisfecit debito; neque confessorius adstringet ad ampliùs solvendum. Est enim probabilis sententia, quæ docet, eum ad ampliùs non teneri: quam docet P. Baldellus *tom. 1. lib. 5. disp. 25. num. 18.* quam refert, & ut probabilem sequitur Diana *part. 5. tract. 13. resol. 94.* Cujus oppositam partem tenet P. Thomas Sanch. *lib. 5. sum. cap. 13. num. 11.* & Ludov. Lop. *lib. 3. de Contract. cap. ult. §. Superest nunc.* & Bonacina *de legib. disp. 1. quæst. 1. punct. 10. num. 13.* & P. Salas *de legib. disp. 9. sect. 2. num. 35.* Tum sic. In hac hypothese debito certo satisfacit solutio probabili, est enim probabile, quod illa donatio est solutio debiti, & est probabile, quod non est solutio debiti: ergo

debito certo satisfieri potest solutione probabili; atque adeò incerta.

25 Respondeo distinguendo antecedens: in hac hypothese debito certo satisfacit solutio probabili [probabilitate juris,] concedo; [probabilitate facti,] nego. Itaque inæqualitas est in materia iustitiæ, quod satisfaciat debito certo per solutionem incertam, seu probabilem probabilitate facti; non tamen est inæqualitas, ubi factum, sive traditio realis est certo; & probabiliter creditur, eam traditionem talis pecuniæ esse veram solutionem debiti: quia tunc probabile est, dari veram æqualitatem.

26 Itaque aliud est, quod probabilitas cadat supra speculationem facti traditionis centum aureorum, & aliud est, quod cadat supra æqualitatem servatam propter traditionem certam aureorum, quæ probabiliter sit solutio debiti. Nam primò modo cum factum traditionis sit incertum, non potest satisfacere debito certo. At secundò modo factum traditionis est certum; idq; sufficit, ut satisfaciat debito certo: eo quod sic probabile est, servari æqualitatem iustitiæ.

27 Dices iterum. Quare ergo, si solutio est dumtaxat probabilis probabilitate facti, non erit sufficiens, ut transeat etiam ad probabilitatem juris, sive ad excusandum debitorem ab onere solvendi? Et confirmatur. Nam sicut probabile est, quod Petrus solvit, ita probabile est, quod servavit æqualitatem: ergo ea probabilitas non cadit solùm supra factum, sed etiam supra æqualitatem servatam.

28 Pro solutione revocanda est in memoriam ea distinctio quæstionis directæ, & quæstionis reflexæ in materia probabilitatis; ut tradidi in *1. p. Cris. Theol. disp. 15. c. 4. art. 2.* ubi demonstravi, non valere à resolutione quæstionis directæ ad resolutionem quæstionis reflexæ. Ideò non valet hæc consequentia: [Probabile est, animal, quod mihi occurrit in sylva, esse, non rationale, sed irrationale: ergo probabile est, quod licet in illud jacere sagittam.] Hic enim coeunt duæ quæstiones. Prima directæ, & pure speculative; [An hoc animal occurrans sit rationale, an irrationale?] Secunda reflexa, & practica; [An liceat jacere sagittam in animal probabiliter rationale, & probabiliter irrationale?] Et ex resolutione probabili primæ quæstionis, irrationale est inferre resolutionem secundæ.

29 Similiter in præsentī sunt duæ quæstiones. Prima directæ, & speculative; [An debitor solverit centum aureos sibi mutuatos?] Altera reflexa, & practica; [An debitor, cuius factum realis solutionis est dumtaxat probabile probabilitate facti, satisfecerit debito, vel teneatur ad ampliùs?] Et ut non valet à probabilitate quæstionis directæ ad probabilitatem quæstionis reflexæ; ita non valet à probabilitate facti solutionis ad probabilitatem juris non solvendi debitum certum. Et hinc constat ratio, quam postulat instantia.

30 Ad confirmationem potest concedi antecedens, si illa particula *Sicut*, subtiliter, & metaphysicè attendatur. Itaque admitti potest, quod sicut probabile est, quod debitor solvit, ita probabile est, quod servavit æqualitatem: & ideò quia sola probabilitate facti est probabile, quod debitor solvit; ita sola probabilitate facti est probabile, quod servavit æqualitatem, id est, est probabile, quod fecit eam actionem, quæ, si constaret, faceret æqualitatem. Et similiter distinguendum est consequens: ergo probabilitas cadit supra æqualitatem [secundum jus,] nego; [secundum factum,] concedo. Unde absolutè non cadit supra æqualitatem, secundum totum, quod dicit æqualitas servata.

31 Idem à fortiori dicendum est, quando pro solutione est unus testis, & aliter positivus aquæ fidei pro non solutione. In quo casu Antonius tenetur solvere eos centum aureos sibi mutuatos. Nam, ut dixi in *1. part. Cris. Theol. disp. 6. c. 6. art. 2.* Quando in quæstione facti pro utraque parte contradictionis dantur singuli testes; alter debilitat fidem alterius, & Iudex relinquitur in statu meri dubii. In casu autem merè dubiæ solutionis, remanere obligationem satisfaciendi, multis demonstravi in *2. part. Cris. Theol. disp. 47. cap. 5.* Et à fortiori idem dicendum, quando adest unus testis positivus pro non solutione; & nullus pro solutione.

32 Dices tertio. Sicut in dubiis, ita & in incertis, pro possessore standum est: sed mutuatarius, cuius solutio semiplenè probata est, possidet pecuniam, quam postulat mutuator; & solutio est incerta: ergo standum est pro mutuatorio, & consequenter ille absolvendus est à reatu solvendi.

33 Hanc objectionem pro dubiis posuit P. Thomas Sanch. *lib. 1. sum. cap. 10. num. 12.* asserens, ideò non prævalere possessionem, quia causa non est par, ubi debitum est certum, & solutio dubia. Et ideò *cap. in pari de Regul. Jur. in 6.* non dici, in dubiis meliorem esse conditionem possidentis, sed *in pari causa*. Quæ solutio est verissima. Restat tamen inquirere; quare causa non sit par? Cui quæstioni respondendum est, numquam prævalere possessionem contra proprietatem certam. Mutuator enim, cuius mutatio est certa, dedit quidem pecuniam; pro qua acquisivit jus certum proprietatis, non in re, sed ad rem; à quo jure non deturbatur, nisi per probationem plenam solutionis.

34 Nec novum est, quod jus ad rem vocetur jus proprietatis. Nam si duo actores litigent super hæreditate acquirenda, & unus

unus eorum possessionem capiat; & alter plenè probet, ad se pertinere hereditatem; causa cadit possessor; & alter non possidens dicitur vicisse in articulo proprietatis.

35 Dices quartò. Ubi una pars est probabilis, opposita non potest esse certa; & ubi una pars est certa, repugnat, quòd opposita sit probabilis, sive, quòd opposita non sit certò falsa; ut latius tradidi, & demonstravi in 1. p. Cris. Theol. disp. 4. cap. 1. sed in presenti hypothesi solutio est probabilis: ergo pars opposita, nempe debitum, non potest esse certa. Quòd si hæc pars est certa, non potest solutio esse probabilis.

36 Respondeo, majorem, & minorem esse veras, & consequentiam deficere: quia solutio pecuniæ, & proprietatis juris ad pecuniam non sunt partes contradictoriè oppositæ: inter quas solum est ea impossibilitas certitudinis, & probabilitatis. Itaque quando adest unus testis idoneus pro solutione, & nullus pro non solutione, solutio est probabilis positivè probabilitate facti, & non solutio non est certa, sed probabilis negativè. Item jus proprietatis non opponitur solutioni semiplenè probatæ. Illud enim, & certitudo illius subsistit in certitudine mutationis, & in eo quòd solutio non sit plenè probata, sive in defectu plenè probationis. Quare jus mutuatoris ad pecuniam in eo casu est certum; & defectus talis juris est certò fallus. Rursus solutio pecuniæ est positivè probabilis; & non solutio est negativè probabilis. Quid autem sit, esse positivè, & negativè probabile; vide in 1. p. Cris. Theol. disp. 4. cap. 1.

C A P U T V.

Quarta questio resolvitur.

S U M M A R I U M.

An sit usura mutuare Antonio cum onere restituendi hereditatem probabiliter debitam mutuatori, sed in judicio jam adjudicatam Antonio? n. 37. & seq.

An post adjudicationem factam Antonio in judicio, non sit probabile, quòd debeat eam restituere? n. 40. & seq.

An casu, quo jus Antonii sit probabilius, & Judex adjudicet Petro hereditatem, possit Antonius illam recuperare? n. 44. & seq.

An sit probabile, subditum non teneri parere judici probabiliter præcipienti in judicio? n. 47. & seq.

37 **H**Æc questio inquit; si Petrus, & Antonius sint actores pro acquirenda hereditate, & neuter eorum possideat, & Judex adjudicaverit Antonio hereditatem, quæ ante Judicis sententiam probabiliter spectabat ad utrumlibet: possit adhuc Petrus pro illo suo jure probabiliter occupare hereditatem; vel potius teneatur Petrus tradere Antonio præfatam hereditatem; sive illa cedere, ut intret sub dominium Antonii? Et consequenter inquiritur, an Petrus possit mutuare Antonio mille aureos, cum onere tradendi sibi eam hereditatem Antonio adjudicatam?

38 In qua questione dicendum est tanquam certum, hereditatem sic adjudicatam Antonio, non posse occupari à Petro propter illud jus probabile, quòd ante adjudicatam habebat. Ideòque fore Petrum usurarium, si mutuet Antonio mille aureos cum onere restituendi sibi hereditatem, quæ ad se probabiliter spectat. Et secunda pars evidenter infertur ex prima, ut ex supra dictis constat. Est enim usurarius, qui in mutuo obligat mutuatarium ad id, quòd neque probabiliter sibi debetur.

39 Quòd autem post adjudicationem neque probabiliter debeatur Petro hereditas, clarè ostenditur ex dictis 1. par. Cris. Theol. disp. 16. cap. 5. & præcipuè ex duabus propositionibus ibidem statutis. Prima. In quâlibet Republica esse potestatem dirimendi lites: quæ potestas si non esset, non Respublica, sed Babylonica confusio dicenda esset. Secunda. Lites plerumque dirimi non posse, nisi ex dictamine probabili. Quis enim erit Judex in orbe terrarum, qui omnes lites, & controversias dirimere possit ex dictamine evidenti.

40 Ex quibus sit certum, si ante litem Petrus, & Antonius habebant jus probabile ad hereditatem, & Judex legitimè adjudicavit eam Antonio, dirimendo sic litem; tenetur Petrus parere sententiæ Judicis; nec potest licitè eam hereditatem occupare. Nam si adhuc Petrus posset hereditatem occupare, non haberet Respublica jus dirimendi lites; cum dirimi non possint, nisi utendo frequentissimè dictamine probabili. Relege, quæ dixi ea disp. 16.

41 Dices. Quando jus Petri, & Antonii ad hereditatem est æquè probabile. Judex non potest eam adjudicare Antonio sine injuria Petri; sed debet vel procurare transactionem eorum, vel dividere inter utrumque; ut docent Mag. Banez 2. 2. quest. 63. art. 4. dub. 1. circa responsionem ad 2. & P. Granada 1. 2. tract. 12. de actib. human. disp. 4. num. 39. & alii; ergo sententia, quæ adjudicaret Antonio hereditatem, esset injusta. Sed Petrus non tenetur parere sententiæ injustæ Judicis: ergo non tenetur cedere hereditatem.

42 Deinde si jus Petri ad hereditatem sit probabilius jure Antonio.

nii; & adhuc Judex adjudicet illam Antonio; clarius constat injuria, quam Judex irrogat Petro; cum Judex debeat sententiam ferre secundum jus probabilius; ut tradit communis sententia, quam tuetur P. Thomas Sanchez tom. 1. sum. cap. 9. num. 47. & quam plurimi apud ipsum: ergo Petrus poterit occupare hereditatem adjudicatam Antonio per Judicem dicentem jus minus probabile; atque adeò poterit mutuare Antonio mille aureos cum onere restituendi sibi hereditatem sic adjudicatam.

43 Respondeo, sententiam, quæ docet, dividi debere hereditatem inter eos, qui habent jus æquè probabile esse merè probabilem. Nam oppositam sententiam, quæ docet, non teneri judicem dividere, sed posse uni eorum adjudicare, est sententia valdè probabilis, quam docet P. Thomas Sanch. supr. cit. & apud ipsum Sotus, Emmanuel Rodriguez, Ledesma, P. Vasquez, P. Valentia, & P. Azor; & multi alii apud Dianam p. 2. tract. de opinione probabilis resol. 3. Cum ergo utraq; opinio sit probabilis, probabiliter procedit Judex, qui uni adjudicat hereditatem. Cum ergo Respublica habeat jus dirimendi lites secundum opinionem probabilem; quia aliàs esset impossibile omnes lites dirimere; dum Judex sic litem dirimit, legitimè procedit; & Petrus tenetur parere, atque adeò non potest occupare hereditatem Antonio adjudicatam. Neque obstat, quòd sit injuria probabilis; nam simul est jus probabile. Et judex ob bonum publicum habet jus decidendi lites ex dictamine probabili; quia alio modo esset impossibile lites dirimere.

44 Casu autem, quo jus Petri sit probabilius, & Judex adjudicet Antonio hereditatem ex opinione minus probabilis; videbitur alicui, quòd Petrus potest non parere sententiæ Judicis: quia cum Judex teneatur judicare secundum jus probabilius, & in hoc casu judicaverit secundum jus minus probabile; sententia Judicis est injusta; sententiæ autem injustæ non tenetur subditus parere.

45 Dicendum tamen est, quòd Petrus tenetur parere in eo casu. Primò, quia Judex judicans secundum jus minus probabile, quòd verè sit probabile, non irrogat injuriam litiganti, quamvis eam irroget Reipublicæ, ut probavi in 1. par. Cris. Theol. disp. 15. cap. 15. nu. 632. & seq.

46 Secundo, & præcipuè. Nam obligatio Judicis non est ad judicandum secundum jus, quòd Petro videbitur probabilis, sed quòd ipsi Judici videbitur probabilius. Hinc fit, quòd non potest constare Petro, quòd Judex judicaverit secundum opinionem, quæ ipsi Judici visa est minus probabilis; immò vero semper præsumitur, quòd opinio, secundum quam Judex judicavit, sibi visa est probabilior. Cum ergo non possit constare Petro de injustitia sententiæ; utique tenetur parere sententiæ: aliter Respublica non posset dirimere lites; cum non sit alius modus eas dirimendi, nisi ex opinionibus, quæ Judici probabiliores videbuntur.

47 Dices iterum. Quòd subditus teneatur obedire Superiori præcipienti secundum opinionem probabilem; est opinio merè probabilis. Nam quòd non teneatur obedire, est opinio, quam docent Joannes Sanchez, Ledesma, & P. Castropalao, quos retuli 1. par. disp. 16. cap. 2. ergo probabile est, quòd Petrus non tenetur parere sententiæ Judicis judicantis secundum jus æquè probabile: atque adeò probabile est, quòd Petrus potest occupare hereditatem sic adjudicatam Antonio.

48 Respondeo, & si probabile esset, quòd subditus non tenetur parere Superiori præcipienti secundum opinionem probabilem; at subditum non teneri parere in judicio, & in ordine ad dirimendam litem, attentis præcisè principiis intrinsecis, non judico probabile. Ratio est: quia hæc duæ positiones sunt moraliter evidentes: Respublica habet jus ad dirimendas lites. Impossibile est dirimere lites, nisi plerumque ex dictamine probabili. Ex his autem duabus positionibus clarissimè infertur, quòd saltem in judicio, & in ordine ad decisionem litis subditus parere tenetur. Relege, quæ dixi ea disp. 16. cap. 6. Est ergo certum, saltem à principiis intrinsecis, quòd Petrus non potest occupare hereditatem, quam Judex ex dictamine probabili adjudicavit Antonio.

C A P U T VI.

Quinta, & præcipua questio deciditur.

S U M M A R I U M.

An sit usura mutuare cum onere solvendi debitum probabile, quando ex parte neutrius datur possessio, vel adjudicatio. n. 49.

An sit usura mutuare cum pacto obligationis civilis, ad quam mutuatarius non tenetur. n. 50.

An non teneatur solvere debitum ille, cui suffragatur opinio probabilis. n. 51.

Quare sit certa justitia transactionis? Et quid inde pro conclusione. nu. 52.

An sit usura mutuare cum pacto remutuandi in posterum? Et quid inde pro conclusione. n. 53.

Objectio soluta. n. 54. & seq.

Quam sit insufficiens responsio Carmuelis. n. 56. & seq.

49 **H**Æc est præcipua questio hujus controversiæ: In qua questione non attenditur ad possessionem alterius, neque ad

Judicis adjudicationem; sed dumtaxat ad debiti probabilitatem. Procedit ergo quæstio præsens in hypothesi, in qua ex parte neutrius detur vel possessio legitima, vel adjudicatio Judicis; uterque tamen habeat jus probabile ad rem, sive à nemine occupatam, sive occupatam ab altero absque possessione legitima, nempe cum retentione, cui resistat jus. Quæritur ergo, an si in his circumstantiis Petrus, & Antonius haberent jus probabile ad rem, & Antonius absque possessione legitima occuparet illam, posset Petrus absque labe usuræ mutuare Antonio mille aureos cum pacto, & obligatione civili restituendi sibi id debitum probabile?

50 Afferro tamquam mihi certum, illud pactum esse usurarium, atque adeò illicitum. Nullum refero Authorem pro hac assertionem, quia neminem vidi præter Caramuelem, qui hanc quæstionem tetigerit. Probatur primò. Nam in eo pacto includitur obligatio civilis, ad quam Antonius non tenetur; & quæ propterea pretio æstimabilis est: sed qui mutuatur pecunias cum eo onere obligationis civilis, quæ sit pretio æstimabilis, committit usuram: ergo ea mutatio usuraria est. Minor, & consequentia patent.

51 Major verò mihi certa est. Et quidem quòd Antonius non teneatur solvere debitum, quando ejus libertati favet opinio probabilis, certum est. Et quòd obligatione civili obligetur ad id, ad quòd non tenetur, certum etiam est, esse onus pretio æstimabile. Et idèd si Petrus absque mutatione peteret ab Antonio, ut ad id solvendum se obligaret, posset Antonius postulare compensationem pecuniariam ejus oneris.

52 Probatur secundò. Propter hanc enim rationem liquida est justitia transactionis, qua duo litigantes habentes jus probabile ad rem, transigunt, ita ut unusquisque cedat aliqua parte ejus juris, ad quòd aspirabat. Nam ea pars juris, quam alter remittit, est pretium ejus oneris, quòd alter subit non petendi in judicio totum suum jus, ad quòd aspirabat: ergo id pactum civilis obligationis solvendi debitum probabile, est pretio æstimabile. Ergo qui mutuatur cum eo onere, ultra sortem exigit aliquid pretio æstimabile; atque adeò committit usuram.

53 Probatur tertio. Nam juxta D. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 4. qui mutuatur alteri obligans eum ex pacto ad remutuandum in posterum, committit usuram, non alia de causa, nisi quia obligat eum ad aliquid præstandum, ad quòd non tenetur, quòd quidem est pretio æstimabile; quia licet pro mutatione non detur pretium; onus tamen, quo quis se obligat ad mutuandum, pretio dignum est: sed etiam qui mutuatur, imponendo obligationem civilem solvendi debitum probabile, obligat mutuatarium ad id, ad quòd non tenetur: ergo qui sic mutuatur, committit usuram.

54 Obiicies. In isto casu Petrus mutuavit Antonio mille aureos cum onere solvendi sibi post annum alios centum sibi probabiliter debitos; transacto anno Antonius solvit mille, & centum. Vel ergo Petrus tenetur restituere Antonio eos centum, vel non tenetur? Si dicas teneri, contra est, nam Petrus non tenetur solvere eam quantitatem, quæ sibi est probabiliter debita. Si verò dicas, Petrum non teneri ad restituendum eos centum aureos; infero: ergo Petrus non commisit usuram. Probatur consequentia: nam qui ex usura recipit aliquid ultra sortem, tenetur illud restituere: ergo si Petrus ex usura illos recepit, illos tenetur restituere.

55 Respondeo, licet Petrus commiserit usuram, obligando Antonium ad solvendum eos centum aureos; non tamen tenetur ad solvendum totos eos centum. Ratio est: quia non stat ratio usuræ in hoc casu in eo, quòd Petrus recipiat eos aureos sibi probabiliter debitos; sed in eo quòd imposuerit obligationem civilem ejus, ad quòd non tenebatur. Et idèd solum debet illi restituere illud pretium, quòd correspondet illi oneri, quòd subivit.

56 Ex dictis constat, responsionem, quam exhibet Caramuei, & quam dicit esse non evidentem, sed bonam, & formidini obnoxiam, relata cap. 1. non satisfacere argumento; quia nec vera est, nec sufficiens. Ait enim, Antonium non teneri formaliter ad solutionem debiti probabilis; teneri vero materialiter; & hanc obligationem materiale non esse evidentem, sed probabilem. Quòd quidem non est verum. Nam obligatio materialis est illa, qua quis obligatur à parte rei, & coram Deo, independentè à probabilitate. V.g. qui ex culpa veniali damnificavit segetem Joannis, probabile est, quòd non tenetur restituere: si autem à parte rei, & coram Deo, verum est, quòd tenetur, quamvis ipse propter opinionem probabilem id ignoret invincibiliter; in eo casu dicitur, quòd ille damnificator formaliter non tenetur restituere, materialiter autem, hoc est independentè à probabilitate, tenetur restituere coram Deo. In casu ergo nostræ quæstionis cum ignoretur invincibiliter, quæ pars sit vera circa illud debitum probabile, quò modo potest affirmari, quòd materialiter tenetur solvere? Et si obligatio materialis consideratur independentè à probabilitate; quò modo potest dici, quòd datur obligatio materialis probabiliter?

57 Deinde negari non potest, quòd ille, qui solum probabiliter debet Petro centum aureos; subit denuo magnum onus per hoc, quòd denuo se obliget ex contractu ad eos solvendo: posito enim hoc contractu, certò tenetur ad solvendum; cum ante suffragio probabilitatis libertatem haberet ad non solvendum. Unde constat insufficientem esse eam responsionem.

DISPUTATIO LXV.

An professor possit licite, aut valide condere testamentum?

CAPUT I.

Quantum exorbitet Caramuel à ceteris Doctoribus?

SUMMARIUM.

Sententia Caramuelis, quòd sicut potest professor donare de licentia Prælati; ita & testari. n. 1.

Item posse de licentia communitatis. n. 3. & seq.

Communis omnium Doctorum sententia negans. n. 6.

Quantum differat Caramuel à ceteris omnibus? n. 7.

1 **C**onatur Caramuel lib. 2. Theolog. Intent. disp. 18. art. 5. à num. 886. convertere controversiam hanc in quæstionem de nomine. Eo quòd si nomine testamenti intelligamus ultimam voluntatem donandi nomine proprio; cum professor nullius rei habeat dominium; sicut non potest valide donare nomine proprio, ita nec testamentum condere. Si vero nomine testamenti intelligamus donationem, sive nomine proprio, sive alieno factam; sicut potest de licentia communitatis, penes quam est dominium, aliquid donare valide, & licite, nempe de licentia, & nomine communitatis; ita & de licentia ejusdem communitatis poterit valide, & licite condere testamentum.

2 Ita enim ait loco cit. [Respondeo, hanc difficultatem infici quæstione purè nominali; aliud enim est concedere, ut valide religiosus aliquid det, aliud, ut nomine proprio valide det: potest enim valide dare nomine alieno, si ille alius potestatem concedat. J Ecce non invenit majorem difficultatem in eo, quòd professor testamentum condatur, quam in eo, quòd valide det. Unde sicut nomine proprio donare valide non potest, ita nec testamentum condere nomine proprio, & sine licentia sui Prælati, aut communitatis. Et sicut de licentia sui Prælati potest aliquid valide donare, ita de licentia ejusdem poterit testamentum condere. In quo casu non nomine suo sed nomine communitatis testabitur.]

3 Et num. 887. cum posuisset primam conclusionem, quòd possit Pontifex concedere Franciscano, ut nomine Pontificis vivens, vel moribundus quascumque donationes pias valide, & licite faciat, (quo nomine comprehendit etiam eam, quam nos testamentum vocamus) addit secundam conclusionem his verbis. [Id ipsum potest concedere communitas habens bona in communi cuicumque suo religioso. Ostenditur: quia est illorum domina, & potest illa per manus cuicumque religiosi expendere. Et hic obiter notari volo, nolle me de vocum rigore disputare: fortè enim illa donatio, quæ per illum religiosum nomine communitatis fieret, non videbitur tibi posse testamentum vocari.]

4 Et num. 889. addit quartam conclusionem sic. [Repugnat, religiosum, ante quam monachum exuat, aut veram donationem facere, aut testamentum condere. Corollarium. Cumque repugnantia non solum sint extra Pontificis, sed extra Dei omnipotentiam, concluditur, nulla virtute Divina, aut humana fieri posse, ne verus monachus veram aliquam donationem, emptionem, venditionem, aut testamentum faciat ut quod, & in genere causæ principalis.]

5 Ex quibus colligitur, quid resolvendum esse ex mente Caramuelis in hoc casu. Petrus religiosus professor accepit facultatem à suo Prælato accipiendi à sæcularibus amicis ducentos aureos pro eleemosynis erogandis, aut sublevanda egestate consanguineorum pro suo libito. Ex mente ergo Caramuelis posset moribundus condere testamentum in favorem pauperum, & eorum consanguineorum de iis ducentis aureis, sine nova facultate; sive illud sit testamentum propriè, sive impropriè. Repugnat tamen, illum condere testamentum ut quod, & nomine proprio: quia nomine proprio nihil habet.

6 Ceteri omnes Authores tam Theologi, quam Jurisperiti tuerentur, nemine discrepante, nullum professum sine licentia Summi Pontificis posse condere testamentum; & testamentum sine prædicta licentia conditum, esse illicitum, & invalidum. Ita P. Thomas Sanch. lib. 7. sum. cap. 8. num. 2. & 3. & apud ipsum Bartolus, Baldus, Abbas, Rosella, Sylvester, Tabiena, Navarrus, Magdalenus, Tapia, Manuel Rodriguez, Grassis, & Peregrinus. Item P. Castro Palao tom. 3. tract. 16. disput. 3. punct. 12. num. 10. & 11. & apud ipsum Covarruvias, Abbas, P. Molina, P. Suarez. Item P. Lessius de Just. cap. 1. dubit. 4. num. 40. Lugo Cardin. tom. 1. de Just. disp. 3. sect. 6. Abstrahunt autem Scriptores prædicti ab ea quæstione, [An professor de licentia superioris legitimi condens testamentum, illud conficiat ut quo, vel ut quod?] Tum quia constat, eum, qui nullus domini est capax, non facere testamentum ut quod: tum quia quæstionem inutilem censuerunt ad suum institutum.

7 Differt ergo Caramuel à ceteris Scriptoribus, quòd isti afferunt, validum esse, & licitum testamentum professi, confectum de licentia Summi Pontificis; esse illicitum, & invalidum, quod

quod absque huius licentia sit. Caramuel autem docet, testamentum professi esse validum & licitum, si fiat de licentia Prælati inferioris, nempe de iis bonis, ad quorum dispositionem se extendit facultas inferioris Prælati.

CAPUT II.

Communem sententiam tamquam certam admittendam esse.

SUMMARIUM.

Sensus questionis. n.8.

Nullum Prælatum inferiorem posse concedere professio licentiam testandi, constat ex iure. n.9.

An in hac materia communis sententia omnium Doctorum faciat certitudinem moralem quo ad sensum legis. n.10. & seq.

Responsio refutata. n.12. & seq.

An testamentum professi conditum nomine proprio sit quid impossibile; atque adeo non prohibitum. n.14.

Alia refutatio ab absurdo. n.15.

An testamentum professi cum licentia Prælati inferioris habeat speciem proprietatis? n.16.

Alteram instantiam refutata. n.17. & seq.

Non est questio in præsentia, an professus possit condere testamentum nomine alieno, tamquam commissarius saltem de licentia Prælati: nam condere testamentum ex commissione Titii nihil aliud est, quam declarare ultimam voluntatem Titii. Solùm ergo inquirimus, an possit condere testamentum nomine alieno, juxta sensum, & phrasim Caramuelis, quæ non caret proprietate dictionis. Cum enim dicat, religiosum professum, qui donat de licentia prælati, non donare nomine proprio: eo quod ipse non habet dominium, atque adeo non possit illud transferre nomine proprio: eodem modo loquitur de eo, qui faceret testamentum, si de licentia Prælati, si de licentia Summi Pontificis; qui tale testamentum nullo modo faceret nomine proprio: sed nomine communitatis, cujus est dominium.

9 Dicendum ergo est tamquam certum, nullum inferiorem Prælatum concedere posse licentiam professio, ut validè, aut licitè condatur testamentum, etiam nomine alieno faciendum, id est nomine communitatis de licentia ordinarii Prælati. Hanc assertionem ut omnino certam affirmant omnes Doctores asserentes, id expressè decideri à S. Gregorio in cap. *Quia ingredientibus* 19. q.3. illis præcipuè verbis, *ulterius nulla sit testandi licentia. &c.* 2. de Testamentis, ubi glossa in illo verbo, *de jure competere*, ait, ibi fieri allusionem ad authenticam *Ingressi*. Cod. de Sacrosanctis Eccles. Ubi dicitur, eum, qui ingressus est Monasterium, non testari. Quam authenticam admittam, & approbatam esse ab Ecclesia, fatentur Doctores.

10 Confirmatur. Nam in additione ad cap.6. disp.12. (eam invenies in fine partis 2. Cris. Theolog. nu.26.) explicui, quo sensu verum sit illud proloquium Jurisperitorum, quod *Communis sententia omnium, aut ferè omnium Doctorum pro lege tenenda sit*: nempe cum versatur circa intelligentiam, & significationem verborum textus: in quo prædicta sententia communis facit moralem certitudinem, eo quod sensus, & significatio verborum tota consistit in communi acceptione, quæ communis acceptio a peritis desumenda est; ut dixi ea disp.12. cap.4. & in ejus additione. Et præterea ea communis sententia omnium, aut ferè omnium Doctorum nobis declarat, in quo sensu lex est usu recepta: quæ cum sit questio facti, in ea plenam probationem, atque adeo evidentiam moralem faciunt Doctores communi consensu id asserentes; ut etiam docui ea disp.12. cap.4.

11 Cum ergo sit sententia omnium Doctorum, quæ asserit, sensum eorum sacrorum canonum esse, quod prohibeatur, & annulletur testamentum professi; & in eo sensu sacros canones esse receptos; ea communis sententia pro lege tenenda est: id est, tamquam certum est tenendum, quod ea declarat mentem legis. Cujus propterea resolutio irrefragabilis est censenda.

12 Dices, eos textus loqui de testamento proprio, & rigorofo, quod quis facit nomine proprio; non verò loqui de dispositione testamentarij, quam quis facit de consensu communitatis; & de licentia Prælati inferioris: quia hæc non est propriè testamentum, cum fiat nomine alieno, & de bonis non suis.

13 Sed contra est primò id, quod posui in proxima confirmatione. Nam tamquam certus admittendus est is legis sensus, quem communis sententia omnium, aut ferè omnium Doctorum præscribit.

14 Contra est secundò. Nam quæ sunt omnino impossibilia, frustra prohibentur: atqui testamentum professi nomine proprio conditum, id est, de rebus tamquam suis propriis; res est omnino impossibilis; cum impossibile sit aliquid dari nomine proprio ab eo, qui nihil habet proprium: ergo frustra prohiberetur testamentum professi, si intelligeretur de testamento confecto nomine proprio. Et quidem similis esset legi, quæ prohiberet facere testamentum nomine proprio eum, qui nihil haberet præter furtiva.

15 Contra est tertio. Nam si sic velis intelligere nomen testamenti

Cardenas Pars III.

ti, passim incidet in altissimas absurditatum abyssos. Præcepit Regularibus Clemens VIII. ne donationes facerent. Petrus monachus professus dedit consanguineo quinquaginta aureos, & amico alios quinquaginta. Et juridicè accersitus, respondet, se non violasse legem Clementis, quæ donationes prohibet: eo quod donatio est, quæ fit nomine proprio, & de bonis propriis: ipse autem non dedit nomine proprio, neque de bonis suis; cum professus nihil habeat proprium. Quis dubitat, eam responsionem fraudem facere legi?

16 Contra est quartò. Nam licet casu, quo non prohiberetur religioso facere testamentum; illud facere de consensu communitatis & cum licentia Prælati ordinarii, non esset actus dominii: habet tamen speciem proprietatis: quare jure merito facta est ea prohibitio. Idèd Lugo Card. supra relatus dixit: [Magis ostendere videtur dominium potestas testandi; quia aliquis etiam post mortem vult continuare jus illud, & usum rei apud suos amicos, aut cognatos: unde Ecclesiastici possunt quidem in vita, non tamen in morte disponere de Ecclesiasticis redditibus.] Idèd ergo prohibentur testari religiosi etiam de consensu communitatis; quia testari habet speciem proprietatis, & majorem, quam dare in vita. Lege Card. Lugo proximè relatum.

17 Instabis. In ea Authentica *Ingressi*. cit. dicitur: *Nec ergo de his testantur, ut pote nec domini rerum*. Ergo loquitur de testamento quod quis condit tamquam dominus, atque adeo nomine proprio.

18 Respondet P. Thomas Sanchez lib.7. sum. cap.8. num.3. in hæc verba. [Quæ ratio non caret difficultate: quia res aliena legari potest: & competit legatario actio ad illius rei æstimationem adversus heredem l. cum alienam. §. si res aliena. Cod. de legatis. & S. Cui fundus. cum sequent. instit. de legatis. Quare ea ratio sic intelligitur. Nequit professus testari, quia nec proprium habet, nec proprii habendi est capax. Cum enim testari sit quidam dominii actus; incapax dominii, est quoque testandi incapax: quamvis capaces dominii, quantumvis bonis temporalibus destituti sint, testari possint.] Sed hæc responsio P. Thomæ Sanchez neque prodest, neque obest nostræ sententiæ. Declarat tamen sensum Authenticæ: quod cum dicit, *ut pote non dominus*, idem est ac si dicat, *ut pote incapax dominii*.

19 Respondetur ergo, prohiberi testamentum etiam de licentia Prælati inferioris, & nomine alieno conficiendum: non quia esset actus dominii testamentum factum de licentia legitima Prælati inferioris; sed quia id testamentum habet speciem actus dominii. Dedecet autem eum, qui ob Dei amorem se abdicavit dominio rerum, exercere actum, qui habeat speciem actus Dominii. Et ita in hoc sensu ait præfata Authentica: *Nec ergo de his testantur, ut pote nec domini rerum*. Id est, nequidem ex licentia Prælati inferioris testantur; quia cum non sint domini rerum, dedecet eos is actus, qui habet speciem dominandi. Maximè cum non sit attendenda sola Authentica, sed præcipuè prohibitio S. Gregorii; qua interdicitur professio quævis testandi licentia.

DISPUTATIO LXVI.

An doctrina, quæ de Communione quotidiana ab aliquibus tradebatur, maneat jam antiquata ex novissimo decreto Innocentii XI.

CAPUT PRIMUM.

Proponitur aliquorum placitum de Communione quotidiana, & decretum Innocentii XI.

SUMMARIUM.

Quinque assertiones contentæ in opinione de Communione quotidiana omnium fidelium. n.2. & seq.

An præfata assertiones sint evidenter falsæ? n.7.

An hoc decretum Sacra Congregationis sit decretum Innocentii XI. n.8.

Proponitur decretum. n.9.

Pliquidam Recentiores Hispani, existimantes, se obsequium præstare Deo, varios tractatus ediderunt, docentes, consulendam esse indifferenter omnibus fidelibus Communionem Eucharistiæ quotidianam. Ita paucis ab hinc annis docuit Petrus Vincentius de Marzilla in memoriali ad Archiepiscopum Compostellanum, & in alio tractatu, quem inscripsit *Additiones ad Memoriale*, utrumque Hispano idiomate. Illum sequutus est Martinus de Valderas in certamine Theologico, quos refert Lugo Cardinal. de Euch. disp.17. num.5. Eandem conclusionem docuit Joannes Sancius in selectis disp.22. Item apud Dianam part.11. tractat.5. resol.15. idem docuit Antonius Bernaldus de Braojos in quodam libello de hac materia, & Martinus à S. Joseph. in Mon. Confess. tom.1. lib.1. tract.8. de Euchar. num.2. Præterea eam doctrinam tradit fufillimè Antonius Velasquez Pinto etiam Hispano idiomate (sicut etiam duo proximè citati) in tractatu, quem inscripsit *Tesoro de los Christianos*, & Joannes Falconi in libello,

lo, qui inscribitur, *El Pan nuestro de cada dia*. Et tractatus, qui inscribitur, *Apologia Escolastica, y moral de la frequente, y quotidiana comunión*, & prodit sub nomine canobii Hispalensis S. Antonii Paduani ex Provincia (quam vocant) Angelorum; præter libellos alios minoris momenti, qui quasi per compendium eandem doctrinam emiserunt in vulgus.

2 Quæ quidem doctrina continet assertiones, quas notare oportet. Prima est, quam retulimus, nempe generationem & indifferenter omnibus fidelibus consulendam esse communionem quotidianam, dummodo careant conscientia peccati mortalis. Ita omnes citati.

3 Secunda est, ita tenaciter consulendam esse quotidianam communionem, ut circa illam non oporteat obedire confessariis, aut Superioribus negantibus usum quotidianæ communionis. Ita omnes citati præter Joannem Falconi, & Apologiam cœnobii S. Antonii; nam hi duo Scriptores asserunt, obtemperandum esse Patribus spiritualibus.

4 Tertia assertio, in qua conveniunt omnes citati, est, ad quotidianam communionem, nullam aliam dispositionem requiri, nisi carere conscientia peccati mortalis.

5 Quarta assertio est, ita generaliter deducendam esse ad praxim Communionem quotidianam, ut etiam sumenda sit feria 6. in Parasceve; quam expresserunt Pinto *disc. 4. cap. ult.* & Apologia cœnobii S. Antonii *resol. 23.*

6 Quinta assertio est, quotidianam Communionem esse de jure Divino. Quæ duplici modo potest intelligi, primò, quatenus Christus D. contulerit hoc jus omnibus fidelibus communicandi quotidie, ita ut si Superiores, & confessarii denegent facultatem communicandi quotidie, injuriam irrogent. Et hoc genus juris Divini concedunt Authores citati, maximè illi, qui docent, fideles non debere obedire Superioribus negantibus facultatem communicandi quotidie. Secundo, quatenus Christus aliquo modo præceperit communionem quotidianam. Et ita Pinto *disc. 4. cap. 12. num. 2.* ait: *[Que el comulgar cada dia sea obedecer a Dios, que lo manda, lo dicen expresamente S. Geronimo, S. Cirillo, Ruperto, S. Bruno, S. Buenaventura, el Concilio de Cloveso, S. Justino Martir, S. Cipriano, Paschasio, y muchísimos Padres.]* Quæ verba in latinum sermonem sic vertes. *[Quòd communicare quotidie sit obedire Deo id præcipienti, expressè asserunt S. Hieronymus, S. Cyrillus, Rupertus, S. Bruno, S. Bonaventura, Concilium Cloveshense, S. Justinus Martyr, S. Cyprianus, Paschasius, & quamplurimi Patres.]* Sed nec refert textus, nec citat loca, in quibus Patres id asserant. Et *cap. 16.* sæpe affirmat, omnes fideles habere jus communicandi quotidie, à Christo D. concessum.

7 Et quidem has omnes assertiones esse evidenter falsas, & multis irrefragabilibus argumentis convinci posse, jam diù pro comperto habui. Sed non est animus hæc argumenta reproducere. Videat, qui voluerit, Lugo Cardinalem *disp. 17. de Euch.* & alios Theologos, qui rem hanc apertè convincunt. In hac enim disputatione solum ostendam, has omnes assertiones convictas, & antiquatas manere ex decreto novissimo Innocentii XI.

8 Ubi ad verendum est, quamvis hoc decretum sit Sacre Congregationis Cardinalium interpretum Concilii Tridentini; vocari à me decretum Innocentii XI. quia prædictus Romanus Pontifex illud approbavit, & jussit promulgari in tota Ecclesia, ea solemnitate, qua Constitutiones Pontificiæ promulgantur; ut constet ex tenore decreti, hic subiiciendo.

D E C R E T U M

Circà Communionem quotidianam.

- I. **C**UM ad aures Sanctissimi D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam Diocesisbus vigere usum quotidianæ Communionis, etiam in feria sexta Parasceves, & simul affirmari, eandem quotidianam communionem præceptam esse à jure Divino, quin etiam in illius administratione aliquos abusus inolevisse, videlicet, quòd aliqui, non in Ecclesia, sed in privatis Oratoriis, & Domi, immò cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravis infirmitatis nota, sumant Sacrosanctam Eucharistiam, quam argentea theca inclusam in crumena, aut secretò illis deferunt Sacerdotes sæculares, aut Regulares; alique in communionem accipiant plures formas, ac particulas, vel grandiores solito; ac tandem quis confiteatur peccata venialia simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Cum autem hæc Sanctissimus consideranda commiserit Sac. Congregationi Cardinalium Concil. Trident. Interpretum, eadem S. Congregatio, prævia matura discussionem, super prædictis unanimi sententia ita censuit. Et si frequens, quotidianusve Sacrosanctæ Eucharistiæ usus à SS. Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus; nunquam tamen, aut sæpius illam percipiendi, aut ab ea abstinendi, certos singulis mensibus, aut hebdomadis dies statuerunt, quos nec Concilium Tridentinum præscripsit, sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet, tantum indicavit, cum inquit: Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistiæ perceptione communicarent. Ad-

que non immeritò; multiplices enim sunt conscientiarum recessus, varia ob negocia spiritus alienationes, multa è contra gratiæ, & Dei dona parvulis concessa: quæ cum humanis oculis scrutari non possimus, nihil certè de cujusque dignitate, atque integritate, & consequenter de frequentiori, aut quotidiano vitalis panis esu potest constitui. Et propterea quòd ad negociatores ipsos attinet, frequens ad sacram alimoniam percipiendam accessus, confessariorum secreta cordis explorantium judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, & frequentia fructu, & ad pietatem processu laicis negociatoribus, & conjugatis, quòd prospicient eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt. In conjugatis autem hoc amplius animadvertent, cum Beatus Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos seriò admoneant, tanto magis ob Sacratissimæ Eucharistiæ reverentiam continentia vacandum, priorique mente ad cœlestium Epularum communionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut à frequentia, aut quotidiana factæ communionis sumptione, unica præcepti formula, aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituentur, sed magis quid singulis permittendum per se aut Parochos, seu Confessarios sibi decernendum putet; illudque omnino provideat, ut nemo à Sacro Convivio, seu frequenter, seu quotidie accesserit, repellatur; & nihilominus det operam, ut unusquisque dignè pro devotionis, & præparationis modo rarius, aut crebrius Dominici Corporis suavitatem degustet. Itidem Moniales quotidie Sacram Communionem petentes admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis instituto præstituris communice: siquæ verò puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis à Superioribus permittatur. Proderit etiam præter Parochorum, & Confessariorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti, & cum eis constitutum haberi, ut cum fideles ad Sanctissimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accederint, statim de magna ad illud sumendum præparatione orationem habeant; generatimque ostendant, eos, qui ad frequentiore, aut quotidianam salutaris cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive laici negociatores sint, sive conjugati, sive quicumque alii, suam agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti, ac divini judicii formidine discant cœlestem mensam, in qua Christus est, revereri; & si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere, seque ad majorem præparationem accingere. Episcopi autem, in quorum Diocesisbus viget hujusmodi devotio erga SS. Sacramentum, pro illa gratias Deo agant; eamque ipsi, adhibito prudentia, & judicii temperamento, alere debebunt, & ab eorum officio postulari sibi maximè persuadebunt, nulli labori, aut diligentia parcendum, ut omnis irreverentia, & scandali suspicio in veri, & immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque, ac dona in sumentibus augeantur: quod abundè continget, si ii, qui devoto hujusmodi studio, divina præstante gratia, tenentur, seque Sacratissimo Pane frequentius refici cupiunt, suas vires expendere, seque probare cum timore, & charitate assueverint: quibus Christum Dominum, qui se fidelibus manducandum, & se pretium in morte tradidit, atque in cœlesti Regno se præmium est daturus, precatur Sacra Congregatio, ut suam opem ad dignam præparationem, & sumptionem largiatur. Porro Episcopi, & Parochi, seu Confessarii redarguant asserentes, Communionem quotidianam esse de jure Divino. Doceant, in Ecclesiis, seu Oratoriis privatis, ex dispensatione, seu pervigilio Pontificis, de manu Sacerdotis sumendam Sanctissimam Eucharistiam, nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut secretò ad existentes domi, vel cubantes in lecto, quàm ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos, si ab Ecclesia deferatur, publicè, & cum pompa, juxta formam Ritualis Romani; si verò ab oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curent etiam, ut circà Communionem in feria sexta Parasceves, Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus serventur. Insuper admoneant, nulli tradendas plures Eucharistiæ formas, seu particulas, neque grandiores, sed consuetas. Non permittant, ut venialium confessio fiat simplici Sacerdoti, non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Si Parochi, aut Confessarii, etiam Regulares, aut quicumque alii Sacerdotes secus egerint, sciant Deo Optimo Maximo rationem reddituros esse, neque defuturam Episcoporum, & Ordinariorum justam, ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis, & Ordinariis per hoc decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributa.

Et facta de præmissis omnibus relatione, Sanctitas sua approbavit, ac præsens Decretum Typis dari, ac publicari voluit. In quorum, &c. Datum Romæ 12. Februarii 1679.

F. Card. Columna Præf.

S. Archiepisc. Brancaccius Episc. Viterbien. Secr.

Die 15. mensis Februarii 1679. supradictum decretum affixum, & publicatum fuit per urbem ad valvas Curie, & in acie campi Flora, ut moris est, per me Aegidium Felicem SS. D.N. PP. Cursorem. Pro D. Magistro Cursorum Gregorius Stagius Apost. Curs.

CAPUT II.

Reprobatur opinio eorum, qui dixerunt, non expedire laicis Communicare quotidie.

SUMMARIUM.

Diversa quaestiones sunt, an liceat, an expediat omnibus communicare quotidie? n. 10.

Communis consensus circa primam quaestionem. n. 11.

Qui dixerint, indecens esse laicos communicare quotidie? n. 12.

Quomodo eorum assertio reprobata maneat ex hoc decreto? n. 13. & seq.

An nostra assertio expresse eradatur à S. Thoma, & à S. Augustino? n. 17.

10 **P**RAEMITTO, longè diversam esse quaestionem, [An licitum sit laicis, carentibus conscientia peccati lethalis, accipere quotidie sacram synaxim?] Ab ea quaestione, quæ inquit, [An expediat prædictis laicis communicare quotidie; ita ut melius & perfectius sit omni die communicare, quam aliquo, aut aliquibus diebus abstinere à sacra Eucharistiæ communione?]]

11 Nam quod attinet ad primam quaestionem, omnes Doctores conveniunt in eo, quod omnibus fidelibus conscientia culpæ lethalis carentibus licitum est, & nullo modo culpæ mortali obnoxium, communicare quotidie.

12 Quod attinet ad secundam quaestionem, Ovandus in 4. dist. 12. (ut refert Lugo Cardin. disp. 17. de Euchar. n. 15.) affirmat, *Indecens esse uno die post alterum laicos communicare.* Additque Lugo ibid. Cajetanum durius loqui etiam cum Sacerdotibus. In privatis autem colloquiis sæpe audivimus; & aliquando in publicis concionibus, in vectivas contra eos laicos, qui quotidiana communione reficiuntur. Nec solum id audivimus ab indoctis, sed etiam ab illis, qui sapientes, & litterati videntur.

13 Horum tamen five opinio, five maledicentia reprobata manet ex hoc decreto Innocentii XI. & præcipue clausul. 5. ubi sic ait: [In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut à frequenti, aut quotidiana Sacrae Communionis sumptione, unica præcepti formula, aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituentur.] Et paulò inferius: [Illudque omnino provideat, ut nemo à sacro convivio, seu frequenter, seu quotidie accesserit, repellatur.]]

14 Et clausul. 6. præcipit, quod Superiores permittant monialibus communionem quotidianam, si puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita incaluerint, ut dignæ videantur quotidiana Eucharistiæ perceptione.

15 Immo clausul. 3. agens de negotiatoribus, & conjugatis, non patitur, eos hoc titulo excludi à quotidiana communione, sed id relinqui arbitrio Confessariorum secreta cordis explorantium: eo quod inter negotiatores, & conjugatos possunt inveniri, qui dignè se præparent ad quotidianam Sacramenti perceptionem.

16 Et clausul. 7. id magis explicat, dum supponit, posse fieri, quod negotiatores, & conjugati possint disponi, qualiter requiruntur ad quotidianam Sacramenti hujus perceptionem. Ait enim: [Generatimque ostendant, (concionatores) eos, qui ad frequentiore, aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, five laici negotiatores sint, five conjugati, five quicumque alii, suam agnoscere infirmitatem;] &c.

17 Hanc doctrinam tradidit expresse S. Thomas 3. part. quest. 80. art. 10. corp. Ubi id confirmans ex S. Augustino ait: *Et ideo si aliquis se quotidie ad hoc paratum inveniat, laudabile est, quod quotidie sumat.* Unde Augustinus cum dixisset, *accipe quotidie, ut quotidie tibi prosit.* Subjungit, *sic vive, ut quotidie merearis accipere.* Distinguit enim S. Thomas duo, quæ circa usum Sacramenti possunt considerari, primum, quod ex parte Sacramenti usus illius semper est salutaris. Secundum, quod ex parte dispositionis, quæ deesse solet, non expedit omnibus communicare quotidie. De quo uberius dicitur cap. seq. Id etiam tradunt alii Patres, & Theologi eodem cap. seq. referendi.

CAPUT III.

Antiquatam manere opinionem, quæ docebat, omnibus generatim consulendam esse Communionem quotidianam.

ARTICULUS I.

Ostenduntur clausulae, ex quibus antiquata manet ea opinio.

NON EGRET SUMMARIO.

18 **I**D constat in primis ex clausula 2. in qua id expresse deciditur, sic: [Nihil certè de cuiusque dignitate, atque integritate Cardenas Pars III.

rate, & consequenter de frequentiori, aut quotidiano vitalis panis esu potest constitui.] Illa opinio dicebat, oportere, fidelibus omnibus constitui communionem quotidianam: atqui hoc decreto propositio contradictoria statuitur, nempe: *Nihil potest constitui de quotidiana communione.*

19 Constat secundò ex claus. 5. ubi dicitur: [In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut à frequenti, aut quotidiana Sacrae Communionis sumptione, unica præcepti formula, aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituentur; sed magis quid singulis permittendum, per se, aut Parochos, aut Confessarios sibi decernendum putet.] Unde inferitur, quod neque generaliter deterrendi sunt fideles à communione quotidiana, neque generaliter sunt admittendi ad illam; sed singulatim examinandi per Episcopum, aut Parochos, aut Confessarios, quinam sint admittendi ad quotidianam communionem, & qui non sunt admittendi.

20 Constat tertio ex verbis, quæ paulò inferius subjunguntur. [Nihilominus (Episcopus) det operam, ut unusquisque dignè pro devotionis, & præparationis modo rarius, aut crebrius Dominici Corporis suavitatem degustet.] Quæ verba manifestè declarant, aliis expedire crebrius, aliis rarius communicare, nempe pro modo devotionis, & præparationis. Item hanc materiam de communione quotidiana non esse gubernandam ex regula aliqua generali, quæ repellat omnes, vel admittat omnes; sed unicuique consulendum, quid ei expediat, pro modo præparationis majoris, aut minoris.

21 Constat quartò ex clausul. 6. ubi circa eam quaestionem, An Monialibus concedenda sit communio quotidiana, sic decernitur: [Siquæ vero puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint; id illis à Superioribus permittatur.] Itaque non omnibus Monialibus conceditur, quod quotidie communicent, sed solum illis, quæ puritate mentis enitent, & fervore spiritus incallescunt.

22 Constat quintò ex clausul. 7. ubi cum concionatores jubeantur, cum accedunt fideles ad frequentiam communionis, simul habere sermonem de magna præparatione requisita ad illam, & exhortari ad propriam infirmitatem agnoscendam, & ad augendam reverentiam Eucharistiæ debitam; statimque subjungitur: [Et si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere; seque ad majorem præparationem accingere.] Quæ verba manifestè destruunt opinionem præfatam: cujus Authores dicunt, dummodo fideles careant conscientia culpæ lethalis, quamvis se tepidos & minus paratos inveniant, melius illis esse, quod Eucharistiam accipiant; neque bonum consilium esse abstinere, propter majorem præparationem obtinendam: immò & superaddunt, nullam meliorem præparationem posse haberi ad communionem crastinam, quam communionem hodiernam. Quæ ex verbis relatis penitus manent antiquata.

ARTICULUS II.

Ostenditur, hanc eandem doctrinam dilucidè traditam esse à S. Thoma, & ab aliis Doctoribus.

SUMMARIUM.

Quam consonet doctrina decreti cum doctrina Sanctorum Patrum, & Theologorum. n. 23.

Textus expressus S. Thoma pro ea. n. 24.

An non sit utile recipere Eucharistiam sine devotione, & reverentia. n. 25.

An absurdè dicatur accedere cum magna devotione & reverentia, ex hoc solum quod quis accedat sine conscientia peccati mortalis? n. 26.

Quid requiratur, ut aliquis se quotidie paratum inveniat ad Communionem? n. 27.

An qui quotidie communicat, conari debeat ad perfectionem? n. 28.

Quomodo intelligatur illud dictum, Quotidie Eucharistiam accipere, nec laudo, nec vitupero. n. 29.

Alius textus Divi Thoma pro eadem assertione. n. 30.

Quando expedit communicare quotidie; & quando expedit abstinere? Ex S. Thoma. n. 31.

Quando expedit à Communionem abstinere? Ex S. Bonaventura. n. 32.

Alii Theologi pro eadem doctrina. n. 33.

Confirmatur ex Rubrica nona Missalis Romani. n. 34.

23 **Q**UAMVIS Romana Cathedra sit supra omnes privatos Doctores, & plus deferendum sit Romano Pontifici, cui pro docenda Ecclesia promissam à Christo habet assentiam Spiritus Sancti; adhuc operæ pretium est conspiciere, quam mirabiliter consonet doctrina Romanæ Cathedræ cum doctrina Sanctorum Patrum, & Theologorum.

24 Ut ergo hæc consonantia oculis obiciatur; quamvis notissimus sit textus S. Thoma, qui doctrinam hanc perspicue tradidit, placuit hic reproducere; ut quivis lector possit relatas periodos decreti cum eo textu Præceptoris Angelici conferre; & conformitatem doctrinæ venerari. Itaque 3. part. quest. 80. hunc titulum articulo 10. præfixit: *Utrum liceat quotidie hoc Sacramentum*

suscipere? Et in corp. articuli sic ait: [Respondeo, dicendum, quod circa usum huius Sacramenti duo possunt considerari. Unum quidem ex parte ipsius Sacramenti, cuius virtus est hominibus salutaris: & idè utile est, quotidie ipsum sumere; ut homo quotidie ejus fructum percipiat. Unde Ambrosius dicit in lib. de Sacramentis: *Si quotiescumque effunditur Sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, deo semper accipere; qui semper pecco, deo semper habere medicinam.* Alio modo potest considerari ex parte sumentis, in quo requiritur, ut cum magna devotione & reverentia, ad hoc Sacramentum accedat. Et idè, si aliquis se quotidie ad hoc paratum inveniat, laudabile est, quod quotidie sumat. Unde Augustinus cum dixisset: *Accipe quotidie, ut quotidie tibi prosit*; subjungit: *sic vive, ut quotidie merearis accipere.* Sed quia multoties in pluribus hominum multa impedimenta huius devotionis occurrunt propter corporis indispositionem, vel animæ, non est utile omnibus hominibus, quotidie ad hoc Sacramentum accedere, sed quotiescumque se ad illud homo invenerit præparatum. Unde in lib. de Ecclesiast. dogmatibus dicitur. *Quotidie Eucharistia Communionem accipere, nec laudo, nec vitupero.*]

25 In quibus verbis notandum est primò, ad hoc Sacramentum percipiendum requiri magnam devotionem, & reverentiam; ita ut non sit utile recipere quotidie hoc Sacramentum absque ea magna devotione, & reverentia.

26 Notandum est secundò, sinistrè, & absurdè, affirmari ab Authoribus adversæ opinionis, eum, qui accedit cum ingenti tepiditate, & defectu attentionis, ex eo solum quod careat conscientia peccati lethalis, accedere cum magna devotione, & reverentia. Quo quid absurdius dici potuit?

27 Notandum est tertio, quomodo intelligenda sint ea verba S. Thomæ, *Si aliquis se quotidie ad hoc paratum inveniat*; scilicet intelligenda sunt, ita ut præparatio fiat cum magna devotione, & reverentia. Ea enim est præparatio, quam requirit S. Thomas, & quam requirit Innocentius XI. in hoc decreto, ut videbimus cap. seq.

28 Notandum est quartò, quomodo ex mente S. Thomæ, dicat S. Augustinus, *Sic vive, ut quotidie merearis accipere*; illam particulam *Sic* habere emphasim, & sensum esse, eum, qui quotidie communicat, conari debere ad vitam perfectam: nam per hunc conatum ad vitam perfectam homo fit dignus accipiendi quotidie.

29 Notandum est quintò, quo sensu dicatur in lib. de Ecclesiast. dogmat. *Quotidie Eucharistia Communionem accipere, nec laudo, nec vitupero.* Scilicet quia potest esse laudabile, quod quis communicet quotidie, & potest esse vituperabile, quod alius communicet quotidie. Nam si quis communicat quotidie cum magna devotione & reverentia, non est vituperandus; si verò communicat quotidie sine ea magna devotione & reverentia, non est laudandus.

30 Ei textui S. Thomæ consonat alter, quo ibidem respondet ad tertium argumentum sic. [Ad tertium dicendum, quod reverentia huius Sacramenti habet timorem amoris conjunctum (unde timor reverentiæ ad Deum dicitur timor filialis, ut in 2. parte dictum est.) Ex amore enim provocatur desiderium sumendi; ex timore autem confurgit humilitas reverendi. Et idè utrumque pertinet ad reverentiam huius Sacramenti, & quod quotidie sumatur, & quod aliquando abstinetur.] Id est, quod quotidie sumatur, si adsit magna devotio & reverentia.

31 Explicuit autem. S. Thomas in *dist. 12. art. 2. quest. 3.* quando expedit communicare quotidie; & quando expedit abstinere, his verbis: [Si aliquis experimentaliter cognosceret, ex quotidiana sumptione fervorem amoris augeri, & reverentiam non minui; talis debere quotidie communicare. Si autem senserit, per quotidianam frequentiam, reverentiam minui, & fervorem non multum augeri, talis deberet interdum abstinere, ut cum majori reverentia postmodum accederet.] Ubi nota, cum his ultimis verbis optime consonare ea verba decreti supra art. 1. relata ex periodo 7. [Et si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere, seque ad maiorem præparationem accingere.]

32 Concinit his S. Bonaventura in brevilloquio cap. 9. ubi ait: [Et idè consilium est his, qui se sentiunt minus mundos mente, vel carne, vel etiam indevotos; ut differant, quousque parati ad esum veri agni, mundi, devoti, & circumspècti accedant.] Eadem docet S. Bonaventur. in 4. dist. 12. part. 2. quest. 2. Cujus verba refert Lugo Card. *disp. 17. de Euchar. num. 11.* sicut & alia ejusdem Doctoris ex lib. 2. de Profectu Relig. cap. 77. quæ apud relatum Cardinalem videri possunt.

33 Refert etiam ibid. Cardinalis Lugo veterum Theologorum placitum unanimiter docentium eandem doctrinam, scilicet Alexandrum Alensem 4. part. art. 4. §. 1. quest. 2. & 4. S. Antoninum 3. part. tit. 14. cap. 12. §. 5. Riccard. in 4. dist. 12. art. 6. qu. 1. Palud. ibid. qu. 1. Dionys. Richel. ibid. qu. 5. Albert. dist. 13. art. 27. & 28. Sylvestr. verb. *Eucharistia*. 3. Friburg. in summa lib. 3. tit. 24. qu. 119. Tabien. verb. *Communio*, num. 17. & quam plurimos alios ex recentioribus. Vide etiam apud eundem Cardinalem eandem doctrinam firmatam autoritate S. Chrysostomi, S. Augustini, & S. Ambrosii.

34 Huc etiam spectat, quod Missale Romanum in Rubrica nona ponit casus aliquos, in quibus (quamvis nullius peccati lethalis homo sibi conscius sit) consulit, abstinendum à communionem, & celebrationem, ut infra fufius exponemus: quæ autem traduntur in

Rubrica Missalis, continent doctrinam approbatam ab Ecclesia. Ex quo fit, juxta doctrinam approbatam ab Ecclesia, aliquando melius esse abstinere à perceptione Eucharistiæ, quàm ad illam accedere. Est enim evidens, quod non consulitur ab Ecclesia, nisi id, quod melius est.

CAPUT IV.

Antiquatam manere vi huius decreti opinionem asserentium, debere fideles communicare quotidie, etiam reluctante Confessario, vel Superiore.

SUMMARIUM.

Quomodo ea opinio maneat antiquata ex hoc decreto. n. 36. & seq.

Quomodo illa opinio adversetur Tridentino. n. 41.

Quomodo S. Bernardus adversetur ei opinioni. n. 42.

Immo & alii Patres. n. 43.

Quomodo communio quotidiana non sit præcepta à Christo, neque ab Ecclesia. n. 46.

Quomodo censendus sit illusus ille, qui prætextu præcepti Divini, aut humani, non vult obedire Superioribus, quoad usum Sacra Communionis. n. 47.

35 **P**ures ex eis, qui quotidianam Eucharistiæ communionem invehere generaliter, & indiscriminatim conabantur, asserbant, non debere fideles obedire sive Prælati, sive Confessariis non annuentibus quotidianæ communioni; neque Confessariorum consilio standum esse, sed proprio judicio innitendum pro quotidiana communionem. Ita Authores citati.

36 Hæc opinio manet omnino antiquata virtute huius decreti. Primò ex clausula 3. ubi sic dicitur. [Quod ad negociatores ipsos attinet, frequens ad sacram alimoniam percipiendam accessus, Confessariorum secreta cordis explorantium judicio est relinquendus. Qui ex conscientiarum puritate, & frequentiarum fructu, & ad pietatem processu laicis negociatoribus, & conjugatis, quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt.] Ex quibus verbis clarè constat, non debere fideles suo judicio innitentes communicare quotidie; sed stare debere judicio confessariorum; & ad hos spectare, quid unicuique præscribant, quanta frequentia accessuri sunt ad sacram Eucharistiæ communionem.

37 Secunda ex clausula 5. [In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit (nota non dixisse ipsorum communicantium, sed Pastorum) non ut à frequenti, seu quotidiana. Sed magis quid singulis permittendum, (ecce quomodo dependet à permissione superiorum, & Confessariorum) per se, aut Patochos, aut Confessarios, sibi decernendum putet.]

38 Tertiò ex clausula 6. Ubi de Monialibus expetentibus communionem quotidianam dicitur: [Si quæ verò puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita incaluerint, ut digna frequentiori, aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis à Superioribus permittatur.] Nota permittatur. Pendet ergo à Superiorum permissione communionis frequentia.

39 Nec valet, si dicas, sensum eorum verborum esse, præcipere superioribus, ne moniales arceantur à quotidiana communionem. Non valet, inquam, primò: nam ex antecedentibus clausulis constat, standum esse judicio superiorum, & confessariorum; atque adeò in eodem sensu intelligendam esse hanc clausulam, in quo intelliguntur antecedentes. Secundò, nam dum dicitur permittendam illis esse à superioribus communionem quotidianam, si tanto fervore spiritus incaluerint, ut dignæ videantur; non judicio proprio, sed judicio superiorum, & confessariorum committitur, judicare, an dignæ sint communionem quotidiana.

40 Quartò ex clausula 8. [Episcopi autem, in quorum diocesibus viget huiusmodi devotio erga Sanctissimum Sacramentum, pro illa gratias Deo agant; eamque ipsi, adhibito prudentia, & judicii temperamento, alere debebunt.] Ergo communio seu frequens, seu quotidiana subiicitur prudentia, & judicio Episcoporum.

41 Ex his tam clarè repellitur, & antiquatur ea opinio, ut non sit necesse alia impugnationum capita ostendere. Adhuc tamen non omitam aliqua breviter demonstranda. In vita Venerabilis Virginis Damianæ de las llagas lib. 1. cap. 13. retuli reprehensionem, qua Deus corripuit eam Virginem, eo quod contra consilium confessarii semel sacram Sinaxim acceperit. Ex cujus occasione ostendi, quàm sit periculosa doctrina, quæ consulit discedere à consilio Superiorum, & Patrum spiritualium, etiam in iis operibus, quæ sancta sunt: & multo magis periculosa, quæ in usu Sacramentorum negat jurisdictionem Prælati Ecclesiæ. Nam Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 2. post quam præfixit hunc titulum: *Ecclesia potestas circa dispensationem Sacramenti Eucharistiæ*, subjungit. *Preterea declarat, hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret.* Et quamvis hic loquatur Tridentina Syno-

Synodus de potestate, quam habent Prælati Ecclesiastici ad ferendas leges circa usum, & dispensationem Sacramentorum: inde tamen aperte colligitur, eos habere potestatem ad præcipiendum privatim singulis, talem, vel talem usum Sacramentorum, pro ut judicaverint magis expedire *suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi.*

42 Deinde doctrina est in Ecclesia Dei semper, & constanter audita, opera, & exercitia bona subordinanda esse obedientiæ, neque Deo placita esse, si contra præscriptum Superiorum exerceantur. Sufficit unus promultis S. Bernardus *serm. 17. in Cant. ad ea verba, Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia.* Sic enim ait propè finem ejus sermonis. *Vereor, ne inter nos aliqui sint, quorum non acceptet munera sponsus, eo quod non redoleant lilia.* Etenim si in die jejunii mei inveniatur voluntas mea, non tale jejunium elegit Sponsus, nec sapit illi jejunium meum, quod non lilium obedientia, sed vitium propria voluntatis sapit. Ego autem non solum de jejunio, sed de silentio, de vigiliis, de oratione, de lectione, de opere manuum, postremo de omni observatione Monachi, ubi invenitur voluntas sua in ea, & non obedientia Magistri sui, id ipsum sentio. Minime prorsus observantias illas, etsi bonas in se, tamen inter lilia, id est inter virtutes censuerim deputandas: sed audiet à Propheta, qui ejusmodi est; Numquid tale est obsequium, quod elegi? dicit Dominus. Et addit; In die bonorum tuorum inveniuntur voluntates tue. Grande malum propria voluntas, qua fit, ut bona tua tibi bona non sint.

43 Eandem doctrinam reperies apud S. Gregorium Nazianzenum *or. de Paradiso*, S. Basilium *Regul. 26.* & fusius disput. S. Dorotheum *doctr. 5.* Cassianum *collat. 2. cap. 11. 17. & 20.* Joannem Climacum *grad. 1. & passim*, ac frequentissime apud Doctores asceticos.

44 Si ergo omnes actiones, quantumvis bonæ, & laudabiles, subordinandæ sunt obedientiæ, & imperio Prælatorum; quare sacra Eucharistiæ communio non sic erit subordinanda? Si is, qui pascitur inter lilia (ut loquitur Bernardus) non acceptat jejunium, silentium, orationem, vigiliis, in quibus invenitur voluntas propria, & non obedientia Magistri; quomodo sine eo lilii odore acceptabit sacram communionem?

45 Respondent, esse præceptum Christi, & Ecclesiæ, quod fideles communicent quotidie: idèque non posse Prælatos contrarium præcipere. Quod si præcipiant, non eis obtemperandum, utpotè imperantibus contra præceptum Christi, & Ecclesiæ.

46 Sed non esse præceptum Christi, neque Ecclesiæ, constat manifestè ex hoc decreto sacra Congregationis. Vide infra *cap. 7.* sed neque esse præceptum Ecclesiæ, dilucidè constat ex clausulis ejus decreti relatis supra in hoc capite.

47 Deindè si quis nollet subordinari Prælato quo ad corporis castigationem, sub eo prætextu quod Prælatus non potest præcipere contra consilium Christi, *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum;* ab omnibus censeretur illusione deceptus; quia hæc abnegatio non solum est ad castigationem corporis, sed etiam ad renunciationem propriæ voluntatis per obedientiam. Similiter ergo censendus est illusione deceptus, qui non vult subordinari Prælatis quo ad sacram communionem, sub eo prætextu, quod Christus, & Ecclesia significant, frequenter esse suscipiendam. Enim verò qui dixit, *Panem nostrum quotidianum,* &c. dixit etiam *Abneget semetipsum.* Sub qua abnegatione, ex sententia communi sanctorum Patrum, intelligitur etiam abnegatio propriæ voluntatis per obedientiam, etiam circa omnia opera externa virtutis.

C A P U T V.

Antiquatam manere opinionem, qua asserbat ad communionem quotidianam non exigi aliam dispositionem, quam carere culpa lethali.

S U M M A R I U M.

Duplex questio distinguenda in hac materia. n. 48.

An oppositæ opinionis authores resistent sententiæ S. Thomæ. n. 50.

Quomodo ea opinio maneat antiquata ex hoc decreto. n. 51. & seq.

Quomodo in decisione conditionata valeat à negatione conditionis ad negationem secundæ partis. n. 54.

Confirmantur dicta ex S. Thomæ, & ex Catechismo Romano. n. 59. & seq.

48 **A**utores, qui quotidianam communionem omnibus indifferenter præscribebant, suam assertionem firmari credebant ex eo, quod non requiritur major dispositio ad percipiendam Eucharistiam, nisi carere conscientia culpæ mortalis. Neque enim distinguebant inter has duas quæstiones: primam, [Quid requiratur, ad recipiendum præcisè aliquem effectum hujus Sacramenti?] Secundam, [Qualiter oporteat accedere ad Eucharistiam eos, qui quotidie accedunt?]

49 Nam quoad primam attinet, apud omnes compertum est, sufficere carentiam peccati mortalis, ad aliquem gradum gratiæ percipiendum ex virtute Sacramenti.

50 Quod attinet ad secundam quæstionem vidimus supra *cap. 3. art. 2.* esse sententiam S. Thomæ debere accedere hominem ad hoc Sacramentum cum magna devotione, & reverentia: ob cujus defectum dixit, non esse utile omnibus hominibus, quotidie ad hoc Sacramentum accedere. Sed qui asserunt expedire communionem quotidianam

omnibus, expressè resistunt ei assertioni S. Thomæ, asserentes dignè, & rectè communicare eos, qui absque ea magna devotione, & reverentia accedunt, dummodo careant conscientia culpæ lethalis. Et hæc illorum assertio antiquata manet per hoc decretum, quod sententiæ S. Thomæ, & Sanctorum Patrum insitit, immò & Concilii Tridentini.

51 Id constat primò ex *claus. 3.* ubi dicitur: [Frequens ad sacram alimoniam percipiendam accessus. Confessariorum secreta cordis explorantium judicio est relinquendus; qui ex conscientiarum puritate, & frequentie fructu, & ad pietatem processu, laicis negociatoribus, & conjugatis, quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt.] Itaque assertores communionis quotidianæ omnibus consulendæ dicebant, id solum attendendum ad prædictam quotidianam communionem, quod accedens careret conscientia peccati mortalis. At verò hoc decretum, asserit, attendere debere Confessarios, ad conscientiarum puritatem, frequentie fructum, & pietatem. Deinde ad id attendere debere Confessarios, ut explorent, an concedere debeant frequentem ad sacram alimoniam percipiendam accessum. Ergo si illis qualitatibus careant poenitentes, non debent Confessarii illos ad tantam frequentiam admittere. Ergo ea major frequentia exigit eas qualitates ultra carentiam culpæ mortalis.

52 Constat secundò ex *claus. 5.* ubi hæc traduntur. [Det operam (Pastor) ut unusquisque dignè pro devotionis, & preparationis modo variis, aut crebrius Dominici corporis suavitatem degustet.] Hæc doctrina impossibilis est cum assertionem eorum, qui omnes indiscriminatim docent admittendos quotidie ad sacram communionem. Isti enim volebant concedere, limitandam esse communionem pro limitato modo devotionis & preparationis; sed qualiscumque sit devotio, & præparatio; immò quamvis nulla devotio, aut præparatio detur, nisi carentia culpæ mortalis; omnibus expedire communicare quotidie. E contrario ex mente decreti exigitur major devotio, & præparatio ad degustandum crebrius Dominici corporis suavitatem; qua devotione, & præparatione deficiente variis concedenda est sacra communio.

53 Constat tertio ex verbis clausulæ 6. ubi sic decernitur, dum agitur de Monialibus. [Si quæ verò puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis à Superioribus permittatur.] Apud assertores autem quotidianæ communionis omnibus concedendæ, etiam si nullo fervore spiritus incaluescant, communio omnibus est permittenda: ergo hoc decretum manifestè eorum assertioni resistit. Et nota, ea verba, puritate mentis eniteant, non significare dumtaxat puritatem à peccato mortali; is enim nitor puritatis significat etiam puritatem à venialibus, quantum humana fragilitas patitur.

54 Notandum etiam est, in decisione conditionali, deficiente conditione deficere decisionem. Et ita sensus ejus decisionis decreti est: [Si puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita incaluerint, &c. id illis permittatur.] Quod si puritate mentis non eniteant, aut fervore spiritus non incaluerint, &c. non illis permittatur. In quo manifestè resistitur illorum universali assertioni.

55 Constat quartò ex *claus. 7.* in qua injungitur Episcopo, ut utatur opera Concionatorum ad hoc, quod dum suadent, ut debent, frequentiam sacrae communionis, statim de magna ad illud sumendum præparatione orationem habeant. Et nomine magne præparationis non potest intelligi solum carentia peccati mortalis.

56 Respondebis, jure merito suadendam esse magnam præparationem; sed tamen si illa magna præparatio desit, non propterea abstinendum esse à communionem. Sed hæc responsio in fine ejus clausulæ dissipatur illis verbis. [Si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere, se que ad majorem præparationem accingere.]

57 Et in eadem clausula expressè decernitur, eos, qui quotidiana communionem reficiuntur, debere cum majori præparatione humilitatis & reverentiæ accedere, illis verbis: [Generatimque ostendant (concionatores) eos, qui ad frequentiore, aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere: suam agnoscere infirmitatem, ut dignitati Sacramenti, ac divini judicii formidine discant, coelestem mensam, in qua Christus est, revereri.] Ex quibus verbis patet, illa dirigi specialiter ad eos, qui frequentiori, aut quotidiana communionem utuntur. Et inde inferitur ad majorem præparationem se accingere debere, quam sit carentia culpæ mortalis.

58 Constat quintò ex *clausula 8.* ubi dum sermo est de illis, qui se sacratissimo pane frequentius refici cupiunt, monetur Episcopus, ut conetur, quod virtutes, ac dona in sumentibus augeantur, & quod accedere assuescant cum timore, & charitate. Ergo decernit sacra Congregatio, eos, qui frequentius ad sacram communionem accedunt, cum majori dispositione accedere debere, quam carentia peccati mortalis.

59 Consonat decretum cum eo textu S. Thomæ relato *cap. 3. art. 2.* illis verbis: Requiritur ut cum magna devotione, & reverentia ad hoc Sacramentum accedat. Et etiam illis: [Sed quia multoties in pluribus hominum multa impedimenta hujus devotionis occurrunt propter corporis indispositionem, vel animæ, non est utile omnibus hominibus quotidie ad Sacramentum accedere.] Ergo in sententia

rentia S. Thomæ requiritur ad quotidianam communionem, ultra puritatem à peccato lethali, magna devotio, & reverentia, sine quibus non est utile hominibus quotidie accedere.

60 Et Catechismus Romanus par. 2. cap. 4. num. 46. asserit, idem in primitiva Ecclesia fideles communicasse quotidie, quia multis devotis officiis disponebantur, illis verbis: [Omnes enim, qui tunc fidem Christianam profitebantur, vera & sincera charitate ita ardebant, ut cum sine intermissione orationibus, & aliis pietatis officiis vacarent, quotidie ad sacra Domini corporis mysteria sumenda parati invenirentur.] Unde fit, non esse paratos ad quotidianam communionem, qui sola carentia culpæ mortalis contenti sunt.

CAPUT VI.

Reprobata manere vi huius decreti opinionem asserentium, accipiendam esse à fidelibus Eucharistiam feria sexta in Parasceve,

SUMMARIUM.

Quomodo ea opinio reprobata maneat ex hoc decreto. n. 61. & seq.

Quomodo Rubrica Missalis declaret, non esse ministrandam Eucharistiam nisi solis infirmis. n. 63

An sit consuetudo Ecclesie Romana non communicare in illa die? num. 64

An distinguende sint due quæstiones in hac materia? Et ad utram respondeant Theologi, qui citantur pro adversa opinione? n. 65

61 **E**Xtenore huius decreti id manifestò constat. Nam clausula 1. dicitur. [Cum ad aures SS. D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam Diocesis vigere usum quotidianæ communionis, etiam in feria 6. Parasceve.] Ubi notandum est, initio decreti fieri relationem omnium inconvenientium, quæ in corpore decreti aut prohibentur, aut limitantur. Proponitur ergo tanquam inconveniens vitandum communio feria 6. in Parasceve.

62 Et idem in claus. 11. sic decernitur. [Curent etiam (Episcopi) ut circa communionem in fer. 6. Parasceves Missalis Rubricæ, & Ecclesie Romanæ usus servetur.]

63 Rubrica autem Missalis est, quæ reperitur in Missa feria 5. in Coena Domini, ubi dicitur. [Hodie Sacerdos consecrat duas hostias, quarum unam sumit, alteram reservat pro die sequenti, in quo non conficitur Sacramentum. Reservat etiam aliquas particulas consecratas, si opus fuerit pro infirmis.] Ex qua Rubrica constat, solum reservari particulas pro infirmis. Et idem dum hoc decreto jubetur servari Rubricam, jubetur servari particulas dumtaxat pro infirmis.

64 De usu Romanæ Ecclesie dubitari non potest, cum illud experientia doceat, in nulla Ecclesia, quæ stylo Romanæ Ecclesie conformatur, eo die ministrari sacram Eucharistiam, nisi infirmis. Quod si in aliqua communitate ministratur, de novitate, & singularitate notatur.

65 Pinto in Thesauro discurs. 4. cap. 19. asserit plurimos auctores pro sua opinione, quod oportet communicare in feria 6. in Parasceve. Sed non distinguit inter duas quæstiones valde diversas: primam [Utrum licitum, an prohibitum sit accipere sacram communionem in fer. 6. in Parasceve?] Secundam [utrum expediat, tanquam quid perfectius, accipere sacram communionem in fer. 6. Parasceves?] Auctores autem citati à Pinto solum respondent ad primam quæstionem, non ad secundam, cum tamen præcipua dubitatio sit de secunda. Nam ante hoc decretum nulla erat expressa prohibitio, quæ graviter obligaret ad abstinendum à communionem in prædicta fer. 6. Ex ea tamen Rubrica, & ex usu Ecclesie Romanæ multo melius, & perfectius est ea die abstinere; & post decretum ea abstinencia manet obligatoria.

CAPUT VII.

Reprobata manere opinionem eorum, qui asseruerint, communionem quotidianam esse de jure divino.

NON GET SUMMARIO.

66 **P**Rædicta opinio expressè reprobata esse cognoscitur in hoc decreto. Nam clausula 1. ea opinio recensetur inter absurda, quæ ad aures Sanctissimi pervenerunt. Sic enim incipit decretum. [Cum ad aures Sanctissimi Domini nostri fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam Diocesis vigere usum quotidianæ communionis etiam in fer. 6. Parasceves: & simul affirmari eandem quotidianam communionem præceptam esse à jure Divino.] &c. Et præterea refert cætera absurda & abusus, quorum emendatio per hoc decretum intenditur.

67 Deinde claus. 9. sic decernitur, [Porro Episcopi, & Parochi, seu Confessarii redarguant asserentes, communionem quotidianam esse de jure Divino.] Vides, quam expressè ea opinio redarguatur.

68 Cap. 1. notavi, in duplici sensu posse dici ab illis Authoribus communionem quotidianam esse de jure Divino, vel quia Christus

contulerit fidelibus jus strictum ad communionem independentem à Prælati; vel quia Christus præceperit communionem quotidianam. Et utrovis modo id asseratur, assertio manet reprobata per ea verba decreti ex claus. 9. Redarguant asserentes communionem quotidianam esse de jure Divino. Illud autem jus datum à Christo D. accipiendi sacram communionem independentem à Prælati, etiam redarguitur in hac claus. 9. & præterea expressè manet antiquata ex dictis supra cap. 4.

CAPUT VIII.

Quomodo hoc decretum non repugnet doctrina Conciliorum?

SUMMARIUM.

Quantum præjudicium asseretur huic decreto, si refragarentur 24. concilia citata à Pinto, n. 69

Quomodo intelligendi sunt Patres, aut Concilia, dum insinuant communionem quotidianam. nu. 70

69 **M**agnoperè præjudicaret huic decreto, immò & auctoritati Romanæ Cathedræ, si verum esset, quod tenaciter asseruit Pinto relatus, & alii ejus sequaces; nempe vigintiquatuor esse Concilia, alia generalia, alia provincialia, quæ præcipiunt omnibus fidelibus communionem quotidianam. Ideò operæ pretium duxi examinare singillatim omnes textus Conciliorum, quos asserit Pinto; ut manifestè constet, ne unum quidem esse Concilium, quod quotidianam communionem præcipiat.

70 Ubi ante omnia notandum est, eos textus, in quibus vel Concilia, vel Sancti Patres aliquando exhortantur ad communicandum quotidie; non esse ad rem. Quia exhortantur simul ad habendam debitam dispositionem: & nemo dubitat optimum esse communicare quotidie, si habeant eam specialem dispositionem, quæ ad quotidianam communionem requiritur. Ex quo ne probabiliter quidem inferatur, oportere, omnes fideles communicare quotidie, cum non omnes habeant eam specialem dispositionem. Et idem S. Thomas 3. part. qu. 80. art. 10. in verbis relatis supra cap. 3. art. 2. refert textum S. Ambrosii exhortantis ad communicandum quotidie: & tamen resolvit S. Thomas non esse utile omnibus communicare quotidie, quia plures habent varia impedimenta ejus devotionis, & reverentiae, quæ requiritur ad communicandum quotidie. Unde inferatur, quod S. Thomas ita intellexit eum textum S. Ambrosii, scilicet debere communicare quotidie fideles, quia debent se specialiter præparare ea devotione, & reverentia singulari.

ARTICULUS I.

An in Concilio Apostolorum præcepta fuerit communio Eucharistia quotidiana?

SUMMARIUM.

Canon decimus Apostolorum, & decretum Anacleti. nu. 71

Varia opiniones circa præceptum communicandi quotidie in primitiva Ecclesia. num. 72

In decreto Gratiani referatur is Canon Apostolorum, ut præcipiens communionem singulis diebus solemnibus. num. 73

Quomodo referat eum canonem Apostolorum Martinus Bracharensis? num. 74.

Et quomodo ex Glossa inferatur non præcipi communionem quotidianam omnibus fidelibus. num. 75.

Firmatur ex Francisco Turriano. nu. 76.

Quomodo decretum S. Anacleti loquatur de communionem quotidiana Ministrorum Ecclesie. nu. 77.

An fuerit consuetudo communicandi quotidie in primitiva Ecclesia? n. 78.

Quomodo ex hac consuetudine non inferatur oportere omnes fideles communicare quotidie in hoc tempore. num. 79.

71 **P**into discurs. 1. supponens, canones Apostolorum editos fuisse in aliquo eorum concilio, asserit can. 10. (alias 9.) huius tenoris. Omnes fideles, qui ingrediuntur Ecclesiam, & Scripturas audiunt, non autem perseverant in oratione, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Ecclesie commoventes, convenit communionem privari. In quo videntur præcipere omnibus fidelibus communionem quotidianam sub poena excommunicationis. Et confirmatur ex decreto S. Anacleti cap. Peracta. de consecrat. dist. 2. Peracta consecratione, omnes communicent, qui nolunt Ecclesiasticis carere liminibus: Sic enim Apostoli statuerunt, & Sancta Romana tenet Ecclesia. Et in officio S. Anacleti in lect. Matutin. dicitur: Decrevit. ut in Missa, peracta consecratione, omnes communicarent. Hinc etiam inferunt, sicut in Ecclesia primitiva, ita & nunc oportere, omnes fideles communicare quotidie.

72 Sed utrum quotidiana communio fuerit ob Apostolis præcepta, adhuc sub iudice lis est. Id ita fuisse præceptum, negat P. Suar. tom. 3. in 3. part. disp. 69. sect. 3. S. Ad secundum. & apud ipsum

ipsum Aletius 4. part. qu. 91. memb. 1. art. 2. Hostius in confell. cap. 41. Turrianus lib. 1. pro canon. Apost. cap. 22. Item Turrecremata in cap. Peracta de con. eccr. dist. 2. Hugonem ibid. Archidiaconus ibid. Affirmat verò P. Vasquez 3. part. disp. 214. & alii, & videtur favere S. Thomas 3. part. quest. 80. art. 10. ad 5.

73 Et quidem circa intelligentiam prædicti canonis magna est varietas inter Scriptores. Nam Gratianus in cap. Omnes fideles. de consecrat. dist. 1. cum posuisset hunc titulum: Item ex canone Apostolorum. Ita illum refert. Omnes fideles, qui conveniunt in solemnitatibus sacris ad Ecclesiam, & Scripturas Apostolorum, & Evangelium audiant. Qui autem non perseverant in oratione, usque dum Missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Ecclesiam commoventes convenit communionem privari. Ubi vides, canonem Apostolorum solum extendi ad dies sacrarum solemnitatum.

74 Et quidem illud magnæ autoritatis testimonium censendum est, quod Martinus Archiepiscopus Bracharenfis, qui de græco in latinum sermonem vertit omnes antiquos canones Apostolorum, & Conciliorum, in versione huius canonis alium sensum longè diversum ei attribuit. Hanc collectionem & versionem eorum canonum misit ad Concilium Lucense secundum (vulgò de Lugo in Gallecia) cujus Ecclesia suffraganea erat Bracharenfis, ut patet ex secundo tomo Conciliorum in editione Severini Binii. In præfatione autem sic loquitur Martinus ad Concilium Canones, qui in partibus orientis ab antiquis Patribus constituti sunt, græco prius sermone conscripti sunt; postea autem succedente tempore in latinam linguam translati sunt. Et quia difficile est, ut simplicius aliquid ex alia lingua transferatur in aliam, simulque & illud accidit, ut in tantis temporibus scriptores, aut non intelligentes, aut dormitantes, multa prætermittant; & propterea in ipsis canonibus aliqua simplicioribus videantur obscura: idcirco visum est, ut cum omni diligentia, & ea, quæ per scriptores sunt immutata, simplicius, & emendatius restaurarem.

75 Igitur can. 83. sic proponit eum canonem Apostolorum, sive eius explicationem. Si quis intrat Ecclesiam Dei, & Sacras Scripturas audit, & pro luxuria sua avertit se à communionem Sacramenti, & in observandis mysteriis declinat constitutam regulam disciplina; illum ealem proiciendum de Ecclesia Catholica esse decernimus, donec poenitentiam agat, & ostendat fructum poenitentiae suæ, & possit communionem, percepta indulgentia, promereri. Et sub hoc tenore verborum ponitur in cap. Si quis intrat. de consecr. dist. 2. Et in eo verbo. Pro luxuria sua dicit glossa: id est superstitione sua credens fortè non esse communicandum. Vel id est, pro luxuriosa vita sua. Et glossa marginalis ad id verbum. Pro luxuria sua, addit, vel contemnens communionem. Juxta quàm glossam solum damnantur, qui ea superstitione, vel vita luxuriosa, aut contemptu communionis inficiuntur, & propterea nolunt ad communionem accedere. Et ibid. glossa ait: Quidam erant pravè viventes, & idcirco subtrahebant se à communionem corporis, & sanguinis Christi. Quare præcipitur hic, ut donec agant poenitentiam, excommunicentur. Et ad verbum proiciendum, ait glossa ibid. Cur arguitur, unde commendari debet? Quia pro peccatis suis abstinet se à corpore Christi: (quod committeret, si indignè sumpsisset corpus Christi.) Sed non arguitur, quia separat se à Sacramento pro mortali peccato, sed quia in delictis luxuriando incorrigibilis deprehenditur. Ex quo patet, non præcipi omnibus fidelibus sacram Eucharistiæ communionem.

76 Et in hunc sensum P. Franciscus Turrianus vir doctissimus, & sacra eruditione insignis, lib. 1. pro canon. Apost. cap. 22. sic ait: Rursus idem Alexander citat in epist. 2. canonem Apostolorum nonum (alias 10.) cum ait: Est enim statutum olim, ut qui statum conturbat Ecclesia ab ius liminibus arceatur; neque cum fidelibus communicet, qui eorum bona avertit. Loquitur Alexander in eos, qui ministerium Sacerdotis impediunt, quominus legatione sua, qua ad Deum pro populo fungitur, prodesse multis possit. Canon autem Apostolorum excommunicat omnes fideles ingredienti in Ecclesiam, & audientes Scripturas, sed postea recedentes, nec assistentes orationi, neque communioni: hos, inquam excommunicat, tanquam perturbationem ordinis facientes. (Id est, avertentes, & quasi fastidientes, & reprobantes eum ordinem Ecclesiæ: id enim est, quod reperitur in versione Martini Bracharenfis, Pro luxuria sua avertit se à communionem, &c. in concilio Lucensi 2.) Hi enim perturbationem istam ordinis, suspicionem iniiciunt contra utilitatem publicam orationis, qua ab Ecclesia fit, & contra communionem sacram, quæ ibi celebratur, & nocent populo. (Nota id nocent populo, quod denotat id fieri propter scandalum impediendi ordinem Ecclesiæ.) Hi denique sunt, qui, ut ait S. Alexander, causam Dei impediunt, & statum conturbant Ecclesiæ. Hucusque P. Turrianus.

77 Qui Doctor ibidem agens de eo decreto S. Anacleti, quod proponitur in objectione, ait: Itaque non de laicis, sed, ut dixi, de ministris altaris, qui sacrificanti adstant, accipiendum est, quod S. Anacletus ait: Peracta autem consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim canonem Apostolorum, quem citavit, interpretatus est. Ita etiam id intellexit Catechismus Romanus part. 2. cap. 4. nu. 46. dicens: [Eam postea consuetudinem (communicandi quotidie) quæ intermitti videbatur, Anacletus Sanctissimus Martyr, & Pontifex aliqua ex parte renovavit. Præcepit enim, ut Ministri, qui Missa Sacrificio interessent, communicarent; quod ab Apostolis constitutum esse affirmaret.] Præterea Concilium Colonienfe primum sub Paulo Tertio part. 7. cap. 26. aliter refert eum canonem, scilicet de communionem in solemnitatibus exercen-

da. De quo vide infra art. 7 & supra relatum canonem in cap. Omnes fideles. de consecr. dist. 1. Quod autem decretum Anacleti intelligendum tantummodo sit de solemnioribus festis, constat ex cap. Episcopus de consecr. dist. 1.

78 Ex dictis constat, quàm sit incertum id præceptum. Quod autem fidelibus primitivæ Ecclesiæ fuerit consuetudo communicandi quotidie, videtur verum. Conveniebant enim quotidie in Ecclesia ad pietatis exercitia, nempe ad lectionem Scripturarum, ad orationem, ad sacrificium, & ad sacram Eucharistiam percipiendam.

79 Ex hac autem consuetudine, & canone 10. Apostolorum non infertur, quod nunc debeant etiam sacram Synaxim accipere quotidie omnes fideles; immò vero oppositum infertur, si demus in prædicto canone imponi præceptum. In prædicto enim canone præcipitur, ut ante communionem præmittant orationem: ergo vel tenentur nunc fideles ad præmittendam orationem, vel non tenentur? Si primum dicas; quare obligas fideles ad communionem, & non ad orationem præmittendam? Si secundum; quare ergo canon iste, qui obligat ad utrumque, affertur pro altero tantum observando, nempe pro communionem, non autem pro orationem præmittenda?

ARTICULUS II.

An Concilium Nicanum indixerit communionem quotidianam?

SUMMARIUM.

Probatio ejus Scriptoris. num. 80.

Concilia Nicæna duo. Et utrū eorum meminerit canonis Apostolorum. num. 81.

An scriptor confundat unum Concilium cum altero? n. 82.

Quomodo neutrum Concilium loquatur de his canonibus Apostolorum. num. 83.

Andicatur perperam, in Concilio Calcedonenfi approbati Nicanum secundum? nu. 84.

An malè citet verba Concilii Calcedonenfis in epistola 38. ? nu. 85.

An malè citet numerum epistolarum? nu. 86.

Aliud erratum in allegatione Concilii Calcedonenfis. nu. 87.

An ex Concilio Nicæno nihil inferatur pro communionem quotidiana? nu. 88.

Quomodo frustranei sint pro communionem quotidiana duo textus Concilii Nicæni propositi in secunda objectione. num. 90.

Quot errata contineantur in tertia objectione. num. 92.

Vnde orta fuerit equivocatio ejus Scriptoris. nu. 93.

Quomodo ea verba, quamvis reperientur in Nicæno, non suffragentur communionem quotidiana. nu. 91.

80 **P**into discurs. 1. cap. 3. præfigit hunc titulum: Que el santo Concilio Nicæno inuestra que todos los Christianos an de comulgar cada dia. Qui sic in latinum sermonem vertitur. [Quod sacrum Concilium Nicænum ostendit omnes fideles communicaturos esse quotidie.] Et probat primò his verbis in latinum idioma fideliter commutatis. [Sanctum Concilium Nicænum veneratus est S. Gregorius Magnus tanquam Evangelium; & voluit, omnes illud eadem reverentia venerari. Idem præstitit S. Cyrillus Alexandrinus, S. Leo Papa, & alii Patres. Et ex eo quod Nicæna Synodus dixerit Concilium Apostolorum præcepisse in suo canone omnibus fidelibus, ut quotidie communicarent, dictum manet; sacrum Nicænum Concilium etiam id statuisse: quandoquidem hæc sacra Synodus secuta est, & confirmavit aded individualiter canones Apostolorum; ut Concilium Calcedonenfe asseruerit, si unum verbum auferatur à Synodo Nicæna, illud quidem à canonibus Apostolorum auferri.] Hucusque Pinto.

81 Suspicio hunc authorem invenisse has Conciliorum allegationes in aliquo Scriptore parum formalis non in ipso libro Conciliorum. Continet enim hæc relata periodus errata multa. Pro quo supponendum est, duo fuisse Concilia Nicæna, nempe secundam, & septimam Synodum generalem. Et quidem prima Synodus Nicæna nullam omnino mentionem facit de canonibus Apostolorum. Secunda autem Nicæna Synodus mentionem facit de illis eo modo, quo inferius dicitur.

82 Errat ergo primò hæc periodus, dum loquens de Nicæno Concilio, in quo fit mentio de canonibus Apostolorum, asserit, illud venerationi habitum à S. Gregorio Magno, à S. Cyrillo Alexandrino, & à S. Leone Papa. Hoc tamen Concilium celebratum fuit anno salutis 787. & S. Gregorius Magnus obierat ante centum & octoginta duos annos. Et S. Cyrillus Alexandrinus mortuus fuerat trecentis quinquaginta annis ante id Concilium; S. verò Leo trecentis.

83 Errat secundò, dum dicit, Concilium Nicænum confirmasse, seu revalidasse individualiter canones Apostolorum: ad quàm individualitatem opus erat, ut singulatim omnes eos canones referret, & confirmaret. Et tamen id Concilium non in individuo sed in generali facit mentionem canonum Apostolicorum; immò videtur non loqui de his canonibus, sed de illis, qui continentur in epistolis canonicis Apostolorum. Nam postquam non pauca dixit de constitutionibus, quæ reperiuntur in sacra Scriptura, hæc subjungit. Divinos canones libenter amplectimur, eorumque constitutionem integram, & illabescibilem confirmamus, quæ edita fuerunt à S.

à S. Spiritus tubis, omni ex parte benedictis Apostolis, & sanctissimis universalibus Synodis. Ex quibus verbis non constat, locutum esse Concilium de his canonibus Apostolorum; immò verò verisimile est, solum locutum esse de canonibus repertis in Epistolis canonicis eorum, & in libro Actuum Apostolorum. Sed licet loquatur Concilium in his verbis de his canonibus Apostolorum; quomodo verificatur, quod ex hac generali confirmatione dicitur confirmasse eos individualiter? Sed quid, si eos individualiter confirmaverit? Siquidem ex prædicto canone Apostolorum non colligitur aliquid promovens communionem quotidianam omnium fidelium, ut constat ex art. anteced.

84 Errat tertio, dum dicit, Concilium Calcedonense dixisse ea verba relata in objectione, agens de Concilio Nicæno, quod facit mentionem eorum canonum. Nam cum hoc sit Nicænum secundum, quod celebratum fuit anno salutis 787. Calcedonense autem celebratum fuerit anno Domini 450. nempe trecentis & triginta tribus annis ante Nicænum secundum; non potuit Calcedonense loqui de eo Concilio Nicæno.

85 Errat quarto, dum allegat verba Concilii Calcedonensis ex epistola 38. Nam illæ epistolæ non sunt Concilii, neque per illas loquitur Concilium. Nam harum epistolarum aliæ sunt Imperatoris, aliæ Imperatricis, aliæ Leonis Papæ, & aliæ aliorum: quæ quidem dirigebantur ad congregandos Episcopos in Concilio.

86 Errat quinto, dum allegat epistolam 38. Concilii Calcedonensis; cum omnes illæ epistolæ solum sint numero triginta quinque. Quod tamen erratum dignum est venia; potuit enim ex incuria Typographi immutari.

87 Errat sexto præfata periodus, dum per illa verba Concilii Calcedonensis supra relata, intendit probare, Concilium Nicænum revalidasse, & confirmasse individualiter canones Apostolorum. Nam Concilium Calcedonense potius loqui videtur de canonibus Apostolorum, qui reperiuntur in sacra Scriptura, & epistolis canonicis. Nam dum perpendit, & promoveret auctoritatem Concilii Nicæni, æquiparat sacris Scripturis; sicut S. Gregorius Magnus dixit, se tantam fidem habere quatuor Conciliis generalibus, quantam Sanctis quatuor Evangeliiis. Nec adeò extolleret auctoritatem Concilii Nicæni per hoc, quod illam æquipararet illis canonibus Apostolorum: qui quidem non sunt partes sacre Scripturæ; per hoc autem quod dicat, parem fidem exhibendam esse Concilio Nicæno, ac canonibus sacre Scripturæ; id sane extollit auctoritatem Concilii Nicæni.

88 Ex dictis inferitur, ex Concilio Nicæno nihil inferri pro communione quotidiana omnium fidelium. Nam quamvis Concilium Nicænum loquatur de illis canonibus Apostolorum, constat ex dictis, ex relato canone Apostolorum non inferri communionem quotidianam omnium fidelium, sed vel eorum, qui prius vacant lectioni spirituali, & orationi; vel ministrorum Ecclesiæ, ut constat ex art. anteced.

89 Obiicit secundò ex eodem Concilio Nicæno duos textus, quos proponit Hispano idiomate, qui sic in latinum convertuntur. Primus. [In Missa existere Agnum Dei, qui tollit peccata mundi; & accipientes, corpus & sanguinem ejus, debere nos credere, id esse pignus nostræ Redemptionis.] Secundus textus est. [Sanctificari nos, accipientes corpus, & sanguinem Jesu Christi.] Ex quo inferit, fideles omnes ut sanctificentur, & accipiant remissionem peccatorum, debere communicare quotidie.

90 Respondeo, neque eos textus esse ad rem, neque eos esse ex Concilio Nicæno. Non ad rem: qui ibi solum asserunt effectus Sacramenti, non tamen dicitur in illis, an singulis diebus, an singulis hebdomadis, vel mensibus accedendum sit ad sacramentum, ad eos effectus recipiendos. Nam sunt ii textus ex Concilio; quia neque in primo, neque in secundo Concilio Nicæno reperitur aliquid de sacrosancto Sacramento Eucharistiæ; ut ex libro conciliorum manifestum est.

91 Obiicit tertio ex eodem Concilio Nicæno cap. 25. argumentum, quod fideliter translatum ad sermonem latinum, sic se habet. [Ut nemo fidelium omitteret communionem quotidianam, abstulit Concilium obices, qui poterant eam impedire; præcepitque omnibus sacerdotibus, ne quis arcerent aliquem fidelium à communione, nisi propter peccata publica, ob quæ imponebatur poena privationis sacre communionis. Idque præcepit sub poena excommunicationis, & depositionis. Titulus capitis est: Non esse arcedendum aliquem à communione, nisi poenitentia causa. In ipso autem capite dicitur: Nullus Sacerdos arceat aliquem ex fidelibus à communione. Et imponitur poena, si contrarium fecerit: Et si id fecerit, deponatur, & excommunicetur, quia usurpat potestatem, quasi haberet dominium. Animadvertatur causa, ob quam illum deponit, & excommunicat Concilium, nempe, quia usurpat potestatem, quasi haberet dominium. Quibus verbis ostendit, Sacerdotem non esse dominum ad negandam communionem, nisi propter peccata publica: quod si aliter negat, usurpat potestatem, quam non habet.] Hucusque obiectio.

92 Quæ tamen obiectio multis scatet erratis. Primò, quod citat Concilium in cap. 25. Cum neque secundum Nicænum constet capitibus, sed canonibus. Secundò, erratur in nu. 25. quia neutrum Nicænum habet viginti quinque canones: nam primum Nicænum habet viginti canones dumtaxat; & secundum viginti duos. Ter-

tiò erratur in eo, quod neque ea verba, neque similia inveniuntur in alterutro Nicæno; in neutro enim reperitur canon, qui loquatur de communione Eucharistiæ.

93 Ingentem ergo passus est æquivocationem is Scriptor ex iis, quæ tradit Concilium Nicænum secundum can. 4. cujus hic est titulus: Poena rationis puniendus Antistes, qui injustè Clericos arceat, vel templa claudat. Et postquam invehitur in avaritiam Ecclesiasticorum, sic decernit: Si quis ergo per auri exactionem, vel alicujus alterius speciei, vel propter aliquam propriam affectionem, à ministerio arceat inventus fuerit, vel segregare suorum clericorum aliquem, vel venerandum templum claudere, ne in eo Divina fiant ministeria, &c. rationis arceat legi obnoxius.

94 Itaque quia Concilium præcipit, ne Antistes arceat clericos à ministerio, is Scriptor id transfert ad hoc, quod non arceat fideles à communione quotidiana. Quod quam longè diversum sit, nemo non videt.

95 Demustamen argumenti gratia, quod in Nicæno concilio reperirentur ea verba, quæ affert obiectio, nempe quod nullus Sacerdos arceat à communione fideles; inde non arguitur communio quotidiana. Nam dato casu, quod fideles communicarent singulis diebus dominicis dumtaxat, posset optimè præcipere Concilium, ne ullus sacerdos arceat à communione fideles. Nam confessarius, qui penitenti in via virtutis ignavo concedit solum communionem pro singulis diebus Dominicis, non dicitur arceat illum à communione; sed potius consulere ei communionem cum temperamento prudentia, & judicii, ut loquitur decretum relatum sacre Congregationis.

96 Ex quibus omnibus constat, quàm sine fundamento relatus scriptor asserat, Concilium Nicænum præcipere omnibus fidelibus communionem quotidianam.

A R T I C U L U S III.

An Concilium Basileense indixerit communionem quotidianam omnium fidelium?

S U M M A R I U M.

Obiectio ex Concilii textu. n. 97.

An is textus non sit Concilii, sed Joannis de Ragusa? n. 98.

An is textus non suffragetur communioni quotidiana omnium? num. 99.

Secunda obiectio ex altero textu. n. 100.

An is textus sit Enrici Kalteisen? n. 101.

An is textus non loquatur de communione? n. 102.

Tertia obiectio ex altero textu. n. 103.

An is textus sit ejusdem Theologi; & ille non sit ad rem? n. 104.

97 **C**oncilium Basileense ex parte fuit reprobatum, quia aliquanto tempore continuatum est absque autoritate Romani Pontificis; ex parte verò approbatum, dum ejusdem Pontificis autoritate celebratum est. Ex ea ergo parte, quæ approbata fuit, dicit Pinto discurs. 1. cap. 4. sibi favere quosdam textus concilii. Primus est ex oratione de communione sub utraque specie, in hæc verba: Dedit ergo nobis hoc Sacramentum salutis, ut quia nos quotidie peccamus, & ipse jam mori non potest; per hoc Sacramentum, quod nos in memoriam ejus accipimus, remissionem peccatorum quotidie consequamur.

98 Respondeo primò, hunc textum non esse Concilii, sed Fratris Joannis de Ragusa Procuratoris generalis ex ordine Prædicatorum, qui eam orationem recitavit coram Concilio refragaturus petitioni Bohemorum ambientium communionem sub utraque specie. Et ita in g. Summa etiam Divina Sapientia. ea verba refert ex Innocentio; sed non exprimit, quis fuerit is Innocentius, ex septem hujus nominis Pontificibus, qui præcesserant. Sed quoniam ea verba non parvæ sunt auctoritatis, tum quia recitata sunt coram Concilio; tum quia ex Innocentio; adhuc secundò satisfacio.

99 Respondeo ergo secundò, verum esse, quod expedit communicare quotidie omnibus, qui amota quavis negligentia, & tepiditate, atque distractione, diligenter, & devotè se præparaverint. Neque ea verba exprimunt, quod debeant quotidie accedere ad Eucharistiam, qui negligenter se præparant ad accessum mensæ celestis. Et quod hoc ita asserendum sit, patet manifestè ex decreto sacre Congregationis.

100 Secundus textus, quem affert ex eodem Concilio, est in oratione de libera prædicatione verbi Dei, his verbis: Quia homo quotidie indiget salutifera ejus virtute, potest quotidie laudabiliter ad hoc Sacramentum accedere. Ideo dicit Dominus Luc. 11. ubi docet perere panem quotidianum. Ergo laudabile est, quod omnes fideles quotidie communicent.

101 Respondeo primò, hunc textum non esse Concilii, sed Fratris Enrici Kalteisen Dominicani in oratione, quam recitavit coram Concilio, ut refragaretur petitioni Bohemorum contententium, quod sicut omnes Sacerdotes quotidie celebrant, ita omnes Sacerdotes, & Diaconi quotidie prædicare possent independentes ab Episcopis.

102 Respondeo secundò, cum textum non esse ad rem, neque ibi

ibi loqui de communione quotidiana, sed solum de celebratione Missæ quotidiana. Et ut constet, proponam totum contextum ex corollario 4. §. *Ad ea*, qui est hujus tenoris. *Ad ea, quæ in contrarium adducta sunt. Primò sic: Christus tantum semel missavit, & pluries predicavit: ergo vultis ad minus concludere, quod si Sacerdos velit sæpe celebrare, debet etiam sæpe predicare. Respondeo negando consequentiam. Tum primò: quia si omnes Presbyteri quotidie celebrarent missam adhibitis debitis circumstantiis, esset valde laudabile; sed si omnes quotidie predicarent, esset confusibile. Tum secundò, quia Christus non instituit hoc Sacramentum propter se ipsum, sed propter perfectionem Viatorum; ut qui manducarent eum, haberent vitam æternam; Joan. 6. Idem dicit Apostolus ad Hebr. 10. Una oblatione confirmavit sanctificatos in sempiternum. Et idem quia homo quotidie indiget salutifera ejus virtute, potest quotidie laudabiliter ad hoc Sacramentum accedere; idem dicit Dominus Luc. 11. ubi docet petere panem quotidianum. Ex his constat primò, eum textum loqui de celebratione Missæ quotidiana, non de communione. Deinde etiam si loquatur de communione quotidiana, id quidem rectè limitatur illis verbis, *adhibitis debitis circumstantiis*, scilicet, quas posuit S. Thomas supra citatus cap. præced. devotionis actualis, & reverentiæ actualis; & ponit hoc decretum sacre Congregationis.*

103 Tertius textus, qui assertur pro communione quotidiana omnium fidelium ex eodem Concilio Basileensi, est ex eadem oratione de libera prædicatione verbi Dei. Ubi hæc habentur: *Quo negligentie quotidianæ purgantur, gratia augentur, & virtutes roborantur.* Ergo si communione purgantur negligentie quotidianæ, quotidiana debet esse communio.

104 Respondeo primò, eum textum non esse Concilii, sed ejus Theologi Enrico Kalteisen, ut constat ex supradictis. Respondeo secundò, in eo textu non loqui eum Theologum de communione, sed de celebratione Missæ, ut constat ex contextu, corollario 4. §. *Hinc est.* Ubi sic dicitur: *Quintò, oratione populi: quia populo jam fundato in fide, major est necessitas providendi de eo, quo negligentia quotidiana purgantur, gratia augentur, & virtutes roborantur: ad quod est virtus Missæ: non sic prædicatione: ergo, &c.* Quæ ergo Theologus dixit de virtute Missæ quotidie celebrandæ, is scriptor totum vult transferri ad communionem quotidianam.

ARTICULUS IV.

An ex Concilio Tridentino colligatur quotidiana omnium communio?

SUMMARIUM.

An sit laudabile, quod quotidie communicent homines distracti, & indevoti, &c. nu. 105.

Allegantur tres textus Tridentini. n. 106. & seq.

Prævus modus arguendi ex textibus Concilii. n. 109.

An sub eadem forma arguendi possit colligi ex Concilio opposita conclusio? nu. 112.

Quartus textus Tridentini. nu. 113.

An idem sit frequenter atque quotidie? remissive. n. 114.

An is textus inferat oppositam assertionem? n. 115.

An donatio, & pietas, quam petit Concilium, consistat in sola voluntate communicandi? n. 117.

Quintus textus ex eodem Concilio. n. 118.

Quomodo is sit intelligendus. n. 119. & seq.

105 Idem Antonius Velasquez Pinto *discur. 1. cap. 5. sæpe* affirmat, Concilium Tridentinum docere, & exhortari omnes fideles ad quotidianam communionem: & licet admittamus ita esse, non est ad rem: quia simul exhortatur ad magnam præparationem præviā. Et qui ita congruè, ut decet, præparati accesserint, non negamus laudabile esse, quod quotidie communicent. Negamus tamen laudabile esse, quod homines distracti, & indevoti, & ad mundi vanitates, & divitias nimium affecti, quamvis culpa lethali careant, quotidie communicent: hos enim ita affectos nullatenus exhortatur Concilium ad communionem quotidianam.

106 Multos textus congerit hic Author ex Tridentino, ut probet hanc communionem quotidie ab omnibus percipiendā. Primus est ex *sess. 13. de Euch. c. 2.* ubi Concilium loquens de Christo instituentem hoc Sacramentum, ait: *In illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit.* Hinc arguit Pinto: sed Christus voluit colere nos memoriam ejus quotidie: ergo vult, nos accedere ad communionem quotidie.

107 Secundus textus est ex eodem capite sic. *Sumi autem voluit Sacramentum hoc, tanquam spirituale animarum cibum, quo alantur, & confortentur, viventes vita ipsius, qui dixit: Qui manducat me, & ipse vivet propter me.* Et hinc arguit: sed cibus sumitur quotidie: ergo hoc Sacramentum debet sumi quotidie.

108 Tertius textus, quem assert, est ex eodem capite, ubi ait: *Et tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis: sed ut liberemur à culpis quotidianis, necesse est sumere antidotum quotidie: ergo debemus accipere hoc Sacramentum quotidie.* Et per hos textus affirmat Pinto, Tridentinum docere, & exhortari omnes ad communionem quotidianam, etiamsi hanc solam habeant præparationem, quod careat conscientia peccati mortalis.

109 Et siquidem is Author diceret, se probabiliter inferre ex iis textibus, quod omnes deberent communicare quotidie, id tolerabile esset. Cæterum absurdum est, quod dicat, Concilium in iis textibus evidenter docere, & exhortari omnes ad communionem quotidianam. Et ut videas, quam absurdus sit hic modus discurrendi, propono hunc syllogismum: [Christus vult, omnes fideles colere memoriam ejus quotidie: sed per sumptionem Eucharistiæ colimus memoriam ejus: ergo sumptio Eucharistiæ quotidiana debet esse.] Hic syllogismus continet majorem, minorem, & consequentiam. Et quidem minor affirmatur à Concilio. Si autem majorem etiam affirmaret Synodus Tridentina, potuisset dici, eam consequentiam affirmari ab ipsa sacra Synodo: nam in legitima argumentatione, qui affirmat præmissas, debet etiam affirmare consequens, immò illud de facto affirmat saltem virtualiter. Synodus autem Tridentina non affirmat majorem; quæ quidem falsa est: Christus enim non vult, neque ipsi placet, quod fideles distracti, & cupiditatibus rerum temporalium præpediti, etsi careant conscientia peccati mortalis, quotidie colant hac sumptione Sacramentali sui memoriam.

110 Et quidem sub eadem forma arguendi, posset quis probare hæreticaliter, omnes etiam peccato mortali præpeditos posse quotidie communicare, hoc syllogismo: [Omnes fideles, etiam lethali culpa infecti, debent colere quotidie memoriam Christi: sed colere memoriam Christi fit per sumptionem Sacramentali Eucharistiæ: ergo omnes fideles, etiam peccato mortali infecti, debent exercere quotidie sumptionem Eucharistiæ.] Ad quem syllogismum debent respondere adversarii, falsam esse majorem de hoc genere colendi sacramentaliter memoriam Christi. Eadem ergo proportionem dicimus nos, majorem antecedentis syllogismi esse falsam de omnibus fidelibus carentibus conscientia peccati mortalis, quibus non expedit colere quotidie Sacramentaliter Christi memoriam.

111 Idem conspicies in secundo, & tertio textu. Nam quia Concilium ponit unam præmissam, & is scriptor ponit alteram; & ex illis duabus infert consequentiam, assertit hanc consequentiam doceri à Concilio. Qui modus discurrendi quàm sit alienus à dialectica, omnes docti optimè sciunt.

112 Et quidem sub eadem forma, qua Author iste assertit, doceri à Concilio communionem omnium fidelium quotidianam; possem ego affirmare, docere à concilio, neminem debere communicare quotidie, nisi qui perfecta dispositione devotionis actualis se præparaverit. Sicut enim ipse assumit unam præmissam Concilii, & superaddit alteram propriam; & consequentiam inde deductam dicit esse doctrinam Concilii; sic ego possem assumere unam præmissam Concilii, & addere aliam propriam pro dispositione perfecta ad communionem; & sic asserere, esse doctrinam Concilii, neminem communicare debere quotidie, nisi qui habuerit illam dispositionem perfectam. Attende syllogismum: [Christus præcepit colere nos sui memoriam in sumptione Eucharistiæ: sed noluit colere nos, scilicet sacramentaliter sui memoriam, nisi cum perfecta dispositione devotionis actualis: ergo nemo debet accedere ad sumptionem Eucharistiæ, nisi cum perfecta dispositione devotionis actualis.] In quo major est Concilii, minor autem est à me superaddita: & consequentia rectè infertur. Numquid ergo hæc consequentia est doctrina asserta expressè, vel tacite à Concilio? Non assero, quia hic pessimus est discurrendi modus.

113 Quartus textus, quem assert ex *sess. 13. cap. 8. de Euch. est: Paterno affectu admonet sancta Synodus, hortatur, rogat, & obsecrat per viscera misericordie Dei nostri, ut omnes, & singuli, qui Christiano nomine censentur, &c. hac sacra mysteria corporis, & sanguinis ejus, fidei constantia, & firmitate, ea animi devotione, ac pietate, & cultu credant, & venerentur, ut panem illum supersubstantialem frequenter suscipere possint.* Et subjungit Pinto, non suscipere frequenter, nisi qui quotidie suscipit: sicut non dicitur frequenter audire missam, nisi qui audit quotidie.

114 Sed quis non videt, sensui verborum vim inferri, dum vult idem esse *frequenter*, atque *quotidie*? ut amplius constabit infra art. 9. ex Conciliis Mediolanensibus, quæ Clericis ante sacerdotium indicunt frequentiam communionis; & postea explicant hanc frequentiam per hoc, quod communicent singulis diebus Dominicis. Vide etiam art. 5. nu. 127.

115 Deinde iste textus Tridentini militat contra opinionem de communione quotidiana omnium fidelium. Nam ad frequentem communionem requirit *Fidei constantiam, & firmitatem, animi devotionem, pietatem, & cultum*: atqui non omnes fideles, etsi nullius culpæ mortalis conscii, habent totam hanc dispositionem: ergo ex mente Concilii non omnes, ut res de facto se habent, debent communicare quotidie.

116 Respondent oppositæ partis Authores, ipsam voluntatem communicandi esse devotionem, ac pietatem; unde eo ipso quod velint communicare, jam habent eam devotionem, & pietatem, quas requirit Concilium.

117 Sed hæc responsio detorquet verba Concilii ad sensum absurdum. Nam Concilium *admonet, hortatur, rogat, & obsecrat, ut habeant eam animi devotionem, ac pietatem, & cultum, ut frequen-*

ter accedant ad communionem; sed per vos in sola voluntate communicandi stat ea animi devotio, pietas, & cultus. ergo Concilium dumtaxat admonet, hortatur, rogat, & obsecrat communicaturos, ut habeant voluntatem communicandi. Ergo concilium admonet, hortatur, rogat, & obsecrat, ut qui accedunt ad communionem, habeant eam voluntatem, sine qua non possunt communicare: quod esset ridiculum.

118 Quintus textus est is, quo utuntur omnes Authores ejus opinionis de communionem quotidiana omnium fidelium ex *sess. 22. cap. 6. de sacrificio Missæ*. Optaret quidem Sacro sancta Synodus, ut in singulis Missis omnes fideles astantes, non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistia perceptione communicarent, quoad eos Sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberius proveniret. Sed quod optat sancta Synodus, consuli debet fidelibus: ergo consuli debet, quod omnes, qui astant Sacrificio, communicent.

119 Sed ex hoc decreto Innocentii XI. magna lux allata est ad explicationem hujus textus in *claus. 2. ubi* loquens de his verbis Concilii, ait: *Quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil precipiens, quod cuperet, tantum judicavit, cum inquit: Optaret quidem Sacro sancta Synodus, &c. Idque non immerito; multiplices enim sunt conscientiarum recessus, varia ob negotia spiritus alienationes; multæ contra gratia, & Dei dona parvulis concessa. Quæ cum humanis oculis scrutari non possimus nihil certi de cujusque dignitate, atque integritate, & consequenter de frequentiori, aut quotidiano vitalis panis usu potest constitui.*

120 Ex quibus verbis constat primò, Synodum Tridentinam, non solum non constituisse communionem quotidianam, sed etiam non potuisse constituere, nisi sub aliquibus limitationibus; eo quod humanis oculis scrutari non possumus dignitatem, & integritatem requisitam ad communionem quotidianam.

121 Constat secundò, idè Concilium dumtaxat indicasse desiderium suum, & non indixisse communionem quotidianam; quia cum in aliis sint varæ spiritus alienationes, quibus non expedit communicare quotidie; in aliis verò multæ gratiæ, & Dei dona, quibus expedit communicare quotidie; non potuit Concilium una & eadem formula communi indicare omnibus communionem quotidianam.

122 Notandum etiam est, Tridentinum non dixisse *Optat*, sed *Optaret*: inter quæ est magnum discrimen. Nam (ut notavit P. Emmanuel Alvarez in sua arte Grammatica agens de modo subjunctivo verbi; unicuique enim in sua arte credendum est.) id præteritum imperfectum subjunctivi significat quandam inclinationem ad faciendum aliquid non autem resolutionem voluntatis. Hinc fit, quod Concilium non optat absolute, sed inclinatur quodammodo ad optandum. Non optat absolute, quia videt, non omnes habere eam animi devotionem & reverentiam, quæ requiritur ad communionem quotidianam. Inclinatur tamen ad optandum, quia desiderabile est, omnes homines ea devotione, & reverentia disponi. Quod explicatur exemplo. In ore iustorum invenies frequenter hanc vocem: *Vellem, omnes homines esse sanctos, & immaculatos.* Inquiri ergo, quare non dicitur, *Volo, omnes homines esse sanctos, & immaculatos*: & dicitur, *Vellem, &c.* Ratio autem est: quia attenta hominum fragilitate, & inclinatione ad terrena est moraliter impossibile, quod omnes homines sint sancti, & immaculati: idè iustus non dicit absolute, quod vult, sed quod vellet. Similiter ergo Concilium, quia videt multa impedimenta in pluribus hominum ad hanc dispositionem requisitam pro communionem quotidianam; idè non dicit quod optat, sed quod optaret. Et ita cum accedit ad exhortandum, ut in textu quarto antecedenti, non exhortatur fideles, ut quotidie communicent, sed ut se præparent ea devotione, & reverentia, qua digni fiant communionem quotidianam.

ARTICULUS V.

An Concilia provincialia Cloveshense, & Ravennatense exhortentur ad communionem quotidianam?

SUMMARIUM.

Duo textus citati pro communionem quotidiana ex Concilio Cloveshensi, canon. 22. & 23. nu. 123.

An id Concilium contineat dumtaxat septem canones? n. 124.

An primus textus suppositivus loquatur solum de Ecclesiasticis? n. 126.

An sit quid diversum, quod sint dispositi continuò ad communionem, & quod continuò communicent? ibidem.

An sit idem communicare frequenter atque quotidie? n. 127.

Quomodo intelligatur textus Concilii Ravennatensis? n. 129.

123 Idem Pinto *disc. 1. c. 7.* asserit, tredecim Concilia provincialia (præter sex alia, quæ postea subiungit) exhortari omnes fideles ad communionem quotidianam. Et tamen ne unum quidem eorum tale quid asserit. Citat in primis Concilium Cloveshense sub Zacharia Papa celebratum anno 742. & ex illo asserit duos textus ex can. 22. & 23.

124 Et licet hoc Concilium non reperiat in editionibus antiquis, illud reperies in editione novissima, quæ facta est Parisiis, opera, & studio P. Philippi Labæi, tom. 6. fol. 1532. Et quidem id Conci-

lium dumtaxat continet septem canones, & in illis septem nihil penitus dicitur de communionem Eucharistia. Unde omnino evanescit illa ejus Scriptoris probatio.

125 Sed licet admitteremus tamquam legitimos ejus Concilii textus, quos ipse asserit; nihil suffragarentur opinioni de quotidiana omnium fidelium communionem. Primus textus suppositivus, quem asserit, hic est: [Omnes Religiosi, & Ecclesiastici continuò dispositi sint ad communionem, neque ita depravatis moribus vivant, ut ob eorum culpas communionem priventur.

126 Sed hic textus non est ad rem. Primò, quia solum loquitur de Religiosis, & Ecclesiasticis. Secundò, quia non exhortatur eos, ut communicent quotidie, sed quod per bonos mores, & virtutes sint continuò dispositi ad communionem. Et aliud est, quod continuò communicent; aliud verò quod continuò habeant puræ, & integræ vitæ dispositionem, ad communicandum, quando oporteat. Tertiò, quia licet is Author velit, intelligi postrema verba, ita ut solum propter gravissima crimina olim privarentur communionem quotidiana; non ita est: privabantur enim communionem per longum tempus, immò & per plurimos annos.

127 Secundus textus, quem asserit, est iste: [Soluti, & conjugati, qui a peccatis abstinent, admonentur, ut frequenter accipiant sacram Synaxim.] Dicit autem idem esse frequenter, atque quotidie. Sed quis non videt assumi falsum; tum ex communi usu loquendi: tum ex multis textibus sacra Scripturæ, in quibus impossibile est intelligere frequentiam pro usu quotidiano. Vide Reg. 4. cap. 4. vers. 8. Ubi de Elifao dicitur: *Cumque frequenter inde transiret.* Et Machab. 1. cap. 14. vers. 28. *Quoniam frequenter facta sunt prælia.* Et Machab. 2. cap. 10. vers. 14. *Frequenter Judeos debellabat.* Et passim alibi. Vide, quæ de hoc supra dixi art. 4. & infra art. 9.

128 Deinde asserit Concilium Ravennatense tertium, quod in Rubr. 13. corripit Sacerdotes, qui diuturno tempore abstinent a celebratione Missæ; & subiungit hæc verba: *Neque animadvertentes, quod quemadmodum quotidie pro populi peccato, ita & pro suo debet offerre Sacerdos: & quod hic sit panis, quem Deos quotidie perit, & ministrari mandavit.* Et in his ultimis verbis existimavit hic Author contineri communionem quotidianam.

129 Sed fallitur. Primò, quia per quotidianam Missæ celebrationem petitur quotidie, & ministratur hic panis. Secundò, quia juxta decretum sacra Congregationis, ministrari debet hic panis rarius, aut crebrius pro modo præparationis, aut devotionis. Itaque iis fidelibus ministrandus est quotidie, qui singularem habuerint devotionis, & reverentia dispositionem; non omnibus, ex hoc solum, quod culpæ moralis non sint sibi consci; neque ullum est verbum in textu Concilii, quod huic doctrina opponatur.

ARTICULUS VI.

An tria Concilia Toletana stent pro communionem quotidiana omnium?

SUMMARIUM.

An textus Concilii Toletani primi infideliter referatur? n. 131.

An olim qui ob gravia crimina habebantur in penitentia, privarentur communionem Eucharistia pro tempore penitentia? n. 132.

Quomodo eum textum explicet Glossa? n. 133.

Quomodo ex eo textu non inferatur communicatio quotidiana? n. 134.

Quid dicat S. Hieronymus de communionem quotidiana? n. 135.

Quomodo non sit ad rem textus Concilii Toletani tertii? n. 137.

Quam inutiliter citentur duo textus ex Concilio Toletano quarto? nu. 138. & seq.

130 Idem Author ibidem allegat tria Concilia Toletana. Ex Concilio Toletano I. cap. 13. & habetur cap. *Hic* qui. de consecr. dist. 2. refert verba, quæ non fideliter transfert in Hispanum idioma. Textus latinus hic est: *De his, qui insistant in Ecclesiam, & deprehendantur numquam communicare, admonentur. Quod si non communicant, ad penitentiam accedant. Si communicant, non semper abstineant. Si fecerint, abstineantur.*

131 Circa quem textum notandum est primò, cum Authorem illa verba, *Si communicant, non semper abstineant*; transulisse in Hispanum idioma sic: [Si comulgan, no buelvan a abstenerse.] Id est [Si communicant, non iterum abstineant.] Et ita interpretatur, ut sensus sit, [Nulla die deinceps abstineant; atque adeò quotidie communicent.] Cum ergo in eo textu dicatur, *Qui communicant, non semper abstineant*; quis non videt, sensum ab eo Authore traditum esse alienum a sensu ejus textus; & eam dictionem non semper, qua utitur Concilium, esse immutatam?

132 Notandum est secundò, olim eos, qui habebantur in penitentia ob gravia crimina, arceri a communionem Eucharistia. Dum ergo Concilium jubet, quod qui numquam communicant, ad penitentiam accedant, jubet quidem, ut qui ex voluntate sua nolunt communicare, adnumerentur illis, qui in penitentia sunt, & inviti priventur communionem.

133 Notandum est tertio, circa id verbum, *Non semper abstineant*, glossam addidisse hunc commentarium: *Id est, si aliis temporibus, non tamen illis temporibus abstineant, scilicet Pascha, Pentecoste, Nata-*

Natali Domini. Et circa ultimum verbū abſtineantur, ſubjungit gloſſa: Abſtineant à communione, vel abſtineantur, id eſt excommunicentur.

134 Ex dictis colligitur, quā malè inferat communionem quotidianam omnium fidelium ex eo textu Conc. lii; cū immutaverit ſenſum, & verba illius. Et cū Concilium dicat, *Non ſemper abſtineant*, ille Author vertit, *Non iterū abſtineant*. Et cū Gloſſa id intelligat de communione pro tribus diebus in quolibet anno, ipſe velit intelligendum de omnibus diebus nullo excepto.

135 Ex eodem textu Concilii inferit ulterius ſ Author illis verbis, quæ ſic fideliter in latinum ſermonem transferunt. [Et ita communabant omnes fideles in Hiſpania quotidie, ut inquit S. Hieronymus.] Sed id minimè colligitur ex Concilio, ut patet ex dictis. Et S. Hieronymus non affirmat omnes communicare quotidie in Hiſpania; ſed eſſe conſuetudinem communicandi quotidie in Hiſpania; ſcilicet aliquorum, qui magna devotione tenebantur. Utinam modò vigeret eadem conſuetudo, dummodo ſe præpararent ea puritate, devotione, ac reverentia, qua olim ſe præparabant ad communionem in ſimul, & ad martyrium.

136 Secundo loco refert verba Concilii Toletani tertii, quorum tenor eſt iſte: *Symbolum fidei recitetur, & priusquam Dominica dicatur oratio, voce clara prædicetur; quo ſi ſvera manifeſta ſit, & teſtimonium habeat; & ad Chriſti corpus, & ſanguinem prælibandum, pectora populorum fide purificata, accedunt.* Ergo quotidie accedebant populi ad ſacram communionem.

137 Sed unde colligit hic Author, quotidie prædicari, & quotidie communicari? Cū ad id nullum detur fundamentum in verbis Concilii. Quod ſi verum ſit, tunc temporis eam vigere conſuetudinem communicandi quotidie, Concilium id non indicit; ſed ſolū jubet, quòd ante communionem prædicetur, ut melius diſponerentur corda fidelium ad ſacram communionem.

138 Tertio loco obicit textum Concilii Toletani quarti. Nam c. 2. ait: *Conſervetur unus modus in Miſſarum ſolemnitatibus.* Ubi, ut ex Authoribus colligitur, in his verbis indicitur, ut ſervetur modus celebrandi Miſſam, quam vocant Mazarabem: in qua Miſſa injungitur fidelibus, ut omnes cōmunicet quotidie. Sed quomodo id injungitur? Reſpondet iſ Author diſc. 1. c. 13. n. 3. in Miſſa Mazarabe, cū recitabatur à Sacerdote oratio Dominica, ad ea verba *Panem noſtrum quotidianum*; reſpondebat Miniſter, *quia eſt Deus*. Unde ex eo, quod in Miſſa petimus panem noſtrum quotidianum, id eſt, ſacram Eucharistiā, inferit in Miſſa præcipi communionem quotidianam.

139 Sed in hac, & aliis conſequentiis huius Authoris logicā deſidero; nihil enim valet ea cōſequentia: alioqui cū eadē verba dicantur ſemper in Miſſa, dicendum eſſet etiam in qualibet Miſſa præcipi cōmunionem; nihil enim refert, quòd miniſter reſpondeat, vel non reſpondeat. Conſtat autem ex Decreto ſacrę Congregationis, nullum eſſe præceptum in Eccleſia communicandi quotidie.

140 Deinde affert alia verba Concilii Toletani quarti c. 10. aliàs 9. citantem S. Hilarium, & S. Cyprianum. Sed hæc probatio tam inutilis eſt, ac præcedens. Nam Concilium ſolū præcipit, ut quotidie dicatur oratio Dominica; ut ex ejus verbis clarè conſtat; quæ huius tenoris ſunt. *Nonnulli Sacerdotes per Hiſpanias reperiuntur, qui Dominicam orationem, quam Salvator noſter docuit, & præcepit, non quotidie, ſed die Dominica dicunt.* Et quia, ut ſine intermiſſione oremus, *Apoſtolus docuit; qualiter autem oremus, Chriſtus præcipit, dicens, cū oratis, dicite, Pater noſter, qui es in cœlis; quomodo ergo quotidie non dicitur, quòd ſine intermiſſione dici jubetur? Nam in tantum quotidie hæc oratio dicenda eſt, quantum & ipſo titulo utitur, dum vocatur oratio quotidiana.* Sic enim Sancti Patres nuncupaverunt. Quod etiam apud Doctores, quorum doctrina illuſtris eſt, invenitur. Sanctus quippe Cyprianus dicit: *Itaque in oratione Domineca panem noſtrum quotidianum, id eſt Chriſtum, dari nobis quotidie petimus; ut qui in Chriſto manemus, & vivimus, à ſanctificatione, & corpore ejus non recedamus.*

141 Concilium ergo Toletanum non affert S. Cyprianum, ut probet quotidie communicandum; ſed ut probet, quotidie recitandam eſſe orationem Dominicam. Sanctus autem Cyprianus non docet, quoslibet laicos, quacumque tepiditate reneantur, debere communicare quotidie, ſed eos, qui manent, & vivunt in Chriſto, qua dicendi formula ſignificantur, qui ſpeciali devotione, & actibus charitatis uniuntur cum Chriſto. Neque enim negandum eſt, oportere communicare quotidie eos, qui talibus actibus devotionis, & charitatis cum Chriſto uniuntur. Neque negamus abſolutè communionem quotidianam, ſed ſolū negamus, exercendam eſſe cum ea dumtaxat diſpoſitione, qua quis careat ſcientia peccati lethalis; de quo nihil agit S. Cyprianus.

ARTICULUS VII.

Quid inferatur pro communione quotidiana ex Conciliis Colonienſi, Pariſienſi, & Senonenſi?

SUMMARIUM.

An Concilium Colonienſe ſecundum hortetur ad communicandum ſingulis Dominicis? Et quomodo perperam citetur pro communione quotidiana? nu. 143.

Quam ſint inutiles pro communione quotidiana alii duo textus ex eodem Concilio? nu. 145. & ſeq.

An canon Apoſtolorum, qui refertur ab hoc Concilio, loquatur de communione pro ſingulis Dominicis? nu. 147.

An expreſſe dicat id Concilium, quòd non exigit communionem quotidianam? nu. 148.

Quam ſit etiam inutilis textus ex Concilio Pariſienſi ſexto? n. 149.

Quam abſurdè citentur alia Concilia Pariſienſia, qua præceſſerunt? num. 151.

Quam ſit etiam inutilis textus ex Concilio Senonenſi ſecundo? n. 153.

142 Idem Pinto ibid. num. 8. ait, Concilium Colonienſe primum ſub Paulo III. part. 7. can. 26. exhortari omnes fideles ad communionem quotidianam, quatenus repetit ſupra memoratum canonem Apoſtolorum. Addit præterea iſ Author illud Concilium can. 21. ſignificare deſiderium, quo afficitur, quòd omnes fideles quotidie communicent, quatenus ait, per ipſos laicos ſtare, quominus quotidie miniſtretur illis Eucharistiā. Affirmat etiam, id ipſum in can. 24. doceri.

143 Sed mirandum eſt, quòd cū Concilium expreſſe exhortetur ad hoc, quòd ſingulis Dominicis diebus fideles communicent; ipſe velit nobis obtrudere aſſertum omnino alienū ab eo Concilio. Quod evidenter conſtabit allatis in medium ipſis textibus, quos citat. In can. 21. ſic dicitur. *Et ut exhortandus eſt populus, quòd ſepe numero communicent, quemadmodum olim ſingulis diebus Dominicis fieri conſuevit (quòd quidem nunc, quominus fiat, per laicos ſtat, quibus non debet cœleſtis illo cibus in vitis, aut nauſeantibus obtrudi) ita ad minimum populus ipſe in diſciplina Eccleſiaſtica retinendus eſt, ut ſaltem toto anno ſemel ab omnibus, qui ad diſcretionis annos perveniſſent, conſeſſis, & contritis Eucharistiā ſumma cum reverentia ſuſcipiatur, &c.*

144 In quibus verbis duo ſunt notanda. Primum, quòd dumtaxat hortatur, ut ſingulis diebus Dominicis communicent; & id dicit eſſe communicare ſæpè numero. Secundum, quòd in eo quòd dicit, per laicos ſtare, quominus eis miniſtretur Eucharistiā ob eorū nauſeam cœleſtis huius cibi, promovetur noſtra doctrina. Propterea enim dicimus, non expedire, quòd omnes laici quotidie communicent; quia eorū plurimi hac nauſea, & tepiditate afficiuntur. Eſt enim quoddam nauſeæ genus accedere ad hanc menſam cum magna diſtractione, & tepiditate; cū tamen ad cibum materiale cum magna cupiditate, immodè & anxietate accedant.

145 Non minus ſiniſtrè citatur textus huius Concilii ex canone 24. ut patet ex hoc contextu. *Docendus quoque populus, ut qui juxta antiquum Eccleſiarum ſingulis Dominicis diebus ad communicandum corpori, & ſanguini Dominico non ſe præparat; Miſſa ſaltem Parochiali hiſce, aliisque feſtis diebus interſit: ut tamen ſi inter ſacrificantem, & aſſiſtentes non ſit (more illo antiquo) tam frequens Sacramenti communio, ſit ſaltem ſacrę doctrine, pia exhortationis, laudis, & gratiarum actionis communio: ut ſic quodammodo omnes ſpiritualiter communicent, cum deſiderio etiam Sacramentaliter communicandi, &c.* Ubi vides Concilium dumtaxat deſiderare, ut ſingulis diebus Dominicis populus communicet; & hortari ſolū, ut ſpiritualiter communicet. Ubi eſt ergo hæc exhortatio ad communionem quotidianam fidelium, quam ille Author vult nobis quaſi cæcutientibus obtrudere?

146 Sed & can. 26. in quo exhortationem ad communionem omnium quotidianam fingit hic Author, nihil aliud conatur ſuadere Concilium, niſi aſſiſtentiā integram ad ſacrificium, & communionem ſpiritualem. Sic enim decernit: *Corripiendus verò abuſus eſt, quòd quidam poſt aſperſam aquam, & ante Miſſe introitum, exitum faciunt: quidam poſt auditum, & non intellectum Evangelium, abeunt; aliique, poſtquam Sacerdos dixit, Sursum corda, & gratias agamus, &c. Denique alii ſtatim poſt elevationem corporis, & ſanguinis Dominici, non expectantes præcipuam Miſſæ partem, qua eſt communio. Ecce abuſum, quem refert Concilium; vide modò quid immediate ſubjungat. Antiquiſſimus ergo canon populo rememorandus eſt, qui ſic habet: Omnes fideles, qui in ſolemnitatibus ſacris ad Eccleſiam conveniunt, Scripturas Apoſtolorum, & Evangelium audiant. Qui autem non perſeverant in oratione, uſque dum Miſſa peragatur, nec ſanctam communionem percipiunt (quam nos, ut non exigimus quotidie Sacramentalem, ſaltem ſpiritualem à populo requirimus) velut inquietudines Eccleſia commoventes, convenit communionem privari.*

147 Ubi obſervabis primò, eum Authorem citari Concilium Colonienſe pro communione quotidiana, eo quòd Concilium dicat, rememorandum eſſe canonem Apoſtolorum: cū tamen Concilium referat eum canonem non tamquam loquentem de communione ſingulis diebus exercenda, ſed ſolū in ſolemnitatibus ſacris. Unde deberet inferri, juxta prædictum canonem Apoſtolorum, non quotidie, ſed ſolū in ſolemnitatibus fieri debere communionem Eucharistiā.

148 Obſervabis ſecundò ea verba Concilii, *Quam nos ut non exigimus quotidie Sacramentalem.* Ubi vides quam immeritò iſte Author afferat hoc Concilium pro communione Sacramentali quotidiana; cū expreſſe dicat Concilium, illam non exigere, ſed ſolū ſpiritualem.

149 Idem Scriptor ibidem num. 9. pro ſua communione quotidiana omnium fidelium refert Concilium Pariſienſe VI. in cuius verbis ex canon. 20. quæ allegat, ne minimum quidem veſtigium

iligium apparet communionis quotidianæ consulendæ. Ecce verba quæ citat, in quibus Concilium Regem Ludovicum Pium alloquitur. *De perceptione verò sacri Corporis, & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi nihilominus monemus, ut quod Christiana Religioni expedit, & sicut vobis à Patribus nostris admonitum est in aliis conventibus, quando possibile fuerit, faciatis; & vestro exemplo vobis famulantes, ut hoc faciant, instruatis.*

150 Perpendat lector, quàm sine fundamento accumulentur textus Conciliorum. Itaque quia Concilium Parisiense suadet Regi Ludovico Pio, *ut in perceptione sacri Corporis, & Sanguinis Domini, faciat, quod possibile fuerit*, affirmat iste Author, quod Concilium suadet Regi, ut communicet quotidie. Quid ergo dicam ad hoc argumentum, nescio, nisi quod pudet respondere.

151 Neque his contentus ille Author, subjungit, præcedentia Concilia Parisiensi suasse etiam Regi communionem quotidianam. Sed quomodo? nempe quia Concilium ait: *Sicut vobis à Patribus nostris admonitum est in aliis conventibus.*

152 Sed si in aliis conventibus, siue Conciliis admonitus est Rex, quod in perceptione Eucharistiæ faciat, quod possibile fuerit, per hoc clare cernitur, quod antecedentia Concilia non suaserint communionem quotidianam; cum hæc per ea verba non explicetur. Deinde Concilia antecedentia non potuerunt id suadere eidem Regi Ludovico Pio, cum Concilium Parisiense V. celebratum fuerit ducens quadraginta novem annis ante Parisiense sextum. Nam quintum celebratum est ann. 80. & sextum ann. 829.

153 *Ibidem* nu. 10. assert pro sua opinione Concilium Senonense secundum sub Clemente VII. Indicit enim Curatis, ut hortentur fideles ad hoc, quod frequenter communicent. Dicit autem idem esse frequenter atque quotidie. Verba Concilii sunt hæc. *Hortentur insuper iidem Curatios eisdem Parochianos suos, ut frequenter peccata sua confiteantur, & Sacramentum Eucharistiæ percipiant, præsertim in festis solemnibus, & tempore infirmitatis, aut pestis, &c.*

154 Sed jam supra vidimus, quàm falsum sit id, quod assumit, idem esse frequenter, atque quotidie. Quod etiam ex ipso hujus Concilii contextu falsum esse cernitur; nam cum dicat, *præsertim in festis solemnibus*; id ponit Concilium tanquam exercitium frequentiæ. Si ergo qui communicat in omnibus festis solemnibus, juxta renorem Concilii frequenter communicat; quomodo idem frequenter, atque quotidie.

ARTICULUS VIII.

Quid inferatur ex Conciliis Bracharensi, Moguntino, & Treverensi?

SUMMARIUM.

Quàm falsa sit allegatio Concilii Bracharensis? Et an sit canon ex collectione Martini Bracharensis, nu. 156.

Quàm sine fundamenta citetur Concilium Moguntinum, cum id solum hortetur ad communionem spiritualem? n. 159.

Quàm inutiliter citetur Concilium Treverense? n. 160.

155 **E**odem cap. 7. nu. 12. assert pro sua opinione Concilium Bracharense secundum can. 83. affirmatque in hoc Concilio renovari consuetudinem communicandi quotidie, & ad hoc referri in eo Concilio canonem Apostolorum supra relatum.

156 Sed hic Author ingentem passus est æquivocationem; hoc enim Concilium decem dumtaxat habet canones. Igitur canon iste 83. est ex quadam antiquorum Orientalis Ecclesiæ canonum collectione, quam fecit Martinus Archiepiscopus Bracharensis; ut constat ex Severino Biniio tom. 2. Concil. Hæc autem collectio canonum in ea editione Biniio reperitur post Concilium Lucense secundum. Contextum hujus canonis tradidi supra art. 1. ubi dixi, esse explicationem canonis decimi Apostolorum; ubi etiam proposui glossas, ex quibus convincitur, eum canonem Apostolorum non loqui de communionem quotidianam fidelium, neque de excommunicandis illis, qui non vacant communioni quotidianæ; sed de illis solum, qui ne deferrent vitam luxuriosam, negligebant communicare in diebus solemnibus, in quibus reliqui fideles communicabant.

157 Notat autem Severinus Binius tom. 2. concil. fol. 676. errare Gratianum in eo, quod hunc canonem attribuit Martino Papæ, cum deberet attribuere Martino Archiepiscopo Bracharensi. Sicut etiam errat Pinto, dum illum attribuit Concilio Bracharensi secundo.

158 Obiicit deinde *ibid.* n. 13. Concilium Moguntinum sub Paulo III. cap. 38. (corrigere 58.) verba Concilii sunt hæc. *Præterea sacram Eucharistiæ, cum celebrante, si non ore, saltem fide, & desiderio cordis, ad percipiendum spirituale ejus fructum, & crebrò sumere.*

159 Sed hic textus est optimus ad probandum, quàm sine fundamento citentur concilia pro communionem quotidianam. Nam cum hoc Concilium, ut vides, solum hortetur ad crebram communionis spiritualis exercitationem; iste Author communionem spirituales transfert ad sacramentalem; & vult idem esse crebrò, atque

quotidie. Quod quàm sine fundamento fiat, nemo non videt.

160 Deinde citat pro sua opinione Concilium Treverense; & licet non explicet, utrum sit ex duobus Treverensibus, scias, illud, quod citat, esse secundum. Verba Concilii in decreto de officio Missæ rite peragendo §. *Et si optare.* hæc sunt. *Et si optare possit, quàm sperare liceat, adesse quotidie aliquos, qui Eucharistiæ accipiant; volumus tamen, ut Sacerdotes ad frequentationem hujus mysterii, & sacram communionem laicos adhortentur. Nec tamen idè Sacerdotes à quotidiano sacro desistere oportet, quod desinat, qui cum Sacerdote sacra faciente mensa Dominica quotidie sacramentaliter communicent.*

161 Et hinc dupliciter arguitur pro communionem quotidianam. Primo, quia Concilium optat, fideles communicare quotidie: sed quod optat Concilium, est utile fidelibus: ergo fidelibus utile est communicare quotidie. Secundo, quia Concilium hortatur frequentationem communionis sacramentalis; atqui idem est communio frequens, atque communio quotidiana.

162 Respondeo, hoc Concilium desumpsisse ex Tridentino id verbum optare, & idè in eodem sensu intelligendum est. Diximus autem supra art. 4. ex verbis decreti Innocentii XI. colligi, idè dixisse Tridentinum optare, non autem indicare, aut hortari communionem quotidianam, quia sunt alii, quibus expedit, & alii quibus non expedit defectu dispositionis congruentis ad communionem quotidianam. Optat ergo utrumque Concilium, quod omnes fideles cum magna actuali devotione, & reverentia disponantur, & si ita fiat, communicent quotidie, non aliter. Ad primum ergo syllogismum distinguo consequens: Ergo fidelibus utile est communicare quotidie, si inveniuntur præparati cum magna actuali devotione, & reverentia, concedo; aliter, nego.

163 Ad secundam probationem dixi supra, iterum, atque iterum, quàm sine fundamento dicatur idem esse frequenter, atque quotidie. Vide art. seq.

ARTICULUS IX.

Quid inferatur pro communionem quotidianam ex sex Conciliis Mediolanensibus, & ex Aquilejensi tertio?

SUMMARIUM.

Falsa citatio Concilii Mediolanensis tertii. n. 164.

An ex Concilio Mediolanensi secundo colligatur manifestè, non esse idem communicare frequenter, & quotidie. n. 166.

Item ex Mediolanensi quinto. nu. 167.

Item ex Breviario Romano. nu. 168.

An primum Concilium Mediolanense hortetur solum ad frequentem communionem. n. 169.

An exemplum primitivæ Ecclesiæ communionis quotidianæ non afferatur à Concilio ad suadendam communionem quotidianam. n. 170.

An Mediolanense secundum loquatur solum de clericis, & de communionem accipiendam in diebus festis. n. 173.

Quomodo textus ex Mediolanensi quarto nihil prosit communioni quotidianæ. nu. 174.

An eodem modo non sint ad rem textus ex Conciliis Mediolanensibus quinto, & sexto. n. 176.

Quàm inutilis etiam sit allegatio Concilii Aquilejensis tertii. n. 169.

Quomodo catechismus Romanus resistat communioni quotidianæ omnium. nu. 180.

164 **I**dem Pinto discursu 1. cap. 8. sex Concilia Mediolanensia à S. Carolo Borromeo celebrata assert pro opinione de communionem quotidianam omnium fidelium. Incipit autem à tertio Mediolanensi in decr. De iis, quæ ad Sacramentum Eucharistiæ pertinent. Et num. 2. habet Pinto hæc verba, quæ in latinum sermonem fideliter sic transferuntur. [Repetitis vicibus, & instantè præcipit Concilium Concionatoribus, & Parochis, ut exhortentur ad communionem quotidianam, & ad hoc multa præbet media; corripitque, & reprehendit eos, qui concionari audent contra illam, jubens puniri eos tamquam scandalosos, privatione, & suspensione muneris concionatorii; decernens, ne iterum concedatur eis facultas exercendi hoc ministerium, usque dum satisfaciant pro scandalo, quod præbuerunt concionantes contra communionem quotidianam.]

165 Sed quàm sine fundamento loquatur, evidenter conspicitur in verbis Concilii, quæ hujus tenoris sunt. *Ad saluberrimum illum sacra Eucharistiæ frequenter sumende usum, Parocho, ut primo Provinciali Concilio jussu est, & concionatores item quàm sapissime populum exhortentur, nascentis Ecclesiæ institutis, atque exemplis, & gravissimorum Patrum vocibus, & uberrima hoc ipso de genere catechismi Romani doctrina, & sententia denique Tridentina Synodi, quæ optaret quidem, fideles in singulis Missis, non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicare. Quod si quis concionator, etiam Regularis, aliquid contra directè, indirectève dixerit, aut concionatus sit, Episcopus, in cujus urbe, diocesi, hoc ille admiserit, ei tamquam scandalum disseminanti, Tridentinæ ejusdem Synodi auctoritate, interdicit prædicationem verbi Dei.*

166 Circā quæ notandum est primò, planè falsum esse, & absque fundamento id, quod affirmat Pinto, idem esse apud Concilia *communicare frequenter*, atque *communicare quotidie*: idque evidenter constare ex ipsis Conciliis Mediolanensibus. Nam Mediolanense secundum tit. 2. *Decret. 26.* ubi præcepisset, Diaconos, & inferiores Clericos accedere *frequenter* ad sacram Eucharistiæ communionem subiungit hæc verba: *Sacræ vero Eucharistiæ communionem in propria Parochia, vel in alia Ecclesia, quam Episcopus statuat, diebus festis percipiant.* Ergo juxta præscriptum hujus Concilii *frequenter* communicant, qui *diebus festis* communicant. Ergo non est idem *communicare frequenter*, & *communicare quotidie*.

167 Et Mediolanense quintum *part. 2. tit. Sollicitudo in uniuscujusque præparatione spiritali.* vers. *Idem.* sic ait: *Ad frequentem sanctissimæ Eucharistiæ usum fideles omni studio accendant, & ut saltem semel in hebdomada illam sumat.* Ergo *frequenter* sumit, qui illam *semel* in hebdomada sumit. ergo non est idem *sumere frequenter*, & *sumere quotidie*.

168 Eodem ferò modo procedit Concilium Colonense, designans dies Dominicos ad frequentiam communionis, ut constat ex dictis supra art. 7. Et in Breviario Romano, in festo S. Ignatii Fundatoris Soc. Jesu. In *lect. 6. ad Matut. dicitur: Catechismi traditio, concionum, & Sacramentorum frequentia ab ipso incrementum acceperunt.* Cum tamen apud omnes constet, neque S. Ignatium, neque Doctores, aut concionatores Societatis Jesu docuisse communionem quotidianam omnium fidelium: ergo *frequenter* communicatio, non est idem atque *quotidiana*. Vide, quæ dixi supra art. 4. & 5.

169 Notandum est secundo, circā illa verba, *Ut primo provinciali Concilio jussum est*; in eo primo Concilio nullum alium esse textum ad hanc rem congruum, nisi illum, qui paulò inferius referendus est, in quo dumtaxat dicit, Parochos exhortari debere ad frequentem communionem. Unde id solum est, quod Concilium tertium suadere intendit, frequentem, non quotidianam communionem.

170 Notandum est tertio, non augeri vim argumenti pro quotidiana omnium communione, ex eo quod Concilium tertium dixerit, Parochos suadere debere frequentem communionem exemplo nascentis Ecclesiæ, in qua dicitur mos fuisse communicandi quotidie. Sic enim possumus hominibus tepidis suadere communionem pro singulis diebus Dominicis, exemplo nascentis Ecclesiæ, ut communicabatur quotidie: sicut suademus hominibus, ut ad macerationem carnis ter in hebdomada utantur flagellis, exemplo Anachoretarum, qui se flagellis cruentabant ter diebus singulis; proponimus enim exempla majora, ut illa in minoribus imitentur. Et Christus à nobis imitandus est, quamvis non possimus ad perfectionem Christi pertinere. Neque vires sumit argumentum ex catechismo Romano, neque ex Concilio Trident. cum ex neutro colligatur communio omnium quotidiana; ut de Tridentino patet ex art. 4. & de catechismo constabit inferius.

171 Notandum est quarto, cum id Concilium tertium loquatur de communione frequenti, ille Author dum refert dictum Concilii pro suo libito mutat eam dictionem communionis *frequentis* in dictionem communionis *quotidianæ*. Item cum Concilium corripiat, & puniri jubeat concionatores prædicantes contra communionem *frequentem*, ille Author dum refert dictum Concilii, affirmat, Concilium corripere concionatores prædicantes contra communionem *quotidianam*: in quo quidem parum fidelis reperitur in referendo dictum Concilii.

172 Affert deinde iste Author pro sua opinione Concilium Mediolanense primum. Et quia citatur in verbis relatis ex Concilio tertio; sicut tertium dicit stare pro communione quotidiana omnium, ita & primum. Et istud primum *part. 2. tit. De iis, quæ ad Sacramentorum administrationem generatim pertinent. §. Parochi.* nihil aliud promovet, quam communionem frequentem his verbis: *Parochi crebris cohortationibus in id maxime incumbant, ut populus sibi commissus ad confessionem, & communionem frequenter, præcipue autem in Nativitatis Domini, & Pentecostes, & aliis solemnitatibus accedat.* Constat autem ex antecedentibus, quàm falsum sit, idem esse *frequentem*, atque *quotidie*.

173 Tertio loco affert pro sua opinione ibid. Concilium Mediolanense secundum, tum minori adhuc fundamento suffultus; tum etiam per verba ei opinioni refragantia. Nam in eo decreto 26. quod citat, loquitur solum de clericis, qui non sunt sacerdotes, eisque injungit communionem frequentem, quam dicit exerceri debere ab eis in diebus festis. Audienda sunt verba decreti: *Diaconi, Subdiaconi, & reliqui clerici inferioris ordinis confessionem, & communionem frequentem; ut superiori Synodo Provinciali præscriptum eis est.* Et postquam dixit, quos confessorios eligere debent, subiungit. *Sacræ vero Eucharistiæ communionem in propria Parochia, vel in alia Ecclesia, quam Episcopus statuet, diebus festis percipient.* Ubi vides, quomodo neque Concilium loquatur de communione quotidiana, neque de communione omnium, sed dumtaxat clericorum: & quomodo appellet frequentem communionem eam, quæ sit, non quotidie, sed singulis diebus festis, ut supra notavi.

174 Quarto loco affert idem Pinto pro sua opinione Concilium Mediolanense quartum in tit. *Quæ ad Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum pertinent. §. Parochus*, ubi hæc sunt verba: *Parochus*
Cardenas Pars III.

autem ad eum frequentissimum Sacramentorum usum Parochie sue fideles exhortetur, ut provinciali tertio Concilio sancivimus. Et §. *Aggravantibus*, addit, infirmis non esse negandam frequentiam Sacramentorum, quamvis nullum adsit mortis periculum, maxime iis, qui tempore valetudinis frequentabant Eucharistiam. Vides quomodo frequentem, non quotidianam, communionem suadeat. Et cum se remittat ad decretum Concilii tertii, & in eo nullum sit quotidiana communionis verbum, idem de hoc quarto Concilio intelligendum est.

175 Deinde is Author affert Concilium Mediolanense quintum in tit. *Quæ ad Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum pertinent.* Ubi refert, dixisse Concilium, quod fideles communicent singulis saltem Dominicis, si non possint quotidie. In quo fidelitatem in referendo desidero. Nam in primis sub eo titulo nihil tale decernit Concilium. Sub titulo autem, *Quæ ad dies festos, & sacra tempora pertinent. §. Moneatur.* id affirmat, non de singulis diebus, sed de quadragesimalibus, in hæc verba: *Moneatur, ut vires sanctitati incumbat, ut singulis Dominicis saltem diebus confessus, sacram Eucharistiam sumat, si singulis diebus non potest.*

176 Hic autem textus militat contra eum Authorem: tum quia non loquitur de omnibus diebus totius anni, sed de diebus quadragesimalibus. Tum quia, dum hortatur ad communionem singulis diebus Dominicis exercendam, non hortatur ad quotidianam. Tum etiam, quia dum dicit, *si singulis diebus non potest*; supponit in multis esse impedimenta corporis & animæ, ac defectum præparationis: quas ob causas non potest quis communicare, ut decet.

177 Notandum autem est, ut hortatur ad Eucharistiam singulis Dominicis sumendam tempore quadragesimæ; ita paulò ante in §. *Cum autem*, hortari conjuges, ut diebus Dominicis ab usu matrimonii abstineant, his verbis: *Meminerint, qui matrimonio juncti sunt, studendum sibi, ut eo sacro tempore, mutuo consensu, diebus saltem Dominicis abstineant.* Desiderat ergo Concilium, conjuges abstinere ab usu conjugii in illis diebus, in quibus communicaturi sunt: quod Authores oppositæ opinionis non curant.

178 Affert etiam pro usu communionis quotidiana Concilium Mediolanense sextum in tit. de disciplina Christiana militum, ubi hortatur Milites ad frequentem communionem. Et ex hoc infert, Concilium hortari milites ad communionem quotidianam. Sed cum constet apertè ex ipsis Conciliis Mediolanensibus, communionem frequentem non esse quotidianam, ut patet ex dictis initio hujus articuli; constat etiam, eum Authorem inani fundamento inniti.

179 Denique pro eadem opinione affert is Author ibid. Concilium Aquilejense tertium Rubr. 19. ex eo solum, quod affirmat Concilium, vitam Religiosam conservari frequentia Sacramentorum. Sed frequentiam Sacramentorum, & usum quotidianum esse res valde diversas, satis constat ex dictis. Vides ergo, quomodo ex viginti quatuor Conciliis, quæ citat, ne unum quidem suffragetur ei opinioni de quotidiana omnium fidelium communione.

180 Quid autem respondendum sit ad dicta Romanorum Pontificum, & Sanctorum Patrum, qui aliquando videntur insinuare, aut consulere communionem quotidianam omnium fidelium, constat ex initio hujus cap. 8. Et solum adverto, eum Scriptorem citare pro sua opinione catechismus Romanum, cum iste expressis terminis doceat oppositum. Nam *part. 2. cap. 4. num. 46.* ait: *Utrum autem singulis mensibus, vel hebdomadis, vel diebus id magis expediat; certa omnibus regula præscribi non potest.* Cum ibid. paulo post, quotidianam communionem commendat, ad illam requiri magnam devotionis præparationem affirmat, exemplo fidelium primitivæ Ecclesiæ, qui communicabant quotidie, quia parati inveniebantur vera, & sincera charitate ita ardentes, ut sine intermissione orationibus, & aliis pietatis officiis vacarent. Vide totum hunc textum supra cap. 5. fine.

C A T A L O G U S

Opinionum ad hunc tractatum pertinentium, quæ scilicet repugnant principio certo; & remissivè proponuntur.

I Quæstio 1. An pueri ante septennium non teneantur legibus Ecclesiasticis, quamvis fruantur usu rationis? In qua quæstione est opinio multorum, quod non tenentur. Quæ opinio si universaliter intelligatur de omnibus legibus Ecclesiasticis, repugnat principio certo, nempe quod pueri ante septennium non possunt accipere Eucharistiam non jejuni. Ideoque eam sic universaliter acceptam esse improbabilem, & certò falsam, tradidi in 1. part. *Cris. Theol. disp. 8. cap. 2.*

2 Quæstio 2. An opinio damnata à Romano Pontifice reddatur improbabilis quoad forum internum? In qua Caramuel, quem alii secuti sunt, docuit, solum manere improbabilem quoad forum externum. Sed eam opinionem esse impossibilem cum multis principiiis certis, atque adeò improbabilem, ostendi in 1. part. *Cris. tota disp. 9. & præcipue cap. 6. art. 4. & cap. 20. per plures articulos.*

3 Quæstio 3. An simplex Sacerdos possit vi solius potestatis in ordine acceptæ validè absolvere à culpis lethalibus? In qua pauci aliqui tenebant affirmativam partem. Sed hanc opinionem esse impossibilem
L bilem

bilem cum definitionibus Tridentini, atque adeò (ut minimum) positivè improbabilem, & certò falsam, ostendi in 1. part. Cris. disp. 9. cap. 7. num. 105.

4 Quæstio 4. *An leges Pontificia non obligent, nisi in Provinciis, aut Diocæsis, in quibus promulgata fuerint?* In qua multi Authores docuerunt, quòd non obligant, donec ita promulgentur. Sed hanc opinionem jam esse antiquatam, utpote impossibilem cum quadam censura Alexandri VII. ostendi in 1. part. Cris. disput. 9. cap. 20. art. 11.

5 Quæstio 5. *An Ecclesia possit præcipere actus mixtos ex internis, & externis?* In qua non pauci docebant, Ecclesiam non posse. Sed hanc opinionem esse antiquatam, utpote impossibilem cum decreto Alexandri VII. ostendi ead. disp. 9. cap. 20. art. 12.

6 Quæstio 6. *Utrum ad probabilitatem sufficiat unusquislibet Author modernus, probus, & doctus, quicumque ille sit?* Et partem affirmantem sine limitatione tenuerunt aliqui. Sed eam repugnare principiis certis, adeòque esse improbabilem, nisi limitetur quibusdam exceptionibus, ostendi in 1. parte Cris. tota disp. 11.

7 Quæstio 7. *An minister deputatus Sacramenti peccet mortaliter, si ministrat existens in statu peccati mortalis?* In qua pauci aliqui Summistæ negativam partem amplexi sunt. Sed eam opinionem pugnare cum principio certo, atque adeò certum esse, quòd sit falsa, ostendi ibid. disp. 12. cap. 2.

8 Quæstio 8. *An in præcepto Ecclesiastico jejunii naturalis in ordine ad susceptionem Eucharistia dari possit parvitas materiei?* In qua pauci aliqui anonymi partem affirmativam amplexi sunt. Eam tamen opinionem repugnare principio certo, & consequenter certum esse, quòd sit falsa, ostendi ead. disp. 12. cap. 3.

9 Quæstio 9. *An ad vitandum mortis, vel infamie periculum, licitum sit procurare abortum fœtus inanimati?* In qua Scriptores aliqui partem affirmativam tuerentur. Illa tamen esse practicè improbabilem; utpote repugnantem præmissis omnino certis ostendi in 1. par. Cris. disp. 14. cap. 3. Quam etiam invenio damnatam ab Innocentio XI. & est 34. ex damnatis in decreto novissimo anni 1679.

10 Quæstio 10. *An subditus teneatur obedire Pralato prohibenti ea, quæ sunt probabiliter licita?* In qua Caramuel negat debere obedire, nisi subditus cedat jure sequendi opinionem probabilem. Sed hanc opinionem repugnare principiis certis, adeòque esse certum, quòd sit falsa, ostendi disp. 16. cap. 3.

11 Quæstio 11. *An subditus teneatur obedire Pralato præcipienti id, quòd est probabiliter illicitum?* In qua negativam partem non pauci amplexati sunt. Sed hanc opinionem incompatibilem esse cum principio certo, ostendi ead. disp. 16. cap. 4.

12 Quæstio 12. *An possit præcipere Pralatus in quavis materia probabili?* Cujus partem negativam tuerentur multi. Eam tamen esse impossibilem cum duabus præmissis omnino certis, atque adeò certum esse, quòd sit falsa, ostendi eadem disput. 16. cap. 5. & 6.

13 Quæstio 13. *An subditus teneatur obedire Pralato, cujus electionis nullitas est probabilis, & nota; qui tamen habet possessionem legitimam?* In qua partem negantem amplexus est Caramuel. Ejus tamen opinionem repugnare juri certo possessionis legitimæ, adeòque esse certum, quòd sit falsa, ostendi ead. disp. 16. cap. 8. art. 3. 4. & 5.

14 Quæstio 14. *An possit quis uti compensatione ad comparandam sibi rem, quam probabiliter putat esse suam, & quam alter legitima possidet?* In qua censuerunt aliqui, illum posse uti tali compensatione. Eam tamen opinionem resistere juri certo possessionis legitimæ, atque adeò esse certum, quòd sit falsa, ibid. ostendi.

15 Quæstio 15. *An conjux innitens opinioni probabili de nullitate sui matrimonii, possit negare debitum conjugale alteri conjugi?* Cujus partem affirmantem secuti sunt aliqui. Vide ead. disput. 16. à num. 116. Eam tamen opinionem contradicere principiis certis, adeòque esse certum, quòd sit falsa, constat ex ead. disp. 16. cap. 8. art. 5. præcipuè à num. 163.

16 Quæstio 16. *An sint probabiles nonnullæ opiniones jurisprudentum, quæ circumferuntur contra immunitatem Ecclesiæ?* Sed illas esse impossibiles cum principio ipsius juris certissimo, atque adeò esse practicè improbabiles, ostendi disp. 17. per totam. Cum ea tamen exceptione, nisi quando id principium juris aliis legibus Ecclesiasticis limitatur.

17 Quæstio 17. *An matrimonii causa sit favorabilis, ita ut in dubio, aut in conflictu opinionum standum sit pro matrimonio?* Cujus partem negantem docuit Caramuel. Sed ejus opinionem expressè contradicere definitioni juris canonici, adeòque esse certum, quòd sit falsa, statui ead. disp. 17. cap. 5. præcipuè à nu. 43.

18 Quæstio 18. *An liceat homini exponere se absque necessitate periculo probabili peccandi?* Cujus partem affirmativam docuit olim Caramuel, quam postea retractavit; & illam secutus est, nec retractavit Leander à Murcia. Sed illam impossibilem esse cum principiis evidentibus, atque adeò esse evidens, quòd sit falsa, demonstravi disputat. 18. cap. 6. Et præterea totum ejus opinionis fundamentum esse planè sophisticum, atque adeò opinionem non esse probabilem, utique ex defectu fundamenti, demonstravi ibid. cap. 3. & 4.

19 Quæstio 19. *An possit concubinaris absolvi ter, vel quater, antequam expellat domo concubinam, etiamsi physicè, & moraliter possit ex-*

pellere; dummodo firmiter proponat expulsionem? In qua pauci aliqui partem affirmantem amplexi sunt. Sed eam opinionem esse repugnantem principio evidenti, adeòque certum, quòd sit falsa, ita ut ne semel quidem liceat; ostendi disp. 18. cap. 9.

20 Quæstio 20. *An possit absolvi concubinaris, qui non vult domo expellere concubinam, eo quòd mutuo dedit ei centum aureos, quos recuperandi nulla erit spes, si domo expellat?* Cujus partem affirmativam tenuit Joannes Sancius. Sed eam esse certò falsam, & principio certissimo repugnantem, ostendi ead. disput. 18. cap. 12. præcipuè numer. 179. & seq.

21 Quæstio 21. *An concubinaris possit retinere domi concubinam, si ei sit nimis utilis ad lucranda bona temporalia?* Cujus affirmativam partem amplexus est Joannes Sancius. Sed eam repugnare principio certissimo, adeòque esse certum, quòd sit falsa, ostendi ibid. num. 196. & seq.

22 Quæstio 22. *An concubinaris possit retinere domi concubinam, eo quòd illa sit nimis utilis ad oblectamentum concubinarii, vulgò regalo?* In qua affirmativam opinionem tenuit idem Joannes Sancius. Sed eam repugnare cum principiis evidentibus, & consequenter esse improbabilem, ostendi ibidem nu. 198. & seqq. quam opinionem damnavit Alexander VII. in decreto expedito die 18. Martii anno 1666. tamquam scandalosam. Estque quadragesima prima ex propositionibus ab Alexandro damnatis, ut tradidi in 1. part. Cris. Theol. disp. 9. c. 20. art. 1. & ex hoc capite mansisse improbabilem, & certò falsam, constat ex dictis ibid. art. 8. & 9.

23 Quæstio 23. *An concubinaris ignorans invincibiliter obligationem expellendi concubinam, possit absolvi sine admonitione obligationis ejus.* Cujus partem affirmantem tenuerunt aliqui. Sed illam pugnare cum principio certo, & consequenter esse certum, quòd sit falsa, demonstravi ead. disp. 18. cap. ult. nu. 234. & seqq.

24 Quæstio 24. *An ille, qui contrahit matrimonium cum impedimento probabiliter dirimenti, aut cum impedimento certo, & dispensatione probabiliter valida, possit uti matrimonio, & possit recedere ab illo, & transire ad secundas nuptias?* Cujus partem affirmantem videtur tenere Caramuel. Eam tamen repugnare principiis evidentibus, & propterea esse certum, quòd sit falsa, ostendi disp. 19. per totam.

25 Quæstio 25. *An sit omnino certum, superiores Ecclesiasticos posse obligare conscientiam, & plusquam pœnaliter, suis legibus, & præceptis?* In qua asserit Caramuel, meridiem esse multo clariorem, quam est ea potestas obligandi conscientiam. In quibus verbis videtur insinuare defectum certitudinis respectu talis potestatis. Sed eam asseritionem repugnare multis principiis certissimis, & evidentibus, adeòque esse certum, quòd sit falsa, ostendi in 2. part. Cris. Theolog. disp. 22. per totam.

26 Quæstio 26. *An abstinencia à lacticiis sit graviter obligatoria in quadragesima?* In qua Franciscus Verde asseruit, neque ex jure, neque ex consuetudine obligare. Sed opinionem esse impossibilem cum principiis certis, adeòque improbabilem, ostendi in 2. part. Cris. cap. 4. art. 2. & 3. Quam opinionem damnavit Alexander VII. in decreto edito die 18. Martii anni 1666. Et est trigesima secunda ex damnatis. Vide in 1. part. Cris. disp. 9. cap. 20. art. 1.

27 Quæstio 27. *An jejunium quatuor temporum obliget sub mortali?* In qua Pasqualigus docuit partem negantem. Sed illam repugnare principiis certis: ideòque esse certum, quòd sit falsa, ostendi eadem disp. 23. cap. 5. art. 11.

28 Quæstio 28. *An obliget sub mortali jejunium pervigiliorum Pentecostes, S. Joannis Baptista, S. Laurentii, & festi omnium Sanctorum?* Et partem negantem tenuit idem Pasqualigus. Sed eam opinionem repugnare principio certò, & ideò esse certum, quòd sit falsa, probavi ead. disp. 23. cap. 5. art. 12.

29 Quæstio 29. *An quinque Ecclesiæ præcepta obligent sub mortali?* In qua aliqui putant, nec sine fundamento, partem negantem fuisse opinionem Caramuelis, ut notavi ead. disp. 23. cap. 2. Eam tamen opinionem esse erroneam, ostendi ead. disp. 23. cap. 8.

30 Quæstio 30. *An sit gravis obligatio recitandi officium canonicum, in clericis, qui sacris initiati sunt?* In qua partem negantem videtur insinuasse Caramuel. Sed eam repugnare principio certo, & ideò esse certum, quòd sit falsa, constat ex eod. cap. 8.

31 Quæstio 31. *An Ecclesiæ sicut non potest præcipere actus merè internos, ita non possit præcipere actus externos propter finem internum?* In qua Caramuel docuit, non posse. Hanc tamen opinionem esse impossibilem cum quibusdam definitionibus Concilii Tridentini, & cum aliis præceptis evidentibus Ecclesiæ, ostendi disput. 25. cap. 3. & seq.

32 Quæstio 32. *An possit Pralatus regularis imponere subdito præceptum non ingrediendi domum fœmina, solum propter vitandam occasionem labendi in delectationes morosas internas, & in qua nulla est occasio labendi in opera externa turpia?* In qua partem negativam docuit Caramuel. Sed eam repugnare cum eisdem definitionibus, & præceptis Ecclesiasticis, aliisque principiis evidentibus, & ideò esse certum, quòd sit falsa, ostendi in ead. disp. 25. cap. 6.

33 Quæstio 33. *An in præceptis Ecclesiasticis, quæ horam designant, v.g. media noctis, non sit attendendum indivisibiliter ad horologia sonantia, sed possit computari hora uno quadrante minus, vel uno quadrante plus?* In qua quæstione Caramuel asseruit (licet videatur postea revocasse) non esse attendenda horologia indivisibiliter, sed uno qua-

quadrante minus, vel uno quadrante plus. Et ita qui jejunaturus est cras, potest comedere uno quadrante, postquam sonuerit hora mediæ noctis. Et qui jejunit hodie, potest iterum comedere uno quadrante ante horam sonantem mediæ noctis; si die subsequenti non sit jejunandum. Et qui sacram Synaxim recepturus est cras, potest uno quadrante post horam sonantem mediæ noctis comedere, & deinceps suo tempore recipere Eucharistiam. Et qui tenetur recitare officium canonicum, potest protrahere usque ad unum quadrantem post horam sonantem mediæ noctis, immò & usque ad unum quadrantem cum dimidio. Et in nocte Natalis Domini potest celebrari Missa uno quadrante ante horam mediæ noctis. Eam opinionem & omnes consequentias ex illa deductas niti merè æquivocatione, in qua peccatur contra dialecticam, evidenter ostendi *disp. 26. cap. 2.* & consequenter illas non esse probabiles. Deinde illas esse incompatibiles cum principio certo, atque adeò esse certum, quòd sint falsæ, demonstravi *ibid. cap. 4.*

34 Quæstio 34. *An in præceptis Ecclesiasticis præfigentibus tempus, hoc sit computandum de momento ad momentum, vel potius plus, minusve?* In qua Caramuel, & Pasqualigus asseruerunt, non de momento ad momentum, sed plus, minusve computandum esse tempus. Unde circa eam opinionem, quòd parvulus ante expletum septennium liceat ministrare carnes in diebus abstinentiæ, affirmat Caramuel, non debere computari septennium de momento ad momentum, sed aliquid aliud temporis ultra septennium prorogari posse. Et similiter de initio obligationis jejunandi, quæ prorogatur in adolescentibus ad annum vigesimum primum, qui non sit computandus de momento ad momentum, sed plus, minusve. Et similiter in reliquis hujus generis. Fundamentum ejus opinionis esse levissimum, & consequenter eam opinionem non esse probabilem, manifestè ostendi *disp. 27. cap. 3.* Præterea eam opinionem pugnare contra evidentiam, & ideò esse certum, quòd sit falsa, demonstravi *ibidem cap. 4. & seqq.*

35 Quæstio 35. *An qui jejunit hodie in pervigilio, possit sine culpa mortali iterum comedere, siue cenare tribus hora quadrantibus ante mediam noctem?* In qua affirmavit Pasqualigus, quia tres horæ quadrantes, siue spatium temporis infra horam est parvitas materiæ. Eam tamen opinionem repugnare cum multis principiis mortaliter evidentibus, & consequenter esse certum, quòd sit falsa, ostendi clarissimè in eadem *disp. 27. cap. 8.*

36 Quæstio 36. *An ratione parvitas materiæ excusetur à mortali ille, qui incipiens cenam ante mediam noctem, illam continuat infra horam post mediam noctem, quam subsequitur dies jejunii?* In qua partem affirmativam docuit idem Pasqualigus. Quam tamen pugnare cum principiis moraliter evidentibus, ostendi *ead. disp. 27. cap. 9.* & consequenter esse certum, quòd sit falsa.

37 Quæstio 37. *An in extrema nocte Bacchanalium, quam subsequitur feria quarta cinerum, possit differri cena tres horas post mediam noctem; ita ut incipiat jejunium quadragesimale tribus horis post mediam noctem?* Cujus affirmativam partem defendit etiam idem Pasqualigus. Sed eam opinionem niti levissimo fundamento, adeòque non esse probabilem; & præterea militare contra multa principia moraliter evidentia, & consequenter esse etiam certò falsam, apertè ostendi in *ead. disp. 27. cap. 11.*

38 Quæstio 38. *An non possit Prælati regularis præcipere subditis ea, quæ non continentur expressè in Regula, aut non sunt media præcisè, & unice necessaria ad observationem Regule, neque possit præceptis obligare ad observandas sanctiones Ecclesiasticas communes?* Id non posse Prælatus regularem, videtur asseruisse Caramuel. Illam tamen assertionem esse impossibilem cum multis principiis moraliter certis atque adeò esse certum, quòd sit falsa, ostendi *disp. 28. cap. 2. & seqq.*

39 Quæstio 39. *An Prælati Ecclesiastici possint obligare legibus, aut præceptis populos inuitos?* In qua partem negantem tenuit Caramuel; quam vis alibi oppositam docuerit. Sed illam primam opinionem niti fundamento levi, utpote quòd evidenter peccat contra dialecticam, atque adeò non esse probabilem, ostendi *disp. 29. cap. 2. art. 2.* Item esse incompatible cum damnatione propositionis 28. facta ab Alexandro VII. tum etiam cum multis aliis principiis moraliter evidentibus, atque adeò esse certò falsam, manifestè probavi *ibidem art. 2. & 3.*

40 Quæstio 40. *An quamvis peccet populus, qui sine causa non acceptat legem Ecclesiasticam; ea tamen lex non acceptata non obliget deinceps, eo quòd legislator habeat auctoritatem dependentem à populo?* In qua asseruit Caramuel, non obligare ob rationem proximè dictam. Sed eam assertionem penitus carere fundamento; atque adeò non esse probabilem, manifestè convici ea *disp. 29. cap. 5. art. 1.* Item eam assertionem in se ipsa asserre implicationem contradictionis, & esse incompatible cum principiis certissimis, atque adeò eam esse certò falsam, demonstravi *ibid. art. 1. & 2.*

41 Quæstio 41. *An Prælati regularis non possit graviter obligare subditos nisi ad observanda vota, & ad præcepta gravia, quæ sunt expressa in regula?* In qua magnum fundamentum præbuit Caramuel, ut credatur docuisse, non posse obligare Prælatus, nisi ad prædicta vota, & præcepta. Sed eam opinionem resistere multis principiis evidentibus, atque adeò esse certò falsam, constat ex tota *disp. 30.*

42 Quæstio 42. *An ommissio Tertiæ, vel Sextæ in officio Canonico sit parvitas materiæ, atque adeò non sit materia peccati mortalis, eo quòd sit*

minus, quam octava pars totius officii? Item. *An in voto recitandi octo psalteria, quidquid est minus uno psalterio, sit parvitas materiæ?* In qua utraque quæstione tenuit Caramuel affirmativam partem. Quam opinionem militare contra multa principia evidentia; immò & in se ipsa continere implicationem contradictionis, adeòque esse improbabilem, ostendi *disp. 31. cap. 1. & seqq.*

43 Quæstio 43. *An si quis vovent abstinentiam à carnibus per totam vitam, sit parvitas materiæ illas comedere aliquoties, dummodo sit par spatium minoris temporis, quàm est octava vite pars?* Cujus affirmativam partem asseruit Caramuel. Eam tamen esse impossibilem cum principiis moraliter evidentibus; immò & in se ipsa involvere implicationem contradictionis; atque adeò esse certò falsam, manifestè ostendi *disp. 31. cap. 6.*

44 Quæstio 44. *An sit probabile, cum quis in Matutino omittit decem psalmos, eam esse parvitatem materiæ?* In qua asseruit Caramuel, id esse probabile, eo quòd officium canonicum constituitur ex octo partibus inæqualibus, ita ut Matutinum sit una octava pars; & minus una octava parte sit parvitas materiæ. Sed eam opinionem repugnare principio moraliter evidenti, demonstravi in eadem *disp. 31. cap. 9.*

45 Quæstio 45. *An qui ex obligatione recitat officium Canonicum, si ex proprio officio sit occupatus per duo decim horas, excusetur ab obligatione illud recitandi?* Cujus partem affirmativam tenuit Caramuel. Sed eam repugnare principio mortaliter evidenti; immò & in se ipsa continere implicationem contradictionis, adeòque esse certò falsam, ostendi *disp. 32. cap. 2.*

46 Quæstio 46. *An ea pars Prima, quæ incipit Pretiosa, non sit pars officii canonici; atque adeò non sit obligatio illam recitandi?* Item, *An idem sit dicendum de initio Completorii, ante versum.* Deus in adjutorium: In qua idem Author asseruit, eas non esse partes officii. Quam opinionem non esse probabilem, quia nititur fundamento levissimo, deinde esse certò falsam, quia incompatibilis cum principio certo constat ex *disp. 33. cap. 1. & seqq.*

47 Quæstio 47. *An officio canonico sint partes extrinsecæ, & non obligatorie, & tales sint Pater noster, Ave Maria, & Credo, quæ ante, vel post officium dicuntur?* Cujus affirmativam partem tradit Caramuel. Quam tamen non esse probabilem propter levitatem fundamenti; & esse certò falsam, eo quòd repugnet principio certo, *ibid.* ostendi.

48 Quæstio 48. *An in officio canonico sint partes accidentales, quarum ommissio solùm sit venialis, & an tales sint antiphona, & in Matutino lectiones, & responsoria?* In qua pro parte affirmativa stat Caramuel. Sed ejus fundamentum esse levissimum, ideòque opinionem non esse probabilem; deinde eam repugnare principio certo, & consequenter esse improbabilem, *ibid.* ostendi.

49 Quæstio 49. *An officium canonicum cujuslibet diei possit sine culpa gravi commutari in officium Resurrectionis?* In qua olim affirmativam partem tenuit Caramuel; sed eam postea revocavit in editione Lugdunensi. Sed illam primam opinionem esse repugnantem principiis certis, adeòque certum esse, quòd sit falsa, ostendi in eadem *disp. 33. cap. 6.*

50 Quæstio 50. *An unica Matutini recitatione satisfieri possit obligationi duorum dierum?* In qua olim Caramuel inclinavit vehementer in opinionem affirmativam: quam tamen revocavit in editione Lugdunensi. Sed illam primam repugnare principio certò, ideòque esse improbabilem, ostendi *disp. 34.* Idquæ ita scripseram, ante quam Alexander VII. eam damnet tamquam scandalosam, quæ inter damnatas est trigesima quinta. Et præterea *ibid. cap. 2. & seqq.* ostendi, fundamentum ejus opinionis esse penitus nullum, & in æquivoco laborans: atque adeò eam opinionem non esse probabilem.

51 Quæstio 51. *An per aliquas Missæ (celebratæ, vel auditæ) orationes possit suppleri pars officii canonici?* In qua asseruit Caramuel partem affirmativam: v.g. si ea, quæ omittit quis in officio canonico, eadem dicantur in Missa, illam omissionem factam in officio suppleri per eadem, quæ dicuntur in Missa, saltem sine culpa lethali. Eam tamen opinionem non esse probabilem defectu fundamenti; & esse certò falsam, utpote repugnantem principiis certis, ostendi *disp. 34. cap. 5.*

52 Quæstio 52. *An Religiosus, qui absque propria delectatione tactibus suis causa est pollutionis in homine seculari, peccet contra propriam castitatem, atque adeò contra votum?* In qua partem negativam docuit Caramuel. Eam tamen opinionem repugnare principiis omnino certis, adeòque esse certò falsam, ostendi *disp. 38. cap. 2.*

53 Quæstio 53. *An peccatum luxuria Clericis sacris initiati habeat circumstantiam sacrilegii, & differat specie à simplici fornicatione?* Negativam partem defendit tamquam probabilem Leander à Murcia. Eam tamen esse impossibilem cum principio certo, & ideò esse improbabilem, manifestè ostendi *disp. 40. per totam.*

54 Quæstio 54. *An delectatio sensibilis interna, quam non comitatur commotio externa spirituum genitalium, sit purè speculativa, atque adeò non sit culpa mortalis?* In qua videtur Caramuel insinuare, quòd sit purè speculativa, & non mortalis. Eam tamen opinionem repugnare principiis certissimis, atque adeò esse certum, quòd sit falsa, demonstravi *disp. 41. cap. 3. art. 3. & cap. 4.*

55 Quæstio 55. *An delectationes morose interne, quas non comitatur spirituum seminalium commotio, etiam illa, quæ versantur circa objecta*

illicita, etiam contranaturalia, quæ tamen exercentur sine delectatione externa sint licita? In qua videtur Caramuel admittere partem affirmantem. Sed eam repugnare principiis certis, atque adeò esse certum, quòd sit falsa, constat ex ead. disp. 41. cap. 4.

56 Quæstio 56. *An sola intentio efficax objecti venerei sit delectatio practica?* In qua partem affirmativam tenuit Caramuel. Sed eam esse repugnantem principiis certis, adeòque esse certò falsam, ostendi disp. 42.

57 Quæstio 57. *An aliqua delectationes speculativa sint lethaliter peccaminosa?* Cujus partem negativam affirmavit Caramuel. Sed eam esse certò falsam ex repugnantia cum principiis certis, ostendi ibid. præcipuè cap. 3.

58 Quæstio 58. *An qui furabatur, ut macharetur, & veniens ad confessionem dixit [furatus sum toties, toties machatus,] Et subiecit ordinem furti ad machiam; sufficienter se explicuerit in confessione?* Cui respondet affirmativè Caramuel. Sed eam opinionem repugnare principio certo, atque adeò esse certum, quòd sit falsa, ostendi disp. 44. cap. 10.

59 Quæstio 59. *An detur parvitas materię in re venerea; eaque possit dari absque periculo majoris lapsus?* Cujus partem affirmativam asseruit Caramuel, etiam absque periculo majoris lapsus (quamvis alibi affirmet non posse dari absque eo periculo) Sed eam opinionem [Quod practicè possit admitti parvitas materię in delectatione venerea deliberatè quæsit, aut acceptata.] Pugnare evidenter cum principio certo; & ideò esse certum quòd sit falsa, demonstravi in disp. 45. præcipuè cap. 8. & seqq.

60 Quæstio 60. *An is, qui ex oblivione, vel inadvertentia non exposuit peccatum mortale in confessione, postea liber maneat ab obligatione illud confitendi?* In qua Leander à Murcia partem affirmativam asse-

ruit. Sed eam opinionem apertè resistere definitionibus Concilii Tridentini, ideòque esse certò falsam, manifestè ostendi disp. 50. & postea inveni, eam esse ab Alexandro VII. damnatam, ut minimum tanquam scandalosam, & est undecima inter damnatas in priori decreto.

61 Quæstio 61. *An ille, qui confessus est peccatum mortale ut dubium, & postea certò recordatur illius, teneatur deinceps ad confitendum illud tamquam certum?* In qua aliqui partem negativam traderunt, sed eam esse impossibilem cum definitione Tridentini, ostendi disp. 51. per totam.

62 Quæstio 62. *An ille, qui transacto tempore communionis annue, reperitur non accepisse sacram Synaxim, teneatur ad illam accipiendam deinceps eo anno?* In qua aliqui partem negantem amplexi sunt. Eam tamen esse impossibilem cum principio certo, ideòque esse certum, quòd sit falsa, apertè constat ex disp. 52. per totam.

63 Quæstio 63. *An mollities, sodomia, & bestialitas sint peccata ejusdem speciei infimæ, ita ut ex circumstantiis, non sint necessario explicande in confessione?* Caramuel docuit, quòd attinet ad primam partem quæstionis, eas esse ejusdem speciei infimæ; quòd autem attinet ad secundam partem, affirmavit, eas circumstantias esse explicandas, propter obligationem explicandi numerum peccatorum. Sed eam primam partem repugnare principio certo. Et secundam evidenter repugnare primæ parti, atque adeò ambas assertionis partes esse falsas, tanquam certum ostendi disp. 53. Et quidem aliqui videntur asseruisse eas esse ejusdem speciei infimæ, & ideò non debere explicari earum circumstantias in confessione. Quam assertionem sic traditam damnavit Alexander VII. & est inter damnatas vigesima quarta. Ex qua damnatione modum dicendi Caramuelis mansisse antiquatum, ibidem ostendi, non damnatum.

TRACTATUS TERTIUS.

DE OPINIONIBUS, QUÆ DEFECTU FUNDAMENTI non pertingunt ad gradum Probabilitatis.

Secundum medium ex his, quæ proposui disp. 56. cap. 9. art. 3. ad discernendum opiniones practicè probabiles ab iis, quæ tales non sunt, est recognoscere, an fundamentum opinionis, quæ ad examen venit, sit leve iudicio prudentum; vel quia sophisticum, aut in salebra æquivocationis laborans; cujus assumpti pauca quædam exempla proponam ex professo agitata, & non pauca alia remissivè.

Iterum proclamo, & omnibus notum esse cupio, non esse meæ intentionis censura aliqua, aut nota aliorum opiniones inurere, nisi quantum ipsa vis consequentiæ ad id obstrinxerit.

DISPUTATIO LXVII.

An simoniae labe inficiatur, qui vendit sepulturam? Et quid inde inferatur?

CAPUT PRIMUM.

Prima illatio Caramuelis refertur, & enervatur.

SUMMARIUM.

Quid sit huius disputationis scopus. n. 1.

Quid sentiat Caramuel de ea opinione; quod potest vendi sepultura quæ honorificentior; & quam inde consequentiam inferat? numer. 2.

An admittat consequentiam, qui admittit præmissas, ex quibus ea necessariò inferitur? n. 3.

An se consequentia est improbabilis, possit esse probabile antecedens? num. 4.

An sepultura constituatur ex temporali, & spiritali? n. 5.

An sit prohibitum, vendi spatium terra ad sepulchrum conficiendum? num. 6.

An sit prohibitum, quod locus communis sepultura vendatur? n. 7.

An sit prohibitus contractus, quo quis obliget Rectorem Ecclesie ad designandum sibi locum sepultura; in quo non sepeliatur alius? num. 8.

An sit aliquorum opinio, quod possit vendi sepultura quæ honoratior, vi consuetudinis? n. 9.

An ea consuetudo stet pro obligatione, ne alius in ea sepultura condatur? num. 10.

An vendere beneficium Ecclesiasticum, sit simonia juris humani, non divini? n. 11.

An sit nulla ea consequentia à venditione sepultura ad venditionem beneficii; & disparitas sit evidens? n. 12. & seq.

Precipuus scopus huius disputationis est, enervare quandam consequentiam Caramuelis, deductam ab antecedenti, quod dicit probabile; quæ quidem consequentia magno esset præiudicio Theologiæ practicæ. Si ergo ostenderimus, eam consequentiam esse nullam, planè comperietur, defectu fundamenti deficere consequens inde deductum: non quia illud admittat expressè Caramuel; sed quia virtualiter admittit antecedens, asserens, necessariam esse consequentiam.

2 Igitur Caramuel lib. 2. Theolog. intention. disp. 17. num. 868. sic resolvit quæstionem: [Infero tertiò, sepulturam quæ sepulturam non posse sine simonia vendi, posse tamen quæ honorificentior. Ratio est, quia sepultura quæ talis sacra est; illa autem circumstantia honoris non est sacra. Ita Diana part. 2. tract. 15. resolut. 57. munitus autoritate Garcie, Soti, Spini, Gratiani, Laræ, Salazari, Humada, Joannis de la Cruz, Rodriguez, Aragonii Philarchi, Emmanuelis Sa, Naldi, Barboæ, Ragusæ, & Genuens. Ego quidem admitto, esse hanc doctrinam probabilem; addo tamen, quod sub initium insinuas me memini; esse expositam magnis inconvenientibus; non enim occurrit (at alii poterit fortassis occurrere) evidens solutio, quam reponerem, si ex illatione subinferres: ergo tametsi simoniacum sit vendere Episcopatum, aut Canonicatum, non erit, vendere honorificentior. Considerationis consequentiam, & quid dicendum sit, expende; mihi enim videtur & necessaria, & multis periculis obnoxia, ideòque nihil volo resolvere.]

3 Sed sanctum esset silentium Caramuelis, ni posuisset præmissas, ex quibus per necessariam consequentiam concluditur, esse probabile, quod Episcopatus, aut Canonicatus quæ honorificentior sit vendibilis. Ecce, [Probabile est, sepulturam quæ honorificen-

tiorem vendi posse: sed est consequentia necessaria à sepultura ad Episcopatum.] Quis non inferat? [Ergo probabile est, Episcopatum quæ honorificentior vendi posse.] Ambæ enim præmissæ sunt Caramuelis: & illis concessis negari non potest consequentia. Quid ergo prodest, nihil velle resolvere, si præmissas statuit, ex quibus necessariò inferitur resolutio?

4 Relege ea verba: Ego quidem admitto, esse hanc doctrinam probabilem; addo tamen, esse expositam magnis inconvenientibus. Itaque utrumque componit, & esse probabilem, & esse expositam magnis inconvenientibus. Sed quæ hæc inconvenientia, vel quodnam potissimum eorum? Sanè quod ex illa per consequentiam iudicio Caramuelis necessariam, inferatur, Episcopatum, aut Canonicatum quæ honorificentior, esse vendibilem. Vel ergo probabile est, Canonicatum, quæ honorificentior, esse vendibilem; vel est improbable? Si probabile dicas; sacris canonibus evidenter refragaris; ut constat ex cap. Quasitum. de rerum permut. iis præcipue verbis; *Præsertim cum pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem continet semper simonia.* Scilicet ubi consuetudo opposita non invaluit, nec legem interpretatur. Cum ergo honorificentia canonicatus sit annexa juri spirituali; omnis pactio circa illam simoniaca est. Si verò dicas, id esse improbable, ut necessariò dicendum est; infero: ergo ex doctrina probabili inferitur assertio improbabilis. Implicat autem contradictionem, quod ex antecedenti probabili inferatur consequens improbable. Est enim metaphysicè necessarium, quod sit improbable antecedens, ex quo inferitur consequens improbable. Et nota, quod in hoc argumento solum expressi canonicatum, qui est jus percipiendi redditus annuos annexum officio spirituali; non autem Episcopatum, qui est dignitas, & potestas spiritualis, jure divino invendibilis. Circà quem est multo major difficultas; & fortius urget argumentum proximè factum; & clarius constabit disparitas infra num. 24.

5 Pro cuius claritate præmitto, sepulturam constitui ex terra materiali, quæ etiam afficitur aliqua forma artificiali, & ex benedictione Ecclesiastica, & destinatione ad sepelienda cadavera fidelium. Quæ prænotatio indubitata est.

6 Præmitto secundò, spatium terræ ad construendum sepulchrum, v. g. ex lapide, aut cum structura fornicis, vendibile esse, nullo jure divino, aut humano prohiberi. Sicut enim calix consecratus ad sacrificium vendibilis est, juxta pretium materiæ, & formæ artificialis; ita etiam spatium terræ ad sepulchrum construendum, vel ipsum sepulchrum jam constructum, potest vendi juxta pretium materiæ, & formæ artificialis. Neque id prohibent sacri canones, ut ex dicendis constabit. Ita P. Suarez tom. 1. de Religione, tract. 3. lib. 4. cap. 14. num. 17. & apud ipsum S. Thomas 2. 2. quæst. 100. art. 4. ad 3. Glossa, Panormitanus, & alii in cap. Abolenda, de sepulturis. Et omnes Summistæ verbo *Simonia*, & verbo *Sepultura*. S. Antoninus, & Redoanus. Quod etiam probat ex SS. Ambrosio, & Gregorio.

7 Præmitto tertiò, sacris canonibus esse prohibitum, quod quando locus aliquis sacer communis est pro sepulturis fidelium, possit vendi ad sepulturam: unde sacros canones violat, qui non vult admittere aliquem ad sepulturam communem sine aliquo certo pretio. Ita deciditur in cap. Abolenda, de sepult. & aliis textibus: ubi non solum pro benedictione, sed etiam pro terra ipsa id pretium exigere prohibetur. Cujus præcepti violatio est simonia juris humani: ideò enim prohibetur vendi ea terra, quia est annexa rei spirituali, nempe benedictioni. Et ita docet P. Suarez loco citato nu. 19. & 20. & ideò in cap. Ea quæ, de simonia. expressè dicitur, venditionem ejus terræ ad sepulturam esse simoniacam.

8 Præmitto quartò, si quis velit onerare Ecclesiam, ut se obliget ad designandum sibi locum quandam honorificentior, ut non possit alius ibi sepeliri, id non esse prohibitum: quia ibi non datur pretium pro sepultura, sed pro obligatione, quam facit Ecclesia non admittendi alium ad præfatum locum sepulturæ. Ita etiam observavit P. Suarez citatus num. 22.

9 Præmitto quintò, esse opinionem multorum, quos refert, & sequitur Diana supra citatus, posse vendi locum sepulturæ honorificentiorē; idque vi consuetudinis præscriptæ. Nam quamvis sacri canones prohibeant universaliter quamlibet venditionem sepulturæ communis; juxta hos authores consuetudine introductum est, ut vendi possit locus honoratior sepulturæ; & quoad hoc sacros canones esse derogatos, vel declaratos vi consuetudinis. Dixi *declaratos*, quia consuetudo est optima legum interpret, *cap. cum dilectus*, de consuetudine.

10 Ego quidem censeo, id esse falsum, & consuetudinem non stare pro venditione sepulturæ honorificentioris; sed pro obligatione, ne alius in ea sepeliatur.

11 Præmittò denique, venditionem beneficii Ecclesiastici, juxta communiorē, & receptam sententiam, esse simoniacam, non jure divino, sed humano; quia cum beneficium sit jus percipiendi annuos proventus, licet annexum sit officio spirituali, est tamen realiter diversum ab illo, atque adeò potest vendi (stando in jure naturæ) tamquam jus ad aliquid temporale: idè autem ea venditio est simoniaca, quia sacris canonibus est prohibita intuitu Religionis, Vide P. Suarez tom. 1. de Religione tract. 3. lib. 4. cap. 24. num. 12.

12 Deveniendò tamen ad discursum Caramuelis, & dato quòd ea opinio Dianæ, & aliorum sit probabilis; tamquam certum pronuncio, nullam omnino esse consequentiam à sepultura ad Episcopatum, aut canonicatum.

13 Patet conclusio ex dictis. Etenim sicut calix consecratus potest re ipsa vendi ratione materiæ, & formæ artificialis; ita illud spatium terræ; quod datur pro sepultura, seclusa prohibitione Ecclesiæ, est pretio vendibile, ut constat ex notatione 2. sicut etiam canonicatus præcisè secundum justum temporale ad annuos proventus: conveniunt ergo sepultura, & beneficium in eo, quòd venditio cujuslibet eorum est simoniaca ex sola Ecclesiæ prohibitione: ergo si auferatur Ecclesiæ prohibitio, non erit simoniaca talis venditio. Tum sic. Pro canonicatu, aut quovis alio beneficio non est ablata Ecclesiæ prohibitio: & pro sepultura honorificentiori (juxta opinionem relata) ablata est Ecclesiæ prohibitio vi consuetudinis universalis; ergo evidens disparitas est inter beneficium, & sepulturam: ergo malè arguitur à sepultura ad beneficium.

14 Quòd vero ea prohibitio auferatur vi consuetudinis, docent authores à Caramuele citati. Et ita Diana loco citato ait: [Contrariam sententiam amplectendam esse puto, maximè de hoc, stante consuetudine universali.]

15 Dices P. Suarez tom. 1. de Relig. tract. 3. lib. 4. cap. 14. num. 22, refert sententiam quorundam Theologorum, suppresso nomine, asserentem, posse vendi sepulturam, quæ honorificentiorē. De qua sententia sic scribit: [Sed non est admittenda sententia,] &c. sententiam autem aliquam non esse admittendam, idem videtur esse, ac non esse probabilem.

16 Respondebunt ejus sententiæ Patroni, P. Suarium ibi loqui attentis præcisè textibus canonicis, qui excludunt oppositam sententiam. De consuetudine autem opposita, ad quam confugiunt authores ejus sententiæ, nihil affirmat iste Doctor. Quare ex hoc titulo non videtur excludere ejus sententiæ probabilitatem.

17 Ego quidem modò abstraho ab eo, quòd sit, aut non sit probabilis ea opinio; & solùm affirmo tanquam certum, ex data probabilitate ejus opinionis, non argui, quòd sit vendibile beneficium, etiam quæ honorificum.

C A P U T II.

Altera illatio Caramuelis quàm sit inefficax?

S U M M A R I U M.

Illatio Caramuelis ab honorificentia sepultura ad honorem patrando miracula. n. 18.

Quomodo sit improbabilis ea opinio de sepultura, si ex illa inferatur, quòd possit vendi gratia miraculorum quæ honorifica. n. 19.

An Simon Magus intenderit emere solùm honorem miraculorum. numer. 20.

An possit emi honorificentia sepultura, quin ematur locus ipse. numer. 22.

An Simon Magus intenderit emere potestatem supernaturalem, & non solam plausibilitatem in abstracto. n. 23.

Quanta inde resultet disparitas inter utrumque. n. 24. & seq.

18 Caramuel loco citat. Theol. intention. numer. 865. alteram producit illationem ex opinione de vendibilitate sepulturæ, quam dicit probabilem. Qui ubi retulit historiam Simonis Magi cupientis donum Dei pecunia possidere, ait: [Et cum rigorem hunc verborum subaudio, hæreo totus, & miror, vel nostrates esse tam doctos, vel tam indoctos, vel tam indoctum Petrum. Piscator ille erat, hi Doctores. Sed permisit Omnipotens multa reprehensione digna in verbis Doctorum, nulla in Piscatorum reperiri. An non posset Simoni Petrus vendere, non quidem Spiritum Sanctum, sed honorem inde resultantem, eo modo, quo locus honoratior pro sepultura vendi dicitur ab iis, qui ta-

met si fateantur esse simoniacum, accipere pretium pro sepultura, negant esse, si illud pro circumstantia illi honorificentioris loci, quæ æstimabilis pretio est, recipiatur? Et quidem Simonem non curasse Spiritum Sanctum, seu plausum & auctoritatem, quam apud vulgus habere poterat, videtur ex sequentibus verbis S. Petri suaderi; videlicet, *Non est tibi pars, neque sortis in sermone isto: cor enim tuum non est rectum coram Deo.*] In quibus verbis conatur Caramuel urgere paritatem inter honorificentiam sepulturæ, & honorificentiam resultantem ex dono supernaturali; ut vel utraque, vel neutra sit vendibilis.

19 Sed vel ex illa opinione de honorificentia sepulturæ vendibili inferitur, Simonem excusandum à vitio simoniæ, vel non inferitur? Si primum; quare dicit probabilem opinionem, ex qua tam immane absurdum, & tam improbabile assertum inferitur? Cum non possit esse probabile id, unde improbabilis assertio inferitur. Si vero dicat, id non inferri; quare suadere conatur paritatem rationis, & necessitatem consequentiæ?

20 Jam verò evidenter est falsum, Simonem conatum esse emere solam honorificentiam, aut plausibilitatem ejus potestatis supernaturalis; ut ex verbis utriusque Simonis Magi, & Apostoli clarissimè constat: quæ refert S. Lucas in Actis cap. 8. [Cumque vidisset Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus Sanctus, obtulit eis pecuniam, dicens; *Dare mihi & hanc potestatem*, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum Sanctum. Petrus autem dixit ad eum; *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.*] Itaque potestatem expresse petebat Simon, pro qua sibi conferenda à Petro pecuniam offerebat. Item existimavit, ut testatur Petrus, donum Dei (& non solam plausibilitatem) pecunia possideri.

21 Sed numquid, si solam plausibilitatem pecunia comparare niteretur Simon, non laberetur in vitium, quòd simoniam appellamus.

22 Pro cujus decisione quæstionis, præmittendum est, non posse pecunia possideri honorificentiam sepulturæ, quin etiam pecunia possideatur locus ipse; nemo enim emit honorificentiam in abstracto, sed in concreto, id est, locum ipsum quæ honorificum.

23 Hinc fit, Simonem Magum non appetivisse plausibilitatem in abstracto, sed virtutem operandi miracula propter plausibilitatem, & idè obtulisse pecuniam, volens emere ab Apostolis ipsam virtutem patrando miracula.

24 Ecce ergo disparitatem evidentem. Nam ut diximus *cap. præced.* ex prohibitione Ecclesiæ non potest vendi locus sepulturæ, etiam ratione honorificentia; cum autem consuetudo præscripta (ad quam confugiunt sui authores) auferat prohibitionem pro loco honoratiori, vel interpretando, vel derogando; fit, quòd non ematur sola honorificentia in abstracto, sed locus sepulturæ, quæ honoratior, absque vitio simoniæ.

25 Cum autem virtus patrando miracula ex ipso jure divino sit invendibilis, & sola ejus plausibilitas in abstracto emi, aut vendi non possit; fit manifestum, inexcusabile esse vitium simoniæ in eo ambitu Simonis Magi.

26 Illud quidem argumentum Caramuelis haberet vim, si illi authores dicerent, in eo eventu non vendi absque vitio simoniæ locum ipsum sepulturæ, qui honoratior est, sed solam honorificentiam ejus; quia sic tenet paritas. Sed in tali casu non deberet dicere Caramuel, eam opinionem de venditione licita sepulturæ, quæ honoratioris esse probabilem; cum ea evidens paritas ostendat, esse improbabilem.

C A P U T III.

Quoddam notabile proponitur remissivè.

N O N E G E T S U M M A R I O.

27 SEd non possum silentio committere illud dictamen novæ logicæ moralis, quòd frequenter usurpat Caramuel, & in præfati inculcat, *Non enim occurrit evidens solutio*; eo quòd existimat, semper manere probabilem opinionem, quoties ejus argumenta non solvantur evidenter, sed solùm probabiliter; sed id esse planè falsum multis ostendi in 1. part. Cris. Theolog. disput. 3. unde clarè constat, si meam conclusionem probo evidenter, & argumenta partis oppositæ solvo probabiliter; partem oppositam manere improbabilem.

28 Et quidem inter sepulturam quæ honorificentiorē, & beneficium quæ honorificum, intercedere disparitatem evidentem, constat ex dictis. Sed ex notatione proxima patet, quòd etiam si disparitas esset solùm probabilis, non propterea maneret probabile, quòd vendi posset beneficium quæ honorificum; eo quòd evidenter probatur, hoc esse invendibile.

Synopsis hujus disputationis.

29 SErIES ergo hujus disputationis eò spectat, ut ostendat, discursum Caramuelis omnino fundamento desti-

destituti; atque adeò non esse probabilem: cum de essentia opinionis probabilis sit inniti fundamento gravi.

DISPUTATIO LXVIII.

An sit simoniacus, qui beneficia permutat?

CAPUT PRIMUM.

Refertur discursus Caramuelis.

SUMMARIUM.

Opinio quorundam, permutationem beneficiorum non esse propriè simoniacam. n.1.

Communis sententia esse propriè simoniacam. n.2.

Opinio Caramuelis, esse propriè simoniam, eo quòd Pontifex tollit ab uno supernaturalitatem. n.3.

An beneficium sit virtualiter supernaturale? n.4.

Quomodo possit Pontifex auferre à beneficio supernaturalitatem? n.6.

Peccare mortaliter eum, qui sine autoritate Prælati legitimi permutat beneficia, nemo est, qui dubitet; quia id est gravissimè prohibitum ab Ecclesia. Ita cap. *Quæsitum* & cap. *Cum olim*. de rerum permutat. Sunt, qui dicant, eam permutationem non esse simoniacam. Pro qua assertione referuntur Durandus, Sotus, Victoria, Emmanuel Rodriguez, apud P. Castropalao tom. 3. tract. 17. disp. 3. punct. 2. n. 2. Et quidem nituntur eo fundamento. Nam simonia est commutatio rei spiritualis pro pretio temporali: sed in permutatione beneficiorum, utrumque est spirituale, saltem extrinsecè, id est, annexum spirituali; adeòque non commutatur spirituale pro temporali: ergo in ea permutatione non committitur simonia. Et ideò P. Lessius lib. 2. de just. cap. 35. dub. 4. num. 30. dixit, [Hanc permutationem non dici propriè simoniam, sed tantum generali ratione, & imitatione quadam: nam propriè simonia est, cum datur temporale pro spirituali.] Pro quo refert Sotum, Petrum Navarra, Aragonium.

2 Communis Theologorum, & Canonistarum sententia affirmat, eam esse veram simoniam juris humani. Urget textus in cap. *Quæsitum*. de rerum permut. ubi dicitur. *Commutiones Præbendarum de jure fieri non possunt, præsertim pactione præmissa: quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus labem semper continet simonia.*

3 Accedens ad hanc controversiam Caramuel lib. 2. Theol. intention. disp. 17. num. 869. §. *Sed si ista*. ex falso fundamento conatur constituere rationem veræ simoniæ in permutatione beneficiorum: quare si ostenderimus, id fundamentum esse falsum, is dicendi modus non remanebit probabilis, utpote fundamento carens. Igitur sic illam explicare aggreditur. [Sed si ista vera, Cur dicitur commutatio beneficiorum simoniaca? Respondeo, beneficia prout sacra sunt, & permutari nequeunt, esse virtualiter supernaturalia, non ex natura rei, sed jure humano: & consequenter ex jure humano, cum venduntur, simoniam committi: veram tamen. Nota illud veram, quia datur simonia talis, juris fictione, seu virtualiter, quæ vera non est; ita tamen se habet, ac si vera esset. Posset Pontifex facere, ne simonia committeretur, si tolleretur humanitus concessam supernaturalitatem: & voluit facere, quòd in commutatione committeretur, tollendo illam ab altero: qua sublata, jam res sacra pro non sacra videtur commutari. Et sic intelligendus est textus in cap. *Quæsitum*. de rerum permut. Hanc rationem alia memoria retine: puto enim, aliter illius permutationis veram simoniam defendi non posse.]

4 In quibus verbis quatuor asserta ponit Caramuel. Primum, beneficia esse virtualiter supernaturalia, nempe ex dispositione juris humani. Quod quidem sano sensu admitto. Nam Ecclesia adnectit officio spirituali beneficium; præcipitque ob reverentiam officii spiritualis, cui adnectitur, ne vendatur beneficium. Quo facto beneficium redditur invendibile ob titulum sanctitatis; & ob hunc effectum dicitur virtualiter spirituale, sive supernaturale. Sicut enim res spiritualis ratione sanctitatis est invendibilis; ita jure humano beneficium ratione sanctitatis, cui est adnexum, est invendibile.

5 Secundum, dari simoniam, quæ talis sit, non verè, sed sola fictione juris, & virtualiter: id est, parit effectus, quos pareret simonia, puta simoniacorum poenas, quamvis non sit vera simonia. Quæ videtur esse opinio P. Lessii supra relati. Et quamvis ea sit quæstio de nomine, mox eam decidemus.

6 Tertium, posse Pontificem tollere à beneficio præfatam supernaturalitatem. Quod quidem duplici modo præstare posse, admitto. Primum, tollendo præceptum invendibilitatis, quòd Religionem respicit. Secundò, tollendo adnexionem beneficii ad officium, sive separando illud ab hoc. Et quidem si Pontifex tolleretur præceptum invendibilitatis, & relinqueretur beneficium adnexum officio; posset dici beneficium quodammodo spirituale; non tamen in ordine ad hunc effectum invendibilitatis, ut per se patet. Et si retineretur præceptum, quale de facto est, & separaret ab officio beneficium, sive jus percipiendi tales fructus; nihil omnino supernaturalitatis, aut spiritualitatis remaneret in eo jure, sive,

Cardenas Pars III.

ut ita dicam, in eo materiali beneficio; cum ad eam supernaturalitatem requiratur adnexio ad ens supernaturale seu spirituale. Quòd materiale beneficium manere posset invendibile alio titulo, sicut majoratus, aut bona vinculata.

7 Quartum verò, quòd asserit Caramuel, majori eget indagine. Aitenim, ideò in permutatione beneficiorum facta absque autoritate legitimi Prælati intervenire veram, & propriam simoniam; quia dum sic permutantur duo beneficia, ab altero eorum tollit Pontifex supernaturalitatem; & alterum eorum relinquit in statu supernaturalitatis. Ex quo fit, quòd in tali permutatione committitur vera simonia, quia beneficium supernaturale commutatur cum beneficio temporali, sive non supernaturali. Asseritque, non posse aliter intelligi veram simoniam in tali permutatione.

CAPUT II.

Refellitur is modus tuendi simoniam propriam in permutatione.

SUMMARIUM.

Quomodo Pontifex non tollit supernaturalitatem à beneficio, dum prohibet permutationem? n.8. & seq.

An si Pontifex directè juberet, quòd beneficium non sit supernaturale, nihil ageret? n.12.

An sit determinabile unum beneficium, quòd sit spirituale, & alterum, quòd sit temporale? n.13. & seq.

An id posset fieri sub diversis considerationibus? n.18. & seq.

Duplici argumento ostendo, eum modum tuendi veram simoniam in permutatione beneficiorum esse implicatorium. Primum. Pontifex non potest tollere à beneficio supernaturalitatem, nisi auferendo præceptum invendibilitatis, & impermutabilitatis; vel separando beneficium ab officio, modo supradicto: sed neutro modo procedit Pontifex, dum prohibet permutationem beneficiorum, ob motivum Religionis: ergo dum eam sic prohibet, non tollit ab altero beneficio supernaturalitatem.

9 Considera attentè singulas propositiones syllogismi. Et in primis consequentia obligat. Si enim non potest remfacere, nisi altero ex duobus modis; & horum neutrum præstat; evidens est, quòd rem illam non facit.

10 Minor evidens est: sicut est evidens, quòd Pontifex, dum prohibet permutationem duplicis beneficii, non amputat, immò statuit præceptum impermutabilitatis: item nec separat beneficium ab officio, sed potius supponit unum adnexum alteri, quia ob reverentiam officii, & adnexionem beneficii ad illud, interdicat permutationem.

11 Jam vero major ostenditur. Pontifex non potest tollere à beneficio supernaturalitatem, retinendo in illo totum id, per quòd constituitur essentialiter ea beneficii supernaturalitas; sicut nemo potest tollere albedinem, retento adæquato constitutivo albedinis: sed supernaturalitas beneficii constituitur adæquatè per adnexionem ad officium, & per hoc quòd illud sit inalienabile ex motivo Religionis: ergo dum hæc duo prædicata persistant, nequit Pontifex tollere à beneficio eam supernaturalitatem: ergo nequit Pontifex illam tollere, nisi tollendo, ut potest, alterum ex illis duobus prædicatis, nempe vel tollendo præceptum impermutabilitatis, vel separando beneficium ab officio. Et quidem minor hujus syllogismi intelligenda est juxta proximè dicta cap. præced. in 3. asserto.

12 Confirmatur. Beneficium non sit supernaturale, aut spirituale, per hoc quòd dicat Pontifex, *Jubeo, quòd istud sit supernaturale*: sic enim, si juri laico, quòd ex suo patrimonio habet clericus ad accipiendos annuos redditus ex tali fundo, diceret Pontifex; *Jubeo, quòd istud jus sit supernaturale*; nihil ageret, dum illud non adnecteret officio spirituali. Similiter non desinit esse supernaturale beneficium, per hoc præcisè, quòd dicat Pontifex, *Decerne, quòd istud sit temporale, & non spirituale*; si nimirum illud retineret adnexum officio, & inalienabile ex motivo Religionis. Cum ergo Pontifex in permutatione beneficiorum facta absque autoritate legitima, retineat utrumque beneficium cum adnexionem ad officium; & cum inalienabilitate præfata, non poterit alterum beneficium reddere temporale, retento altero in statu supernaturalitatis.

13 Secundò argumento sic. Si ex duobus beneficiis absque autoritate permutatis, Pontifex redderet alterum temporale, & alterum retineret spirituale: esset designabile unum determinatum, quòd esset spirituale, & alterum determinatum, quòd esset temporale: atqui neutrum determinatè est designabile, quòd sit temporale: ergo Pontifex non potest præfato modo reddere alterum temporale, & alterum spirituale. Itaque Titius beneficiarius absque legitima autoritate permutavit beneficium suum pingue pro altero tenui; & juxta Caramuelem, commisit veram, & propriam simoniam, quia vi juris Pontificii, unum eorum beneficiorum redditum est temporale, & alterum mansit in statu spiritualis; & sic facta est permutatio rei spiritualis pro temporali. Peto ergo, ut designet mihi, quodnam temporale, & quodnam spirituale? Numquid beneficium pingue, quòd

L 4 Titius

Titius transfert in alterum, est temporale; & tenue manet spirituale, anè converso?

14 Respondebis primò, nescire nos, quodnam eorum sit temporale, & quodnam spirituale; scire tamen Deum, cuius est omnia scire.

15 Contra tamen est, Quia quod non est, non scitur à Deo, Atqui unum eorum beneficiorum determinatè non esse temporale, sic ostendo. Quia cum debeat esse temporale vi juris Pontificii; Pontifex autem non determinaverit, quodnam eorum futurum sit temporale, implicat, quod unum eorum determinatè sit temporale. Quod autem Pontifex illud non determinaverit, manifestum est, Pontifex enim solum interdixit permutationem beneficiorum, declarans esse simoniacam in c. *Quæsitum*, cit. & in aliis textibus. Per hoc autem non determinatur, quodnam ex duobus beneficiis permutatis fiat temporale; non ergo Pontifex id determinavit. Cum ergo hæc determinatio non dimanaverit à Pontifice, neque sit aliud caput, unde oriatur; necessariò dicendum est, neutrum determinatè esse posse temporale.

16 Respondebis secundò, neutrum beneficium determinatè esse temporale, sed alterum eorum vagè, & indeterminatè. Sicut cum dicimus, unum oculum requiri ad videndum: vi cuius propositionis nec dexter, nec sinister determinatè requiritur; sed aliquis eorum vagè, & indeterminatè.

17 Sed hæc responsio similis est assertioni, qua quis diceret, ex duobus subjectis unum eorum esse album, quin albedo inhaereret alicui eorum determinatè: & ex duobus hominibus unum esse vestibus indutum, quin vestes essent in aliquo eorum determinatè: & ex duobus equis unum esse onustum vagè, quin neuter eorum determinatè portaret onus. Itaque hæc prædicata *Requisitum*, *necessarium*, & æquivalentia id habent speciale, ut non debeant verificari in uno determinato subjecto. Cætera autem prædicata, & denominationes, quamvis à nobis significantur nominibus indeterminatis, fortè ob ignorantiam nostram, illa tamen verificati debent in uno subjecto determinato: ut in subjectis propositis, & millenis aliis apertè constat.

18 Terriò, & fortè ingeniosius, responderet Caramuel, si dixisset, utrumque beneficium esse spirituale, & utrumque temporale, sub diversis tamen considerationibus. Itaque dum Titius, & Sempronius clerici permutant illegitimè sua beneficia, permutatio, ut se tenet ex parte Titii, respicit beneficium Titii ut mercem, & beneficium Sempronii, ut pretium: beneficium autem, quod se habet ad instar mercis, dat Titius Sempronio tamquam spirituale, & beneficium quod accipit à Sempronio, recipit tamquam pretium, adeòque tamquam temporale. E contra verò in permutatione, qua se tenet ex parte Sempronii, beneficium ejus se habet ad instar mercis, & datur à Sempronio tamquam res spiritualis; & accipit à Titio beneficium tamquam pretium, adeòque tamquam temporale. Et sic verificatur, quod ex parte utriuslibet datur spirituale pro temporali.

19 Hæc tamen responsio est longè diversa à modo dicendi Caramuelis. Et fateor, si illa sufficienti fundamento nitetur, non habere vim hoc secundum argumentum, quod in eum scopum dirigitur, ut determinetur, quodnam ex illis duobus beneficium sit temporale, quodnam spirituale. Militat tamen apertè contra eam responsionem primum argumentum supra propositum. Et confutatur item præfata responsio ex eo, quod gratis & absque fundamento ponitur in utroque ea duplex consideratio spiritualitatis, & temporalitatis; ita ut spiritualitas unius referatur ad temporalitatem alterius, & è converso.

C A P U T I I I.

Explicatur, quomodo in permutatione beneficiorum intercedat ratio simonie propriæ.

S U M M A R I U M.

An permutatio sit virtualiter duplex contractus emptionis, & venditionis? num. 20.

An prohibitio vendendi, & permutandi beneficium sit juris Ecclesiastici? num. 21.

An ex hac prohibitione beneficium, quod in se est temporale, fiat extrinsecè spirituale? n. 22.

In quo consistat questio præsens? n. 23.

An verificetur, in hac permutatione dari aliquid spirituale pro temporali? num. 24.

Explicatur exemplo calicis consecrati? n. 25. & seq.

Solvitur obiectio. n. 31.

20 **P**RO hujus rei claritate, præmitto primò, permutationem unius rei pro alia, v.g. bovis pro equo, esse virtualiter, seu æquivalenter duplicem contractum emptionis, & venditionis: nam Petrus vendit Joanni bovem suum, & emit ab illo equum; Joannes autem vendit Petro equum, & emit ab illo bovem. Et idè in Hispania gabella, quæ vocatur *Alcavala*, & est imposita venditori, quando fit permutatio, v.g. bovis pro equo, solvitur duplex alcavala. Petrus solvit alcavalam bovis juxta pretium, quod bos æstimatur; & Joannes solvit alcavalam equi juxta hujus præ-

tium. Quod si Petrus sit clericus, atque adeò exemptus à solvenda alcavala; pro bove non solvitur, sed solum pro equo, cujus dominus, & venditor est secularis.

21 Præmitto secundò ex dictis, beneficium Ecclesiasticum esse jus percipiendi annuos redditus, adnexum tamen officio spirituali; & titulo religionis prohibitum vendi, & permutari. Hæc prohibitio Ecclesiastica est; quæ si non adesset, licitè posset vendi pretio temporali, eo modo quò calix consecratus potest vendi solum ratione materiæ, & formæ artificialis; & non ratione consecrationis.

22 Præmitto terriò, ex hac prohibitione Ecclesiæ oriri, quod illud beneficium, quod in se est quid temporale, & distinctum ab illa adnexione ad officium spirituale, fiat extrinsecè spirituale; nam propter ordinem ad officium spirituale prohibetur ejus venditio, & permutatio.

23 Præmitto quartò, convenire inter omnes, hanc duplicis beneficii permutationem factam sine autoritate legitimi superioris dispensantis, esse violationem Religionis. Et tota questio eo devolvitur, [An sit propriè simoniaca?] ut constet ex supradictis: id est, An verificetur in ea permutatione, quod datur spirituale pro temporali.

24 Et dicendum est, esse propriè simoniacam, & in ea dari spirituale pro temporali. Probat. Hoc beneficium, sive jus percipiendi annuos redditus, est quid extrinsecè spirituale; sed datur pro alio jure temporali percipiendi annuos redditus: ergo datur spirituale pro temporali.

25 Confirmatur primò, & explicatur in calice consecrato; qui idè vendi potest, ratione materiæ, & formæ artificialis, quia id non est prohibitum ab Ecclesia; Demus ergo, explicationis gratia, quod Ecclesia prohiberet venditionem, & permutationem calicis consecrati, etiã ratione solius materiæ; sed propter respectum ad consecrationem calicis; in quo casu illa materia calicis esset extrinsecè sancta, & spiritualis; utpote inseparabilis à consecratione in ordine ad effectum venditionis. Tum sic: in hac suppositione, si permutaretur calix pro calice, materia calicis A. esset extrinsecè sancta: & daretur pro alia materia calicis B. quæ temporalis est, licet extrinsecè sancta: ergo daretur quid sanctum pro temporali.

26 Dices. Etiam materia calicis B. est extrinsecè sancta, & utraque materia est intrinsecè temporalis: quare ergo non dicetur, dari sanctum pro sancto, & temporale pro temporali.

27 Insisto. Materia calicis B. est simul intrinsecè temporalis; & extrinsecè spiritualis: ergo est partialiter temporalis: ergo pretium, aut quasi pretium calicis A. est partialiter temporale. Ergo datur saltem partialiter pro re temporali. Et quidem materia calicis A. (idem est de calice B.) ex prohibitione (supposita illa hypothesi) est inseparabilis à consecratione in ordine ad venditionem: ea ergo materia calicis A. est inseparabiliter extrinsecè sancta, & datur partialiter pro materia temporali calicis B.

28 Idem ergo contingit in permutatione duplicis beneficii: nam id, quod est temporale in beneficio A. est extrinsecè, & inseparabiliter sanctum, & spirituale, ex prohibitione titulo Religionis facta: ergo aliquid extrinsecè, & inseparabiliter sanctum datur pro beneficio B. sed hoc beneficium B. eo ipso quod sit simul intrinsecè temporale, & extrinsecè spirituale, partialiter est temporale: ergo pro beneficio A. datur aliquid partialiter temporale. Verificatur ergo, quod aliquid extrinsecè sanctum, & ex prohibitione Ecclesiæ inseparabile à sanctitate, datur pro aliquo, quod partialiter est temporale.

29 Confirmatur primò. Beneficium A. cum permutatur pro beneficio B. eo ipso quod sit partialiter spirituale, est absolute & inseparabiliter spirituale: ergo verificatur, quod aliquid absolute & inseparabiliter spirituale datur pro aliquo, quod est temporale saltem partialiter.

30 Confirmatur secundò. Nam quando dispensat superior legitimus ad hoc, ut fiat permutatio, jus illud percipiendi annuos redditus, vi dispensationis separatur ab officio in ordine eadem permutatione: nam quamvis in se maneat adnexum officio, in ordine tamen ad eam permutationem separatur ab officio virtuali quadam separatione; id est permittitur permutari, tamquam si non esset adnexum; ita ut permutatio solum fiat juris temporalis pro jure temporali. Nam officium cui adnectitur, nec potest habere rationem mercis, nec pretii; nam officium est onus; & onus non emitur, neque venditur.

31 Et hinc patet ad eam objectionem: qua dicebatur dari temporale pro temporali, & spirituale pro spirituali. Nam cum id spirituale sit ipsum officium; & hoc sit onus; onus autem non ematur, nec vendatur; & consequenter non permutetur ad modum mercis, aut pretii; inde est, quod non detur spirituale pro spirituali.

C A P U T I V.

Alius modus explicandi conceptum communissimum veræ simonie.

S U M M A R I U M.

Quid sit simonia in communi? n. 33.

An simonia communissimè sumpta extendatur ad quodlibet pactum circa spiri-

Spiritualia, & spiritualibus adnexa? num. 34.

An significatio nominum dependeat ab usurpatione communi? n. 35.

32 **S**I fortè alicui non placuerit modus explicandi simoniam repertam in permutatione beneficiorum, traditus cap. anteced. censueritque, non esse perceptibile, quòd in ea permutatione detur spirituale pro temporali; aliter explicare debet conceptum communissimum simoniam, ut abstrahit à simonia juris divini, & à simonia juris humani.

33 Affero ergo, simoniam communissimè sumptam, ut comprehendit simoniam juris divini, & humani, & ut continet eam, quæ fit commutando beneficium pro re merè temporali, & eam, quæ fit permutando beneficium pro beneficio, sic definiendam esse. *Est contractus, à lege prohibitus intuitu Religionis circa spiritualia, aut spiritualibus adnexa.*

34 Bonitas definitionis probatur. Nam licet nomen simoniam à Simone Mago, & ejus actione peccaminosa desumptum fuerit, dum existimavit donum Dei pecunia possideri; Ecclesia tamen id nomen non usurpat in ea stricta significatione. Tum quia beneficia Ecclesiastica (id est, jura ad annuos redditus) non sunt propriè dona Dei, de quibus ibi loquitur Petrus; id est, non sunt dona supernaturalia: & beneficium, quod pro temporali dignitate permutatur, non æstimatur propriè, & strictè pecunia: cum tamen in his vera, & propria simonia exerceatur, ut apud omnes constat: cum ergo constet, simoniam non debere restringi ad sola dona gratiæ pecunia estimata, sed & ad multa alia; pro significatione hujus nominis *simonia* non debemus præcisè stare facto Simonis, sed attendere ad universalem significationem, quam tota Ecclesia tribuit ei nomini. Constat autem, in Ecclesia nomine simoniam intelligi quemlibet contractum ejusmodi, qui versetur etiam circa spiritualibus adnexa, licet non commutetur spirituale pro temporali; ut patet ex relato cap. *Quæsitum*. illis verbis: *Quæ (pactio) circa spiritualia, vel connexa spiritualibus labem semper continet simonia.*

35 Confirmatur. Nam significatio nominum non pendet à cujusque placito, sed à communi usurpatione vocabuli; adeò ut vox in esse significantis constituatur essentialiter ipsa usurpatione communi: atqui hæc vox *simonia* communi Ecclesiæ usurpatione accipitur pro quolibet ejusmodi contractu, etiam circa ea, quæ sunt spiritualibus adnexa, licet nullum aliud pretium temporale intercedat: ergo hæc vox *simonia* significat ejusmodi contractum universalissimè. Sed conceptus, qui ejusmodi voci ita significanti correspondet, est, qualem exprimit definitio tradita: ergo definitio tradita optima est pro simonia in communi.

DISPUTATIO LXIX.

An promissio acceptata obliget ex justitia, aut saltem ex fidelitate?

CAPUT PRIMUM.

Proponitur opinio Caramuelis; ejusque fundamentum discutitur.

SUMMARIUM.

An sit probabilis opinio docens, promissionem acceptatam non obligare ex justitia; neque graviter ex fidelitate? n. 1.

An sententia Caramuelis negativa sit evidens? n. 2.

An fundamentum Caramuelis sit sophisticum? n. 3.

Ejusdem opinio, quod neque ex fidelitate obligat. n. 4.

An opinio probabilis ab extrinseco possit esse improbabilis ab intrinseco? num. 5. & seq.

Fundamentum Caramuelis. n. 7. & seq.

1 **S**Cio, probabilem esse, & ut probabilem admitti à Doctoribus sententiam, quæ docet, promissionem acceptatam non obligare ex justitia; immò neque sub gravi culpa, ex fidelitate. Ita enim docent Cajetanus 2. 2. *quæst.* 115. *art.* 1. *dub.* 4. & in sum. *verb.* *Perfidia*. P. Enriquez *lib.* 11. *de matrim.* cap. 13. num. 2. Sotus, Armilla, Franciscus Garcia, & Petrus Ledesma, quos refert P. Thomas Sanchez *lib.* 1. *de matrim.* disp. 5. num. 18. & ex recentioribus alii, quos refert, & sequi videtur Diana *part.* 2. *tract.* 17. *resol.* 9. quam etiam tuetur Caramuel *lib.* 2. *Theol. de intention.* disp. 9. num. 588.

2 Et adhuc magna mihi concertatio est cum Caramuele propter tria. Primum, quia suam sententiam vult esse à principiis intrinsecis demonstratam. Ita enim Caramuel in loco cit. ait. [Contraria tamen sententia (quæ negat obligationem justitiæ oriri ex promissione acceptata) est omnino vera, & si rationes speculamur, sola probabilis. Consulto asserenti sententiæ probabiliter rationalem nego; quia authenticam nullus negare poterit opinioni, tot Authorum nomine roboratæ.]

3 Secundum, quia fundamentum, quo vult, eam sententiam esse demonstratam, ne probabile quidem est, sed merè sophisticum, & ab essentiali constitutivo promissionis omnino alienum.

4 Tertium, quia ne ex fidelitate quidem, vult promissionem acceptatam obligare; ut constat ex ejus fundamento, & ex dicendis 8.

5 Circà primum, illud notandum est, licet Caramuel sententiæ affirmanti obligationem justitiæ, ortam ex simplici promissione acceptata, neget probabilitatem intrinsecam, & solam concedat extrinsecam; adhuc tamen Caramueli esse absolutè, & simpliciter probabilem practicè, & quam tutò sequi possimus. Et ita *nu.* 609. disputationem concludit his verbis: [Si autem contrariam sententiam (affirmativam obligationis) quæ probabilis est propter auctores, à quibus propugnatur, admittamus; debemus contrario modo philosophari, & oppositas, aut saltem severiores in pluribus conclusiones tenere. *In materia probabilis hanc, vel illam opinionem, prout libuerit, aut expediat, elige.*]

6 Et tamen in 1. *part. Cris. Theolog. disp.* 11. *cap.* 9. num. 262. demonstravi, implicare contradictionem, quòd opinio sit improbabilis ab intrinseco, & probabilis ab extrinseco. Ea enim est improbabilis ab intrinseco, cujus falsitas demonstratur; implicat autem, dari grave fundamentum, etiam extrinsecum, ad suadendam conclusionem evidenter falsam. Implicat ergo terminos Caramuel, dum ait, sententiam affirmativam esse ab intrinseco improbabilem, & simul esse probabilem ab extrinseco propter Doctorum auctoritatem. Relege, quæ dixi in eo loco *disp.* 11.

7 Prima ergo controversia hujus quæstionis versatur circa fundamentum, quo velut demonstrativo utitur Caramuel. Et ut scopus difficultatis percipiatur, proderit fundamentum ejus relegere. Id autem *num.* 589. his verbis proponit. [Fundamentum hujus sententiæ hoc est: omnis vir ex Regula 85. tenetur stare concordiam, & contractui; atqui promissio acceptata contractus non est: ergo nemo tenetur illi stare. Probatur minor. Quia mera promissione non transfertur dominium, sed promittens affirmat, se translaturum esse; & alter assentitur; his autem non obstantibus, uterque poterit mutare dictamen.]

8 Ut clarius hoc intelligatur, supponendum est, promissionis genuinam formulam esse hanc, *Ego dabo tibi mille scuta*; (nota bene illud *dabo*; aliud enim est, *tibi dabo*, & aliud *diversum tibi do*) huic correspondet acceptatio, quæ exponitur his verbis, *Ego illa recipiam*. Atqui hic non reperitur obligatio moralis: ergo. Minorem probo. Promissio ante acceptationem non infert moralem aliquam obligationem, ut omnes docti admittunt: ergo nec post acceptationem. Patet consequentia: quia illa verba, *Ego recipiam*, vel equivalent his, *recipiam si dederis*; vel his, *recipiam, licet non dederis*. Hoc ultimum dici non potest, quia esset acceptatio imprudens, & reduplicans actionem impossibilem: ergo dicendum est, acceptationem necessariò includere conditionem illam expressè. Posita illa conditione, non video, unde probabiliter elici possit obligatio.

9 Præterea ut acceptatio possit aliquem promittentem obligare, debet habere rationem præcepti, adjurationis, aut contractus (non enim reperitur alius modus, quo homo possit ab homine in conscientia obligari) atqui acceptatio præceptum non est; nec si esset, teneret, defectu auctoritatis; sæpè enim multa polliceris viro, qui tibi præcipere non potest. Nec est adjuratio; quia si esset, omnes promissiones acceptatæ, essent juramenta promissoria, quod admitti non debet: quia potest Petrus Paulo promittere aliquid cum animo promittendi, & cum animo non jurandi. Præterea promissiones acceptatæ sæpè firman- tur juramento: ergo signum est, quòd illæ tacitè id non includant, alias enim confirmatione non egerent. Tandem acceptatio contractus non est: ergo nullam potest inducere obligationem. I Hucusque demonstratio Caramuelis.

10 In qua asserit quatuor, quæ examine indigent. Primum, hanc esse genuinam promissionis formulam, *Dabo tibi mille scuta*, quæ nihil aliud affirmat, quam donationem futuram. Secundum, hanc esse acceptationis formulam, *Recipiam illa, si dederis*. Tertium, idèò promissionem acceptatam non obligare ex justitia, quia illa non transfert dominium. Quartum est, quòd ex ejus fundamento planè infertur, ex promissione etiam acceptata nullam omnino resilire obligationem, ne quidem ex fidelitate, aut veracitate. Quod etiam expressit Caramuel *ibid.* num. 604. de quibus singulis agendum est.

CAPUT II.

Malè explicari à Caramuele essentiam promissionis.

SUMMARIUM.

An sit formula promittendi, dabo tibi, &c. Et quod discrimen intercedat inter propositum, & promissionem. nu. 11. & seq.

Quid nomine promissionis omnes Doctores intelligant. n. 13. & seq.

An objectum promissionis sit onus, quod promittens assumit. n. 17. & seq.

An Caramuel nullam obligationem agnoscat justitiæ, vel fidelitatis in promissione. nu. 19.

Confirmatio ex formula promissionis Deo facta. nu. 20. & seq.

Confirmatio ejusdem ex narratione donationis faciendæ. n. 22.

Alterà confirmatio ex doctrina Caramuelis. n. 23. & seq.

Alia

Alia confirmatio à discrimine inter promissionem, & animum satisfaciendi. num. 25.

An enuntiatio donationis futura ex circumstantiis accipi solet ut promissoria? num. 27.

11 **T**oto cælo aberrat ab essentia promissionis ea formula promittendi, quam assignat Caramuel, quæ non solum non est genuina, sed neque ullo modo consistit in ea ratio promissionis. Probatur primò. Etenim principium est per se notum, intercedere discrimen inter propositum, & promissionem: atqui ea est formula expositiva propositi: ergo non est formula promissionis. Majorem admittunt omnes tanquam rem certam: quod si utrumque confundere velis, eodem fundamento confundes hominem, & equum. Quod vel inde evidenter patet, quod pœnitens, qui proponit coram Deo, se non amplius peccaturum; nec promittit, nec voto se obstringit. Quod si minorem negaveris, assigna mihi aliam propositi formulam: quam non facile (immò neque difficile) invenies.

12 Dices, ea formula non solum significari propositum donandis, sed posse etiam significari iudicium rationis; quo certò scio, me donaturum esse. Sed quid prodest hæc responsio, cum promissio non sit merum iudicium censens, donationem futuram esse? Et quidem ego possum certò scire, donationem futuram, & illam enunciare ad instar narrantis futura; in quo casu nihil promitto; ut amplius constabit ex dicendis.

13 Probatur secundò. Etenim non licet unicuique nominum significationem variare; sed tenemur eam significationem retinere, quam omnes docti tenent. Ideò graviter corripendus, qui pro suo cerebro significationem vocabuli audet variare. Atqui nomine promissionis omnes Doctores intelligunt, susceptionem oneris, & obligationis dandi, aut faciendi aliquid in favorem promissarii: ergo promissio non est simplex affirmatio donationis, vel actionis in favorem promissarii, sed susceptio ejus obligationis in favorem alterius, verbis expressa.

14 Minor patet ex mente omnium Doctorum, qui non aliter definiunt, seu explicant promissionem. Lessius de Just. cap. 18. dub. 1. num. 2. sic definit: [Promissio simplex est deliberata, & spontanea fidei obligatio, facta alteri de re quapiam bona & possibili.] Et num. 5. explicat id verbum fidei obligatio sic. [Dico, obligatio fidei; quia non sufficit dicere, Ego faciam, significando solum voluntatem faciendi; sed oportet ut fides detur, & obligetur, id est, ut homo se obliget alteri ex voluntate fidei, seu fidelitatis. Unde etiam non est satis dicere, Ego promitto, me hoc futurum; si solum intendat significare animi sui propositum, non autem dare fidem; ut sæpe sit.]

15 P. Molina tom. 2. de just. disput. 262. sic rem explicat. [Illud ante omnia est observandum, longè diversa esse, aliquem habere propositum, voluntatemve deliberatam, quidpiam in gratiam alicujus faciendi; idque verbo futuri temporis exprimere dicendo, Faciam hoc, vel Dabo tibi hoc, aut illud; sed aliquem ex sua liberalitate se ipsum propria voluntate astringere ad quidpiam faciendum, idque verbo futuri temporis exprimere, dicendo, Promitto me facturum, vel daturum tibi hoc, aut Tali die dabo tibi hoc (nempe cum animo se obligandi) aut in gratiam tui faciam hoc, aut illud. Primum namque non est promissio, propriè loquendo, neque ullam inducit obligationem id implendi, ut ex se manifestum est. Secundum verò est promissio; atque, si acceptetur, adfuntque cæteræ circumstantiæ ad id necessariæ, de quibus infra dicetur, semper inducit obligationem.]

16 Eodem modo loquitur Sotus lib. 7. de just. qu. 1. art. 2. & uberius Lugo Card. tom. 2. de just. disp. 23. num. 1. & P. Fagundez lib. 3. de just. cap. 1. præcipue num. 3. Et ita explicant omnes Doctores, qui ad hanc materiam accedunt. Quod desumpsere ex S. Thoma 2. 2. q. 88. art. 1. cap. ubi etiam Cajetanus, & reliqui Theologi. Cum ergo omnes conveniant in eo, quod promissio non sit sola explicatio actionis futuræ, sed assumptio novi oneris; perperam procedit Caramuel variando significationem hujus vocis Promissio; & invertendo essentiam promissionis; cum non sit penes arbitrium unius privati, sed penes communem Doctorum acceptionem significatio nominum.

17 Objectum ergo immediatum actus promittentis non est rex ipsa in futurum donanda, vel facienda; sed onus, & obligatio, quam promittens assumit, rei donandæ, vel faciendæ: sive ea obligatio sit ex iustitia, sive ex fidelitate.

18 Sciendum tamen est, quod P. Vasquez videtur favere ei modo dicendi Caramuelis. Sic enim definit promissionem tom. 4. in 3. part. disp. 6. de Matrim. num. 14. Promissio est [affirmatio, & enuntiatio quædam alicujus rei in futurum faciendæ, ei insinuata, in cuius gratiam, & utilitatem, seu obsequium res facienda est.] Enunciat autem faciendam, & insinuat alteri, qui dicit, Dabo tibi mille scuta. Sed si P. Vasquez attentè legatur, præcipue n. 13. & 17. plane comperietur, requirere ad promissionem animum se obligandi, saltem consecutum ad verba promissoria.

19 Et ut constet quantum intersit quo ad hoc inter Caramuelem, & Vasquium, nota, penes Caramuelem, nullam penitus obligationem priri sive iustitiæ, sive fidelitatis ex promissione accepta-

ta. Id enim probat argumentum relatum superiori cap. num. 8. Ante acceptionem enim nullam agnoscit obligationem etiam fidelitatis: acceptionem autem dicit esse penitus conditionalem dependentem à mero libito ejus, qui promissit, tamquam à conditione; atque adeò nullam penitus invehere obligationem. Aut ergo argumentum Caramuelis mihi probat, aut probat, nullam etiam fidelitatis obligationem oriri. At penes P. Vasquez, repugnat quem promittere, sine eo quod velit aliquam obligationem subire standi promissis. Docet enim P. Vasquez in solo verbo promissorio consistere promissionem obligatoriam; & ideò repugnare, quod quis velit verba promissoria facere, & quod non velit obligationem subire.

20 Probatur tertio. Hæc non est genuina formula promissionis Deo factæ, Recitabo psalterium in honorem Dei, nisi superaddatur intentio se obligandi; ergo hæc non est genuina formula promissionis homini factæ, Dabo tibi mille scuta, nisi superaddatur intentio suscipiendi obligationem saltem ex fidelitate. Antecedens posuit expressè S. Thomas 2. 2. quest. 88. art. 1. & ex terminis est manifestum: alioqui omnes, qui propositum suum bonum Deo exprimunt in oratione, dicerentur promittere, & vovere: & ita cum in actu contritionis alloquentes Deum proponunt vitæ emendationem in futurum, dicerentur vovere, & frangentes postea id propositum, de Religione violata arguerentur.

21 Consequentia autem est inevitabilis. Nam promissio, sive fiat Deo, sive fiat homini, retinet quidditatem promissionis. Unde si semel salvatur, quod promissio in genere non continet assumptionem novæ obligationis, poterit intelligi, quod promissio facta Deo, stet sine assumptione ejus obligationis, atque adeò siltat in solo proposito. Deinde quia promissio facta Deo, ex ratione promissionis postulat eam assumptionem novæ obligationis: cum ergo promissio homini facta includat etiam veram rationem promissionis, necesse etiam est, quod includat similem assumptionem obligationis. Nec postulo disparitatem, quia non spero eam percipere, etiam toto vitæ meæ tempore.

22 Probatur quarto. Petrus colloquendi, aut fortè consulendi gratia, confert cum domesticis suis omnia sui testamenti postea condendi legata; aitque sic: [Joanni legabo ducenta scuta, trecenta Antonio, tibi Martine, quadringenta, & tibi Augustine, totidem.] &c. Quis dicat, Petrum promississe Martino, & Augustino, cum solum id dixerit per modum relationis: & tamen enunciat legatum relinquendum Martino, & Augustino, idque illis intimat, seu insinuat: ergo promissio non consistit in enunciatione donationis futuræ, etiam si hæc insinuetur ei, in cuius gratiam fit: requiritur ergo præterea, quod id fiat, intendendo assumere obligationem.

23 Duo alia argumenta colligo ex ea periodo, quam scribit Caramuel in loc. cit. num. 603. ubi sic ait: [Utrum qui promiserit sine animo promittendi (etiam si promissio sit facta Deo) licet habuerit animum satisfaciendi, teneatur stare promissioni? Respondet negativè. Et suadetur: quia verba non sunt promissio, sed promissionis internæ indices; quæ supponitur non esse: satisfaciendi autem animus, solum propositi vim habet, & ideò non potest inducere novam obligationem. Sanè promissionem verè in actu interno consistere, constat ex votis, quæ emittuntur sæpe sine verbis, & veræ promissiones sunt.]

24 Probatur ergo quintò, male definiri à Caramuele promissionem. Nam licet in ea periodo supponat id, quod negari non potest, nempe promissionem à proposito differre, sicut etiam differt à iudicio, quo quis indubitanter credit, se donaturum; ex doctrina tamen ejus clarè inferitur, non differre. Etenim apud ipsum genuina formula promissionis est hæc, Dabo tibi mille scuta, ut ait num. 590. & mera promissione non transfertur dominium, sed promittens affirmat, se translaturum esse, ut ait num. 589. Tum sic: juxta proximam periodum, promissio non stat in verbis, sed in actu interno: sed actus internus correspondens ei propositioni externæ, Dabo tibi mille scuta, & correspondens ei assertioni, qua affirmat, se translaturum esse dominium mille scutorum; est propositum donandi mille scuta; sive iudicium censens, se donaturum: ergo promissio non consistit in proposito donandi, sive in eo iudicio donationis futuræ. Minor patet. Nam istæ duæ propositiones sunt valde diversæ; Dabo tibi mille scuta; &, ego obstringo meam fidem ad donandum tibi mille scuta: isti autem secundæ propositioni correspondet actus internus voluntatis assumendi eam obligationem donandi mille scuta; vel etiam iudicium certum ejus donationis à se faciendæ: ergo primæ propositioni, quæ talem obligationem non significat, solum correspondet internè id propositum donandi, sive iudicium donationis futuræ.

25 Probatur sexto. Nam actus promissorius internus, in quo verè consistit promissio, juxta proximam periodum, est distinctus ab animo satisfaciendi, sive dandi ea mille scuta, cum juxta eam periodum possit dari animus satisfaciendi, sine animo promittendi: sed animus satisfaciendi est, qui significatur hac formula, Dabo tibi mille scuta: ergo animus promittendi, sive promissio interna non est, quæ significatur hac formula, Dabo tibi mille scuta: ergo promissio interna est voluntas assumendi obligationem; cum non restet aliud, in quo ea promissio interna consistere possit.

26 Et nota postremam clausulam ejus proximæ periodi perperam

ram positam esse; nempe. [Promissionem verè in actu interno consistere, constat ex votis,] &c. Nam promissio, quæ Deo fit, qui omnia interna contemplatur, utique in actu interno consistit: promissio autem, quæ homini fit, non consistit solum in actu interno: ad hoc enim ut sit promissio, debet insinuari ei, in cuius gratiam fit, actus autem merè interius nequit insinuari homini, qui interna nequit attingere.

27 Ubi notandum est, enunciationem donationis de futuro insinuatam ei, cui fit promissio, ex modo loquendi, & circumstantiis, in quibus asseritur; solere intelligi ut promissoriam, quia ex ejusmodi circumstantiis colligitur, ea verba asserre assumptionem obligationis. Quod idem contingere potest in voto, attenta intentione se obligandi in proferente. Quo pacto non negamus, ibi posse consistere promissionem, sive Deo, sive homini factam. Negamus tamen per præcisam significationem ejus vocis, *Dabo tibi*, &c. adesse promissionem.

CAPUT III.

Malè explicari à Caramuele acceptationem promissionis.

SUMMARIUM.

An sit legitima formula acceptationis, Recipiam, si dederis? Et an promissarius acceptet obligationem promissoris? nu. 29.

An ex opposito inferatur, sponsalia non habere vim obligandi? num. 29. & seq.

An idem absurdum inferatur circa ceteros contractus? n. 33.

Responsio quadam refutata. nu. 34. & seq.

Altera responsio convincitur. n. 37.

28 **P**RO formula genuina acceptationis hanc statuit Caramuel, *Recipiam ea mille scuta, si dederis*. Cujus conditio cum pendeat à libera voluntate ejus, qui promittit, nullam vim habet absolutam urgendi promissorem ad impletionem promissionis. Id tamen esse planè falsum, & acceptationem promissionis non consistere in ea formula, convincitur primò. Nam acceptans admittit totum id, quod in gratiam sui promissor non enunciat: sed promissor non enunciat solum donationem futuram, sed obligationem dandi, quam assumit, ut constat ex capite proximè præcedenti: ergo acceptans admittit ejusmodi obligationem; atque adeò non enunciat solum se recepturum, si alter dederit.

29 Convincitur secundò. Nam ex assertionem Caramuelis inferitur evidenter, sponsalia non habere vim obligandi contrahentes: consequens est evidenter falsum: ergo & antecedens. Minor, & consequentia fulgore meridiano clariores sunt.

30 Probatur major. Nam sponsalia nihil aliud sunt, quam promissio Titii v.g. acceptata à Berta, & repromissio Bertæ acceptata à Titio: ergo juxta doctrinam Caramuelis, sic exponuntur ea sponsalia, ut dicat Titius, *Tradam corpus meum*; & respondeat Berta, *accipiam sub dominium meum corpus tuum, si illud tradideris*: & rursus subjungat Berta, *Tradam tibi corpus meum*; & respondeat Titius, *Accipiam corpus tuum, si tradideris illud*. Consequentia patet: nam Caramuel non agnoscit aliud genus promissionis, & acceptationis, præter relata.

31 Tum sic: ex his formulis nullam contrahunt obligationem Titius, & Berta: ergo ex sponsalibus nullam contrahunt obligationem Titius, & Berta. Antecedens ostenditur eadem forma arguendi, qua arguit Caramuel. Nam antè acceptationem neuter obligatur: acceptatio autem conditionalis est, habens pro conditione actum omnino liberum alterius, per quem is, qui promittit, ad nihil determinatur.

32 Præterea juxta Caramuelem, idè post acceptationem non obligat promissio, quia acceptatio neque est præceptum, neque adjuratio, neque contractus: (vide supra cap. I.) sed etiam in mutua promissione sponsalium, acceptatio neque est præceptum, neque adjuratio, neque contractus: ergo prædicta promissio mutua ad nihil obligat, etiam acceptata. Sed consequens est evidenter falsum: ergo & antecedens; quod quidem maximè peccat, in eo quod velit, eam esse formulam acceptandi, in qua acceptans relinquit sub liberâ potestate promittentis impletionem promissi.

33 Idem, quod diximus de sponsalibus, dicendum etiam est de qualibet promissione mutua, quæ quidem est verus contractus. Pacificuntur enim Petrus, & Joannes, ita ut Petrus promittat Joanni ducenta scuta, & Joannes Petro centum mensuras tritici. Juxta expositionem autem datam à Caramuele, consistere non potest ratio contractus. Neutra enim promissio obligat ante acceptationem: acceptatio autem est conditionalis habens pro conditione actum merè liberum cujuslibet, qui alterum nequaquam determinat, nequaquam obligat.

34 Dices, in promissione mutua aliam militare rationem longè diversam. Nam promissio Petri in eo contractu fit sub conditione, quod alter repromittat; & repromissio hæc est sub conditione, quod alter firmiter stet in promissione à se facta. Unde impleta conditione uno promittente alter manet obligatus.

35 Sed hæc responsio non elevat vim difficultatis. Nam promissio Petri, quæ respicit pro conditione repromissionem Joannis, respicit pro conditione rem inutilem Petro: ergo ex ejusmodi

mutua promissione non resultat contractus, quantumvis una promissio fiat sub conditione faciendæ alterius promissionis. Patet consequentia. Eatenus enim Petrus maneret obligatus sua promissione, quatenus exigeret à Joanne rem sibi utilem, ad quam Joannes maneret obligatus.

36 Antecedens verò probatur. Nam promissio Petri respicit pro conditione repromissionem Joannis, quæ ut est verà promissio, ante acceptationem Petri non obligat Joannem; sed neque post acceptationem Petri, quia hæc acceptatio Petri, dicit, *Accipiam, si dederis*; & cum respiciat pro conditione voluntatem liberam Joannis, ad nihil obligat Joannem: cum ergo id totum recidat in liberam voluntatem Petri, qua donare velit, Joannes de presenti non manet obligatus: cum ergo neque Joannes donet actualiter Petro, neque in Joanne relinquatur obligatio donandi Petro; ea Joannis repromissio redditur inutilis Petro. Quod eodem modo verificatur in promissione Petri facta Joanni.

37 Dices secundò, in mutua promissione alium esse sensum diversum. Nam cum duo sibi mutuo promittunt, non solum enunciant, se daturos in futurum: sed expriment, se suscipere obligationem dandi in futurum. Quo pacto uterque obligatur ex justitia.

38 Hæc responsio scopum attingit, in cognoscendo sensu contractus resultantis ex mutua promissione; sed inconsequenter. Etenim si sensus promissionis simplicis non est, *Ego me obligo, ut donandum Petro in futurum*; sed solum iste, *Ego donabo Petro in futurum*; gratis, & absque fundamento dicitur, sensum duplicis promissionis non habere pro objecto immediato donationem futuram, sed obligationem donandi in futurum. Satius ergo erit non ire per devia, sed communi, & trita via ambulare in materia, in qua communis sententia facit evidentiam moralem, qualis est significatio hujus vocis *promissio*; & fateri cum communi Theologorum, promissionem differre à proposito; quod illa intendit assumere obligationem, quam hoc non intendit.

CAPUT IV.

An promissio acceptata obliget saltem ex fidelitate?

SUMMARIUM.

An Caramuel admittat promissionem acceptatam ne quidem ex fidelitate obligare? n. 39.

An omnes auctores affirmant, promissionem acceptatam obligare saltem ex fidelitate? n. 40. & seq.

Quare promissio acceptata obliget ex fidelitate? n. 43.

An hæc sit communis sententia Theologorum? n. 44.

An qui non stant promissis, consensantur leves, & inconstantes? n. 45.

An qui non stant promissis, dilapident suam auctoritatem? nu. 46. & seq.

An quando præceptum est in possessione certitudinis, standum sit pro possessione libertatis? n. 51.

An qui non stant promissis, sit mendax? n. 52.

An qui promittit cum animo promittendi, & sine animo implendi, mentiatur? nu. 53.

39 **E**X relato fundamento Caramuelis evidenter inferitur, promissionem acceptatam nequidem ex fidelitate, seu veracitate obligare; ut constat ex cap. 2. num. 18. Ipse autem Caramuel in loco cit. num. 604. asserit, non posse agi de mendacio, neque de violatione veracitatis cum eo, qui promittit cum animo implendi, & postea non implet. Etenim qui dicit, *Dabo tibi mille scuta*, cum animo dandi, non mentitur; cum ex animo loquatur: postea autem cum liber sit, potest mutare dictamen, & intentionem: qua mutata, nulla apparet ratio mendacii. Deinde num. 590. expressè asserit, in promissione acceptata nullam esse obligationem moralem: ergo neque fidelitatis, aut veracitatis. Addit tamen eo num. 604. immediatè hæc verba: [Hic obiter considerandum est, an in tali casu opinionem, & auctoritatem suam dilapidet, & an graviter; quia auctoritatem, & famam graviter prodigere, culpa mortalis est in illo, qui non est dominus sui honoris.]

40 Sanè singularis est Caramuel, dum affirmat, promissionem acceptatam non obligare, saltem ex veracitate, sive fidelitate. Omnes enim Doctores, qui ex promissione acceptata negant oriri obligationem justitiæ, fatentur, oriri obligationem fidelitatis. Audiendus est Cajetanus (author negandi obligationem justitiæ) 2.2. quæst. 88. art. 1. § Quod enim. ubi ait:

41 [Quod enim promissio ex natura sua obliget, in litera habes hic, & in art. 3. ad 1. Et manifestè patet ex usu hominum: nam fidei reos dicimus non servantes promissum licitum. Hoc enim testatur, quod contra fidelitatem agitur, cum promissio violatur: quo fit, ut idem sit violare promissionem, & violare obligationem.] Quod expressè docuit S. Thomas in duobus locis à Cajetano citatis. Et quæst. 110. art. 2. ad 5. ubi ait: [Ille, qui aliquid promittit, si habet animum faciendi, quod promittit, non mentitur: quia non loquitur contra id, quod gerit in mente. Si verò non faciat, quod promittit, tunc videtur infideliter agere per hoc, quod animum mutat.]

42 P. Henriquez lib. 11. summ. cap. 13. num. 2. ait: [In aliis rebus simplex, & nuda promissio facta homini absque testibus, & scriptura obligat leviter ex virtute veracitatis, & fidelitatis.] Armilla verb. *Perfidia*. ait: [Perfidia, qua homo non attendit promissum, peccatum est, quia contra virtutem fidei.] Diana part. 2. tract. 17. resol. 9. sic habet: Frangere fidem in promissis non opponitur iustitiæ, sed fidelitati.] P. Lessius de iust. cap. 18. num. 54. loquens de sententia negante obligationem iustitiæ ait: [Hæc sententia est probabilis; si tamen promissor non intendat amplius se obligare, quam ex fidelitate.]

43 Hinc colligitur, quantum aberraverit à sententia Doctorum Caramuel, dum loco cit. nu. 588. dixit: [Promissiones etiam acceptatas non obligant in conscientia, docuerunt Cajetanus,] &c. cum omnes doceant, obligare in conscientia, saltem ex virtute fidelitatis, licet non graviter, deficiente laesione gravi inde secuta.

44 Dicendum ergo est, tanquam omnino certum, esse apud homines obligationem fidelitatis, qua tenentur stare promissis: idèque peccare saltem leviter, si promissa non implent. Non quia formaliter mentitur, qui mutans dictamen, promissa non implet; sed quia ratione fidelitatis debet stare promissis: quidquid sit, an sit unus & idem habitus veracitatis, qui extenditur ad non mentiendum, & ad standum promissis; an duplex diversus; quorum unus sit veracitatis, & alter fidelitatis,

45 Pro certitudine practica conclusionis facit summus consensus Theologorum cum S. Thoma citato: opinio autem quæ procedit contra consensum omnium Theologorum, idque absque fundamento gravi, notam gravem incurrit. Constat autem, nullum penitus esse fundamentum pro opinione negante obligationem fidelitatis ad implendum promissa facta ex animo; fundamentum enim à Caramuele allatum, sophisticum est, ut ex dictis satis constat, & constabit ampliùs ex cap. 5. Ejus ergo opinio quo ad hoc reputanda non est probabilis.

46 Secundò. Nam illi, qui sine urgenti causa non stant promissis serio factis, & de re gravi, & licita; communi prudentum hominum iudicio, certò, & absque formidine censentur leves, inconstantes, & deceptores; quod quidem non procedit ex erroneo iudicio, sed prudenti. Male autem censerentur leves, & inconstantes, si nulla penitus esset obligatio servandi constantiam in ijs, quæ promittuntur.

47 Tertio, ex ipsa assertionione Caramuelis: juxta quem, ut retuli initio hujus capituli, solet contingere, quod qui non stat promissis, opinionem, & auctoritatem suam dilapidet: quomodo ergo dilapidatur ejus auctoritas, nisi quatenus communi prudentum iudicio de levitate, & inconstantia arguitur promissor, qui non stat suæ promissioni?

48 Dices, id commune iudicium, quod omnes prudentes censent, eum, qui sine causa non implet promissionem, esse levem, & inconstantem; esse quidem iudicium prudens, & probabile; non tamen esse certum: item negue esse certum, quod datur in hominibus obligatio fidelitatis, qua debeant stare promissis; sed solum esse probabile: atque adeò cum hoc stat, quod etiam sit probabilis pars opposita, quæ affirmat, nullam dari in hominibus obligationem fidelitatis ad standum promissis.

49 Refello primò, juxta sententiam Caramuelis, quam retuli part. 1. Cris. Theol. disp. 4. Ex duabus propositionibus contradictoriis, si una habet fundamentum probabile, & altera nullum; ea, quæ fulcitur fundamento probabili, evadit in omnino certam. Atqui ea assertio, quæ negat obligationem fidelitatis ad standum promissis, nullo penitus nititur fundamento: cum illud, quod supra ex Caramuele retuli, sit merum sophisma; ut constabit ex cap. seq. Ergo juxta doctrinam ejus id iudicium probabile prudentum necesse est, quod desinat in omnino certum.

50 Refello secundò. Nam juxta veram sententiam, quam tradidi in 1. part. Cris. disp. 10. cap. 3. conclus. 4. In practicis, si moralis malitia hujus actionis nititur fundamento probabili; honestas autem moralis nullo nititur fundamento probabili; ea malitia moralis sit certa & demonstrabilis ex hoc dictamine reflexo certo. [Non licet dirigere conscientiam ex dictamine, quod careat fundamento probabili.] Quare ex tali dictamine reflexo certo, omnino certum est, peccare eum, qui sic dirigit conscientiam suam; atqui nullum est fundamentum probabile, quod suadeat, esse licitum deficere à promissione; ut constat ex dictis, & constabit ex cap. seq. cum tamen sit fundamentum saltem probabile ad adstruendum obligationem fidelitatis quoad standum promissis: ergo practice certum est, peccare contra fidelitatem eum, qui deficit à promissione. Dixi, fundamentum saltem probabile; non quia credam, esse dumtaxat probabile; sed ut ex ipsis fundamentis Caramuelis detur locus argumentationi.

51 Respondebis juxta doctrinam novissime traditam à Caramuele in dialexi de non certitudine; opinionem esse probabilem ex eo præcisè, quod præceptum non sit certum. Atqui hoc præceptum fidelitatis non est certum: probabile ergo est, quod fidelitas non obligat ad implendam promissionem. Sed hæc responsio convincitur argumento tertio proximè subiiciendo.

52 Tertium argumentum, quo priorem & posteriorem responsionem refello, est. Nam ut docui disp. 60. cap. 3. Quando præ-

ceptum est in possessione certitudinis apud omnes sapientes, necessaria est specialis ratio probabilis, qua illud deturbet ab illa possessione certitudinis; tunc enim non valet allegare possessionem libertatis contra principium communiter reputatum ut certum: quia ei, qui dixerit, illud non esse certum, incumbit probare defectum certitudinis; quod probari non potest, nisi per specialem rationem, quæ verè sit probabilis. Tum sic; sed præceptum iustitiæ, vel saltem fidelitatis de implenda promissione homini facta, est in possessione certitudinis apud omnes sapientes, ut constat ex dictis in hoc capite; ergo aliqua specialis ratio, quæ verè sit probabilis, requiritur, ut dicatur, non dari præceptum saltem ex fidelitate implendi promissionem. Sed nullam rationem probabilem adducit Caramuel, ut constat ex dictis: ergo tanquam certum dicendum est; obligari hominem ad implendum promissionem.

53 Ubi notabis primò, eum, qui non stat promissis, vocari solet ab hominibus mendacem; non quia formaliter mentitur, dum mutat animum, & intentionem donandi; sed quia mutatio animi æquiparatur mendacio, ob defectum conformitatis facti cum dicto; diciturque mendacium per analogiam.

54 Notabis secundò, falsam esse conclusionem, quam proponit Caramuel loco cit. num. 592. sic; [Qui promittit cum animo promittendi, sed sine animo implendi promissionem, mentitur; ac idè peccat contra veracitatem, & hoc ante omnem acceptationem.] Id tamen est falsum; nam qui ex animo promittit, non affirmat, se donaturum, sed se assumere obligationem donandi; quod omnino verum est, licet animum habeat non implendi eam obligationem.

55 Verum quidem est, Caramuelem consequenter procedere in ea conclusione tradenda; cum penes ipsum, idem sit promittere, ac enuntiare donationem futuram. Mentitur autem ille, qui verbis dicit donabo, cum mente dicit, non dabo. Eam tamen enunciationem donationis futuræ non esse promissionem, constat ex dictis.

C A P U T V.

Quam levis sit fundamentum Caramuelis, ostenditur.

S U M M A R I U M.

An promissio acceptata sit contractus, aut transferat dominium? num. 56.

An sit prava consequentia à contractu ad translationem domini? num. 57.

Quæ sit legitima formula promissionis. nu. 59.

An ex promissione, & acceptatione simul oriatur obligatio? num. 60.

An promissio sit conditionata, & afferat acceptationem pro conditione? num. 62.

An tota vis obligandi stet in promissione, & quomodo? num. 63.

56 **A**D priorem syllogismum, Authores admittentes in promissione obligationem iustitiæ, negant minorem, quod promissio acceptata non sit contractus. Ad probationem concedunt priorem partem antecedentis, quod videlicet promissione non transfertur dominium; & negant posteriorem, quod scilicet promittens affirmet, se translaturum esse dominium; solum enim affirmat, se assumere obligationem transferendi dominium.

57 Et antequam ad ulteriora progrediar, vide pravitatem hujus consequentiæ: [Promissione acceptata non transfertur dominium: ergo promissio acceptata non est contractus.] Sunt enim multi contractus, in quibus non transfertur dominium, sed solum confertur jus ad rem. Nam per contractum sponsalium sponsi non transferunt dominium suorum corporum, sed solum confertur jus ad acquirendum id dominium corporum per matrimonium futurum. Similiter cum duo mutua promissione paciscuntur, alter dandi centum mensuras tritici post unius anni tractum, alter dandi ducenta scuta post duplicis mensis; sanè verum contractum celebrans; nec tamen transferunt dominium tritici, vel pecuniæ. Numquid contractu locationis transfertur dominium rei locatæ? Numquid contractu depositi transfertur dominium rei depositæ? Numquid contractu census transfertur dominium in pensiones annuas?

58 Dices, licet non transferatur dominium in pensiones annuas, acquiri tamen dominium, aut quasi dominium juris ad pensiones annuas. Si ista respondes; dicam similiter, promissione non acquiri dominium rei promissæ; sed dominium, aut quasi dominium juris ad rem promissam.

59 Ad id, quod additur, genuinam formulam promissionis esse, *Ego dabo tibi mille scuta*; constat ex dictis, quam sit falsum. Nam si id dicit referendo, quæ daturus est, non promittit; si verò id dicit, se obligans, aut obstringens fidem suam ad donandum, promittit. Genuina ergo formula est, *Me obligo, aut obligo fidem meam ad donandum mille scuta*. Unde constat, negandam esse minorem, nempe in promissione nullam esse obligationem moralem.

60 Ad probationem minoris, concedo nullam oriri obligationem

nem ante acceptationem; & nego nullam oriri post acceptationem. Ad hujus consequentiæ probationem, dico, neutram esse formulam acceptationis, scilicet neque hanc, *Recipiam, si dederis*, neque hanc, *Recipiam, licet non dederis*; sed hanc, *accepto obligationem, quam assumis*; sive admitto jus istud quale quale, quod mihi confers.

61 Sed notanda est pravitas consequentiæ, quæ hic intervenit. [Ex sola promissione non oritur obligatio; & ex sola acceptatione non oritur obligatio: ergo ex promissione acceptata non oritur obligatio.] Stat enim, quod ex neutra seorsim oriatur obligatio; & quod eam utraque simul oriatur obligatio: idque quamvis formula acceptationis sit ea, quam assignat Caramuel, nempe, *recipiam, si dederis*. Nam qui diceret, [Promitto tibi mille aureos, si dixeris eam formulam, *recipiam, si dederis*,] de levitate, & inconstantia argueretur à prudentibus, si sic acceptata promissione, illam non impleveret: non quia promissio per se sola obligat fidem illius; neque quia ea formula, *recipiam, si dederis*, obligat illum ad donandum: sed quia ex conjunctione promissionis, & acceptationis resultat obligatio fidei. Ideo enim promissio præcisa non obligat, quia nemo obligatur ad donandum invito; ubi autem constat, donatarium futurum, non solum non esse invitum, sed esse volentem; jam promissioni accrescit, quidquid requiritur, ut fides obstringatur; sic enim adjungitur promissioni acceptatio, quæ quidem dat vires promissioni, ad fidem promittentis obstringendam.

62 Et confirmatur. Ideo enim nuda promissio non obstringit fidem ante acceptationem, quia ea nuda promissio habet tacitam conditionem, nempe [promitto tibi mille aureos, si acceptaveris:] unde non purificata conditione, nullum effectum præstat promissio. At purificata conditione, jam promissio redditur absoluta, & absolute obstringens fidem promissoris.

63 Id, quod additur num. 591. quod, ut acceptatio possit aliquem promittentem obligare, debet habere rationem præcepti, adjurationis, aut contractus; rectè diceretur, si acceptatio per se imponeret eam obligationem. Sed falsum est omnino, neque ab authoribus cogitatum, quod acceptatio per se habeat talem vim obligandi. Nam ea vis obligandi stat in promissione, non quidem nudè sumpta, sed purificata conditione, quam affert promissio: obligatio enim promissionis pendet ab acceptatione tanquam à conditione, sub qua promittitur.

CAPUT VI.

Corollaria ex dictis.

SUMMARIUM.

An ex mente Caramuelis neque politicè obliget promissio acceptata? num. 64.

An assertio Caramuelis, quod promissio acceptata inducit obligationem divinam, non cohereat cum ejus doctrina? nu. 66.

An sit probabilius, promissionem acceptatam obligare ex justitia? Et an pendeat ex animo promittentis? nu. 66.

An promittens sine animo se obligandi, maneat obligatus? num. 67.

64 Colliges primò, quid dicendum sit circa eam periodum Caramuelis, quam scribit lib. 2. Theolog. intem. disp. 4. cap. 2. num. 257. ubi agens de promissione acceptata, ait: [Existimo inducere duas obligationes: alteram merè humanam titulo honestatis; alteram divinam, levem tamen, titulo veracitatis: de quibus inferius disputabo.] Sed quænam est hæc obligatio purè humana, titulo honestatis invecata? Numquid politicè tantum obligans, & non in foro interno? Illam quidem obligare in foro interno ex virtute fidelitatis, constat ex cap. 4.

65 Et quidem neque politicè obligare promissionem acceptatam, manifestè infertur ex fundamento Caramuelis, quod retuli cap. 1. illud enim, si quid probat, convincit, nullam penitus obligationem, etiam politicam, oriri ex promissione acceptata. Nam promissio ante acceptationem, nullam obligationem etiam politicam inducit. Acceptatio autem cum juxta Caramuelem contineat hanc formulam, *Recipiam, si dederis*, & pendeat à mera voluntate libera donantis, nullo modo obstringit promissorem etiam politicè. Deinde neque politicè est præceptum, adjuratio, aut contractus. Vel ergo admittere debet Caramuel obligationem fidelitatis ad standum promissis, vel negare eam obligationem merè humanam, seu politicam: cum ratio pariter in utroque militet.

66 Quæ autem dicit, promissionem acceptatam inducere obligationem divinam, levem tamen, titulo veracitatis, multò minus coheret cum iis, quæ tradit in ea disp. 9. lib. 2. à num. 588. & præcipue num. 604. ubi ait, nullatenus mentiri eum, qui promittit mille scuta, & postea non vult ea donare. Scio, plures authores, attribuire veracitati obligationem promissionis acceptatæ: in veracitate enim admittunt duas quasi partes; unam, qua homo conformatur verbis menti; alteram, qua conformatur facta verbis, id est, promissis. Caramuel tamen in eo loco disputationis nonne non aliam

agnoscit rationem veracitatis, nisi quæ prohibet formale mendacium.

67 Colliges secundò, quænam sit probabilior opinio in ea questione; An promissio acceptata obliget ex justitia? Cui breviter respondeo, apud me probabiliorē esse sententiam, quam tueretur P. Molina tom. 2. de just. disp. 262. & P. Lugo Cardin. tom. 2. de just. disp. 23. sect. 6. num. 90. & probabilem dicit P. Lessius de just. cap. 18. dubit. 8. num. 54. nempe obligationem justitiæ pendere ex animo promittentis. Nam promittens potest velle assumere obligationem justitiæ. Cum enim possit dare alteri dominium rei suæ, quid vetat, quod possit dare alteri jus ad rem suam? Et sicut transferendo in Petrum dominium rei, donat illi rem; ita transferendo in illum, non dominium adæquatum, sed dumtaxat jus ad rem donandam; illam promittit. In dubio autem, an promissio sit cum animo obligandi se ex justitia, & dandi alteri jus ad rem; censendum est, non esse ex justitia, sed ex fidelitate: quia in obscuris, quod minimum est, sequimur, ut tradit Regula 38. de Regul. jur. in 6.

68 Colliges tertio, quid dicendum de ea opinione P. Vasquii citati supra cap. 2. num. 17. nempe promittentem sine animo se obligandi, adhuc manere obligatum propter verba promissoria. Cui ex parte consentit P. Lugo Cardinal. ea disput. 23. num. 90. asserens, promissionem factam obligare ex fidelitate, eo quod verba promissoria obligant ex fidelitate ad conformandum facta cum dictis. Quam sententiam admitto, si verba significant expresse animum se obligandi. Non verò si fiat promissio per ea verba, *Dabo tibi centum*, nam hæc verba sunt indifferentia ad significandum animum promissorium, & ad enunciandum simpliciter donationem futuram. Quare si quis dicat, *Promitto tibi datum centum*, sine animo dandi, verum censeo, quod affirmat P. Vasquez.

69 Circa hanc materiam promissionis, & ejus obligationem vide P. Lessium, & Card. Lugo supra relatos.

CATALOGUS

Opinionum ad hunc tractatum pertinentium, quæ defectu fundamenti deficiunt à probabilitate.

1 Quæstio prima. An judex possit ferre sententiam secundum opinionem minus probabilem? Authores, qui partem affirmativam tuerentur, eo ducuntur fundamento, quod sicut quilibet alius, ita & judex, potest sequi minus probabilem. Sed hoc fundamentum sola æquivocatione fulciri, clarè ostendi in 1. part. Crisis Theologica disput. 15. cap. 15. art. 3. numer. 626. & seqq. & ideò ex hoc solo fundamento censeo non esse probabilem. Et nota, Innocentium XI. damnavisse ut scandalosam eam propositionem in decreto novissimo, & est secunda ex damnatis. Vide disput. 77. cap. 1.

2 Quæstio secunda. An parvitas materia in rebus præceptis sit ea, quæ est minor octava parte? Cujus quæstionis affirmativam sententiam docuit Caramuel ex eo solo fundamento, quod gradus caloris sunt dumtaxat octo; & inde colligit, quod octava pars caloris sit materia magna; & minus octava parte sit materia parva: & idem esse debere in moralibus. Id autem fundamentum subsistere non posse, ideòque eam opinionem à probabilitate deficere, ostendi in 2. part. Cris. Theol. disp. 31.

3 Quæstio tertia. An sufficienter impleatur præceptum recitandi officium canonicum, si illud quis paulò ante mediam noctem incipiat, & sine interruptione recitando post mediam noctem finiat. Cujus affirmativam partem tueretur Leander à SS. Sacram. sed illam opinionem niti non nisi argumentis fallacibus, adeòque deficere à probabilitate; multis ostendi in 2. part. Cris. Theol. disp. 35. cap. 5. & seq. Immo verò eam repugnare principiis certis, atque adeò esse certum, quod sit falsa, ostendi ibid. cap. 4.

4 Quæstio quarta. An completorium in officio canonico non pertineat ad diem antecedentem, sed ad subsequentem? Et quia Caramuel insinuavit, pertinere ad diem subsequentem, & ea opinio potest sumi practicè, id est, in ordine ad hoc, quod possit recitari die subsequenti; ejus fundamentum esse prorsus inane, adeoque omnino deficere à probabilitate practica, clarè ostendi in 2. part. Cris. Theol. disput. 35. cap. 1. sed & cap. 3. ostendi etiam principium certum, cui ea opinio manifestè repugnat; ob quam causam debet etiam censeri certum, quod sit falsa in ordine ad praxim.

5 Quæstio quinta. An votum castitatis Religiosa solum extendatur ad vitandos actus consummatos luxuria? In qua quæstione ad partem affirmativam videtur inclinare Caramuel ex eo fundamento, quod Religiosus non vovet pudicitiam, sed castitatem; & quod S. Thomas videtur hoc discrimen ponere inter utramque, quod pudicitia sit præcipue circa signa venereorum, castitas verò circa veneream commixtionem. Sed id fundamentum esse nullum, & S. Thomam planè ei contradicere, atque adeò eam opinionem à statu probabilitatis cadere, apertè ostendi in 2. part. Cris. Theol. disput. 36. cap. 2. quamvis etiam ibid. cap. 3. & 4. ostenderim, apertè repugnare principiis certis, adeòque esse certum, quod sit falsa.

6 Quæstio sexta. An votum castitatis Religiosa non extendatur ad fugien-

fugiendos actus internos luxuria? Et non extendi, asseruit Carameus ex nova usurpatione pudicitie, quam non vover Religiosus, ut ipse ait. Cujus opinionis totum fundamentum est, quod S. Augustinus dixerit, pudicitiam esse virtutem animi, & castitatem corporis. Sed in eo fundamento esse insignem æquivocationem circa intelligentiam ejus textus S. Augustini; & S. Doctorem pro eodem usurpare pudicitiam, & castitatem, apertissime demonstravi in 2. part. *Crisis Theolog. disp. 37. cap. 2.* per octo capita, adeoque ejus fundamentum esse nullum, & consequenter eam opinionem non esse probabilem. Sed præterea *ibid. cap. 10.* ostendi, eam apertè repugnare principio certissimo, atque adeò esse certum, quod sit falsa.

7 Quæstio septima. *An liceat sponsis de futuro morosè delectari de copula conjugali futura?* Cujus partem affirmantem aliqui auctores tenuerunt, eo fundamento ducti, quod in eo casu delectantur de re licita. Sed si loquuntur ii auctores de delectatione sensibili, id fundamentum sola æquivocatione niti, adeoque eam opinionem non esse probabilem, ostendi in 2. part. *Cris. Theol. disp. 41. cap. 3. art. 4. num. 67.*

8 Quæstio octava. *An liceat viduis morosè delectari de copula conjugali præterita?* Cujus partem affirmativam tenuerunt aliqui,

Qui si loquantur de delectatione sensibili, eorum fundamentum, nempe eam delectationem esse de objecto illicito. I esse ingentem æquivocationem; atque adeò eam opinionem carere prorsus fundamento, & consequenter non esse probabilem, ostendi *ibid. num. 68.*

9 Quæstio nona. *An pollutio in somnis contingens possit esse voluta in causa, & prævisa in illa?* Cujus partem negativam tenent Joannes Sancijs, & Carameus ex eo fundamento, quod quælibet causa potentior est, quando est præsens, quam cum abest. In quo esse ingentem æquivocationem, adeoque fundamentum esse nullum, demonstravi in 2. part. *Cris. disp. 43. cap. 2. & 3.* atque adeò eam opinionem non esse probabilem. Sed insuper *ibid.* ostendi, esse impossibilem cum principio certo, atque adeò certum esse, quod sit falsa.

10 Quæstio decima. *An qui certus est de peccato lethali commissio, & dubius de ejus confessione, teneatur ad illud confitendum?* In qua nonnulli affirmarunt non teneri. Sed ejus opinionis fundamenta esse planè sophistica, demonstravi in 2. part. *Cris. Theol. disp. 47. cap. 4. & 6.* adeoque eam opinionem non esse probabilem. Sed ulterius *ibidem cap. 5.* ostendi, eam pugnare cum principiis certis, atque adeò esse certum, quod sit falsa.

TRACTATUS QUARTUS.

DE OPINIONIBUS DUBIÆ Probabilitatis.

Tertium medium ex his, quæ proposui disp. 56. cap. 3. art. 3. ad discernendum opiniones practicè probabiles ab iis, quæ tales non sunt, neque tutò possunt reduci ad praxim; est dignoscere, an opiniones, quæ ad discussionem veniunt, sint dubiæ probabilitatis; ita ut viri sapientes frequenter dubitent de probabilitate earum; aut ipse confessarius, sive consultor dubitet, an talis opinio habeat practicam probabilitatem. Capita autem, unde hoc dubium de probabilitate opinionis oriri possunt, proposita sunt in loco citato. Et inde etiam constat, opiniones dubiæ probabilitatis non esse practicè probabiles; quia dubium de probabilitate opinionis est dubium practicum, in quo tutior pars necessariò eligenda est. Cujus pauca aliqua proponam exempla, licet multa possem. Et tamen hic aliquæ opiniones proponuntur, ut certò falsæ, propter acoluthiam doctrinæ.

Et iterum protestari placuit, nullatenus esse mihi animo damnare, aut censura, vel nota aliqua inurere opiniones aliorum, nisi quantum ipsa vis consequentiæ ad id obligaverit.

DISPUTATIO LXX.

An possit dari confessio valida informis ex defectu doloris efficacis?

CAPUT PRIMUM.

Premittuntur aliqua ad resolutionem questionis.

ARTICULUS I.

Quatuor prenotata.

SUMMARIUM.

Quid sit Sacramentum validum informe? num. 1.

An sit improbabilis opinio, qua docet, validam esse confessionem sine contritione, aut proposito? num. 2. & seq.

An sit certò falsa opinio docens, confessionem posse esse cum effectu justificationis absque ullo dolore? nu. 4.

An sit certum necessariò requiri dolorem efficacem, ut poenitens consequatur effectum Sacramenti? nu. 5.

Quid sit dolor efficax? num. 6.

Status questionis, An ad valorem confessionis sufficiat dolor inefficax? num. 8.

Et an cum ignorantia, & quali? num. 9.

Premitto primò. Sacramentum validum informe esse illud, quod constitutum est ad æquationem in sua essentia cum omnibus suis partibus essentialibus, illud tamen non causat effectum gratiæ, defectu dispositionis in recipiente. Ita baptizatus, quem recipit adultus sine ulla contritione, aut attritione peccatorum, licet validus sit, est tamen informis, quia defectu ejus contritionis baptizatus non recipit effectum gratiæ, donec prædicta contritio accedat.

2 Præmitto secundò, optimè dixisse P. Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 20. sect. 5. num. 4. esse improbabilem eam opinionem, quæ docet, validam esse confessionem informem tamen, quæ sit sine ulla contritione, aut attritione, & sine proposito efficaci non peccandi; sive hic defectus cognoscatur à poenitente, sive non cognoscatur: quam aliqui Doctores antiqui docuerunt, censentes, eos actus internos poenitentis non esse partes essentielles Sacramenti. Id tamen docuerunt ante Concilium Tridentinum, in quo opposita doctrina definitur sess. 14. cap. 3. de Sacramento poenit. his verbis. *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti ipsius poenitentis actus, nempe contritio, confessio, & satisfactio, qui quatenus in poenitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque, & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione poenitentis partes dicuntur.* Quare ea opinio antiquata, & saltem improbabilis censenda est. Et ideò P. Vasquez 3. part. quest. 92. art. 2. dub. 1. num. 13. ait, esse manifestam falsitatem in ea opinione, quæ negat, contritionem esse de essentia Sacramenti Poenitentiae. Et P. Arriaga tom. 7. disp. 13. sect. 2. num. 8. loquens de ea opinione; asserit: *Quorumcumque ergo sit ea opinio, debet censeri omninò improbabilis; & idem dico, etiam si bona fide contingat ille defectus doloris.*

3 Scio, & non sine admiratione refero, etiam post Tridentinum aliquos Authores docuisse, esse validum Sacramentum poenitentiae etiam sine attritione; & sine proposito non peccandi, eo quòd de essentia Sacramenti sit sola confessio, & absolutio. Ita

Christophorus à S. Josepho, Ludovicus à Conceptione, & Delgadillo apud P. Matthæum de Moja tom. 1. select. tract. 3. disp. 5. quest. 2. num. 2. apud quem etiam Martinus de Ledesma dicit, eam esse probabilem. Sed præfatus P. Moja quest. 3. num. 1. satis clarè indicat, censere se, illam esse improbabilem. Et num. 2. refert Sotum asserentem, oppositam doctrinam esse tanquam orthodoxam veneranter amplectendam. Et Bellarminum dicentem, neque jam amplius in dubium revocari posse, cum in Conciliis œcumenicis, Florentino, & Tridentino, disertis verbis legamus: Et Canon erroris insimulantem illam opinionem.

4 Hinc fit multo magis esse improbabilem sententiam eorum, qui dixerunt, non solum ad valorem Sacramenti; sed etiam ad effectum justificationis consequendum sufficere confessionem ejus, qui bona fide accedit sine ullo dolore de peccatis, sola voluntate suscipiendi Sacramentum, & ejus effectum. Quia hæc opinio expresse adversatur definitioni Tridentini supra positæ. Authores ejus opinionis vide apud P. Matthæum de Moja tom. 1. select. tract. 3. disp. 5. quest. 2. num. 4.

5 Præmitto tertio, esse certum apud omnes Theologos, ad hoc ut poenitens per Sacramentum poenitentiae consequatur effectum gratiæ, necessariò requiri, ut habeat dolorem efficacem de peccatis mortalibus cum proposito efficaci non peccandi de cætero. Nam id constat ex Concilio Trident. sess. 12. cap. 4. de Sacram. poenit. illis verbis: *Contritio, qua primum locum inter dictos poenitentis actus habet, animi dolor, ac detestatio est de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero.*

6 Ubi notabis, illum dolorem dici efficacem, cum quo non componitur voluntas peccandi de cætero; illum verò inefficacem, cum quo ea voluntas componitur.

7 Scio, esse paucos aliquos, qui dixerint, solam displicentiam de peccato sufficere ad obtinendum effectum justificationis; quos refert P. Moja ubi supra nu. 7. sed omninò reiicienda est ea opinio, utpote adversa Tridentini definitioni.

8 Præmitto quartò, questionem valde agitatam inter Theologos esse, an quamvis ad effectum gratiæ consequendum sit necessarius dolor efficax de peccatis mortalibus; ad valorem tamen Sacramenti poenitentiae sufficiat dolor inefficax, cum quo compossibile est propositum peccandi de cætero. Itaque quæritur, an quando peccator accedit ad confessionem cum solo dolore inefficaci, ex ignorantia juris, vel facti: (id est vel quia ignorat, dolorem debere esse efficacem, vel quia habens dolorem inefficacem, putat per ignorantiam, illum esse efficacem) Sacramentum illud sit validum, atque adeò non iterandum, licet tunc non consequatur effectum justificationis.

9 Et dato, quòd dolor inefficax sufficiat ad valorem Sacramenti cum ea ignorantia; quæritur ulterius, an ea ignorantia debeat esse invincibilis; an potius si sit cum ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili, sufficiat adhuc ad valorem Sacramenti?

ARTICULUS II.

Quid de Sacramento informi defectu attritionis extensivæ?

SUMMARIUM.

An sit probabilis opinio P. Suarii de Sacramento poenitentiae valido informi defectu contritionis extensivæ? nu. 10.

Impugnatio Joannis à S. Thoma. nu. 11. & seq.

Dissolvitur impugnatio. nu. 13. & seq.

Quotupliciter possit se habere attritio ad peccata? nu. 14.

An

An attritio universalis faciat confessionem formatam? nu. 15.

An attritio, quæ habet pro motivo turpitudinem contra Religionem, se extendat ad peccatum furti? nu. 16.

An peccata oblita possint manere inclusa in confessione, & non in attritione? Et quomodo intelligatur textus Concilii? nu. 18. & seq.

10 **P**remitto quinto, probabilem esse opinionem P. Suarez, qui tom. 1. in 3. part. disp. 20. sectio 5. num. 7. docuit, posse dari confessionis Sacramentum validum, & informe defectu contritionis extensivæ: nempe in eo casu, quo quis habens quatuor peccata læthalia, doleret de tribus, de quarto autem non doleret per inadvertentiam invincibilem. In quo casu docet, validum esse Sacramentum, quia habet omnes suas partes essentielles, non autem conferre gratiam pro tunc, donec accedat contritio de illo quarto peccato. Similiter docet, Sacramentum esse validum, & informe in eo casu, si ille homo per oblivionem taceret illud quartum peccatum, & solum doleret de illis tribus explicatis. Afferit enim, quod licet validum sit Sacramentum, non confert gratiam, donec accedat dolor illius quarti. Et simul docet, in utroque casu propositum non peccandi de cætero esse debere universale.

11 Mag. Joannes à S. Thom. 3. part. quest. 81. artic. 6. §. Hæc sententia. impugnat eam sententiam P. Suarez in hunc modum: [Hæc sententia Suarez valde difficilis est, & contra illa statim se offert difficultas. Quia peccata inculpabiliter oblita (id est, quæ diligenter cogitanti non occurrunt) in universum inclusa intelliguntur in confessione, pro quibus fideliter cum Propheta dicimus, *Ab occultis meis munda me, Domine*, ut inquit Concilium Trident. sess. 24. cap. 5. ergo etiam manent inclusa talia peccata oblita in ipsa attritione, qua fit talis confessio. Antecedens est expressum in Concilio. Consequentia verò probatur. Quia impossibile est, aliqua peccata manere inclusa in confessione, & non manere inclusa in attritione: quia illa confessio informatur tali dolore, seu attritione: ergo idem est manere inclusa in confessione, & manere inclusa in attritione, cum qua fit talis confessio. Sed cum illis peccatis oblitis justificatur homo in tali confessione, quia pro illis dicit Propheta, *Ab occultis meis munda me, Domine*, quæ mundatio non fit sine remissione peccatorum: ergo etiam cum tali attritione non extendente se ad peccata oblita, nisi virtualiter, justificatur homo.

12 Nec valet differentia, quam Suarez conatur ponere inter integritatem confessionis, & integritatem contritionis. Quod integritas confessionis solum est de præcepto, non de necessitate medi; unde quomodocumque satisfiat illi præcepto, confessio manet integra formaliter. Pœnitentia autem interior est medium per se requisitum ad remissionem peccati: ergo si respectu alicujus peccati hæc contritio non extenditur, illud non manet remissum, quia non applicatur ei medium per se necessarium. Cæterum hæc solutio nullo modo stare potest cum verbis Concilii, siquidem Concilium non solum admittit, quod stante tali peccato oblito post diligentem discussionem manet confessio integra, sed etiam quod habet effectum; siquidem dicit, quod pro illis peccatis oblitis fideliter cum Propheta dicimus, *Ab occultis meis munda me, Domine*: ergo talia occulta seu oblita manent mundata. Vel ergo ad illa extenditur attritio, seu dolor; vel non? Si non extenditur: ergo sine extensione attritionis non solum datur Sacramentum validum, sed formatum; quod negat Suarez, & ruit ejus sententia. Si extenditur; non formaliter, & expressè; quia illa peccata sunt oblita: ergo virtualiter: ergo ad peccata inculpabiliter oblita extenditur virtualiter attritio. Neque est major ratio, quod una attritio extendatur, & non alia. Nam Concilium universaliter loquitur de omni peccato oblito, quod manet inclusum in confessione, & remissum: ergo quæcumque attritio virtualiter extenditur ad omnia peccata oblita: ergo sufficiens est ad remissionem illorum: ergo nunquam ex defectu extensionis confessio est informis.]

13 Hæc objectio solum indiget explicatione ejus sententiæ. Igitur demus casum, in quo Petrus reus furti, & sacrilegii pergit ad confessionem. Et oblitus furti confitetur dumtaxat sacrilegium.

14 Quod ad dolorem attinet, duplici modo potest habere attritionem. Primò ob motivum universale, quod amplectatur omnia peccata mortalia, quæ commisit, v. g. ob turpitudinem peccati mortalis in genere. Secundò potest habere attritionem ob motivum speciale, scilicet ob illam specialem turpitudinem sacrilegii.

15 Si primo modo procedat, non est dubium, quin illa confessio sit formata, & consequatur effectum gratiæ: quia illa attritio cum sit universalis, comprehendit etiam implicitè, & virtualiter illud peccatum furti oblitum.

16 Si verò secundo modo procedat, sic illa attritio non se extendit ad peccatum furti, quia habet pro motivo illud, quod solum est contra religionem. Et hoc modo asserit P. Suarez, quod illud Sacramentum est validum; eo quod habet omnes actus requisitos ad valorem Sacramenti, scilicet confessionem omnium, quæ in memoriam veniunt, attritionem de peccato explicato in confessione, & propositum universale non peccandi de cætero.

Quia tamen illud peccatum furti remitti non potest sine pœnitentia interna, & ea, quam ille habet, ex oblivione non extenditur ad furtum; inde est, quod non consequatur effectum gratiæ, donec internè pœniteat de furto.

17 Jam verò facilis est solutio eorum, quæ obiicit Joannes à S. Thoma. Ad id, quod asserit ex Tridentino, nempe *Reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt; in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur*; respondeo, ibi agere Concilium de inclusione peccatorum (quæ quis defectu memoriæ non confitetur) in confessione, non in contritione, aut dolore, ut evidenter patet ex contextu. Ad id, quod subjungit, impossibile esse, aliqua peccata manere inclusa in confessione, & non manere inclusa in attritione, distinguo: [si attritio sit universalis,] concedo, [si attritio sit specialis, & specialiter respiciens peccatum explicatum,] nego.

18 Ad id, quod superaddit, id non posse stare cum verbis Concilii, eo quod Concilium asserit, eam confessionem, in qua est oblivio alicujus peccati, consequi effectum gratiæ; dicendum est, loqui Concilium, supponendo, contritionem, aut attritionem sufficientem. Et ideo qui obliviscitur peccatum, & habet attritionem universalem, consequitur effectum gratiæ; quia jam illud peccatum manet inclusum tam in confessione, quam in attritione.

19 Ad dilemma subjunctum, nempe *vel ergo ad illa oblita extenditur attritio, vel non?* Respondeo, si loquamur de attritione sacrilegii ob specialem suam turpitudinem, illam attritionem non extendi ad furtum. Et negatur consequentia subjuncta, nempe: *ergo sine extensione attritionis non solum datur Sacramentum validum, sed etiam formatum*: Quia Concilium non asserit, quod in attritione speciali unius dumtaxat peccati, cætera peccata maneant inclusa quoad pœnitentiam internam.

20 Ad ultimum, quod superaddit, scilicet, *neque est major ratio quod una attritio extendatur, & non alia*; patet ex dictis. Nam attritio, quæ respicit sacrilegium ob specialem suam turpitudinem, non potest extendi ad furtum, in quo ea specialis turpitudine non reperitur. In eo autem fallitur magnus ille antagonista, quod putet, non posse dari attritionem specialem ad unum peccatum, sed omnem attritionem esse debere universalem: cujus oppositum constat ex dictis.

C A P U T I I.

An sit probabilis opinio, quæ docet, dari confessionem validam informem ex defectu doloris efficacis, qui defectu procedit ex ignorantia invincibili?

A R T I C U L U S I.

Authoris judicium.

S U M M A R I U M.

Opinio asserens, confessionem esse validam, & informem, cum dolore inefficaci ex ignorantia invincibili. n. 21.

An ea opinio sit dubia probabilitatis? nu. 23.

An contritio, quatenus disponit ad justificationem, sit pars Sacramenti? & quid inde pro conclusione? nu. 25.

Responsio refutata. nu. 27. & seq.

An fundamentum partis adversæ sola equivocatione nitatur; & qua? nu. 29. & seq.

An auctores adversæ opinionis non satis clarè illā doceant? nu. 32. & seq.

An opposita opinio deferatur jam communiter à Doctoribus? Et quid multi de ea censeant? nu. 34. & seq.

21 **N**on pauci Theologi opinantur, dari posse confessionem validam informem, cum defectu doloris efficacis, qui tamen existimetur efficax. Censent enim, ad valorem Sacramenti sufficere dolorem inefficacem: sed quia ad consequendum effectum gratiæ requiritur dolor efficax, informem manere illam confessionem, & excusari hominem à peccato ob illam ignorantiam. De quo videndus est P. Granada tom. 5. in 3. part. contr. 7. tract. 3. disp. 3. sect. 3. & apud ipsum Cajetanum, Victoria, Canus, Sotus, Navarrus, & alii. Vide etiam P. Moja tom. 1. select. tract. 3. disp. 5. quest. 4. num. 3. ubi alios auctores refert. Ex quibus aliqui docent, id ita esse, dummodo ea ignorantia sit invincibilis. Qua ratione etiam novissimè eam defendit Mag. Joannes à S. Thoma 3. part. quest. 84. art. 6. sicut & P. Granada supra relatus. Alii verò censent, id etiam verum esse cum ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili. De hoc postremo dicendi modo dicemus capite sequenti; de priori verò in præfenti.

22 Eam opinionem, quæ docet, sufficere ad valorem Sacramenti pœnitentiæ, dolorem inefficacem, quamvis existimatum efficacem, ex ignorantia invincibili; ego sanè non audeo dicere improbabilem propter magnum pondus autoritatis, scilicet virorum sapientum, qui illam defendunt. Ego tamen nunquam audebo eam consulere, aut ad praxim deducere, quia verè dubito de ejus probabilitate; sicut etiam dubito de mente S. Thomæ circa hanc

hanc questionem. Ideoque est mihi ea opinio dubie probabilitatis. Mihi dixi: forte enim Doctores alii exhibebunt solutionem argumentis, quam ego non invenio, in qua quiescat animus.

23. Ad sic dubitandum, moveor primo. Nam Tridentinum sess. 14. cap. 4. de Sacram. penit. agens de contritione, quæ est pars Sacramenti, docet expressè, esse dolorem efficacem excludentem efficaciter voluntatem peccandi, illis verbis: *Contritio, quæ primum locum inter dictos poenitentis actus habet, animi dolor, ac detestatio est de peccato commissio cum proposito non peccandi de cetero*. Certum autem est, eum dolorem cum tali proposito esse dolorem efficacem: ergo sine eo dolore efficaci Sacramentum non est validum; cum Sacramentum carens aliqua parte essentiali non possit esse validum.

24. Nec satisfacies, si dicas, Concilium loqui de contritione, ut disponente ad effectum justificationis; non verò quatenus præcisè est pars Sacramenti.

25. Etenim quatenus disponit ad justificationem, debet esse efficax: sed quatenus disponit ad justificationem, est pars Sacramenti: ergo quatenus est pars Sacramenti, debet esse efficax. Consequentia patet ex præmissis. Major traditur à Doctoribus oppositæ opinionis.

26. Minor traditur à Concilio ibid. cap. 3. illis verbis: *Qui quatenus in poenitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque, & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione poenitentia partes dicuntur*. Cum ergo dicat Concilium, ea ratione esse poenitentia partes, quæ requisitæ sunt ad remissionem peccatorum; & ad remissionem peccatorum requiratur dolor efficax, inferitur, dolorem efficacem, & non alium, esse partem Sacramenti: nec video, quomodo aliter intelligi possunt verba Concilii.

27. Respondebis iterum ex doctrina adversariorum, dum Concilium dicit, contritionem requisitam ad justificationem, quæ talem, esse partem Sacramenti Poenitentia; intelligendum esse, aut de verè requisita, aut de probabiliter existimata. Unde ea verba Concilii subibunt hanc interpretationem, *Quatenus ad plenam, & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur* [aut verè, aut putativè,] *hac ratione poenitentia partes dicuntur*.

28. Hæc tamen responsio non est probabilis, tum quia vim infert verbis Concilii: nec datum est privatis Doctoribus sic limitare definitiones Conciliorum. Quod si hæc interpretatio posset subsistere, posset etiam dici, materiam remotam Eucharistia esse vinum verum, vel putativum, sive probabiliter præsumptum; & sic de reliquis materiis Sacramentorum: hoc est absurdissimum: ergo & id, unde inferitur.

29. Moveor secundò. Nam video, fundamentum adversæ partis sola æquivocatione fulciri. Ex eo enim probant suam conclusionem: quia si non sufficeret contritio, seu attritio probabiliter existimata, cogerentur fideles ad iterandas confessiones; cum non possint esse certi de vera attritione efficaci: sufficit ergo attritio existimata, efficax.

30. Stat autem æquivocatio in hoc, quod cum attritio, quæ in se est inefficax, & probabiliter putatur efficax, sufficiat ad implendam obligationem; Authores oppositi asserunt, sufficere ad valorem Sacramenti. Itaque poenitens, qui habet attritionem inefficacem, quam efficacem probabiliter putat, licet coram Deo, & à parte rei non recipiat Sacramentum validum; quia tamen probabiliter putat, suam attritionem esse efficacem; & consequenter probabiliter putat, se recepisse Sacramentum validum, non tenetur ad iterandam confessionem: sufficit enim probabilis persuasio, quod receperit Sacramentum validum; ad hoc ut non teneatur ad ampliorem diligentiam: non enim in hac vita consequi possumus certitudinem omnimodam. Quod si confessione subsequenti ea contritio, vel attritio fuerit efficax, peccata prioris confessionis invalidæ remittentur indirectè, sicut reliqua peccata propter oblivionem omittuntur.

31. Hinc efformatur argumentum. Ideo necesse esset asserere, esse validum Sacramentum cum contritione inefficaci, reputata efficaci; ne fideles, ob incertitudinem valoris Sacramenti tenerentur ad iterandas confessiones: sed quamvis Sacramentum sit à parte rei invalidum, non tenentur fideles iterare confessiones, dum probabiliter existimant, esse validum Sacramentum: ergo non est necesse asserere, Sacramentum esse validum. Consequentia patet; & major est adversariorum. Minor etiam patet: quia licet probabilis existimatio nihil profit ad valorem realem Sacramenti; prodest tamen, ut non instet obligatio præstandi ampliorem diligentiam: nam qui probabiliter existimat, se implevisse præceptum (maximè circa actus internos, qui difficilè à nobis cognoscuntur usque ad evidentiam) non tenetur ad ampliùs.

32. Moveor terriò. Nam multi Authores, qui pro ea opinione referuntur, non satis clarè illam docent, sed nimis obscurè. Et Sotus, qui præcipuus est ex iis, qui citantur, qui scripserunt post Tridentinum; in 4. dist. 18. quest. 3. artic. 3. conclus. 5. petit ad valorem confessionis aliquam detestationem cum aliquo proposito mutandi vitam. Propositum autem est voluntas efficax. Authores autem obscurè loquentes non dant sufficientem probabilitatem opinioni.

33. Huc accedit, quod P. Conink. disp. 4. de penit. dub. 5. num. 38. loquens de Authoribus, qui citari solent circa hanc materiam de

Cardenas Pars III.

confessione valida informi, ex defectu doloris requisiti, ait: [Quidam enim putant, ad valorem Sacramenti sufficere dolorem naturalem; alii putant sufficere serium dolorem (scilicet, si quis doleat de peccato, sine proposito se emendandi, etiam virtuali) ex dictis: alii alia sentiunt, & obscurè loquuntur, & pro diversis sententiis citantur, quas non tenent.]

34. Moveor quartò. Nam (ut loquitur Illustriss. Tapia in cat. Moral. lib. 1. quest. 8. artic. 11. numer. 9.) Si opinio est jam communiter deserta, non estimatur pro illa auctoritas, seu testimonium sui auctoris ad fundandam probabilitatem. Atqui opposita opinio communiter deseritur à Doctoribus ex iis, qui scripserunt post Tridentinum. Et non pauci eam reiciunt, tamquam probabilitate carentem.

35. Fagundez lib. 2. in 2. Eccles. precep. cap. 7. numer. 6. ait: [Et ideo hodie noviores Theologi cum Suario non admittunt Sacramentum confessionis validum, & informe ex defectu intensivo doloris.] Et ibidem cap. 5. numer. 6. ait, eam opinionem de attritione existimata non esse probabilem. Et paulò inferius ait, se non posse eam approbare. Et cap. 7. ait: [Sed hæc doctrina Soti jam satis manet improbatà supra cap. 5. num. 6.] Qui omnes dicendi modi satis declarant, eam opinionem non censeri probabilem à P. Fagundez.

36. P. Castro Palao etiam videtur censere improbabilem hanc sententiam de dolore existimato efficaci. Nam tom. 4. tract. 23. disput. unic. punct. 7. num. 4. ait: [Hinc convincitur sententia Soti, & aliorum affirmantium, contritionem, seu dolorem præsumptum sufficientem esse ad Sacramenti valorem, quamvis non ad effectum.] Et numer. 5. id verbum convincitur repetit circa Sacramentum poenitentia validum informe, ex defectu contritionis: constat autem, id verbum convincitur significare evidentiam saltem moralem.

37. Cardinalis Lugo disput. 14. de penit. sect. 6. num. 71. dicit, eam opinionem reici efficaciter ex doctrina Concilii Tridentini, & Florentini. Quæ verba satis denotant, eam opinionem non esse admittendam tamquam probabilem.

38. P. Arriaga tom. 8. tract. de penit. disput. 8. sect. 1. num. 1. loquens de illis, qui docent, ad valorem Sacramenti poenitentia non requiri dolorem efficacem; ait: *Verum hi ultimi nimis clarè opponuntur verbis Tridentini jam citatis*. Censet ergo eam opinionem non esse probabilem, ut pote quæ nimis clarè opponitur definitioni Tridentini: quia non potest esse probabilis opinio, quæ satis clarè opponitur Tridentino. Et tom. 7. di. p. 13. sect. 1. num. 2. & 3. loquens expressè de ea opinione opposita, asserit, eam reici debere.

ARTICULUS II.

Occurritur objectionibus.

SUMMARIUM.

Subtilitas, quam quidam inveniunt in verbis Concilii. n. 39.

Quam sit imperceptibilis ea subtilitas? n. 40.

An sit paritas in omnibus à satisfactione ad contritionem? num. 41. & sequent.

An in satisfactione distinguenda sint acceptatio, & executio? n. 44.

An acceptatio satisfactionis sit pars constituens Sacramentum? n. 45.

39. **O**biicies primò ex Mag. Joanne à S. Thoma 3. part. quest. 84. art. 1. (quod etiam P. Granado supra relatus, licet brevioribus terminis, conatur suadere) illis verbis: [Oportet bene notare, quanta subtilitate, & discretionem locutum sit Concilium de dolore, quatenus est pars Sacramenti, & de ipsamet attritione, quatenus est dispositio ad impetrandum effectum Sacramenti, qui est remissio peccatorum. Nam cum loquitur de attritione, seu dolore, ut est pars, & materia Sacramenti, solum dicit sess. 14. cap. 3. *Quod isti actus poenitentis hac ratione dicuntur partes Sacramenti, quatenus ex institutione Christi requiruntur ad integritatem Sacramenti, & ad plenam perfectamque peccatorum remissionem*. Ubi ly quatenus, & ly hac ratione, significant, Concilium loqui de partibus Sacramenti in sensu formali, id est, sub ea ratione, qua sunt partes. Ad hoc autem ut sint partes, seu materia Sacramenti, non explicat Concilium aliquas particulares condiciones attritionis, seu doloris, sed solum quatenus ex institutione Christi requiruntur ad plenam, & perfectam remissionem peccatorum; id est, ad illam, quæ datur in hoc Sacramento per claves Ecclesiæ; hæc enim est plena & perfecta remissio. Ad hanc autem requiritur dolor ex institutione Christi, & quatenus est sub illa institutione, est pars. Institutio autem Christi hoc addidit supra dolorem consideratum ex sua natura, & motivo, quod ordinetur, & subiciatur clavibus Ecclesiæ: ergo sub isto respectu & ordine habet ille dolor esse pars, & materia Sacramenti. At verò quando Concilium loquitur in cap. 3. de attritione, quatenus est dispositio ad effectum Sacramenti, sic ait, *Illam vero contritionem imperfectam, &c.* Ubi Concilium, quia loquitur de attritione, ut dispositio est, & non solum ut pars Sacramenti, expressit illas duas condiciones: nempe quod excludat voluntatem peccandi cum spe venia, quas non

M

expres-

expressit, quando loquutum est de attritione, ut est pars Sacramenti.] Hucusque Joannes à S. Thoma.

40 Sed ea subtilitas tanta est, ut mentem meam prætervolet; idè doctioribus remissi plenam Crisim hujus opinionis. Et quidem subtilitas hujus magni Doctoris videtur consistere in eo, quod eam dictionem ex institutione Christi referat dumtaxat ad subjectionem ad claves. Ego vero non percipio hanc subtilitatem, quia in ea dictione non solum reperio, quod referatur ad subjectionem ad claves, sed etiam ad plenam, perfectamque peccatorum remissionem, quo pacto includit actus poenitentis eo modo, quo requiritur ad effectum gratiæ percipiendum. Unde iterum instauratur argumentum supra factum. [Ea ratione sunt partes, qua ex institutione Christi requiruntur ad perfectam remissionem: sed ex institutione Christi dolor efficax requiritur ad perfectam remissionem; ergo quatenus est dolor efficax est pars Sacramenti.] Et hinc constat, falsum esse, & negandum, quod sub illa subtilitate meditatus est author argumenti.

41 Obiicies secundo; ex Cano (apud P. Vasquez 3. part. quest. 92. art. 2. num. 4.) satisfactio est pars Sacramenti: & tamen non est necesse, quod præcedat absolutionem; sed posita post absolutionem, integrat Sacramentum; ergo similiter contritio poterit esse pars Sacramenti, quamvis non ponatur ante absolutionem, sed hac transacta. Ergo quamvis poenitens non habeat dolorem efficacem ante absolutionem; si post eam illum habeat, poterit poenitens consequi effectum Sacramenti. Unde antequam illum dolorem habeat, Sacramentum erit validum, & informe.

42 Sed si valet paritas inter contritionem, & satisfactionem; sicut ante satisfactionem impletam consequitur poenitens effectum gratiæ: ita ante dolorem re ipsa habitum posset consequi poenitens effectum Sacramenti; quod est absurdum, nec admissum à Cano.

43 Deinde optimè arguit P. Vasquez ibid. num. 16. eam esse manifestam contradictionem: nam ex ea sententia infertur apertè, quod esset validum Sacramentum absque ullo prorsus dolore, sicut est validum, antequam ponatur satisfactio; cum tamen Canus asserat, non esse validum Sacramentum poenitentia; si non detur aliquis dolor, saltem inefficax.

44 Respondeo ergo in satisfactione, quæ est pars Sacramenti poenitentia, duo esse considerata. Primum est acceptatio castigationis impositæ à confessario. Secundum est executio illius castigationis. Igitur dicendum est, acceptationem illius castigationis saltem virtualem, esse partem essentielle Sacramenti; quamvis ejus executio sit solum pars integralis. Quod inde constat, quod ad valorem Sacramenti poenitentia requiritur, quod poenitens subiiciat sua peccata utrique clavi Sacerdotis, sive utrique potestati tam ligandi, quam solvendi. Quod satis apertè declarat Tridentinum sess. 14. cap. 8. de Sacram. Poenit. illis verbis. *Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad nova vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum; sed etiam ad prætorum peccatorum vindictam, & castigationem. Nam claves Sacerdotum non ad absolvendum dumtaxat, sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres & credunt, & docent.*

45 Cum ergo constet, poenitentem subiicere debere sua peccata potestati ligandi; & alibi declararet Concilium, satisfactionem esse partem Sacramenti poenitentia; infertur, satisfactionem, qua includit acceptationem poenitentis, esse partem, ex qua componitur ipsum Sacramentum. Aliunde autem ex communi sensu Ecclesiæ habetur, executionem satisfactionis non esse partem essentielle, sive ex qua componitur Sacramentum in esse validi.

46 Id autem non reperitur in contritione, in qua non est ea duplex diversi temporis actio: sed est una indivisibilis; atque adeo nihil est in contritione, quod ad tempus futurum reservari possit.

CAPUT III.

An sit probabilis opinio docens, esse Sacramentum validum, & informe ex defectu doloris efficacis ob ignorantiam mortaliter culpabilem?

ARTICULUS I.

Opinio affirmans; & Doctores eam improbant.

SUMMARIUM.

Opinio asserens, confessionem esse validam & informem cum defectu doloris, aut propositi ex ignorantia mortaliter culpabili. nu. 48.

Duplex modus intelligendi eam opinionem. n. 49.

An ea opinio sit dubia probabilitatis? n. 50.

Authores graves; apud quos non bene audit ea opinio. n. 50. & seq.

47 **C**ausa, de quo loquitur questio præfata, contingere potest, cum quis accedit ad confessionem peccatorum mortalium cum sola displicentia, sive dolore inefficaci, in quo neque formaliter, neque virtualiter reperitur propositum efficax non peccandi de cætero; idque ex negligentia, & ignorantia mortaliter culpabili: cum scilicet tenetur præstare diligentiam, ut cognoscat obligationem suam, & non præstat.

48 In hoc casu docent aliqui, Sacramentum poenitentia esse validum & informe; neque obstare valori Sacramenti illud peccatum mortale actuale ignorantia vincibilis, quod committitur in ipsa confessione. Ita Ledesma 1. part. 4. quest. 8. artic. 1. dub. 3. Canus 5. part. Relect. de poenit. §. Dupliciter, & seq. Covarrub. in cap. Alma mater. 1. part. Relect. §. 4. num. 13. Cajetanus tom. 1. opuscul. tract. 5. quest. 5. quos refert P. Vasquez 3. part. quest. 92. art. 2. dub. 11. num. 2. & 9.

49 Ex quibus aliqui dicunt, id Sacramentum esse validum, quando poenitens ex ignorantia mortaliter vincibili non advertit illum confessionis defectum. Alii verò dicunt, quod etiam si advertat defectum suum, & ignorantiam suam, dummodo illam confiteatur, Sacramentum fore validum. Et ita si quis ignoranter dubicaret, an sufficiat is dolor inefficax, & quia non vult præstare diligentiam ad vitandam eam ignorantiam; si hanc confitetur, erit validum Sacramentum.

50 Assero, hanc opinionem (ut minimum) esse dubiæ probabilitatis: quia licet Authores graves eam doceant, sunt multa, quæ clarissimè suadent, eam esse certò falsam. Et quidem P. Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 20. sect. 5. num. 4. loquens de hac opinione, ait: *Hic verò dicendi modus tam est improbabilis, quam fundamentum ejus; neque est utilis ad pacem conscientiarum, sed potius valde noxius & ad corruptionem earum.* Et sect. 4. numer. 4. dixerat *continere intolerabilem errorem.* Quod maxime notandum est in Authore, qui parcissimus, & cautiissimus est in censuris ferendis. Utinam censuras tulisset de probabilitate, & improbabilitate opinionum. Nam cum hodie recentiores aliqui opiniones improbabiles velint evehere ad sacrum culmen probabilitatis, non sine periculo animarum; nihil magis accurate discutiendum est, quam probabilitas, & improbabilitas opinionum.

51 P. Vasquez 3. part. quest. 92. art. 2. dub. 1. nu. 26. ait: *Ex dictis etiam constat, quam falsè sint omnes illi dicendi modi, quos retulimus supra.* Ubi aperte loquitur de eo modo dicendi, in quo statuitur Sacramentum validum cum dolore inefficaci ex ignorantia mortaliter culpabili. Et id verbum *Constat*, denotat certitudinem moralem. Judicat ergo certò falsum eum dicendi modum.

52 P. Castro Palao censet etiam, hanc sententiam esse improbabilem, dum tom. 4. tract. 23. disp. unic. par. 7. nu. 5. in his & aliis modis dicendi utitur eo verbo *Convincitur*; quod significat, esse moraliter certam falsitatem talis opinionis. Nam quod convincatur de falsitate, & quod sit certò falsa, pro eodem habetur.

53 P. Granado tom. 2. in 3. part. controv. 7. tract. 3. disput. 3. cum admittat Sacramentum validum informe ex defectu doloris requisiti; sect. 1. numer. 2. ait: *[Si in ipsa susceptione Sacramenti poenitentia novum peccatum lethale committat, non video, quo pacto ipsum Sacramentum possit esse validum.]* Quibus verbis significat, se non invenire in eo puncto sufficientem probabilitatem. Et sect. 3. num. 24. loquens in speciali de hoc casu, in quo invenitur ignorantia mortaliter culpabilis; ait: *esse impossibile, quod eo modo possit esse confessio valida informis.*

54 Card. Lugo disput. 24. de poenit. sect. 6. num. 70. loquitur etiam de hoc casu, in quo Sacramentum dicatur validum cum dolore inefficaci ex ignorantia mortaliter culpabili; dum dicit: *[Hi omnes modi explicandi reiciuntur efficaciter ex doctrina Concilii Tridentini, & Florentini.]* Qui modus loquendi, ut supra notavimus, non convenit opinionem, quæ verè est probabilis.

55 Favet etiam Fagundez lib. 2. in 2. Eccles. præcept. cap. 5. num. 6. qui ait, non esse probabilem opinionem, quæ docet ad valorem Sacramenti sufficere attritionem existimatam, etiam ex ignorantia invincibili: quod à fortiori intelligit de existimata ex ignorantia moraliter vincibili. Vidè, quæ circa hoc assertum P. Fagundez notavi cap. præced. artic. 1.

56 P. Arriaga tom. 7. disp. 13. sect. 1. nu. 3. loquens de opinione, quæ doceat poenitentem, qui actualiter committat peccatum mortale in confessione defectu doloris efficacis, recipere Sacramentum validum; subdit: *Hoc autem plene est intolerabile.* De opinione autem, quæ verè est practicè probabilis, non dicitur esse intolerabilis.

57 Mag. Joannes à S. Thom. 3. part. quest. 84. art. 6. §. Inter has ait: *[Ideòque resolutè colligo, Sacramentum informe solum contingere, quando quis accedit cum ignorantia invincibili, aut vincibili veniali, non mortali.]* Id autem verbum *resolutè colligo*, videtur denotare certitudinem moralem.

ARTICULUS II.

Quantum sit fundamentum ad evertendam probabilitatem ejus opinionis?

SUMMARIUM.

An opinio adversa repugnet Tridentino. n. 58.

An confessio facta cum ea ignorantia mortaliter culpabili non continet cessationem à peccatis? n. 59.

Responsio refutata. n. 60. & seq.

An cum quis se accusat de peccato mortali actuali, ea non sit accusatio, sed satisfactio? n. 63. & seq.

An qui non se accusat de illa ignorantia culpabili, deficiat ab integritate confessionis? n.66.

An ad peccatum mortale requiratur advertentia rationis, saltem dubitando? Et quid inde pro conclusione? n.68. & seq.

An ignorantia sit culpabilis, cum non est voluntaria; aut non sit voluntaria, cum deest advertentia? n.70.

An sit in potestate voluntatis habere advertentiam rationis? num. 71. & seq.

Quando datur ignorantia, quæ sit virtualiter voluntaria? numer. 73. & seq.

Quo sensu verum sit, ignorantiam esse voluntariam, quando homo tenetur id scire? n.75.

Quomodo hac doctrina non excuset malitiam gravium delictorum? n.76. & seq.

58 **Q**Uantum repugnet ea opinio principiis certis, & moraliter evidentibus, constat primò. Nam ea opinio repugnat definitioni Concilii Tridentini sess.6. cap.14. de justificatione. illis verbis: Unde docendum est, Christiani hominis poenitentiam post lapsum multa aliam esse à baptismali; ea quoque contineri non modò cessationem à peccatis, & eorum detestationem, &c.

59 Juxta quam definitionem, poenitentia Christiani hominis continet cessationem à peccatis: sed confessio facta cum ea ignorantia mortaliter culpabili non continet cessationem à peccatis: ergo confessio facta cum ea ignorantia mortaliter culpabili non est poenitentia hominis Christiani. Consequentia est evidens, quia syllogismus est in secundo modo secundæ figuræ syllogisticæ. Major est definita in Tridentino Minori nihil evidentius. Nam habere actualiter ignorantiam mortaliter culpabilem est committere actualiter peccatum mortale: at peccatum mortale actuale, & cessatio à peccatis, impossibilia sunt, & contradictoriè repugnantia.

60 Dicit aliquis, ibi non agere Concilium de Sacramento poenitentiae, sed de virtute poenitentiae, sive de poenitentia quatenus est virtus: nam ubi dixit, *Eaque contineri, non modò cessationem à peccatis, & eorum detestationem, aut cor contritum, & humiliatum;* subjungit: *Verum etiam eorumdem Sacramentalium confessionem saltem in voto, & suo tempore faciendam.* Cum ergo Sacramentalis poenitentia non contineat confessionem in voto, sed in re, videtur manifestum, quòd non loquitur ibi Concilium de Sacramento, sed de virtute poenitentiae.

61 Sed hæc responsio non satisfacit. Nam Sacramentum poenitentiae includit virtutem poenitentiae, & ex hac constituitur; itaque non sit Sacramentum poenitentiae, quod non constituitur ex virtute poenitentiae: sed virtus poenitentiae continet cessationem à peccatis: ergo Sacramentum poenitentiae continet cessationem à peccatis.

62 Constat secundò. Nam qui committit in ipsa confessione illud novum peccatum mortale ignorantiae vincibilis; vel se accusat de illo, vel non se accusat? Si primum; infertur, quòd illa non est accusatio, sed jactantia, & irrisio. Patet: nam cum quis manifestat peccatum suum cum complacentia illius, est manifesta jactantia: ergo à fortiori erit jactantia, cum illud refert, non solum complacendo de illo complacentia simplici, sed etiam exercendo illud voluntate efficaci.

63 Deinde nam, ut loquitur P. Suarez tom. 4. in 3. part. disput. 20. sect. 4. num. 4. illa sententia, quæ absolvit hominem actualiter peccantem, continet intolerabilem errorem: ergo illa est accusatio imprudens, & frustranea.

64 Præterea si poenitens, dum actualiter confitetur, subripit pecuniam à confessario, & se accusat de illo furto, quod actualiter committit, est accusatio irrisoria, & imprudens; & si ita vult absolvi ab illo peccato, vult accipere absolutionem, quæ continet intolerabilem errorem: sed non minus peccat mortaliter, dum committit actualiter in ipsa confessione illud peccatum mortale ignorantiae vincibilis: ergo eodem modo ea accusatio est irrisoria, & contemnens extorquere sententiam absolutionis, quæ continet intolerabilem errorem.

65 Si verò non se accusat de illo peccato mortali ignorantiae vincibilis; infero: ergo deficit advertenter ab integritate confessionis; tacens peccatum mortale, quod advertenter committit. Quod argumentum magis declaratur argumentatione sequenti.

66 Constat tertio. Nam vel poenitens advertit malitiam illius ignorantiae, vel non advertit? Si advertit, & tacet illud in confessione; deficit advertenter integritas confessionis. Si advertit, & confitetur illud; ea non est accusatio, sed jactantia, & irrisio; cum dicat peccatum suum non solum cum complacentia, immò verò cum voluntate efficaci. Et præterea absolutio cadens supra illud peccatum actuale advertenter commissum, est sententia continens intolerabilem errorem, ut dicebat P. Suarez supra relatus.

67 Si verò non advertit malitiam illius ignorantiae, utique non peccat mortaliter: nam ad peccatum mortale requiritur advertentia rationis saltem dubitando de illa, aut formidando, sive in generali, sive in speciali. Quæ positio, ut existimo, nicitur ratione demonstrativa, quam tradidit P. Suarez tom. 5. in 3. part. disput. 4. sect. 8. nu. 18. his verbis: *Ratio autem naturalis est, quia non potest homo sese applicare ad aliquid considerandum, vel addiscendum, nisi precedat* Cardenas Pars III.

cogitatio aliqua, quæ possit voluntas moveri: quia homo non se applicat nisi per voluntatem; & voluntas non potest se movere nisi prævia cogitatione. Propter quòd ante primam voluntatem precedere debet cogitatio, quæ propterea non poterit esse voluntaria, sed naturalis, seu ab extrinseco proveniens: ergo quando nulla talis cogitatio in mentem subit, quæ possit voluntas excitari ad appetendam, vel quarendam scientiam, vel considerationem, non est in potestate hominis se ad illam movere; & consequenter non potest talis ignorantia homini imputari, sed est involuntaria, ac propterea inculpabilis, & invincibilis. Hæc P. Suarez. Quo eodem modo discitur P. Vasquez 1.2. disput. 107. cap. 3. & P. Thomas Sanchez lib. 1. sum. cap. 16. num. 21. vide inferius disp. 75.

68 Hinc constituitur argumentum. Ponamus ergo hominem, qui accedit ad Sacramentum poenitentiae cum dolore inefficaci, ob ignorantiam, quæ afficitur; nescit enim, debere se muniri dolore efficaci, & qui nihil cogitet, neque dubitando, neque formidando, de obligatione habendi dolorem efficacem, neque de malitia ejus defectus.

69 Tum sic. Illam ignorantiam non posse esse mortaliter culpabilem, aut vincibilem, sic ostendo. Ut sit mortaliter culpabilis, sive vincibilis, debet esse voluntaria: atqui in his circumstantiis nequit esse voluntaria: ergo neque mortaliter culpabilis. Major, & consequentia sunt evidentes.

70 Minor probatur. Tunc ignorantia est voluntaria, quando voluntas potest adhibere conatum ad habendam scientiam, vel considerationem: sed in his circumstantiis non potest; ergo in his circumstantiis ignorantia nequit esse voluntaria. Probatur minor; nam cetera patent. Nam voluntas deferendi eam ignorantiam, non potest dari sine prævia cognitione, sicut neque quævis alia voluntas: sed hæc prævia cognitio non datur, ut supponimus in ipsa hypothesi: ergo voluntas non potest præstare conatum ad deferendam ignorantiam.

71 Rursus non est in potestate voluntatis, quòd detur ea cognitio prævia, quæ prærequiritur, ut voluntas velit deferere eam ignorantiam; quia si esset in potestate voluntatis, habere eam præviā cognitionem; posset, & deberet voluntas id præstare per aliquem actum suum; & cum actus voluntatis existere non possit sine cognitione prævia; ad illum actum voluntatis, qui veller eam præviā cognitionem, requireretur alia prævia cognitio: ergo vel procedendum est in infinitum, vel sistendum est in una cognitione prævia, quæ non sit voluntaria: ergo quoties hæc cognitio prævia non datur, impotens est voluntas ad volendum deferere eam ignorantiam.

72 Confirmatur, & explicatur. Ubi non datur prævia cogitatio, saltem dubitando, aut formidando, non potest voluntas operari; quia nihil volitum, quin præcognitum, ut clamant Philosophi: sed ut supponitur, in his circumstantiis non datur ea cogitatio circa eam scientiam quarendam: ergo voluntas tunc non potest operari circa eam scientiam quarendam.

73 Dices, ignorantiam esse interpretativè, & virtualiter voluntariam, quando homo debet scire id, quod ignorat: atque adeò cum homo debeat scire, quòd requiritur dolor efficax ad Sacramentum poenitentiae, & illud ignoret; ea ignorantia erit interpretativè voluntaria; unde illi ea ignorantia imputabitur ad culpam.

74 Hæc tamen responsio manifestè convincitur. Quia etiam virtualis, & interpretativa voluntas objecti A. non datur sine aliqua prævia cognitione ejus objecti A. Tunc enim datur voluntas virtualiter, & interpretativè, quando homo videns causam necessariò connexam cum effectu, vult efficaciter causam. Sic ille qui videt, ex tactu impudico resulturam pollutionem, dum vult actum impudicum, virtualiter vult pollutionem, cujus malitia propterea illi imputatur. In quo casu jam habet cognitionem præviā illius pollutionis ut illata ex positione causæ. Cum ergo in nostro casu nulla poenitus adveniat cogitatio de malitia illius ignorantiae, aut de obligatione deferendi eam ignorantiam; non potest ignorantia esse voluntaria.

75 Quod autem dicitur, ignorantiam esse voluntariam, quando homo tenetur scire id, quod ignorat; in bono sensu, & formali, verum est: quia in his circumstantiis, in quibus nulla præcedit cogitatio de malitia ejus ignorantiae, non tenetur hic, & nunc illud scire; quia tunc non potest: neque enim potest dari obligatio ad id, quod hic, & nunc est impossibile. Itaque homo per se tenetur id scire; per accidens autem, defectu ejus advertentiae, seu præviæ cognitionis, non tenetur.

76 Dices, hæc doctrina, quæ postulat advertentiam rationis, ad hoc ut committatur peccatum lethale, videtur januam aperire ad excusanda multa crimina furti, adulterii, homicidii, sacrilegii, &c. Hoc autem est magnam absurdum: ergo ea non est sustinenda.

77 Respondeo, in his, & similibus delictis, quorum malitia clarè cognoscitur ab hominibus, id distante ipso lumine naturali; numquam deficere, aut ferè numquam, advertentiam rationis, ut assiduo experimento comprobatur. Nam Deus Optimus Maximus, qui assidue confert hominibus auxilia ad vitanda peccata, assidue confert illustrationes menti cujuslibet hominis, quantumvis barbari, ratione quarum quilibet homo, nisi velit oculos mentis avertere, cognoscit, & advertit malitiam eorum

delictorum; & cum peccant, id præstant non sine actuali remorsu conscientiæ. Cum quo stat, quod si quando sine advertentia rationis exercent aliquam actionem materialem peccati; ea inadvertentia censenda sit invincibilis, & inculpabilis.

DISPUTATIO LXXI.

An attritio sufficiens ad valorem, & effectum Sacramenti possit esse naturalis, & ex motivo humano, & naturali?

CAPUT PRIMUM.

Premittuntur aliqua, & referuntur sententia.

SUMMARIUM.

Duplex questio sub hoc titulo. n.1.

An dolor de peccatis ex timore pene temporalis à Deo infligte sit attritio supernaturalis? n.2.

Questio procedit de motivo purè humano. n.3.

Prima opinio, sufficere ad effectum Sacramenti attritionem ex motivo humano. n.4.

Secunda sententia illi opposita. n.5.

Duplex questio sub hoc titulo continetur. Prima, an ad valorem Sacramenti sufficiat dolor naturalis, & ex motivo humano? Secunda, an præfatus dolor sufficiat ad effectum Sacramenti consequendum? Et dicam prius de secunda, & mox inferam, quid circa primam tenendum est.

2 Præmitto, dolorem peccatorum, qui elicitur ex timore malorum temporalium, quatenus à Deo infliguntur in poenam peccati, non elici ex motivo humano: id enim motivum est supernaturale. Et ideo attritio habita ex eo motivo sufficiens est ad valorem, & effectum Sacramenti penitentia. De quo videndi sunt P. Suarez tom.4. in 3. part. disput.5. sect.2. & P. Coninck. 3. part. qu.1. dub.5. num.18.

3 Procedit ergo questio de attritione elicitam, ex motivo merè humano. V.g. ex timore infamiae apud homines, & non ut respicit Deum tamquam ultorem peccati.

4 Prima opinio docet, ad effectum Sacramenti penitentia consequendum, sufficere attritionem elicitam ex timore infamiae apud homines, aut jacturæ bonorum. Pro qua P. Matthæus de Moja tom.1. selectarum tract.3. disput.5. quest.4. à num.6. refert (accurate & diligenter examinatis eorum verbis) Sotum in 4. dist.14. quest.2. art.5. & dist.18. quest.3. art.3. Canum in relect. de penit. 3. part. & 5. part. Pitigianum in 4. tom.1. dist.4. quest.4. art.3. conclus.3. Notatque P. Moja discrimen inter Sotum, & Canum, quod Sotus illam attritionem ex motivo humano elicitam dicit esse sufficientem dispositionem, si invincibiliter existimetur contritio; Canus vero admittit sufficere eam attritionem ex motivo pure humano cognitam ut talem.

5 Secunda sententia docet, ejusmodi attritionem elicitam ex motivo purè humano, & consequenter solis naturæ viribus habitam, non esse sufficientem ad effectum Sacramenti consequendum. Ita apud citatum P. Moja, Illustr. Tapia in catena morali lib.5. qu.2. art.2. Conradus, Thomas Hurtado, & alii; & propugnatur ut certa à reliquis Theologis.

CAPUT II.

Falsam esse primam opinionem, tamquam certum defenditur.

SUMMARIUM.

An constet ex Tridentino, dolorem ex motivo humano non sufficere ad effectum Sacramenti? n.6.

An attritio requisita ad effectum Sacramenti sit donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti, & quid inde pro conclusione? n.7.

Quid censeant Theologi de opinione opposita? n.8. & seq.

An attritio possit esse entitativè naturalis, & supernaturalis quoad modum? n.10.

An actus entitativè naturalis possit attingere objectum supernaturale? num.11.

Quomodo determinetur voluntas ad eliciendum potius actum supernaturalem, quàm naturalem? n.12.

Dicendum est, & firmiter tenendum, esse certò falsam eam opinionem, quæ docet, sufficere ad effectum Sacramenti consequendum, illum dolorem peccatorum elicitum ex motivo merè humano, & viribus naturæ habitum. Quæ conclusio indubitabilis esse debet propter definitionem Concilii Trident. sess.12. cap.4. de Sacr. penit. illis verbis. *Illam vero contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehenna, & penarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat, non*

solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem; verum etiam donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum morientis, quo penitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine Sacramento penitentia per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento penitentia impetrandam disponit. Et brevioribus terminis dixerat sessio 6. de justificatione canon.3. Si quis dixerit, sine preveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem penitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.

7 Ex quibus verbis hæc instruitur demonstratio. Attritio, quæ sufficit, & disponit ad consequendum effectum Sacramenti penitentia, est donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti: sed attritio elicitam ex motivo merè humano, & viribus naturæ habita, non est donum Dei, neque impulsus Spiritus Sancti: ergo attritio elicitam ex motivo merè humano, & viribus naturæ habita non sufficit, nec disponit ad effectum Sacramenti penitentia consequendum. Consequentia est inevitabilis, quia syllogismus est dispositus ad normam secundæ figuræ, & quarti modi artis syllogistica, quem vocant *Baroco*. Major est expressa definitio Concilii Tridentini. Minor autem est ex terminis evidens: nam motus, qui est donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti, est quid supernaturale; motus autem elicitus viribus naturæ, & ex motivo merè humano, non est quid supernaturale.

8 Ideò P. Suarez tom.4. in 3. part. disp.20. sect.2. num.8. censet, eam Soti opinionem esse certò falsam: ait enim, suam sententiam esse certam, qua affirmat, *attritionem illam, quæ est sufficiens dispositio in hoc Sacramento ad gratiam consequendam, debere esse supernaturalem*. Implicat autem, sententiam esse certam, & oppositam non esse certò falsam. idem asserit sect.5.

9 P. Moja citatus refert varias Theologorum censuras reprobantes eam opinionem. Nam Petrus de Ledesma tom.1. summ. cap.7. de penitent. conclus.4. ait, esse temerariam. Et Serra de Sacramentis quest.69. ait, quod patet ex Concilio Tridentino, non sufficere attritionem naturalem ad effectum Sacramenti recipiendum. Refert etiam alias aliorum Theologorum graviores censuras, Petri de Tapia, Conradi, Thomæ Hurtado, & P. Ripalda. Et P. Molina in concord. disp.14. fine, oppositam opinionem dicit parum tutam. Denique decreto novissimo sacræ Congregationis universalis Inquisitionis, quod jussu SS. D. Innocentii XI. promulgatum est, damnata, & prohibita sunt tamquam scandalosæ sexaginta quinque opiniones morales; quarum quinquagesima septima hæc est. *Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam*. Vide hoc decretum infra disp.79.

10 Notandum est etiam, quod ibidem notavit P. Moja, diverso modo censendum esse de opinione, quæ ponit actus entitativè naturales, sed supernaturales quoad modum, & elicito ex gratia Christi, ita ut hujusmodi actus, qui quidem respiciunt motivum supernaturale, possint disponere ad justificationem: neque enim negari potest, hanc opinionem esse probabilem.

11 Enim verò questio celebris est inter Theologos, an actus entitativè naturalis possit attingere objectum supernaturale? Et communis sententia docet, id fieri posse. Et in hoc sensu admittunt aliqui authores, quod actus entitativè naturalis respiciens motivum supernaturale possit esse dispositio ad justificationem; reperientes in illo actu quemdam modum supernaturalem.

12 Et quamvis ego censeam, posse actum naturalem attingere objectum, & motivum supernaturale, non admitto, quod possit de facto ille actus deservire ad justificationem. Nam cum intellectus cognoscit illud objectum supernaturale, tunc voluntas potens attingere illud actu naturali, & supernaturali; si habeat immisum à Deo concursus ad utrumque actum, poterit elicere utrumque. Sed tamen cum voluntas numquam eliciat duos actus circa idem omnino objectum, censeo, philosophandum esse in hac materia eodem modo, ac philosophamur circa duos actus numero distinctos circa idem objectum. Ratio autem, quare voluntas non eliciat duos, aut plures actus numero distinctos, est, quia Deus offert concursus ad istum determinatum actum, & suspendit concursus ad reliquos; neque enim aliunde voluntas, sicut quælibet alia causa, potest determinari quoad individuum. Similiter circa idem objectum supernaturale non habet voluntas duos actus: & solum elicit actum supernaturalem, quando præcedit cognitio objecti supernaturalis immisum à Deo ex gratia Christi. Et hujus ratio est; quia cum non possit elicere duos actus circa idem objectum, determinat Deus, offerendo concursus ad actum supernaturalem, & negando concursus ad actum naturalem.

CAPUT III.

An sit probabile, attritionem ex motivo merè humano sufficere ad valorem Sacramenti penitentia?

SUMMARIUM.

Opinio affirmativa. num.13.

An opinio sit dubia probabilitatis; & repugnet Tridentino? n. 14.
 An attritio, quatenus est pars Sacramenti, sit donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti? n. 16.
 An fundamentum opinionis oppositæ sit nullius momenti? n. 17.
 An auctores adversæ partis non respondeant ad textus Concilii? n. 18.
 Aliqui Theologi loquentes de ea opinione tamquam de non probabili? nu. 19. & seq.

13 **O**pinio est aliquorum, quos refert P. Moja citatus num. 16. attritionem naturalem, & ex naturali motivo elicitam, quamvis non sufficiat ad effectum justificationis consequendum, sufficere tamen ad valorem Sacramenti; ita ut, si talis attritio bona fide habeatur, Sacramentum poenitentiae sit validum, licet informe. Sic opinantur Ludovicus Lopez, Thomas Hurtado, Cajetanus, Sylvester, Capreolus, Paludanus, & alii apud Authorem citatum.

14 Censeo, eam opinionem esse falsam; & quamvis multi Auctores eam tueantur, ego tamen numquam audebo consulere eam ad praxim. Ideoque hæc opinio mihi est dubiæ probabilitatis. Mihi enim videtur repugnare verbis Tridentini capite præcedenti relatis. Loquens enim de attritione, quæ est pars Sacramenti, ait, esse donum Dei, & Spiritus Sancti impulsus. Attritio autem habita viribus naturæ, & ex motivo merè naturali, non est donum Dei, nec Spiritus Sancti impulsus, ut ex terminis notum est.

15 Nec satisfaciet, qui dixerit, Concilium loqui de attritione, quatenus disponente cum Sacramento ad effectum justificationis, non verò quatenus præcisè est pars Sacramenti.

16 Enim verò verba Concilii supra relata ex cap. 3. de Sacram. poen. multum urgent: in quibus docet, eos actus poenitentis, quatenus in poenitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque, & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione poenitentia partes dici. Ex quibus verbis patet, attritionem, quatenus requiritur ad justificationem, esse partem Sacramenti poenitentiae: sed quatenus requiritur ad justificationem, est donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti; ergo quatenus est pars Sacramenti, est donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti. Non est ergo validum Sacramentum poenitentiae, dum attritio non fuerit donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti.

17 Probatur secundo, eam opinionem censi debere dubiæ probabilitatis. Nam fundamentum adversariorum omnino deficit. Ideo enim asserunt, Sacramentum poenitentiae cum attritione habita ex motivo humano, reputata supernaturali esse validum, quamvis informe; ne fideles ob incertitudinem valoris Sacramenti cogerentur iterare confessiones: sed licet Sacramentum poenitentiae sit coram Deo invalidum, dum tamen reputatur probabiliter validum, fideles non tenentur iterare confessiones: ergo non est necesse, quod dicatur Sacramentum esse validum. Major est adversariorum, & consequentia legitime infertur. Et minor etiam constat: quia quamvis existimatio probabilis nihil conducit ad valorem Sacramenti, conducit plurimum ut cesset obligatio iterandi confessionem; quia qui probabiliter judicat, se satisfecisse obligationi Sacramenti, non tenetur ad ampliorem diligentiam.

18 Probatur tertio. Nam adversarii non respondent ad eos textus Concilii, qui tantam difficultatem ingerunt in hac materia. Dum ergo ad eos non responderint, non possunt dare probabilitatem conclusioni nisi post diligentem discussionem quæstionis. Ut constat ex disp. 57 neque est diligens discussio quæstionis, ubi non discutitur præcipuum ejus fundamentum.

19 Denique probatur assertio. Multi enim auctores ex doctissimis loquuntur de ea opinione tamquam de non probabili. P. Vasquez 3. part. quæst. 92. art. 2. n. 9. cum retulisset varios dicendi modos, in quibus continetur opinio, quam modo impugnamus, sic ait: *Hunc modum dicendi non video peculiariratione probari ab iis Doctoribus, sed unusquisque videtur arbitrio suo in hac re iudicium ferre.* Quæ verba denotant, ei opinioni deficere fundamentum probabilitatis. Accedit etiam id, quod dicit ibidem nu. 26. (ut retuli disp. præced. cap. 3. art. 1.) videlicet constare, quam falsi sint omnes illi dicendi modi; in quibus continetur etiam opinio, de qua agimus.

20 P. Castro Palao eam opinionem censet certò falsam. Nam tom. 4. tract. 23. disp. unic. punct. 7. n. 5. ubi loquens expressè de hac opinione, utitur hoc termino *convincitur*. In quo clarè denotat, eam convinci de falsitate, sive esse certò falsam, ut supra notavi.

21 P. Fagundez l. 2. in 2. Eccles. præceptum cap. 5. num. 6. loquitur expressè de hac opinione, quæ ponit attritionem naturalem sufficientem ad valorem Sacramenti poenitentiae, & affirmat non esse probabilem. Denique ea opinio comprehenditur sub damnatione, & prohibitione SS. D. Innocentii XI. in decreto novissimo sacre Congregationis; ut constat ex cap. præcedent. juxta quam damnationem non solum hæc opinio dicenda est dubiæ probabilitatis; sed etiam improbabilitatis certæ.

DISPUTATIO LXXII.

An sit probabilis opinio, quæ admittit confessionem validam informem ex defectu integritatis, cum ignorantia mortaliter vincibili?

CAPUT PRIMUM.

Resolutio quæstionis.

SUMMARIUM.

Opinio aliquorum. n. 1. & 3.
 Aliquimale citati. n. 2.
 Leve fundamentum ejus opinionis. n. 4.
 Statuitur, eam opinionem esse dubiæ probabilitatis. n. 5.
 Doctores apud quos non bene audit ea opinio. n. 6. & seq.
 An ea opinio repugnet Tridentino? n. 11.
 Dilemmate convincitur ea opinio. n. 12.
 Item alio dilemmate. n. 13.
 An sine aliqua advertentia possit esse ignorantia vincibilis? n. 14.

1 **A**liqui Doctores admittunt, confessionem validam informem, cum defectu integritatis, ita ut hic defectus oriatur ex ignorantia mortaliter culpabili, ita ut in ipsa confessione actualiter committatur id peccatum mortale ignorantia vincibilis. V. g. cum quis obliviscitur in confessione aliquorum criminum mortaliū, quia magnam habuit negligentiam in examinanda conscientia, ita ut ea negligentia fuerit culpa mortalis.

2 Antoninus Diana part. 2. tract. 17. resol. 31. citat pro ea sententia omnes eos Doctores, qui docent, posse dari confessionem validam informem. Sed planè fallitur. Nam eorum aliqui solum admittunt confessionem validam informem cum ignorantia mortaliter culpabili.

3 Pro ea opinione potest citari Sotus in 4. dist. 18. qu. 3. art. 3. conclus. 6. §. Primus igitur. Pro qua etiam videtur stare Canus relect. de poenit. part. 5. Rodriguez tom. 1. summ. cap. 57. & pauci alii.

4 Ducuntur autem præcipuè eo fundamento, quod oportet non reddere nimis molestum Sacramentum poenitentiae circa iterandas confessiones, idque ad pusillorum conscientias sedandas. *Scrupuli enim* (ait Sotus citatus) *qui homines in hac re magis molestant, sunt de iteranda confessione.*

5 Dicendum tamen est, eam opinionem (ut minimum) esse dubiæ probabilitatis. Primò. Quia licet aliqui Auctores non contemnendi eam doceant; tamen doctissimi viri eam reprobant ex ea parte, qua docet, esse validum Sacramentum poenitentiae, in quo actualiter committitur id peccatum mortale ortum ex ignorantia vincibili; quos retuli disp. 70. cap. 3.

6 Ubi P. Suarez dixit, eum dicendi modum esse improbabilem, sicut fundamentum ejus, esseque valde noxium conscientis, & ad corruptionem earum. Et absolutionem in ea confessione datam continere intolerabilem errorem. Sic etiam censent aliqui Auctores, quos ibidem citavi.

7 Nam P. Vasquez 3. part. qu. 92. art. 3. dub. 1. n. 5. expressè loquens de opinione admittente confessionem validam, cum defectu integritatis ex ignorantia mortaliter culpabili, docensque oppositam sententiam, addit. *Ratio meo iudicio pro hac sententia est manifesta.* Implicat autem, quod ratio unius sententiae sit manifesta; & quod opposita sententia non sit manifestè falsa.

8 P. Castro Palao, quem ibidem retuli dicentem, convinci de falsitate opinionem, quæ admittit Sacramentum poenitentiae validum cum dolore inefficaci ex ignorantia mortaliter culpabili; postea n. 5. subjungit: *Quartò, & principaliter convincitur communis sententia Thomistarum, affirmantium, Sacramentum poenitentiae dari posse informe, id est, validum absque effectu.* Et jam ibidem notavi, id verbum *convincitur* significare, quod opinio sit certò falsa, sive quod idem est, positivè improbabilis.

9 P. Granada, quem ibidem retuli, in verbis ibidem relatis satis declarat, se non invenire probabilitatem in opinione, quæ admittit Sacramentum poenitentiae validum, cum in ipsa susceptione Sacramenti novum peccatum lethale committitur.

10 Card. Lugo ibidem relatus suffragatur etiam huic asserto, dum ait: reici efficaciter ex doctrina Concilii Tridentini, & Florentini eam opinionem, quæ admittit Sacramentum poenitentiae validum cum dolore inefficaci ex ignorantia mortaliter culpabili. Et eodem modo suffragatur nostræ sententiae P. Fagundez ibidem relatus. Sicut etiam P. Arriaga, quem ibidem retuli, asserens, esse plane intolerabilem opinionem, quæ doceat, esse validum Sacramentum ejus, qui committit peccatum mortale in ipsa confessione. Quibus accedit Joannes à S. Thoma ibidem relatus.

11 Argumenta autem, quibus convincitur, in ea opinione relata non esse probabilitatis securitatem; immò vero esse improbabilem; eadem sunt ac illa, quibus disput. 69. cap. 3. art. 2. ostendimus, esse certò falsam opinionem de confessione valida ex defectu doloris efficacis cum ignorantia mortaliter culpabili. Primum. Quia repugnat Tridentino asserenti in poenitentia hominis

Christiani contineri cessationem à peccatis; atqui in illo, qui confitetur absque integritate ex ignorantia mortaliter culpabili, poenitentia non continet cessationem à peccatis: ergo id Sacramentum poenitentiae non est validum.

12 Secundum. Nam vel ille poenitens se accusat de illo peccato actuali commissio ex ignorantia mortaliter culpabili; vel non se accusat? Si primum; ea non est accusatio poenitentis; sed jactantia, & irrisio. Sicut si confitens subriperet aurum à confessario, & se accusaret de illo furto in illa confessione. Si verò non se accusat de illo novo peccato, quod advertenter committit; jam deficit formalis integritas confessionis.

13 Tertium. Nam vel poenitens advertit malitiam ejus ignorantiae, vel non advertit? Si advertit, & confitetur, illa non est accusatio, sed jactantia. Si advertit, & non confitetur, deficit formalis integritas confessionis.

14 Si verò poenitens non advertit, saltem dubitando, vel formidando malitiam ejus ignorantiae, certum debet esse, quod non peccat mortaliter. Relege hæc tria argumenta latius proposita in 80 Art. 2.

C A P U T I I.

An sit probabilis opinio asserens, validam esse confessionem ejus, qui mortale peccatum in confessione tacet, sciens in hoc mortaliter delinquere; & simul existimans invincibiliter, se valide absolvi à reliquis peccatis tunc explicatis,

S U M M A R I U M,

Authores partis affirmativæ. n. 15.

An Navarrus stet pro parte affirmativæ? n. 16.

Fundamenta opinionis affirmativæ. n. 17. & seq.

An opinio affirmativæ sit improbabilis? n. 20.

An sit improbabile, eum, qui committit peccatum mortale in confessione, valide confiteri? ibidem.

An ea opinio repugnet Tridentino? n. 21. & seq.

An ea opinio destitatur omnino auctoritate? n. 23.

An deficiat ab integritate materiali, & formali, qui advertenter tacet peccatum mortale? n. 24.

An quod homo putet, reliqua peccata manere valide explicata, sit per accidens ad integritatem formalem? n. 25.

An integritas formalis consistat in eo, quod explicentur omnia peccata, ad qua hic, & nunc quis tenetur? n. 26. & seq.

Alia duo objectiones solvuntur. n. 28. & seq.

Doctores, qui censent improbabilem eam opinionem, n. 30.

15 **H**ic casus potest contingere in homine rustico, seu aliis rudi, ut sciens, se peccare mortaliter in tacendo peccatum in confessione, putet tamen invincibiliter valere illam confessionem quoad reliqua peccata, quæ explicat. In quo casu P. Quintanadvennas tract. 3. ad 2. Ecclesia præcepto singul. 23. proponit hunc casum, & simul fundamenta, quibus probari videtur, illam confessionem esse validam, quamvis informem, atque adeò non esse repetenda illa peccata, quæ in ea confessione declaravit. Sed non resolvit quæstionem, manet enim dubius circa probabilitatem talis opinionis; & scimus, dubium de probabilitate esse dubium practicum, in quo tutior pars sequenda est: ideòque ipse ait, semper secutum esse in praxi partem tutiorem. Partem autem, quæ stat pro libertate poenitentis, videtur docere Possevinus de officio Curati cap. 7. num. 28. illis verbis, quæ refert ipse Quintanadvennas singul. 27. num. 7. idem videtur docere Fr. Ludovicus de S. Jvan in tract. de ministr. Sacramen. ubi de poenitentia num. 25. apud P. Matthæum de Moja tom. 1. selectar. tract. 3. disp. 1. quæst. 8. n. 2. & apud eundem favet Ferrantinus de scand. disp. 1. quæst. 79. n. 14. licet id non asserat.

16 Sed maxime notandum est, quod P. Moja ibidem num. 4. loquens de eadem opinione sic ait: [Cui etiam favet Navarrus de poenit. dist. 5. cap. Consideret. §. Cautus: ubi ait, nulla ratione necessario concludi posse, integritatem confessionis esse necessariam omnino ad ejus valorem.] Nam pace tanti Doctoris alia est mens Navarri; ibi enim asserit, ex eo textu Augustini non concludi, esse necessariam integritatem confessionis, bene tamen ex cap. Omnis utriusque sexus, & ex lege Christi Domini. Ecce ejus verba in loco cit. n. 7. [Ad secundum respondeo, concedendo, hunc textum, qui allegatur præcipuus, non probare necessario, confessionem peccatorum semper debere esse integram; sed quod non debeat illa dividi ex verecundia, vel hypocrisis. At cap. Omnis de poenit. & remiss. satis hanc conclusionem probare, dum ait; Omnia sua solus peccata confiteatur proprio sacerdoti. Antiquior autem lex videtur esse consuetudo jam inde ab Ecclesiæ incunabulis in hunc diem servata; quæ lex à Christo in Apostolos, & ab eis in alios, & ab illis in alios, quasi per manus derivata esse merito credatur.] Hæc Navarrus.

17 Primum ergo fundamentum pro hac opinione est. Qui servat in confessione integritatem formalem (quamvis non servet materiale) valide confitetur: sed qui invincibiliter putat, se valide confiteri, quamvis taceat aliquod peccatum mortale, servat integritatem formalem: ergo qui putat invincibiliter, se valide

confiteri, quamvis taceat aliquod peccatum mortale, valide confitetur.

18 Secundum fundamentum est. Si propter aliquid ea confessio esset invalida, maxime quia peccaret mortaliter in ipsa confessione: sed hoc non obstat valori confessionis: ergo illa confessio non est invalida. Probatur minor. Nam Authores non pauci admittunt confessionem validam ejus, qui tacet peccatum mortale ex oblivione mortaliter culpabili; atque adeò admittunt illud peccatum mortale oblivionis non obstat valori confessionis.

19 Tertium fundamentum desumitur à quibusdam exemplis, quæ idem Author proponit singul. 27. in quibus probabiliter docent Authores, peccata declarata cum quibusdam defectibus non esse repetenda.

20 Dicendum tamen est, eam opinionem esse improbabilem, & certò falsam. Patet primò, Nam, ut constat ex cap. præcedenti, qui in confessione committit peccatum mortale, invalidè confitetur: sed in præfato casu ille homo committit peccatum mortale; advertit enim, se peccare mortaliter, dum tacet illud peccatum: ergo in illo casu invalidè confitetur. Cujus syllogismi omnes tres propositiones sunt evidentes. Consequentia est evidens ex regulis artis syllogisticæ, Major est evidens ex cap. præcedenti. Minor ex ipsa propositione casus.

21 Patet secundò, Nam ea opinio adversatur manifestè Tridentino sess. 14. cap. 5. de Sacramento poenitentiae. Ubi sic definit Concilium, Itaque dum omnia, quæ memoria occurrunt, peccata, Christi-fideles confiteri student, procul dubio omnia divina misericordia ignoscenda exponunt. Qui verò secus faciunt, & scienter aliqua retinent, nihil divina bonitati per sacerdotem remittendum proponunt. Est ergo evidenter contra definitionem Concilii asserere, quod sit valida confessio, in qua quis scienter aliquod peccatum mortale retinet: non enim potest esse valida confessio, de qua affirmat Concilium: Nihil divina bonitati per sacerdotem remittendum proponitur.

22 Patet tertio ex eodem Tridentino sess. 6. cap. 14. de justificat. verbis supra relatis cap. 2. in quibus definit Concilium, in Sacramento poenitentiae contineri cessationem à peccatis: ergo adversatur Tridentino, qui dicit, valere Sacramentum poenitentiae, in quo sit peccatum mortale cum plena advertentia. Quomodo enim cessat à peccatis, qui actualiter advertenter admittit peccatum mortale?

23 Patet quartò, Nullus enim Author probat auctoritatis dixit, dari Sacramentum poenitentiae validum, & informe defectu integritatis ex oblivione mortaliter culpabili cognita, sive cum peccato mortali advertenter commissio in ipsa confessione. Illi enim, qui admittunt confessionem validam cum ea ignorantia mortaliter culpabili; id admittunt, putantes, posse esse peccatum mortale sine plena advertentia malitiæ: sed in prædicto casu illud peccatum mortale taciturnitatis committitur advertenter in ipsa confessione: ergo nullus Author suffragatur ei opinioni; atque adeò ea opinio destituta est omnino auctoritate Doctorum; unde neque ab extrinseco potest dici probabilis.

24 Patet quintò. Est enim evidens, non esse integram materialiter, neque formaliter illam confessionem, in qua poenitens videt, & advertit, se non confiteri integrè peccata mortalia, quæ debet confiteri: ut clarius constabit in solutione primi fundamenti partis oppositæ: sed ille homo, qui advertenter tacet peccatum mortale, advertit, se non integrè confiteri omnia peccata mortalia, quæ debet confiteri: ergo ejus confessio non est integra materialiter, neque formaliter.

25 Confirmatur. Nam quod ille homo putet, reliqua peccata manere valide in confessione explicata, sicut est per accidens ad hoc, quod putet se confessum esse omnia, quæ cognoscit: ita est per accidens ad hoc, quod dicatur illa confessio esse integra formaliter. Nam integritas formalis exigit, quod quamvis non confiteatur omnia, saltem pro exstimatione prudenti confiteatur omnia, quæ debet confiteri: sed in præfati casu scienter non confitetur omnia, quæ debet confiteri: non ergo potest habere illa confessio integritatem formalem.

26 Ad primum fundamentum partis oppositæ respondeo, concessa majori, negando minorem. Etenim integritas materialis confessionis consistit in eo, quod poenitens confiteatur omnia peccata mortalia, nullo omnino prætermisso: integritas autem formalis consistit in eo, quod poenitens confiteatur omnia ea peccata, ad quæ explicanda hic, & nunc tenetur. Unde qui ex oblivione inculpabili omittit aliquod peccatum, vel ex alia justa causa, licet non faciat confessionem materialiter integram, facit tamen integram formaliter, quia hic, & nunc non tenetur ad amplius faciendum.

27 Jam verò in nostro casu ille homo, qui advertenter tacet peccatum mortale, nullo modo facit confessionem integram formaliter: quia hic, & nunc tenetur explicare illud peccatum, quod tacet. Neque ad integritatem formalem confessionis prodest, quod putet invincibiliter, reliqua peccata esse valide explicata: quia id non aufert defectum integritatis formalis, eo quod tacet peccatum, quando videt se obligatum ad illud explicandum.

28 Ad secundum respondeo, concessa majori, negando minorem.

norem. Ad probationem dico, nullum Authorem probatæ autoritatis dixisse, esse validam confessionem, in qua tacetur peccatum mortale ex oblivione mortaliter culpabili cognita, sive in qua committitur advertenter peccatum mortale.

29 Ad tertium respondeo, illa exempla non esse ad rem, quia in illis non datur peccatum mortale advertenter commissum; ut singillatim perpendenti patebit.

30 Denique eam opinionem esse improbabilem, clarè censent ii omnes Authores, qui docent, esse improbabile, quòd valida sit confessio, in qua committitur peccatum mortale ex ignorantia vincibili. Ita P. Suarez, P. Vasquez, P. Castro Palao, P. Granado, Lugo Card. P. Fagundez, P. Arriaga, & Mag. Joannes à S. Th. *relat. cap. præced.*

DISPUTATIO LXXIII.

An possit esse confessio valida informis defectu integritatis ex ignorantia invincibili?

CAPUT I.

Singularis dicendi modus proponitur.

SUMMARIUM.

Opinio affirmativa Joannis à S. Thoma. n.2.

Fundamentum ejus opinionis. n.3.

1 Nullus hucusque Author admiserat Sacramentum poenitentiae validum, & informe defectu integritatis, nisi ex ignorantia vincibili, sive mortaliter culpabili. Omnes enim credebant, id Sacramentum esse non posse validum & informe, si deficeret integritas confessionis ex ignorantia invincibili. Et ratio videtur clara, quia qui omittit peccatum in confessione ex ignorantia invincibili, quamvis non habeat integritatem materialem, habet tamen integritatem formalem, quatenus confitetur ea omnia, quæ in memoriam veniunt.

2 In quo tamen novam viam ingressus est Mag. Joannes à S. Thoma qu. 84. art. 6. §. Respondetur quod. nam cum dixisset, Sacramentum poenitentiae non posse esse validum cum defectu orto ex ignorantia mortaliter culpabili, eo quòd non poenitet de peccato, quod actualiter committit, (quem dicendi modum maximè laudo) postea subdit: [Quando Sacramentum confessionis est informe ex defectu examinis, non datur in re diligens advertentia & examen; & sic peccata illa non sunt propriè oblita invincibiliter, & diligenter cogitanti non occurrunt, de quibus loquitur Concilium: sed in re sunt neglecta; solum autem datur invincibilis ignorantia de ipsa sufficientia examinis, aut vincibilis venialiter. V. g. si quis incipit cum aliqua diligentia facere examen, & non dum absoluto, & consummato, vocatur, seu divertitur ad aliquod ministerium necessarium. v. g. ad assistendum infirmo, vel aliquid simile, & postea omnino obliviscitur de absolvendo examine, sed cum illo facto existimat se satisfecisse; quia res ista est arbitraria, nec certis regulis definitur; talis enim invincibili ignorantia defectus examinis accedit; & tamen quia in re non fecit diligentiam, non consequitur fructum confessionis; nec illa peccata oblita includuntur in confessione, quia non verificatur, quòd diligenter cogitanti non occurrunt, ut dicit Concilium.]

3 Docet ergo Joannes à S. Thoma, eum, qui negligenter se gessit in examine, licet postea ignorantia invincibili putet, se satisfecisse obligationi examinis, non consequi effectum gratiae. Nititurque illis verbis Concilii sess. 14. cap. 5. de Sacramento poenitentiae: *Reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur.* Nam ad consequendum remissionem peccatorum eorum, quæ in memoriam non veniunt, videtur requirere Concilium, quòd præcedat diligens cogitatio eorum: illa ergo diligenti cogitatione non præcedente, quamvis tempore confessionis detur ignorantia invincibilis, adhuc peccata oblita non includuntur sub illa confessione, atque adeò poenitens non consequetur remissionem peccatorum.

CAPUT II.

Quid sentiendum de probabilitate ejus sententiae?

SUMMARIUM.

An ea opinio sit dubia probabilitatis? n.4.

An examen sit necessarium ad confessionem tamquam medium, an tamquam præceptum? n.5.

An obligatio examinandi conscientiam non sit denuo imposita, sed declarata à Tridentino? n.6.

An sit necessarium consecuta ad obligationem rectè confitendi? ibidem.

An discussio conscientiae, & actus confessionis sint actiones realiter diversae? ibidem.

An examen sit pars Sacramenti? n.7.

Cardenas Pars I II.

An moribundo, qui non potest discutere conscientiam, desit medium ad justificationem; & quid inde pro conclusione? n.8.

An qui defecit in examine ex inadvertentia invincibili, & cetera implevit, posuerit totum medium justificationis? n.9. & seq.

An qui in ipsa confessione advertit defectum examinis, ponat totum medium justificationis? n.10.

An qui in confessione habet ignorantiam invincibilem defectus examinis, habeat impossibilitatem moralem? Et quid inde pro conclusione? num.12.

An qui per inadvertentiam invincibilem defectus examinis tacet peccatum, confessio ejus habeat integritatem formalem? num.13. & sequent.

In quo consistat integritas formalis? n.15.

Ingens absurdum ex ea opinione consecutum? n.16. & seq.

4 **Q**uestionem hanc sub his terminis non invenio à Doctoribus agitatam. Jaciunt tamen principia generalia, ex quibus decidenda sit. Ego sanè valdè dubito de probabilitate hujus opinionis: idè eam revoco ad numerum earum opinionum, quæ mihi sunt dubie probabilitatis.

5 Pendet autem hujus rei intelligentia ex ea questione, an examen prærequisitum ad confessionem sit necessarium tamquam medium justificationis, vel solum tamquam præceptum. Itaque cum dicit Concilium in verbis proximè relatis, *Peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt*, & item illa paulò ante dicta, *Postquam quisque diligentius se excusserit, & conscientie suae sinus omnes, & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum, & Deum suum mortaliter offendisse meminerit*, inquirendum est, an Concilium proponat eam examinis diligentiam, dumtaxat tamquam præceptum; vel etiam tamquam necessarium necessitate medii.

6 In qua questione præmittendum est primò, hanc obligationem excutiendi conscientiam præviè ad confessionem, non esse denuo impositam à sacra Synodo Tridentina; sed ab illa declarari. Præmittendum est secundo, hanc obligationem examinis conscientiae esse necessariò consecutam ad obligationem rectè confitendi: nam qui præcipit rectè confiteri peccata, simul præcipit, ut diligentiam adhibeat, ut ea ad memoriam revocet. Præmittendum est tertio, discussionem conscientiae, & actum confessionis esse duas actiones realiter diversas; licet prima sit prærequisita ad secundam.

7 His positis pro certo tenendum est, illud examen non esse necessarium necessitate medii, sed necessitate præcepti. Patet. Si enim esset medium, deberet esse pars Sacramenti; neque enim aliquid pertinens ad confessionem sacramentalem, potest esse medium, nisi vel ut totum, vel ut pars Sacramenti. Ex ipsa autem definitione Concilii constat, partes, quæ se tenent ex parte materiae, esse eas tres, contritionem, confessionem, & satisfactionem. Quare ea diligens peccatorum cogitatio, non tamquam pars Sacramenti, sed tamquam quid prærequisitum proponitur à Concilio. Cum ergo dicit Concilium, *Peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur*; non sic intelligenda sunt, quasi peccata, quibus non præcessit diligens cogitatio, non mancant inclusa in eadem confessione in ordine ad remissionem, quamvis in ipsa confessione detur inadvertentia invincibilis ejus defectus; sed ad summum colligitur, peccata omnia non manere inclusa in ipsa confessione, si in ipsa est sufficiens advertentia de defectu cogitationis diligentis. Idque propter præceptum cogitandi diligenter peccata in ordine ad integritatem confessionis.

8 Confirmatur. Si diligens discussio conscientiae esset necessaria necessitate medii ad justificationem; moribundo, cui deest ea discussio, deesset medium necessarium justificationis, atque adeò faceret confessionem informem, & sine fructu: id est absurdum, & contra sensum omnium Theologorum: ergo discussio conscientiae non est necessaria necessitate medii ad justificationem.

9 Hinc instruitur primum argumentum. Repugnat, quòd poenitens ponat totum medium justificationis, & omnes partes illius, & quòd non consequatur justificationem; decrevit enim Deus justificare peccatorem, qui integrum & adæquatum medium justificationis posuerit; quamvis per ignorantiam invincibilem omiserit aliquod aliud præceptum: sed qui ex inadvertentia invincibili defecit in ea diligenti cogitatione peccatorum, & cetera implevit perfectè, posuit totum medium justificationis, & omnes partes illius: ergo repugnat, quòd ille non consequatur justificationem; atque adeò repugnat, quòd ea confessio sit informis.

10 Ubi advertendum est, cum quis in ipsa confessione advertit notabilem defectum examinis, non consequi justificationem, quia tunc non ponit omnes partes ejus medii. Non enim habet verum propositum non peccandi mortaliter (atque adeò neque verum dolorem de peccatis) qui in ipsa confessione peccat mortaliter. Cum ergo ille, qui confitetur peccata mortalia advertens defectum examinis, in ipsa confessione peccet mortaliter; fit, quòd ille non habeat verum propositum non peccandi de cætero; atque adeò inferatur, quòd non ponit omnes partes Sacramenti.

11 Confirmatur. Repugnat, quòd quis ponat medium integrum, & adæquatum suæ justificationis, adimplens simul omnia præcepta, quæ hic, & nunc instant; & quòd non consequatur justifi-

ficationem: nihil enim amplius requirit Deus. Sed in hoc casu qui accedit ad confessionem cum inadvertentia invincibili illius defectus examinis, ponit integrum & adæquatum medium suæ justificationis, ut constat ex dictis; & non violat præceptum examinis diligenter faciendi, excusat enim inadvertentia invincibilis; & si qua sunt alia præcepta, quæ insunt, ea implet, ut suppono: ergo repugnat, quod non consequatur justificationem.

12 Confirmatur secundò in moribundo: qui sine prævio examine facit confessionem, non quidem informem, sed fructuosam, per quam consequitur effectum justificationis; non aliam ob causam, nisi quia impossibile est, quod habeat eam diligentem excussionem conscientiae, ob angustias temporis: sed etiam impossibile est, quod ille, qui habet inadvertentiam invincibilem defectus examinis, faciat illam excussionem conscientiae: ergo eodem modo ejus confessio erit fructuosa.

13 Secundum argumentum est: Repugnat, quod in confessione detur integritas formalis; & quod defectu integritatis Sacramentum penitentiae frustretur effectui; sed cum quis per inadvertentiam invincibilem defectus examinis omittit in confessione aliqua peccata mortalia; in ea confessione datur integritas formalis: ergo repugnat, quod ea confessio defectu integritatis frustretur effectui.

14 Major, si penetrantur termini, evidens censenda est. Convenit enim inter omnes Theologos ad confessionem non requiri integritatem materiale omnium peccatorum; & constat id ex Concilio Tridentino loco supra cit. Ideoque omnes docent, sufficere integritatem formalem. Quare ubi adest integritas formalis, non deficit integritas requisita ad confessionem: atque adeo repugnat, quod non deficiente integritate requisita ad confessionem, ex defectu integritatis deficiat effectus justificationis.

15 Minor vero ejusdem syllogismi constat. Tunc enim, juxta mentem omnium Theologorum, datur integritas formalis, quando, si tacetur aliqua peccata mortalia in confessione, id provenit ex impossibilitate evitandi eum defectum: sed cum quis habet in confessione eam inadvertentiam invincibilem defectus examinis, pro tunc habet impossibilitatem evitandi eum defectum; nemo enim potest evitare defectum, quem non advertit: ergo ea confessio habet integritatem formalem.

16 Tertium argumentum desumitur ab absurdo. Nam si ille, qui negligenter excussit conscientiam, & postea accedens ad confessionem patitur ignorantiam invincibilem ejus negligentiae, faceret confessionem informem; sequeretur, quod ille reliquas omnes confessiones, quos deinceps faceret, illas etiam faceret informes; & numquam consequeretur effectum justificationis, donec vel faceret diligenter illud examen, quod negligenter fecit, vel eliceret actum contritionis charitate formatum; atque adeo si ita non fieret, incurreret damnationem æternam: atqui absurdum est, quod per confessiones totius vitae ille non consequatur effectum justificationis, quamvis inadvertentia de defectu examinis per totam vitam sit inculpabilis: ergo.

17 Sequela probatur. Nam illud examen peccatorum, quod semel cum ea magna negligentia factum est, tam necessarium est reliquis confessionibus totius vitae, quam fuit necessarium illi primæ confessioni. Qua propositione nihil evidentius. Nam sicut in prima confessione, necessarium fuit facere illud examen diligenter, ne illa peccata ob negligentiam examinis, manerent omissa; cum homo debeat ea peccata confiteri in una ex quibuslibet confessionibus totius vitae, semper debet facere illud examen eorum peccatorum, donec illud semel fiat diligenter. Et sicut in prima confessione excusat a peccato illa ignorantia invincibilis illius defectus; ita in cæteris confessionibus excusat a peccato eadem ignorantia invincibilis. Tum sic: sicut in prima confessione propter defectum examinis, & propter inadvertentiam invincibilem, illa prima confessio evasit valida, & informis; ita etiam cum in reliquis confessionibus, ut suppono, persistat ille primus defectus examinis, & eadem inadvertentia invincibilis; similiter reliquæ confessiones totius vitae evadent validæ, & informes. Loquimur enim in casu, in quo numquam per totam vitam recordatur homo refarciendi diligentiam illius examinis negligenter facti.

18 Respondebis, magnam esse disparitatem inter primam confessionem defectuosam ex parte examinis; & alteram subsecutam, quam factam supponimus cum diligenti examine. Etenim unicuique confessioni correspondet suum speciale examen: cum ergo examen correspondens secundæ confessioni factum fuerit diligenter; nullus erit defectus examinis, qui secundam confessionem reddat informem.

19 Sed hæc responsio videtur non elevare difficultatem. Nam peccata omissa in prima confessione defectu examinis, per se pertinent ad secundam confessionem; quare si ante secundam confessionem adverteret, deberet renovare examen illorum peccatorum, quæ omissa sunt; & sicut illa prima confessio habebat defectum integritatis materialis propter illum priorem defectum examinis; ita secunda confessio habet eundem defectum integritatis materialis propter illum defectum priorem examinis: ergo ille prior defectus examinis influit in defectum, quem patitur secunda confessio: ergo ob eandem rationem hæc secunda confessio evadet informis; & sic de reliquis confessionibus totius vitae.

DISPUTATIO LXXIV.

An peccata dubia sint necessariò in confessionis Sacramento exponenda?

CAPUT PRIMUM.

Compendium eorum, quæ olim docui.

NON EGRET SUMMARIO.

1 **H**anc quæstionem fusiori calamo discussi in 2. part. *Cris. Theolog. disp. 46. per totam.* Et post sedulam fundamentorum discussionem, in eam mentem veni, ut assererem, probabilem esse sententiam, quæ docet, peccata dubia non esse necessariò confitenda; probabiliorém tamen oppositam: illam tamen assertionem negativam, licet probabilem, non esse declarandam hominibus indoctis, propter periculum incidendi in errores aliquos; quia indocti nesciunt distinguere inter dubium facti, & dubium juris, neque inter dubium practicum, & speculativum.

2 Sed post typis excusam eam disputationem, non cessavit mens mea, eundo, & redeundo, & circumeundo fundamenta utriusque partis; donec tandem decrevi, quæstionem hanc iterum ad incudem revocare. Nec pudebit retractare sententiam olim traditam; immò vero magis pudebit silentio opprimere, quæ vera, & certa censuerim.

3 Et quidem ex viginti duobus Authoribus, quos refert Caramuel pro opinione negativa, novem dumtaxat, aut decem ei opinioni suffragari, ostendi ibid. *cap. 1. nu. 15.* sed an illi omnes præditi sint illis qualitatibus, quæ requiruntur, ut sint omni exceptione majores, atque adeo sufficientes ad comparandam opinionis probabilitatem, alii viderint.

4 Igitur in ea disputatione *cap. 2.* per octo articulos manifeste ostendi, septem fundamenta allata à Caramuele pro sua opinione negante obligationem confitendi peccata dubia, esse merè sophistica, eaque nihil habere probabilitatis. Deinde argumenta, quæ desumpsi ex Tridentino, non esse efficacia, sed soluta facilia. Et *cap. 3.* ostendi, quinque alia argumenta, quæ Franciscus Verde affert pro eadem opinione Caramuelis, esse levissima, & nullius momenti.

5 Accessi deinde *cap. 4.* ad discutienda fundamenta sententiæ affirmantis obligationem confitendi peccata dubia. Et *art. 1.* deveniens ad testimonia S. Thomæ, & veterum Theologorum, inveni eos inniti ei principio, quod in dubiis tutior pars est eligenda; confitenda idèò esse peccata dubia, quia id tutius est.

6 Ego autem in eo *art. 1. n. 220.* sic respondi. [Hoc argumentum non multum premit. Nam vel Christus instituit, quod fidelès confiteantur peccata dubia; vel non instituit? Si primum, cur Authores non reddunt hanc rationem; cui, si subsistat, nemo refragari potest? Si Christus non instituit, nec de eo detur speciale præceptum, periculum cessat, si homo confiteatur alia peccata. Nam dum ab his absolvitur directè, indirectè manebit absolutus à dubiis, sicut ab illis, quorum obliuiscitur.] Hæc ibi. An autem ea ratio de tutiori parte eligenda sit convincens, si aliquid aliud superaddatur, mox dicam.

7 Deinde in tribus articulis sequentibus prolixè examinavi aliud fundamentum, quod unicum est pro sententia affirmante obligationem confitendi peccata dubia: & adhuc me urget; nempe quod Christus Dominus ita instituerit. Id autem inferitur ex praxi omnium fidelium, & doctrina omnium Theologorum, qui scripserunt ante P. Thomam Sanchez (quadraginta refert hic Author) qui omnes unanimiter id tradiderunt. Et quidem praxis, & consuetudo universalis omnium fidelium cum firma persuasione de obligatione præcepti facit evidentiam moralem; non enim distinguitur à traditione universali, cui tanta autoritas meritò tribuitur in Ecclesia. Sed tamen *art. 4.* occurrit mihi responsio, quæ tunc visa mihi est probabilis; & quam postea latius examinabo. Et denique *cap. 6.* probavi satis urgenter, opinionem affirmativam obligationis esse probabiliorém.

CAPUT II.

Revocat Author suam priorem assertionem de probabilitate intrinseca opinionis negativæ.

SUMMARIUM.

- An opinio negativa sit dubiè probabilitatis. n. 8.*
Fundamentum desumptum ex communi praxi omnium fidelium. n. 9.
An hæc quæstio sit facti, nempe an Christus ita instituerit. n. 10.
An non possit dubitari de antiqua praxi omnium fidelium tamquam obligatoria. n. 11.
An praxis communis fidelium cum firma persuasione de obligatione faciat evidentiam moralem? Et quid inde pro conclusione. n. 12.

An in materia Sacramentorum praxis fidelium cum firma persuasione faciat maiorem evidentiam moralem? n. 13.

Et quid inde pro conclusione? n. 14.

An consuetudines antiqua recepta tanquam obligatoria attribuantur traditioni Apostolorum, vel Conciliorum? n. 15.

Quantum tribuat S. Augustinus consuetudini universalis? n. 16.

Quid de communi consensu authorum antiquorum? n. 17.

An quod communi consensu fidelium probatur, quod humana potestas efficere non potuit, derivetur ex traditione Apostolorum? n. 18.

8 **P**ost diuturnam hujus quæstionis meditationem, non erubescō affirmare, me non reperire sufficientem probabilitatem ad praxim in ea assertione, quæ negat obligationem confitendi peccata dubia; & ideò expressè retracto, quæ loco citato tradidi de ejus probabilitate: & expressis terminis pronuncio, illam opinionem mihi esse dubiæ probabilitatis: atque adeò in ea, tanquam in dubio practico, tutiorem partem eligendam esse.

9 Fundamentum, quod olim me urgebat, & modò me cogit ad censendum, non esse sufficientem probabilitatem in opinione negativa obligationis confitendi peccata dubia; sed eam obligationem esse certam; est, quod desumitur à communi usu & praxi fidelium in tota Ecclesia. De qua sic loquitur Lugo Card. *disp. 56. de pœnit. sect. 7. num. 62.* [Potissimum fundamentum hujus doctrinæ desumendum est ex usu, & praxi totius Ecclesiæ; cujus initium non agnoscitur: quare credendum est, ab ipsis Apostolis promanasse, qui vim, & obligationem inclusam in hujus Sacramenti institutione melius potuerunt intelligere.] Quid ad hoc respondeat Caramuel, relatum, & aperte convictum reperies in ea *disp. 46. cit. cap. 4. art. 2.*

10 Pro cujus confirmatione ferè totum *art. 3.* hic transcribo. [Pro rei claritate duo præmitto. Primum, hanc esse quæstionem de facto, nempe: An Christus D. instituerit, quod peccata mortalia dubia exponantur in confessione?

11 Secundum, de praxi communi antiqua fidelium in tota Ecclesia tanquam obligatoria non posse dubitari saltem à tempore S. Thomæ; quia fatalis non esset, aliqui Authores antiqui oppositum affirmassent, aut de ea obligatione dubitassent; de qua tamen ne unusquidem ex antiquis dubitavit. P. Th. Sanch. *lib. 1. summ. c. 10. nu. 66.* ait: [Eo ipso quod dubium est, an peccatum sit mortale, est certum illius confitendi præceptum, id testante usu Ecclesiæ, ut colligitur ex universis Doctoribus antiquis, & neotericis, quos statim referam, qui tanquam rem certam unanimi consensu hoc præceptum ita intelligunt.] Et refert quadraginta Authores pro hac sententia. Nam P. Enriquez non loquitur clarè, & ex neotericis est. Quæ verba viri doctissimi, magnum pondus asferre videntur, ut quilibet prudens pro certa reputet hanc sententiam. Præterea autem.

12 Probatur primò. Nam in quæstione de facto, praxis communis fidelium in tota Ecclesia cum firma persuasione de obligatione gravi, facit evidentiam moralem, juxta ea, quæ dixi *disp. 23. cap. 5.* sed hæc quæstio est de facto, scilicet [An Christus D. ita instituerit?] Et est communis praxis fidelium in tota Ecclesia, cum firma persuasione de obligatione gravi, saltem usque ad tempora Thomæ Sanchez, qui id scribebat ferè ad annum 1610. Ergo est moraliter evidens, quod datur obligatio gravis confitendi peccata mortalia dubia.

13 Probatur secundò. Nam etsi praxis fidelium in tota Ecclesia cum firma persuasione de aliqua obligatione faciat evidentiam moralem in aliis materiis; atqui multo magis urget in materia Sacramentorum, & in iis, quæ Christus instituit circa illa: tum quia cum ea, quæ Christus instituit, pertinentia ad usum Sacramentorum, majori ex parte non scripta, sed tradita reliquerit in Ecclesia, & quasi exarata in ipsa consuetudine, & praxi fidelium; ideò in hac materia Sacramentorum urgentissimum argumentum est ipsa praxis fidelium cum firma persuasione de obligatione. Tum etiam quia Concilium Tridentinum sæpiù; repetit, hanc praxim fidelium, & communem Ecclesiæ persuasionem facere evidentiam. Et ita *sess. 13. cap. 7.* de Sacramento Eucharistiæ agens de præcepto confitendi ante sumptionem Eucharistiæ, ait: *Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, &c.* Quid enim est, declarat, nisi idem quod [demonstrat, & certissimum & indubitabile reddit.] Et *sess. 14. cap. 5.* de Sacramento pœnitentiæ, agens de confessione Sacramentali, ait: *Universa Ecclesia semper intellexit, institutam esse à Domino, &c.* Et *cap. 7.* agens de casuum reservatione, inquit: *Persuasum semper in Ecclesia Dei fuit; quam persuasionem proponit, ut certissimum veritatis argumentum.*

14 Cum ergo in hac quæstione inquiramus, [An Christus D. instituerit præceptum confitendi mortalia dubia?] Et inveniamus in omnibus fidelibus hanc praxim cum firma persuasione ejus obligationis confitendi peccata mortalia dubia, & versemur in materia Sacramentorum, cujus doctrina adeò pendet à prædicta praxi, & communi persuasionem; colligi videtur, hanc praxim, & persuasionem communem de obligatione confitendi peccata mortalia dubia, facere evidentiam.

15 Probatur tertio ex dictis *disp. 23. cap. 5.* Etenim consuetudi-

nes antiquas in tota Ecclesia receptas tanquam obligatorias, tribuit Augustinus traditioni Apostolorum, vel Conciliorum decretis. Ita enim asserit *lib. 4.* contra Donatistas, *cap. 24.* vide Augustini textum ea *disp. 23. num. 143.* Et præcipuè tradit *lib. 4.* contra Donatistas, *cap. 6.* ut ibid. retuli, cujus hæc sunt verba: *Illam consuetudinem, quam & tunc homines sursum versus aspicientes, non videant à posterioribus institutam, rectè ab Apostolis traditam creditur.* Et ferè idem tradit in textu, qui refertur in *c. illa dist. 12.* quem retuli eadem *disp. num. eod.* ergo cum detur in tota Ecclesia praxis, & consuetudo confitendi peccata mortalia dubia, tribuenda est Apostolis: & cum sursum versus aspicientes, non videamus initium ejus praxis, rectè ab Apostolis traditam esse credetur.

16 Probatur quartò. S. Augustinus *epist. 118.* versans eam quæstionem. [Quid faciendum sit in materia Ecclesiastica?] Ponit tanquam regulam indubitabilem, praxim, & consuetudinem universalis Ecclesiæ. Sic enim ait: *Similiter si quid horum tota frequentat Ecclesia. Nam hoc, quia ita faciendum sit, disputare, insolentissima insensia est.* Cum ergo in tota Ecclesia observetur, quod fideles confiteantur omnia peccata mortalia dubia; quin ita faciendum sit, disputare, insolentissimæ insanix erit.

17 Probatur quintò ex P. Arriaga, qui ea *disp. 31. de pœnit. cit. num. 44.* sic arguit: [Hoc ipso, quod doctrina hæc nostra sit tradita à Doctoribus, & pertineat maxime ad mores; rectè colligimus, eam fuisse traditam à Christo Domino; qui in rebus tam necessariis, & usum Sacramentorum concernentibus, non patietur, invalescere ferè per totam Ecclesiam aliquid falsum.]

18 Probatur sextò. Nam ut optimè Melchior Canus *lib. 3. de locis cap. 4. §. Tertia via.* ait: [Si quidquam est nunc in Ecclesia, communi fidelium consensu probatum, quod tamen humana potestas efficere non potuit; id ex Apostolorum traditione necessario derivatum est.] Sed quod fideles ex obligatione se accusent de peccatis mortalibus dubiis, praxis est communi fidelium consensu probata; quod tamen humana potestas non potuit instituire: ergo id ex Apostolorum traditione derivatum esse, credendum est.] Hucusque in eo *art. 3.*

C A P U T I I I.

An ineluctabilem confirmationem præmittat quoddam notabile?

S U M M A R I U M.

An ex institutione Christi totum illud sit materia remota Sacramenti, supra quod debebat cadere pœnitentia interna? n. 19.

Urgens confirmatio ex Tridentino nu. 20.

S. Thomas, & alii Doctores pro eadem doctrina. n. 21.

An homo debuerit habere contritionem de peccatis dubiis ante institutionem Christi? Et quid inde pro conclusione? numer. 22. & seq.

Quomodo circa extensionem contritionis ad peccatum dubium valeat id, quod in dubiis tutior pars eligenda est? numer. 24. & seq.

An circa peccatum dubium nulla sit ratio probabilis, qua liberet ab obligatione contritionis? n. 26.

An ex lege virtutis pœnitentiæ teneatur homo habere contritionem de peccato, cujus commissio probabilis est? n. 27. & seq.

19 **A**d argumentum propositum olim videbatur mihi responsio sufficiens, quam tradidi eo *cap. 4. art. 4.* Sed post diuturnam cogitationem, reperio, eam responsionem non satisfacere. Pro cujus rei expositione præmittendum est, ex institutione Christi Domini totum illud esse materiam remotam Sacramenti pœnitentiæ, supra quod ante institutionem Sacramenti debebat cadere pœnitentia interna.

20 Hæc propositio mihi videtur tradita à Concilio Tridentino *sess. 6. cap. 14.* de justif. ubi cum dixisset, Christum Dominum instituisse Sacramentum pœnitentiæ, doctrinam prosequitur his verbis. [Unde docendum est, Christiani hominis pœnitentiam post lapsum multo aliam esse à baptismali; eaque contineri, non modo cessationem à peccatis, & eorum detestationem, aut cor contritum, & humiliatum; verum etiam eorundem Sacramentalium confessionem, saltem in voto, & suo tempore faciendam.] Ubi maxime notandum est id verbum eorundem: cujus sensus est, eorundem peccatorum Sacramentalem confessionem faciendam esse, quorum detestatio habenda est.

21 Hanc doctrinam supponit, & tradit ut certam P. Suarez *tom. 3. in 3. par. disp. 22. sect. 9. num. 1.* asserens, totum id esse de necessitate confessionis, quod est de necessitate contritionis. Eandem tanquam certam tradit Mag. Joannes a S. Th. *de Sacram. disp. 33. art. 4. §. Graviolem.* Et traditur ab Angelico Doctore, in *4. dist. 17. quest. 3. art. 1. quest. 4.* ubi ait: *Dicendum, quod cum propositum confitendi sit annexum contritioni, tunc tenetur aliquis ad hoc propositum, cum ad contritionem tenetur.*

22 Hinc manifestè confirmatur sententia, quæ affirmat, peccata dubia (de quibus rationabiliter, & prudenter dubitatur, juxta dicta ea *disp. 46. cap. 1. num. 2.*) necessario esse confitenda. Etenim ex institutione Christi debet homo exponere in confessio-

ne totum id, circa quod ante institutionem Christi Domini debebat habere detestationem, seu contritionem: sed homo ex lege virtutis poenitentiae, ante institutionem Christi, de peccatis dubiis debebat habere detestationem, seu contritionem: ergo homo debet exponere in confessione peccata dubia. Major patet ex prænotatione proximè facta.

23 Minor etiam patet. Nam dum instat præceptum reconciliandi se cum Deo, tenetur ex lege poenitentiae ita poenitere, ut possit formare iudicium probabile, quod se restituerit ad amicitiam Dei: atqui si homo ante institutionem Christi Domini non haberet contritionem, quæ extenderetur ad peccatum dubium, non ita poeniteret, ut posset formare iudicium probabile de recuperatione amicitiae Dei; dubitans enim de peccato mortali à se commissio, non potest formare iudicium probabile de recuperatione amicitiae Dei; cum non componatur dubitatio, & assensus probabilis: propterea ergo debebat habere contritionem de peccatis dubiis.

24 Hinc inferitur, quomodo in extensione contritionis ad peccatum mortale dubium valeat illud principium, quod in dubiis pars tutior eligenda est. Etenim tunc instat hoc principium, quando homo circa agenda est in dubio practico; sed quando quis dubitat, an peccaverit mortaliter, circa contritionem internam versatur in dubio practico: ergo quando quis dubitat, an peccaverit mortaliter, instat principium illud in ordine ad extensionem contritionis ad peccatum dubium. Major, & consequentia patent.

25 Probatur minor. Tunc dubium est practicum, quando circa agenda datur dubium, quod non potest homo rationabiliter deponere, id est, quando nulla ratione certa, aut verè probabili potest illud deponere: sed quando quis dubitat, an peccaverit mortaliter, in ordine ad contritionem habendam, ita procedit dubium, ut nulla ratione certa, aut verè probabili possit illud deponere: ergo tunc est dubium practicum.

26 Hæc minor patet ex ipsa suppositione. Nam cum homo in ea hypotesi verè sit dubius de peccato mortali à se commissio, nulla est ratio certa, nec probabilis, qua ab eo dubio possit exire: nam si daretur ratio certa, implicaret, quod esset dubius; & si esset ratio probabilis de non commissione peccati, posset habere assensum de non commissione illius, cum quo assensu non componitur dubitatio. Deinde in ordine ad poenitendum taliter, quod possit formare iudicium probabile de recuperatione amicitiae Dei; ante quam habeat contritionem, nulla potest esse ratio certa, aut probabilis; dum nulla adest, ut credat, se non peccasse.

27 Dices. Quando est probabile, quod homo peccavit mortaliter, & simul est probabile, quod non peccavit; tenebatur homo, etiam ante institutionem Sacramenti poenitentiae, ad habendam contritionem: & tamen modò non tenetur subicere Sacramento poenitentiae illud peccatum mortale, quod probabiliter creditur non commissum, ut docet communis sententia: ergo quamvis ante institutionem Sacramenti poenitentiae teneretur homo ad poenitentiam internam peccati dubii; non inde inferitur, quod post institutionem teneatur ad illud confitendum. Major patet. Nam in articulo mortis debet eligi medium certius pro securitate salutis æternæ: qui autem probabiliter credit, se peccasse lethaliter, non est certò securus de sua salute æterna, & habet medium certius pro securitate illius, nempe contritionem de peccato probabiliter commissio: ergo ante institutionem Sacramenti poenitentiae, saltem in articulo mortis tenebatur homo ad contritionem de peccato probabiliter commissio, etsi haberet credulitatem probabilem de non commissione illius.

28 Respondeo, ex dictis disp. 6. & disp. 55. & 56. difficile reperiri casum, in quo, dum quæstio est facti, intellectus vi æqualis probabilitatis utrimque relucens, possit elicere assensum probabilem. Tunc enim intellectus, in quæstione facti, constitutus inter duo testimonia æqualis fidei, aut inter duas conjecturas æquivalentes testimoniis, necesse est, quod maneat dubius, aut quod temerè procedat ad assensum; propter ea argumenta, quæ in iis locis late ponderavi. Deinde pro obligatione confitendi peccata probabiliter cognita, aut de quorum non commissione habetur probabilitas; omnino videnda sunt, quæ dixi disp. 46. cap. 7.

29 Sed quia aliquando potest contingere, quod homo habeat assensum duntaxat probabilem de non commissione peccati; in quo casu licet homo prudenter credat, quod non peccavit, non tamen manet certus de non commissione peccati; idè in hoc casu habet locum, & urgere videtur proposita obiectio; quia quamvis juxta communem sententiam non teneatur illud confiteri; tenetur tamen conteri, saltem cum imminet periculum damnationis æternæ: atque adeò non verificatur, quod confitenda sunt ea omnia peccata, ad quæ debebat se extendere contritio, ante institutionem Sacramenti poenitentiae.

30 Pro cuius rei claritate notandum est, aliud esse, quod ex lege virtutis poenitentiae teneatur quis habere contritionem de peccato, & aliud, quod ad id teneatur ex lege reddendi securam suam salutem æternam. Hæc enim duæ leges valde diversæ sunt. Assero ergo, ex lege virtutis poenitentiae (etiam ante institutionem Sacramenti) teneri hominem poenitere de peccato dubio taliter, quod possit formare iudicium probabile de recuperatione gratiæ

Dei, nempe quando instat præceptum reconciliandi se cum Deo. At quando habet assensum duntaxat probabilem de non commissione peccati; cum virtute illius assensus possit formare iudicium probabile de persistencia in gratia Dei, non tenetur ex lege virtutis poenitentiae ad contritionem; quamvis teneatur ad illam ex lege reddendi securam suam salutem æternam.

31 Hinc facile respondetur ad objectionem, distinguendo maiorem: quando est probabile, quod non peccavit, ante institutionem Sacramenti, tenebatur homo [ex lege virtutis poenitentiae,] ad habendam contritionem, nego; tenebatur, nempe in articulo mortis, [ex lege reddendi certam suam salutem æternam,] concedo. Neque aliud concluditur ex probatione maioris subijuncta. Inde ergo constat manifesta disparitas inter peccatum dubium, & peccatum, quod probabiliter putatur non commissum.

CAPUT IV.

Eneruaturs responsio, quam olim dedi ad argumentum cap. 2. propositum de institutione Christi D.

SUMMARIUM.

Qua ratione rectè processerint S. Thomas, & reliqui Theologi, dum probant peccata dubia esse confitenda ex obligatione eligendi tutiorem partem? n. 33. & seq.

Quomodo inferatur firma persuasio fidelium de institutione Christi, cum auctores antiqui recurrant ad tutiorem partem in dubiis eligendam nu. 39. & seq.

An ea persuasio fidelium non nitatur jure naturali, sed positivo? nu. 41. & seq.

Quomodo inde inferatur evidentia moralis de institutione Christi? nu. 43.

32 **I**N ea disp. 46. cap. 4. art. 4. conatus fui respondere ad argumentum desumptum ex eo, quod Christus D. instituerit Sacramentum poenitentiae, ut confitenda etiam sint peccata dubia; & quod hæc fuerit praxis omnium fidelium, cum firma persuasione de obligatione confitendi illa. Re tamen profundius, & maturius perpensa, invenio, eam responsionem non posse subsistere.

33 Et quidem pro ea responsione illud videbatur urgere, quod omnes Theologi antiqui usque ad P. Thomam Sanchez unanimiter asserentes, esse obligationem confitendi peccata dubia, non recurrant ad institutionem Christi declararam ea communi praxi fidelium cum firma persuasione de obligatione; sed solum recurrant ad id principium, quod in dubiis tutior pars eligenda est.

34 Sed cum reliqui Theologi ferè omnes à me citati eo cap. 4. art. 1. dum eam rationem tradunt de tutiori parte eligenda, citent D. Thomam; res hæc conficietur, id est, mens antiquorum penetrabitur, si mentem D. Thomæ collegerimus. Itaque cap. præced. ostendimus, illud principium de tutiori parte eligenda in dubiis, valere in hac materia de peccato dubio respectu præcepti de poenitentia interna. Quare si supponamus (ut supponi debet juxta dicta cap. præced.) institutum esse à Christo D. Sacramentum poenitentiae ad ea peccata, ad quæ debebat se extendere contritio ante institutionem Sacramenti, certissimum existimo, quod valet hoc principium de tutiori parte eligenda in dubiis. Quia cum præceptum contritionis obliget ad reconciliandum se cum Deo, itaut homo possit formare iudicium probabile de comparata amicitia Dei; in eo qui dubitat, an peccaverit lethaliter, (ante institutionem Sacramenti) non potest dari tale iudicium probabile, nisi eligat partem tutiorem eliciendi actum contritionis.

35 Jam vero S. Thomas, qui in 4. dist. 21. quæst. 2. art. 3. ad 3. (ut retuli eo cap. 4. art. 1. num. 207.) dixit, eum, qui peccatum dubium non confitetur, periculo se committere: ibid. dist. 17. quæst. 3. art. 1. quæstiunc. 4. corp. dixit, propositum confitendi esse annexum contritioni; & tunc teneri ad propositum confitendi, eum teneri ad contritionem; verbis relatis cap. præced. ex quibus patet, apud S. Thomam ea duo firmiter statui; & quod confitenda sunt ea, de quibus homo debet habere contritionem; & quod periculo se committit, qui peccata dubia non confitetur.

36 Etenim si habet contritionem de peccato dubio, cum instat præceptum reconciliandi se cum Deo, & non confitetur illud, neque habet propositum confitendi; jam confessio, sive propositum confitendi non sequitur contritionem, contra id, quod dixit S. Thomas in secundo textu. Si verò de peccato mortali dubio non habet contritionem, periculo peccandi se committit: quia cum instat præceptum reconciliandi se Deo, id debet præstare taliter, ut possit formare iudicium probabile, quod assecutus sit gratiam Dei: quod iudicium non potest formare ante contritionem, qui dubitat, an peccaverit mortaliter.

37 Quæ autem S. Thomas indubitanter docet de confessione, aut proposito illius, non reperit, nec necesse est, quod repetat, id esse ex institutione Christi; quia omnia, quæ de confessione statuit tamquam certa, supponit esse ex institutione Christi; cum alibi doceat, nihil præstare posse Ecclesiam circa substantiam Sacramentorum.

38 Jam verò ex dictis facile est dissolvere, & confutare eam responsionem, quam exhibui ea disp. 46. cap. 4. art. 4. à num. 235. pro

pro solvendo eo efficacissimo argumento, quod desumitur à communi praxi fidelium. Ad primam positionem ex num. 235. in qua statuebam, omnes Authores antiquos, ad assertionem de peccato dubio confitendo, solum niti eo principio, quod in dubiis tutior pars eligenda est: idem dico, quod ad S. Thomam, ex quo ipsi conclusionem, & ejus rationem desumpserunt: nempe, quia supponebant, debere exponi in confessione totum id, ad quod se debet extendere contritio; circa quam clarius constat, quomodo valeat illud principium de tutiori parte eligenda, ut supra dixi. Et cum id sufficiens ad sustinendam eam conclusionem, non debet desiderari aliud argumentum desumptum à communi praxi fidelium, maxime cum de hac dubitari non possit.

39 Ad secundam positionem ex num. 236. in qua statuebam, si praxis fidelium esset cum firma persuasione de institutione Christi, nempe qua Christus instituit confessionem de peccato mortali dubio, indubitabile fore, quod confitendum esset peccatum mortale dubium; dico: praxim fidelium esse cum firma persuasione de obligatione, quam secum importat ipsa confessio; cum aliunde sciant fideles, obligationem, quam secum importat ipsa confessio, esse ex institutione Christi; & Theologi cum S. Thoma supponant, ita esse institutum à Christo D. Sacramentum, ut debeat se extendere confessio ad omne id, ad quod debet se extendere contritio. Sic etiam praxis, & consuetudo fidelium confitendi ante summptionem Eucharistiæ cum firma persuasione de ea obligatione, facit evidentiam moralem de tali obligatione, quin requiratur in ipsis fide libus expressa notitia de institutione Christi, aut de origine ejus obligationis. Ut satis constat ex illis verbis Concilii sess. 13. cap. 7. de Sacram. Euchar. *Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, &c.* Et hinc etiam constat ad tertiam positionem statutam num. 237.

40 Ad quartam positionem, qua num. 238. statuebam, eam praxim fidelium de confitendo peccato mortali dubio inniti solum ei principio de tutiori parte eligenda in dubiis; dico eam praxim, & firmam persuasionem fidelium inniti in eo principio de tutiori parte eligenda in dubiis eo modo, quo Theologi antiqui illam tradunt: nempe supponendo, ex institutione Christi D. confessionem debere extendi ad ea omnia peccata, ad quæ debet se extendere contritio, etiam ante institutionem Christi D. Quo pacto irrefragabile est illud principium, quod in dubiis tutior pars eligenda est, ut constat ex dictis.

41 Ad quintam positionem, qua num. 239. statuebam, persuasionem fidelium de obligatione confitendi peccata mortalia dubia inniti jure naturali, non positivo; dico, eam persuasionem fidelium non inniti jure naturali, sed positivo: nam etsi juris naturalis sit illud principium, quod in dubiis pars tutior eligenda sit; tamen ea firma persuasio fidelium non nititur solum in eo principio, sed etiam in eo jure positivo, quod pertinet ad confessionem omnia ea, ad quæ debet se extendere contritio.

42 Hinc etiam patet, non satisfacere argumento eam responsionem, quam exhibebam num. 240. quod praxis communis fidelium nitebatur in eo principio juris naturalis; quod probabiliter tantum procedit, si nihil aliud attendatur. At dum conjungitur cum altero principio, quod confessio se extendit ad omne id, ad quod se extendit contritio; patet, quod non innititur solum in jure naturali, sed etiam in positivo certo. Ex quo irrefragabiliter sequitur, admittendum esse, quod hæc obligatio confitendi peccata mortalia dubia est ex institutione Christi.

43 Et num. 241. admisi praxim communem fidelium cum universalis persuasionem gravis obligationis, ex jure positivo ortæ, facere evidentiam moralem. Cum ergo ex dictis constet, hanc firmam persuasionem ortam esse ex jure positivo, modo dicto; fatendum est, esse certam ea obligationem. Et hinc constat ad ea omnia, quæ respondebam in art. 4. cit.

CAPUT V.

Aliud argumentum, quod olim proposui pro obligatione confitendi peccata dubia. Ubi quid de scrupulosis.

SUMMARIUM.

An ut quis accedat ad Eucharistiam, debeat censere probabiliter se esse in statu gratiæ? Et quid inde pro conclusione? nu. 44.

An medium justificationis ante communionem Eucharistiæ non sit sola contritio? Et quid inde pro conclusione? nu. 45. & seq.

An scrupulosus non teneatur confiteri nisi ea peccata, quæ certo scit? nu. 49.

An aliquando per accidens esset obligatio confitendi aliqua peccata ratione impossibilitatis? nu. 50.

An in scrupuloso detur impossibilitas moralis confitendi peccata dubia? nu. 51.

An obligatio sit solum confitendi peccata rationabiliter dubia? nu. 52.

44 **I**N ea disp. 46. cap. 6. proposui argumentum, quod maxime confirmat certitudinem sententiæ de obligatione confitendi peccata mortalia dubia. Quod quia ibi fusius propositum relegi

potest, hic illud breviter insinuo. Ut quis accedat ad Eucharistiam, debet formare judicium speculativum probabile, quo censeat, se esse in statu justificationis; sed qui dubitat de peccato mortali à se commisso, non aliter potest habere judicium probabile de sua justificatione, nisi confiteatur illud peccatum mortale dubium: ergo qui sic dubitat: ut accedat ad Eucharistiam, tenetur confiteri illud peccatum mortale dubium.

45 Probatur Minor: nam qui sic dubitat de peccato mortali à se commisso, non potest formare id judicium probabile de sua justificatione, nisi assumat aliquod medium suæ justificationis: atqui id medium necessarium debet esse confessio: ergo qui sic dubitat de peccato mortali à se commisso, necessario debet illud confiteri.

46 Minor probatur primò. Nam juxta definitionem Tridentinæ ex sess. 13. cap. 7. cum quis accessurus est ad Eucharistiam, si indiget contritione, indiget etiam confessione; non enim sufficit sola contritio, nisi adjungatur confessio. Secundò. Nam, ut loquitur S. Thomas cap. præcedenti relatus, propositum confitendi est annexum contritioni, ita ut quoties homo tenetur elicere contritionem de aliquo peccato, teneatur etiam facere confessionem de illo.

47 Tum sic. Præceptum integritatis confessionis eandem omnino latitudinem habet, ac præceptum confessionis ante summptionem Eucharistiæ præmittendæ: sed ex argumento proximè factò, ad summptionem Eucharistiæ requiritur contritio peccati mortalis dubii: ergo ad integritatem confessionis requiritur confessio peccati mortalis dubii.

48 Obiicies præcipuè contra doctrinam cap. 3. & 4. traditam. Scrupulosus, qui dubitat, an commiserit peccatum mortale, non tenetur illud confiteri, juxta communem sententiam Doctorum, & tamen cum urget præceptum reconciliandi se Deo, tenetur elicere actum contritionis, ita ut possit formare judicium probabile, quod comparaverit amicitiam Dei: ergo falso principio nititur, dum asserimus, ex institutione Christi præceptum confessionis extendi ad ea omnia, ad quæ se extendit præceptum contritionis.

49 Sed hæc obiectio parum urget. Pro cujus claritate præmitto primò, esse communem Doctorum sententiam, peccata dubia ejus, qui nimis scrupulosus est, non esse audienda à confessario, nisi penitens possit jurare se commississe ea peccata mortalia. De quo vide, quæ dixi ea disp. 46. cap. 2. art. 3.

50 Præmitto secundò, multa esse peccata, quæ licet per se confitenda sint ex obligatione; per accidens tamen aliquando cessat obligatio confitendi ea, ratione alicujus circumstantiæ, quæ reddit impossibilem moraliter declarationem eorum peccatorum. Cujus plurima sunt exempla: Sic enim si navis in medio mari fluctuet in periculosa aliqua tempestate, & in navi sint vectores quingenti, & unus dumtaxat confessarius, impossibile fit, quod in eo vitæ periculo omnes seorsim confiteantur; ideoque sufficeret, si aliqua dumtaxat confiteantur peccata, ut omnes quantocius absolvantur.

51 Jam verò peccata dubia per se confitenda sunt ex obligatione; per accidens autem cessat obligatio in eo, qui judicio confessarii est nimis scrupulosus. Nam, ut dixi in additionibus, quæ sunt in 2. part. Cris. Theol. ad finem, num. 53. in tali homine datur impossibilitas moralis confitendi ea dubia; quia nisi ea dubia spernat, incurrit periculum incidendi in magnam mentis ægritudinem, imò & in desperationem, ut experientia compertum est. Quamvis ergo scrupulosus teneatur elicere contritionem universalem, quæ se extendit etiam ad peccata mortalia, de quibus dubitat; per accidens tamen non tenetur ea confiteri propter id periculum.

52 Et memineris, esse dumtaxat obligationem confitendi peccata mortalia, de quibus rationabiliter dubitatur, non tamen ea, de quibus irrationabiliter; qualia sunt dubia hominis scrupulosi. De quo vide, quæ dixi ea disp. 46. cap. 1. num. 2.

DISPUTATIO LXXV.

An irregularitas, quæ est pæna delicti, sit censura Ecclesiastica; & talis, ut in eam cadat absolutio?

CAPUT I.

Prænotantur aliqua, & referuntur sententia.

SUMMARIUM.

Duplex est irregularitas: alia est pæna, alia non; & hac non potest esse censura. nu. 1.

Opinio Soti, irregularitatem, quæ est pæna, esse censuram, & tolli per absolutionem. nu. 2.

An Auctores omnes, qui pro eacitantur, illam doceant? nu. 3.

Notum est apud omnes, esse duplex genus irregularitatis: alia enim est, quæ imponitur in pænam alicujus delicti; alia verò quæ non est pæna, sed imponitur ob aliquam indecentiam. Deinde omnes indubitanter supponunt, non esse censuram Ecclesiasticam eam irregularitatem, quæ non est pæna delicti.

2 Solùm ergo est quæstio, an irregularitas, quæ est poena delicti, sit censura Ecclesiastica; & consequenter an talis sit, ut per absolutionem auferri possit, sicut excommunicatio per absolutionem tollitur. In qua quæstione Sotus in 4. dist. 22. quæst. 3. art. 1. primus fuit, qui contra sententiam communem omnium Theologorum, & Canonistarum, qui eum antecesserant, docuit, eam irregularitatem, quæ est poena delicti, esse censuram Ecclesiasticam, & posse tolli per absolutionem: & infert, per facultatem absolvendi à censuris, quæ conceditur in bulla Cruciatæ, eam irregularitatem posse tolli. Quem secutus est Corduba lib. 5. de indulgentiis quæst. 43. dub. 4. & aliqui scriptores, quos refert Diana part. 1. tract. 11. resol. 27. nempe Joannes Gutierrez in quæst. Canon. lib. 1. cap. 37. num. 6. Salonijs, Aragon, Bañez, Ledesma, Fernandez, Vega, Joannes de la Cruz, Carbo, Castillo, Naldus, Salas, Nuño, & Petrus Cornejo, quem refert Diana par. 4. tract. 2. resol. 81.

3 Sed non rectè citantur hi omnes Authores. Nam Joannes Gutierrez non asserit irregularitatem esse censuram: solùm enim affirmat, irregularitatem, quæ incurritur ab eo, qui ministrat in usu ordinum, irretitus aliqua censura, esse effectum censuræ; & ideò hanc solam speciem irregularitatis posse tolli per absolutionem. Reliquorum Authorum mentem investigare, modò non vacat: fides sit penes citantem eos.

CAPUT II.

Quid censendum sit de ea opinione Soti; & quid censeant de ea Doctores alii?

SUMMARIIUM.

An ea opinio Soti sit dubiæ probabilitatis? n. 4.

Quid de ea censeat Suarius? n. 5. & seq.

Quid de illa censeant alii Doctores graves? n. 8. & seq.

4 Censeo dicendum, eam opinionem Soti (ut minimum) esse dubiæ probabilitatis: & consequenter non habere sufficientem securitatem ad praxim. Et quidem P. Suarez tom. 5. in 3. par. disp. 1. sect. 3. multis declaravit, censere se improbabilem eam opinionem. Et imprimis ea sect. 3. num. 1. ait: *Hæc quæstio definita videtur ab Innocentio III. in cap. Querenti. de verborum significatione. Et num. 2. loquens de opposita sententia, ait: Mibi tamen certa videtur. Et ibidem. Sit ergo certum, tantum esse in Ecclesia illas tres species censura. Cum ergo censeat P. Suarez suam sententiam esse certam, & definitam ab Innocentio III. censet, oppositam opinionem Soti esse certò falsam, & improbabilem. Implicat enim, quòd una propositio sit certa, & quòd opposita non sit certò falsa. Vide in 1. part. Cris. Theol. disp. 4. num. 6.*

5 Idem P. Suarez ibidem num. 3. agens de Authoribus ejus opinionis, ait: *Verum tamen illam nullo textu, ratione, vel auctoritate probant; & ideò admittenda non est: præsertim cum repugnet responsioni Innocentii III. in dicto cap. Querenti. Et mox ferè immediatè subjungit: Mirumque est, cur Soto nullam illius textus mentionem fecerit, neque aliquid responderit. Constat autem, quòd Author non dat probabilitatem opinioni, quando non respondet objectionibus, præcipuè ad eò concludentibus. Nam ut latè tradidi in part. 1. Cris. Theol. disp. 11. Author, qui non discuit diligenter quæstionem, examinando omnia fundamenta utriusque partis, non dat probabilitatem opinioni.*

6 Et num. 5. hæc verba habet: *Unde etiam falsum est, quòd de facultate absolvendi per Bullam Cruciatæ Soto intulit: quamquam nonnulli Theologi illam sententiam amplexi sint; & multi confessarii minus docti, eorum auctoritate nixi illa facultate utantur. Nota id verbum minus docti. Censet enim P. Suarez, esse indoctos eos, qui ab irregularitate, tanquam à censura absolvunt. Et paulò post referens id fundamentum ejus opinionis, nempe quòd privilegium Cruciatæ est amplissimè interpretandum, subjungit. Verum tamen intelligendum hoc est, quantum eum probabili ratione, aut fundamento possunt: hic autem nullum invenitur; quia si irregularitas censura non est, ut re vera non est, potestas, quæ ex vi verborum privilegii limitata est ad censuras, non potest rationabiliter ad aliquam irregularitatem extendi. Et disp. 40. sect. 3. numer. 3. agens de eadem opinione Soti ait: Neque juri, neque traditioni Doctorum, neque praxi Romana Curia, neque rationi consentanea est. Ex quibus omnibus patet, ex sententia P. Suarez eam opinionem Soti esse non solùm improbabilem negativè defectu fundamenti probabilis; sed etiam certò falsam.*

7 P. Ludovicus de Molina tom. 3. de Just. tract. 3. disput. 80. §. Nostra. agens de hac ipsa quæstione, ac de sententia negante, irregularitatem esse censuram, sic ait: [Nostra Navarra, communiorque Doctorum sententia, vel inde sanè est omnino amplectenda, quòd ea, quæ dicta sunt, cum minimum, reddunt dubiam contrariam sententiam.] Dicit autem dubiam eam sententiam, quia dubium est de probabilitate ejus: non enim dicitur de sententia probabili, &

practicabili, quòd sit dubia, & nullo modo amplectenda.

8 Idem censet Bonacina de censuris disp. 1. punct. 1. quæst. 1. num. 4. ubi sic ait. [Quantum spectat ad irregularitatem, certum est, illam non esse censuram.] Implicat autem, eam sententiam esse certam, & oppositam non esse certò falsam; ut sæpius diximus. Et idem Bonacina paulò ante dixerat de sua sententia: [Hæc propositio patet ex Innocentio III.] &c. verbum autem patet idem significat, accertum est.

9 Vivaldus de irregularitate num. 17. contra Sotum negat, irregularitatem esse censuram, subjungens: [Ut patet clarè in cap. Querenti. de verborum significatione.] Id autem verbum patet clarè denotat evidentiam moralem. Est ergo, juxta Vivaldum, evidens moraliter sententia, quæ contradicit opinioni Soti.

10 Antonius Gomez vir præstantis doctrinæ in Bullam Cruciatæ ad decimam clausulam asserit, Sotum in hac re misero errore lapsum fuisse. Ut refert P. Moja tom. 1. select. tract. 5. quæst. 5. num. 2.

11 Et apud eandem ibidem Magister Sacri Palatii expungendam judicavit in summa P. Sa eam opinionem de absolutione irregularitatis per Bullam Cruciatæ. Tenor autem correctionis hic est: *Non est ullo modo tenenda sententia quorundam affirmantium. Quia in contrarium est praxis Romana Curia.*

12 Ludovicus Turrianus in select. centur. 2. dub. 29. asserit, eam opinionem de absolutione irregularitatis per Bullam, esse improbabilem. Ut refert Diana part. 4. tract. 2. resol. 81.

13 P. Matthæus de Moja tom. 1. select. tract. 5. quæst. 5. eam opinionem censet omnino improbabilem. Etenim num. 3. sic ait: *Unum (fundamentum) ego superaddam, quòd contrariam (opinionem) omnibus invisam reddat. Nimirum aut illam non esse probabilem, aut probabile esse, virtute Cruciatæ absolvi, & dispensari posse irregularitatem ex homicidio proveniente. Et numer. 15. ait, inferri saltem probabiliter ex ea universali opinione, posse virtute Cruciatæ absolvi ab irregularitate ex homicidio voluntario, etiam publico, & subdit: Quod horribile est dicere. Et paulò post subjungit: Hoc autem omni probabilitate destitutum esse patet. Et concludit sic: Ergo non subjacet opinioni, quòd virtute Bullæ possit absolvi irregularitas ex homicidio, quantumvis occulto, & casuali, ne dum voluntario. Ex quibus concluditur, nullam irregularitatem ex delicto esse virtute Bullæ dispensabilem. Aliàs difficile esset, absurdum illatum evitare. Quod omnino fugiendum est; quidquid contra senserint Authores citati.*

14 Augustinus Barbosa in lib. 5. decretalium cap. Querenti: de verb. signif. satis clarè significat suam sententiam, quòd nulla irregularitas sit censura, esse certam & oppositam certò falsam; ait enim: *Vnde sustineri non potest resolutio Soti. Quæ verba significant, eam resolutionem non esse probabilem: nam quæ verè probabilis est, non est cur sustineri non possit. Et paulò post cum retulisset distinctionem, quam exhibet Sotus irregularitatis, quæ sit censura, & ejus, quæ talis non est, subdit Barbosa: Hæc distinctio apertissime convincitur ex prædictis fundamentis. Ea autem dictio apertissime convincitur denotat certitudinem moralem, quòd ea opinio de falsitate convincatur. Et mox idem genus certitudinis significat, dum ait: Constat enim, omnia (fundamenta) aequè concludere etiam in irregularitatibus, quæ ex culpa contrahuntur: tum illud, quòd irregularitas poena sit sua natura perpetua, quòd censuris minimè convenit; tum illud, quòd absolutio non dicatur de irregularitate, &c.*

Pater Dicastillo tractat. de censuris disput. 1. dub. 4. numer. 91. affirmat, hanc opinionem, [quòd irregularitas sit censura, & quòd ab ea possit absolvere confessarius virtute Bullæ Cruciatæ,] esse parum probabilem, ejusque rationes esse aliquantulum probabiles. Cum ergo in decreto Sacre Congregationis, quòd publicari jussit Ss. D. Innocent. XI. damnetur ea propositio (quæ est tertia in eo decreto) docens, prudenter operari eum, qui sequitur opinionem tenuiter probabilem; inferitur, non posse reduci ad praxim eam opinionem de irregularitate, si talis opinio solum est aliquantulum probabilis. Et in eadem dub. 4. numer. 77. hæc verba habet: [Sanè multi, gravesque Authores, dum incidunt in sententiam Soti, non multum in ea probabilitatis agnoscunt; debile enim putant fundamentum, quòd nomine censuræ intelligatur irregularitas; ut ex re tam falsa, aut non satis fundata in solida doctrina juris Canonici, velint colligere, irregularitatem posse absolvi, vel tolli virtute facultatis generaliter concessæ absolvendi à censuris.] Hucusque Dicastillo. Qui autem sint hi Authores, declarat, citans Martinum de Ledesma, Ludovicum Lopez, Bartholomæum de Ledesma, Mancium, Petrum Sotum, Peñam, Navarrum, Henriquez, Villadiego, Perezium, Rodriguez, Toletum, Antonium Gomez, Acostam, Ugolinum, Suarium, Valentiam, Avilam, inimò & ipsum Sotum, qui retractavit suam priorem opinionem.

CAPUT III.

Fundamenta nostra sententia proponuntur tanquam moraliter certa.

SUMMARIUM.

An nostra sententia sit definita ab Innocentio III.? n. 15.

An censura sit poena, qua ordinatur ad correctionem? numer. 16. & seq.

An suspensio, quæ est perpetua, vel ad tempus determinatum, sit censura? n. 21.

An communis acceptio huius vocis, censura, faciat evidentiam moralem pro nostra conclusione? n. 22.

An communis intelligentia interpretum juris faciat evidentiam moralem pro nostra conclusione? n. 23.

An consuetudo dispensandi, non absolvendi, circa irregularitatem, sit evidens interpretatio juris? n. 24. & seq.

An sit consuetudo indubitata Romani Pontificis, dispensare, non absolvere circa irregularitatem? Et quid inde pro conclusione? numer. 25.

Quomodo authores oppositi non afferant prejudicium nostre conclusioni? num. 28.

Neque assertio Joannis à S. Thoma. n. 29.

Confirmatio ab ingenti absurdo. n. 30. & seq.

Altera confirmatio ab alio absurdo. n. 32.

15 **I**nconculsa sunt, & quæ ad moralem evidentiam cogunt, fundamenta nostræ sententiæ. Primum est, quod desumitur ex definitione Innocentii III. in cap. *Quarenti*. de verborum significatione. Ubi interrogatus Pontifex, quid per censuram Ecclesiasticam debeat intelligi, sic ait: *Respondemus, quod per eam non solum interdicti, sed suspensionis, & excommunicationis sententia valet intelligi.* Eset ergo responsio Pontificis inanis, & nullius momenti, si etiam irregularitas esset censura. Sicut etiam esset inanis responsio, si interrogatus Pontifex, quid intelligatur nomine Sacramenti, responderet, sub eo nomine intelligi Baptismum, Confirmationem, & Poenitentiam. Nam cum ea responsio Pontificis sit doctrinalis, & per eam intendat docere Ecclesiam, quid significetur nomine censuræ Ecclesiasticæ, debuit dare responsionem adæquatam interrogationi.

16 Secundum fundamentum est. Etenim censura Ecclesiasticam, ex communi omnium Doctorum consensu, est poena, quæ ordinatur ad correctionem delinquentis; ideòque non durat, nisi donec emendetur peccator: sed irregularitas, quæ est poena, non ordinatur ad correctionem delinquentis; immò vero est impedimentum ex natura sua perpetuum: ergo irregularitas non est censura Ecclesiastica. Consequentia est evidens.

17 Et minor est apud omnes nota. Nam qui irregularitatem incurrit propter homicidium, vel propter violationem censuræ; irregularis manet, etiam si emendetur, & satisfaciatur. Qua de re invenies multos textus in cap. 5. & seq. dist. 50. & cap. *Presbyterum*. eadem dist. dicitur: *Nulla ratione in sacro ordine, post lapsam, aut permanere, aut revocari posse cognoscat.*

18 Major probatur. Etenim censuras Ecclesiasticas imponi ad correctionem, constat ex multis textibus juris canonici. Et ita cap. 1. de iudiciis, ubi agitur de excommunicatione majori dicitur. *Nullus eidem communicet, donec satisfactione premissa fuerit absolutus.* Et cap. 1. de sent. excomm. sic dicitur. *Cum medicinalis sit excommunicatio, non mortalis, disciplinans, non eradicans; dum tamen is, in quem lata fuerit, non contemnat; causè provideat iudex Ecclesiasticus, ut in ea ferenda ostendat, se prosequi, quod corrigentis fuerit, & medentis.*

19 Et Clement. I. de decimis. *Tandem maneat ab officiis, administrationibus, & beneficiis suis suspens, donec destiterint, & satisfecerint.* Agit enim Pontifex in ea Clementina de censura suspensionis.

20 Et cap. *Ex litteris de offic. deleg.* in quo agit Pontifex de interdicti censura, sic ait. *Interdicti sententiam ab eodem Patriarcha tandem faciatis inviolabiliter observari, donec eidem Patriarchæ de injuriis irrogatis sufficienter fuerit satisfactum.* In quibus textibus maxime notanda est ea dictio *donec*, quæ denotat, tollendam esse censuram, ubi peccator se emendaverit. Et ideò ponitur ea dictio *donec* in omnibus iis textibus, in quibus agitur de aliqua censura. Sicut etiam in cap. *Non est*. de sponsalibus. Ubi etiam ponitur ea dictio *donec*. Et in cap. *Quamquam de censib.* in 6. ubi agitur de excommunicatione simul, & interdicto. Et ideò omnes juris interpretes conveniunt in eo, quod censura ex natura sua est medicinalis, & ordinatur ad correctionem. Quod etiam constat ex cap. *Dilecti*. de sent. excomm. in 6. & ex cap. *Corripiantur*. & seq. 24.

quest. 3. & ex Trident. sessio. 25. capit. 3. de Reform.

21 Hinc fit, quod quamvis suspensio numeretur inter censuras; quia tamen est quædam suspensionis species, quæ licet sit poena delicti, est tamen perpetua, vel ad tempus determinatum; ideò Doctores affirmant, hanc suspensionis speciem non esse censuram, neque tolli per absolutionem, sed per dispensationem. Ut videri potest apud P. Suarez tom. 9. in 3. part. disp. 25. sect. 1. num. 3. & constat ex Tridentino sess. 24. cap. 6. de reform. ubi conceditur Episcopis, quod possint dispensare in suspensionibus ex delicto occulto provenientibus. Cum tamen certum sit, censuram non tolli per dispensationem, sed per absolutionem. Manet ergo certa ea major, quod censura ex natura sua ordinatur ad correctionem; eamque tollit Ecclesia ubi peccator se emendaverit, & satisfecerit. Quod cum non inveniat in irregularitate, manifestò constat, hanc non esse censuram.

22 Tertium fundamentum est. Nam ut tradidi in 1. part. Cris. Theolog. disp. 12. cap. 4. in illis quæstionibus, quarum resolutio omninò dependet à significatione, & usurpatione vocum, communis sententia omnium, aut ferè omnium facit evidentiam moralem: sed quæstio præsens omninò dependet à significatione, & usurpatione ejus vocis *censura*: ergo in hac quæstione sententia omnium, aut ferè omnium Doctorum facit evidentiam moralem. Rursus cum quæstio sit de significatione vocis *censura*, & de usurpatione, quam habet in jure canonico, sententia omnium, aut ferè omnium interpretum juris, facit evidentiam moralem: cum ergo omnes juris canonici interpretes conveniant in hoc, quod nomine censuræ nihil aliud in jure canonico intelligitur præter excommunicationem, suspensionem, & interdictum; sit esse moraliter evidens, quod irregularitas non sit censura, etiam si sit poena delicti. Et hæc ratio multo magis urget in præsentis quæstione, in qua significatio vocis *censura* non solum constat ex communi sententia omnium interpretum, sed etiam ex declaratione authentica ipsius Principis, scilicet Innocentii III. in citato cap. *Quarenti*.

23 Quartum fundamentum est. Nam, ut ostendi in additionibus (quas invenies in fine secundæ partis Cris. Theologicæ) à num. 26. communis intelligentia omnium, aut ferè omnium interpretum, facit evidentiam moralem quo ad sensum legis; & in hoc sensu ibidem ostendi, verum esse id axioma juris prudentum, quod *Sententia communis interpretum habenda est pro lege*; certum enim est, legem accipiendam esse in eo sensu, in quo eam intelligunt omnes interpretes communi consensu. Atqui omnes interpretes sic intelligunt sacros canones loquentes de censuris, ut solum loquantur de illis penis, quæ ordinantur ad correctionem: ergo id cense-ri debet moraliter evidens; atque adeò irregularitatem, quæ est poena delicti, non esse censuram, utpote quæ non ordinatur ad correctionem.

24 Quintum fundamentum est. Quia ut ostendi disput. 23. cap. 4. lex humana accipit authenticam, & evidentem interpretationem ex communi consuetudine. Ut constat ex cap. *Cum dilectus*. de consuetudine. Ubi dicitur: *Consuetudo est optima legum interpret.* Et ita quando lata est lex, & de intelligentia illius dubitatur, ita firmiter standum est consuetudini, ac si lex ipsa exprimeret illam interpretationem, quam dat consuetudo. Et hinc fit, quod hæc interpretatio, quam dat consuetudo, non est interpretatio conjecturalis, aut probabilis, sed interpretatio authentica, utpote habens vim legis; ut etiam exprimitur in leg. *Nam Imperator*. ff. de legibus.

25 Jam vero consuetudo recepta in Ecclesia est, ut irregularitas etiam si sit poena delicti, non tollatur absolutione, sed dispensatione: atque adeò non tollatur tanquam censura, sed tanquam impedimentum canonicum: ergo hæc consuetudo interpretatur authenticè leges Ecclesiasticas agentes de irregularitate, ut non habeatur pro censura. Quod autem hæc sit consuetudo recepta in Ecclesia, testantur omnes juris interpretes.

26 Confirmatur. Quia consuetudo est res facti. In quæstione autem facti omnes, aut ferè omnes Authores attestantes factum, facere evidentiam moralem, ostendi in ea disput. 12. cap. 5. conclus. 3. Est ergo moraliter evidens consuetudo, de qua omnes testantur. Quod si sit in materia juris, omnes juris interpretes testantes consuetudinem, faciunt de ea evidentiam moralem. Cum ergo in hac materia juris de irregularitate omnes juris interpretes attestentur eam consuetudinem, ea reputanda est moraliter certa, & indubitabilis.

27 Deinde evidentia moralis ejusdem consuetudinis ostenditur. Est enim notum apud omnes fideles, Pontificem sæpe dispensare in iis irregularitatibus, quæ sunt penæ criminum, & numquam absolvisse ab illa. Deinde etiam apud omnes notum est, quod cum Pontifex præbet facultatem, ad tollendam irregularitatem, numquam præbet facultatem ad absolvendum, semper illam præbet ad dispensandum. Hæc ergo adeò inviolabilis consuetudo Romani Pon-

Pontificis declarat, apud ipsum irregularitatem non tolli tantquam censuram, neimpe per absolutionem: sed tantquam impedimentum canonicum distinctum à censura. Et ideo merito dixit Magister sacri Palatii supra cit. illam opinionem esse contra stylum Curie Romanæ. Stylum autem Curie Romanæ in significatione vocum materie canonice facere evidentiam moralem, compertum est: cum significatio vocum non pendeat à cuiusque libito; & significatio vocum, quæ est in materia canonica dependeat omnino à Romano Pontifice, & ejus Curia.

28 Cui certitudini non afferunt præjudicium Theologi, & Summistæ, qui aliter opinantur, nam secuti sunt Sotum sine nova alia ratione. Sotus autem illam opinionem nullo textu, ratione, vel auctoritate probat, ut loquitur P. Suarez relatus supra cap. 2. neque illius textus Innocentii III. mentionem fecit, neque aliquid respondit; ut ait, P. Suarez ibidem relatus. Immo idem Sotus eam opinionem retractasse videtur. Ut observavit P. Suarez tom. 5. in 3. part. disput. 40. sect. 3. numer. 3. ubi sic ait. *Nomine ergo censura generatim posito numquam comprehenditur irregularitas, ut rectius docuit idem Soto lib. 5. de iustitia qu. 1. art. 4.*

29 Hinc confunditur assertio Magistri Joannis à S. Thoma ex proprio ejus ore. Nam cum 2. 2. tract. de irregular. disput. 18. art. 1. & numer. 1. fateatur, esse sententiam omnium jurisperitorum, quod irregularitas non est censura, ut constat ex dictis, numer. 3. ait, Suarium posuisse in definitione id verbum *medicinalis*, ut in ipsa definitione inculcaret suam opinionem, quod nulla irregularitas est censura. Sed cum explicatio juris canonici pendeat ab interpretibus ejus; & omnes juris interpretes, immo & ipse Romanus Pontifex cum sua Curia, ut constat ex dictis, sic intelligant, perperam ab illis disceditur.

30 Sextum fundamentum est. Nam si irregularitas, eo quod sit pena delicti, dicatur esse censura, sequeretur, aliqua impedimenta dirimentia matrimonii esse censuras: hoc est absurdissimum, & contra praxim, & consuetudinem Ecclesiæ: ergo id, unde inferitur, erit absurdissimum, & certò falsum. Consequentia obligat, Circà quam advertendum est, in recta argumentatione cum consequens est certò falsum, antecedens non posse esse probabile; nam bene valet ab opposito contradictorio consequentis ad oppositum contradictorium antecedentis. De quo vide in 1. part. Cris. Theolog. disp. 8.

31 Jam verò major ostenditur. Etenim aliqua sunt impedimenta dirimentia matrimonii, quæ sunt pænæ, quæ ipso facto incurruntur ob aliqua delicta; qualia sunt impedimentum criminis, & impedimentum raptus, ut apud omnes constat. Hinc instruitur argumentum. Ideò irregularitas, licet sit impedimentum canonicum ad suscipiendos ordines, & ad usum eorum, dicitur esse censura, quia est pena delicti, quæ ipso facto incurritur: sed impedimentum criminis (idem esto de raptu) licet sit impedimentum matrimonii, est tamen pena delicti, quæ ipso facto incurritur: ergo similiter impedimentum criminis erit censura Ecclesiastica, quæ possit per absolutionem tolli. Quod si quis Author auderet affirmare, magnum scandalum generaret in Ecclesia.

32 Addo septimum fundamentum ex P. Suarez disput. 40. sect. 3. numer. 3. Nam, si irregularitas esset censura, celebrans cum illa novam incurreret irregularitatem; est enim certa regula, quam ex multis textibus statuit idem P. Suarez disput. 42. sect. 5. illum clericum fieri irregularem, qui exercens ordinem, censuram violat: sed est planè falsum, & contra communem sensum Doctorum, quod celebrans cum irregularitate incurrat novam aliam irregularitatem: ergo nulla irregularitas est censura.

C A P U T I V.

Aliud fundamentum proponitur.

S U M M A R I U M.

An ex opposita opinione inferatur, posse virtute Cruciatæ absolvi ab irregularitate ex homicidio voluntario? n. 33. & seq.

An irregularitas ex homicidio voluntario sit solum pænâ delicti, & non ex defectu lenitatis? n. 36.

An irregularitas ex homicidio voluntario non incurratur ab ignorante pœnam? num. 37.

An irregularitas ex defectu lenitatis solum incurratur à ministris justitiæ? num. 38.

An post baptismum non remaneat irregularitas ex homicidio voluntario, maneat tamen ex defectu lenitatis? n. 39.

An Episcopus possit dispensare in aliqua irregularitate ex homicidio, non tamen ex defectu lenitatis? nu. 40.

An sit probabile, quod virtute Cruciatæ possit quis absolvi ab irregularitate ex homicidio voluntario? n. 41.

Quàm sit digna hac materia, super qua consulatur Romana Cathedralis? n. 42.

Quantam difficultatem habeant Romani Pontifices dispensandi in irregularitate ex homicidio; & quid inde pro conclusione? num. 43. & seq.

An sit absurdum dicere, concedi cuilibet confessario, quod Concilium negavit Episcopis? n. 51.

Duo alia absurda. nu. 52. & seq.

An sit improbabile antecedens, ex quo inferitur consequens improbabile? nu. 54. & seq.

An quoad hoc discurrant aliqui ordine præpostero? ibid.

An cum cognoscitur aliqua conclusio esse improbabilis, fiat deus improbabile antecedens, quod putabatur probabile? n. 58.

33 **O**ctavum fundamentum est. Si irregularitas, quæ est pænâ delicti, esset censura, posset confessarius absolvere ab ea, virtute Cruciatæ Bullæ saltem semel in vita, & semel in morte: hoc est magnum absurdum: ergo & quod ea irregularitas sit censura. Majorem admittunt non pauci, quos retuli cap. 5.

34 Minor probatur. Nam inde sequeretur, quod virtute Cruciatæ posset confessarius absolvere ab irregularitate ex homicidio voluntario: hoc autem est ingens absurdum: ergo absurdum est, quod possit confessarius virtute Cruciatæ absolvere ab irregularitate, quæ est pænâ delicti.

35 Majorem negant præcitati Authores, asserentes, irregularitatem ex homicidio voluntario non esse dumtaxat pœnam delicti, quia simul est irregularitas ex indecentia, sive ex defectu lenitatis; & ideo hanc speciem irregularitatis non esse censuram.

36 Sed doctissimus P. Moja tom. 1. select. tract. 5. quest. 5. à num. 3. sic ait: [Unum (fundamentum) ego superaddam, quod contrariam (opinionem) omnibus invisam reddat. Nimirum aut illam non esse probabilem; aut probabile esse, virtute Cruciatæ absolvi & dispensari posse irregularitatem ex homicidio proveniente. Hucusque P. Moja, qui prosequitur probans urgeter, irregularitatem ex homicidio voluntario non esse ex defectu lenitatis, sed solum ex delicto. Quod ex eo probat primò, quod hæc species irregularitatis ex homicidio non contrahitur absque culpa mortali, ut censent communiter Theologi, ex quibus plurimos refert num. 2. & 3. viginti: irregularitas autem ex defectu lenitatis contrahitur absque culpa: ergo irregularitas ex homicidio non est irregularitas ex defectu lenitatis. Sed hoc facile solvitur, si dicas, duplicem esse irregularitatem ex defectu lenitatis; aliam ex sola indecentia, ut in iudice; aliam ex indecentia simul, & culpa, ut in homicida.]

37 Secundò probat ex eo, quod irregularitas ex defectu lenitatis incurratur ab ignorante invincibiliter illam: at irregularitas ex homicidio non incurratur ab ignorante invincibiliter pœnam juxta Authores, quos ibi refert non paucos num. 6. & 7. Sed respondebitur, id non esse probabile, quia sacri canones significant, indecens esse, quod offerat sanguinem Christi, qui effudit sanguinem humanum. Pro quo per accidens est, quod sciat, vel ignoret rationem pœnæ.

38 Tertiò probat, quia irregularitas ex defectu lenitatis solum incurratur ab his, qui ad mortem alicujus concurrunt tantquam ministri justitiæ, ut tradunt triginta Authores, quos refert, & sequitur Diana part. 1. tract. 2. resol. 63. ergo irregularitas ex homicidio voluntario non est ex defectu lenitatis. Sed respondebis, id intelligi de ea irregularitate ex defectu lenitatis, quæ est ex sola indecentia; non de illa, quæ est ex indecentia simul, & culpa.

39 Quartò probat, ex eo quod baptismus non tollit irregularitatem ex indecentia, aut ex defectu lenitatis, ut tenent plures Doctores, quos refert num. 10. Cum tamen post baptismum ejus, qui commisit homicidium, non remaneat irregularitas ex tali homicidio, ut tenent Authores, quos ibidem refert ex generali regula, quod baptismus tollit omnem pœnam ex culpa etiam homicidii proveniente. Sed respondebitur, si id ita est, ideo esse, quia per baptismum abolerentur etiam effectus peccati actualis: quare extinguitur defectus lenitatis, qui oritur ex homicidio; non autem defectus, qui oritur absque culpa.

40 Probat quintò. Nam Episcopus ex concessione Tridentini potest dispensare in irregularitate ex homicidio casuali occulto: cum tamen nequeat dispensare in irregularitate ex defectu lenitatis, juxta communem sententiam. Sed respondebitur, dispensare Episcopum in defectu lenitatis, qui continetur in homicidio casuali occulto. Sed qui dixerit, ea quinque argumenta esse probabilia; urgebitur ea consequentia P. Moja, scilicet eam disjunctivam initio propositam esse veram, vel non esse probabilem eam opinionem de absolutione irregularitatis ex delicto virtute Cruciatæ; vel esse probabile, quod possit absolvi virtute ejusdem ab irregularitate ex homicidio voluntario; cum tamen hoc secundum sit ingens absurdum.

41 Sed hinc offendimus in illud barathrum, quod velint nonnulli suadere, esse probabile, quod confessarius virtute Cruciatæ possit absolvere ab irregularitate ex homicidio voluntario. Et licet adeò absurda sit ea opinio, non destituitur patronis. Nam id esse probabile (ut refert P. Matthæus de Moja tom. 1. select. tract. 5.

et ult. 5. quæst. 5. num. 13. & 14.) censuit Ludovicus à Conceptione tom. 2. tract. 1. §. 12. verb. Opinio. 1. num. 16. & Leander à Murcia in quæstionibus regularibus cap. 7. qu. 8. num. 62. licet iste secundus solum extendat ad irregularitatem ex homicidio casuali occulto; primus verò ad omnem irregularitatem ortam ex homicidio voluntario.

42 Ego quidem censeo, dignam esse hanc materiam, super qua consulatur Romana Cathedra, in qua consultatione spero damnatum iri tamquam certò falsam ejusmodi opinionem. Etenim Romani Pontifices maximam habent difficultatem in concedendis his dispensationibus circa irregularitatem ex homicidio voluntario, aut casuali occulto, sive publico. Ad quam dispensationem, magnam præmittunt deliberationem, nec volunt proprio judicio rem determinare; sed eam committunt sacræ Congregationi Cardinalium interpretum Concilii Tridentini. Quis ergo credat, Pontifices, qui tam difficulter dispensant in hac irregularitate, & cum ad eò maturo consilio; id ipsum commississe cuilibet confessario, ut pro suo privato judicio virtute Cruciatæ facillimè tollat eam irregularitatem? Maximè cum ea opinio, quæ id concedit confessario, tam frivolis nitatur rationibus, quas capite sequenti examinabimus.

43 Quanta autem sit hæc difficultas, & deliberatio Summorum Pontificum, & qua praxi utantur in concedendis his dispensationibus, refert Pyrrhus Corradus in praxi dispensationum Apostolicarum lib. 5. cap. 1. ubi sic ait num. 3. [Summus Pontifex in dispensationibus hujusmodi concedendis non parum difficilem se reddit, nimisque ab eis abhorret; cum abominabile sit, quòd effundens sanguinem humanum, offerat sanguinem Christi, & Hostiam immaculatam, vel officium Deo ad altaris ministerium præstet.]

44 Et num. 5. subjungit: [Sicut etiam magnopere attendi consuevit tempus perpetrati delicti, an videlicet homicidium ipsum sit recens, vel antiquum: nam si est de recenti patratum, magis puniatur, ac difficilior datur dispensatio, ac remittitur, quàm antiquum; & tanto minus conceditur dispensatio hæc ab eodem summo Pontifice, si homicidium prædictum sub illius Pontificatu patratum fuerit.]

45 Et num. 13. refert stylum, quo procedunt Pontifices in deliberatione hujus dispensationis. Sic enim ait: [Nec ita passim hujusmodi supplicationes signantur à Papa, nisi, postquam porrectæ fuerint Domino Datario, ab eodem prius remittantur ad Congregationem Cardinalium Concilii Tridentini, ubi ipsæ supplicationes proponuntur, discutiuntur, & planè examinantur; ut inde discernatur, an gratia sit concedenda, vel deneganda: quòd si videatur concedenda, remittitur supplicatio ad Datarium cum his verbis, in illius calce apposis, scilicet, *videtur signanda, si Sanctissimo placuerit*: Et hoc modo postmodum signabitur, & expedietur per registrum secretum, additis prius, post secundam illius partem, verbis, seu clausulis restrictivis, & idem erit de homicidio casuali,] &c.

46 Et num. 15. subdit: [Pro Presbytero autem, qui homicidium commisit in rixa, semper consuevit committi Ordinario, qui confitit sibi, homicidium hujusmodi in subitanea, & improvisa rixa per oratorem fuisse commissum, & aliàs narrata esse vera, ipsum oratorem absolvat, injuncta ei aliqua poenitentia salutari arbitrio suo, & cum eo dispense: ipsoque oratore ab executione suorum ordinum, arbitrio ejusdem Ordinarii suspenso. Quod si ipse Presbyter fuerit aliquomodo culpabilis, dabitur decretum, ut ab Ordinario absolvatur, injuncta ei gravi poenitentia salutari, quæ cæteros deterreat à similibus committendis: ipsoque oratore ab executione suorum ordinum ad decennium, & deinde arbitrio ejusdem Ordinarii suspenso, & dummodo orator non celebret in loco commissi delicti: & quandoque (quod idem est) in Ecclesia loci, ubi commissum fuit delictum, numquam celebret. Quod si fuerint duæ Ecclesiæ æquè viciniore loco delicti, intelligitur de utroque, ut declaravit Clemens VIII.]

47 Et num. 19. addit: [Ubi ratio ita postulat, additur clausula, *habita prius pace ab hæredibus defuncti*, si in supplicatione non erat expressum.] Et num. 20. subjungit. [Et quamvis idem dicendum videretur de irregularitate contracta ex homicidio proveniente ex veneficio, attamen sciendum est, quòd in his dispensationibus concedendis, se Summus Pontifex difficiliorē reddit: quia plus est, hominem veneno interficere, quàm gladio occidere, & propterea licet eadem sit irregularitas, sicut in homicidiis voluntariis, attamen in his casibus Papa difficilior dispensat, propter atrocitatem, & prodicionem, ut sciunt Curiales.]

48 Et ibidem agens, de hujusmodi dispensationibus obtinendis per sacram poenitentiarum, subdit: [Ubi dispensatio super hoc non impetratur, nisi maxima cum difficultate, & propter gravissimas causas; nec ibi prævalent favores, aut personarum contemplationes: nam si Presbyter, qui tale delictum patravit, non poterit abstinere ab executione ordinum sine scandalo; tunc committitur discretio viro confessori, &c. qui, si ita est, ipsum oratorem, audita prius ipsius sacramentali confessione, absolvat, injuncta ei gravi, & perpetua poenitentia salutari, ipsoque ab executione suorum ordinum suspenso. Et quandoque dispensatur, ut possit suos ordines exercere, & in altaris ministerio ministrare,

si ob scandalum, non valet à præmissis abstinere: ac propterea additur clausula; & dummodo ipse orator ab executione ordinum abstinere non valeat sine scandalo, cum eo dispenset, &c. Hæc tamen causa scandali vitandi non semper consuevit admitti in his, & similibus casibus: nam si explicabitur, quòd aliàs orirentur scandala, respondetur; *si timet scandala, discedat*.]

49 Et num. 22. superaddit. [Pro presbytero autem, qui alium presbyterum interfecit, ex gravissimis etiam causis, dari consueverunt absolutio, & dispensatio super irregularitate inde contracta; injuncta ei pro modo culpæ gravissima, & perpetua poenitentia salutari, per quam corpus acriter affligatur, ac sentiat atrocitatem admitti sceleris, ut inde animæ suæ plenius consulatur; injunctis etiam elemosynis pro modo facultatum ipsius oratoris, piis orationibus, & celebratione missarum pro anima defuncti; quodque iis, quibus presbyter occisus, dum viveret, subvenire forsan solebat, satisfaciatur, & subveniat in eo, in quo tenetur.]

50 Vides, quantà cum difficultate, deliberatione, & circumspectione concedant Pontifices dispensationes super hac irregularitate. Quod omnino esset frustraneum, immò & stultum, si indulgissent, ut confessarii virtute Cruciatæ tollere possent pro arbitrio suo hujusmodi irregularitates. Ad quid enim deservit ea consultatio Congregationis Cardinalium, si confessarius, aliquando indoctus, potest suo arbitrio hanc causam resolvere? Ad quid protrahitur tempus vacandi ab usu ordinum usque ad decennium, si à primo die patrat delicti potest confessarius rem totam concludere? Ad quid hujusmodi irregularis adibit Romanam Curiam, ut tam difficilem obtineat dispensationem, & cum eo onere non celebrandi in eadem Ecclesia; & sub ea contingentia, ut denegetur ei dispensatio, & sibi dicatur, quòd *si timet scandala, discedat*; & cum onere poenitentiae perpetuæ, quæ corpus affligat; si totum hoc facillimè potest à confessario impetrare absque iis oneribus, & requisitis?

51 Deinde absurdum est dicere, quòd Pontifex concedat cuilibet confessario, quòd Concilium Tridentinum negavit Episcopis sess. 24. cap. 6. de reform. ubi Episcopis conceditur dispensare in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario.

52 Aliud autem absurdum sequeretur, nempe quòd majorem potestatem haberet confessarius virtute Cruciatæ, quàm habet ipse Commissarius Generalis Cruciatæ; cui expresse denegatur potestas dispensandi in irregularitate proveniente ex homicidio voluntario.

53 Tertium etiam absurdum sequeretur, nam in aliquibus concessionibus Jubilæi concedit Pontifex, quòd confessarii possint dispensare in irregularitatibus, excipiendo semper illam, quæ est ex Bigamia, & homicidio voluntario. Sequeretur autem, quòd clausula absolventi simpliciter ab omnibus censuris (qualis ponitur in Bulla Cruciatæ) majoris virtutis esset, quàm clausula, quæ dat facultatem absolventi ab omnibus censuris, & dispensandi in irregularitatibus; quia in hac secunda excipitur ea, quæ est ex Bigamia, & homicidio voluntario.

54 Et quidem hæc mihi sufficiunt, ut credam, esse omnino improbabile, quòd possit confessarius virtute Cruciatæ absolvere ab irregularitate contracta ex homicidio. Et iste quidem est casus, in quo adversarii procedunt discursu præpostero, ut notavi in 1. part. Cris. Theol. disp. 8. ubi adverti, dum ex præmissis, quæ probabiles reputantur, eliciunt conclusionem, quæ aliunde est improbabilis; ne dicant, eam conclusionem esse probabilem propter præmissas, quæ videntur probabiles, sed è converso aliquam ex præmissis jam non esse probabilem propter conclusionem improbabilem: illud enim antecedens improbabile est, ex quo inferitur consequens improbabile; ut evidens est ex dialectica.

55 Hujus rei aliqua exempla proposui in ea disp. 8. quale est illud de opinione asserentium, pueros rationis compotes ante septennium non teneri legibus Ecclesiæ: quæ opinio si universalissime accipitur, est improbabilis: est enim improbabile, quòd possint accipere sacram synaxim non jejuni; cum tamen hæc lex non sit juris Divini, sed Ecclesiastici.

56 Sic etiam opinio multorum docet, non incurri poenam ab ignorante illam: quæ tamen opinio si universalissime accipitur, est improbabilis. Nam duplex illud impedimentum criminis, & impedimentum raptus, quæ dirimunt matrimonium, improbabile est, quòd non incurrantur ab ignorante eam poenam, quæ quidem imponitur propter ea delicta. Unde ex hoc consequente improbabili redditur improbabilis ea opinio universalissime sumpta, nisi aliqua limitatione coerceatur.

57 Discurrunt ergo præpostere, qui sic arguunt. [Probabile est, quòd confessarius virtute Cruciatæ absolvit ab irregularitate, quæ dumtaxat est poena delicti: sed irregularitas ex homicidio probabile est, quòd est dumtaxat poena delicti: ergo probabile est, quòd confessarius virtute Cruciatæ absolvit ab irregularitate ex homicidio.]

58 In quo tamen procedere deberent inverso ordine. Nempe [Si confessarius virtute Cruciatæ posset absolvere ab irregularitate, quæ solum provenit ex delicto, posset absolvere ab irregu-

regularitate, quæ provenit ex homicidio, quatenus probabile est, quod hæc irregularitas solum est poena delicti: sed improbable est, quod possit absolvere ab irregularitate, quæ est ex homicidio: ergo improbable est, quod confessarius virtute Cruciatæ possit absolvere ab irregularitate, quæ solum provenit ex delicto.

59 Nec novum videri debet, quod una opinio, quæ olim reputabatur probabilis, modo cognoscatur esse improbabilis. Sic enim semper accidere debet, quoties denuo apparet aliqua conclusio improbabilis, quæ manifestè inferatur ex præmissis, quæ olim videbantur probabiles; ut tradidi *disp. 8. cit.*

CAPUT V.

Quam levia sint fundamenta partis oppositæ.

SUMMARIU M.

An opposita opinio nitatur fundamento levissimo? n. 60.

An censura sit solum ea poena, quæ ordinatur ad correctionem? num. 61.

An ex opposito sequeretur, quod quis posset absolvi à degradatione, & ab impedimentis dirimentibus? n. 62.

An in summario Cruciatæ redundant verba ex errore ministri? n. 64.

An in Bullis redundant verba synonyma? n. 65. & seq.

An separatio à communione Eucharistia sit poena, ad quam referuntur verba generalia Bullæ? n. 68.

An privilegia Bullæ non sint extendenda, nisi quantum cum probabili fundamento possunt? n. 69. & seq.

Quare plures Authores citati pro ea opinione Soti non faciunt securam probabilitatem? n. 72. & seq.

60 **I**ure merito dixit P. Suarez relatus *cap. 2.* illam opinionem Soti nullo textu, ratione, vel autoritate probari; quia argumenta, quæ afferuntur ab Authoribus huius opinionis, adeo levia sunt, ut pro nihilo sint reputanda. Et hoc erat sufficiens ad negandam probabilitatem ejus opinionis; quamvis non repugnaret adeo clarè definitioni Innocentii III. & reliquis principiis certis, quæ in proximis capitibus ostendimus. Implicat enim esse probabilem opinionem, quæ nititur fundamento levi.

61 Obiiciunt primò. Censura nihil aliud est, quam poena Ecclesiastica: sed irregularitas imposita propter delictum est poena Ecclesiastica: ergo irregularitas imposita propter delictum censura est; atque adeo poterit confessarius absolvere ab ea virtute Cruciatæ.

62 Respondeo, majorem in suo sensu universali falsam esse, & ideo negandam. Vel juxta supradicta distinguendam: poena enim Ecclesiastica, quæ ordinatur ad correctionem est censura; non autem illa, quæ ad correctionem non ordinatur, sed solum ad punitionem. Vel distingue sic: videlicet quod poena Ecclesiastica, quæ imponitur per modum inhabilitatis perpetuæ, vel ad certum tempus, non est censura; bene tamen illa, quæ non sic imponitur.

63 Responsio tradita patet ex dictis. Quod etiam constat: quia si quævis poena Ecclesiastica esset censura, ita ut ab ea absolvi posset virtute Cruciatæ; etiam degradatio, quia est poena Ecclesiastica, esset censura. Unde fieret, quod Sacerdos degradatus hodie propter atrociam delicta cras absolvi posset virtute Cruciatæ à degradatione; & posset eadem die celebrare: qui esset error gravissimo scandalo plenus. Quod etiam argumentum militat in impedimentis criminis, & raptus matrimonium dirimentibus; ut supra perpendimus.

64 Obiiciunt secundò. In Bulla Pii IV. anno 1565. conceditur confessario facultas absolviendi ab excommunicatione, suspensione, & interdicto, & subiungitur, *y de todas las censuras, y penas Ecclesiasticas*: ergo præter eas tres censuras memoratas in Bulla, sunt etiam aliæ censuræ: ergo irregularitas continebitur sub nomine censuræ.

65 Respondeo, ea verba, quæ afferuntur Hispani idiomatis, non esse verba Bullæ, sed summarii, quod conficit minister Commissarii generalis Cruciatæ; minister autem non solet esse peritissimus juris: & ideo non est mirum, quod erraverit quo ad hoc.

66 Secundò respondeo, id sine errore potuisse apponi in Bulla pro solita multiplicatione verborum, quæ in Bullis, & instrumentis publicis solent apponi, ita ut eadem res per plura vocabula synonyma significetur, ut cum pluribus notavit Augustin. Barbosa in *cap. Quarenti. de verbor. signif.* Et ita cum in Bulla propositæ sint in specie illæ tres censuræ, postea eadem vocabulo universali significantur. Et nota non dici, *& à reliquis censuris*, sed *& ab omnibus censuris*, in quo satis clarè agnoscitur discrimin. Nam si dixisset à reliquis, denotaret esse alias censuras præter tres: cum autem solum dicat ab omnibus, id est dumtaxat repetitio trium censurarum.

67 Obiiciunt tertio. In omnibus Bullis Cruciatæ indulgetur, ut confessarius possit absolvere à censuris, & poenis: ergo quamvis irregularitas ex delicto proveniens non contineatur sub nomine censuræ, saltem continebitur sub nomine poenæ, quæ enim alia poena potest intelligi magis propriè, quam irregularitas ex delicto?

68 Respondeo primò ad normam solutionis præcedentis, eam dictionem poenis esse repetitionem eodem modo, quo supra diximus. Respondeo secundò cum Navarro in summa latina *cap. 27. nu. 254.* eam dictionem poni propter eam poenam, quæ aliquot canones poenitentialis mandant arceri quem intra aliquod tempus à communione scilicet Eucharistia. *cap. Presbyt. 82. dist. & cap. De his vero. 33. qu. 2.* Et cum August. Barbosa in *cap. Quarenti. de verbor. signif.* ea dictione poenis ponitur etiam propter quoddam genus excommunicationis, quæ solum privat externam societate fidelium, quæ olim magis erat in usu, & aliquod ejus vestigium remanet apud Monachos nigros S. Benedicti. Quæ duæ poenæ quia imponebantur propter correctionem ad similitudinem censuræ, per absolutionem tollebantur.

69 Obiiciunt quartò. Privilegia Cruciatæ latissime interpretanda sunt, ut tenent omnes: ergo dum conceditur in Bulla facultas absolviendi à censuris, id etiam extendendum est ad irregularitatem, quæ est poena.

70 Ad hoc respondet P. Suarez *tom. 5. in 3. part. disp. 1. sect. 3. num. 5.* Intelligendum hoc est, quantum cum probabili ratione, aut fundamento possunt (extendi) hic autem nullum invenitur: quia si irregularitas censura non est, ut revera non est, potestas, quæ ex vi verborum privilegii limitata est ad censuras, non potest rationabiliter ad aliquam irregularitatem extendi.

71 Quod si eadem obiectio instaretur circa eam dictionem à poenis, ut propterea id privilegium extendendum sit ad irregularitatem, quæ est poena. Respondendum est eodem modo, quod privilegium extendendum est, quantum cum probabili ratione extendi potest: nulla autem ratio probabilis est, ut extendatur, nisi ad solas eas penas, quæ tolluntur per absolutionem; neque ulla ratio probabilis est, ut irregularitas dicatur tolli per absolutionem, ut constat ex supradictis.

72 Obiicies quintò. Unus Author doctus, & probus sufficit ad probabilitatem opinionis: sed hanc opinionem, quod irregularitas ex delicto sit censura, docent, non unus, sed quindecim relati *cap. 1.* ergo ea opinio absque dubio erit probabilis.

73 Sed ex dictis in *1. part. Cris. Theol. disp. 11.* Hæc obiectio non urget. Primò. Quia contra sententiam ex principiis intrinsecis certam nulla prævalet autoritas privata scriptorum, ut tenent omnes Doctores, quos refuli in ea *disp. 11. cap. 4.* & ex ibidem dictis constat, esse exceptionem contra autoritatem Doctorum, quod afferant contra principium certum. Quam autem certa sit nostra sententia, & quàm certa moraliter principia, quibus nititur, ex toto disputationum decursu satis constat.

74 Deinde est etiam exceptio contra autoritatem Doctoris, quod tradat opinionem ex debitis fundamentis. Et in hoc nihil prodest authorum multitudo. Et ideo P. Suarez *tom. 1. de Relig. lib. 2. de diebus festis cap. 14. num. 2.* opinionem decem authorum censet practicè improbabilem, subiungens: *Neque enim sufficit multitudo authorum sensatione, aut fundamento probabili, maxime in re, quæ multum potest vergere contra bonos mores.* Vide ea *disp. 11. cap. 8. art. 2.* & P. Thomas Sanchez *lib. 3. de matrim. disp. 44. num. 3.* de quadam opinione septem authorum asserit, ab illa recedendum esse, & subiungit, *non esse credendum Doctoribus, quantumcumque doctrina polleant, dum carent fundamentis.* Vide in citato *cap. 8. art. 11.* Quam autem sint levia fundamenta adversæ opinionis, satis constat ex dictis.

75 Deinde considerandum est, an reliqui authores, qui citantur, nitantur sola autoritate Soti, & posteriores sola autoritate priorum. Nam qui sola autoritate priorum nituntur, non addunt probabilitatem: ut ostendi in *1. part. Cris. disp. 11.*

76 Præterea considerandum est, an Authores ejus opinionis sint ex illis, qui diligenter discutiunt utrumque fundamenta opinionis: quæ quidem Sotus videtur non diligenter discussisse; præcipuè cum P. Suarez supra citatus dixerit, eam opinionem Soti *nullo ratione, ratione, vel autoritate probari.* Et alibi dixerit, neque juri, neque traditioni Doctorum, neque praxi Romane Curie, neque rationi consentaneam esse. Immo addit, Sotum non solum non respondisse ad textum suffragantem oppositæ parti, sed neque illius mentionem fecisse.

DISPUTATIO LXXVI.

An sit dubiæ probabilitatis opinio asserens, tempore pestis non teneri Parochum administrare Sacramenta Eucharistia, & Extremæ unctionis?

CAPUT PRIMUM.

Referetur ea opinio cum suis fundamentis.

SUMMARIU M.

Opinio Diana; quod Gregorius XIII. declaraverit non teneri Parochum ad hæc Sacramenta. n. 1.

Eam declarationem esse suspectam fidei, immò & falsam. n. 2.

Decretum Concilii Mediolanensis de ministrandis his Sacramentis tempore pestis. n. 3.

An sit habenda fides declarationibus Cardinalium, cum non videntur in authentica forma? n.4.

Quid pro sit auctoritas scriptorum in hoc puncto? n.5.

Antoninus Diana *part.5. tract.3. resol.53.* postquam proposuit sententiam, quæ affirmat, teneri Parochum ad administrandum Sacramentum Eucharistiæ; subiungit sequentia: *¶ Sed ipse (Marchinus de bello Div. part.3. cap.2.) ibi n.4. & sequens. & merito contrariam sententiam docet cum Philiarcho de off. Sacerd. lib.4. cap.3. Majolo de Irregular. lib.2. cap.20. num.3. Benxonio in specul. Episcoporum. lib.1. disp.7. qu.1. conclus.6. Tabiena verb. Episcopus, n.5. & aliis. Et ita definit Gregorius XIII. anno 1577. die 10. Decembris in quadam epistola ad Cardinalem S. Praxedis Carolum Borromæum, nunc inter Divos evocatum, auditis Cardinalium votis, sequentis tenoris. Die 10. Decembr. 1577. facta Sanctissimo relatione in Consistorio, Sanctissimus decrevit, subscribendas esse simpliciter litteras ad Cardinalem Sanctæ Praxedis die 13. ejusdem mensis. Congregatio censuit, scribendas esse litteras in hanc formam. Parochi tempore pestis teneantur omnino in suis Ecclesiis parochialibus, &c. Ministrent verò Parochianis peste infectis Sacramenta Penitentia, & Baptismi per alios. Licet Alciatus diceret, quod ex duobus ultimis verbis videatur prohiberi, ne Parochi etiam volentes, per se ipsos hac duo Sacramenta ministrent; tamen tota Congregatio dixit, quod ista erat mens Sanctissimi in prohibendo hæc Parochis ad commodum Parochianorum, qui sani essent. Hi enim verisimiliter nollent conversari cum Parochis euntibus ad infirmos peste. Ita sacra Congregatio. Et hæc opinio intelligenda, ubi Parochus pestilentium confessiones audivit, & absolvit; secus autem si infirmus non valuit confiteri, quia amisit loquelam, vel est surdus, vel si adsit tantum Diaconus pro administratione hujus Sacramenti. ¶ Hucusque Diana. Qui id duplex fundamentum affert pro sua sententia, & auctoritatem quinque scriptorum, & præcipue declarationem Gregorii XIII. factam per sacram Congregationem.*

2 Et ut ab hoc ultimo initium ducamus, ea declaratio mihi valde suspecta est adeo, ut credam illam esse fictam ab aliquo, & absque sufficienti fundamento allatam; atque adeo Pontificem id non declarasse. Moveor. Nam hæc epistola dicitur Missa ad S. Carolum Borromeum anno 1577. Mox verò anno 1579. celebravit idem S. Carolus Concilium quintum Provinciale Mediolanense, cui adfuerunt sexdecim Episcopi; cui præfuit idem S. Carolus: & in prædicto Concilio præcipitur Parochis, ut infectis peste ministrent Sacramenta Eucharistiæ, & extremæ unctionis. Quo modo ergo S. Carolus obedientiæ Christianæ prototypus, auderet decernere in Concilio sanctionem oppositam declarationi Pontificiæ; maxime cum adhuc superstes esset idem Romanus Pontifex? Quis credat, S. Carolus in hac contrarietate non consulturum esse Romanam Cathedram, ut mentem illius exploraret, & ab ejus declaratione ne latum quidem unguem discederet? Quis credat, si S. Carolus aliter intellexit declarationem Pontificis, non redditurum esse rationem hujus intelligentiæ in Concilio, ne videretur contrarius doctrinæ, & declarationi Romanæ Cathedræ? Deinde injusta esset sanctio Concilii, præscribens Parochis administrationem eorum Sacramentorum in eo casu, in quo eorum vita periclitabatur propter contagionem; si Parochi ex declaratione Romani Pontificis non habebant obligationem ea administrandi, ut notat P. Suarez verbis infra referendis. Episcopi autem illos compellunt ad Eucharistiam ministrandam: quod non esset justum, si ipsi ex vi officii non tenerentur.

3 Decretum autem Concilii V. Mediolanensis part. 2. Constitutionum sub tit. Cura spiritualis sigillatim unicuique, &c. sic se habet. Sacramentum Eucharistiæ (nisi ob vomitum, aliudve impedimentum necesse est aliquid mora interponi) quam primum pro Viatico agrotanti, etiam si cibum sumpserit, omnino ministrabit; nisi manifestò appareat, illum à morbo convalescere. Pestilentia enim agrotans in eo statu versatur, ut timendum sit, ne vel ad punctum temporis mortem obeat. Quare Extrema etiam unctionis Sacramentum sine cunctatione, moraque ei ministrare poterit. Ubi notandum est id verbum, Omnino ministrabit: id enim denotat, id esse præcisè necessarium, & ex nulla causa excusandum.

4 Et quidem si Diana diceret, se vidisse decretum Congregationis in forma authentica, fortasse majorem fidem haberemus ejus dicto: sed nihil tale dicit, immò neque citat Authorem, apud quem illud legerit. Præcipue cum his declarationibus simplici scriptorum dicto relatis tenuis fides habeatur; immò verò nullam fidem habendam illis esse, nisi in authentica forma videantur, decreto ipsius sacre Congreg. sancitum est. Nam cum facta fuerit editio Concilii Tridentini cum declarationibus sacre Congregationis, ea editio interdicta fuit primum; deinde permissa sub ea conditione, quod initio libri apponeretur hæc clausula. His declarationibus sacra Congregationis Concilii nullam fidem esse in judicio, vel extra à quoquam adhibendam, sed tantum illis, quæ in authentica forma solito sigillo, & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Prefecti, ac Secretarii ejusdem sacre Congregationis pro tempore existentium, munitus fuerit, &c. Et ita legitur hæc declaratio in novis editionibus Concilii, in quibus extant prædictæ declarationes typis simul excusæ.

5 Quod attinet ad alterum fundamentum desumptum ab auctoritate eorum quinque scriptorum, illud quidem parum urget. Nam contra principia certa nulla valet auctoritas, ut constat ex sæpe dictis disp. 55. & 56. & in 1. part. Cris. Theolog. disput. 11. maxime cum

Cardenas Pars III.

authores non discutiunt exactè, & diligenter fundamenta utriusque partis, neque respondent ad argumenta partis oppositæ.

CAPUT II.

Proponitur, & roboratur vera, & certa sententia.

ARTICULUS I.

Premittitur, quanta sit obligatio Episcopi, & Parochi ad succurrendum subdito in gravi necessitate spirituali constituto.

SUMMARIUM.

Triplex genus necessitatis spiritualis. n.6.

An Pastor teneatur etiam cum periculo vite succurrere subdito in gravi necessitate spirituali? n.7.

Quæ sit mens S. Augustini circa hoc punctum, n.8.

Quare preferendum est bonum spirituale proximo proprio corpori? n.9.

An omnes teneamur succurrere proximo etiam cum periculo vite in ejus spirituali necessitate extrema? Et an Pastor etiam in gravi? n.10.

Qua sit ratio hujus majoris obligationis in Pastore? n.11.

Triplex ratio hujus obligationis. n.12.

An etiam in magna utilitate spirituali proximi teneatur Pastor subvenire cum periculo magni dispendii temporalis? n.13.

Sicut in materia eleemosynæ distinguunt Theologi necessitatem extremam, gravem, & communem, ita etiam pro obligatione impendendi subsidium spirituale, distinguunt idem triplex genus necessitatis spiritualis. Necessitas spiritualis extrema est, cum proximus versatur in periculo proximo damnationis æternæ. Et licet possit esse necessitas extrema, cum proximus est in periculo proximo labendi in peccatum mortale ex vehementia passionis, & tentationis gravitate; modò tamen de ea non loquimur. Necessitas spiritualis gravis est, quando licet non sit periculum proximum æternæ damnationis, sunt tamen circumstantiæ, quæ salutem æternam reddunt difficilem. Necessitas spiritualis communis est, quam patiuntur communiter peccatores criminibus irretiti.

7 Ut ergo viam præmuniamus præcipue assertioni, præmittendum est, Episcopum, & Parochum, & quemcumque alium, cui incumbit cura animarum, teneri strictissima obligatione, etiam cum periculo cujuscumque detrimenti temporalis, immò & propriæ vite, succurrendi subdito, in gravi necessitate spirituali constituto. Ita S. Thomas 2. 2. qu. 26. art. 5. & quest. 185. art. 5. & P. Suarez de Charit. quest. 1. punct. 2. §. Quarto dico. P. Granado 2. 2. contr. 3. de Charit. tract. 7. disput. 4. num. 4. P. Castro Palao tom. 1. tract. 6. disp. 1. punct. 9. P. Ægidius de Coninck. de Charit. disput. 25. dub. 7. conclus. 1. & 3. Mag. Aravio 2. 2. qu. 26. art. 4. dub. 2. concl. 1. & 2. Mag. Bañes ibid. concl. 4. Aragon ibid. qu. 2. Navarrus in Manual. cap. 2. & Illustris. Tapia tom. 2. caten. moral. lib. 3. qu. 2. art. 5. qui citat etiam S. Thomam opusc. 18. cap. 16.

8 Qui omnes didicerunt à S. Augustino epist. 180. ad Honorat. ubi agens de obligatione Episcoporum, inquit. Magis timeamus, ne membra corporis Christi, destituta spirituali victu, necentur; quam ne membra corporis nostri oppressa hostili impetu torqueantur. Nisi forte quisquam contenderit, non esse ministerium pietati necessarium, quando magis est necessarium.

9 Quare autem bonum spirituale proximi preferendum sit cui-libet bono temporali nostro, etiam vite corporalis propriæ, rationem tradit S. Thomas in ea qu. 26. artic. 5. illis verbis. Illud magis est ex charitate diligendum, quod habet plenior rationem diligibilis ex charitate, ut dictum est. Consociatio autem in plena participatione beatitudinis, quæ est ratio diligendi proximum, est major ratio diligendi, quam participatio beatitudinis per redundantiam, quæ est ratio diligendi proprium corpus. Et ideo proximum, quantum ad salutem animæ, magis debemus diligere, quam proprium corpus. Et ex his inferius colligit: Et ideo non est de necessitate charitatis, quod homo proprium corpus exponat pro salute proximi, nisi in casu, quo tenetur ejus saluti providere. Quam doctrinam Doctor Angelicus didicit à S. Augustino lib. 1. de doctrina Christi. cap. 27. ubi sic ait: Amplius alius homo diligendus, quam corpus nostrum, quia potest nobiscum alius homo Deo perfrui, quod non potest corpus.

10 Ex his inferunt Theologi, quemlibet fidelem teneri ad conferendum subsidium spirituale proximo, etiam cum periculo vite, si proximus constitutus sit in extrema necessitate spirituali: id enim tradunt omnes Doctores supra citati. Episcopum autem, & Parochum teneri eodem modo, etiam cum periculo vite, non solum in extrema, sed etiam in gravi necessitate spirituali proximi sibi subditi.

11 Ratio autem, ob quam obligatio Episcopi, & Parochi protrahatur etiam ad necessitatem gravem, est, quam tradidit P. Suarez, supra citatus num. 4. ubi ait: Si interveniat obligatio iustitiæ, & ex officio, ut in Episcopo, & Parocho, non solum in extrema, sed etiam in gravi obligabit; ut D. Thomas citatus artic. 5. docet, & infra in ead. 2. 2. quest.

N

qu. 185. artic. 5. & tradunt alii scholastici communiter; atque etiam Patres non raro. Ratio est: quia ratione officii, & stipendii ad hoc obligatur: & intervenit quasi pactum inter oves, & pastorem; ut illa alant pastorem, hic vero subveniat illis, quando maxime indigent. Sicut etiam dux maxime tenetur adesse exercitui in periculo, & conflictu; & Magistratus secularis tenetur defendere civem innocentem in gravi necessitate cum suo periculo, ratione officii. Aliam rationem addidit 3. part. disp. 44. sect. 3. num. 18. his verbis. *In extrema necessitate etiam illi obligantur, qui pastores non sunt: plus ergo debet obligari pastor.*

12 In quibus periodis hujus Doctoris Eximii continentur tria argumenta pro conclusione. Primum desumitur ex pacto, quod intercedit inter pastorem, & oves, & ad quod ipse pastor se obligat, dum assumit officium pastoris; quod officium cum hoc onere venit. Secundum argumentum desumitur à paritate ducis, qui tenetur non deferere milites in conflictu, etiam cum periculo propriæ vitæ. Sicut etiam à paritate gubernatoris in casu simili. Tertium verò argumentum desumitur ex eo, quod major est obligatio pastoris, quam cujuslibet alterius fidelis: sed quilibet alter fidelis tenetur etiam cum periculo vitæ subvenire proximo in extrema necessitate; ergo pastor tenetur subvenire etiam cum periculo vitæ, in gravi necessitate. Si enim pastor non teneretur etiam in gravi, non haberet majorem obligationem, quam quilibet alius fidelis: quod est absurdum.

13 Addendum etiam est, non solum in gravi necessitate subditi, sed etiam in magna utilitate ejus spirituali teneri pastorem etiam cum periculo magni dispendii temporalis. Sic enim docuit P. Suarez in ea disp. 9. de Charit. sect. 2. num. 5. his verbis. *Si accedat obligatio justitiæ, quæ potest intercedere etiam, quando non est necessitas subditorum, est tamen magna utilitas: nam ad hanc procurandam obligat officium, etiam cum aliquo detrimento corporali, quamvis non vitæ, sed inferioris ordinis.*

A R T I C U L U S II.

Convincitur, teneri Pastorem cum periculo cujuslibet dispendii temporalis providere tempore pestis administrationem Eucharistiæ.

S U M M A R I U M.

Explicatur conclusio. nu. 14.

Authores suffragantes conclusioni. nu. 15.

An moribundus sit in gravi necessitate recipiendi Eucharistiæ; & quare? nu. 16. & seq.

Argumenta, quæ probant hanc necessitatem gravem, ex Suariorum. nu. 20.

An ea conclusio habeat aliquam limitationem, & quam? nu. 21.

An opposita assertio sit dubia probabilitatis? nu. 22.

14 **C**onclusionem in fronte articuli propositam tamquam certam propugno. Dixi Pastorem, ut sub eo nomine continetur tam Episcopus, quam Parochus, sicut & quivis alius, cui ex officio incumbit cura animarum, Dixi, cum periculo cujusvis dispendii temporalis; sub quibus verbis etiam continetur periculum vitæ propriæ, quale solet intercedere tempore pestiferæ luis. Dixi, providere, & non dixi, ministrare: quia dummodo resideat Pastor, non tenetur per se ipsum ministrare Sacramenta, sufficit enim si provideat ministros idoneos, & vigilet supra ministrationem.

15 Hanc sententiam propugnat P. Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 44. sect. 3. num. 17. P. Castro Palao tom. 4. tract. 21. de Euchar. disput. 11. punct. 14. numer. 4. Lugo Cardin. disput. 16. de Eucharist. sect. 2. numer. 35. P. Fagundez in 3. Eccles. præcept. lib. 3. cap. 3. numer. 1. & apud ipsum Toletum lib. 4. cap. 10. numer. 5. Navarrus in Man. cap. 26. numer. 137. & cap. 24. num. 11. & 18. Sotus in 4. dist. 12. quest. 1. art. 6. Concilium Compostell. an. 1566. act. 3. cap. 37. Enriquez lib. 8. de Euchar. cap. 55. num. 2. Tabiena verb. Episcopus, num. 3. Sæ verbo Charitas, num. 3. Villalobos part. 1. tract. 4. diff. 19.

16 Probatur conclusio hoc argumento, quod apud me habet moralem certitudinem. Pastor tenetur etiam cum periculo vitæ succurrere subdito oppresso gravi necessitate spirituali; ut constat ex art. præced. sed moribundus est in gravi necessitate spirituali recipiendi in eo articulo sacram Eucharistiæ: ergo Pastor tenetur succurrere subdito in eo articulo, ministrando ei sacram Eucharistiæ.

17 Probatur minor eo argumento, quo usus est P. Castro Palao supra citat. in hæc verba. *Adde, nullo tempore fidelem magis indigere auxilio hujus Sacramenti (Eucharistiæ) quam tempore mortis, utpote in quo diabolus ciens, quia modicum tempus habet, graviores insidias parat, & pro viribus decicere procurat.*

18 Hoc eodem argumento usus est Card. Lugo loco supra cit. sic differens. *[Ex institutione hujus Sacramenti, ut nutrimenti, colligitur, ut vidimus, obligatio sumendi illud, quando necessarium putabitur: nunquam autem potest magis esse necessitas hujus cibi, quam in illo articulo, ex quo pendet ultima æternitas, & imminet ultima lucta cum hoste ad decernendum de tota re.]*

19 Sed audiendus est P. Suarez (à quo ambo Doctores relati desumpserunt) tom. 4. in 3. part. disput. 44. sect. 3. num. 17. sic loquens. *[Dico tertiò, absolute teneri, Parochum Viaticum ministrare*

infirmis tempore pestis cum ordinario periculo contagii, quod in tali occasione esse solet. . . . Eamque (conclusionem) confirmat usus Ecclesiæ: nam omnes Parochi timorati hoc observant, etiam si intelligant, ægros esse dispositos per Sacramentum confessionis. Episcopi etiam illos compellunt ad Eucharistiæ ministrandam: quod non esset justum, si ipsi ex vi officii non tenerentur. Populo item magnum esset scandalum, si Parochus subditos suos sine Viatico mori sineret: signum ergo est ejusdem obligationis.] Ita ibi P. Suarez.

20 Et statim num. 18. magis explicat radicem hujus obligationis, in hæc verba. *[Est in hoc Sacramento quædam necessitas moralis; vel quia auxilium, quod per tale Sacramentum datur, moraliter necessarium censetur ad perseverandum in justitia per poenitentiam recuperata, & vincendas tentationes illo tempore occurrentes: vel etiam quia potest aliquando conferre gratiam primam, quam imperfecta poenitentia prius non contulit. Unde multo major erit hæc necessitas, si fortasse Sacramentum poenitentiae administrari non potuit; ut quia infirmus non sentit aliquid, vel quia non adest Sacerdos, sed tantum Diaconus. Quibus etiam accedit fructus essentialis ipsius Viatici, qui magni momenti est, & præferendus multis incommodis temporalibus. Ex quibus omnibus simul sumpris, & prudenter consideratis insurgit quædam necessitas, quæ licet non sit extrema, videtur tamen esse valde gravis, atque adeo sufficiens ad obligandum Parochum, qui non tantum ex charitate, sed etiam ex justitia obligatur: & ideo non tantum in extrema, sed etiam in gravi necessitate subditi obligatur cum aliquo periculo communi, & ordinario talis (contagiosæ) ægitudinis. Nam in extrema necessitate etiam illi obligantur, qui Pastores non sunt: plus ergo debet obligari Pastor. Unde D. Thomas 2. 2. quest. 184. art. 7. & quest. 185. art. 5. agens de obligatione Pastorum, non requirit ad illam extremam necessitatem, sed opportunitatem, & absolutam necessitatem.]* Hæc Suarius.

21 In quibus verbis satis dilucide expressit P. Suarez omnia capita, ex quibus consurgit gravitas hujus necessitatis moralis, quæ afficitur moribundus accipiendi sacram Eucharistiæ. Unde ex dictis convincitur, teneri Episcopum providere, & Parochum ministrare per se, vel per substitutum, Sacramentum Eucharistiæ tempore pestis, etiam cum periculo contagii. Quæ assertio limitanda est, ut non subsistat, casu, quo majus detrimentum spirituale sequeretur, ex eo quod Pastor exponeret periculo vitæ. V.g. si ex eo periculo vitæ remansurus esset populus sine Parocho, qui tam necessariò tempore reliquis opitularetur in ministerio spirituali: quia bonum spirituale unius non est præferendum bono spirituali totius populi.

22 Ex quibus omnibus fit, opinionem Dianæ, & aliorum, quos ipse refert, esse ut minimum, dubiæ probabilitatis: atque adeo ex ea non posse gubernari conscientiam, sed tamquam in dubio practico securiorem partem in praxi amplectendam esse.

C A P U T III.

An tempore pestis teneatur Parochus ministrare Sacramentum Extreme Unctionis?

S U M M A R I U M.

An Parochus teneatur ministrare sacram Unctionem cum periculo contagii, casu, quo ager non possit recipere aliud Sacramentum? nu. 23.

An eodem modo teneatur, casu, quo ager recipit Sacramentum poenitentiae, & non potuit recipere Eucharistiæ? nu. 24.

An fideles teneantur præcepto recipiendi extremam Unctionem? nu. 25.

An quando agrotus recipit Sacramentum poenitentiae, & Eucharistiæ, teneatur Parochus ministrare sacram Unctionem cum periculo infectionis? nu. 26.

Resolutio difficultatis ex mente Suarii. nu. 27. & seq.

23 **P**ræmitto primò tamquam certum, teneri Parochum ministrare, etiam cum periculo contagii, sacram Unctionem, si ægrotus peste infectus non potest recipere aliud Sacramentum. Hæc conclusio est certa ex prædictis principiis, & admittit ipse Diana supra citatus, & communiter Doctores. Nam in extrema necessitate spirituali proximi tenetur Parochus (immò & in defectum Parochi quivis alius minister idoneus) etiam cum periculo vitæ, afferre subsidium spirituale: sed in eo casu proximus est in extrema necessitate spirituali recipiendi sacram Unctionem: ergo Parochus etiam cum periculo contagii tenetur ministrare ei sacram Unctionem. Minor patet. Nam contingens est, eum esse in statu peccati mortalis, atque adeo in periculo damnationis æternæ: à quo evadet per Sacramentum Extreme Unctionis, receptum cum debita dispositione juxta illud B. Jacobi in sua epist. cap. 15. *Et si in peccatis sit, remittentur ei.* Et ad hoc non est necesse, quod certò sciat Parochus, ægrotum esse in statu peccati mortalis. Et ideo bene notavit P. Suarez in ea disput. 44. cit. sect. 3. num. 15, ex Adriano, quoties dubitatur verisimiliter de æterna salute proximi, adesse prædictam obligationem, & esse necessitatem gravem.

24 Præmitto secundò etiam tamquam certum, in casu, quo mori-

moribundus peste infectus recepit Sacramentum poenitentiae, & non potuit recipere Eucharistiam, teneri Parochum, etiam cum periculo contagii, ministrare ei Sacramentum extremae unctionis. Colligitur manifestè ex dictis. Etenim etsi talis ægrotus non censetur esse in extrema necessitate, est tamen in gravi: Parochus autem in necessitate gravi proximi tenetur ei opitulari, etiam cum periculo vitæ, ut constat ex cap. præced. art. 1. Quod autem sit in gravi necessitate constitutus, constat ex artic. 2. nam cum contingens sit, poenitentiam, ex parte dispositionis poenitentis, fuisse defectuosam, qui defectus suppletur per aliud Sacramentum; atque adeò forsitan extrema Unctio conferet gratiam primam; ideò in eo casu necessitas hujus Sacramenti censetur gravis; ut optimè notavit P. Suarez relatus artic. proximo. Quibus etiam accedit necessitas vincendi tentationes eo tempore periculoso occurrentes, atque adeò necessitas persistendi in statu gratiæ. Ex qua consideratione augetur gravitas necessitatis spiritualis.

25 Præmitto tertio, fideles nullo præcepto obligari ad suscipiendum hoc Sacramentum, scilicet cum jam in periculo mortis susceperint Sacramenta poenitentiae & Eucharistiæ; quia nullum tale præceptum invenitur. Et ita S. Thomas in 4. dist. 23. artic. 1. quæst. 3. ad 1. asseruit, hoc Sacramentum non esse de necessitate salutis. Et ideò hanc assertionem propugnant communiter Theologi. Vide P. Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 44. sect. 1. num. 2.

26 Quare tota difficultas devolvitur ad hoc punctum, an quando ægrotus recepit utrumque Sacramentum poenitentiae, & Eucharistiæ, teneatur Parochus tempore contagionis ministrare subdito peste infecto hoc Sacramentum, propter magnam utilitatem auxiliorum, quæ confert ad vincendas tentationes eo tempore occurrentes; atque adeò ad persistendum in statu gratiæ?

27 Cui difficultati tam solidè satisfacit P. Suarez ea disp. 44. sect. 3. num. 20. ut ejus verba exauriant totam difficultatem: quibus rem sic explicat. [Ultimò assero, Parochos, seu Pastores proprios animarum teneri ministrare Sacramentum extremae unctionis in tempore pestis, si id facere possint *sine morali periculo vitæ*; & ad hoc periculum vitandum tenentur adhibere convenientia remedia, prudentium Medicorum arbitrio, ut sine illo (periculo) possint huic operi vacare: absolutè tamen non tenentur ministrare hoc Sacramentum cum morali periculo vitæ corporalis. Hic enim generalem regulam negativam statuimus, quando vitari non potest morale periculum vitæ corporalis: quia hoc Sacramentum neque est medium necessarium ad salutem, neque ex Divino præcepto: & præterea supponit jam, per se loquendo, duo alia Sacramenta, quibus sufficienter subvenitur necessitati subditi; & ideò si periculum revera ita imminet, ut hic, & nunc vitari non possit, non sunt obligandi Pastores hoc Sacramentum ministrare. Nihilominus tamen quia hoc etiam Sacramentum est magna utilitatis, & per se spectat ad ministerium & obligationem Parochorum, tenentur prævenire periculum, si commodè possunt, & tentare remedia convenientia, ut illud *sine periculo probabili* administrent: partim anticipando collationem hujus Sacramenti statim in principio talis ægritudinis, priusquam multum inficere possit; quia cum hæc ægritudo sit per se lethalis, & aliàs sit adeò noxia, & contagiosa, non oportet aliquem terminum ejus expectare, ut hoc Sacramentum detur, sed statim à principio dari potest: partim procurando, ut in loco puro, & libero æger constituatur sine vestibibus quo ad fieri possit, ut minus sit contagii periculum: partim utendo aliqua virgula argentea oblongiori, ad uniendum à distantiori loco: partim adhibendo ea, quæ purè essentialia sunt, & brevissima mora, quoad fieri possit: denique sumendo alia antidota, ac præservativa, quæ ad hoc conferre possunt. Nam, si his omnibus adhibitis remediis, judicio peritorum Medicorum non sit morale periculum contagii, non sunt excusandi Parochi ab hoc munere, etiam si fortasse sit aliquod dubium, quod sæpe nascitur potius ex nimio timore, quàm ex re ipsa. Atque hoc observatum est in usu inter viros prudentes, ac timoratos:] Hæc P. Suarius.

28 Juxta quam assertionem dicendum est, in casu, quo tempore pestis, ægrotans suscepit utrumque Sacramentum poenitentiae, & Eucharistiæ, si ex ministratione sacrae unctionis Parochus incursum est periculum proximum infectionis, judicio peritorum Medicorum, non tenetur illi ægroto præbere sacram unctionem. Si vero id periculum sit remotum per adhibitionem eorum medicorum, quæ in periodo antecedenti proponit P. Suarez, aut aliàs judicio peritorum Medicorum non sit proximum, tenetur illam Parochus ministrare. Et ideò in verbis relatis supra num. 3. ex Concilio V. Mediolanensi de Sacramento Eucharistiæ dicitur, *omnino ministrabit*; de Sacramento vero extremae unctionis dicitur, *ministrare poterit*.

DISPUTATIO LXXVII.

Confirmatio nostræ doctrinæ ex decreto novissimo S.S.

D. N. Innocentii XI.

CAPUT PRIMUM.

Proponitur Decretum.

Cardenas Pars III.

1 Post impositam ultimam manum huic tertiæ parti Crisis Theologicae prodiit decretum sacrae Congregationis, Romanæ, & universalis Inquisitionis, die 4. Martii ann. 1679. quod S.S. D. Innocentius XI. promulgari jussit; in quo damnantur tamquam scandalosæ, & prohibentur sexaginta quinque opiniones in materia morum. Et decretum est tenoris sequentis.

2 Feria 5. die 2. Martii 1679. in generali Congregatione sanctæ Romanæ, & universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Vaticano coram Sanctissimo D. N. D. Innocentio Divina Providentia Papa XI. ac Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis S.R.E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus à sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

3 Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictus ovium sibi à Deo creditarum salutem sedulo incumbens, & salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxiiis à fel. record. Alexandro VII. prædecessore suo inchoatum proseguere volens, plurimas propositiones partim ex diversis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus subjecit. Quibus propositionibus sedulo, & accurate sapius discussis, eorundem Eminentissimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem suam auditis; idem Sanctissimus D. N. re postea maturè considerata statuit, & decrevit pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimum tamquam scandalosas & in praxi perniciosas, esse damnandas, & prohibendas, sicuti eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas sua per hoc decretum alias propositiones in ipso non expressas, & Sanctitatis suæ quomodolibet, & ex quacunque parte exhibitas, vel exhibendas ullatenus approbare.

Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem i. probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id veter lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabilis tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem ii. etiam minus probabilem.

Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca iii. quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeat, consisti aliquid agimus, semper prudenter agimus.

Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinio- iv. ne minus probabili.

An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum v. in vita eliceret, condemnare non audemus.

Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se vi. obligare præceptum charitatis erga Deum.

Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possumus. vii.

Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, viii. non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus ca- ix. ret culpa, ac defectu veniali.

Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali. x.

Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos xi. actus externos.

Vix in secularibus invenies, etiam in Regibus superfluum statui. xii. Et ita vix aliquis tenetur ad elemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali xiii. de vita alicujus tristiari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas. xiv.

Licitum est filio gaudere de parricidio parentis à se in ebrietate xv. perpetrato propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutas.

Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se. xvi.

Satis est; actum fidei semel in vita elicere. xvii.

Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, xviii. ut Deo, & fidei gloriosum consulo, tacere, ut peccaminosum per se non damno.

Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis xix. firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat xx. supernaturalem.

Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solùm probabili revelationis; immò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus. xxi.

- xxii. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.
- xxiii. Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.
- xxiv. Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.
- xxv. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, si res sit levis, si gravis.
- xxvi. Si quis vel solus, vel coram aliis, si interrogatus, si propria sponte, si recreationis causa, si quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.
- xxvii. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.
- xxviii. Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.
- xxix. Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.
- xxx. Falsè est viro honorato occidere infaurem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugit.
- xxxi. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.
- xxxii. Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.
- xxxiii. Licitum est tam heredi, quam legatario contra injustè impediens, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam contra eorum possessionem injustè impediens.
- xxxiv. Licet procurare abortum ante animationem foetus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.
- xxxv. Videtur probabile, omnem foetum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum, incipere eandem habere cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.
- xxxvi. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.
- xxxvii. Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis subripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quo recipiunt.
- xxxviii. Non tenetur quis sub poena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per parva furtiva, quantumcunque sit magna summa totalis.
- xxxix. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.
- xl. Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis præviæ inito, cum intentione lucris.
- xli. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuuario exigere, & eo titulo ab usura excusari.
- xl. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur tamquam ex iustitia debitum.
- xlii. Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?
- xlii. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam iustitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.
- xlv. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut è contra.
- xlv. Et id quoque locum habet, etiam si temporale sit principale motivum dandi spirituale; immò etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis.
- xlvii. Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles, ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium, vel primò videtur per hoc digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundò locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos; non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando sit concursus.
- xlviii. Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

Mollities juræ naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalas, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

Præceptum servandi festa non obligat sub mortali seposito scandalo, si absit contemptus.

Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, immò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.

Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

Præcepto communionis annuæ satisfacit per sacrilegam Domini manducationem.

Frequens confessio, & communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

Probabile est, sufficere attritionem naturalem modò honestam.

Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

Licet Sacramentaliter absolvere dimidiatè tantum confessos ratione magni concursus poenitentium, qualis v.g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.

Poenitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quin immodè directè, & ex proposito querit, aut ei se ingerit.

Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

Licitum est querere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

Absolutionis capax est homo, quantumvis labore ignorantia mysteriorum fidei, & etiam si per negligentiam, etiam culpabilem, nesciant Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri Jesu Christi.

Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicumque autem cujusvis conditionis, status, & dignitatis illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim defenderit, vel ediderit, vel de eis disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententiæ, à qua non possit (præter quam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini judicii, prohibet omnibus Christi fidelibus, cujusvis conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu scholastici, aut alii quicumque in posterum se abtineant, & ut paci, & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute Sanctæ obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in Thesis, Disputationibus, ac Prædicationibus caveant ab omni censura & nota, necnon à quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controversantur, donec à Sancta Sede recognite super eisdem propositionibus judicium proferatur.

Franciscus Ricardus Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis Notarius.

Loco ✠ Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. Jesu Christi millesimo sexcentesimo septuagesimo nono, indictione secunda, die vero 4. mensis Martii, Pontificatus autem Sanctiss. in Christo Patris, & D. N. D. Innocentii divina Providentia Papæ XI. annotertio, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, in acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Franciscum Perinum ejusdem Sanctiss. D. N. Papæ ac Sanctissimæ Inquisitionis Cursores.

Romæ ex Typographia Rever. Cam. Apostolicæ. M. DC.LXXIX.

C A P U T II.

Aliqua observanda circa hoc decretum.

S U M M A R I U M.

An hoc decretum prodierit immediatè ab Innocentio XI. n.3.

An hoc decretum sit Romani Pontificis loquentis ex Cathedra? n.4.

An præfatum decretum statutum fuerit ex matura deliberatione? n.5.

Aliæ quæstiones circa hoc decretum. n.6. remissivè.

IN 1. part. Cris. Theol. disput. 9. cap. 20. per plures articulos discussi quaestiones varias maximè conducentes ad eum finem, ut apud omnes certum esse debeat, ejusmodi propositiones damnatas nullatenus posse ad praxim reduci. Et ex ibidem dictis breviter circa hoc decretum similia adnotabo.

3 Dico primò, tamquam certum tenendum esse, quamvis consultatio de damnabilitate harum propositionum facta fuerit in Congregatione Romanae Universalis Inquisitionis; hoc tamen decretum immediatè prodisse ab Innocentio XI. ut constet ex verbis decreti. Idem Sanctissimus D. N. re postea maturè considerata, statuit & decrevit, pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimum tamquam scandalosas, & in praxi perniciosas, esse damnandas & prohibendas. Vide, qua dixi ea disp. 9. cap. 20. art. 2.

4 Dico secundò, hoc decretum est Romani Pontificis loquentis ex Cathedra. Probatur ex dictis ibidem artic. 3. Tunc Romanus Pontifex loquitur ex Cathedra, & tamquam caput Ecclesiae, quando decretum edit pro universa Ecclesia, illudque vult ab omnibus fidelibus indubitanter admitti: sic se habet hoc decretum: ergo in eo Pontifex loquitur ex Cathedra, & tamquam caput Ecclesiae. Minor constat evidenter ex ipsius decreti tenore. Major autem ex præcitato cap. art. 3.

5 Dico tertio, hoc decretum statutum est ex matura deliberatione. Constat ex ipso proëmio illis verbis: *Plurimas propositiones partim ex diversis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas Theologorum plurium examini, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis Cardinalibus contra hereticam pravitatem generalibus Inquisitoribus subjecit. Quibus propositionibus sedulo, & accuratè sapienter discussis, eorundem Eminentissimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem suam auditis; idem Sanctiss. D. N. re postea maturè considerata, statuit, & decrevit, &c.* Quid autem intersit cognoscere quòd decretum Romanae Cathedrae statutum fuerit ex matura deliberatione, vide in præcitato disp. 9. cap. 20. art. 4.

6 An hoc decretum sit declaratorium simul, & prohibitorium, & an illud sit definitio Pontificia, vide ibidem art. 5. & 6. Quod attinet ad censuram Theologicam, quam præfatae propositiones damnantur, ut scandalosae, & in quo consistat, vide ibidem artic. 7. An autem propositiones, quas Romana Cathedra damnat tamquam scandalosas, maneant improbabilis, & certò falsae, latè discussi ibidem art. 8. & 9.

CAPUT III.

Quotupliciter confirmetur nostra doctrina ex decreto.

SUMMARIUM.

An nostra doctrina confirmetur ex hoc decreto, quatenus scopus hujus voluminis est discernere opiniones probabiles à non probabilibus? n. 7.

An ex hoc decreto colligatur nostra sententia, quod ad probabilitatem non sufficit unusquislibet Author? n. 8.

An ex eodem decreto inferatur, quod saepe diximus, doctrinam morum, qua stat pro libertate, utcumque deficiat à probabilitate, esse scandalosam? n. 9.

Demonstratur assertio. n. 10.

Primus modus, quo doctrina morum deficiat à probabilitate. n. 11.

Secundus modus. 12.

Tertius modus. 13.

DOCTRINA à nobis tradita præcipuè in hac 3. part. multipliciter confirmatur ex hoc decreto. Primò, nam scopus hujus tertriæ partis est, ut salva doctrina de vera probabilitate practica, discernantur opiniones, quæ sunt practicè probabiles, ab illis, quæ tales non sunt. Ad quem scopum collimat hoc decretum, quatenus notat eas sexaginta quinque opiniones, quæ ab aliquibus dicebantur probabiles; damnatque, & prohibet tamquam scandalosas; ut jam deinceps à numero practicè probabilium excludantur. Idèd in proëmio decreti dicitur: [Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictus ovium sibi à Deo creditarum saluti sedulo incumbens, & salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum passcus ab innoxiiis à fel. record. Alexandro VII. prædecessore suo inchoatum prosequi volens,] &c.

8 Secundò, confirmatur nostra doctrina ex hoc decreto. Nos enim propugnamus, ad practicam probabilitatem opinionis non sufficere unum, aut plures scriptores, nisi isti sint omni exceptione majores, ut constat ex 1. part. Cris. Theolog. disp. 11. & ex hac 3. part. disp. 57. Quæ doctrina ex hoc decreto maximum robur accipit: in eo enim damnantur multæ opiniones, quæ ab aliquibus dicebantur probabiles: non ergo sufficit ad practicam probabilitatem, quòd opiniones utcumque tradantur ab aliquibus scriptoribus.

9 Tertio ex hoc decreto confirmatur id, quòd saepe diximus, nempe doctrinam morum, quæ stat pro libertate, utcumque deficiat à probabilitate, esse scandalosam. Idèd enim illæ opiniones in hoc decreto damnantur, ut scandalosae, quia deficiunt à probabilitate; cum tamen stent pro libertate. Quod satis clarè colligitur ex eo, quòd in hoc decreto excluditur expresse probabilitas aliquarum opinionum, ut constet, eas ex defectu probabilitatis scan-

Cardenas Pars III.

dalosas remanere. Et ita damnatur propositio quadragesima quarta, nempe: *Probabile est, non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat.* Et propositio quinquagesima septima, scilicet: *Probabile est sufficere attritionem naturalem, &c.* Et propositio sexta, videlicet: *Probabile est, ne singulis quidem rigore quinquennii per se obligare præceptum charitatis erga Deum.*

10 Et quidem illa doctrina scandalosa est, quæ præbet occasionem ruinæ: sed doctrina morum stans pro libertate, utcumque deficiat à probabilitate, præbet occasionem ruinæ: ergo utcumque deficiat à probabilitate, scandalosa est. Minor patet. Nam illa doctrina præbet occasionem ruinæ, quæ docet esse licitum id, quòd illicitum est: atqui eo ipso quòd doceat tamquam licitum id, quòd utcumque deficit à probabilitate, eo ipso docet esse licitum, quòd revera est illicitum; cum sit illicitum gubernare conscientiam ex dictamine, quòd non pertingit ab probabilitate: ergo utcumque deficiat à probabilitate, præbet occasionem ruinæ.

11 Quotupliciter doctrina morum deficiat à probabilitate, ex hoc, & ex duobus tractatibus antecedentibus, immò verò ex multis aliis locis hujus voluminis satis constat: scilicet tripliciter deficere posse. Primò, quatenus doctrina est certò falsa, utpote militans contra principium certum. Qua ratione ita deficit à probabilitate, ut sit positivè improbabilis; ut constat ex toto tractatu 2. & ex aliis locis.

12 Secundò deficit à probabilitate, quatenus doctrina, licet non sit certò falsa, tamen levi fundamento nititur, vel sophistico, vel æquivoco; qua ratione ita deficit à probabilitate, ut revera non sit probabilis: cum de essentia doctrinæ probabilis sit, niti fundamento gravi: id quòd constat ex tractatu 3. & ex aliis locis. Et quòd possit propositio esse non probabilis, quamvis non sit certò falsa, manifesto constat: nam hæc propositio; *Crines Adami fuerunt rubri*, non est certò falsa: & tamen non est probabilis, quia non est sufficiens fundamentum ad illam asserendam.

13 Tertio deficit à probabilitate doctrina morum, quatenus inter sapientes communiter dubitatur de probabilitate opinionis. Qua ratione ejusmodi doctrina moralis ita deficit à probabilitate; ut revera detur dubium practicum de ejusmodi probabilitate; atque adeò propter dubium practicum sit obligatio eligendi tutiorem partem: id quòd satis constat ex hoc tractatu 4. & aliunde passim.

14 His ergo tribus modis potest esse scandalosa doctrina morum: nam cum sit illicitum operari quolibet ex his tribus modis; doctrina, quæ docet, licitum esse operari aliquo ex his tribus modis, scandalosa est.

CAPUT IV.

An in diocesis, vel provinciis, in quibus hoc decretum non est promulgatum ab Episcopis, habeat vim obligandi?

NON EGRET SUMMARIO.

CONTRA obligationem, quam assert hoc decretum, non desunt, qui sic obiciant. Leges Pontificiæ non obligant, donec promulgentur juridicè in diocesis, aut saltem in provinciis: sed hoc decretum dumtaxat Romæ promulgatum est; non autem in diocesis, neque in provinciis: ergo nondum obligat eos, qui sunt extra provinciam Romanam. Majorem tradunt Doctores, quos allegavi in 1. part. Cris. Theol. disp. 9. cap. 20. art. 11.

16 Ad cujus rei explicationem suppono, in hoc decreto esse duplicem rationem, alteram declarationis, alteram præcepti: hoc enim decretum partim est declaratorium, partim præceptivum, sive prohibitorium. Quòd sit declaratorium, patet eodem modo. ac ostendi, duo decreta Alexandri VII. talia esse. Nam disp. 9. cap. 20. artic. 5. numer. 343. illud ostendi his verbis: [Declaratio enim nihil aliud est, quàm manifestatio alicujus veritatis, quæ ab aliquibus ignorari, aut in dubium verti posset: hæc autem decreta manifestant, eas quadraginta quinque opiniones esse scandalosas; de quo quis dubitare posset propter aliquos Theologos aliter censes. Et quidem decreta expresse judicio damnant eas opiniones ut scandalosas: non potest autem id fieri nisi asserendo, & manifestando, eas esse scandalosas: sicut sententia, quæ damnat aliquem ut furem, est vera sententia declaratoria criminis.] Hæc dixi in loco citato, quæ eodem modo conveniunt in hoc decretum Innocentii XI. Quòd autem id decretum sit prohibitorium, ex ejusdem tenore evidens est. Vide in art. 5. cit. ubi nu. 340. comperies, quomodo obstringat conscientias. Et num. 342. quomodo eas graviter obstringat.

17 His positis dicendum est primò (& si probabile sit adhuc, leges Pontificiæ non obligare, donec juridicè promulgentur in diocesis, vel provinciis) hoc decretum, quatenus damnat eas sexaginta quinque opiniones, non indigere promulgatione juridica facta in singulis diocesis, & provinciis; sed sufficere certitudinem moralem de publicatione facta Romæ.

18 Probatur. Statim atque habeo certitudinem moralem de veritate alicujus doctrinæ, maximè in materia morum, teneor in praxi sequi eam doctrinam: sed ubi habeo certitudinem mora-

N 3 lem,

lem, quod Pontifex promulgavit Romæ illud decretum, in quo damnantur eæ opiniones, habeo certitudinem moralem de veritate doctrinæ illis opinionibus opposita, quæ doctrina procedit in materia morum: ergo ubi habeo certitudinem moralem, quod Pontifex promulgavit Romæ illud decretum damnatorium, teneor sequi eam doctrinam. Ergo licet id decretum non promulgetur in dioecibus, & provinciis, dum certò scio esse promulgatum Romæ à Pontifice, sufficit hæc notitia certa moraliter, ut obstringat conscientias ad conformandos mores cum ea doctrina. Propositione majori nihil evidentius. Certum enim est, graviter peccare eum, qui in materia gravi discedit in praxi à doctrina certa.

19 Minor etiam est manifesta. Pontifex enim Romanus, ex speciali assistentia Spiritus Sancti, errare non potest in materia morum, dum tamquam communis Magister docet Ecclesiam: atqui Romanus Pontifex tamquam communis Magister docet Ecclesiam, asserens, eas opiniones esse scandalosas: ergo in hoc non errat. Ergo tradit doctrinam veram pro formandis moribus. Ergo ubi certo scio, eam doctrinam traditam esse à Romano Pontifice; certus maneo de veritate ejus doctrinæ.

20 Dicendum est secundo, id decretum etiam quæ prohibitorium obligare, licet non promulgetur juridicè in dioecibus, neque in provinciis, dum certitudine morali constat, illud fuisse Romæ promulgatum. Et quidem quod requiratur hæc notitia certa de promulgatione facta Romæ, indubitabile est: nam ignoranti legem, aut dubitanti invincibiliter de illa, aut de illius promulgatione à Superiore facta, non intimatur sufficienter lex.

21 Probat hanc secundam conclusio, Nam, ut docui ea disp. 9. cap. 23. art. 11. ex decreto Alexandri VII. antiquata manet ea opinio asserentium, requiri promulgationem legis Pontificiæ factam in singulis dioecibus, vel provinciis. Eo quod ea opinio impossibilis est cum declaratione facta ab Alexandro VII. Nam in priori decreto declarat scandalosam istam propositionem: *Post decretum Urbani VIII. potest Sacerdos, cui Missæ celebranda traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.* Quo etiam modo procedunt alia duæ declarationes de opinione octava, & duodecima. Inde autem inferitur evidenter, illam opinionem de promulgatione faciendâ in dioecibus, vel provinciis non posse subsistere.

22 Etenim illa opinio non potest subsistere, quæ repugnat principio certo: sic se habet hæc opinio de promulgatione faciendâ in singulis dioecibus, vel provinciis: ergo hæc jam non potest subsistere. Major est metaphysicè evidens, ut sapius ostendimus.

23 Probat minor. Nam ea opinio est impossibilis cum eo decreto Alexandri, & cum damnatione earum trium propositionum: quod decretum, quatenus declarat, eas esse scandalosas, est omnino certum: Authores autem, qui dicebant post decretum Urbani VIII. licere adhuc dare alteri dimidiatum stipendium, aut posse accipere duplicatum, nitebantur eo fundamento, quod id decretum Urbani non erat promulgatum in provinciis; ut ostendi in relata disp. 9. num. 4. 19.

24 Et quidem ea opinio ponit, illud decretum Urbani non obli-

gare omnes fideles, quia non promulgatum in provinciis: & damnatio facta ab Alexandro ponit, illud decretum Urbani obligare omnes fideles, declarando, scandalosam esse propositionem, quæ affirmat, id decretum non obligare omnes fideles: ergo ea opinio impossibilis est cum decreto Alexandri. Vide, quæ dixi in ea disp. 9. cap. 20. art. 11. à num. 416.

25 Huc spectat, quod præcipui Authores, qui docent requiri promulgationem legis Pontificiæ in provinciis, non tam requirere promulgationem juridicam, quam publicationem, seu notitiam moraliter certam. Et ideò P. Molina de just. tract. 2. disp. 395. ait: [Sanè dicendum est, mentem Pii V. fuisse, bullam à se latam, non prius contractus, alioquin ex natura rei licitos, irritos, comparatione ignoranter eos celebrantium reddere, quam in unaquaque dioecesi esset sufficienter promulgata; aut alia via ad omnium cognitionem potuerit pervenire.] Juxta cujus sententiam non requiritur determinatè promulgatio juridica legis; sed certa notitia de promulgatione legis Pontificiæ Romæ facta.

26 Ad argumentum supra factum de impossibilitate ejus opinionis cum decreto Alexandri respondebat quidam Theologus valde doctus, ea verba, *Post decretum Urbani VIII. in damnatione facta ab Alexandro, non esse apposita ut motivum, sed ut circumstantiam; potuisse autem damnari probabilitatem propositionis; quin damnaretur circumstantia.*

27 Sed hæc responsio non minuit vim argumenti. Nam in hoc non arguitur ex eo, quod hoc sit motivum, & non circumstantia; sed ex eo quod affirmatio unius non sit compossibilis cum affirmatione alterius. Et quando una propositio est impossibilis cum aliqua veritate certa, talis propositio necessariò debet esse certò falsa. Est enim metaphysicè evidens, duas propositiones impossibiles non posse esse simul veras; sive impossibilitas oriatur ex motivo, sive ex circumstantia.

28 Itaque illa opinio, quæ contendebat, non obligare in aliis provinciis id decretum Urbani, quia non promulgatum in illis; dicebat: *Post decretum Urbanilicet, Sacerdoti accipienti integrum stipendium, dare alteri Sacerdoti dimidiatum.* Damnatio autem facta ab Alexandro dicit: *Post decretum Urbani scandalosum est dicere, quod licet ei Sacerdoti, dare alteri stipendium dimidiatum.* Quæ propositiones impossibiles sunt, atque adeò nequeunt esse simul veræ. Si ergo hæc secunda vera est, necessario prior est certò falsa. Nec potest esse certò falsa ob aliam rationem, nisi quia docet, decretum Urbani non obligare in provinciis, quia non promulgatum in provinciis.

29 His diebus propositæ mihi sunt dubitationes aliquæ circa præxim materiæ contentæ in his propositionibus, & in earum censura. Et ideo desideraveram explicare singillatim sensum earum. Sed ob justas aliquas causas non vacat, modò eam tractationem aggredi. Legat, qui volet, lucernam decretalem P. Emmanuelis de Filgueira ex sacro Clericorum Minorum Ordine, qui illas singillatim explicat. Sed quia opinor, aliter explicandum esse sensum legitimum aliquarum ex his propositionibus, eo sum affectus animo, ut ejusmodi tractationem aggrediar, si mihi ferè septuagenario vires superfuere.

TRACTATUS QUINTUS.

DE OPINIONIBUS IMMERITO DAMNATIS ab aliquibus.

Robabilioristæ cupientes invisam facere doctrinam nostram de probabilitate, damnant dextrorsum sinistrorsum tamquam temerarias, & scandalosas plurimas opiniones; quarum catalogum invenies apud Fagnanum *tom. 1. in decretal. in cap. Ne innitatis*. Et quidem non paucae earum opinionum dignæ sunt censura. Sed tamen sunt aliæ, quæ nullam censuram merentur, & quæ tutissimæ sunt pro regimine conscientiæ. Equidem non est animus omnes has ad examen vocare, sed dumtaxat aliquas in exemplum; ut illi, qui damnant opiniones, intelligant, ad eam damnationem requiri diligentissimum examen; maximè cum Doctores privati non habeant potestatem damnandi authenticè opiniones: sed solum applicandi principia, ex quibus tales opiniones conspiciantur esse damnabiles. Id quod in censuris Fagnani, & in aliis à Fagnano relatis, desideratur: damnant enim eas opiniones, & tamen non ostendunt principia, ex quibus illæ fiant damnabiles. Damnare autem opiniones authenticè, sine eo quod necesse sit rationem reddere damnabilitatis earum, id spectat ad Romanam Cathedram.

DISPUTATIO LXXVIII.

An ad peccatum mortale prærequiratur cognitio malitiæ moralis?

CAPUT PRIMUM.

Occasio, & status questionis.

SUMMARIUM.

Censura Lovaniensium de opinione requirente ad peccatum cognitionem malitiæ. n. 1. & 2.

Quotuplex sensus distingui debeat in ea propositione? Et quisnam ex eis sit damnabilis? n. 3.

I E hac quæstione satis superque dixeram *disp. 56. cap. 6. artic. 4.* neque necesse erat, hanc subungere disputationem, nisi invenissem apud Fagnanum quamdam similem propositionem damnatam ab Universitate Lovaniensi, quæ censura, sicut & propositio censurata majori discussione indiget. Fagnanus itaque *in cit. cap. Ne innitatis, num. 339.* refert viginti, & sex opiniones oblatas Universitati Lovaniensi ad ferendam de eis censuram.

2 Quarum vigesima quinta propositio hæc est: *Ut actio quæpiam sit peccaminosa, oportet, ut procedat ab homine, qui nescit, & percipit, quid boni, mali ve in ea sit; & ante quam id videat, aut animum reflectat, actio neque bona est, neque mala.* Et subiungitur immediatè censura Academiæ Lovaniensis, his verbis: *Est contra communia Christiana Theologiæ principia; & innumera, etiam immanissima, hominum peccata excusat cum pernicie animarum.*

3 Sed pace tantæ Academiæ, vel distinguendi fuerunt varii sensus, quorum alter damnabilis est; alii vero legitimi, immò & evidentes; vel admittenda propositio juxta sensum legitimum ex se obvium. Igitur primus sensus est, quod, ad peccatum requiritur judicium directè enunciativum malitiæ, ita ut non sufficiat cogitatio dubitans de malitia morali actionis, sine eo judicio directo.] Secundus sensus est, quod [ad peccatum requiritur aliqua cognitio malitiæ moralis, saltem dubitando de illa.] Sed quia multi existimant, non posse dari cogitationem dubitantem de malitia morali, quin etiam necessariò coexistat judicium enunciativum de malitia operandi cum conscientia dubia; tertius sensus est, quod [ad peccatum requiritur judicium enunciativum, vel directum de malitia actionis, vel indirectum de malitia operandi cum conscientia dubia.] Ex quibus diversis sensibus tres oriuntur quæstiones tribus capitibus dirimendæ.

CAPUT II.

An ad peccatum requiratur aliqua cogitatio malitiæ moralis, saltem dubitando?

SUMMARIUM.

Quam certa sit hæc doctrina? Et quid censeant Doctores? nu. 4.

Quid censeat P. Azorius? n. 5.

Quid Navarrus? n. 6.

S. Thomas stat pro nostra sententia. n. 7.

Reliqui Authores pro eadem. n. 8.

Cardenas Pars III.

An prima dubitatio de malitia morali sit in potestate voluntatis? Et quid inde pro conclusione? n. 9. & 10.

An nemo peccet, quin possit vitare peccatum ob eam rationem, quia malum est? Et quid inde pro conclusione? n. 11.

Quomodo ex nostra sententia non excusentur immanissima crimina? num. 12.

4 **E** xistimo, esse doctrinam certam, & indubitam, non posse dari peccatum actuale, quin præcedat aliqua cognitio, saltem dubitativa in particulari, vel in communi, de malitia morali actionis. Et quidem quamvis aliqui Authores citentur pro opposita assertionem, eorum aliqui obscurè loquuntur, alii verò nihil tale asserunt; nullus autem eorum exp ressit, posse dari peccatum sine cogitatione saltem dubitativa malitiæ moralis. Cum autem dicunt, sufficere cognitionem virtuale, sive interpretativam, sine dubio asserunt, esse cognitionem formalem eam, quæ enunciat malitiam moralem; & appellant virtuale, quando præcedente dubitatione de malitia carent cognitione enunciativa malitiæ.

5 P. Azor unus est ex illis, qui citantur pro opposita assertionem: qui tamen *tom. 1. instit. moral. lib. 1. cap. 16. quæst. 5.* loquens in generali ait: [Ignorantia est probabilis & iusta, si homo dum incipit aliquid facitare, nihil prorsus dubitet de eo, quod fieri oportet. Item si nulla penitus in ipsius mentem cogitatio incurrat, debeat secus facere, nec ne: quoniam quotiescumque nobis opus aggredientibus nulla dubitatio, aut cogitatio rei aliter faciendæ obicitur, & offertur; ignorantia est involuntaria: siquidem nemo potest ignorantiam exuere, atque deponere, nisi prius credat, putet, suspiceturve, se ignorare: aut saltem nisi prius ambigat de eo, quod fieri oportet, aut licet: tunc enim incipiet dubitare, an debeat operam, studium, aut diligentiam conferre ad sciendum, num id, quod facere tentat, & aggreditur, fieri fas sit, aut liceat.] Hucusque P. Azor, qui postea subiungit, quomodo se gerere debeat, qui alicui muneri destinatur, ut speciales ejus muneris obligationes cognoscat.

6 Solet etiam citari Navarrus *in sum. lat. cap. 23. num. 47.* Ubi solum ait, quod [Ignorantia communiter nequit esse iusta circa legem naturalem, & divinam.] Ubi optimè apposuit eum terminum communiter: quia ad ea, quæ sunt juris Divini, & naturalis, Deus providentia sua excitat cognitionem hominis, licet non communiter, sed extra communem ordinem possit aliquando inveniri ignorantia, seu inadvertentia inculpabilis. In quo nostræ assertioni nullatenus contradicit Navarrus.

7 Pro nostra ergo conclusione stat primo S. Thomas *q. 15. de verit. art. 4. ad 10.* ubi loquens de delect. moros. sic ait: *Ante quam ratio delectationem perpendat, vel nocumentum ipsius, non habet interpretativum consensum, etiam si non resistat: sed quando jam perpendit ratio de delectatione insurgente, & de nocumento consequente, utpote cum percipit homo, se totaliter per hujusmodi delectationem in peccatum inclinari, & in præceptu ruere; nisi expressè resistat, videtur consentire.* Ubi notabis, S. Doctorem non admittere consensum interpretativum, donec ratio cogitet de nocumento morali delectationis. Quæ ratio generalis est pro omnibus peccatis; quæ quidem sine consensu formali, vel interpretativo non fiunt.

8 Eandem doctrinam tamquam indubitam tradit P. Suarez *tom. 5. in 3 part. disp. 4. sect. 8. num. 18.* verbis relatis supra *disp. 56. cap. 6. artic. 4. numer. 288.* & P. Vasquez *1. 2. disput. 123. cap. 2. numer. 6.* cujus verba retuli ibid. *numer. 286.* & seq. Idem disertis terminis tradit P. Thomas Sanchez *lib. 1. sum. cap. 1. numer. 7. & 8. & cap. 16. num. 21.* Et cum hi tres Doctores in eandem sententiam conspiciant, mihi sunt ad instar plurium Universitatum; maximè cum

habeant Doctorem S. Thomam relatum. Hanc etiam sententiam ex professo docet P. Granado in 1. 2. controu. 6. tract. 5. disp. 3. sect. 1. qui pro eadem sententia refert etiam Alexandrum, S. Bonaventuram, S. Antoninum, Petrum de Tarantasia, Sylvestrum, & Cajetanum. Eandem conclusionem docet expresse Mag. Joannes à S. Thoma 3. part. qu. 84. art. 6. §. Ratio est, & P. Antonius Perez 1. 2. tract. 1. de peccatis disp. 2. cap. 5. nu. 13. & seq. & quam plures alii. Et sanè oppositæ sententiæ libenter subscribent Jansenistæ, utpote ex qua videtur inferri, Deum præcipere impossibilia, ut jam ostendo.

9 Demonstratur primò conclusio. Impossibile est, quòd voluntas feratur in malitiam moralem, quin præcognoscat illam intellectus aliquo modo, saltem dubitando: sed non est in potestate voluntatis illa præcedens cognitio: ergo deficiente illa cognitione, non est in potestate voluntatis, ferri in malitiam moralem: ergo non habet libertatem ad illam amplectendam, & ad illam fugiendam. Major evidens est, quia nihil volitum, quin præcognitum; ut clamant Philosophi tamquam axioma lum ine naturæ notum.

10 Nec minus evidens est minor. Quia si illa prima cognitio esset in potestate voluntatis; ut voluntas vellet habere eam cognitionem, debebat præcedere alia prior cognitio, quæ eum actum voluntatis duceret. Vel ergo ista prior cognitio est in potestate voluntatis; vel non? Si dicas esse in potestate voluntatis, de illa fiet idem argumentum; & sic fiet processus in infinitum. Si verò dicas, istam priorem cognitionem esse non posse in potestate voluntatis; concluditur, primam cognitionem malitiæ moralis non esse in potestate voluntatis; atque adeò illa deficiente, non inesse voluntati libertatem ad amplectendum, & ad fugiendum eam malitiam moralem; atque adeò voluntatem non peccare, dum deficiente ea cognitione malitiæ moralis aggreditur opus, quod ex se est peccaminosum; sed excusari ignorantia invincibili. Quòd si adhuc velis, sic peccare voluntatem, admittis peccatum sine libertate, atque adeò voluntatem peccare in eo, quòd sibi est impossibile operari: unde fit, Deum præcipere impossibilia. Cui libenter subscribent Janseniani.

11 Demonstratur secundò, ex P. Antonio Perez citat. Nemo peccat, quin possit vitare peccatum ob hanc rationem, quia malum est & peccatum: sed ut vitet peccatum, ob hanc rationem, quia malum est; requiritur attentio ad eam rationem mali: ergo nemo peccat sine attentione ad eam rationem mali. Major ex terminis est nota. Et præterea probatur. Nam ut aliquis possit habere laudem non peccantis, necesse est, ut vitet peccatum, quia peccatum est: sed qui peccat, potuit habere laudem non peccantis; juxta id, *Qui potuit transgredi, & non est transgressus*: ergo dum quis peccat, necesse est, quòd potuerit vitare peccatum ob eam rationem, quia peccatum est: Et minor etiam est evidens: quia ut aliquis vitet venenum, quia venenum est, necesse est, quòd aliqua ratione attendat ad rationem veneni.

12 Vide reliqua argumenta ex professo proposita disp. 70. cap. 3. à nu. 67. Ubi etiam videbis solutionem ejus absurdi, quòd proponit ea censura Lovaniensis: nempe ex ea sententia excusari posse immanissima crimina. Quòd absurdum longissime abest à nostra sententia. Nam cum ex communi placito Theologorum Deus O. M. incessanter immittat hominibus auxilia ad vitanda peccata; circa ea immanissima crimina præcipue immitrit Deus illustrationes, ratione quarum semper vident homines, esse turpia, & fugienda adulteria, homicidia, sacrilegia, &c.

C A P U T III.

An ad peccatum requiratur judicium enunciativum directum de malitia peccati?

S U M M A R I U M.

Explicatio questionis in hoc secundo sensu. nu. 13.

An propositio in hoc sensu sit digna censura Lovaniensi? nu. 14.

13 **A**lter sensus, in quo potest intelligi ea propositio damnata ab universitate Lovaniensi, est, advertentiam rationis requisitam ad peccatum esse debere judicium enunciativum directum de malitia morali talis peccati; ita ut cum sola dubitatione de malitia morali operationis dicatur homo non peccare efficiendo talem actionem. V. g. aggreditur homo actionem mutuandi alteri pecuniam cum onere usuræ: & occurrit illi dubitatio de malitia morali ejus contractus; sed non elicit judicium enunciativum directum de malitia usuræ. In hoc casu juxta huc sensum ejus propositionis damnata, homo non peccaret mutuando pecuniam cum onere usuræ. Queritur ergo, quid censendum est de ea propositione; & an jure merito dicatur ea propositio in hoc sensu damnabilis.

14 Et indubitanter dicendum est, propositionem in eo sensu esse improbabilem, & certò falsam; & si in hoc sensu damnaverunt Lovanienses, meritò esse reprobata. Quòd manifestè ostenditur. Nam eo ipso, quòd quis dubitet practicè, an opus, quod aggreditur, sit peccatum; sine eo quòd subsequatur judicium directum de malitia morali; si nihilominus id exequatur, periculo

peccandi se exponit: sed peccat, qui se exponit periculo peccandi: ergo qui cum sola dubitatione de malitia morali, & sine eo judicio directo aggreditur opus, peccat. Ergo ut detur peccatum, ultra dubitationem non requiritur judicium directum de malitia morali operationis. Quæ omnes propositiones evidentes sunt. Et hic videtur esse sensus, in quo loquitur ea propositio, quam reprobant Lovanienses; maximè iis verbis: *Oportet, ut procedat ab homine, qui nescit, & percipit, quid boni, malivè in ea sit*. Nam qui dubitat, an actio sit mala moraliter, per hoc præcisse non nescit, neque percipit, quid mali in ea sit.

C A P U T IV.

An qui dubitat practicè, necessarium sit ad hoc ut peccet, quod habeat judicium de malitia morali operandicum conscientia dubia?

S U M M A R I U M.

An qui invincibiliter putaret, non esse peccatum, operari cum conscientia dubia, adhuc peccaret? n. 16.

An extra casum ejus erroris invincibilis, peccaret homo, operans cum conscientia dubia, licet sine judicio reflexo? n. 17.

An ad dubitationem subsequatur timor; & ad timorem fuga? n. 18.

Exemplo explicatur conclusio. n. 19.

An ad plenam advertentiam, qua requiritur ad peccatum mortale, necessarium sit judicium de malitia? n. 20. & 21.

An sit probabile, ad dubitationem de malitia subsequi necessariò judicium reflexum? Et an juxta eam sententiam requiratur judicium de malitia, & quale? n. 22. & seq.

An in sensu hujus secundæ conclusionis non subiiciatur censura Lovaniensium? num. 25.

15 **D**ixi cap. præced. sufficere ad peccatum, quòd detur cogitatio dubitans de malitia morali, quin requiratur judicium directum de tali malitia. Et ulterius procedit quæstio; an in dubitante licet ad rationem peccati non requiratur judicium directum de malitia operationis; requiratur tamen judicium reflexum, quo quis judicet, esse peccatum mortale operari cum conscientia dubia?

16 Et quidem si daretur casus, in quo dubitans de malitia morali operationis, per invincibilem errorem putaret, se non peccare, operando cum ea dubitatione; certum est, quòd quamvis operaretur cum dubio, non peccaret. Primò. Quia error invincibilis excusat à peccato, quia non potest esse voluntarium, quidquid sit ex errore invincibili. Secundò. Quia in solo dubio practico tenemur sequi partem tutiorem, non in speculativo: atqui in illo casu dubium non esset practicum, sed speculativum: ergo in illo casu non peccaret. Minor patet: quia in tali casu non dubitat homo, an hic, & nunc peccabit; nam illa existimatio invincibilis, quòd non peccat, impossibilis est cum ea dubitatione, qua quis dubitet, an hic, & nunc peccet.

17 Extra hunc casum, & in communi hypothesi, in qua non datur talis error invincibilis, tamquam certum dicendum est, primò, ex sola cogitatione dubitanti de malitia morali operationis (etiam si non detur judicium reflexum, quo intellectus asserat, non licere operari cum conscientia dubia, nisi in tutiorem partem) peccatum hominem, si aggrediatur opus, de quo sic dubitat; atque adeo ad peccatum non requiritur id judicium reflexum.

18 Probatur conclusio. Ad dubitationem de malitia morali subsequitur timor mali; & si quis efficaciter velit obsequi timori, & secundum illum operari, ad timorem subsequitur necessariò fuga: ergo quamvis non detur id judicium reflexum, sed sola dubitatio de malitia morali, hæc sufficit ad peccatum.

19 Exemplo res explicatur. Accedit quis ad fluvium, & videt moveri in aquis propè ripam animal reptibile: dubitat an sit anguis lethifer, an potius anguilla piscis: ad hanc dubitationem subsequitur timor, & ad timorem fuga, quamvis non formet judicium, quòd in ea dubitatione fugiendum sit. Eodem modo contingit illis præcipue, qui detestantur peccatum mortale. Nam ubi dubitant, an actio facienda, sit peccatum mortale, ad dubitationem subsequitur timor mali; & ad timorem fuga. In iis autem, qui non ita detestantur peccatum, ex sola dubitatione mali, sufficientem advertentiam comparant ad timorem, & ex timore ad fugam.

20 Dices. Ad peccatum mortale requiritur advertentia rationis, non qualiscumque, sed plena; ut tradit communis sententia Theologorum: atqui advertentia plena quomodo potest stare sine actu perfecto judicii?

21 Responderetur, advertentiam plenam non stare dumtaxat in actu judicii, sed sufficienter stare posse in dubio practico, sicut sufficientem advertentiam habet ad periculum homo, cum dubitat, an animal reptibile, quod videt in aquis propè se, sit anguis, aut piscis.

22 Dicendum est secundò, probabile esse (extra casum erroris invincibilis supra memorati) eo ipso quòd detur dubitatio de malitia morali operis eliciendi, necessariò subsequi judicium enuncians, malum esse id agere cum conscientia dubia, sive enuncians, id malum morale timendum esse. Consequenterque dicen-

dicendum, si vera est ea connexio dubitationis cum tali iudicio reflexo, ad peccatum requiri alterum è duobus, vel iudicium directum de malitia operationis; vel iudicium reflexum de malitia operandi cum conscientia dubia.

23 Prima pars probari videtur. Nam qui dubitat de malitia morali operationis, cum plenam habeat advertentiam rationis, & simul præstò habeat lumen naturale ad videndum, peccatum esse timendum; ex ipso lumine naturali determinatur ad cognoscendum, in ea dubitatione malum morale esse timendum, & fugiendum.

24 Secunda verò pars certius constat. Nam cum adest advertentia rationis circa malum morale, vel est dubitando de illo, vel est non dubitando? Si dicas esse advertentiam rationis circa malitiam moralem non dubitando; debet esse enunciando illam: quia non potest dari medium; & ideò necessariò debet vel enunciare malum, vel dubitare de illo. Si verò dicas, eam advertentiam rationis esse dubitando de malitia; cum juxta eam sententiam proximè relata, ad dubitationem subsequatur necessariò id iudicium reflexum; si datur dubitatio, dari debet tale iudicium reflexum, quòd in dubio mali timendum est à malo; sive (quòd idem est) in dubio, quòd non potest depòbi, tutior pars eligenda est.

25 Hinc infertur, illam propositionem, quam reprobatur censura Lovanienfis, etiam si loquatur de iudicio enunciativo, non posse reprobari in sensu proximè explicato. In quo ea propositio sic securè procedit: [Ut actio quæpiam sit peccaminosa oportet, ut procedat ab homine, qui nescit & percipit per iudicium enunciativum directum, vel reflexum, quid boni, malive in ea sit.] Nam licet sufficiat dubitatio de malitia, ut diximus; cum tamen juxta sententiam relata, eo ipso quòd detur dubitatio de malitia operationis, necesse sit, ut ad sit etiam iudicium reflexum, quòd non licet operari cum conscientia dubia; id dictante lumine naturali; inde est, quòd non sit absurdum requirere id iudicium reflexum, necessariò consecutum ad dubitationem.

DISPUTATIO LXXIX.

An in urgenti necessitate pro salute animæ liceat Episcopis dispensare in impedimentis dirimentibus matrimonium, quando non datur aditus ad Pontificem?

CAPUT I.

Exposita occasione questionis, statuitur conclusio, & Authorum suffragatio.

SUMMARIUM.

Censura Fagnani contra opinionem affirmantem? n. 1.

An fuerit communis sententia Doctorum, post contractum matrimonium posse Episcopum dispensare? n. 2.

Quam sit segura sententia, quòd ante contractum matrimonium possit dispensare? n. 3.

Qui Doctores tueantur hanc sententiam? n. 4.

Casus urgentis necessitatis, qui occurrit tempore Illustrissimi Domini Antonii Payno. n. 5.

EX disp. 57. cap. 3. art. 1. calum. 7. satis constat occasio hujus questionis, nempe quòd Fagnanus enumerat inter opiniones scandalosas, & temerarias eam, quam docuit P. Thomas Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 40. num. 7. scilicet posse Episcopum dispensare in impedimentis dirimentibus, ante contractum matrimonium, in urgentissima necessitate salutis animæ, quando non datur aditus ad Pontificem; vel est periculum in mora, eo quòd si expectetur dispensatio Pontificis, magnum imminet animæ periculum. Quam sit contemnenda hæc damnatio Fagnani, constat ex loco citato. Pro majori tamen evidentia securitatis ejus opinionis, oportet illam iterum ad incudem revocare.

2 Igitur post contractum matrimonium posse Episcopum dispensare, quando ex separatione magnum scandalum sequetur; nec datur recursus ad Pontificem, vel est periculum in mora, ante Thomam Sanchez fuit communis sententia Theologorum, & Canonistarum. Ita apud ipsum Thomam Sanchez loc. cit. num. 3. Navarrus, Angles, Sylvester, Henriquez, Sotus, Tabiena, Armilla, Antonius Cucus, Spino, Barthol. à Ledesma, Capua, Rodriquez, Antonius Gomez, Ludov. Lopez, Vivaldus; & post Thomam Sanchez plures alii scilicet P. Coninck de matrim. disp. 33. dub. 3. conclus. 3. P. Reginaldus lib. 31. nu. 202. P. Filliucius tract. 10. de matrim. part. 2. cap. 10. quest. 2. conclus. 2. P. Castro Palao tom. 5. disp. 4. punct. ult. §. 1. n. 6. & apud ipsum (ultra relatos) P. Vasqu. 1. 2. disput. 178. cap. 2. nu. 16. P. Rebellus 2. part. de just. lib. 3. quest. 5. num. 20. P. Salas disp. 20. de legib. sect. 3. num. 25. P. Gaspar Hurtado disp. 26. de matrim. diff. 2. num. 6.

3 Dicendum ergo est, esse securissimam sententiam, quæ docet, ante contractum matrimonium posse Episcopum dispensare in impedimentis matrimonii jure humano statutis, in casu urgentissimæ necessitatis pro salute animæ; quando non est aditus ad Pontifi-

cem; vel est periculum in mora, puta propter periculum incontinentiæ. Et quamvis P. Thomas Sanchez tunc temporis id docuerit sine Authore; ipsum verò Thomam secuti sunt, quotquot post ipsum scripserunt. Quando autem opinio Authoris habet approbationem Doctorum subsequenterum per diuturnum tempus; tunc ea opinio æquiparatur consuetudini longi temporis; quod in moralibus est magnæ autoritatis; ut loquitur Illustris. Tapia. De quo vide disp. 57. cap. 3. art. 1. nu. 66.

4 Doctores autem, qui in hac resolutione Thomam Sanchez sequuntur, sunt P. Castro Palao tom. 5. disp. 4. punct. ult. §. 1. num. 9. & apud ipsum P. Vasquez, & P. Salas. Item P. Gaspar. Hurtado de matrim. disp. 26. diff. 2. nu. 7. P. Reginaldus lib. 31. num. 205. item Basilus Ponze lib. 8. de matrim. cap. 13. num. 6. Bonacina de matrim. quest. 3. punct. 15. num. 6. Villalobos part. 1. tract. 14. diff. 25. numer. 6. Eligius Bassæus verb. Matrimonium 9. num. 4. Sylvius in supplement. quest. 50. art. 1. questio 2. Barbola de potestate Episcopi allegat. 35. num. 5. Victorellus in notis ad Navarr. cap. 22. num. 85. Molfesius tom. 1. summ. tract. 4. cap. 12. num. 35. Diana part. 8. tract. 3. resol. 80. & apud ipsum P. Præpositus 3. part. quest. 7. de dispensat. impedim. dub. 2. num. 16. Item Leander à SS Sacram. tom. 2. tract. 9. de matrim. disp. 24. quest. 8. & apud ipsum (ultra relatos) Homobonus in exam. part. 1. tract. 5. quest. 32. Cornejo disp. 7. dub. ult. Machado lib. 4. part. 6. tract. 16. docum. 11. num. 4. & 5. Candidus disquisit. 28. art. 16. dub. 3.

5 Et ideò Illustris. Dom. Antonius Payno Archiepiscopus Hispalensis anno 1669. dignatus est audire, & approbare meam sententiam in hoc casu. Tirijs, & Berta à pluribus annis degebant vitam in concubinato, communiter tamen reputati conjuges. Et, ut peccatores sunt stultissimi in re salutis æternæ, ita & isti erant in summo periculo æternæ damnationis, timentes infamiam temporalem, & damnationem Superiorum sibi ipsis imminentem; & ideò non audebant ad meliorem, & securiorem statum se reducere. Ob nimiam eorum paupertatem non erat aditus ad Romanum Pontificem. Et nisi occulto aliquo medio obtineretur gratis dispensatio, perituri erant in eo statu damnationis æternæ. Dispensationem in eo casu ad Episcopum pertipere, asserui: acquievit Dominus Archiepiscopus, & dispensavit: & sic oves suas ad spem æternæ salutis erexit.

CAPUT II.

Proponuntur breviter inconcussa hujus sententia fundamenta.

SUMMARIUM.

An sit communis sententia, quòd potest Episcopus dispensare in legibus Pontificis, & in quo casu? Et quid inde pro conclusione? n. 6.

An dispensatio impediendi dirimentis, qua dicitur fieri post contractum matrimonium, revera sit ante contractum? Et quid inde pro conclusione? n. 7.

An eadem ratio militet post contractum, & ante contractum matrimonium? nu. 8. & 9.

An expediat communi Reipublica bono potestas Episcopi ad hanc dispensationem? Et quid inde pro conclusione? nu. 10.

An hac potestas Episcopi requiratur, ut sacri canones sint in adificationem, & non in destructionem? nu. 11.

An urgente gravissima necessitate, deficiat finis reservationis hujus potestatis Episcopalis? nu. 12.

An intentio Pontificis reservantis sibi hanc potestatem debeat esse talis, ut non sit in dispendium animarum? nu. 13.

An sit certum moraliter, non esse intentionem Pontificis reservare sibi hanc potestatem in hoc casu; atque adeò detur in eo locus epikeje? nu. 14. & seq.

An commune iudicium prudentum faciat certitudinem moralem, & in quo casu? nu. 16. remissivè.

An possit Episcopus dispensare in voto castitatis, in casu urgentis necessitatis? Et quid inde pro conclusione? n. 17. & seq.

An ubi concurrunt opinio communis, & singularis, amplectenda sit singularis, si sit in favorem causa pia? nu. 19.

An in casu urgentis necessitatis liceat præferre opinionem tenuis probabilioris opinioni probabiliori? nu. 20.

An confirmetur nostra sententia ex capite Ubi non est. de dispensat. impuber? nu. 21.

In quo sensu accipiatur id verbum Toleretur? ibid.

An constet, dispensationem ejus canonis committi Episcopo? nu. 22.

An is canon intelligatur, casu quo non sit recursus ad Pontificem? num. 23.

An decisiones juris favorabiles extendantur ad casus similes, quando datur identitas rationis? nu. 24.

Et quid inde pro conclusione? nu. 25.

An teneatur Episcopus ex charitate ad dispensandum, quando urget necessitas pro bono anima? nu. 27.

Error censura Fagnani. nu. 28.

Primum fundamentum est. Nam communis, & recepta Theologorum, & Canonistarum sententia docet, posse Episcopum dispensare in legibus Pontificis in casibus urgentis necessitatis,

tatis, maximè pro bono salutis animarum, quando non datur aditus ad Pontificem, vel est periculum in mora. Ita docent Abbas, Baldus, Romanus, Lignado, Speculator, Felinus, Cotta, Millis, Rebuffus, Lambertinus, Bernardus Diaz, Ludov. Gomez, Dueñas, Staphilæus, Cucus, Gutierrez, & Gratianus: quos refert, & sequitur P. Thomas Sanchez cit. num. 3. Et ultra eoseandem doctrinam tradunt P. Suar, lib. 6. de legib. cap. 14. num. 10. P. Vasquez tom. 2. in 1. 2. disp. 178. cap. 2. P. Salas de legib. disp. 20. sect. 3. numer. 25. P. Baldellus lib. 5. disput. 49. num. 7. P. Castro Palao tom. 1. tract. 3. disp. 6. punct. 5. num. 7. P. Reginaldus lib. 3. 1. num. 202. item Illustris. Tapia tom. 1. caten. moral. lib. 4. quest. 20. art. 5. nu. 9. Basilius Ponze lib. 8. de matrim. cap. 6. num. 7. Bonacina disp. 1. de legib. quest. 2. punct. 1. num. 17. Barbosa de potest. Episc. part. 2. allegat. 33. num. 27. & allegat. 35. num. 3. & plures alii. Qui Doctores eo fundamento nituntur, quia non est credendum, esse intentionem Pontificis reservare uni sibi hanc facultatem, in casibus urgentis necessitatis, quando non est aditus ad ipsum. Et P. Suarez aliam addit rationem his verbis: [Quibus omnibus addenda est consuetudo, quæ est optima legum interpret, & ad jurisdictionem acquirendam sufficit.] Sed ante contractum matrimonium potest dari casus urgentis necessitatis; & impedimenta, de quibus loquimur in præfenti, sunt statuta legibus Pontificiis: ergo in talibus casibus urgentis necessitatis ante contractum matrimonium potest Episcopus dispensare.

7 Secundum fundamentum est. Post contractum matrimonium admittit communis sententia Theologorum, & Canonistarum, posse dispensare Episcopum in casu urgentis necessitatis, quando non datur aditus ad Romanum Pontificem; scilicet in impedimentis dirimentibus; ut docent quatuor & viginti Doctores allegati supra num. 2. & viginti alii relati num. 4. ergo etiam potest dispensare ante contractum matrimonium, si occurrat casus similis necessitatis. Consequentia patet primò; quia licet illa dispensatio dicatur fieri post contractum matrimonium, revera non fit nisi ante contractum; quia matrimonium invalidè contractum revera non est matrimonium, & cum dispensatio impedimenti, quæ tunc datur, sit ad illud contrahendum, utique datur ante illud contractum.

8 Patet secundo eadem consequentia. Ratio enim, propter quam Authores locuti sunt de dispensatione impedimentifacæ post contractum matrimonium invalidè, est, quia post invalidè contractum potest urgere necessitas ad illud validè contrahendum: sed ex casibus supra propositis constat, posse dari urgentissimam necessitatem pro bono salutis æternæ, & in quo non detur recursus ad Romanum Pontificem, antequam de facto contrahatur matrimonium: ergo antequam contrahatur, potest Episcopus dispensare.

9 Patet tertio. Nam ratio motiva dispensandi est urgentissima necessitas pro bono animæ, & impossibilitas adeundi Romanum Pontificem: sed respectu hujus necessitatis est per accidens, quod matrimonium sit de facto contractum, vel non sit; cum tam magna necessitas occurrere possit ante contractum, quam post contractum: ergo etiam ante contractum potest fieri dispensatio. Ergo eadem ratio motiva dispensationis militat, sive sit post contractum, sive ante contractum matrimonium.

10 Patet quartò ex P. Castro Palao ubi supra. [Ideò conceditur Episcopo potestas dispensandi in his impedimentis matrimonio contracto, quia communi Reipublicæ bono, animarumque salutis expedit, ne, urgenti necessitate, homines salutari remedio destituantur.] Sed etiam communi Reipublicæ bono, animarumque salutis expedit, ne, urgente necessitate ante contractum matrimonium, homines salutari remedio destituantur: ergo eadem potestas dispensandi in his impedimentis dirimentibus concedenda est Episcopo, etiam ante contractum matrimonium.

11 Tertium fundamentum est. Nam sacri canones ita intelligendi sunt, ut sint in ædificationem, & non in destructionem juxta modum loquendi Apostoli: at si sacri canones statuentes impedimenta dirimentia, ita intelligantur, ut etiam in casu, quo periclitatur salus animæ, ante contractum matrimonium non possit Episcopus dispensare; utique sacri canones intelligerentur ita, ut essent in destructionem, & in perniciem animarum sic periclitantium: ergo intelligi debent, ita ut in gravissima necessitate pro salute animarum, possit Episcopus dispensare, quando non est aditus ad Pontificem, vel est periculum in mora.

12 Confirmatur primò. Finis hujus reservationis, qua Romanus Pontifex sibi reservat has dispensationes, est utilitas publica, & bonum regimen Reipublicæ Christianæ: sed hic finis deficit, si urgeat gravissima necessitas pro salute animarum; nec sit aditus ad Romanum Pontificem, vel sit periculum in mora: ergo cessante fine reservationis, cessat reservatio; atque adeò pro iis casibus habet Episcopus potestatem dispensandi. Consequentia patet. Nam deficiente fine legis in casu particulari, cessat lex. De quo vide disp. 62. cap. 2. art. 3.

13 Confirmatur secundo. Dum Romanus Pontifex eam sibi potestatem reservat, non est credendum; esse suam intentionem reservare sibi eam potestatem dispensandi, in dispendium animarum: atqui si in casu urgentissimæ necessitatis, in quo periclitatur salus animarum, vellet Pontifex reservatam sibi uni potestatem dispen-

sandi, quando impossibilis est recursus ad ipsum, vel est periculum in mora; ea reservatio potestatis esset in dispendium animarum: ergo absolutè credendum est, non esse intentionem Romani Pontificis reservare in eo casu urgentissimæ necessitatis.

14 Quartum fundamentum est. Etenim quando certum moraliter est, non esse mentem, aut intentionem Superioris comprehendere sub lege sua aliquem casum; tunc habet locum Epikeja: sed cum fere quadraginta sint Doctores, qui (sive loquantur in generali de potestate dispensandi in legibus Pontificiis; sive in speciali circa impedimenta dirimentia matrimonium) doceant, non esse conforme suavi regimini Ecclesiæ, atque adeò non esse intentionem Pontificis reservare uni sibi eam potestatem dispensandi in illis casibus urgentis necessitatis; maximè cum ferè nullus sit, qui expresse contradicat; tanquam certum moraliter formandum est judicium, quod non est intentio Romani Pontificis reservare uni sibi eam potestatem dispensandi in talibus casibus: ergo hic habet locum Epikeja.

15 Majorem docent S. Thomas 2. 2. quest. 120. artic. 2. & in hunc locum Cajet. P. Suarez lib. 6. de legib. cap. 7. P. Vasquez tom. 2. in 1. 2. disp. 176. cap. 3. num. 13. & Illustris. Tapia tom. 1. caten. lib. 4. quest. 18. art. 7. num. 4. & communiter Theologi.

16 Minor autem ejusdem syllogismi inde constat, quod rectè censere, an hæc sit intentio legislatoris, an alia; maximè pendet à judicio prudentum: constat autem ex in 1. part. Cris. Theol. disp. 12. in iis, quæ omnino pendent à judicio prudentum, judicium omnium, aut ferè omnium Doctorum facere evidentiam moralem. Cum ergo sit sententia ferè omnium Doctorum, non esse intentionem Pontificis reservare uni sibi potestatem dispensandi in illis casibus urgentis necessitatis; idque maximè pendeat à judicio prudentum; censendum est evidens moraliter, quod non sit intentio Pontificis illam sibi sic reservare pro illis casibus.

17 Quintum fundamentum est. Nam votum absolutum castitatis, strictioris juris est, quam ea impedimenta dirimentia; cum hæc sint juris humani, & illud sit juris Divini; in quo voto, absoluto castitatis solus Romanus Pontifex dispensat: & tamen in casu urgentis necessitatis, in quo non est recursus ad Pontificem, vel est periculum in mora, potest Episcopus dispensare, ut asserunt P. Thomas Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 9. num. 22. Sylvester verb. Votum 4. qu. 4. Navarrus in manual. cap. 12. num. 79. quos refert, & sequitur Thom. Sanchez cit. sicut etiam Patrem Enriquez, P. Valentiam, P. Sa, Palacios, Rodriguez, Ludovicum Lopez, & Antonium Gomez. Item Machado tom. 1. lib. 4. part. 6. tract. 13. docum. 7. & apud ipsum (ultra relatos) Gregor. Lopez in 1. 2. tit. 14. gloss. 1. fin. Fagundez lib. 2. in præc. decal. cap. 42. numer. 28. Basilius Ponze lib. 8. de matrim. cap. 9. numer. 1. P. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 8. Item P. Suarez tom. 2. de Relig. tract. 6. lib. 6. cap. 26. numer. 9. P. Lessius lib. 2. de just. cap. 40. dub. 18. numer. 126. P. Castro Palao tom. 3. tract. 15. disput. 2. punct. 12. numer. 1. Ergo in simili casu urgentis necessitatis, in quo non est recursus ad Romanum Pontificem, vel est periculum in mora; poterit Episcopus dispensare in impedimentis matrimonii, quæ sunt juris humani; sive ea urgens necessitas contingat post contractum, sive ante contractum matrimonium. Hæc consequentia urget à majori ad minus; si enim potest in iis, quæ sunt juris Divini; a fortiori poterit in iis, quæ sunt juris humani.

18 Neque obest, si dicas, esse disparitatem rationis, eo quod votum castitatis est solum impedimentum impediens; alia verò, de quibus in præfenti loquimur, sunt impedimenta dirimentia. Non, inquam, obest: tum quia votum castitatis excedit in eo, quod est juris Divini. Tum præcipue: quia tota ratio, ob quam potest Episcopus dispensare in voto castitatis in iis casibus, est, quia cum non sit æquū regimini Ecclesiæ, quod fideles in illis casibus maneant remedio destituti in dispendium suarum animarum, firma persuasio invaluit, non esse intentionem Pontificis, sibi reservare potestatem dispensandi in ejusmodi casibus. Quæ ratio equè militat in utroque.

19 Sextum fundamentum est. Nam apud Authores sapientissimos est sententia recepta, quod ubi concurrunt duæ opiniones, altera communis, & altera singularis, nempe unius, vel alterius Doctoris, si hæc secunda sit in favorem causæ piæ; opinio singularis debet preferri communi; ut tradunt P. Thomas Sanchez lib. 1. de matrim. disput. 18. num. 5. & apud ipsum Joannes Andreas, Ostiensis, Ancharanus, Henricus, Alexand. de Nevo, Prepositus, Rosella, Felinus, Decius, Barbatia, Berojus, Antonius Gabr. & Navarrus. Item P. Castro Palao tom. 1. tract. 1. disput. 2. punct. 1. num. 12. & apud ipsum Mascardus. Item Villalob. tom. 1. summ. tract. 1. diff. 7. num. 3. Sed hæc, de qua loquimur in præfenti, est urgens necessitas favore animæ; ergo quamvis hæc sententia esset singularis, qualis erat tempore P. Thomæ Sanchez, & opposita esset communior; hæc opinio singularis amplectenda fuit in praxi.

20 Septimum fundamentum est. Nam, ut docent viri sapientes, in casu urgentissimæ necessitatis licet præferre opinionem parum probabilem opinioni multum excedenti in probabilioritate. Ita Navarrus cap. Inter verba. in 2. edit. coroll. 53. numer. 135. Et Sotus de sect. membr. 3. quest. 2. conclus. 3. quos refert, & sequitur P. Thomas Sanchez lib. 2. de matrim. disput. 36. num. 8. & lib. 1. summ. cap. 9. numer. 25. Ubi hanc rationem tradit: quia quam-

quamvis opinio aliàs esset parum probabilis, adjuncta urgentissima necessitate animæ, fit graviter probabilis. Unde optime notavit Filguera in sua lucerna decretali in *proposit. 3.* hanc propositionem de probabilitate tenui in casu extremæ, aut urgentissimæ necessitatis non damnari ab Innocentio XI. quia posita ea urgentissima necessitate, iam probabilitas non est tenuis, sed valde gravis. Præcipue cum ea *propositio 3.* damnata ab Innocentio loquatur *Generatim* de probabilitate tenui tanquam licita in omni eventu. Ergo quamvis opinio, quam statuimus, esset parum probabilis; cum ea tradatur pro urgentissima necessitate, illa quidem opinio præferenda est.

21. Octavum fundamentum ex Basilio Legionensi supra cit. est, quod desumitur ex *cap. Ubi non est.* de desponsat. impuber. ubi sic loquitur Pontifex: [Districtius inhibemus, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatem legibus, vel canonibus determinatam non pervenerit, conjungantur; nisi fortè aliqua *urgentissima necessitate* interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur. [Ubi notandum est cum eodem Basilio, id verbum *toleretur*, non sumi permissivè tantum, sed approbativè, sive dispensando. Et meritò: quia cum id matrimonium contractum ante ætatem legitimam sit invalidum, non jubet Pontifex, quod ut formaliter invalidum toleretur; nam matrimonia invalida numquam toleravit Ecclesia, id enim esset tolerare concubinatum. Quare mens Pontificis est, ut toleretur eo modo, quo justè, & licitè tolerari potest, nempe dispensando in impedimento dirimenti, ut contractus matrimonii fiat validus.

22. Notandum est secundò, ibi eam potestatem dispensandi committi Episcopo: tum quia non petit recursum ad sedem Romanam: tum præcipue, quia jubet tolerari, *urgentissima necessitate* interveniente; ad hoc autem ut Pontifex dispense, quamvis requiratur causa, non tamen requiritur *urgentissima* necessitas.

23. Notandum est terriò, licet Pontifex committat Episcopo dispensationem ejus impedimenti dirimentis pro *urgentissima necessitate*, id debet intelligi, quando non est recursus ad Pontificem, vel est periculum in mora; quia sic fert praxis, & consuetudo communis, ut constat ex Doctoribus citatis. Nam *consuetudo est optima legum interpret.* Ut deciditur in *cap. Cum dilectus.* de consuetud.

24. Notandum est quartò, decisiones juris, præcipue favorabiles, extendendas esse ad casus similes, quando datur identitas rationis adæquata. Tunc autem dicitur dari identitas rationis adæquata, quando constat, inductum esse legislatorem ad ferendam legem, ex ea sola ratione, quæ exprimitur in lege. Ita P. Suarez lib. 6. de legib. cap. 3. num. 16. id probans ex ult. reg. juris in 6. cap. Si postquam deelect. in 6. & ex cap. Quis in insulis. de Regular. & l. Cum mulier ff. soluto matrim. & dicit, esse communem jurisprudentum. Quem etiam sequuntur alii Theologi, inter quos Illustrijs. Tapia tom. 1. cat. mor. lib. 4. nu. 27. art. 4. nu. 6.

25. Cum ergo ex prædicto *cap. Ubi non est.* constet, totam rationem adæquatam, qua inductus est Pontifex ad concedendum Episcopis potestatem dispensandi in eo impedimento dirimenti ætatis, esse *urgentissimam necessitatem*, nempe quando non datur recursus ad Romanum Pontificem, vel est periculum in mora; & eadem omninò ratio militet in aliis impedimentis dirimentibus ex jure humano; dicendum est, decisionem ejus legis extendendam esse ex identitate rationis ad aliqua impedimenta dirimentia, quæ sunt ex jure humano; ita ut vi ejus legis, & extensionis illius liceat Episcopis dispensare in illis in urgentissima necessitate, quando non datur recursus ad Romanum Pontificem, vel est periculum in mora.

26. Dices, id intelligendum esse de dispensatione post contractum matrimonium. Respondeo tamen, id sine fundamento dici: quia ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus; ut clamant jurisprudentes.

27. Addimus insuper, non solum posse Episcopum dispensare in prædictis casibus; sed aliquando etiam teneri graviter ex lege charitatis: quando videlicet urget necessitas pro bono animæ; qualis est casus *cap. 1.* relatus, in quo duo illi vir, & foemina reputati conjuges perstebant à multis annis in concubinato, & ex timore infamiæ non audebant declarare crimen suum; ideòque perstebant in suo crimine; nec poterant celebrare matrimonium secreto modo; quia impedimento dirimenti ligati erant; nec poterant habere recursum ad Romanum Pontificem; ideòque erant in periculo persistendi sic usque ad mortem, atque adeò in periculo damnationis æternæ. Tunc ergo censui, teneri graviter ex charitate Dominum Archiepiscopum ad dispensandum. Quando enim proximus est in periculo damnationis, tenemur lege charitatis ei succurrere eo modo, quo possumus: sed illi conjuges reputati, erant in periculo æternæ damnationis; & Episcopus poterat eos inde educere, dispensando: ergo ad id tenebatur Episcopus ex lege charitatis.

28. Ex quibus omnibus manifestè constat, turpiter errasse Fagnanum; dum sententiam tam solidis fundamentis rationis, & autoritatis suffultam inter temerarias, & scandalosas adnumeraverit.

An extra necessitatem extremam liceat egentibus accipere de alienis necessaria? Ubi præcipue, an in gravi necessitate Reipublicæ liceat succurrere ex operibus ad alium finem à testatore destinatis?

CAPUT I.

Quid dicendum circa primam partem disputationis?

SUMMARIUM.

Propositio damnata ab Innocentio XI. nu. 1.

Qua dixi olim de favore pauperis in gravi necessitate, quot conditionibus oneraverim? nu. 2.

Numquam licet furari, etiam in extrema. ibid.

An damnatio propositionis intelligenda sit in sensu formali, an etiam in materiali? nu. 3.

Si quid sensui ejus damnationis oppositum aliquando dixerim, revoco? nu. 4.

An ultra necessitatem extremam, & gravem, admittenda sit, evidenter urgens? nu. 5.

Et an id colligatur ex S. Thoma? nu. 6.

1. **C**onstat ex proximè dictis decreto novissimo sacre Congregationis universalis Inquisitionis, damnatam esse tanquam scandalosam hanc propositionem, quæ est trigesima sexta: *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.*

2. Et quamvis ego in 1. part. *Cris. Theol.* propugnaverim, in aliquo casu posse concurrere circumstantias, in quibus graviter egens possit à divite subripere levamen suæ gravis necessitatis; tamen tot, tantisque conditionibus oneravi eam conclusionem, ut potius respiciat speculationem quam praxim, ut supra notavi *disp. 56. cap. 8. art. 6.*

Deinde numquam dixi licitum esse furari, sive in necessitate extrema, sive in gravi, quia quando licitè aliquid subripitur, id non est furtum, ut notavit S. Thomas proximè citandus.

3. Dubitari autem potest, an ea damnatio sacre Congregationis intelligenda sit in sensu formali ut sonat, ita ut solum damnetur assertio, quæ permittit furtum ut furtum? An potius intelligenda sit in sensu etiam materiali, ita ut damnetur assertio, non solum quæ asserit furtum ut furtum, sed etiam quæ asserit posse quem in gravi necessitate subripere levamen sibi necessarium. Hanc tamen dubitationem non est meum decidere, sed consulenda est sacra Congregatio.

4. Et dum responsum sacre Congregationis expectamus, omnibus testatum esse volo, quidquid circa hanc materiam dixerim, subicere me ei decreto, & sensui illius: si quid autem ei decreto contrarium dixerim aliquando, nunc denuò libenter revoco.

5. Illud autem prætereà advertendum est cum S. Thoma infra citando, præter necessitatem extremam, & gravem, aliam etiam admittendam esse, quam S. Thomas vocat *evidenter urgentem*, & aliqui Thomistæ appellant *quasi extremam*. Estque illa, in qua licet non periclitetur vita, datur tamen evidens periculum proximum incidendi in aliquod magnum damnum, v. g. gravis morbi, capritivatis, ingentis jacturæ eorum bonorum, quibus indiget ad alimenta sua, & suorum. Et in hac necessitate evidenter urgente dicendum videtur posse egentem sibi ipsi opitulari de quibuscumque bonis, quæ magis sibi obviam fuerint; dummodo ille non inducat proximum in simile periculum. Dixi dicendum videtur; credo enim, id non contradicere decreto supradicto Innocentii XI. cui hac assertionem omninò subicicio.

6. Hujus doctrinæ nullam meliorem probationem invenio, quam si recolamus textum S. Thomæ 2. 2. *quest. 66. art. 7.* qui cum ei articulo præfixisset hunc titulum: [Utrum liceat alicui furari propter necessitatem?] sic ait in corpore. [Ideò res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali jure debentur pauperum sustentationi. Unde Ambrosius dicit, & habetur in decretis *dist. 17.* Esurientium panis est, quem tu detines; nudorum indumentum est, quod tu recludis; miserorum redemptio, & absolutio est pecunia, quam tu in terram defodis. Sed quia multi sunt necessitatem patientes, & non potest ex eadem re omnibus subveniri, committitur arbitrio unicujusque dispensatio propriarum rerum, ut ex eis subveniat necessitatem patientibus. Si tamen adeò sit *evidens & urgens necessitas* (nota quòd non dixit *extrema*, sed *urgens*) ut manifestum sit, instanti necessitati de rebus occurrentibus esse subveniendum, puta cum imminet *persona periculum* (nota quòd non dixit *vita*, sed *persona*) & aliter subveniri non potest, tunc licitè potest aliquis ex rebus alienis suæ necessitati subvenire, sive manifestè, sive occultè sublati; nec hoc propriè habet rationem furti, vel rapinæ.] Hæc S. Thomas.

7. P. Granado 2. 2. *contro. 3. tract. 11. disp. 2. sect. 3. num. 11.* observavit in præfato textu non loqui S. Thomam præcisè de necessitate extrema, nam ubi S. Thomas dicit *urgens necessitas*, ipse Granado notat sic, *Non dixit extremam.*

8. Deinde observandum est, quòd in verbis ejus textus antecedentibus non loquitur de extremè indigentibus, ubi dicit, *quia multi*

multi sunt necessitatos patientes, constat enim non esse multos extrema necessitate laborantes; immò neque in iis verbis loquitur de patientibus urgentem necessitatem, ut constat ex distinctione, quam facit inter utrosque.

9 Quæ omnia efficacissimè confirmantur iis omnibus, quæ dixi in 1. part. Cris. Theol. disp. 20. cap. 4. Huc accedit, quòd P. Vasquez de Eleemosyna cap. 1. dub. 3. num. 24. in hunc sensum dixit: [Urgens necessitas prius potest esse corporis, ut cum imminet infirmitas aliqua gravis; & hanc appellavit Medina quasi extremam: & in hoc casu obligat eleemosyna ex necessario adhuc status, & superfluo naturæ, sicut extrema, nisi sit alius, qui ei subveniat: quia similis necessitas probabiliter timenda est ut extrema; nisi enim simili morbo succurratur, facilè salus, & vita illius periclitabitur.] Hucusque P. Vasq.

C A P U T II.

Disputatur secunda pars disputationis; scilicet an in presenti caritate annona, gravique necessitate Reipublicæ, oporteat ei subveniri ex operibus piis in alios usus à Testatore destinatis.

A R T I C U L U S I.

Proponitur ratio dubitandi.

N O N E G E T S U M M A R I O.

10 **A** Deò sanctum est apud omnes nationes statutum implendi ultimas testatorum voluntates, eas maximè, quæ respiciunt executionem piarum causarum; ut videri possit aliquibus temerarium, non solum deficere ab exacta executione earum ultimarum voluntatum; sed etiam illud in quæstionem vocare.

11 Sed ut conspiciatur, quàm magno fundamento ducimur, ad hoc non modò discutiendum, sed etiam ad exequendum partem communi egestati favorem; sciendum est, in Concilio Provinciali Mediolanensi quinto celebrato à sexdecem Episcopis ann. 1579. cui præfuit S. Carolus Borromæus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, & Archiepiscopus Mediolanensis; indicitur hoc medium commutationis piarum causarum pro sublevanda egestate gravi Reipublicæ. Nam in 2. part. Concilii, quæ tota respicit instructionem pro tempore pestis, in primis dicitur, quantum fames invaluerit tempore pestis. Nam sub titulo *Preparatio annonæ*, &c. hæc verba habentur. *Cum præsertim sapè fiat, ut gravissimo illo tempore longè plures (quemadmodum usu compertum, litterisque traditum est) fame necentur, quàm pestilentia extinguantur.*

12 Pro sublevanda ergo fame, quæ eo tempore occurrit, præcipit Concilium Mediolanense Episcopis ejus Provinciæ, ut sollicitos se gerant in obtinenda à Romano Pontifice facultate commutandi opera pia in sublevationem famis. Et ita sub titulo *Preparatio adjumentorum spiritualium*, &c. inter alias facultates, quæ dicuntur obtinendæ à Romano Pontifice, constituit hanc: *Facultas convertendi etiam alicujus eleemosynæ legata usum, saltem ad tempus, si quando ad pauperum necessitates sublevandas aliud expedire, vel necessarium censuerit. Quæ enim ob piam aliquam causam legata, relicta ve sunt, ut videlicet vel in Divinum cultum, vel in puellarum nubentium dotem, vel in alium ejus generis usum erogentur; ea tunc expedit ad egentium hominum victum, & sustentationem converti.* Ubi maximè notandum est id verbum *Expedire*. Nam in præsentis non inquirimus, an Romanus Pontifex possit commutare ex causa legata pia; neque quòd possit Pontifex, dubitamus; sed an id oporteat fieri. An autem in casu præsentis inopiæ, de quo inquiritur, facultas obtinenda sit à Romano Pontifice; an autem sufficiat illam obtinere ab Episcopo; aut fieri possit sine utriusvis autoritate, ex dicendis constabit.

A R T I C U L U S II.

Qualis, & quanta sit hæc necessitas Reipublicæ; an sit gravis, & an æquivalens extrema?

S U M M A R I U M.

Triplex genus necessitatis, extrema, gravis, & communis? n. 13.

Quanta sit obligatio opitulandi in extrema necessitate? n. 14.

An gravis necessitas Reipublicæ æquivalet necessitati extrema particularium? n. 15.

Confirmatio conclusionis ex P. Suar. n. 16.

Item ex S. Thoma. n. 17.

Item ex Illustriss. Tapia. n. 18.

Sicut etiam ex Cajetano. n. 19.

Rationes conclusionis, quæ colliguntur ex prædictis authoribus? n. 20.

Octo circumstantiæ, quæ concurrunt in presenti necessitate Reipublicæ, quæ illam reddunt gravem, & æquivalentem extrema. n. 21. & seq.

13 **T** Riplicem necessitatem distinguunt Doctores (juxta ea, quæ dixi in 1. part. Cris. Theol. disp. 20. c. 1.) extremam, gravem, & communem. Extremam dicunt, cum imminet pericu-

lum vitæ, aut incidendi in perpetuam amentiam, aut in detrimentum simile. Pro qua extrema necessitate recognoscenda non est expectandum, quòd quis incidat in periculum proximum mortis, sed satis est, quòd probabiliter timeatur hoc periculum, scilicet incurrendum fore, si non subveniatur. Et idè P. Vasquez opusc. de eleemosyna cap. 1. dub. 3. num. 8. dixit. [Neque verò sola dicitur extrema, quando jam quis est emissurus spiritum, vel de salute desperatur; quia jam frustra fieret eleemosyna: sed quando probabilis sunt signa talis eventuræ necessitatis, aut timeatur probabiliter.] Eadem, & eodem ferè tenore asserit P. Valentia tom. 3. disp. 3. quest. 9. punct. 4. §. Secundum est. & apud ipsum notavit Joannes de Medina tract. de eleemosyna q. 3. Navarrus in manual. c. 24. nu. 5. & passim Doctores. Vide reliqua, quæ de hac necessitate dixi ea disp. 20. cit. Quæ sit necessitas gravis, vide supra n. 1. & seq. Quæ autem sit necessitas communis, vide disp. 20. cit. cap. 1.

14 In extrema necessitate esse gravissimam obligationem succurrendi egeno non solum ex superfluo status, sed etiam ex necessariis ad statum, non verò ex iis, quæ sunt præcisè necessaria ad alimentum suum & suorum; omnes communiter Doctores conveniunt, ut constat ex ea disp. 20. num. 10.

15 Affero ergo, necessitatem gravem Reipublicæ (qualem hodie patitur Hispalis; immò & ferè omnes urbes, & oppida hujus provinciæ Bæticæ) equivalere necessitati extrema particularium: & consequenter esse idem genus obligationis subveniendi huic gravi necessitati Reipublicæ, ac illud, quòd intervenit, quando necessitas unius particularis est evidenter extrema: atque adeò divites omnes teneri succurrere ei necessitati Reipublicæ, etiam ex necessariis ad statum, siue cum aliquo detrimento proprii status.

16 Hanc conclusionem tradit, & multis confirmat P. Suar. de charit. disp. 7. sect. 4. conclus. 1. in hæc verba. [Si commune bonum, seu Respublica sit in gravi necessitate totius boni communis, tenetur privata persona illi subvenire etiam ex necessariis ad statum. Conclusio est ab omnibus communiter accepta. Ratio autem est: quia cæteris paribus commune bonum est præferendum proprio in temporalibus. Item ostendemus infra, debere hominem perdere vitam, si necesse sit, pro tuenda vita Reipublicæ: ergo à pari tenetur subire gravem necessitatem, ut subveniat gravi necessitati Reipublicæ. Denique hujusmodi gravis necessitas Reipublicæ rarò erit sine extrema necessitate multorum particularium: ostendimus autem debere hominem ex his bonis subvenire extreme necessitati alterius: ergo, &c.]

17 Idem docuit S. Thomas 2. 2. qu. 32. art. 6. ubi cum dixisset, non teneri divites ad erogandam eleemosynam ex bonis præcisè necessariis ad statum, excipit tres casus. Et cum duos primos proposuisset, accedens ad tertium, sic ait: [Tertio, quando occurreret extrema necessitas alicujus private persone; vel etiam magna necessitas Reipublicæ.] Ubi parificat S. Thomas extremam necessitatem private persone, & gravem Reipublicæ.

18 Et Illustriss. Tapia ibid. art. 4. num. 6. accedens ad explicationem proximi textus S. Thomæ, & ad eum tertium casum, subjungit: [Tertium in extrema necessitate private persone, vel gravi necessitate Reipublicæ: quia hæc æquivalet extrema plurium particularium.]

19 Quod etiam tradiderat Cajetanus ibid. ubi sic ait: [Constat, quòd tam magna necessitas Reipublicæ, quàm extrema necessitas alicujus occurrentis, necessitat ex ordine charitatis, qui est in præcepto, præponere bonum commune privato; & vitam proximi opportunis ad decentiam status, ut patet.]

20 Ex quibus eorum Doctorum verbis satis constant rationes, & argumenta, quibus nostra conclusio fulcitur. Prima: quia bonum commune præferendum est proprio. Secunda: quia non minus urget necessitas gravis Reipublicæ, quàm extrema private persone. Tertia: quia quoties datur necessitas gravis Reipublicæ, nunquam, aut rarò contingit sine extrema necessitate aliquorum singularium.

21 Quòd si inquiras, unde constet, eum defectum annonæ constituere Rempublicam in necessitate gravi; ex circumstantiis, quæ nunc concurrunt in hac civitate, satis deprehenditur hujus necessitatis gravitas. Quas subiiciam, ut quoties eedem circumstantiæ, aut eorum aliquæ concurrerint, deprehendatur gravitas necessitatis.

22 Prima, quia omnes pauperes & divites sentiunt ingens gravamen, & magnam molestiam in caritate annonæ, ita ut illi etiam, qui abundanter antea vivebant, ad parsimoniam redacti sunt.

23 Secunda. Illustrissimus Dominus Ambrosius Ignatius Spinula, & Guzman Archiepiscopus Hispalensis summa commiseratione ductus statuit distribuere magnam quantitatem panis omnibus pauperibus, quotquot ad suas edes occurrerent. Et ita factum est quaternis diebus in unaquaque hebdomada, ita ut singulis pauperibus dimidia libra panis, quæ octo uncis constat, erogaretur, una die viris, altera foeminis. Singulis ergo diebus concurrebant avidissimè ad accipiendam hanc eleemosynam supra viginti millia hominum. Ex quo fit, quòd eo panis frusto indigebant quadraginta millia pauperum. Unde manifestè deprehenditur, necessitatem Reipublicæ esse valde gravem, in qua hominum quadraginta millia tam modicam quantitatem panis tanta aviditate querebant.

24 Tertia. Nam, ut assererat supra P. Suarez, ex necessitate gravi

gravi Reipublicæ communiter resultant necessitates extremæ particularium. Et quidem in hac annonæ penuria tot, tantæque necessitates particularium occurrunt, ut merito timeantur necessitates extremæ aliquorum. Sunt in Civitate viduæ multæ, aliæque honestæ foeminae, quæ ex sua tenui opera tenuiter aluntur: cessat autem in illis hæc opera, quia egestas communis cessare facit opificia, eo quod ut plurimum pecuniæ requiritur ad alendas familias; ita necesse est minui sumptus ad opificia minus necessaria. Unde fit, ut foemina illæ non inveniunt materiam, cui operam suam adhibeant, fame opprimantur. Immo & ipsi viri, etiam qui ex opera sua vivunt, cum materiam non inveniunt, egestate opprimuntur. In tanta ergo multitudine egenorum timendum est, ne aliqui eorum fame pereant.

25 Quarta. Ex hac communi necessitate orta sunt quàm plurima furta nocturno tempore patrata: quod est grande malum Reipublicæ, satisque declarat gravitatem necessitatis.

26 Quinta. Nam in simili necessitate communi, immò etiam in minori, experientia compertum est, seditionem populi excitatam esse: vulgus enim fame oppressum ferè insanit & furit, sanè in ingentem Reipublicæ perniciem, & publicæ tranquillitatis eversionem. Est ergo gravis necessitas, ex qua tam ingentia monstra proficiscuntur.

27 Sexta. In his famelici populi seditionibus capita Reipublicæ periclitantur: nam vulgus insanum egestatem existimat esse culpam gubernatorum, idèque in illos impetum facit, & ad occisionem illorum aspirat. Est autem magna Reipublicæ perniciem defectus gubernatoris; nam vulgus sine capite est Babylonica confusio. Est ergo valde gravis ea necessitas, quæ tale monstrum parit.

28 Septima. In hac communi necessitate edunt cibos valde noxios; ex quo experientia compertum est contrahi morbos lethales. Unde valde commune est, quod post famem sequatur pestis. Quomodo ergo non erit gravis ea necessitas, ex qua tam magnum detrimentum Reipublicæ impendit.

29 Octava. Satis etiam demonstrat gravitatem necessitatis, quod multæ foeminae, quæ honestè vivebant, fame oppressæ cedant miseræ servituti Veneris.

ARTICULUS III.

Licetum esse, & expediens, opitulari gravi necessitati Reipublicæ annuis redditibus, qui ad alios usus pio ex ultimis voluntatibus testatorum destinati sunt.

SUMMARIUM.

Quomodo probetur conclusio ex Concilio Mediolanensi? n. 30.

Quare sit obligatio subveniendi gravi necessitati Reipublicæ, tanquam extrema? n. 31.

An ultima voluntas testatoris non possit præjudicare juri Divino, destinanti bona exteriora ad subventionem pauperum? Et quid inde pro conclusione? n. 32.

An administratores, qui in administratione procedunt eo modo, quo procederet testator, rectè administrant? n. 33.

Ante testator, si videret præsentem necessitatem, teneretur illam præferre aliis operibus piis? num. 34.

An ordo charitatis obliget ad hoc, ut necessitas gravis præferatur communi? num. 35.

30 **C**onclusio in titulo articuli proposita ostenditur primò, ex auctoritate Concilii Mediolanensis quinti sub S. Carolo Borromæo, ut constat ex hoc c. art. 1. Neque obstat, quod Concilium loquatur de tempore pestis; nam id medium commutandi opera pia non indicit Concilium ad levamen contagionis, sed pro sublevanda fame, quæ eo tempore occurrit. Neque item obstat, quod Concilium jubeat, ut petatur facultas commutandi à Romano Pontifice: quia saltem inde colligitur esse causam urgentem, ut petatur facultas, & ut Romanus Pontifex eam concedat. Et, ut supra notavi, modò abstrahimus ab ea quæstione, an id possit fieri absque facultate Prælati Ecclesiastici, & an cum sola facultate Episcopi; de quo postea.

31 Ostenditur secundò. Nam in extrema necessitate licitum est, & obligatorium ei opitulari ex quibuscumque bonis, quæ primò occurrere possunt, etiam alienis; ut omnes Theologi admittunt: sed necessitas gravis Reipublicæ æquivalere necessitati extremæ particularium, ut constat ex art. præcedenti: ergo licitum est, & obligatorium, opitulari gravi necessitati Reipublicæ ex bonis piorum operum, quæ ad alios usus ex ultimis testatorum voluntatibus destinata sunt.

32 Ostenditur tertio, ex doctrina S. Thomæ 2. 2. quæst. 66. art. 7. corpore, quam latè proposui in 1. part. Crisis Theolog. disp. 20. cap. 2. art. 3. Ex Dei institutione, & jure Divino hæc omnia bona exteriora destinata sunt ad sublevandas pauperum necessitates; quæ propositio saltem intelligi debet de necessitatibus extremis, aut quæ extremis æquivalent: sed nullum jus humanum appropriationis, aut ultimæ voluntatis testatoris potest præjudicare juri

Divino: ergo nullum jus humanum, neque ultima voluntas testatoris potest obstatere ei destinationi Divinæ, quo minus qualibet bona impendantur in necessitatibus extremis sublevandis, & consequenter in sublevanda necessitate gravi Reipublicæ, quæ ut constat ex art. præced. æquivalere extremæ. Consequentia ligat. Majorem, & minorem tradit S. Thomas, & sequuntur Theologi; & per se constant evidenter.

33 Ostenditur quarto. Nam administratores piorum operum numquam melius administrabunt, quàm cum administraverint eo modo, quo ipsi fundatores piorum operum hic & nunc administrarent: sed si viverent fundatores, & viderent præsentem Reipublicæ necessitatem, annuos redditus præsentis anni influerent in sublevanda præsentem necessitate Reipublicæ: ergo si id præstant administratores, rectè administrant. Major, & consequentia patent.

34 Probatur minor. Nam certò affirmamus, præstiturum fundatorem id, ad quod gravi obligatione tenetur; neque potest prudenter credi, virum pium, qui res suas Dei obsequio destinavit, defuturum esse suæ gravi obligationi; atqui si præsentem hujus Reipublicæ necessitatem videret, teneretur graviter levamen illius antepondere aliis operibus piis, quibus exequendis non instat tanta necessitas: ergo tanquam certum affirmandum est, fundatorem eorum piorum operum impensurum redditus annuos præsentis anni in præsentem egestatem Reipublicæ sublevanda.

35 Minor probatur. Nam quando concurrunt necessitas gravissima, & necessitas communis, si ambæ non possunt sublevari, ordo charitatis obligat ad hoc, quod gravissima præponatur communi. Et ita observavit P. Suarez de charit. disp. 7. sect. 1. num. 8. in hæc verba: *Negra vius necessitas propter minus gravem omittatur.* Et P. Vasquez opusc. de elemosyna cap. 1. dub. 3. num. 29. ait: *Non tamen potest urgentem necessitatem relinquere, & communem sublevare absque præcepti violatione.* Et ita tradunt communiter Theologi. Teneretur ergo graviter fundator, si videret hanc Reipublicæ necessitatem gravissimam, levamen illius antepondere dotationi, v. g. puellarum nubilium: nec aliter posset operari sine præcepti violatione.

36 Et confirmantur hæc omnia ex dictis supra cap. 1. circa obligationem sublevandi necessitatem urgentem, quæ talis sit, licet non sit extrema.

CAPUT III.

Cujus Prælati auctoritate fieri debeat hæc commutatio piorum operum in levamen publica necessitatis?

ARTICULUS I.

Quid possit Romanus Pontifex in hoc casu, & similibus?

SUMMARIUM.

An Pontifex possit commutare opera pia, & ultimas voluntates saltem ex causa justa? n. 37.

Authores docentes, non posse Pontificem nisi ex causa justa. ibid.

Authores docentes, posse Pontificem, etiam absque justa causa? n. 38.

Conditio, quæ tacite includitur in dispositione ultimæ voluntatis? n. 39.

Quæ ex his opinionibus sit probabilior? n. 40.

An habeat eandem potestatem commutandi ultimas voluntates pro bono communi Princeps secularis supremus? n. 41.

An ex dictis colligatur, posse Pontificem commutare opera pia in subventionem gravis necessitatis Reipublicæ? n. 42.

37 **P**osse, Romanum Pontificem facere commutationem piorum operum, saltem ex causa justa, constat ex Concilio Trident. sess. 22. cap. 6. de reform. & sess. 25. cap. 4. de reform. & docent communiter Doctores. Sed dividuntur in duas classes. Alii enim tradunt, non posse Pontificem facere hanc commutationem, nisi ex causa justa. Hi sunt P. Thomas Sanchez lib. 4. consil. cap. 2. dub. 1. & apud ipsum Pinellus Cod. de rescindenda vendit. 1. part. rubr. cap. 2. Burgos de Paz num. 328. & 329. Sarmiento lib. 1. cap. 8. num. 21. Molina lib. 4. de primogen. cap. 3. num. 10. Socinus junior cons. 65. num. 11. lib. 2. Bartolus l. final. C. Si contra jus. Driedo lib. 1. de libert. Christiana cap. 4. Covarrub. lib. 3. variar. cap. 6.

38 Alii docent posse Pontificem, etiam absque causa justa, commutare ultimas testatorum voluntates. Hi sunt, quos refert P. Thomas Sanchez, ibid. Armilla verbo Legatum 2. num. 55. Tabiena Legatum 2. num. 12. Sylvester Legatum 4. qu. 12. & 13. Perusinus, & Angelus apud Tabienam citat. & Guilielmus apud Sylvestrum, & videntur favere, licet pro opposita opinione citati, Driedo lib. 1. de libert. Christ. cap. 4. Covarrubias lib. 3. variar. cap. 6. n. 7. & tenet expressè Mendosus de signatura gratiæ, verbo Commutatio ultimæ voluntatis. multos allegans.

39 Hi authores hujus secundæ opinionis nituntur eo fundamento, quod qui disponit legatum in favorem boni publici, illud disponit sub ea tacita conditione, si Princeps non aliter disposuerit. Et idè Princeps poterit aliter disponere. Sed primæ opinionis Autho-

Authores probabilius dicunt, conditionem in eo legato inclusam esse, si Princeps ex justa causa aliter disponendum non censuerit.

40 Quare juxta dicta certum est, posse Romanum Pontificem commutare ea opera pia publica saltem ex justa causa. Quod autem possit commutare absque justa causa, & pro mera sua voluntate, probabile est. Probabilius autem, quod non possit absque justa causa, quia Princeps non potest impedire, quod Dominus rei disponat de illa prohibito suo, nisi detur justa causa ad mutandam ejusmodi dispositionem, & sub his terminis legatum pium testatoris includit eam tacitam conditionem supra relatam, si aliter ex justa causa non disposuerit Princeps.

41 Concedunt autem Doctores eandem potestatem Principi sæculari supremo. Et ita tradit P. Thomas Sanchez citat. & Doctores ab eo allegati. Et ratio est: quia quando testator facit legatum in bonum commune, sicut bonum commune subjacet gubernationi Principis sæcularis, ita & legatum. Quod intelligendum est de eo genere piorum operum, quorum materia est subjecta Principi sæculari. Et ideo hanc commutationem facere non potest in legato Missarum, beneficii, aut capellanæ, templi construendi, aut instaurandi, &c.

42 Ex quibus omnibus constat, posse Pontificem commutare opera pia, cujusvis generis in opitulationem gravis egestatis Reipublicæ, qualem cap. præced. descripsi. Nam si ex alia justa causa potest, à fortiori poterit in hac gravi necessitate Reipublicæ, quæ, ut dixi, æquivaleret extremæ.

ARTICULUS II.

An possit Episcopus facere hanc commutationem casu, quo non sit aditus ad Pontificem, vel sit periculum in mora?

SUMMARIUM.

Statuitur conclusio affirmativa? n. 43.

An pro illa militent ferè omnia fundamenta, qua probant potestatem Episcopi ad dispensandum in impedimento dirimento in casu necessitatis? num. 44.

An probetur à paritate, ex potestate dispensandi in votis reservatis in casu necessitatis? nu. 45.

An à potestate alienandi bona Ecclesiastica in casu necessitatis? n. 46.

An à potestate absolvendi à reservatis Papa urgente necessitate? n. 47.

Ratio fundamentalis conclusionis? n. 48.

An possit Episcopus in sua diocesi, quod Pontifex in tota Ecclesia in iis, qua Pontifex non sibi reservat? ibid.

An executio ultimarum voluntatum sit juris naturalis? Et quo modo inde formetur obiectio contra conclusionem? n. 50.

Solutio objectionis? nu. 51.

43 **V**eram, & securam sententiam censeo, quæ docet, posse Episcopum commutare alia opera pia in opitulationem hujus gravis necessitatis Reipublicæ, casu quo non sit aditus ad Romanum Pontificem, vel sit periculum in mora. Ita Augustinus Barbosa de potest. Episc. part. 3. allegat. 83. num. 16. ubi ait, id latè probari Moneta de commut. ultimar. volunt. à num. 384. pro qua sententia stant à fortiori Doctores referendi art. seq.

44 Quæ doctrina apertè confirmatur ex iis, quæ tradunt Doctores in variis materiis circa potestatem Episcopi ad dispensandum in legibus Pontificiis, quoties Pontifex adiri non potest, aut est periculum in mora. Et primò quidem nulla materia gravior, quam quæ respicit dispensationem circa impedimenta dirimentia matrimonium ex jure Pontificio: & tamen Doctores communiter concedunt, quod potest Episcopus in illis dispensare in casu urgentis necessitatis, etiam ante matrimonium contractum, quando non est aditus ad Pontificem, vel est periculum in mora; ut docent omnes illi, quos allegavi disp. 77. cap. 1. ubi maxime notandum est, ferè omnia fundamenta, quæ propolui ibid. cap. 2. pro ea potestate Episcopi ad dispensandum in iis impedimentis dirimentibus, esse etiam in confirmationem hujus conclusionis; ut perpendenti patebit.

45 Secundò. Eodem modo concedunt Doctores Episcopo facultatem dispensandi in votis Papæ reservatis, quando instante necessitate non est recursus ad Pontificem, vel est periculum in mora. Ut tradunt Doctores, quos retuli disp. 77. cap. 2. nu. 17.

46 Tertiò. Cum alienatio bonorum Ecclesiasticorum adeò graviter prohibita sit sacris canonibus; adhuc Doctores concedunt Episcopo facultatem alienandi in necessitate urgente, quando non est recursus ad Romanum Pontificem, vel est periculum in mora. Ita Abbas cap. fin. num. 8. de Ecclesiis non alienandis. Cardinalis Clement. 1. num. 27. qu. 29. de rebus Ecclesiæ non alien. Felinus cap. Cum accessisset. num. 22. de Constitut. Gregorius Lopez lib. 2. tit. 14. part. 1. gloss. 1. quos refert, & sequitur P. Thomas Sanchez relatus.

47 Quartò. Idem conceditur Episcopo circa absolutionem à reservatis Papæ, urgente necessitate, & deficiente recurso ad Pontificem, vel instante periculo in mora. Ita Abbas, Ancharanus, Dominicus, Felinus, Angelus, Sylvester, Tabiena, Navarrus,

Covarruvias, Margarita Confessorum, Henriquez, Sayrtis, Ugolinus; quos refert P. Thomas Sanchez lib. 2. sum. cap. 13. num. 6.

48 Ratio autem, quare Doctores concedunt Episcopo potestatem ad hæc omnia, est: nam ex una parte Episcopus potest in sua diocesi, quidquid Pontifex in tota Ecclesia, exceptis iis, quæ sibi reservat Pontifex; ut docet P. Thomas Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 61. num. 3. & apud ipsum Abulenſis in cap. 6. Matth. qu. 87. Victoria, Sotus, Gambara, Thesaurus Christianæ Relig. Nicolaus de Cusa, Veracruz, Perez, Henriquez, & Majolus. Aliunde verò reservatio Pontificis eatenus intelligenda est subſistere, quatenus (juxta phrasim Apostoli) est in ædificationem, & non in destructionem charitatis. Atqui si in necessitatibus urgentibus, ita esset hæc potestas reservata Pontifici, etiam quando non est possibilis aditus ad ipsum; ut nullum remaneret remedium pro sublevanda ea urgente necessitate; id quidem esset in destructionem charitatis. Ideò P. Castro Palao supra cit. ait: [Negare enim in his casibus potestatem dispensandi, videtur esse contra charitatem, & suave Ecclesiæ regimen, & commune bonum: quod non est præsumendum.] Vide, quæ in confirmationem hujus rationis dixi disp. præced. cap. 2. nu. 1. & 11.

49 Cum ergo concedatur Episcopo talis potestas dispensandi in legibus Pontificiis, & specialiter in materiis proximè memoratis, in casibus urgentis necessitatis, quando non est aditus ad Pontificem, vel est periculum in mora; absque dubio concedenda est similis facultas commutandi opera pia, quando id exigit gravis necessitas Reipublicæ, quæ, ut diximus, æquivaleret extremæ, quando scilicet non est ejusmodi recursus. Immo rationes hucusque productæ satis clarè probant, id etiam posse in necessitatibus urgentibus particularium.

50 Dices. Executio ultimarum voluntatum est juris naturalis; quia unusquisque cum sit dominus rerum suarum, potest disponere de illis in usus perpetuos: quomodo ergo potest Episcopus infringere usum hujus domini? Nec est eadem ratio de Pontifice: nam, ut supra vidimus art. 1. asserunt Doctores, dispositionem ultimæ voluntatis ordinatam ad bonum commune, includere eam tacitam conditionem, si Princeps non censuit aliter disponendum. Respectu autem Episcopi, non videtur habere locum ejusmodi conditio.

51 Respondetur ex dictis cap. 2. art. 3. id quidem esse juris naturalis, supposita appropriatione rerum, quæ jure gentium introducta est. Ejusmodi autem rerum appropriatio non potuit præjudicare institutioni Dei, qui hæc exteriora bona ordinavit pro sublevandis hominum necessitatibus. Est ergo juris naturalis, quod homo disponat de bonis suis in usus perpetuos, dum non adfuerit id genus necessitatum, pro quibus sublevandis Dei ordinatione instituta sunt. Quare nihil obstat, quominus Episcopus faciat eam commutationem pro necessitate urgente.

ARTICULUS III.

An possit commutare Episcopus opera pia independenter à recurſu ad Pontificem.

SUMMARIUM.

Opinio affirmans, posse Episcopum commutare ultimas voluntates ex qualibet justa causa? nu. 53.

Sententia aliorum, quod possit Episcopus commutare in usus meliores? nu. 54.

Quid inferatur ex illis opinionibus pro nostra conclusione, quod possit Episcopus commutare independenter à Pontifice? n. 55.

Sententia docens, posse Episcopum ex causa non solum justa, sed etiam necessaria? num. 56. & seq.

An hac sententia probetur ex Tridentino? n. 58.

An hæc commutatio ultimarum voluntatum sit dispensatio? n. 59.

An cum conceditur in jure dispensatio, intelligatur commissæ Episcopo? n. 60.

Idque, etiam si canon sit Concilii? n. 61.

Quid inde inferatur pro nostra conclusione? n. 62. & seq.

Quid censeat Augustinus Barbosa? n. 64.

Duo notanda circa textum Barbosa? n. 65. & seq.

Extrema confirmatio nostra doctrina? n. 67. & seq.

52 **H**ucusque locuti sumus de commutatione facienda ab Episcopo in casu, quo non est possibilis aditus ad Pontificem Romanum, vel est periculum in mora. Et modo inquiremus, an Episcopus possit facere eam commutationem piorum operum independenter ab eo, quod sit, vel non sit recursus ad Romanum Pontificem; & ideo quamvis possit esse talis recursus, possit per se ipsum Episcopus commutare?

53 Prima sententia affirmat, posse Episcopum commutare ultimas voluntates, & earum opera pia ex justa, & rationabili causa, de jure ordinario. Ita Sylvester, Ludovicus Beja, Angelus, Rosella, Armilla, Tabiena, Corduba, Sa, Menchaca, Benedictus de Ubaldis, Josephus Ludovicus, & Spino, quos refert P. Thomas Sanchez lib. 4. cons. cap. 2. dub. 7. affirmat Augustinus Barbosa de Potest. Episc. part. 3. alleg. 83. num. 5.

54 A quo dicendi modo non videntur multum distare, qui dicunt, posse Episcopum de jure ordinario commutare ultimas voluntates piorum operum in usus meliores, & Deo gratiores. Ita apud P. Thomam Sanchez *cit. dub. 3. Sylvester Legatum 4. qu. 4. Armilla Legatum num. 59. Iapud Clement. Quia contingit.* licet id videatur dicere sub dubio: Hanc sententiam latè probat P. Comitulus *lib. 7. quest. 9.* & ultra relatos refert pro illa Angelum, Tabienam, Petrum Perusinum, Antonium Butrium, Ludovicum Romanum. Et subiungit hæc verba Comitulus. [Cui opinioni, quia plurimum, & meliorum, & Theologorum est, pugnaciter resistere, haud est hominis cum Christiana modestia disputantis, & verum sine contentione querenti.]

55 Juxta quam opinionem poterit Episcopus commutare annuos redditus hujus anni, destinatos à fundatore pro maritandis puellis, in levamen necessitatis gravis, quam hoc anno patitur Respublica; cum hæc sit causa multis nominibus justa.

56 Secunda sententia docet, non posse Episcopum commutare ultimas voluntates pias ex qualibet justa causa, posse tamen ex causa necessaria & urgente, non quidem infringendo omnino ejusmodi ultimas voluntates; sed si sint opera pia perpetua, posse ad tempus commutare in alium usum pro ea necessitate urgente sublevanda. Ita P. Thomas Sanchez ubi supra *dub. 7.* & apud ipsum Guilielmus Benedictus, Joannes Andreas, Felinus, Navarrus, Antonius, Papormitanus; qui notat, sicut etiam Felinus, si hæc commutatio faciendæ est ex causa necessaria, posse id præstare Episcopum absque consensu Patroni.

57 Exemplum hujus doctrinæ proponit P. Thomas Sanchez sic: [Ut si testator reliquit viginti annuatim pro anniversario faciendæ alicujus Ecclesiæ, quæ indiget reparatione, nec sit aliunde, unde reparari possit; unde de licentia Episcopi posset illa pecunia ad tempus converti in Ecclesiæ reparationem.] Quam doctrinam approbat Lugo Card. *tom. 2. de just. disp. 24. sect. 13. num. 310.*

58 Sed quamvis P. Thomas Sanchez confirmet hanc doctrinam autoritate eorum, quos proximè retuli; non tamen tradit fundamentum, quo ea doctrina nititur; nec miror, nam id opus consiliorum reliquit Author imperfectum, morte superveniente. Videtur tamen posse probari ex Concilio Tridentino *sess. 22. cap. 6. de reform.* ubi dicitur: *In commutationibus ultimarum voluntatum, quæ non nisi ex justa, & necessaria causa fieri debent, Episcopi, tanquam delegati sedis Apostolica, summarie, & extrajudicialiter cognoscant, nihil in precibus, tacita veritate, vel suggesta falsitate fuisse narratum, priusquam commutationes prædictæ executioni demandentur.*

59 Circà quem textum aliqua notanda veniunt. Primum, hanc commutationem esse quoddam genus dispensationis; nam per hanc commutationem dispensatur in legibus, quæ præscribunt ultimas voluntates exactè implendas esse.

60 Secundum, cum in jure communi dicitur, fieri posse dispensationem, non exprimendo, à quo faciendæ sit, intelligi faciendam ab Episcopo. Ita P. Suarez *de legib. lib. 6. cap. 14. num. 8.* asserens esse ex communi sententia Canonistarum; & P. Thomas Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 5. num. 1. & seq.* & apud ipsum glossa *cap. Quibusdam. de poenis.* Joannes Andreas, Vincentius, Goffredus, Philippus, Cardin. Henricus *ibid.* Item Innocentius, Baldus, Imola, Bellamera, Antonius, Joannes de lignano, Decius, Aretinus, Alexander de Nevo, Felinus, Alciatus, Hippolitus, Archidiaconus, Ananias, Probus, Silva *benef. Milis, Gambarà, Jacobatius, Angelus, Tabiena, Sylvester, Covarruvias, Villadiego, Dueñas, Antonius Cucus, Ugolinus, Borgasius, Antonius Gomez, D. Antoninus, Corduba, & Henriquez, & quam plurimi alii.*

61 Tertium, quamvis aliquid dicant, id non intelligendum de canone Concilii, sed solum de canone Pontificio, in quo permittitur dispensatio; id tamen non admittit P. Thomas Sanchez *cit. num. 5.* asserens, idem esse, sive sit canon Pontificis, sive Concilii, in quo id conceditur.

62 Hinc desumitur argumentum. Quoties in jure communi conceditur dispensatio, intelligitur commissa Episcopo; sed in eo textu Concilii Tridentini conceditur dispensatio; cum commutatio ultimarum voluntatum sit quoddam genus dispensationis: ergo dispensatio, sive commutatio ultimarum voluntatum conceditur Episcopo.

63 Confirmatur. Concilium ad eam commutationem ultimarum voluntatum exigit causam justam, & necessariam: sed Romanus Pontifex potest facere hanc commutationem ex causa justa, quamvis non sit necessaria: ergo loquitur Concilium de commutatione, quæ possit fieri etiam ab Episcopo.

64 Ideò Augustinus Barbosa de potest. *Episcop. part. 3. alleg. 83. nu. 5.* sic ait: [Concurrente igitur justa, & rationabili causa, Episcopus, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus, ultimas defunctorum voluntates commutare potest, ut disponit Concilium Tridentinum *sess. 22. de reform. cap. 6.*] Censet ergo, in eo textu Concilium loqui de commutatione faciendæ ab Episcopo. Et pro hoc asserto allegat Mandosum de signatura gratiæ, Rubr. *Commutatio ultima voluntatis.* Rotam Romanam *decis. 1122.* Marcum Anton. *variarum resol. lib. 1. resol. final.* Menchacam, Ludovicum Beja, & Jacobum Graffis.

65 In quo duo notanda sunt. Primum, quòd textum Concilii afferat pro commutatione faciendæ ex justa, & rationabili causa; cum Concilium dicat ex causa justa, & necessaria: non ergo procedit exactè Barbosa omittens hoc ultimum verbum.

66 Secundum, quòd dixerit Barbosa, ex mente Concilii Tridentini Episcopum in hac commutatione procedere tanquam Sedis Apostolicæ delegatum. Quod non caret difficultate. Nam Concilium dumtaxat dicit expresse, quòd Episcopus tanquam Sedis Apostolicæ delegatus agnoscat, nihil in precibus, tacita veritate, aut suggesta falsitate fuisse narratum. Quam difficultatem doctioribus remitto.

67 Ex hac ergo doctrina, quæ habet fundamentum in eo textu Tridentini, apertè concluditur nostra assertio, quòd Episcopus potest commutare pro una, vel altera vice opera pia perpetua in alimentum pauperum in eo casu gravis necessitatis Reipublicæ supra memorato. Etenim Episcopus potest commutare voluntates ex causa justa, & necessaria, quando non est aliunde, unde tali necessitati sufficienter provideatur: cum ergo non sit, unde sufficienter provideatur ei necessitati gravi Reipublicæ, poterit Episcopus commutare pro hac vice annuos redditus piorum operum huic anno correspondentes, in alimenta pauperum.

68 Confirmatur ab exemplo, quòd P. Thomas Sanchez supra *cit. assert.* Nam legatum, quod testator reliquit pro anniversario faciendæ in aliqua Ecclesiâ, si hæc indigeat reparatione, nec sit aliud medium, unde reparari possit, potest Episcopus commutare, ut id legatum applicetur instaurationi templi: ergo etiam applicari poterit, ut instaurentur templa viva, quæ gravissima necessitate premuntur; cum non sit minor necessitas instaurandi templa viva, quàm materialia.

CAPUT IV.

An opera pia perpetua possint applicari ad alimenta pauperum in gravi necessitate Reipublicæ absque autoritate Prælati Ecclesiastici?

SUMMARIUM.

Quare non expediat commutare opera pia in subventionem Reipublicæ absque autoritate Prælati? n. 70.

An absolute sit licitum convertere opera pia in levamen gravis necessitatis Reipublicæ absque autoritate Prælati? n. 71.

An conclusio probetur ex eo, quòd gravis necessitas Reipublicæ aequivalet extrema? ibid.

An ex eo, quòd jus divinum urget ad præstandum levamen in gravi necessitate Reipublicæ? n. 72.

An ut hac locum habeant, necessitas Reipublicæ debeat esse evidenter gravis? n. 73.

An hæc evidentia moralis possit resultare ex multis conjecturis probabilibus, sicut etiam in extrema necessitate unius particularis? n. 74.

69 **P**ostquam exposuimus potestatem, quam habent Romanus Pontifex, Princeps secularis in suo regno, & Episcopus in sua diocesi ad commutandas ultimas voluntates piorum operum, quæ in bonum commune instituta sunt; restat discutiendum, an etiam absque eorum autoritate possint patroni administratores piorum operum convertere pro hac vice annuos redditus eorum ad sublevandam gravem necessitatem Reipublicæ?

70 Dico primò. Non expedit, quòd ejusmodi administratores, ita convertant annuos redditus piorum operum absque autoritate Prælati. Primò, propter satisfactionem publicam. Nam cum omnes in Republica sciant, tali tempore distribui dotes puellarum nubilium, v.g. si viderint, id deficere; magnæ exorientur querimoniæ, quasi administratores legatum dissipaverint, aut injustè insumperint. Secundò. Quia cum administratores debeant reddere rationem seu administrationis coram visitatore piorum operum; poterit contingere, vel quòd visitator non approbet eam commutationem, vel quòd non sibi satisfaciat circà rectam distributionem factam in pauperes; & ita nolit acquiescere ei administrationis generi. Terriò. Nam circà gravitatem necessitatis publicæ fortasse erunt varia hominum judicia, aliis suffragantibus, aliis refragantibus: quare delata causa ad Episcopum, ipse tanquam Sedis Apostolicæ delegatus agnoscat, nihil in precibus, tacita veritate, aut suggesta falsitate narratum; ut loquitur Tridentinum in textu supra relato; atque adeò amputabitur omnis occasio dubitandi, aut damnandi ejusmodi commutationem.

71 Dico secundò. Si attentè considerentur, quæ supra dicta sunt *c. 2. art. 2. & 3.* Patroni administratores piorum operum possunt convertere annuos redditus hujus anni ad sublevandam gravem hanc necessitatem Reipublicæ absque autoritate Prælati. Quod ex ibi dictis clarè ostenditur primò. Nam in extrema necessitate licitum est opitulari egeno extremè laboranti, sicut ex quibuslibet aliis bonis, ita & ex annuis redditibus piorum operum, idque absque ulla Prælati autoritate: sed necessitas gravis Reipublicæ æquivalet necessitati extremæ, ut constat ex *c. 2. art. 2.* ergo in gravi necessitate Reipublicæ licitum est convertere annuos redditus piorum operum in levamen ejus necessitatis absque ulla Prælati autoritate.

72 Secundò. Quia cum urget jus Divinum ad aliquod opus faciendum, nulla Prælati autoritas requiritur ad illud exequendum: sed jus Divinum urget in gravi necessitate Reipublicæ ad præstandum levamen illius; cum ex institutione Divina hæc exteriora bona destinata sint ad sublevandas pauperum necessitates saltem gravissimas: ergo ad id levamen præstandum nulla Prælati autoritas requiritur.

73 Advertendum tamen est, hanc necessitatem Reipublicæ debere esse evidenter gravem, saltem evidentia morali; & idè supra dixi oportere, quòd interveniat autoritas Episcopi, qui gradum ejus necessitatis discutiatur. Nam si solum sit probabiliter gravis hæc necessitas, erit quidem dubia, aliis affirmantibus juxta verisimiles conjecturas, aliis negantibus propter conjecturas alias: nam, ut docui in 1. part. Cris. Theolog. disp. 6. in questione facti quando sunt testimonia (aut conjecturæ testimoniis equivalentes) equè probabilia ex utraque parte, res manet in statu dubii.

74 Notandum etiam est, quòd hæc evidentia moralis resultare potest ex multis conjecturis probabilibus simul sumptis. Nota etiam, quòd si probabiliter peribit egenus, deficiente hoc levamine, ea necessitas est evidenter extrema. Nam ut benè observavit P. Vasquez supra relatus, non est expectandum, quòd egenus sit jam in periculo mortis constitutus; sic enim non posset jam ejus necessitas sublevari, Quod idem dicendum est de communi necessitate Reipublicæ.

C A T A L O G U S

Opinionum, quæ damnantur à probabilioristis, & vindicatas manent, remissivè.

Prima. Principes saculares ex genere, & naturâ suâ potestatis possent impedimenta matrimonium dirimentia fidelibus sibi subditis ex justâ causa suis legibus indicare eo modo, quo Summus Pontifex id potest, nisi sibi hanc potestatem reservasset. Vide disp. 57. num. 67.

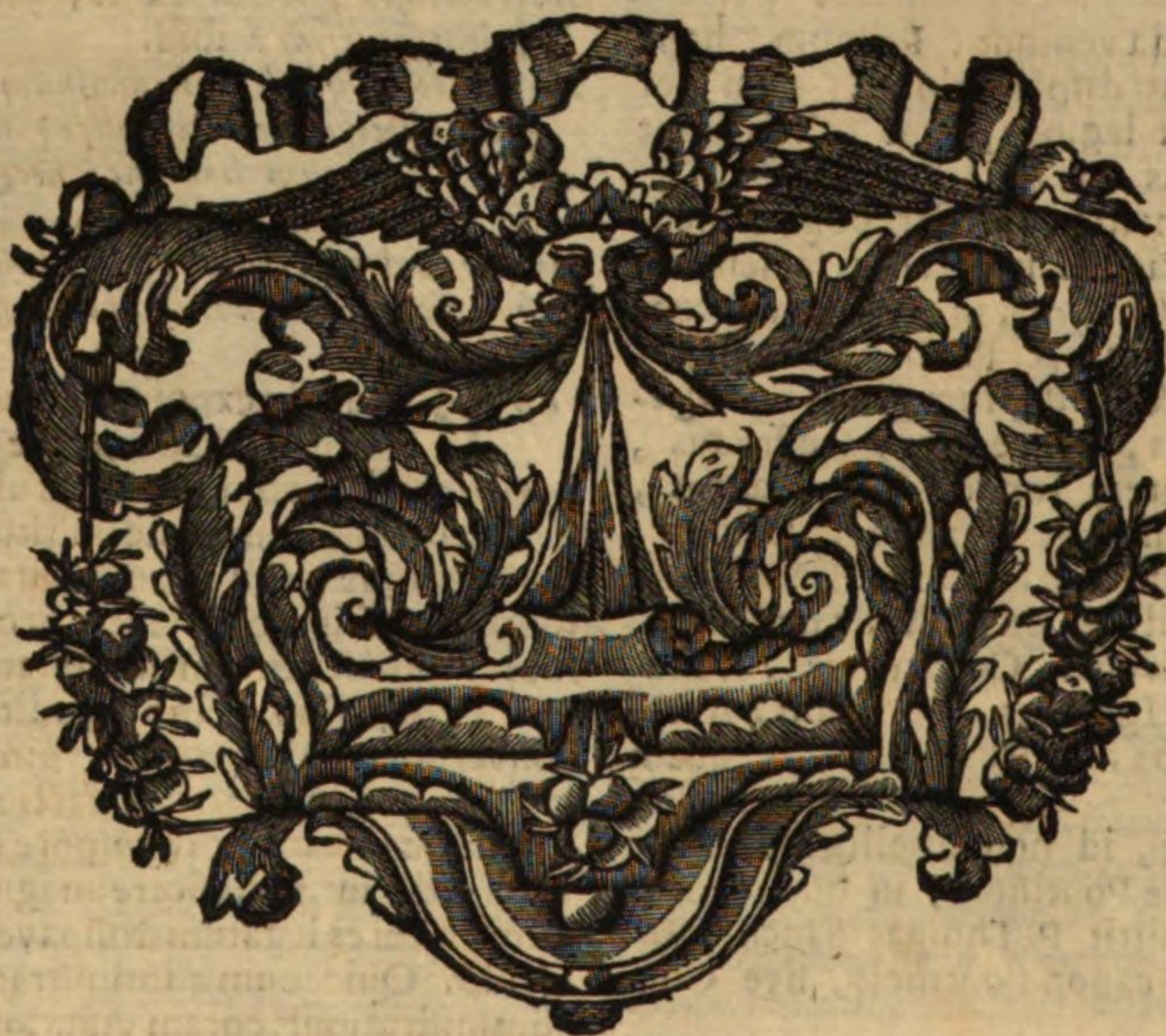
Secunda. Qui accepit pretium pro actione turpi, ea patratâ, non tenetur pretium restituere. Ibid. numer. 78. & art. 5. num. 156.

Tertia. Confessarius tenetur sequi opinionem poenitentis; neque ei potest negare absolutionem, quia non sequitur opinionem confessarii. Ibid. numer. 85. & art. 2. numer. 96. Quæ opinio sub quibus limitationibus intelligenda sit, vide in 1. part. Cris. Theolog. disp. 15. cap. 4. art. 11. num. 347. & in Additionibus ad finem in 2. part. num. 14. & 41.

Quarta. Licitum est defendere res temporales ingentis quantitatis ab injusto aggressore, etiam interficiendo, si alia via non potest recuperare. Vide in eadem disp. 57. cap. 3. art. 5. à num. 133.

Quinta. Ad impediendam alapam, vel fustis percussione, quando hac percussio est homini valdè dedecorosa, licitum est aggressorem occidere, si alia via non possit impediri. Ibid. art. 7. num. 169.

Denique memoria retinendum est id, quod supra dixi, damnationem authenticam opinionis à sola autoritate Romanæ Cathedralis prodire posse; damnationem verò privatam solum attendendam esse, quando Doctores applicant, & ostendunt principium, ex quo eadem doctrina fiat damnabilis. Et tunc non fit damnabilis propter autoritatem privati Doctoris, aut Universitatis; sed propter argumentum saltem moraliter evidens.

SYLLABUS VOCUM,

Quæ in indice subiiciendo continentur.

A Bortus.	Excommunicatio.	Pestis.
Abolutio.	Extrema unctio.	Pia causa.
Abstinencia.	Fides.	Pictor.
Amortizatio.	Finis legis.	Pollutio.
Antithomista.	Formido.	Pontifex Romanus.
S. Antoninus.	Gabella.	Possessio.
Astrologia.	Hæreticus.	Practica propositio.
Attritio.	Homicidium.	Præceptum.
Author, & autoritas.	Jansenismus.	Præmotio physica.
Azor.	Jejunium.	Præscriptio.
Bellum.	Ignorantia.	Privilegium.
Beneficium.	Immunitas Ecclesiastica.	Probabilitas.
Bona.	Impedimentum.	Prudens.
Bulla Cruciatæ.	Improbabilis opinio.	Quæstio.
Castitas, & Castitatis votum.	Intellectus.	Reflexa propositio.
Censura Ecclesiastica.	Irregularitas.	Religiosus.
Censura Theologica.	Judex.	Restitutio.
Certitudo.	Judicium.	Reus.
Christus.	Judicium temerarium.	Sacramentum.
Collecta.	Jurisdictio.	Scientia media.
Concubinarius.	Lessius.	Scrupulus.
Confessarius.	Lex.	Scotus.
Confessio.	Libertas.	Sententia communis.
Conscientia.	Luxuria.	Sepultura.
Consequentia.	Matrimonium.	Simonia.
Contractus.	Medicus.	Speculativa propositio.
Debitum Conjugale.	Meritum.	Sponsus de futuro.
Declarationes Cardinalium.	Metus.	Suarius.
Decretum.	Missa.	Syllogismus.
Defensio.	Molina.	Templum.
Delectatio.	Mutuum.	Testamentum.
Directa cognitio.	Navarrus.	S. Thomas.
Dispensatio.	Necessitas.	Thomas Sanchez.
Dominium.	Obedientia.	Transactio.
Donatio.	Officium Canonicum.	Valentia.
Dubium.	Opinio.	Vasquez.
Ecclesia, & Ecclesiastica bona.	Pœnitentia.	Venator.
Eleemosyna.	Parochus.	Venditio.
Emptio.	Parvitas materiæ.	Ultimæ voluntates.
Episcopus.	Pauper.	Voluntarium.
Error.	Peccatum.	Voluntas.
Eucharistia.	Pecunia.	Votum.
Evidentia.	Periculum.	Usura.

MUNDI DEX RERUM NOTABILIMUM

In hac tertia parte Crifis Theologicæ contentarum.

D. disputationem, N. numerum, P. paginam designat.

A.

Abortus.

Nad vitandum mortis, vel infamiae periculum, licitum sit procurare *abortum* fetus inanimati. Tract. 2. in catalog. opinionum, num. 9. pag. 18.

Absolutio.

Vide *Poenitentia*,
Vide *Episcopus*.

Abstinencia.

An *abstinencia* à lacticiniis sit graviter obligatoria in quadragesima. tract. 2. in catalog. opin. n. 26. p. 461.

An in diebus *abstinencia* à carnibus septennium, quod requiritur in parvulis, ut incipiat obligatio abstinendi, computari debeat de momento ad momentum, vel plus, minusve. tract. 2. in catalog. n. 34. p. 162.

Amortizatio.

Quid sit *amortizatio*, & quæ bona dicantur cadere in manum mortuam. D. 61. n. 4. p. 105.

Antithomista.

Quàm immerito Jacobus à S. Dom. appellet *Antithomistas* eos, qui sequuntur sententiam de quavis opinione probabili amplectenda. D. 56. n. 40. p. 5.

S. Antoninus.

An *S. Antoninus*, qui obiicitur contra doctrinam de probabilitate, intelligatur de dubio practico? Et an stet pro nostra sententia. D. 56. n. 1021. p. 67.

Et plurimi *Authores* à *S. Antonino* relati pro nostra doctrina de probabilitate. n. 1023. p. ead.

Astrologia.

An Bulla Sixti V. contra *Astrologos* obliget in foro conscientie. D. 57. n. 98. p. 93.

Attritio.

Vide *Poenitentia*.

Author, & Authoritas.

An requiratur *Author* omni exceptione major ad probabilitatem. D. 55. n. 4. p. 8. & D. 57. n. 1. p. 86.

Quæ sint exceptiones, quæ *Authoris* minuunt *authoritatem*. D. 55. n. 4. p. 8. & D. 57. n. 4. p. ead.

An det probabilitatem opinioni *Author*, qui non discutit fundamenta utriusque partis, nisi &c. D. 55. n. 5. p. 8. & D. 57. n. 16. p. 87.

An non omnes opiniones cuiuslibet *authoris* admittantur ut probabiles. D. 55. n. 25. p. 2. & d. 56. n. 1050. p. 62.

Communis *Authorum* sententia in aliquibus materiis facit certitudinem moralem. D. 55. n. 59. & seq. p. 2. & D. 57. n. 30. p. 88.

An contra certitudinem valeat *authoritas*. D. 56. n. 233. p. 16.

An sint paucissimi *Authores*, qui neganturum cujuscunque opinionis practice probabilis. n. 234. p. 16.

An quando *Authores* oppositæ partis non penetrant sensum opinionis impugnate, valeat eorum *authoritas*. n. 235. p. 17.

An ex ea universali propositione, quod [Unusquisque *Author*, quicumque ille sit, sufficit ad probabilitatem,] oriantur opiniones scandalosæ. n. 580. p. 38.

Authores resistentes nostræ doctrine de probabilitate. num. 734. pag. 48.

An omnes *Authores* antiqui stent pro hac sententia, quod in probabilibus possumus sequi opinionem, quæ stat pro libertate. num. 751. p. 49.

At sit disparitas quoad *authoritatem* inter testes oculares, & *Authores*. n. 872. p. 57.

An in questionibus, quæ apud *Authores* antiquos non discutiebantur, recentiores sint majoris *authoritatis*. D. 56. n. 959. p. 63.

An *Authores* antiqui habeant majorem *authoritatem*, quam moderni, ex diuturna approbatione successorum. n. 961. p. ead. Et quid inde pro *authoritate* recentiorum. n. 962. p. ead.

An aliqui *Authores* novissimi aliqua docuerint, parum conformia veræ probabilitati. n. 963. p. ead.

An ubi *Authores* sunt omni exceptione majores, possint plures eorum consuli, ut quis sequatur opinionem probabilem benigniorem. n. 1002. p. 66. Et quid, si *Authores* non sint probatæ *authoritatis*. n. 1003. p. ead.

Quomodo intelligendi sunt *Authores* antiqui circa materiam hu-

jus questionis de opinione probabili eligenda. D. 56. n. 1009. p. ead.

Quomodo inter opiniones *Authorum* possit esse dubitatio de honestate operationis. n. 1113. p. 73.

An *Authores* privati careant *authoritate* damnandi opiniones; neque damnare possint, nisi ostendendo caput, unde sunt damnabiles. D. 56. n. 1163. p. 77. Et an opiniones temerariæ, & scandalosæ oriantur ex prava intelligentia ejus asserti, quod unus *author* sufficit ad probabilitatem. n. 1164. p. 77.

Quomodo nulla *authoritas* sufficiat ad conferendam probabilitatem opinionibus erroneis, & temerariis. n. 1167. p. 77.

An ex sola multitudine *Authorum* educatur probabilitas. num. 1265. p. 83.

An sufficiat ad probabilitatem unus *Author*, quicumque ille sit. D. 57. n. 1. p. 86.

An ut *Author* det probabilitatem, habere debeat speciales qualitates, & quas. n. 2. & 3. p. ead.

Quinam sint *Authores* clacissi; & qui proletarii. n. 11. p. ead.

An *authoritas* Doctoris antiqui confirmetur approbatione diuturna virorum sapientum. n. 11. p. ead.

An requiratur, quod Doctor sit probatæ *authoritatis* apud sapientes. n. 13. p. 87. An omnis Doctor probatæ *authoritatis* sit omni exceptione major, & è converso. n. 14. & 15. p. ead.

An *Authores*, qui sunt meri summistæ, & compilatores, sint insufficientes ad probabilitatem. n. 17. p. ead.

Quinam *Authores* dicendi sint meri summistæ. n. 18. p. ead.

An neque quatuor, neque plures ex proletariis conferant probabilitatem. n. 19. p. ead.

An *Authores*, quorum scripta non vidimus, faciant nobis fidem probabilitatis. n. 20. p. ead. Et an id suppleatur per famam sapientie. n. 22. p. ead.

An citationes *Authorum*, quorum neque scripta, neque fama ad nos pervenerunt, prosint ad probabilitatem. n. 23. p. ead.

An subscriptiones *Theologorum*, quorum doctrinam non novimus, prosint ad probabilitatem. n. 24. p. ead.

An subscriptiones *Theologorum*, qui solum habent famam in una urbe, prosint ad probabilitatem in toto orbe. n. 25. p. ead.

An unus *Author* possit reperire firmiter fundamentum pro opinione singulari. n. 29. p. 88.

An opinio singularis unius *Authoris* non possit esse probabilis in materia, in qua communis opinio facit evidentiam moralem. num. 30. p. ead.

An possit esse probabilis opinio unius *Authoris* negantis diversitatem specificam peccatorum contra communem reliquorum. num. 36. p. 88.

An in questionibus, quæ omnino pendent à significatione vocum, possit esse probabilis opinio unius *Authoris* contra reliquos. num. 37. p. ead.

An in questione facti possit dari opinio probabilis unius *Authoris* contra reliquos. n. 39. p. ead. Et an inferatur, esse improbables aliquas opiniones in materia jejunii. n. 40. p. ead.

An circa sensum legis humanæ possit esse probabilis opinio unius *Authoris* contra reliquos. n. 41. p. ead.

Azor.

Quanta securitate polleat doctrina Patris *Azor*. D. 57. n. 163. p. 97. Vindicatur à calumnia Fagnani falsò attribuentis opinionem, quod liceat Medico propinare pharmacum probabilius nociturum. D. 56. n. 1127. p. 74. & D. 57. n. 164. p. 97.

Vindicatur ab injusta damnatione Fagnani, circa opinionem, quod liceat occidere in vaforem, ut hujus impediatur alapa. n. 165. p. 98. Et an hæc sit communis doctrina *Theologorum*. n. 169. p. 98.

Vindicatur etiam à calumnia Fagnani falsò attribuentis eidem opinionem, quod populus non peccat, dum sine justa causa non acceptat legem. n. 174. p. 98.

B.

Bellum.

An possit fieri *bellum* ex opinione probabili, & quomodo id sit intelligendum. D. 56. n. 929. p. 61. & n. 1146. p. 75.

Beneficium.

Vide *Simonia*.

Bona.

Bona.

Quæ bona dicantur cadere in manum mortuam. D.61.n.4.p.105
An bona secularia sine licentia Regis possint fieri Ecclesiastica. n.16.p.106

Bulla Cruciatæ.

Vide Irregularitas.

C.

Castitas, & Castitatis votum.

An votum castitatis Religiosæ extendatur ad fugiendos actus internos luxuriæ. D.57.n.38.p.88. & tract.3.in catal.opin.n.6.p.173
An Religiosus, qui absque propria delectatione tactibus suis causa est pollutionis in homine seculari, peccet contra votum castitatis. Tract.2.in catal.opin.n.52.p.163
An peccatum luxuriæ clericus sacris initiatus habeat circumstantiam sacrilegii, & differat specie à simplici fornicatione. Tract.2.in catal.n.53.p.ead.

An delectatio sensibilis interna, quam non comitatur commotio externa spirituum genitalium, sit purè speculativa, & ideo non sit culpa lethalis contra castitatem. Tract.2.in catal.n.54.p.ead.

An non lædant castitatem delectationes morosæ internæ, etiam si versentur circa objecta illicita; etiam contranaturalia, quando fiunt sine delectatione externa. Tract.1.in catal.n.55.p.164

An sola intentio efficax objecti veneri sit delectatio practica contra castitatem. Tract.2.in catal.n.56.p.ead.

An aliquæ delectationes speculativæ sint lethaliiter peccaminosæ contra castitatem. Tract.2.in catal.n.57.p.ead.

An qui furabatur, ut luxuriam exerceret, debeat in confessione explicare ordinem furti ad luxuriam. Tract.2.in catal.n.58.p.ead.

An detur parvitas materiæ in re venerea, siue in delectatione contra castitatem. Tract.2.in catal.n.59.p.ead.

An votum castitatis solum extendatur ad vitandos actus consummatos luxuriæ. Tract.3.in catal.opin.n.5.p.173

An violent præceptum castitatis sponso de futuro, dum morosè delectantur de copula conjugali futura. Tract.3.in catal.n.7.p.174.

An vidui violent præceptum castitatis, dum morosè delectantur de copula conjugali præterita. Tract.3.in catal.n.8.p.ead.

An pollutio in somnis contingens possit esse voluta in causa, & prævisa in illa, ita ut violetur præceptum castitatis. Tract.3.in catal.n.9.p.ead.

Vide Episcopus.

Censura Ecclesiastica.

An censura sit poena ordinata ad correctionem. D.75.n.16.p.189

An suspensio, quæ est perpetua, vel ad tempus determinatum, sit censura. D.75.n.21.p.189

Vide Irregularitas.

Censura Theologica.

Quam cauti debeant esse Theologi in censurandis aliorum opinionibus. D.56.n.342.p.23

Certitudo.

Contra certitudinem nulla est probabilitas. D.55.n.2.p.1. Et an id sit evidens. D.56.n.657.p.43

Quomodo resultet dictamen certum ex opinione probabili. D.55.n.19.p.2

Communis authorum sententia in aliquibus materiis facit certitudinem moralem. D.55.n.29.p.2. & D.65.n.10.p.149

Quantum decipiantur adversarii, dum putant, nos constituere certitudinem in ipsa opinione probabili. D.56.n.187.p.14

An in solo actu, qui reflectitur supra opinionem probabilem, sit formaliter certitudo. n.193.p.ead.

An componatur optimè, quod opinio sit probabilis, & quod dictamen de illa sequenda sit certum. n.196.p.ead.

An dictamen reflexum det certitudinem, non opinioni, sed usui opinionis. n.212.p.15

Quomodo hæc certitudo dictaminis reflexi nitatur syllogismo evidenti. n.213.p.ead. & n.236.p.17

An hæc certitudo possit provenire à consultatione doctorum hominum. D.56.n.216.p.15

An dictamen reflexum certum de usu opinionis probabilis dicatur perperam ab adversariis probabilitas reflexa. n.226.p.16

An contra certitudinem valeat autoritas. n.233.p.ead.

An pictor, qui ex opinione probabili pingit in die festo, habeat certitudinem, & evidentiam moralem de rectitudine operationis. n.253.p.18

An similem certitudinem, & evidentiam habeat ægrotus, dum consulit Medicum. n.254.p.ead.

Ex quibus principiis habeatur certitudo; & evidentia moralis in usu opinionis probabilis. n.255.p.ead.

An implicet, quod proponatur aliquid intellectui tanquam certum, ex certitudine affectata. D.56.n.257.p.ead.

An quando certitudo habetur ex principiis certis, ibi nullum sit peccatum. n.260.p.ead.

An quando ex errore invincibili alicui proponitur tanquam cer-

tum, quod non peccat, certum sit, quod non peccat. n.272.p.19

An in eam propositionem, Ubi tanquam certum alicui proponitur, in aliqua operatione non esse peccatum, nullum est peccatum, possit cadere talis sensus, ut ea vox certum subsit conscientie erronee vincibili. n.282.p.ead.

An error vincibilis afferat formidinem; & certitudo illam excludat. n.284.p.26

Quomodo ea propositio; Ubi tanquam certum alicui proponitur in aliqua operatione non esse peccatum, nullum est peccatum, longè distet à sensu hæreticali. n.294.p.ead.

Quomodo hæretici jactabant certitudinem affectatam contra certitudinem mentis. n.295.p.ead.

Quid dicendum sit de hæreticis asserentibus, quod certi essent, se esse in statu gratiæ. n.300.p.ead.

Disparitas inter certum, & incertum. n.369.p.25

An in opinionibus S. Thomæ stantibus pro libertate sit certitudo de honestate operationis. D.56.n.393.p.26

An ex duabus contradictoriis si una est improbabilis, opposita sit certa. n.779.p.51

An qui eligit opinionem probabilem absque formidine circa electionem, habeat dictamen certum de honestate operationis. num. 806.p.53

An ad dictamen conscientie certum sufficiat cognoscere, opinionem esse practice probabilem, quamvis non assentiamur opinioni. n.979.p.64

An regula operationum non sit formaliter ipsa opinio, sed judicium practicum certum de recto usu opinionis probabilis. nu.989.p.65

Quomodo sit certitudo in probabilibus. n.1048.p.69

An contra certum detur probabilitas sophistica, non autem vera. n.1214.p.80

An sola non certitudo opinionis oppositæ sit ratio formalis securitatis conscientie. D.60.n.2. & seq.p.101

An ea non certitudo sit communis conscientie securæ, & non securæ. n.8.p.ead.

An ea non certitudo sit etiam communis conscientie dubiæ. nu. 10.p.ead.

An omne dubium in moralibus sit practicum, donec accedat ratio certa, vel probabilis. n.11.p.ead.

An ubi est sola certitudo præcepti, & non dum accessit ratio certa, vel probabilis, nulla sit securitas conscientie. n.12.p.102

An incertum sit idem quod dubium. n.13.p.ead.

An incertum, ante quam intelligatur ratio probabilis, sit dubium. n.15.p.ead.

An securitas conscientie consistat in dictamine certo de honestate operationis. n.16.p.ead.

An qui judicant pro certo falsam esse sententiam de possessione libertatis, non habeant securitatem ex non certitudine præcepti. D.60.n.18.p.ead.

An cum præceptum reputatur certum, non valeat regula de possessione libertatis in ordine ad probabilitatem. n.20.p.ead.

An quando ex incertitudine præcepti oritur dubium practicum, non stet possessio pro libertate. n.28.p.103

An plerumque oriatur dubium practicum ex incertitudine præcepti. n.29.p.ead.

An qui potest majorem adhibere diligentiam circa certitudinem præcepti, sit in dubio practico. n.31.p.ead.

An extra quasdam limitationes, quoties præceptum est incertum, nullam pariat obligationem. n.34.p.ead.

Quare possessio certa præcepti tollatur per probabilitatem libertatis, & possessio libertatis non tollatur per probabilitatem præcepti. D.60.n.35.p.105

Quomodo probabilitas possit prævalere contra certitudinem præcepti. n.37.p.103

Quomodo præceptum possit deturbari à possessione certitudinis per dispensationem probabilem. n.40.p.ead.

An intimatio præcepti debeat esse certa. n.43.p.104

Quomodo possit esse libertas certa, & præceptum probabile. nu. 45.p.ead.

An communis sententia omnium interpretum circa intelligentiam legis faciat certitudinem moralem. D.62.n.111.p.ead.

Christus.

An bona Ecclesiæ sint solum sub dominio proprietatis Christi. D.61.n.272.p.126

An elemosyna pauperi data intret in dominium proprietatis Christi. n.274.p.ead.

Collecta.

Vide Gabella.

Concubinarius.

Vide Periculum.

Confessarius.

Quomodo non sit absurdum, quod confessarius debeat sequi opiniones probabiles poenitentis. D.56.n.1144.p.75. & D.57.nu.85.p.92. & n.96.p.93

*Confessio.*Vide *Pœnitentia*.*Conscientia.*

An in hanc propositionem, *Ubi tamquam certum alicui proponitur in aliqua operatione, non esse peccatum, nullum est peccatum*, possit cadere talis sensus, ut vox certum subfit conscientia erroneæ vincibili. D.56.n.282.p.19.

An resistat propriæ conscientia, qui sequitur opinionem minus probabilem. D.56.n.332.p.22.

An resistat propriæ conscientia Theologus, qui sequitur opinionem S. Thomæ, dum iudicat probabiliorem suam opinionem? Et an in hoc casu possit censere, fortè se decipi. n.334. & seq.p.23.

An assensus probabilior non sit iudicium practicum conscientia. n.342.p.23.

An non sit licitum resistere conscientia. n.366.p.25.

Quomodo intelligatur S. Thomas, cum dicit conscientiam non excusare. n.499.p.33.

Quomodo conscientia non excuset à tota culpa, sed à tanta. nu.502.p.ead.

An conscientia opinativa non admittat formidinem; & quomodo ipsa conscientia purgetur à formidine assensus probabilis. D.56. nu.976.p.64. Quare formido opinionis non transeat ad conscientiam, & hæc maneat secura. n.977.p.64.

An ad dictamen conscientia certum sufficiat cognoscere, opinionem esse practicè probabilem, quamvis non assentiamur opinioni. n.979.p.ead.

An operetur contra conscientiam, qui operatur contra propriam opinionem. n.1300.p.85.

An operetur contra conscientiam, qui operatur juxta opinionem alterius. n.1301.p.ead.

Vide *Ignorantia*.

Vide *Error*.

Consequentia.

Pessima Consequentia est à propositione directa ad reflexam. D.56.n.108.p.10.

An sit evidens consequentia à probabilitate meæ doctrinæ ad non evidentiam oppositæ. n.695.p.46. & n.701.p.ead.

Contractus.

Potest quis obligari ex contractu ad sequendam hanc, vel illam opinionem probabilem. D.55.n.11.p.2.

D.

*Debitum conjugale.*Vide *Matrimonium*.*Declarationes Cardinalium.*

An sit habenda fides declarationibus Cardinalium, cum non videntur in authentica forma. D.76.n.4.p.193.

*Decretum.*Vide *Lex*.*Defensio.*

An ad defensionem rerum temporalium liceat occidere in vasorem. D.57.n.133.p.95. & n.162.p.97. Et an pars affirmativa sit communis inter Theologos. n.135.p.95.

An ratione defensionis liceat occidere eum, qui colaphum impetit. n.159.p.97.

An ratione defensionis liceat occidere in vasorem, ut ejus impediatur alapa. n.170.p.98. Et an hæc sit communis doctrina Theologorum. n.171.p.98.

*Delectatio.*Vide *Castitas*.*Directa cognitio.*Vide *Reflexa cognitio*.*Dispensatio.*

An Prælati possint secum dispensare in illis, in quibus dispensat cum subditis. D.56.n.480.p.32.

An possit Episcopus in urgentissima necessitate dispensare in impedimento dirimenti ante matrimonium. D.57. n.65. p.90. & D.79. n.3. p.201.

Vide *Episcopus*.*Dominium.*

Quadruplex dominium, proprietatis, potentiale, jurisdictionis, & politicum. D.61.n.3.p.72.

Dominium potentiale non est solum potentia ad acquirendum, sed etiam jus actuale. n.66.p.109.

Hoc dominium potentiale est chymæricum, quia ablato eo dominio possunt cives emere. n.68. p.110. Et aliud est posse acquirere; & aliud est habere jus ad acquirendum. n.69.p.ead. Et cives solum habent jus contra dolum, & fraudem, quibus impediuntur acquirere. n.71.p.ead.

Dominium potentiale potest considerari dupliciter, vel ut conditionale, vel ut absolutum. D.61.n.72.p.ead.

Opinio, quæ ponit dominium potentiale circa bona Ecclesiæ, repugnat sacris canonibus. n.75.p.ead.

An Rex possit privare dominio potentiâ incolas alterius Regni? n.76.p.111. Et an Gallus habeat dominium potentiale in bona Hispaniæ. n.81.p.ead. Et an inde colligatur, dominium potentiale esse fictitium. n.82.p.ead.

An ex eo dominio potentiâ inferatur, quod non possint vinculari bona laica Hispaniæ, vel Galliæ sine licentia Romani Pontificis. n.83.p.ead. & n.124.p.114.

An si verum esset id dominium potentiale, sequeretur, quod omnia opera pia perirent. n.84.p.111.

An implicet jus emendi rem inalienabilem? Et quid inferatur inde contra dominium potentiale. n.86.p.ead.

Ultimæ voluntates obligant jure naturali, & gentium. D.61. n.94.p.112.

Qui in testamento disponit, bona sua manere inalienata, non infert injuriam civibus. Et quid ex his contra dominium potentiale. n.95.p.ead.

Vinculantur bona in Hispania absque licentia Regis. Et quid inde contra dominium potentiale. n.97.p.ead.

An Rex non possit privare Ecclesiasticos dominio potentiâ. nu.129.p.114.

An sit fictitium dominium potentiale, nisi sit conditionatum. n.330.p.115.

An dominium Regis in rem aliquam possit multipliciter deficere, scilicet mutatis circumstantiis. D.61.n.233. & seq.p.ead.

An bona Ecclesiæ sint solum sub dominio proprietatis Christi. D.61.n.272.p.126.

An elemosyna pauperi data intret in dominium proprietatis Christi. n.274.p.ead.

An dominium adæquatum rei possit esse penes duos pro uno instanti. n.275.p.ead.

An communitas Religiosa habeat dominium bonorum Ecclesiasticorum. n.278.p.ead.

An nemo sit capax domini rei alienæ in sensu composito. nu.279.p.126.

Qua ratione Religiosus sit incapax domini proprietatis. n.281.p.127.

An mutuator retineat dominium morale pecuniæ mutuata. D.63.nu.62.p.130. Et an pecunia mutuata sit eadem moraliter cum ea, quæ postea solvitur. n.63.p.ead. Et septem absurda, quæ ex opinione affirmativa inferuntur. n.64.p.ead. & n.84.p.132. & n.98. pag.133. Et an ex opinione affirmativa inferatur, quod mutuator possit exigere aliquid ultra sortem. nu.65.p.141. Et an mutuator solum det usum pecuniæ & non dominium. nu.66.p.141. Et quomodo dominium morale mutuata pecuniæ non possit retinere mutuator. nu.76.p.141. Et an qui potest alienare pecuniam sine injuria alterius, habeat dominium morale talis pecuniæ. nu.79.p.142. Et an cum quis emit triticum pecunia mutuata, habeat mutuator dominium in illud triticum. n.81.p.142.

Ratio à priori, ob quam mutuator transfert dominium in mutuatarium. n.86.p.ead.

An sit prava consequentia ex eo, quod aliquid sit debitor pecuniæ, inferre, quod creditor habet dominium morale ejus pecuniæ. D.62. n.89. pag.142. Et an ex jure ad rem inferatur jus in re. nu.92. pag.ead.

An malè inferatur ex eo, quod pecunia mutuata, & soluta sit moraliter eadem; quod dominium morale sit idem. n.108.p.143.

An implicet, mutuatario concedi usum præter dominium. D.63. n.112.p.143.

Quid sit dominium perfectum. n.113.p.ead. Et quid sit usus facti, & usus juris, & quid sit usus irrevocabilis. n.114.p.ead. Et an possit quis concedere alteri usum juris retento dominio, in rebus usu consumptibilibus. nu.115.p.ead. Et an possit mutuari pecunia sine usu consumptionis. nu.117.p.ead. Et quare concessio dominio pecuniæ, non possit negari usus illius. n.118.p.ead.

Quam prava sit consequentia ex eo, quod mutuator transferat dominium pecuniæ, inferre, quod possit exigere pretium pro ea translatione domini. D.63. nu.121.p.144. Et an inde inferatur in venditione equi posse exigere pretium translationis domini ultra pretium equi. n.123.p.ead. Et an in mutatione, sine pretio translationis domini, solutio adæquet debitum. n.124.p.ead. Et an ex opposita opinione lata janua aperiatur usuris. n.125.p.ead.

*Donatio.*Vide *Ecclesia*.*Dubium.*

Disparitas inter questionem facti, & questionem juris quoad producendum dubium. D.55.n.24.p.14. & D.56.n.815.p.53.

An sit medium coercendi opiniones scandalosas, cognoscere, an opinio sit dubia probabilitatis. D.56.n.598.p.39.

An dubium de probabilitate sit dubium practicum, in quo tutior pars eligenda sit. n.598.p.39.

Quænam sint motiva dubitandi de probabilitate opinionis. nu.599.p.39.

An inter motiva æquè probabilia soleat resultare dubitatio? Et quo-

quomodo in quaestione juris, & facti. D. 56. num. 813. p. 53. & num. 1251. p. 82

Quomodo intelligendum sit, quod diximus, inter duo testimonia æque probabilia, sive æqualis fidei, in quaestione facti necessario resultare *dubium*. n. 814. p. 53

An adversarii doctrinæ de probabilitate confundant formidinem cum *dubitatione*. D. 56. nu. 939. p. 61. An *dubitatio* sit impossibilis cum assensu opinativo. n. 940. p. ead. Non autem formido. n. 941. pag. ead.

An Sanctus Thomas admittat casum, in quo ex varietate opinionum, nulla oriatur *dubitatio*. n. 944. p. ead.

An in casu, quo oritur *dubitatio* ex varietate opinionum, ea *dubitatio* sit de earum probabilitate. n. 945. p. 61

Quomodo sit *dubitatio* in probabilibus. n. 1048. p. 69

An in *dubiis* electio partis tutioris non sit præcepti, sed consilii? Et quomodo res hæc non penetretur à probabilioristis. D. 56. num. 1068. p. 70. & D. 57. n. 108. p. 94

An in *dubiis* extra materiam iustitiæ standum sit pro possessione. D. 56. n. 1069. p. 70

Casus *dubii*, in quibus parvuli baptizandi sunt sub conditione, & clerici initiandi sub conditione. n. 1073. p. 71

Quanta sit diversitas inter *dubium* practicum, & speculativum; quomodo id non penetretur à probabilioristis. n. 1080. p. 71. Et quomodo confundant doctrinam de *dubio* practico, & speculativo cum doctrina de opinione practica, & speculativa. n. 1082. & seq. p. 71

An sit possibile, aliquem esse *dubium* speculativè, & certum practicè. n. 1095. p. ead.

Quomodo inter opiniones authorum possit esse *dubitatio* de honestate operationis. n. 1113. p. 73

Quomodo id principium, quod in *dubiis* tutior pars est eligenda; & illud, quod in *dubiis* standum est pro possessione; non opponantur inter se, cum ambo sint juris naturalis. D. 56. numer. 1246. pag. 82

Quomodo is, qui *dubitat*, teneatur sequi tutiorem partem, aut veritatem investigare. n. 1246. p. ead.

An duo motiva probabilia opposita faciant rem *dubiam*, & quantum interfit quoad hoc inter quaestionem juris, & facti. num. 1251. pag. 82

An sit præceptum in *dubiis* eligere tutiorem partem, & quomodo id intelligatur. D. 57. n. 108. p. 94

An viri docti possint *dubitare* de probabilitate opinionis. D. 58. n. 3. p. 99

An *dubitatio* de probabilitate oriatur ex parte fundamenti intrinseci. n. 6. p. 99

An *dubitatio* de probabilitate oriatur ex magno excessu probabilioritatis opinionis oppositæ. n. 7. p. ead.

An *dubitatio* de probabilitate oriatur, quando dubitatur, an author sit omni exceptione major. n. 8. p. ead.

An quando author fert opinionem singularem contra omnes, & non dat fundamentum opinionis, oriatur *dubium* de probabilitate. n. 9. p. ead.

An quando unus docet novam opinionem, & reliqui sapientes reiiciunt ut improbabilem, dubitetur merito de probabilitate. n. 10. p. ead.

An cum citantur authores pro opinione, nec scimus, quanta illi doctrina polleant, detur *dubium* de probabilitate. n. 11. p. 99

An *dubium* de probabilitate sit *dubium* practicum de honestate operationis. n. 12. p. ead.

An qui *dubitat* de probabilitate, non habeat modum deponendi *dubium*. n. 13. p. ead.

An ad deponendum *dubium* requiratur ratio saltem probabilis. n. 14. p. ead.

An repugnet dari *dubium* de probabilitate utriusque partis contradictionis. n. 16. p. 100

An omne *dubium* in moralibus sit practicum, donec accedat ratio certa, vel probabilis. D. 60. n. 11. p. 101

An incertum sit idem quod *dubium*. n. 13. p. 102

Quomodo cum probabilitate possit componi *dubium*. n. 14. p. ead.

An incertum, ante quam intelligatur ratio probabilis, sit *dubium*. n. 15. p. 102

An quando ex incertitudine præcepti oritur *dubium* practicum, non stet possessio pro libertate. n. 28. p. 103

An plerumque oriatur *dubium* practicum ex incertitudine præcepti. n. 29. p. ead.

An qui potest maiorem adhibere diligentiam circa certitudinem præcepti, sit in *dubio* practico. n. 31. p. ead.

An quando Petrus *dubitat*, utrum sit jam sexagenarius, stet possessio pro præcepto. D. 60. n. 33. p. 103

In *dubio* prævalet jus, quod meliori titulo fulcitur. D. 61. nu. 96. pag. 104

Vide *Peccatum*.

E.

Ecclesia, & Ecclesiastica bona.

An bona secularia, sine licentia Regis possint fieri *Ecclesiastica*. D. 61. n. 16. p. 106

Qui occidit gregem, non privat Regem, neque cives eorum dominio: ita & qui donat *Ecclesia*. n. 17. p. 106. & n. 228. p. 122

Demolens domum, & extirpans vineam non infert injuriam dominio Regis, aut civium: ita & qui donat *Ecclesia*. n. 24. p. 107

Qui sacris initiatur, non manent sub dominio jurisdictionis Regis: ita & qui donat *Ecclesia*. n. 25. p. ead. & n. 228. p. 122

An exemptio personarum, & bonorum *Ecclesia* sit juris divini. D. 61. n. 29. p. 107

An sit certum, exemptionem personarum, & rerum *Ecclesia* potuisse statui a Pontifice. n. 32. p. ead.

Hispanus transiens ad Galliam non manet sub dominio Regis Hispaniæ, ita & bona, quæ transeunt ad *Ecclesiam*, non manent sub dominio Regis. n. 38. p. 108. & n. 228. p. 122

Alienabilitas bonorum stabilium *Ecclesia* est in perniciem Reipublicæ. n. 43. pag. 108. Et in perniciem *Ecclesia*. n. 46. p. ead.

S. Petrus accepit à Christo potestatem supremam statuendi ea omnia, quæ necessaria sunt ad conservationem *Ecclesia*. n. 48. p. ead.

Bene componuntur hæc duo, & quod bona laica fiant *Ecclesiastica*; & quod permaneat dominium potentiale civium. D. 61. nu. 57. p. 109

Bene componitur dominium potentiale civium cum eo, quod fundus *Ecclesia* sit absolute inalienabilis. n. 59. p. 109

Opinio, quæ ponit dominium potentiale in bonis *Ecclesia*, repugnat sacris canonibus. n. 75. p. 110

An sit iniquum statutum prohibens, ne bona stabilia acquirantur ab *Ecclesia*. D. 61. n. 102. & seq. p. 112. & n. 261. p. 125

An id statutum privans *Ecclesiam* bonis stabilibus sit contra doctrinam Evangelicam. n. 106. & seq. p. 113

An lex prohibens eleemosynam sit iniqua? Et an lex prohibens stabilia donari *Ecclesia*, prohibeat eleemosynam. n. 107. p. ead.

An lex, prohibens opera pia perpetua, sit iniqua? Et quid inde contra id statutum præjudicans *Ecclesia*. n. 109. p. ead.

An lex quæ impedit plurima ministeria spiritualia sit iniqua? Et quid inde pro donatione facta *Ecclesia*. n. 110. p. ead.

An Evangelium resistat eleemosynæ in perpetuum destinatæ? Et quid inde pro jure *Ecclesia*. n. 116. p. 114

Et an eleemosyna perpetua excellentior sit temporali. n. 118. p. 114

Ut lex possit præcipere, ne dones *Ecclesia*, debet procedere in circumstantiis, in quibus ea donatio non sit consilium Christi. nu. 121. pag. ead.

An *Ecclesiastici* non priventur jure suo absque licentia Romani Pontificis. D. 61. n. 126. p. ead.

An Rex non possit privare *Ecclesiasticos* dominio potenti, si hoc vere existit. n. 129. p. ead.

An statutum prohibens, quod *Ecclesia* acquirat bona stabilia sine licentia Regis, sit contra sacros canones. D. 81. n. 133. p. 115

An sacri canones possint disponere de hac materia favore *Ecclesia*? Et quam absurda consequentia inferatur ex opposita opinione. n. 135. p. ead.

Ad quem judicem spectat decidere, sit ne peccatum, impedire donationes favore *Ecclesia*. n. 136. p. ead.

An sit propositio erronea asserere, quod Pontifex proponit *Ecclesia* tamquam peccatum, quod est licitum, & honestum. D. 61. n. 137. p. ead.

An Pontifices definierint, esse peccatum illud statutum prohibens, donationes stabilium fieri *Ecclesia*. n. 138. & seq. p. ead.

An Pontifices definierint esse illicitum onerare gabellis bona, & personas *Ecclesia*. n. 151. p. 116

An Rex possit disponere contra reverentiam debitam *Ecclesia*? Et quid inde pro immunitate. D. 61. n. 169. p. 117

An ad Pontificem spectet decidere, qua reverentia externa colendus sit status *Ecclesiasticus*. n. 160. p. ead. Et an Pontifex determinaverit, qua reverentia externa colendæ sint personæ *Ecclesiasticæ*, & bona earum? Et quid inde pro immunitate *Ecclesia*. nu. 161. p. ead. & n. 226. p. 122

An immunitas præcipiatur in reverentiam status *Ecclesiastici*. n. 162. p. 117

An violatio immunitatis sit sacrilegium, atque adeo contra reverentiam debitam *Ecclesia*. n. 165. p. ead.

An Pontificibus obediendum sit in materia probabili præcipue circa immunitatem *Ecclesia*. D. 61. nu. 170. p. 118. Et an inde inferatur, non posse Regem disponere contra bona *Ecclesia*. n. 172. p. ead.

An præscriptione possit fundus secularis fieri *Ecclesiasticus*. D. 51. n. 173. p. ead. Et an licentia Regis possit favere *Ecclesia*. n. 174. p. ead. Et an præscriptio, & licentia Regis pro re præsentis non differant. nu. 175. p. ead. Et an Rex possit concedere privilegium non subdito. n. 180. p. ead.

An non valeant leges in favorem *Ecclesia*, nisi approbentur ab ea. n. 183. p. 119

An *Ecclesia*, five domus Deo donata ad sacrificia, non remaneat sub dominio Regis. D.61.n.189.p.119. Et an cives non habeant dominium potentiale in illam; & inde colligatur non manere sub dominio Regis. n.190.p.ead. Et an quæ sunt sub proprietate Christi, non subdantur Regibus. n.193.p.ead.

An *Ecclesia*, five domus Christo donata ad sacrificia, non possit manere subjecta gabellis. n.194.p.120. Et quod Christus non potuit esse tributarius. n.195.p.ead. Et an idem dicendum de domo Christo donata, ac de vestibus, quibus utebatur. n.197.p.ead.

An dominium Regis non extendatur ad ea, quæ statum cuiusque dedecent; atque adeò ad ea quæ dedecent *Ecclesiam*; & quantum absurdum inferretur ex opposito. n.198. & seq.p.ead. Et an id constet ex Apostolo, & Sanctis Patribus. n.200.p.ead.

An *Ecclesia* sine licentia Regis erecta sit templum. Et an rei possint extrahi ab ea. D.61.n.204.p.121. & num.263.p.125.

Et quanta absurda inferantur ex opinione, quæ ait non esse templum. n.206.p.122.

Sacri canones prohibent, reos extrahi ab *Ecclesia*. nu.209.p.121. & nu.262.p.125. Et Pontifices declararunt, esse sacrilegium extractionem reorum ab *Ecclesia*. n.212.p.121.

An Rex nullum jus, vel dominium habeat contra reverentiam *Ecclesie* debitam. n.216.p.123.

An Pontifices prohibuerint extractionem reorum ab *Ecclesia* propter reverentiam loci ad sacrificia destinati. n.217.p.122.

An reverentia *Ecclesie* potior sit jure Regis, ideòque prævalere debeat. n.222.p.ead.

Quomodo verum sit, *Ecclesiam*, five ædem sacram non esse in mundo. D.61.n.235.p.123.

An iudex nequeat jus dicere in causa sanguinis intra *Ecclesiam*. n.238.p.ead.

An quidquid sacri canones præscribunt circa immunitatem *Ecclesie*, præscribant titulo Religionis. n.240.p.ead.

An dum sacri canones præscribunt immunitatem *Ecclesie*, non auferant Regi jus suum, sed mutent circumstantias. n.247.p.122.

An bona *Ecclesie* sint solum sub dominio proprietatis Christi. D.61.n.272.p.126.

An communitas Religiosa habeat dominium bonorum *Ecclesiasticorum*. n.278.p.ead.

Eleemosyna.

An teneatur Episcopus restituere ea, quæ sibi superfluent, & non impendit in *eleemosynas*, aut alios usus pios, ex illis bonis, quæ suo usui sunt destinata. D.56.n.429.p.29.

Quomodo divites teneantur ad *eleemosynam*. D.57. numer. 113. pag.94.

An *eleemosyna* pauperi data intret in dominium proprietatis Christi. D.61.n.274.p.126.

Vide *Necessitas*.

Emptio.

An in ordine ad *emptionem*, & venditionem chyrographa minoris valeant, dum exponuntur vanaalia. D.63.n.54. & seq.p.140.

An sit iustum pretium in *emptione*, quod communis existimatio statuit. n.55.p.ead.

An in *emptione* merces ultroneæ vilescant. n.56.p.140.

Quo sensu dicatur, quòd actio ad pecuniam valet minus, quàm ipsa pecunia. n.59.p.140.

Episcopus.

An sit communis sententia Doctorum, posse *Episcopum* dispensare in impedimentis dirimentibus post contractum matrimonium in casu urgentis necessitatis, quando non datur aditus ad Pontificem. D.79.n.2.p.301. Et quàm sit secuta sententia, quòd ante contractum matrimonium possit dispensare. n.3. Et qui Doctores teneantur hanc sententiam. n.4.

An *Episcopus* possit dispensare in legibus Pontificis, & quando. D.79.n.6.p.201.

An pro potestate *Episcopi* ad dispensandum in impedimentis militet eadem ratio post contractum, & ante contractum matrimonium. D.79.nu.7. & seq. Et an expediat communi bono hæc potestas *Episcopi* ad eam dispensationem. nu.10. Et an hæc potestas *Episcopi* requiratur, ut sacri canones sint in ædificationem, & non in destructionem. nu.11.p.202. Et an urgente gravissima necessitate deficiat finis reservationis circa hoc genus dispensationis. n.12. Et an intentio Pontificis reservantis sibi hanc potestatem debeat esse talis, ut non sit in dispendium animarum. n.13. Et an in hoc casu detur locus Episcopis. n.14.p.ead.

An possit *Episcopus* dispensare in voto castitatis in casu urgentis necessitatis. D.79.n.17.p.ead. & D.80.n.45.p.203.

An teneatur *Episcopus* ex charitate ad dispensandum, quando urget necessitas pro bono animæ. D.79.n.21.p.ead.

An *Episcopus* habeat potestatem alienandi bona Ecclesiastica in casu necessitatis, quando non est recursus ad Pontificem. D.80.n.46.p.206.

An *Episcopus* habeat potestatem absolvendi à reservatis Papæ, urgente necessitate, quando non est recursus ad Pontificem. n.47. pag.ead.

An possit *Episcopus* in sua diocesi, quod Pontifex in tota Ecclesia in iis, quæ Pontifex non sibi reservat. n.48.p.ead.

An possit *Episcopus* commutare ultimas voluntates ex qualibet iusta causa jure ordinario independentem à Romano Pontifice. num. 53.p.206.

An possit *Episcopus* commutare jure ordinario ultimas voluntates in usus meliores independentem à Pontifice. n.54.p.207.

An possit *Episcopus* jure ordinario commutare ultimas voluntates pro sublevanda gravi necessitate Reipublicæ. n.55.p.ead.

An possit *Episcopus* commutare ultimas voluntates ex causa non solum iusta, sed etiam necessaria. n.56. Et an id probetur ex Tridentino. n.58.p.ead.

An cum conceditur in jure dispensatio, intelligatur commissa *Episcopo*. n.60.p.ead. Idque etiam si canon sit Concilii. n.61.p.ead.

Vide *Eleemosyna*.

Vide *Dispensatio*.

Vide *Parochus*.

Vide *Ultima voluntates*.

Error.

An error vincibilis afferat formidinem; & certitudo illam excludat. D.56.n.284.p.20.

An error vinci non possit, nisi aliqua formido pulset animum. n.285.p.ead.

Quomodo sint reprehensibiles interfectores Apostolorum, quòd error erat vincibilis. n.290.p.ead.

Vide *Ignorantia*.

Eucharistia.

Quid decreverit Innocentius XI. circa communionem *Eucharistia* quotidianam. D.66.n.9.p.150.

An sint duæ diversæ quæstiones, an liceat omnibus communicare quotidie, & an expediat. nu.10.p.151. Et an omnes convenient in parte affirmativa primæ quæstionis. n.11.p.ead. Et an ex decreto Innocentii reprobata maneat assertio, quòd indecens est, laicos accipere *Eucharistiam* quotidie. nu.13.p.ead. Et an ei assertioni adversentur S.Thomas, & S.Augustinus. n.17.p.ead.

An ex eodem decreto antiquata maneat opinio, quæ docebat, omnibus consulendam esse communionem *Eucharistia* quotidianam. D.66.n.18. & seqq.p.ead. Et an eadem doctrina tradatur à S.Thoma, & aliis Doctoribus. n.24. & seq.p.ead. Et an non sit utile recipere *Eucharistiam* sine devotione, & reverentia. n.25.p.152. Et an absurdè dicatur, accedere ad *Eucharistiam* cum magna devotione, & reverentia, ex hoc solum, quòd quis accedat sine conscientia peccati mortalis. n.26.p.ead. Et quid requiratur, ut aliquis se quotidie paratum inveniat ad *Eucharistia* communionem. nu.27.p.ead. Et an qui quotidie accipit *Eucharistiam*, conari debeat ad perfectionem. n.28.p.ead. Et quomodo intelligatur illud dictum S.Augustini; *Quotidie Eucharistiam accipere, ne claudo, nec vitupero*. nu.29.p.ead. Et quando expedit communicare quotidie; & quando abstinere ex S.Thoma. n.31.p.ead. Et ex S.Bonaventura. n.32.p.ead. Et ex Rubrica Missalis Romani. n.34.p.ead.

An vi ejusdem decreti antiquata maneat opinio asserens debere fideles communicare *Eucharistiam* quotidie, etiam reluctante confessario, vel superiore. D.66.nu.36.p.ead. Et quomodo illa opinio adversetur Tridentino. num.41.p.ead. Et quomodo S.Bernardus adversetur ei opinioni. num.42.p.ead. Et alii Patres. num.43.p.ead. Et quomodo communio *Eucharistia* quotidiana non sit præcepta à Christo, neque ab Ecclesia. num.46.p.153. Et quomodo censendus sit illusus ille, qui prætextu præcepti divini, aut humani, non vult obedire superioribus quoad usum sacræ communionis. n.47.p.ead.

Quomodo ex vi ejus decreti antiquata maneat opinio, asserens ad communionem *Eucharistia* quotidianam non exigere aliam dispositionem, quàm carere culpa lethali. D.66.n.48. & 51. & seq. pag. ead. Et quomodo ei opinioni resistent S.Thomas, & catechismus Romanus. n.59. & 60.p.ead.

An vi ejus decreti reprobata maneat opinio asserens accipiendam esse à fidelibus *Eucharistiam*, feria 6, in Parasceve. D.66.n.61.p.154. Et an rubrica Missalis declaret, non esse eo die ministrandam *Eucharistiam*, nisi solis infirmis. nu.63.p.ead. Et an sit consuetudo Ecclesiæ Romanæ, non communicare in illa die. nu.64.p.ead. Et quomodo intelligendi sint Theologi, qui oppositam partem videntur tueri. n.65.p.ead.

An vi ejus decreti reprobata maneat opinio asserens, communionem *Eucharistia* quotidianam esse de jure divino. D.66.p.154.

An cum Patres hortantur ad communionem quotidianam, hortentur etiam ad dispositionem magnæ devotionis, & reverentiæ. nu.70.p.ead.

An pro *communione* omnium quotidiana stet canon Apostolorum, & decretum Anacleti. D.66.n.71.p.ead. Et an in primitiva Ecclesia datum fuerit præceptum recipiendi *Eucharistiam* quotidie. n.72. & seq.p.ead. Et an decretum Anacleti loquatur de *communione* ministro.

nistrorum Ecclesie. n.77.p.155. Et an in primitiva Ecclesia, fuerit consuetudo recipiendi Eucharistiam quotidie. n.78.p.155. Et quomodo ex hac consuetudine non inferatur, oportere omnes fideles communicare quotidie in hoc tempore. n.79.p.ead.

An ex viginti quatuor Conciliis, quæ citantur pro communione Eucharistia quotidiana, ne unum quidem sit, quod ei assertioni suffragetur. D.66. à n.105.p.157

An in præcepto Ecclesiastico jejunii naturalis in ordine ad susceptionem Eucharistia dari possit parvitas materiæ. Tract.2. in catal. opin.n.8. p.162

An possit quis comedere uno quadrante post mediam noctem, & deinceps eo die recipere Eucharistiam. Tract.2. in catal. num. 33. pag.162

An ille, qui transacto tempore communionis annuæ reperitur non accepisse Eucharistiam, teneatur ad illam accipiendam deinceps eo anno. Tract.2. in catal.n.62.p.164

An ut quis accedat ad Eucharistiam, debeat censere probabiliter, se esse in statu gratiæ. D.74.n.44.p.187. Et an medium justificationis ante communionem Eucharistia, non sit sola contritio. nu.45. pag.187

Vide *Parochus*.

Evidentia.

An laudabile sit, ubi non cogit evidentia veri, proprium iudicium subicere alieno. D.56.n.901.p.59

Vide *Certitudo*.

Excommunicatio.

An sit mortale communicare in loquela, cibo, &c. cum excommunicatis. D.56.n.481.p.32

Extrema unctio.

An fideles teneantur præcepto recipiendi extremam unctionem. D.76.n.25.p.195

Vide *Parochus*.

F.

Fides.

An catholici in propugnatione veritatum fidei respondeant objectionibus hæreticorum per solutiones dumtaxat probabiles. D.56.n.680.p.44

An objectiones contra veritatem fidei desumere soleant hæretici à topicis, & probabilibus. n.686.p.45

Finis legis.

Vide *Lex*.

Formido.

An error invincibilis afferat formidinem, & certitudo illam excludat. D.56.n.284.p.20

An error vinci non possit, nisi aliqua formido pulset animum. n.285.p.20

An assensus de probabiliore afferat formidinem. numer.350. pag.24

An possit quis licite operari non expellens physicè formidinem, vel scrupulum. n.947.p.62. & n.1100.p.72

Quomodo formido, vel scrupulus, etsi retineantur physicè, deponantur practicè. Ex S. Antonino. n.948.p.72

An conscientia opinativa non admittat formidinem; & quomodo ipsa conscientia purgetur à formidine assensus probabilis. n.976.p.64. Quare formido opinionis non transeat ad conscientiam, & hæc maneat secura. n.977.p.ead.

Vide *dubium*.

G.

Gabella.

An possit exigi gabella ab uno regno pro defensione alterius, si non sit in utilitatem istius. D.61.n.73.p.110

An Pontifices definierint, esse illicitum onerare gabellis bona Ecclesie. n.138.p.115. & n.258.p.125

H.

Hæreticus.

An catholici in propugnatione veritatum fidei, respondeant objectionibus hæreticorum per solutiones dumtaxat probabiles. D.56.n.680.p.44

An objectiones contra veritates fidei desumere soleant hæretici à topicis, & probabilibus. n.686.p.45

Quando possit catholicus respondere hæretico solutione probabilis. n.727.p.48

An argumenta hæreticorum, non maneat in suo robore, si demonstrata veritate, solvantur solutione probabilis. n.728.p.ead.

Vide *Certitudo*.

Homicidium.

An liceat occidere in vaforem pro defensione rerum temporalium. D.57.n.133. & seq.p.95

Vide *Irregularitas*.

Cardenas Pars III.

I.

Jansenismus.

An arguatur Jansenismus ex opinione, quæ obligat ad strictiorem partem sequendam. D.56.n.766.p.50

An etiam alio modo inferatur Jansenismus ex opinione, quæ negat electionem opinionis. n.853.p.56

Jejunium.

An, juxta S. Thomam, comestio electuarii violet jejunium. D.56.n.406.p.27

An jejunium quatuor temporum obliget sub mortali. Tract.2. in catal. opin.n.37.p.163

An obliget sub mortali jejunium pervigiliorum Pentecostes, S. Joannis Baptiste, S. Laurentii, & Festi omnium Sanctorum. Tract.2. in catal.n.28.p.ead.

An qui jejunaturus est cras, possit comedere uno quadrante post horam mediæ noctis sine violatione jejunii, quamvis iterum comedat hora meridiana. Tract.2. in catal.nu.33. p.162. Et an qui jejunat hodie, possit iterum comedere uno quadrante ante mediam noctem? Ibidem.

An templus obligationis jejunandi, quæ incipit in adolescentibus anno vigesimo primo completo, debeat computari de momento ad momentum, vel plus, minusve. Tract.2. in catal.n.34.p.163

An qui jejunat hodie in pervigilio, possit sine mortali iterum comedere tribus horæ quadrantibus ante mediam noctem ratione parvitatatis materiæ. Tract.2. in catal.n.35.p.ead.

An ratione parvitatatis materiæ excusetur à mortali, qui incipiens cœnam ante mediam noctem, illam continuat infra horam post mediam noctem, quam subsequitur dies jejunii. Tract.2. in catal.n.36.p.ead.

An in extrema nocte Bacchanalium, quam subsequitur feria quarta Cinerum, possit differri cœna tres horas post mediam noctem. Tract.2. in catal.n.37.p.ead.

Ignorantia.

An in omni opinione probabili contineatur ignorantia invincibilis. D.55.n.10.p.2. & D.56.n.844.p.55

An quando ex ignorantia invincibili proponitur alicui tamquam certum, quod non peccat, certum sit, quod non peccet. D.56.nu.272.p.19

In casu ignorantia invincibilis malitia non est voluntaria. num.272.p.19

An, si in eo casu diceretur, malitiam esse voluntariam, inferretur, quod Deus præciperet impossibilia. n.279.p.19

An in opinionibus S. Thomæ, quæ stant pro libertate, contineatur ignorantia invincibilis. n.489.p.33

Quomodo possit quis peccare ignoranter. D.56.n.498.p.ead.

Quomodo Saulus peccabat ex ignorantia legis. n.500.p.ead.

An qui sequitur ex ignorantia invincibili opinionem falsam, à peccato excusetur. D.36.n.851.p.56

An detur in opinionibus tertius alius modus ignorantia invincibilis circa opiniones communiter receptas. n.854.p.ead.

An in minus probabili detur ignorantia invincibilis, & quibus modis. n.909.p.59

An ignorantia sit invincibilis, cum adest modus vitandi peccatum. n.1266.p.83

An ignorantia, quæ est in opinione probabili, afferat inordinationem voluntatis. n.1268.p.ead.

Quomodo ignorantia invincibilis debeat esse omnino imprævisa. n.1271.p.ead.

An ignorantia sit culpabilis, cum non est voluntaria? Et an sit voluntaria, cum deest advertentia rationis. D.70.n.70.p.179. Et an sit in potestate voluntatis habere advertentiam rationis. nu.71.p.ead. Et quando datur ignorantia, quæ sit virtualiter voluntaria. nu.73.p.ead. Et quo sensu verum sit, ignorantiam esse voluntariam, quando homo tenetur id scire. n.75.p.179

Vide *Conscientia*.

Vide *Error*.

Vide *Pœnitentia*.

Immunitas Ecclesiastica.

Multæ opiniones jurisperitorum contra immunitatem Ecclesiasticam reprobantur tamquam improbabiles. D.55.nu.38.p.3. & D.56.n.1171.p.77. Et tract.2. in catal. opin.n.16.p.162

Quomodo opiniones de immunitate limitentur alio principio certo. D.56.n.1172.p.77

Vide *Ecclesia*.

Impedimentum.

Vide *Matrimonium*.

Improbabilis opinio.

Opinio in communi dividitur in probabilem, & improbabilem. D.55.n.1.p.1. & D.56.n.204.p.15

Opiniones improbabiles, non possunt oriri à doctrina de probabilitate bene intellecta. D.55.n.26.p.2. & D.56.n.576.p.38

O 4

Non

Non debent auferri opiniones probabiles, ut auferantur *improbabiles*. D.55.n.27.p.2. & D.56.n.577.p.38

Tria media ad coercendas opiniones *improbabiles*. D.55.n.28.p.2. & D.56.n.585.p.38

Multæ opiniones jurisperitorum contra immunitatem Ecclesiasticam reprobantur tamquam *improbabiles*. D.55.n.38.p.3

Improbabile est, quod liceat venatori jacere sagittam, cum probabiliter censet, id quod adest esse feram, non hominem. D.56.n.97. & seq. p.9

Improbabile est, quod iudex possit damnare reum, quem probabiliter putat esse reum. n.154. & seq. p.12

Intellectus.

Potest flecti *intellectus* imperio voluntatis ad iudicium temerarium, & ad opinionem minus probabilem. D.56.n.19. & seq. p.4

Cum dicitur, voluntatem posse flectere *intellectum* ad iudicium temerarium, id asseritur de potentia physica, non de licito. num. 42. pag.6

An cum motivum est probabilius, non cogat *intellectum* ad sui assensum. n.367.p.25

Irregularitas.

An *irregularitas*, quæ est poena delicti, sit censura Ecclesiastica, & talis, ut in eam cadat absolutio. D.75.n.1.p.187. Et an opinio affirmativa sit dubiæ probabilitatis. n.4.p.185. Et quid de ea opinione censeat Suarius. n.5.p.ead. Et alii Doctores. n.7. & seq. p.ead. Et an opinio negativa sit definita ab Innocentio III. n.15.p.189

An *irregularitas* non sit censura, eo quod censura est poena, quæ ordinatur ad correctionem. D.75.n.16.p.ead. & n.61.p.192. Et an idè suspensio, quæ est perpetua, vel ad tempus determinatum, non sit censura. nu.21.p.189. Et an communis acceptio hujus vocis *censura* faciat evidentiam moralem pro sententia, quæ negat, irregularitatem esse censuram. n.22.p.ead. Et an communis intelligentia interpretum juris faciat evidentiam pro eadem sententia. n.23.p.189. Et an consuetudo dispensandi, non absolvendi, circa *irregularitatem* sit evidens interpretatio juris. nu.24.p.ead. Et an sit consuetudo indubitata Romani Pontificis dispensare, non absolvere, circa *irregularitatem*. nu.25.p.ead. Et quanta absurda inferantur ex opposito. n.30. & seq. p.190

An ex opinione affirmativa inferatur, posse virtute Cruciatæ absolvi ab *irregularitate* ex homicidio voluntario. D.75.n.33.p.190. Et an *irregularitas* ex homicidio voluntario sit solum poena delicti, & non ex defectu lenitatis. n.36.p.ead. Et an *irregularitas* ex homicidio voluntario non incuratur ab ignorante poenam. n.37.p.ead. Et an *irregularitas* ex defectu lenitatis incuratur solum à ministris iustitiæ. n.38.p.ead. Et post baptismum non remaneat *irregularitas* ex homicidio voluntario, maneat tamen ex defectu lenitatis. n.39.p.190. Et an Episcopus possit dispensare in aliqua *irregularitate* ex homicidio, non tamen ex defectu lenitatis. n.40.p.ead. Et an sit probabile, quod virtute Cruciatæ possit quis absolvi ab *irregularitate* ex homicidio voluntario. n.41.p.ead. Et quantum difficultatem habeant Romani Pontifices dispensandi in *irregularitate* ex homicidio. nu.43.p.191. Et an sit absurdum dicere, concedi cuilibet confessario, quod Concilium negavit Episcopis. n.51.p.191. Et duo alia absurda. n.52.p.ead.

An opinio affirmativa, quod *irregularitas* sit censura, nitatur fundamento levissimo. D.75.n.60.p.192. Et an ex opposito sequeretur, quod quis posset absolvi à degradatione, & ab impedimentis dirimentibus. n.62.p.192. Et quare plures authores citati pro opinione affirmativa non faciant securam probabilitatem. n.72.p.192

Iudex.

Improbabile est, quod *Iudex* possit damnare reum, quem probabiliter putat esse reum. D.56.n.154. & seq. p.12

Quam partem debeat sequi *iudex* in æquæ probabilibus. n.1094. pag.72

An *iudex* possit ferre sententiam secundum opinionem minus probabilem. Tract.3. in catal. opin. n.1.p.173

Vide *Probabilitas*.

Judicium.

An assensus probabilior non sit *judicium* practicum conscientiæ. D.56.n.242.p.23

An ubi proprium *judicium* est incertum, possit homo accommodare se alieno iudicio. n.347.p.23

An laudabile sit, *judicium* alienum præferre proprio. Ibidem.

An ad obedientiam pertineat subicere *judicio* Prælati *judicium* proprium, quantumvis probabilius. n.351.p.24. Ex S. Augustino. n.352. Ex S. Ignatio. n.353.p.ead.

An regula operationum non sit formaliter ipsa opinio, sed *judicium* practicum certum de recto usu opinionis probabilis. num.989. pag.65

Judicium temerarium.

In quo differat *judicium temerarium* ab opinione probabili. D.55. n.1.p.1. & D.56.n.68.p.7

An imperio voluntatis possit flecti *intellectus* ad *judicium temerarium*. D.56.n.19.p.4

Falsa impostura est, quod dixerim sufficere ad probabilitatem id motivum, quod sufficit ad *judicium temerarium*. n.22. & seq. p.4

Quantum distent *judicium temerarium*, & ratio prudens. n.41.p.5. & n.1288.p.84

Cum dicitur, voluntatem posse flectere *intellectum* ad *judicium temerarium*, id asseritur de potentia physica, non verò de licito. n. 42. pag.6

Quinque contradictionis implicationes in eo, quod dicatur *judicium temerarium* esse idem, ac ratio probabilis. n.77. & seq. p.8

Ex eo, quod prudentia attribuitur *judicio temerario*, inferitur, quod sit regula, & non sit regula. n.89.p.8

Jurisdiclio.

An ad *jurisdictionem* probabilem sufficiat probabilis spes rati habitationis. D.56.n.1254.p.82.

L.

Lessius.

Commendatur ejus doctrina. D.57.n.140.p.96

Vindicatur à calumnia Gonetii, circa opinionem de milite navali iniiciente ignem in pulverem sulphureum. n.142.p.ead.

Vindicatur à Calumnia Gonetii, qua attribuit Lessio opinionem, quod pauperi liceat furari. n.151.p.97

Vindicatur etiam à damnatione ejusdem circa opinionem, quod non debet restitui acceptum pro causa injusta. n.156.p.ead.

Vindicatur à calumnia Fagnani finistrè referentis opinionem ejus, quod liceat occidere eum, qui colaphum impexit. nu.159. pag.ead.

Vindicatur etiam à damnatione Fagnani circa opinionem, quod ad defendendum bona pretiosa, liceat occidere invasorem. n.162. pag.ead.

Lex.

An S. Thomas doceat, *legem* humanam non posse præcipere actus internos. D.56.n.378.p.25

An qui sequitur opinionem probabilem pro libertate, per calumniam dicatur eligere opinionem *legi* Dei contrariam. nu.381. pag.26

An qui sequitur opinionem probabilem pro libertate, per calumniam dicatur *legibus* insidiari. n.383.p.ead. & n.424.p.28

An ad rectam operationem habenda sit ratio solum *legis* certæ, an etiam incertæ. n.612.p.40

An *judicium* de electione opinionis probabilis conformetur *legi* æternæ. n.1035.p.68

Quomodo duplex opinio probabilis, adversa subordinetur *legi* divinæ. D.56.n.1202.p.79

Quomodo neutra opinio ex adversis egrediatur sphaeram *legis* Dei. n.1204.p.ead.

Quomodo dictamen de duplici opinione opposita sit applicativum *legis* Dei. n.1205.p.ead.

Qua ratione *lex* æterna sit antiquior libertate humana; & quomodo stet possessio pro *legē* æterna. D.56.n.1238.p.81

An in materia *legis* æternæ non habeat locum possessio, nec dispositio *legis* humanæ. n.1240.p.ead.

An *lex* prohibens eleemosynam sit iniqua. D.61.n.107.p.113

An *lex* prohibens, stabilia donari Ecclesiæ, prohibeat eleemosynam. n.108.p.ead.

An *lex* prohibens opera pia perpetua, sit iniqua. n.109.p.ead.

An *lex*, quæ impedit plurima ministeria spiritualia, sit iniqua. n.110.p.ead.

An ut *lex* possit præcipere, ne dones Ecclesiæ, debeat procedere in circumstantis, in quibus ea donatio non sit consilium Christi. n.121.p.114

An non valeant *leges* in favorem Ecclesiæ, nisi approbentur ab ea. n.183.p.119

An cessante in particulari fine *legis* humanæ de impedimento dirimenti, non sit necessaria dispensatio? Et quid de hoc censuerit Caramuel. D.62.n.1. & seq. p.127

An sit probabilis opinio, quod cessante fine *legis* in particulari, cesset *lex*. n.21.p.128

An *lex* humana habeat pro fine uniformitatem operandi. nu.22. pag.ead.

An bonum publicum, quod est finis *legis*, possit cessare in uno individuo. n.27.p.128

An si bonum publicum intentum à *lege* sit divisibile, possit cessare in uno individuo. n.30.p.ead.

An aliquæ *leges* vetent actionem, ut noxiam operaturo, non aliis. n.32.p.129

An aliæ *leges* prohibeant actionem, ut nocituram aliis. Et an possit cessare finis earum in uno individuo. numer.33. & seq. pag.129

An possit dari casus, in quo cesset finis *legis* statuentis impedimenta dirimentia matrimonium. D.62.n.37.p.129. & n.75. & seq. pag.131

An in *legibus* de auditione Missæ, jejunio, &c. possit cessare finis

nisearum in casu particulari? n.38.p.129

An hæc quæstio [Utrum cessante fine *legis* in particulari, cesset *lex*?] sit duplex; altera conditionalis, & altera absoluta? num.29. pag. ead.

An quando materia *legis* est indifferens, cessante fine, cesset *lex*? D.62.n.41.p.129

An etiam quando materia est honesta, cessante fine, cesset *lex*? n.43.p.129

An *lex* constituat actiones in ea specie virtutis, ad quam pertinet relatio ad finem? n.44.p.ead.

An quando *lex* præscribit actionem sub talibus circumstantiis, his deficientibus cesset *lex*? Et quid inde pro nostra conclusione? num. 46.p.130

An quando finis *legis* cessat in communi, cesset *lex*? Et quid inde pro nostra conclusione? n.47.p.ead.

An cum cessat in singulari finis *legis*, materia *legis* fiat inutilis? n. 50.p.ead.

Quomodo non sit evidens cessare *legem*, cessante fine *legis* in singulari? n.54.p.ead.

An si uniformitas operandi sit partialiter finis *legis*, sit certum nunquam posse cessare *legem*? n.55.p.ead.

An finis *legis* cesset dupliciter, contrariè, & negativè? D.62. nu. 56.p.ead.

An aliquando finis *legis* identificetur realiter cum materia *legis*? num.61. pag. ead. Et an tunc legislator operetur propter finem? n. 62.p.ead.

An sint aliquæ *leges*, quæ determinant aliquas circumstantias arbitrarías? n.64.p.ead.

An non possit cessare finis *legis*, quando finis identificatur cum materia præcepta? n.65.p.131

An *leges*, quæ determinant circumstantias arbitrarías, habeant pro fine uniformitatem operandi? n.69.p.ead.

An quando finis *legis* identificatur cum materia *legis*, neque sit determinatio circumstantiæ arbitraríæ, soleat cessare in singulari finis *legis*? n.74.p.ead.

An sit quadruplex genus impedimentorum dirimentium matrimonium ex jure humano, circa quæ inquiritur, an cessante fine *legis* ea statuentis, cesset *lex*? D.62.n.77.p.132

An in spectantibus ad primum genus nunquam deficiat finis *legis*? num.81.p.ead. Et an finis earum *legum* identificetur cum objecto illarum, & quomodo? n.84.p.ead. & n.90.p.ead. Et an istæ *leges* præscribant exercitium virtutis; & quomodo? n.88.p.ead.

An *leges* de impedimentis dirimentibus obligent cum periculo vitæ? n.99.p.133

An *lex* de impedimento dirimenti, ex benigna interpretatione, excipiat periculum mortis? n.106.p.ead. Et an *lex*, quæ Sacerdotem reddit inhabilem ad matrimonium, non excipiat periculum mortis? n.107.p.ead. Et an id constet ex Tridentino? n.108.p.ead. Item ex consuetudine universali. n.109.p.ead.

An communis sententia omnium interpretum circa intelligentiam *legis* faciat evidentiam moralem? n.111.p.134

An, & quomodo *leges* de impedimentis dirimentibus, non excipientes periculum mortis, non sint injustæ? n.112.p.ead.

An in impedimento defectus parochi, & testium possit cessare finis *legis*? D.62.num.117. pag. ead. Et an hæc *lex*, eo quod determinat circumstantiam arbitraríam, habeat pro fine uniformitatem operandi? n.118.p.ead.

An Ecclesia possit sua *lege* præcipere aliquam circumstantiam abque ratione finali? n.128.p.135

An in impedimentis, quæ respiciunt libertatem matrimonii, nunquam cesset finis *legis*? n.131.p.ead. Et an in impedimento servitutis ignoratæ possit cessare finis *legis*? num.134. pag. ead. Et quid quando ignorantia est crassissima? n.135.p.ead.

An in impedimento raptus possit cessare finis *legis*? D.62.nu.137. p.ead. Et an in impedimentis pœnalibus nunquam possit cessare finis *legis* in singulari? Et an raptus sit impedimentum pœnale? num. 138.p.ead.

An eodem modo se habeat *lex* de impedimento criminis? num. 139.p.ead.

An *lex* de impedimentis pœnalibus non respiciat pro fine adæquato præcautionem delicti? n.140.p.ead.

An finis partialis harum *legum* de impedimentis pœnalibus sit, quod punita maneat ea crimina pœna inhabilitatis? num. 141. p.ead.

An in his *legibus* de impedimentis pœnalibus finis *legis* identificetur cum materia *legis*? n.142.p.ead.

An sit improbabilis opinio, quod possit deficere in uno singulari finis *legum* constituentium ea impedimenta pœnalia? num.144. pag.136

An sit improbabile, quod deficiat finis adæquatus *legis*, quando contrahentes sunt pauperes? n.145.p.ead.

An pueri ante septennium non teneantur *legibus* Ecclesiasticis, quamvis fruantur usu rationis? Tract.2. in catal.opin. n.1. p.ead.

An *leges* Pontificiæ non obligent nisi in Provinciis, aut Diocœsibus, in quibus promulgatæ fuerint? Tract.2. in catal.n.4.p.ead.

An Ecclesia suis *legibus* possit præcipere actus mixtos ex internis, Cardenas Pars III.

& externis. Tract.2. in catal.num.5. p.ead.

An sit certum, Superiores Ecclesiasticos posse obligare conscientiam suis *legibus*, & præceptis. Tract.2. in catal. n.25.p.162

An Prælati Ecclesiastici possint obligare *legibus* populos invitos. Tract.2. in catal.n.39.p.163

An quamvis peccet Populus, qui fine causa non acceptat *legem* Ecclesiasticam; ea tamen *lex* non acceptata non obliget deinceps, eo quod legislator habeat auctoritatem dependentem à populo. Tract.2. in catal.n.40.p.ead.

An *leges*, five decreta Alexandri VII. & Innocentii XI. quibus damnantur quedam opiniones in materia morum, habeant vim obligandi, etiam si non promulgentur in singulis diocœsibus, vel provinciis. D.77.n.15. & seq. p.197

An *leges* favorabiles extendantur ad casus similes, quando datur identitas rationis. D.79.n.24.p.203

Vide *Præceptum*.

Vide *Episcopus*.

Libertas.

Vide *Possessio*.

Luxuria.

Vide *Castitas*.

M.

Matrimonium.

An detur *matrimonium* merè probabile. D.55.n.37.p.3.

An juxta S. Thomam filius non teneatur obedire patri quoad *matrimonium* contrahendum. D.56.n.412.p.27

An ad valorem *matrimonii* sufficiant nuptus, aut signa. n.476.p.31

An ad *matrimonium* sufficiat consensus datus post multum tempus. n.477.p.31

An tempore feriarum liceat consummare *matrimonium* ratum. n.478.p.32

An possit haberi probabilitas de nullitate *matrimonii*, & non de valore. D.56.n.1039.p.68. & n.1043.p.68

An qui habet probabilitatem de nullitate, & non de valore, habeat iudicium certum de obligatione reddendi debitum, & non petendi. n.1041.p.68

Quomodo, qui habet opinionem probabilem de valore *matrimonii*, non fluctuet, sed possit petere, & reddere. n.1098.p.72

An ob solas rationes probabiles possit conjux negare debitum, vel recedere à *matrimonio*. n.1160.p.76

An Principes sæculares possint ex se indicare impedimenta dirimentia *matrimonium*. D.57.n.67.p.90

An in impedimentis dirimentibus *matrimonium* jure humano, possit deficere in singulari finis adæquatus *legis*. D.62.n.75. & seq. pag.131

An sit quadruplex genus impedimentorum *matrimonii*. nu.77.p.139. Et an primum eorum sit, quæ statuuntur propter virtutem observantiæ personis debitæ. Ibidem. Et an secundum genus eorum sit, quæ sunt ob defectum solemnitatis in contractu. n.78.p.ead. Et an tertium eorum sit, quæ sunt propter servandam perfectam libertatem *matrimonii*. nu.79.p.ead. Et an quartum sit eorum, quæ statuuntur in pœnam delictorum. n.80.p.ead.

An *leges* de impedimentis dirimentibus *matrimonium* obligent cum periculo vitæ. D.62.n.99.p.133

An metus gravis reddat habiles ad contrahendum *matrimonium* eos; qui re ipsa sunt inhabiles. n.100.p.ead.

An ignorantia consanguinitatis reddat validum *matrimonium* inter consanguineos. n.105.p.ead.

An *lex* de impedimento dirimenti *matrimonium*, ex benigna interpretatione, excipiat periculum mortis. n.106.p.133

An, & quomodo *leges* de impedimentis dirimentibus *matrimonium*, non excipientes periculum mortis, non sint injustæ. n.112. pag.134

An in impedimento defectus Parochi, & testium dirimente *matrimonium*, possit cessare finis *legis*. D.62.n.117.p.134

An in impedimentis, quæ respiciunt libertatem *matrimonii*, nunquam cesset finis *legis*. n.131.p.ead.

An in impedimento raptus dirimente *matrimonium*, & in reliquis impedimentis pœnalibus possit deficere finis *legis* in singulari. n.137.p.ead.

An finis partialis *legum* circa impedimenta pœnalia *matrimonium* dirimentia sit, quod punita maneat talia crimina hac pœna inhabilitatis. n.141.p.ead.

An sit improbabile, quod possit deficere in uno singulari finis *legum* constituentium ea impedimenta pœnalia *matrimonii*. nu.144. pag.136

An sit improbabile, quod deficiat finis adæquatus *legis*, quando volentes contrahere *matrimonium* sunt pauperes. numer.145. pag. ead.

An conjux innitens opinioni probabili de nullitate sui *matrimonii*, possit negare debitum conjugale alteri conjugi. Tract.2. in catal.opin. n.15.p.162

An causa *matrimonii* sit favorabilis, ita ut in dubio standum sit

pro matrimonio? Tract. 2. in catal. num. 17. p. ead.

An ille, qui contrahit *matrimonium* cum impedimento probabili-
liter dirimenti, aut cum impedimento certo, & dispensatione proba-
bili, possit uti *matrimonio*, & recedere ab illo? Tract. 2. in catal.
nu. 24. p. ead.

An sit probabilis opinio, quod dispensatio ad *matrimonium* inter
consanguineos, vel affines non est subreptitia, non facta mentio-
ne de copula habita inter eos ante, vel post *matrimonium*, stylo
Curia non obstante? D. 57. num. 64. p. 90. Et in Tract. 5. in catal. opin.
num. 1.

Vide *Episcopus*.

Vide *lex*.

Medicus.

An cum dicimus, *medicum* sequi posse quamlibet opinionem pro-
babilem, putent adversarii, dicere nos, quod potest eligere phar-
macum minus probabile? Et quomodo id sit intelligendum? D. 56.
n. 923. p. 60

Quomodo intelligatur, quod *medicus* possit sequi opinionem pro-
babilem, aut minus probabilem? n. 1126. p. 74

Quomodo Fagnanus non penetraverit mentem Patris Azor, cir-
ca opinionem à *medico* eligendam. n. 1127. p. ead.

Quomodo in usu probabilem valeat argumentum à *medico* cor-
porali ad spiritualem. n. 1134. p. 75

Meritum.

An actus ex opinione probabilis falsa possit esse *meritorius*? Et
quàm sit certa pars affirmativa. D. 56. n. 1307. p. 85

Metus.

An *metus* gravis reddat habiles ad contrahendum *matrimonium*
eos, qui re ipsa sunt inhabiles? D. 62. n. 100. p. 133

An *metus* gravis reddat habilem ad beneficium hominem defectu
natalium laborantem? n. 104. p. ead.

An lex de impedimento dirimenti, ex benigna interpretatione
excipiat *metum* periculi mortis? D. 62. n. 107. p. 133

An lex, quæ facit *metum* reddit inhabilem ad *matrimonium*,
non excipiat *metum* periculi mortis? num. 107. p. ead. Et an id constet
ex Tridentino? nu. 108. p. ead. Item ex consuetudine universali. num.
109. p. ead.

An, & quomodo leges de impedimentis dirimentibus, non ex-
cipientes periculum mortis, non sint injustæ? n. 112. p. 133

Missa.

An in nocte Natalis Domini possit celebrari *Missa* uno quadran-
te ante mediam noctem? Tract. 2. in catal. opin. numer. 33.
p. 162

Molina.

Commendatio Doctoris. D. 57. n. 132. p. 95

Vindicatur ab injusta correptione Fagnani circa opinionem,
quod liceat occidere in vasorem ad defensionem rerum tempora-
rium? nu. 133. p. 95. Et an hæc sit communis inter Theologos? nu. 135.
& seq. p. ead.

Vindicatur *Molina* à calumnia Surdi. D. 61. n. 167. p. 117

Mors.

An liceat militi navali subire *morsis* periculum, iniiciens ignem
in pulverem sulphureum. D. 57. n. 142. p. 96

Mutuum.

Vide *Usura*.

Vide *Dominium*.

N

Navarrus.

Vindicatur à calumnia Fagnani, ei falso attribuentis, quod liceat
sine justa causa restitutionem differre. D. 57. n. 178. p. 98

Necessitas.

An in *necessitate* gravi liceat pauperi subripere à divite ea, quibus
graviter eger. D. 56. nu. 438. p. 29. & D. 57. nu. 150. p. 97. & D. 80. nu. 1.
pag. 203

An in extrema *necessitate* alimentum sit debitum ex iustitia. D. 56.
n. 440. p. 29

An ut indigens in gravi *necessitate* possit subripere necessaria,
dixerim, requiri decem condiciones, & quæ illæ sint? num. 442.
pag. 30

Quomodo unusquisque pauper non possit reputare gravem suam
necessitatem, in terminis nostræ assertionis? n. 444. p. 30

An liceat pauperi furari in *necessitate* gravi. D. 80. num. 1. & seq. p.
203. Et an pars affirmativa damnata sit ab Innocentio XI. Ibidem. Et
an non liceat furari etiam in extrema *necessitate*? num. 2. p. ead. Et an
damnatio propositionis intelligenda sit in sensu formali, an etiam
in materiali? n. 3. p. ead.

An ultra *necessitatem* extremam, & gravem admittenda sit *neces-
sitas* evidenter urgens, in qua liceat pauperi sibi succurrere de alic-
nis. D. 80. nu. 5. p. 203. Et an id colligatur ex S. Thoma? num. 6. & seq.
p. ead.

An in gravi *necessitate* Reipublicæ oporteat ei subvenire ex ope-
ribus piis in alios usus à testatore destinatis? num. 11. p. 204. Et an pars

affirmativa colligatur ex Concilio Mediolanensi quinto? num. 12.
p. ead.

An gravis *necessitas* Reipublicæ æqualeat necessitati extremæ
particularium? n. 15. p. 204

An ordo charitatis obliget ad hoc, ut *necessitas* gravis præferatur
communi? n. 36. p. 205

An Pontifex possit commutare ultimas voluntates in subventio-
nem gravis *necessitatis* Reipublicæ. D. 80. n. 42. p. 206

Vide *Opinio*.

Vide *Episcopus*.

O

Obedientia.

An ad *obedientiam* pertineat subicere iudicio prælati iudicium
proprium, quantumvis probabilius. D. 56. num. 351. p. 52. Et quid
circa hoc senserit S. Augustinus. nu. 352. p. ead. Et S. Ignatius. nu. 353.
p. ead.

An subditus teneatur *obedire* Prælato, quando suam opinionem
oppositam putat probabiliorem. n. 903. p. 59

Officium Canonicum.

An sit gravis obligatio recitandi *officium canonicum* in cleri-
cis, qui sacris initiati sunt? Tract. 2. in catal. opin. num. 30.
p. 162

An quatenetur recitare *officium canonicum*, possit protrahere us-
que ad unum quadrantem post mediam noctem? Tract. 2. in catal. n.
33. p. ead.

An omissio Tertie, vel Sexte in *officio canonico* sit pravitas mate-
riæ, eo quod sit minus, quàm octava pars officii? Tract. 2. in catal. n.
42. p. 163

An qui ex proprio officio occupatus est per duodecim horas, ex-
cusetur ab obligatione recitandi *officium canonicum*? Tract. 2. in ca-
tal. n. 45. p. ead.

An ea pars Primæ, quæ incipit *Prefatio*, non sit pars *officii canonici*,
neque sit obligatio illam recitandi? Tract. 2. in catal. nu. 46. p. ead. Et
an idem sit de initio completorii, ante versum *Deus in adiutorium*?
Ibidem.

An in *officio canonico* sint partes extrinsecæ, & non obligatoriæ,
Pater noster, *Ave Maria*, & *Credo*, quæ ante, vel post officium dicun-
tur. Tract. 2. in catal. n. 47. p. 163

An in *officio canonico* antiphonæ, & in matutino lectiones, & res-
ponsorias sint partes accidentales, quarum omissio sit venialis.
Tract. 2. in catal. n. 48. p. ead.

An *officium canonicum* cujuslibet diei possit sine culpa gravi com-
mutari in officium Resurrectionis. Tract. 2. in catal. num. 49.
p. ead.

An unica *Matutini* recitatione satisfieri possit obligationi duo-
rum dierum? In catal. n. 50. p. 163

An per aliquas *Missæ* (celebratæ, vel auditæ) orationes possit
suppleri pars *officii canonici*. in catal. n. 51. p. ead.

An sufficienter impleatur præceptum recitandi *officium canonici*,
si illud quis paulo ante mediam noctem incipiat, & sine in-
terruptione recitando, post mediam noctem finiat. Tract. 3. in ca-
tal. opin. n. 3. p. 173

An completorium in *officio canonico*, non pertineat ad diem an-
tecedentem, sed ad subsequenter. Tract. 3. in catal. n. 4. p. ead.

Vide *Parvitas materia*.

Opinio.

In quo sensu accipiat *opinionem* S. Bernardus. D. 56. nu. 204.
p. 15

An S. Bernardus loquatur de *opinionem* in communi, ut abstrahit à
probabili, & improbabili. n. 209. p. 15

Decretum Innocentii XI. de sexaginta quinque *opinionibus* dam-
natis, & prohibitis. D. 77. num. 1. p. 195. Et an hoc decretum prodie-
rit immediate ab Innocentio XI. nu. 3. p. 197. Et an sit Romani Pon-
tificis loquentis ex Cathedra. num. 4. p. ead. Et an statutum fuerit ex
matura deliberatione. nu. 5. p. ead. Et quotupliciter confirmetur no-
stra doctrina ex hoc decreto. nu. 7. & seq. p. 197. Et an hoc decretum
habeat vim obligandi in diocesis, vel provinciis, in quibus non
est promulgatum ab Episcopis. n. 16. & seq. p. 197

An ubi concurrunt *opinio* communis, & singularis, amplectenda
sit singularis, si sit in favorem causæ piæ. D. 79. numer. 19.
p. 202

An in casu urgentis *necessitatis* liceat præferre *opinionem* tenuis
probabilitatis opinioni probabiliori. n. 20. p. ead.

Vide *Probabilitas*.

Penitentia.

An lapsus in mortale teneatur statim ad Sacramentum *penitentia*
recipiendum. D. 56. n. 497. p. 32

An detur Sacramentum *penitentia* validum, & informe. n. 482. p.
32. & D. 70. num. 2. p. 175. & num. 10. p. 176. & num. 21. p. 176. & num.
47. p. 178. & D. 71. num. 13. p. 181. & D. 72. num. 1. p. 181. & D. 73. nu. 1.
p. 183

An confessarius possit negare absolutionem *penitenti*, qui non vult
deferere suam opinionem probabilem. D. 57. n. 85. p. 92

An simplex Sacerdos possit vi folius potestatis in ordine accepti,
vali-

validè absolvere à culpis lethalibus? Tract. 2. in catal. opin. num. 3. pag. 161

An qui ex inadvertentia, non exposuit peccatum mortale in confessione Sacramentali, postea liber maneat ab obligatione illud confitendi? in catal. n. 60. p. 164

An qui confessus est peccatum mortale ut dubium, & postea recordatur illius, teneatur deinceps ad confitendum illud tamquam certum pro integritate Sacramenti *penitentia*? Tract. 2. in catal. nu. 61. p. ead.

An mollities, sodomia, & bestialitas sint peccata ejusdem speciei infimæ, ita ut ex circumstantiæ non sint necessariò explicandæ in Sacramento *penitentia*? in catal. n. 63. p. ead.

An certus de peccato mortali commissio, & dubius de illius confessione teneatur illud confiteri in Sacramento *penitentia*? Tract. 3. in catal. n. 10. p. 174

An sit improbabilis opinio, quæ docet, validum esse Sacramentum *penitentia* sine contritione, aut proposito? D. 70. n. 2. p. 175

An sit improbabilis opinio docens, Sacramentum *penitentia* posse esse cum effectu justificationis absque ullo dolore de peccatis? n. 4. p. 175

An sit certum, requiri dolorem efficacem, ut penitens consequatur effectum Sacramenti *penitentia*? n. 5. p. ead. Et quid sit dolor efficax? n. 6. p. ead.

An sit probabilis opinio de Sacramento *penitentia* valido informi, defectu contritionis extensivæ? n. 10. p. 176

An sit probabilis opinio docens, dari Sacramentum *penitentia* validum informe, ex defectu doloris efficacis, qui defectus procedat ex ignorantia invincibili? n. 21. p. 176. Et an ea opinio sit dubiæ probabililitatis? n. 23. p. 177. Et an ea opinio communiter deferatur à Doctoribus? n. 34. p. 177

An sit improbabilis opinio docens, esse Sacramentum *penitentia* validum & informe ex defectu doloris efficacis ob ignorantiam mortaliter culpabilem? n. 47. p. 178. Et an confessio facta cum ignorantia mortaliter culpabili non contineat cessationem à peccatis, quam requirit Tridentinum? n. 59. p. 179

An ad effectum Sacramenti *penitentia*, sufficiat attritio naturalis, & ex motivo naturali? D. 71. n. 4. p. 180. Et an dolor, qui elicitur ex timore malorum temporalium, quatenus à Deo infliguntur in penam peccati, eliciatur ex motivo supernaturali? n. 2. p. ead.

An constet ex Tridentino, dolorem peccati ex motivo humano, non sufficere ad effectum Sacramenti *penitentia*? n. 6. p. ead. Et an attritio requisita ad effectum Sacramenti sit donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti? n. 7. p. 180. Et quid censeant Theologi de opinione admittente attritionem naturalem ad effectum Sacramenti? nu. 8. p. ead. Et censura Sacre Congregationis damnantis eam opinionem? n. 9. p. ead. Et an attritio possit esse entitativè naturalis, & supernaturalis quoad modum? nu. 10. p. ead. Et an actus entitativè naturalis possit attingere objectum supernaturale? n. 11. p. ead.

An attritio naturalis, & ex motivo merè humano sufficiat ad valorem Sacramenti *penitentia*? n. 13. p. 181. Et an opinio affirmativa sit dubiæ probabililitatis, & videatur repugnare Tridentino? n. 14. p. ead. Et qui authores reproben eam opinionem? n. 19. p. ead. Et an comprehendatur sub censura Sacre Congregationis? n. 21. p. 181

An detur Sacramentum *penitentia* validum, & informe ex defectu integritatis cum ignorantia mortaliter culpabili. D. 72. nu. 1. p. ead. Et an opinio affirmativa sit dubiæ probabililitatis. n. 5. p. 181. Et quid de ea opinione censeant graves Theologi. n. 6. p. ead.

An sit validum Sacramentum *penitentia* ejus, qui mortale peccatum in confessione tacet, sciens in hoc mortaliter delinquere, & simul existimans invincibiliter se validè absolvi à reliquis peccatis. n. 15. p. 182. Et an opinio affirmativa sit improbabilis. nu. 20. p. 182. Et an repugnet Tridentino. nu. 21. p. ead. Et an destituatur omnino auctoritate. n. 23. p. ead. Et qui Doctores illam censeant improbabilem. n. 30. p. 183

An possit esse Sacramentum *penitentia* validum, & informe defectu integritatis ex ignorantia invincibili. D. 73. n. 1. p. 183. Et an opinio affirmativa sit dubiæ probabililitatis. n. 4. p. 183

An examen conscientie prærequisitum ad confessionem sit necessarium tanquam medium, vel tanquam præceptum. n. 5. p. ead. Et an examen sit pars Sacramenti. n. 7. p. ead. Et an qui per inadvertentiam invincibilem defectus examinis tacet peccatum, confessio ejus habeat integritatem formalem. n. 13. p. 184. Et in quo consistat integritas formalis. n. 15. p. 184

An peccata dubia sint necessariò exponenda in Sacramento *penitentia*. D. 74. nu. 1. p. 184. & seq. Et an opinio negativa sit dubiæ probabililitatis. nu. 8. p. 185. Et an fundamentum partis affirmativæ desumatur ex communi praxi omnium fidelium. nu. 9. p. ead. Et an hæc quæstio sit facti. num. 10. p. ead. Et an non possit dubitari de antiqua praxi omnium fidelium tanquam obligatoria. n. 11. p. ead. Et an praxis communis fidelium cum firma persuasione de obligatione faciat evidentiam moralem. n. 12. p. 185. Et præcipuè in materia Sacramentorum. n. 13. p. ead. Et an consuetudines antiquæ, receptæ tanquam obligatoriæ, attribuantur traditioni Apostolorum, vel Conciliorum. nu. 15. p. ead. Et quid circa hoc tradat S. Augustinus. n. 16. p. ead. Et quantum profit communis consensus authorum antiquorum. n. 17. p. ead.

An ex institutione Christi totum illud sit materia remota Sacramenti *penitentia*, supra quod debebat cadere *penitentia* interna. D. 74. n. 19. p. 185. Et pro parte affirmativa urget confirmatio ex Tridentino. n. 20. p. ead. Et S. Thomas, & alii Doctores. n. 21. p. ead. Et an homo debuerit habere contritionem de peccatis dubiis ante institutionem Christi. num. 22. p. 185. Et quomodo circa extensionem contritionis ad peccatum dubium valeat id, quod in dubiis tutior pars eligenda est. n. 24. p. 186. Et an circa peccatum dubium nulla sit ratio probabilis, quæ liberet ab obligatione contritionis. nu. 26. p. 186. Et an ex lege virtutis *penitentia* teneatur homo habere contritionem de peccato, cujus commissio probabilis est. n. 27. p. ead.

Qua ratione rectè procedant Theologi, dum ex obligatione eligendi tutiorem partem probant, peccata dubia esse confitenda. D. 74. nu. 33. p. 186. Et quomodo inferatur firma persuasio fidelium de institutione Christi circa confessionem peccati dubii, cum authores antiqui recurrant ad tutiorem partem in dubiis eligendam. nu. 39. p. 187. Et an ea persuasio fidelium non nitatur jure naturali, sed positivo. n. 40. p. ead. Et quomodo inferatur evidentia moralis de institutione Christi circa peccata dubia confitenda. n. 43. p. ead.

An ut quis accedat ad Eucharistiam, debeat censere probabiliter, se esse in statu gratiæ? Et quomodo inferatur inde obligatio confitendi peccata dubia. n. 44. p. 187

An scrupulosus non teneatur confiteri nisi ea peccata, quæ certo scit. nu. 49. p. ead. Et an in scrupuloso detur impossibilitas moralis confitendi peccata dubia. n. 51. p. 187. Et an obligatio sit solum confitendi peccata rationabiliter dubia. n. 52. p. ead.

Parochus.

An Gregorius XIII. declaraverit, non teneri *Parochum* tempore pestis administrare Sacramenta Eucharistiæ, & Extreme Unctionis. D. 76. n. 1. p. 187. Et an ea declaratio sit suspecta fidei, immò & falsa. n. 2. p. 188. Et an ex Concilio Mediolanensi constet, eam esse falsam. n. 3. p. 188. Et an sit habenda fides declarationibus Cardinalium, cum non videntur in authentica forma. n. 4. p. ead.

An *Parochus*, sicut etiam Episcopus, teneatur strictissime, etiam cum periculo vitæ, succurrere subdito in gravi necessitate spirituali constituto. D. 76. n. 7. p. 193. Et quæ sit mens Sancti Augustini circa hoc punctum. nu. 8. p. ead. Et quare præferendum est bonum spirituale proximi proprio corpori. n. 9. p. ead. Et an omnes teneantur succurrere proximo etiam cum periculo vitæ in ejus spirituali necessitate extrema? Et an *Parochus* in gravi. nu. 10. p. ead. Et quæ sit ratio hujus majoris obligationis in *Parochus*. n. 11. p. ead. Et an ea ratio sit triplex. n. 12. p. 194. Et an etiam in magna utilitate spirituali proximi teneatur *Parochus* subvenire cum periculo magni dispendii temporalis. n. 13. p. ead.

An tempore pestis teneatur *Parochus*, sicut & quilibet Pastor, providere administrationem Eucharistiæ; etiam cum periculo vitæ. D. 76. n. 14. p. ead. Et an moribundus sit in gravi necessitate recipiendi Eucharistiam, & quare. nu. 16. p. 194. Et an hæc assertio habeat aliquam limitationem, & quam à n. 21. p. ead. Et an opposita opinio sit dubiæ probabililitatis. n. 22. p. 194

An *Parochus* teneatur ministrare sacram Eucharistiam cum periculo contagionis, casu, quo æger non possit recipere aliud Sacramentum. n. 23. p. ead. Et an eodem modo teneantur ministrare sacram Unctionem, casu, quo æger recepit Sacramentum *penitentia*, & non potuit recipere Eucharistiam. n. 24. p. ead. Et an quando æger recepit utrumque Sacramentum, teneatur *Parochus* ministrare sacram Unctionem cum periculo infectionis. n. 26. p. 195

Parvitas materia.

An in voto recitandi octo Psalteria, quidquid est minus uno Psalterio, sit *parvitas materia*. Tract. 2. in catal. opin. n. 42. p. 163

An qui vovit abstinentionem à carnibus per totam vitam, sit *parvitas materia* illas comedere per spatium minoris temporis, quam est octava vitæ pars. Tract. 2. in catal. n. 43. p. ead.

An sit probabile, cum quis in matutino Dominicali omittit decem Psalmos, eam esse *parvitatem materia*. Tract. 2. in catal. nu. 44. p. ead.

An *parvitas materia* in rebus præceptis sit ea, quæ est minor octava parte. Tract. 3. in catal. opin. n. 2. p. 173

Vide *Jejunium*.

Vide *Officium Canonicum*.

Pauper.

Vide *Necessitas*.

Peccatum.

Qua ratione sit verum, peccatum committi aliquando contra legem, aliquando contra conscientiam, & aliquando contra utrumque. D. 56. n. 494. p. 33

Quomodo possit quis peccare ignoranter. n. 498. p. 33

Quomodo intelligatur S. Thomas, cum dicit, conscientiam non excusare à peccato. n. 499. p. ead.

Quo-

Quomodo conscientia non exuset à tota culpa, sed à tant. n. 502. p. 33

An Adamus putaverit suum peccatum esse veniale. n. 503. p. ead.

An ad peccatum mortale requiratur advertentia rationis, saltem dubitando. D. 70. n. 68. p. 179

An sit certum, non posse dari peccatum mortale, sine cogitatione prævia malitiæ moralis saltem dubitando. D. 78. num. 4. p. 199. Et an S. Thomas stet pro nostra sententia. num. 7. p. 199. Et an prima dubitatio de malitia morali non sit in potestate voluntatis. nu. 9. & seq. p. 200

An ad peccatum requiratur iudicium enunciativum directum de malitia peccati. D. 78. nu. 13. p. 200. Et an pars affirmativa sit damnabilis. n. 14. p. ead.

An qui invincibiliter putaret, non esse peccatum operari cum conscientia dubia, adhuc peccaret. nu. 16. p. 200. Et an extra casum ejus erroris invincibilis, peccaret homo operans cum conscientia dubia, licet sine iudicio reflexo de malitia morali operandi cum conscientia dubia. n. 17. p. ead.

An ad plenam advertentiam, quæ requiritur ad peccatum mortale, necessarium sit iudicium de malitia. D. 78. nu. 20. p. 200. Et an sit probabile ad dubitationem de malitia subsequi necessariò iudicium reflexum? Et an juxta eam sententiam requiratur iudicium de malitia, & quale. nu. 22. p. ead. Et an in hoc sensu pars affirmativa non sit damnabilis. n. 25. p. 201

Pecunia.

An pecunia numerata pluris valeat, quam numeranda.

Vide Usura.

Periculum.

An in probabilibus teneamur vitare periculum peccati materialis. D. 56. n. 1112. p. 73

An liceat homini exponere se, absque necessitate, periculo probabili peccandi. Tract. 2. in catal. opin. num. 18. p. 162. Et an possit concubinari absolvi, vel quater, ante quam expellat domo concubinam, etiam si physicè, & moraliter possit expellere. nu. 19. p. ead. Et an possit absolvi, quando non vult domo expellere concubinam, eo quod mutuo dedit ei centum aureos, quos recuperandi nulla erit spes, si domo expellat. n. 20. p. ead. Et an possit retinere domi concubinam, si ei sit nimis utilis ad lucranda bona temporalia. n. 21. p. ead. Et quid si illa sit nimis utilis ad oblectamentum concubinarum. n. 22. p. ead. Et an concubinari ignorans invincibiliter obligationem expellendi concubinam, possit absolvi sine admonitione obligationis ejus. n. 23. p. ead.

Pestis.

Vide Parochus.

Pia causa.

Vide Opinio.

Pictor.

An qui pingit in die festo, operetur secundum opinionem probabilem. D. 56. n. 244. p. 17

Pollutio.

Vide Castitas.

Pontifex Romanus.

An sit propositio erronea asserere, quod Pontifex proponit Ecclesiæ tanquam peccatum, quod est licitum, & honestum. D. 61. n. 137. p. 115. & n. 211. p. 121

An Pontifices definierint, esse peccatum illud statutum, quod prohibet donationes stabilium fieri Ecclesiæ, aut solvi collectas ab Ecclesiasticis. n. 138. & seq. p. 115

An ad Pontificem spectet decidere, qua reverentia colendus sit status Ecclesiasticus. n. 160. p. 117. Et an Pontifex id de facto determinaverit. Et quid inde pro immunitate Ecclesiæ. num. 161. p. ead. & nu. 226. p. 122

An Pontificibus obediendum sit in materia probabili, præcipue circa immunitatem Ecclesiæ. n. 168. & seq. p. 118

An opinio damnata à Romano Pontifice reddatur improbabilis, quo ad forum internum. Tract. 2. in catal. opin. n. 2. p. 161

Vide Ultime voluntates.

Possessio.

Contra possessionem legitimam non valent rationes probabiles. D. 55. n. 38. p. 3

An in dubiis extra materiam iustitiæ standum sit pro possessione. D. 56. n. 1069. p. 70

An ad regulam de possessione libertatis in dubiis sit formandum iudicium inter Deum ut actorem, & hominem ut reum. num. 1077. pag. 71

An hæc possessio libertatis sit analogicè possessio. n. 1078. p. ead.

Qua ratione lex æterna sit antiquior libertate humana? Et quomodo stet possessio pro lege æterna. D. 56. n. 1238. p. 81

An in materia legis æternæ non habeat locum possessio, nec dispositio legis humanæ. n. 1240. p. ead.

An in materia iustitiæ habeat locum possessio ex ipso jure naturali. n. 1241. p. ead.

Quomodo id principium, quod in dubiis tutior pars est eligenda; & illud quod in dubiis standum est pro possessione; non opponantur inter se, cum ambo sint juris naturalis. n. 1243. p. 82

An ad probabilitatem sufficiat ratio de possessione libertatis. D. 60. n. 19. p. 102

An cum præceptum reputatur certum, non valeat regula de possessione libertatis. n. 20. p. ead.

An quando ex incertitudine præcepti oritur dubium practicum, non stet possessio pro præcepto. n. 32. p. 103

An quando quis dubitat, utrum sit jam sexagenarius, stet possessio pro præcepto. n. 33. p. ead.

Quare possessio certa præcepti tollatur per probabilitatem libertatis, & possessio libertatis non tollatur per probabilitatem præcepti. n. 35. p. ead.

Quomodo præceptum possit deturbari à possessione certitudinis per dispensationem probabilem. n. 40. p. 103

An possessio legitima sit jus certum retinendi. D. 64. n. 15. p. 145

An possessor possit spoliari re possessa, antequam certò constet de proprietate alterius. n. 17. p. 146

An sit usura mutuare exigendo à possessore debitum probabile, quando nulla est probabilitas de non debito. n. 18. p. ead.

An quando pro solutione debiti est unus testis, & alter pro non solutione, non sit standum pro possessore; & quare n. 32. p. 146

An possit quis uti compensatione ad comparandum sibi rem, quam probabiliter putat esse suam, & quam alter legitime possidet? Tract. 2. in catal. opin. n. 14. p. 162

Vide Usura.

Practica propositio.

Vide Speculativa propositio.

Præceptum.

Potest quis obligari ex præcepto ad sequendam hanc, vel illam opinionem probabilem. D. 55. n. 11. p. 2

Quo tempore obliget præceptum dilectionis Dei super omnia. D. 56. n. 1294. p. 85

An subditus teneatur obedire Prælato prohibenti ea, quæ sunt probabiliter licita. Tract. 2. in catal. opin. n. 10. p. 162

An subditus teneatur obedire Prælato præcipienti id, quod est probabiliter illicitum. Tract. 2. in catal. n. 11. p. ead.

An possit præcipere Prælatus in quavis materia probabili. Tract. 2. in catal. n. 12. p. ead.

An subditus teneatur obedire præcepto Prælati, cujus electionis nullitas est probabilis, & nota; qui tamen habet possessionem legitimam. Tract. 2. in catal. n. 13. p. ead.

An quinquæ Ecclesiæ præcepta obligent sub mortali. Tract. 2. in catal. n. 29. p. 162

An Ecclesia sicut non potest præcipere actus merè internos, ita non possit præcipere actus externos propter finem internum. Tract. 2. in catal. n. 31. p. ead.

An possit Prælatus Regularis præcipere subdito, ne ingrediatur domum foeminae solum propter vitandam occasionem labendi in delectationes internas. Tract. 2. in catal. n. 32. p. ead.

An in præceptis Ecclesiasticis, quæ horam designant, v. g. mediæ noctis, non sit attendendum indivisibiliter ad horologia sonantia, sed possit computari hora uno quadrante minus, vel plus. Tract. 2. in catal. n. 33. p. ead. Et an qui jejunaturus est cras, possit comedere uno quadrante postquam sonuerit hora mediæ noctis? Ibidem. Et an qui jejunat hodie, possit iterum comedere uno quadrante post horam mediæ noctis? Ibidem. Et an qui sacram Synaxim recepturus est cras, possit uno quadrante post horam mediæ noctis comedere? Ibidem. Et an qui tenetur recitare officium canonicum possit protrahere usque ad unum quadrantem post mediam noctem? Ibidem. Et an in nocte Natalis Domini possit celebrari Missa uno quadrante ante mediam noctem? Ibidem.

An in præceptis Ecclesiasticis præfigentibus tempus, hoc sit computandum de momento ad momentum, vel potius plus, minusve. Tract. 2. in catal. nu. 34. p. 163. Et an septennium, quod requiritur, ut parvuli abstineant à carnibus in diebus abstinentiæ, debeat computari de momento ad momentum, vel plus, minusve? Ibidem. Et an obligatio jejunandi, quæ incipit in adolescentibus ab anno vigesimo primo, computari debeat de momento ad momentum, vel plus, minusve? Ibidem.

An Prælatus Regularis possit præcipere subditis ea, quæ non continentur expressè in regula, aut non sunt media præcisè necessaria ad observationem regulæ. Tract. 2. in catal. n. 38. p. 163

An Prælati Ecclesiastici possint obligare legibus, aut præceptis populos invitos. Tract. 2. in catal. n. 39. p. ead.

Vide Lex.

Premotio physica.

An S. Ignatius docuerit premotionem physicam. D. 56. n. 562. p. 37

An apud Thomistas sit probabile, premotionem esse qualitatem, & etiam premotionem non distingui à concursu simultaneo Dei. nu. 689. pag. 45

An sententiæ de premotione possint attribuire plus, quam probabilitatem. n. 694. p. 46. & n. 700. p. 46

An Thomista possit attribuire suæ sententiæ de premotione plus, quam probabilitatem. n. 696. p. 46. & n. 702. p. 46

An Doctores Societatis Jesu impugnent doctrinam de premotione contra sanam suorum majorum doctrinam. n. 717. p. 47

An præmotioni suffragetur S. Franciscus Borgia. num. 719. pag. 47

An

An P. Alphonsus Salmeron. nu. 720. p. 47. An Cardinalis Bellarminus. n. 721. p. ead. An Cardinalis Toletus, & alii. n. 722. p. ead.

Præscriptio.

Vide *Ecclesia*.

Privilegium.

An Rex possit concedere privilegium non subdito. 61. num. 180. pag. 118

Probabilitas.

Opinio in communi dividitur in *probabilem*, & *improbabilem*. D. 55. n. 1. p. 1. & D. 56. n. 204. p. 15

Quid sit opinio *probabilis*, & quotuplex. D. 55. n. 1. p. 1

In quo differat opinio *probabilis* à iudicio temerario. n. 1. p. ead.

Contra certitudinem nulla est *probabilitas*. n. 2. p. 1

Ad *probabilitatem* extrinsecam requiritur author omni exceptione maior. D. 55. n. 4. p. 1. & D. 57. n. 3. p. 86

Quæ sint exceptiones, quæ minuant authoritatem Doctoris ad *probabilitatem*. D. 55. n. 4. p. 1. & D. 57. n. 4. p. ead.

Non dat *probabilitatem* opinioni author, qui non discutit fundamenta utriusque partis, nisi &c. D. 55. n. 5. p. 1. & D. 57. n. 36. p. 87

In conflictu opinionum *probabilium* non tenemur sequi partem strictiorem, & opposita sententia est implicatoria. D. 55. num. 6. p. 1. & Disp. 56. num. 732. p. 48

In conflictu opinionum æquè *probabilium* licet sequi partem benigniorem. D. 55. n. 7. p. 1. & D. 56. n. 807. p. 53

Quomodo in concursu opinionum æquè *probabilium* rationes unius partis non enerventur rationibus oppositæ. D. 55. num. 7. p. 1. & D. 56. n. 826. p. 54

Licet sequi opinionem minus *probabilem*. D. 55. num. 8. p. 1. & D. 56. n. 888. p. 58

Quomodo resultet dictamen certum ex opinione *probabili*. D. 55. n. 9. p. 2. & D. 56. n. 974. p. 64

In omni opinione *probabili* continetur ignorantia invincibilis. D. 55. n. 10. p. 2. & D. 56. n. 844. p. 55

Potest quis obligari præcepto, contractu, aut voto ad sequendam hanc, vel illam opinionem *probabilem*. D. 55. n. 11. p. 2

Ad rectam intelligentiam *probabilitatis* oportet distinguere propositionem directam à reflexa. D. 55. num. 12. p. 2. & D. 56. nu. 93. p. 9. & n. 120. p. 10

Quomodo adversarii non penetrent nostram doctrinam de *probabilitate*. D. 55. nu. 13. & seq. p. 2. & D. 56. nu. 92. p. 9. nu. 106. p. 10. & nu. 150. p. 12. & n. 166. p. 13. & n. 183. p. 14

Disparitas inter quæstionem juris, & quæstionem facti quoad producendum dubium, vel *probabilitatem*. D. 55. num. 24. p. 4. & D. 56. n. 815. p. 53

Decipiuntur adversarii, dum putant, omnes opiniones cujuslibet authoris admitti ut *probabiles*. D. 55. num. 25. p. 2. & D. 56. num. 645. pag. 42

Opiniones improbabiles non possunt oriri à doctrina *probabilitate* benè intellecta. D. 55. n. 26. p. 2. & D. 56. n. 575. p. 38

Non debent auferri opiniones *probabiles*, ut auferantur improbabiles. D. 55. n. 27. p. 2. & D. 56. n. 577. p. 38

Tria media ad discernendas opiniones *probabiles* ab improbabilibus. D. 55. n. 28. p. 2. & D. 56. n. 585. p. 38

Communis authorum sententia in aliquibus materiis facit certitudinem moralem, & non solam *probabilitatem*. D. 55. nu. 29. & seq. p. 2. & D. 57. n. 30. p. 88

An detur matrimonium merè *probabile*. D. 55. n. 35. p. 3

Contra possessionem legitimam non valent rationes *probabiles*. n. 36. p. 3

Multæ opiniones jurisperitorum contra immunitatem Ecclesiasticam non sunt *probabiles*, sed reprobantur tanquam improbabiles. n. 38. p. ead.

An imperio voluntatis possit flecti intellectus ad iudicium temerarium? Et quid inde inferatur pro opinione minus *probabili*. D. 56. n. 19. & seq. p. 4

Falsa impostura est, quod dixerim, sufficere ad *probabilitatem* id motivum, quod sufficit ad iudicium temerarium. n. 21. p. 4

Quinque contradictionis implicationes in eo, quod dicatur iudicium temerarium esse idem, ac ratio *probabilis*. n. 77. & seq. p. 8

Non est *probabile*, nec licitum, quod venator jaciatur sagittam, cum *probabiliter* censet id, quod adest, esse feram, non hominem. num. 97. p. 9. & n. 1257. p. 83

Res *probabilitatis* est valde subtilis, & metaphysica. D. 56. nu. 119. pag. 10

Quomodo opinio speculative *probabilis* sit etiam practice *probabilis*. n. 124. & seq. p. 11

Nostra sententia de quavis opinione *probabili* amplectenda, est communis inter Thomistas. n. 138. p. 12

Non est *probabile*, quod iudex potest damnare reum, quem *probabiliter* putat esse reum. n. 154. p. 12

Quomodo hi termini *probabiliter*, & *prudenter* sint synonymi. nu. 172. p. 13. Et quomodo perperam conetur adversarius eos terminos non esse synonymos. n. 173. p. 13

Quantum decipiantur adversarii, dum putant, nos constituere certitudinem in ipsa opinione *probabili*. D. 56. n. 187. p. 14

An in solo actu, qui reflectitur supra *probabilitatem* sit for-

maliter certitudo. num. 193. pag. 14

An componatur optimè, quod opinio sit *probabilis*, & quod dictamen de illa sequenda sit certum. n. 196. p. 14

An dictamen reflexum det certitudinem non opinioni *probabili*, sed usui opinionis. n. 212. p. 15

Quomodo hæc certitudo de usu opinionis *probabilis* nitatur syllogismo evidenti. n. 213. p. ead.

An hæc certitudo de usu licito opinionis *probabilis* possit provenire à consultatione Doctorum hominum. n. 214. p. 15

An dictamen reflexum certum dicatur perperam ab adversariis *probabilitas* reflexa. n. 226. p. 16

An sint paucissimi, qui negent usum cujuscumque opinionis practice *probabilis*. D. 56. n. 234. p. 16

An rationes leves conferant *probabilitatem*. n. 239. p. 17

An pictor, qui ex opinione *probabili* pingit in die festo, habeat evidentiam moralem de rectitudine operationis. n. 253. p. 18

An habeat evidentiam moralem ægrotus de rectitudine operationis, dum consulit medicum *probabiliter* monentem de non obligatione audiendi sacrum. n. 254. p. ead.

Ex quibus principiis habeatur evidentia moralis in usu opinionis *probabilis*. n. 256. p. ead.

An implicet contradictionem, quod opinio *probabilis* arguatur de temeritate. n. 309. p. 21

An resistat propriæ conscientiæ, qui sequitur opinionem minus *probabilem*. D. 56. n. 332. p. 22

An resistat propriæ conscientiæ Theologus, qui sequitur opinionem S. Thomæ, dum suam opinionem iudicat *probabilior*. num. 334. p. 23

An assensus *probabilior* non sit iudicium practicum conscientiæ. nu. 342. p. 23

An assensus de *probabilioritate* afferat formidinem. n. 350. p. 24

An ad obedientiam pertineat subicere iudicio prælati iudicium proprium quantumvis *probabilius*. nu. 351. p. 24. Ex S. Augustino. n. 352. p. 24. & ex S. Ignatio. n. 353. p. 24

An inclinatio voluntatis faciat objectum apparere *probabilius*. nu. 360. p. 24

An cum motivum est *probabilius*, non cogat intellectum ad sui assensum. n. 367. p. 25

Quomodo ex imperio voluntatis inferatur, quod possit eligi pars minus *probabilis*. n. 268. p. ead.

An tempore S. Thomæ ventilata fuerit quæstio de opinione minus *probabili*. D. 56. n. 371. p. 25

An S. Thomas in multis doceat opiniones *probabiles* stantes pro libertate. n. 378. p. 25

An qui sequitur opinionem *probabilem* pro libertate, per calumniam dicatur eligere opinionem legi Dei contrariam. n. 381. p. 26

An qui sequitur opinionem *probabilem* pro libertate, per calumniam dicatur sequi opinionem pro lucro, aut voluptate. num. 382. p. ead.

An qui sequitur opinionem *probabilem* pro libertate, per calumniam dicatur legibus insidiari. n. 383. p. 78. & n. 424. p. 26

An ex doctrina, quæ asserit, non licitum sequi opiniones *probabiles* pro libertate, inferatur, opiniones S. Thomæ asserere periculum peccandi. D. 56. n. 388. p. 26

An in opinionibus S. Thomæ sit certitudo de honestate operationis? Et quid inde inferatur pro opinione *probabili*. n. 393. p. 26

An omnia argumenta partis adversæ negantis, licitum esse sequi opiniones *probabiles* pro libertate, militent contra opiniones S. Thomæ. n. 395. p. 26. & n. 411. p. 27

An dilemmate evidenti vincatur, S. Thomam stare pro opinionibus *probabilibus* faventibus libertati. n. 397. p. 26

An quando S. Thomas dicit, [non excusari à peccato eum, qui sequitur opiniones Magistrorum, si fiat contra legem Dei;] intelligatur de lege clara, & manifesta. num. 487. p. 32. Et an S. Antoninus tradiderit hanc eandem explicationem. num. 488. p. 32. Et an eadem explicatio sit communis Thomistarum. n. 496. p. 33

An in opinionibus *probabilibus* S. Thomæ, quæ stant pro libertate, contineatur ignorantia invincibilis. n. 489. p. 33

An omnes opiniones, quæ inveniuntur in libris casuistarum, sint *probabiles*. D. 56. n. 492. p. 33. & n. 572. p. 38

An idem sit *probabile*, quod verisimile. Ibidem.

An quando S. Thomas opinionem iudicat periculofam, sit propter dubium de probabilitate. n. 495. p. 33

An S. Ignatius iusserit in Constitutionibus, quod sequamur opiniones *probabiliores*, & securiores. num. 549. p. 36. Et an solum loquatur de doctrina in communi, quæ rectè dividitur in suspectam, & securam. nu. 553. p. 36

An ex sententia de *probabilitate* oriantur opiniones scandalosæ. D. 56. n. 570. p. 37

An non sint admittendæ ad praxim *probabilitatis* omnes opiniones verisimiles. n. 574. p. 38

An nimia licentia opinandi oriatur ex prava intelligentia *probabilitatis*. n. 575. p. ead.

An opiniones scandalosæ contradicant nostræ sententiæ de *probabilitate*. n. 576. p. 38

An opiniones *probabiles* non sint reiiciendæ propter improbabili-

babiles, numer. 577. pag. 38

An perperam vocentur *probabilista*, qui docent opiniones scandalosas. n. 578. p. 38

An licentia opinandi coerceatur sola recta intelligentia *probabilitatis*. n. 579. p. ead.

An opiniones absurdæ oriantur ex ea propositione universali, quod unusquisque auctor, quicumque ille sit, sufficit ad *probabilitatem*. num. 580. p. ead. Et an nostra sententia non admittat eam propositionem universalem ad *probabilitatem* extrinsecam. num. 582. p. ead.

An doctrina de strictiori opinione eligenda sit impedimentum, quominus coerceatur licentia opinandi. n. 585. p. 38

An opiniones, quæ laxant conscientiam, sint *improbabiles*? Et an positivæ, vel negativæ. n. 587. p. 39

An opiniones, quæ sunt *improbabiles* negativæ, ex dictamine reflexo fiant *improbabiles* positivæ. n. 589. p. 39

An licentia opinandi non coerceatur ex sententia de *probabiliiori* eligenda. n. 590. p. 39

An primum medium coercendi licentiam opinandi sit cognoscere, quæ opinio repugnet principio certo. D. 56. n. 593. p. ead.

An secundum medium sit cognoscere, quæ opinio nitatur fundamento levi. num. 596. p. 39. Quotupliciter discernatur, an fundamentum sit leve. n. 597. p. ead.

An quando omnes prudentes iudicant, fundamentum esse leve, illud sit evidenter leve. Ibidem.

An tertium medium coercendi opiniones scandalosas, sit cognoscere, an opinio sit dubiæ *probabilitatis*. n. 598. p. ead.

An dubium de *probabilitate* sit dubium practicum, in quo tutior pars eligenda sit. n. 598. p. ead.

Quanam sint motiva dubitandi de *probabilitate* opinionis. nu. 599. p. ead.

Quam perperam dicatur ab adversariis, nostra sententia incidere in abyssum *probabilitatis*. D. 56. nu. 603. p. 40. Et quantum noceat ea calumnia opinionibus S. Thomæ. Ibidem, & n. 605. p. 40

Quam calumniosè dicatur ab adversariis, quod doctrina de *probabilitate* finit unumquemque ad arbitrium vivere. n. 610. p. ead.

Quam calumniosè dicatur ab adversariis, quod qui sequitur doctrinam de *probabilitate*, imaginationis idolum colit. n. 611. p. 40

An in vera doctrina de *probabilitate* habenda sit ratio solum legis certæ, an etiam incertæ. n. 612. p. ead.

An qui sequitur opinionem *probabilem* pro libertate, deficiat à consideratione ultimi finis? Et quid dicendum in hoc puncto de opinionibus S. Thomæ pro libertate. n. 613. p. ead.

An implicet, opinionem verè *probabilem* esse relaxativam conscientiæ. n. 615. p. 41. & n. 638. p. 42

Quomodo *probabilitas* non possit esse ars cavillandi. n. 616. p. 41

Quomodo opinio verè *probabilis* non possit esse fucata peccandi licentia. n. 617. p. ead.

Quomodo *probabilitas* non possit esse contraria christianæ simplicitati. n. 618. p. 51

Quomodo *probabilitas* non possit esse perniciosa. n. 610. p. ead.

Quantum distinguatur opinio *probabilis* ab ea, quæ solum est verisimilis. D. 56. n. 620. p. ead.

An S. Augustinus reprehendat opinionem *probabilem*, an potius sophisticam. n. 620. p. ead.

An rationes *probabiles* faventes libertati non sint magni ponderis? Et quid de opinionibus S. Thomæ. n. 625. p. 41

An ad *probabilitatem* non sufficiat qualiscumque verisimilitudo. n. 626. p. ead.

An Theologi per opiniones probabiles stantes pro libertate propendeant in lucrum, aut voluptatem. nu. 627. p. ead. & nu. 639. p. 42. Et an illud assertum noceat doctrinæ S. Thomæ. num. 630. p. 41. & n. 639. p. 42

An rationibus *probabilibus* non decipiantur incauti. nu. 631. p. 41. Et quam sinistrè probetur oppositum. n. 632. p. ead.

Quam implicatoriè *probabilitas* appelletur morbus? Et quanta inde resultet injuria in doctrinam S. Th. n. 634. p. 42

An *probabilitas* per calumniam dicatur ab adversariis ars claudicandi in utramque partem? Et quæ inde injuria fiat doctrinæ S. Thomæ. n. 637. p. ead.

Quam prava sit consequentia, quæ infert ex nostra doctrina de *probabilitate*, admittendas esse omnes opiniones contentas in libris Casuistarum. D. 56. n. 641. p. 42

An implicet, opiniones scandalosas numerari inter *probabiles*. n. 642. p. ead.

An opiniones damnatæ ab Alexand. VII. maneat *improbabiles*. n. 646. p. 42

An aliquæ aliæ opiniones contentæ in libris casuistarum sint *improbabiles*. n. 648. p. 42

Quo jure dicatur, per doctrinam de *probabilitate* multiplicari numerum conscientiarum. n. 650. p. ead.

An actus opinativus *probabilis* sit actus conscientiæ. n. 653. p. 42

An contra immortalitatem animæ non possint esse rationes *probabiles*. n. 654. p. 43

An sit evidens contra certitudinem nullam esse posse *probabilitatem*. n. 657. p. ead.

An in ethnico possint esse rationes *probabiles* contra immortalitatem animæ. n. 568. p. 43

An per calumniam dicatur, nostram doctrinam de *probabilitate* Romæ fuisse damnatam. n. 661. p. ead.

An doctrina de *probabilitate* sit sacra. n. 672. p. 44

An Catholici in propugnatione veritatum fidei respondeant objectionibus hæreticorum per solutiones dumtaxat *probabiles*. D. 56. n. 680. p. 44

An in disputationibus qui demonstrat suam conclusionem, & respondet *probabiliter* objectionibus, triumphet de adversario. n. 684. p. 45

An objectiones contra veritates fidei desumi soleant à topicis, & *probabilibus*. n. 686. p. ead.

An apud Thomistas sit *probabile*, præmotionem esse qualitatem; & etiam præmotionem non distingui à concursu simultaneo Dei? Et quid inde pro nostra assertione. n. 689. p. 45

An demonstrata mea conclusione, & solutis *probabiliter* objectionibus, nulla ex objectionibus resultet *probabilitas*. num. 690. p. ead.

Quando possit catholicus respondere hæretico solutione *probabili*. n. 727. p. 49

An argumenta hæreticorum non maneat in suo robore, si demonstrata veritate, solvantur responsione *probabili*. n. 728. p. ead.

Doctrina nostra de *probabilitate* continet tres partes, primam, quod in conflictu opinionum *probabilium* non tenemur sequi strictiorem; secundam, quod in conflictu æquè *probabilium* possumus eligere quamlibet. Tertiam, quod in conflictu *probabilioris*, & minus *probabilis* possumus eligere quamlibet. D. 56. num. 733. pag. 48

Authores resistentes nostræ doctrinæ de *probabilitate*. num. 734. p. ead.

An Sancti Patres Augustinus, & Hieronymus, & alii in *opinabilibus* securi sint sententiam, quæ stat pro libertate contra legem. n. 743. p. 49

An S. Thomas in *probabilibus* plerumque sequatur opinionem, quæ stat pro libertate. n. 745. p. ead.

An omnes authores antiqui stent pro hac sententia, quod in *probabilibus* possumus sequi opinionem, quæ stat pro libertate. n. 751. p. 49

An in opposita opinione, quæ affirmat, [In *probabilibus* semper sequendam esse partem strictiorem] debitor teneretur, & non teneretur restituere. D. 56. num. 753. p. 50. Et an in opposita sententia debitor tenereturolvere, sed nemini. num. 755. p. ead. Et an in eadem sententia debitori, & creditori, præbendum esset consilium chymæricum. num. 756. p. ead. Et an sint correlativa debitum legale, & jus ad illud? Et quid inde inferatur contra oppositam opinionem. num. 757. p. 50. Et quomodo hoc argumentum non habeat locum in omni dubio practico. num. 758. p. ead. Et quomodo non satisfiat huic argumento in sententia, quæ obligat ad *probabiliorem* opinionem. num. 760. p. ead. Et quomodo huic argumento non satisfiat in sententia, quæ docet, debitum *probabile* esse dividendum. n. 763. p. 50

Quomodo ex sententia asserente, [In *probabilibus* semper sequendam esse strictiorem;] arguatur Jansenismus. D. 56. n. 766. p. ead. Et an ex præfata sententia inferatur, iniquum esse iudicem, qui iudicat secundum jus *probabilius*. num. 770. p. 51. Et an etiam inferatur, semper iudices iniquè iudicare. nu. 772. p. ead. Et an hoc argumentum habeat locum in sententia de *probabiliiori* eligenda. nu. 774. p. 51. Et an etiam inferatur, non posse litigantem acceptare sententiam iudicis sibi favorabilem. n. 777. p. 51

An in sententia quæ obligat ad partem strictiorem, sequatur, quod nulla esset opinio *probabilis*. n. 778. p. ead.

An ex duabus contradictoriis si una est *improbabilis*, opposita sit certa. n. 779. p. ead.

An sit *improbabilis*, quæ assert periculum peccandi. nu. 780. pag. 51

An opinio stans pro libertate sit speculative *probabilis*, & practice *improbabilis*. n. 783. p. ead.

An opinio speculative *probabilis* sit etiam practice *probabilis*, si non superaddatur nova circumstantia. n. 784. p. ead.

An *probabilia*, quæ professor Theologiæ licitè docet in scholis, possint licitè deduci ad praxim. n. 786. p. ead.

An ex opinione, quæ obligat ad strictiorem, inferatur, omnem opinionem *probabilem* pro libertate esse scandalosam. num. 787. pag. 52

An ex sententia obligante ad strictiorem, inferatur, opiniones *probabiles* S. Augustini, S. Hieronymi, S. Thomæ, immò & omnium Theologorum damnari debere ut scandalosas. n. 791. p. 52

An opposita sententia de strictiore eligenda admittat aliquas opiniones *probabiles*, sine dictamine certo prudentiæ? Et an ea sit inconsequentia. n. 800. p. 53

An ex electione *probabilioris* resultet dictamen certum. num. 803. pag. ead.

An qui eligit opinionem *probabilem*, absque formidine circa electionem, habeat dictamen certum de honestate operationis. num. 806. p. 53

In conflictu æquè *probabilium*, possumus eligere utramlibet. D. 56. nu. 807. p. 53.

An certum sit, te rectè operari, dum niteris *probabilitati*, quando rationes partis adversæ non elidunt vim ejus *probabilitatis*. nu. 808. p. ead.

An liceat fidelibus in dubiis consulere viros doctos? Et quid inde inferatur pro electione opinionis æquè *probabilis*. n. 811. p. ead.

An liceat ægroto consulere medicum *probabiliter* respondentem. nu. 812. p. 53.

An inter motiva æquè *probabilia* soleat resultare dubitatio? Et quomodo in quæstione juris, & facti. D. 56. n. 813. p. ead.

Quomodo intelligendum sit, quod diximus, inter duo testimonia æquè *probabilia*, sive æqualis fidei, in quæstione facti necessariò resultare dubium. n. 814. p. 53.

An in quæstione juris, intellectus solvat objectiones *probabiles* partis oppositæ, & sic maneat expeditus ad assensum alterius partis. n. 816. p. 54.

Quæ sit potior ratio solvendi objectiones *probabiles* unius partis, quam alterius. n. 817. p. 54.

An in *probabilibus* possit voluntas licitè inclinare intellectum ad unam partem. n. 818. p. ead.

An esset onus intolerabile, quòd voluntas non posset eligere ex æquè *probabilibus*. n. 820. p. ead.

An intellectus in quæstione facti inter duo testimonia æquè *probabilia*, sive æqualis fidei constitutus, non habeat modum, quo dissolvat motivum unius partis. n. 821. p. ead.

An etiam extra materiam *probabilium*, ratio rerum agendarum habeat majorem amplitudinem, ut se extendat ad utrumque contradictorium. n. 822. p. 54.

An quæ dicta sunt de æquè *probabilibus*, habeant locum in *probabilitate* extrinseca. n. 823. p. ead.

An nemo possit assentiri duplici opinioni *probabili* contradictoriæ simul; benè tamen successive. n. 824. p. ead.

An qui eligit opinionem benigniorem, nitatur motivo *probabili*, quòd non enervatur per rationes partis oppositæ. n. 825. p. ead.

An in politicis quandoque eligamus unam partem *probabilem*, quandoque oppositam. D. 56. nu. 831. p. 54. Et an inde inferatur, rationes unius partis non enervari per rationes alterius. nu. 832. p. 54. Et an quæstio politica, & quæstio moralis sint pares quoad hoc. nu. 833. p. 54.

An in quæstionibus scholasticis liceat eligere quamlibet *probabilem*? Et quomodo rationes unius partis non enerventur per rationes alterius. n. 837. p. 55.

An ab experientia constet, rationes *probabiles* unius partis non enervari per rationes alterius. n. 840. p. ead.

An in omni opinione *probabili* detur ignorantia invincibilis, & in quo illa consistat. D. 56. n. 844. p. 55.

An homo non teneatur vincere dubitationem per electionem partis tutioris, quando potest illam deponere vi rationis *probabilis*. nu. 826. p. ead.

An sit absurdum dicere, omnes Doctores *probabilitatis* fuisse in statu damnationis. n. 848. p. 55.

An, & quomodo ex sententia impugnante *probabilitatem* inferatur Jansenismus. n. 853. p. 56.

An detur in opinionibus tertius alius modus ignorantie invincibilis circa opiniones *probabiles* communiter receptas. num. 854. pag. 56.

An ad amplectendam aliquam opinionem *probabilem*, debeamus discutere diligenter fundamenta illius. D. 56. num. 857. p. ead. Et an qui sequitur opinionem Suarii, eam diligentiam impendat. nu. 858. p. 56. Et an qui sequitur opinionem oppositam Vasquii, eandem diligentiam præstet. nu. 859. p. ead. Et an inde inferatur, posse me eligere quam maluerò ex duabus opinionibus oppositis Suarii, & Vasquii. nu. 860. p. ead. Et an fluctuet, qui unam sequitur ex duabus oppositis. n. 861. p. ead.

An opiniones, quæ nituntur autoritate pari, sint æquè *probabiles* ab extrinseco, & æquè eligibiles ad praxim. num. 867. pag. 57. Et an aliqui censeant Scotum paræ autoritatis cum S. Thoma. num. 686. p. ead. Et an ex eo, quòd opiniones æquè *probabiles* non sint æquè eligibiles ad praxim, inferatur, non posse nos sequi opinionem S. Thomæ. num. 869. p. ead. Et quid de hac re censuerit Celladeus. n. 871. p. ead. Et an idem argumentum possit fieri circa autoritatem S. Thomæ, & S. Bonaventuræ. num. 874. p. 57. Et an sit disparitas quoad autoritatem, & *probabilitatem* extrinsecam inter testes oculares, & authores. n. 872. p. ead.

An ex praxi tribunalium inferatur, opiniones æquè *probabiles* esse pro arbitrio eligibiles ad praxim. n. 876. p. ead.

An ea opinio *probabilis* sit tuta, quam Doctores communiter amplectuntur? Et quid inde pro nostra conclusione. num. 880. pag. 58.

An liceat sequi minus *probabilem* pro libertate, quando ex motivo extrinseco redditur tuta? Et quid inde pro nostra conclusione. nu. 882. p. ead.

An ex doctrina S. Thomæ sumatur urgens argumentum pro sententia de qualibet opinione æquè *probabili* sequenda. D. 56. nu. 887. pag. 58.

An nomine *minus probabilis* non sit intelligenda ea, quæ levibus rationibus innititur. n. 889. p. 58.

An aliquando cum una opinio censetur *probabilior* cum magno excessu, ideò id sit, quia opposita levi ratione ducitur. num. 890. p. ead.

An sequi meliora, & *probabiliora*, sit præceptum, an consilium. n. 893. p. 58.

An sit onus intolerabile quærere semper *probabiliora*. num. 894. p. ead.

An qui suam opinionem censet *probabiliorem*, possit physicè, & licitè deponere suam, & assentiri oppositæ. n. 897. p. 59.

An qui censet, suam opinionem esse *probabiliorem*, id censeat cum formidine? Et an possit solvere objectiones partis oppositæ. num. 898. p. ead. & num. 902. p. 59. Et an id possit licitè. num. 899. pag. 59.

An laudabile sit, in *probabilibus*, in quibus non cogit evidentia veri, proprium judicium subiicere alieno. Disp. 65. num. 901. pag. 59.

An subditus teneatur obedire Prælato, quando suam opinionem oppositam putat *probabiliorem*. n. 903. p. 59.

An dum intellectus solvit rationes partis oppositæ, nitatur motivo *probabili*, quòd non enervatur per rationes oppositas. num. 904. p. ead. Et an adsit discrimen inter quæstionem juris, & quæstionem facti quoad hoc. nu. 905. p. 59.

An in politicis subiicere soleamus proprium judicium alieno, licet nostrum videatur nobis *probabilius*. n. 906. p. ead.

An professor Theologiæ licitè possit docere quamlibet opinionem verè *probabilem*. n. 907. p. ead.

An in minus *probabili* detur ignorantia invincibilis, & quibus modis. num. 909. p. ead.

An minus *probabilis* sit tuta ex Mercoro. n. 911. p. 59.

An minus probabilis sit eligibilis ex mente S. Thomæ. num. 912. pag. 60.

An quando opinio est minus *probabilis*, præceptum de opposito non sit sufficienter intimatum. n. 913. p. ead.

An adversarii non calleant sensum nostræ doctrinæ de *probabilitate*. D. 56. n. 914. p. 60.

An dum admittimus minus *probabile*, putent, nos admittere quamlibet opinionem cujuslibet scriptoris. n. 916. p. ead.

An cum dicimus, posse admitti quamlibet opinionem *probabilem*, putent dicere nos posse admitti cum præjudicio proximi. n. 918. p. ead.

An dum dicimus, posse nos uti *probabilitate* in articulo mortis, putent, dicere nos posse uti *probabilibus* mediis ad salutem æternam, dum adsunt certa. n. 922. p. 60.

An cum asserimus, medicum sequi posse quamlibet opinionem *probabilem*, putent, dicere nos, quòd potest eligere pharmacum minus *probabile*. n. 923. p. ead.

An cum dicimus, venatorem *probabiliter* opinari id, quòd adest, esse feram, non hominem, putent dicere nos, esse *probabile*, & licitum, quòd tunc possit jacere sagittam. n. 924. p. ead.

An dum affirmamus, judicem *probabiliter* opinari reatum Petri, putent dicere nos, quòd judex potest damnare reum. n. 925. p. 60.

An putent dicere nos, certitudinem inesse ipsi actui *probabili*. n. 926. p. 61.

An putent, dicere nos, posse licitè uti *probabilitate*, etiam si redundet in detrimentum proprium, vel alienum. nu. 927. p. ead.

An putent, asserere nos, Ethnicum, qui judicat *probabilior* legem Evangelicam, posse licitè retinere suam. n. 928. p. ead.

An cum dicimus, posse uti *probabilitate* in materia belli, putent, dicere nos, licitum esse bellum ex causa *probabili*, etiam contra possessionem legitimam. n. 929. p. ead.

An adversarii ex prava intelligentia *probabilitatis* eliciant decem pravæ consequentias. n. 930. p. ead.

An adversarii in materia *probabilitatis* confundant formidinem cum dubitatione. D. 56. num. 936. p. 61. Et an dubitatio sit impossibilis cum assensu *probabili*. num. 490. p. 61. Et an formido sit compossibilis cum assensu *probabili*. n. 941. p. ead.

An S. Thomas admittat casum, in quo ex varietate opinionum nulla oriatur dubitatio. n. 944. p. ead.

An in casu, quo oriatur dubitatio ex varietate opinionum, ea dubitatio sit de *probabilitate* illarum. n. 945. p. ead.

An possit quis licitè operari ex opinione *probabili*, non expellens physicè formidinem, vel scrupulum. nu. 947. p. 62. Et quomodo formido, vel scrupulus, etsi retineantur physicè, deponantur practicè? Ex S. Antonino. n. 948. p. ead.

An jus consultationis faveat doctrinæ de quavis opinione *probabili* eligenda pro securitate conscientie. n. 952. p. 62.

An antiqui Doctores stent pro sententia, quæ negat usum cujuslibet opinionis *probabilis*. D. 56. n. 956. p. 62.

An in quæstionibus, quæ apud antiquos non discutebantur, recentiores sint majoris autoritatis. nu. 959. p. 63. Et an authores antiqui habeant majorem autoritatem, quam moderni, ex diuturna approbatione successorum. num. 961. p. 63. Et quid inde pro autoritate recentiorum. n. 962. p. ead.

An aliqui authores novissimi aliqua docuerint parum conformia

formia veræ *probabilitati*. num. 963. pag. ead.

An qui sequitur opinionem alicujus auctoris, quæ sibi videtur minus *probabilis*, practice eligat probabiliorē. n. 965. p. 63

An quilibet auctor suam opinionem propugnet ut *probabiliorē*. num. 967. p. ead. An dum sequor opinionem Suarii, v.g. quæ mihi videtur minus *probabilis*, sequar opinionem, quā Suarius docet ut probabiliorē? Et quid inde pro nostra sententia. nu. 969. p. ead.

Quomodo sit certò licitus usus cujuslibet opinionis *probabilis*. D. 56. n. 974. p. 64

An conscientia opinativa non admittat formidinem? Et quomodo ipsa conscientia purgetur à formidine assensus *probabilis*. nu. 976. p. 64. Et quare formido opinionis non transeat ad conscientiam, & hæc maneat secura. n. 977. p. ead.

An ad dictamen conscientie certum sufficiat cognoscere, opinionem esse practice *probabilem*, quamvis non assentiamur opinioni. n. 979. p. 64

Quomodo dicatur prudenter operari, qui sequitur *probabile*, cum actus prudentie sit certus. n. 980. p. ead.

An in usu opinionis *probabilis* detur verbum verax, & consilium stabile. D. 56. n. 985. p. 65

An regula operationum non sit formaliter ipsa opinio, sed judicium practicum certum de recto usu opinionis *probabilis*. n. 989. p. 65

An S. Bernardus loquatur de opinione, ut abstrahit à *probabili*, & non *probabili*. n. 991. p. ead.

An sit injuriosum S. Thomæ dicere, opinionem *probabilem*, si assertionem habeat, esse temerariam. n. 992. p. 65

An opinio *probabilis* sit intellectus, sive notitia certa. n. 993. p. ead.

An textus S. Augustini agens de *probabilioribus* procedat in questione facti. n. 995. p. ead.

An S. Augustinus, dum jubet dimittere incertum, non loquatur de *probabilitate*, sed de poenitentia dilata usque ad extremum vitæ? Ex S. Antonino. n. 996. p. ead.

An juxta consilium S. Chrysostomi elegerimus meliores Doctores pro opinione *probabili*. num. 1000. p. 65. Et an S. Chrysostomus ibi non loquatur de *probabilibus*, sed de dogmatibus fidei. n. 1000. p. ead.

An ubi auctores sunt omni exceptione majores, possint plures eorum consuli, ut quis sequatur opinionem *probabilem* benigniorem. D. 56. nu. 1002. p. 66. Et quid, si auctor non sit probatæ auctoritatis. n. 1003. p. ead.

An judicium de *probabilitate* ex Sanctorum Patrum moribus desumendum sit. n. 1005. p. 66

An opinio *probabilis* censeatur opinio vera. n. 1007. p. ead.

Quomodo intelligendi sunt auctores antiqui circa materiam hujus questionis de opinione *probabili* eligenda. n. 1009. p. ead.

An textus Scoti allegatus contra *probabilitatem* habeat clausulam supposititiam. n. 1014. p. 66

An textus Scoti, qui obiicitur contra *probabilitatem*, intelligatur de dubio practico. n. 1020. p. 67

An S. Antoninus, qui obiicitur contra doctrinam de *probabilitate*, intelligatur de dubio practico? Et an stet pro nostra sententia. num. 1021. p. ead. Et plurimi auctores à S. Antonino relati pro nostra doctrina de *probabilitate*. n. 1023. p. ead.

Quomodo usus opinionis *probabilis* attingat verum. D. 56. nu. 1032. pag. 68

An opinio *probabilis* sit objectum virtutis prudentie, non virtus ipsa. n. 1033. p. ead.

Quomodo is, qui operatur ex opinione *probabili*, sit certus de honestate operationis. n. 1034. p. 68. & n. 1054. p. 69

An judicium de electione opinionis *probabilis* conformetur legi æternæ. n. 1035. p. 68

An possit haberi probabilitas de nullitate matrimonii, & non de valore. D. 56. n. 1039. p. ead. & n. 1043. p. 68

An qui habet *probabilitatem* de nullitate, & non de valore, habeat certum judicium de obligatione reddendi debitum, & non petendi. n. 1041. pag. 68

An qui facit actum *probabiliter* illicitum, discrimini se commitat. n. 1042. p. 68

An qui non invenit certitudinem ad operationem, prudenter faciat, dum regitur *probabilitate*. n. 1046. p. ead.

Quomodo sit certitudo in *probabilibus*. D. 56. num. 1048. p. 69. & num. 1057. p. 69. & nu. 1058. p. ead. Et quomodo sit dubitatio in *probabilibus*. nu. 1048. p. 69. & num. 1060. p. 69. & nu. 1062. p. 70. num. 1064. pag. 70

An possit eligi ad praxim quævis opinio cujuscunque auctoris. num. 1050. p. 69

Quomodo in *probabilibus* sit certitudo. n. 1052. p. ead.

An, & quomodo assensus opinativus sit liber. n. 1060. p. 69

An ex sacris canonibus probetur, in *probabilibus* tutiorem partem esse eligendam. n. 1087. p. 72

Quem partem debeat sequi iudex in æquæ *probabilibus*. num. 1094. pag. 72

Quomodo qui sequitur opinionem *probabilem*, neque certus sit, neque dubius. n. 1097. p. 72

Quomodo qui habet opinionem *probabilem* de valore matrimonii, non fluctuet, sed possit petere & reddere. n. 1098. p. ead.

An opinio minus *probabilis* appareat magis falsa, quàm vera. nu. 1102. p. 73. Et quomodo possit apparere magis vera, quàm falsa. n. 1103. p. ead.

An in consultationibus sequamur semper, quæ nobis videntur *probabiliora*. n. 1105. p. 73

Quomodo intelligendum, quòd in questione, in qua de peccato mortali quæritur, periculose determinatur, nisi expressè veritas habeatur. n. 1109. p. ead.

Quomodo exemplum stateræ non noceat sententiæ de quavis opinione *probabili* amplectenda. n. 1110. p. ead.

An in usu *probabilium* teneamur vitare periculum peccati materialis. n. 1112. p. 73

Quomodo inter *opiniones* auctorum possit esse dubitatio de honestate operationis. n. 1113. p. ead.

An in Clementina de Summa Trinitate prohibeamur eligere minus *probabilia*. D. 56. n. 1115. p. ead.

An opinio minus *probabilis* nullum contineat periculum peccandi. n. 1121. p. 74

Quomodo intelligatur, quòd medicus possit sequi opinionem *probabilem*, aut minus *probabilem*. n. 1128. p. 74

Quomodo in usu *probabilium* valeat argumentum à medico corporali ad spirituale. n. 1138. p. 75

Disparitas inter iudicem, & privatum, quòd ad sequendam opinionem minus *probabilem*. n. 1138. p. ead.

Disparitas inter iudicem, & confessarium quòd ad opinionem minus *probabilem*. n. 1141. p. ead.

Quomodo non sit absurdum, quòd confessarius debeat sequi opinionem *probabilem* poenitentis. D. 56. n. 1145. p. 75

An, & quomodo liceat gerere bellum juxta opinionem *probabilem*. n. 1150. p. 76

Quomodo liceat consulere modò secundum unam opinionem *probabilem*, modò secundum oppositam. n. 1152. p. 76

An sententia de opinione *probabili* amplectenda excludat opinionem temerarias, & scandalosas. n. 1155. p. 76

An possit esse *probabilis* opinio, cujus opposita est improbabilis. n. 1160. p. 76

Quomodo ablata sententia de opinione minus *probabili* eligenda, non idèd auferantur opiniones scandalosæ, & temerariæ. nu. 1160. pag. 76

An opiniones scandalosæ, dum dicuntur pallio *probabilitatis* tectæ, vincantur non esse probabiles. n. 1161. p. 77

An opiniones temerariæ, & scandalosæ oriantur ex prava intelligentia *probabilitatis*. n. 1162. p. ead.

An ob solas rationes *probabiles* possit conjux negare debitum, vel recedere à matrimonio? Ibid.

An opiniones temerariæ, & scandalosæ oriantur ex prava intelligentia ejus asserti, quod unus auctor sufficit ad *probabilitatem*. n. 1166. p. 77

Quomodo nulla autoritas sufficiat ad conferendam *probabilitatem* opinionibus erroneis, & temerariis. n. 1169. p. 77

An perperam dicatur, quòd doctrina de *probabilitate* reddit Theologos ignavos. num. 1176. p. 77. Et quòd libros morales facit contempribiles. nu. 1180. p. 78. Et quòd ex hac doctrina oriatur relaxatio conscientie. n. 1182. p. ead.

An etiam perperam dicatur in doctrina de *probabilitate* ferè omnia relinqui libero cujusque arbitratui. n. 1186. p. ead.

Quomodo intelligatur, quòd *probabilitas* facit non esse peccatum id, quòd antèd erat peccatum. n. 1188. p. 78

An non sit remedium opportunum, amputare *probabiles*, ut amputentur *improbabiles*. n. 1190. p. ead.

An *probabilitas* rectè dividatur in sophisticam, & realem. Disp. 56. n. 1192. p. 78

Quomodo Celladeus explicet *probabilitatem* realem. num. 1195. pag. 79

Quàm impossibile sit invenire semper opinionem, quæ ferè semper sit vera. n. 1195. p. ead.

An Scotista non possit gubernare conscientiam ex opinione *probabili* S. Thomæ. n. 1196. p. 79

An nulla opinio *probabilis* formaliter sit regula operationum. D. 56. num. 1203. p. 79

Quomodo duplex opinio *probabilis* adversa subordinetur legi divinæ. n. 1204. p. ead.

Quomodo neutra opinio ex adversis egrediatur sphaeram legis Dei. n. 1206. p. 80

Quomodo dictamen de duplici opinione opposita sit applicativum legis Dei. n. 1207. p. ead.

Quomodo opinio minus *probabilis* non se habeat magis ad falsum, quàm ad verum. n. 1208. p. ead.

Quid sit *probabilitas* sophistica. n. 1215. p. 80

An contra certum detur *probabilitas* sophistica, non autem vera. n. 1216. p. ead.

An Saul habuerit *probabilitatem* contra præceptum Dei. Disp. 56. n. 1244. p. 82

Quomodo constitutus quis inter duas opiniones æquæ *probabiles*, non teneatur sequi tutiorem. n. 1247. p. 82

An qui sequitur opinionem *probabilem*, dicat, velle se facere, sive

sive Deus velit, sive nolite. num. 1248. pag. ead.

An duo motiva *probabilia* opposita faciant rem dubiam? Et quantum interfit quo ad hoc inter quaestionem juris, & facti. nu. 1251. pag. 82

An ad jurisdictionem *probabilem* sufficiat *probabilis* spes rati habitationis. n. 1254. p. 82

An opinio sit practice *probabilis*, quando potest adhiberi major diligentia ad comperiendam veritatem. n. 1260. p. 83

An ex sola multitudine authorum educatur probabilitas. nu. 1265. pag. 83

An ignorantia, quæ est in opinione *probabili*, afferat inordinationem voluntatis. n. 1268. p. ead.

Quomodo æquiparentur, qui nihil cogitat de peccato, & qui *probabilitatem* habet de non peccato. n. 1274. p. 83

An Judæi habuerint notitiam *probabilem* de divinitate Christi, & non obstante *probabilitate* peccaverint crucifigendo. numer. 1275. pag. 84

An contra existentiam Dei possint esse rationes *probabiles*, aut contra prohibitionem factam Adamo. D. 56. n. 1281. p. 84

Quare Calvinista non possit se tueri *probabilitate*. num. 1283. pag. 84

Quomodo dictamen reflexum habeat certitudinem circa usum opinionis *probabilis*. D. 56. nu. 1286. p. 84

An sit absurdum, quod quis modo assentiatur uni, modo oppositæ opinioni *improbabili*. n. 1290. p. 85

Quare in electione opinionis *probabilis* non verificetur, [Sic censeo, quia volo.] n. 1291. p. ead.

An licitum sit Theologo respondere modò secundum unam, modò secundum oppositam opinionem *probabilem*. nu. 1292. p. ead.

An in disputationibus non habeat locum ea ratio mutandi opinionem. n. 1293. p. ead.

An opinio *improbabilis* circa præceptum dilectionis Dei præjudicet doctrinæ de *probabilitate*. D. 56. n. 1295. p. 85

Quomodo liceat querere opinionem *probabilem* benigniorem. n. 1299. p. ead.

An operetur contra conscientiam, qui operatur juxta opinionem alterius. n. 1301. p. 85

An sit *improbabile*, quod quis possit sequi opinionem, cujus fundamentum est inane. n. 1304. p. ead.

Quomodo profit bona fides ad securitatem opinionis. nu. 1305. p. ead.

An sit *probabilis* opinio, quæ est in præjudicium alterius. nu. 1306. p. ead.

An actus ex opinione *probabili* falsa possit esse meritorius? Et quàm sit certa pars affirmativa. n. 1307. p. ead.

An quaestio de *probabilitate* extrinseca male intellecta, fuerit occasio nimix licentiæ opinandi. D. 57. nu. 1. p. 86

An sufficiat ad *probabilitatem* unus author, quicumque ille sit. n. 1. p. 86. n. 89. p. 92

An ut author det *probabilitatem*, habere debeat speciale qualitates, & quas. n. 2. & 3. p. 86

An exceptiones, quæ minuunt auctoritatem scriptoris quoad *probabilitatem*, sint quatuor, & quænam. nu. 4. p. ead.

An prædictæ exceptiones tradantur à Doctoribus primæ classis. nu. 7. p. ead.

An autores, qui non discutunt fundamenta, sint insufficientes ad *probabilitatem*. n. 16. p. 87

An autores, qui sunt meri summistæ, & compilatores, sint insufficientes ad *probabilitatem*. n. 17. p. ead.

Quinam autores dicendi sint meri summistæ. numer. 18. pag. 87

An neque quatuor, neque plures ex proleteriis conferant *probabilitatem*. n. 19. p. ead.

An autores, quorum scripta non vidimus, faciant nobis fidem *probabilitatis*. num. 20. p. ead. Et an id suppleatur per famam sapientiæ. num. 22. pag. ead. Et an citationes authorum, quorum neque scripta, neque fama ad nos pervenerunt, prosint ad *probabilitatem*. n. 23. p. ead.

An subscriptiones Theologorum, quorum doctrinam non novimus, prosint ad *probabilitatem*. num. 24. p. 87. Et an subscriptiones Theologorum, qui solum habent famam in una urbe prosint ad *probabilitatem* in toto orbe. nu. 25. p. ead.

An censores librorum conferant *probabilitatem* opinionibus, quæ in illis libris continentur. n. 26. p. ead.

An laurea Doctoris decoratus sufficiat ad *probabilitatem*. nu. 27. p. ead.

An opinio singularis unius authoris non possit esse *probabilis* in materia, in qua communis opinio facit evidentiam moralem. D. 57. n. 30. p. 88

An opinio unius non possit esse *probabilis*, quando pendet omnino à judicio prudentum, tanquam à mensura extrinseca. n. 31. p. ead.

An quando omnes censent, materiam præcepti esse levem, non possit opinio unius esse *probabilis* asserens, esse gravem, aut e contra. num. 32. p. ead. Et an quando omnes censent, aliquam injuriam

esse gravem, non possit esse *probabilis* opinio opposita. n. 32. p. ead. Et an quando omnes censent, fundamentum opinionis esse leve, non possit esse *probabilis* opinio opposita. n. 34. p. 88

An possit esse *probabilis* opinio unius authoris negantis diversitatem specificam peccatorum contra communem reliquorum. n. 36. p. ead.

An in quaestionibus, quæ omnino pendunt à significatione vocum, possit esse *probabilis* opinio unius authoris contra reliquos. num. 37. p. eadem. Et an inde inferatur, votum Castitatis Religiosæ extendi ad fugiendos actus internos luxuriæ. num. 38. p. ead.

An in quaestione facti possit dari opinio *probabilis* unius authoris contra reliquos. num. 39. p. eadem. Et an inde inferatur, esse improbables aliquas opiniones in materia jejunii. num. 40. pag. ead.

An circa sensum legis humanæ possit esse *probabilis* opinio unius authoris contra reliquos. n. 41. p. 88

Quo sensu opinio minus *probabilis* dicatur minus tuta. Disp. 57. nu. 73. p. 91

An confessarius possit negare absolutionem poenitenti, qui non vult deferere suam opinionem *probabilem*. num. 85. p. 92. & num. 96. pag. 93

An liceat consulere varios Doctores circa unum casum. num. 87. pag. 92

Quomodo intelligatur, quod gratulandum sit huic sæculo de antidoto *probabilitatis*. n. 181. p. 98

An possint viri docti dubitare de *probabilitate* opinionis, Disp. 58. num. 3. p. 99. Et an S. Thomas stet pro hac assertionem? Ibidem.

An dubitatio de *probabilitate* oriatur, quando dubitatur, an author sit omni exceptione major. n. 8. p. 99

An quando author fert opinionem singularem contra omnes, & non dat fundamentum opinionis, oriatur dubium de *probabilitate*. n. 9. p. ead.

An quando unus docet novam opinionem, & reliqui sapientes, reiiciunt ut improbabilem, dubitetur meritò de *probabilitate*. n. 10. p. ead.

An cum citantur authores pro opinione, nec scimus, quanta illi doctrina polleant, detur dubium de *probabilitate*. num. 11. pag. 39

An dubium de *probabilitate* sit dubium practicum de honestate operationis. n. 12. p. ead.

An qui dubitat de *probabilitate*, non habeat modum deponendi dubium. n. 13. p. ead.

An ad deponendum dubium requiratur ratio saltem *probabilis*. n. 14. p. 100

An repugnet dari dubium de *probabilitate* utriusque partis contradictionis. n. 16. p. 100

An solius sapientis, & versatissimi in re morali sit ferre judicium de *probabilitate*. D. 59. n. 1. p. 100

An de *probabilitate* intrinseca soli doctissimi possint ferre judicium. n. 4. p. 100

Quanta sapientia, & doctrina requiratur ad cognoscendum, an fundamentum sit leve, vel grave in ordine ad *probabilitatem*. num. 5. p. ead.

An ad hoc judicium de *probabilitate* intrinseca faciendum, oporteat consulere viros peritos. n. 6. p. ead.

Quomodo de *probabilitate* extrinseca possint ferre judicium viri mediocriter docti. num. 8. p. ead. Præcipue si author non sit notorie probatæ auctoritatis. n. 11. p. 100

An ad *probabilitatem* sufficiat sola non certitudo præcepti. Disp. 60. n. 1. p. 101

An ratio formalis securitatis conscientix sit sola non certitudo partis oppositæ, & ita sufficiat ad *probabilitatem*. n. 2. p. ead.

An omne dubium in moralibus sit practicum, donec accedat ratio certa, vel *probabilis*. n. 100. p. 101

An ubi est sola incertitudo præcepti, & non dum accessit ratio certa, vel *probabilis*, nulla sit securitas conscientix. n. 12. p. 102

Quomodo cum *probabilitate* possit componi dubium. num. 14. p. ead.

An cum præceptum reputatur certum, non valeat regula de possessione libertatis in ordine ad *probabilitatem*. n. 20. p. 102

An ad auferendam *probabiliter* obligationem sufficiat solutio objectionum partis oppositæ. n. 23. p. 102

Quare possessio certa præcepti tollatur per *probabilitatem* libertatis, & possessio libertatis non tollatur per *probabilitatem* præcepti. n. 35. p. 103

Quomodo *probabilitas* possit prævalere contra certitudinem præcepti. n. 37. p. 103

Quomodo præceptum possit deturbari à possessione certitudinis per dispensationem *probabilem*. n. 40. p. ead.

Quomodo possit esse libertas certa, & præceptum *probabile*. nu. 45. p. 104

An præcipienti juxta opinionem *probabilem* obediendum sit. D. 61. nu. 168. p. 118 Et an obediendum sit iudici præcipienti in iudicio juxta opinionem *probabilem*. D. 64. n. 47. p. 147

Quare *probabilitas facti* non transeat ad *probabilitatem juris*. D.64. n.27. p.146. Et an id proveniat ex eo, quod non valet à propositione directa ad reflexam. n.28. p.ead.

An post adjudicationem factam Petro in iudicio, non sit *probabile*, quod debeat hereditatem restituere. n.41. p.147

An casu, quo jus Antonii sit *probabilius*, & iudex adjudicet Petro hereditatem, possit Antonius illam recuperare. n.44. p.147

An ille, cui suffragatur opinio *probabilis*, non teneatur solvere debitum. n.51. p.148

An opinio damnata a Romano Pontifice reddatur *improbabilis* quoad forum internum. Tract.2. in catal. opin. n.2. p.161

An ad *probabilitatem* sufficiat unusquislibet author probus, & doctus, quicumque ille sit. Tract.2. in catal. n.6. p.162

An sit impossibile antecedens, ex quo infertur consequens impossibile. D.75. nu.54. p.191. Et an quo ad hoc discurrant aliqui ordine præposito? Ibid. Et an cum cognoscitur aliqua opinio esse *improbabilis*, fiat denuò impossibile antecedens, quod putabatur *probabile*. n.58. p.191

Triplex modus, quo doctrina morum deficit à *probabilitate*. D.77. n.11. & seq. p.197

Vide *Usura*.

Vide *Transactio*.

Vide *Præceptum*.

Vide *Matrimonium*.

Vide *Judex*.

Prudens.

Quomodo hi termini *prudenter*, & *probabiliter* sint synonymi. D.56. n.172. p.13

An laudabile sit non niti *prudencia* propria. n.348. p.24

Quomodo dicatur *prudenter* operari, qui sequitur *probabile*, cum actus *prudencia* sit certus. n.980. p.64

An opinio *probabilis* sit objectum virtutis *prudencia*, non virtus ipsa. n.1033. p.68

An certitudo requiratur ad *prudenciam*. n.1280. p.84

Q

Quæstio.

Disparitas inter *quæstionem facti*, & *quæstionem juris* ad producendum dubium, vel *probabilitatem*. D.55. n.25. p.2

Vide *Reflexa propositio*.

R

Reflexa propositio.

Quomodo resultet dictamen *reflexum* certum ex opinione *probabili*. D.55. n.9. p.2. & D.56. n.193. p.14. & n.196. p.ead.

Ad rectam intelligentiam *probabilitatis* oportet distinguere propositionem *reflexam* à directa. D.55. n.12. p.2. & D.56. n.93. p.9. & n.120. p.10

Pessima consequentia est à propositione directa ad *reflexam*. D.56. n.108. p.ead. & n.115. p.ead.

Quæstio directa, & *reflexa* sunt valde diversæ. n.113. p.ead.

Quæstio *reflexa* inquit de novo objecto, quod non respicit directam. n.114. p.ead.

An dictamen *reflexum* det certitudinem, non opinioni, sed usui opinionis. n.212. p.15

Quomodo hæc certitudo dictaminis *reflexi* nitatur syllogismo evidenti. n.213. p.ead. & n.236. p.17

An hæc certitudo dictaminis *reflexi* possit provenire à consultatione Doctorum hominum. n.216. p.15

An dictamen *reflexum* certum de usu opinionis *probabilis* dicatur perperam ab adversariis *probabilitas reflexa*. n.226. p.16

An cognitio *reflexa* de non regula possit facere regulam. nu. 1225. pag. 81

An certitudo dictaminis *reflexi* desumatur ab objecto, & quomodo. n.1232. p.ead.

Quomodo dictamen *reflexum* habeat certitudinem circa usum opinionis *probabilis*. n.1280. p.84

Religiosus.

An communitas *Religiosa* habeat dominium bonorum Ecclesiasticorum. D.61. n.278. p.126

Qua ratione *Religiosus* sit incapax domini proprietatis. numer. 281. p.127

An Prælati *Regulares* non possit graviter obligare subditos, nisi ad observanda vota, & præcepta gravia, quæ sunt expressa in regula. Tract.2. in catal. opin. n.41. p.163

Vide *Præceptum*.

Restitutio.

An qui accepit pretium pro actione turpi, quam patravit, teneatur illud restituere. D.57. n.78. p.91. & n.156. p.97

An liceat sine iusta causa *restitutionem* differre. numer. 178. pag. 98

An possit differre *restitutio* ex voluntate præsumpta creditoris. n.180. p.ead.

Reus.

Vide *Judex*.

S

Sacramentum.

An minister deputatus *Sacramenti* peccet mortaliter, si ministrat exiens in statu peccati mortalis. Tract.2. in catal. opin. num. 7. pag. 162

Quid sit *Sacramentum* validum, & informe. Disp.70. num. 1. pag. 175

Scientia media.

An sententia de *scientia media* dicenda sit evidens, an *probabilis*. D.56. n.693. p.46

An per calumniam dicatur, quod doctrinam de *scientia media* tueantur Societatis authores contra sanam suorum majorum doctrinam. nu.717. p.47. Et an contra doctrinam S. Francisci Borgiæ. nu.719. p.ead. Et an contra doctrinam P. Alphonsi Salmeronis. nu.720. p.ead. Et an contra doctrinam Cardinalis Bellarmini. nu.721. p.ead. Et an contra doctrinam Cardinalis Toleti, & aliorum. num. 722. p.ead.

An *scientia media* non sit contra Scripturam, Concilia, & Patres. n.723. p.47

An *scientia media* non sit contra celeberrimas totius orbis Universitates. n.724. p.ead.

An *scientia media* per calumniam dicatur esse inducta innumeris suppositionibus falsis. n.725. p.48

Scrupulus.

Vide *Formido*.

Vide *Pœnitentia*.

Scotus.

An textus *Scoti* allegatus contra *probabilitatem*, habeat clausulam suppositivam. D.56. nu. 1014. p.66. Et an ille textus *Scoti* intelligatur de dubio practico. n.1020. p.67

Sententia communis.

Vide *Author*.

Sepultura.

Vide *Simonia*.

Simonia.

An sit *simonia* vendere sepulturam quâ honorificentior. Disp. 67. à num. 1. p. 165. Et an sepultura constituatur ex temporali, & spiritali. nu.5. p.ead. Et an sit prohibitum, vendi spatium terræ ad sepulturam conficiendam. nu.6. p.ead. Et an sit prohibitum, quod locus communis sepulture vendatur. nu.7. p.ead. Et an sit prohibitus contractus, quo quis obliget Rectorem Ecclesiæ ad designandum sibi locum sepulture, in quo non sepeliatur alius. nu.8. p.ead. Et an vi consuetudinis possit vendi sepultura, quâ honoratior. nu.9. p.166. Et an ea consuetudo stet pro obligatione, ne alius in ea sepultura condatur. n.10. p.ead.

An vendere beneficium Ecclesiasticum sit *simonia* juris humani, non divini. Disp.67. num. 11. p.ead. Et an sit nulla ea consequentia à venditione sepulture ad venditionem beneficii. num. 12. p.ead.

An in ordine ad *simoniam* sit bona consequentia ab honorificentia sepulture ad honorem patranda miracula. nu.18. p.ead. Et an Simon Magus intenderit emere solum honorem miraculorum, & plausibilitatem. n.20. & 23. p.ead. Et quanta sit paritas inter utrumque. nu. 24. p.ead.

An permutatio beneficiorum sit *simonica*. D.68. num. 2. p.167. Et quomodo Pontifex non tollit supernaturalitatem à beneficio, dum prohibet permutationem. n.8. p.ead.

Quomodo explicanda sit ratio *simonia* reperta in permutatione beneficiorum. n.20. p.168

Quid sit *simonia* in communi. nu. 33. p.169. Et an *simonia* communissime sumpta extendatur ad quodlibet pactum circa spiritalia, & spiritalibus adnexa. n.34. p.ead.

Speculativa propositio.

An detur cognitio *speculativa*, quæ respiciat pro objecto praxim. D.56. n.126. p.11

Vide *Probabilitas*.

Sponsus de futuro.

Vide *Castitas*.

Suarius.

Commendatio huius Doctoris. D.57. n.92. p.92

An per injuriam reprehendatur à Fagnano sententia *Suarii*, quod confessarius tenetur sequi opinionem pœnitentis. numer. 96. pag. 92

Vindicatur ab altera calumnia Fagnani, quod Bulla Sixti V. contra Astrologos non obliget in foro conscientie. num. 98. pag. ead.

Vindicatur etiam ab altera falsa calumnia Fagnani attribuentis ei opinionem de levitate doloris, & propositi in confessionem. num. 103. pag. 92

Item ab altera falsa calumnia ejusdem attribuentis *Suario*, quod non sit præceptum, sed consilium, eligere in dubiis tutiorem partem. n.108. p.94

Syllogismus.

Quibus principiis nitatur ars *syllogistica*. D.56. n.178. p.13

An illatio *syllogistica* non debeat dici vera, sed bona. num. 623. pag. 41

T
Templum.

Vide Ecclesiam.

Testamentum.

An Religiosus professus possit condere testamentum. D.65.n.1.p.148. Et quantum exorbitet Caramuel à cæteris Doctoribus in hac quaestione? Ibidem. Et an possit condere nomine alieno tamquam commissarius. nu.8.p.149. & an constet ex jure, nullum Prælatum inferiorem posse concedere professio licentiam testandi. n.9. p.ead. Et an in hac materia communis omnium Doctorum faciat certitudinem moralem quo ad sensum legis. n.10. p.ead.

An testamentum professi conditum nomine proprio sit quid impossibile. n.15.p.149

An testamentum professi cum licentia Prælati inferioris habeat speciem proprietatis. n.16. p.ead.

S. Thomas.

An resistat propriæ conscientiæ Theologus, qui sequitur opinionem S. Thomæ, dum suam opinionem judicat probabiliorē. D.56.n.334.p.23

An tempore S. Thomæ ventilata fuerit quaestio de opinione minus probabilis. n.371.p.25

An S. Thomas in multis doceat opiniones stantes pro libertate. nu.378. p.ead.

An S. Thomas doceat, legem humanam non posse præcipere actus internos? Ibidem.

An ex doctrina asserente, non esse licitum sequi opiniones probabiles pro libertate, inferatur, opiniones S. Thomæ asserere periculum peccandi. D.56.n.388.p.26

An in opinionibus S. Thomæ stantibus pro libertate sit certitudo de honestate operationis? Et quid inde inferatur pro opinione probabilis. n.393.p.76

An omnia argumenta partis adversæ asserentis, non esse licitum sequi opiniones pro libertate, militent contra opiniones S. Thomæ. nu.395. p.ead. & n.411. p.27

An juxta S. Thomam comestio electuarii violet jejunium. Disp.56. n.406.p.27

An juxta S. Thomam filius non teneatur obedire Patri quoad matrimonium contrahendum. n.412.p.27

An juxta S. Thomam non teneatur Episcopus restituere ea, quæ sibi superfluent, & non impendit in usus pios ex iis bonis, quæ sunt suo usui destinata. n.429. p.29

An dilemmate evidenti convincatur, S. Thomam stare pro opinionibus probabilibus faventibus libertati. n.456.p.31

An S. Thomas stet pro libertate in ea quaestione [Utrum homo teneatur stare promissioni internæ.] n.475. p.31

An S. Thomas stet pro libertate in ea quaestione [Utrum ad valorem matrimonii sufficiant nutus, aut signa.] n.476. p.ead.

An in ea quaestione [Utrum sufficiat ad matrimonium consensus datus post multum tempus.] S. Thomas stet pro libertate. n.477. p.31

An in ea quaestione [Utrum tempore feriarum liceat consummare matrimonium ratum.] S. Thomas stet pro libertate. nu. 478. pag.32

An in ea quaestione [Utrum lapsus in mortale teneatur statim ad confessionem.] S. Thomas stet pro libertate. n.479. p.ead.

An in ea quaestione [Utrum Prælatus possit secum dispensare in illis, in quibus dispensat cum subditis.] S. Thomas stet pro libertate. n.480. p.ead.

An in ea quaestione [Utrum sit mortale communicare cum excommunicatis in loquela, cibo, &c. S. Thomas stet pro libertate. n.481. p.ead.

An in ea quaestione [Utrum detur Sacramentum poenitentiae validum, & informe.] S. Thomas stet pro libertate. numer. 482. pag. ead.

An in multis aliis S. Thomas stet pro libertate. n.483. p. ead.

An quando S. Thomas dicit [Non excusari à peccato eum, qui sequitur opiniones Doctorum, si sit contra legem Dei? intelligatur de lege clara, & manifesta. D.56.n.487.p.32. Et an S. Antoninus explicet hoc modo S. Thomas. n.488. p.32. Et an eadem explicatio sit communis Thomistarum. n.496.p.33

An in opinionibus S. Thomæ, quæ stant pro libertate, contineatur ignorantia invincibilis. n.489.p.33

An quando S. Thomas opinionem judicat periculosam, sit propter dubium de probabilitate. n.495. p.33

Quomodo intelligatur S. Thomas cum dicit, conscientiam non excusare. n.499.p.33

An sit antithomista qui in aliqua opinione non sequitur S. Thom. nu.525. p.34

An sit antithomista, qui docet aliqua, unde asseratur præjudicium doctrinæ S. Thomæ. n.527.p.35

An ex doctrina Jacobi à S. Dominico inferatur, opiniones S. Thomæ non esse securas. D.56. n.528. p.ead.

Quantum noceat opinionibus S. Thomæ doctrina adversariorum. n.603.p.40. & n.605.p.40

mn qui sequitur opiniones S. Thomæ stantes pro libertate, deficiat à consideratione ultimi finis. n.613.p.40

An rationes probabiles S. Thomæ sint magni ponderis. num.625. pag. 41

Quantum noceat doctrinæ S. Thomæ illud dictum adversariorum, quod qui sequitur opiniones pro libertate, propendat in lucrum, aut voluptatem. n.630.p.ead. & n.639.p.42

Quanta injuria resulet in doctrina S. Thomæ ex eo, quod probabilitas appelletur morbus ab adversariis. n.634. p.42

Quanta injuria resulet in doctrinam S. Thomæ ex eo, quod probabilitas appelletur ab adversariis ars claudicandi in utramque partem. n.637. p.ead.

An S. Thomas in probabilibus, plerumque sequatur opinionem, quæ stat pro libertate. n.745.p.49

An ex doctrina S. Thomæ sumatur urgens argumentum pro sententia de qualibet opinione æquè probabili sequenda. n.887.p.58

An S. Thomas admittat casum, in quo ex varietate opinionum nulla oriatur dubitatio. n.944.p.61

An in casu, in quo apud S. Thomam oritur dubitatio ex varietate opinionum, ea dubitatio sit de probabilitate illarum. num. 945. p. ead.

An sit injuriosum S. Thomæ dicere, opinionem probabilem, si assertionem habeat, esse temerariam. n.992.p.65

Thomas Sanchez.

Commendatur ejus doctrina. D.n.44.p.89

Vindicatur à calumnia Goneri circa intellectum textus S. Thomæ. nu.47. p.89. Et quid in laudem ejus asserat Illustrissimus Tapia. num. 49. p. ead. Et quomodo prædictus Tapia eodem modo intellexerit eum textum S. Thomæ. num.50. p.ead. Et ostenditur esse rectam eam intelligentiam textus S. Thomæ. n.52.p.89

Vindicatur ab altera calumnia Fagnani circa privilegia Regularium. n.56. p.90

Vindicatur ab altera calumnia ejusdem Fagnani, quod possint Episcopi dispensare in reservatis Papæ ob solam paupertatem. n.57. p. ead.

Quo jure Fagnanus eundem authorem reprehendat, quod dixerit probabilem opinionem de dispensatione, in qua non sit mentio de copula. n.64.p.90

Quam injustè reprehendat Fagnanus ejusdem authoris opinionem, quod Episcopus potest in urgentissima necessitate dispensare in impedimento dirimenti ante matrimonium. n.65. p.ead.

Quam per injuriam damnet Fagnanus opinionem Thomæ Sanchez, quod Principes sæculares possint ex se indicare impedimenta dirimentia matrimonium. nu.67. p.90

Quam injustè reprehendat Fagnanus sententiam ejusdem de quavis opinione probabilis eligenda. n.69. p.91

An Thomas Sanchez dixerit, sufficere ad probabilitatem unum authorum sub quatuor limitationibus. n.71.p.ead.

An sinistrè referat Fagnanus opinionem ejusdem, quod liceat occidere, accusatorem, testes, & judicem iniquos. num. 74. p. ead. Et quo sensu eam doceat author? Ibid.

Quam injustè damnetur à Fagnano opinio ejusdem, quod ille, qui accepit pretium pro actione turpi, non teneatur illud restituere. n.78. p.91

Quam injustè Fagnanus appellet errorem sententiam ejusdem, quod confessarius nequit negare absolutionem ei, qui non vult deferere suam opinionem probabilem. nu.65.p.92

An Fagnanus infideliter referat sententiam ejusdem de consulendo varios Doctores. n.87. p.92

Vindicatur etiam ab altera calumnia Fagnani attribuentis eidem, quod ad probabilitatem sufficiat quilibet Theologus. num. 89. p.92

Transactio.

Quare sit certa justitia transactionis in causa utrimque probabilis. D.64.n.52.p.148

V

Valentia.

Commendatio Doctoris. D.57.n.124.p.95

Vindicatur à calumnia Goneri dimidiatè referentis opinionem Valentia de eo, qui pro re spiritali accipit temporale tanquam motivum. n.125.p.ead.

Vindicatur ab altera calumnia Fagnani falsò attribuentis eidem, quod Bulla Sixti V. contra Astrologos non obliget in foro conscientiae. n.130.p.95

Quam injustè reprehendatur à Fagnano propter eam sententiam, quod confessarius tenetur sequi opinionem poenitentis. num. 131. p. ead.

Vasquez.

Proponitur commendatio Doctoris. D.57.n.109.p.94

Vindicatur à calumnia Goneri ei attribuentis, quod viri divites non teneantur ad eleemosynam. n.113.p.94

Vindicatur ab altera calumnia Fagnani de assertionem circa consulta Theologorum. n.120.p.94

Venator.

Improbabile est? quod liceat *venatori* jacere sagittam, cum probabiliter censet, id, quod adest, esse feram, non hominem. D. 56. n. 97. & seq. p. 9

*Venditio.**Vide Emptio.**Ultimæ voluntates.*

An Pontifex possit commutare *ultimas voluntates* ex causa justa. D. 80. n. 37. p. 205. Et an possit absque justa causa. n. 38. p. 205

An Princeps secularis supremus habeat potestatem commutandi *ultimas voluntates* pro bono communi. n. 41. p. 206

An possit Episcopus facere hanc commutationem casu, quo non sit aditus ad Pontificem, vel sit periculum in mora. num. 43. & seq. pag. 206

An executio *ultimarum voluntatum* sit juris naturalis? Et quomodo formeretur obiectio contra eam potestatem Episcopi. num. 50. p. 206. Et solutio objectionis. n. 51. p. ead.

An commutatio *ultimarum voluntatum* sit dispensatio. num. 59. pag. 207

An *ultimæ voluntates* possint commutari pro sublevanda gravi necessitate Reipublicæ absque autoritate Prælati Ecclesiastici, & cum sola autoritate administratoris præcipui. num. 71. p. 207. Et an ad eam commutationem requiratur, quod necessitas Reipublicæ sit evidenter gravis. n. 73. p. 208

*Vide Dominium.**Voluntarium.*

In casu ignorantie invincibilis malitia non est *voluntaria*. D. 56. num. 272. p. 19

Si in eo casu malitia esset *voluntaria*, inferretur, quod Deus præciperet impossibilia. n. 279. p. 19

Voluntas.

An in probabilibus possit voluntas licite inclinare intellectum ad unam partem. D. 56. n. 818. p. 54

Votum.

Potest quis obligari ex *voto* ad sequendam hanc, vel illam opinionem probabilem. D. 55. n. 11. p. 2

*Vide Parvas materias.**Usura.*

An Alexander VII. damnaverit opinionem, quæ docet non esse *usuram*, aliquid ultra sortem exigere propter obligationem non repetendi sortem usque ad certum tempus. D. 63. n. 1. p. 136

An mutuator possit sine *usura* exigere aliquid ultra sortem, cum sibi gravamen imponit. n. 9. p. 136

An carere pecunia pro uno anno sit gravamen mutuatoris, ideoque excusetur ab *usura*. n. 11. p. ead.

An sit gravamen mutuatoris privare se potestate lucrandi, ideoque excusetur ab *usura*. n. 23. p. 137

An numerata pecunia sit pretiosior pecunia numeranda, idque valeat ad excusandam *usuram*. D. 63. num. 29. p. 138. Et an id sit certo falsum, si id sumatur in sensu universali. num. 34. p. ead. Et quo sensu sit verum, quod pecunia numerata pluris valeat, quam numeranda. num. 36. p. 138. Et quæ absurda inferantur ex eo, quod admittatur ea propositio in sensu universali. num. 39. p. 139. An de chyrographis ventalibus verum sit, quod pecunia numerata pluris valeat, quam numeranda. num. 41. p. ead. Et an in hoc ultimo sensu loquantur authores. nu. 44. p. ead. Et an circa mutuum, & *usuram* sit improbabile, quod pecunia numerata pluris valeat, quam numeranda. n. 48. p. 139

Quo sensu dicatur, quod actio ad pecuniam valeat minus, quam ipsa pecunia. n. 59. p. 140

An contra doctrinam certam de *usura* sit, quod mutuator retineat dominium morale pecuniæ mutuatae. D. 63. num. 62. p. 140. Item, quod pecunia mutuata sit eadem moraliter cum ea, quæ postea solvitur. nu. 63. p. ead. Et quæ absurda inde inferantur. num. 64. p. 140. Et an inferatur etiam, quod possit exigi aliquid ultra sortem. nu. 65. p. 141. Et an mutuator solum det usum pecuniæ, & non dominium. n. 66. p. ead.

An sit *usura* mutuare Petro cum obligatione reddendi debitum probabile. nu. 2. p. 144. Et quotuplex quaestio hic includatur. num. 8. & seq. p. 145

An sit *usura* mutuare, exigendo à possessore debitum probabile, quod utrumque est probabile. num. 16. p. 145. Et quid quando nulla est probabilitas carentiæ debiti. n. 18. p. ead.

An sit *usura* mutuare cum onere solvendi debitum certum, cuius solutionem factam esse, est solum probabile. D. 64. nu. 20. p. 145. Et an id intelligatur de solutione probabili probabilitate facti, non juris. nu. 24. p. 146. Et quare probabilitas facti non transeat ad probabilitatem juris. num. 27. p. 146. Et an id proveniat ex eo, quod non valet à propositione directa ad reflexam. num. 28. p. ead. Et quid quando pro solutione est unus testis, & alter pro non solutione, nu. 31. p. 146. Et quare in hoc dubio non sit standum pro possessore. nu. 32. p. ead.

An sit *usura* mutuare Antonio, cum onere restituendi hæreditatem probabiliter debitam mutuatori, sed in iudicio jam adjudicatam. D. 64. n. 37. p. 147

An sit *usura* mutuare cum onere solvendi debitum probabile, quando ex parte neutrius datur possessio, vel adjudicatio. n. 49. p. 147

An sit *usura* mutuare cum pacto obligationis civilis, ad quam mutuatarius non tenetur. n. 50. p. 148

An sit *usura* mutuare cum pacto remutuandi in posterum. nu. 53. p. ead.

Vide Dominium.

F I N I S.

Cardenas, Juan de

Crisis theologica sive Disputationes selectae ex morali theologia ...

Bd.: 3

Venetia 1710

2 Mor. 37 d-3

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10496762-0